

MUHAMMED ŞERİFİ'NİN HAYATI, EDEBİ KİŐİLİŐİ,
EŐİTİM ANLAYIŞI VE “PEND-İ GÜLİŐTAN” ADLI ESERİ
(İNCELEME-TENKİTLİ METİN)

Ferdi KİREMİTÇİ

DOKTORA TEZİ
ORTA ÖŐRETİM SOSYAL ALANLAR EŐİTİMİ
ANA BİLİM DALI

Yrd. Doç. Dr. Serhan ALKAN İSPİRLİ

2009
Her Hakkı Saklıdır

ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ORTA ÖĞRETİM SOSYAL ALANLAR EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI

Ferdi KİREMİTÇİ

**MUHAMMED ŞERİFÎ’NİN HAYATI, EDEBÎ KİŞİLİĞİ, EĞİTİM
ANLAYIŞI VE “PEND-İ GÜLİSTAN” ADLI ESERİ
(İNCELEME-TENKİTLİ METİN)**

DOKTORA TEZİ

TEZ YÖNETİCİSİ

Yrd. Doç. Dr. Serhan ALKAN İSPİRLİ

ERZURUM - 2009

TEZ KABUL TUTANAĞI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu çalışma, Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Anabilim Dalının Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği Bilim Dalında jürimiz tarafından doktora tezi olarak kabul edilmiştir.

Yrd. Doç. Dr. Serhan ALKAN İSPİRLİ

Danışman / Jüri

Prof. Dr. Ahmet KIRKKILIÇ

Jüri

Doç. Dr. Muhsin KALKIŞIM

Jüri

Yrd. Doç. Dr. Turhan KAYA

Jüri

Yrd. Doç. Dr. Rıfat KÜTÜK

Jüri

Yukarıdaki imzalar, adı geçen öğretim üyelerine aittir. 03.07.2009

Prof. Dr. Mustafa YILDIRIM

Enstitü Müdürü

İÇİNDEKİLER

	<u>SAYFA NO</u>
ÖZET	VII
ABSTRACT	VIII
ÖN SÖZ	IX
KISALTMALAR	XII
BİBLİYOGRAFYA	XIII
GİRİŞ	
KLASİK TÜRK EDEBİYATINDA PENDNAMESLER	1
BİRİNCİ BÖLÜM	
1. MUHAMMED ŞERİFÎ'NİN HAYATI, ESERLERİ VE EDEBÎ KİŞİLİĞİ	4
1.1. Hayatı	8
1.2. Eserleri	8
1.3. Edebî Kişiliği	8
İKİNCİ BÖLÜM	
2. PEND-İ GÜLİSTAN (İNCELEME)	15
2.1. Pend-i Gülistan'ın Telif Sebebi, Tarihi, Biçimi	15
2.2. Pend-i Gülistan'ın Şekil Özellikleri	18
2.2.1. Nazım biçimi	18
2.2.2. Ahenk unsurları	21
2.2.3. Dil ve anlatım	23
2.2.3.1. Dil özellikleri	23
2.2.3.2. Edebî sanatlar	29
2.2.3.3. Anlatım türleri	34

2.2.3.4. İmla özellikleri	41
2.3. Pend-i Gülistan'ın Muhtevası (Bölümleri ve Özellikleri).....	45
2.4. Pend-i Gülistan'daki Eğitime ve Ahlaka Ait Unsurların Tespiti.....	54
2.4.1. Din ve tasavvuf.....	54
2.4.1.1. İmanın şartları	55
2.4.1.2. Peygamberler - dinî şahsiyetler.....	60
2.4.1.2.1. Hz. Muhammed	60
2.4.1.2.2. Diğer peygamberler	63
2.4.1.2.3. Dört halife	73
2.4.1.2.4. Diğer sahabeler	78
2.4.1.2.5. Diğer dinî kişiler	79
2.4.1.3. Ahiret	81
2.4.1.3.1. Cennet	82
2.4.1.3.2. Cehennem	83
2.4.1.3.3. Sırat.....	85
2.4.1.3.4. Allah ile görüşmek (rû'yet).....	86
2.4.1.3.5. Kıyamet.....	86
2.4.1.4. İbadetler	91
2.4.1.4.1. Namaz	91
2.4.1.4.2. Oruç	96
2.4.1.4.3. Hac	97
2.4.1.4.4. Zekât	99
2.4.1.4.5. Sadaka.....	101
2.4.1.4.6. Kurban	102
2.4.1.5. Kur'an-ı Kerim	103
2.4.1.6. Mübarek geceler, günler ve aylar	105
2.4.1.7. Tasavvuf - tasavvufî kavramlar ve terimler	119
2.4.1.7.1. Vahdet.....	120
2.4.1.7.2. Aşk	121
2.4.1.7.3. İhlas (samimiyet)	122
2.4.1.7.4. Tövbe	123
2.4.1.7.5. Nefis.....	124

2.4.1.7.6. Uzlet.....	124
2.4.1.7.7. Riyazet	125
2.4.2. Ahlaki anlayış.....	125
2.4.2.1. Kişide bulunması gereken özellikler.....	125
2.4.2.1.1. Kanaat	125
2.4.2.1.2. Az Uyumak (seher vakti uyumamak)	126
2.4.2.1.3. Anne-baba hakkına riayet etmek	128
2.4.2.1.4. Komşu hakkına dikkat etmek	130
2.4.2.1.5. Akraba hukukuna dikkat etmek /akrabaları ziyaret etmek	133
2.4.2.1.6. Emaneti korumak.....	135
2.4.2.1.7. Seha (cömertlik).....	136
2.4.2.1.8. Borca sadık olmak	137
2.4.2.1.9. Sözde durmak	138
2.4.2.1.10. Misafire hürmet etmek.....	138
2.4.2.1.11. Yetim malı yememek.....	140
2.4.2.1.12. Haram yememek	141
2.4.2.1.13. Dünya sevgisini terk etmek.....	142
2.4.2.1.14. Tütün gibi zararlı alışkanlıklardan kaçınmak	144
2.4.2.1.15. Arkadaş seçimine dikkat etmek	147
2.4.2.1.16. Konuşmaya dikkat etmek.....	148
2.4.2.1.17. Tevazu (alçakgönüllülük)	148
2.4.2.1.18. Güzel ahlak sahibi olmaya çalışmak.....	149
2.4.2.1.19. Havf ve reca (korku ve ümit) dengesini korumak	149
2.4.2.1.20. Şükretmek	150
2.4.2.1.21. İş Allah’a bırakmak	151
2.4.2.1.22. Dua etmek	152
2.4.2.1.23. Ölümü düşünmek.....	153
2.4.2.1.24. Sabretmek	155
2.4.2.1.25. Fakirliği istemek / fakirlikle övünmek.....	157
2.4.2.1.26. Ölmüşleri anmak.....	158
2.4.2.1.27. Yaşlılara hürmet etmek.....	159
2.4.2.1.28. Zor günde yardım etmek.....	160

2.4.2.1.29. İtikatta doğru yoldan ayrılmamak.....	160
2.4.2.1.30. Çalışıp helalinden kazanmak	160
2.4.2.1.31. Allah yolunda cihat etmek	161
2.4.2.1.32. Temizliğe dikkat etmek	162
2.4.2.1.33. Affetmek	164
2.4.2.1.34. Eşlerin birbirlerine karşı görevlerini yerine getirmeleri	164
2.4.2.1.35. İnsanlara ve hayvanlara şefkatli davranmak	168
2.4.2.1.36. Eğlence meclislerinden uzak durmak	170
2.4.2.2. Kişide bulunmaması gereken özellikler.....	171
2.4.2.2.1. Tamah-hırs (açgözlülük).....	171
2.4.2.2.2. İsraf	172
2.4.2.2.3. Zina	173
2.4.2.2.4. Tuhme-ekûl (hazımsızlık-çok yemek yemek)	174
2.4.2.2.5. İhtikâr / muhtekir (vurgunculuk)	175
2.4.2.2.6. İnkârı hatırlatan sözler sarf etmek.....	176
2.4.2.2.7. Nemmamlık (dedikoduculuk)	177
2.4.2.2.8. Gıybet (başkalarını çekiştirmek).....	178
2.4.2.2.9. Suhriyye (alay etmek).....	180
2.4.2.2.10. Lanet etmek.....	180
2.4.2.2.11. Sövmek	181
2.4.2.2.12. Çeşitli konuşma hataları.....	181
2.4.2.2.13. Kulakla yapılan hatalar	183
2.4.2.2.14. Göz ile yapılan hatalar	184
2.4.2.2.15. Dıhk (çok gülmek)	185
2.4.2.2.16. İlimle amel etmemek.....	186
2.4.2.2.17. Riya (ihlâssızlık)	187
2.4.2.2.18. Kibir (büyüklenmek).....	188
2.4.2.2.19. Hubbucâh (makam sevgisi)	190
2.4.2.2.20. Kızb (yalan) / bühân (iftira)	191
2.4.2.2.21. Suizan.....	192
2.4.3. Çeşitli tespitler	193
2.4.3.1. Cenâbıhakk'ın cennet ehline vereceği beş ikram.....	193

2.4.3.2. Sağlıklı olmak için dikkat edilecek hususlar	193
2.4.3.3. Allah'ın yardımına vesile olan üç davranış	194
2.4.3.4. Hz. Muhammed'in cennet hakkında kefil olduğu beş kimse.....	195
2.4.3.5. Lokman Hekim'in oğlundan istediği dört şey	195
2.4.3.6. İnsana cennetteki sarayları kazandıran dört huy.....	196
2.4.3.7. İman sahibi olmanın üç işareti	196
2.4.3.8. Kişinin kendisine yaptığı on kötülük	196
2.4.3.9. Arşın gölgesindeki üç tip insan.....	197
2.4.3.10. Müslümanların şeytanı sıkıntıya sokan üç davranışı	197
2.4.3.11. Hataların başlıca üç sebebi.....	198
2.4.3.12. Terk edilmemesi gereken dört davranış.....	198
2.4.3.13. Acele davranmanın uygun görüldüğü beş durum	198
2.4.3.14. Allah'ın affetmediği altı davranış	199
2.4.3.15. Tercih edilmemesi gereken üç meslek.....	199
2.4.3.16. Ticarete dikkat edilmesi gereken hususlar.....	200
2.4.3.17. Kefareti olmayan beş davranış.....	200
2.4.3.18. Sadakat gösterilmesi gereken altı husus	200
2.4.3.19. Sırrın açığa vurulabileceği yerler.....	201
2.4.3.20. Konuşurken dikkat edilecek hususlar	201
2.4.4. Sosyal eleştiri	202
2.5. Pend-i Gülistan'daki Şerif'nin Eğitim Anlayışı.....	207
2.6. Pend-i Gülistan'daki Şerif'daki Siyasi ve Bölgesel Tespitler.....	214
2.6.1. Tarihî ve siyasi olaylar.....	215
2.6.2. Padişahla ve diğer idarecilerle ilgili tespitler.....	217
2.6.3. Bölgesel tespitler.....	223

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

PEND-İ GÜLİSTAN NÜSHALARI.....	228
PEND-İ GÜLİSTAN-I ŞERÎF (TENKİTLİ METİN)	231
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME.....	1041
ORJİNAL METİN ÖRNEKLERİ	1044

KAYNAKÇA.....	1051
ÖZ GEÇMİŞ	1052

ÖZET

DOKTORA TEZİ

**MUHAMMED ŞERİFİ’NİN HAYATI, EDEBÎ KİŞİLİĞİ, EĞİTİM ANLAYIŞI
VE “PEND-İ GÜLİSTAN” ADLI ESERİ (İNCELEME-TENKİTLİ METİN)**

Ferdi KİREMİTÇİ

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Serhan ALKAN İSPİRLİ

2009-SAYFA: XVI+1052

Jüri: Prof. Dr. Ahmet KIRKKILIÇ

Doç. Dr. Muhsin KALKIŞIM

Yrd. Doç. Dr. Turhan KAYA

Yrd. Doç. Dr. Serhan ALKAN İSPİRLİ

Yrd. Doç. Dr. Rıfat KÜTÜK

Çalışmamızın amacı, XIX. yüzyıl şairlerinden Erzurumlu Muhammed Şerifi’nin hayatı, eserleri, edebî kişiliği ve eğitim anlayışını belirlemek; şaire ait Pend-i Gülistan adlı didaktik eserin tenkitli metnini ortaya koymaktır.

Diyarbakırlı Ahmed Mürşidi’nin “Pend-i Mürşidi” adlı eserine nazire olarak yazılmış bu eser, Şerifi’nin dinî-ahlaki kitaplardan ve şahsi tecrübelerinden hareketle pek çok konuyu işlediği oldukça hacimli bir eserdir. Şerifi, eserini 98 bölüm ve 403 varak hâlinde, toplam 12505 birimden oluşacak şekilde meydana getirmiş; eserde çeşitli hikâyeleri, ayet-hadisleri ve Türk kültür ve geleneklerine ait malzemeleri sade bir dille işlemiştir. Çalışmamız, giriş ve onu izleyen üç bölümden oluşmaktadır:

Giriş bölümünde klasik Türk edebiyatı öğretici metin türlerinden olan “pendnameler” hakkında bilgi verilmiştir.

Birinci bölümde Şerifi’nin hayatı, eserleri ve edebî kişiliği dikkatlere sunulmuştur.

İkinci bölümde Pend-i Gülistan’ın şekil ve muhteva bakımından incelemesi yer almaktadır. Eserin yazılışı, dil-anlatım özellikleri ve içeriği hakkında bilgi veren bu bölümde, şairin ele aldığı dinî-tasavvufi-ahlaki unsurlar ve eğitim anlayışı belirlenmiştir.

Üçüncü bölümde Pend-i Gülistan’ın tespit edilebilen üç nüshasının tenkidi yapılmıştır. Bu bölümde, eserin genel değerlendirilmesi yapılarak günümüz açısında önemi üzerinde durulmuştur.

Şerifi, eserini sanat kaygısından çok bireye ve topluma ışık tutmak için yazdığını belirtmiştir. Bu yüzden öğütlerinin dikkate alınmasını ve davranışa dönüştürülmesini tavsiye eder. Pend-i Gülistan’da Şerifi’nin bilgi, ahlak ve insani değerlerle yoğrulmuş bir insan modelini arzuladığı görülmektedir.

ABSTRACT

Ph. D. THESIS

**THE LIFE OF MUHAMMED ŞERİFÎ, HIS LITERARY PERSONALITY, HIS EDUCATION
APPROACH AND HIS PEND-I GULISTAN (ANALYSIS-CRITICAL TEXT)**

Ferdi KİREMİTÇİ

Supervisor: Assist. Prof. Dr. Serhan ALKAN İSPİRLİ

2009-PAGE: XVI+1052

Jury: Prof. Dr. Ahmet KIRKKILIÇ

Assoc. Prof. Dr. Muhsin KALKIŞIM

Assist. Prof. Dr. Turhan KAYA

Assist. Prof. Dr. Serhan ALKAN İSPİRLİ

Assist. Prof. Dr. Rıfat KÜTÜK

The aim of our study is to identify life, works, literary personality and training personality of 19th century poet Erzurumlu Muhammed Şerifî and to produce critical text of his didactic work named Pend-i Gülîstan.

Pend-i Gülîstan, written parallel to Pend-i Mürşidî by Diyarbakırlı Ahmed Mürşidî, is a voluminous work in which Şerifî wrote about religious moral books and his personal experiences. Şerifî's work is formed of 98 chapters, 403 pages and 12505 units in total. He expressed various stories, verses of the Quoran, traditions and materials belong to Turkish culture and traditions in a simple language in his work. Our study consists of introduction and other three parts.

In the introduction chapter, information has been given about "pendnameler", one of the types of didactic classical Turkish literature.

In the first chapter, Şerifî's life, his works and his literary personality are presented.

In the second chapter, the analysis of Pend-i Gülîstan on account of its shape and content takes place. This part in which form, language-expression and content of the work is told, identifies poet's educational approach and his religious -sufistic- moral elements.

In the third chapter, three copies, could be ascertained up to now, of Pend-i Gülîstan are criticized. In this part, Pend-i Gülîstan's present importance is emphasized by generally assessing.

Şerifî stated that he had written his work with not art care so much but for shedding light on society and individual. Thus, he suggests his advices to be taken into consideration and to be carried out. In Pend-i Gülîstan, It is clear that Şerifî wishes a human model comprised of knowledge, moral and humanely values.

ÖN SÖZ

Edebiyatın en fazla ilişki hâlinde olduğu bilim dallarından biri de toplum bilimidir. Hiçbir edebî eser yazıldığı dönemin sosyal, siyasi, idari, adli, askerî, dinî ve kültürel özelliklerin oluşturduğu duygu, anlayış ve zevk bütünden ayrı düşünülemez. Diğer bir ifadeyle, her sanatkâr belli ölçüde çevresinde olup bitenlerden etkilendiği gibi eserleriyle etrafındaki insanları etkileme, onları yönlendirme gücüne sahiptir.

Edebiyatın toplumla olan bu yakın ilişkisi kimi sanatçıların eserlerini bir vasıta olarak algılamasına, faydacılığı önemseyerek insanları yönlendirme ve eğitime çabasına girmesine neden olmuştur. Ancak, verilmek istenen mesajın etkili ve kalıcı olması estetik bir yapıyla sunulmasına bağlı olunca, “sanatsallık-öğreticilik” dengesi edebiyatta bir anlayış hâline gelmiştir.

Zikredilen özelliğin klasik edebiyatımız için de geçerli olduğunu söylemek mümkündür. Bilindiği üzere klasik edebiyatımızda şiir ön plandadır. Ancak, bu şiirde sadece bireysel ve soyut konular değil toplumsal konular da işlenmiş;

“Ma’lûmdur benim sühânım mahlâs istemez

Fark eyler anı şehrimizin nüktedânları”

diyebilecek kadar söyleyiş güzelliğini mahlas yerine geçirebilen şairlerin sözlerine rastlandığı gibi,

“Tîz bulur hâli kedû ile çenârın hâlin

Nâbiyâ kasd-ı tefevvuk eyleyen emsâline”

beytine benzer eğitimin ön planda olduğu sosyal içerikli şiirler de kaleme alınmıştır.

Bu anlayış klasik Türk edebiyatında zamanla gelişmiş, pek çok türün ortaya çıkmasına neden olmuş ve “nasihatname, gazavatname, hicviye, kıyafetname, mersiye, sefaretname, menakıbnâme, seyahatname, surname, şehrengiz...” gibi nazım türleriyle bireyi ve toplumu önemseyen eserlerin vücuda gelmesini sağlamıştır.

Kuşkusuz, bizi biz yapan değerler bütünü olan maddi-manevi kültürün geçmişten geleceğe taşınmasında bu anlayışın mahsulü olan edebî metinlerin rolü büyüktür. Klasik edebiyatımızdaki sayısız değerli şair ve ölmez eserler kültür mimarları olarak bu görevi hakkıyla yerine getirmiş, toplumun kendi değerleriyle varlığını sürdürmesinde büyük pay sahibi olmuştur.

Bu düşünceler bizi, klasik edebiyatımızın toplumun aynası sayılabilecek bir türüne yönlendirmiş; pendnameler (nasihatnameler) olarak bilinen bu türün XIX. yüzyıldaki en hacimli eserini edebiyat dünyasına tanıtmaya sevk etmiştir.

Üzerinde çalıştığımız eser, Şerifi'nin Pend-i Gülistan adlı mesnevisidir. Geniş dinî bilgileri ve uzun hayat tecrübelerini ihtiva eden bu mesnevi, şairin tespit edebildiğimiz yegâne yapıtı olup bireyi ve toplumu daha iyiye götürme çabasının bir mahsulüdür. Eser, ilk defa Ziyaeddin Fahri FINDIKOĞLU tarafından edebiyat dünyasına tanıtılmıştır.

Pend-i Gülistan üzerindeki incelememiz giriş ve bunu izleyen üç bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde, pendname ile aynı anlamda kullanılan nasihatname türüyle ilgili kısaca bilgi verilmiştir. Birinci bölümde Şerifi'nin hayatı, eserleri ve edebî kişiliği ortaya konulmuştur. Tezkirelerde ve başka kaynaklarda Şerifi ile ilgili herhangi bir açıklamaya rastlanmadığından, bu bölümdeki bilgiler bütünüyle şairin Pend-i Gülistan adlı eserinden hareketle belirlenmiştir. İkinci bölümde eserin incelemesi yapılmıştır. Eserin yazılış sebebi-tarihi, şekil özellikleri ve muhtevası ile birlikte eserdeki siyasi-sosyal tespitler ve eğitime ait unsurlar bu bölümde yer almaktadır. Şairin eğitim anlayışını da içeren bu bölüm, Türk eğitim tarihinin İslam inancı doğrultusunda gelişen döneminin bir vesikası olarak da önem taşımaktadır. Üçüncü bölümde ise, Pend-i Gülistan'ın tenkitli metni tespit edebildiğimiz üç nüshanın karşılaştırılmasıyla dikkatlere sunulmuştur.

Tenkitli metni oluştururken müellif hatlı nüsha (Erzurum İl Halk Ktp. 25 Hk 15455) esas alınmıştır. 403 varaktan oluşan bu nüshanın sadece ilk 68 varağı tamamen harekelidir. Nüshada, aynı kelimelerin değişik imlalarla yazılmış olduğu görülmektedir. Bundan dolayı eserin metnini kurarken klasik Osmanlı Türkçesinin gramer ve imlası tercih edilmiş, imla farklılıkları ayrıca gösterilmemiştir. Böylece, başından sonuna kadar metnin imla birliği içinde olması düşünülmüştür.

İncelememizde yararlandığımız ikinci nüsha, Millî Kütüphane'de "06 Mil Yz A 3314" arşiv numarası ile kayıtlı nüshadır. Bu nüsha, 450 varak olup H 1252'de istinsah edilmiştir. Nüshanın tamamı harekesizdir. Üçüncü nüsha ise, Artvin'in Yusufeli ilçesine bağlı Esenyaka köyünde (Şerifi'nin köyü) yaşayan Galip YÜCE'de bulunmaktadır. Baştan 18, sondan 16 varağının eksik olduğu bu nüsha, sonradan ilave edildiği anlaşılan sayfalar da içermektedir.

Tenkitli metin oluşturulurken müellif hatlı nüshanın varak numaraları verilmiştir. Nüsha farklılıkları ve eserin bölümlerinin diğer nüshalarda kaçınıcı varakta olduğu dipnotta belirtilmiştir. Şerifi'nin eserinin ilk dört bölümünde vezin kullanmadığı görülür. Diğer bölümlerde ise tercih ettiği vezni bölüm başlığının yanında belirtmiştir. Tenkitli metnimizde bu vezinler bölüm başlıklarıyla birlikte gösterilmiştir.

Eser, büyük ölçüde beytin esas alındığı mesnevi ve kaside nazım şekilleriyle yazılmıştır. Ancak, bazı bölümlerde kaside ismiyle anılan ve birim olarak bentin kullanıldığı “murabba, muhammes ve müseddes” nazım şekillerine de rastlanmaktadır. Tenkitli metin oluşturulurken bu farklı nazım şekilleriyle ilgili ayrıca bir tasnif yapılmamış, numaralandırma işlemi birim düzeyinde gerçekleştirilmiştir. Tenkitli metnimizde 12505 birim bulunmakta olup bunların sıra numarası yanında belirtilmiştir.

Pend-i Gülistan'daki önemli özelliklerden biri de, şairin düşüncelerini aktarırken pek çok ayet ve hadisten iktibas yoluyla yararlanmış olmasıdır. Çalışmamızda bu Arapça ibarelerin Türkçe karşılıklarını ve yer aldığı ayet veya hadisın tam mealini dipnotta vermeyi uygun gördük. Bunu yaparken de Elmalılı M. Hamdi YAZIR'ın “Kur'an-ı Kerim'in Yüce Meali (Sadeleştirilmiş, İstanbul 2004)'ni esas aldık. Ayrıca, tamamı Arapça ve Farsça olarak yazılan bazı beyitleri tenkitli metne olduğu gibi alma ve bunların anlamlarını dipnotta gösterme yoluna gittik.

Çalışmamızla, oldukça hacimli bir eseri ilim erbabına tanıtmış olmaktan büyük mutluluk duymaktayız. Edebiyatımızda adı sadece birkaç cümleyle anılan Şerifi'nin Türk edebiyatına ve eğitimine neler kazandırdığını belirlemek sevincimizi ayrıca artırmaktadır.

Her zaman olduğu gibi bu çalışma esnasında da yardımlarını benden esirgemeyen saygıdeğer hocam Yrd. Doç. Dr. Serhan ALKAN İSPİRLİ'ye teşekkürü bir borç biliyor, gösterdiği ilgiden dolayı kendilerine şükranlarımı sunuyorum.

Ferdi KİREMİTÇİ

Erzurum-2009

KISALTMALAR

age.	Adı geçen eser
AKM	Atatürk Kültür Merkezi
b.	birim
C	Cilt
ev.	Çeviren
doğ.	doğum
Dr.	Doktor
E.	Erzurum İl Halk Kütüphanesi Nüshası
G.	Galip Yüce Nüshası
H	Hicri
Hk	Halk Ktphanessi
Hız.	Hazret-i
hızl.	Hazırlayan
Ktp.	Kütüphane / sı
M	Miladi
M.	Millî Kütüphane Nüshası
mec.	Mecaz
l.	Ölüm
Prof.	Profesör
S	Sayı
s.	sayfa
vb.	Ve benzeri
Yay.	yayın / ları
Yrd. Doç.	Yardımcı Doçent
-	Yok

BİBLİYOGRAFYA

- Ahmed Vefik Paşa, **Lehçe-i Osmanî**, İstanbul, 1326
- Ahterî, M. B. Şemseddin, **Ahterî-i Kebîr**, İstanbul, 1242.
- Aksoy, Ömer Asım, **Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, I-Atasözleri, II-Deyimler**, İnkılap Kitabevi, İstanbul, 1971; 1989
- Altun, Kudret, **Pend-nâme-i Nazmî (İnceleme-Metin-Sözlük)**, Laçın Yay., Kayseri, 2004.
- Altuntaş, Halil; Şahin, Muzaffer, **Kur'an-ı Kerim Meali**, Diyanet İşleri Başkanlığı Yay., Ankara, 2005.
- Banarlı, Nihat Sami, **Resimli Türk Edebiyatı Tarihi**, 2 C, MEB Yay., İstanbul, 1998.
- Canım, Rıdvan, "Pend-nâmeler ve Türk Edebiyatında Benzer Nitelikli Öğüt Kitapları", **19 Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi** (Samsun 1988), S 3, s.s. 153-159.
- Çağbayır, Yaşar, **Ötüken Türkçe Sözlük**, 4 C, Ötüken Yay., İstanbul, 2007.
- Çavuşoğlu, Mehmed, **Yahya Bey Divanı**, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yay., İstanbul, 1977
- Devellioğlu, Ferit, **Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat**, Aydın Kitabevi Yay., Ankara, 1998.
- Dilçin, Cem, **Yeni Tarama Sözlüğü**, TDK Yay., Ankara, 1983.
- Ebuzziya Tevfik, **Lûgat-ı Ebuzziya**, İstanbul, 1306.
- Ece, Selami, **Klasik Türk Edebiyatı Araştırma Yöntemleri**, Fenomen Yay., Erzurum 2007.
- El-Aclûnî, İsmail bin Muhammed, **Keşfü'l-Hafâ**, Dâru İhtiyâti't-Tırâsi'l-Arabî, Beyrut, 1985.
- El-Beyhâkî, Ahmed bin El-Hüseyn, **Şuabü'l-İmân**, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, 1410.
- El-Buhârî, Muhammed bin İsmail, **Câmiü's-Sahîh**, Dâru İbn-i Kesîr, Beyrut, 1987.
- Et-Taberânî, Süleyman bin Ahmed, **Mucemü'l-Evsat**, Dâru'l-Harameyn, Kahire, 1415.
- Fatin Davud, **Hatimetü'l-Eşâr**, H 1271.
- Fındıkoğlu, Z. Fahri, "Erzurum Şairlerinden Şerif", **Ülkü Dergisi (Haziran 1941)**, C XVII, S 100, s.s. 309-315.

-, **Erzurum Şairleri**, Sanayi-i Nefise Matbaası, İstanbul, 1927.
- Güzel, Abdurrahman, **Dinî-Tasavvufî Türk Edebiyatı**, Akçağ Yay., Ankara, 2006.
- İnal, İ. M. Kemal, **Son Asır Türk Şairleri**, 4 C, Dergâh Yay., İstanbul, 1988.
- İpekten, Haluk, **Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri**, Dergâh Yay., İstanbul, 1999.
- İpekten, Haluk; İsen, Mustafa; Toparlı, Recep; Okçu, Naci; Karabey, Turgut, **Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü**, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ankara, 1998.
- Kanar, Mehmet, **Farsça-Türkçe Sözlük**, Deniz Kitabevi, İstanbul, 2000.
- Kaplan, Mahmut, **Hayriye-i Nâbî (İnceleme-Metin)**, AKM Yay., Ankara, 2008.
-, “Türk Edebiyatında Manzum Nasihatnâmeler”, **Türkler**, C 11, s.s. 791-799.
- Kasır, Hasan Ali, **Erzurum Şairleri**, Erzurum Kitaplığı, İstanbul, 1999.
- Kaya, Dursun; Ünver, Niyazi; Kutlu, E. Selma; Soyak, Hasan, **Türkiye Yazmaları Toplu Kataloğu Cd. 1-2-3**, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Ankara, 2004–2005.
- Kırkılıç, Ahmet, **Başlangıçtan Günümüze Tasavvuf**, Timaş Yay., İstanbul, 1996.
- Kırzioğlu, M. Fahreddin, “Erzurumlu Şair Mehmed Şerifî ve Pend-i Gülistân’ı”, **Köz Dergisi (Ağustos 1980)**, S 5, s.s. 3-18.
- Komisyon, **İmla Kılavuzu**, TDK Yay., Ankara, 2005.
- Köprülü, Mehmed Fuad, **Türk Edebiyatı Tarihi**, Ötüken Yay., İstanbul, 1986.
- Levend, Agâh Sırrı, **Divan Edebiyatı Kelimeler ve Remizler**, Enderun Yay., İstanbul, 1984.
-, **Türk Edebiyatı Tarihi (Giriş)**, Türk Tarih Kurumu Yay., Ankara, 1998.
- Macit, Muhsin, **Divan Şiirinde Ahenk Unsurları**, Akçağ Yay., Ankara, 1996.
- Mehmed Esad Efendi (Şeyhülislam), **Lehçetü’l-Lügat**, hzl. Ahmet Kırkılıç, TDK Yay., Ankara, 1999.
- Mehmed Süreyya, **Sicill-i Osmanî Yahud Tezkire-i Meşahir-i Osmaniye**, hzl. Mustafa Keskin, Ayhan Öztürk, Ramazan Tosun, 4 C, 5 Kitap, Sebil Yay., İstanbul, 1996-1997.
- Muhammed b. Ahmed b. Halîl Erzurûmî, **Pend-i Gülistân-ı Şerîf**, Millî Kütüphane, Nu.3314
- Muhammed b. Ahmed b. Halîl, **Pend-nâme**, Erzurum İl Halk Kütüphanesi, Nu.15455

- Mütercim Ahmed Asım, **Kitab-ı Tıbyan-ı Nafi' der-Terceme-i Burhân-ı Kâtî'**, İstanbul, 1214.
- Naci (Muallim), **Lûgat-ı Naci**, Çağrı Yay., İstanbul, 1995.
- Nevevî, İmam Muhyiddin, **Riyâzü's-Sâlihîn**, çev. M. Yaşar Kandemir, İsmail Lütfü Çakan, Raşit Küçük, 8 C, Erkam Yay., İstanbul, 2001.
- Olgun, Tahir, **Edebiyat Lügati**, Enderun Yay., İstanbul, 1984.
- Onan, Necmettin Halil, **İzahlı Divan Şiiri Antolojisi**, MEB Yay., İstanbul, 1997.
- Onay, Ahmed Talat, **Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar**, Akçağ Yay., Ankara, 2000.
- Özer, M. Adil, **Artvin Folkloru-I. (Giriş)**, Aş Matbaası, Ankara, 1970.
- Pakalın, Zeki, **Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü**, 3 C, İstanbul, 1946-1956.
- Pala, İskender, **Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü**, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., 2 C, İstanbul, 1989.
- Parlatır, İsmail, **Osmanlı Türkçesi Sözlüğü**, Yargı Yay., Ankara, 2006.
- Redhouse, Sır James, **Turkish And English Lexicon**, Çağrı Yay., İstanbul, 2006.
- Sarı, Mevlût, **El-Mevârid Arapça-Türkçe Lugat**, İpek Yay., İstanbul, 1982.
- Sofuoğlu, Mehmet, **Sahih-i Buhârî ve Tercümesi**, 12 C, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 1988.
- Şemseddin, Sami, **Kâmûs-ı Türkî**, Çağrı Yay., İstanbul, 1996.
- Şentürk, Ahmet Atillâ; Kartal, Ahmet, **Eski Türk Edebiyatı Tarihi**, Dergâh Yay., İstanbul, 2005.
- Şükun, Ziya, **Gencine-i Güftar Ferheng-i Ziya Farsça-Türkçe Lugat**, 3 C, MEB Yay., İstanbul, 1996.
- Tulum, Mertol, **Tarihî Metin Çalışmalarında Usul**, Deniz Kitabevi, İstanbul, 2000.
- Uludağ, Süleyman, **Tasavvuf Terimleri Sözlüğü**, Kabalcı Yay., İstanbul 2005.
- Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, **Osmanlı Tarihi**, C III (II. Kısım), TTK Yay., Ankara, 1995.
- Ünver, İsmail, "Çeviriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler", **Türkoloji Dergisi (Ankara 1993)**, C XI, S 1, s.s. 51-89.
- Yazır, Elmalılı M. Hamdi, **Kur'an-ı Kerim'in Yüce Meali (Sadeleştirilmiş)**, Ravza Yay., İstanbul, 2004.

Yeğın, Abdullah; Badıllı, Abdulkadir; Hekimoğlu İsmail; Çalım, İlham, **Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Büyük Lûgat**, Sebat Yay., İstanbul, 2006.

GİRİŞ

KLASİK TÜRK EDEBİYATINDA PENDNAMELER

Pendname, Farsça “öğüt kitabı” anlamına gelmektedir. Bu kelime klasik edebiyatımızda bir tür adı olarak kullanılmaktadır. Pendnameler, doğruyu, güzeli, olması gerekeni anlatarak insanları hayra yönlendirmek; yanlış, çirkini, kaçınılması gerekeni göstererek onları kötülüklerden sakındırmak için tercih edilen en önemli türlerden biridir.

Pendnamelerde çizilen insan modelinin sınırları, büyük ölçüde İslam dininin kuralları doğrultusunda belirlenmiştir. Ayet ve hadislerden hareketle mükemmel insanın (insan-ı kâmil) oluşturulması amaçlanmıştır. Bu tür eserlerde, iman ve İslam’ın şartlarından toplumsal kurallara kadar pek çok konu ele alınmakta; bireysel ve toplumsal huzurun sağlanması için gerekli bilgiler şairin gözlem ve deneyimleriyle okuyucuya sunulmaktadır.

Klasik edebiyatımızda şairlerin farklı konularda ve şekillerde manzum pendname (nasihatname) türünde eserler ortaya koydukları görülmektedir. Mahmut KAPLAN, Hayriye-i Nâbî adlı eserinde nasihatnameleri şu şekilde sınıflandırmıştır:

1. Konularına Göre Nasihatnameler:

- a. *Dinî-tasavvufî nasihatnameler*
- b. *Sosyal muhtevalı nasihatnameler*
- c. *Çeşitli ilimlerle ilgili nasihatnameler*

2. Nazım Şekillerine Göre Nasihatnameler:

- a. *Mesnevi şekliyle yazılan nasihatnameler*
- b. *Kaside şekliyle yazılan nasihatnameler*
- c. *Gazel şekliyle yazılan nasihatnameler*
- d. *Tercii bent şekliyle yazılan nasihatnameler*

3. Telif ve Tercüme Oluşlarına Göre Nasihatnameler¹

Yukarıdaki tasnifle birlikte pendnamelerin genellikle mesnevi nazım şekliyle yazıldığı bilinmektedir. Bölümlere ayrılarak yazılan bu pendnamelerin başında Allah’a, Hz. Muhammed’e, din büyüklerine ve padişaha methiyede bulunulur. Sebeb-i telif bölümünden sonra konular ayrı başlıklar altında ele alınır.

¹ Mahmut Kaplan, *Hayriye-i Nâbî (İnceleme-Metin)*, AKM Yay., Ankara 2008, s. 2

Türk edebiyatında öğüt içerikli eserlerin ilk örneklerine İslamiyet öncesi dönemde rastlanmaktadır. Bu dönemde dikkati çeken savlar (atasözleri) ve Göktürk Abideleri'ndeki öğütler, toplumun şekillendirilmesinde devlet yöneticilerinin ve deneyimli kişilerin nasihate verdikleri önemi göstermektedir. İslamiyet'in kabulüyle birlikte nasihatname türündeki eserlerin sayısı olarak gittikçe arttığı görülür. Yazılışları XI. ve XII. yüzyıllara rastlayan "Kutadgu Bilig, Atabetü'l-Hakâyık ve Divan-ı Hikmet" adlı eserlerle devam eden bu anlayış, XIX. yüzyıla kadar sürmüştür; yaklaşık dokuz asırlık zaman dilimi içinde pek çok öğüt içerikli eser vücuda getirilmiştir.

Edebiyatımızda nasihatname türündeki eserlerin bir çoğu İran şairi Feridüddîn Attâr'ın Pend-nâme adlı eserinden ilham alınarak yazılmıştır. Bunların bir kısmı doğrudan tercüme özelliği göstermekte, bir kısmında ise konu ilaveleri ve üslup farklılığı ile orijinalliğin yakalandığı görülmektedir. Pend-nâme-i Attâr'ın manzum bir çok çevirisinin olduğunu söylemek mümkündür. Bunlardan "Abdurrahîm, Nazmî, Emre, Zaiî, Şemsî ve Sabayî"nin tercümeleri en çok bilinenler arasındadır.

Yusuf Has Hacib'in Kutadgu Bilig'i, Yunus Emre'nin Risâletü'n-Nushiyye'si, Güvahî'nin Pend-nâme'si ve Nabî'nin Hayriyye'si manzum nasihatname türündeki en önemli telif eserlerdendir. İslamiyet'in kabulünden sonra yazılan ilk nasihatname Kutadgu Bilig'dir. Risâletü'n-Nushiyye ise bu türün Anadolu'daki ilk örneğidir. Nasihatname türünün edebiyatımızdaki en tanınmış örneğinin Hayriyye olduğu kabul edilmektedir. Dinî-ahlaki konuların yanında sosyal eleştiri açısından da önemli bilgileri ihtiva eden eser, bütünüyle orijinal bir özellik göstermektedir. Güvahî'nin Pend-nâme'si kişisel yaşantı ve gözlemlerin hikâye, fıkra ve latife biçiminde anlatılması, bunların da atasözleriyle desteklenmesi bakımından yine orijinal bir eser olarak değerlendirilmektedir.

XIV - XIX. yüzyıllar arasında yazılan bazı manzum nasihatname türündeki eserleri şu şekilde sıralamak mümkündür:

1) XIV. Yüzyıl: Yunus Emre, *Risâletü'n-Nushiyye*; Hoca Mes'ûd, *Ferheng-nâme-i Sa'dî*, Ahmed Fakih, *Çarh-nâme*, Âşık Paşa, *Garîb-nâme*, Müridî, *Pend-i Ricâl*, Emir Oğlu Pîr Mahmud, *Bahtiyâr-nâme*.

2) XV. Yüzyıl: Ahmed-i Dâ'î, *Vasiyet-i Nûşîrevân-ı Âdil*, Refî'î, *Beşâret-nâme*, Ârif, *Mürşidü'l-Ubbâd*, *Nûsha-i Âlem ve Şerhü'l-Âdem*, Gülşenî, *Dil-güşâ*, Dede Ömer Rûşenî, *Pend-nâme*, Yetîmî, *İbret-nâme*, Şeyh Eşref bin Ahmed, *Nasihat-nâme*,

Hatîboğlu, *Bahrü'l-Hakâyık*, Akbıyık Muhyiddîn, *Makâlât'tan Hikâyât-ı Nây*, Ma'nevî, *Mahzenü'l-Ebrâr*, Boyacıoğlu, *224 beyitlik mesnevîsi*, Şeyh Baba Yûsuf-ı Sivrihisârî, *Mevhûb-ı Mahbûb*, Devletoglu Yûsuf, *Vikâye-nâme*.

3) XVI. Yüzyıl: Günahkâr, *Nasîhat-ı Günahkâr*, Şemsî, *Deh-murg*, Cemâlî, *Nasîhat-nâme*, Hüseyinî, *Câmiü'n-Nesâyiğ*, Muhyî, *Nasîhat-nâme*, Askerî, *Pend-nâme*, Şeyh Cemâlî-i Karamânî, *Nesâyiğ-i Sûfiyye fi'l-Mevâ'izi'd-Dîniyye*, Güvâhî, *Pend-nâme*, Hızrî, *Âb-ı Hayât*, Zâtî, *Pend-nâme-i Zâtî-i Remmâl*, Zaiî Pir Mehmed b. Evrenos, *Bâğ-ı Behişt*, *Bûstân-ı Nesâyiğ*, Gubârî Abdurrahman Efendi, *Pend-i Gubârî*, Nidâî, *Nasîhat-nâme*, Behiştî, *Heşt Behişt*, Cemâlî, *Risâle-i Durûb-ı Emsâl*, Pîr Mehmedoğlu Azmî, *Pend-nâme*, Meşâmî, *Pend-nâme*, Emîrî, *Gülşen-i Ebrâr*, *Mir'atü'l-Ebrâr ve Muhtârü'l-Ahyâr*, Şemseddin-i Sivâsî, *Mir'atü'l-Ahlâk*, *Gülşen-âbâd*, Ârifî, *Ravzatü'l-Tevhîd*, İbrâhîm Gülşenî, *Pend-nâme*, Taşlıcalı Yahyâ, *Gencîne-i Râz*, Cinânî, *Cilâlu'l-Kulûb*, Şâhidî, *Gülşen-i Esrâr*, Birgivî Mehmed Efendi, *Nasîhat-nâme*.

4) XVII. Yüzyıl: Kâdı-zâde Mustafa İlmî, *Pâdişâha Nasîhat Yollu Manzûme*, Emîrî, *Nasîhat-nâme*, Fazlî, *Pend-nâme*, Hilmî, *Bahrü'l-Kemâl*, Aziz Mahmûd Hüdâyî, *Necâtü'l-Garîk*, Şânî Mehmed Efendi, *Gülşen-i Efkâr*, Kastamonulu Ömer Fuâdî, *Pâdişâha Nasîhat Yollu Manzûme*, Muhyiddîn Kâdirî, *Nasîhat-nâme*, Karaçelebi-zâde Abdülazîz Efendi, *Gülşen-i Niyâz*, Nâbî, *Hayriyye*, Adnî Receb Dede, *Pend-nâme*, Üveysî, *Nasîhat Yollu Manzûme*, İshak Rızâî, *Nazmü'l-Ulûm*, Fazlî, *Pend-nâme*.

5) XVIII. Yüzyıl: Sünbül-zâde Vehbî, *Lutfiyye-i Vehbî*, Ömer Zarîfî, *Pend-nâme*, Emîrî, *Nasîhat-nâme*, Abdî, *Hayâl-i Behcet-âbâd*, Diyarbakırlı Ahmed Mürşid Efendi, *Pend-i Mürşidî (Nasîhat-nâme-i Mürşidî)*, Naîmüddin Temişvârî, *Pend-nâme-i Naîmüddîn (Silk-i Cevher)*, Osmân-zâde Tâib, *Hülâsatü'l-Ahlâk*, Nahîfî Süleymân, *Nasîhatü'l-Vüzerâ*.

6) XIX. Yüzyıl: Esad Mehmed Efendi, *Pend-nâme*, Muhammed Şerifî, *Pend-i Gülistan*.

Yukarıdaki tasniften, nasihatname türündeki dinî-tasavvufi-ahlaki eserlerin XV, XVI. ve XVII. yüzyıllarda oldukça fazla yazıldığını, XVIII. yüzyıldan itibaren ise bu tür eserlerde önemli bir azalma meydana geldiğini görmek mümkündür.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. MUHAMMED ŞERİFİ’NİN HAYATI, ESERLERİ VE EDEBÎ KİŞİLİĞİ

1.1. Hayatı

Tezkirelerde ve başka kaynaklarda hakkında bilgiye rastlanmayan Şerifi’nin hayatı ile ilgili kesin bilgiler, en önemli eseri olan Pend-i Gülistan’ın “Der Beyân-ı Sebeb-i Te’lîf-i Kitâb” ve “Kasîde-i Nâm u Târîh-i Kitâb” bölümlerinde yer almaktadır.

Şerifi’nin asıl adı Muhammed bin Ahmed bin Halîl’dir. Şiirlerinde Şerifi mahlasını kullanan şair, H 1185 (M 1771) yılında Erzurum’da doğmuştur. Şerifi’nin ölümü H 1260 (M 1844)’tır. Şairin kabri, yaşamını devam ettirdiği Artvin’in Yusufeli ilçesinin Esenyaka (Livana / Zori) köyündedir.

Şerifi’yi edebiyat dünyasına ilk defa tanıtan Ülkü dergisinin Haziran 1941’de çıkan 100. sayısındaki yazısıyla Ziyaeddin Fahri FINDIKOĞLU olmuştur. Daha sonra da şair ve yazar M. Adil ÖZER “Artvin Folkloru (Ankara 1970)” adlı eserinde şairimizden bahsetmiştir. M. Fahreddin KIRZIOĞLU da Kız dergisinin Ağustos 1980’de çıkan 5. sayısında Şerifi hakkında bir yazı kaleme almıştır. Araştırmacının bu yazısı, şairin hayatı hakkında daha önce verilen bilgileri tashih eder niteliktedir. Yazar, FINDIKOĞLU’nun Şerifi’nin doğum yeri ve tarihi ile ilgili verdiği bilgilerde yanılığa düştüğünü belirtmekte; M 1768 olarak söylenen doğum tarihinin M 1771, Esenyaka (Zori) olarak gösterilen doğum yerinin de Erzurum olması gerektiğini aşağıdaki beyitlerden hareketle dile getirmektedir.

Ba’dehü bu kemter-i ‘abd-i zelîl
Muhammed bin Ahmed bin Halîl

Mevlid-i zâtımız Erzurûm şehri
Vaţanım Livana’da kırye Zori (130, 133)

Şerifi’nin doğum tarihinin M 1771 olduğu Pend-i Gülistan adlı eserin “Kasîde-i Nâm u Târîh-i Kitâb” bölümünün son iki beytinden anlaşılmaktadır. Bu beyitlerde şair, ebcet hesabıyla eserini H 1226 (M 1811) yılında bitirdiğini ve bu esnada kırk yaşında olduğunu söyler:

Bed’ hitâm olıcağ iş bu Gülistân
Sâl-i sinnimiz dü-zâd zevâd

Târîh-i nâm bir mışra‘ ile hoş
Di Pend-i Gülistân-ı Şerîf ad (246, 247)

Şairin Ramazan ayında dünyaya geldiğini, yine kendi ifadelerinden anlamak mümkündür.

Bulcağ aşl-ı *cāy-ı mevlidimi*

Göriceğ gülistān-ı Erzurūm'ı

Muhammed dir Şerīf adım toğubdur *māh-ı mevlūdum*

Şükür Hakk'a velādet tārīhimsin şehir-i mes'ūdum (142, 2305)

Şerifi, eğitimine Erzurum'daki medreselerde başlar. Ailesiyle birlikte köyüne giden ve evlendikten sonra da hayatını burada devam ettiren şair, ilim meclislerine yakın olma arzusunu içinden bir türlü atamaz. Anne-babasını ve ailesini razı ederek M 1802 yılında Erzurum'a tekrar gelir. Amacı eğitimini tamamlayarak kendini biraz daha olgunlaştırmaktır.

Kalmış iken künc-i kıyede hām

Arar idim kemāl ehlini mūdām

Olmış iken anda hücre-niştir

Eyler idim ārzū mūdām hem-niştir

Tārīh-i te'lifden evel toğuz yıl

Eyledim ata ana destini taqbīl

Ola belki anda zerre fütūh

Ola zinde kemāl ehli ile rūh (134, 135, 136, 138)

Dört aya yakın süren bu zaman diliminde Şerifi, Erzurum'daki ilim meclislerinde okunan pek çok eserle tanışır. Diyarbakırlı Ahmed Mürşid Efendi'nin "Pend-i Mürşidî" adlı kitabına özel bir ilgi duyan şair, bu esere nazire yazmak amacıyla tefsir ilmiyle iştigal etmeye başlar. Ancak, köyünden gelen mektup şairin bu düşüncesini değiştirmesine neden olur ve köyüne dönmeye karar verir. Hocasından ayrılmanın kendisini çok üzdüğünü belirten Şerifi, anne-baba hizmetinin daha önemli olduğunu düşünerek geri dönmek zorunda kaldığını dile getirir.¹

Olmadan dahı çār-māh tamām

¹ Daha önce belirttiğimiz yazısında M. Fahreddin KIRZIOĞLU, Şerifi'nin "Hâce-i Hâzık" diye bahsettiği hocasının Ziyaeddin Fahri FINDIKOĞLU'nun düşündüğü gibi müderris-müftü, divan sahibi Mehmed Hâzık (doğ. H 1102 / M 1691 - öl. H 1177 / M 1764) olamayacağını belirtmektedir. Çünkü, Mehmed Hâzık, Şerifi'nin doğumundan yedi yıl önce vefat etmiştir.

Gūyā farz olmış şıla-i erḥām

Eyledim pend-i ebb ü ümm simā

Eyledim aḥbāb-ı yārāna vedā

Olıcaḳ ḥāce-i Ḥāzık'dan ırāḳ

Yāḳdı bu göñlümi ol nār-ı firāk (167, 173, 176)

Şerifi, kendi deyimiyle “hücre-i cehlistân” olan köyüne döndükten sonra hat sanatını geçim vesilesi olarak kullanır. Şair, yazmayı düşündüğü esere değişik sebeplerden dolayı bir müddet zaman ayıramaz. Siyasi çalkantıların kendisini olumsuz olarak etkilediğini söyleyen Şerifi, bütün engellere rağmen Pend-i Gülistan adını verdiği eserini H 15 Şaban 1226 (M 1811)'da tamamlamayı başarır.

Eyledim hücrede özüme şan'at

Kelām-ı ḳadīm yazmasın 'ādet

Olıcaḳ ḥaṭ vesīle ḳūt-ı ma'āş

Ḳomadı bu te'līfe ḡayrı telāş

Nışf-ı māh-ı Şa'bān'da oldı tamām

Olmadım 'ale't-tevāl aña müdām (177, 178, 221)

Şerifi, eserinde ailesi hakkında bazı bilgiler de vermektedir. Şair, itaatkâr ve fedakâr bir aileye sahip olduğu için Allah'a şükreder. İlimle meşgul olduğu zamanlarda ailesinin her türlü işi üzerine aldığını belirterek bu fedakârlığı dile getirir.

Şükürler saña yā Rabb ehl 'ıyālīm

Muṭī' olmak ile var iftiḥārım

Görürler ev işin bāḡçe işini

İdüpdürler beni hücre-niştinī

Olaruñ ḥizmetile ḡoş sürūram

Baňa düşen umūrda pür-ḳuşūram (5041, 5046, 5050)

Şairin kaç çocuğu olduğuna dair kesin bir bilgi yoktur. Ancak, aşağıdaki beyitten iki çocuğu olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca, kendi el yazısıyla temize çektiği nüshanın sonradan ilave edildiği anlaşılan kısmında, küçük oğlunun adının Hafız Osman olduğu da belirtilmiştir.

Olaruñ ḥürmetine ey ḥired-mend

Ṭaḳī 'ālim olalar iki ferzend (9095)

Şerîfî'nin kendisine teklif edilen memuriyeti kabul etmediğini de kendi ifadelerinden anlamak mümkündür.

Halâş olmak dilersen bu elemden

Şerîfî key ırağ ol bu kalemnden

Kitâbet hizmet ile olma me'mûr

Fuzûlî harcama bu çeşmden nûr

Şerî'at hükmini ibrâz iden hükâmâ eyler nâz

Şerîf-âsâ niyâbet vaz geçen er ta'yîb olmışdur (7128, 7129, 7142)

1.2. Eserleri

Pend-i Gülistan: Şerîfî'nin H 1226 (M 1811) yılında tamamladığı en önemli eseridir. Mesnevi nazım şekliyle kaleme alınan Pend-i Gülistan, klasik edebiyatımızdaki nasihatname türünün bir örneği niteliğindedir. Eserde dinî ve ahlaki konuları ayrıntılı bir biçimde ele alan 98 bölüm yer almaktadır. Şairin Diyarbakırlı Mürşidî'nin "Pend-i Mürşidî" adlı eserine nazire olarak yazdığı Pend-i Gülistan'da sade bir dilin kullanıldığı görülmektedir. Eserde aruzun üç bahrine ait kalıplar kullanılmıştır. "Fâilâtün Fâilâtün Fâilün , Mefâîlün Mefâîlün Feûlün" bunlardan en fazla tercih edilenleridir.

Pend-i Gülistan'ın en büyük özelliği, şairin uzun yıllar boyunca edindiği dinî bilgilerini ve şahsi tecrübelerini sanat kaygısına düşmeden ancak öğretici kuruluktan da uzak kalarak okuyucusuna aktarabilmesidir.

Ele alınan konuların hikâyelerle takviye edilmesi verilmek istenen mesajın kavranmasında önemli bir yere sahipken; hemen hemen her bölümün sonunda bulunan kasidelerle de şair, gerek kendi şairliğini ispatlamaya gerekse de eserini tek düzelikten kurtarmaya çalışmıştır.

Pend-i Gülistan, dönemin siyasi-sosyal yapısına ışık tutması bakımından da ayrıca önemlidir. Şair yaşadığı zaman ve zemindeki bir takım aksaklıkları dile getirmekle kalmamış, doğum yeri olan Erzurum'daki ilim meclislerinden ve burada yaşayan insanların güzel adetlerinden de bahsetmiştir.

Eserin en önemli nüshası, H 1244 (M 1828) yılında müellif tarafından temize çekilen nüshadır. Erzurum İl Halk Kütüphanesinde "25 Hk 15455" yer numarasıyla kayıtlı olan bu nüshadan başka, eserin Millî Kütüphanede ve şairin köyünde yaşayan Galip YÜCE'de bulunan nüshaları da vardır.

Mevlid-i Nebvî: Şerifi'nin bilinen, fakat elde nüshası mevcut olmayan ikinci eseridir. FINDIKOĞLU ve KIRZIOĞLU, daha önce belirttiğimiz yazılarında Mevlid-i Nebvî adlı esere değinmemişlerdir. Şairin köyünde yaptığımız araştırmalarda böyle bir eserden bahsedilmiştir. Ancak, eserin kimde veya nerede olduğuna dair bir bilgiye ulaşılamamıştır.

1.3. Edebî Kişiliği

Şerifi'nin edebî yönünü belirlemede de yegâne kaynak şairin Pend-i Gülistan adlı eseridir. Onun hayat felsefesi, edebiyat ve şiir hakkındaki görüşleri, okuyucuyla paylaşmak istediği bilgi ve tecrübeleri bu hacimli eserin mısraları arasında yer alır.

Şerifi'ye göre şiir, dinin kurallarına uygun olmalıdır. Sözün kıymetlenmesi Allah ve peygamber sevgisini anlatmakla mümkündür. Şiir vadisinde makbul olmak da buna bağlıdır.

Ola şi'ri muṭābık şer'a hem-vār

Ola meddāḥ-ı Mevlā naẓm-ı güftār

Yazup na't-ı Resūl'i dā'imā ol

Olur aḥsen bu şi'rūñ ehli maḳbūl (8570, 8571)

Şair, beşerî aşkı esas alanları ve şiirlerinde bütünüyle bu konuya yer verenleri ağır bir dille eleştirmektedir. O, ağzına ne geldiyse söyleyen, insanları eğlendirmeyi amaç edinen meddah kişiliğindeki sözde şairlerin asla takdir göremeyeceğini düşünmektedir. Şerifi, şiir sanatında mahir olmayan böyle insanların varlığından oldukça rahatsız olduğunu dile getirir.

Selefde geldi çok meddāḥ u şā'ir

Degildür ol sāz-endār şi'ri māhir

Ne gelse dile söyler raṭb u yābis

Avām içre olamaz şadra cālis (8551, 8552)

Hikemî tarzı benimseyen diğer şairler gibi Şerifi de, edebiyatı vasıta olarak görür. Şairin Pend-i Gülistan'ı insanların okuyup istifade etmeleri için yazdığını belirtmesi bu görüşün bir ifadesi olarak düşünülmelidir.

Degil uş maḳşadım şan'atım izhār

Murādım bu i'tibār bula her-bār (b.224)

Şerifi, öğreticilik yanı ağır basan biri olmasına rağmen sanatkâr bir kimliğe de sahiptir. Şairin bu iki yönünü Pend-i Gülistan'da açıkça görmek mümkündür. Şair, özellikle bölüm sonlarında yer alan kasideleri sanatkârlığını ispat gayesine uygun olarak kaleme almıştır. FINDIKOĞLU bu durumla ilgili olarak şunları söylemektedir: “*Şerifi’nin Gülistan’ı umumiyet itibarıyla ve kendisinin de arzusu (yazdığı olacak) veçhile Muhammediye ve Ahmediye nevinden dinî ahlak eseridir. Bunun yanında şair olduğunu gösteren taraf dikkate şâyândır. Zamanının Erzurum’u, yaşayış tarzı, aile hayatı, eğlenceleri hakkında mâlumat veriyor. Nihayet muhtelif mevzulara ait kasidelerinde nâzımlık fevkine yükselmeye çalışan bir şair karşısında bulunduğumuzu da söylemek lâzımdır.*”¹

Klasik şiirdeki söyleyiş güzelliği ile mana arasındaki uyum, Pend-i Gülistan’daki beyitler için de rahatlıkla söylenebilecek bir özelliktir. Bilginin estetik bir yapıyla sunulması şeklinde de ifade edilebilecek bu nitelik, Şerifi’nin haklı olarak çevresindekilerden takdir görmesine de vesile olmuştur.

Göricek ehl-i ‘arûz ba’zı cüz’in

İtdiler cümle taḥsîn ile sözün

Didiler sencîde şi’r saña neden

Fenn-i ‘arûzı bildüñdi kaçan

Bu tarz-ı şüh u selîs ü şîrîn

Yazan engüşt-i ḥâme âferîn (215, 216, 217)

Şerifi’ye göre, şiirde belli bir kıvama ulaşmak aruzu mükemmel bilmeye bağlıdır. Allah’ın yardımıyla eserinde pek çok konunun açıklığa kavuştuğunu dile getirdiği

Hudâ ‘avn ile bir nebze eğer keşf oldı her fenden

Şerîfî fenn-i eş‘âra ‘arûz üstâd imiş bildim (7061)

beytiyle şair, şiir yazma ve aruzu kullanma becerisinin üstatlık seviyesinde olduğunu söyleyerek kendisini övmekten kaçınmaz.

Fahreddin KIRZIOĞLU, şairin edebî yönüyle ilgili olarak şu tespitte bulunmuştur: “*Rahmetli FINDIKOĞLU’nun belirttiği gibi aruzdaki bütün eksiklerine*

¹ Ziyaeddin Fahri Fındıkoğlu, “Erzurum Şairlerinden Şerifi”, *Ülkü Dergisi (Haziran 1941)*, C XVII, S 100, s. 309

*rağmen Şerifî'nin içli ve coşkun duygularını belirten güzel şiirleri de bu eserde yer almıştır.*¹

Şerifî'nin sanat kabiliyetini göstermeye çalıştığı şiirlerinden bir kaçını aynen alıyoruz:

Kaşide-i Zemm-i Riyâset

Bu gönülüm gibi ʿâlem pür-ḥarâb nâ-şâd imiş bildim
 Giyâh-âsâ bu çarḥ-ı dehr bî-bünyâd imiş bildim
 Bu fânî kalmadı mür-ı zaʿîfe ne Süleymân'a
 Cihānuñ taḥt u tâcî bî-meded bir ad imiş bildim
 Gel aldanma bu limana seni girdāba ḡarḳ eyler
 Bu keşî baḥr-i miḥnetde işi feryâd imiş bildim
 Okundu cām-ı Cemşîd mülk-i Hüsrev şâh-ı İskender
 Velî sultân-ı ʿaşka ḥoş sezâ Ferhâd imiş bildim
 Hudâ ʿavn ile bir nebze eğer keşf oldı her fenden
 Şerîfî fenn-i eşʿara ʿarûz üstâd imiş bildim (7057-7061)

Kaşide-i Şalāvât-ı Şerîf

İlâhî bu fenâ içre saña lâyıḳ ne kârım var
 Hemân ol şâh-ı kevneyne şalât ile selāmım var
 Anuñ ʿaşkı şafâsile iderem dâʿimâ devrân
 O şāhuñ himmetile nuş u pende ḥoş mecālīm var
 Anuñ ʿaşkile kılmışdur bu pend ü nazma dil āḡâz
 Anuñçün nazm-ı gülzâr içre medḥ ü dāsītānım var
 Ne deñlü eylemiş Ḥaḳḳ ḥubb-ı ʿaşkuñ gönlime pinhân
 O deñlü bâḡ-ı nazma ʿandelib-i gül-ʿizārım var
 Hudâ'ya ʿaşkı var ammâ kıluram sünnetüñ noḳşân
 Hacâetle gönül pür zāhirâ rû-şerm-sārım var

¹ M. Fahreddin Kırzioğlu, “Erzurumlu Şair Mehmed Şerifî ve Pend-i Gülistan'ı”, **Köz Dergisi (Ağustos 1980)**, S 5, s. 15

Velî bulmak gerek ol şerʿ-i sünnet rāhına rehber
 Benim var inkıyādım sözlerine iʿtibārım var
 Saña maʿlūm durur yā Rabb göñülde her ne var maḳṣad
 Yüzüm sürmekliğe ol merḳad-i pāke murādım var
 N’ola Ḥaḳḳ daʿvet-i beyti vesīle kılsa ol şāha
 Hezārān biñ niyāz ile şeb ü rüz āh u zārım var
 Şükürler seyyid-i mürsel Ḥabīb’e eyledüñ ümmet
 Anuñ tek rüz-ı maḥşerde şefāʿat ıssı şāhım var
 Zemīn ü āsūmāndan ger ola cürmüm daḥı bisyār
 Ne ḡam ol seyyid-i mürsel gibi püşt ü penāhım var
 Niyāzım bu dem-i maḥşer ḳarīb ola bize ol şāh
 Şalāt u hem selām ile yazılmış ʿarzuḥālīm var
 Olinca on bölük maḥşer demi ol ümmet-i Aḥmed
 Gürüh-ı fırḳa-yı nācīden olmağa hevāsım var
 Baña ger dest-gīr olmazsa şāhım ol şırāt üzre
 Cehennem nārına bir dem ne şabr u ne ḳarārım var
 Çü āb-ı kevşerüñ ben teşnesiyem nūş ile ḳandur
 İçer ümmetler ile ibtidā ol şāh ḥaberim var
 Bihişt ü cāvidānda ḳıl resūlūñ Aḥmed’e ḳonşı
 Vesīle olmağa dergāhına çok iʿtizārım var
 Şerīfī rū-siyāha ger olursa vāşıta ol şāh
 Cemāl-i pākūñe ʿaşḳ-ı derūn ile göresim var (10443-10458)

Ḳaşıde-i Ḥubb-ı Dünyā (Muhammes-i Müzdevic)

Yā ilāhī mübtelā-yı cürm ü ʿiṣyān olmuşam
 Ḥubb-ı dünyā-yı ḥasāset ile tuḡyān olmuşam
 Düşmüşem baḥr-i ḥaṭāya ḳāh-ı ḥüsrān olmuşam
 ʿİlm-i zāhir bātına bir levḥ-i nā-dān olmuşam
 Gelmişem bāb-ı ʿaṭāya zār u giryān olmuşam

Kaplamış her bir taraftan rāhımı tūl-i emel
 Eylemiş gülzār-ı gön̄lüm hār u haş ile hālel
 Bulamam t̄aʿatlere yol şıdk ile virem temel
 Kıl ʿināyet bu haķīre ey Hudā-yı lem-yezel
 Açmışam dest-i recāyı meʾmūl ihsān olmuşam

Bir taraftan nefis-i emmāre beni kıldı zebūn
 Bir taraf iġvā-yı iblīs eyledi baġrımı hūn
 Hubb-ı dünyā çıkmaz oldu bu gön̄ülde gice gün
 Sū-i yārāndan bīzār oldum be-ġāyet gün-be-gün
 Bulmuşam sū-i mizācı bende-fermān olmuşam

Eylerem pend ü naşīhat şeyḥ-veş vāʿiz mişāl
 Söylerem emr ile maʿrūf nehy-i münkerden maķāl
 İderem kışsa menākīb ehl-i fażl-ı ehl-i hāl
 Kendi ʿaybım dimesden ebkem lisānım ihtilāl
 Bir ʿacāyib hāle düşdüm tabʿ-ı nisyān olmuşam

Eyledim nazmım içinde bunca kışsa yād-gār
 Eylerem bülbül gibi medḥ ile zemm gül-şende zār
 Cemʿ idüp dürr-i haķāyık eylerem halka nişār
 Ne ʿacibdür eylemez bu sözlerim kendime kār
 Ğarra-i dünyā ile ʿaql-ı perīşān olmuşam

Düşmüşem dünyā peşinde gezerem mişl-i kilāb
 Devr ider bu nefis-i emmāre beni mişl-i tolab
 ʿİlm ü ḥikmet sözine bu nefis-i şūm olmuş niķāb
 Nāme-i cürmüm tamām oldu içinde yok sevāb
 Gelmişem luṭf u sitār ardında pinhān olmuşam

Şüretā bir ʿandelīb-i nāzım-ı efsāneyem
 Sīretā bilmem ʿaceb mecnūn mıyam dīvāneyem
 Bend-i pā itdim cihānı zār ile eġāneyem
 İçmişem hubb-ı fenāyı sekr ile mestāneyem
 Pür-kuşūram ben Şerīfī halka destān olmuşam

(5552-5558)

Şaşıde-i Ramazān- 1 Şerīf (Murabba-i Mütেকerrir)

İrişdik biz yine bu kütlu aya

Naşīb oldı oruç ay Һamdüli'llāh

Hezārān biñ şükürler ol Һudā'ya

Naşīb oldı oruç ay Һamdüli'llāh

Şağan ʿālemlere rahmet bu aydur

Buña kim Һürmet itmez işi vāydur

Çekerdik ārzūmānın on bir aydur

Naşīb oldı oruç ay Һamdüli'llāh

Şafā geldüñ mübārek ay bize hoş

Қudūmünden feraһlar eyledik nūş

Olur sende günāh defterleri boş

Naşīb oldı oruç ay Һamdüli'llāh

Beşāretdür size ey Müslimānlar

Тoyurup acı iftār itdirenler

Ya bir ʿuryāna gömlek giydirenler

Naşīb oldı oruç ay Һamdüli'llāh

Terāvīhi cemāʿatle kılan cān

Bulanlar ol günāh derdine dermān

Olalım şevk ile biz şād u Һandān

Naşīb oldı oruç ay Һamdüli'llāh

Aşan қandīl yaқан mescidde mūm çok

Uran iblīs laʿīnün baғrına oқ

Ne devlet aç olanları iden тоқ

Naşīb oldı oruç ay Һamdüli'llāh

ʿİbādetde olur lezzet Һalāvet

Olur bu ayda çok Қurʿān tilāvet

Yine irdi bize Һaққ'dan ʿināyet

Naşīb oldı oruç ay Һamdüli'llāh

Her iftār vakti altı yüz biñ âdem
 Kılur ‘afva sezâ Hâllâk-ı ‘âlem
 Şeb-i Kâdr içre bayrâm gününde hem
 Naşîb oldu oruç ay Һamdüli’llâh

 Şerîfî kıl şalât ile selâmin
 Resûlu’llâh’a ekser bul merâmın
 Şükür minnet ola her-dem kelâmın
 Naşîb oldu oruç ay Һamdüli’llâh (2371-2379)

İKİNCİ BÖLÜM

2. PEND-İ GÜLİSTAN (İNCELEME)

2.1. Pend-i Gülistan'ın Telif Sebebi, Tarihi, Biçimi

Pend-i Gülistan'ın neden, nasıl, ne zaman ve nerede yazıldığıyla ilgili kesin bilgileri eserin “Der Beyān-ı Sebeb-i Te'lîf-i Kitāb”, “Kaşîde-i Nām u Tārîḫ-i Kitāb” ve “Tetimme-i Kitāb” adlı bölümlerinden öğrenmekteyiz. Bu bölümlerde Şerifi, farklı yorumlara açık olmayacak şekilde net ve ayrıntılı bilgiler vermektedir.

Bilindiği üzere öğretici metinlerde hedef, okuyucuyu bilgilendirmek, yönlendirmek, haberdar etmek ve onlardaki var olan kanıları değiştirmektir. Eğer bu amaca estetik bir yapıyla ulaşılabilecekse, kuşkusuz metinde sanatsallıkla öğreticiliğin harmanlanması gerekir. Ancak, klasik edebiyatımızın nasihatname türündeki eserlerin hiçbirinde estetiğin öne çıktığı görülmemektedir. Pend-i Gülistan'da da şair bu duruma değinmiş ve kitabını sanat kaygısıyla yazmadığını dile getirmiştir.

Degil uş maḳṣadım şa'atım izhār

Murādım bu i'tibār bula her-bār (224)

Şerifi, dört aya yakın bir süre kaldığı Erzurum'daki ilim meclislerinden oldukça etkilenmiş ve bu zaman zarfında pek çok eserle tanışmıştır. Kendi ifadesiyle “Ceng-nâmeler, Hayriye-i Nâbî, Gülistan ve Ahmedîyye” bunlardan bazılarıdır. Özellikle “Mürşid-i Pend” adıyla da bilinen “Ahmedîyye”nin insanlar arasındaki şöhreti şairi büyük tesir altında bırakmıştır.

İsmi resme muṭābık velî ḥûb

Olmuş ol vilāyet içre mergûb (160)

Diyarbakırlı Ahmed'in bu eserine nazire yazmak gayretiyle Şerifi, dinî ilimleri çok iyi bilmenin zorunlu olduğunu düşünür ve bu doğrultuda tahsiline başlar. Ancak ailesinin ısrarından dolayı tahsilini yarıda bırakarak köyüne döner. Zamanın siyasi-sosyal şartları şairi olumsuz bir şekilde etkilese de amacına ulaşır ve Pend-i Mürşid'den farklı pek çok konuyu da işleyerek eserini tamamlar.

Daḫı var bunda niçe baḫş-i laṭîf

Olmamış Aḫmedî hem aña vaşîf

Yaz kelām-ı Ḥaḳḳ'ı 'aql-ı pāk ile

Ḥāşîye kıl Pend-i Mürşid şerḥ ile

Bulam dirsən bu şî'rûñ tarzını ger

Var iimdi kıl ‘arūz ‘ilmini ezber (206, 7916, 8550)

Şerifî’nin Pend-i Gülistan’ı vücuda getirirken şairlik adına çok iddialı olduğu görülmektedir. Her ne kadar bunun aksini söylediği beyitleri olsa da, şairin bu iddiaları kanıtlamak için gayret ettiği ortadadır. Ona göre, Pend-i Gülistan şiirimize tazelik ve yenilik getirecek, viran gönüller onun vesilesiyle abad olacaktır.

Ḥudā ‘avn ile bir nebze eger keşf oldı her fenden

Şerīfī fenn-i eş‘āra ‘arūz üstād imiş bildim (7061)

Aşağıdaki beyitlerde Şerifî, geçmişteki bazı şairleri eleştirmekte, kabiliyetsiz kişilerin halk tarafından rağbet görmediğinden bahsetmektedir. Şerifî bu dizelerde şiirin insanları eğlendirmek için yazılamayacağını, Allah’ın rızasını ve sevgisini kazanmak için araç olarak görülmesi gerektiğini vurgulamaktadır.

Selefde geldi çok meddāh u şā‘ir

Degildür ol sâz-endār şi‘ri māhir

Ne gelse dile söyler raṭb u yābis

‘Avām içre olamaz şadra cālīs

Ola şi‘ri muṭābık şer‘a hem-vār

Ola meddāh-ı Mevlā nazm-ı güftār (8551, 8552, 8570)

Onun en büyük hedefi Allah’a güzel bir hediye sunmaktır. İnsanların sözlerinden istifade etmeleri şairin başlıca dileğidir. Pend-i Gülistan’dan dolayı Allah’ın rahmetini insanlara daha fazla göndereceğini düşünen şair, böylece eserini hangi amaçla yazdığını da ifade etmiştir.

Ḳapuñda sâ‘il-i luṭf u ‘aṭāyam

Elimde bundan özge yok hedāyam

İlāhī vir bu nuşh u pende rağbet

Ola mü‘minlere hem nef‘i keşret

Ḥudā ‘avnile oldı bu kelāmım

Hemān luṭf-ı Ḥudā maḳşad merāmım

Ğaraż bu nuşh-gū nazmımdan elbet

Ümīdim var ola bā‘iş-i rahmet (12459, 12466, 12500, 12501)

Şair, eserini kaleme alırken bir takım sıkıntılarla karşı karşıya kaldığından da bahseder. Bunların başında dönemin siyasi yapısındaki çalkantılar yer alır. İkinci olarak

da Şerifi'nin kendisini şairlikte ve Farsçada yetersiz görmesi söz konusudur. Aruzdaki eksikliğin farkında olan şair, gelebilecek eleştirilere aldırmayarak eserinden muhakkak birilerinin istifade edeceğini düşünüp çalışmalara başlar. Şerifi, daha önce yazılmış pendnamelerden, vaizlerin öğütlerinden ve bunlara uygun kıssalardan yararlandığını söyler. Dinî konulardan başlamak suretiyle doksan üç ayrı mevzuyu aruzun üç ayrı bahriyle kaleme aldığını dile getiren şair, nazım bahçesine meyvedar ağaçlar diktiğini belirterek mutluluğunu ifade eder.

Ravza-i nazma diküp envāʿ şeceri

Dizüp her şāhına dürlü şemeri (208)

Pend-i Gülistan oldukça hacimli bir eserdir. Şerifi bunun sebebine de açıklık getirir. Ona göre yapılması gereken insanların ihtiyaç duyduğu bütün konuların ele alınmasıdır. Bu konularda gizli hiçbir şeyin kalmaması, şairin fırsatı kaçırmadan üzerinde durması gereken bir husustur.

Di mühim olanları mübhem kıma

Fırsatı fevt itme şükr it bu deme (11186)

Eserde, pek çok ayet ve hadisten istifade edilmiştir. Bunların yeri geldikçe konu arasına ustaca yerleştirildiği görülmektedir. Bazı bölümlerden sonra konuyla ilgili kasidelerin yazılması eserdeki tek düzeliği ortada kaldırmış, akıcılık büyük ölçüde sağlanmıştır. Her bölümün başında, kullanılan aruz kalıbının belirtilmesi ve sonunda da Hz. Muhammed'e salat ve selam getirilmesi eserdeki önemli özelliklerinden ikisidir. Şair, gereksiz nasihatlerden ve kıssalardan kaçındığını dile getirirken Arapça ve Farsça kelimelerle yüklü ağır bir dil tercih etmediğinden de bahseder.

Pend-i Gülistan'ın her varağı on yedi satır olmak üzere toplam kırk cüz ve dört yüz üç varak hâlinde şairin kendi hattıyla yazılmıştır. Şair, eserini bir buçuk yılda tamamladığını belirtir. Ancak bu, sürekli yazıldığı taktirde tutan zamandır. Yoksa, eser daha uzun bir zaman diliminde ortaya konmuştur.

Nısf-ı mäh-ı Şa'bân'da oldu tamām

Olmadım 'ale't-tevāl aña müdām

Muttaşıl hep yazdığım olsa hisāb

Nīm ü şâlde belki yazıldı kitāb (221, 222)

Şerifi, Şaban ayının on beşinde eserini bitirdiğinde kırk yaşındadır. Kitabın tamamlandığı yıl “Kaşîde-i Nâm u Târîh-i Kitâb” bölümünün son beytinde şu şekilde belirtilir.

Bed' ihtâm olıcağ iş bu Gülistân

Sâl-i sinnimiz *dü-zâd zevâd*

Târîh-i nâm bir mışra^c ile hoş

Di Pend-i Gülistân-ı Şerîf ad (246, 247)

Yukarıdaki beyitlerde “dü-zâd zevâd” ifadesinin ebced karşılığı 40, “Di Pend-i Gülistân-ı Şerîf ad” mısraının ebced karşılığı ise 1226 rakamıdır. Bunlar, eser bitirildiğinde şairin kırk yaşında olduğunu ve Pend-i Gülistan’ın H 1226 (M 1811) yılında tamamlandığını göstermektedir. Eserin eldeki müellif nüshası ise, H 1244 yılında bizzat şair tarafından temize geçirilmiş hâlidir.

Şerifi eserde ele alınan konuların ve dikkatlere sunulan bilgilerin birey ve toplum açısından insanlığa faydalı olacağını söylemiş, bundan dolayı da önemsenmesi gerektiğini temenni etmiş; aksi taktirde toplumda karışıklığın ve huzursuzluğun artacağını belirtmiştir.

İdenler nazm-ı neşâyiğ dile mengüş

Olur elbet bâ'îş-i terk-i fesâd

Keffâret-i zenb olıcağ bezm-i 'ulûm

Eyle nuş u pendi güş itme 'inâd (244, 245)

2.2. Pend-i Gülistan’ın Şekil Özellikleri

2.2.1. Nazım biçimi

Pend-i Gülistan mesnevi nazım biçimiyle yazılmış, nasihatname türünde bir eserdir. Bilindiği gibi mesnevilerde aşk, kahramanlık, tasavvuf, ahlak, hiciv ve bir şehrin tasviri... gibi konular işlenmektedir. Ancak nasihatın ön planda olduğu mesneviler, aşk ve kahramanlık mesnevilerine göre farklı özellikler gösterir.

Aşk ve kahramanlık konularının anlatıldığı mesnevilerde olay örgüsüyle kişiler önemliyken, ahlaki mesnevilerde şairin bilgi birikimi ve tecrübeleri doğrultusunda okuyucuya sunduğu öğütler önem arz etmektedir. Şerifi de, eserinde dinî ve toplumsal pek çok konuyu ele almış; hadis, ayet ve hikâyelerle desteklediği tavsiyeleriyle insanları aydınlatmayı amaçlamıştır.

Geçürüp şadr-ı bahşē ḥadīṣ āyet

Eyledim du‘ā şalāt ile nihāyet (210)

Mesnevi beyit esasına dayalı bir nazım şeklidir. İster aşk ve kahramanlık konuları işlensin, isterse de nasihat verme amacı güdulsün mesnevilerde her beytin kendi içinde kafiyeli oluşu şaire büyük yazma kolaylığı sağlamakta, binlerce beyitlik mesnevilerin oluşmasına yardımcı olmaktadır. Şerifi, bu imkândan mümkün mertebe yararlanarak oldukça hacimli bir eser vücuda getirmiştir.

Pend-i Gülistan’ın büyük bir kısmında nazım birimi olarak beyit kullanılmıştır. Birimi beyit olan şekiller mesnevi ve kasidelerdir. Şerifi’nin bazı kasidelerini başlıksız olarak kaleme aldığı görülmektedir. Bazı bölümlerde yer alan kaside başlıklı şiirlerde ise birim olarak bentlerden yararlanılmıştır. Bunlar “murabba, muhammes ve müseddes” nazım şekillerinin kullanıldığı şiirlerdir. Eserde bu şekilde toplam 12505 birim bulunmaktadır.

Şairin bölüm sonlarına ve bazen de aralarına serpiştirdiği diğer nazım biçimleri; bunların sayıları ve eserdeki yerleri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Nazım Şekli	Adet	Şiirin Adı	Eserdeki Yeri
Kaside	64	-Kaşīde-i Nām u Tārīḫ-i Kitāb -Münācāt (Kaside Biçiminde) -Kaşīde -Kaşīde-i Ehl-i Şalāt -Kaşīde-i Fezā’il-i Ğusl -Kaşīde-i Vuzū’ -Kaşīde-i Ezān -Kaşīde-i Evḳāt-ı Şalāt -Kaşīde-i Fezā’ili’-ş-Şalāt -Kaşīde-i Na‘t-ı Mesācid -Kaşīde-i Niyet ü Tekbīr ü Şenā vü Kırā’at u Rükū’ -Kaşīde-i Fazl-ı Secde -Kaşīde-i Tahīyyāt Du‘ā vü Senā’ -Kaşīde-i Ḥāb-ı Şeher -Kaşīde-i Mi‘rāciyye -Kaşīde-i Sitte-i Şevvāl -Kaşīde-i ‘Aşr-ı Zi’l-Hicce -Kaşīde-i Ka‘be-i Şerīf -Kaşīde-i ‘Āşūre -Münācāt-ı İstisḳā -Kaşīde-i Ḥaḳḳ-ı Valideyn -Kaşīde-i Ḥaḳḳ-ı Cār	b. 235-247 b. 248-262 b. 627-643 b. 762-768 b. 826-832 b. 972-989 b. 1072-1088 b. 1143-1149 b. 1210-1216 b. 1290-1296 b. 1497-1503 b. 1681-1687 b. 1771-1777 b. 1860-1879 b. 2129-2182 b. 2851-2855 b. 2899-2903 b. 3295-3306 b. 3367-3373 b. 3845-3884 b. 4273-4292 b. 4537-4554

		-Kaşīde-i Zevī'l-Erḥām -Kaşīde-i Mekk-i Nisvān -Kaşīde-i Ḥuḳūk-ı Ḥadem ü Ḥayl Ḥaşem -Kaşīde-i Emānet -Kaşīde-i Medḥ-i Fuḳarā -Kaşīde-i Medḥ-i Eşḥiyā -Kaşīde-i Fazl-ı Taşadduḳ -Kaşīde-i Ehl-i Hırş-ı Māl -Kaşīde-i Ḥubb-ı Nisvān -Kaşīde-i Medḥ-i Şāh u Vezīr -Kaşīde-i Zemm-i Riyāset -Kaşīde-i Ehl-i Niyābet -Kaşīde-i Ḥaḳḳ-ı Eytām -Kaşīde-i Muḥtekir -Kaşīde-i Zecr-i Bāde' -Kaşīde-i Mekk-i Sū-i Yārān -Kaşīde-i İhtirāz-ı Elfāz-ı Küfr -Kaşīde-i Zemm-i Kāzī -Kaşīde-i Zemm-i Nemmām -Kaşīde-i Zemm-i Ehl-i Muḡtāb -Kaşīde-i Āfāt-ı Lisān -Kaşīde-i Āfāt-ı Sem' -Kaşīde-i Āfāt-ı Ayn -Kaşīde-i Qur'ān-ı 'Azīmu'ş-Şān -Kaşīde-i Tālib-i 'İlm -Kaşīde-i Muḥibb-i 'Ulemā' -Kaşīde-i 'Ālim-i Bilā-'Amel -Kaşīde-i Ehl-i Riyā vü Süm'a -Kaşīde-i Tevāzu' -Kaşīde-i Tevbe İstıḡfār -Münācāt-ı Ḥavf u Recā (Kaside Biçiminde) -Kaşīde-i Şükr ü Minnet -Kaşīde-i Tevfīz-i Umūr -Münācāt (Kaside Biçiminde) -Kaşīde-i Ḥubb-ı Çār-Yār -Kaşīde-i Şalāvāt-ı Şerīf -Kaşīde -Kaşīde-i Melekü'l-Mevt -Kaşīde -Kaşīde -Kaşīde-i Ahvāl-i Meyyit -Kaşīde	b. 4700-4714 b. 5057-5072 b. 5218-5226 b. 5316-5330 b. 5697-5706 b. 5838-5848 b. 6046-6054 b. 6148-6157 b. 6271-6279 b. 6726-6741 b. 7057-7061 b. 7136-7142 b. 7345-7351 b. 7408-7416 b. 7523-7530 b. 7926-7932 b. 7975-7981 b. 8085-8090 b. 8204-8208 b. 8329-8333 b. 8490-8496 b. 8573-8579 b. 8712-8719 b. 8986-8994 b. 9109-9115 b. 9245-9251 b. 9315-9321 b. 9424-9429 b. 9515-9519 b. 9667-9686 b. 9760-9766 b. 9875-9896 b. 10010-10016 b. 10158-10198 b. 10334-10352 b. 10443-10458 b. 10581-10601 b. 10652-10666 b. 10693-10713 b. 10904-10919 b. 11020-11038 b. 11461-11466
Murabba	3	-Kaşīde-i Leyle-i Berāt -Kaşīde-i Tebşīr-i Ramāzān-ı Şerīf -Kaşīde-i Ramāzān- ı Şerīf	b. 2278-2284 b. 2299-2305 b. 2371-2379

Muhammes	10	-Kaşide-i Muhammes-i Mücemmil-i İmān Nām u Mu‘cize-i Enbiyā -Kaşide-i Cum‘a -Kaşide-i Rūz-ı ‘İd -Kaşide-i Māni‘ü’z-Zekāt -Kaşide-i Hārām -Kaşide-i Ḥubb-ı Dünyā -Kaşide-i Ṭama‘-kār -Kaşide-i Ḥubb-ı Mihmān -Kaşide-i Zemm-i Duḥān -Kaşide-i Şabr u Taḥammül	b. 412-423 b. 2051-2060 b. 2827-2834 b. 3566-3571 b. 5418-5422 b. 5552-5558 b. 6349-6352 b. 6528-6534 b. 7689-7693 b. 11178-11184
Müseddes	4	-Kaşide-i Vedā‘-ı Şehr-i Ramazān -Kaşide-i Kurbān -Münacāt-ı İstiskā -Münacāt-ı İstiskā	b. 2704-2709 b. 3103-3108 b. 3885-3893 b. 3894-3904

Şerifî, münacat türündeki şiirlerinin iki tanesini müseddes, dört tanesini kaside, diğerlerini ise mesnevi nazım şekliyle yazmayı tercih etmiştir. Eserde münacat başlıklı 11 şiir bulunmaktadır. Bunların adları şöyledir: “Münacāt, Münacāt-ı Ba‘de’ş-Şalāt, Münacāt-ı Ġazā, Münacāt-ı İstiskā, Münacāt-ı İstiskā, Münacāt-ı İstiskā, Münacāt-ı Ġazā, Münacāt, Münacāt-ı Ḥüb-Ahlāk, Münacāt-ı Ḥavf u Recā, Münacāt”

Pend-i Gülistan’da bölümler, diğer mesnevilerde de gözüken şekliyle belli bir sıraya göre dizilmiştir. Eserin giriş kısmında tevhit, naat ve sebep-i telif konuları yer almaktadır. Şair, Allah’ın varlığından ve birliğinden bahsettikten sonra sırasıyla Hz. Muhammed’e, dört halifeye ve Osmanlı Devleti’ne övgüde bulunmuştur. Daha sonra da eserini niçin, nasıl, nerede ve ne şekilde kaleme aldığını anlatmıştır. Asıl konuların işlendiği 93 bölüm ise başlıkları ve vezni belirtilerek yazılmış, konular iman bahislerinden başlamak suretiyle şairin kendi tercihi doğrultusunda sıralanmıştır. Pend-i Gülistan’ın sonuç kısmı “Tetimme-i Kitab” başlığını taşımaktadır. Şerifî, bu bölümde eserinin kıymetinin anlaşılması için Allah’a dua etmekte ve eserin bitiş tarihini belirtmektedir. Bu şekliyle Pend-i Gülistan 98 bölümlük bir mesnevidir.

2.2.2. Ahenk unsurları

Edebî metinlerde ahenk unsurları denildiğinde “vezin, kafiye, ölçü, aliterasyon ve asonans” akla gelmektedir. Didaktik metinlerde amaç sanat yapmak değildir. Ancak, estetiğin ikinci planda olduğu bu tür edebî eserlerde de belirli ölçülerde ahenk unsurlarından yararlanılarak kazandırılmak istenen bilgilerin kalıcı olması arzulanır.

Başta kafiye, redif ve vezin olmak üzere ahenk unsurlarını kullanmadaki başarı, eserin sağlam bir temel üzerine kurulmasını sağlayacaktır. Bir araç olarak kabul edilen yapı ve ahenk mükemmelliği eserin sanat değerini artıracak, verilmek istenen mesajın anlaşılmasına olumlu manada hizmet edecektir.

Pend-i Gülistan'da ilk dört bölüm vezinsiz yazılmıştır. Asıl konuların yer aldığı 93 bölümde en çok kullanılan vezinler remel bahrinin “*Fāilātūn Fāilātūn Fāilātūn Fāilūn, Fāilātūn Fāilātūn Fāilātūn Fāilūn*” kalıpları; hecez bahrinin “*Mefāʿilūn Mefāʿilūn Mefāʿilūn Mefāʿilūn, Mefāʿilūn Mefāʿilūn Feūlūn*” kalıpları ve recez bahrinin “*Müsteʿilātūn Müsteʿilātūn*” kalıbıdır. Eserde çok nadir kullanılan kalıplar da vardır. Bunlar, “*Müfteʿilūn Fāilūn Müfteʿilūn Fāilūn, Müfteʿilūn Mefāʿilūn Müfteʿilūn Mefāʿilūn, Mefūlū Mefāʿilūn Mefūlū Mefāʿilūn, Müfteʿilūn Müfteʿilūn Müfteʿilūn Müfteʿilūn*” gibi kalıplardır. Şair, kullandığı vezni bölüm başlıklarının yanında belirtmiştir. Eserin büyük bir kısmında üç bahrin kullanılması, şairin ifadesiyle okuyucuya kolaylık sağlamak içindir.

Didim üç baħr ile bu pendimi hep
İtmedim ğayrı vezn olmaya taʿab (207)

Olıcağ her bir baħş nağma bidāyet
İderdim o evzān-ı baħre işāret (212)

Pend-i Gülistan'da en çok rastlanan aruz hataları ulama ve imaledir. Zihaf ve med ise oldukça azdır. Bu aruz hatalarının klasik Türk şiirinde bir alışkanlık derecesine vardığı düşünüldüğünde şairin aruzu çok rahat kullandığını söylemek mümkündür. İlk dört bölüm hariç tutulursa Pend-i Gülistan'da vezin sıkıntısı bulunan beyit sayısı oldukça azdır. Vezin sıkıntısı bulunan beyitlerin birkaçı şunlardır:

Yemezdüñiz ħalk ile her-bār iderdüñiz nefşüñizi zār
Bugünkü gün oluñ ebrār buluñ luğf-ı Ĥudā rızvān (2444)

Olmuşam mağbūne medyūne ehl-i zār
Dest-ğır ol baña cānım kıl medār (2943)

Pend-i Gülistan'da vezin gereği bazı kelime ve eklerde yapılan değişiklikler de dikkati çekmektedir. Bunlar, klasik şiirde bir kusur değil bir ustalık olarak görülmektedir. Aşağıda bunlarla ilgili birkaç örnek yer almaktadır.

Vir zekātı āşikāre eyle şāy
Gizlü vir taşadduķı eyleme zāy (5918)

Yukarıdaki beyitte “duyulmuş, işitilmiş, şüyu’ bulmuş, herkesçe bilinmiş” anlamlarına gelen “şāyi” kelimesi ile “elden çıkan, kaybolan” anlamına gelen “zāyi” kelimesi vezin gereği “şāy” ve “zāy” biçimlerinde kullanılmıştır.

Ne devletdür mücerred hıl’atı tacı giyen şāha

Nümā-ibret bulup yer yer cihānı seyrān itmek var (6273)

“İbret veren, ibret gösteren” anlamına gelen “ibret-nümā” kelimesinin de vezin gereği “nümā-ibret” şeklinde kullanıldığı görülmektedir.

Bu resme olıcağ da’vācı nā-dān

Tefekkür kııl *n’ola* aḥvālin ol ān (9281)

Bu beyitte de “ne ola” kelimesinin ünlü aşınmasına uğratılarak “n’ola” biçiminde kullanıldığı dikkati çekmektedir.

Şerifi, şiirde başlıca ahenk unsurları olarak kabul edilen kafiye türlerinin hemen hepsinden yararlanmıştı. Yarım ve tam kafiye ile redifi sıkça kullanan şair, zaman zaman zengin kafiye, tunç kafiye ve cinaslı kafiye de baş vurmuştur.

Tunç Kafiye:

Leyle-i Qadr’dan daḥı ola *ziyād*

Fazl-ı cum’a eyledi bu resme *yād* (1887)

Bu şalātuñ āb-ı pāk ile *kışi*

Yaykayup zenbini qalmaz şerr *işî* (1156)

Cinaslı Kafiye:

Gelürse bu fenānuñ işi *düşvār*

Qaçup ol hücrenün küncine *düşvar* (8998)

Redif:

Qalb ‘ibādet kıılmağa tahir *gerek*

Ol huzūr-ı qalb ile ḥāzır *gerek* (1317)

2.2.3. Dil ve anlatım

2.2.3.1. Dil özellikleri

Mesnevilerde önemli olan şairanelik değil işlenen konu veya verilmek istenen mesajdır. Özellikle, nasihatname türündeki mesnevilerde düşünce daha ziyade öne

çıkar. Hâl böyle olunca mesnevilerde kullanılan dilin diğer nazım şekilleriyle yazılan edebî metinlere göre daha sade ve anlaşılır olması gerekir.

Bu özelliğin Pend-i Gülistan'da tam manasıyla varlığından bahsetmek mümkündür. Eserin başında yer alan tevhit ve naat konularının işlenişi ile bazı kasidelerde Şerifi, diğer beyitlere nazaran daha ağır bir dil kullanmış, ikili-üçlü terkiplerle anlamı kapalılaştırmışsa da bu, eserin genel manada sadeliğine gölge düşürecek derecede değildir. Şair, Arapça ve Farsça kelimelerden olması gerektiği kadar yararlanmış, aşırıya kaçmaktan çekinmiştir.

Yazmadım çok Fürsî ‘Arabî her çend

Dimedim ‘āriye çok kışsa vü pend (213)

Muhatabın seviyesini dikkate almak, öğretici metinlerin hedefine ulaşmasında önemli hususiyetlerden bir diğeridir. Bu da günlük hayattaki kelimelerin, deyimlerin, atasözlerin ve kalam-ı kibarların kullanılmasıyla mümkündür. Pend-i Gülistan sade fakat akıcı bir üslupla kaleme alınmış, yaşayan Türkçe kelimeler ve deyimlerle canlı bir hâle getirilmiştir. Eserde atasözleri fazla olmamakla birlikte deyimlerin oldukça sık kullanıldığını söylemek mümkündür. Aşağıda bunlara birkaç örnek verilmiştir:

a) Türkçe kelimeler

Şerifi'nin tercih ettiği kelimeler eserin yazılış amacıyla örtüşmektedir. Özellikle, şairin yaşadığı bölgede kullanılan kelimelerin fazlalığı Pend-i Gülistan'da halkı eğitme gayesinin takip edildiğini açıkça göstermektedir. Ayrıca, eserde arkaik kelimeler de kullanılmıştır. Bu kelimelerden bazıları şunlardır: “Ayrık, önürmek, kezin, ün, koçmak, ancılayın, yer yeri, kogul, tana kalmak, ir, taratagan, tapu, öndin, gidi, yatlu, ive ive, ufanmak, kara yer, kelecı, gözen, yaka, çak, ata, turmak, tamu, düş...vb.”

b) Deyimler

Deyimler, sınırlı kelimelerle sınırsız duygu ve düşünceleri ifade etme çabasıyla ortaya çıkmış bağdaştırmalardır. Deyimi meydana getiren kelimelerden en az birinin gerçek anlamının dışında (yakın veya mecaz) bir anlam ifade etmesi gerekir.

Bir dilin zenginliğinin ve işlenmişliğinin en belirgin göstergesi, o dilde mevcut olan deyimlerin sayısıdır. Pend-i Gülistan'da şairin ifadeyi canlı ve akıcı kılabilmek için deyimlerden oldukça fazla yararlanması, eserin etkililiğini artırdığı gibi Şerifi'nin Türkçeyi kullanma becerisinin bir ifadesi olarak da düşünülebilir. Eserdeki deyimlerden bazıları şunlardır:

Aklı başa yar etmek:

Başımıza ‘aqlımızı eyle yār
İblisün mekri bize itmeye kār (587)

Kafes içindeki kuş gibi olmak:

Münāfık uşanur mescid ‘abesdür
Şanasın ol ke-ṭayr-ı fi’l-ḳafesdür (1255)

El kesmek:

Gicesin üç hişşe kıldı ol velī
Kesmedi bir bahş kitābetden eli (1811)

El uzatmak:

İtdi Cebrā’īl didüğini o dem
El uzadır yimek için pes o dem (2341)

Eli saatinde olmak:

Sā‘atinde öyleden şöñra eli
Kesmez ol aḥşam ezānından dili (2429)

Atın tırnağı kurumamak:

Ḳurumazdı atūñ tırnağı her-bār
İderdi kāfiri ğam ḳahr ile zār (2585)

İşi yanışa varmak:

İncidirsen bunda sen kız ḳardaşın
Āḫiretde yanışa varur işüñ (4693)

Taş atmak:

Şerīfī ber-güzer eyle zamāna baḳ naḳar eyle
Tefevvuk çok ḥazer eyle atar seng melāmetden (5329)

Gam yememek:

‘Āḳıl olan bu fenā mülkim dimez
Çıḳsa elden zerre deñlü ğam yimez (5439)

El vermek:

İḥtiyāc-ı bābı feth olmış ṭurur
Māl-ı Mıṣr’ı bulsa dimez el virür (6058)

Gözünü toprak doyurmak:

Olmasa bir kimseden aña zarar

Toyurur gözini ol hāk-i mezār (6092)

Yakası hayran olmak:

Düşenler dām-ı nisvāna niçesi pişmān olmak var

Geçen pençe-i şīrāna yakası hayrān olmak var (6271)

Yolu azmak:

Al ġarībūñ göñlini sen dā'imā

Yolı azmış kimseye ol reh-nümā (6457)

Kurdu toza düşürmemek:

Kerem kıl zulm ü etbā'a nazar kıl

Düşürme toza kurdu key hāzer kıl (6712)

Sözü ayağa düşmek:

Söz ayağa düşdüğinden ey 'azīz

Her mühim iş çok zamān olmaz temīz (7035)

Tuş olmak:

Ehl-i cürmi şāh siyāset eyler uş

Olur ol kāmīl kişinüñ gözi tuş (7045)

Düş olmak:

Ol Hudā vaşf itdüğinden dahı hoş

Yapayım cennet ola halk aña düş (7180)

Kıl gibi derdin fil gibi olması:

Ya helāl itmezse hāl niçe olur

Kılca derdin artuben filce olur (7334)

Kanına girmek:

Gitdi 'aklı 'avrata kıldı zinā

Ol şabīnūñ girdi ol dem kanına (7462)

Tükürdüğünü yalamak:

İki kez tü diyüben adına boş

Girü eylersin tükürdüğünü nüş (7550)

Başa gelmek:

Her ne dirsən iftirādan işüñe
Çok uzanmaz tîz gelür ol başuñña (8010)

Başa vay irişmek:

Her ne şansan özüñe mü'mine şay
Sû-i zandan irişür başuñña vay (8011)

Hâk ile yeksan olmak:

Cümlesin ğark itdi Hâkķ tûfân ile
Hâk-i yek-sân oldılar bühtân ile (8072)

Aklı başa düşürmek:

Düşür 'aqluñ başa kıl ihtimāmı
Nişîn ol hücrede bul her merāmı (8996)

Dolap açmak:

Naşihatden tolab açam kamuya dürr gûher saçam
Keşâfetden ırak kaçam beni hücre-nişîn eyle (9112)

Yavı kılmak:

Bāyezīd ol dem hitāb itdi hemān
Didi kim ey eşeğin yavı kılan (9225)

El katmak:

'Ar ider ol aluben şatmaqlığa
Dağı bir nesneye el katmaqlığa (9477)

Ümit elbisesini kasmak:

Rahmet-i Hâkķ'dan ümīdün kesmegil
Ol ümīdün cāmesin key kaçmagıl (9587)

Kıymet biçmek:

Hudā biçdi aña bu resme kıymet
Alalar kılları hikmetle ğayret (9936)

Ciğer dağlamak:

İder cān āh u hasretle havāda nāle vü giryān
'İyāl ehlim figān ile ciğer tağlatduğum zamān (11029)

Yaka yırtmak / Sagu sağmak:

Evvelā yırtmaḡ yaḡa fil-i kefer

Şaḡu şaḡmaḡ şāniyā eyle ḡazer (11052)

Tekmil gitmek:

Kişi yer diledüḡi deñlü andan

Ṭurur tekmil gider girü yerinden (12101)

c) Atasözleri

Öğretici metinlerde en fazla kullanılan kelime öbeklerinin başında atasözleri yer almaktadır. Atasözleri söyleyeni belli olmayan, genellikle öğüt verici özelliğe sahip kalıplaşmış özlü sözlerdir. Bunlar toplumun deneyim ve gözlemlerinin mahsulü olarak ortaya çıkarlar ve anonim bir nitelik taşırlar.

Şerifi, eserinde, deyimlerden yararlandığı kadar atasözlerinden yararlanmamıştır. Çünkü eser oldukça hacimlidir ve konular en ince ayrıntısına kadar ele alınmıştır. Hâlbuki, atasözleri az sözle çok mana ifade etmek için kullanılır. Bununla birlikte, çok bilinen bazı atasözleri eserde yer almaktadır. Bunlar:

Can vermeyince cennet ele geçmez:

Hoş meşeldür söylenür dilden dile

Virmeyince cân cinān geçmez ele (3622)

Ayağını yorganına göre uzat:

Ḳudretüñ deñlü getür mihmānuña

Çok uzatma pāy baḡ yorganuña (6380)

Sakla samanı gelir zamanı:

Ḍarb-ı meşel bilür yaman şaḡla şaman gelür zamān

Ḳonmadı hem ṭoyınca nān şofrasına muḡtekirüñ (7409)

Balık baştan kokar:

Söyleyen ekşer anı şimdi kibār

Hoş meşeldür balıḡ başdan ḡoḡar (7961)

Kulağın karnı yoktur:

Meşeldür yoḡ ḡulaḡuñ ḡarnı dirler

Çeker cürm ü vebālin şeyḡ ü pīrler (8500)

El ile gelen düğün bayram:

Didi tamu odı gerçi cefâdur

Kara gün il ile ʿîd ü şafâdur (10964)

2.2.3.2. Edebî sanatlar

Şerifî, Pend-i Gülistan'da edebî sanatlara fazla baş vurmamıştır. Eserde genellikle “teşbih, istiare, telmih, iktibas...” gibi edebî sanatlar kullanılmıştır.

Âfitâba bak niçe şems ü ziyâ

Rûz şeb devrân ider mişl âsiyâ (289)

Yukarıdaki beyitte şair, güneşi sürekli dönmesiyle değirmene benzetmektedir. Benzetme edatı olmadığından “mücmel teşbih” yapılmıştır.

Ey Şerîfî hârî kıo gülzâra gel

Var ise gül dizmeğe tende mecâl

Bâğ-ı nazma eyle bir hûb gülsitân

ʿÂşık-ı gülzâr ola pîr ü civân (9116, 9117)

Bu beyitlerde ise Şerifî, şiirlerini açık istiare yoluyla gül çiçeğine benzetmektedir. Şair, şiirlerinin genç-ihtiyar her kesimden insanın taktir edeceği kadar başarılı olduğunu söyler.

ʿÂşık idim vaşlîna meftûn idim

Hasret ile rûz şeb Mecnûn idim (5288)

Şerifî beşerî aşkı dile getirdiği yukarıdaki beyitte ise, sevgilisine duyduğu aşk yüzünden insanlardan ayrı olarak çöllerde yaşamaya başlayan, hayvanlarla ve cinlerle dostluk kuran ve bu özelliğiyle aşk sarhoşluğunun sembolü olan Mecnûn'a telmihte bulunmuştur.

Oğundî cām-ı Cemşîd mülk-i Hüsrev şâh-ı İskender

Velî sultân-ı ʿaşka hoş sezâ Ferhâd imiş bildim (7060)

Olıcağ rûşen-fâl dâd-ı hümâyûn

Sezâ-ver tâc taht ʿab-ı Ferîdûn (100)

Zuhûr ide ger bir nigâr-ı Şîrîn

Bulunur ʿâşıkı Ferhâdleyin (193)

Şair, yukarıdaki beyitlerde de telmih sanatına baş vurmuştur.

Bozmaya dursen gāzab tīr-i mizāc

İtme yār-ı bī-vefāya imtizāc (7700)

Bu beyitte “insan mizacı (tabiatı, fitratı)”, “kapalı istiare” yoluyla “teraziye” benzetilmiştir. Şair, kötü kişilerle yapılan dostluğun insanın fitratında meydana getireceği bozulmayı bu benzetmeyle dile getirmiştir. Terazinin okundaki (ibresindeki) oynama konulacak fazlalıklarla oluşacağı gibi; mizahtaki bozulmalar da kötü arkadaşın kazandıracağı yanlış alışkanlıklarla ortaya çıkmaktadır.

Şerifi’nin sözün etkililiğini artırmak için kullandığı mana sanatlarından biri de “İrsâl-i mesel” sanatıdır. Fikrin ön planda olduğu bu sanat, anlatımda atasözü ve vecize kullanma olarak tanımlanmaktadır. Pend-i Gülistan’da, atasözlerinden ziyade vecize niteliğindeki ifadelerin sıkça kullanıldığı görülmektedir. Daha önce, eserde yer alan atasözleri ile ilgili örnekler verildiğinden burada birkaç vecizeye değinilecektir.

Eger kınşısı iderse saña kemlik

Bedel kıl kemligine sen de eylik (4496)

Yukarıdaki beyitte şair, fenalığa karşı iyilikle mukabele etmek gerektiğini dile getirmiştir. Çünkü düşmanı gerçek manada mağlup etmek ancak bu şekilde mümkündür.

Kenz-i miftāhı götürmez olsa fil

Bula cismi bürce bir nemle sebîl (6748)

İnsan dünyanın sultanı da olsa sonunda daracak bir mekâna girecektir. Şair, dünya malının ahirete götürülemeyeceğini bu beyitle veciz bir şekilde anlatmaya çalışmıştır.

Niçe diller yıkdırur ten burcını

Niçe sözler virdirür il burcını (7940)

Bu beyitte de şair, dili kullanma becerisinin öneminden bahsetmektedir.

Pend-i Gülistan’da başından sonuna kadar en fazla kullanılan edebî sanat iktibas sanatıdır. Anlatılanları kuvvetlendirmek için ayet ve hadislerden alıntı yapmak olarak tanımlanan bu sanattan Şerifi üç şekilde yararlanmıştır. Bunlardan birincisi ayet veya hadisin tamamını almaktır. İkincisi, beyitteki mana bütünlüğünü bozmayacak şekilde ayet veya hadisin bir kısmını kullanmaktır. Üçüncüsü ise ayet veya hadislerin mana olarak beyitte yer almasıdır. Aşağıda bunlara birkaç örnek verilmiştir:

a) Tamamı iktibas edilen ayet ve hadisler

İşbu hâl içre iken vahy-i Kerîm

İrdi “*nā deynāhū en yā İbrāhīm*” (3049)

Saffât Suresi 104. ayet iktibas edilmiştir. Ayetin meali: “Biz ona: ‘Ey İbrahim!’ diye seslendik.”

Hem buyurdı ol Resûl-i kâinât

“*Inneme’l-a‘mālū illā bi’n-niyyāt*” (1300)

Bu beyitte iktibas edilen hadis “Muhakkak ki ameller niyetsiz olmaz.”¹ mealindeki hadistir.

Şılayı kat‘ hemân dūr-ı cināndur

Dahı “*ḥubbü’l-vaṭān mine’l-îmān*”dur (4563)

Yukarıdaki beyitte de “Vatan sevgisi imandandır.”² mealindeki hadis iktibas edilmiştir. Bu hadisin mevzu hadis olduğu söylenmektedir.

Çün “*sibābü’l-müslimi fişkun*”didi

Hem “*ḳitālū’l-mü’mini küfrün*”didi (5097)

Beyitte “Müslüman’a sövmek fısktır. Mümini öldürmek küfürdür.”³ mealindeki hadisin iktibas edildiği görülmektedir.

Ol Resûl-i fahr-i ‘ālem söyledi

“*Ḥayruküm men ‘alleme’l-Ḳur’ān*” didi (8723)

Yukarıdaki beyitte iktibas edilen hadis ise “En hayırlınız Kur’an-ı Kerim’i öğrenendir.”⁴ mealindeki hadistir.

b) Kısmi olarak iktibas edilen ayet ve hadisler

Bağ bu mü‘ezzîn şânında evlā

Buyurdı Hakk “*men aḥsenü ḳavlā*” (1023)

Yukarıdaki beyitte iktibas edilen ibare “daha güzel sözlü kim olabilir?” anlamındadır. Fussilet Suresi 33. ayette yer almaktadır. Ayetin meali: “Allah’a davet eden, salih amel işleyen ve ben gerçekten müslümanlardanım diyen kimseden daha güzel sözlü kim olabilir?”

¹ El-Buhârî, *Câmiü’s-Sahîh*, C I, Dâru İbn-i Kesîr, Beyrut 1987, s. 1.

² El-Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, C I, Dâru İhtiyâtî’t-Tırâsi’l-Arabî, Beyrut 1985, s. 413.

³ Nevevî, *Riyâzü’s-Sâlihîn*, çev. M. Yaşar Kandemir, İsmail Lütfü Çakan, Raşit Küçük, C VI, Erkam Yay., İstanbul 2001, s. 541.

⁴ Mehmet Sofuoğlu, *Sahih-i Buhârî ve Tercümesi*, C XI, Ötüken Neşriyat, İstanbul 1988, s. 5120.

Bir ulu gicedür adr-i mcell

Buyurdu nına “*bi-‘abdihi leylen*” (2128)

Bu beyitte iktibas edilen ibare “kulunu geceleyin” anlamındadır. İsr Suresi 1. ayette yer almaktadır. Bulunduğu ayetin meali: “Kulu Muhammed’i geceleyin, Mescid-i Haram’dan kendisine bazı yetlerimizi gstermek iin, etrafını mbarek kıldığımız Mescid-i Aks’ya gtren Allah, her trl noksan sıfatlardan mnezzehtir. phesiz ki her eyi hakkıyla iiten, hakkıyla gren O’dur.”

Pes melekler kıldılar ol dem ad

Didi “*evvhn mnb*” saa Hd (3033)

Yukarıdaki beyitte iktibas edilen ibare, Hd Suresi 75. ayette yer almaktadır. Ayetin meali: “nk İbrahim, ok yumuak huylu ve ok yufka yrekli (yanık kalbli) idi.”

n buyurdu ol Hd “*ve’bne’s-sebl*”

Sen tefekkr eyle o ann bil (6354)

Beyitte iktibas edilen “ve’bne’s-sebl” ibaresi, “yolda kalmılar” manasında olup Kur’an-ı Kerim’in sekiz ayrı ayetinde yer almaktadır. Bunlardan bir tanesi Bakara Suresi’nin 177. ayetidir. Meali: “Yzlerinizi bazan doğu, bazan batı tarafına evirmeniz erginlik değildir. Fakat eren o kimselerdir ki, Allah’a, ahiret gnne, meleklerle, kitaba ve btn peygamberlere iman edip, yakınlğı olanlara, kszlere, yoksullara, yolda kalmıa, dilenenlere ve esirleri kurtarmaya seve seve mal verirler. Namazı kılarlar, zekatı verirler. Bir de andlatıkları zaman szlerini yerine getirenler, hele sıkıntı ve hastalık durumlarında ve harbin iddetli zamanında sabır ve kararlılık gsterenler var ya, ite doğru olanlar da bunlardır, korunanlar da bunlardır.”

c) Mana olarak iktibas edilen ayet ve hadisler

a kelmında buyurdu siz du

Eyleyn idem icabetle ed (10018)

Beyitte, M’min Suresi 60. ayetin manası iktibas edilmitir. Ayetin meali: “Hlbuki Rabbiniz: ‘Bana yalvarın, dua edin ki size karılık vereyim. nk bana ibadet etmekten kibirlenip yz evirenler yarın horlanmış olarak cehenneme gireceklerdir.’ buyurdu.”

Oldılar bu saf-ı ser-dne ess

Ki ayr’n-ns ola nfi ns (86)

Yukarıdaki beyitte ise “insanların en hayırlısı insanlara en faydalı olandır.”¹ mealindeki hadisin manası iktibas edilmiştir.

Bir ḥadīşinde didi ‘ālem begi

Kim namāz oldu bu dīnūñ diregi (649)

Bu beyitte de şair, “namaz dinin direğidir.”² mealindeki hadisin manasını iktibas yoluyla kullanmıştır.

Buyurdi bu ḥadīşi şāh-ı ‘ālem

Mesācidler Ḥudā’nuñ dārıdur hem (1223)

Kim ziyāret ide kabrim dir Resūl

Bil şefā‘at olmağa vācib o kıl (3186)

Gör ne buyurdi Resūl-i bā-şafā

Didi aḥmaḳdur uman bunda vefā (5472)

Bu taşadduḳ çün didi ḥayrū’l-beşer

Arturur ‘ömri belāyı red ider (5858)

Tokların ağlamasından dir Resūl

Efḍal oldu cāyi‘üñ dıḥkı uşūl (6284)

Buyurdi Ḥaḳḳ kelāmında dimeñ ata anaya üf

Daḥı sözlerine i‘rāz idüp eylemeyüñ efsād (4277)

Raḥm idüñ yer ehline didi Ḥudā

Merḥamet ide size ehl-i semā (5118)

Sonuç olarak, öğretici eserlerde dilin ağırlaşmasına, ifadenin yoğunlaşmasına ve estetiğin öne çıkmasına neden olan söz sanatlarının fazla olması şüphesiz ki Pend-i Gülistan için de beklenemez. Ancak unutulmamalıdır ki klasik edebiyatımızda dilin şiirsellik işlevi ihmal edilemeyecek kadar önemlidir ve şairin kendini ispat edebilmesi de buna bağlıdır. Yukarıda verilen örneklerden hareketle Şerifî’nin eserinde bu dengeye büyük ölçüde dikkat ettiği görülmekte, sanat kaygısının biraz daha önemsendiği beyitlerle eserin öğretici kuruluktan kurtarıldığı gözlemlenmektedir.

¹ Et-Taberânî, **Mucemü’l-Evsat**, C VI, Dâru’l-Harameyn, Kahire 1415, s.58.

² El-Beyhâkî, **Şuabü’l-İmân**, C III, Dâru’l- Kütübi’l-İlmiyye, Beyrut 1410, s. 95.

2.2.3.3. Anlatım türleri

Pend-i Gülistan'da iki anlatım türünün öne çıktığı görülmektedir. Bunlar “öyküleyici anlatım (tahkiye)” ile “açıklayıcı anlatım” türleridir. Şerifi, eserini tek düzelikten kurtarmak ve söylediklerini ispatlamak maksadıyla bu türlerden mümkün mertebe yararlanmaya çalışmıştır. Özellikle doğrudan dinî bilgilerin sunulduğu kısımlarda şair, konuyu en ince ayrıntısına kadar açıklama gayretine girmiştir. Örneğin, aşağıdaki beyitlerde Şerifi, kurban kesme ibadetinin ne zaman ve nasıl olması gerektiğini ayrıntılı bir biçimde açıklamıştır:

Ger diler sen ‘âkıbet fevz ü necât

Qurbânın kes fâniyi ‘uqbâyâ şat

Vakt-i evvel ol namâzdan soñra hûb

Âhiri üçünci gün kable’l-gurûb

Hem şalât-ı şubh kıldıkdan soñra

Vakt-i qurbân ehl-i karyeye göre

Efdal-i cemmâ’ cez’ haşşı cevâz

‘Acf u ‘amyâ ‘avrâ’ arcâ yok cevâz

Eyle üç hisse bu qurbân lahmını

Müstehabdur şakla sen bir sehmini

Vir anuñ bir hissesin efkarlara

Dostlara birin hışım akrabalara (2953-2958)

Pend-i Gülistan'da tahkiye türü farklı konulardaki hikâyelerin anlatımında kullanılmıştır. Eserdeki hikâyeler konu bakımından; Kur'an-ı Kerim'de geçen kıssalar, dinî şahsiyetlerin başından geçen önemli olaylar, siyasi ve edebî kişiliklerin öne çıktığı menkıbeler ve insan dışındaki varlıkların konuşturulmasıyla oluşan hikâyeler şeklinde bölümlere ayrılabilir. Bu hikâyeler, işlenen konuyla ilgili olarak yeri geldikçe anlatılmış, ayrıca bir tasnife tabi tutulmamıştır. Şerifi, hemen her bölümde tahkiye (öyküleme) yönteminden yararlanmıştır. Bu hikâyelerden bazıları başlık olarak şunlardır:

1) Leylâ ve Mecnûn hikâyesi (İman edenlerin faziletine dair)

Hikâyet olunur Mecnûn-ı şeydâ

Bulur bir mescid-i hâlî hüveydâ

Yazar mihrāb içinde ism-i Leylā
Mü'ezzīn geldi gördi hālī böyle (450, 451)

2) Dıhye'nin hikâyesi (Ehl-i İmanın faziletine dair)

Hikâyetdür ider Bū Bekr-i Şıddīk
‘Arabda var idi bir mīr-i taḥḳīk
Aña Dıhye Kelebi idi esmā
Resūlu'llāh iderdi dā'im eşnā (467, 468)

3) İmanın faziletiyle ilgili olarak Hz. Yûnus ile kavmi arasındaki ilişkinin anlatıldığı hikâye

Rivâyetdür kaçan kim kavm-i Yûnus
Çıkardılar anı mağbûn u me'yûs
Qabûl itmediler pend-i nişārı
Gidüp yolına kıldı inkisārı (534, 535)

4) Hz. İsâ zamanındaki bir salihâ hatunun hikâyesi (abdestle ilgili)

Hâzret-i ‘İsâ zamânında hemân
Var idi bir şâlihâ ḥâtûn ‘ayân
Bişürürken bir gün ol tennûrda nân
Tokuşur kulağına şavt-ı ezân (936, 937)

5) Namazdaki huşua dair Yakûb Mukrî'nin hikâyesi

Var idi Ya'qûb Muḳrî bir kişi
‘Ābid ü zāhid şalāhiyyet işi
Turur iken ol namāzda bir mekân
Geçdi yanından biraz bāğī hemân (1441, 1442)

6) Hz. Ali'nin yüzündeki temreni namazda çıkardığına dair hikâyesi

Şîr-i merdân ol ‘Aliyyü'l-Murtaẓā
Eyler iken bir vakit ḥarb u ğazā
Ol mübârek yüzine temren deger
Çıkmaz içinde ḳalur zaḥmet çeker (1454, 1455)

7) Secdenin iki defa yapılmasıyla ilgili olarak şeytanın Hz. Âdem'e itaat etmemesini anlatan hikâye

Rükû' bir secde iki diñle ey cān

İşit idem saña aşlını a'yan

O dem kim Âdem'i halk eyledi Hakk

Kamu 'ırfān ile hoş kıldı revnak (1504, 1505)

8) Recep ayında yapılan ibadetlerin önemine dair sahabeden Sü'bân'ın hikâyesi

Buña vardur münāsib bir hikāyet

Receb ayında kıl ahsen 'ibādet

Var idi bir şahābe ismi Şü'bān

Resūlu'llāh ile giderken ey cān (2111, 2112)

9) Kadir Gecesi'nin faziletine dair Şemsûn adlı bir yiğidin başından geçenlerin anlatıldığı hikâye

Dağı vardur münāsib bir hikāyet

Resūlu'llāh'dan olmuşdur rivāyet

Benî-İsrā'il'ün vaktinde ey yār

Var idi Şemsûn adlı bir dilāver (2580, 2581)

10) Gerçek bayramın ne olduğuna dair Hârûn Reşîd'in Behlûl-i Dānâ ile hikâyesi

Pes hikāyet olunur bir rûz-ı 'îd

Çıkdı bayrām-gāha Hârûn Reşîd

Şağ u solda kulları tutmuş rikāb

Hûb tebahhurlar idüp geymiş dībāb (2735, 2736)

11) Kurbanın aslına dair Hz. İbrâhîm ile Oğlu İsmâil arasında geçen olayın anlatıldığı hikâye

Diñle tekbîr ile kurbān aşlını

Güş kıl saña idem hoş faşlını

Oldı İbrâhîm kaçan Hakk'a Halîl

Virdi İsmâ'il'i Hācer'den Celîl (2968, 2969)

12) Kurban kesmekle ilgili olarak Hâbil ile Kâbil'in hikâyesi

İşit ol kışşa-i kâtil-i Kâbil
 Kâbül oldı niçe kurbân-ı Hâbîl (3068)

13) Hac ile ilgili olarak Zennûn'un hikâyesi

Münāsib muhtaşar var kaç hikâyet
 Olur Zennûn-ı Mışrî'den rivâyet
 Varurken didi ol Ka'be'ye Zennûn
 Gider gördüm didi bir kişi maḥzûn (3238, 3239)

14) Mala hırs göstermeyip zekâtı vermeye dair Sa'lebe adlı birinin hikâyesi

Bir hikâyet söyleyim diñle ḥoca
 Kılma rağbet māl ü mülke zerrece
 Ol Resûl-i Ekrem zamânında me'âb
 Sa'lebe adlu var idi bir şahâb (3429, 3430)

15) Kârûn'un hikâyesi (zekâta dair)

Rivâyet var münāsib diñle ey cân
 Delîl-i naşş ile âyât-ı Qur'ân
 İşit Kârûn işinden ol baḥîlûñ
 'Ammû-zâdesidi Mûsâ Kelîm'üñ (3474, 3475)

16) Cihad / gaza hakkında İsmâil adlı bir yiğidin hikâyesi

Bir hikâyet var münāsib diñlegil
 Var idi bir ġâzî adı İsmâ'îl
 Ol yiğit eyler idi dâ'im ġazâ
 Kâfirüñ cânına eylerdi cezâ (3603, 3604)

17) Anne-babaya hürmet hakkında Hz. Nûh'un çocuklarıyla ilgili hikâye

Var münāsib niçe dürlü kışşa-pend
 Naql idem bir kaçını ol ḥişşe-mend
 Var idi üç oğlu Nûḥ'uñ bir Sām
 Biri Yâfes birisinüñ adı Hām (3926, 3927)

18) Anne-baba hakkıyla ilgili olarak sahabeden Alkame'nin ölüm vaktindeki durumunu anlatan hikâye

Ol şahābe-i güzīnden ‘Alkame
 Hayr u ihsān şāhibi eyü keme
 Çün marāz-mevt ile yatur cāme-hāb
 Görmege geldi anı cümle şahāb (3987, 3988)

19) Annesine hizmetle meşhur Veysel Karanî’nin hikâyesi

Ol velīler seyyīdi Veyse’l-Karān
 Tābi‘īnün efḍali hulk-ı ḥasen
 Pe buyurdı ol Resūl-i mu‘teber
 Ol Üveys’ün ḥaqqına virdi ḥaber (4011, 4012)

20) Süfyan-ı Sevrî’nin anneye hizmetle ilgili hikâyesi

İşit cānım saña idem ḥikāyet
 Anaya niçe olur diñle ḥizmet
 İder Süfyān-ı Şevrî ol ‘azīz er
 Ki bir gün Mekke’de gördümdi bir er (4119, 4120)

21) İmam-ı Azam’ın komşu hakkına dikkat etmedeki ciddiyetini anlatan hikâye

İmām A‘zām’ı gör Nu‘mān’ı ey yār
 Niçesi komşu ḥaqqını bildi hem-vār
 Var anuñ komşısı bir key ziyān-kār
 Çalar hem çağırur fīl-i sāzān-dār (4498, 4499)

22) Râbia Sultan’ın hikâyeleri (bu şahsa ait farklı konulardaki hikâyeler 4904-4979 beyitler arasında yer amaktadır)

Vākı‘âtı çokdur anuñ ey püser
 Nakl idem bir kaçını hoş mu‘teber (4830)

23) Günahkâr bir kadının bir köpeğe şefkat göstermekle azaptan kurtulmasını anlatan hikâye

Olmış iken ol zenüñ işi ḥarāb
 Ma‘mūr oldu kelbe virmek ile āb (5171)

24) Emanete riayet etmekle ilgili olarak mağarada mahsur kalan üç kişinin kurtulmasını anlatan hikâye

Üç kişi bile zamān-ı māzīde
Gezer iken ıağ ovada yazıda

Yağdı yağmur ıopdı seller ol zamān
Oldılar bir ğār içinde sāyebān (5270, 5271)

25) Dünya lezzetlerine değer vermeyen Rābia Sultan'ın hikāyesi

Rābi'a Sulṭān'ı bil ey zī-fünūn
Cūr elinden nefsinı ııldı zebūn

Yımedi bir hafta içmez oldu şu
Rūz řeb oldu ĩbādet āña hū (5486, 5487)

26) Dünyanın fāniliđine dair Lokman Hekim'in hikāyesi

Naḳl olunmışdur ki Loḳmān-ı Hakīm
Virdi üç biñ yıl ĩömür āña Kerīm

Oldı çünki müddet-i ĩömri tamām
Geldi ĩAzrā'īl āña virdi selām (5501, 5502)

27) Dünyanın fāniliđine dair Mevlānā Rūmī'nin hikāyesi

Diñle Mevlānā-yı Rūmī řems-i dīn
Şeyḥ-i Tebrīz'i ararken ol hemīn

Niçe yıllar vuşlatına gezdi ol
Anı irřād itmek içün ḥaḳḳ-ı yol (5520, 5521)

28) Gül ile karıncanın hikāyesi (dünya malına bağlanmamak konusunda)

Ḥikāyet olunur kim bir gülisṭān
Var idi anda çok nev-i dirāḥṭān

Bir āđaç üzre bülbul āřiyānı
İdüp zār ile ḥayrān gülisṭānı

Āđaç altında bir mūr-ı za'īfūñ
Olup bir āřiyānı ol naḥīfūñ (5561, 5562)

29) Hz. Ali ile Hz. Fatıma'nın cömertliklerinin anlatıldığı hikāye

Bir vakit ḥasta olur Ḥasan Ḥüseyn
Geldi görmege Resūl-i nūr-ı ĩayn

Ol ‘Alī’ye Fāṭıma’ya dir Resūl
 Haḳ için eylen şifāya nezr uşūl (5808, 5809)

30) Hz. Muhammed zamanında Acem diyarından gelen bir doktorun hikâyesi (aşırı yememek hakkında)

Ol ‘Acem şāhlarınuñ biri meğer
 Bir ṭabīb-i ḥāzıka dir ey püser
 Tut sözüm her ne direm eyle kerem
 Var ‘Arabistān diyārına bu dem (6292, 6293)

31) Gazneli Mahmūd’un padişahlara öğütlerinin anlatıldığı hikâye

Pād-şāh-ı Ġaznevī Maḥmūd Ḥān
 Gice olunca ṭururdu her zamān
 Ol tökerdi ḥil‘at-i şāhāneyi
 Pes giyerdi şāl-ı dervīşāneyi (6560, 6561)

32) Padişahların adaletli olmasına dair Ashab-ı Kehf’in hikâyesi

Bir ḥikāyet var münāsib diñle sen
 Ḥāb-ı ğaflet içre bī-dār olasan
 Kışsa-yı Aşḥāb-ı Kehfī’den ḥaber
 Vireyim tā bulasın andan eşer (6796, 6797)

33) Yalan ve iftira konusunda Hz. İsa’nın maruz kaldığı iftirayı anlatan hikâye

Ḥazret-i ‘İsā gibi rūḥ-ı Ḥudā
 Kıldılar aña cühūdlar iftirā
 Her ne mu‘ciz göstürürse ol Resūl
 Cāzūluḳdur didiler sihr ü fużūl (8015, 8016)

34) İlim tahsiliyle ilgili olarak Yıldırım Beyazıt ile oğlu Süleymân arasındaki Hikâye

Şāh Ḥaḳan Yıldırım şāh-ı cihān
 Oğlı ol Mīr-i Süleymân civān
 Bir ḥikāyet ideyim saña ğarīb
 Olasın tā sırr-ı ta‘līme ḳarīb (8760, 8761)

35) İdrîs Peygamber'in ölüm konusuyla ilgili hikâyesi

Bir rivāyet var idem saña hümām

Sekr-i mevti kıl tefekkür olma hām

Ol Nebî İdrîs'i diñle ey gözüm

Enbiyā kışşasıdur aña sözüm (10773, 10774)

36) Sabır konusuyla ilgili olarak oğullarına tekrar hayat bahşedilen kadının hikâyesi

Benî-İsrâ'il'ün vaktinde bir er

Var idi zühd ü takvâsında ezher

Var idi ʿavratı bir şâliha zen

Yoğ idi ʿaşr içinde öyle ahsen (11109, 11110)

2.2.3.4. İmla özellikleri

Klasik metin incelemelerinde, eserde kullanılan imla özelliklerini belirlemek oldukça önemlidir. Bu, incelenen metnin hem daha sonraki çalışmalara kaynaklık edecek olması hem de doğru okunup okunmadığının belirlenmesi bakımından dikkatle üzerinde durulması gereken bir konudur.

Şerifî'nin Pend-i Gülistan'ı harekeli nesih ve talik ile yazılmıştır. 68a sayfasına kadar tam bir hareke kullanımı söz konusu iken, bu varaktan sonra hareke büyük ölçüde terk edilmiştir. İlk 68 varak eserde kullanılan imla hususunda önemli bilgiler içermektedir.

Pend-i Gülistan'da baştan sona kadar bir imla ikiliğinin olduğunu söylemek mümkündür. Kelimelerin ve eklerin yazılışında farklı imlaların kullanılması iki şekilde açıklanabilir. Birincisi, şair imladan ziyade anlama yoğunlaştığı için kelimelerin farklı yazılışına dikkat etmemiştir; ikincisi ise geleneğin etkisiyle yaşadığı yüzyılın imlasının yanında klasik yazılış biçimlerine de yer vermiştir.

Pend-i Gülistan'da dikkati çeken başlıca imla ikilikleri şu şekilde sıralanabilir:

1) i / e ünlülerindeki ikilik:

Benim suçlarımı bağışlasun Rabb

Yine mazhar kılup lûtfiña akrab

Görür ʿarşuñ henüz bir ayağında

Uçar şestād hezār sāl *yene* anda (1563, 1639)

2) c / ç ünsüzlerindeki ikilik:

Yedi kât yer ü gök tağlar berr ü baħr ü şu ırmağlar

Olup kâ'im *ağac* taşlar bu tevḥīd iledür el'ân

Olur biñ meyve bir *ağac* dalına

Düşürmekle fenā yok bir ḥālinde (634, 12098)

3) k / k ünsüzlerindeki ikilik:

Görmedik bizler seni olduk ırak

Ayrı *düşdük* bizlere irdi firāk

Bir gedik tağ var *aşacak* bize rāh

Dest-gīr ol bize çāre eyle šāh (11772, 11313)

4) g / ğ ünsüzlerindeki ikilik:

Ola *uzunluğu* üç biñ yıl kadar

Biñ yoķuş biñ yıl iniş biñ düz gider

Hem otur karşımda bir dem yā ata

Gördüğüm budur benim vāfir fetā (11636, 3020)

5) çift ünsüz (k / k ünsüzlerinin) kullanımındaki ikilik:

Ol kalan *toķķuz* bölük ḥālī yaman

Qalalar maḥşer yerinde ol zamān

Hem buyurdi kim teheccüd kılsa tām

Ḥaķķ virür *toķuz* kerāmet ey hümām (11742, 1802)

6) Akuzatif eki “-(y)i” yerine “hemze (◌)” kullanımındaki ikilik:

Ki cum'a gün zevāl vaktidi ol ān

Melekler kıldılar *secdei* a'yān

Saña emr itmedim bu *secdeyi* ben

Niçün kıldıñ baña bu *secdeyi* sen (1512, 1647)

7) i / ü ünsüzlerindeki ikilik:

Sevmezem seni daħı şimden *giri*

Var işüne olmışam senden berī

Rûz şeb sa‘y eyleyü idem ‘amel

Vireyim şimden *girü* hayra temel (10618, 10624)

8) Bağlaç olan “ve”nin “vav (و)” veya “hareke (ötre) ile gösterilmesindeki ikilik:

Ya küfr ü şirkden olan hālī maḥşūn

İde pencāh u secde Ḥaḳḳ’a her gün

Olur çün yevm-i mev‘ūd oldu fermān

Çıkar şahrāya cümle bāy u a‘yān (1580, 1596)

Birinci beyitteki “u” hareke ile ikinci beyitteki “u” ise “vav” harfîyle gösterilmiştir.

9) n / ñ ünsüzlerindeki ikilik:

Kesūñ dir dest ü pāyın hem dudağın

Oyup çeşmin kesūñ *burnın kulağın* (1668)

İmla ikiliğiyle ilgili olarak yukarıda verilen örnekleri çoğaltmak mümkündür. Eserde, bazı kelimelerin farklı şekillerde yazıldığına ve değişik dil-imla tercihlerinin kullanıldığına da şahit olunmaktadır. Bunları şu şekilde sıralamak mümkündür:

1) ‘aff / ‘afv

Altı yüz biñ kimse Ka‘be’yi tavāf

Oluben her yıl olur ‘affu mu‘āf

Rivāyetdür ola çün Şeb-Berāt’ı

Ḥudā ‘afv ide mü‘min mü‘minātı (3172, 2247)

2) ve / vü

İki rek‘at kılam bunda namāzı

İdeyim Ḥālīk’a ‘arz *u* niyāzı

Ḥarāmī dir ki andluyam ki evvel

Alam cānın *ve* soñra malın ekmel (4192, 4187)

3) civān / cūvān

Aradırlar niçe gün ol *civānı*

Bulunmaz oldu bir nām *u* nişānı

Ol didi kim öldi bir oğlum *cūvān*

Her gün eylerdim anuñçün ben fiğān (10553, 11069)

4) fırşat / furşat

ƘorƘaram ol ħāba varandan ƙatı

Kim bulam ṭāʿat ƙılana *furşatı*

Vir Ĥudā-yā pād-şāha nuşreti

Bula aʿdālara her-dem *fırşatı* (9148, 10176)

5) Vezin gereği bazı terkipler klasik yazılış biçimlerinin dışında kullanılmıştır.

Bu secde çün ʿibādet tādıdur hoş

Ĥayāt-ı ābı secde itdirür nūş (1558)

6) Birtakım Arapça kelimelerde, bazen kelimenin aslı muhafaza edilirken bazen de vezin gereği Türkçede kullanılan biçimi tercih edilmiştir.

ʿAƙı/ olan bu fenānuñ devlet ü cāhın n’ider

Ʀolanur bu çarĥ-ı ġaddār dāne-i cismi yudar

Fırƙat odı irişür bir ġün teni bīmār ider

Ey Şerīfī ƣop-ı ġaflet seni tār u mār ider

Ƙıl bize yā Rabb hidāyet ħürmetine rūz-ı ʿīd

Bu kitāblar cümlesinden derc idüñ

ʿAƙı/ u cevherleri cümle ħarc idüñ (2834, 4794)

7) Türkçe kelimelerle Arapça-Farsça kelimelerin oluşturduğu tamlamalar da kullanılmıştır.

Bā-ħuşūşā *āşinā-yı bu zamān*

Yüzde dost olmış ʿadū olmış nihān (7799)

8) Aynı yazılması gereken bazı kelimelerin bitişik yazıldığı da görülmektedir.

Nedenlü zālīm olsa eyleme zem

Şalāĥ için duʿā ƙıl aña her-dem (6721)

9) Arapça-Farsça tamlamalarda, tamlama ekini göstermek için “vav” harfinin kullanıldığı görülmektedir.

Taʿalluƣ iderdi çok niyāzı

Ki alma yavruları *serv ü nāzı*

Risālet gül-şeninüñ *serv ü nāzı*

Nübüvvet çarĥınuñ ol ser-firāzı (10684, 10425)

Yukarıdaki beyitlerde “serv ü nāzı” kelimesi “serv-i nāzı” biçiminde olmalıdır.

10) Hemze ile yazılması gereken bazı kelimelerin, hemze yerine “y” ünsüzü ile yazıldığı görülmektedir.

Geçüp cümle *‘alāyıkdan* şalup gözden fenā mülkin

Meded bu kuluña dergāhuña yüz tutduğum zamān (11021)

11) Vezin gereği bazı kelime ve eklerde bir takım değişiklikler yapılmıştır.

Vir zekātı āşikāre eyle *şāy*

Gizlü vir taşaddukı eyleme *zāy* (5918)

12) Bazı Farsça birleşik kelimelerin “vav” harfiyle oluşturulduğu görülmektedir.

Çār u a‘dādan anı hıfz eyle tām

Bed-‘akāyid nefs-emmāre ey hümām

Olar *heştād ü sālde* pīr-i efnā

Sāna himmet olardan ancak eşnā (278, 4256)

2.3. Pend-i Gülistan’ın Muhtevası (Bölümleri ve Özellikleri)

Pend-i Gülistan toplam doksan sekiz bölümden oluşmaktadır. Bunlardan ilk dört bölüm giriş, son bölüm ise bitiş kısmını meydana getirmektedir. Asıl konular, bunlar arasındaki doksan üç bölümde ele alınmıştır. Bölümlerin arasında ve sonunda konuyla ilgili kasideler de yer almaktadır. Eserdeki bölümler şunlardır:

1. Hazā Kitāb-ı Pend-i Gülistān-ı Şerīf (1-45) : Besmele ile başlayan bu bölümde Allah’a hamd ve sena, Hz. Muhammed’e övgü ve diğer peygamberlerden kısaca bahis yer almaktadır. Bölüm 45 beyitlidir.

2. Der Na‘t-ı Çār-Yār-ı Güzīn (46-87) : Dört büyük halifenin en önemli vasıflarıyla anlatıldığı bu bölüm 42 beyitten oluşmuştur. Bölümün son beyitlerinde Hz. Muhammed’in torunları Hz. Hasan ile Hz. Hüseyin’den ve diğer sahabelerden de bahsedilmiştir.

3. Der Na‘t-ı Devlet-i ‘Osmāniyye (88-129) : 42 beyitlik bu bölümde Osmanlı Devleti’nin XIX. yüzyılın ilk yarısındaki siyasi durumu anlatılmıştır. Sultan II. Mahmud dönemindeki Osmanlı-Rus savaşından (1807-1812) bahseden bölümün sonunda devlete ve İslam askerine dua edilmektedir.

4. Der Beyān-ı Sebeb-i Te'līf-i Kitāb (130-262) : Bölüm 133 beyitten oluşmaktadır. Son 14 beyit “Münācāt” adını; bundan önceki 13 beyitlik kısım ise “Kaşīde-i Nām u Tārīh-i Kitāb” adını taşımaktadır. Bu bölümde şair eserini nerde, nasıl, niçin ve nasıl yazdığını anlatmıştır.

5. Mebḥaṣ-ı Īmān (263-279) : İman etmenin önemi 17 beyitte anlatılmıştır.

6. Der Beyān-ı Şıfāt-ı Īmān (280-358) : 79 beyitlik bölüm, imanın altı şartının ayrıntılı açıklamasını içermektedir.

7. Faṣl-ı Mezheb (359-423) : Bölüm, hak mezheplere tabi olmanın öneminin anlatıldığı 53 beyitlik kısım ile 12 bentlik muhammesten meydana gelmiştir. Şair, muhammeste tevhit ilminin öneminden, dört büyük melekten, dört büyük peygamberin de içinde yer aldığı yirmi sekiz peygamberden ve faziletleriyle öne çıkan belli başlı sahabelerden bahsetmektedir.

8. Mebḥaṣ-ı Fazl-ı Ehl-i Īmān ü Tevhīd ü Şehādet (424-643): 220 beyit olan bu bölüm iman edenlerin faziletlerini anlatmaktadır. Bölümün son 17 beyitlik kısmı konuyla ilgili kasideden ibarettir.

9. Mebḥaṣ-ı Şalāt-ı Ḥamse (644-768) : Bölüm 225 beyittir. 118 beytinde beş vakit namazın aslı ve önemi anlatılmaktadır. 7 beyti ise “Kaşīde-i Ehl-i Şalāt” adını taşımaktadır.

10. Faṣl-ı Ğusl (769-832) : Gusül abdestinin aslından, farzlarından-sünnetlerinden ve öneminden bahseden bölüm 64 beyitlidir. Bölümün sonu guslün faziletinden bahseden 7 beyitlik bir kasidedir.

11. Faṣl-ı Şurūṭ-ı Ş-Şalāt (833-854) : 22 beyitlik bölümde namazın şartlarından biri olan temizlik konusundan bahsedilmiştir.

12. Faṣl-ı Vuzū (855-892): 38 beyit olan bu bölümde abdestin önemi anlatılmıştır.

13. Bāb-ı Ferā'izü'l-Vuzū (893-989) : Bölüm 97 beyitten oluşmaktadır. Abdestin farzlarından ve öneminden bahseden bölümün son 18 beyti “Kaşīde-i Vuzū” adını taşımaktadır.

14. Faṣl-ı Teyemmüm (990-1009) : 20 beyitlik bölümde teyemmüm abdestinin ne zaman alınabileceği anlatılmaktadır.

15. Faṣl-ı Ezān u İkāmēt (1010-1088) : Ezanın ve kametin aslının anlatıldığı bu bölüm 79 beyittir. Bölümün son 17 beyti konuyla ilgili bir kasidedir.

16. **Faṣl-ı Evkāt-ı Şalāt (1089-1149)** : 61 beyitten oluşan bölümün son 7 beyti kasideden ibarettir. Bölümde namaz vakitlerinin aslı ve önemi dile getirilmektedir.

17. **Faṣl-ı Fī Fezā'ilü's-Şalāt (1150-1216)** : Bölüm 67 beyitlidir. 7 beyitlik son kısmı “Kaşîde-i Fezā'ilü's-Şalāt” adını taşımaktadır.

18. **Der Beyān-ı Fezā'il-i Mesācid (1217-1296)** : Mescitlerin öneminden bahseden 80 beyitlik bir bölümdür. Bölümün son 7 beyti konuyla ilgili bir kasidedir.

19. **Faṣl-ı Niyyet (1297-1343)**: Bölüm 44 beyitten oluşmaktadır. Bu bölümde namazın kabulü için en önemli şartlardan biri olan niyet anlatılmıştır.

20. **Faṣl-ı Tekbîr-i İftitāḥ (1344-1405)** : 62 beyitlik bölümde namaza başlangıç tekbirinin öneminden bahsedilmektedir.

21. **Faṣl-ı Fī Faziletü's-Şenā (1406-1503)** : Namazda Allah’a övgü ifade eden kelime ve ayetleri söylemenin öneminden bahseden bu bölüm 98 beyittir. Bölümün son 7 beyti “Kaşîde-i Niyyet ü Tekbîr ü Şenā vü Kıra'at ü Rükû” adını taşımaktadır.

22. **Faṣl-ı Şücüd (1504-1687)** : 184 beyitlik bir bölümdür. Sonunda 7 beyitlik bir kaside yer almaktadır. Bölüm secdenin aslından ve öneminden bahsetmektedir.

23. **Faṣl-ı Ka'de ü Tahîyyet (1688-1725)** : Bölüm 38 beyitlidir. Namazdaki ikinci ve son oturuşun aslının anlatıldığı bir bölümdür.

24. **Faṣl-ı Du'ā vü Şenā (1726-1777)** : Namazdan sonra dua etmenin öneminden bahseden bir bölümdür. 52 beyitten oluşmaktadır. Bölümün son 7 beyti kaside hâlinde yazılmıştır.

25. **Mebḥaṣ-i Teheccüd (1778-1879)**: Bölüm 110 beyit olup gece namazının faziletinden bahsetmektedir. Bölümün son yirmi beytini “Kaşîde-i Hâb-ı Şeḥer” başlıklı kaside oluşturmaktadır.

26. **Mebḥaṣ-i Fezā'il-i Cum'a (1880-2060)** : Cuma gününün ve namazının faziletlerinden bahseden bölüm 171 beyit ile 10 bentlik muhammesten oluşmaktadır. Muhammes “Kaşîde-i Cum'a” adını taşımaktadır.

27. **Mebḥaṣ-i Fezā'il-i Şavm-ı Receb (2061-2194)** : Bölüm üç aylardan olan Recep ayının faziletinden ve Miraç Gecesi’nin öneminden bahsetmektedir. Toplam 133 beyit olan bölümün son 54 beyti “Kaşîde-i Mi'râciyye” adıyla yazılmıştır.

28. **Mebḥaṣ-i Fezā'il-i Şa'bân (2195-2242)** : 43 beyit olan bu bölüm üç aylardan Şaban’ın öneminden bahsetmektedir.

29. Faşl-ı Leyle-i Berât (2243-2305) : Berat Gecesi'nin öneminden bahseden bölümde 49 beyit ile 7 bentlik “Kaşîde-i Leyle-i Berât” adlı bir murabba ve yine 7 bentlik “Kaşîde-i Tebşîr-i Ramâzân-ı Şerîf” adlı bir diğer murabba yer almaktadır.

30. Mebhas-i Şavm-ı Ramazân (2306-2460) : Ramazan ayındaki orucun faydalarından bahseden bu bölüm 155 beyitlik bir kasideden oluşmaktadır.

31. Faşl-ı Leyle-i Kâdr (2461-2709) : Bu bölümde Kadir Gecesi'nin önemi, fazileti anlatılmakta; bu gecede olmuş diğer tarihî olaylar zikredilmektedir. Bölüm 243 beyitlik mesnevi ile “Kaşîde-i Vedâ-ı Şehr-i Ramazân” adında 6 bentlik müseddesten meydana gelmiştir.

32. Faşl-ı Īd-ı Fıtr (2710-2834) : 116 beyitlik mesnevi ile “Kaşîde-i Rûz-ı Īd” adındaki 8 bentlik muhammesten oluşan bu bölümde Ramazan Bayramı'nın önemi ve nasıl geçirilmesine dair nasihatler anlatılmaktadır.

33. Faşl-ı Sitte-i Şevvâl (2835-2855) : Şevval ayında tutulan altı günlük orucun faziletinden bahseden bu bölüm 15 beyit ile “Kaşîde-i Sitte-i Şevvâl” başlıklı 5 beyitlik kasideden oluşmaktadır.

34. Baḥş-i Fezâ'il-i 'Aşr-ı Zî'l-Hicce (2856-2903) : Bu bölüm 42 beyitlik mesnevi ile 5 beyitlik bir kasideden oluşmaktadır. Kurban Bayramı'ndan önceki on günün önemi ve bu günlerde tutulan orucun faziletlerinin anlatıldığı bir bölümdür.

35. Mebhas-i Fazîlet-i İdhıyye (2904-3108) : Kurban Bayramı'nın öneminin, kurban kesmenin faziletinin ve bu ibadetin aslının anlatıldığı bu bölüm 199 beyitlik bir mesnevi ile “Kaşîde-i Kurbân” başlıklı 6 bentlik bir muhammesten oluşmaktadır.

36. Mebhas-i Hacc (3109-3306) : 186 beyitlik mesnevi ile 12 beyitlik kasideden oluşan bu bölüm, hac ibadetini yerine getirmenin faziletinden ve gerçek haccın özelliğinden bahsetmektedir.

37. Mebhas-i Fazl-ı 'Āşûre (3307-3373) : Bölümde Muharrem ayının onuncu gününe denk gelen aşure gününde neler yapılması gerektiği anlatılmakta, bu günün adının aslı dile getirilmekte ve bu günde gerçekleşen önemli diğer olaylardan bahsedilmektedir. Bölümde 60 beyit ile “Kaşîde-i 'Āşûre” adında 7 beyitlik bir kaside yer almaktadır.

38. Mebħaş-i Zekât (3374-3571) : 191 beyitlik mesnevi ile “Kaşıde-i Māni‘ü’z-Zekât” adında 6 bentlik bir muhammesten oluşan bu bölümde, zekâtın faydaları, zekât vermemenin zararları ve bunlarla ilgili tarihî olaylar anlatılmaktadır.

39. Mebħaş-i Fazîletü’l-Cihād (3572-3758) : Bölüm 138 beyitlik mesnevi ile 48 beyitlik mesnevi biçimindeki münacattan oluşmaktadır. Bu bölümde gazanın çeşitleri, faydaları ve önemi dile getirilmektedir.

40. Mebħaş-i İstiskā (3759-3904): 85 beyitlik mesnevi ile başlayan bölüm 40 beyitlik mesnevi şeklindeki “Münācāt-ı İstiskā” kısmıyla devam etmektedir. Daha sonra biri 9 diğeri 10 bentlik iki tane müseddes şeklinde “Münācāt-ı İstiskā” başlıklı manzume yer almaktadır. Bu bölümde yağmur namazı ve duasının önemi ve bunların nasıl yapılması gerektiği anlatılmıştır.

41. Mebħaş-i Hakk-ı Vālideyn (3905-4292) : Anne-baba hakkından bahseden bölüm 367 beyitlik mesnevi ile 20 beyitlik kasideden oluşmaktadır. Anne-babaya karşı gösterilmesi ve sakınılması gereken davranışlar bu bölümde ele alınmaktadır.

42. Mebħaş-i Hukūk-ı Cār (4293-4554) : Bölüm 244 beyitlik mesnevi ve 18 beyitlik kasideden meydana gelmektedir. Bölüm komşu hakkına riayet etmenin öneminden bahsetmektedir.

43. Mebħaş-i Hukūku’l-Akrabā (4555-4714) : Bölümde 160 beyitten oluşan bir mesnevi ile 15 beyitten oluşan bir kaside bulunmaktadır. Bu bölümde akrabalarla ilişkiyi kesmemenin önemi ele alınmıştır.

44. Mebħaş-i Hakk-ı Zevceyn (4715-5072) : 358 beyitlik bölümün son 16 beyti “Kaşıde-i Mekk-i Nisvān” adındaki bir kasideden oluşmaktadır. Bölümde eşlerin birbirlerine karşı görevleri anlatılmaktadır.

45. Mebħaş-i Hukūku’l-Ĥadem ve’l-Hayvānāt (5073-5226) : 138 beyitten oluşan mesnevi ile 16 beyitten oluşan kasideden meydana gelmiş bir bölümdür. Bölüm hayvan hakkına uymanın öneminden ve insanların yardımcılara nasıl davranması gerektiğinden bahsetmektedir.

46. Mebħaş-i Emānet (5227-5330) : 104 beyitlik bölümün son 15 beyti “Kaşıde-i Emānet” adını taşıyan kasideden oluşmaktadır. Bölümde emanete riayet etmenin önemi ve emanet çeşitleri anlatılmıştır.

47. Mebhāş-i Harām (5331-5422) : Bu bölüm 86 beyitlik mesnevi ile “Kaşîde-i Harām” adını taşıyan 5 bentlik muhammesten oluşmaktadır. Haramdan kaçınmanın önemini anlatan bölümde haram lokma yemenin zararları dile getirilmektedir.

48. Mebhāş-i Hubb-ı Dünyā (5423-5558) : 129 beyitlik mesnevi ile “Kaşîde-i Hubb-ı Dünyā” adındaki 7 bentlik muhammesten oluşan bölüm, insana ölümü ve ahitetti unutturan dünya sevgisinin zararlarından bahsetmektedir. Muhammes, Şerifi’nin şairaneliğe ulaştığı şiirlerin başında yer almaktadır.

49. Mebhāş-i Fakr (5559-5706): Bölümde 138 beyitlik mesnevi ile 10 beyitlik bir kaside yer almaktadır. Fakirliği Allah’a karşı hissetmenin öneminden bahseden bölüm, gaflete düşmemeye vesile olan yoksulluğun güzel yanlarını dile getirmekte; insanların maddi sıkıntılara sabretmesi gerektiğini ders vermektedir.

50. Mebhāş-i Şehāvet (5707-5848) : 142 beyitlik bölümüm son 11 beyti “Kaşîde-i Medh-i Eshiyā” adını taşıyan kasideden meydana gelmektedir. Bölümde cömertliğin faziletleri dile getirilmektedir.

51. Mebhāş-i Taşadduk (5849-6054) : Bölüm 206 beyitlik mesnevi ile 9 beyitlik kasideden meydana getirilmiştir. Sadakanın faziletlerinin anlatıldığı bölümün sonundaki kasidede sadaka çeşitleri sıralanmaktadır.

52. Mebhāş-i Ehl-i Tama^c (6055-6157) : Cimriliğin ve mal hırsının olumsuzluklarından bahseden bölüm 103 beyitten oluşmaktadır. Bölümün son 10 beyti “Kaşîde-i Ehl-i Hırş-ı Māl” adını taşıyan bir kasidedir.

53. Faşl-ı Zinā (6158-6279) : Bu bölümde 113 beyitlik mesnevi ile 9 beyitlik bir kaside yer almaktadır. Zinanın toplumda meydana getirdiği zararların dile getirildiği bölüm, zina çeşitlerini ve bunlardan uzak durma yollarını da içermektedir.

54. Faşl-ı Tuḥme Ya^{nî} Ekül (6280-6352): Çok yemek yemenin zararlarından ve yanlışlığından bahseden bölüm 69 beyitlik mesnevi ile 5 bentlik muhammesten oluşmaktadır.

55. Mebhāş-i Misāfir (6353-6534) : 175 beyitlik mesnevi ile 7 bentlik muhammesten oluşan bölüm misafire hürmet etmenin dinî ve toplumsal gerekçelerinden bahsetmektedir.

56. Mebhāş-i Hükümet (6535-6621) : Devlet idarecilerinde bulunması ve bulunmaması gereken özelliklerin anlatıldığı 127 beyitlik mesneviden oluşan bir bölümdür.

57. Faşl-ı Vüzerā (6622-6741) : Devlet yönetiminde çalışan insanlarda bulunması gereken vasıfların anlatıldığı bölüm 105 beyitlik mesnevi ile “Kaşide-i Medh-i Şāh u Vezir” adını taşıyan 15 beyitlik kasideden oluşmaktadır.

58. Faşl-ı Li'l-İnābet Mine'l-Cāh (6742-7061) : Bu bölümde makam sevgisinin yanlışlığı dile getirilmektedir. Bölüm 320 beyitten oluşmakta olup son beş beyti “Kaşide-i Zemm-i Riyāset” adını taşıyan bir kasidedir.

59. Faşl-ı Umūr-ı Kuzāt (7062-7142) : Bölüm 74 beyitlik mesnevi ile 7 beyitlik kasideden oluşmaktadır. Bölümde kadılarda bulunması gereken özellikler zikredilmektedir.

60. Mebhaş-i Ākil-i Māl-ı Yetīm (7143-7351) : 202 beyitlik mesnevi ile 7 beyitlik kasideden oluşan bölümde yetim malı yemenin yanlışlığı dile getirilmektedir.

61. Mebhaş-i Ahvāl-i Muhtekir (7352-7416) : Bölümde 65 beyit bulunmaktadır. Bunların son 9 beyti “Kaşide-i Muhtekir” adını taşıyan bir kasidedir. Bu bölümde ihtiyaç mallarını kıymeti artsın da satayım diye saklayan insanların durumu anlatılmaktadır.

62. Mebhaş-i Şurb-i Hamr (7417-7530): Bütün kötülüklerin anası olarak tabir edilen alkollü içeceklerin zararlarının anlatıldığı bölüm 106 beyitlik mesnevi ile “Kaşide-i Zecr-i Bāde” adındaki 8 beyitlik kasideden oluşmaktadır.

63. Mebhaş-i Şurb-i Duḥān (7531-7693) : 158 beyitlik mesnevi ile 5 bentlik muhammesten oluşan bölümde sigaranın zararları anlatılmaktadır.

64. Mebhaş-i Meker-i Sū-i Yārān (7694-7932) : Kötü arkadaşların zararlarından bahseden bölüm 232 beyitlik mesnevi ile 7 beyitlik bir kasideden oluşmaktadır.

65. Mebhaş-i Āfāt-ı Lisān (7933-7943): Dili uygun şekilde kullanmanın öneminden bahseden 11 beyitlik bir bölümdür.

66. Faşl-ı Elfāz-ı Küfr (7944-7981): 38 beyitlik bölümün son 7 beyti “Kaşide-i İhtirāz-ı Elfāz-ı Küfr” adını taşıyan bir kasidedir. Bölümde imana aykırı sözler sarf etmenin zararları anlatılmaktadır.

67. Faşl-ı Akvāl-i Kizb ü Bühtān (7982-8090) : Bölüm 109 beyitten oluşmaktadır. Bunun son 6 beyti konu ile ilgili bir kasidedir. Bölümde yalan söylemenin ve iftira bulunduranın zararları anlatılmaktadır.

68. Faşl-ı Nemmām (8091-8208) : Dedikoduculuğun kötülüğünden bahseden bölüm 113 beyitlik mesnevi ile 5 beyitlik kasideden meydana gelmektedir.

69. Faşl-ı Gaybet (8209-8333) : 120 beyitlik mesnevi ile “Kaşide-i Zemm-i Ehl-i Muğtāb” adındaki 5 beyitlik kasideden oluşan bölüm, insanları arkalarından çekiştirmenin zararlarından bahsetmektedir.

70. Faşl-ı Fī-Sā’irü’l-Āfāt Mine’l-Lisān (8334-8496) : Bu bölümde yukarıda bahsi geçen konuşma hatalarından başka yapılan diğer yanlışlıklar dile getirilmektedir. Bölüm 155 beyitlik mesnevi ile 7 beyitlik kasideden meydana gelmektedir.

71. Mebḥaṣ-ı Āfāt-ı Üzn (8497- 8579): Bölümde kulak ile yapılan yanlışlıklar dile getirilmektedir. Bu bölümde 83 beyitlik mesnevi ile 7 beyitlik bir kaside yer almaktadır.

72. Mebḥaṣ-ı Āfāt-ı ‘Ayn (8580-8719) : 140 beyitlik bölümün son 8 beyti “Kaşide-i Āfāt-ı ‘Ayn” adındaki kasideden oluşmaktadır. Bölümde göz ile yapılan hatalar anlatılmaktadır.

73. Mebḥaṣ-ı Ta’līm-i Qur’ān (8720-8858) : Bölüm 130 beyitlik mesnevi ile kaside şeklindeki 9 beyitlik bir münacattan oluşmaktadır. Bu bölümde öğrenmenin öneminin yanında ilim öğretenlere gösterilmesi gereken hürmet de dile getirilmektedir.

74. Faşl-ı Fī-Fazīletü’l-Kur’ān (8859-8994): Kur’an-ı Kerim okumanın faydaları ile Kur’an-ı Kerim’deki bazı surelerin sevaplarından ve faziletlerinden bahseden bölüm 135 beyitlik mesnevi ile 9 beyitlik kasideden oluşmaktadır.

75. Mebḥaṣ-ı Talebü’l-‘İlm (8995-9115) : 121 beyitlik bölümün son 7 beyti “Kaşide-i Tālib-i ‘İlm” adındaki kasideden meydana gelmiştir. Bölümde başta tevhit ilmi olmak üzere ilim öğrenmek hususundaki gayretin önemi dile getirilmektedir.

76. Mebḥaṣ-ı Fezā’ilü’l-‘Ulemā (9116-9251) : 136 beyitten oluşan bölüm âlimlerin faziletlerinden bahsetmektedir. Bölümün son 7 beyti “Kaşide-i Muḥibb-i ‘Ulemā” başlıklı kasideden oluşmaktadır.

77. Faşl-ı ‘Ālim-i Bilā-‘Amel (9252-9321) : Bildiklerini hayatında uygulamayan âlimlerin durumundan bahseden bölüm 63 beyitlik mesnevi ile 7 beyitlik kasideden meydana gelmektedir.

78. Mebḥaṣ-ı Riyā vü Süm’a (9322-9429) : Bölüm 102 beyitlik mesnevi ile 6 beyitlik bir kasideden oluşmaktadır. Bu bölümde Allah rızasını gütmekten yapılan amellerin makbul olmadığı anlatılmaktadır.

79. Mebḥaṣ-ı Kibr (9430-9519) : Bu bölümde 85 beyitlik mesnevi ile “Kaşide-i Tevāzu” adında 5 beyitlik bir kaside yer almaktadır. Bölüm insandaki kibir hastalığının

zararlarından bahsetmekle birlikte güzel hasletlerden olan alçakgönüllülüğü de anlatmaktadır.

80. Mebhaş-i Ahlāk-ı Hamīde (9520-9582) : 63 beyitlik bölümün son 12 beyti “Münacāt-ı Hüb-Ahlāk” adını taşımaktadır. Bu bölümde insanda bulunması gereken bazı güzel özellikler dile getirilmektedir.

81. Mebhaş-i Tevbe İstiğfār (9583-9686) : Günahlara karşı Allah’tan af dilemenin öneminden bahseden bölümde 206 beyit yer almaktadır. Bunlardan son 20 beyit “Kaşīde-i Tevbe İstiğfār” adını taşıyan bir kasidedir.

82. Mebhaş-i Havf u Recā (9687-9766) : Bölüm 73 beyitlik mesnevi ile kaside nazım şekliyle yazılmış “Münacāt-ı Havf u Recā” adını taşıyan 7 beyitlik münacattan oluşmaktadır. Bu bölümde insanın korku ile ümit arasındaki dengeyi kurmasının önemi anlatılmaktadır.

83. Mebhaş-i Hamd ü Şükr (9767-9896) : 108 beyitten oluşan mesnevi ile 22 beyitlik kasideden meydana gelen bu bölümde Allah’a şükretmeyi gerektiren nimetler ve durumlar anlatılmaktadır.

84. Mebhaş-i Tefvīz-i Umūr-ı Hudā-rā (9897-10016) : Bölümde 120 beyit bulunmaktadır. Bunların son 7 beyti “Kaşīde-i Tefvīz-i Umūr” adını taşıyan bir kasidedir. Bölümde insanın üzerine düşen görevi yaptıktan sonra işleri Allah’a havale etmesi gerektiği anlatılmaktadır.

85. Mebhaş-i Durā (10017-10198): Bu bölümde 141 beyitlik mesnevi ile 41 beyitlik mesnevi şeklinde bir münacāt yer almaktadır. Şair bu bölümde duanın öneminden ve nasıl yapılması gerektiğinden bahsetmektedir.

86. Mebhaş-i Na’t u Mu’cize-i Resūl ‘Aleyhi’s-Selām (10199-10352) : Bölümde 135 beyitlik mesnevi ile dört halifeye yazılan “Kaşīde-i Hubb-ı Çār-Yār” adında 19 beyitlik bir kaside yer almaktadır. Bölüm Hz. Muhammed’in mucizelerinden ve insanlık için öneminden söz etmektedir.

87. Mebhaş-i Şalāvatü’n-Nebī ‘Aleyhi’s-Selām (10353-10458) : Hz. Muhammed’e salavat getirmenin öneminden bahseden bölüm 90 beyitlik mesnevi ile 16 beyitlik bir kasideden oluşmaktadır.

88. Mebhaş-i Fikrū’l-Mevt (10459-11038) : Eserdeki en uzun bölüm olan bu bölüm 561 beyitlik mesnevi ile “Kaşīde-i Ahvāl-i Meyyit” adındaki 19 beyitlik

kasideden meydana gelmektedir. Bu bölümde ölümün iç yüzü ve ölüme hazırlanmanın önemi anlatılmaktadır.

89. Mebhaş-i Şabrü'l-Veca' ev-Muşbet (11039-11184) : Bu bölümde 139 beyitlik mesnevi ile “Kaşide-i Şabr u Taḥammül” adını taşıyan 7 bentlik bir muhammes yer almaktadır. Bölümde musibetlere ve hastalıklara sabretmenin önemi dile getirilmektedir.

90. Mebhaş-i ‘Alāmet-i Kıyāmet ü Eşrāt-ı Sā‘at (11185-11466) : Bu bölümde kıyamet alametleri 276 beyitlik mesnevi ile anlatılmaktadır. Bölümün sonunda nüshalarda başlıksız olarak bulunan 6 beyitlik kaside yer almaktadır.

91. Mebhaş-i Nefḥa-i Ba‘ş ü Rüz-ı Maḥşer (11467-11787) : Kıyametten sonraki dirilişin ve maḥşer gününün anlatıldığı bölüm, 321 beyitlik mesneviden oluşmaktadır.

92. Mebhaş-i Zikr-i Şıfatü’n-Nār u Ehlihā (11788-11983) : 196 beyitlik bu bölümde cehennem ve cehenneme gireceklerin durumu anlatılmaktadır.

93. Mebhaş-i Aḥvāl-i Şırāt (11984-12031) : Bölümde insanların sırat köprüsündeki durumları anlatılmaktadır. Bu bölüm 48 beyitten meydana gelmiştir.

94. Mebhaş-i Şıfat-ı Cennet (12032-12200) : 169 beyitlik bu bölümde cennet ve içindekiler anlatılmaktadır.

95. Mebhaş-i Ḥurūcū’l-‘Uşāt Mine’n-Nār(12201-12304) : Bu bölümde 104 beyit yer almakta olup cehennemden çıkacak olan asi insanların durumları anlatılmaktadır.

96. Mebhaş-i Rū‘yet-i Ḥudā Celle Celālüh (12305-12356) : 52 beytin yer aldığı bu bölümde Allah’ın cemalini görmekten bahsedilmektedir.

97. Mebhaş-i Zebḥ-i Mevt (12357-12446) : “Ölümün kesilmesi” anlamına gelen bölümde ahiret hayatının en büyük özelliği olan ebedîlik anlatılmaktadır. Bölüm 90 beyitten oluşmaktadır.

98. Tetimme-i Kitāb (12447-12505) : 59 beyitlik bu son bölümde, eserin kadir bilen kişilerin eline geçmesi için edilen bir dua yer almaktadır. Ayrıca, şair eserini ne zaman bitirdiğini bu bölümde dile getirmektedir.

2.4. Pend-İ Gülistan'daki Eğitime Ve Ahlaka Ait Unsurların Tespiti

2.4.1. Din ve tasavvuf

2.4.1.1. İmanın şartları

Şerifî, eserinde dinî konuların üzerinde özellikle durmuş, bu mevzularda ilmihâl kitabı seviyesinde ayrıntılı bilgiler vermiştir. İslam dininin temelini iman hakikatleri oluşturduğundan, şair, öncelikle bu konular hakkındaki görüşlerini dile getirmiştir.

Şaire göre iman, kurtuluşa ermenin ilk şartıdır. Şerifî tam olmayan imanla edilen bin yıllık ibadetin neticesiz kalacağını belirtmiş, cennete girmenin Allah'ın varlığına ve birliğine inanmakla mümkün olabileceğini söylemiştir.

Nūr-ı tevḥīd olmasa cümle fuzûl

Cennete girmege olmaz aña yol (336)

Şerifî, günahlara girmekle imanın kalpten çıkmayacağını dile getirmekte ve bunu Hz. Ömer ile Hz. Muhammed arasında geçen bir kıssa ile anlatmaktadır. Şöyle ki: Hz. Ömer, Hz. Muhammed'e "günaha girmekle iman gider mi?" deyince Hz. Muhammed biraz duraklar. Cenabıhak, Cebrail'i bir fidan ile gönderir. Fidanı yere dikmelerini, daha sonra da onu yerden sökmelerini ister. Yerden çıkarmak mümkün olmayınca, Hz. Muhammed "iman kökleri yerin derinliklerine kadar inmiş bir ağaçtır, onu kimse müminin kalbinden çıkaramaz" diyerek cevap verir.

Kelām-ı medḥ-i ṭayyib ile tevḥīd

Ola mı kalb-i mü'minden o tecrīd

Anuñ aşlı olup arz u şerāda

Yayılmış dalları fevka'l-ʿulāda

Bu dünyā naḥl-ı eşcārına emşāl

Kelāmında didi tevḥīde aḳvāl (444, 445, 446)

Bir gün Mecnûn, boş bir mescidin mihrabına Leylâ ismini yazar. O esnada müezzinin geldiğini görür ve kaçır. Müezzin bunun doğru olmadığını söyleyerek yazıyı siler. Mecnûn feryat figan eder. Ancak, Leylâ'yı gönlüne yazdığını, değil duvardan kazınmakla yedi derya ve ırmakların gönlüne akmasıyla bile onun kalbinden silinmeyeceğini belirtir. Bu hikâye ile Şerifî, Allah'a olan imanın bu şekilde sağlam olması gerektiğini vurgular.

O yazduğı gibi Mecnûn-ı şeydā

Maʿārif cevheri kıl dilde peydā

Fenānuñ ğıll ü ğışşı her ne ki var

Țolarsa Țalbe maȚva Țılmaya kār (458, 459)

İmanın en büyük faydası, pek çok günahın silinmesine vesile olabilmesidir. Şair, tevhit okunun günah cesedine dokunarak hataları öldüreceğinden bahsetmektedir. Ona göre, bir tevhit bin gūnahtan ağır gelebilmektedir.

ȚoȚunup tīr-i tevḥīd cism-i zenbe

İder kende ḥaṭāyı cānı ḥande

Olur dilde bu tevḥīd gerçi āsān

Ağırdur ecri ġāyet keff-i mīzān (501, 502)

Firavun'un bir yardımcısı vardı. Hz. Mûsâ'nın kılığına girer, sesini de taklit ederdi. Hz. Mûsâ ile dalga geçerek Firavun'u ve insanları eğlendirmeye çalışırdı. Cenabıhak, eğlence amaçlı da olsa sırf bir peygambere benzemeye çalıştığı için o kişiyi cehenneme atmadı. Şerifi, bu hikayeden yola çıkarak İslamiyet'in şeklen de olsa yaşanmasının insanı kurtuluşa erdirebileceğinden bahsetmektedir.

Olan şekl ile müstehzī mecāzī

Bula ol ġarȚ-ı ābīden mefāzı

Ya şekl-i İslām ile olan müşekkel

Dü-ālem içre olmaz mı mufaẓẓal (530, 531)

Şerifi, Cenabıhakk'ın iman edenlere cennette vereceği beş ikramı da zikrederek imanın önemini vurgulamaktadır. Buna göre; boyun Hz. Âdem gibi uzun, sesin Hz. Dâvud gibi hoş, suretin Hz. Yûsuf gibi latif ve ahlakın da Hz. Muhammed gibi temiz olması imanın cennetteki neticelerindendir.

Ehl-i ĩmān cennete varduğı dem

ḤaȚȚ Teāālā ide beş dürlü kerem

ḤulȚ-ı Aḥmed ile mevşūf olalar

Bunca izzet ile ma'rūf olalar (597, 601)

Gönlün tevhid ile mamur edilebileceğini söyleyen Şerifi, insanın Allah'a yakınlaşmasının ancak iman ile gerçekleşebileceğini dile getirmektedir.

Tevḥīd ile Țıl gönlüñi ma'mūr

İtme göñülden bir laḥza mehcūr

Tevḥīd olur Țün bā'is-i Țurbet

Tāriki bulur ʿālemde küdret (606, 607)

Şerifî, âlimlerden nakille tevhidin iki çeşidinden bahseder. Bunlardan birincisi, dilin haramlardan korunmasıdır (haram yemek-içmek, gıybet etmek, yalan söylemek, iftira etmek vb.); ikincisi ise “tevhîd-i bâtın” olarak tabir edilen riya, hased gibi yanlış fikirleri terk etmektir.

Meşâyih didiler tevhîd iki nevʿ üzredür tefrîd

Ola evrād ol dilde ola hālî kamu efsān

Lisānın hıfz idüp bir hoş dimeye kız ü gaybet fuşş

Haram ekl itmeye hem nüş kumuşluk itmeye bühtān

İkinci tevhîd-i bâtın ide terk sūʿ-efkārın

Riyā hıkd ü hased kārın gönülden eyleye talan (629-631)

a) Allah’ın Varlığına ve Birliğine İman: Şerifî, Allahın varlığına ve birliğine imanı bütün bilgilerin başında görmektedir. Ona göre tevhit ışığı olmazsa diğer marifetlerin de insana faydası olmayacaktır. Bu sebeple Müslümanlar kendilerine bahşedilen iman nimetinden dolayı çokça şükretmelidirler.

Hamdülü’llāh Hālik-ı lemmā-yezel

Ehl-i İmān kıldı bizi tā ezel

Nūr-ı tevhîd olmadıkça hoş ziyā

Ol hāķīķī maʿrifetden yok nevā (b.263, 266)

Şair, insanın yaratılış gayesiyle tevhidi ilişkilendirmektedir. Buna göre, insanlar ve cinler Allah’ın varlığından ve birliğinden haberdar olmak için yaratılmış varlıklardır.

Halk olundı ins ü cin ʿālem niçün

Tevhîd ile Hālik’ı bilmek için (270)

Pend-i Gülistan’da tevhit inancının dört tane düşmanı olduğu dile getirilmiştir. Bu düşmanlar; yanlış itikatlar-inançlar, her zaman kötülüğü isteyen nefis, dünya sevgisi ve şeytandır. Şaire göre, kalp bu düşmanlara karşı korunmalıdır. Kalp bahçesine bu düşmanların saldırmasına izin vermemek gerekmektedir.

Cār-aʿdādan anı hıfz eyle tām

Bed-aķāyid nefs-emmāre ey hümām

Hubb-ı dünyā hem dahı iblīs ʿadūv

Kılmaya gülzār-ı kalbe pes gülöv (278, 279)

Şerifi, Allah'ın birliğinin iki ayrı delilinden bahsetmektedir. Bunlar naklî deliller ve akli delillerdir. Naklî delillerin başında Kur'an-ı Kerim gelmektedir. Çünkü, Cenabıhak kendi birliğini insanlara ayetlerle ilan etmiştir. Allah'ın ortağının, benzerinin ve rakibinin olmadığına akli delilleri ise kâinattaki bütün varlıklardır. Yaratılmışların hiçbirinin birbirine benzememesi tevhidin en kuvvetli ispatıdır. Yine, gökyüzü, gezegenler ve güneş başta olmak üzere kâinatın tamamı Allah'ın birliğine işaret etmektedir.

Yok şerîki zıddı mişli nakl ile

Var delîlim niçe dürlü 'akl ile

Evvelâ bak sen bu 'âlem halkına

Var mı beñzer nesne biri birine (286, 287)

Şair, Allah'ın birliğinin subutî sıfatlarıyla birlikte düşünülmesi gerektiğini de ifade eder. Bu sıfatlar “Hayat, İlim, Sem’, Basar, Kelam, Kudret, Tekvin ve İrade”dir. Allah’a iman, bu sıfatların ayrıntılı bir şekilde öğrenilmesini gerektirmektedir. Akait ilminin tahsili de ancak bu şekilde mümkündür.

Bu sıfatlar ile sâbit ol Kadîm

Bunların zıddı muhâlât bil 'adîm (303)

b) Meleklerle İman: Şerifi, imanın ikinci şartı olarak meleklerden bahsetmektedir. Melekler, yeme-içme özelliği olmayan, Allah'ın rızasından ayrılmayan, sürekli ibadetle meşgul olan varlıklardır. Şair, cisimleri latif olup istedikleri surete girebilen meleklerle inanmanın önemini de vurgulamaktadır.

Hem ikinci eylemekdür itikâd

Var melekleri Hudâ'nun bî-'adâd

Oldı ecsâm-ı laîf anlar zîrâ

Her ne şûret dilese aña gire (305, 308)

Şerifi, meleklerden dört büyüğüne görevleriyle birlikte değinmiştir. Bunlar Cebrail, Azrail, Mikâil ve İsrâfil'dir. Şair, insanın yaptıklarını kaydeden Kirâmen Kâtibîn meleklerinden de bahseder.

Var melekler yerde gökde kulluk eyler şeb nehâr

Buldı Cebrâîl şeref biñ altı yüz kanadı var

Oldı Mikâîl mü'ekkel berķ ü bârdan ne ki var

Mevt için hem baʿs için ol İsrâfîl şûrî çalar
 ‘Azrâ’îl’dür hep hâlâyîkdan alan hoş cânı bil (413)

c) Kitaplara İman: İmanın üçüncü rûknü kitaplara imandır. Şerifî, dört büyük kitabın hangi peygambere indirildiğini belirttikten sonra suhupların da sahiplerini sıralamaktadır. Şair, en son gönderilen kitap olan Kur’an-ı Kerim’in hükmünün geçerli olduğunu dile getirmektedir.

Eylemek üçüncü şıdķ-ı kām-yāb
 Var kelām-ı Hakk’uñ ol yüz dört kitāb
 İşbu zıkr olan kütüb şuhuf u sebaķ
 Nesh idüpdür baʿzı hükmin anda Hakk (312, 319)

d) Peygamberlere İman

Şerifî, sayıları hakkında farklı rivayetler olmasına rağmen peygamberlerin yüz yirmi dört bin tane olduklarını belirtmektedir. Bütün insanlığın maddi cihette aslı olan ve esmanın kendisine talim edildiği Âdem Peygamber ile âlemlere rahmet olarak gönderilen Hz. Muhammed, peygamberlik silsilesinin başını ve sonunu oluşturmaktadırlar. Şair, peygamberlerin cennetle müjdelenmiş insanlar olduklarını, dolayısıyla çektikleri sıkıntıların mükâfatını göreceklerini ifade etmektedir.

Var ‘adedde ihtilāfı enbiyā
 İki yüz yigirmi dört biñ cem‘iyā
 Āhîri Aḥmed Muḥammed Muştafā
 Şāfî‘-i ‘uṣṣāt ḥatmü’l-enbiyā
 Enbiyānuñ cümlesi cennetdedür
 Anları sen şanma kim mihnetdedür (321, 324)

e) Kadere İman: Kadere iman, insana verilen cüzi irade ile ele alınması gereken bir konudur. Şerifî, insanın tercihindan sonra Allah’ın kudretini devreye soktuğunu söyleyerek kadere imanın doğru anlaşılması gerektiğine vurgu yapmaktadır.

Virmiş Hakk kullarına cüz’-i ihtiyār
 Ne dilerse kûl virür Perverd-gār (328)

Kaderin yanlış anlaşılmasından dolayı iki batıl mezhep ortaya çıkmıştır. Bunlar Kaderiye ve Cebriye mezhepleridir. Şerifî, imanın gitmemesi için bu anlayışlara yönelmemek gerektiğini öğütlemektedir.

Mezheb-i Cebr ile Kadrî'ye yakın
Olma cânım bu 'aķâyidden şaķın

İrtidād eyler İmān-ehl küfr ile
Hem daķı ol itikad-ı fışķ ile (329, 331)

f) Mezhepler: İmanın makbul olması itikatta doğru mezhebin takip edilmesine bağlıdır. Şerifî, bu hususta istikametli yol olarak tabir edilen “ehl-i sünnet”in izlenmesi gerektiğini belirtmektedir. Nitekim, Hz. Muhammed de kurtuluşun ancak bu şekilde mümkün olabileceğini ifade etmiştir.

Ol iz ile yürüyen buldı merām
Zeyn olunmuş anlara dārü's-selām
Uş bu yoldur ol şırāt-ı müstaķīm
Bu yoluñ encāmıdır dārü'n-na'īm (370, 371)

Şair, ameldeki mezheplerin dört tane olduğunu ve hepsinin de kulu saadete götüreceğini dile getirmiştir. Sadece birini hak görmenin yanlışlığından bahseden Şerifî, mezhep imamlarının şefaatlerine mazhar olmanın önemini vurgulamaktadır.

Kanķısına ittiba' itse bir er
Cennete girmeklige itmez zarar
Bu Hanīfe mezhebi haķdur digil
Gayrılar bāṭıl demek cā'iz degil (400, 401)

2.4.1.2. Peygamberler - dinî şahsiyetler

2.4.1.2.1. Hz. Muhammed

Şerifî, Hz. Muhammed'in bütün mahlukatın aslı olduğunu belirtmektedir. Cenabıhak, önce onun ruhunu yaratmış, daha sonra diğer varlıkları onun ruhundan halk etmiştir. Böylece Hz. Muhammed kâinat ağacının çekirdeği olmuştur. Bu durum Hz. Muhammed'e “fah̄r-i cihān (cihanın övündüğü)” lakabının verilmesini de sağlamıştır.

Halk idüp evvelā ol nūr-ı Resūl
Eyledi hep fūrū' maḥlūķa uşul
Fer'ı silsile-i pāki 'ayān
Oldı ecdād-ı eb-i faḥr-i cihān (6, 28)

Hız. Muhammed'in dünyaya gönderilmesi ile cihan nura gark olmuş, peygamberliğiyle de bütün batıl itikat sahipleri eski güçlerini kaybetmişlerdir.

Olıcağ çağ-ı nübüvvet demi çün

Oldı Lât u şanem ehli zebün (32)

Şair, Hız. Muhammed'in bir takım peygamberlik delillerinden de bahsetmektedir. Onun gösterdiği mucizelerden birisi, attığı bir avuç toprağın çoğalarak her bir müşriğin gözüne isabet etmesidir. Böylece düşman askerleri hücumdayken kaçmak zorunda kalmışlardır.

Ser-i müşrike hâk idince nişâr

Toz ile teng eyledi zerre ğubâr (33)

Allah'ın Hız. Muhammed'in davasını doğruladığı en büyük hadiselerden biri miraçtır. Kelime karşılığı "merdiven" olan miraç, Hız. Muhammed'in Receb ayının yirmi yedinci gecesinde Allah'ın huzuruna ruhen ve cismen çıkması mucizesidir. Böylece onun peygamberliği sema ehline de ispatlanmış olur. Şerifi, "levlâk" kelimesiyle "Levlâke levlâk lemmâ halaktü'l-eflâk (sen olmasaydın yeri göğü yaratmazdım)" hadis-i kutsiyi de hatırlatmaktadır. Cenabıhak, bu sözyle Hız. Muhammed'in kendi yanındaki kıymetini ortaya koymuştur.

Da'vet-i mi'râc ile pâyende teni

Hil'at-i levlâk ile 'âlemde ğanî (34)

Şerifi, Hız. Muhammed'in şahsi meziyetlerini de anlatmaktadır. O, ümmetine şefaatçi olmak için çaba sarf etmiş, bu doğrultuda Allah'a sürekli niyazda bulunmuştur. İnsanları hakka davette bir an bile tembellik göstermeyen bu zat, kulluk görevindeki ciddiyetiyle diğer insanlara tam manasıyla örnek olmuştur. Makam-mevki tasasına düşmemesi Hız. Muhammed'in müstesna özelliklerinden bir tanesidir. Fânî dünyanın şahı iken maddi sıkıntılarla ömrünü geçirmesi onu yıldırınmamış, hayatını insanlığın kurtuluşu için geçirmiştir.

Anuñ tek yoğ iken bu fânide şâh

Câmesi bir 'abâ şal idi her-gâh

Gör niçe oldı sa'y-i himmeti bol

Añup ağlardı müdâm ümmeti ol (42, 43)

Şerifi, eserinde, Hız. Muhammed'in büyüklüğünü gösteren ifadelerle yer verdikten sonra, onu övmekte dilinin noksan olduğunu belirtmiş; kâinatın onun

hürmetine yaratıldığını söyleyerek ona yakın olmayı Allah’a ulaşmanın şartı olarak göstermiştir.

Dilim kâşır durur medhinde anuñ

Odur sulţanı cümle enbiyānuñ

Bulan oldur hemān kurbet vişālin

Gören oldur fenāda Hakk cemālin (10210, 10211)

Hız. Muhammed, bütün kâinata peygamber olarak gönderildiğinden pek çok varlıkla alakalı mucize göstermiştir. Dağların ve taşların avucunda zikretmesi, hayvanların peygamberliğine şehadet getirmesi, ordunun su ihtiyacını parmaklarından akıttığı su ile gidermesi, savaşta attığı bir avuç toprakla düşman askerlerini kaçırmaması, güneşin hareketini durdurması, ayı ikiye bölmesi bunlardan bazılarıdır.

İdem mu‘cizeleruñ kanķı birinden

Çivirdi şemsi batduğı yerinden

Gelüp o gördi köşk-i mehdinī mäh

İki şakķ itdi mäh-tābı ol şäh (10221, 10222)

Şerifi, Hız. Muhammed’in ilk vahiy geldiğı zamanki durumunu da ayrıntılı bir şekilde anlatmaktadır. Peygamberliğini ilk kabul edenlere değinen şair, mucizeler sayesinde pek çok kişinin İslamiyet’e girdiğini belirtmiş; çok sıkıntı çekmesine rağmen onun insanları hakka davetten vaz geçmediğini söylemiştir.

Zāhir oldu böyle mu‘cizler niçe

Kalmadı da‘vetden ol bir gün gice

Dīn yolında çekdi aşhāb cefā

Bā-ħuşūşā çār-yār-ı Muştafā (10321, 10322)

Cennete girmenin şartlarından biri de Hız. Muhammed’e karşı gösterilmesi gereken sevgidir. Şerifi, salavat ile onun adının gönüllere kazınması gerektiğini vurgulamaktadır.

Taşliye tarziye eyle ismini

Añuben yaz levh-i dilde resmini (10332)

Pend-i Gülistan’da, salavat getirmenin önemi ayrı bir bölüm altında ele alınmıştır. Salavat, Hız. Muhammed’e duyulan memnuniyetin ve bağlılığın ifadesi için

yapılan dualar demektir. Bunu ilk önce Cenabıhak yapmış, daha sonra meleklerinden istemiş, insanlara da emretmiştir.

Emr olunduğ çün şalât ile aña

Vir şalâtı iresin dermānuña (10357)

Şerifi, salavatın önemi ve faydaları ile ilgili birkaç hadisi de zikretmektedir. Edilen tek bir dua, on günahın silinmesine, on sevabın yazılmasına ve derecenin on kat artmasına vesile olabilmektedir. Allah’a yakınlaşmanın en birinci şartı da budur. Salat, cismin zekâtı olarak değerlendirilmekle birlikte yapılan iyiliklerin temiz kalmasının da vesilesidir. Şaire göre, Hz. Muhammed’in şefaatine mazhar olmak ona yapılacak dua ile mümkündür.

Hem şefâat kıılmağa bâ’is Resûl

Târiki bulmaz tarîk-ı Hakk’a yol (10364)

Adı işitildiği hâlde Hz. Muhammed’e salat getirmemenin insanı büyük bir vebal altında bırakacağından bahseden şair, “Ümmetimin en hayırlısı bana çok dua edenlerdir.” mealindeki hadisle konunun önemini vurgulamıştır.

Bir dağı şol zıkr olam yanında bil

Virmede baña selâm ola baḥîl

Ümmetim evlâsı dir ḥayrû’l-enâm

Çok idenlerdür şalât ile selâm (10368, 10379)

2.4.1.2.2. Diğer peygamberler

Şerifi, eserinde, dört büyük peygamberi zikrettikten sonra yüz yirmi dört bin peygamberden faziletleriyle öne çıkan otuzunu en önemli vasıflarıyla birer mısra hâlinde dile getirmiştir. Şair, peygamber olup olmadıkları hakkında kesin bir bilgi olmayan Zülkarneyn ile Hz. Lokmân’ı da bu gurupta ele almıştır. Bu peygamberler eserdeki sırasıyla şunlardır: Hz. Âdem, Hz. Şît, Hz. İdrîs, Hz. Nûh, Hz. Hûd, Hz. Sâlih, Hz. Lût, Hz. İbrâhîm, Hz. İsmâil, Hz. İshak, Hz. Dâvud, Hz. Süleymân, Hz. Yakûb, Hz. Yûsuf, Hz. Eyyüb, Hz. Yûnus, Hz. Hızır, Hz. İlyâs, Hz. Şuayb, Hz. Mûsâ, Hz. Hârûn, Hz. Elyasa, Hz. Zülkifl, Hz. Zekeriyya, Hz. Yahya, Hz. İskender(Zülkarneyn), Hz. Üzeyr, Hz. Lokmân, Hz. İsâ, Hz. Muhammed.

Yüz yigirmi dört biñ oldı hep nebî mürsel hemân

Hem yigirmi sekizi efḍal evvel Âdem ‘ayân

Şīt Nebī geldi şuhuf ehli münevver yüzli cān
 Tāduben mevti hem İdrīs buldı hayāt aʿlā mekān
 Keşt-i Nūh’a girmeyen tūfān ile tuğyānı bil (415)

Şair, kısaca yaptığı bu tasniften sonra ele aldığı konuyla alakalı olarak bazı peygamberlerden çeşitli kıssalar nakletmiştir. Şerifi’nin bu amaçla zikrettiği peygamberlerin başında Hz. Âdem, Hz. İsâ, Hz. Mûsâ, Hz. Dâvud ve Hz. Muhammed gelmektedir.

Hız. Âdem: Hz. Âdem, Allah’ın cisim olarak yarattığı ilk insandır ve gönderdiği ilk peygamberdir. Onun en büyük ismi “ebü’l-beşer (insanlığın babası)”dır. Yeryüzündeki her cins topraktan alınmış bir kabza kuru çamurdan yaratılan Hz. Âdem, daha sonra ruha kavuşturulmuş ve en güzel kıvama getirilmiştir..

Olıcak menşe-i hūb cism ü şūret
 Virdi bahş-ı rūh ile hūb zīnet
 Dahı ol cisme idüp ‘anāşır-ı çār
 Eyledi ahsen-i takvīmde karar (11, 19)

Şerifi, Hz. Âdem’in en büyük mucizesi olan “talim-i esma”dan da bahseder. Hz. Âdem yaratılmadan önce dünyada cinler bulunmaktaydı ve yer yüzünü fesada verdikleri için görevlerini tamamlamışlardı. Melekler, Hz. Âdem’in yaratıldığını duyunca Allah’a itirazda bulundular ve onun da fesat çıkaracak bir varlık olduğunu düşündüler. Cenabıhak, Hz. Âdem’in üstünlüğünü onlara kabul ettirmek maksadıyla bütün varlıkların iç yüzünü ve kendi isimlerini (esmâ-i hüsnâ) ona öğretti. Bu hususta cahil olan melekler Hz. Âdem’in -dolayısıyla da insanoğlunun- üstünlüğünü kabul ettiler.

Eyleyüp ‘aql u zihn idrāke zarīf
 ‘Alleme’l-esmâ ile kıldı şerīf (15)

Meleklerin hocası ve cin taifesinden olan iblisin Hz. Âdem’e tabi olmaması, şairin üzerinde durduğu bir diğer konudur. İblis kendinin ateşten yaratıldığını söyleyerek topraktan yaratılan insandan üstünlüğünü dile getirmiş ve Allah’ın emrine karşı çıkmıştır. Bu olaydan sonra Allah da onu cennetten kovmuş ve lanetlemiştir.

Anı halk eyledün toprakdan el’ân
 Âteşden niçe efḍal kanı bürhân
 Niçe biñ yıl ‘ibādet eyledim uş
 Sücūd itmek aña gelmez baña hoş (1516, 1517)

Cenabıhak, Hz. Âdem'e eş olarak Hz. Havva'yı yaratmıştır. Hz. Havvâ, Hz. Âdem'in sol egesinden yaratılmış ve bütün insanlık bu çiftten çoğalmıştır. Hz. Âdem'in oğullarından ikisinin adı Hâbil ile Kâbil'dir. Yer yüzündeki ilk öldürme hadisesi, ilk kan ve ilk kötülük Hz. Âdem'in bu oğulları arasındaki hadisedir. Bu hadise şu şekilde gerçekleşmiştir:

Allah, Hz. Âdem'in çocuklarını ikiz olarak dünyaya göndermiştir. Kâbil'in kardeşini Hâbil ile evlendirmek isteyen Hz. Âdem, Kâbil'in itirazıyla karşılaşır. Kimin evleneceğini belirlemek üzere Allah'a birer kurban adarlar. Kâbil kendi kurbanının kabul edilmediğini görünce kıskançlığından Hâbil'i öldürür. Kâbil cesedi nasıl ortadan kaldıracağını düşünürken bir karganın yeri eşelediğini ve ölmüş diğer kargayı yere gömdüğünü görür. O da Hâbil'i toprağa gömer. Ancak, kısa sürede yaptığı kötülük ortaya çıkar ve babasının bedduasına mazhar olur.

Alur kırbāna Kābīl deste sūnbūl

Daḥī Hābīl gelūr bir kebş ile ol

Koyarlar Kūh-ı Minā üzre kırbān

İderler Ḥālīk'a hem zār u giryān (3085, 3086)

H. Şit : Hz. Âdem'in oğludur. Cenabıhak, Hâbil'in yerine onu göndermiştir. Hz. Âdem'in diğer çocuklarından farklı olarak ikizi bulunmamaktadır. Hz. Şit'e elli sayfalık kitap indirilmiştir. Kâbe'yi ilk defa taştan bina eden de odur. Hz. Hûd onun neslindendir. Adı Kur'an-ı Kerim'de geçmemekle birlikte hakkındaki bilgiler hadislerden hareketledir. Şerifi, Hz. Şit'in üç özelliğinden bahsetmiştir. Bunlar; suhuf sahibi oluşu, nurlu bir yüzünün olması ve ahlak güzelliğinin bulunmasıdır.

Olduḡı dem uşūl heftād u milel

Geldi ol Şīt Nebī ḥulḳ-ı güzel (b.20)

H. İdris: Hz. Şit'ten sonra gelen peygamberdir. Kendisine otuz sayfalık ilahi emir gönderilmiştir. İlk defa yazı yazıp elbise diken peygamberdir. Asıl ismi Unnuh olmasına rağmen ilme önem verip dersle çok uğraştığından "İdris" olarak adlandırılmıştır.

Kıldılar tesmiye İdrīs aniçūn

Gice gündüz derse ol baḳduḡı çūn (10775)

H. İdris'in en büyük özelliklerinden birisi ölümü tadıp tekrar dirilmesidir. İnsanların ölüm acısı hakkındaki bilgileri, bu olaydan sonra Hz. İdris'in yaptığı

benzetmeyle oluşmuştur. Buna göre ölüm, hayatta iken derisi soyulan birinin çektiği azaptan bin kat fazla elem vermektedir.

Ḳabz idesin rūḥumı mevti görem
İçeyim mevtüñ şarābın lā-cerem

Ḥaḳḳ Te‘ālā cānımı girü vire

Pes ‘ibādet eyleyim andan şöñra (10801, 10802)

Şerifî, Hz. İdrîs’in cennete girip çıkmamasından da bahsetmiştir. İdrîs Peygamber Allah’tan cenneti ve cehennemi görmeyi istemiş, yapmış olduğu seyahatte Azrail’i kandırarak cennette kalmıştır. Cenabıhak, sürekli kendini zikretmesinin mükâfatı olarak cennette kalmasına izin vermiştir.

İdrîs ider çıkmazam şimden girü
Buldum uş yerimi direm rû-be-rû

Virdi Ḥaḳḳ İdrîs’e hoş a‘lā mekân

Ḳılduğı çün zıkr-i Ḥaḳḳ’a ihtimām (10843, 10849)

Hz. Nûh: Hz. İdrîs’ten sonra peygamber olarak gönderilmiştir. İnsanlığın ikinci babası olarak bilinmektedir. Elli yaşındayken kavmini imana davete memur edilmiştir. Kavminden ancak seksen kişi kendisine tabi olmuş, diğerleri onu dinlememiştir. Hatta, “Yam” ismindeki oğlu da ona tabi olmayanların arasındadır. İman etmeyenlere ceza olarak dünyayı kaplayan su tufanı meydana gelmiş ve zalimler mahvolmuşlar; iman edenler Nûh Peygamber’in yaptığı gemiye alınarak kurtulmuşlardır.

Olup heştād kişi tâbi‘ ‘ayān

Buldı sâ’irleri ğarḳ ile tūfān

Olıcaḳ keştî ile anda felāḥ

Oldı tevḥîd-i Ḥudā ğarḳa silāḥ (23, 24)

Hz. Nûh’un kendisine inanan üç oğlu vardır. Bunlar, “Hâm, Sâm ve Yafes”tir. Tufandan sonra insanlar Hz. Nûh’un bu üç oğlundan türemişlerdir.

Var idi üç oğlu Nûḥ’uñ bir Sām

Biri Yāfes birisinüñ adı Ḥām (3926)

Hz. İbrâhîm: Peygamberlerden İshak ve İsmâil’in babasıdır. Kendisine yirmi sayfa indirilmiştir. Zamanın kralı Nemrud tarafından ateşe atılmış, ancak mucize eseri olarak ateş onu yakmamıştır. En sıkıntılı anlarda Allah’tan başka kimsenin dostluğunu

kabul etmediğinden, sadece ondan medet beklediğinden kendisine “Halîlullah” denmiştir.

Oldı İbrâhîm’e çün nâm-ı Halîl

Oldı Sām aña ensâb-ı nesil

Olıcağ pes nâr-ı Nemrûd aña cā

Eyledi gülzâr-ı bihişt aña Hudā

Eyleyüp kudretin izhâr Hudā

Qıldı ferzend-i İsmâîl’i fidā (25, 26, 27)

Şerifî, Hz. İbrâhîm’in oğlu İsmâîl’i Allah için kurban etmek istemesini teferruatlı bir şekilde anlatmıştır: Hz. İbrâhîm’in Sârâ ve Hacer adında iki eşi vardı ve ikisinden de çocuğu olmamıştı. İbrâhîm Peygamber, Allah’a yalvarıp kendisine bir evlat vermesi hâlinde evladını kurban edeceğini söyledi. Allah da Hacer’den ona İsmâîl’i verdi. İsmail 7-8 yaşlarına gelince gaipen bir ses Hz. İbrâhîm’e oğlunu kurban edeceği sözünü hatırlattı. Hz. İbrâhîm’in niyetini anlayan İsmâîl de bu emre samimiyetle boyun eğdi. İsmâîl’i süsleyip kurban etmeye götürən Hz. İbrâhîm’in bıçağı İsmail’i kesmedi. O sırada Cebrail bir koç getirdi ve oğlunun yerine o koçu kesmesini söyledi.

Gördi rûyâsında bir şeb ol Halîl

Qıldı bir hâtif nidâ oldı delîl

Didi gûş eyle sözüm yâ İbrâhîm

Ẓebh kılsun baña qurbân dir Kerîm (2975, 2976)

Hz. İbrâhîm’in en büyük özelliği, ikram etmeyi seven biri olmasıdır. Hatta, İbrâhîm Peygamber sofrasında misafir olmadığı zaman yemek yemeği terk edermiş. Misafir olunca da herşey bereketlenir ve bollaşmış.

Diñle cânım vaşf-ı İbrâhîm Halîl

Didi dostım aña ol Rabbü’l-Celîl

Geldi bir gün aña bir mihmân-ı yâr

Gördi hizmet lâzimesin her ne var (6399, 6400)

Hz. Mûsâ: Dört büyük kitaptan Tevrat’ın kendisine vahiy olarak indirildiği peygamberdir. Yahudilerin en büyük peygamberidir. Mısır firavununa karşı mücadele etmiş, onu hak dine davet etmiştir. Firavun, Hz. Mûsâ’nın mucizelerinin karşısında onu sihirbazlıkla suçlamıştır. Firavun bütün sihirbazlarını toplamış ve onu küçük düşürmek

istemiştir. Sihirbazlar ellerindeki ipleri yere bırakınca her bir ip yılan olup harekete başlamıştır. Hz. Mûsâ da asasını yere bırakmış, asa büyük bir yılan olup sihirbazların yılanlarını yutmuştur. Bu olay, sihirbazların Hz. Mûsâ'ya iman etmelerini sağlamıştır. Ancak Firavun iman getirmemiştir.

İder Mûsâ'ya ol Fir'avn-i Hâmân

İdersin da'vet-i Raḥmân'ı her-ân

İşüñ mu'ciz degil cümle sihirdür

Değildür bu risâlet bir mekirdür (1587, 1588)

Şerifî, Hz. Mûsâ ile Kârûn arasındaki ilişkiden de bahsetmektedir. Kârûn, bir rivayete göre Firavun'un nazırı, bir rivayete göre de Hz. Mûsâ'nın kavminden veya akrabalarından olup zengin fakat cimri biri olarak bilinmektedir. Önceleri fakir olan Kârûn, Hz. Mûsâ'dan Allah'a yalvarması ve Allah'ın kendine mal-mülk vermesi için dua ister. Hz. Mûsâ ona ilm-i kimyayı öğretir ve bu sayede zengin olmasını sağlar. İş zekat vermeye gelince bundan çekinen Kârûn, Allah tarafından malıyla beraber yerin dibine batırılır.

Faḫîru'l-hâl idi Kârûn be-gâyet

İyâli çok velî kârı 'ibâdet

Teraḥḥumen aña Mûsâ qarâbet

İder ta'lîm aña kimyâyı şa'at (3480, 3482)

Hz. Dâvud: Dört semavi kitaptan biri olan Zebûr ona indirilmiştir. Hz. Dâvud sesinin güzelliğiyle meşhur olan bir peygamberdir. Aynı zamanda demiri yumuşatma mucizesine sahip olan Dâvud Peygamber, Kudüs'ü fethedip ilk defa bu şehri başşehir yapan peygamberdir. Şair, Hz. Dâvud'un başından geçmiş pek çok olayı ele aldığı konuyla alakalı olarak yeri geldikçe dile getirmiştir.

Ol benî-İsrâ'il'e İshâk Nebî oldı peder

Oldı âhen mûm gibi Dâvud elinde ey püser

Hem Süleymân mührine oldı musaḥḥar ins ü per

Gitdi nûrı ağlamakdan hüzn-i Ya'kûb mu'teber

Hüsn ile ma'rûf meşhûr Yûsuf-ı Ken'ân'ı bil (417)

Hz. Süleymân : Hz. Dâvud'un oğludur. On iki yaşındayken babasının yerine tahta geçen Hz. Süleymân, kırk sene hem peygamberlik hem de padişahlık yapmıştır.

Beyitlerde en çok saltanatı, Belkıs’la olan ilişkisi, karınca beyi ile konuşması ve yüzüğü konu edilir. Şerifî, dünyanın fâniliğini anlatırken Hz. Süleymân’dan bahsetmiştir.

Hz. Süleymân, mühürlü yüzüğü sayesinde vahşi hayvanlara ve kuşlara hükmedermiş. Bir gün abdest almak için yüzüğü karısına emanet etmiş. Süleymân Peygamber dışarıdayken “Sahr” adında bir cin onun kılığına girerek hanımından yüzüğü almış. Biraz sonra gelip mührü isteyen Süleymân’ı sahtekârlıkla suçlamışlar ve saraydan çıkarmışlar. Süleymân gidip bir sahil kasabasında çalışmaya başlamış. Cin de bir daha yüzük Süleymân’ın eline geçmesin diye onu denize atmış. Bir gün Hz. Süleymân’a yaptığı iş karşılığında bir balık verilmiş. Balığı yemek için karnını yaran Süleymân yüzüğünün içinde olduğunu görmüş ve tekrar saltanatına kavuşmuş.

Şerifî, dünya saltanatının geçiciliğini anlatırken bu hikâyeden yararlanmıştır. İnsan dünyada Süleymân gibi sultan da olsa, cinin Süleymân’ın saltanatına son vermesi gibi bir gün gelecek ecel de insanın dünyadaki yaşamına son verecektir.

Olursan şâh Süleymân tek cihâna

Atar şahre ecel mühri yâbâna (10481)

Şair, Hz. Süleymân’ın karınca beyi ile olan muhaveresine de değinmiştir: Bir gün Süleymân Peygamber, ordusuyla birlikte sefere giderken karınca beyinin diğer karıncaları ezilmemeleri için uyardığını duydu. Bu duruma gülümseyen Hz. Süleymân, karınca beyini huzuruna davet etti. Karınca beyi de bir çekirge budu ile onu ziyarete gitti. Hz. Süleymân’ın duasıyla bereketlenen but bütün orduya yetti. Hz Süleymân geriye kalanını tekrar karınca beyine iade etti. Süleymân Peygamber karınca beyinden öğütler istedi. Şerifî, bu öğütlerden sonra Hz. Süleymân’ın dünyaya olan muhabbeti tamamen bıraktığını ve bir abaya kanaat ettiğini dile getirmiştir.

Nemle ikbâl eyleyüben ta‘ziye

Eyledi bu resme ol çok tavsiye

Terk idüp andan Süleymân zîneti

Bir ‘abâ idi cihânda hil‘ati (5603, 5607)

Hz. Lût: Hz. Lût, İbrahim Peygamber’in kardeşinin oğludur. İbrâhîm Peygamber zamanında yaşamış ve onun şeriatıyla amel etmiştir. Sodom şehrine peygamber olarak gönderilmiştir. Şerifî, Allah’ın isyan edenlere vereceği azabı hatırlatmak için Hz. Lût’un kavminin başına gelenleri anlatmıştır:

Sodom ve Gomore halkı hiçbir kavmin yapmadığı fuhşiyatı yaparlarmış. Hz. Lût, onları bu alışkanlıklarından vazgeçirmeye çalışmışsa da başarılı olamamıştır. Allah, onları cezalandırmak için Cebrail'in de içinde bulunduğu üç meleği yakışıklı delikanlılar suretinde Hz. Lût'a misafir olarak gönderir. Halk onlara da kötü gözle bakar. Melekler durumu Hz. Lût'a anlatırlar ve gece, şehri kendine tabi olanlarla birlikte terk etmeleri gerektiğini söylerler. Hz. Lût, şehirden çıkınca Allah şehri içindekilerle birlikte helak eder.

Hâzret-i Lût kavmine bâ'îş helāk

Ol ḥabāşet fı'li kıldı zîr-i ḥāk

Üç kūyuñ ḥalkı idi iden fesād

Anlara ḳahr eyledi Rabbü'l-ʿibād (6263, 6264)

Hız. Sâlih: Hz. Sâlih, Hicaz ile Şam arasında bulunan Semud kavmine peygamber olarak gönderilmiştir. Âd kavminden sonra yaptıkları güzel evlerle ve şehirlerle meşhur olan bu kavim, zamanla haktan sapar. Sâlih Peygamber, onlara pek çok mucize gösterir. Bunlardan en önemlisi taş içinden gebe deve çıkarmasıdır. Deve ve yavrusuna bakılması Sâlih Peygamber tarafından kavmine tavsiye olunduğu hâlde, kavmi deveyi öldürür. Bunun üzerine Allah, gökten şiddetli bir ses göndererek Hz. Sâlih'e inananların dışındakileri helak eder. Şerifi, bu kıssayı içki içmenin zararlarını dile getirirken anlatmıştır. Çünkü, Sâlih Peygamber'in kavminden birkaç kişi sarhoş oldukları için deveyi öldürmüşler ve kendi kavimlerinin helakine sebep olmuşlardır. Şair, bir kavmi helake götüren bu alışkanlığın ne kadar kötü olduğunu vurgulamak istemiştir.

Hacerden ḥalk olan Nāḳa-i meşhūr

Bilür ehl-i tefāsîrlerde mestūr

Çü zâhir oldı ol mu'ciz belâgat

Bu resme olmuş idi aña ʿâdet (7486-487)

Hız. Hızır: İkinci hayat tabakasında yaşayan, peygamber veya velî olduğu hususunda rivayetler bulunan bir zattır. Hz. Nûh, Hz. Mûsâ veya İskender zamanında yaşadığına dair farklı bilgiler söz konusudur. Edebiyatta “âb-ı hayât, İskender, zulumat, İlyâs” ile birlikte anılmaktadır. Hz. İlyâs'ın arkadaşı olduğu söylendiği gibi İlyâs Peygamber'e verilmiş bir lakap olarak da kabul edilmektedir.

Hızır'ın arkadaşı İlyâs ve İskender-i Zülkarneyn ile birlikte zulumat ülkesindeki ölümsüzlük suyunu araması hikâyesi, onunla ilgili en çok anlatılan efsanelerdendir. Bu

hikâyeye göre Hz. Hızır ile Hz. İlyâs âb-ı hayâtı bulup ölümsüzlüğe kavuşmuşlar ve Allah'ın emriyle dünyada sıkıntıya düşünlerin imdadına koşmakla görevlendirilmişlerdir.

Kur'an-ı Kerim'de yer alan Hz. Hızır ile Hz. Mûsâ'nın macerası (Kehf / 59-81) Şerifi tarafında da anlatılmıştır. Kur'an-ı Kerim'de Hızır'ın adı yer almamaktadır. Fakat, çoğunluğun görüşüne göre kendisinden “bir kul” olarak bahsedilen bu kişi Hızır'dır.

‘Âlim ü kâmil kişi hayrû'l-‘ibād

Hem Hızır'dur maḥlaşı hoş nām-ı zād

Diñledün bu Hızır u Mûsâ kışşasın

Ara bul ‘ârif taķiler zümresin (7821, 7898)

Hz. İsa: Dört büyük peygamberden birisidir. Kendisine İncil indirilmiştir. Mucize olarak babasız dünyaya gönderilmiştir. Yahudilerin onu öldürmek istemeleri üzerine Allah tarafından göğе çıkarılmıştır. Edebiyatta farklı açılardan ele alınmaktadır. Bebekken gerçekleşen olağanüstü hâlleri, elle dokunması veya nefesi ile ölüleri diriltip hastaları iyi etmesi, öldürölmek istenirken Cenabıhak tarafından göğе çekilmesi ve hiç evlenmemesi bunlardan bazılarıdır.

Şerifi, Hz. İsa'nın hayatından pek çok kıssa nakletmiştir. Bunlar içinde en teferruatlı anlatılanı onun göğе çekilmesi hadisesidir. Şair, bu kıssayı “Fasl-ı Akvâl-i Kizb ü Bühtân” bölümünde anlatmıştır. İftira edenlerin eninde sonunda cezalarını çekeceklerine örnek olarak gösterilen olay şu şekildedir:

Hz. İsa göstermiş olduğı bütün mucizelere rağmen Yahudiler tarafından kabul edilmemiş, hatta sihirbazlıkla suçlanmıştır. İsa Peygamber buna karşı Allah'a dua etmiş, bu insanların cezalandırılmalarını istemiştir. Cenabıhak da onları bir kısmını maymuna bir kısmını da hınzıra çevirerek cezalandırmıştır.

Kıl beni eşrâr-ı nâsdan sen ḥalâş

Vir belâsın ‘ibret ala ‘ām u ḥâş

Hakḳ kabûl itdi belâsın buldılar

Kimi maymun kimi hınzır oldılar (8018, 8019)

Durum Yahudi padişahının kulağına gidince padişah, Hz. İsa'nın bedduasından kurtulmak için öldürölmesini emreder. Hz. İsa bir eve gizlenir. Yahudilerin içinden Uşşu' ismindeki biri eve girerek onu bulmak ister. Ancak, o sırada Hz. İsa göğе çekilir.

Evde aradığını bulamayan Yahudi geri döndüğünde arkadaşlarının hücumuna uğrar, çünkü Allah tarafından sureti Hz. İsa'ya benzetilmiştir. İsa Peygamber yerine bu adam çarmıha gerilir ve öldürülür.

Beñzedüp 'İsâ'ya anı Zü'l-Celâl

Kıldılar ol dem Yahūdî'ye kıtâl

Budur ol 'İsâ deyü öldürdiler

Taş u toprak üstine taldurdılar (8027, 8028)

Hz. Yûsuf: Hz. Yakûb'un on iki oğlundan en küçüğüdür. Hayatı hakkında teferruatlı bilgi Yûsuf Suresi 1-104. ayetlerde anlatılmaktadır. Hz. Yakûb çocukları içinde en fazla onu severdi. Yûsuf'un gördüğü bir rüyayı babası tabir ederek peygamber olacağını ve bütün kardeşlerinin kendisine itaat edeceğini söyledi. Kardeşleri onu kıskanarak bir hile ile izini kaybetmek istediler ve bir kuyuya attılar. Mısır'a giden kervancılar tarafından alınan ve köle olarak satılan Hz. Yûsuf, Mısır Azizi'nin yanında hizmet etmeye başladı. Hz. Yûsuf güzelliği ve temizliği ile herkesin dikkatini çekmekteydi. Aziz'in karısı Zelîhâ da onun güzelliğinden büyülenenler arasındaydı. Zelîhâ'nın tekliflerini reddedince iftiraya uğradı ve bir müddet zindanda kaldı. Yûsuf'a peygamberlik de burada geldi. Mısır hükümdarının rüyasını doğru bir şekilde tabir edince zindandan kurtuldu. Rüyanın tabiri gerçekleşti ve yedi sene bolluk oldu. Ondan sonra da yedi sene kıtlık başladı. Hz. Yûsuf da maliye bakanlığına getirilmişti. Bolluk senelerinde yaptığı stoklar sayesinde kıtlık yıllarındaki sıkıntıdan ülkeyi kurtardı. Her taraftan yiyecek ve mahsul almak için gelmeye başladılar. Hz. Yakûb'un evlatları da mahsul almak için Hz. Yûsuf'un yanına geldiler. Hz. Yûsuf önce onları tanımazdan geldi, sonra onlara iyilik etti ve babalarını da Mısır'a davet etti. Yûsuf'un gömleğini yüzüne sürmekle Hz. Yakûb'un gözleri de açılmıştı. Zelîhâ ile evlenip kardeşleri ve babası ile mutlu bir hayata kavuştular.

Yûsuf'ıñ kardeşleri kim ol zamân

Kanlu gömlek ile geldiler 'ayân

Her biri kıldı 'özürler güft ü lâğ

İtmedi sözlerini Ya'kûb simâ

Sözlerini bildi ol dem kızb ü lâf

Zâr u giryelerini bildi hilâf (1464, 1465, 1466)

Hız. Yûsuf, edebiyatta en çok harikulade güzelliği ile anılır ve sevgili “Yûsuf-ı sâni” şeklinde ona benzetilir. Şerifi de eserinde Hız. Yûsuf’un güzelliğinden, Zelfhâ’nın ona kavuşmasından ve hapiste beraber bulunduğu iki adamın rüyalarını tabir etmesinden bahsetmektedir.

Hüsni içre Yûsuf-ı sâni idi

Ol peder mâderlerüñ cânı idi (7732)

Şair, “Mebhas-i Dua” bölümünde Hız. Yûsuf’un şarabdâr ile ekmekçinin rüyalarını tabir etmesinden bahseder. Bu hikâyede, duanın sadece Allah’a karşı yapılmasının ve isteklerin ondan talep edilmesinin gerekliliği ders verilmektedir. Hız. Yûsuf’un yedi yıl zindanda kalması, onun Allah’a değil de Mısır hükümdarına müracaat etmesine bağlanmaktadır.

Kıldığı çün Mısrî sultâna recâ

Yeddi yıl küşe-i zindân oldu câ

İsteme sen kimseden dâd u meded

Hakk’dan özge idemez dâd bir ehad (10099, 10100)

Yûsuf Peygamber’in en önemli özelliklerinden birisi, kendisine mucize olarak verilen rüya tabir etme kabiliyetidir. Onun yedi yıl kaldığı hapisten kurtulması da Mısır hükümdarının rüyasını doğru yorumlamasıdır. Şair, Hız. Yûsuf’un bu vasfını Allah’ın takdiri olarak düşünmekte, yaptığı yorumları ilim mertebesinde görmektedir.

Ol Hudâ’nuñ şun’-ı taqdîrini gör

Virdi rü’yâ ‘ilmini aña Şabûr

‘İlm-i rü’yâda o deñlü fenni var

Yorduğı gibi kıılır Perverd-gâr (10037, 10038)

2.4.1.2.3. Dört halife

Edebiyatta dört halifeden genellikle “çâr-ı yâr / çâr-yâr” şeklinde söz edilir. Dört dost anlamındaki bu tabir, Hız. Ebûbekir, Hız. Ömer, Hız. Osman ve Hız. Ali için kullanılmaktadır. Şerifi, Hız. Muhammed’in nurundan yaratılan bu şahsiyetlerin cennetle müjdelenen kişiler olduğunu dile getirerek onların manevi makamlarına dikkatleri çeker.

Ol zamân kim ol ter-i nûr-ı Resûl

Ṭamladı dört katre andan uşûl

Eyledi bir kıatre teri Hâlık-ı Rabb

Hilkat-i cism-i çâr-yâra sebeb

İşbu çâr-yârân-ı fahr-i cihân

Kamusı buldı necât ile cinân (47, 48, 75)

Hiz. Ebûbekir: Asıl adı Abdullah olup dört büyük halifenin birincisidir. Hiz. Muhammed’e ilk iman eden Hiz. Ebûbekir’dir. Cennetle müjdelenen on kişiden biri de odur. Hayatı boyunca Hiz. Muhammed’e olan yakınlığıyla tanınır. Kur’an-ı Kerim’i ilk defa bir araya toplayan Hiz. Ebûbekir, menkıbeleri, tevazu ve cömertliği ile dillere destan olmuştur. Hicret esnasında Hiz. Muhammed’in yanında bulunduğu ve bu yolculuktaki en sıkıntılı an olan mağara hadisesini yaşadığı için kendisine “yâr-ı sâhib-i gâr” lakabı verilmiştir.

Şânına Bû-Bekr’ün bak sen e yâr

Oldı medhi hoş yâr-ı sâhib-i gâr (49)

Miraç olayını duyduğunda hiç tereddüt göstermeden “Muhammed söylüyorsa doğrudur” diyerek ona inanan Hiz. Ebûbekir, bu teslimiyetiyle “Sıddık” lakabına da layık görülmüştür. Şerifi, onun manevi mertebesini şu şekilde ifade etmektedir: “Gelmiş geçmiş bütün insanların imanı bir araya gelse Hiz. Ebûbekir’in imanına yetişemez.”

İdicek mi’râc-ı Nebî taşdık

Didi Resûl na‘t-ı şânını şiddik

Vezn ola ger imân-ı nâs âhir evvel

Olmaya imân-ı Bû-Bekr’e bedel (50, 51)

Hiz. Ömer: Hayatında cennetle müjdelenen on kişiden biri olan Hiz. Ömer, Hiz. Muhammed’in ikinci halifesidir. Mekkeli Hattab’ın oğludur. Hiz. Muhammed, ondan Hiz. Ebûbekir ile birlikte Allah’ın kendisine gönderdiği iki yardımcı olarak bahsetmektedir.

Halîfe-i sâni ‘Ömer İbnü Hattâb

Oldı bu resme anuñ şânında hitâb

Rûy-ı zemînde baña lâlâ diğér

Oldı Ebû-Bekr ile Fârûk ‘Ömer (53, 56)

Hiz. Ömer yirmi altı yaşındayken kırkıncı kişi olarak Müslüman olmuştur. Onun İslam’ı seçmesiyle birlikte İslamiyet’in gerekleri açıktan yapılmaya başlanmıştır.

Olduğı demde İslām’la şeref-rāz

Āşikār oldu bu t̄ā’atle namāz (57)

Hiz. Ömer adaleti, cesareti ve kahramanlığı ile meşhur bir zattır. Halifeliğı zamanında çok fetihler yapılmış, Müslümanlar Hiz. Muhammed’in zamanında olduğı gibi huzur ve rahat içinde yaşamıştır. Adaletten asla taviz vermemesi, hak ile batılı ayırmada mahir oluşundan dolayı kendisine “Fâruk” lakabı verilmiştir.

Yār-ı ġārı faħr-i ‘ālem Bū-Bekr kân-ı seħā

Bil ‘Ömer Fârūk’ı ‘adlen oğlına kıldı cezā (421)

Şerifi, eserinde Hiz. Ömer’le ilgili pek çok kıssa anlatmış, onun sözlerinden ve davranışlarından hareketle nasihatler vermiştir. Tevazu konusuyla ilgili şu hikâye anlatılmaktadır: Hiz. Ömer ile yardımcısı birlikte Şam’a giderler. “Kul sadece Allah’a hizmetçidir” diye düşünen Hiz. Ömer, bir başkasının kendisine hizmet etmesinden haya eder ve deveye sırayla binerek yolculuğı sürdürürler. Şam’a yaklaşıldığında deveye binme sırası Hiz. Ömer’in yardımcısına gelir. Yuları tutan halife, ırmaktan yayan geçer ve bu şekilde şehre girerler. Müminlerin emirinin durumunu gören Şam ahalisi bundan çok üzölür ve deveye binmesini isterler. Hiz. Ömer onlara yürümenin utanılacak bir şey olmadığını, Allah’ın kendisini İslamiyet’le şereflendirdikten sonra insanların ne düşündüğünün hiç önemli olmadığını söyler. Şerifi, mütevazı olanların en büyük özelliğinin maddi sıkıntılardan kaçmamak olduğunu bu hikâye ile dile getirmiştir.

Hakķ baña İslām u dīn kılmış kerem

Çekmezem halkuñ kelāmından elem

Böyledür ehl-i tevāzu’ ‘ādeti

Hic kayırmaz görmege ten zaħmeti (9464, 9465)

Hiz. Osman: Mekke’li Affan’ın oğlu olan Hiz. Osman, dört büyük halifeden üçüncüsüdür. Hayatta iken cennetle müjdelenen on kişiden biridir. Hiz. Talha ve Zübeyr’den önce imana gelmiş ve iman edenlerin beşincisi olmuştur.

Üçünci ġalīfesi ol rüy-ı zemīn

‘Osmān İbnü ‘Afvān oldu hemīn (62)

Hiz. Muhammed’in iki kızıyla (Rukiyye ve Ümmü Gülsüm) evlendiğı için kendisine “Zi’n-nûreyn (iki nur sahibi)” lakabı verilmiştir.

Niçesi medħ ü şānını idem hep

Oldı Zi’n-nûreyn aña laķab

Devr-i Ādem'den berü kimse hemîn

Almadı bir peygamberüñ iki kızın (63, 64)

Hiz. Osman bütün mal varlığını İslamiyet için harcamış, bundan dolayı da birçok hadis ile övülmüştür. Çok haya ve hilm sahibi olan halife, Hiz. Ebûbekir'in toplayıp bir araya getirdiği Kur'an-ı Kerim nüshalarını çoğaltarak önemli merkez ve vilayetlere göndermiştir.

Oldı hem cāmi'ü'l-Ḳur'ān aña şān

Şāhibü'l-hayā hem ḥāfizu'l-lisān (65)

Hiz. Ali: Dört büyük halifenin sonuncusu olan Hiz. Ali, Hiz. Muhammed'in amcasının oğlu ve damadıdır. "Esedu'llah, Şāh-ı Merdān, Şîr-i Yezdān ve Haydār-ı Kerrār" gibi lakaplarla da anılan Hiz. Ali on yaşındayken iman etmiş, bütün savaşlarda çok kahramanlık ve fedakârlık göstermiştir. O, ayetle övülmüş biri olarak hayatta iken cennetle müjdelenenler arasında yer almıştır.

Oldı çü dördünci ḥalīfe 'Alī

İbn-i 'amm-i Nebī maḥbûb-ı velī

Daḥi na't-ı şānı ḥûb şîr-i Ḥudā

Şimşîr-i zü'l-fikār oldı 'aṭā (68, 71)

Edebiyatta gerek kahramanlığı gerekse veliliği ile anılan Hiz. Ali, atı "Düdül" ve çatal uçlu kılıcı "Zülfikar" dolayısıyla pek çok beyitte yer alabilmektedir. Övülecek kişilerin farklı açılardan ona benzetilmesi de söz konusudur. Hiz. Ali'nin Hayber'in fethinde gösterdiği kahramanlık destanlaşmış, cesaretin sembolü hâline gelmiştir.

Zaḥmesi tîr-i şimşîrinden 'ayān

Ḳodı bāb-ı Ḥayber ḳal'ında nişān (70)

Onun Hiz. Muhammed'in kızı Fatma'dan Hasan, Hüseyin ve Zeynep adlarında üç çocuğu olmuştur. Hiz. Muhammed'in nesli de Hiz. Ali ile devam etmiştir. Hiz. Muhammed, onu cömertliğinden dolayı övmüş; kendisinin ilim şehri, onun ise bu şehrin kapısı olduğunu dile getirmiştir.

Alup Ḥaḳḳ emrile Zehrā-yı Betül

Oldı na't aña dāmād-ı Resûl

Didi hem şānına ol kân-ı şehā

Bāb-ı belde-i 'ilim ḥoş na't-nümā (68-74)

Hız. Ali’ni adı genellikle dört halifeyle birlikte anılmaktadır. Hız. Muhammed’in en yakın dostları olarak nitelendirilen bu şahısları, Şerifi de pek çok beyitte birlikte kullanmıştır.

Şıdk-ı Bū-Bekr ‘adl-i ‘Ömer ‘Osmān için

Hem ‘Alī Hasan Hüseyn’üñ cān için (3716)

Şerifi, eserinde, Hız. Ali’nin pek çok özelliğinden bahsetmiş, bunlardan bir kısmını detaylı olarak anlatmıştır. “Mebhas-i Sehâvet” bölümünde onun cömertliğiyle ilgili şu hikâye anlatılmaktadır: Bir zaman Hız. Hasan ile Hız. Hüseyin hastalanır. Peygamber, Hız. Ali’ye ve kızı Fatma’ya çocuklarının iyileşmesi için adak adayarak dua etmelerini tavsiye eder. Onlar da bu şekilde dua eder ve çocukları hastalıktan kurtulur. Adaklarını yerine getirmek üzere beş çörekle sahur yaparlarken bir dilenci gelir ve onlardan yardım ister. Hizmetçileri Fizye ile birlikte yiyeceklerini dilenciye verirler ve su ile oruç tutmak zorunda kalırlar. Bu, üç gün boyunca tekrarlanır. Hız. Muhammed onların vücutça takatsizliklerini görünce endişelenir. O esnada Cebrail, onları müjdelemek için gelir ve Dehr Suresi nazil olur. Bu surede gösterdikleri fedakârlığın ahirette cennet nimetleri olarak kendilerine geri döneceği belirtilmektedir.

Gördi bu kez Fâtıma hali yaman

Kaygısı arttı Resûl’üñ ol zamān

Geldi istibşâre Cebrâ’îl-emîn

Fazlını ızhâr kıldı ol mu’în (5830, 5831)

Hız. Hasan ve Hız. Hüseyin: Hız. Ali’nin oğulları Hız. Muhammed’in de torunlarıdır. Hız. Hasan’ın soyundan gelenlere “şerif”, Hız. Hüseyin’in soyundan gelenlere de “seyit” denilmektedir. Hız. Hasan, beşinci halife olacağı Muâviye tarafından ilan edilince Yezîd tarafından zehirlendirilerek şehit edilmiştir. Hız. Hüseyin ise, Kerbelâ’da yetmiş iki kişi ile birlikte susuz bırakılmış ve zalimce şehit edilmiştir. Edebiyatta başlarından geçen bu elim olaylarla anılmış, hatta Hız. Hüseyin’in katlini anlatan “Maktel-i Hüseyin” türü meydana gelmiştir.

Olup Hakk rızası üzre şehîd

Buldılar bî-nihâyet fazl-ı mecîd

Ol Hasan Şâh’a virüp semm ol Yezîd-i bî-hayâ

Kıldılar Şâh-ı Hüseyn’i hem şehîd-i Kerbelâ (78, 422)

2.4.1.2.4. Diğer sahabeler

Şerifî, Pend-i Gülistan'da Hz. Muhammed'i bizzat görmüş ve onun sohbetinde bulunmuş şahısları zikretmekte, konu ile ilgili hadisleri naklederken onların temel bir takım özelliklerinden de bahsetmektedir. Eserde geçen bazı sahabe isimleri şunlardır:

Abbas: Hz. Muhammed'in amcalarındandır. Mekke'nin fethinde Müslüman olmuştur.

Hamza: Abdulmuttalib'in oğlu, Hz. Muhammed'in amcasıdır. İslam'a büyük hizmetleri olmuştur. Uhud Gazası'nda şehit edilmiştir.

Şād ola rūḥ-ı pāk-i ʿamm-i Nebī

ʿAbbās ile Ḥamza arı nesebi (79)

Enes bin Mâlik: Hz. Muhammed'in hizmetinde bulunmuş bir sahabedir. Ondak 2630 hadis-i şerif rivayet etmiştir. Hz. Enes, en son vefat eden sahabedir.

Hâlid bin Velid: Hudeybiye'den sonra Müslüman olmuştur. Suriye, Filistin, Şam gibi yerlerin fethedilmesini sağlamıştır. Hicretin 21. senesinde Suriye'de vefat etmiştir.

Talha bin Ubeydullah: Hayatta iken cennetle müjdelenenler arasındadır. Pek çok savaşa katılmıştır. Hicretin 36'ncı yılında Cemel Vakası'nda şehit olmuştur.

Ol şahâbeden olan Ṭalḥa kibâr

Cennet ile müjdelenmişken e yâr (4030)

Zübeyr bin Avam: Hayatta iken cennetle müjdelenenler arasındadır. Zengin biri olup, bütün mal varlığını İslam uğruna feda etmiştir. Hicri 67'de namaz kılariken şehit edilmiştir.

Said bin Zeyd: Hz. Ömer'in amcasının oğlu olup cennetle müjdelenenlerden biridir. Şam'ın fethine ve bir çok mühim muharebelere katılmıştır. Hicri 51 yılında vefat etmiştir.

Ubeyde bin Cerrâh: Asıl ismi Amir bin Abdullah'tır. Cennetle müjdelenenlerden birisi de odur. Şam'ın fethinde kumandan olan Ubeyde bin Cerrâh, adaleti ile meşhur bir sahabedir. Hicri 18'de 58 yaşında iken vefat etmiştir.

Ol Ḥasan Şâh'a virüp semm ol Yezîd-i bî-ḥayâ

Ḳıldılar Şâh-ı Ḥüseyn'i hem şehîd-i Kerbelâ

Fâtıma evlâdları bil nûr-ı çeşm-i Muşafâ

Oldı Ca'fer Ḥamza ʿAbbās ʿamm-i Aḥmed bâ-şafâ

Hem Enes Ḥâlid'le Mikdâd gâzî-i fettânı bil

‘Abdü’r-rahmân Talha’yı bil hem Zübeyr ile Sa‘îd
 Ebû-‘Ubeyde bin Cerrâh Sa‘d ile nâra ba‘îd
 Bey‘at-i tahte’ş-şecer ehl-i cinân yevm-i mezîd
 Rûz-ı mahşerde şefâ‘at eyleriz her-dem ümîd
 Ey Şerîfî şıdk u îmân ile ‘irfân-kâmı bil (422, 423)

Abdullah İbnü Abbas: Hz. Muhammed’in amcasının oğludur. Yaşadığı dönemin en bilgin şahsiyeti olmuştur. Kur’an-ı Kerim’i tefsirindeki müstesna kudretinden dolayı “Habrü’l-ümme, Tercümânü’l-Kur’an, Sultânü’l-müfessirin” gibi lakaplarla anılmıştır. Hicretin 68. yılında 70 yaşında vefat etmiştir..

İbn-i ‘Abbās’dan sup‘al eyledi nās
 Sen bize rāh-ı cināndan söyle hāş (10324)

Ka’bü’l-Ahbâr: Yahudi âlimlerinden olup İsrailiyatı İslamiyet’e en çok aktaranlardan biridir. Hz. Ebûbekir devrinde Müslüman olmuştur. Sa’lebi ve Kisâi gibi İslam tarihçileri ondan çok rivayetlerde bulunmuşlardır.

Olundı Ka’bü’l-Ahbâr’dan rivāyet
 Zamān-ı Mūsā oldı kaht-ı gāyet (3792)

2.4.1.2.5. Diğer dinî kişiler

Hârûn Reşîd - Behlûl-i Dâna: Hârûn Reşîd, Bağdad Abbasî halifelerinden; Behlûl-i Dâna ise Hârûn Reşîd’in kardeşi olup hikmetli söz ve hareketleriyle meşhur olmuş kişilerdir. Şerîfî, birtakım görüşlerini dile getirirken bu iki şahsın başından geçmiş ibretli olaylardan bahsetmiştir.

Pes hikāyet olunur bir rûz-ı ‘îd
 Çıkdı bayrām-gāha Hârûn Reşîd
 Sağ u solda kulları tutmuş rikāb
 Hûb tebahhurlar idüp giymiş dîbāb
 Gördi anı Behlûl-i Dānā ‘ayān
 Söyledi bu sözleri hoş ol zamān (2735, 2736, 2737)

İbrâhîm Edhem: Belh şehrinin padişahının oğludur. Allah rızası için dünya saltanatını terk ederek fakirliği kabul etmiş ve bütün ömrünü ibadetle geçirmiştir. Kerametleriyle tanınır.

Meşāyihden biri da‘vet ider kıvım

Ber-â-ber bulunur İbrâhîm Edhem (8313)

Veyse'l-Karânî: Hz. Muhammed zamanında yaşamış ise de vâlikesine hürmetinden dolayı onunla görüşememiş, fakat ona bütün ruhuyla bağlı kalmıştır. Hz. Ebûbekir ve Hz. Ömer devirlerinde Medine’de çok hürmet görmüştür. Hicretin 37’inci senesinde Sıffîn Muharebesi’nde Hz. Ali’nin askerleri arasında şehit düşmüştür.”Veys” diye de anılır.

Pes buyurdı ol Resûl-i mu‘teber

Ol Üveys’ün hâkķına virdi haber

Tâbî‘inden görmeyenden yüzümi

Hayırlısıdır ol tutar hoş sözümi (4011, 4012)

Süfyân-ı Sevri: Büyük âlim ve müçtehidlerdendir. Kûfe’de doğmuştur.

İder Süfyân-ı Şevri ol ‘azîz er

Ki bir gün Mekke’de gördümdi bir er (4119)

Harîrî: Irak’ta doğan Harîrî, “Makamat” adlı eseriyle şöhret bulmuştur.

Münāsib dinle cânım bir hikâyet

Olunmuşdur Harîrî’den rivâyet (5620)

Bâyezid-i Bistamî: Hicretin 188-261 yılları arasında yaşamıştır. İran’ın Bistam şehrinde doğmuştur. Mücerret bir hayat geçirmiştir.

Görüñ Bâzîd-i Beştâm rahmetu’llâh

O buldı hizmet-i mâderle dergâh (4130)

İmam-ı Azâm: Hicretin 80-150 yılları arasında yaşamış olup Hanefi Mezhebi’nin imamıdır. Asıl ismi Ebû Hanife Numan bin Sâbit’tir. Bağdatlı olup Abbasiler devrinde yaşamıştır.

İmām A‘zām’ı gör Nu‘mân’ı ey yâr

Niçesi konşı hâkķını bildi hem-vâr (4497)

Hasan-ı Basrî: Hicretin 21-110 yılları arasında yaşamış olup hadis ve fıkıh ilmindeki önemli âlimlerdendir. Mezarı Basra’dadır. Kendisinden pek çok hadis nakledilmiştir.

Şandı yağmur göğe döndürdi yüzün

Gördi kim ağlar Hasan Başrî hâzîn (4842)

Râbia Sultan: Hicri ikinci asrın başlarında yaşamıştır. “Adeviye” sıfatıyla tanınır. Basralı olup takva sahibi bir kişi olarak bilinmektedir. Ona “tâcû’r-ricâl (erkeklerin tacı)” denilmiştir. Mezarı Kudüs yakınlarındadır.

Râbi’a Sulţân’ı bil ey zî-fünûn

Cû’ elinden nefsi kıldı zebûn (5486)

Lokmân Hekim: Kur’an-ı Kerim’de ismi geçen büyük zatlardan olup öğütleri, ahlâkî ve tıbbî sözleri ile tanınmıştır. Hz. Dâvud zamanında yaşadığı sanılmaktadır. Peygamber olup olmadığı konusunda farklı görüşler vardır.

Naql olunmuşdur ki Lokmân-ı Hakîm

Virdi üç biñ yıl ‘ömür aña Kerîm (5501)

Mevlânâ-yı Rûmî: Hicri 672’de Belh’de doğmuştur. Daha sonra Konya’ya gelmiş ve yerleşmiştir. En önemli eseri Mesnevi’sidir. Mevlevî Tarikatı’nın kurucusudur.

Diñle Mevlânâ-yı Rûmî şems-i dîn

Şeyh-i Tebrîz’i ararken ol hemîn (5520)

Nûş-ı Revân: İran’da M 531-579 tarihleri arasında hükümdarlık etmiştir. Adalet ve doğruluğu ile meşhur olmuştur.

Gör niçe ‘âdil idi Nûş-ı Revân

Küfr ile mağbûn iken şâh-ı cihân (6578)

Ashâb-ı Kehf: Hakkında Kur’an-ı Kerim’de ayetler vardır. Devirlerinin padişahından gizlenerek beraberce bir mağaraya saklanıp Allah’a sığınan kişilerdir. İsimleri rivayette şöyle sıralanır: Yemlihâ, Mekselinâ, Mislinâ, Mernüş, Debernüş, Sâzenüş, Kefeşatâyüş. Kendilerine sadık köpeklerinin adı da Kıtmir’dir.

Kışsa-yı Aşhâb-ı Kehf’den haber

Vireyim tâ bulasın andan eser

Bir melîk cebbâr u kâfirden meger

Var idi Daqyânûs adı mu’teber (6796, 6797)

2.4.1.3. Ahiret

Ahiret, kıyamet koptuktan sonra insanların hesaba çekilip ebediyen kalacakları yeni mekânlarıdır. Ölümden sonraki hayat olarak da bilinen bu kavram, imanın altı şartından biridir. Kur’an-ı Kerim’de Allah’ın varlığından sonra en fazla üzerinde

durulan konuların başında ahirete iman gelmektedir. Şerifi, ahirete imanla ilgili olarak “cennet, cehennem, sırat kıyamet, mahşer, rü’yet” gibi konulara açıklık getirmektedir.

2.4.1.3.1. Cennet

Cennet, Allah’ın kendine itaat edenlere müjdelediği ebedî saadet diyarıdır. Şerifi, sözleriyle cennetteki lezzetlerden ve bunları kazanmanın yollarından bahsederek insanları ahirete çalışmaya teşvik etmektedir.

Cennete girmeye hak kazananlar huri, gılman denilen cennet hizmetçileri tarafından karşılanacaklardır. İçilen bir su ile tertemiz olan cennet ehline, bir havuzda yıkandıktan sonra da güzel elbiseler giydirilecektir. Bu şekilde cennetin kapısına varılacaktır. Herkese yetmiş huri verileceği dile getirilmektedir. Bundan sonra da türlü ikramların sunulacağı cennet hayatı başlamış olacaktır. Şair, cennetin ancak Hz. Muhammed’e ümmet olunarak kazanılabileceğini ifade etmektedir.

Nişār eyleyeler dürr ile mercân

Müzeyyen ideler cennâtı ol ân

Habîb-i Server’e olanlar ümmet

İdenler sünnetin icrâ hâkîkat (12068, 12069)

Hz. Muhammed kendine tabi olanları alıp Kevser havuzuna götürecektir. Lezzeti dillere destan olan bu su, iman edenlere sunulan en büyük ikramlardandır. Takva sahibi olanların bizzat Hz. Muhammed’in elinden içeceği Kevser, günahkârların asla elde edemeyeceği bir nimettir.

Mübârek dest-i pâk ile o Server

Takî ‘âlimlere içüre kevşer

İçer zühd ehli zâhid müttakîler

İçemez ol şudan güm-râh şakîler (12077, 12079)

Pend-i Gülistan’da cennetin özellikleriyle ilgili şunlar anlatılmaktadır: Cennette asla elem duymak yoktur. Dünyada olduğu gibi çalışmak sıkıntısı, hasta olmak zahmeti cennette bulunmamaktadır. Sarayların eskimesi, elbiselerin yıpranması söz konusu değildir. İstenilen her şey cennette gerçekleşecektir. Dünyadaki nimetlere benzeyen cennet yemişleri, tat olarak onlardan sınırsız derecede daha üstün olacaktır. Koparılnca hemen yerine yenisinin geleceği cennet meyveleri insanın iştihasını tatmin edecek biçimde olacaktır. Cennette yiyecekler pişmiş olarak cennet ehlinin önüne gelecektir.

Bu, cennette ateşin olmayacağı anlamına da gelmektedir. “Ekl, şürb, nikâh (yeme, içme, evlenme) olarak özetlenen cennet lezzetleri, yaşlanmak, kocalmak vb. gibi bütün nakıs özelliklerden arındırılmış olarak cennette bulunacaktır.

Virilür mü'mine kırk arca kuvvet

Yimek içmek cimâ' itmekde lezzet

Kocalmak yok karımak saç ağarmak

Dahı yok diş kararmak göz yaşarmak (12105, 12107)

Şerifi, cenneti tarif etmenin mümkün olamayacağını belirtmektedir. Cennet sekiz kapıdan oluşmaktadır. Bunlar “dârü'l-cinân, dârü's-selâm, cennât-ı me'vâ, cennât-ı huld, cennâtü'n-naîm, dârü'l-karâr, firdevs-i a'lâ ve ‘adn” adındaki kapılardır. Her birinden mahsus kişilerin alınacağı bu kapılar, çeşitli kıymetli taşlardan yapılmıştır.

Şafâ vü işretüñ yok intihâsı

Gelür mi vaşfa ol zevk u safâsı

Yapılmış zer ile ol bâb-mısrâ'

Ki her mısrâ' yer ile gökden evsa' (12129, 12162)

Cennet, Allah'ın insanlara bir ikramıdır. Yoksa insanların ibadetleri cenneti kazanmalarının asıl sebebi değildir. İbadetler sadece rahmetin vesilesidir.

Gerçi olmaz cennete kıymet bahâ

Luţf ile eyler cinânı Hakk' aţâ

Zıkr ü tâ'at hoş vesîledür kula

Bâ'is-i rahmet olup cennet bula (12403, 12404)

Şerifi, cennete girmeye hak kazanan on hayvandan da bahsetmektedir. Bunlar; “nâka-i Sâlih, icl-i İbrâhîm, kebş-i İsmâil, bakara-i Kelîm, hût-ı Yûnus, himar-ı Üzeyr, neml-i Süleymân, hüdhüd-i Belkıs, üstür-i Muhammed ve Ashâb-ı Kehf'in Kıtımr'i”dir.

İşbu hayvânlar bula bâğ-ı cinân

Ola hoş şeklinde Kıtımr ol zamân (11618)

2.4.1.3.2. Cehennem

Cehennem, Allah'ın kendisine itaat etmeyenleri cezalandırmak için kurduğu azap yeri olarak tarif edilmektedir. Cennete gideceklerin tam olarak mükâfat

görebilmeleri için de cehennem şarttır. Çünkü mazlumin hakkının alınması ancak zalimin cezalandırılmasıyla mümkündür.

Var idi dünyāda çok mücrim enām

Almak ister bil senüñle intikām (11643)

Şair, cehennemde “Gâşiye” adında bir yılanın bulunacağından ve cehenneme “Mâlik” denen bir meleğin nezaret edeceğinden bahsetmektedir. Şerifi, cehennemin heybetini de anlatır. Öyle ki, cehennemi gören mahşer ehli korkularından bağırıp çağırmaya başlayacaklardır. Cehennemin dehşetinden bütün insanların hatta peygamberlerin bile nefsi nefsi diyerek kendilerini düşüneceklerini belirten şair, sadece Hz. Muhammed’in ümmeti için endişe duyacağını ifade etmektedir.

Enbiyālar nefsi vü nefsi diye

Ol Muhammed ümmeti kaydın iye (11655)

Şerifi, cehenneme girenlerin durumlarından ayrıntılı olarak bahseder. Dünyada cehennemden korkarak gerekli hazırlıklarını yapanların ahirette sıkıntı çekmeyeceklerini belirten şair, cehennemin yedi kattan oluştuğunu dile getirmektedir.

Tamu havfın eyleyen kalbe nihān

Pes cehennem nārını görmez ‘ayān

Yedi tamuyı yaratdı Hakk niçün

Maḥlūkātı içre ins ü cin içün (11794, 11796)

Esasen cehennemin içinde ateş bulunmamaktadır. İnsanların bu dünyadan götördükleri, onlar için ateş olacaktır. Şair, Allah’a yapılacak ibadetlerle bu ateşten uzaklaşılabileceğini söyleyerek cehennemden kurtuluş yolunu da göstermektedir.

Tā‘at-i Mevlā’yı kıl cismüñe nūr

Ol cehennem nārını kıl saña dūr (11819)

Cehennemin en büyük azaplarından biri şüphesiz ki, ateştir. Şerifi, ateşin vereceği ıstırapı anlatmak için kısa bir hikâyeye yer vermiştir. Buna göre, yer yüzündeki ateş ancak cehennem ateşinin bir zerresinin dumanıdır. Yetmiş kez yıkandıktan sonra dünyaya gönderilen ateş böyle acı verici ise, cehennemdeki ateşin sıkıntısı tahayyül bile edilemez.

Bu cihān içre olan âteş ‘ayān

Pes o zerrenüñ duḥānidur hemān (11838)

Şerifi, cehennemden yedi kapısından bahsetmektedir. Birincisinin adı “hâviye” olup münafıklar için hazırlanmıştır. İkincisi “cahîm”dir. Bu kapıda müşrikler kalacaktır. Üçüncü kapının adı “sakar”dır. Şeytana uyanların kapısı ise “lazâ” olarak isimlendirilmiştir. “Hutama” Yahudilere ayrılmış beşinci kapıdır. “Saîr” altıncı kapı olup Hristiyanlara ayrılmıştır. Yedincisi ise Hz. Muhammed’in ümmetinin gireceği kapıdır. Bu insanlar günahkâr olup tövbe etmeyen kişilerdir.

Ümmetinden gire mi nâra didi

Tevbesizler gire Cebrâ’îl didi (11882)

Cehennemde kalma süresi işlenen günahlara göre değişmektedir. Günahlarının cezasını çeken müminler daha sonra cehennemden çıkacaklar ve cennete gireceklerdir. Şerifi, Allah’ın insanlara verdiği bir müjdeden de bahsetmektedir. Buna göre, ne kadar günah işlenirse işlensin Allah’ın birliğine olan itikat insanın cennete girmesine vesile olabilecektir.

Mekş-i şamuyı hemân Mevlâ bilür

Mü’min olan cürmi miqdârı kalur

Her kimüñ gönlinde var zerre îmân

‘Âkıbet bulsa gerek bâğ-ı cinân (12206, 12286)

2.4.1.3.3. Sırat

Pend-i Gülistan’da ahiretle ilgili bahsi geçen kavramlardan biri de sıratır. Kıldan ince kılıçtan keskin olarak tasvir edilen sırat, Şerifi’ye göre günah yükü ağır olanlar için ayağın takılıp cehenneme düşülebilecek bir yerdir.

Kıldan incedür ayak şurçar iken

Cürm ile haml-i girānuñ var iken (11801)

Şerifi, cennet ehlinin sıratı farklı hızlarda geçeceklerini söylemektedir. Sırat şimşek ve rüzgar süratiyle geçilebileceği gibi, koşan veya yürüyen bir at hızıyla da geçilebilir. Ağır yükleri sırtına alıp üç bin senede o uzun mesafeyi kat eden müminler olacağı gibi, yirmi beş bin yılda sırat yolculuğunu tamamlayabilecekler de olacaktır.

Mürür-ı mekş olanlar anda el-ḥaḳ

Geçer yigirmi beş biñ yılda ancak (11990)

Şair, sırat köprüsünün yedi yerinde insanların durdurulacağını ve hesaba çekileceklerini bildirmektedir. Buralarda sırasıyla, Allah’a imandan, namazdan,

zekattan, oruçtan, hacdan, abdestten ve anne-babaya hürmetten hesap sorulacaktır. Bunlara cevap verenlerin cennete ulaşabileceklerini dile getiren şair, sırat köprüsünde insanın en büyük yardımcısının namaz olacağını ifade etmiştir.

Bu cümleñ cevābın lā'ubālī

Virenler geçmege ola mecālī

Kılalım tā cemā'atle şalātı

Geçelim bī-meşakkat ol şırātı (11997, 12027)

2.4.1.3.4. Allah ile görüşmek (rū'yet)

Şerifi, Allah ile görüşmenin insanın elde edebileceği en büyük hediye ve nimet olduğunu belirtmektedir. Bu, “vuslat” kelimesiyle ifade edilmiştir. Cenabıhak’la görüşmenin insana cennet lezzetlerini unutturacağını dile getiren şair, rüyetten sonra insanların güzelliklerinin daha da artacağını belirtmektedir.

Cism ü cāna öyle bir lezzet ola

Cennetüñ ni'metleri unudula

‘Avdet eyleyince andan ol ‘ibād

Ola hüsn-i rûları gāyet ziyād (12335, 12342)

Allah’la görüşmenin sıklığı, ulaşılan manevi mertebenin derecesine göre olacaktır. Dünyada vuslatın aşkıyla yanıp tutuşanlar her an Allah ile görüşme imkânı bulacaklardır.

‘Aşk-ı vuşlatla çekenler bunda āh

Ola her-dem ol tecellīye nigāh

Vuşlat-ı dīdāra ‘āşık olan er

Rüyet-i Yezdān’a tākāt bula fer (12349, 12350)

2.4.1.3.5. Kıyamet

Kıyamet Alametleri: Kıyamet, dünyanın yıkılıp harap olması demektir. Pek çok hikmetten dolayı Cenabıhak, kıyametin ne zaman olacağını gizli tutmuştur. Bu yüzden Allah bildirmediğçe kimse gelecekte haber veremez. İşte, Hz. Muhammed Allah’ın kendisine bildirmesiyle kıyametin zamanıyla ilgili bazı işaretlerden bahsetmiştir. Bunlara “eşrât-i sâ’at” denilmektedir.

Seyyid-i mürsel Ḥabīb-i Müsteʿān

Söyledi eşrât-ı sâʿatden nişân

Gayb ḥaḳdur ḥükm idemez âdemî

Ḳankı târîḥde olur vâḳt-i demi (11190, 11191)

Kıyamet alametleri büyük alametler ve küçük alametler olarak ikiye ayrılmaktadır. Şair, büyük alametlerin sayısını on olarak belitmiştir. Ancak bunlardan önce küçük alametler vardır ki, sayısı oldukça fazladır. “İlmiyle amel olanların azalması, dünya hırsıyla ilme önem verilmemesi, insanların gönlünden ahiret korkusunun çıkması, ilmin ücretle satılması, müderrislerin şöhreti sevmesi, rüşvetle fetvalar verilmesi, siyasi kararların maddi çıkara göre belirlenmesi, şerir insanların artması, padişahların adaleti kötü görmeleri, eşkıyaların sayıca çoğalması, zenginlerin haset olması, cömertlerin iyice azalması, dervişlerin kanaatden habersiz olması, fakirlerin sabırsız davranıp kalplerini hırsın ve endişenin kaplaması, öz kardeşe kin tutulması, kadının eşinden izinsiz evinden ayrılması, kadınların hayasızca davranmaları, dünya süsüne rağbet eden kadınların artması, zina yoluyla dünyaya gelen çocukların fazlaşması, gıybet ve iftira gibi kötü alışkanların sıkça görülmesi, dünyaperestliğin göstergesi olan sarayların ve köşklerin sayısının artması, varlıklı kişilerin gururlu olup kâmil insanlara hor davranmaları, camilerin güzel yapılmasına rağmen içinde namaz kılanların az olması, faizin rağbet görmesine karşılık zekâtın verilmemesi, namahrem kadınlarla sohbetlerin çoğalması, dünyanın bazı bölgelerinde afetlerin sıklıkla vuku bulması, bereketin azalması, insanların zalim idarecilerden sıkıntı çekmeleri” kıyametin küçük alametleri arasındadır.

Olıcaḳ bu ḥāl ile ḥalk-ı cihân

Refʿ ide yerden bereket Müsteʿān

Baʿzı ıḳlîmlere Ḥaḳḳ ṯâʿûn vire

Zelzele ile geçe baʿzı yere (11214, 11215)

Kıyametin büyük alametlerinden birincisi deccalın çıkmasıdır. Pend-i Gülistan’da deccaldan insanoğlu içinde en büyük fitnenin sebebi olarak bahsedilmektedir. Kuzeyden ortaya çıkması, ilk önce Horasan’a saldırması, merkebiyle bütün dünyayı gezmesi, yetmiş bin askerinin olması, istidrac denilen olağanüstü güçlere sahip olması, ilahlık dava etmesi, sağ tarafında cennet bahçeleri sol tarafında cehennem ateşinin bulunması, insanları etkileyip kandırma yeteneğine sahip olması deccalın başlıca özellikleri olarak zikredilmektedir.

Görelers mü'minler andan çok ezā

Halk-ı  ālem cümle cānından beze (11270)

Burada unutulmaması gereken husus, bu hadislerin bir kısmının “müteşabih hadis”lerden olmasıdır. Bunlar, ilk anlamlarından ziyade arkasında başka manaları ihtiva eden, gelecekte gizli olarak haber veren peygamber sözleridir. Ayetler tefsire, birtakım hadisler de tevile muhta  olduğundan bu sözlerin olduğu gibi anlaşılması doğru değildir. Örne in, deccalın merkebiyle bütün dünyayı gezmesinden maksat kendine mahsus vasıtalar ile zulmünü bütün dünyaya yaymasıdır.

Mehdi ile Hz. İ  , süfyana ve deccala karşı koymak için görevlendirilmiş şahıslardır. Uzun mücadelelerden sonra deccalın mağlup olacağı rivayetlerden anlaşılmaktadır.

Olalar   n  err-i decc ldan em n

Cem  ola Mehdi  v  İ   bu dem n (11286)

Kıyametin büyük alametlerinden ikincisi “ye’c c” ile “me’c c” n ortaya  ıkmasıdır.  air, hadislerden hareketle bu kavimlerden de ayrıntılı olarak bahsetmi tir. Bunların en büyük özelli i bozgunculuk ile dünyada huzurun kalmamasına  alı malarıdır.

Olalar bu resme anlar p r-s r r

Gayrılarda olmaya r  at h z r (11337)

Yerden dabbet larzın  ıkması, g ne in batıdan do ması, Kur’an-ı Kerim’deki yazıların silinmesi, dünyanın kırk g n kara bulutların altında kalması, hafızların bildiklerini unutması, bütün m minlerin kıyametten biraz  nce ruhlarının alınması, zelzelelerin başlaması, son olarak da Yemen’den büyük ate in  ıkması eserde sıralanan di er büyük alametlerdir.

Ma rib   ma rı  cez re-i  Arab

Zelzele ile ge e yerlere hep

  n    met kim ola k br dan ol

 ı a bir  te  Yemen’den  atı bol (11389, 11390)

Surun  flenmesi, Ma  erin Kurulması ve Hesabın G r lmesi: D nyanın harap edilmesi surun  flenmesiyle başlayacaktır.  erifi, surun yedi boynuzdan ibaret olduğunu, kullanmak i in de İ rafil’in g revli olduğunu dile getirmektedir. D nyanın sonu geldi inde Allah’ın i aretiyle sur  flenecek, ortaya  ıkan sesten bütün mahlukat

sarhoş olup kendilerinden geçecektir. Yedi gün sürecek olan bu uyuşukluk hâinden sonra insanlar dünyanın yerle bir olduğunu fark edeceklerdir. Birinci üfürmeden sonraki yedi yıl hidayete eremeyenler için büyük sıkıntıların çekileceği bir zaman dilimi olacak, Allah'ın emriyle ikinci sur üflendiğinde her şey ruhunu teslim edecektir.

Geçe çün nefh-i ülâdan yeddi sâl

İde İsrâfîl'e Hakk ol şûrı çal

Hudâ'nuñ emrile şûr urduğı vaqt

Kamu maḥlûḳ virür cānın o sâ'at (11422, 11423)

Pend-i Gülistan'da ayın ve güneşin tutulması, yıldızların yörüngelerinden çıkması, dağların gemi gibi havada yüzmesi ve dehşetli bir gürültünün etrafı kaplaması kıyametin tarifi olarak belirtilmektedir.

Tutulur ay ile gün ol şadâdan

Dökülür hem kevâkibler semâdan

Yürür keştî gibi tağlar havâdan

İşitmez meyyit olan ol şadâdan (11424, 11425)

Şeytan dahil bütün hayat sahiplerinin canı alındıktan sonra sıra dört büyük meleğe gelecektir. Çünkü “her nefis ölümü tadacaktır. (Enbiyâ / 35)” ayetinin hakikati ancak bu şekilde gerçekleşecektir. Azrail'in ruhunu teslim ederken çektiği sıkıntı, ona “eğer bu kadar acı verici olduğunu bilseydim, mahlukatın canını daha kolay alırdım” sözünü söylettiği rivayet edilir.

İde ol kendi nefsinde ḥaḳîḳat

Bileydim nez'-i rûhı böyle miḥnet

Alurdum maḥlûḳâtdan cānı âsân

Oñulmaz derd imiş çün virmesi cān (11459, 11460)

Yeryüzü bir sada ile dümdüz edilip kâinata mülk sahibinin sadece Allah olduğu anlaşıldıktan sonra, kırk yıllık bir ıssızlık cihanda hüküm sürecek; bu sürenin bitiminde “yevm-i ba's” denilen yeniden diriliş günü başlatılacaktır.

Olıcak bu ḥâl ile kırk yıl tamâm

Vire yevm-i ba'se luṭf ile nizâm (11476)

Kırk gün devam eden yağmurun ardından kıyametle darmadağan olan bedenler bir anda birleştirilip tekrar hayat bulurlar. Önce dört büyük melek, daha sonra da onların uyandırmasıyla Hz. Muhammed ikinci dirilişin ilkleri olur.

Evvelā aḥyā ide İsrāfīl'i
Cibrīl'i Mīkā'il'i 'Azrā'il'i

Virdi evvel işbu çār-emplāke cān

Saña göndürdi bizi evvel 'ayān (11482, 11507)

Hiz. Muhammed, Cebrail'in kendisine uzattığı tacı ve elbiseyi reddederek "bana ümmetimin affı yeter, bu bin hulle ve tacdan daha kıymetlidir" diye karşılık verir. Peygamberin arzusuyla dört halife tekrar hayata kavuşur. Daha sonra da bütün ruhlar bedenlerine bir anda girerler.

Ümmetim yazukların 'afv ide ger
Baña yüz biñ hulle tāt ḥil'at değer (11511)

Şerifî, mahşer gününün özelliklerini ayrıntılı olarak anlatmaktadır. O gün inkâr edenlerin azap ve pişmanlık içerisinde olacakları bir gündür. Çünkü, kendilerine böyle bir gün anlatılmasına rağmen inkârla karşılık vermişler, şüpheye düşmüşlerdi.

Eyler idik cümleye şekk ü gümān
Hālimiz oldu bugün gāyet yaman (11526)

Mahşer günü insanların birbirleriyle konuşamayacakları kadar izdihamın yaşandığı; anne-babanın evlatlarını, çocukların da anne-babalarını tanımadığı bir zaman olarak nitelendirilmektedir. Herkesin kendi derdine düştüğü bu günde güneş bir mil kadar yaklaşacak, bütün insanlar günahları derecesinde tere gark olacaktır. Uzun yıllar sürecek olan bu sıkıntından kurtulanlar ise peygamberlerin ümmetleridir.

Var livāsı anda her peygamberün
Derc olur altında ümmeti anuñ (11536)

Hiz. Muhammed'in sancağı altında sırasıyla diğer peygamberler, salihler ve iman edenler yer alacaktır. Zalimler ve kâfirlerin arkalarında ise melekler sıralanacak, bütün insanların etrafı çembere alınacaktır. Böylece hesabın başlatılması için gerekli bütün şartlar hazırlanmış olacaktır.

Halka gibi ol melekler kuşada
Kaçmağa yol var mı bir yaña gide
Vezn-i a'māl olmağ için ol zamān

Qurılır emr-i Hūdā ile mīzān (11549, 11584)

Mahşer gününde iman edenlerin en büyük alametinin yüzlerindeki nur, alınlarındaki secde izi olacağı nakledilmektedir. Amellerin hesabı yapılırken sevapların günahlara üstün gelmesine bakılacaktır. Zerre miktar hayrın fazlalığı cehennemden kurtulmaya vesile olacaktır. Amel defteri sağ tarafından verilenler mükâfatla, sol tarafından verilenler ise cezaıyla karşı karşıya kalacaklardır.

Zerre deñlü hayrı olursa ziyād

Olısar nār-ı cehennemden āzād

Virülür kâfirlere şoldan kitāb

Göre biñ dürlü hisāb ile ʿitāb (11589, 11598)

Hesap günü adaletin tam manasıyla tecelli edeceği gün olarak tasvir edilmektedir. Boynuzsuz koyunun boynuzlu koyundan hakkını alacağı bu günde, zalimin sevapları mazluma verilecek, sevabı yoksa mazlumun günahları zalime yüklenecektir.

Hükm ide Hakk cümle insān cinsine

ʿAdl ide aḥḳāḳınuñ icrāsına

Şāt-ı cemmā şāt-ı karnādan o gün

Ala ḥaḳḳın itdi dünyāda zebūn (11608, 11609)

2.4.1.4. İbadetler

2.4.1.4.1. Namaz

Şerifî namaz ibadetini diğerlerine göre daha ayrıntılı olarak ele almış; önemi, bölümleri, çeşitleri gibi farklı açılardan bu ibadetten bahsetmiştir. Şair, bu ayrıntının sebebini namazın dinin direği olmasına bağlamaktadır.

Bir ḥadīşinde didi ʿālem begi

Kim namāz oldu bu dīnūñ diregi (649)

Namaz kılmamayı adam öldürmekten, zina yapmaktan ve içki içmekten daha kötü gören şair, hadisten nakille namazsızların Hz. Âdem zamanından beri insanlığa zarar verdiğinden bahsetmiştir. Ona göre, insan namazın kendisine cennette neler kazandıracağını bilse asla bu ibadeti terk etmeyecektir.

Bu namāzuñ ḫālibi bilse ʿayān

Kim neler olmuş müheyyā der-cinān

‘Ömri içre eylemez fevt-i şalât

Bu namâz ile olur fevz u necât (703, 704)

Çevresindeki insanların namazdan uzaklaşmalarından şikâyet eden şair, bu sebeple rızıktaki bereketin de kalktığını dile getirmektedir. Ona göre, kim beş vakit namazı alışkanlık hâline getirirse Allah onu karanlıklardan kurtarır, kötülüklerden uzaklaştırır, nice belaları ondan def eder. İki dünyanın rahatı da ancak namaz kılmakla mümkündür.

Böyle kılmış ‘âdeti ehl-i sefer

Kesb ü kârında bereket yok eşer

Dü-cihānuñ devletidür bu namâz

Şāhibi hiçbir zamānda ğam yimez (742, 761)

Şerifi, namaza peygamberler sünneti olarak bakmaktadır. Duaların kabulüne vesile olarak görülen bu ibadet, Allah’ın kefil olduğu üç kimseden biri olmanın da şartıdır.

Hem qabûl icāb-ı a‘māl-i du‘ā

Arturur rızqın berekâtın Hūdā (1183)

Pend-i Gülistan’da namazın şartlarından bazıları teferruatlı bir şekilde ele alınmıştır. Bunlar “taharet, kıble-vakit, niyet, başlangıç tekbiri, secde ve tahiyyat”tır. Ayrıca, Şerifi namazı sükûnet içinde kılmak ve namazın rükünlerinin hakkını vermek konularını da ayrıntılı olarak işlemiş; böylece namazın kabul olabilmesi gerekli şartları dile getirmiştir. Bunlar şu şekilde özetlenebilir:

Namazın ilk şartı cismi ve namaz kılınacak yeri temizlemektir. Bu, Allah’ın dergâhına layık bir hâle gelmek için yapılır. Namazın bir diğer şartı da vakittir. Namaz vakitlerinin nasıl belirlendiğiyle alakalı olarak Şerifi, bazı peygamberlerin hayatlarındaki önemli olaylardan bahsetmiştir.

Öyle namâzın kıldı Hālîlî

Gördi çü efvn lutf-ı Celîl’i (1102)

Şair, namazın şartlarından biri olan niyeti de ele almıştır. Ona göre niyet ihlasla birlikte düşünülmelidir. Hadisten hareketle Şerifi, ihlaslı olmayan namazı çürük meyveye benzetmiştir. Şair böyle bir ibadetin Allah katında bir kıymet ifade etmeyeceğini, hatta ona karşı hürmetsizlik anlamına da geleceğini dile getirmiştir.

‘Arz olur çün Hālîk’a pes ol namâz

Ol çürük meyve gibi olmaz lezāz (1332)

Şerifî, Hz. Muhammed'in sözlerine sıkı sıkıya bağlanmış bir Müslüman'ın namazdaki başlangıç tekbirini her zaman imamla beraber getireceğini belirtmiştir. Şair, kpnuyla ilgili olarak “dünyadaki denizler mürekkep, bütün ağaçlar kalem; yedi kat yer ve gök kağıt, tüm insanlar ve cinler de katip olsalar namaza imamla başlamanın sevabını yazıp bitiremezler” sözünü de nakletmektedir.

Hadīse mu'tekid olan Müsülmān

İmām ile ider tekbīri her-ān

Yazılmaz biñde bir anuñ sevābı

Bu resme eyledi Mevlā hıṭābı (1365, 1373)

Namazın şartlarından bir diğeri de secdedir. İlk önce secdenin iki kere yapılmasının sebebini açıklayan şair, daha sonra da faziletinden bahsetmektedir. Secde kulun Allah'a en çok yakınlaştığı zamandır. İnsanın cehennemden kurtuluşu ve beratını alışı da ancak secde ile mümkündür:

Bu secde oldı destinde berātuñ

Bu secde iledür nārdan necātuñ (1543)

Şerifî, Mekke'de Hz. Muhammed'e çok sıkıntılar veren birinin Medine'ye getirildiğinde sırf bir kez de olsa secdeye gittiği için Hz. Muhammed tarafından affedildiğini anlatmakta, secde ile işlenen bütün kusurların silinebileceğini dile getirmektedir.

Bu secde maḥv ider defterden 'işyān

Tamām olur anuñla cümle noḡşān (1546)

Pend-i Gülistan'da namazın altıncı rüknü olarak ettahiyyatü duasını okumak üzere yapılan oturuş anlatılmaktadır. “Ka'de” denen bu oturuşun aslı olarak Miraç Gecesi'nde Cenabıhhak ile Hz. Muhammed arasındaki muhavere gösterilmektedir. Ka'de, Hz. Muhammed'e salavat getirilen an olması bakımından da önemlidir. Duaların kabulünde salavatın öneminden bahseden Şerifî, ibadetlerin ancak salavatla hedefine ulaşabileceğini ifade etmiştir.

Namāzda pes Resūl'e bu şalavāt

Olupdur ol şurūt-ı isticābet (1708)

Namazın en önemli şartlarından biri de rükünlerin hakkını vermektir (ta'dîl-i erkân). Yani, namazı emredildiği gibi dosdoğru kılmaktır. Şerifi, bu şartın ihmal edildiğini belirterek önemini vurgulamaya çalışmıştır.

Ta'dîl-i erkân olunmuşdur ferâğ

Ekşerî eyler namâzlarını zâc (1493)

Şair, namazın büyük bir ciddiyetle kılınması gerektiğini söyler. O, bunu anlatırken dinî şahsiyetlerin sözlerinden ve hayatlarındaki bazı olaylardan da yararlanmaktadır. Hz. Ali'nin yüzüne saplanan okun namaz esnasında çıkarılmasını buna örnek olarak gösteren Şerifi, Hatem Essam adındaki veli zatın sözlerinden de yararlanır:

Kıldılar Hâtem Eşşam'a hoş su'âl

Niçe kılursın namâzı di maķâl

Dir cevâbında kaçan itsem kıyâm

Kıluram seccâde arzı ey hümâm

Ka'be öñümde sırât taht-ı kadem

Şağda cennet solda tamu ey dedem

‘Azrâ’îl ardımda vaķt-i âhirim

Bilürem Hâķķ’ı nigâh hem nâzırım (1437-1440)

Şerifi, namazdan sonra dua etmeyi ayrı bir bölümde ele almıştır. Duaya salat ile başlamanın önemini belirten şair, duada anne-babanın isimlerini andıktan sonra Cenabıhak’tan rahmet dilemek gerektiğini ifade etmiştir.

Senâ vü hâmd ile it hoş maķâlî

Salât-ı Aķmed’i kıl per ü bâli

İdegör vâlideynüñ zikri sebķat

Dile ol Hâliķ’ından ‘afv u rahmet (1727, 1728)

Duada üstatlara, müminlere, padişaha ve Müslüman askerlere Allah’ın yardımına mazhar olmaları için yer vermek gerekmektedir. Şair, insanın kendisi için hayırlar istemesinin, dertlerine devalar talep etmesinin öneminden bahsetmiş; bunun için meşhur duaların okunmasını tavsiye etmiştir. Ona göre duada bir şey söylemeden, sadece elleri açarak durmak yanlış bir tutumdur.

İdegör nefsüñe hayrî du‘âlar

Dile Hakk'dan kamu derde devālar

Oķı ed'iyye-i me'sūreden hoş

Yumup ağızuñ uzatma elüñi boş (1732, 1733)

Gönülden yapılmayan duaların makbul olmayacağını ifade eden Şerifi, isteklerin gerçekleşmesinde Hz. Muhammed'e getirilecek salavatın önemini vurgulamıştır. Şerifi'ye göre herhangi bir engel olmadıkça namazdan sonraki duayı terk etmemek gerekir. Çünkü kılınan namazda pek çok kusurlar vardır. Bu eksikliklerle namazın kabul edilmesi, edilen samimi duaya bağlıdır.

Yoğ iken 'özü ü māni' saña her-ān

Du'āyı koma dilden itme noķşān (1743)

Şerifi, teheccüd namazı ile yağmur namazı ve duası üzerinde de durmuştur. Şair, teheccüd namazının günahların silinmesindeki fonksiyonundan bahsetmiş, iki hayatta insanı mutlu edeceğini dile getirmiştir.

Dün-namāzı men' ider cürm ü fiten

Dü-cihānda şāhibi vechi ḥasen (1822)

Yağmur namazı ve duası eserde ayrı bir bölümde ele alınmıştır. Şair, yağmur duasına çıkmadan önce yapılması gereken bir takım davranışları da dile getirmektedir. Buna göre, önce insanlar birbirlerinden helallik dilemelidir. Üç gün oruç tutulmalı ve bu süre içinde bolca sadaka verilmelidir. Dördüncü gün duaya çıkılmalıdır. Yağmur duasına gündelik elbiselerle gidilmelidir. Duanın manasına uygun olarak insanın kendi âcizliğini anlaması; boynu bükük bir şekilde, Allah'ın huzurunda olduğunu düşünerek yalvarışta bulunması duanın kabule karın olmasını sağlayacaktır.

Tazarru'la tezellül ḥaşyet ile

Serr-i menkūs me'yūs ḥaşlet ile (3770)

Duaya küçük çocukların ve hayvanların götürülmesi de önemli görülmüştür. Çünkü, onların masum oluşları Cenabıhakk'ın rahmetinin celbine vesile olacaktır. Duanın takva sahipleri tarafından yapılması, diğerlerinin de "âmîn" diyerek buna iştirak etmesi duanın adaplarındanıdır.

Du'āya müttakīler ola zāmin

Diyeler sâ'iri şıdk ile āmīn (3774)

2.4.1.4.2. Oruç

Şerifî, oruç ibadetini üçe ayırmaktadır. Birincisi herkesin anladığı manayla yemekten ve şehvetten el çekmek, ikincisi bütün azaları kötü davranışlardan uzak tutmak, üçüncüsü ise kalbi fasit fikirlerden ve dünya sevgisinden arındırmaktır. Şair, bunları “savm-ı avâm, savm-ı hâs ve savm-ı havâsü’l-havâs” olarak isimlendirmiştir.

Fikr-i fâsid ğıll u gış kalbinde yur

Hubb-ı dünyâyı kıllur dilden mürûr

Mâ-sivâdan el çeküp olur bîzâr

Geçse kalbe ol orucunı bozar (2317, 2318)

Şerifî, orucun dünyadaki ve ahiretteki bir takım faydalarından da bahsetmektedir. Eserde, her bir iftar vakti Allah’ın altı yüz bin kişiyi cehennem ateşinden azat ettiği zaman olarak belirtilmektedir. Cennetin beş tip insana iştihak gösterdiğini belirten Hz. Muhammed, bunlardan birinin de oruç tutan insanlar olduğunu dile getirmiştir.

Her bir iftâr vakti ol Hâlik ‘ibâd

Altı yüz biñ kul ider nârdan âzâd (2323)

Oruç, şeytanla mücadelede insanın en büyük silahlarından birisidir. Çünkü, şeytan insanın damarlarında gezerek onu kandırmaktadır. Oruç ise damarları daraltmakta ve şeytana bu imkânı vermemektedir.

Ol ‘adû ekber şeyâtîn-i ğurûr

Eyler ol dâ’im tamarlarda mürûr

Açlık insânın tamarın tar ider

Giremez şeytânı nefsi zâr ider (2328, 2332)

Şair, orucun aslından da bahsetmiştir. Orucun aslı Hz. Âdem’e dayanmaktadır. Hz. Âdem cennetten dünyaya gönderildiğinde acıdır. Allah, Cebrail ile ona buğday gönderir. Hz. Âdem buğdayı yemek isteyince Cebrail ona buğdayı ekmesini söyler. Buğday büyüyünce Hz. Âdem tekrar onu yemek ister. Bu sefer Cebrail, Allah rızası için akşama kadar bekledikten sonra yemesini söyler. Böylece, oruç ibadeti dünyada ilk defa yerine getirilmiş olur. Şerifî bu kıssayı anlattıktan sonra başka bir konuya da değinir. Cennette iken beyaz, nurani olan Hz. Âdem dünyaya gönderilince hatasının cezası olarak esmerleşir. Buna oldukça üzülen Hz. Âdem’den ayın on üç, on dört ve on

beşinde oruç tutması istenir. Hz. Âdem bu günlerde tuttuğu oruç ile eski hâline kavuşur. Şerîfî, bu kıssa ile “eyyâm-ı bîz” denilen oruç türünün öneminden de bahsetmiş olur.

Ey Şerîfî tût bu yevm-i bîzî sen
Her dü-âlem olasın vech-i ḥasen (2357)

2.4.1.4.3. Hac

Hac, hâli-vakti müsait her Müslüman’a farz olan, Kâbe’ye usulüne uygun şekilde ve belirli bir zamanda yapılan ziyaretin adıdır. Şerîfî, maddi durumu yerinde olup da bu görevi yerine getirmeyenlerin asi insanlar grubuna dahil olacaklarını belirtmiş; yapılan diğer ibadetlerin onları kurtarmayacağını ifade etmiştir.

Gör ne buyurdı Resûl-i Muştafâ
Bulsa vüs‘at kılmasa ḥacca vefâ
‘Âşîdûr didi Ḥudâ’ya ol kişi
Rûz şeb olsa daḥî tâ‘at işi (3114, 3115)

Pend-i Gülistan’da haccın önemi detaylı olarak ele alınmıştır. Haccın en önemli faydası, insanın doğduğu gibi günahsız olmasını sağlamasıdır. Ancak, bunun gerçekleşmesi kişinin affedileceği hususunda en küçük bir şüphe duymamasına bağlıdır.

Olsa vüs‘at ümmetimden kılsa ḥacc
Kılmasa fışk u refeşden aşlâ hîç
Anasından toğduğı gün gibi ol
Öylece olur günâhdan ‘ārî ol (3116, 3117)

Hz. Muhammed’in bir yıl ibadet etmekten daha faziletli olarak sena ettiği hac ibadeti, kulun günahlarına kefaret olduğu gibi Allah katındaki makamının yükselmesine de vesiledir.

Ka‘be karşusunda bir sâ‘at tûran
Efḍal ol bir yıl ‘ibâdet itmeden
Ola yetmiş biñ derecesi ‘ulâ
Bunca ecri ḥâcî şâbirler bula (3126, 3138)

Hz. Muhammed, kendisine haccın faziletiyle ilgili sorulan soruya şöyle karşılık vermiştir: “Kim hac niyetiyle evinden çıkarsa attığı adım sayısınca günahları dökülür.

Haccın şartları yerine getirildiğinde ise Allah melekleri şahit göstererek onları tüm günahlarından arındırır.”

Menzîlinden hacc için olan revân

Qalduruben ayağın başdıkça cân

Neşr olur gibi varak faşl-ı hazân

Dökülür öyle günâhları hemân (b.3143, 3144)

Şerifi, haccı niyet ederek evinden çıkan, fakat geri dönemeden vefat eden insanların şehit olacaklarını söylemektedir. O, cennetteki saadetin onlara vacip olduğunu belirtmiştir.

Haccı niyyet eyleyü çıksa bir er

İrse mevtâ gelmese girü diğer

Hakk katında olısardur bil şehîd

Vâcib olur aña cennet ey sa‘îd (3170, 3171)

Şair, hac ibadetini halis bir niyetle yapmayan Müslümanların durumunu da anlatır. Şerifi, ticaret kastıyla ve dünyada bir menfaat görme amacıyla yapılan haccın bahsi geçen faydaları kazandırmayacağını söylemektedir.

Diler isen bulasın haccı necât

Ol ticâret kaçdını gönlünden at (3177)

Hacca gitmeden önce kulun yerine getirmesi gerektiği bir takım görevleri bulunmaktadır. “Borçların ödenmesi, dargınlıkların giderilmesi, günahlardan tövbe edilmesi, kalbin yanlış itikatlardan temizlenmesi” bunların başında yer almaktadır. Geride bırakılan aile efradının ihtiyaçlarını karşılamak, yolculuk esnasında diğer kişilere yardımcı olmak hacı adaylarının dikkat etmesi gereken hususlar olarak zikredilmektedir.

Rıfķ ile söyle sözün yoldaşlara

Yardım eyle vâķi‘ olan işlere

Var ise ehl ü ‘ıyâlũñ ey peder

Gör ma‘âş-i vüs‘atũñ itme keder (3185, 3199)

Şerifi, ibadet esnasında nelere özen gösterilmesi gerektiğini de belirtmiştir. “Allah’a iki dünya hayatıyla ilgili isteklerin arz edilmesi, hacrũ’l-esved taşının hürmetle öpülmesi ancak bunu yaparken diğer insanlara sıkıntı verilmemesi, zemzem suyunun şifa niyetiyle içilmesi” bunlar arasında sıralanmaktadır.

Olıcaķ ol beyt-i maķşūda nigāh
 Añ günāhın eyle efgān ile āh
 Kıl dü-ālem maķşadından ilticā
 Hürmet-i Kaʿbe ķabūl eyler Hudā (3208, 3209)

2.4.1.4.4. Zekāt

İslam'ın şartlarından biri de zekāt'tır. Zekāt, belli bir miktar mala sahip olan kişilerin bu malın kırkta birini fakirlere vermesi demektir. Şerifi, hadislerden hareketle zekātın önemini ortaya koymaya çalışmış, zekāt vermemenin insana büyük zararlar getireceğini söylemiştir. Ona göre, mahşer günü fakirlerin zenginlerden şikâyetçi olmalarının temel sebebi zekātın verilmemesidir. Çünkü, Allah fakirlerin hakkını zenginlerin aracılığıyla göndermektedir. Böylece insanlar arasındaki dayanışma temin edilmiş olacaktır. Zenginlerin bu malı fakirlere vermemesi bir nevi gasp hükmündedir. Şair, bunun hesabının zenginlerden sorulacağını belirtmektedir.

Yevm-i mahşer cemʿ olup cümle faķīr
 İdeler Hallāk'a ey niʿme'n-naşīr
 Bu ğanīler virmediler haķķımız
 Yā ilāhī al bugün sen dādımız (3381, 3382)

Hz. Muhammed, zekātın mevcut malı çoğaltacağını, insanı Hristiyanlardan ve Yahudilerden ayıracağını, imanın kabulü için şart olduğunu, dertlerin devası olup belaların def edilmesine vesile olacağını söylemektedir. Allah zekāt vermeyenin malını korumayacaktır. Mahsulün zekâtı olan öşrün verilmemesi de bereketin kalkmasına sebep olmaktadır.

Nefsine menʿ itse beş şey bir ricāl
 Menʿ ider beş şey daķı ol Zū'l-Celāl
 Kim ki ʿöşri menʿ ide her sebzevāt
 Kār u kesbinden gide ol berekāt (3422, 3425)

Şerifi, dünya malının ahirette zarar getirmemesi içi zekātın verilmesi gerektiğini belirtmiştir. Zaten, Cenabıhak malın kırkta birini sahibine haram kılmıştır. O, fakirlerin hakkıdır.

ʿİbret al bundan eyā kāmīl kibār

İtme cânım mâluñı cismüñe nâr

Eylemiş kırkda birin saña hârâm

Vir faķîrûñ hâķķını bulunma hâm (3471, 3472)

Şair bu manayı bir hikâye ile takviye eder: Hz. Muhammed zamanında Sa'lebe adında bir sahabe vardır. Mal varlığı oldukça az olan bu kişi, Hz. Muhammed'e gider ve zengin olması için Allah'tan dua etmesini ister. Hz. Muhammed, ona elde ettiklerine şükretmesi gerektiğini, fazla malın insanı yanlış yollara sürükleyebileceğini anlatır. Ancak, Sa'lebe isteğinde ısrar eder. Sonunda, Hz. Muhammed'in duasıyla kısa sürede zengin olur. Arzusuna kavuşan Sa'lebe, dünya meşguliyetini bahane göstererek uhrevî görevlerini yavaş yavaş ihmal etmeye başlar. Kendisinden malının zekâtı istenince de "bu açıkça bir haraçtır" der. Hatasından dolayı herkes ona yüz çevirir ve kötü bir namla anılmaya başlar. Bu durumdan oldukça sıkılan Sa'lebe Hz. Muhammed'e giderek zekâtını vermek ister, ancak zekâtı kabul edilmez. Aynı maksatla Hz. Muhammed'e ne kadar gittiyse de isteği reddedilir. Hz. Ömer zamanına kadar yaşayan Sa'lebe, bir türlü zekâtını kabul ettiremez ve bu şekilde ölür.

Hem hâlîfe iken ol ʿâdil ʿÖmer

Götürür aña zekâtı sîm ü zer

Almayup ʿÖmer dahı andan zekât

Eyledi ʿOsmân zamânında vefât (3469, 3470)

Hz. Mûsâ ile Kârûn arasındaki kıssayı da anlatan Şerifî, Kârûn'un malıyla birlikte helak edilmesinin sebebini üç şeye bağlamaktadır. Bunlar; zekatın verilmemesi, dünya malına hırs gösterilmesi ve Hz. Mûsâ'ya iftira edilmesi şeklinde sıralanır.

Helâk-ı Kârûn'a üç nesne bâʿis

Biri menʿ-i zekât hem biri hâriş

Üçünci oldı ol bühtân-ı aʿzâm

Bu hâşletler ile aʿlâ olur kem (3560, 3561)

Zekâtın en büyük faydalarından biri sosyal barışı temin etmesidir. Fakirler ile zenginler arasındaki hürmet ve şefkatin devam etmesi ancak zekâtla mümkündür. Aksi takdirde fakirlerden zenginlere öfke ve nefret yükselir, zenginlerden de fakirlere zulüm ve hakaret iner. Şair zekât sayesinde malın temizleneceğini belirtmiş, toplumda geçim sıkıntısının olmaması için zekâtın şart olduğunu dile getirmiştir.

Māl zekâtın virseler ehl-i ğinā
 Kalmaz ol şehir içre bir fakr-ı fenā
 Nısf-ı mālın hem taşadduk görse reʿy
 Virse efkarlara cümle ola bāy (5514, 5515)

2.4.1.4.5. Sadaka

Şerifi, sadaka ibadetini müstakil bir bölümde ele almıştır. Pend-i Gülistan'da önce hadislerle sadakanın faydaları ortaya konmuştur. Sadaka malı küçük iken büyütür, az iken çoğaltır; insana düşman iken dost yapar, fâni iken ebedileştirir. Allah'ı razı etmenin en kolay yollarından biri de sadakadır. Allah, sadaka verenin malını verdiği kadar on misliyle artırır. Ömrün uzaması, belaların defedilmesi de sadakanın kazandıracığı faydalar arasında zikredilmektedir.

Sā'ile kûl virse bir şey mā-ḥazar
 Halk'ın rāzı eyler ol beşer
 'Öşr emsāl eyler aña Hakk bedel
 Ref olur andan ḥatā ile ḥalel (5854, 5859)

Bu ibadetin ahiretteki karşılığının ancak Allah tarafından bilinebileceğini dile getiren şair; yardım istemek için gelenlerin geri çevrilmemesini, onlara az çok bir şeyler verilmesini tavsiye etmektedir. Bu, şeytana vurulacak en büyük darbelerden biridir.

Bu ʿivāz dünyāda ʿuḳbāda n'ola
 Anda virdüğün hemān Allāh bile
 Sā'ili boş yollama vir az u çok
 İblīsün yüregine ur yara ok (5894, 5895)

Yardım isteyenleri güler yüzle karşılamak kişiye sadaka sevabını kazandırabilmektedir. Zekâtın açıkça yapılması daha faziletli iken, sadakanın gizli verilmesi daha uygun görülmüştür. Aksi hâlde sadakanın sevabı zayi olacaktır. Sadakanın bizzat kişinin kendi eliyle verilmesi makbul olan şeklidir.

Vir zekâtı āşikāre eyle şāy
 Gizlū vir taşaddukı eyleme zāy
 Kendi elin ile virmek bir direm
 Yeg olur biñ dirhem itmekden kerem (5918, 5919)

Şerifi, sadaka verilirken ölmüşleri anmanın öneminden de bahseder. Onları sevaptan hissedar etmek iyiliğin kıymetini daha da artıracaktır. Bunu yaparken sevabın azalacağı gibi yanlış bir kanıya varmamak gerekir.

Rızā-yı Hakk için her ne ki infāk

İdersen aña kıl mevtāyı ortak

Dime ortak olur şirketlerinden

Ne noķşān olur Hakk rahmetlerinden (5964, 5965)

Sadakanın mahsus zamanlarından en önemlisi Ramazan ayıdır. Şair bu ayda verilmesi farz olan sadakanın öneminden bahsetmiş, bu ibadetin yapılmasında nelere dikkat edilmesi gerektiğini belirtmiştir. Fıtır sadakasının en büyük şartı bayram namazından önce verilmesidir.

Hem şadaķa-fıtırı vācibdür bilūn

Ol şalāt-ı Ğdi kılmazdan virūn (2712)

2.4.1.4.6. Kurban

Kurban kesmek vacip olan ibadetlerdendir. Şerifi'ye göre bu ibadet, Allah'ın ikram ve ihsanlarına nail olmanın en önemli yollarından biridir. Kesilen hayvanın tüyleri sayısınca sevaba medar ve akan kanın katreleri miktarınca günahların affına vasıta olan bu ibadet, Cenabıhakk'ın hoşnutluğunu da netice vermektedir.

İde ger ümmetinden zebh-i kurbān

Kılur Hallāk'ı aña luţf u ihsān

İbtidā kim aķa andan ķatre dem

‘Afv olur cümle günāhları o dem (1388, 2906)

Hiz. Muhammed, gerçek manada ümmet olmayı bu ibadeti yerine getirmeye bağlamaktadır. Yine Peygamber'in ifadesiyle kurban kesmek mahşer günü insanın bineğini elde etmesi demektir. Pend-i Gülistan'da, kurban kesmenin fazileti binlerce sadakadan daha üstün tutulmuştur. Hataların silinmesi, belaların def edilmesi bu ibadetin kazandırdıkları arasındadır.

Kesmeşe vüs‘at bulan kurbān eger

İtse infāk cildi tolu sīm ü zer

Fazl-ı kurbāna ber-ā-ber olmaz ol

Öyle taʿrîf eyledi ecrin Resûl

Bil eyâ Dâvud nedür maqşad ɗaḥâ

Hiye'l-meṭâyâ ref'ü'l-belâ temḥü'l-ḥaṭâ (2911, 2912, 2927)

“Kesilirken kurbanın yanında olmak, en geç bayramın üçüncü gününe kadar kurbanı kesmek, kurbanı uygun hayvanlardan seçmek, kurban etini üç hisseye ayırmaya çalışmak ve teşrik tekbirlerine dikkat etmek” Şerifi'nin bu ibadetle alakalı dile getirdiği hususlardandır.

Eyle üç ḥişşe bu ḳurbân laḥmını

Müsteḥabdur şaḳla sen bir sehmini

Vir anuñ bir ḥişşesin efḳarlara

Dostlara birin ḥışım aḳrablara (2957, 2958)

2.4.1.5. Kur'an-ı Kerim

Şerifi, Kur'an-ı Kerim'in önemini anlatırken şunları dile getirmektedir: Kur'an-ı Kerim'i kendine rehber edinen muhakkak cennete ulaşır. Kur'an-ı Kerim sahibine şefaate ederken, kişinin başkasına şefaate edebilmesini de sağlar. Kur'an-ı Kerim'in bir adı da “Ḥablü'l-Metîn”dir. Dolayısıyla ona sıkı sıkıya sarılanlar sıkıntılardan emin olma rahatını elde ederler.

Oldı çün nazm-ı Ḥudâ ḥablü'l-metîn

Yapuşanlar oldı her ğamdan emîn (8862)

Kur'an-ı Kerim okuyanların ve özellikle de manasını tefekkür edenlerin kazanacağı sevaptan bahseden şair; her harfî için en az on sevap verileceğini, on günahın silineceğini ve cennetteki mertebesinin on derece yükseltileceğini müjdelemektedir.

Oḳusa biri tecvîd üzre Ḳurʿân

Teʿemmül hem tefekkür ile her-ân

Virülür her ḥurûfa on şevâbı

Ḳazılur defterinden on günâhı

Her ḥurûfa on günâhı maḥv olur

Cennet içre daḥı on rütbe bulur (1383, 1384, 8864)

Kur'an-ı Kerim'i sıdk ile okuyanın anne-babası azap görmeyeceği gibi kendisi de ahiretteki sıkıntılardan kurtulur. Hz. Muhammed ile konuşuyor gibi olmanın çaresi de Kur'an-ı Kerim okumaktır. Kur'an-ı Kerim'i hıfz etmenin ayrıca önemi vardır. Hafızlar iki âlemde bahta kavuşanlar arasındadır. Mahşer günü bu kimselerin yüzleri karanlıktaki bir lamba gibi parlak olacaktır. Kur'an-ı Kerim'i faydasını Allah'tan umarak hatmeden bir kişi, matlubuna ulaşmakta büyük bir kolaylık görecektir.

Oқuyup Қur'ān'ı ҳatm itse киши

Eylese Hаққ'dan temennī ҳayr іши

Matlūbı te'ḥīr ise yāḥūd 'acūl

Bulısar elbet murādından ḥuṣūl (8877, 8878)

Şerifî, Kur'an-ı Kerim'in mahşer günü kişinin elinden tutup onu Allah'a götüreceğini belirtmektedir. Sadece okuyan değil anne-basının da kurtuluşuna vesile olacağını ifade etmektedir.

Hem dahı ol vālideynūñ başına

Tāc ururlar baқ Hūdā'nuñ işine (8887)

Pend-i Gülistan'da Kur'an-ı Kerim'deki surelerin sevapları da yer almaktadır. Ezberlenmesi tavsiye edilen bu surelerin başında “Bakara Suresi, Âl-i İmrân, Fâtiha Suresi, Ayete'l-Kürsî, Amene'r-Resûl diye bilinen Bakara Suresi'nin son ayeti, En'am Suresi, Kehf Suresi” gibi sureler bulunmaktadır. Bakara Suresi ile Âl-i İmran Suresi mahşer günü kişiye gölge edecektir. Fâtiha Suresi anlayışın artmasını, Ayete'l-Kürsî ise Allah'ın korumasında olmayı sağlamaktadır. İsteklerin gerçekleşmesi için Bakara Suresi'nin son ayetini, düşmanı mağlup etmek için de En'am Suresini okumak gerekir. Yûsuf Suresi Allah'a olan aşkı artırırken Ra'd Suresi semavattan ve zeminden gelebilecek belaları defetmektedir. Deccalın şerrinden kurtulmaya Kehf Suresi, bütün günahların silinmesine de Yâsin Suresi vesile olmaktadır. Samimiyet ile okunan iki İhlâs Suresi bütün Kur'an-ı Kerim'i okumakla elde dilediği sevabı kazandırabilmektedir. Bunlardan başka, eserde, “Duhan Suresi, Feth Suresi, Mülk Suresi, Haşr Suresi, Cinn Suresi, Kadr Suresi, Kevser Suresi” gibi surelerin de faziletleri anlatılmıştır.

Burada unutulmaması gereken nokta Kur'an-ı Kerim okumanın bir ibadet olmasıdır. İbadetlerin asıl sebebi Allah'ın emri oluşudur. Neticesinde ise Allah'ın rızası kazanılır. İbadetlerin dünyevi faydaları sadece birer teşvik ve üstünlük aracıdır. Yani,

müstesna zamanlarda ve durumlarda bazı ibadetlerin önemi öne çıkar, bu yönüyle diğer ibadetlere tercihe vesile olur. Yoksa, ibadetler sırf dünyevi menfaati için yapılsa ihlaslı olmadığından belirtilen faydaları temin etmeyecektir. Bunun bilincinde olmayan bazı insanlar, rivayet edilen kazançları göremediklerinden ya hadisleri inkâr etmektedirler veya Kur'an-ı Kerim'e olan bağlılıklarını azaltmaktadırlar.

Şerifi'nin üzerinde durduğu bir diğer husus da, Kur'an-ı Kerim'i ezberledikten sonra onu unutma gafletidir. Şair, özürlü olmaksızın bu hatayı yapanın hem dünyada hem ahirette cezalandırılacağını belirtmiştir. Dünya işlerinde başarısız olmaya, mahşer günü gözlerin kör edilmesine, insanlar içinde rezil olmaya sebep olarak da bu suç gösterilmektedir.

Diñledüñde zecr-i nisyānı oğul

Oğuyup Qurʾān'ı ol Mevlā'ya kûl

Oğuyup Qurʾān unutmağdan dahı

Olmaya aʿzam muşîbet yâ ahî (8903, 8904)

Kur'an-ı Kerim'in en büyük şifa aracı olduğunu belirten şair, iki dünyadaki mutluluğun ancak Kur'an-ı Kerim'i okumak ve onun hükümlerine uymakla elde edilebileceğini dile getirmiştir.

Naẓm-ı Qurʾān'dan şifā olmazsa ger

Neylesün derde tabîb-i hâzık er

Şemʿ-i Qurʾān'dan gönülde yak ırak

Dü-cihānda eyle vechimizi ak (8982, 8983)

2.4.1.6. Mübarek geceler, günler ve aylar

Cuma günü: Şerifi, cuma gününü diğer zaman dilimlerinden farklı kılan yönleriyle ele almıştır. “Cuma namazının bu günde kılınması, bu gün vefat edenlerin kabir azabı görmeyeceklerine dair müjdenin verilmesi, Allah'ın rahmetinin bu günde gazabına baskın gelmesi, iki cuma arasındaki hataların affedilmesi” bu ayrıcalıkların başında yer almaktadır.

Rahmetim hışmıma sebkatdür o gün

Oldı ikrām ümmetüñe cumʿa gün

İki cumʿa arasında haṭāyı

Hudā ‘afv eyleyüp eyler ‘atāyı (1896, 1959)

Şerifî’ye göre cuma gününü en iyi şekilde değerlendirmek gerekmektedir. Şair, bu maksatla cuma gününde dünya meşguliyetlerini azaltmayı tavsiye etmiş, özürsüz üst üste üç defa kaçırılacak cuma namazının kişinin kalbinin kararmasına neden olabileceğini belirtmiştir.

Şehāhet eylese bir işde ol er
Kābūl olmaz düşer hızlāna ekser

Ne deñlü var ise eşğāl-i dünyā
Bırak var cum‘aya kıl sözüm ıışğā (1962, 2018)

Her peygamberin kendine özel bir günü vardır. Hz. Muhammed’e mahsus kılınan ve Allah tarafından hediye olarak verilen gün ise cuma günüdür. Bu güne karşı yapılacak en önemli hazırlık gusül abdesti alarak temizlenmektir. Pek çok günahın silinmesine vesile olan bu tutum şairin önemli tavsiyeleri arasında yer almaktadır.

Çünkü maḥşūş cum‘a hem cennet baña
Ümmetüñe eyledim cum‘a ‘atā

Cum‘anuñ ecrini çok it gusl ile
Defterinden ol günāhların sile (1895, 1941)

Cuma gününün belirgin özelliklerinden biri de kavuşma ve bayram günü olarak bilinmesidir. Şair, bu özelliği peygamberlerin hayatından örnek getirerek ifade etmiştir. Mesela; Hz. Âdem ile Havvâ’nın birbirine eş kılınması, Zeliḥâ’nın Hz. Yûsuf’a kavuşması, Süleymân Peygamber ile Belkıs’ın evlenmesi, Hz. Muhammed’in Hz. Ayşe ile evliliği bu günde olmuştur.

Yevm-i cum‘a yevm-i vuşlat didiler hem yevm-i ‘îd
Hem nikāḥ oldu mübārek daḥı sünnet ey sa‘îd
Âdem ile kıldı çift Ḥavvâ’yı ol günde Mecîd
Hem Zeliḥâ buldı vuşlat Yûsuf’a ḥüsn-i mezîd
Niçe hikmet oldu zāhir ol mübārek cum‘a gün (2053)

Recep ayı: Recep ayı kamerî ayların yedincisi, üç ayların birincisi olan aydır. Bu ay “Hablü’l-Metîn” adıyla da anılmaktadır. Allah’ın ipine (İslamiyet) yapışanların gamdan emin oldukları bu zaman dilimi, sevapların ziyadesiyle verildiği bir ay olarak belirtilmektedir.

Hem Resûlu’llāh ider fazlın ‘aceb

Fazl-ı Kurʿān gibidür fazl-ı Receb

Oldı Kurʿān hem Receb ḥable'l-met̃n

Yapışanlar oldılar ğamdan em̃n (2064, 2065)

Kulun kabir azabından kurtulması için büyük bir fırsat telakki edilen Recep ayı, bir gününde bir yıllık ibadet sevabı kazandırabilecek müstesna bir zaman dilimidir.

İder şavm-ı Receb menʿ kabir ʿazābı

İder şāhibine ehven ḥisābı

Yazar her bir güne ol Hālik-ı Rabb

Tamām bir yıl ʿibādet ecrini hep (2120, 2121)

Şair, Recep ayında yapılan ibadetleri toprağa ekilen tohumla benzetmektedir. Şaban'da bu tohumlar Allah için dökülen göz yaşlarıyla yeşerip büyür. Ramazan'da da tutulan oruçlarla mahsulat elde edilir. Dolayısıyla, Recep ayı fırsatın kaçırılmaması gereken bir aydır.

Tohum atmak gibidür yere ol māh

Şuvarmak gibidür Şaʿbān'da ey şāh

Biçüp dökmek gibi yemek oruç ay

Gel itme ğaflet ile fırsatı zāy (2185, 2186)

Şerifî, Recep ayının bir diğer adının da sağır anlamına gelen “asam” olduğunu söylemektedir. Bu ay, insanların günahlarına karşı sağır olmuş gibidir. Onların sadece ibadetlerini işitmektedir. Bu sebeple, Allah bu ayda insanlara azap vermemektedir.

Bil sebep tesmiye bu şehre aşam

Ḳahr-ı Bārī görmedi geçen ümem (2097)

Miraç Gecesi: Miraç, Hz. Muhammed'in Recep ayının yirmi yedinci gecesinde Cenabıhakk'ın huzuruna ruhen, cismen çıkması mucizesidir. Şerifî, bu geceyi Allah'ın bir kulunu “kâbe kavseyn” makamına çıkarması olarak tanımlamaktadır.

Şeb-i yigirmi yedincidür esrā

Habīb'e Ḳābe Ḳavseyn olduğu cā (2122)

Sadece Hz. Muhammed'e mahsus kılınan bu hadise, müminler için de büyük sevaplara vesile olabilen bir zamanı vücuda getirmiştir. Gecesi ibadetle, gündüzü oruçla geçirilen bir Miraç Gecesi bin senelik ibadet sevabını kazandırabilmektedir.

Ṭutarsa bir ḳul ol günde şıyāmı

Namāz ile ide ol şeb kıyāmı

Virülür biñ senelik ecr-i ‘āmil

O şeb Mi‘rāc şevābı ola hāşıl (2124, 2115)

Şerifî, Miraç hadisesini, ele alındığı bölümün sonundaki kasidede teferruatlı bir şekilde anlatmıştır.

Oķı “sübḥāne’llezī esrā”yı ey cān bu gice

Da‘vet-i Raḥmān’ı bil esrār-ı Sübhān bu gice

Bu gicedür Ḥaḳḳ buyurdı ḥāzin-i cennetlere

Hoş müzeyyen eylesün cennāt-ı Rızvān bu gice (2129, 2130)

Şaban ayı: Üç ayların ikincisi, Arabî ayların da sekizincisidir. Hz. Muhammed, bu ayın Şaban olarak isimlendirilişini az hayırların şubelenip çoğalmasına bağlamaktadır. Kelimenin harflerinin ifade ettiği manalar da bu ayın önemini belirtir. “Şın” oruca teşviği, “ayın” orucun kıymetini, “ba” orucun takva ve ibadet cihetiyle önemini, “elif” marifete olan aşinalığı, “nun” ise bunlardan hasıl olan aydınlığı temsil etmektedir. Şair böylece Şaban ayında nelere dikkat edilmesi gerektiğini de belirtmiştir.

Ol Resūlu’llāh buyurdı ey hümām

Bil sebep olmağa Şa‘bān aña nām

Şu‘belenür çok olur ḥayr-ı ḳalīl

Yazılır çok deftere ecr-i cezīl (2199, 2200)

Şerifî, Şaban ayının tamamı oruçla geçirildiği takdirde bütün günahların silineceğini, sekerâtın kolay olacağını, kabir karanlığının ortadan kalkacağını ve kabirdeki hesabın rahat geçeceğini dile getirmektedir.

Ref‘ ider ol zulmet-i ḳabri ‘ayān

Hem cevāb-ı Münkereyn ola āsān (2209)

Berat Gecesi: Şaban ayının on beşinci gecesidir. Bu gecede mahlukatın rızıklarına, ömürlerine ve amellerine dair Allah tarafından meleklere talimat verildiği hususunda hadisler vardır. Bir nevi bütün senenin bir çekirdeği ve insanlığın geleceğinin bir programı özelliğindedir.

Şerifî, bu geceyi Allah’ın rahmetinin bolca dağıtıldığı bir zaman olarak nitelendirmektedir. Ancak, beş taife bu ikramdan mahrumdur. Bunlar; kâhinler, sihirbazlar, içki içenler, anne-babaya isyan edenler ve zinaya müptela olanlardır.

Olur  alemlere   n  ayr-ı ke ret
 a ar m  minlere  all   rahmet

Riv yetd r ola   n  eb-Ber t'ı

 ud   afv ide m  min m  min tı (2246, 2247)

 air, bu gecenin ibadetle ge irilmesinin  neminden de bahsetmektedir.   nk , bu gece ihtiya ların yerine getirildi i ve t vbelerin kabul edildi i bir gecedir. Hz. Muhammed, bu geceyi y z rek t namaz kılarak ve arkasından da birer kez F tiha ve  hl s Suresi'ni okuyarak de erlendirmeyi tavsiye etmektedir.

Gerek cehd ile kılma  anda t  at

Olısar ol gice ak  -i   cet

O kim g  nl nde olmaz  irk-i a  ar

Olur ma b l-i  a   t  ib olan er (2256, 2257)

Ramazan ayı: M barek ayların en  nemlisi olan Ramazan ayı,    ayların sonuncusu ve Arab  ayların dokuzuncusudur. “Ramazan” kelimesi “sıcak olma” anlamına gelen “ramz” k k nden t retilmi tir. Kur'an-ı Kerim'in indirilmeye ba land ı bu aya, oru  tutanların g nahlarını yakt ı ve mahvetti i i in bu ismin verildi i rivayet edilmektedir.  erifi, bu ayın insanlı a en b y k hediye oldu unu s yler.   nk  bu ayda m minler ayrı ayrı feyizlere ula ırlar. Kalp, ruh, akıl gibi duygular oru  vasıtasıyla bu ayda  ok b y k fayda elde eder. Midenin a lamasına bedel insanın pek  ok hissi Ramazan ayında manen g ler.  air, bu ayın ba ka hi bir ayda olmayan affa vesile olaca ından da bahsetmektedir.

Ramaz n ayu  orucun ol  ud 

Bizlere kıldı kerem lu f u  a  

 o  hediye  r bize  a  'dan bu m h

B   -i  afv eylemi  r p d-  h

  bu ayda  afv olan c rm-i ke  r

Hi bir ayda kılmamı dur ol Na  r (2307, 2308,2309)

Ramazan orucunun en  nemli y n  insanı sabra alı tırmasıdır. Rızkın bereketlenmesi ve g nahların azalması da bu ayın  nemli getirilerindendir. Hz. Muhammed, bu ayda cennet kapılarının a ılıp cehennem kapılarının ba land ı m jdesini vermektedir.

İşbu mäh olur kuluñ rızkı ziyād
Hem olur şâ'imlerüñ fıskı kesād

Açılur cennet kapuları na'īm
Bağlanur ol ayda ebvāb-ı caħīm (2360, 2362)

Ramazan ayında yapılacak en büyük hayırlardan biri, bir oruçluya iftar açtırmaktır. Şerifi, bu iyiliğin karşılığının cennetteki Kevser olacağını söylemektedir. İkrām edilecek bir yudum su, bir kul azat etmiş kadar kişiye sevap kazandırabilmektedir.

Kim ki iftār itmek içün bir ere
Bir içim şu yāhū bir ħurmā vire
İçürür ol ħavz-ı kevşerden Ĥudā
Olmaya ol rahmet-i Ĥaĥĥ'dan cidā (2364, 2367)

Şerifi, Ramazan ayının “başlangıcı rahmet, ortası mağfiret, sonu ise cehennemden kurtulmak” şeklindeki tarifine de değinmiştir. Meleklerin açlıktan gelen ağız kokusuna âşık olduğunu dile getiren şair, insanların affı için diğer varlıkların da Allah’a bu ayda yalvardıklarını belirtmektedir.

Hem melekler mü'mine müştāk e yār
Büy-ı femme ‘âşık olmuş şeb nehār
Sizüñ çün eyler istiğfār-ı ikrām
Bu mihr ü mäh felek aħter nehār şām (2370, 2384)

Hız Mûsâ, Allah’a “Ben seninle konuşma şerefine nail oldum. Acaba bundan daha büyük bir nimete sahip olan var mı?” deyince, Cenabıhak ona “ Muhammed ümmetine ihsan ettiğim Ramazan ayı bundan daha hayırlıdır. Çünkü, ben seninle yetmiş bin perde arkasından konuştum. Ancak, onlarla aramdaki perdeleri bu aydaki iftar vaktinde kaldırdım.” demiştir. Şerifi, bu kıssayı anlattıktan sonra Müslümanların oruç sıkıntısının mükâfatını ahirette kat kat alacaklarını dile getirmiştir.

Eyā Mûsâ olara müjde her-ān
Şusuzluğdan ki ola ekbād ‘atşān
Karınlar çeke açlıktan cezāyı
Mükâfāt eylerem ol dem likāyı
Çıkan ağızlarından rīh-i ağleb

Benim ‘indimde b y-ı misk   at yeb (2401, 2402, 2403)

Pend-i G listan’da Ramazan ayında yapılan bazı yanlışlıklar da dile getirilmiştir. Mesela, oru  tutup namaz kılmamak bunlardan biridir. şair, bunu neticesiz bir a lık olarak değerlendirmektedir. Bazı insanların namaz kılıp oru  tutmasına rağmen g nahlardan ka ınmadaki ciddiyetsizlikleri de şair tarafından yadırganmaktadır. Orucu uykuya tutturanları eleştiren şerifi, orucu bahane ederek insanlara sinirli ve kaba davranmayı doğru bulmamaktadır.

Ba zılar oru  tutar kılar nam z

R z şeb eyler g n h bir şey  omaz

A lığından perdelen r g zleri

D ker ol  alk  zeherl  s zleri (2423, 2428)

Kadir Gecesi: Kadir Gecesi, hem Ramazan ayının hem de senenin en kıymetli gecesi olarak kabul edilmektedir.  limlerin Ramazan ayının yirmi yedinci gecesi olarak ittifak ettiği Kadir Gecesi, Kur’an-ı Kerim ayetlerinin ilk defa vahiy ile gelmeye başladığı gecedir.

Leyle-i  adr’i kel mında Cel l

Med  id p fa lına buyurdu del l

 ttif k  Leyle-i  adr’i bil n

Ol yigirmi yedi gicesi kılu  (2462, 2463)

şerifi, Kadir Gecesi’nin bin aydan daha hayırlı olduğuna dikketleri  ekmiştir. Bin ay boyunca yapılan cihattan daha sevaplı olan bu gecede melekler, peygamberlerden başlayarak b t n salih kulların hayırlı işlerini sayarlar ve onlarla Cenabıhakk’ı tesbih ederler. İşte, bu geceyi ihya eden bir kula b t n bu sevaplar verildiği i in Kadir Gecesi bin aydan daha hayırlı olarak nitelendirilmiştir.

Leyle-i  adr’i ide a y  bir er

şub a dek z kr ile tesb h le eger

Hep ferişteherler şev b  ne ki var

Veriser ol m  mine Perverd-g r (2525, 2526)

Bu gecenin m minlere  ok sevap kazandırmasının bir diğer sebebi de şudur: Hz. Muhammed ahiret  lemine intikal edeceğini hissettiği g nlerde,  mmetinin nasihatten ve rahmetten uzak kalacağını d ş nerek olduk a h z nlenir. Cenabıhak onu teselli

etmek maksadıyla Cebrail'i göndererek Kadr Suresi'ni vahyeder ve ümmetine böyle bir geceyle rahmetini bol bol göndereceğini müjdeler.

Yâ Muhammed ağlama sen zâr u zâr

Ümmetüñe luṭf ider Perverd-gâr

Göndürür Cebrâ'îl'i hoş anlara

Leyle-i Kadr içre ol mü'minlere

Rahmet ile göndürüp anı Hudâ

Ümmetüñe kıılıruz bî-ḥad 'aṭâ (2532, 2533, 2534)

“Kadr” kelimesi “itibar, değer, kıymet; derece, miktar; takdir, gına” gibi farklı anlamlara gelmektedir. Kadir Gecesi'nde bu manalara uygunluk arz eden olaylar gerçekleşmiş ve bunlarla ilgili müjdeler verilmiştir. Örneğin, Berat Gecesi'nde yazılan defterler bu gece ilgili meleklerle verilir. Yani, her şeyin takdiri (miktarı) belirlenmiş olur. Allah, yer yüzünü rahmetiyle doldurarak bu gecenin kıymetini artırır. Kur'an-ı Kerim bu gece sema tabakasına indirilir, yani bir mertebeden (dereceden) diğer bir mertebeye intikal etmiş olur.

İbn-i 'Abbās'dan rivāyet oldu bu

Yazılır Leyl-i Berât defter ḳamu

Leyle-i Kadr içre erbābın bulur

Cümle defter dört melege virülür (2542, 2543)

Şair, bu gecede Kadir Suresi'ni okumanın faziletinden bahsetmektedir. Binlerce günahın silinmesine ve bir o kadar da sevabın yazılmasına vesile olan Kadir Gecesi, beş tip insana ise fayda sağlamamaktadır. Bunlar; namazı kılmayan, zekâtı vermeyen, içki içen, salavatı terk eden ve başta anne-babaya asi olmak üzere insanlara kin besleyen kişilerdir.

Selâmdan beş nefer bu gice mahrûm

Olalar diñle cânım olma mağmûm

Şalâ'ı ḳaṭ' iden mâni' zekâtı

İçen ḥamrı iden terk şalavâtı

Ata anaya 'âşî daḥı bil kim

İdüp kîn mü'mine itmez tekellüm (2664, 2665, 2666)

Şerifi, Hz. Muhammed'in bu gecenin kıymetini ifade eden sözlerine de yer vermiştir. Hz. Muhammed, bu gece okunacak bir ayetin diğer vakitlerde Kur'an-ı Kerim'in tamamını okumaktan daha hayırlı olacağını belirtmiştir. Yine, iki rekât namazdan sonra edilecek tövbe-istiğfar Allah'ın rahmetine gark olmaya vesile olabilecektir.

Resûlu'llâh'dan olmışdur rivâyet

Şeb-i Kâdr'i iden ahyâ temâmet

İki rek'at kılup ol şeb namâzı

Ĥudâ'dan mağfiret kılsa niyâzı

Olur müstağrağ rahmet-i Ĥudâ bil

Ĥanadın mesh ider hem aña Cibrîl (2687, 2688, 2689)

Ramazân Bayramı: Şerifi, Ramazân Bayramı'nı dua ve tövbe ile geçirmeyi tavsiye etmiştir. Allah'ın büyük nimetlerinden olan bu müstesna günler, Cenabıhak'tan af dilemek için en uygun zamanlardır. Şair, bayram günü güzel işler yapmayı, haset gibi kötü duygulardan arınarak mazlumu memnun etmeyi, ağız ve el ile başkalara zarar verecek söz ve davranışlardan uzak durmayı, dünya servetine aldanıp gururlanmamayı öğütlemektedir.

Eyleme kîn ü 'adâvet rû-be-rû

Żulm ü cevrenden dehânı desti yu

'Âķıl er bu rûz-ı 'îd itmez gurûr

Taht u tâca aldanup itmez sürûr (2733, 2734)

Sıkıntıya düşmüşlerin hâlini anlayıp onlara yardım eli uzatmak; yetimleri, miskinleri gözetip ihtiyaçlarını gidermeye çalışmak iman edenlerin temel özelliklerindendir. Bu davranışları bayram günlerinde daha ziyade göstermek gerekir. Şerifi, bunu başarabilenlerin makbul olmuş hac ibadeti kadar sevap kazanacaklarını dile getirmiştir.

Hem nazâr eyler yetîme miskîne

Lâzım oldu işbu haşlet mü'mine

Bir yetîmi eyleyen hoş şâd-kâm

Ĥacc-ı mebrûr gibi oldu ey hümâm (2796, 2824)

Hârûn Reşîd ile Behlûl-i Dâna'nın kıssasından hareketle şair, gerçek bayramın şeytanın tuzağına düşmeyen, çokça tövbe eden, günahları terk eden, sırat köprüsünden süratle geçebilen, yaptığı ibadetlerle kabrini aydınlatan ve ahiret günü hesabını kolay verebilen kişilerce idrak edildiğine dikkatleri çekmektedir. Şerifî'ye göre, ibadetleri kabul edilen bir kul gerçek bayramı yapmış olacaktır.

Hem degil bayrām ola köşk taht u tāk

Bayrām oldur qabrîne yaqa sirāc

Hem degil bayrām yimek içmek şarāb

Bayrām anuñdur ola ehven hisāb (2743, 2744)

Bayram günlerindeki sürur insanı gaflete düşürebilmektedir. Şair, bu günlerde gülmeyi terk edip ağlayabilenlerin cenneti kazanacaklarını dile getirmektedir. Bayram gününü mahşere benzeten Şerifî, bu zaman diliminde bazı insanların hüsrân içinde olup bazılarının ise saadeti elde ettiklerini dile getirmiştir.

Yevm-i hāşre beñzer uş bu rûz-ı ʿîd

Ehl-i şakvet baʿzısı ehl-i saʿîd (2791)

Ramazan Bayramı, bir ay boyunca ibadetlerini yapıp günahlardan kaçınan müminlere mükâfat olarak verilmiştir. Cenabıhakk, bayramla birlikte en büyük ihsanını sunar ve ramazanı değerlendirenlerin günahlarını affeder.

Qullarım itdi oruçların tamām

Qıldılar bayrāmların hāş u ʿavām (2755)

Cenabıhakk'ın Ramazan Bayramı'nda bütün günahları affedeceğine delil olarak Şerifî şu kıssayı anlatmıştır: “Bir gün bir kâmil kişiye ‘Allah’ın herkesi bağışlayacağına bir delil var mıdır?’ şeklinde bir soru yöneltilir. O zat şöyle cevap verir:

- Bütün insanlar sabah akşam bir bakkala gitse ve ondan bir ceviz istese, bakkal ne kadar cimri olursa olsun, eninde sonunda o cevizi verecektir. İşte, Cenabıhakk'ın kullarını affetmesi ve onlara ikramlarda bulunması onun için bir cevizi vermekten daha basittir. Allah'ın rahmet denizinden bir katre gibidir.”

Qullarına eylemek ʿafv u kerem

Anuñ ʿindinde cevizden dağı kem

Bir deñizden qatredür ʿafv-ı ilāh

Yok anuñ mişli naẓîri pād-şāh (2770, 2771)

Sitte-i Şevval: Ramazan Bayramı Şevval ayının ilk üç günüdür. Arabî ayların onuncusu olan bu ayın bayramdan sonraki altı gününde oruç tutmanın bir yılı oruçlu geçirmiş gibi sevap kazandıracağı rivayet edilmektedir. Şerifi, ölüm anında insana altı yüz bin sıkıntının musallat olacağını, Şevval ayında tutulan oruçların bu dertleri def edeceğini ifade etmiştir.

Kim ki altı gün o Şevvâl'den şıyām

İde tutmuş gibidür bir yıl tamām

Kim tuta bu sitte-i Şevvâl'den şıyām

Def' ider bu ğamları Rabbü'l-enām (2836, 2849)

Aşr-ı Zi'l-Hicce: Zilhicce, hac ibadetinin içinde yapıldığı Arabî on ikinci aydır. Kurban Bayramı bu ayın onuncu gününe rastlar. Bu on güne “Aşr-ı Zi'l-Hicce” denir. Şerifi, Allah katında en kıymetli günlerden olan bu sürenin dua ve ibadetle geçirilmesini tavsiye etmekte, bir gününde tutulacak orucun bir yıllık sevaba denk olacağını dile getirmektedir.

Olmaya günlerde bir gün sevgilü

Hakk' uñ 'indinde bu on günden ulu

Hem gicesi eyleyen ṭā'at namāz

Vire bir yıllık şevāb ol bī-niyāz (2858, 2861)

Şerifi, Kurban Bayramı'ndan önceki bu günlerin her bir gününün tarihte önemli bir olaya ve Cenabıhakk'ın mahsus ikram ve ihsanlarına rast geldiğini şöyle anlatmaktadır: “Birinci gününde Hz. Âdem affedilmiştir ve bu günde oruç tutan Allah tarafından affedilecektir. İkinci gün Yûnus Peygamber balığın karnından kurtulmuştur ki, o günü oruçla geçiren bir yıl ibadet etmiş gibi sevap kazanır. Üçüncü gün Hz. Zekeriyya'nın duasının makbul olduğu güne denk gelir. Üçüncü gün oruç tutan, isteğine kavuşur. Hz. İsbâ'nın doğumu dördüncü güne tesadüf etmektedir. Fakirlik görmek istemeyen bu günü oruçla geçirmelidir. Beşinci gün ile Hz. Mûsâ'nın doğum günü aynıdır. Bu günü oruçla geçiren kabir azabından kurtulmuş olur. Hayber Kalesi'nin fethi altıncı güne denk gelir ki, Allah'ın nazarına mazhar olanlar bu gün oruç tutanlardır. Allah'ın nazarına mazhar olmak, onun azabından kurtulmak demektir. Yedinci günü oruçla geçirenler için Cenabıhak otuz zorluk kapısını kapatıp otuz kolaylık kapısını açar ve uykusunu ibadet olarak kaydeder. Sekizinci günün sevabını ise sadece Allah bilir.

Dokuzuncu gün arefedir. Bu gün oruçla geçirildiği takdirde kişinin geçmişe ve geleceğe yönelik bir senelik günahı affedilir ve kula Vakfe'ye duranların sevabı verilir.”

Ol günāhlarına kefāret ola

Bir senelik māziye müstaḳbele

Pes ‘arefe günü kim şā’im olur

Vakfe’ye ṭuranlarıñ ecrin bulur (2888, 2889)

Hz. Muhammed bu günlerde oruç tutanların on ikrama mazhar olacaklarını belirtmiştir. Bunlar; “ömrün bereketlenmesi, malın ziyadeleşmesi, ailenin Allah tarafından muhafaza edilmesi, günahların silinmesi, sevapların kat kat yazılması, ölümün kolay olması, kabrin nurlanması, mahşerde sevabın ağır gelmesi, cehennemden kurtularak cennete girilmesi” dir.

Ṭamu odından bula yarın necāt

Hem bula dārü’n-na‘īm içre şebāt

Çünkü tutduñ işbu toḳuz gün tamām

‘İd-i adḥādur onuncı ve’s-selām (2897, 2898)

Kurban Bayramı: Kurban, Allah’ın rızasını kazanmak ve ona yakınlaşmak amacıyla dinî bir vecibeyi veya adağı yerine getirmek için sığır, deve, koyun, keçi cinsinden kesilen hayvandır. Kurban Bayramı da, Zilhicce ayının onuncu günü başlayıp dört gün süren ve ilk üç gününde kurban kesilen kutsal günlerdir. Şerifî, kurban kesmenin kulu Allah’a yakınlaştıracığından ve akan her bir damla kanın bir günahın silinmesine vesile olacağından bahsetmiştir.

Kim ola ḳurbān ile Ḥaḳḳ’a ḳarīb

Pāk olur cümle günāhdan dir Ḥabīb

İbtidā kim aḳa andan ḳatre dem

‘Afv olur cümle günāhları o dem (2905, 2906)

Maddi durumu yerinde olup da bu ibadeti yapmayanlardan şikâyetle bulunan Hz. Muhammed, kesilen hayvanın kulun ahiretteki bineği olacağını ve bu ibadetle elde edilecek sevabın tarif edilemeyeceğini dile getirmiştir.

Kesmeṣe vüs‘at bulan ḳurbān eger

İtse infāḳ cildi ṭolu sīm ü zer

Faḫl-ı ḳurbāna ber-ā-ber olmaz ol

Öyle ta'rif eyledi ecrin Resûl (2911, 2912)

Kurban kesmenin aslı Hz. Âdem'in oğulları Hâbil ile Kâbil'in zamanına kadar gitmektedir. Hz. Âdem'in çocukları daima biri erkek biri kız olmak üzere ikiz doğardı. O da bir defada doğan erkeği diğer defada doğan kızla evlendirirdi. Hâbil hayvancılıkla, Kâbil ise tarımla geçinirdi. Kâbil'in kız kardeşi Hâbil'inkinden daha güzeldi. Kâbil, kardeşini Hâbil'e vermeyerek kendisi onunla evlenmek istedi. Hâlbuki, Hz. Âdem olması gerekeni açık bir şekilde söylemiş, bu düşüncesinde ısrar etmemesi gerektiğini belirtmişti. Kızla kimin evleneceğini belirlemek üzere kurban kesilmesine karar verildi. Allah kimin kurbanını kabul ederse kızla o evlenecekti. Hâbil'in kurbanı kabul edildi. Ancak, Kâbil bunu kabullenemedi ve Hâbil'i öldürdü.

Qabûl olmadı gör qurbân-ı Qâbîl

Hudâ emrine olduğına gâfil

Varup makbûle ol qurbân-ı Hâbîl

Hudâ emrine olduğu çün 'âmil (3093, 3094)

Kurban kesmenin aslıyla ilgili olarak anlatılan kıssalardan bir diğeri de Hz. İbrâhîm ile Hz. İsmâîl arasındaki olaydır: Hz. İbrâhîm bir çocuğu olursa en sevdiği şeyi Allah'a kurban edeceğini vaat etmişti. Allah ona Hz. İsmâîl'i nasip etti. Zamanla vadini unutan Hz. İbrâhîm'e sözü rüyasında Cebrail aracılığıyla hatırlatıldı. Durumun farkına varan Hz. İbrâhîm oğlunu kurban etmek üzere hazırlığa başladı. Hz. Hacer'e de vadinden ve rüyasından bahsetti. Hz. İsmâîl, her şeyin farkına vardığında büyük bir teslimiyet gösterdi. Hz. İbrâhîm bıçağı birkaç kez Hz. İsmâîl'in boynuna sürmesine rağmen bıçak kesmedi. O esnada Allah Cebrail vasıtasıyla bir koç gönderdi. Kurban olarak o koçu kesmesini söyledi.

Qodı başın secdeye ol İsmâ'îl

Secde-i şükrâna kıldı Hakk'a bil

Dile gelüp anda ol koç söyledi

Beni zebh it yâ Nebiyyu'llâh didi (3058, 3059)

Aşure Günü: Aşure “aşer” kelimesinden gelmektedir. Aşer ise on sayısının karşılığıdır. Bu sayı, hem Muharrem ayının onuncu gününde gerçekleşen önemli olaylarla ilişkisi hem de halk arasında aşure tatlısının içinde on çeşitten hububat olması bakımından önemlidir.

Şerifi, aşure gününün manen iyi değerlendirilmesi gereken müstesna günlerden biri olduğunu vurgulamıştır. Aşure günü oruç tutanlara Allah'ın bin hac ve on bin şehit sevabını vereceğini dile getiren şair, bu günde yetimlere edilecek yardımın büyük hayırlara medar olacağını belirtmiştir.

Leyl-i 'aşûrede bir mü'min diger
İtdire bir mü'mine iftâr eger

Toyıladı güyâ Muhammed ümmetin
Haḵk katında oncadur bil 'izzetin (3314, 3315)

Aşure günü Allah'ın önemli olayları vücuda getirdiği bir gündür. Cenabıhak gökleri ve yerleri, dağları ve taşları bu günde yaratmıştır. Âdem ile Havvâ'nın yaratılışı, Hz. İbrâhîm'in doğumu ve ateşten kurtuluşu da aşure gününe denk gelir. Allah Firavun'u gark edip Hz. Mûsâ'yı onun elinden bu gün kurtarmış, Eyüp Peygamber'e de hastalığından şifayı aşure gününde vermiştir. Cennetten dünyaya gönderildikten sonra Hz. Âdem'in tövbesinin kabulü ile Süleymân Peygamber'in yüzüğünü bulduğu gün de aşure günüdür. Hz. İsâ aşure gününde dünyaya gelmiş ve yine bu günde göğe çıkarılmıştır. Kıyametin kopacağı günün de aşure günü olacağı rivayet edilmiştir. Hz. Muhammed'in Mekke'den Medine'ye yaptığı hicret aşure gününde gerçekleşmiştir.

Âdem ü Havvâ'yı ol gün Müste'ân
Yaradup ol gün cinân itdi mekân
Hem Süleymân buldı ol gün nigîn
Toğdı hem 'İsâ Nebî ol gün hemîn (3318, 3322)

Şerifi, aşure gününde hayvanların Allah korkusundan otlamayı bırakarak yavrularını emzirmediklerini belirtmiştir. Böylece şair, bu günde insanların Cenabıhakk'a daha yakın olacakları işler yapmaları gerektiğini ima etmiştir.

Otlamaz ol gün vuḥûş ile sibâc
Hem daḥı evlâdlara kılmaz razâc

Başların gök semtine tutup o gün
Havf-ı Haḵk'dan uralar ḳalbe düğün (3339, 3340)

Nûh Peygamber'in tufandan sonra gemiden inişi bu güne denk gelir. Hz. Nûh ve beraberindekiler, karaya ayak bastıktan sonra buldukları yaş-kuru yemişleri karıştırarak yemek yapmışlardır. İşte aşure yemeğinin ortaya çıkışı bu şekildedir. Daha sonra Hz.

Nûh, kavmine gözlerine sürme çekmelerini emretmiştir. Böylece gözlerindeki rahatsızlık da giderilmiştir.

Fevâkihden idüp cem'î kuru yaş

Anı itdiler ol dem 'âşûre âş

Dağı Nûh iktihâl emr itdi ol dem

Żiyâ-i çeşme sürme oldı merhem (3351, 3352)

H. Muhammed ve ashabı da aşure gününde yemek yaparak gözlerine sürme çekmişlerdir. H. Muhammed bu iki davranışı ümmetine tavsiye etmiştir. Aşure gününde dört rekât namaz kılmak, bir Fâtiha ile on İhlâs Suresi okumak, fakirlere destek olmak, müminlere yardım edip onlara dua etmek, özellikle tavsiye edilmiş; bunları yapmanın büyük sevap kazandıracağı belirtilmiştir.

İ'ānet ide ger mü'mine himmet

Olur 'ömri ziyâde rızk u devlet

İde mü'minlere ol gün du'âyı

Güyâ kıldı furûzât hep edâyı (3361, 3362)

2.4.1.7. Tasavvuf - tasavvufi kavramlar ve terimler

Tasavvuf, İslam mistisizmi anlamına gelmektedir. Gözlem ve muhakemeden çok duygu ve aşk yoluyla Allah'ı kavrama ve onunla bütünleşme düşüncesi olan tasavvufta amaç "Fenâfillah" ve "Bekâbillah" makamlarına ulaşmaktır. Yani, kul Allah uğruna her şeyi terk edip sadece onu düşünür hâle gelince ve onunla olma bilincine ulaştınca gerçek insan olmakta, yaratılışın nihai noktasına ulaşmaktadır. İşte, tasavvufun hedefi insanı bu mertebeye ulaştırmaktır. Bunu başarmak nefsi terbiye etmekle mümkündür. Nefsin terbiyesi on aşamada gerçekleşir ki buna "usûl-i aşere" denir. Bunlar sırasıyla "tövbe, zühd, tevekkül, kanaat, uzlet, zikir, Allah'a teveccüh, sabır, murakabe ve rıza"dır. Bu sayede nefis, "nefs-i kâmile" mertebesine ulaşır ve terbiye edilmiş olur.

Şerifi eserinde tasavvufla ilgili yukarıda bahsedilen bazı kavramlara yeri geldikçe değinmekte, bu vesileyle kişide bulunması gereken bir takım özellikleri dile getirmektedir. Ona göre kulun kendisine bir mürşit seçmesi şarttır. Ancak, bu hususta dikkatli olunmalıdır. Çünkü, hem aşk yoluyla hakikate ulaşmak artık zorlaşmış hem de ihlaslı mürşitlerin sayısı azalmıştır. Şair, gerçek önderin Kur'an-ı Kerim olması

gerektiğini vurgularken aşk ile girilmesi gereken yerin de irfan mektebi (medrese) olduğunu belirtmektedir.

Ey Şerîfî sözlerüñ hûb yigerek
 Evvelâ bir mürşid-i kâmil gerek
 Yetişür mürşid saña nazm-ı Kerîm
 Yâr-ı şâdık reh-nümâ oldur kadîm
 Mekteb-i ʿirfâna gir ʿaşk ile bak
 Gör niçe mirʿât-ı Hakk her bir sebak (7204, 7212, 7213)

2.4.1.7.1. Vahdet

Vahdet birlik demektir. Gerçek manada bir, Allah olduğundan onun tekliğini karşılayan bir kelimedir. Allah'ın birliğini kabul etmek imanın şartlarından olduğu gibi tasavvufun da temel düşüncelerindendir. Tasavvufta vahdet Allah'a yakınlıktır. Gönülün ve kalbin tamamen Allah ile meşgul edilmesi hâlidir.

Eyle kalbün zerreden şafî zücâc
 Maʿrifet güller bitür hoş iʿvicâc
 Kalb-i mü'min maʿrifet gülzârıdur
 Tevhîd-i Hakk ʿandelib esrârıdur (271, 278)

Şerîfî gerçek ilmin tevhit olduğunu belirtmekte, iki hayatta istenilen huzurun ancak tevhit ile mümkün olabileceğini dile getirmektedir. Ona göre, vahdetin yeri olan kalp dört şeyden arındırılmalıdır. Bunlar; yanlış inanışlar, kötülüğü emreden nefis, dünya muhabbeti ve şeytandır. Şair, ancak bu düşmanlardan korunmuş bir kalpte marifet güllerinin bitebileceğini ifade etmektedir.

Dü-cihānuñ devleti tevḥîd ile
 Râh-ı cennet bulunur taʿrîf ile
 Ḥubb-ı dünyâ hem daḥı iblîs ʿadûv
 Kılmaya gülzâr-ı kalbe pes gulûv (268, 279)

Vahdetin tersi kesrettir. Yani, insanın zihnini Allah dışındaki varlıklarla meşgul etmesi, onlarda boğulmasıdır. Şerîfî, vahdetin kişiye rahatlık getireceğini söylerken kesretin de insanı zahmete ve sıkıntıya götüreceğini belirtmektedir. Ona göre kul, yaşantıyla ve sözle Allah'ın birliğini sürekli hatırlamalıdır.

Ma'lûm iken rāḥat ol vaḥdetdedür
 Ne 'aceb keşret ile zaḥmetdedür
 Şıdk ile her-dem şehâdet idelim
 Zıkr ü tevḥîd dilde 'âdet idelim
 Bu lisân-ı ḥâl ile ya kalb ile
 Vir bize taşdıķ-i tevḥîd kavlı ile (7029, 8081, 8083)

2.4.1.7.2. Aşk

Tasavvufta aşk, sevginin son mertebesidir. Yani, sevginin insanı tam olarak hükmü altına almasıdır. Aşkın “mecazi aşk” ve “hakiki aşk” olarak ikiye ayrıldığı düşünüldüğünde ise, kulun varlığın aslı ve yaratılış sebebi olan ilahi aşka sahip olması demektir.

Şerifî, Allah’a duyulacak sonsuz sevginin insanın temel özelliği olması gerektiğini belirtir. Ona göre insanı diğer varlıklardan ayıracak en büyük vasıf da budur. Şair, aşk meclislerine girerek Allah muhabbetinin kazanılmasını tavsiye etmektedir.

'Aşk-ı Hakk'dan yoğ ise sende nişân
 Zâr ile gel bezm-i 'aşka gir nihân
 Kimde ki 'aşkuñ nişânı olmaya
 Hardan anuñ belki farkı olmaya (9206, 9207)

Şair, dünyadaki sıkıntılardan kurtulmanın aşk denizine dalmakla mümkün olabileceğini söylemiş, böylece aşkın insanlar için ne kadar önemli olduğunu dile getirmiştir. Çünkü, Cenabıhak dünyada her dert için derman da yaratmıştır, ancak önemli olan onu bulabilmektir.

Ey birâder derde dermân çok olur
 'Aşk-ı olmayana dermân yok olur
 Ger dilersen derdüñe dermân eger
 Tal bu 'aşkuñ bahrine tâ ser-te-ser (9229-9230)

Şerifî, Allah’a olan sevginin dil ile belirtildiği gibi yaşantıyla da gösterilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Ona göre “ibadetleri titizlikle yerine getirmek, Hz. Muhammed’in sünnetine göre hayatı şekillendirmek, Kur’an-ı Kerim’i okumak, âlimlere ve salih kullara hürmet etmek, nasihatlere kulak vermek, fakirlere yardım edip

misafirlere ikramda bulunmak ve haset-hırs gibi hasletleri terk etmek” Allah sevgisinin en büyük belirtileridir.

Hem Һased Һırşı atar gönlünden ol
Bulısar ol dem Һudā ‘aşkına yol
Muttaşf olan bu evşâflarla hoş
Lā-cerem eyler Һudā ‘aşkını nüş (9238, 9240)

2.4.1.7.3. İhlas (Samimiyet)

İhlas, ibadetleri ve hayırlı işleri yalnız ve yalnız Allah’ın rızasını kazanmak için yapmak, ibadetlerde dünyevi başka bir gaye gütmemek demektir. Bunun için de kalp temizliği çok önemlidir. Sadece Allah aşkını gönlüne yerleştirmiş bir kulun ihlasta muvaffak olması daha kolaydır.

Şair, ihlassız yapılan ibadetlerin neticesiz kalacağını belirtmiş, bunların faydasız zahmetlerden öteye gidemeyeceğini dile getirmiştir. Dünya menfaati takip edilmeden gerçekleştirilen amellerin nurlu olacağını ifade eden şair, ihlasla okunacak Kur’an-ı Kerim’in Hz. Muhammed’le sohbet etmiş gibi feyze vesile olacağını müjdelemiştir.

Kim okur Ԡur’ân’ı iһlâş ile tām
Güyā kim kıldı Resûl ile kelām
Egerçi sende yok iһlâş himmet
Açup destüni itme boşa zahmet (8867, 10139)

Şerîfî, ebedî hayattaki mutluluğun bu dünyadaki ihlaslı amellerle paralel olduğunu dile getirmektedir. Dünyada ve ahirette zarar ve korkudan kurtulmanın tek çaresi de samimi bir niyetle yapılan işlerdir.

Şerîfî kıl ‘amel iһlâş kafesde yār iken rûhuñ
Göçersin ‘ākıbet bir gün o bâķî mülkin it ābād
Bir ‘ibādetde ola iһlâş eger
Şāhibinden ref olur Һavf u Һaţar (10701, 12375)

2.4.1.7.4. Tövbe

Tövbe, yapılan fenalığa pişman olmak demektir. Şerifi, tövbenin kullara Allah'ın bir ikramı olduğunu belirtmektedir. Çünkü, bütün hataların silinmesi tövbe ile mümkündür. Günahkârlık zehrinin tiryakı da tövbedir.

Günāh emrāzına bu tevbe dermān

Halāşı bulur anuñla bu insān

Zehr-i fışka tevbe tiryāk oldu çün

Tevbesiz kıl hışm-ı Bārī'de zebūn (465, 9585)

Kulun yaratanından asla ümidini kesmemesi gerekir. Deryalarca günahı olan bir insanın pişmanlık gösterdiğinde affedileceği Allah tarafından müjdelenmiştir. Küfür ve şirk dışındaki bütün günahlar bu af sınırının içerisinde. Ancak, tövbenin sadece dil ile değil gönülle birleştirilerek yapılması gerekmektedir.

Tevbe eyle bu ḥabāşet işlere

Düşme dām-ı hırşa bu teşvīşlere

Dil ile gönül muṭābık olsa ger

Ol zamānda tevbe olur muṭteber (6210, 9592)

Şerifi, pişmanlığın samimi olması gerektiğini vurgulamaktadır. Eserde, alışkanlık hâline getirilen günahların affedilme olasılığının azalacağı belirtilmiştir. Kişi, aynı günahı üç defadan fazla işlememeye çalışmalıdır. Ancak şu da unutulmamalıdır ki, ruh cesetten ayrılana kadar tövbe imkânı insanlara verilmiştir.

Olsa ger üçden ziyāde bir günāh

Qorqulur kim tevbesi olur tebāh

Cān boğazda gārgara idince dek

Tevbe maḳbūldür didi bī-reyb u şekk(9595, 9597)

Şairin dile getirdiği bir diğer husus da, günahkârlar hakkında kötü zan beslemek yanlışlığıdır. Çünkü, hatanın affedilip affedilmediği bilinemez. Bazen affedilip yerine sevap bile yazılabilir. Şerifi, kişinin kendi kusurlarının affi için dua etmesi gerektiğini belirtmekte, başkalarının günahı ile meşgul olmamayı ders vermektedir. Ona göre, insanın kendi nefesine söz dinletemedikçe başkalarını hidayete getirmesi de mümkün değildir.

Sen günāh-kārlara itme sū-i zan

Yarlıġar tevbe ile ol Zü'l-Minen

Eylemezsin çünki sen kendüñe pend

Ėayrılar eyler mi pendüñe pesend (9650, 9660)

2.4.1.7.5. Nefis

Tasavvufta nefis, insandaki terbiye edilmesi gereken kötü istek ve duyguları karşılamaktadır. Bu manadaki nefis, kişinin en büyük düşmanı olduğundan mücahede ile katledilmesi gerekmektedir. Zaten, kulun gerçek cihadı da nefsiyle yaptığı cihattır.

Nefs-i emmâre ile eyler cihād

İstemez kim ala dünyā ile dād

Hevā-yı nefis ile ol şerr-i şeytān

Düşürmüşdür beni hızlāna her-ān (12429, 12479)

Nefis, “nefs-i emmâre”den “nefs-i kāmîle”ye doğru terakki ettirildikçe insanın düşmanı olmaktan çıkar, kulu ebedî saadete götüren bir vasıtaya dönüşür. Buna nefis terbiyesi denir. Şerifî, nefsi terbiye yollarından da bahseder. Ona göre riyazet, çile gibi yolların yanında ibadetlere gösterilecek titizlik de nefsin dizginlenmesinde önemlidir. Böylece insan, en büyük düşmanının sözüne uymayacaktır.

Taşadduk eyleyüp mālımı yek-sān

Boğazlaram dahı nefsimi āsān

Gitmeyelim nefis-i emmār izine

Uymayalım ol ‘adūnuñ sözine (488, 1195)

2.4.1.7.6. Uzlet

Kelime karşılığı “yalnızlık” olan uzlet, tasavvufî bir kavram olarak “emir ve yasakları ihlasla yerine getirip Allah’ın rızasını kazanmak için toplumdan uzaklaşarak tek başına yaşamak” demektir. Bu, tamamen insanlardan uzak durmak şeklinde uygulanabileceği gibi gereksiz sözlerden ve davranışlardan kaçınarak zamanı iyi değerlendirmeye çalışmak biçiminde de gerçekleştirilebilir.

Şerifî, nefsin akıl karşısındaki mağlubiyetinin ancak uzletle mümkün olabileceğini dile getirmektedir. Şair, nefse galip gelmek için uzleti şart görmekte ve bir olan Allah’a yaklaşmak için uzlet köşesinin tercih edilmesini tavsiye etmektedir.

İdegör künc-i vaḥdet saña meṣvā

Bulunmaz künc-i ʿuzlet gibi meṣvā

Ey Şerîfî kürsî-i ʿuzletde kıl kendüñe vaʿz

Key zebûn it nefsi ʿaql u fehme ser-dâr olmaya (8325, 9251)

2.4.1.7.7. Riyazet

Riyazetin kelime manası “idman, eğitme”dir. Tasavvufta ise, kulun nefsini terbiye etmek için kendini az yemek, içmek ve uyumak gibi şeylere alıştırmasıdır. Riyazet, fikrin sadece ibadetlerle ve Allah’ın rızasını kazandıracak davranışlarla meşgul olmasını sağlayacak ve sonunda nefis eğitilecektir.

Kıl riyāzet ile nefsi pāy-māl

Açmaya ol sū-i fiʿlle perr ü bāl (3620)

Şair, kulun cahillerden ancak riyazet ile kurtulabileceğini belirtmektedir. Şerîfî’ye göre, dünyada bolluk içinde yaşamak yerine riyazet kalemiyle göze kanaat sürmesi çekmek daha doğru bir davranıştır.

Vir bize vaḥdet sarāyında riyāzetden besāt

İdelim nā-dānelerden ʿuzlet ile ihtiyāt

Riyāzet māl ile kühl-i ḵanāʿat dīdeñe çek sen

Ġinā kervānınuñ rāhın gözedüp intizār itmez (2832, 6151)

Riyazetten gelecek sıkıntının tevekkül ile aşılabileceğine değinen şair, bunların bilincinde olanlara mutluluk tahtına oturacaklarını müjdelemektedir.

Tevekkül ḥānesinde ol riyāzet zaḥmına ṭākat

Getürmiş ʿārifi gör dāʿimā taḥt-ı sürûrunda (10013)

2.4.2. Ahlaki anlayış

2.4.2.1. Kişide bulunması gereken özellikler

2.4.2.1.1. Kanaat

Olanla yetinmek, kismetten fazlasına göz dikmemek anlamına gelen kanaat, Şerîfî’ye göre insanda bulunması gereken başlıca özelliklerdendir.

Şair Hz. Mûsâ ile Kârûn arasındaki kıssayı (3473-3559) anlattıktan sonra, Kârûn’un malıyla birlikte helak edilmesinin sebebini üç yanlış haslete bağlar. Bunlar;

zekât vermemek, dünya malına hırs göstermek ve iftira etmektir. Şair, dünya malına gösterilen hırsı kanaatsizlik olarak değerlendirmektedir.

Helāk-ı Kārūn'a üç nesne bā'is

Biri men'-i zekât hem biri hâriş

Üçüncü oldu ol bühtân-ı a'zâm

Bu haşletler ile a'lâ olur kem (3560, 3561)

Pend-i Gülistan'da, bu hasletlerin insanı dünyada ve ahirette zarara sokacağı belirtilerek gerçek mümin olmanın kanaatsizlik gibi kötü huylardan uzak durmaya bağlı olduğu ifade edilmiştir.

Bu haşletler ider insānı mağmūm

Dü-âlemde olur maḫhūr u mezmūm

Bu hūylar kimde olsa mü'min olmaz

Düşer hızlāna dā'im yüzi gülmez (3562, 3563)

Şerifi, Allah'tan kanaat hasletini talep eder. Ona göre hayatın güzel geçmesi kanat badesinden içilecek yuduma bağlıdır. Şair, bu alışkanlığın her türlü maddi imkândan daha üstün olduğunu düşünür.

İlāhî işbu hūylardan ırak it

Kanā'at kūşesin bize turaḫ it

Kanā'at bādesinden eylegil nūş

Cihān sīm ü zerinden ol saña hoş (3564, 5692)

2.4.2.1.2. Az uyumak (seher vakti uyumamak)

İslam dininde uyumamanın tavsiye edildiği zamanlar vardır. Mekruh olarak değerlendiren bu vakitler “feylûle (ikindiden akşama kadar olan zaman)” ile “gaylûle (güneşin doğuşundan sonraki zaman)” olarak tabir edilmektedir. Pend-i Gülistan'da bu vakitlerdeki uykunun zararlarına ve günün büyük bir kısmını uyku ile geçirmenin yanlışlığına dikkat çekilmiştir.

Şerifi, az uyumayla ilgili düşüncelerini eserin “Mebhas-i Teheccüd” bölümünde dile getirir. Ona göre arif insanlar cisminin ihtiyacı kadar uyurlar. Nitekim, az uyumak, az yemek ve az konuşmak kişiyi melekîyet mertebesine çıkaran, ona “kâmil insan” vasfını kazandıran özelliklerdendir.

Uyumaz ‘ārif dahı kāmīl dırāz

Uyur ancaḡ rāḡat-ı cism içün az

Az yimek az uyumak az söylemek

İnsānı ḡayvān iken ider melek (1783, 1784)

Olgun kişinin Allah’tan korkarak sabaha kadar uyuyamayacağını dile getiren Şerifi, Cenabıhakk’ın uykusundan fedakârlık gösteren insana çok nimetler vaat ettiğini belirtmiştir.

Ḥavf-ı Ḥaḡḡ’dan rāḡat olmaz kāmīl er

Uyumaz tā şubḡa dek ḡābı keser

Ḥavf-ı Ḥaḡḡ’dan uyḡusun kılan fidā

Gör neler va‘d eyledi aña Ḥudā (1790, 1791)

Seher vakti uyumanın günahı, sabahtan akşama kadar içki dağıtan bir insanın elde edeceği günahdan daha fazladır. Bu vakitte uyumamak, insanın meleklerle benzemesini sağlar

Bir kişi tursa şabāḡdan her seḡer

Eylese küpden küpe hem naḡl-i ḡamr

Uyumakdan ol seḡer vaḡtinde ḡāb

Taḡfīf oldı ol günāḡdan bu şarāb

Uyumak vaḡt-i seḡer mu‘tād-ı seg

Uyumaz vaḡt-i seḡer ṡab‘-ı melek (1833, 1834, 1835)

Şerifi’ye göre, seher vakti uyumak ömrün ve rızkın azalmasına sebep olmaktadır. Bu vakitteki uyku neslin körelmesinin de nedenidir. Fakirlerin artmasının ve zenginlerin azalmasının başlıca sebebi de sabah vakti uyumaktır.

Bu seḡer vaḡt-i iden nevm-i keṡīr

Eksilür rızḡı olur ‘ömri ḡaṡīr

Ol sebebdür aḡniyānuñ nesli az

Ol seḡer vaḡt-i yatur ḡāba dırāz

Hem sebep bu keṡret-i nesl-i faḡīr

Bu seḡer vaḡt-i ider nevmi ḡatır (1838, 1846, 1847)

Uykuya düşkünlüğün insanı talihsiz kılacağından bahseden Şerifi, sabaha kadar oturup seher vakti uyumayı imana aykırı bir iş olarak değerlendirmektedir. Ona göre, böyle kişiler hayatlarını lüzumsuz düşüncelerle geçirmektedirler.

Şimdi ʿādet eylemiş aʿvām kibār

Oturur şeb tā seher vakti yatar

Adı müʿmin hep muğāyir işleri

Nā-sezā işleredür teşvīşleri (1849, 1850)

2.4.2.1.3. Anne-baba hakkına riayet etmek

Şerifi anne-baba hakkının özellikle dikkat edilmesi gereken bir konu olduğunu vurgulamakta, iki hayatta mutlu olmayı onlara yapılacak hizmete bağlamaktadır.

Ata ana haqqını bil key ulu

Gönlün içre cümleden kıl sevgilü

Anlaruñ hizmetlerinde ol müdām

Tā olasın her dü-ālem müstedām (3906, 3907)

Kişinin babasına izni haricinde imamlık yapmasının bile edebe aykırı olduğunu ifade eden şair; anne-babanın önünde yürümeyi, onlardan önce söze ve yemeğe başlamayı, sözlerini kesmeyi, onlarla konuşurken sesi yükseltmeyi, kızdıkları zaman kötü sözle karşılık vermeyi anne-babaya karşı yapılan hataların başında sıralamaktadır. İnsanın anne-babasına karşı daima yumuşak sözlü ve güler yüzlü olması da şairin tavsiyeleri arasındadır.

Eyleme taḫdīm yürüdügi zamān

Ol meger ola delālet çün hemān

Söyle sen nerm eyle aña sözüñi

Rū-tebessüm göstür her-dem yüzüñi (3913, 3914)

İnsan, anne-babasına asi olmamalıdır. Ancak, Allah'ın hoşuna gitmeyecek bir şey istediklerinde bunu yerine getirmek de doğru değildir. Çünkü, bu kez kişi Rabbine karşı isyanda bulunmuş olur.

Emir kılsa hem ata ana diger

Eyle şu maʿşiyyeti dise eger

Eyleme emr ile nā-meşrūʿ işi

‘Āṣī olma kıl için Hakk’a kışi (3918, 3920)

Eserde, babanın kalbini kırmamak hususunda kişinin daha fazla dikkatli olması gerektiği vurgulanmaktadır. Çünkü, anneye göre babanın şefkati daha azdır ve kalbi çabuk kırılabilir. Babanın duasının tez kabul edildiğinden bahseden şair, onlara karşı hizmette aceleci davranmak gerektiğini söylemiştir.

Ataya nisbet ananun şefkati

Çok olur pes inkisârdan gayreti

Çün olur ata du‘ası tiz kabûl

Anlarnun hizmetlerinde ol ‘acûl (3925, 3943)

Şerifi eş hatırı için anne-baba hukukunun çiğnenmemesi gerektiğini belirtmiş, makbul görülen en önemli davranışların bile anne-baba izni olmadan gerçekleşemeyeceğini dile getirmiştir. Şair, ilim tahsili için de olsa onların rızalarının alınmasını gerekli görmektedir.

Ba‘zı er var ananun hatrın yıkar

‘Avratın sözini eyler ihtiyâr

Olmadıçça izni ananun diger

Gitme hacca taḥṣîl-i ‘ilme püser (3960, 4060)

Ancak, bir kişinin cahil kalması Allah’ın hoşuna gitmeyen bir durumdur. Anne-baba çocuğunun ilim öğrenmemesine çabalıyorsa, bu kez Allah’ın rızasını kazanmak için onları dinlememek daha doğru olacaktır. Bu, Pend-i Gülistan’da şu beyitlerle ifade edilmektedir:

Lîki ‘ilm-i hâlini bilmege er

Sa‘y idüp mâni‘ ola mâder eger

Olmasa ger diñleme ey merd-hâş

‘Āṣī olmakdan Hudâ’ya ol ḥalâş

Lîki sünnet nâfile hem müstecâb

Taḥṣîlinden hizmet-i vâlid eḥab (4113, 4116, 4117)

Şair, anne-babaya gösterilen davranışın kişiye aynen döneceğini belirtmiştir. Yani, kim anne-babasına kötü muamelede bulunursa çocuklarından benzer tavırlar görecektir, kim onların gönüllerini hoş tutarsa muhakkak karşılığını kendi çocuklarından alacaktır.

Ne deñlü kılsan ata anaya dād
O deñlü eyler oğluñ saña imdād

Peder mäderlere ger didüñ acı
İder oğluñ saña acı kelecı (4209, 4210)

Şerifi, anne-babalara karşı yapılan yanlış davranışlardan oldukça rahatsızdır. Artık onlara kıymet verilmediğini dile getiren şair, gençlerin kendi düşünceleriyle hareket edip anne-babalarının fikirlerini beğenmediklerini söylemektedir.

Ana ‘aqlın beğenmez şimdi evlād
Begenmiş kendi ‘aqlın re’-y-i efsād

Atanuñ sözün evlād eylemez gūş
Ne tedbīr itse gelmez oğluna hoş (4212, 4213)

Şerifi, anne-baba hakkıyla ilgili birkaç hadis ve ayetin manasını bölümün sonundaki kasidede dile getirmiştir. Buna göre Cenabıhak, Kur’an-ı Kerim’de anne-babaya “öf” bile denilmemesi gerektiğini emretmiştir.

Buyurdı Hakk kelāmında dimeñ ata anaya üf
Dağı sözlerine i’rāz idüp eylemeyüñ efsād (4277)

Yine hadiste belirtildiği üzere, insan ne kadar ibadet ederse etsin anne-babasına kötü davrandığı müddetçe cehenneme girmekten kurtulamayacak, ne kadar hatası olursa olsun anne-babasını hoşnut ettiği taktirde sonunda cennete kavuşacaktır.

Buyurdı hem Resūlu’llāh ata anaya olan ‘āk
Ne deñlü Hālik’a tāt kılur āhır yana ecsād
Peder mäderleri hoşnūd iden hoş bulısar maşşūd
Ne deñlü Hālik’a ‘işıyān ide āhır cinān ābād (4287, 4288)

2.4.2.1.4. Komşu hakkına dikkat etmek

Şerifi, kulun Allah’a iman ve ibadetten sonra yapması gereken en önemli işin yakın ve uzak komşuya iyilik etmek olduğunu söylemektedir.

Ya’nī Müslim ola konşı akrabā
Aña ihsān eyle maşşūş dir Hudā (4295)

Pend-i Gülistan’da Hz. Muhammed’in üç kısım komşudan bahsettiği görülmektedir. Bunlardan birincisi kişinin akrabalarıdır. İkincisi akraba olmayıp

Müslüman olanlardır. Üçüncü kısım ise, Müslüman olmayıp İslam memleketlerinde yaşamasına izin verilmiş insanlardır. Eserde birincisinin akrabalık, müminlik ve komşuluk hakkı; ikincisinin komşuluk ve müminlik; üçüncüsünün ise sadece komşuluk hakkının olduğu ve bunların yerine getirilmesi gerektiği vurgulanmaktadır.

Hem buyurdi ol Resül-i bâ-şafā

Üç kışımdur kōnşı biri akrabā

Biri Müslim nā-karābet kōnşıdur

Biri müşrik zımmī ol da kōnşıdur (4298, 4299)

Şerifi, eserinde Hz. Muhammed'in bazı tavsiyelerine de yer vermiştir. Buna göre; komşu ile kavga edilmemeli, borç para istediği zaman verilmeli, davetine icabet edilmelidir. Yardım isteğine karşılık vermek ve hastalığında hâlini sormak da Müslüman'ın komşusuna karşı görevlerindendir. Yakınları vefat ettiğinde taziyede bulunmalı, yolculuğa çıktığında ailesinin ihtiyaçları karşılanmalıdır. İzni olmadıkça komşunun evinden daha yüksek bir ev yapmak da hoş karşılanmayan davranışlardır. Yemek kokusuyla komşuya sıkıntı verilmemeli, pişirilen yemekler komşuyla paylaşılmalıdır.

Hem ta'ām kōkusile kılma cefā

İllā göndür aña hışşe kıl vefā

Eyleme yüksek bināsı üzre dār

İllā tatyīb olsa hātır hoş bu kār (4311, 4312)

Hz. Muhammed, kulun komşuyu razı etmekle Allah'a yakınlaşacağını belirtmiş; bir musibet veya darlık içinde bulunan komşunun sıkıntısını gidermeyi veya borcunu ödemesine yardım etmeyi, iman sahibi olmanın üç işaretinden biri olarak göstermiştir.

Pes üçünci olsa kōnşı mübtelā

Borc ile yāhūd ire aña belā

Ödemek borcun aña olmak naşır

Qurtarup şiddetden olmak dest-gār (4318, 4319)

Şerifi, eserinde hadisten iktibasla insanın kendisine yapacağı on kötülüğü sıralamaktadır. Bunlardan biri de, tok olan bir kişinin aç olan komşusuna yardım etmemesidir.

Ola onuncı eger şeb'ān bir er

Konşusu cūcān olup göre keder

Yedüğünden virmeye her kez ta‘ām

Bu fi‘iller şāhibi rüsvāy-ı cām (4339, 4340)

Pend-i Gülistan’da komşu hakkı anne-baba hakkı gibi görülmüştür. Komşusuna güven veremeyen kişinin zayıf imanlı olduğuna hükmedilmiş, Allah’ın böyle insanlardan razı olmayacağı belirtilmiştir.

Ana haqqı gibidür ihkāk-ı cār

Kıl ri‘āyet haqqına leyl ü nehār

Emīn olmazsa konşu konşısından

Cenāb-ı Haqq ola mı rāzı andan (4342, 4435)

Şerifi, komşuyu incitmeyi Cenabıhakk’ı ve Hz. Muhammed’i incitmekle bir görmüş ve böyle bir hatadan kaçınmayı şiddetle tavsiye etmiştir. Şair, komşuya kötü bir isim takmakla ve onun olumsuz yönlerini hatırlamakla yapılan kırılcılığın yanlışlığını da dile getirmiştir.

Konşunuñ incinmesinden kıl hāzer

İncinür senden Resūl-i mu‘teber

İncinürse ol Habīb-i Muştafā

İncinür Hallāk-ı cālem Kibriyā

Kemlik ile itme yād incinecek kıma ad

Olmayasın nā-murād yakma gönül içre nār (4347, 4348, 4553)

İhtiyaç sahibi bir komşu varken hacca gitmeyi hata olarak gören şair, onların sıkıntısını gidermeyi “hacc-ı has” şeklinde tabir etmiştir.

Konşu aç muhtāc iken saña ahī

Lāyık olmaz hacca varmak bil dahı

Kıl gürisnelikden anları hālāş

Var ise vüs‘at kıl andan hacc-ı hāş (4350, 4351)

Şerifi, komşu ilişkilerinde dikkat edilmesi gereken hususları ayrıntılı bir şekilde ele almıştır. Buna göre, komşunun yanlış sözlerine bakılmamalı, onlara karşı yüz çevrilmemelidir. Komşu akraba gibi görülmeli, kusurları yüzlerine karşı söylenmemeli, sadaka ve zekât fakir komşuya verilmelidir. Komşunun hatalarını örtmek, mümkün ise bunları düzeltmeye çalışmak, fenalığına karşı iyilikle mukabele etmek gerekmektedir.

Güzel davranışlarını övmek ve bunları insanlara anlatmak da komşuya karşı başlıca görevlerdendir.

Görürsin konuşıda sū-i fi‘āli
 Sen ıslāh it kabūl itme o hāli
 Eger konuşı ola medhe sezā-ver
 Anı terġīb idegör nāsa ekser
 Eğer konuşı iderse saña kemlik
 Bedel kıl kemligine sen de eylik (4420, 4424, 4496)

2.4.2.1.5. Akriba hukukuna dikkat etmek /akrabaları ziyaret etmek

Şerifî, akrabalığı ikiye ayırmaktadır. Bunlar mahrem olanlar ile olmayanlardır. Şair, mahrem olan akrabalarından biri zor duruma düştüğünde onlara yardım etmeyi vacip bir görev olarak değerlendirmektedir.

Zī-maḥrem oldısa miskīn ü efkar
 Olup kesbinde ‘āciz hāli muṣṭar
 Gözetmek oldı vācib saña ey yār
 Su‘āl it hālını eylemegil ‘ār (4560, 4561)

Sıla-i rahim, hısım-akrabayı ziyaret etmek, onlarla görüşmek ve alakayı devam ettirmek anlamındadır. Şaire göre bu görevin yerine getirilmemesine hiçbir bahane ileri sürülemez. Zaten akrabayla ilişkiyi kesmek cennetten uzaklaşmak anlamına geldiği ve “vatan sevgisi imandandır” hadisi düşünüldüğünde konunun önemi iyice anlaşılmaktadır.

Şıla-i rahmi kıl itme bahāne
 Getürme ‘özü-i envā‘ı dehāna
 Şılayı kat‘ hemān dūr-ı cināndur
 Dahı “ḥubbü’l-vaṭān mine’l-īmān”dur (4562, 4563)

Geçerli bir sebeple akrabalar ziyaret edilemediğinde selamla veya mektupla bu görevi yerine getirmeyi tavsiye eden Şerifî, sıla-i rahmin ömrün artmasına ve rızkın çoğalmasına vesile olacağından bahseder.

Eger olduñsa ma‘lūl dahı ma‘zūr
 Selāmın mektübün eyleme maḳṣūr

Şıla-i rahm kılmak hūb dimişler

Tezīdū'l-‘ömr keşirü'r-rızk dimişler (4564, 4565)

Akrabaları ziyaret etmek pek çok güzel neticeyi de beraberinde getirmektedir. Allah'ın rızasını kazanmak, insanları sevindirmek, sevaplı bir iş yapmış olmak, hasret çekenleri kavuşturmak, şeytanın müminler üzerindeki oyunlarını bozmak, rızkı bereketlendirmek, ömrün uzamasına sebep olmak ve kabir ehlini memnun etmek bunlardan bazılarıdır.

Şıla-i erhāmda vardur on hişāl

Rāzı olur evvelā ol Zū'l-Celāl

Hem olur anda mürüvvet izdiyād

İdelər hem mevtini hayr ile yād (4640, 4647)

Şerifi, akrabayı ziyaretle ilgili olarak yaşadığı toplumu eleştirmektedir. Ona göre, artık akrabalar birbirlerini akrep gibi görmektedirler. Duyulan kin araya ayrılık tohumları ekmiş, akrabalar birbirlerinin kusurunu araştırıp kötü yanlarını halka yayma çabasına girmişlerdir. Zenginin fakir yakınına bir faydası kalmamış, yardım etmek endişesi akrabalığını ona unutturmuştur. Dünya malı için öz kardeşler birbirlerinin kanını içmeye başlamışlardır. Şair, böyle bir toplumda sıla-i rahmi gerçekleştirmenin ne kadar zor olduğunu vurgulamaya çalışmıştır.

Ey Şerifî oldı şimdi bir zamān

Akrabālar görünür ‘akreb hemān

Ba‘zı kardaş māl içün dünyā içün

İçmek ister kardaşı kanın niçün (4648, 4660)

Şair, akrabalar içinde kız kardeşin hakkına özellikle değinmektedir. Çünkü, onların hizmeti kişiye oldukça fazladır. Şerifi, bu dünyada kız kardeşinin kıymetini bilenlerin ahirette şefaatlerine mazhar olacaklarını belirtmiştir. Aksiyle düşünüldüğünde de ebedî hayattaki bazı sıkıntılar kız kardeşi incitmekten kaynaklanmaktadır.

Bir dahı saña naşihāt ey püser

Eyle kız kardaşuñ āhından hāzer

İncidirsən bunda sen kız kardaşın

Āhiretde yanışa varur işüñ (4664, 4691)

Akrabalardan hala, amca, baba yarısı; teyze, dayı ise anne yarısı olarak tarif edilmektedir. Şerifi, onlara karşı da gerekli ilgiyi ve hürmeti göstermek gerektiğinden bahsetmiştir. Ona göre iki âlemde mutluluğa ermek ancak bu şekilde mümkündür.

Al dağı gönülün zevi'l-erhâmlaruñ

Bâ-huşûş bibilerün hâlalaruñ

Kaṭ-ı rahm idüp olardan kesme pây

Olayım dersen iki âlemde bây (4697, 4698)

2.4.2.1.6. Emaneti korumak

Şerifi, Pend-i Gülistan'da emaneti korumanın zorluğundan bahsetmiş, böyle bir endişe olduğunda emaneti kabul etmemek gerektiğini dile getirmiştir. İnsan, emanete kendi malından daha ziyade dikkat etmek durumundadır. Aksi taktirde büyük bir vebal altında kalmış olacaktır.

Bu emānet hıfzı müşkildür oğul

Hıfz idemezsin anı alma koğul

Kendi mālından anı gözle katı

Žāyiṭ itme kim çekersin zaḥmeti (5228, 5231)

Emanetin eksilmesi durumunda yapılacak şey onu misliyle telafi etmektir. Bu mümkün değilse emanet sahibinin rızasını almak gerekmektedir. Yoksa, bu hatanın cehennemdeki azabı büyük olacaktır.

Žāyiṭ olan olsa cins-i me'külāt

Žāyiṭ olduğu kadar sen aña kat

Yoğ ise mişli edā mümkün eger

Rāzı eyle her ne yüzden ola ger (5235, 5236)

Şair, geçici olarak ekilen tarlanın bile kişiye emanet olduğunu ifade eder. İnsan, tarlaya kendi mülkü gibi bakmakla ve zarar vermemekle yükümlüdür.

Ücret ile bezr-ger olduñsa hoş

Kendi mülkin gibi tarlasını koş (5239)

Şerifi, borç olarak alınan canlı-cansız malları da emanet grubunda değerlendirmektedir. Gönderilen selamın ulaştırılması, işçilerin çalışma şartlarının düzenlenmesi, verilen sözün yerine getirilmesi, yapılan iyiliklere karşılık verilmesi,

istenilen siparişlerin alınması, çalıştırılan kişilerin ücretlerinin verilmesi, eserde birer emanet türü olarak görülmekte ve bunlarla ilgili dikkat edilmesi gereken hususlar açıklanmaktadır.

Ger selām göndürse biri ya peyām

Bil emānet yerine virgil tamām

Hem emānetdür sipāriş eyle gūş

Alıvir didigin it hātrını hoş (5257, 5258)

Şerifi, bir kasidesinde maddi emanetlerin yanında manevi emanetleri de sıralamaktadır. Kur'an-ı Kerim'i doğru okumak, namaz kılmak, iman etmek, Allah'ı zikredip ona ibadette bulunmak, aileye iyi bakmak, komşu hakkına dikkat etmek, başkalarına dua etmek, talebe okutmak ve kişinin kendi canını koruması, bu emanetler arasında belirtilmektedir.

Emānetdür saña ĩmān gönülden eylegil ĩkān

Bu ĩslām şükrini her-ān gönülde yaz kitābetden

Emānetdür 'ibādetler Ĥudā'ya zıkr ü tātler

Geçer bu vakt-i fırsatlar düşür 'akluñ bu sātaden (5319, 5320)

2.4.2.1.7. Seha (cömertlik)

Şerifi, eserinde hadislerden hareketle cömertliğin önemini ortaya koymaya çalışmıştır. Hz. Muhammed “sehavet (cömertlik) ağacı cennettir, dallarının ucu ise dünyaya sarkmıştır. Kim bunlara tutunursa cennete kavuşur. Kim cehennemden çıkan buhl (cimrilik) ağacına tutunursa cehenneme gidecektir.” demiştir.

Dir Resūl'ullāh şehāvet ağacı

Cennet içre dünyāya inmiş ucu

Yapuşanlar bu fenāda dalına

Ol varur bāğ-ı cinānuñ iline (5709, 5710)

Cömertlerin sırat köprüsünü şimşek gibi geçerek cennete gideceklerine dair hadisi zikreden Şerifi, bu güzel huya sahip olanların yiyeceklerinde şifanın bulunduğunu dile getirmiştir.

Hem buyurdı ol Resūl-i bā-şafā

Var şehīleruñ tāmında şifā (5716)

Şair, yardım yapılırken dikkat edilmesi gereken hususları da belirtmiştir. Yardım, gerçekten muhtaç olanlara yapılmalıdır. Allah katında makbul olan da budur. Yardımın en önemli şartlarından biri ise, yardım yapanın sıkıntıya düşmemesidir. İnsanın bütün malını verip başkalarına muhtaç olması doğru bir davranış değildir.

Müsteḥakka ḥarc-ı māl eyle oğul

Tā Ḥudā ‘indinde maḳbūl ola ol

Cümle mālun virüp olma teng ü dar

Olmayasın sen daḥı sâ’il-i zār (5719, 5721)

Dilenciliği meslek edinenlere yüz verilmemesi gerektiğini vurgulayan şair, gerçek muhtaçların hâllerini açığa vurmaktan çekineceklerini belirtmiş, böyle insanlara yardım yapılmasını tavsiye etmiştir.

Sâ’il-i tarrârlara yüz virme hîç

İltifâtı itme aña zerre kiç

Sâ’il-i ḥaḳ ‘arz kılmaz ḥâlini

İster ancak kût-ı nefse nânını (5722, 5726)

Şerifî’nin şikâyet ettiği insan tiplerinden biri de zengin olduğu hâlde muhtaçlara yardım etmeyenlerdir. Fakirlerin sırtından geçinmek isteyen böyle kişiler, yardım yaptıklarında da bunu yüze vurarak insanları minnet altında bırakmaktadırlar.

Ey birâder şimdi olmuş bir zamân

Ağniyâda yok seḥâvetden nişân

Virdüğün eyler faḳîre imtinân

Teklîf-i ḥizmetle eyler imtiḥân (5728, 5734)

2.4.2.1.8. Borca sadık olmak

Şerifî’ye göre, borca sadık olmak insanda bulunması gereken en önemli davranışlardandır. Borç, sadece para olarak düşünülmemelidir. Şair, komşudan ödünç alınan hayvana fazla yük yüklememeyi; arpa, buğday gibi yiyecek maddeleri alındığında eksiksiz geri ödemeyi borca sadık kalmanın çeşitleri olarak değerlendirmektedir.

Konşudan ḥayvân idersen isti‘âr

Yükleme ṭâḳatden artık aña bār

Arpa buğday kōnşıdan alsan ödünç

Virme edni hem dahı naķş itme güç (5237, 5241)

Şerifi, borç para alırken nelere dikkat edilmesi gerektiğinden de bahsetmiştir. Borç alıp vermenin açık ve net bir şekilde yapılması gerektiğini dile getiren şair, alınan paranın sahibinin izni olmadıkça perakende ile geri verilmemesi gerektiğini vurgulamıştır.

Kōnşudan aķça ödünç alsan girü

Āşikāre aluben vir rū-be-rū

Alduğū virme perākende ile

İllā kim ol şāhibinūñ iznile (5246, 5247)

2.4.2.1.9. Sözde durmak

Şerifi'nin üzerinde durduğu bir diğer davranış biçimi de verilen sözün yerine getirilmesidir. Şaire göre, başkasının adına çalışırken işi yarıda bırakmamak sözde durmanın bir çeşididir. Vaatten caymayı imanı olanların göstermemesi gereken bir tutum olarak gören şair, gücün yetmeyeceği şeyler için söz vermemeyi öğütlemektedir.

Şādık ol hıżmet idersen birine

İt didügi işi koma yarına

Va'de kılduğū umūra kıl vefā

Hulf-ı va'de mü'mine ġāyet cefā

Tākat olmayan şey va'd eyleme

Şādık ol güftāruña boş söyleme (5251, 5252, 5253)

2.4.2.1.10. Misafire hürmet etmek

Şerifi, misafire hürmet etmenin Allah'ın bir emri olduğunu vurgulamıştır. Hz. Muhammed'in bir hadisine değinen şair, onun misafire ihtimam göstermeyi Müslüman'ın en önemli dört özelliğinden biri olarak gördüğünü dile getirmiştir. Misafire ikramda bulunmamak, kişinin kendisine yapacağı en büyük kötülüklerden biri kabul edilmiştir.

Ta'zīm ikrām eyler ol mihmānına

İtmeyenler yazık eyler cānına (6359)

Misafirliğin süresi üç gündür. Ev sahibinin ısrarı olmadıkça bu süreyi aşmak uygun görülmemiştir. Üç gün den fazla süren misafirlikler ev sahibine sadaka sevabı kazandırır.

Hem misâfir hâkkı üç gündür tamâm

Artık olursa taşadduk ey hümâm

Câ'iz olmaz hem konuğa ey yâre

Gitmeyüp eglense üç günden soñra

Ev ıssı ibrâm ide aña meger

Câ'iz olur anda tırmağ mu'teber (6360, 6361, 6362)

Misafirin rızkıyla beraber gelmesi, şairin konuyla ilgi ifade ettiği bir diğer husustur. Dolayısıyla, ev sahibinin maddi imkânsızlığını düşünerek yüzünü ekşitmemesi gerekir. Şerifî, misafirlerin berekete vesile olduğunu hatırlatmaktadır.

Turş-ı rû olma oğul mihmānuña

İzzet eyle iresin dermānuña

Konuğun rızkı gelürmiş bilece

Şüret-i âdem gibi ol gizlüce

Kendi rızkın iyüben kalkar gider

Yidüğü evde bereketler şınar (6363, 6364, 6365)

Şair, misafirsiz eve meleklerin dahi gelmeyeceğini belirtmektedir. Ona göre, dedikoduya mahal vermemek şartıyla kim olursa olsun kapıya gelenlerin ağırlanması gerekir. Ev sahibinin misafire karşı başlıca görevi ibadetini yapabilmesi için zemin hazırlamak ve en kısa zamanda karnını doyurmaktır.

Tîz getür aña ta'âm-ı muhtażar

Hayrlıdur az olmadan çok muntażar (6370)

Davet edilen kişi gelmeden sofraya oturmamak, misafiri yalnız bırakmamak, gereksiz sözlerden kaçınmak, gücün yettiği kadar ikramda bulunmak, aile efradını sıkıntıya sokacak derecede masraf yapmamak, gösterişten uzak ve sadece Allah rızasını gözeterek davette bulunmak, fasık insanları davet ederek mal ile vebale girmemek, misafirin yemek yemesi için çok ısrarcı olmamak (bunun ölçüsü en fazla üç kez teklifte bulunmaktır.), kalp kırıcı sözlerden uzak durmak, ağırlanan âlim bir kişi ise onu çok soru sorarak sıkırmamak, mümkünse misafirin elbiselerini temizlemek, evden ayrılırken

yol azığına vermek, eve misafirden önce girmek, evden çıkarken misafirin arkasından takip etmek, uğurlarken biraz beraberce yol alıp onun izni ile geriye dönmek, Şerifi'nin ev sahiplerine başlıca tavsiyeleri arasında yer almaktadır.

Da'veti kıl şıdk ile Allāh için

Eyleme şöhret riyā hem cāh için

Ta'zīm ile git ber-ā-ber sen biraz

İzn ile dön girü hūzn ile dırāz (6382, 6396)

2.4.2.1.11. Yetim malı yememek

Şerifi, yetim malı yemenin ahiretteki olumsuz neticelerinden bahsederek insanları bu davranıştan uzaklaştırmaya çalışmaktadır. Buna göre şair, dünyada yetim malı yiyenlerin ahirette ateş yemekle cezalandırılacaklarını söylemiştir. Öksüzün ahından kaçınmayı tavsiye eden Şerifi, aksi hâlde insanın büyük sıkıntılarla karşı karşıya kalacağını ifade etmiştir.

İşbu āteş ekl iden fī'ı-i nedīm

Pes iyenlerdür olar māl-ı yetīm

Āh-ı mazlūmdan hāzer kıl ey peder

Ol yetīmüñ inkisārı pūr-keder (7162, 7166)

Şair, yetimlere, kimsesizlere zulmederek elde edilen mülkün insana bir fayda vermeyeceğini Âd kavminin başına gelenleri örnek göstererek anlatmıştır. Şerifi, bir öksüzün başını okşayanın baştaki kıllar sayısınca sevap kazanacağını ve aynı miktar kadar cennetteki dercesinin artacağını müjdelemektedir.

Gerçi bā'ış oldı ehlāka yetīm

Zulm-i Şeddād'ıñ dahı mişli 'adīm

Toğrılıkla besleyen bir gün yetīm

'Afv ider cümle günāhın ol Kerīm

Hakk virür her müy 'aded ecr-i cezīl

Onca rütbe arturur cennetde bil (7295, 7307, 7309)

Bir gün Hz. Muhammed'in yanına biri gelir ve kalp sıkıntısından şikâyetle bulunur. Hz. Muhammed, yetimlere yapılacak yardımın bu derdin dermanı olduğunu

söyler. Yine o, yetimleri üzmeyi Allah'ın affetmediği altı davranıştan biri olarak görmektedir.

Hem ta'ām vir giydir aña kisveyi

Şüphesiz def eyle dilden kasveti

Her günāhı yarlıgar Bār-ı Hudā

Altı nesne eyleyen Hakk'dan cüdā

Katl-i mürsel kazf-ı muḥşın zaḥf firār

Sihr ü şirk hem eyleyen öksüzi zār (7313, 7314, 7315)

Şerifi sırf malları için dul kadınlara talip olan zamane insanlarından şikâyet etmekte, servetleri tükendikten sonra çocuklarına yaptıkları zulümden dolayı bu kişilere sitemde bulunmaktadır. Ayrıca şair, yetim malı yiyerek helalleşmeden ahirete gidenlerin durumunu “kılca derdin filce olması”na benzetmiş, böylece bu hatanın ahiretteki zararını açıkça ortaya koymuştur.

Ya helāl itmezse ḥāl niçe olur

Kılca derdin artuben filce olur

Tālib-i ḥātūn degil māl-ı yetīm

Dir yirem bugün yarın Mevlā Kerīm (7334, 7341)

2.4.2.1.12. Haram yememek

Pend-i Gülistan'da haram yemek insanın iyiliklerini mahveden bir davranış olarak görülmektedir. Allah neyin helal neyin haram olduğunu kesin çizgilerle belirlemiş, insanların helale yönelmelerini istemiştir.

Bu ḥarām āş bir belā işdür qatı

Maḥv ider ḥayrātı cümle tātati

Hakk beyān itdi helāl ile ḥarām

Sen helālden kesbe eyle ihtimām (5332, 5335)

Şerifi, haram yemenin maddi ve manevi olumsuz neticelerinden de bahsetmektedir. Eserde, bir lokma haramın kırk gün boyunca edilen ibadetleri neticesiz bırakacağı söylenerek insanları bu davranıştan uzaklaştırılmak amaçlanmıştır.

Ger ḥarām aşdan iye bir loḫma kıl

Kırk güne dek tātati olmaz kabūl (5340)

Pend-i Gülistan'da, çocukların anne-babalarına isyankâr davranmalarında haram yemenin payının büyük olduğu düşünülmektedir. Hüner sahibi, itaatli ve temiz bir evlada sahip olmak isteyenler haramdan uzak durmalıdır. İbadetlerden lezzet almanın da ilk şartı haram lokmadan kaçınmaktır. Aksi taktirde, ibadetin sadece zahmeti kişinin yanına kâr kalacaktır.

Ger dilerseñ ola ferzend pür-hüner

İdegör dâ'im harâm aşdan hazer

Veled işyân ider aşı harâmdan

Helâl it loğmayı hoş bul merâmdan

Harâm loğma ile tâ'atde lezzet

Bulamaz her ne deñlü çekse zağmet (5344, 5401, 5402)

Eserinde yaşadığı muhitten hayat sahneleri sunan Şerifi, haram yemek hususunda da bizlere birtakım bilgiler vermektedir. Şair komşunun tarla sınırını bilerek ihlal etmeyi haram yemekle eş görmekte, bir başkasının bahçesinden izinsiz meyve almayı da bu gruba dahil etmektedir. Toplumun bu konudaki dikkatsizliğinden şikâyetle bulunan Şerifi, insanların haramdan kaçınmamakla dünyalarını harap ettiklerini ifade etmiştir.

Celb iderler birbirinüñ mālını

Ağz iderler bāğçesinüñ berini

Hîç dimezler şāhibinüñ izni yok

Yidüğinden iletür evine çok

Hâşılı yok hîç harâmdan ictinâb

Oldı bu yevmü'l-beter dünyâ harâb (5367, 5368, 5392)

2.4.2.1.13. Dünya sevgisini terk etmek

Şerifi'ye göre dünya sevgisi bütün hataların başıdır. O, insanların bunu düşünerek hareket etmesini ister. Bu fânî hayatın sevinç ve mutluluk yeri olmadığını söyleyen şair, hiç ölmeyecekmiş gibi dünyaya bağlanmanın yanlışlığından bahseder.

Hubb-ı dünyâdur günâhlarıñ başı

Sen gerek kim kılasın bu endîşi

Olmısın bu fânî dünyâyâ gürür

Hüb degildür bu cihân dār-ı sürür (5429, 5430)

Pend-i Gülistan'da dünya aldatıcı veya hamile bir kadına benzetilmektedir. Nasıl ki aldatıcı bir kadının tuzağına düşmekle insanın dünyadan alacağı bütün lezzet hiçe iner, öyle de fâni dünyanın sevgisine müptela olanın da hayattan zerre kadar haz alması mümkün değildir. Çocuğunu dünyaya getirip kendi elleriyle öldüren bir kadının şefkatinden ve insanlığından şüphe edildiği gibi, insanları acımadan hayatlarından mahrum etmesi de dünyanın sevgiye layık olmadığını göstermektedir.

Bu zen-i mekkâre kılmış seni dām
Şanma kim alursın andan zerre kām

Toğurup hem öldürür evlādını

Niçe virürsin analık adını (5431, 5433)

Şerifi, vefasız olarak gördüğü dünya mülküne itibar etmemeyi öğütlemektedir. Aklı olan, bu dünyada elde ettiklerine güvenmemelidir. Ona göre dünya, elden çıkmasıyla elem çekilecek bir mekân değildir.

Çünkü bildüñ bî-vefâdur rûzgār
Tâc u tahta mülke itme i'tibār

‘Âkıl olan bu fenâ mülkim dimez

Çıkısa elden zerre deñlü ğam yimez (5435, 5439)

Şair, dünya sevgisiyle yanıp tutuşan insanların hâllerine ibretle bakmaktadır. Ona göre insanlar, aralarına kavgayı yerleştiren bu aldatıcı kadının tuzağına düşmüşler; dünya malını kazanmak yolunda ebedî hayatlarını tehlikeye atmışlardır.

Mübtelâdur şimdi zen-mekkâreye
Şaldı bir ğavġâ ‘acûze araya

Cân virürler sîm ü zer yollarına

Görelim kim ‘âkıbet hâllerine (5444, 5445)

Dünya mülkü, Allah katında bir leş kadar değersizdir. Buna rağmen ona tenezzül edenleri Şerifi, “kelb-i tab” olarak vasıflandırılmaktadır. Şaire göre dünya uzaktan bakıldığında güzel, yakınlaştıkça çirkinliği ortaya çıkan bir kadın gibidir ve böyle bir mekkâreye meyl edenin de aklı yoktur.

Ol Hudâ ‘indinde bu mülk-i cihân
Lâşeden oldı ezel ahķar ‘ayân

Cîfedür dünyâ hemân ol kelb-i tab^c

Uzadır ol cîfeye dest-i tama^c (5451, 54454)

H. Muhammed bir hadisinde dünya hayatını yolcuların dinlenmek için bir ağaç gölgesinde geçirdikleri süreye benzetmektedir. Ebedî hayata nispetle bir an kadar olan dünya hayatından uzak kalmadıkça Allah'a yakınlaşmak mümkün olmayacaktır. Muhabbet kadehinden içmek, ancak fâniyi terk etmekle mümkündür.

Hâlik'a olmak dilersen key qarîb

İsteme dünyâda çok ola naşîb

Böyle olur bu fenâdan vaz geçen

Cür'a-i cām-ı muhabbetden içen (5485, 5500)

Şerifî'ye göre önemli olan bu dünyanın değil ebedî hayatın mamur edilmesidir. Çünkü, gerçek mutluluk ancak orada elde edilecektir.

Fâide virmez begim bu sîm ü zer

Ser-te-ser mülkin ola dünyâ eger

Gel varacak cāyı ma'mûr eyle sen

Varduğın dem anda mesrûr olasan (5544, 5545)

2.4.2.1.14. Tütün gibi zararlı alışkanlıklardan kaçınmak

Allah'ın insanlardan uzak durmalarını istediği en önemli hususlardan biri de vücuda zararlı maddeleri kullanmaktır. Bunların başında sigara ve alkollü içecekler yer alır. Çevresindeki alkol bağımlısı insanlardan şikâyet eden Şerifî, kişilerin birbirlerini uyarmamalarından da yakınmaktadır.

“Fectenibû” dir kelâmında Hudâ

Mübtelâdur şimdi çok bâ y u gedâ

Söylemez müftî müderrisler kelâm

Güş idüp tâ incinür andan 'avâm (7420, 7423)

Şair, alkollü içecekleri uğursuz bir dosta benzetmektedir. İnsana tuzak kuran bu sözde yâran, şeytandan daha kötüdür ve kişiyi kurtuluşu mümkün olmayan zararlara sürüklemektedir. H. Muhammed, bu davranışın imanla bir arada olamayacağını belirtmiştir. Yine hadiste alkol bütün kötülüklerin anası olarak nitelendirilmiştir.

Şûm-ı yârân oldu iblîsden eşed

Dāma şalur kim ḥalāşı yok ebed

Virdiler ümmü'l-ḥabāiş aña ad

Toğar andan her ḥabāşet her fesād (7427, 7439)

Pek çok peygamberin kavmine gelen helâketlerin sarhoş iken yapılan hatalardan kaynaklandığını belirten Şerifî, bu kadar zararından sonra hâlâ bu davranışa meyletmenin anlaşılmaazlığını dile getirir.

Dinildi zecr-i ḥamra bunca güftār

Simā^c idenlere pendim ider kār (7516)

Alkol bağımlılığı imanla bağdaşmayan bir durumdur. Çünkü, iman muhakeme neticesinde elde edilir. Alkol ise akli melekeyi ortadan kaldırmaktadır. Dolayısıyla, sarhoşluğun müminler için hoş karşılanması mümkün değildir.

Niçe olsa gerek mey mü'mine hoş

Gidüp 'aklı serinden ola sarhoş (7518)

Şerifî'nin ele aldığı bir diğer kötü alışkanlık da sigara kullanımıdır. Tütünün şeytanın icadı olduğunu belirten şair, bu alışkanlığın sayısız zararlarından da bahseder. İnsana hiçbir fayda temin etmeyen sigara, aksine pek çok olumsuzlukları da beraberinde getirmektedir.

Key ḥazer kıl olmadan Ḥaqq'a ırak

Nef'i var mı ol tütünden saña bak (7545)

Kulu ibadetten uzaklaştırması, nefes almayı zorlaştırması, sesin güzel çıkmasını engellemesi, eşler arasında huzursuzluğa sebep olması sigaranın başlıca zararları arasında sayılmaktadır.

Ḥālī eyler t̄a'atinden vaqtüñi

Ḍīk-ı nefis eyler keser ḥüb şavtuñı

Ağzuña ol zehr-i mārından kuşar

Yigrenür ol koğudan yāruñ küser (7548, 7549)

Şair, “sigara kederleri unutturur” sözünü bahane olarak değerlendirmektedir. Çünkü, ona göre bu alışkanlığın cisme hiçbir faydasının olmadığı açıktır.

Def'-i gam dirsən 'abes sözdür yine

Yok devāsı derdi var cism ü tene

Söylemez mi kizb aña diyen 'ilac

Niçe tok olur tütünden karnı aç (7553, 7554)

Sigaranın en büyük zararlarından biri de diğer insanlara olan etkisidir. Haram olduğuna dair herhangi bir ayet bulunmamasına rağmen, kişinin kendisine ve çevresindekilere verdiği sıkıntı bu davranışın kabul görmemesi için yeterlidir. Şerifi, sigara dumanından zarar görenlerin içenlerden ahirette davacı olacaklarını belirtmiştir.

Bunda hātūn kıl hadem zaḥmet çeker

Ṭoldurur hem lüleye köz kōr yaḳar

Yevm-i maḥşer geleler maḡdūr olan

Böylece daʿvā ider anlar hemān (7567, 7568)

Şair, insana verilen nefesin sayılı olduğunu vurgulamıştır. Ona göre, sigara içmek bu sayılı nefesi zayi etmekten başka bir şey değildir. Bu alışkanlığın eserde belirtilen bir diğer zararı da ömrü kısaltmasıdır. Gerçi, Allah herkese belli bir hayat taktir etmiştir. Ancak, bu hayatın sağlıklı geçmesi insana bağlıdır.

Żāyīʿ itdūn bu ḥisāb olmış demi

Ḥayrī şerre tebdīl itdūn her-demi

Hem eṭıbbā dimiş ādem biñ yaşar

Fānī içre olmasa dūd-ı ḡubār (7596, 7608)

Şerifi, geçim sıkıntısı çekmesine rağmen bu alışkanlığı terk etmeyen insanları kınamaktadır. Şair, bilgili kişilerin insanları uyarmak yerine onlarla aynı hatayı paylaşımlarını kabul edilmeyecek bir tutum olarak görmektedir. Çünkü, gençlerin bu alışkanlıktan kurtulmaları ancak büyüklerin onlara örnek olması ile mümkündür.

ʿİyāl ehli bulamaz evde nānı

Duḡān kaydına düşmüş her zamānı

Müdārā eylemiş müftī müderris

Olur müsrifler ile yār-ı te'nīs

Bunamışlar ferāḡat eylese hep

Yigitler şübhesiz olur mü'eddeb (7647, 7655, 7675)

2.4.2.1.15. Arkadaş seçimine dikkat etmek

Şerîfî eserinde doğru arkadaş bulmanın zorluğundan bahsetmiş, mutlu bir hayat geçirmenin kötü insanlardan uzak durmakla mümkün olabileceğini belirtmiştir. Şaire göre, kişinin mizaç okunun bozulmaması vefasız kişilerle imtizaç etmemeye bağlıdır.

Yâr-ı şâdık bulayım dersen oğul
Bulamazsın gel bu sevdâyı koğul

Süreyim dersen şafâ devrân ile

İş u işret itme bed-yârân ile

Bozmaya dersen ğazab tîr-i mizâc

İtme yâr-ı bî-vefâyâ imtizâc (7696, 7699, 7700)

Şair, dostları üç guruba ayırmaktadır. Bunlardan birincisi sadık dostlardır ki güzel huylu kimseler olup insanı hayırlı işlere sevk ederler. Böyle insanlarla dolu meclislerde bulunmayı tavsiye eden Şerîfî, onların kulu bile olunabileceğini belirtmiştir.

Böyle meclisde olan yârânı bul

Yâr-ı şâdık ol gerek ol aña kûl (7709)

Dostların ikincisi nefse düşkün insanlardır ki mekânları eğlence meclisleridir. Bu meclisin erbabı için günahlar, isyan ve kötü alışkanlıklar normal davranışlardır. Böyle insanlar kendilerine dost ismini takan, ancak sıkıntı anında kimsenin imdadına koşmayan sözde yârenlerdir.

Hem kebâ'ir aşlı ol kıtl ü kıtâl

Mücib-i bed-yâr olur fitne vü al

Sû-i yârân dağdırır ol aduña

Yaramaz buñ demde imdâduña (7722, 7723)

Kötü dostlar yüze gülen, arkadan düşmanlık besleyen kişilerdir. Zararı şeytandan daha fazla olan bu tür kişilerle kurulacak dostluklar, insana daima sıkıntı ve pişmanlık getirecektir.

Sû-i yârân oldu iblîsden eşed

Zâhir ü bâtında düşmân yâr-ı bed (7801)

Üçüncü tip dostlar ise, aralarında maddiyatı esas tutmayan, dünya lezzetlerini bir tarafa koymuş, marifet ehli insanlardır. Bu kişiler mürşitlerinin emrinden çıkmayan, sıkıntılara ve ibadetlere sabredenlerdir. İnsanların kalbini kirlerden temizlemek için

çalışan gerçek dostlardır. Ahirde rahata ermek, bu insanlarla dostluk kurmaya bağlıdır.

Bil üçüncü meclis-i hâşu'l-havâş

Her kedüretten olanlardur hâlâş

Şabr idüp ol ıztırâba fâate

İrdirür âhir seni ol râhata (7802, 7808)

2.4.2.1.16. Konuşmaya dikkat etmek

İnsanlar bilinçsizce yaptıkları konuşmalardan dolayı pek çok sıkıntıyla karşı karşıya kalabilmektedirler. Kültürümüzde yer alan “söz ola kese savaşı, söz ola kestire başı” gibi sayısız ifadeler, dili yerli yerinde kullanmanın ne kadar önemli olduğunu ortaya koymaktadır. Şerifî, eserinde konuyla ilgili şu beyitle yer vermiştir:

Niçe dil ıssı bulur maflübını

Niçe diller göstürür maḥbübını

Niçe diller yıkdırur ten burcını

Niçe sözler virdirür il burcını

Dilden olur başa çok dürlü belâ

Baʿzı dil ʔalbe virür nür-ı cilâ (7939, 7940, 7941)

Dil ile yapılan yanlışların çok olduğunu belirten Şair, bunlardan bazılarını şöyle sıralamıştır: İnkâr içeren sözler sarf etmek, yalan söylemek, iftirada bulunmak, dedikodu etmek, gıybet etmek, alay etmek, lanette bulunmak, çirkin sözler söylemek(sövmek), fuhşiyata dair konuşmak, lakap takmak, yüksek sesle ağıt yakmak, abartarak konuşmak, abartılı sözleri ayıplamak, söz ile kavga etmek, şarkı söylemek, sırları açığa vurmak, rızık için başkasına yalvarmak, iki sözlü olmak.

Dil belâsı çokdur ey cānım peder

Lîki bir kaçın idem ğāyet ḥatâr (7943)

2.4.2.1.17. Tevazu (alçakgönüllülük)

Tevazu, kötü hasletlerden olan kibrin tersidir. İnsanın kendi kusurlarını görmesi, âcizliğinin farkına varıp başkalara karşı büyüklenmemesi anlamına gelmektedir. Şerifî, alçakgönüllülüğün insanı Allah’a yakınlaştıracığını belirtmiştir.

Olmaḫ istersen Ḥudâ’ya ḳul eger

Kibr ü kīnden koma gön̄lũnde eṣer (9446)

Şair, insanlığın en şereflipleri olan peygamberlerin ve evliyaların kibirden ve riyadan uzak kaldıklarını belirterek Allah'ın sevgili kulları arasına ancak tevazu ile girilebileceğini ders vermektedir.

Geldi bunca enbiyā vü evliyā

Olmadı bir kimsede kibr ü riyā

Ol tevāzu^c kārını her kim qabūl

Eylemiş odur Hakk'a sevgilü kul (9448, 9450)

2.4.2.1.18. Güzel ahlak sahibi olmaya çalışmak

Şerifî, güzel ahlak sahibi olmadan Allah'a ve resulüne yakın olunamayacağını söylemiştir. O, peygamberlerin vasfı olan bu özelliğin mahşer gününde diğer amellerden daha kıymetli olacağını ifade etmiştir. Şair, Hz. Muhammed'in kendisine yöneltilen “din nedir?” sorusuna “din güzel ahlaktır” ve “güzel ahlak din sarayının kapısıdır” şeklindeki cevabına da değinerek konunun önemini vurgulamıştır.

Hüsn-i hulk oldu şifāt-ı mürselīn

Evliyā ef'ālidür ol şatr-ı dīn

Pes Hābībū'llāh aña viridi cevāb

Hüsn-i hulk oldu sarāy-ı dīne bāb (9530, 9534)

Şerifî, güzel ahlak sahiplerinin özelliklerini şu şekilde sıralamaktadır: İnsanlara hürmet etmek, başkalarına sıkıntı vermemek, ikramı alışkanlık haline getirmek, insanların doğru yola girmesi için çaba sarf etmek, yalana meyletmemek, fakirlere ve miskinlere yardım etmek, çaresiz kalmışlara destekçi olmak.

Hem olur bī-çāreye ol dest-gīr

Key olur aḥvāl-i 'acizinden ḥabīr (9568)

2.4.2.1.19. Havf ve reca (korku ve ümit) dengesini korumak

Havf ve reca, “ölüm korkusu ve yaşama ümidi” şeklinde anlaşılabileceği gibi “cehenneme girme korkusu ile affedilme ümidi” biçiminde de düşünülebilir. Şerifî, daha çok konuyu ikinci anlamıyla ele almıştır. Yani, kişi ne kadar günahkâr olursa olsun Allah'tan ümidini kesmemelidir.

Ne deñlü 'aṣī müznib olsa bir men

Hudā'dan kesmesün ol hüsñ ile zan (9692)

Kurtuluşa uçabilmek için gerekli iki kanat gibi görülen “havf ve reca”, Pend-i Gülistan'da Allah'a kavuşmanın temel şartları olarak değerlendirilmektedir.

Bu haşletler ile kurb-ı Hudā'ya

İrersin bil ki anuñla liķāya (9689)

Şerifi, hadisten hareketle korkuyu ümide üstün tutmak gerektiğinden bahsetmiştir. Çünkü, nefsin günahları insana hoş göstermemesi buna bağlıdır. Ancak, bütün bütün ümidi kesmek de insanı büyük bir elem içinde bırakır ki bu da istenilen bir sonuç değildir.

Recāyı ğālib eyleñ havfa ol dem

Ümīdi kaç ile siz çekmeyüñ gam (9710)

2.4.2.1.20. Şükretmek

Şükür, elde edilen imkânlardan dolayı Allah'a teşekkür etmek demektir. Şerifi'ye göre şükür iki çeşittir. Bunlardan birincisi nimetlere karşı şükretmektir. İkincisi ise bela ve sıkıntılara sabredip bunların kazandıracağı faydaları düşünerek yaratana minnettar olmaktır. Şair, şükürün manasını ihsanın artması için yapılan bir dua olarak değerlendirmektedir.

Böyledür hem şükre ma'nā ey oğul

Yā ilāhī eyle ihsānuñı bol (9771)

Şerifi'ye göre şükürün iki ölçüsü vardır. Bunlardan birincisi, musibet karşısında kişinin kendisinden yukarıdakileri görmesi ve hâline memnun olmasıdır. İkincisi ise, nimetlere sahip olmak hususunda aşağıdakilere bakmaktır. Yani, insanın bir elbisesi varsa hiç olmayanları düşünüp durumuna şükretmesidir.

‘Abd-i şākir olayım dersen eger

Senden ednāyı gözet bil mu‘teber

Emr-i dünyāda baķan bālāsına

Key ba‘īd olur o ķul Mevlā'sına (9773, 9774)

Şükürün temelinde insanın âcizliğini anlaması yatmaktadır. Bunun farkına varan kul, nimetleri kendi iktidarıyla kazanmadığını anlayacak; bunların bütün ihtiyaçlarının farkında olan bir güç tarafından verildiğini düşünerek ona teşekkür edecektir.

Şükürüñ aşlı ‘acz şükre itirāf

Bilüben terk eyleyüp itme hilâf (9780)

Şerifi, şükre sebep olan başlıca nimetleri de belirtmektedir. Bunlardan birincisi İslamiyet nimetidir. Sıhhat, şifa, bahşedilen sayısız yiyecek ve içecekler, son derece hikmetle çalıştırılan kâinattaki bütün varlıklar, vücudun dinlenmesi için verilen uyku, enfüsi tefekkürle anlaşılabilecek insan vücudundaki mükemmellik, yetmiş üç fırkadan biri olan ehlisünnet cemaatine dahil olmak, insan olarak yaratılmak, Hz. Muhammed’e ümmet olup Kur’an-ı Kerim gibi bir rehberle sahip olmak, âlimlerin ve mübarek insanların yardımını bulmak, Pend-i Gülistan’da şükürü gerektiren maddi-manevi nimetler olarak sıralanmaktadır.

Bunları fikr ile zıkr itdün eger

Ol zamānda olduñ ‘abd-i şâkir er (9842)

Şerifi, gerçek şükürün Allah’ın emir ve yasaklarına uymakla mümkün olabileceğini söylemiştir. “Misafirleri ve miskinleri doyurmak, komşunun ihtiyacını gidermek, borçluya ödünç vermek, ikramda bulunmak” bu davranışların başında yer almaktadır.

Hamd ü şükri eyledün şimdi edā

Eyleye sâbit bu haşletle Hudā

Yohsa dilde söyleyen şükri müdām

İtmesen bu sözlerime ihtimām (9846, 9847)

Bir gün Mecnûn’a kaç yaşında olduğunu sorarlar. Bin kırk diye cevap verir. Böyle eblehçe bir cevap olur mu denildiğinde, Mecnûn, “kırk yıldır bu dünyadayım ve bir kez Leylâ’yı görmeye muvaffak oldum. O bir günüm bin yıl kadar kıymetlidir.” şeklinde karşılık verir. Şerifi, bu kıssadan hareketle insan ömrünün bir anının bin yıla bedel olduğunu belirtmiş, bu ömür nimetine sayısız şükürler gerektiğini vurgulamıştır.

Bir nefes ‘ömr-i ‘azîzi ey püser

Virme yāda bir günü biñ yıl deger

Boş yere harc itme ‘ömri bil ‘azîz

Şükr ile kıl gayrı a‘māli temîz (9856, 9858)

2.4.2.1.21. İşi Allah’a bırakmak

Bu konu, tevekkül bahsiyle birlikte ele alınması gereken bir konudur. Esasen, işi Allah’a bırakmak tevekkülün yarısıdır. Yani, kulun üzerine düşen görevi yerine

getirdikten sonra neticeyi Cenabıhakk’a bırakması ve teşekkürünü ona yapmasıdır. Bir işin sonu, başta yapılması gerekenlerin noksatsız yerine getirilmesine bağlıdır. Dolayısıyla kul, tevekkül bahanesiyle görevlerini aksatmamalıdır.

Olupdur çün Hudā emrile her iş

Aña tevfiẓ idüp eyleme teşvîş

Gel itme bir işüñ bed’inde noķşān

Nihāyetinde olma daħı pişmān (9899, 9901)

Şerifi, her işin hayırlı neticelenmesini kulun başlangıçta iyi bir niyet taşımasına bağlamıştır. “Niyetler amellerden daha hayırlıdır.” cümlesinin bir manası da budur. İş Allah’a havale etmek ona duyulan itimadın bir ifadesidir, yoksa yapılması gerekenlerin terk edilmesi tembellikten başka bir şey değildir.

Dilersen her umūruñ bula şıḥḥat

İdegör ibtidādan ḥayra niyyet

İdersen Ḥālîķ’a ger i’timāduñ

Bulursın ‘avn-i Bārî’le murāduñ (9902, 9905)

Şaire göre, iş Allah’a bırakmaktan anlaşılması gereken bir diğer mana da sebeplere icat noktasında bir pay vermemektir. Yani, Allah dışındaki varlıkların âcizliğini anlayıp onlara gönülde yer ayırmamaktır.

Gönülde tarḥ idersen mā-sivāyı

Bulursın derdüñe her-dem devāyı (10008)

2.4.2.1.22. Dua etmek

Şerifi, dua etmeyi kişide bulunması gereken önemli özelliklerden biri olarak görmektedir. Ona göre, dua etmenin asıl sebebi Allah’ın rızasını kazanmaktır. Cenabı hakk’ın dualara icabet edeceğine dair verdiği müjde ise kulu teşvik etmek içindir. Şair, duada kusur edenlerin işlerinde başarıyı elde edemeyeceklerini belirterek konunun önemini vurgulamaya çalışmıştır.

Ger ḫuşūr ide du‘āda bir kişi

Yanışa varır anuñ her-dem işi (10019)

Kabul olmaz düşüncesiyle duayı terk etmenin yanlışlığını dile getiren Şerifi, samimi duaların hürmetine belaların insanlardan uzaklaşacağını belirtmiştir. Şaire göre

duanın kabul olması için bir takım şartlar vardır. Bunların başında, duadan önce ve sonra Hz. Muhammed'e salat ve selam getirmek yer alır.

İbtidā vü intihāsında duʿā

Olına ger ol şalāt ile edā (10025)

Şerifî, Allah'ın izni olmadıkça hiçbir şeyin insana zarar ve fayda veremeyeceğini belirtmektedir. Dolayısıyla, dualar sadece Allah'tan korkarak ve ondan medet umarak yapılmalıdır.

Ġayrılardan dileme sen istiʿān

Ne dilersen Ĥālîķ'a yalvar hemān (10030)

Duanın kabul edilmesinde bazı zamanların büyük önemi bulunmaktadır. Şerifî, “cuma gününün, öğle ile ikindi vakitlerinin arasının, çarşamba gününün, akşam vaktinin, gece yarısının, seher vaktinin, üç ayların, iftar vaktinin, hastalık zamanının, gurbet anının, Kur'an-ı Kerim'in hatmedildiği zamanın, yağmurlu günlerin, Kâbe'yi görme anının” duaların kabul edilmesi için en uygun zaman dilimleri olduğunu belirtmiştir.

Olinca ʿayna zāhir Kaʿbetu'llāh

Kabūl eyler o dem eşnāyı Allāh (10152)

2.4.2.1.23. Ölümü düşünmek

Şerifî, Pend-i Gülistan'da ölümün sürekli düşünülmesi gerektiğini belirtmiştir. Ona göre, ne zaman ve nerede geleceği belli olmayan ölüme karşı hazırlıklı olmak yapılacak en akıllı iştir.

Gelū-yi āsiyāba düşmeden ten

Tefekkür kıl bu mevte gice gün sen (10466)

Azrail'in insanlara ölümü hatırlatmak için her gün seslendiğini söyleyen şair, kişinin kendisinden öncekileri düşünerek dünyada kalıcı olmadığının farkına varmasını istemektedir. Ona göre dünya bir misafirhanedir. İnsanın bu misafirhaneye gönderilmesi göçeceğinin de delilidir. Bu nedenle dünyaya bağlanmamak gerekmektedir.

Qalur mı ya misāfir-ḥānde kervān

Göçer kōnduġı gün dünyāda insān (10471)

İnsan, dünyanın geçici işleriyle uğraşma yanlışından ancak ölüm korkusuyla kurtulabilir. Gözün akıyla siyah noktası arasındaki mesafeden daha yakın olarak

nitelendirilen ölüm, eli insanların yakasında olan ve sürekli onu mağlup etmek isteyen biri olarak düşünülmelidir. Dünyanın en büyük kahramanı da olursa ölüme karşı koymak mümkün değildir.

Olursın qahramānı ger zamānuñ

Çıkardır bu ölüm ‘arşa figānuñ (10480)

Nitekim, dertlere derman yetiştiren Hz. Lokmân bile ölüme karşı âciz kalmış, Kârûn gibi servetiyle övünen insanlar da onun pençecinden kendilerini kurtaramamışlardır. Şerifi’ye göre, insan küçük yaşlardan itibaren ölüm korkusunu hissetmeye başlamalıdır.

Olan bir zerrece ‘aqlı başında

Ölüm havfın çeker on dört yaşında (10484)

Şerifi, ölümün insan hayatında nelere sebep olduğundan da bahsetmiştir. Buna göre, ölüm kadınları dul, oğulları yetim bırakmaktadır. Yıllarca biriktirilen malların varislerce paylaşılmasının sebebi de ölümdür.

Çıkaram evden seni izn-i Kerîm

Tul idüp zevcûñ idem oğluñ yetîm (10604)

Şair, ölümün bizzat Allah tarafından gerçekleştirildiğini belirtmiştir. Azrail ise sadece bir perdedir. Ölümün güzel tarafını göremeyen insanların yanlış itirazları ve haksız şekvaları kendi izzetine dokunmasın diye Cenabıhak, kul ile arasına Azrail’i koymuştur. Allah, insanların Azrail’den küsmemeleri için de hastalıkları Azrail’le ölüm arasında perde yapmıştır.

Bile mevte sebeb emrâzı cühhâl

Velîkin bile Hakk’dan anı ‘uqqâl

Seni zemm itmeyeler bir dahı nâs

Anuñ kaydın iyüp sen çekmegil yas (10691, 10692)

Ölüm anı (sekerât), insanın dünyadaki yaşantısına paralel olarak gerçekleşecektir. Fâni dünyanın zevkini elde etmeye çabalayanlar için elem verici olan mevt, hayatı boyunca ölümü hatırlardan çıkarmayanlara ve buna göre yaşayanlara ise güzel yüzünü gösterecektir.

Bu fenâ zevkîni hâtırdan götür

Fıkr-i mevti gönülün içinde bitür (10769)

Şerifi, ölüm anında imanın gitmesine sebep olan üç şeyden bahsetmektedir. Bunlar; “hayattayken İslamiyet nimetine yeteri kadar şükretmemek, imanın gitme ihtimalinden korku duymamak ve zayıf insanlara zulmetmek” şeklinde sıralanmıştır.

İşbu İslām şükürini terk eylemek

Hem dahı selb-i ĩmān havf itmemek

Kendüden ednāya zulm itmek katı

İşbu üç haşletde ĩmān haşyeti (10744, 10745)

Hz. İdris, dünyada ölüm acısını tadıp yeniden hayat bulan tek insandır. Şerifi, Hz. İdris’in rivayetlerde bahsi geçen ölüm tasvirini nakletmektedir. O, ölüm acısının canlı canlı derinin soyulmasıyla hissedilecek acıdan bin kat daha fazla olduğu söylemiştir.

Ol muşāhib yār iken İdrīs Nebī

Şerbet-i mevti niçe daddı lebi (10817)

Şerifi, ölümle beraber kabri de sürekli düşünmeyi tavsiye etmiştir. O dar mekândaki rahatlığın dünyada yapılan hayırlı işlerle elde edilebileceğinden bahseden şair, sual meleklerine güzel cevaplar verebilmenin fâni hayattaki yaşantıya bağlı olduğunu dile getirmiştir.

Cehdi kııl göndür fenādan āleti

Hüb ‘ameller oldu kabrũñ rāhatı

Gel imdi kabrũñe varmazdan ey cān

‘İmāret eyle kabrũñ itme vīrān (10923, 10981)

2.4.2.1.24. Sabretmek

Şerifi, Allah’ın insanları korku, açlık, fakirlik ve hastalık ile sınıadığını belirtmiş; özellikle de hastalıklara ve musibetlere sabredenlerin büyük mükâfatlara nail olacaklarını dile getirmiştir. Üzücü bir olayla karşılaştığında isyankâr davranışlar gösteren kişilerin imanının gitme ihtimalinden bahseden şair, sıkıntıları sabırla karşılamayı öğütlemiştir.

Ger ola işbu muşībetler kıla

Pes şikāyet itmeyüp şābir ola (11045)

Pend-i Gülistan’da, sabrı gerektiren olaylar karşısında “yaka yırtmak, ağıt yakmak ve babayı veya nesebi kötölemek” şeklindeki tavırların kâfirlerin göstereceği

davranışlar olduğu belirtilmiştir. Eserde, ağıt yakmak şeytana tabi olmanın bir alameti olarak değerlendirilmektedir. Vefat edenlerin yakınlarının feryatlarından büyük azap çektikleri de Şerifi'nin vurguladığı hususlardandır.

Düşmānım şeytāna kılduñ tab'iyet

Şağular şağduñ ü kılduñ ma'şiyet

Nīze gibi toqunur mevtāya h̄arb

Hem olur andan h̄arāret mişl-i cerb (11064, 11067)

Çocukları ölen anne-babalara en büyük teselli, evlatlarının kendilerine ahirette şefaatçi olacaklarına dair verilen müjdedir. Sabretmeyenler, bu büyük kârdan mahrum kalacaklardır.

Şeff'eyler H̄udā tıflı 'uşāta

Şirātı geçürür irer necāta (11093)

Eserde, "tahammül etmek, intikam almaktan uzak durmak ve kin tutmamak" sabrın en önemli göstergeleri olarak düşünülmüştür. Zaten, fenalığa fenalıkla karşılık vermek düşmanı mağlup etmeyecek, bilakis düşmanlığın daha da artmasına sebep olacaktır.

İderse ger biri saña ziyān iş

Taḥammül eyle itme aña qarqış

Sen olma intiḳāmuñ sevde-kārı

Bu kīn t̄utmaḳ ider saña zarārı (11145, 11146)

Şerifi'ye göre haksızlıklara sabretmek günahların silinmesine vesile olmaktadır. Kötü söze hemen yüz ekşitmemek de Şerifi'nin dile getirdiği noktalardan biridir. İnsan sadece dine yapılan sözlü saldırılarda derhâl mukabele etmeli, diğer durumlarda sözlü mücadeleden kaçınmalıdır.

'İrz-ı dīnden ğayrı dirse herze söz

Şabr kıl göstürme aña turş yüz

Şābir ol söz kaçmağa olma 'acül

H̄aḳḳ sever şabrı gel imdi şābir ol (5110, 5111)

2.4.2.1.25. Fakirliğı istemek / fakirlikle övünmek

Fakirliğı istemek, dünya muhabbetiyle ebedî hayatı unutmamak içindir. Hz. Muhammed'in mahşer günü fakirlerle dirilmek istemesi de bu paralelde düşünülmelidir. Çünkü, fakirler dünyanın sıkıntısından dolayı ahirete yönelme imkânı bulmuş insanlardır. Dünyadaki sürur ve rahatlık ahiretin unutulmasına sebep olabilmektedir.

Hem ğanîlere olur bunda feraḥ

Yevm-i mahşerde görür anlar teraḥ

Gerçi ḥordur ḥalk içinde ol faḳîr

Yarın uḥrâda olur anlar emîr (5564, 5565)

Şair, fakirliğı bir imtihan vesilesi olarak görmektedir. Fakirlerin gülmeleri ibadet, sevinmeleri de tesbih olarak kabul edilir. Uykuları sadaka olan fakirler, sabretmek şartıyla bütün ömürlerini ahirete mal edebilirler.

Anlaruñ dıḥkî ‘ibâdet dir Resûl

Hem sevinmekleri tesbîḥ bilmiş ol

Uykuları hem taṣadduḳdur diger

Günde üç kez Ḥālîḳ’ı eyler nazar (5566, 5567)

Allah yolunda cihat edenlerin ve fakirliğı sevenlerin kendisini sevmiş gibi olacaklarını belirten Hz. Muhammed, gerçek fakirliğin ve iflasın ahireti unutmak ve cahillik olduğunu dile getirmiştir.

Ola yâḥûd ol faḳîr-i âḥiret

Kim ola müfliş ‘atâ’ ü maḡfiret

Ya ola ol isti‘âze faḳr-ı cehl

Zâhirâ bu cümleden aḥḳar ezel (5600, 5601)

Şerifi, dünya nimetlerinin insanı aldatıp gaflete sürükleyebileceğini “Bülbül ile Karınca Hikâyesi”nden hareketle anlatmıştır. Hikâyenin özeti şöyledir: “Bülbül, Allah’ın kendisine verdiği güzel sesi güle olan iştîyakını ifade etmek için kullanır ve bahar mevsimini çalışmadan zevküsefa içerisinde geçirir. Sonbahar gelip de gül ortadan kaybolunca bülbül yaptığı yanlışın farkına varır, ancak iş işten çoktan geçmiştir. Bütün baharı çalışarak, kış için tedarik elde etmek amacıyla geçiren karıncaya yaptığı yalvarışlar da boşuna çıkmıştır.”

Şair bu hikâye ile zenginliğin her zaman saadet getirmeyeceğini, hatta bazen insanın sarhoşluğuna sebep olabileceğini vurgulamak istemiştir. Önemli olan, Allah'ın verdiği kanaat ederek ebedî hayat için yatırım yapmaktır.

Götür uhrāya kim kalmayasın aç
 Karınca dānesine olma muhtāc
 Gel itme ol harāset vakti efsād
 Olur pişmāna bādī rūz-ı aḥsād
 Kanā'at bādesinden eylegil nūş
 Cihān sīm ü zerinden ol saña hoş (5690, 5691, 5692)

2.4.2.1.26. Ölmüşleri anmak

Pend-i Gülistan'da, Allah rızasını kazanmak için yapılan her şeye ölmüşlerin ortak edilmesi tavsiye edilmektedir. Şerifi, ölmüşleri anmakla Allah'ın rahmetinin eksilmeyeceğini belirtmiş, duanın onlara ulaşması hususunda endişe edilmemesi gerektiğini söylemiştir.

Rızā-yı Hakk için her ne ki infāk
 İdersen aña kıl mevtāyı ortak
 Dime ortak olur şirketlerinden
 Ne noḡşān olur Hakk rahmetlerinden (5964, 5965)

Kabirdekilerin geride bıraktıkları hayırlı evlat ile övündüklerini söyleyen Şerifi, dua ile hatırlandıkları zamanın onlar için bayram olduğunu dile getirmiştir. Tam tersine, kabir ehlini en fazla üzen durum kendilerine dua eden salih bir evladın olmayışdır.

Dünyāda hoş ādem oğlu iftiḥār
 Eyler evlād ile ensāb ile yār
 Sālih oğlum yok deyü ağlar ḥazīn
 Bed-du'ā eyler tūrur zīr ü zemīn (5997, 6003)

Başkasını memnun etmek maksadıyla yapılan bir iyilik, verilen bir bardak su veya az da olsa ikram edilen yiyecek ölmüşlerin sevinmesi için yeterli olacaktır. Eğer maddi imkânlar kısıtlı ise Kur'an-ı Kerim okumak ve dua etmek de onları rahatlatacaktır. Şerifi, iki hayatta isteklere kavuşabilmek için ölmüşleri yâd etmeyi gerekli görmektedir.

Gel Şerîfî eyle mevtâları yâd
 Dü-cihânda olasın tâ ber-murâd
 Yoğ ise virmek içün ol sîm ü zer
 Okuyup Kır'ân du'â kıl hoş eşer (6039, 6040)

2.4.2.1.27. Yaşlılara hürmet etmek

Takva sahibi olanlara ve yaşlılara hürmet etmek, kişide bulunması gereken en önemli faziletlerden biri diğeridir. Onlara karşı saygıda kusur etmemek, selamlarını alıp görüldüklerinde ayağa kalkmak bu hürmetin bir göstergesidir.

Zühd ü takvâda olan serverlere
 'İzzet eyle şeyh-i fâni pîrlere
 Pîr olan mü'mine hizmet kıl müdām
 Al selāmın ta'zîm ile it kıyām (6468, 6469)

Şerîfî'ye göre yaşlılara hizmet etmek oldukça önemlidir. Gönüllerini hoşnut edecek sözler söylemek ve ellerinden tutup yardımcı olmak bu hizmetin başlıca şekilleridir. İbadetlerini yapmalarına yardım eden kişi, sadece Allah'ın bileceği azim bir sevap kazanacaktır.

Ya ki bir Müslim pîre kul hizmeti
 Eyleyüp itse aña hoş hürmeti
 Ya 'ibâdetde aña yardım kıla
 Virilen ecri aña Allāh bile (6500, 6502)

Şair, yaşlıların zararda olanlarından da bahsetmiştir. Buna göre, Allah'ın emirlerini ve yasaklarını terk etmekten dolayı bir sıkıntı hissetmeyen ihtiyarlar çok azaba müptela olacaklardır. Onlar, kendilerine en büyük belayı musallat etmişlerdir.

Pîr ki ola menhiyâtdan lâ'ubāl
 Terk-i me'mûrâtdan olmaya melāl
 Olısar ol çok 'azāba mübtelā
 Bulısar hem cümleden artık belā (6523, 6524)

2.4.2.1.28. Zor günde yardım etmek

Pend-i Gülistan'da, zor günde yardıma koşmak gerçek dostluğun alameti olarak görülmüştür. Bir mümin aç iken diğerrinin tok olması İslamiyet'te doğru karşılanmayan bir durumdur. Hırs gösterilerek imkânların paylaşılmaması Müslümanlıkla bağdaşmayacak bir tutumdur. Şerifi'ye göre sıkıntı zamanında dostunun yanında olmayanın ibadetleri Allah katında makbul değildir.

Mü'min olan kardaş olmaklık gerek

Rûz-ı ğamda hâldaş olmaklık gerek

Olmayınca buñ demi mü'mine yâr

Ol niçe ṭâ'at kılur Hakk'a yarar (7387, 7390)

2.4.2.1.29. İtikatta doğru yoldan ayrılmamak

Şerifi'nin tavsiyelerinden biri de itikatta doğru yoldan sapmamaktır. Şair, iman ve dinin elden gitmesine sebep olabilen bu yanlışın kişide sadece Müslüman adını bıraktığından bahsetmektedir. Oysa ki, kurtuluş yalnız Müslüman'ım demekle mümkün değildir. Bunun bir takım vecibeleri de vardır. Şerifi, şeytanın en büyük çabasının insandaki itikadı sarsmak olduğunu dile getirmiştir.

Ol 'adūnuñ gice gündüz fikri ol

İ'tikād-ı sū' bula mekri yol

Bozdıra ṭā mü'minūñ ĩmānını

Ṭoldıra emsāl ile nīrānını (376, 377)

2.4.2.1.30. Çalışıp helalinden kazanmak

Şerifi, başkalarına yük olmamak için çalışmayı ve helalinden kazanmayı önemli erdemlerden biri olarak ele almıştır. Şair, bakmakla yükümlü olunan kişilere helal kazançla verilen bir dirhem lokmanın yetmiş sevap kazanmaya ve yetmiş günahın silinmesine vesile olacağını belirtmiştir.

İşitdim ol Resūl-i Ẓü'l-Celāl'den

Biri kesb itse bir dirhem helālden

‘İyāl ü ehline eylese infāk

Yazar yetmiş şevāb hoş aña Ḥallāk

Siler yetmiş günāhı anda Mevlā

İder yetmiş derecesini a'ālā (1395, 1396, 1397)

Şerifi, mal-mülk endişesiyle helal rızkı terk etmenin yanlışlığını dile getirmiş, Allah'ın rızka kefil olduğuna değinmiştir. Ona göre, rızk kazanmak düşüncesi kişiyi harama yönlendirmemelidir.

Bir helāl kesb ile kıl rızkı taleb

Sīm ü zer cem'ine düşme rüz şeb

Kesbi bā'is eylemişdür Zü'l-Celāl

Bulısar kesb ile kul rızk-ı helāl (6066, 6067)

2.4.2.1.31. Allah yolunda cihat etmek

Pend-i Gülistan'da cihat dörde ayrılmıştır. Birincisi, kötülüğü isteyen nefis ile mücadele etmek; ikincisi, şeytan ve yardımcılarına karşı koymaya çalışmak; üçüncüsü, yanlış sözlerle ve davranışlarla savaşmak; dördüncüsü ise kâfirlerle mücadele etmektir. Şerifi, nefisle olan mücadelenin en büyük gaza olduğunu belirtmektedir. Çünkü, bu mücadele kaybedildiğinde diğerlerindeki mağlubiyet de kaçınılmaz olacaktır.

Bu ğazā dört dürlüdür eyle simā

Nefs-i emmāre ile kılmağ nizā

İblīs ü a'vān ile kılmağ cidāl

Qavl-i fi'l-i bātıla ıslāh-ı hāl

Bir dağ kâfirlere kılmağ cezā

Cümleden ekber ğazā ħarbü'l-hevā (3574, 3575, 3576)

Şair, iki damlanın Allah katındaki makbuliyetinden bahsetmiştir. Bunlar, Allah korkusuyla akıtılan göz yaşı ve Hak yolunda dökülen kandır. Şerifi, cennetin bu ikisi olmadan kazanılamayacağını söylemiştir.

Sevgilüdür iki kaṭre Ḥālīk'a

Ḥavf-ı Ḥaqq'dan gözlerün yaşı aḡa

Bir dağ Ḥaqq yolına aḡda ḡan

Bunlar ile alınur milk-i cinān (3587, 3588)

Allah'ın rızası için yapılan cihat ölümle neticelenirse kişinin cennete girmesine, sağlıklı bir şekilde geriye dönüşle neticelenirse de bütün günahların affedilmesine vesile olmaktadır. Sonuçta, her iki dünyada da büyük kârları insana kazandırmaktadır.

Vâcib olur cennete girmek aña

Dönse ger şıhhat ile evden yaña

‘Afv ide Hakk cümle seyyi’âtını

Ol dü-‘âlemde bulur lezzâtını (3597, 3598)

İnsan, küçük cihat olan kâfirlerle mücadeleye çeşitli sebeplerden dolayı güç yetiremeyebilir; ancak, büyük cihat olan nefse karşı koymayı asla terk etmemeli, bu mücadeleyi kendine âdet edinmelidir. Şair, “canı vermeyince canan ele geçmez” sözüyle bu husustaki fedakârlığın önemini vurgulamıştır.

Yok cihād-ı aşğara ten tākati

Kıl cihād-ı ekberi sen ‘âdeti

Ol hevâ-yı nefis ile dâ’im cihād

Eyle tâ kim kılmaya bir dem fesād

Hoş meşeldür söylenür dilden dile

Virmeyince cân cinân geçmez ele (3618, 3619, 3622)

2.4.2.1.32. Temizliğe dikkat etmek

Şerifî’ye göre din binasının temeli temizliktir. Şair, dört çeşit temizlikten bahsetmektedir. Birincisi, insanın dışının yani elbisesinin temiz olmasıdır. İkincisi, azaların temizliğidir ki onları yasaklanan şeylerden uzak tutmakla bu temizlik sağlanmış olur. Üçüncüsü, gönül sayfasını pak tutmaktır. Bu, gönülten kötü alışkanlıkları kazıyıp yerine güzel huyları yerleştirmekten ibarettir. Sonuncusu ise, gönülde Allah muhabbetinden başka sevgilere yer vermemektir.

Bināsı dīn ü İslām’uñ nezāfet

Giderür hāne-i dīnden keşāfet

Ola dördünci dil dūr mā-sivādan

Gönülde olmaya ğayrı Hudā’dan (879, 889)

Allah'ın dış temizliğe verdiği önemi hatırlatan Şerifî, sadece maddi temizliğin yeterli olmayacağını, bahsi geçen temizlik çeşitlerine de itina gösterilmesi gerektiğini

ifade etmiştir. Eserde, bu hassasiyet, temizliğin sırrına vakıf olmak şeklinde tabir edilmiştir.

Daḥı zāhir eyle bāṭın ṭahāret

Ola var Ḥaḫḫ kelāmında işāret

Şaḥīḥ olmaz ṭahāret zāhir el-ḥaḫ

Ṭahāret sırrı ile olur ancak (890, 891)

Şerifî, temizlik konusunda banyo ve tuvalet adabına da geniş yer ayırmıştır. Şair, ilmihâl bilgilerinin pek çoğunu dile getirdiği bu beyitlerle hem bilgilendirme amacı gütmüş hem de konunun önemini vurgulamaya çalışmıştır. Ona göre, temizlik o kadar önemlidir ki bütün kitapların başında bu mevzu yer almaktadır.

Bil ṭahāret baḥşini ey müsteṭāb

Cümle baḥşe taḫdīm olur her kitāb (853)

Banyo ve tuvalet adabında dikkat edilmesi gereken hususlardan bazıları şöyledir: Banyo yaparken suyu israf etmemeli, suyun ısınıp soğuk ile sıcak arasında bir duruma getirmelidir. Örtünmeye özellikle ihtimam gösterilmelidir. Banyo yaparken duvara dayanmamak, yaptıktan sonra da biraz uyumak sıhhat için şart görülmüştür.

İtme ıssı şuyı ḫatı daḥı serd

Pes miyāne āb ile rāḫat cesed

Ey birāder yat uyu ba'de'l-ḥamām

Şiḥḫat-i endām olur andan tamām (782, 785)

Tuvalet ihtiyacını gidermekte gecikmemek ve su ile temizliğe önem vermek tuvalet adabında şairin değindiği hususlardandır. Bunların yanında tuvalete girerken ve tuvaletten çıkarken okunacak dualara dikkat etmek, uygun olmayan yerlerde ihtiyaç gidermemek, kibleye karşı yönelmemek, ihtiyaç giderirken konuşmamak, temizliği sol el ile yapmak, istibraya özen göstermek, çamaşırın kirlenmemesine dikkat etmek gibi davranışlar konuyla ilgili anlatılanlar arasındadır.

Ṭaşra çıḫmaḫ iḫtizāsı olsa ger

Gitmeyüp ḫalsa kerāhet var diger

Pes ḫelāya girmeden ḫıl isti'āz

Meger cinnīden Ḥudā'ya ḫıl ma'āz (835, 836)

2.4.2.1.33. Affetmek

Şerifî, insanlara afla mukabele etmeyi kişide bulunması gereken önemli özellikler arasında saymaktadır. Hz. Muhammed, dört huyun Allah'ın rahmetini ve cennetteki sarayları kazandıracağını söylemiştir. Bu alışkanlıklar; adam öldürmekten kaçınmak, Allah'ın verdiği malı onun yolunda harcamak, çok arzulanan bir şey ele geçmesine rağmen onu terk etmek ve öfke anında sinire hakim olup affetmeyi başarabilmektir.

Vü dördünci gazûb olsa gazabını yuda fi'l-hâl

Alacak intikâma ol bedel 'afv eyleye âzād (4286)

2.4.2.1.34. Eşlerin birbirlerine karşı görevlerini yerine getirmeleri

Şerifî aileye büyük önem vermiş, eserindeki en uzun bölümlerden birini bu konuya ayırmıştır. Ancak, onun aile hakkındaki düşünceleri günümüz şartlarıyla pek bağdaşmamaktadır. Şair, ailede kadın-erkek ilişkisini ve bunların birbirlerine karşı görevlerini yaşadığı çağın anlayışına göre ele almıştır.

Erlerüñ 'avratlara hâkkı nedür

'Avratuñ er üzre hâkkı niçedür

Söyleyüp anları eyle âşikâr

Cümleden elzem ehem ol yâd-gâr (4717, 4718)

Bu anlayışta kadın, erkeğe nisbetle pek çok yönden eksik bir varlık olarak algılanmaktadır. Dolayısıyla kadın, erkeğin koruması altında olmalıdır. Kadının yapması gereken kocasına karşı kayıtsız itaattir.

Az olur zende velâyet rütbesi

Oldı nokşân cümle erden hışşesi

Çünkü muhtâc oldı her-dem erlere

Gel muqayyid olalım biz anlara (4726, 4727)

Erkeğin kadına karşı en önemli görevlerinden biri, ona Allah'ın emir ve yasaklarını öğretmektir. Şair, bundan sonra kadının yapacağı bir itaatsizliğin ceza ile düzeltilmesi gerektiğini düşünmektedir.

Evvelâ kıl va'z u nuşhı itme 'âr

Tâ ki bile emr ü nehy-i Kird-gâr

‘İlm-i hâli ta‘lîm itdükde aña

Ger iṭā‘at eylemez olsa saña

Câ‘iz oldu şimdi dögmek ol zeni

Tā ki zābiṭ olduġuñ bile seni (4731, 4732, 4733)

Şerifî, kadının suçsuz yere dövülmesinin büyük hata olduğunu belirtmiştir. Bir kadının kocasına karşı en büyük hatasını izinsiz evden çıkmak olarak gören şair, böyle bir davranışı Allah’a ve eşe karşı isyan olarak nitelendirmektedir.

Merd olan ‘avratlarını zabt ider

Dögüben kaçır eger sūka gider

Ger izinsiz çıkısa bundan ġayrıya

‘Āṣî olur zevcine hem Tangrı’ya (4744, 4753)

Pend-i Gülistan’da kadının evinden dışarı sadece kocasının izniyle çıkabileceği vurgulanmıştır. Bunun da yedi şekilde olabileceği ifade edilmiştir. “Anne-babayı hastalandıklarında görmek, tebrik ve taziye sebebiyle kendisine mahrem olanları ziyaret etmek, ölmüş bir kadını yıkamak, hacca gitmek, başkasından hakkını almak veya birine borcunu vermek, dinî bilgiler öğrenmek” kadının evden çıkma sebepleri olarak sıralanmaktadır.

Yeddi yerde câ‘iz oldu çıkması

Zevci izni virüp aña gitmesi

Evvelā ata anayı görmege

Hasta olsa hâllerinden şormaġa (4747, 4748)

Yaşadığı muhitteki kadınların mahremiyete dikkat etmemelerinden yakınan şair, böyle bir davranışın fitneye sebep olacağını dile getirmiştir. Ona göre, kadın kocasının dışındaki bir erkeği kesinlikle güzel görmemelidir ve onlarla konuşmamalıdır.

Onca eyler şāliḡa zen iḡtirāz

Maḡreminde ġayrı yüzün göremez

Setri terk itmiş zamāne ‘avratı

Eyler ol nā-maḡrem ile şoḡbeti

Fitneye bā‘iş olur zenler muḡīm

Ol sebebdan ekṡerī ehl-i caḡīm (4805, 4806, 4807)

Şerifi, kadınlara pek çok konuda nasihatte bulunmayı da ihmal etmemiştir. Kitabının zaman zaman okunmasının onlara büyük fayda sağlayacağını belirten şair, akıllarını başlarına almalarını ve er hakkına çok dikkat etmelerini öğütlemektedir.

Gel ey merd-i zenāne eylegil gūş

Düşür ‘aqluñ başa sen olma medhūş

Ele al ba‘zı kere bu kitābı

Ara bul anda işbu faşl u bābı

İder va‘z ile nuşhum saña te‘şir

Çılursa Hālîk’ım tevfiķ u taķdîr (4889, 4890, 4891)

Şair, izinsiz masrafta bulunmayı ve fakirlere yardım etmeyi kadınların yaptığı kusurlar arasında göstermektedir. Kocanın sözüne karşılık vermek, ona karşı yüz ekşitmek, sözleriyle kocanın kalbini incitmek, hâlinden şikâyetle bulunmak, inatçı olup israf etmek, sinirlenip yan bakmak, kadının yapmaması gereken davranışlar olarak sıralanmaktadır. Şaire göre, bu davranışlar Allah katında suçun büyük olmasını netice vermektedir.

Olursa zen muḥannet ya ziyān-kār

Kopar gözsüz kıyāmet günü ey yār

Ururlar bende şeytān ile muḥkem

Atarlar ikisin ṭamuya bir dem (4906, 4907)

Pend-i Gülistan’da, kadının yapmaması gereken davranışlar belirtildiği gibi asla terk etmemesi gereken tavırlar da dile getirilmiştir. Kocaya dua etmek, yemeğini pişirmek, eve geldiğinde rahat etmesini sağlamak, evin temizliğini yapmak, ona karşı mülayim olmak, kanaatkâr olmak, kocanın kusurlarını örtüp iyiliklerini başkalarına karşı övmek bu davranışlar arsında yer almaktadır. Şair, Allah’ın böyle kadınları ahirette mesrur edeceğini dile getirmiştir.

Çılur Hāķķ rûz-ı maḥşer anı mesrūr

Virür ḥurşîd-veş aña ziyā nūr

Çılurlar cümle ḥātūnlar ta‘accüb

Ki ol ḳanķı nebî ḥātūnıdur ḥüb (4921, 4922)

Şerifi, erkeğin kadına karşı en büyük görevinin ona Allah’ın emir ve yasaklarını öğretmek olduğunu söyler. Karşılıklı görevlerini yerini getiren eşlerin ahirette

birbirlerine dua edeceklerini ifade eden şair, aksi taktirde birbirlerinden şikâyetçi olacaklarını dile getirmektedir.

İde er ʿavratın ʿāʿatle mevşûf

Bile zen nehy-i münker emr-i maʿrûf

İdeler eyleyüñ şimdi duʿâlar

Biri birüñize medh ü şenâlar

Dahı ol fâsık er nâşîze ʿavrat

Niçe rüsvây olur anda melâmet (4931, 4935, 4947)

Şair, kötü adetler edinmiş erkeklerden ve kadınlardan şikâyet ederek yaşadığı toplumun sosyal durumuna ışık tutmaktadır. Erkeklerin kadınların sözüyle hareket etmeleri, kadınların edepten yoksun davranmaları, kadınların davet edilmemelerine rağmen süslenerek düğünlere gidip dedikodu etmeleri toplumun düzenini bozmaktadır. Bu durum şaire göre rahatsız edici bir manzaradır.

ʿAcebdür bu zamâne key ʿacâyib

Türendi sūʿ-i bidʿatler ğarâyib

Giderler ekserî yok aña daʿvet

Olur erden ziyâde anda ʿavrat (4973, 4979)

Gençleri aldatarak kötü yollara sürükleyen kadınlardan da bahseden şair, emanet olarak verilen çocukların bu tip kadınlardan korunmasını istemektedir.

Ḥudâ virmişdür aʿyâli emânet

Emânet haqqına eyle şıyânet

Ḳatı çok sâriḳ zen bu zamānda

Ḳoma ehl ü ʿıyâli sen yâbānda (5007, 5008)

Eserde, gerekli tedbirler alınmadığı taktirde güzel, ahlaklı gençleri avlamak isteyen böyle kadınların kişiyi ve toplumu perişan edecekleri belirtilmektedir.

Vire Ḥaqq bir mene ger bir ḥûb evlād

Düşer anuñ peşine bâġi şayyād

Ḳurar yolında niçe fitne dāmı

Seni rüsvây kılmakdur merāmı (5009, 5011)

2.4.2.1.35. İnsanlara ve hayvanlara şefkatli davranmak

Şerifî, çalıştırılan kişilere şefkatle muamele etmeyi öğütlemektedir. Kaldıramayacakları yükleri yüklememek, kusurlarını örtmeye çalışmak, kalp kırmadan konuşmak kişinin çalıştırdıklarına karşı görevleri arasında yer almaktadır.

Rıfk ile söyle aña ‘afv ile bak

İtme cânım teklîf-i mâ-lâ-yuṭāk

Ḳul ḳaravaṣa demek leyyin kelām

Hulḳ-ı aḥsen işbu üç ḥūy ve’s-selām (5074, 5080)

Şaire göre yenilen ve giyilen şeyleri onlarla paylaşmak, iş yaptırırken küfürlü ve çirkin sözler sarf etmemek gerekmektedir.

Yidüğinden giydüğinden ey peder

Ḳılma eksik anlara itme keder

Küfr ü fuḥş ‘unf ile itme güft ü gū

Mü’mine lâyıḳ degil aḳvâl-i sū’ (5081, 5082)

Beşerî ilişkilerde dikkat edilmesi gereken hususlardan birisi de insanları hoşla gitmeyen lakaplarla çağırılmamaktır. Şerifî, bu yanlışın meleklerin lanetine sebep olacağını söylemiştir.

Mü’mini ismile ya künyesile

Añmayup çağırsa ol gayrısıla

Bu sözinden incinür olursa ger

La‘net iderler melekler ey peder (5086, 5087)

Kulu şeytana yoldaş yapan tavırlardan biri de insanlara karşı çirkin sözler kullanmaktır. Hz. Muhammed bununla ilgili olarak “Müslüman’ın sövüp sayması fasıklıktır.” demiştir. Yetmiş iki türlü zinadan bahseden Hz. Muhammed, bir kişinin hürmetini kırmayı bunların en kötüsü olarak görmektedir.

Çün “sibābü’l-müslimi fişkun” didi

Hem “ḳıtālū’l-mü’mini küfrün” didi

Mü’minüñ ırzını yıḳmaḳ dir Resûl

Hürmetin naḳz eyleyüp demek fuṣûl (5097, 5098)

Şerifi, çirkin ifadelere karşı gösterilmesi gereken tavrı şu şekilde belirtmiştir: Yanlış bir sözle karşılaşıldığında sabretmek en doğru davranış biçimidir. Sözle baskın çıkmaya çalışmamak ve aceleci davranmamak Allah'ın hoşuna gitmektedir.

Dise ger bir men saña kavî-i yaman

Er isen şabr eylegil aña hemân

Şâbir ol söz kaçmağa olma ‘acûl

Hakk sever şabrı gel imdi şâbir ol (5102, 5111)

“Miskinlere ve yoksullara yardımcı olmaya çalışmak, üzüntülü kimselerin hâlini sormak, yapılması mümkün olmayan şeyleri insanlardan istememek, yumuşak bir üslupla istekleri belirtmek” insan ilişkilerinde özellikle dikkat edilmesi gereken hususlardandır.

Merhamet kıl dest-gîr ol kullara

Şefkat eyle miskîne yohsullara

Nerm söyle ser-dilûñle itme gû

Saht-dil kibre ‘alâmet oldu hû (51113, 5116)

Şerifi, iyiliğin sadece iyilik yapana değil kötülük yapana da gösterilmesi gerektiğini dile getirmiştir. Eserde, bunun insani bir görev olduğu vurgulanmaktadır. Şaire göre, insan hayatı boyunca bu çabanın içinde olmalıdır.

Eylik itmek kaydına düş her-demi

Kemlige eylik idendür âdemî

Şanma eylik idene eylik gerek

Kemlige karşı dağı eylik gerek (b.5190, 5192, 5193)

İnsan, diğer hayat sahibi varlıklara belli bir ölçü içinde davranmalıdır. Şaire göre, merhamet bütün davranışların temelinde yer almalıdır. Kediye ve köpeğe şefkatle bakmak, hayvanları sefil bırakmamak gerekmektedir. Avlanmanın ölçüsünden de bahseden Şerifi, eğlence olsun diye yapılan bu davranışın yanlışlığını dile getirmiştir.

Hirreye hem kelbe eyle şefkati

Görmeyesin her dü-‘âlem zilleti

Bir belâdur mişli yok tayyârelik

Oldı kuş-bâz cürmi key cerrârelik (5130, 5135)

Şerifi, insanları rahatsız eden haşeratın öldürülmesinin caiz olduğunu ifade etmiştir. Ancak, bunlar yakılarak veya suya atılarak telef edilmemelidir. Odun veya kütük içinde bulunan karıncanın ise yakılmasında bir zarar yoktur. Terbiye edilemeyen kedi ve köpeğin öldürülmesinde bir hata görmeyen şair, hayvanlara kulaklarını veya diğer azalarını keserek eziyet verilmemesi gerektiğini dile getirmiştir.

Katli cā'iz mu'ziyātın cinsini

Yakup oda atma şuya cismini (5200)

Hayvan resimleri yapmanın doğru olmadığını söyleyen Şerifi, güvercin oynatmayı, hayvanları dövuşturmeyi ve onları hedef olarak kullanmayı doğru bulmamaktadır. Ata ve katıra ters binmek, atın yüzüne vurmak kaçınılması gereken davranışlar arasında belirtilmektedir. İnsan haklarının telafisinin mümkün olabileceğinden bahseden şair, hayvanların ise bundan mahrum olduklarını ifade etmektedir. Dolayısıyla, hayvan haklarına son derece dikkat etmek gerekir.

Hem tokuşdurmak biribirlerine

Cins-i hayvāndan kaması hep fenā

Hakk-ı Müslim hılline hoş çäre var

Kāfir ü hayvān hakkında yok medār (5203, 5210)

2.4.2.1.36. Eğlence meclislerinden uzak durmak

Şerifi, eğlence meclislerinden ve böyle yerleri mekân tutan insanlardan uzak durmayı şiddetle tavsiye etmiştir. Bu tür insanlara karşı kalben buğzetmek, davetlerine iştirak etmemek, selamlarına karşılık vermemek, karınlarını doyurmamak, sözlerine kulak vermemek, uzak kalmaya çalışmak iki dünya saadeti için gerekli görülmüştür.

Şakın çeng ü çeğāne da'vetinden

Şoyulma iki 'ālem hil'atinden (8520)

İstemeyerek işitilen eğlenceli sözlerin günah olmadığını belirten şair, kulun bu tür sözleri işitmek için çok gayretli olması gerektiğini vurgulamaktadır. Şerifi, ayıp olur düşüncesiyle eğlenceli ortamlardan uzaklaşmamanın yanlış olduğunu ifade etmiştir. Hz. Muhammed, bir hadisinde Allah'ın rahmetini fasitleri evine davet edenlerden kırk yıl esirgeyeceğini söylemiştir. Şerifi, kabirdeki azabın en önemli sebeplerinden birinin de kulakla işlenen günahlar olduğunu dile getirmiştir.

Dağı inmez Hudā'nuñ rahmeti bil

Evüñ şāhibine ol eve kırk yıl (8541)

2.4.2.2. Kişide bulunmaması gereken özellikler

2.4.2.2.1. Tamah-hırs (açgözlülük)

Açgözlülük, insanda bulunmaması gereken kötü özelliklerin başında yer almaktadır. Tamahkârın en belirgin vasfı kanaatten yoksun olmasıdır. Malı arttıkça kalp katılığını artıran bu tür insanlar, dünyada rahat yüzü de görememektedirler.

Gözleri aç hîç kanāʿat bilmez ol

Qalb kâsı her ne deñlü mālı bol

Gice gündüz cemʿ-i mālā kaydı var

Rāhatı yok her-dem anuñ derdi var (6056, 6057)

Tamahın en büyük zararı ise insanın ahiretle olan bağına zayıflatmasıdır. Çünkü, insan dünya dağdağasına saplandıkça ahireti unutacak, onunla ilgili bir kelam bile edemeyecek duruma gelecektir.

Dāʾimā var bu fenā dağdağası

Olmış ol sîm ü zerüñ pervānesi

Kaydı anuñ cemʿ-i māl itmek müdām

Dimez uhrāya münāsib bir kelām (6073, 6074)

Şerifi, açgözlü insanları detaylı olarak tarif etmektedir. Malından az miktar eksildiğinde yas tutan bu kişiler, kendileri az yedikleri gibi başkalarının karnını doyurmaktan da son derece kaçınırlar. “Fakirlerin hâinden anlamamak, misafire ikramda bulunmamak, faiz almadıkça başkalarına yardım etmemek, cömertleri beğenmeyerek onların ikramlarını israf olarak değerlendirmek, başkası hakkında kötü sözler sarf etmeyi alışkanlık hâline getirmek” tamahkârların belli başlı özellikleridir.

Yalvarırsan her ne deñlü zār ile

Virmez illā ribh ü fāʾiz kār ile

Ol beğenmez eşhiyānuñ işini

Maşrafın görür çeker teşvîşini (6082-6083)

Açgözlülükle elde edilen dünya malı, ahirette insanın üzerinde büyük bir yük olarak kalacaktır. Çünkü, verilen bütün nimetlerin hesabı sorulacaktır. Malın fazlalığı, hesabın zorluğunu da beraberinde getirecektir. İnsanı hırsa sevk eden en birinci saik,

rızk endişesidir. Şerifi, hayat devam ettikçe rızkın gönderileceğine değinerek tamahın gereksizliğine vurgu yapmaktadır.

Ey birāder onca şakla mālī sen

Kim hīsābı anda āsān viresen

Var ise ‘ömrüñ dahı rızķuñ olur

Sen aramazdan gelür seni bulur (6103, 6065)

Şair, açgözlülüğü üçe ayırır. Bunlar; mala, kadına ve mideye olan hırstır. Bütün hataların başlıca üç şeyden kaynaklandığını belirten şair, bunları “kibir, hırs ve haset” şeklinde sıralamaktadır.

Bu tama^c üç dürlüdür idem beyān

Biri dünyā mālına hāriş olan

Pes dimişler üç olur ümm-i haṭā

Kibr ile hırş u ḥased cümle fenā (6071, 6105)

Pend-i Gülistan’da, insanların kötü işlere yönelmesi, dünyanın rahatının bozulması, insanlar arasında kibrin ve kinin çoğalarak birlik ve beraberliğin azalması hırsla ilişkilendirilmektedir.

Bu tama^cdur şer-kāra gezdüren

Bu cinānuñ rāḥatını bozdıran

Bu tama^c ortaya şalmışdur nifāk

İtmez a^cyān birbirile ittifāk (6114, 6117)

2.4.2.2.2. İsrāf

Şerifi, israfı hırsın bir neticesi olarak görmektedir. Ona göre müsriflerin çoğalması, toplumda riya gibi pek çok bidatin türemesine de sebep olmaktadır. Bundan dolayı Cenabıhak, insanı israftan uzaklaştırmaya çalışarak müsriflerle yakın olmamaya davet etmektedir.

Ehl-i isrāf oldı ekşer aḡniyā

Türedi bid^cat ḳamu sem^ca riyā

Ol Hudā çün “lā yühıbbü’l müsriḫin”

Zümre-i müsriflere olma yakın (5513, 5517)

2.4.2.2.3. Zina

Şerîfî, zinayı yani kadınlara olan düşkünlüğü ikinci tip tamah olarak isimlendirmiştir. Şair, nefse düşkünlüğü takva sahibi olmanın en büyük engellerinden biri olarak belirtmiştir.

Hubb-ı nisvân oldu ikinci tamar^c

Eylemez hubb-ı zenân ehli vera^c (6158)

Toplum düzeninin bozulmasına sebep olan bu hasletin artmasından şikâyet eden şair, hadisten nakille zinanın insan öldürmekten daha kötü olduğunu belirtmiştir. O, zinayı fakirliğin ve pek çok belanın temel sebebi olarak görmektedir.

Dir eşeddür ol katilden çün zinâ

Hâsıl olur çok belâ fakr-ı fenâ (6185)

Pend-i Gülistan'da zinanın dünyadaki kötü sonuçları rızkın noksanlaşması, fakirliğin artması, hayanın ortadan kalkması şeklinde belirtilmiş; mahşer gününde bu insanların yüzlerinin kararacağı ve çok sıkıntı çekecekleri ifade edilmiştir.

Şerîfî, Allah'ın haram kıldığı kimselere bakmayı göz zinası olarak değerlendirmiştir. Şair, kadın sesine karşı kişinin sağır olması gerektiğini ifade etmiştir.

Bakma nâ-mahremlere sen yâ oğul

Göz zinâsı olırs andan huşûl

Gözlerüni hıfz idüp kıılma nazâr

Şavt-ı nisvânelere ol sem^c-i ker (6205, 6208)

İnsan, nefesine mağlup olup yanlış davranışlarda bulunduğu hemen tövbe etmelidir. Bunu yaparken de Cenabıhakk'ın affediciliğine güvenmelidir.

Kıl ferâğat tâ'ib-i müstağfir ol

Hakk Kerîm'dür tevbe'yi eyler kabûl (6211)

Şerîfî, livata şeklindeki zinadan da bahsetmiştir. Ona göre, bu suçu işleyenlerden şeytan bile kaçmaktadır.

Avrata itme livâta-i şagîr

Cümleden bed ol livâta-i kebîr

Ol habâset fir'li şeytân itdi kâr

Gördüğü dem şimdi idermiş firâr (6230, 6234)

Şair, hadislerden hareketle livatanın cezasının ölüm olduğunu belirtmiş, yaşadığı muhitte delikanlı hizmetçilerin çalıştırılmasından şikâyet etmiştir.

Katlı idüñ fâ'ili mef'ûli didi

Yâhû bir yüksekden atıñ söyledi

Oldı şimdi ol ğulâm-pâre dırâz

Zâhirâ anlardan ol zen-pâre az (6232, 6258)

Kıyamet alametlerinin başında zina ve livata alışkanlığının artması yer almaktadır. Şerifî, lezzetlerin helaline kanaat edenlerin azlığından bahsetmiş, bu çirkin işle çoğu insanların sarhoş hâle gelmesinden yakınmıştır. Ona göre, zinanın artması kıyametin yakınlaştığının bir göstergesidir.

Ol kıyâmet kurbına oldı delîl

Qalmadı ehl-i şalâh illâ kalîl

Qalmadı zühd ü kanâ'at pîşesi

Halk-ı âlem hep tama'-kâr tîşesi (6266, 6267)

2.4.2.2.4. Tuhme-ekûl (hazımsızlık-çok yemek yemek)

Şerifî'nin üçüncü tip tamahkârlık olarak ele aldığı konu, tok oluncaya kadar yeme alışkanlığıdır. Midesine düşkün olanın Allah tarafından sevilmeyeceğini belirten şair; dünyada aç olanların ahirette tok olacaklarını, ahirette aç kalacakların ise dünyada tok olan insanlardan seçileceğini ifade etmiştir.

Bir hadisinde Hz. Muhammed, çok yemek yemenin kalbi öldüreceğini, yani kişiyi maneviyattan uzaklaştırarak maddiyatta boğduracağını söylemiştir.

‘Abd-i bātın olanları sevmez Hüdâ

Ol hidâyetden aña kılmaz ‘atâ

Gör ne buyurdı Resûl-i kâ'inât

Çok yimekle itmeyün kalbi memât (6283, 6285)

Yemek sadece lezzet için yenmemelidir. Asıl amaç hayatı devam ettirmek olmalıdır. Şerifî, buna dikkat edenlerin pek çok hastalıktan kurtulacaklarını söylemiştir. Ona göre, aşırı yemekten dolayı ibadetlerde zorlanmak şeytanın en çok hoşlandığı durumlardan biridir.

Didi gördün mi ‘aceb benden bir iş

Huş gele benden saña ğâyet o iş

Dir ne‘am bir gün tıyurduñ bātını sen

Zıkr ü t̄aat olmadı saña āsān (6306, 6307)

Bilinmesi gereken en önemli yemek adabı doymadan sofradan kalkmaktır. Şaire göre vücudun rahatı ve sıhhati için bu temel şarttır.

Țoymadan kes eklüñi sen şofradan

Rāhat olmak ister isen ten beden (6316)

Şerifi, kötülüklerin tuzağına düşmemek için boğaz endişesinden kurtulmayı gerekli görmüştür. Ona göre, insanoğlunun sahip olduğu en kötü huy da budur. Bu alışkanlığın neticesi hırsıdır. Hırs ise insanı derde ve sıkıntıya götürür.

Düşme oğlum bu boğaz kaydına sen

Düşmeyesin dā'im şerr şaydına sen

Bundan ednā hışlet olmaz ādeme

Düşürür hırş gelür derd ü gama (6313, 6314)

2.4.2.2.5. İhtikâr / muhtekir (vurgunculuk)

Şerifi, toplum düzenini bozan vurgunculuğu müstakil bir başlık altında ele almıştır. Şair, öncelikle “ihtikâr”ın tanımını yapar. Ona göre, az olan bir malı diğer insanların ihtiyaçlarını düşünmeden kıymetlensin diye saklamaya “ihtikâr” denir. Fazla olan bir malın saklanması ise zarar yoktur.

Țillet-i şefkatle sū-i niyyeti

Olsa ancak muhtekirdür key Țatı

İhtiyācın yoğ iken gendim için

Derc kılsan hūb olur kendüñ için (7359, 7375)

Muhtekirin Allah’a yakın olamayacağına dair hadisi zikreden şair, mahşer günü bu kötü işi gerçekleştirenlerin ateşle cezalandırılacaklarını dile getirmektedir. Yine, Hz. Muhammed üç mesleğin sakıncalarından bahsederken bu konuya da değinmektedir. Bu mesleklerden biri de “hannâtalık” denen buğday satma işidir. İnsanların ihtiyaç duyduğu bir ürünü saklamak esasına dayalı bu mesleğin kişideki şefkati ortadan kaldıracağından bahseden Şerifi, bu işi kaçınılması gereken bir uğraşı olarak görmektedir.

Hakk berīdür andan ol Hakk’dan berī

Rūz-ı mahşer olısar âteş yeri

Men° kıl hannâtalık itmeye ol

İtmesün ol şan'atı oğluñ kabûl

Habs iden buğdayı kırk gün muhtekir

Rahmı dilden giderür ol bed-fikir (7362, 7371, 7372)

Şair, muhtekirlerin azaltılmasında yöneticilere büyük görev düştüğünü belirtmiştir. Ona göre, saklanan mallar ortaya çıkartılmalı ve sattırılmalı; bu işi yapanlar da cezalandırılmalıdır.

Lâzım oldu hâkime aratdıra

Habs olan buğdayı döküp şatdıra

Şatmayan zâlimi ta'zîr eyleye

Müşterî niçe alur vir söyleye (7391, 7392)

İmanın belirtilerinden biri de din kardeşine sıkıntısı anında yardımcı olmaktır. Şerifi "mümin müminin kardeşidir" diyerek vurgunculuğun kullukla bağdaşmayacağını dile getirmiştir.

Mü'min olan kardeş olmaklık gerek

Rûz-ı gamda hâldeş olmaklık gerek

Olmayınca buñ demi mü'mine yâr

Ol niçe tâ'at kıılır Hakk'a yarar (7387, 7390)

2.4.2.2.6. İnkârı hatırlatan sözler sarf etmek

Şerifi'nin kişide bulunmamasını istediği özelliklerden biri de imana aykırı sözler sarf etmektir. Buna "küfür" denir. Şair, bu tür sözlerin ne gibi zararlar doğuracağını dile getirerek konunun önemini vurgulamaya çalışmıştır.

Pend-i Gülistan'da, inkâra dair sözlerin bağışlanması mümkün olmayan davranışlardan biri olduğu belirtilmiştir. Şaire göre bütün güzel işlerin faydasız kalmasına neden olan bu tür sözler, imanın gitmesini netice vereceği gibi nikâhın bozulmasına da sebep olmaktadır.

Qavl-i küfr eyler dîni hep târ u mâr

Zâyi' olur hûb 'amel her ne ki var

Hem nikâhı bozulur İmân gider

'Avrata yakın olur zinâ ider (7945, 7946)

Şair inkârı hatırlatan sözlerin ancak tövbe ile temizlenebileceğini belirtmiş, aksi takdirde kişinin ebedî azaba müstahak olacağını dile getirmiştir.

Tevbe kılmazsa iden güftâr-ı red

Ol bulur hâbsi cehennemde ebed (7957)

Şerifî, çevresindeki insanların küfürlü sözleri sıkça kullanmalarından yakınmaktadır. Şair, yapılan uyarılara “ne yapayım, zorla söyletiyorlar” şeklinde karşılık verildiğini ifade etmektedir. Toplumda cezaya sebep olacak bir davranış olarak görülmediğini belirten şair, şeytanın bu tür sözlerle insanları kendine tabi kıldığını dile getirmiştir.

Eylemiş iblîs anı kendüñe yâr

Çavî-i küfre itdirür ol itibâr (7967)

Küfrün bir şekli de Allah’ın verdiği nimetleri inkâr etmektir. Bu hatadan dolayı nice varlıklı insanların Allah’ın gazabına uğradığını belirten Şerifî, bin yıllık sevabı tarumar eden ve cehenneme girmeye neden olan bu davranıştan kaçınmayı tavsiye etmiştir.

Bir küfr biñ yıl şevâbın târ u mâr

İdüben eyler cahîm içinde zâr

Niçeler küfrân-ı ni‘met itdiler

Mâl ile zîr ü zemîne batdılar (7972, 7973)

2.4.2.2.7. Nemmamlık (dedikoduculuk)

Şerifî, dedikoducuların özelliklerini teferruatlı olarak anlattıktan sonra bu yanlış âdet edinenlerin akıbetlerinden bahsetmiştir. İnsanlar arasındaki kardeşlik bağlarının zayıflamasına sebep olan bu tür kişiler, bir söze bin ilave ederek oluşturdukları zehirli sözleriyle toplumun düzenine zarar vermektedirler. Fitnenin bin türü bu kişilerce ortaya çıkmaktadır.

Çatarlar bir söze biñ dürlü eczâ

İderler anı bir ma‘cûn-ı efzâ

Çogar bir zerresinden semm-i kâtil

Olur biñ dürlü fitne andan hâşıl (8096, 8097)

Dedikoduculuğu münafıklık alameti olarak gören şair, kabir azabının üç şeyden kaynaklandığını belirten hadise değinmiş; bunlardan birinin de dedikoduculuk olduğunu ifade etmiştir.

Biri ol bevl-i hayvān yāhū insān

Olurmuş kabir ʿazābı andan ey cān

İkinci gaybet ile ola peydā

Üçüncü ol nemīme söz hüveydā (8121, 8122)

Hadiste, sır saklamaktan yoksun insanlar olarak tavsif edilen dedikoducuların kıyamet günü köpek suretinde olacakları belirtilmiştir. Bunlar, cennete giremeyecekleri gibi dünyada da insanlara rezil olmaktan kurtulamazlar. Çünkü, bir kimsenin ayıbını ortaya çıkarmanın cezası aynı şekilde halkın kınamasına maruz kalmaktır.

Cināna girmez ol hemmāz u lemmāz

Ki bilmez sırr-ı mü'min şaklamaz rāz

Oluben fī'l-i rāzı her-dem ifşā

Olupdur ʿāleme fī'l ile rüsvā (8139, 8193)

Şerifî, dedikoducularla arkadaşlığın kişiye sıkıntı getireceğini belirtmiştir. Ona göre, dili gereksiz sözlere sarf etmektense Allah'ı zikretmek için kullanmak gerekmektedir.

Bizi anlara kılma yār-ı hem-dem

Qılur ifşā kamu esrār virür gam

İdelim zıkr ile bend-i lisānı

Diyüp işitmeyelim her fesānı (8198, 8201)

2.4.2.2.8. Gıybet (başkalarını çekıştirmek)

Gıybet, birisinin arkasından onun hoşuna gitmeyecek şekilde konuşmak demektir. Kur'an-ı Kerim'de "ölmüş kardeşin etini yemek" biçiminde tavsif edilen bir davranıştır. Şerifî, gıybet edenlerin dünyada yaptıkları iyiliklerden ahirette hiçbir fayda göremeyeceklerini belirtmiştir. Çünkü, gıybet hayırların silinip yerine günahların yazılmasına sebep olan çok çirkin bir alışkanlıktır.

Gaybet ādem lahmı didi Müsteʿān

Dīn qarındaşın etin yimek yaman

Maḥv idüp a‘māl-i ḥayrī bā-tamām

Yazdırurduñ yerine şerri müdām (8210, 8215)

Şerifi, kötü konuşmaların gıybet sayılmadığı durumları da dile getirmiştir. Buna göre; namaz kılmayanlar, namaz kılıp da insanlara dili yahut eli ile güçlük çıkaranlar, batıl fikirlere kapılanlar ve zalimler hakkında sarf edilen olumsuz sözler gıybet olarak değerlendirilmemektedir.

Bĩ-namāzı ğaybet eyle şubḥ şām

İşidüp kılsun namāza ihtimām

Bir de şol kılp namāz tutar oruç

El ile dil ile eyler ḥalka güç

Mezheb-i bātıl olanlar fı‘lini

Hem daḥı zālīm olanlar zulmini (8221, 8222, 8223)

Doğruları açığa çıkarma düşüncesi gıybetin gerekçesi olarak gösterilmektedir. Ancak, bu oldukça yanlış bir bahanedir. Çünkü, söylenen kötü söz doğru ise zaten gıybettir. Yalan ise hem gıybet hem de iftiradır, yani iki türlü çirkin bir hatadır. Bu sebeple, olayların iç yüzü bilinmedikçe başkası hakkında konuşmamak gerekmektedir.

Bilmeyince bir işüñ aşlın ‘ayān

Şoḥbetine açma anuñ sen dehān (8227)

Şerifi, gıybet edilen ortamlarda istekli bir şekilde bulunmanın yanlışlığını da zikreder. Şaire göre, böyle bir hata yapıldığında hemen tövbe edilmelidir. Eğer söz, gıybet edilenin kulağına gittiyse muhakkak helallik istenmelidir.

Tevbe ile ref olunmaz bu melāl

Lāzım oldu dilemek andan ḥelāl (8235)

Şair, abdest ve orucun bozulmasına neden olan dört şeyin “yalan, dedikodu, gıybet ve namahreme bakmak” olduğunu ifade eden hadise değinerek elden geldiği kadar gıybetten ve gıybet meclislerinden uzak kalmak gerektiğini vurgulamıştır.

Şerīfī ger dilersen derde dermān

Firār it meclis ğaybetinden her-ān (8322)

2.4.2.2.9. Suhriyye (alay etmek)

Kur'an-ı Kerim'de yasaklanan davranışlardan biri de alay etmektir. Alay edilen kimsenin Allah katında makbul biri olma ihtimali, insanı kadın veya erkek bir başkasıyla dalga geçmekten uzak tutmalıdır.

Qavl-i suhriyye olur zenb-i 'azîm

Didi "lā-yeshar" kelâmında Qadîm

Masharaya aldugun zen ya ricâl

Belki Hakk'ında ol ehl-i kemâl (8341, 8342)

Bu davranışı alışkanlık hâline getirenlerin akıbeti, ahirette benzer muamele ile karşı karşıya kalmak olacaktır. Cennet kapıları açılıp içeriye davet edilen müstehzi, tam cennete girmek üzereyken kapılar yüzüne kapanarak hüznü bir şekilde geri dönmek zorunda bırakılacaktır. Geri dönerken tekrar kapılar açılarak kendisiyle alay edilecektir. Böylece, cennet hasreti çekerek dünyadaki hatasının cezasını görecektir.

Göriser bu hâl ile dâ'im 'azâb

Hasret-i cennet ile bağı kebâb (8346)

Kişinin maskaralıktan tövbe etmediği takdirde kötü bir son ile dünyadan ayrılacağını belirten şair, böyle insanların kabir suallerine cevap veremeyeceklerini dile getirmiştir. Şerifî'ye göre, ilim meclislerine yakın olmak ve iki dünya sıkıntısından kurtulmak ancak bu davranışı terk etmekle mümkündür.

Her dü-âlem hor olur müstehzi'n

Meclis-i 'irfâna olmazlar yakın (8348)

2.4.2.2.10. Lanet etmek

Allah'ın rahmetinden mahrum kalmaları için bir kimse veya bir şey hakkındaki kötü isteğe "lanet etmek" denir. Şerifî, insanlardan başka cinlere, hayvanlara ve cansızlara karşı da lanet etmenin doğru olmadığını söylemiştir.

İns ü cin hayvân cemâdât cinsine

La'net etmek lâıyık olmaz birine (8353)

Şair, inkâr üzere öldüğü kesin bilinen, insanları kötülemeyi âdet edinen, çirkin bir sözü veya işi ortaya koyan, anne-babaya kötü söz söyleyen, Allah adını anmadan kurban kesen, sınırı bozup komşunun topraklarına geçen, faiz alıp veren, güzelleşmek maksadıyla kaşlarındaki kılları çeken, vücuduna dövme yaptıran, ezan sesini duyduğu

hâlde namaz kılmayan, rüşvet alıp veren, alkollü içecekleri kullanan kişiler hakkında lanetin caiz olduğunu ifade etmiştir.

La‘net olur mürteşîye râşîye
Şāribü’l-ḥamra daḥı ol sākîye (8361)

Bunların dışındaki bir sebeple lanet etmenin bir mümini öldürmekle eş değerde olduğunu söyleyen şair, müstahak olmayan kişilere yapılacak lanetin geri döneceğinden bahsetmiştir. Şerifî, lanet etmek yerine rahmet duasında bulunmayı tavsiye etmiştir.

Mā‘adāsı la‘netinden kes zübān
Ḳatl-ı mü’min gibidür la‘net hemān
La‘nete lāyık degilse ol girü
Döndürürmiş kā’ilinden yaña rü (8362, 8366)

2.4.2.2.11. Sövmek

Şerifî, çirkin sözler sarf etmeyi zehirli bir oka benzetmiştir. Öyle bir ok ki oluşturduğu yaranın dermanı da bulunmamaktadır. Sövmenin sadece maruz kalana değil bu yanlış işleyene de büyük zararları vardır. Şaire göre, özürsüz yapılan sövme sevapların silinmesine neden olmaktadır.

Bĩ-‘özür ide eger mü’mine sebb
Ḳayrını maḥv itdirür defterden hep
Sögmek oldı mü’mine ağulı ok
Öyle mecrūḥ eyler ol dermānı yok (8371, 8372)

Şerifî, zalimlere sövülebileceğini, ancak onlara karşı bile tahammülle mukabele etmenin daha doğru olacağını vurgulamıştır. Şaire göre, zulme sabır ve af siperini kullanarak, vakarla karşılık vermek gerekmektedir.

Ḳıl taḥammül zālīmüñ sögmesine
Şabrı ‘afvı kıl siper dögmesine (8373)

2.4.2.2.12. Çeşitli konuşma hataları

Pend-i Gülistan’da kişide bulunmaması gereken çeşitli konuşma hatalarına yer verilmiştir. Bunların başında fuḫşiyata dair sözler sarf etmek bulunmaktadır. Bir insana kötü lakap takmak da dilin kötü kullanımına bir örnek olarak gösterilmiştir.

‘İllet-i dil oldı çün fuḫş kelām

Key şaķın işbu ھاţarlardan tamām

Dīn ھاřındaşuňa maħlaş dime kem

Olmiyam dirsən iki ‘ālemde zemm (8376, 8383)

Yüksek sesle ağıt yakmanın bir dil hatası olduğu belirten Şerifi, abartılı ifadeler kullanmayı da bu gruba dahil eder.

Pes nebāħatdūr ھاţā-i dil digər

Hem saňa hem meyyite vardur keder

Tevbe kıl kār-ı mürāyiden şaķın

Ol ‘azāb-ı Bārī’ye olma yaķın (8386, 8394)

Söz mücadelesine girmek ve gereksiz tartışmalarda bulunmak, şairin batıl bir dava olarak değerlendirdiği konuşma hataları arasında sayılmaktadır. Şerifi, şarkı söylemeyi dil afatı olarak değerlendirmekte, bu düşüncesine bir hadisten delil getirmektedir.

Haşmını ھاħr itmek içün ‘arbede

Eylemek da‘vā-yı bāţıl ey dede

Hem daħı āfāt-ı dil oldu ğinā

Göstürür şāħibine renc ü ‘anā’ (8397, 9398)

Sırların açığa vurulması dil ile yapılan bir diğer yanlışlıktır. Şair, bir mecliste söylenen sözlerin emanet olduğunu ifade etmiştir. Dolayısıyla, bunların başka yerlerde söylenmesi doğru değildir. Şerifi, üç durumda sırrın açığa vurulabileceğini belirtmiştir. Zalimin yapacağı zulmü, zina edenlerin gizliliğini, bir başkasının malını izinsiz alanın durumunu açığa vurmak caiz olarak görülmüştür.

Dil ھاţāsıdur daħı ifşā-i rāz

Sırrı izhār itmeden kıl ihtirāz (8402)

Pend-i Gülistan’da “rıızık için yüz suyu döktürecek derecede yalvarıp yakarmak, Allah’ın mahiyeti hakkında sorular sormak, dost gibi görünüp arkadan düşmanlık yapmak, yanlış bir davranış için izin istemek, yasaklananları emredip yapılması gerekenleri yasaklamak, kaba konuşmak, insanların kusurlarını araştırmak, âlimlerin bulunduğu yerde söze başlamak, ezan okunurken konuşmak, hutbe esnasında dünyaya dair kelamda bulunmak, tuvalette konuşmak, beddua etmek, zalimler ve kâfirler için uzun ömür dileyip onlara dua etmek, Kur’an-ı Kerim okunurken konuşmak, yalan veya

doğru bir şeyi kabul ettirmek için yemin etmek, Allah'tan başkasına ant içmek, memurluk talebinde bulunmak, ölmeyi istemek, af dilemek için gelen birini reddetmek, cahil olduğu hâlde kendi isteği ile Kur'an-ı Kerim'i açıklamaya çalışmak, insanları korkutup tehdit etmek, başkasının sözünü kendi sözüymüş gibi nakletmek, anne-baba sözünü reddetmek, helal olduğu bilinen bir şeyin helalliğini araştırmak, namahremlerle konuşup onlara selam vermek, günahlara girmek isteyenlere rehberlik etmek" yapılan dil hataları arasında sayılmaktadır.

‘Özrini ‘afv eylemek çün bir ricāl

Gelse red itmek olur gāyet vebāl

‘Ayb-ı nās eyleme tefṭīş ḳatı

Ḳıl tefekkür lā-tecessūs āyeti (8437, 8421)

2.4.2.2.13. Kulakla yapılan hatalar

Şerifi, vücuttaki pek çok azanın günah işlemeye müsait olduğunu belirtmiştir. Kulağın günahtan aldığı lezzetle doymadığını dile getiren şair, bu azaya daha ziyade dikkat edilmesini tavsiye eder. Eserde bu, “kulağın karnı yoktur” atasözüyle ifade edilmiştir.

Meşeldür yok ḳulağın ḳarnı dirler

Çeker cürm ü vebālın şeyḥ ü pīrlar (8500)

Şeytan, kulak ve göz vesilesiyle insanları kolaylıkla bela ve günahlara sürükleyebilmektedir. Şerifi, kulakla yapılan yanlışların başında nefsin hoşuna gidecek seslere, fuhşa ve küfre dair sözlerle kulak vermeyi; şarkı söyler gibi (tagannî) okunan Kur'an-ı Kerim'i dinlemeyi saymaktadır.

Simā‘-ı küfr ü fuḥş ḡaybet melāhī

Olur ḳā‘il ile şirket günāhı (8506)

Dinlemenin gerekli olduğu sözlerle önem vermemek de kulakla ilgili yanlışlar grubuna girmektedir. Hutbe ve Kur'an-ı Kerim'i dinlemekten kaçınmak; vezir, amir, kumandan, kadı, anne ve babanın sözlerine karşı kulak tıkamak bunların başında yer almaktadır.

Daḥı i‘rāz ile var kūşe ‘işyān

Simā‘ eylememek ḥuṭbe vü Ḳur‘ān

Vezīr ü mīr ü üstāz ḳāḍīnuñ ḥoş

Peder mäder kelâmın itmemek gūş (8509, 8510)

Şair, musikiden haberdar olmak düşüncesiyle ayağı günah çukuruna düşürmenin yanlış olacağını söylemiştir. Ona göre, musiki ilmi de olsa güzel ve kaideli sözler insanı sarhoş edebilmektedir.

Olayım deyü mūsikīden āgāh

Düşürme çāh-ı zenbe pāy nā-gāh

Ne lāzım mūsikī ʿilmūñ edāsı

Seni bī-hūş ider laḥnuñ şadāsı (8548, 8549)

Şerifi, sözde şairlerden de bahseder. O, bu tür insanları başkalarını günahlara sokan cahil kimseler olarak değerlendirir. Şaire göre, ağzına ne gelirse söyleyen bu insanların şiirde mahir olmaları mümkün değildir. Şiirlerde ifade edilen güzelliğin ve aşkın beşerî olmaması gerektiğini belirten Şerifi, Allah'ı övmenin dışındaki güzel sözlerle dinin izin vermediğini dile getirmiştir.

Hakīkat olmuş ol meddāḥ-ı dil-ber

Mecāzī maʿniden yok tākāt ü fer

Bulur ḥüsn-i zenāna söz kavafı

Cevāz-ı naʿt-ı Hakḥ'ıñ ol ḥilāfı (8555, 8556)

Şerifi, şairliğin ilk şartının aruz ilmini öğrenmek olduğunu söylemiştir. O, şiirin dinî kurallarla örtüşmesini, Allah'ın ve peygamberin övgüsünü amaç edinmesini istemiştir.

Bulam dirsən bu şiʿrūñ tarzını ger

Var ʿimdi kıl ʿarūz ʿilmini ezber

Ola şiʿri muṭābık şerʿa hem-vār

Ola meddāḥ-ı Mevlā nazm-ı güftār (8550, 8570)

2.4.2.2.14. Göz ile yapılan hatalar

Pend-i Gülistan'da, gözü verilmiş amacına aykırı biçimde kullanmak kişide bulunmaması gereken davranışlardan biri olarak belirtilmiştir. Şerifi'ye göre, göz ve dil insanın korumakla yükümlü olduğu bir kale gibidir.

Bu dil ʿaynānuñ olduḥ perde-dārı

Gerekdür ḥıfz idelim bu ḥişārı (8583)

Şair, namahremlere bakmayı göz ile yapılan en büyük hata olarak değerlendirmektedir. Şeytan tarafından atılan zehirli bir oka benzetilen bu davranış, gönlün temiz kalmasını engellemekte ve insanın doğru yoldan ayrılmasına sebep olmaktadır. İbadetlerden lezzet almak için günahlara göz yummanın şart olduğunu ifade eden şair, bunu başaran gözlerin kıyamet günü ağlamaktan kurtulacaklarını dile getirmiştir.

Görüp gaflen meḥāsin hem yuman göz

Bulur t̤āʿat ḥalāvetini şeb rûz

Daḥı rûz-ı kıyāmet ağlamaz ol

Maḥārimlerden iḡmāz eyleyen kul (8590, 8593)

“Fakirleri küçük görmek, dinin yasakladığı şeylere nazar etmek, dünya işlerinde yukarıya bakarken din işlerinde aşağıya bakmak, konuşulanları dinlemek için komşunun kapısından içeriye bakmak” göz ile yapılan diğer hatalardır. Şair, toplum düzeninin bozulmasında göz hatalarının büyük payı olduğunu söylemektedir.

Nigāh-ı ʿayn olur fitneye bādī

Tevellüd itdirür fitne fesādı (8604)

2.4.2.2.15. Dıhk (çok gülmek)

Şerifi çok gülmenin ve gülmeye sebep olacak sözler sarf etmenin kişiyi Allah’tan uzaklaştıracağını belirtmiş, Cenabıhakk’ın “az gülün çok ağlayın” tavsiyesine kulak vermek gerektiğini dile getirmiştir.

Dime dıḥka münāsib güft u gūdan

Ḥudā’dan dūr olursın ḥor ḳamudan

Buyurdi Ḥaḳḳ gülüñ az ağlayuñ çok

Tebessüm cāʿiz ol dıḥka rızā yok (8653, 8654)

Şair, iki davranışın akılsızlığa delil olacağını ifade eder. Bunlardan birincisi gece uyanık kalıp seher vakti uyumaktır. Diğeri ise kahkaha ile gülmektir. Şerifi Hz. Muhammed’in bir kez olsun kahkaha ile gülmediğini söylemiş, dinin tebessüme izin verdiğini belirtmiştir. Ona göre, kahkaha ile gülmek sefihlerin işidir.

Ḥelāl oldı tebessüm ḳıl mübāḥı

Olur hem ḳahḳaha kār-ı sefāḥī (8661)

Şerifi’ye göre insan ölümünü, günahlarını, ibadetlerinin kabul edilip edilmeyeceğini, gafletle geçirdiği ömrünü, cennet ile cehennemi ve Allah katında

makbul kul olup olmadığını düşünerek ağlaması gereken bir varlıktır. Şair, dünyada çok gülenlerin mahşerde ağlayacaklarını belirtmiştir.

Gülenler fânide mahşerde ağlar

Dem-i eşk ile dil bağırını dağlar

Geçürdük ‘ömrümüz biz gaflet ile

Bize girye gerekdür hasret ile (8663, 8669)

Göz yaşı günah yarasının merhemidir. Denizlerin bile söndüremeyeceği cehennem ateşinden kurtuluşun tek vesilesi akıtılan göz yaşıdır. Dağlar ve hayvanlar dahi Allah korkusuyla ağlarken insanların sonlarını düşünmeden gülmeleri elbette ki aldanmışlığın bir göstergesidir.

Bu nūr-ı dīdeye göz yaşıdur em

Bu cürmüñ cerhine göz yaşı merhem

Ḥudā ḥavf ile ağlar bunca taşlar

Añup encāmını hayvānlar ağlar (8704, 8705)

2.4.2.2.16. İlimle amel etmemek

Bu konuyu müstakil bir bölümde irdeleyen şair, âlim olmayı ilmi istemeye; gerçek âlim olmayı da ilimle amel etmeye bağlamaktadır.

Buyurdı t̄alib olmadıkça dā'im

Olamaz ‘āmil olmadıkça ‘ālim (9253)

Cahillerin tavırlarını âlimlerin yaşantısıyla paralel gören Şerifi, ilmin sahibine fayda sağlamadıkça başkalarına tesir etmeyeceğini dile getirmiştir.

O ‘ilmüñ ki olmaya şāḥībine sūd

Olur mı gayrınıñ sem‘ine mevcūd (9255)

Şaire göre, gerçek cahiller bildiğini yaşamayan insanlardır. Bu kişilerin ahiretteki durumları cahillerden daha zor olacaktır. Nitekim, cahilin yetmiş günahı tövbe ile affedilebileceği hâlde âlimin bilerek işlediği bir günahının affedilmesi oldukça güçtür.

Bilerek ‘ālim itse bir günāhı

Ağarmaz t̄ā‘at ile rū-siyāhı (9258)

Âlimler sadece kendilerinden sorumlu insanlar değildir. Yaptıkları veya yapmadıkları başkalarını da etkilemektedir. Âlimler şüpheli şeylere meyletse cahiller

harama yöneleceklerdir; âlimlerin harama girmeleri ise cahillerin küfre veya bozgunculuğa girmelerine sebep olacaktır.

Eger dāhil ola ʿālim ḥarāma
Şalar küfri nifākı ol ʿavāma (9276)

Şerifi, ilmiyle amel etmeyenlerden insanların ahirette davacı olacaklarını söylemiştir. Çünkü, Allah insanların düzelmesi için âlimleri görevlendirmiştir. Şair, böyle bir vebalden kurtulmak için bilginin hazmedilmesini ve hayata geçirilmesini tavsiye eder.

Bu resme olıcaḵ daʿvācı nā-dān
Tefekkür kıl n'ola aḥvālin ol ān (9280)

İnsanlara faydalı olmak amacıyla değil de şöhret için ilim tahsil edenleri kınayan Şerifi, toplumdaki pek çok sıkıntının kaynağını bu tür insanlara bağlamaktadır. Ona göre, ilmiyle âmil olmayan insanların dünya menfaatini hedeflemeleri zulmün devam etmesinin başlıca sebebidir.

Olar kim ṭālib-i sīm ü zer oldı
Ānuñ çün zulm-i zālīm ekser oldı (9306)

“Dünyanın fesada uğraması, dinî ve toplumsal pek çok yanlış âdetin türemesi, insanlar arasında sevginin azalıp hasedin çoğalması ve kinin revaç bulması, hırsın ve kibrin meclislerde artması” gibi sayısız olumsuzluklar bilgisini yaşamayanlardan kaynaklanmaktadır.

2.4.2.2.17. Riya (ihlatsızlık)

Riya, gönül illetlerinden biridir. Şaire göre ceset mülkünün şahı gönüldür. İstikametli bir gönül, tabileri olan diğer azaların da selamet bulmasını sağlayacaktır. Kişiyi Allah’a yakınlaştıran da ondan uzaklaştıran da gönüldür. Bu özelliklerinden dolayı gönlün sağlıklı olması önemlidir. Gönüldeki en büyük hastalıklardan biri ise riya’dır.

Göñül āfātınuñ biri riyādur
Maʿāza’llāh aña kim mübtelādur (9329)

Şair, riya’yı küçük şirk olarak görmektedir. Ona göre, davranışlarında samimiyetsiz olan kişilerin cennete girmeleri de mümkün değildir. Cenabıhakk’ın mahşer günü ilk önce üç tip insana ceza vereceğini belirten şair, bunların şöhret

kazanmak için Kur'an-ı Kerim okuyan, şan elde etmek maksadıyla savaşıyor ve cömert olarak anılmak amacıyla ihsanda bulunan kişiler olduğunu ifade etmiştir.

Oğuduñ belki ol niyyet ile sen

Bulasın kı̄rī-i Kı̄rān ile şān

Bu idi niyyetüñ ancak murāduñ

Bahādırlıkla şöhret bula nāmuñ

İderdüñ hayr u ihsānı anuñçün

Diyeler saña cevmerd didiler çün (9345, 9352, 9358)

Şerifî, ihlasla yapılmayan ibadetlerin boşuna çekilen zahmetten öteye gitmeyeceğini belirtir. Şair kibir ve kin gibi diğer kalbi hastalıkların da riyadan kaynaklandığını söylemiş, bu gibi kötü özelliklerin dini ortadan kaldıracağını zikretmiştir.

Ṭoğar ʿucb ile semʿadan kibir kīn

Dağı bunlar ile zāʿil olur dīn (9366)

Şerifî'ye göre, sözlerinde samimi olmayan kişiler âlim de olsa başkalarına tesir edemezler. O, böyle inanların öğütlerinin neticesiz kalacağını düşünmektedir.

Olanlar mübtelā semʿa riyāya

Sözinden yok nüfūz bāy u gedāya (9419)

2.4.2.2.18. Kibir (büyüklenmek)

Pend-i Gülistan'da ele alınan kalbi hastalıklardan ikincisi kibirdir. Kibir, kişinin kendisini olduğundan üstün görmesi demektir. Kötü ahlaktan sayılan kibir, kutsi hadiste Allah'a şirk koşturmakla eşit görülmüştür.

Hakkı buyurmuşdur hadīṣ-i kı̄dsile

İştirāk eyler baña kul kibr ile (9433)

Büyüklenmenin Allah'a mahsus olduğunu belirten şair, insanın Allah'tan uzaklaşıp zalimler zümresine girmesinin en büyük sebebinin kibir olduğunu dile getirmiştir. Cehennem ehlinin kötü akıbetine de kibir neden olmaktadır.

Cümle erbāb-ı rubūbiyyet ki var

Kibr ile buldı caḥīm içre qarār (9437)

İnat ve ucb (yapılan iyiliklere güvenmek, gururlanmak) gibi ahlaki bozuklukların kaynağı kibirdir. Allah'ın mahşer günü iltifat etmeyeceği üç tip kişiden

biri de fakir olduğu hâlde kibir hastalığına esir düşen insanlardır. Zerre miktar kibir insanın cennete girememesi için yeterlidir.

Zerre deñlü kibr ola her kimde ger

Bulmaz ol cennet koğusından eser (9442)

Şerifi, Hz. Muhammed'in "kibirli insanlara kibir gösterin" tavsiyesini de hatırlatmaktadır. Hatanın farkına varılması için önerilen bu uygulama, kibir sahibine karşı bir iyilik hükmündedir.

Ehl-i kibre siz dağı kibr eyleyün

Şahibine hoş taşadduğdur bilün (9444)

Hz. Ömer ile hizmetçisinin hikâyesinden (b. 9452-9464) hareketle şair, tevazu sahibi insanların maddi sıkıntıdan dolayı gurura ve kibre tenezzül etmeyeceklerini dile getirmiştir.

Böyledür ehl-i tevâzu' âdeti

Hîç kayırmaz görmege ten zağmeti (9465)

Kibrin yok edilmesi için bir takım pratik çözümlere başvurulabilir. Şerifi, bu konuda Hz. Muhammed'in bir hadisine değinmektedir. Buna göre "aba giymek, eşeğe binmek, koyun güdüp sağmak, miskinlerle oturup onlarla dost olmak" gibi davranışlar kibir hastalığından kurtulmak için uygulanabilir. Burada maksat insanın âcizliğini anlamasına yardımcı olmaktır. Çünkü, maddi imkânların fazlalığı zaman zaman insanın büyüklemesine neden olabilmektedir.

Ol kişiden kibr olur elbet ırak

Bulısar gönli ma'ârifden mezâk (9468)

Şerifi, kibirli kişilerin özelliklerini "hürmet istemek, hastaların ve özürlülerin yanında bulunmaktan elem almak, misafirlere hizmet etmekten çekinmek, gösterişsiz veya yamalı elbise giymekten utanmak, halk tabakasından insanların davetlerine gitmeye tenezzül etmemek, akrabaların ihtiyaçlarını gidermekten kaçınmak, bir şeyler alıp satmaktan ar etmek, aynı konumdaki insanların önderliğinden rahatsız olmak ve onların arkalarında yürümekten üzüntü duymak, gururlanarak Allah'ı kabul etmemek, kaba konuşup nazlı nazlı yürümek, âlim iken imamlıktan veya müezzinlikten utanmak, özürsüz yüz ekşitmek, hizmetçilerin samimiyetini arzu etmemek, bıyık burmak, kaş çatmak, yürürken ileri geri kolları sallamak" olarak belirlemiştir.

Kolların şalmaq yürürken pîş ü pes

Kaş çatup burmak bıyık kār-ı ‘abes

Her ‘alāmet-i kibirden söylesem

Söz uzanur cümlesin nazm eylesem (9483, 9484)

İnsanın yaradılış özelliklerinin ve maddi durumunun kibirle bağdaşmadığını dile getiren şair, mevcut güzelliklerin kişiye ait olmadığını belirterek kibrin yanlışlığını vurgulamıştır. Pend-i Gülistan’da, topraktan yaratılmış, cismi diğer varlıklarla kıyaslandığında küçük ve kuvvetsiz, necis bir damladan halk edilmiş, hatalarla iç içe, gerçekleri unutabilen bir varlığın (insanın) kibirlenemeyeceği dile getirilmiştir.

Giymişüz biz ğafletī pīrāheni

İsterüz bu cism ü ten güm-rāhını

Bizde yok fahr eyleyecek bir ‘amel

Seddi kılmış rāhımız tül-ı emel (9501, 9502)

2.4.2.2.19. Hubbucah (makam sevgisi)

Şerifi, makam sevgisini zehirli bir ateşe benzetmektedir. İnsan ne kadar büyük makamlarda olursa olsun sonunda elbisesi kefen olacaktır. Saraylarda yaşayan biri de yer altına girmekten kurtulamayacaktır. Şaire göre, “er kişi niyetine” nidasıyla karşı karşıya olan bir insanın dünya makamına rağbet etmemesi gerekmektedir.

Hükmüñe maḥkūm ola ‘ālem eger

Bulamazlar cür‘a-i mevte zafer

Şāh olursan cümle nās milletine

Dirler āḥir er kişi niyyetine (6749, 6750)

Şerifi, dünya makamını terk etmek konusunda İbrâhim Edhem’i örnek gösterir. Bu zat Allah rızası yolunda dünya saltanatını terk ederek fakirliği kabul etmiş, bütün ömrünü ibadet ve taat ile geçirmiştir. Dünya dağdağasından vazgeçerek ilahi aşk şarabından içenlerin gerçek sultanlığı kazanacağını belirten şair, Allah’ın rahmetinin de bu şekilde elde edilebileceğini dile getirmektedir.

Bu fenā dağdağasından vaz geçer

Cür‘a-i aşk-ı Hudā’dan tiz içer

‘Aklı başa yār olan fikr-i temiz

İki ‘ālemde olur şāh-ı ‘aziz

Havf-ı Hakk'dan eyleyen terk-i diyār

Hıfz ider cümle belādan Kird-gār (6792, 6793, 6794)

Şair, çevresindeki insanların makam sevdalısı olmalarından da yakınmaktadır. Zenginlerin devlet kapısında olduklarını nazara veren Şerifi, insanlar arasındaki çekememezliği hubbucaha bağlamaktadır.

Aġniyā hep bāb-ı devletde gezer

Var mı bir a'yan riyāsetden bīzār

Olduġı çün çok riyāset t̄alibi

İstemezler birbirinden ġālibi (7026, 7030)

2.4.2.2.20. Kizb (yalan) / būhtan (iftira)

Toplum hayatında derin yaralar açan ve insan ilişkilerini olumsuz etkileyen yalan, gerek pek çok ayetle gerek de hadislerle yasaklanmıştır. Bu alışkanlık önce kişinin kendisine zarar vermektir. Çünkü, yalan toplumda hor görülmenin sebebidir.

Söylemek kızbi olur zarr mü'mine

İrişür belki ziyān her mü'mine

Söyleyen kızbi olur ġāyet zelīl

Nehyine āyet eḡādīs var delīl (7982, 7983)

Hz. Muhammed, beş şeyin kefaretinin olmayacağını söylemiştir. Bunlardan birisi yalan yere başkasını suçlu göstermektir. Buna iftira adı verilir.

Qatl-i nefis iden bi-ġayr-ı ḡaḡ a'yan

Mü'mine būhtān ile iden ziyān (b.7990)

Kizbin bir çeşidi de yalancı şahitliktir. Allah'a ortak koşmaktan üç kat daha kötü bir hata olarak tarif edilen bu davranış, günahların en büyükleri arasında yer almaktadır.

İşbu cümleden eşed şāhid-i zūr

Şirkden üç kat daḡı artık budur

Ol Resūl-i seyyid-i ḡayrū'l-beşer

Dir virem ekber kebā'irden ḡaber

Şirk-i bi'llāh hem uḡūḡ-ı vālideyn

Şāhid-i zūr mebdē-i efsād-ı dīn (7992, 7993, 7994)

Dünya saltanatı da verilse yalana tenezzül etmemek insanın göstereceği en büyük erdemlerdendir. Yalanın bir diğer şekli de verilen sözü yerine getirmemektir. Vaadin gerçekleştirilmesi sadakat gösterilmesi gereken altı durumdan biri olarak hadiste beyan edilmiştir.

Kızb ile urma cihānda lāfı sen

İtme cānım boş yere etlāfı sen

Söyleyince sözi şādık söyleyüñ

Va'deye dağı vefālar eyleyüñ (b.5520, 8004)

Şerifî, yalan söyleyenin ve iftira edenin muhakkak aynı tavırla karşı karşıya kalacağını belirtmiştir. O, yalancıların şeytanın arkadaşları olduklarını ifade eder. Şaire göre bu tip insanlar şeytandan bile zararlı kimselerdir.

İtme cānım kızb ü bühtān kārını

Tĩz bulursın didügüñ söz zārını

Müfterĩler oldu iblĩsden eşed

Rūyı bed efāli bed aqvāli bed (8012, 8032)

İftiraya maruz kalanların hakları, ya çektiği sıkıntının karşılığında alacağı sevaplar ile veya günahlarının silinmesiyle verilecektir.

Olunur şöñra niçe dürlü ʿaṭā

Gördügi çün bunda ol cevır ü ezā (8037)

Şerifî, peygamberlerin ve mübarek zatların iftiraya maruz kaldıklarında sabrettiklerini söylemiştir. Şair, müfterilerin ya bu dünyada ya da ahirette muhakkak hesaplarının sorulacağını dile getirmiştir. Dolayısıyla, iftira edenlere sabırla karşılık vermek gerekir.

Çekseler bühtān ile dāra birin

Hakk şehĩdlerle kıılır cennet yerin

Rütbe-i ʿālĩ bulur ol bĩ-ḥisāb

Şābirĩne bundan aṣzam yok şevāb (8041, 8042)

2.4.2.2.21. Suizan

Suizan, kötü zanna sahip olma, başkasının hareketini kötü yorumlama anlamlarına gelmektedir. Bunun tam tersi hüsn-i zandır. Suizannın en büyük sebebi,

kişinin kendisindeki kötü ahlakı başkasına da teşmil etmesidir. Ayrıca, davranışların ve olayların arkasındaki hikmeti bilmemek de suizanna sebep olabilmektedir. Bu hastalıktan kurtulmanın yolu, kişinin herkesi kendisinden üstün bilmesi ve sebebini bilmediği davranışlar hakkında yorum yapmamasıdır.

Şerifi, kötü zanda bulunmanın insana büyük bir yük olacağını dile getirmiştir. Ona göre Müslümanlığın temel alametlerinden birisi de başkası hakkında güzel zan beslemektir. Şair, kişinin kendisi için düşündüğünü başkası için de düşünmesini kötü zandan kurtulmanın tek yolu olarak görmektedir.

Konşuya eylik şanan ancak odur Müslimân

İtme sū-i zan yaman yükleme arkaña bār

Her ne şansan özüñe mü'mine şay

Sū-i zandan irişür başuña vay (4539, 8011)

2.4.3. Çeşitli tespitler

Pend-i Gülistan'da bir kısmı ayet ve hadislerin manası olan pek çok tespite yer verilmiştir. Bunlardan bazıları müjde veya uyarı niteliği taşıırken bazıları da nasihate dair sözler içermektedir. Ayrıca, yöresel âdetleri veya batıl inanışları bünyesinde bulunduran birtakım tespitler de vardır. Bazılarını şu şekilde sıralamak mümkündür:

2.4.3.1. Cenabıhakk'ın cennet ehline vereceği beş ikram

Şerifi cennet ehline beş özellik verileceğini belirtmiştir. Bunlar beş peygamberin ayırıcı vasfı olup şu şekilde belirtilmiştir: Hz. Âdem gibi uzun boy, Dâvud Peygamber'in özelliği olan güzel ses, Yûsuf Peygamber'e benzer yüz güzelliği, Hz. İsâ'nın göğçe çekilme yaşı olan otuz üç yaş ve Hz. Muhammed'e mahsus kılınan ahlak.

Ehl-i İmân cennete varduğı dem

Hakk Te'âlâ ide beş dürlü kerem

Ola ol beş enbiyâya ser-nişân

Bu 'aṭadur mü'mine dār-ı cinân (597, 598)

2.4.3.2. Sağlıklı olmak için dikkat edilecek hususlar

Pend-i Gülistan'da bir kısmı batıl inanç niteliği taşıyan, ancak çoğu tıp sahasında günümüzde de doğrulanan pek çok davranış biçiminden bahsedilmektedir. Fakirlikten

ve hastalıklardan kurtulma çaresi olarak tavsiye edilen bu davranışlar şu şekilde özetlenebilir:

Çok yemek yememek, çok uyumamak, gece yarısı su içmemek, tuvalet ihtiyacını geciktirmemek, nefse düşkün olmamak, tırnakları haftada bir kez kesmek, ipek kumaş giymemek (erkekler için), elleri toprak yerine temiz su ile yıkamak, elbiseyi giyili hâldeyken dikmemek, başı ayakta iken bağlamak, yüzü elbisenin bir parçasıyla silmemek, büyükleri ismiyle çağırmamak, örümcek ağını evden uzak tutmak, eşikte oturmamak, mumu nefes ile söndürmemek, yürürken yemek yememek, dişi rast gele bir çöple karıştırmamak, evi gece süpürmemek, harcamalara dikkat etmek, çok konuşmamak, evde yalnız kalmamak, çıplak olarak yatmamak, seher vakti uyumamak, yolculuğa yalnız çıkmamak, eli çeneye koymamak, çok gülmemek, lanet etmemek, yanmış veya az pişmiş ekmek yememek, namazda iken havaya bakmamak, tırnağı diş ile kesmemek, yemeği üflememek, ezan okunurken konuşmamak, davete katılmak, yemeği karanlıkta yememek, yemeğe tuz ile başlamak, yağlı yemeklerden kaçınmak, üst üste kırk gün boyunca et yememek, olgunlaşmamış meyve yememek, içi görünmeyen kaptan su içmemek, ay ve güneş tutulmasına bakmamak, meyve-sebzeyi iyice yıkayarak yemek, ekmek kırıklarını yere atmamak, bugünün işini yarına bırakmamak, yemek seçmemek, tabak-çanağı bulaşık bırakmamak...vb.

Havf idersen fakr u emrâzdan eger

Bu gelecek sözlerime kııl nazar

Büyügi senden çağırma nâm ile

Silme yüzün yeñ ile dāmân ile

Cümlesin disem be-ğāyet söz uzar

Var eṭıbbā nuşhı güftār-ı hezār (786, 794, 825)

2.4.3.3. Allah'ın yardımına vesile olan üç davranış

Şerifî'ye göre Allah'ın yardımına vesile olabilecek üç davranıştan birincisi, ölüm düşüncesini akıldan uzak tutmayıp dünya muhabbetine bağlanmamak; ikincisi, yardım talebiyle geleni boş çevirmemek; üçüncüsü ise abdest bozulduğunda hemen tazelemektir.

Fikr-i mevti itmezem dilden ırak

Almazam bu ḥubb-ı dünyādan mezāk

Ger taleb hâcet ile bâ y u gedâ
 Gelüben kapumda kılsa ol şadâ
 Kudretim yetdügi denlü yâ Resûl
 İderem maflübını anuñ kabûl
 Bir dahı benden gide nûr-ı vuzûp
 Hâzır eylerem o sâat tâze şu (961-964)

2.4.3.4. Hz. Muhammed'in cennet hakkında kefil olduğu beş kimse

Beş tip insan vardır ki bunların cennete girmeleri hususunda Hz. Muhammed kefil olacağını belirtmiştir. Şairin ifadesiyle bunlar; kocasının kendisinden razı olduğu kadın, anne-babasının kendisinden hoşnut olduğu çocuk, hacca giderken vefat eden insan, güzel ahlak sahibi olan kul ve Allah rızası için ezan okuyan müezzindir.

Hem buyurdı ol Resûl-i bâ-şafâ
 Cennet ile zâminem beş kimseye
 Evvelâ ol şâliha olsa zenân
 Râzı ola zevci andan her zamân
 Birr-i vâlid olsa dahı bir püser
 Her zamân hoşnûd ola mâder peder
 Bir de râh-ı Mekke'de kılan vefât
 Bir dahı şâhib-i hulk ahsen şıfât
 Hem beşinci ol müezzîn kim ezân
 Ol rızâ-yı Hakk için okur hemân (1037-1041)

2.4.3.5. Lokman Hekim'in oğlundan istediği dört şey

Şerifî'nin tespitlerinden biri de Hz. Lokman'ın oğlunda bulunmasını istediği dört özelliktir. “İnsanlar arasında iken dile sahip olmak, göze sahip çıkıp başkasının helallisine bakmamak, nimete hürmet etmek, namazda iken kalbi uygun olmayan düşüncelerden muhafaza etmek” insanda bulunması istenen bu dört vasıftır.

Nâs arasında olursın ger nişîn
 Hıfz idüp dilüñ belâdan ol emîn

Dīn qarındaş hātūnuñ görsen ʿayān
 Hıfz kıl gözlerüñi sen ol zamān
 Sen olasın ger taʿām üzre celīs
 Gözle ol rāh-ı edeb olma hasīs
 Hem namāza daḥīl olduḡuñ zamān
 Qalbūñi hıfz eyle cānım el-amān (1311-1314)

2.4.3.6. İnsana cennetteki sarayları kazandıran dört huy

Cennete girmeye şart koşulan dört huy vardır. Bunlar; adam öldürmemek, nasip edilen maldan muhtaçlara vermek, istenen şey elde edileceği zaman ondan vazgeçebilmek ve öfkeyi yenip affedebilmektir.

Buyurdı pes Resūlu'llāh ola her kimde bu dört hūy
 Şaçar rahmet Te'āla'llāh vire cennetde qaşr-ābād (4282)

2.4.3.7. İman sahibi olmanın üç işareti

Şerifî'ye göre iman sahibi olmanın üç alameti vardır. Bunlar; misafire hürmet etmek, yaşlanan eşe daha ziyade muhabbet beslemek ve borçlu olan komşunun sıkıntısını gidermeye çalışmak şeklinde belirtilmiştir.

Ehl-i İmān olana üç şey nişān
 Fā'ili buldı cihānda nām u şān
 Ta'zīm itmek konuḡa aḡsen ḡalāk
 Pīre ʿavrat olsa virmemek ṭalāk
 Pes üçünci olsa qonşı mübtelā
 Borc ile yāḡūd ire aña belā
 Ödemek borcun aña olmaq naşīr
 Qurtarup şiddetden olmaq dest-gīr (4316-4319)

2.4.3.8. Kişinin kendisine yaptığı on kötülük

Şair, hadisten nakille kişinin kendisine yaptığı on kötü davranışı şu şekilde belirtmektedir: Diğer müminleri anmadan dua etmek, Kur'an-ı Kerim okumayı öğrendikten sonra her gün yüz ayet okumamak, mescide yakın olup da namazı cemaatle

kılmamak, mezarlıktan geçildiği hâlde ölmüşlere dua etmemek, bir şehre Cuma günü varıldığı hâlde cuma namazını eda etmemek, âlimleri ziyaret etmemek ve onlara soru sormamak, beraber yolculuk yapılan kişiyle tanışmamak, davete icabet etmemek, ilim talebinde bulunmadan ömür geçirmek, komşusu aç iken tok olmak. Şerifi, bu davranış sahiplerinin dünya ve ahirette rüsva olacaklarını belirtmiştir.

Hem buyurdi ol Resûl-i bâ-şafâ

Oldı on şey mü'mine sū-i cefâ

Yedüğünden virmeye her kez ta'ām

Bu fi'iller şāhibi rüsvāy-ı 'ām (4328, 4340)

2.4.3.9. Arşın gölgesindeki üç tip insan

Şerifi Allah'ın gölgesi altında olacak üç insan modelinden bahsetmekte, bunların özelliklerini şu şekilde dile getirmektedir: Dul kaldığı hâlde çocuklarını büyütüp akıl balığ hâlde getirene kadar evlenmemek, helalinden kazanıp fakirlere yardım etmek ve akrabayı ziyaret etmek.

Ki üç kimse olur sāye-i 'arşda

Halâ'ik olduğu demde güneşde

Üçünci kavmini şıla iden er

Fakîr kavmine viren ol sîm ü zer (4567, 4571)

2.4.3.10. Müslümanların şeytanı sıkıntıya sokan üç davranışı

Şeytan, Hz. Muhammed'e üç davranışın kendisini memnun etmediğini söylemiştir. Bunlar; müminlerin cemaatle namaz kılmaları, Kur'an-ı Kerim okumaları ve sadaka vermeleridir. Cemaatle kılınan namaz şeytanın hırs ile kendi kendini yakmasına, Kur'an-ı Kerim okumak onun can vermesine, sadaka vermek de kendi cismine ikiye bölmesine sebep olmaktadır.

Sā'ile ger az u çokdan varını

Vireler miskînlere iç'āmını

Güyâ ki minşâr ile cismim e yâr

Biçüben eylediler şakķ iki pâr (5907, 5908)

2.4.3.11. Hataların başlıca üç sebebi

Şerifî'ye göre hataların başı üç şeydir. Pend-i Gülistan'da “Kibir, hırs ve haset” olarak belirtilen bu hasletler, bütün kötülüklerden daha çirkin ve onların da sebebi olarak görülmektedir. Şair, kibrin şeytanın secde etmemesinden, hırsın Âdem Peygamber'in yasak meyveyi yemesinden, hasedin de Kâbil'in Hâbil'i çekememesinden geldiğini dile getirmiştir. Şerifî, onları sıkıntılara götüren bu kötü huylardan uzak durmayı tavsiye etmiştir.

Pes dimişler üç olur ümm-i haṭā

Kibr ile hırş u ḥased cümle fenā

İtme bu üç hışleti cānım oğul

Olmaḵ istersen Ḥaḳḳ'a maḳbūl ḳul (6105, 6110)

2.4.3.12. Terk edilmemesi gereken dört davranış

Şerifî, Hz. Muhammed'den nakille asla terk edilmemesi gereken dört davranışı, “namaz kılmak, zekât vermek, oruç tutmak ve misafire ikramda bulunmak” şeklinde belirtmiştir. Bunlar, insana Allah'ın rahmetini kazandıracığı gibi cennetin de anahtarıdır.

Gör ne buyurdı Resūl-i Kibriyā

Kimde dört nesne ola terk itmeye

Kim namāz ḳılup zekāt vire şıyām

Ṭutuben ide ḳonuğa ihtimām

Uşda bunlar bā'is-i raḥmet olur

İşbu ḥaşletler ile cennet bulur (6355, 6356, 6357)

2.4.3.13. Acele davranmanın uygun görüldüğü beş durum

Acele yapılan işlerin istenilen şekilde sonuçlanmayacağı insanlar arasındaki genel bir kanıdır. Hatta, “acele işe şeytan karışır” atasözü bu kanının bir ifadesi olarak söylenegelmiştir. Ancak Şerifî, beş durumda acele etmenin Hz. Muhammed tarafından tavsiye edildiğini dile getirmiştir. Bunlar, “borç ödemek, buluş çağına ulaşmış kızı evlendirmek, günaha karşı tövbe etmek, ölen kişiyi yıkayıp defnetmek ve misafire ikramda bulunmak”tır.

Oldı ta'cıl iş kamu şeytân işi
 Lîki sünnet oldı beş yerde kişi
 Ödemek borcını tîz bulmak felâh
 Bâliğa olmuş kıızı itmek nikâh
 Hem günâha tevbe itmeklik yine
 Meyyiti ğasl eyleyüp komağ sine
 Hem misâfir önine komağ ta'âm
 Bunlaruñ ta'cili câ'iz ey hümâm (6371-6374)

2.4.3.14. Allah'ın affetmediği altı davranış

Şerifî, Allah'ın her kusuru affedebileceğini, ancak altı davranışın bundan ayrı tutulduğunu dile getirmiştir. Bunlar, “gönderilen peygamberi öldürmek, namuslu kadına iftirada bulunmak, düşmandan kaçmak, sihir yapmak, Allah'a şirk koşturmak ve öksüzü üzme” şeklinde sıralanmıştır.

Her günâhı yarlıgar Bâr-ı Hudâ
 Altı nesne eyleyen Hakk'dan cüdâ
 Katl-i mürsel kazf-ı muhşın zağfirâr
 Sihr ü şirk hem eyleyen öksüzü zâr (7314, 7315)

2.4.3.15. Tercih edilmemesi gereken üç meslek

H. Muhammed, meslek seçimiyle ilgili kendisine danışan birisine şunları söylemiştir: “Oğlunu üç sanata yönlendirme. Bunlar; gönlü katılaştıran kasaplık, şefkatin gönülden gitmesine sebep olabilen kefenleme işi ve insanı yanlış düşüncelere yönlendirebilen buğday satıcılığı yapmaktır.

Men' kıl hannâtalık itmeye ol
 İtmesün ol şan'atı oğluñ kabûl
 Habs iden buğdayı kırk gün muhtekir
 Rahmı dilden giderür ol bed-fikir (7371, 7372)

2.4.3.16. Ticarette dikkat edilmesi gereken hususlar

Şerîfî, eserinde ticaretle dikkat edilmesi gereken davranışlardan da bahsetmiştir. “İhtiyaç fazlası malı biriktirmemek, kıtlık zamanında mevcut malı halka sunmak ve ölçüye dikkat etmek” bunlar arasındadır. Şair, hesap günü sıkıntıya düşmemenin bunlara dikkat etmekle mümkün olabileceğini dile getirmiştir.

İhtiyâcın yoğ iken gendim için
Derc kılsan hûb olur kendüñ için
Çün ola bolluk ğalâya inķılâb
Döküben meydâna bey^ç itsen şevâb
Alduğün kile ile vir her zamân
Dâhil olma tahte tuhsiru’l-mîzân (7375, 7376, 7378)

2.4.3.17. Kefareti olmayan beş davranış

Pend-i Gülistan’da Hz. Muhammed’den nakille beş şeyin kefaretinin olmadığı söylenmiştir. Bu davranışlar “Allah’a şirk koşturmak, insan hayatına son vermek, iftira etmek, düşmanla savaştan kaçmak ve yemin ederek başkasının zarara uğramasına sebep olmak”tır.

Beş şeye olmaz dir kefarete Resûl
Evvelâ ol söz ki şirk ola hüşûl
Katl-i nefis iden bi-ğayr-ı hâk ‘ayân
Mü’mine bühtân ile iden ziyân
Hem dahı ol zahfiden iden firâr
Hem yemîn ile ide gayra zarar (7989, 7990, 7991)

2.4.3.18. Sadakat gösterilmesi gereken altı husus

Hz. Muhammed altı şeye sadakat gösterilmesi gerektiğini tavsiye etmiştir. Dikkat edildiği takdirde kişinin cennete girmesine vesile olacak bu davranışlar, “yalan söylememek, vaat edilen şeyi yerine getirmek, emaneti sahibine vermek, nefsin isteklerinden uzak durmak, gözü haramlardan korumak ve harama el uzatmamak”tır.

Hem buyurdı ol Resûl-i bâ-şafâ
Altı nesneye kıluñ şıdķ u vefâ

Hıfz idüñ nā-mahrem olandan gözi
Hem hārāma urmayuñ destüñizi (8003, 8007)

2.4.3.19. Sırrın açığa vurulabileceği yerler

İnsanın sahip olması gereken özelliklerden biri de sır saklamayı bilmektir. Bu, ebedî saadete kavuşmanın en birinci şartlarından biridir. Ancak, bazı durumlarda sırlar açığa vurulabilir. Şerifi'ye göre sırlar, insanların zarar göreceği ve haksızlığın ortaya çıkabileceği durumlarda açıklanabilir.

Görürsin kim olur bir mü'mine zar
Haber virmek olur cā'iz birāder
Nā-haḳ yerde olursa ger ḥiyānet
Haber virmekligüñ olur işābet (8140, 8141)

2.4.3.20. Konuşurken dikkat edilecek hususlar

Şerifi, Pend-i Gülistan'da konuşurken dikkat edilmesi gereken hususlara da değinmiştir. “İyice düşündükten sonra konuşmak, ölçülü konuşmaya çalışmak, her akla geleni söylememek, öz konuşmaya gayret sarf etmek, başkasının kusurlarını söylemekten kaçınmak” bunların başında yer almaktadır.

Ol kelāmuñ keşretiyle olma ḥor
‘Ayb-ı ḥalkı arama kendüñde gör
Her kelāmuñ aşlını fıkır ile bul
Rūy-ı dil eyler ḳamuyı bende ḳul (8453, 8454)
Sohbetin tatlılığını azlığında gören şair, çok sözün hatasız olmayacağına dikkatleri çekmektedir. İnsanın toplum içindeki itibarı da buna bağlıdır.
Söyleme çok olmaḳ istersen ‘azīz
Çok kelāmuñ ekşerī olmaz temīz
Her ḥalāvet ḳillet-i şoḥbetdedür
Keşret-i güftār olan zilletdedür (8485, 8486)

2.4.4. Sosyal eleştiri

Nasihatname türündeki eserlerin en önemli özelliklerinden biri de sosyal eleştiri içerikli beyitleri ihtiva etmesidir. Pend-i Gülistan'da çağın ve toplumun eksik yanlarının anlatıldığı bu tür beyitler, müstakil bir bölüm altında değil de ele alınan konularda yeri geldikçe dile getirilmiştir.

Şair, bireye ve topluma olması gerekeni ders verirken kaçınılması zorunlu olan davranışları da hatırlatmış, insanın huzurlu bir hayat sürebilmesi için gerekli olan bu dengeyi dikkatlere sunmuştur.

Dünya işlerinden ve lezzetlerinden mümkün mertebe uzak kalmayı tercih eden, ancak bütün bütün realiteyi görmezden gelemeyen Şerifi, değindiği namaz, oruç...gibi mevzular ile toplumun dinî konulardaki eksikliğini gidermeye çalışırken; komşu hakkı, anne-babaya hürmet, sadaka, arkadaş edinme, kadın-erkek ilişkileri...gibi konularda çağının bozuk düzeninden ve kötü insanların topluma verdiği zararlardan şikâyet ederek sosyal eleştiri açısından önemli tespitlerde bulunmuştur. Bu konulardan bazıları eserde şu şekilde işlenmiştir:

Şerifi, dinî konulardan namaz ve oruçla ilgili yapılan hataları ayrıntılı olarak ele almıştır. Yaşadığı toplumdaki insanların çoğunun namaz kılmamasından şikâyet eden şair, bu yanlış dünyaya yayılan bir hastalık olarak değerlendirmektedir. Ona göre, namazı terk edip dünya şöhretini kazanma çabası ekser insanların âdeti hâline gelmiştir. Bunun olumsuz neticesi daha dünyada iken gözükmemekte, insanlar işlerinde ve kazançlarında bereket görememektedir.

Şimdi terk itmiş namâzı her ʿavâm

Şöhret-i dünyâyâ virmişler nizâm

Böyle kılmış ʿâdeti ehl-i sefer

Kesb ü kârında bereket yok eğer (725,742)

Şair, Ramazan ayının hakkıyla değerlendirilemediğini dile getirdikten sonra bu ayda yapılan kusurları şu şekilde belirtmektedir: Ramazan ayı boyunca eda edilen namaz ibadeti, her nedense bayramdan sonra terk edilmektedir. Bazı insanlar bu ayda oruç tutmasına rağmen namaz kılmamakta, bazıları da oruç tutup namaz kılmamasına rağmen zamanlarını gıybet vb. gibi yanlış tavırlarla geçirmektedirler. İmsak vaktine kadar ayakta durup orucu uykuya tutturmak da yapılan yanlışlıklardan bir diğeridir.

Açlığı bahane ederek kötü sözler sarf etmek ve ezanı kahvehanede karşılamak, Ramazan ayındaki başlıca hatalar arasında dile getirilmiştir.

Ba'de'l-İd eyler ferāgat ba'zılar

Ba'zılar ıslāh olur dā'im kılar

Ba'zılar imsāke dek eyler huzūr

Turacak vaktinde ol yatur uyur

Açlığından perdelenür gözleri

Döker ol halka zeherlü sözleri (2420, 2425, 2428)

Şerifî, yaşadığı dönemde anne-babalara yapılan kötü davranışlardan oldukça fazla şikâyet etmektedir. Artık onlara kıymet verilmediğini dile getiren şair, gençlerin kendi düşünceleriyle hareket edip anne-babalarının fikirlerini beğenmemelerinden yakınmaktadır.

Kanı ata anaya şimdi rağbet

‘Aceb var mı iden anlara ‘izzet

Ana ‘aqlın begenmez şimdi evlād

Begenmiş kendi ‘aqlın re'y-i efsād

Atanuñ sözün evlād eylemez gūş

Ne tedbîr itse gelmez oğluna hoş (4207, 4212, 4213)

Şerifî, aile hayatındaki bazı gerçeklikleri bütün açıklığıyla ortaya koyar. Gelin-kaynana anlaşmazlıkları bunlardan biridir. Ahlaki bozukluk, gençlerin anne-babalarını dövmelerine kadar varmaktadır.

İder mader ile hātūnı dil-bāz

Hemān dir zevcine hîç şaklamaz rāz

Döger ba'zı oğul ata anayı

Çıkarur dest ile başa belāyı (4238, 4242)

Pend-i Gülistan'da aile fertleri ve akrabalar arasındaki uyumsuzluklar, toplumdaki büyük yaralardan biri olarak ele alınmıştır. Akrabaların birbirlerini akrep gibi gördüğünü söyleyen şair, kin ve nefretin ayrılık tohumları saçarak sıla-i rahmi ortadan kaldırdığını belirtmiştir.

Ey Şerifî oldu şimdi bir zamān

Akrabālar görünür ‘akreb hemān

Buğz u kīn virmiş araya iftirāk

Şıla-i rahm eylemek olmuş ırak (4648, 4649)

“Akrabalar arasında gıybetin çoğalması, kıskançlığın artması, sıkıntıya düşenlere yardım yerine daha da zarar verilmesi, yakınlara yardım etmekten utanç duyulması, hatta öz kardeşin kardeşine dünya malı için hakaret etmesi” şairin bu husustaki şikâyetleri arasında yer almaktadır.

Birbirine akrabâ olmuş ‘adū

Zemm ider birbirlerini rū-be-rū

Birbirin döger söger kardaş yaman

Kalmamış kardaş şefâ‘ati ‘ayān (4648, 4662)

Şerifî, kötü âdetler edinmiş erkekleri ve kadınları eleştirerek yaşadığı zamanın sosyal durumuna başka bir açıdan ışık tutmuştur. Ona göre, erkeklerin kadınların sözüyle hareket etmeleri, kadınların edepten yoksun davranmaları ve davet edilmemelerine rağmen süslenerek düğünlere gidip dedikodu etmeleri toplumun düzenini bozmaktadır. Bu durumu şair, toplumun genelini rahatsız eden bir manzara olarak değerlendirmektedir.

Gezer er ekşerî ‘avrat sözünde

Edeb ‘ār yok hayā zenler yüzünde

İder tebdîl-i cāme ıssı başı

Giyer nā-mahreme fāhîr libāsı

Giderler ekşerî yok aña da‘vet

Olur erden ziyāde anda ‘avrat (4974, 4977, 4979)

Gençleri aldatarak kötü yollara sürükleyen kadınlardan bahseden şair, emanet olarak verilen çocukların bu tip kadınlardan korunması için itina gösterilmesi gerektiğini tavsiye etmektedir.

Hudā virmişdür a‘yālî emānet

Emānet hākkına eyle şıyānet

Katı çok sārık zen bu zamānda

Koma ehl ü ‘ıyālî sen yābānda (5007, 5008)

Pend-i Gülistan’da eleştirilen bir diğer konu da şairin yaşadığı toplumdaki düğün âdetleridir. Dinî kuralların ikinci plana atıldığı bu kutlamalar, haram eğlencelerin revaç

bulduğu, insanlar arasında günahların rahatça işlendiği zaman dilimleri hâline gelmiştir. Davete icabet etmek ile gidildiği taktirde faydasız ve zararlı iş yapmış olmak arasında kalındığını dile getiren Şerifi, yapılan bu yanlışlara karşı nasihatın tesirsiz kalmasından yakınmaktadır.

Cevāz olmuş iken def āşikāre

Olur zā'id kemān ṭabl u naḳḳare

Ṭutulmaz anda çün ḳavl-i naṣīḥat

Aña dir gitmesün ehl-i şerī'at (4993, 5003)

Şerifi, eserinde, geçimini sağlamak için tarlada çalışmak zorunda olan kadınların maruz kaldıkları sıkıntılardan da bahseder. Rızık peşinde koşmanın lüzumunu dile getiren şair, gözün arkada kalmasına sebep olan ırz düşmanlarının çokluğundan şikâyet etmekte; bu durumun insanları çalışmaktan uzaklaştırdığını dile getirmektedir. Hatta, bu sıkıntı insanların doğdukları yeri terk etmelerine bile sebep olabilmektedir.

Gider bāğçeye zen gerçi işine

Düşer dām ile şayyād er peşine

Olur zen bāğ u bostānuñ işinde

Kişi gezmek gerek rızkuñ peşinde

Bu resme olmasa mazlūma şıḳlet

İder mi bu diyārdan kimse hicret (5020, 5023, 5028)

Şairin sosyal eleştiri olarak ele aldığı bir diğer konu da, insanların helalden uzaklaşıp haram lokmaya yönelmeleridir. Şerifi, sahibinin izni olmadan başkasının malını alan insanlardan bahsetmiş, harama el uzatmanın topluma çok büyük zarar verdiğini dile getirmiştir.

Ey birāder key 'acāyibdür zamān

Āşikāre ḥalk ider şimdi ziyān

Celb iderler birbirinüñ mālını

Aḥz iderler bāğçesinüñ berini

Hıç dimezler şāhibinüñ izni yok

Yidüğinden iletür evine çok (5366, 5367, 5368)

Şerifi, insanların ibadete gereken önemi vermemelerinde de yakınmaktadır. Ona göre insanlar artık ibadetten lezzet almamakta, tam tersine nefret etmektedirler. Dinin

yasakladığı davranışlar (faiz gibi) sanat olarak algılanmakta, ibadet ağır bir yük olarak görülmektedir.

Aranmaz şimdi ṭāʿat içre lezzet

ʿİbādetden iderler belki nefret

Ribādur şimdi şanʿat irtişāʿdur

ʿİbādet şimdi bir ağır pīşedür (5416, 5417)

Şaire göre insanların sadece bu dünya hayatına talip olması büyük bir kusurdur. Herkesin dünya malını artırma endişesine düşmesi, hatta dünyaya gönül bağlamayanların korkak ve ebleh olarak değerlendirilmesi toplumdaki büyük yanlışlıklardandır.

Bir zamāndur kim kamu ḥalk-ı cihān

Sīm ü zer kaydına düşmişler hemān

Sevmese bir er bu dünyā dādını

Korlar aña şimdi ebleh adını (5441, 5442)

Zenginlerde cömertlikten eser kalmaması Pend-i Gülistan'da ele alınan bir diğer sosyal problemdir. Zenginler, yoksulların kâr etmesinden rahatsız olmaktadır. Bütün külfetli işleri yapmalarına rağmen fakirlerin kıymeti bilinmemektedir. Varlıklı kişilerin yoksullara yardımcı olmaları beklenirken onların sıkıntılarını artırdıkları görülmektedir.

Teklîf eyler yoḥsula her ḥizmeti

Minnet itmez belki eyler ʿilleti (5731)

Şerifi'ye göre yaşadığı dönemde buhl (cimrilik) ağacı çok yemiş vermektedir. O, bu meyvelerden tatmayan zenginin bulunmadığını düşünür. Cömert bir zengin görülse hakkında türlü dedikodular yapılmakta, iyilikler başa kakılarak kıymetten düşürülmektedir. Şair, ihsanın minnet hastalığından uzak olması gerektiğini öğütleyerek doğru ile yanlış birbirinden ayırmaktadır.

Buhl ağacı çok virür imdi yemiş

Kalmamış aʿyān ki andan yimemiş

Sen ferāḡat kıl bu kārı ey ʿazīz

Eyle iḥsānı bu ʿilletden temīz (5728, 5735)

Pend-i Gülistan'da herkesin gözünü devlet kapısına dikmesi eleştirilen konular arasındadır. Şerifi, eski zamanların aksine olarak zengin-fakir her kesimden insanın

memur olmak istemesini yanlış bir tutum olarak görmektedir. Mutluluğun dünyayı kalben terk etmekle elde edilebileceğini söyleyen şair, idareciliği zahmet vesilesi olarak değerlendirmektedir.

Evvel iderlerdi manşıbdan firār

Şimdi a'la ednā hep manşıb arar

Düşdi ʿālem hep riyāset kārına

Kim bakar mazlūm olanlar zārına

Ma'lūm iken rāḥat ol vaḥdetdedür

Ne ʿaceb keşret ile zaḥmetdedür (7024, 7025, 7029)

Şerifi, gıybeti toplumsal bir hastalık olarak dikkatlere sunmaktadır. Gıybetin sohbet süsü olarak algılandığını ifade eden şair, yaşadığı muhitte gıybette arındırılmış bir meclis bulunmamasından yakınmaktadır.

Bulamazsın bu zamān bir meclisi

Dimeye ğaybet kelāmı hepisi

Şimdi ğaybet oldı meclis zīneti

Tatlu olmuş anlara ādem eti (8239, 8242)

2.5. Pend-i Gülistan'da Şerifi'nin Eğitim Anlayışı

İslamiyet etkisinde gelişen Türk edebiyatında eğiticiliğin ve öğreticiliğin ön planda olduğu en önemli tür “pendnameler”dir. Bu türde yegâne amaç bireysel ve toplumsal aksaklıkları en aza indirmek, bu vesileyle insana dünya ve ahiret hayatında mutluluğu kazandırmaktır. Hiç kuşku yok ki, bireysel ve toplumsal aksaklıkları azaltmak da eğitimle mümkündür.

Eğitim, bireyde istendik davranış değişikliği meydana getirme olarak tanımlanmaktadır. Bu değişim isteği, pendname türündeki eserlerin tamamında ortaktır. Daha önce belirlediğimiz eğitime ve ahlaka ait unsurlardan hareketle Pend-i Gülistan'da da, belli bir dünya görüşü ile sınırları çizilmiş, arzu edilen insan modelini oluşturmanın amaçlandığı görülmektedir. Özelliklerini büyük ölçüde İslam dininin kurallarından alan bu insan tipinin görevlerinin farkında, emirlere ve yasaklara son derece dikkat eden, temel ahlaki değerlere sahip bir kişilikte olması istenmektedir. Şerifi, eserinde, şahsi deneyimi ve çeşitli kaynaklardan edindiği bilgiler ile bu hedefe ulaşmaya çalışan, bahsi

geçen olumlu değişimin fertten topluma yayılması için çaba sarfeden biri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Olanlar bu bezm-i gülzāra qarīb

Umulur ola ʿālemde hayr ʿibād

İdenler nazm-ı neşāyih dile mengūş

Olur elbet bāʾiṣ-i terk-i fesād (243, 244)

Eğitimdeki temel yaklaşımlardan biri de “model alma”dır. Bu yaklaşımda öğrenme, uygun modelin olup olmamasıyla orantılı olarak gerçekleşmektedir. Pend-i Gülistan’da şair, söylediklerinin tesirli olmasının kendisine bağlı olduğunu bilir. Ona göre iyi bir model olmak, verilen bilgilerin kısa sürede benimsenmesini sağlayacaktır. Bu, eğitimin temel şartlarından biridir. Şerifi bu durumu sık sık dile getirmekte, özündeki kusurları gidermedikçe başkalarına faydalı olamayacağını kendine telkin etmektedir.

Şerifî söyledün hoş bunca kışşa

Gerekdür alasin pendünden hişşe

Evvelā sen söyledüğün sözi tut

Eyle andan sāniyā halka öğüt (2008, 5425)

Şerifi, eserinde hikâyelerden ve kıssalardan oldukça fazla yararlanır. Eserde verilmek istenen pek çok mesajın, okuyucuya hikâyeler aracılığıyla sunulduğu görülmektedir. Öğretim yöntemlerinden “Örnek Olay Yöntemi” olarak da bilinen bu yöntem ile şair, verilen bilgilerin ve nasihatlerin daha anlaşılır ve kalıcı olmasını amaçlamıştır.

Örneğin eserde, aslı Kur’an-ı Kerim’de (Kehf / 59-81) geçen Hz. Hızır ile Hz. Mûsâ’nın macerası anlatılmaktadır. Şerifi, üç olaydan oluşan bu hikâyeyi “Mebhas-i Mekk-i Su’-i Yārān” başlığı altında anlatır. Şair, bu hikâyeyle olaylara ve varlıklara güzel bir pencereden bakmanın önemini vurgular. Çünkü, “*ayetlerde söz edilen bu üç olay insanın dünya hayatında karşılaştığı her işte, ilahî hikmetlerin nasıl tecelli ettiğini göstermektedir. Tabiatı ortaya çıkan hiçbir olay şer olarak nitelendirilemez. Her olayda mutlaka hayır hedeflenmiştir. Bunlarda bazılarının zararlı ve şer gibi görünmesi, kişinin kendi iradesini kötüye kullanmasından kaynaklanmaktadır. Bu, kâinatta işleyen ilahî rahmeti gölgelemez.*

*Bu kıssada çeşitli hikmetler ve mesajlar yanında öğretmen-öğrenci ilişkileri ve sabırlı olmak konularında ilginç ve ibretli öğütler de yer almaktadır. Hoşgörülü davranmak, bilmeyerek yapılan hata ve kusurlara karşı bağışlayıcı olmak, merak ve ilginin aşırı noktaya varmaması, eğitim adabı gibi konular bunlardandır”.*¹

Hikâyenin özeti şu şekildedir: Bir gün Cenabıhak Hz. Mûsâ’ya taze pişmiş bir balık alarak iki denizin birleştiği yere doğru sefere çıkmasını emreder. Balığın dirildiği yerde kâmil bir kişinin bulunacağını ve ondan ders alacağını söyler. Bunun üzerine Hz. Mûsâ, Yûşa ismindeki müridiyle yola çıkar. Bahsi geçen yere vardıklarında dinlenmek üzere bir çeşme kenarında dururlar. Hz. Mûsâ uyurken Yûşa çeşmedeki sudan abdest alır. Sudan bir iki damla balığın üstüne damlayınca balık canlanır ve denize atlar. Hz. Mûsâ uyanınca olay Yûşa’ya unutturulur ve konuyla alakalı bir şey konuşmadan geri dönerler. Bir müddet sonra acıkan Hz. Mûsâ, müridine balığı çıkarmasını söyler. Bunun üzerine Yûşa balığın canlanarak denize atladığını, kendisinin de bunu söylemeyi unuttuğunu belirtir. Hz. Mûsâ, Cenabıhakk’ın kendisine bahsettiği yerin o çeşme kenarı olduğunu anlayınca hemen geri döner ve Hızır’ı bulur. Hızır’dan ledün ilmini (ilahi sırrın bilgisi) öğretmesini ister. Hızır, kendisine güç yetiremeyeceğini belirtmesine rağmen Hz. Mûsâ bu hususta ısrar eder. Hızır, kendisinden yanlış bir davranış gördüğünde sabırsızlık gösterip soru sormamak şartıyla teklifini kabul eder. Önce beraber bir gemiye binerler. Hızır gemiye zarar verir. Bunun üzerine Hz. Mûsâ dayanamayıp yaptığı şeyin yanlış olduğunu dile getirir. Hızır da, sözünde durmadığı için Hz. Mûsâ’yı uyarır. Hz. Mûsâ yaptığı hatayı anlar ve bir daha böyle bir hataya düşmeyeceğini söyler. Daha sonra bir şehre varırlar ve Hızır gördüğü ilk çocuğu öldürür. Hz. Mûsâ yine sabredemeyip suçsuz birini öldürdüğü için Hızır’a karşı gelir. Böylece Hz. Mûsâ sözünde ikinci kez durmamış olur. Hızır, tek bir hakkının daha kaldığını Hz. Mûsâ’ya hatırlatır. Bir müddet daha beraber yol aldıktan sonra bir köye varırlar. Köy halkı kendilerine yardım etmez. Hızır تنها bir yerde bulunan bir duvarı yıkar. Hz. Mûsâ, duvarın suçu neydi ki onu yıktın diyerek son hakkını kullanmış olur. Hızır, kendisine güç yetiremeyeceğini tekrarlayarak yolculuklarının tamamlandığını söyler ve olayların iç yüzünü Hz. Mûsâ’ya anlatır.

Gemiye zarar verir, çünkü, ileride eşkıyaların hücumuna maruz kalacağını görür. Çocuğu, anne-babasını isyana sürükleyeceği için öldürür. Duvarı yıkar. Çünkü, duvarın

¹ Halil Altuntaş, Muzaffer Şahin , **Kur’an-ı Kerim Meali**, Diyanet İşleri Başkanlığı Yay., Ankara 2005, s. 316

sahibi olan fakir çocuklara babası miras olarak bir defneyi duvarın içine saklamıştır, fakat onların haberi yoktur. Hızır bu işleri kendi iradesiyle yapmadığını, Allah'ın emriyle yaptığını söyler. Ancak, Hz. Mûsâ sabırsızlık gösterip çirkinlikle hükmetmiş, olayların arkasında bazı güzellikler olabileceğini düşünmemiştir.

Bir hikāyet var münāsib müstetāb

Mürşidūn zāhir ḥaṭāsın bul şavāb

Bir gün ol Mûsā Kelīmu'llāh meğer

Okıdı bir ḥuṭbe cānlara eğer (7811, 7812)

Öğretici metinlerde dil oldukça açık, anlaşılır ve tutarlı olmalıdır. Sanatsal kaygının ikinci planda olduğu bu tür eserlerde verilmek istenen mesajın etkililiği buna bağlıdır. Şerifi de Pend-i Gülistan'ı bu bilinçle kaleme almış; Arapça, Farsça kelime ve tamlamalarla yüklü ağır ve süslü bir dil kullanmaktan kaçınmıştır. Eğitimde dikkat edilmesi gereken önemli hususlardan biri muhatabın seviyesine uygun bir dil kullanmaktır. Pend-i Gülistan'da büyük ölçüde halka hitap eden Şerifi'nin buna son derece özen gösterdiği görülmektedir.

Yazmadım çok Fursī 'Arabī her çend

Dimedim 'āriye çok kışsa vü pend (213)

Pend-i Gülistan'da Şerifi'nin eğitim ve öğretimle ilgili önemli tespitleri de yer almaktadır. Öncelikle şair, ilim öğrenmenin önemine değinir. Bu hususta Şerifi, Kur'an-ı Kerim'deki "hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu?" mealindeki ayete telmihte bulunur. Yine, "kulları içinden ancak âlimler Allah'tan gereğince korkar" ifadesinin yer aldığı ayete işaret eden Şerifi, "en hayırlınız Kur'an-ı Kerim'i öğrenendir" anlamındaki hadisi de zikrederek konunun ciddiyetini gözler önüne serer.

Hakḫ kelāmında niçe medḥ eyledi

Pes bilür bilmez ber-ā-ber mi didi (8721)

Cenabıhakk'ın rızasının okumak ve okutmakla kazanılabileceğini belirten şair, bilgi saklamanın Allah tarafından yasaklandığını dile getirmiştir. Ona göre Cenabıhak, bilginin insanlarla paylaşılmasını emretmektedir.

Oḫu hem oḫut ki 'ālim olasın

Ol rızā-yı Hakḫ'ı dā'im bulasın

Ketm iden bildüğünü bilmez olur

Hakḫ'ıñ emr itdüğünü kılmaz olur (8726, 8727)

Şair, öğretmenliğin hiçbir maddi menfaat takip edilmeden yapılması gerektiğini vurgulamaktadır. Bunu başarmak için Allah rızasını esas tutmayı ve kanaat ile yaşamayı tavsiye etmiştir. Çıkabilecek engellere takılmamak gerektiğini söyleyen şair, gereksiz özürleri bahane göstererek eğitim-öğretimi terk etmemeyi öğütlemektedir.

Hakk rızası çün okutduñ ekşerîn

Her dü-âlemde bu kâra âferîn (8736)

Şerifî'ye göre, öğrenilmesi öncelik arz eden ilim “akâid” ilmidir. Bu ilim, iman esaslarının öğrenilmesi şeklinde özetlenebilir. Şair, gönül temizliğinin ancak bu ilmi tahsil etmekle mümkün olabileceğini düşünür.

Bil mufaşşal vaşfını eyle taleb

Bu ‘akāyid fennini hıfz eyle hep

‘Aķāyidde kılalım göñlümüz perk

Şerîat rāhını itmeyelim terk (304, 460)

Şerifî, öğretmenlerin önemine de değinmiştir. Doğru yolu göstermesi, çocuklara anne-babadan daha şefkatli olması ve insanları cehalet hastalığından kurtarması bakımından öğretmenlerin hakkını ödemek oldukça güçtür.

Selīm itdi cehālet ‘illetinden

Emīn itdi hacālet zilletinden (8818)

Şaire göre, insanın üç tane babası vardır. Biri gerçek babası, diğeri kayın babası, üçüncüsü ise hocasıdır. Hocanın diğerlerinden daha hayırlı olduğunu söyleyen Şerifî, ilk ikisinin kısacık dünya hayatı için çalıştığını, hocanın ise ebedî hayatı esas aldığı vurgulamaktadır.

Peder ister saña dünyāda devlet

Mu‘allim göstürür Mevlā’ya kurbet (8825)

Pend-i Gülistan’da öğretmenlere karşı tavrın ölçüsü de gösterilmektedir. Onları incitecek sözler sarf etmemek, onlardan önce söze başlamamak, yanlarında fazla konuşmamak, sıkıntılı vakitlerinde soru sormamak, yanlarında başkalarını kötülememek, yakınlarına hürmet etmek, ikramda bulunmak, sözlerine muhalefet etmemek, ondan üstün olmayı istememek ve yanında ayakta durmak muallimlere karşı gösterilmesi gereken davranış biçimleri olarak sıralanmıştır.

Yerinden tıruben gidince üstād

Oturmak yerine bir fı’l-i ebrād (b.8840)

Şerifi, öğrencilerin diğer öğrencilere karşı dikkat etmeleri gereken hususları dile getirmiştir. Ders arkadaşlarını gerçek kardeş gibi görmek, bir sayfa önde olanın üstünlüğünü kabul ederek ona hürmet etmek, hukuklarına riayet etmek, komşu gibi görüp sıkıntıların onlarsız aşılamayacağını bilmek bunların başında yer almaktadır.

Olarsız bundan yok şabr u kararım

Dilerem rûz-ı mahşer ola yârim (8848)

Şair, eserinde, ilim talep etmenin önemine ayrıca dikkatleri çekmektedir. Şerifi, saadetin ilim tahsil edilen yerlerde (medreselerde) olduğunu belirtmiştir. Ona göre, sıkıntılardan ancak ilim öğrenmekle uzak kalınabilir.

Sa'âdet aña kim hücre yeridür

Dü-âlem miñnetinden ol berîdür

Okıyup yazmağa hücre gerek hoş

İlim anda biter taşrasıdur boş (9002, 9003)

İlim yolunda gidenlerin her adımına bir yıllık sevap yazılacağını söyleyen şair, ilim tahsil etmekten daha faziletli bir ibadet olamayacağını belirtmektedir. Geçim endişesiyle ilim tahsilini terk etmemek gerektiğini vurgulayan Şerifi, böyle durumlarda Allah'a tevekkül etmeyi tavsiye etmiştir.

Birer yıllık şevâb her adımına

Yazar Hâllâk-ı âlem defterine

İlimden efâal olmaz bir ibâdet

Olur tâlibleri ehl-i sa'âdet (9008, 9016)

İlim öğrenenlere yardım etmenin öneminden bahseden şair, iki âlemde sıkıntı görmek istemeyenlerin talebelere destek olması gerektiğini söylemiştir. Ona göre, kim birinin eksikliğini giderirse Allah da onun kusurlarını tekmil edecektir.

İden bir tâlibe rıfķ ile ta'zîm

İde dünyâ vü 'uqbâsını tatmîm

Dilersen izdiyâdı fehm ü idrak

Olagör hizmet-i âlemde cālāk (9043, 9073)

Peygamberlerin varisleri olan âlimler, bildikleriyle amel ettiklerinde dinin direği olma özeline sahiptirler. Hak yolunun rehberi, cehalet karanlığının nuru yine onlardır.

İlim ve hikmet denizinin gavvası (dalgıcı) olarak tasvir edilen âlimler, sözünden yüz çevrilmemesi gereken kişilerdir.

Baħr-i ‘ilm ü ħikmetüñ ğavvāşıdur
Sözlerinden döndüren yüz ‘āşīdür (9133)

Hz. Muhammed, âlimlerin faziletiyle ilgili olarak “âlimlerin uykusu câhillerin ibadetlerinden daha hayırlıdır” buyurmuştur. İnsanları yanlışlardan uzaklaştırıp hakka götürmeleri bakımından âlimler ayrıca öneme sahiptirler.

Nevm-i ‘ālim hayırlıdur didi Resūl
Tā‘at-i cāhilden ol ki ola fuzūl
Toğrudup ıslāħ ider her yanısuñ
Rāst u rāh eyler müdāmī varısuñ (9160, 9165)

Çocuk eğitimi Şerifi’nin üzerinde durduğu bir diğer önemli husustur. Şerifi, çocukların eğitimi için gerekli şartların hazırlanmasını lüzumlu görmektedir. Ona göre, bu şartlardan en önemlisi iyi bir öğretmen seçmektir. Yeterli bilgi birikimine sahip olmayan bir öğretmenin çocuğun eğitimine katkı sağlaması düşünülemez.

Daħı tertīb ide ta‘līm-i şıbyān
Daħı var mı mu‘allimlerde noķşān
Maṭardan nā-ümīd olunca insān
Bile kendi ḳatından cürm ü noķşān (3759, 3763)

Anne-babaların çocuklarını eğitmedeki eksikliklerine de değinen şair, bu yönüyle kabahatin bir kısmını da onlara yüklemektedir. Çocuklarına küçük yaşta gerekli terbiyeyi veremeyen anne-babalar daha sonra çok büyük sıkıntılarla karşı karşıya kalmaktadırlar. Şerifi’ye göre, çocuklar yanlış sözler söylediklerinde anne-babaları tarafından uyarılmamaktadır. Bu yönüyle şair, “ne yapayım, o benim bir tanecik evladım” düşüncesiyle hareket eden ebeveynlere karşı çıkar.

İşidir söyler oğlı küfri fuḫşı
Güler yüzine olmaz rûyı turşı
Niçün terbiyye itmezsın disen ger
N’idem bir dānedür çün ḳıyamam dir (4220, 4221)

Çocukların okul eğitimindeki ciddiyetsizlik, kötü alışkanlıklar kazanmalarına sebep olmaktadır. Bu alışkanlıklar başta anne-babalardan gizlense de, ileride açıkça

yapılmaya başlanmaktadır. Şaire göre, bu durum yapılacak nasihatlerin tesirsiz kalmasını kaçınılmaz kılacaktır.

Virüp mektebde itdirmez qarârı

Ne bilsün haq kelâmı haq civârı

Aña zerre naşîhat eylemez kâr

Ne bilsün ‘ilm-i hâric ol edeb ‘âr (4223, 4230)

İlim tahsili konusunda ilk görev ebeveyne düşmektedir. Güzel ahlaklı, tecrübeli bir öğretmen bulmaya çalışmak ebeveynin dikkat etmesi gereken hususlardandır. Eserde, çocuğu dört yaşına girdiğinde mektebe göndermek, bazen mektebin güzelliğini anlatarak bazen de korkutarak çocuğun mektebe gitmesini sağlamak, hocanın ihtiyacını giderip onu gözetmek, çocuk hoca tarafından dövüldüğünde üzülmemek, hocadan şikâyetçi olduğu taktirde çocuğa fazla yüz vermemek anne-babanın yapması gerekenler arasında sayılmaktadır.

Cüst u cû eyleyü ara bula gör

Hulk-ı ahsen bir mu‘allim şora gör

Hocadan gelse şikâyetle saña

Virme yüz tatlu lisân ile aña (8738, 8758)

Anne-babanın görevini yapmadığı taktirde hocanın gayretlerinin neticesiz kalacağını ifade eden Şerifi, çocuğun hüner sahibi olmasını öğrenci-öğretmen-ebeveyn üçlüsünün çabasına bağlamaktadır. Günümüzde de geçerliliğini devam ettiren bu düşünce, eğitim-öğretimin başarıya ulaşmasındaki önemli şartlardan biridir.

Ata anadan olunca ‘illeti

Fâide eyler mi hoca himmeti

Üçinüñ himmetleri bir olsa ger

Ol zamân ferzend olur şâhib-hüner (8807, 8808)

2.6. Pend-i Gülistan’daki Siyasi ve Bölgesel Tespitler

Edebî metinlerin siyasi ve sosyal yapıyla olan ilişkisi, araştırmalarda en fazla üzerinde durulan hususlardandır. Bu, hem metnin ve eserin doğru anlaşılması hem de dönemin siyasi ve sosyal manzarasındaki gizli kalmış yönlerin açığa çıkarılması için büyük önem arz etmektedir.

“Edebî metin-zihniyet ilişkisi” olarak da tanımlanan bu yaklaşım, Pend-i Gülistan için de düşünülmeli ve eser bu açıdan da değerlendirilmelidir. Şerifi, eserinin özellikle giriş kısmını oluşturan bölümlerinde buna detaylı yer ayırmış; gerek siyasi portreye ilgili tespitlerini gerek de sosyal yapıyla ilgili gözlem ve eleştirilerini dikkatlere sunmuştur.

Pend-i Gülistan’ın kaleme alınışı II. Mahmud dönemine rastlamaktadır. Bu dönemdeki siyasi mücadeleler, iç ve dış çekişmeler esere yansımış; halkın yaşamını olumsuz etkileyen başkaldırıları ve yabancı ülkelerle yapılan savaşlar (Rusya, İngiltere ve Fransa) bazen dolaylı olarak bazen de doğrudan eserde dile getirilmiştir.

Pend-i Gülistan’a bu doğrultuda bakıldığında, şairin üç başlık altında düşüncelerini ifade ettiğini söylemek mümkündür. Bunlardan birincisi, tarihî ve siyasi olaylarla ilgili bilgiler; ikincisi, devlet idarecilerinde bulunması gereken özellikler ve idarecilerin yönetimde yaptıkları yanlışlıklar; üçüncüsü ise bölgesel tespitlerdir.

2.6.1.Tarihî ve siyasi olaylar

Şerifi, eserinin “Der Na’t-ı Devlet-i Osmâniyye” adlı bölümünde dönemin tarihî ve siyasi olaylarıyla ilgili bilgiler vermektedir. Bu bilgiler Osmanlı Devleti’nin III. Selim, IV. Mustafa ve II. Mahmut dönemlerine aittir. Şair, “Nizâm-ı Cedîd” tabiri ile özdeşleşmiş ve M 1876 (H 1220) yılında tahta geçen III. Selim dönemindeki sıkıntıları, adaletsizlikleri ve devlet düzenindeki bozulmaları iki beyit ile dile getirmiştir.

Olıcağ İsrâfîl *hicret biñ iki yüz*

Oldı inqılâb-ı zamân şeb u rûz

Türedi bid‘at-i nevler kıatı hām

Qalmadı zulm ile ‘âlemde nizām (93, 94)

Daha sonra M 1808’de tahta geçen II. Mahmud’un ve M 1811 yılında sadarete getirilen Ahmed Paşa’nın icraatlarını anlatan Şerifi, Sultan II. Mahmud’un padişah olduğunda devam eden Osmanlı-Rus savaşını ayrıntılı bir biçimde ele almıştır. 1806 yılında Rusların Eflak ve Boğdan’ı işgaliyle başlayan bu süreç, M 1812 Bükreş Muahedesi’ne kadar devam etmiştir.

Cülûs olıcağ tahta Maḥmūd Ḥān

Şevket-i fer-tâb ile pür oldı cihān

İdicek nûr taht-ı baḥt aña iḳbāl

İsrâfîl-i dâd-ı cihād idi ol sāl

Didim ol saʿadet iqbāle sezā

Bir dahı İsrâfîl aña *dâd-ı rāh-ı gazā* (97, 98, 99)

Yukarıdaki beyitlerde şair, ebced hesabıyla H 1223 (M 1808) yılını belirtmektedir ki bu yıl II. Mahmud'un cülusunu göstermekle birlikte devam eden Osmanlı-Rus savaşına işaret eder.

Bir ara biten savaş M 1809 yılında tekrar başlayınca ilkin Yusuf Ziya Paşa daha sonra da Ahmed Paşa komutanlığa getirilir. Savaş, esas olarak Eflak ve Boğdan civarında olmakla birlikte şimdiki Batı Gürcistan-Kars-Erzurum bölgelerinde de yaşanmıştır. M 1811 yılında sadrazam olan Ahmed Paşa ilk iş olarak dokuz ay boyunca Rusların işgalinde bulunan Rusçuk şehrini Temmuz 1811'de geri almıştır. Şerifî, Faş (Batı Gürcistan'da bulunun Poti'dir), Sohum (Abazya'nın sınırları içindedir) ve Ahalkalek (Rus haritalarda: "Akhalkalak" olarak geçer) gibi yerlerden de bahsederek bu mücadeleleri aşağıdaki beyitlerde anlatmıştır.

Hâtem-i tabʿ bî-mânend-i nazîr

Ahmed Paşa ol eşnâ idi vezîr

Şadâret-i terhîş tefvîz-i umûr

Eyledi teslîm-i mühr ile menşûr

Bağlayup miyânına destûr-kemer

Eyledi aʿdâ-i dîne tîğ siper

Virüben sancag-ı şerîf eline

Şaldı ordusını ol Rûm iline

Ekşer-i himmetüñ ol iklîme hoş

Bağlayup eyledi aʿdâya hurûş

Huşûşâ bu vilâyet-i Anaṭolı

Buldı Mosḳolî kefer aña yolu

Eyledi serḥadd-i kenâr zebûn

İrmedi imdâdına ordu-yı hümayûn

Baḥr-i Siyâh'a şalup keştesini

Aldı Faş u Şohum ḳalʿasını

Haşr idicek Ahalkelek'i ol yıl
 Oldı ekşerî helâk ile tebdîl
 İdicek ol metîn Hişâr-ı Karş'a hamûl
 Bulmadı 'avn-i Bârî ile yol
 Döndüricek girüye pâyını kefer
 Buldı ol Kâl'a-i Gümri'ye zafer
 Kıldı kırk biñ çeri ol Çıldır'a şavaş
 Virdi ehl-i İslâm'a niçe telâş
 Olıcağ haşr-ı mezîd kâl'a-i mezkûr
 Kıldı gayretle İslâm 'askeri zûr
 Kıldı çeri şarkî Erzurûm eri cûş
 Firâr itdi kefer eyleyicek gûş (106-119)

2.6.2. Padişahla ve diğer idarecilerle ilgili tespitler

Padişah: Pend-i Gülistan'da şair, Osmanlı padişahlarının temiz bir nesilden geldiğini belirttikten sonra Sultan II. Mahmud'un başarılarıyla ilgili düşüncelerini dile getirmiştir. Ona göre, zulmün ortadan kalkması ve yeni bir düzenin kurulması II. Mahmud ile gerçekleşmiştir.

Ba'de ol silsile-i pâk-neseb
 Ced-be-ced hân-zâde hâkân idi hep
 Ref' idüp ol zulm-i cedîd halef
 Kırđı kânûn-ı mîzân-ı selef (96, 103)

Şerifî, adil padişahlara övgüde bulunmaktadır. Onların adaletli hükümleriyle âlemin huzurunun devam edebileceğini söyleyen şair, böyle idarecilerin Allah'ın bir lütfu olduğunu ifade etmektedir. Ona göre, padişahlar bu tutumlarının karşılığını dünyada ve ahirette büyük mükâfatlarla göreceklidir. Aksi vuku bulduğunda ise azaplarının şiddetli olacağı muhakkaktır.

Olmasa 'âlemde işbu 'adl u dâd
 Yıkılır dünyâ olur ehl-i fesâd
 Bâ'îş-i ma'mûr olupdur pād-şâh

Virdi rahmet bizlere anı ilāh

‘Adl ile çün ‘ālemi ma‘mūr ider

Dü-cihānda Hakk anı mesrūr ider (6540, 6545, 6547)

Şerifî, padişaha öğüt vermekten de çekinmez. Şair, padişahın da bir kul olduğunu ifade ederek onlara dünyada geçici olduklarını hatırlatmaktadır. Gafil olup fāni dünyanın güzelliklerine kapılmak onlar için en büyük hatadır. Çünkü, dünya saltanatının ahirette bir geçerliliği yoktur.

Munşif ol incinme ol sultānım baña

Te’sīr eyler nuş u pendim hoş saña

Kul olan kulluk ider Hakk’a ‘ayān

Nā-sezādur eylemek fi‘l-i yaman

Olsa fermān-ber cihān kâfdan kâfa

Eylemez āhir saña zerre vefā (2431, 2432, 6556)

Şair, tek bir fakir kalmayacak derecede dünyayı mamur etmenin onlara en büyük şöhreti kazandıracağını belirtmiş, cömertliği kesinlikle elden bırakmamalarını öğütlemiştir. Ona göre, padişahın en büyük meziyeti maddi alanda olduğu kadar manevi yönden de üstün olmaktır.

Öyle bir ‘adl it cihānda şāy ola

Kalmaya fakr-ı fenā hep bāy ola

Elde tut dā’im sehvāvet pīşeyi

Şal gönülden fikr-i buhl endīşeyi

Pād-şāhuñ hem güzel ‘ādetleri

Çok olur Mevlā’sına t̄a‘atleri (6557, 6558, 6559)

Eserde, “bilgili ve faziletli kişileri koruyup onların ihtiyaçlarını gidermek, böyle insanların tavsiyelerini dikkate almak, camiler ve mescitler yaptırıp dine aykırı hareket edenleri kontrol etmek, köprüleri tamir ettirip suların akmasını sağlamak, takva sahibi kişilere ve kavimlere himmette bulunmak” padişahların önem vermeleri gereken hususlar olarak dile getirilmiştir.

‘Ālim ü fāzıl olan ehl-i kemāl

Şalma anlar gönline hüzn ü melāl

Şāh gerek ta‘mīr ide köprüleri

Akıda hem ol kesilmiş şuları (6571, 6575)

Şerifî'nin padişaha verdiği en önemli tavsiyelerden biri de halkın arasına girip onların halini anlamaya çalışmasıdır. Çünkü, ancak bu şekilde insanların çektiği sıkıntılar fark edilebilir ve eksikliler giderilebilir.

Eger tebdîl gezersen her kazâyı

Görürsin ol vakit zulm ü ezâyı

Olnca zulm ü cevrin 'adle tebdîl

Ra'ıyyetüñ olur nokşânı tekmîl (6683, 6706)

Şerifî'ye göre yöneticilerde bulunabilecek zafiyetlerin başında makam sevgisi yer almaktadır. Padişahın halkının kölesi olduğunu belirten şair, yapılan işlerde Allah rızasının esas tutulması gerektiğini vurgulamaktadır. Ona göre, sonunda er kişi niyetiyle toprağa verilecek birinin makamıyla övünmesi adlanılmışlığın bir göstergesidir.

Niçe bir bu halka huddâm olasın

Nefs-i ednâ keyfine râm olasın

Çünkü kılduñ her umûrî şâh için

Var mı kâruñ hasbeten li'llâh için

Şâh olursan cümle nâs milletine

Dirler âhîr er kişi niyyetine (6743, 6744, 6750)

Şerifî, halkın padişaha karşı isyanını yanlış bulmaktadır. Çünkü, bozulmuş düzene karşı artık padişah da bir çare bulamamaktadır. Devlet yönetimindekiler ve halk İslami kurallardan uzak yaşamakta, bunun sonucunda da yöneticilerin zulmü artmaktadır.

'Âşî olmuş pād-şâha hâş u 'âm

Kanķı bir kâra vire şâhım niżâm

Şimdi ol erbâb-ı devletde gezen

Komadılar şer'-i İslâm'da düzen (6610, 6611)

Şair eserinde devlete, padişaha ve İslam askerine dua etmeyi de ihmal etmemiştir. Bunu sık sık tekrarlayan Şerifî, padişahın saltanatının ve adaletli yönetiminin devamı için Allah'a dua etmiş, düşmanlarına karşı zaferler kazanmasını samimiyetle istemiştir.

Hem vezîr ü mîri hûb evşâf ile

Eyle mevşûf ʿadl ile inşâf ile

Ġālib it aʿdā-i dīne anları

Dā'im olsun devlet-i devrānları (10180, 10181)

Vezirlik: Vezir, Osmanlı Devleti zamanında en yüksek mülkiye rütbelerine ulaşmış paşadır. Şerifi, bu görevin zorluğundan bahsettikten sonra Osmanlı Devleti'nde vezirlik makamına ulaşmanın farklı yollarına değinmiş, böylece devletin siyasi işleyişi hakkında kısaca bilgi vermiştir.

Rāhat olup olmuş iken ber-güzīn

Bu vezāret kayd ile olma hāzīn (6623)

Vezirlik rütbesine ulaşmak müstesna vasıflara sahip olmakla mümkün iken zamanla şartlar değişmiş; olgunluk, cesaret, mertlik, cömertlik, akıl, feraset...gibi özellikler yerine maddi imkânlar öne çıkmaya başlamıştır.

Baʿzısı ʿaql u firāset re'y olur

Vararak ol devlet ile şāy olur

Resm ü ʿādet bu iken bunca zamān

Şimdi olmuş paşalık beglik yaman

Zūr u bāzū ʿaskeri olan emīr

Virilür sancağ tuğ olur vezīr (6634, 6638, 6639)

Yeniçerilerin kendi içlerinden çıkan ve devlet idaresinde kemale ermemiş bir komutanı vezir olarak görmek istemeleri, zamanla yönetim zafiyetlerini ortaya çıkarmıştır. Bu durumdan en çok etkilenen de halk olmuştur.

İster ocaqlı vezīrūñ hāmını

Yakmış evvelki bularuñ cānını

Onca alur ol sireşk-i çeşm-i dem

Memleket ehline şalur derd ü ğam

Fağr olanlar zūlm ile idince zār

Memleket ehli dağı andan bīzār (6642, 6647, 6648)

Devlet idarecilerine tavsiyelerde bulunan Şerifi, adil olmayı bunların başında görmektedir. Zira, adaletli bir davranış binlerce yanlışın düzelmesine vesile olabilmektedir. Şair, Hz. Muhammed'in adaletli padişahlara ve vezirlere verdiği

müjdeye değinerek onları teşvik etmeye çalışmıştır. Bu hadise göre, adil yöneticilere zengin-fakir herkes itaatkâr olur. Böyle yöneticiler şefaate ihtiyaç duymadan cennete girerler ve kabirde sayısız ihsana mazhar olurlar.

Velî bir ‘adl ile biñ zulm olur maḥv

Ṭayanma aña kılma işüñi sehv (6713)

Pend-i Gülistan’ın önemli özelliklerinden biri de devlet yönetimindeki birtakım yanlışlıkları ortaya koymasıdır. Osmanlı Devleti’nin çöküş sebepleri olarak da değerlendirilebilecek bu hatalar şunlardır:

Öncelikle, herkes gözünü devlet kapısına dikmiştir. İdarecilerin büyük kısmı zenginlerden seçilmektedir. Amaç halkın rahatını sağlamak değil, şahsi menfaat teminidir.

Düşdi ‘âlem hep riyâset kârına

Kim bakar mazlûm olanlar zârına

Ağniyâ hep bâb-ı devletde gezer

Var mı bir a‘yân riyâsetden bîzâr (7025, 7026)

Yöneticiler arasında kin ve haset gibi kötü hasletler artmış, basit şeylerle meşguliyet önemli işlerin geri kalmasına sebep olmuştur. Tecrübeli kişilere olan itibar azalmış, akıllı insanların yokluğu tecrübesiz gençlerin idareci olmalarına sebep olmuştur.

Pîr umûr görmüş kişinüñ sözine

Güş idüp bakmazlar anuñ yüzine

Tâzeler olmuş müdebbir hem nedîm

Ġâyib olmuş ‘âkıl er şanki ‘adîm (7036, 7037)

Şerifi, ârif olanların devlet yöneticiliğinden uzak kalmaları gerektiğini savunmaktadır. Ancak, padişahı doğru yola yönlendirecek insanların azaldığı bir dönemde takva sahibi insanların devlet yönetimindeki kişilere yardımcı olmaları gerekmektedir. Ona göre, böyle bir davranış yalnızlığa çekilip şahsi ibadetlerle meşgul olmaktan daha önemlidir.

Müttakî olan kişi ehl-i vera^c

Bâb-ı hükkâma varup olmaz teba^c

Uşda böyle olsa kâmil himmeti

‘Uzletinden belki gökçek ğayreti (7039, 7049)

Devlet yöneticilerinin kâmil kişilerden seçilmesini tavsiye eden şair, bunların padişahı adaletli davranmaya yönlendirebilecek meziyette olmasını ister. Aksi taktirde devlete herhangi bir faydaları olmayacaktır.

Rāh-ı Hakk’a sevk idüp olur imām

Hasbeten li’llāh ider toğrı kelām

Müttākī de yoğ ise bu imtizāç

Varmadan ol bāba yok zerre ‘ilāç (7042, 7052)

Kadılık: Kadılık, günümüzdeki hâkimlik mesleğinin Osmanlı Devleti’ndeki karşılığıdır. Şerifi hakkıyla yapılan kadılığın öneminden bahsettikten sonra, bu göreve talip olanların dikkat etmeleri gereken hususları belirtmiştir. Rüşvete tenezzül etmeyen kadıları din sarayının temeli olarak nitelendiren şair, kötü insanlara kulak vermeyen bu yöneticileri tebrik etmektedir.

Sarāy-ı şer’uñ anlardur āsası

Olar kim mürteşiden mā-sivāsı

Dağı ol kâdīlara āferīn hoş

Eşirrānuñ kelāmın itmeye güş (7064, 7068)

Şaire göre, adil davranmak kadıların en büyük özelliği olmalıdır. Zenginle fakirin şariat karşısında eşit olduğuna değinen Şerifi, kadıların herkesi dikkatle dinledikten sonra karar vermelerini istemektedir.

Gelürse şer’a yoğsulla tüvān-ger

Tuta göñli içinde hep ber-ā-ber

Tabīb-i hāş-veş remz-i kelāmuñ

Simā ile bile şıdk-ı merāmuñ (7069, 7070)

Pend-i Gülistan’da, “cömertlik ile gönül alma” kadılarda bulunması gereken başlıca iki özellik olarak dile getirilmiştir. Halk arasında tanınıp sevilme ancak bu iki meziyet ile mümkündür. Şair, kadıların resmî işlere takılıp kalmamalarını gerekli görmüş, onlara Allah rızasının daha önemli olduğunu hatırlatmıştır.

Bakarsan bu rüsūmī bu nızāma

Düşersin çāh-ı hüsrāna harāma

Zevā'id resm ü kânūndan hāzer kıl

Rızāsı var mı Mevlā'nuñ naẓar kıl (7079, 7080)

Ahiretini düşünen kimselerin bu göreve meyletmemeleri gerektiğini öğütleyen şair, asıl siyasetin nefsi dizginlemek ve onu idare etmek olduğundan bahsetmiştir.

Gel imdi sālīk-i uḫrā isen ger

Düşüp olma riyāset bāba muẓtar

Ayağa urmadan pend-i riyāset

Hāzer kıl nefsuñe eyle siyāset (7081, 7087)

Yaşadığı dönemin kadılarından şikâyet eden Şerifî, zulmün adına kanun denildiğini belirterek yapılan yanlışlıkları dile getirir.

Komışlar zulmüñ adın resm ü kânūn

Sütünını çekerler ḥān ü mānuñ

Olursa şimdi kādī ehl-i inşāf

Maşārifden ider sermāye etlāf (7123, 7124)

2.6.3. Bölgesel tespitler

Pend-i Gülistan'da Şerifî, doğduğu ve eğitim gördüğü yer olan Erzurum ile yaşadığı muhit olan Artvin-Yusufeli hakkında önemli bilgiler vermektedir. Şair, Erzurum'daki ilim meclislerinden, bu mekânlarda okunan eserlerden, halkın verilen derslere karşı ilgisinden, insanların misafirlere olan hürmetinden, şehrin ileri seviyedeki imaretlerinden ve coğrafi özelliklerinden bahsetmekte; bütün bu vasıflarıyla Erzurum'un önemli medeniyet şehirlerden biri olduğunu dile getirmektedir. Şair, bunları aşağıdaki beyitlerde dikkatlere sunmuştur:

Varıcaḳ ol şehir-i ma'mūra hemān

Tarḥ oldı dilden ḥüzn ü ḡam ol ān

Bulıcaḳ aşl-ı cāy-ı mevlidimi

Göriceḳ gülistān-ı Erzurūm'ı

Ne Erzurūm belki o cāy-ı şafā

Āb u havāsı cism ü cāna şifā

Çeşme-i zülāle yok ḥişāb u 'aded

Ola şehir-i Dimişḳī'ye mānend

İrmeye tākātım vaşf u medhine tā
 Līki kati şiddet ile berd-i şitā
 Mesācid ü hücre ‘imāretleri ma‘mūr
 Şāhib-i ehl-i hayrāt ola mağfūr
 Biz dahı ol bezm-i ‘ālime hizmet
 İderek bulduk anlara kurbet
 Oluben bir zāt-ı hoş-nihāda konuk
 Oldı i‘tibār-ı ‘izzetleri çok
 Bī-ḥad bize hizmetleri gāyet
 İde Hakk dü-‘ālemde ‘ināyet
 Gördüm anda bu hoş ‘ādetlerini
 Taḥsīn itdim bu hūb-ḥaşletlerini
 Gör ne güzel ahlāk evşāfları var
 Derc olurlar bezm-i ‘ālime yek-pār
 Ehl-i meclis oluben key ḥāmūş
 Virürler pend ü nuşḥa gāyetī gūş
 İder ba‘zı tevāriḥ şoḥbetini
 Oğur hem ba‘zı Nebī sīretini
 Kimiler Ḥilye-i Ḥākānī oğur
 Kimiler Ḥayriyye-i Nābī oğur
 Kimi ḥüsn-ü şavt ile Nāme-i Ceng
 Oğuyup ol dilāverlere āheng
 Kimi ol bülbul-veş idüp āgāz
 Açar ol Fursī Gülistān ile rāz
 Kimiler hoş Muḥammediyye oğur
 Dahı ekşerī Aḥmediyye oğur
 Dimiş adını hoş Mürşid-i Pend
 Nāzım hem Diyār-bekrī Aḥmed (141-158)

Yukarıdaki beyitlerde şair, ilim sohbetlerinde istifade edilen eserleri sıralamaktadır. Tarihî olayların, kahramanlık hikâyelerinin, Hz. Muhammed'in yüksek ahlakının ve dinî-tasavvufî-ahlaki konuların işlendiği klasik edebiyatımızın bu önemli kaynaklarından "Hilye-i Hakânî, Hayriyye-i Nâbî, Gülistân ve Ahmediye (Pend-i Mürşidî)" özellikle belirtilmiştir. Bunların içinden en fazla Pend-i Mürşidî adlı eserden etkilendiğini söyleyen Şerifî, Pend-i Gülistân'ını buna nazire olarak kaleme aldığını da dile getirmiştir.

Şerifî, eserinde, yaşamını sürdürdüğü Livana (yeni adıyla Artvin-Yusufeli) ile Zori (yeni adıyla Esenyaka) bölgelerindeki sosyal hayattan, halkın geçim kaynaklarından, insanların birbirleriyle olan ilişkilerinden ve yöresel birtakım âdetlerden de bahseder. İlgili beyitlerde şair, halkın geçiminin bağ ve bahçelerden elde edilen mahsulün Kars ve Erzurum gibi şehirlerde satılmasıyla temin edildiğini dile getirmektedir. Kadınların bizzat bahçelerde çalıştığını söyleyen Şerifî, ırz düşmanlarının bu durumdan yararlanmak istemelerinden de yakınmaktadır.

Zamâne key 'aceb bozğun perîşân
 Bu hâl ile olur mı dirlik âsân
 Gider bāğçeye zen gerçi işine
 Düşer dām ile şayyād er peşine
 Olur mı bāğa çıkmadıkça dirlik
 Çıkarsa korkudur vechine kirlik
 Olupdur çün bizim yerler cezîre
 Bu Gürcistân'da yok aña nazîre
 Olur zen bāğ u bostānuñ işinde
 Kişi gezmek gerek rızkuñ peşinde
 Gidüp Karş Erzurüm'a gelince kervân
 Çeker havf-ı 'ayâli dilde pinhân
 Egerçi olmasa bu fitne efsâd
 'İyâl ehli bu iklîmde olur şâd
 Dağı bed-ğūyları ehl-i kūrānuñ
 Bu kim birbirinüñ ister ziyānuñ

Egerçi olmasa nefsāniyyet kīn
Olur hıfz itmek āsān ırz ile dīn

Bu resme olmasa mazlūma şıklet
İder mi bu diyārdan kimse hicret (5019-5028)

Şerifi, yaşadığı muhitteki ahlaki çöküntünün fitne derecesine vardığını dile getirmektedir. Hatta, bu durum insanların bölgeyi terk etmelerine de sebep olabilmektedir. Ona göre, insanın en büyük görevi kendisini ve ailesini bu durumdan uzak tutmaya çalışmaktır. Aksi taktirde, akrabalar arasında huzur kalmayacağı gibi toplumda dirlik ve düzenden bahsetmek de mümkün olmayacaktır.

Olupdur her diyārda mekr-i nisvān
Çeker bu kaydı ekser şimdi insān

Olupdur onca fitne sevde-kārı
İder zenden şeyātinler firārı

O deñlü şerr-i fışka oldu bādī
Şeyātime ider ta'lim fesādı

Bilür zen ol kadar fitne işinden
Ayrırur kardaşı öz kardaşından

Girüp ortaya ol esrārını fāş
İdüp dökdürmek ister kanı kardaş (5029-5033)

Şairin çevresiyle ilgili üzerinde durduğu bir diğer konu da devam ettirilen birtakım yanlış âdetlerdir. Eserde, düğün merasimlerinde yapılan bazı hatalar bu doğrultuda değerlendirilmektedir. Şerifi, günaha girmeye vesile olacak şekilde düzenlenen düğünlerin ahlaki bozulmaya yardımcı olduğunu ileri sürmektedir.

Olur da'vet gider zen er kişi çok
Düğün şāhibine bir hayr işi yok

Resül'ün sünnetidür hüsni-i bid'at
Güyā kim eyler ol hayr işe da'vet

Cevāz olmuş iken def āşikāre
Olur zā'id kemān tabl u nakāre

Bişerken anda ol cennet ta'āmı

Fesād eyleyüben yerler Һarāmı
 Gidüp gelince dek düngür evinden
 Çıkarurlar zuhūra çok oyundan
 ‘Ayān eşrāf ber-ā-ber söylemezler
 Һaḳīrūñ sözini hoş diñlemezler
 Biraz ta‘zīr yönünden söylesen söz
 Alur karşıasını cāhil Һayāsız
 İdersen rıfḳ ile pend ü naşīḥat
 Bulur sözlerine cehl ile ‘illet
 Īcāb itmeyü kılsan da‘veti red
 Dügün şāhibüñ olur Һātırı ged
 Gidüp kılsan müdāhene müdārā
 Olursın ‘āşī hem bir iş āvāre
 Olursa birinüñ ḥüsn-i mizācı
 Kılursa def̄ dimeyince acı
 Dügüne varmağa ol muḳtezādur
 Aña men‘ itmesi lāyık sezādur
 Olanların teki sū‘-i mizācı
 İdemez men‘ine çāre ‘ilācı
 Tutulmaz anda çün ḳavl-i naşīḥat
 Aña dir gitmesün ehl-i şerī‘at (4990-5003)

Pend-i Gülistan’da şairin yaşadığı çevre ve birlikte olduğu insanlar hakkında yaptığı pek çok eleştiri, incelememizde “sosyal eleştiri” başlığı altında ele alınmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

PEND-İ GÜLİSTAN NÜSHALARI

Pend-i Gülistan'ın tenkitli metninin hazırlanmasında aşağıdaki nüshalar karşılaştırılmıştır:

1) Erzurum İl Halk Kütüphanesi, 25 Hk 15455:

Metin tespitinde esas aldığımız bu nüsha tenkitli metinde “E.” olarak gösterilmiştir. Nüshanın boyutu (dış-iç) “215×155 - 165×105 mm”dir. Yaprak sayısı 403 olan nüshanın her sayfası 17 satırdan oluşmaktadır. Nüshanın yazı türü “harekeli nesih ve ta’lik”tir. Kağıt türü “su yollu ve filigranlı” olan nüshanın istinsah tarihi H 1244’tür.

Nüshanın başında fihrist bulunmaktadır. Asıl metin kırmızı mürekkepli çizgi içine alınmış olup bölüm başlıkları ve yanında belirtilen aruz kalıbı da yine kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Eserin cildi meşin kaplıdır, mıklebi kopuktur. Nüsha 67a’ya kadar tam, bundan sonraki varaklarda ise yer yer harekelidir. Nüshanın başında eserin bölümlerini gösteren fihrist de bulunmaktadır.

Nüsha müellif hatlıdır. Bunu ketebe kaydından ve eser içinde farklı yerlerde yapılan düzeltmelerden ve açıklamalardan anlamak mümkündür. Ayrıca, bazı kasidelerin sayfa kenarlarına yazılması da nüshanın müellif yazması olduğunu göstermektedir. Örneğin 40b, 42b, 49a, 54b, 57a, 74b, 76b, 293b numaralı sayfalarda kasideler derkenarda yer almaktadır. Nüsha sonundaki ketebe kaydı ise şöyledir: “1- Temmetü’l-kitāb bi-‘avni’llāhi’l-Meliki’l-Vehhāb; 2- Sevvedehü el-faķırü’l-haķır Muḥammed Şerīf; 3- Nāzım-ı Pend-i Gülistān-ı Şerīf hazā; 4- Ḥāmisetü min hāzihi’l-manzūmeh; 5- Harrere bi-‘avni’llāhi Te‘ālā; 6- sene 1244”

Nüshanın ketebe (ferağ) kaydının yer aldığı sayfada sonradan ilave edildiği anlaşılan şu bilgiler de bulunmaktadır: “1- Muşannif-i kitāb; 2- Şerīf Muḥammed Efendi’nün; 3- Şağīr maḥdūmı Ḥāfız; 4- ‘Osmān el-faķır Artvin’den; 5- Gelürken Tütget/Tivetget Tağı’nda; 6- Zī’l-Ḳa‘de’nün ğurresinde elli; 7- Bir sene itibār ile dār-ı fenādan; 8- Sarāy-ı bāķīye rıḫlet itmişdür; 9- Rabbim taķşīrātını ‘afv eyleye; 10- Āmīn”

Başı: Bidāyet idelim bi’smi’llāh ile

Nihāyet bula ismu’llāh ile (1b)

Sonu: Daḫı aşḫāb u āl u çār-yārı

Bulalar luṭf-ı fażl-ı Kird-gār’ı (403a)

2) Millî Kütüphane, 06 Mil Yz A 3314:

Metin tespitiinde esas aldığımız bu nüsha tenkitli metinde “M.” olarak gösterilmiştir. Nüshanın boyutu (dış-iç) “185×125 - 155×106 mm”dir. Yaprak sayısı 450 olan nüshanın her sayfası 15 satırdan oluşmaktadır. Nüshanın yazı türü “nestalik”tir. Kağıt türü “su yollu ve filigranlı” olan nüshanın istinsah tarihi H 1252 / M 1836’dır.

Nüshanın cildi mukavva olup sırtı bezdir. Asıl metni içine alan çizgiler ve bölüm başlıkları kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Yaprakları rutubet lekeli olan nüshanın tamamı harekesizdir.

Nüsha, müellif yazmasından oldukça farklıdır. Müellif yazmasında bulunan pek çok kasidenin bu nüshada bulunmadığı görülmektedir. Ayrıca nüshada birçok ilave beyte de rastlamak mümkündür. Gerek bu özellikler gerekse kelimelerin yazılışındaki imla tercihi, nüshanın başka bir kol başından çoğaltılmış olma ihtimalini kuvvetlendirmektedir. Nüshanın kim tarafından istinsah edildiğine dair bir bilgi bulunmamaktadır. İstinsah tarihinin yer aldığı ketebe (ferağ) kaydı şu şekildedir: “1- Temmetü’l-kitāb; 2- Bi-‘avni’llāhi’l-Melik; 3- El-Vehhāb; 4- sene 1252”

Nüshanın ketebe (ferağ) kaydının bitiminde, sonradan ilave edildiği anlaşılan şu mısralar yer almaktadır: “‘Umūmuñ ḥāşılı gibidür işbu kitāb / Korkaram ben olıcağ cāhil nā-dāna düşe; ‘İzzetūñ ḥaqqı çün senden umarım yā Rabb / Hayr ile rūḥumuzu yād iden iḥvāna düşe”

Başı: Bidāyet idelim bi’smi’llāh ile

Nihāyet bula ismu’llāh ile (1b)

Sonu: Daḥı aşḥāb u āl u çār-yārı

Bulalar luṭf-ı fażl-ı Kird-gār’ı (450a)

3) Galip Yüce Nüshası, Esenyaka (Zor) Köyü:

Metin tespitiinde esas aldığımız bu nüsha tenkitli metinde “G.” olarak gösterilmiştir. Nüshanın boyutu (dış-iç) “230×160 - 165×100 mm”dir. Yaprak sayısı 361 olan nüshanın her sayfası 17 satırdan oluşmaktadır. Nüshanın yazı türü “harekeli nesih ve ta’lik”tir. Kağıt türü “su yollu ve filigranlı” olan nüshanın istinsah tarihi bilinmemektedir.

Nüşa Esenyaka (Zor) köyünde yaşayan Galip Yüce'de bulunmaktadır. Nüşa oldukça tahrif olmuş durumdadır. Nüşanın cildi karton kağıt ile kaplanmıştır. Diğerlerinde olduğu gibi bu nüshada da asıl metni içine alan çizgiler ile bölüm başlıkları kırmızı mürekkep ile yazılmıştır. Ancak, bu nüshada çerçeve çizgilerinin çift olduğu görülmektedir.

Nüşada, eserin ilk 18 varağı ile son 16 varağı bulunmamaktadır. Bundan dolayı nüshanın yazılış tarihi ve müstensihî bilinmemektedir. Hem yazı benzerliği hem de derkenarlarda yer alan kasidelerin ortak olması, bu nüshanın M. nüshası ile aynı müstensihe ait olma ihtimalini kuvvetlendirmektedir. Nüşada 374a-b ile 381a varaklarına sonradan ilave edilmiş sayfalar yer almaktadır. Kağıt türü farklı olan bu sayfalardaki yazı şekli diğer sayfalarla aynıdır. Nüşanın başında eserin bölümlerinin bir kısmını gösteren fihrist de bulunmaktadır.

Başı: Eyā mü'min idelim şükri her-ân

Mülebbes kıldı İslām ile Yezdān (19a)

Sonu: Fenāda ehl-i keştī gibi insān

Vü olduğu gibi deryāda tūfān (387b)

PEND-İ GÜLISTAN-I ŞERİF (TENKİTLİ METİN)

1b

Hazā Kitāb-ı Pend-i Gülistān-ı Şerīf¹*Bi'smi'llāhi'r-Raḥmāni'r-Raḥīm vebihī neste'in*

- 1- Bidāyet idelim bi'smi'llāh ile
Nihāyet bula² ismu'llāh ile
- 2- İsm-i Müste'an ile bed olan iş
'Avn-i Ḥudā ile olmaya yanış
- 3- Kim ki³ işe besmele dimeye evel
Uramaz ol işe ki rast u temel
- 4- Ḥamd ü şükr ola⁴ Mevlā'ya mūdām
Olur 'avni ile hāsıl-ı merām
- 5- İdelim çok şenā vü zıkr ile yād
Eyledi maḥlūkda insānı icād
- 6- Halk idüp evvelā ol nūr-ı Resūl
Eyledi⁵ hep fūrū' maḥlūka uşul
- 7- Dürr-i beyzādan idüp aña hicāb
Eyledi şāḥ yakīn üzre me'āb
- 8- Olıcaḳ mir'āt-ı ḥayāya nigāh
Oldı vechi der-i istiḥyā' ilāh
- 9- Zāyi' itmeyüp ol der-i güheri
Halk eyledi rūḥ-ı ebü'l-beşeri
- 10- İricek ḥılkat-i cisme ḥīn ü ān
Eyledi yek-ḳabza ḥāk ile insān
- 11- Olıcaḳ menşe-i ḥūb cism ü şüret⁶
Virdi baḥş-ı rūḥ ile ḥūb zīnet
- 12- İdicek rūḥ dimāğında meşām
İbtidā ḥamd ü şenā itdi kelām

¹ E.1b G. - M.1b² bula: bulalım M.³ Kim: Kim ki M.⁴ ola: ola ol M.⁵ Eyledi: İtdi M.⁶ cism ü şüret: cism şüret M.

- 13- İdicek ibtidā ol¹ ḥamdi zübān
Vācib oldı ḥamdele bize ‘ayān
- 14- Zihī Kudret Hikmet-i şun‘-ı Hudā
Eyledi pāre-i laḥm elsān² gūyā
- 15- Eyleyüp ‘aql u zihn idrāke zarīf
“‘Alleme’l-esmā”³ ile kıldı şerīf
- 2a 16- Eyleyüp kerāmet ‘unvānı fidā
Eyledi çift Ādem’i Havvā’ya Hudā
- 17- Nuṭfeyi ḥalk idüp miyān-ı Şafī
Düşürüp ol raḥm-i Havvā’ya ḥafī
- 18- Eyleyüp nuṭfeyi muḍgaya tebdīl
Kodı laḥm u cild⁴ ‘azm u demle sebīl
- 19- Daḥı ol cisme idüp ‘anāşır-ı çār
Eyledi aḥsen-i takvīmde qarār
- 20- Olduḡı dem uşul heftād-milel⁵
Geldi ol Şīt Nebī ḥulkı güzel
- 21- İricek silsile-i Nūḥ’a diğēr
Oldı Nūḥ Nebī ikinci peder
- 22- Giyüp ol tēc-ı nübüvvet serine
Da‘vet eyledi ol kavmini dīne
- 23- Olup heştād kişi tābi‘ ‘ayān
Buldı sārīrleri ġarḳ ile tūfān
- 24- Olıcaḳ keştī ile anda felāḥ
Oldı tevḥīd-i Hudā ġarḳa silāḥ
- 25- Oldı İbrāhīm’e çün nām-ı Ḥalīl
Oldı Sām aña ensāb-ı nesīl
- 26- Olıcaḳ pes nār-ı Nemrūd aña cā
Eyledi gülzār-ı bihişt aña Hudā
- 27- Eyleyüp kudretin izḥār Hudā
Kıldı ferzend-i İsmā‘īl’i fidā

¹ ol: M.-

² elsān: lisān M.

³ İsimleri öğretti. Bakara 2/31. Ayetin meali: “Ve Âdem’e isimlerin hepsini öğretti, sonra onları meleklerle gösterip: “Haydi davanızda sadıksanız bana şunları isimleriyle haber verin.” dedi.

⁴ laḥm u cild: laḥm cild M.

⁵ heftād-milel: heftād ü milel E, M.

- 28- Fer^c-i silsile-i pāki¹ ‘ayān
Oldı ecdād-ı eb-i faḥr-i cihān
- 29- Gelicek ol mu‘ciz zāt zuhūra
Şanki ğarḳ oldı cihān cümle nūra
- 30- Toğıcaḳ ‘āleme ḥūrşīd-i Ḥalīl
Oldı müşriklerüñ eşnāmı zelīl
- 31- Oldı mu‘ciz-i mevlūd ile şān²
Urduğı dem ṭāḳ-ı Kisrā’ya nişān
- 32- Olıcaḳ çağ-ı nübüvvet demi çün
Oldı Lāt u şanem³ ehli zebün
- 2b 33- Ser-i müşrike ḥāk idince nişār
Toz ile teng eyledi zerre ğubār
- 34- Da‘vet-i mi‘rāc ile pāyende teni
Ḥil‘at-i levlāk ile ‘ālemde ğanī
- 35- Eyleyüp Ḥudā şakāleyne Resūl
Eyledi ol fūrū‘-ı dīne uşūl
- 36- Mühr-i nübüvveti hoş oldı nümā
Naḳş-ı şuver kitfeyn⁴ arasına
- 37- Eyledi bī-vāsıta hem-ğüft Ḥudā
Rü‘yet-i Raḥmān ile hoş⁵ buldı liḳā
- 38- Diledi ümmete olmağı şefī‘
Ḳabūl itdi hoş niyāzını Refī‘
- 39- Rūz şeb ictihād-ı da‘vet ile
Geçürüp evḳātını ṭā‘at ile
- 40- İtmedi rağbeti hīç sīm ü zere
Almadı mülk-i cihānı nazara
- 41- Olmış iken mülk-i cihāna o ḥān
Nān-ı cūdı ḳūt-ı nefsi⁶ her-ān
- 42- Anuñ tek yoĝiken bu fānīde şāh
Cāmesi bir ‘abā şal idi her-ĝāh

¹ Fer^c-i silsile-i pāki: silsile-i fira^c-i pāk M.

² Oldı mu‘ciz-i mevlūd ile şān: Oldı mu‘ciz-i mevlid ile nişān M.

³ Lāt u şanem: Lāt şanem M.

⁴ Naḳş-ı şuver kitfeyn: Naḳş olup ol kitfinüñ M.

⁵ hoş: M.-

⁶ ḳūt-ı nefsi: nefsi hoş M.

- 43- Gör niçe oldu sa'y-i himmeti bol
Añup ağılardı müdām ümmeti ol
- 44- İdelim Hālīk'a çok hamd ü şenā
Ki¹ eylemiş bizleri hoş ümmet añā
- 45- Diyelim dā'imā şalātla selām
Bulalım şefā'at ile dār-ı selām

Der Na't-ı Çār-Yār-ı Güzīn²

- 46- Bā-ḥuşūşā ol çār-yār-ı velī
Ebū-Bekr ü 'Ömer 'Osmān 'Alī
- 47- Ol zamān kim ol ter-i³ nūr-ı Resūl
Tamladı dört katre andan uşūl
- 48- Eyledi bir katre teri⁴ Hālīk-ı Rabb
Hilkat-i cism-i çār-yāra sebeb
- 3a 49- Şānına⁵ Bū-Bekr'ün baq sen e yār
Oldı medḥi hoş yār-ı sāhib-ḡār
- 50- İdicek mi'rāc-ı Nebī taşdıķ
Didi Resūl na't-ı şānını şiddīķ
- 51- Vezn ola ger īmān-ı nās āḥir evvel
Olmaya īmān-ı Bū-Bekr'e bedel
- 52- Ğurūb-ı mevt ile göçicek ol māh
Eyledi ḥalīfe yerine ol şāh
- 53- Ḥalīfe-i şānī 'Ömer İbnü Ḥaṭṭāb
Oldı bu resme anuñ şānında ḥiṭāb
- 54- Didi her mürsel içün 'avn-i Naşīr
Yerde vü gökde var ikişer vezīr
- 55- Baña eflāk içre vezīr ü mu'īn
Mikā'il ile Cebrā'il-emīn
- 56- Rūy-ı zemīnde baña lālā diger
Oldı Ebū-Bekr ile Fārūk 'Ömer

¹ ki: M.-

² E. 2b G.- M. 3a

³ ter-i: der M.

⁴ ter-i: der M.

⁵ Şānına: Şānına baq M.

- 57- Olduğı demde İslām'la ser-efrāz¹
Āşıkār oldu bu t̄atle namāz
- 58- Hışm ile hūrşide olunca nigāh
Hem-ān-dem āfitāb gün oldu siyāh
- 59- Didi Ḥabību'llāh ey cānım ʿÖmer
Şefkatle bakmayasın aña eger
- 60- Geçe devrān-ı cihān maḥşer ola
Kalışar ol āfitāb öyle k̄ara
- 61- İdüben bir daḥı şefkatle nazār
Gidüben gün k̄arası buldı nūr u fer²
- 62- Üçünci ḥalīfesi ol rüy-ı zemīn
ʿOsmān ibnū ʿAfvān oldu hemīn
- 3b 63- Niçesi medḥ ü şānını idem hep
Oldı Zī'n-nūreyn aña laḳab
- 64- Devr-i Ādem'den berü kimse hemīn
Almadı bir peygamberüñ iki kızın
- 65- Oldı hem cāmi'ü'l-Ḳur'ān aña şān
Şāhibü'l-ḥayā hem ḥāfizu'l-lisān
- 66- Göndürüp hoş Mekke'ye anı Resūl
Bīʿat-ı Rıdvān'ı ol kıldı huşul
- 67- Oldı ḥalīfe hem vekīl ü şefīk
Olısar ol bihişt içre³ refīk
- 68- Oldı çü dördünci ḥalīfe ʿAlī
İbn-i ʿamm-i Nebī maḥbūb-ı velī
- 69- Şu deñlü oldu seḫā mürveti bol
Süre-i Dehr ḥaḳḳında oldu nüzul
- 70- Zaḥmesi tīr-i şimşīrinden ʿayān
K̄odı bāb-ı Ḥayber k̄alında nişān
- 71- Daḥi naʿt-ı şānı ḥüb şīr-i Ḥudā
Şimşīr-i zū'l-fikār oldu ʿaṭā
- 72- Hem didi⁴ aña Resūl “ente aḥī”
Bu fenāda hem ʿuḳbāda daḥı

¹ demde: günde M.; ser-efrāz: şeref-rāz E., G., M. (Anlam bütünlüğünden dolayı kelime “ser-efrāz” şeklinde okunmalıdır.)

² nūr u fer: nūr fer M.

³ içre: içinde M.

⁴ Hem didi: Didi hem M.

- 73- Alup Hakk emrile Zehrā-yı Betül
Oldı naʿt aña dāmād-ı Resül
- 74- Didi hem şânına ol kân-ı sehâ
Bâb-ı belde-i ʿilim hoş naʿt-nümâ
- 75- İşbu çâr-yārân-ı fahr-i cihân
Kamusı buldı necât ile cinân
- 76- Nite tebşîr-i cinân oldı ʿatâ
Dağı râzı ola her-demde Hudâ
- 77- Nebîre-i Resûlu'llâh nûr-ı ʿayn
Şâh-ı halîfe Hasan ile Hüseyin
- 4a 78- Olup Hakk rızâsı üzre şehîd
Buldılar bî-nihâyet fazl-ı mecîd
- 79- Şâd ola rûh-ı pâk-i ʿamm-i Nebî
ʿAbbâs ile Hamza arı nesebi
- 80- Mühâcirîn enşâr yâr-ı diger
Ehl-i bîʿat-ı Rıdvân taht-ı şecer
- 81- İtdiler İslâm'ı gün gibi işrâk
Ola râzı bu cümleden ol Hakk
- 82- Dağı ol tâbiʿ-i aşhâb-ı güzîn
Kurdılar key esâs-ı şerʿ-i mübîn
- 83- Olıcağ devr-i ʿAbbâs hulefâ
Türedi hâzık müctehid ʿulemâ
- 84- Zebân-ı ʿArabî Aʿcemî ile hâş
Oldılar ʿilm ü hikmete gavvâş
- 85- Dürüşüp râh-ı ictihâda müdâm
İtdiler mübtediʿ mülhidi ilzâm
- 86- Oldılar bu saḳf-ı serâ-dîne esâs
Ki hayrû'n-nâs ola nâfiʿ nâs
- 87- Bî-hadd ü hisâb lutf-ı feyz-i Hudâ
Ola merhûm maḡfûrlara ʿatâ
- Der Naʿt-ı Devlet-i ʿOsmâniyye¹**
- 88- Olıcağ Devlet-i ʿOsmâniyye zamân
Oldı âsûde-hâl ehl-i îmân

¹ E. 4a G.- M. 4b

- 89- Hılâfetleri hûb ʿadl ile şâyîʿ
Oldı gün gibi nuşretleri lâmiʿ
- 90- Şevket-i şaltanatı kahrî iken
Oldı aʿdâ-i dīne nīze diken
- 91- Bağlanup himmet-i cehd ile kemer
Oldılar bilād-ı İslām’a siper
- 92- Müşrik ehl-i Lât u şanem¹ niçe zamân
Diledi zaḥm-ı şimşîrinden emân
- 93- Olıcaḳ târîḥ hicret biñ iki yüz
Oldı inḳılâb-ı zamân şeb u rûz
- 94- Türedi bidʿat-i nevler ḳatı ḥâm
Ḳalmadı zulm ile ʿâlemde nizâm²
- 4b 95- Bâb-ı saʿâdetdeki³ ser-kâr ricâl
Ḳalmadı erbâb-ı kemâl hûb-ḥişâl
- 96- Baʿde ol silsile-i pâk-neseb
Ced-be-ced ḥân-zâde ḥâḳân idi hep
- 97- Cülûs olıcaḳ taḥta⁴ Maḥmûd Ḥân
Şevket-i fer-tâb ile pür oldı cihân
- 98- İdicek nûr taḥt-ı baḥt aña iḳbâl
Târîḥ-i dâd-ı cihâd idi ol sâl
- 99- Didim ol saʿâdet iḳbâle sezâ
Bir daḥı târîḥ aña dâd-ı râh-ı ğazâ
- 100- Olıcaḳ rûşen-fâl dâd-ı hümâyûn
Sezâ-ver tâc taḥt ṭabʿ-ı Ferîdûn
- 101- Ol şeh-i ḥürşîd-fer ʿâlî güher
Eyledi sâlîfe key ʿibretle nazar
- 102- Göricek sâbıḳ aḥvâlin göz ile
Yandı dil⁵ ğayret-i nâr-ı sûz ile
- 103- Refʿ idüp ol zulm-i cedîd ḥalef
Ḳurdı ḳânûn-ı mîzân-ı selef

¹ Lât u şanem: Ehl-i şanem M.

² ʿâlemde nizâm: ḳurdılar cedîd nizâm M.

³ saʿâdetdeki: saʿâdetde M.

⁴ taḥta: taḥtına M.

⁵ dil:dili M.

- 104- Niçe sehl ola niẓām-ı sâbıka¹ yol
Eylemiş ekşeri² itâ'atden 'adûl
- 105- Bulmuş iken intizâm-ı 'adle³ zafer
Bağladı kîn aña Moskolî kefer
- 106- Hâtem-i ẓab' bî-mânend-i nazîr
Ahmed Paşa ol eşnâ idi vezîr⁴
- 107- Şadâret-i terhîş tefvîz-i umûr⁵
Eyledi teslîm-i mûhr ile menşûr
- 108- Bağlayup miyânına destûr-kemer
Eyledi a'dâ-i dîne tîğ siper
- 109- Virüben sancağ-ı şerîf eline
Şaldı ordusını ol Rûm iline
- 110- Ekşer-i himmetüñ ol ıklîme hoş
Bağlayup eyledi a'dâya hurûş
- 111- Hûşûsâ bu vilâyet-i Anaṭolı
Buldı Moskolî kefer aña yolu
- 5a 112- Eyledi serḥadd-i kenâr zebûn
İrmedi imdâdına⁶ ordu-yı hümâyûn⁷
- 113- Baḥr-i Siyâh'a şalup keştesini
Aldı Faş u Şoḥum⁸ ƙal'asını
- 114- Haşr idicek Aḥalkelek'i ol yıl
Oldı ekşeri helâk ile tebdîl
- 115- İdicek ol metîn⁹ Hişâr-ı Ƙarş'a ḥamûl
Bulmadı 'avn-i Bârî ile yol
- 116- Döndüricek girüye pâyını kefer
Buldı ol Ƙal'a-i Gümri'ye zafer
- 117- Ƙıldı kırk biñ çeri ol¹⁰ Çıldır'a şavaş
Virdi ehl-i İslâm'a niçe telâş

¹ niẓām-ı sâbıka: eski niẓāma M.

² ekşeri: ekşer M.

³ intizâm-ı 'adle: niẓām-ı 'adle M.

⁴ Ahmed Paşa ol eşnâ idi vezîr: İtdi Ahmed Paşa'yı lâla vezîr M.

⁵ Şadâret-i terhîş tefvîz-i umûr: Giydirüp ḥil'at-i tevfiẓ-i umûr M.

⁶ imdâdına: imdâda M.

⁷ ordu-yı hümâyûn: ordu hümâyûn M.

⁸ Faş u Şoḥum: Fariş ile Şoḥum M.

⁹ İdicek ol metîn: İtdi ser-ḥadd-i M.

¹⁰ Ƙıldı kırk biñ çeri ol: İdüp kırk biñ erle M.

- 118- Olıcak ھاşr-ı mezîd ƙal'a-i mezkûr¹
Kıldı ğayretle İslâm 'askeri zûr
- 119- Kıldı çeri şarkî Erzurûm eri cûş²
Fırâr itdi kefer eyleyicek gûş
- 120- İderem niyâzı Sübhân'ıma hâş
Vire Hakk esîr-i İslâm'a hâlâş
- 121- Bu durur sözüüm hâsıl-ı maşşad
Ola ki Hakk'dan ire 'avn ü meded³
- 122- Mîr ü a'yânda yok kuvvet ü fer
Koya râh-ı ğazâya çok sîm ü zer
- 123- Biter mi iş bu sâliyâne ile
Sirişk-i fakr dem-i giryâne ile
- 124- Olıcak bu ihtilâl bādî melâl
Kala mı vilâyetde hâl⁴ ehl-i kemâl
- 125- Şimdi vâcib olur havâş⁵ u 'avâm
Vireler âlet-i harb ü tîğâ⁶ nizâm
- 126- Neylesün zamân-ı ihtilâle⁷ o şâh
Dileriz ihlâş ile eşnâsını⁸ her-gâh
- 127- Vire Hakk şâhımıza şevket ü nuşret⁹
'Asker-i İslâm'a dağı fer kuvvet
- 128- 'Asâkir-i İslâm olalar dilşâd
İde a'dâ-i dîni Hakk berbâd
- 5b 129- İdelim Halk'a niyâzı hemîn
Eyleye bilâd-ı İslâm emîn
- Der Beyân-ı Sebeb-i Te'lîf-i Kitâb¹⁰**
- 130- Ba'dehü bu kemter-i 'abd-i zelîl
Muhammed bin Ahmed bin Halîl

¹ Olıcak ھاşr-ı mezîd ƙal'a-i mezkûr: Olıcak bir müddet ƙal'ası maşşûr M.

² Kıldı çeri şarkî Erzurûm eri cûş: İtdügi dem Erzurûm erleri cûş M.

³ 'avn ü meded: 'avn meded M.

⁴ vilâyetde hâl: vilâyette M.

⁵ havâş: hep hâş M.

⁶ harb ü tîğâ: harbe tîğâ M.

⁷ ihtilâle: ihtilâl M.

⁸ ihlâş ile eşnâsını: 'adl-i ihlâşını M.

⁹ şevket ü nuşret: şevket nuşret M.

¹⁰ E. 5b G.- M. 6a

- 131- Menba¹-i ‘acz-i takṣīr-i ‘uyūb
Mesken¹-i girdāb-ı baḥr-i zūnūb
- 132- Maḥzen-i envā¹-ı cürm zenb ü zeled
Ma¹den-i cehl cāy-ı illet ilel
- 133- Mevlid-i zātımız Erzurūm şehri
Vaṭanım Livana’da ḳarye Zori
- 134- Ḳalmış iken künc-i ḳaryede ḥām
Arar idim kemāl ehlini müdām
- 135- Olmuş iken anda ḥücre-niṣnī²
Eyler idim ārzū müdām hem-niṣnī³
- 136- Tārīḥ-i te’līfden evel toḳuz yıl
Eyledim ata ana destini taḳbīl
- 137- Söyledim izniñiz olur ise ger
Eylerem belde-i Erzurūm’a sefer
- 138- Ola belki anda⁴ zerre fütūḥ
Ola zinde kemāl ehli ile rūḥ
- 139- Göricek bu zār ile bizi ḥazīn
Bī-göñül olmuş meger anlardan izin
- 140- Eyleyicek ben daḥı destūr simā¹
Eyledim ehl ü ‘ıyāl⁵ ile vedā¹
- 141- Varıcaḳ ol şehir-i ma¹mūra hemān
Tarḥ oldı dilden ḥüzn ü ḡam ol ān
- 142- Bulıcaḳ aṣl-ı cāy-ı mevlidimi
Göriceḳ gülistān-ı Erzurūm’ı
- 143- Ne Erzurūm belki o cāy-ı şafā
Āb u havāsı cism ü cāna şifā
- 144- Çeşme-i zülāle yok ḥiṣāb u ‘aded
Ola⁶ şehir-i Dimişḳī’ye mānend
- 6a 145- İrmeye tāḳatim vaşf u medḥine tā
Līki ḳatı şiddet ile⁷ berd-i şitā

¹ Mesken: Miskīn M.

² ḥücre-niṣnī: hücre-niṣn M.

³ hem-niṣnī: hem-niṣn M.

⁴ anda: dile M.

⁵ ehl ü ‘ıyāl: ḥayrī du‘ā M.

⁶ Ola: Ola ol M.

⁷ şiddet ile: ḡāyet ile M.

- 146- Mesācid ü hücre¹ ‘imāretleri ma‘mūr
Şāhib-i ehl-i hayrāt ola mağfūr
- 147- Biz daḥı ol bezm-i ‘ālime hizmet
İderek bulduk anlara kırbet
- 148- Oluben bir zāt-ı hoş-nihāda konuk
Oldı i‘tibār-ı ‘izzetleri çok
- 149- Bĩ-ḥad² bize hizmetleri gāyet
İde Hakk dü-‘ālemde ‘ināyet
- 150- Gördüm anda bu hoş³ ‘ādetlerini
Taḥsīn itdim bu hūb-ḥaşletlerini
- 151- Gör ne güzel aḥlāk evşāfları var
Derc olurlar bezm-i ‘ālime yek-pār⁴
- 152- Ehl-i meclis oluben key ḥāmūş
Virürler pend ü nuşḥa gāyetī gūş
- 153- İder ba‘zı tevāriḥ şoḥbetini
Oḡur hem ba‘zı nebĩ sīretini
- 154- Kimiler Ḥilye-i Ḥākānī oḡur
Kimiler Ḥayriyye-i Nābī oḡur
- 155- Kimi ḥüsn-ü şavt ile Nāme-i Ceng
Oḡuyup ol dilāverlere āheng
- 156- Kimi ol bülbul-veş idüp āgāz
Aḡar ol Fursī Gülistān ile rāz
- 157- Kimiler hoş Muḥammediyye oḡur
Daḥı ekserī Aḡmediyye oḡur
- 158- Dimiş adını hoş Mürşid-i Pend
Nāzım hem Diyār-bekrī Aḡmed
- 159- Eylemiş çok pend ü neşāyiḥi derc
Eylemiş şan‘at-ı cevherini ḡarc
- 160- İsmi resme muṭābık velī hūb
Olmış ol vilāyet iḡre mergūb

¹ ü hücre: M.-

² Bĩ-ḥad: Oldı çok M.

³ bu hoş: hoş bu M.

⁴ yek-pār: yek-bār M.

- 161- İde Hakk ol rūḥ-ı pākūñi şād
Baña ol inşād¹ ile irdi reşād
- 6b 162- Nazar itdügümce bu geldi baña
İdeyim bir ḥūbca nazīre aña
- 163- Ger baña yār ola bu çarḥ-ı felek
Vireyim tā aña bir ḥaylī emek
- 164- Eyleyüp bu murādım dilde nihān
Başladım taḥṣīl-i tefsīre hemān
- 165- Gitmeden cismimde ğubār-ı sefer
Yazdı firāk ile bize nāme peder
- 166- Niçe nāme belki ol nār-ı sūzān
Eyledi bu² eşk-i çeşmimi ol kan
- 167- Olmadan daḥı çār-māh³ tamām
Gūyā farz olmuş şılā-i erḥām
- 168- İndi bu firḳatden dīdelere yaş
Virdi peder māder sözi⁴ telāş
- 169- Velī emrāz-ı cehl-i semden eşed
Olur mı peder māder sözi red
- 170- Daḥı ḥavfım bu firḳat ehl ü ‘ıyāl
Ola zarūret-i ḳūt bize vebāl
- 171- Terk-i ḥizmetleri māder pederim
Ola belki cism ü cāna kederim
- 172- Tarḥ⁵ idüben ol ĩn ü ānı hemān
Tedārik-i şılayı gördüm ‘ayān
- 173- Eyledim pend-i ebb ü ümm simā^c
Eyledim aḥbāb-ı yārāna vedā^c
- 174- Tuş olup du‘āları himmetine
Geldim ol ata ana ḥizmetine
- 175- İdüp hücre-i cehlistāna ḥırām
Rūz şeb āh u ḥasretle mūdām

¹ inşād: te’līf M.

² bu: M.-

³ çār-māh: çār u māh E., M.

⁴ māder sözi: nāmesi bize M.

⁵ Tarḥ: Terk M.

- 176- Olıcak hâce-i Hâzık'dan ırak
Yağdı bu gönlümi ol nâr-ı firâk
- 177- Eyledim hücrede özüme şan'at
Kelâm-ı kadîm yazmasın 'âdet
- 178- Olıcak haţ vesîle kût-ı ma'âş
Kıomadı bu te'lîfe ğayrı telâş
- 7a 179- İsrâfîl-i te'lîfe gelince zamân
Olmadı bir¹ âsûde hâl ile devrân
- 180- Kıomadı ol çarh-ı ğaddâr-ı felek
Bu tanzîme² bu ân olıncaya dek
- 181- Alıcak bu nazm için deste kalem
Geldi bu gönlüme hacâletle elem
- 182- Didi³ nefis-i pür-takşîre göñül
Niçe bulsan gerek bu te'lîfe yol
- 183- Olupsın kıllet-i tab'ı ile hām⁴
Te'lîf-i tanzîme gerek mîr-kelâm⁵
- 184- Sende yok Fârisî fen ile mevād⁶
Ola kec-tab'ı ile mehleke imdād⁷
- 185- Fenn-i 'arûz ile var mı haberûñ⁸
Kütüb-i Fârîse var mı⁹ nazaruñ
- 186- Bulur enva'-i 'ilel¹⁰ ehl-i kemāl
Dağı nâ-ehl ide elbet kıl ü kâl
- 187- Didim itme uş¹¹ bahâne göñül
'Özr-i mevânî'leri¹² bir yana koğul
- 188- Ne kim elden gelür uş eyle sebağ
Eylemez mâ-lâ-yuṭağ teklîf-i Hakk¹³

¹ Olmadı bir: Olmadı M.

² tanzîme: te'lîfe M.

³ Didi: Didi bu M.

⁴ kıllet-i tab'ı ile hām: emrâz-ı cehl hām M.

⁵ Te'lîf-i tanzîme gerek mîr-kelâm: Zâhirâ ma'lûm hep havâş 'avâm M.

⁶ Fârisî fen ile mevād: 'ulûm-ı fenn-i mevād M.

⁷ Ola kec-tab'ı ile mehleke imdād: Ola mantık ma'ânîle imdād M.

⁸ Fenn-i 'arûz ile var mı haberûñ: Dağı yok fenn-i 'arûzdan haberûñ M.

⁹ var mı: çokluk M.

¹⁰ Bulur enva'-i 'ilel: Bulub aña rakîk M.

¹¹ uş: boş M.

¹² 'Özr-i mevânî'leri: Mevânî-i 'özri M.

¹³ Eylemez mâ-lâ-yuṭağ teklîf-i Hakk: Eylemez Hakk teklîf-i mâ-lâ-yuṭağ M.

- 189- Velî ‘âlemde çok manzûm kitâp
Bulunur her birinde bir kavî-i şavâb
- 190- Ne deñlü olsa bir meṭâ‘ nâ-çâr
Çıkıcağ çâr-süya dellâlî şatar
- 191- Kõ bu gülzâr-ı fenâda sen bir gül
Bulur ‘aşk-ı zâr ile ol bülbül
- 192- Ola bir Yûsuf-veş maḥbûb tâ
Çeker ârzûsını Ya’kûb ata
- 193- Zuhûr ide¹ ger bir nigâr-ı Şîrîn
Bulunur ‘âşıkı Ferhâdleyin
- 194- Virüp hem izni buña ata ana
İttiler ḥayr-du‘â ile şenâ
- 195- Yönelüp der-gâh-ı Mevlâ’ya hemân
Didim ey Ḥâlîk-ı kevn ü mekân
- 7b 196- Bu nazm yâd-gârımı kıl bana sehl
Virme bu nuṭṭ-ı dile ‘özü ü ‘ilel²
- 197- Ola ger luṭf ile ‘avnüñ baña yâr
Ola ehven baña elbetde bu kâr
- 198- Yazayım bir manzûme daḥı ben de
Nazîre ola tâ Mürşid-i Pend’e
- 199- Daḥı nâs içre vir aña raġbet
Bula tâ ‘itibar ile key³ şöhret
- 200- Vire ḥurşîd-veş dilde ziyâ
Ehl-i meclis bula hoş zevk u şafâ
- 201- Daḥı ol Resûl’i şalât ile yâd
Eyleyüp aldım ele kîlk ü midâd
- 202- Bakuben ol tenbîhü’l-ġâfilîne
Tarîkâta hem bedrü’l-vâ‘izîne
- 203- Cem‘ idüp hoş pend risâleleri
Derc idüp münâsib kışşaları
- 204- Nazm idüp evvel bahs-i tevḥîd îmân
Kõdum her baḥışden bir cüz’î nişân

¹ ide: ola M.

² ‘özü ü ‘ilel: ‘özü ‘ilel M.

³ key: M.-

- 205- Mürşid-i Pend içre her ne ki var bahş
Eyledim her birinden bunda heves
- 206- Dağı var bunda niçe bahş-i laṭīf
Olmamış Aḥmedī hem aña vaşīf
- 207- Didim üç baḥr ile bu pendimi hep
İtmedim ḡayrı vezn olmaya ta‘ab
- 208- Ravza-i nazma diküp envā¹ şeceri
Dizüp her² şāḥına dürlü şemeri
- 209- Dağı tokşan üç bahş-i bāb-ı fuşūl
Oldı ḥūb-pend nazm ile ḥuşūl
- 210- Geçürüp şadr-ı bahş-e ḥadīs āyet
Eyledim du‘ā şalāt ile nihāyet
- 211- Olıcak ba‘zı bahş anda tamām
Yazardım birer ḥūb kaşīde-i ḥām
- 212- Olıcak her bir bahş nazma bidāyet
İderdim o evzān-ı baḥre işāret
- 8a 213- Yazmadım çok Fursī ‘Arabī her çend
Dimedim ‘āriye çok kışşa vü pend
- 214- Belki anda isti‘āre olarak
Beyt-i münāsib³ bir iki kıṭ‘a varak
- 215- Göricek ehl-i ‘arūz⁴ ba‘zı cüz’in
İtdiler cümle taḥşīn ile sözün
- 216- Didiler sencīde⁵ şī‘r saña neden
Fenn-i ‘arūzı bildüñdi kaçan
- 217- Bu tarz-ı şūḥ u selīs ü şīrīn
Yazan engüş-t-i ḥāme āferīn
- 218- Harc idersin buña hoş ‘ömr-i ‘azīz
Bulasın ecrini uḥrāda temīz
- 219- İdicek bu resme medḥini ifrāt
Artdı göñlünde neşāt üzre neşāt

¹ envā: ‘bir M.

² her: ol M.

³ Beyt-i münāsib: Yazılmışdur M.

⁴ Göricek ehl-i ‘arūz: Görüp ehl-i şī‘r-i nazm M.

⁵ sencīde: bu evzān M.

- 220- Lîki çok idi eşğāl-i ‘özü-i fenā¹
 Kût-ı ma‘āş için ‘İş u ‘anā’
- 221- Nısf-ı mäh-ı Şa‘bān’da oldu tamām
 Olmadım ‘ale’t-tevāl āña müdām
- 222- Muttaşıl hep yazdığım olsa hisāb
 Nīm ü şalde belki yazıldı kitāb
- 223- Her şahīfe şatr u heft ü deh olarak²
 Oldı çilh ü cüz’ şad çār u varak
- 224- Degil uş maqşadım şan‘atım izhār
 Murādım bu itibār bula her-bār
- 225- Fenā bāğından olmadan güzerim
 Eyy ü kem budur hayrāt eşerim
- 226- İde ger Hālik’ım anı kabūl
 Olur ‘ālem içre nef‘i huşul
- 227- Yā ilāhī bundan gayrı³ baña
 ‘Amelim yok yarar dağı saña
- 228- Eyle bu pendimi bā‘iş-i mağfūr
 Feyz-i Raḥmet ile kıl beni mesrūr
- 229- İderem şıdk u ihlās ile niyāz
 Bu noqşān kārımı tamāmına yaz
- 8b 230- Eyle bu pendimi halk içre ‘azīz
 Tutarlar itibār ‘izzetle temīz
- 231- Kanķı meclisde bu pendim okuna
 Eşer-i ‘aşķ ile gūşa tokuna
- 232- Eyleyenler bu nuş u pendimi gūş
 İdeler cān u göñül ile huruş
- 233- Niçe mücrim tā‘ib müstağfir ola
 Ehl-i meclise bā‘iş-i mağfūr ola
- 234- Olalar Raḥmet-i Mevlā’ya yakın
 Diyeler kim bu du‘alara āmin

Kaşıde-i Nām u Tārīḥ-i Kitāb⁴

¹ eşğāl-i ‘özü-i fenā: bende eşğāl-i fenā M.

² Her şahīfe şatr u heft ü deh olarak: Her şahīfesi şatr-ı heft-deh olarak M.

³ gayrı: gayrı hū M.

⁴ E. 8b G.- M. 9b (Başlık M. nüshasında “Kaşıde-i Tārīḥ ü Nām-ı Kitāb” şeklindedir.)

- 235- Tārīḥ-i te'līfe bir kaşīde gerek
İde ger Ḥālīk-ı Sübhān'ımız imdād
- 236- Bu bezm-i 'uṣṣāka nev-resīde gerek
Ola tā dil-i pūr-vīrānımız ābād
- 237- Nūş iden bu bezm¹ içre cām-ı muşaffā
Ola 'aşk-ı mest-i devrān ile dil-şād
- 238- Gūş ile hūşını gārāt iden 'uṣṣāk
Ola bu bezm-i nağme nevāsile şād
- 239- Vādī-i ḥayretde gezen ṭalib-i mürşid
Bu pend içre ide kufl-i temennāyı küşād
- 240- Fırkat-i ğurbetle olan ḥāl-i perīşān
Ola bu meclisde kamu ğamdan āzād
- 241- Göñüldeki ola hüzn² ü fırkatle elem
Ola bu gülzār ile ğam³ hüzn kesād
- 242- Şikeste ḥātır hoş bölmege ḥande
Eyle bu meclis-i gülistānı ĩrād
- 243- Olanlar bu bezm-i gülzāra qarīb
Umulur ola 'ālemde ḥayr 'ibād
- 244- İdenler nazm-ı neşāyiḥ dile mengūş
Olur elbet bā'is-i terk-i fesād
- 245- Keffāret-i zenb olıcaḳ bezm-i 'ulūm
Eyle nuş u pendi gūş itme 'inād
- 9a 246- Bed⁴ ihtām olıcaḳ iş bu Gülistān
Sāl-i sinnimiz dü-zād zevād
- 247- Tārīḥ-i nām bir mısrā' ile hoş
Di Pend-i Gülistān-ı Şerīf ad

Münācāt⁴

Vezin: Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün

- 248- Ḥudā-yā kıl baña dermān ḥaḳīḳī 'aşk-ı zātuñdan
Bu 'āciz ḳuluña iḥşān idüp remz-i nükātuñdan

¹ bu bezm: gülzār M.

² hüzn: ḥasret M.

³ ğam: M.-

⁴ E. 9a G.- M. 10a

- 249- Baña şun bâde-i hikmet vücūdum tā bula hayret
Dimāğımda alup lezzet bilem vaşf-ı şıfātuñdan
- 250- Göñül dıdesin aç yā Rabb mey-i aşa ola meşreb
Gider dilden sıvāyı hep geçür hep kâ'inātuñdan
- 251- Şol ism-i pāküñi bildir ulūmuñ avırına irdir
Bizi aşuñ ile güldür bulup zev ü lezzātuñdan
- 252- Muhtı-i ilme müstağrāk idüp luţfuñ ile ancak
Bize bir notadan ey Ha yazup bildir berātuñdan
- 253- Beni kılma esır bende bu nefis-i emmāreye tende
Beni kıl luţf ile ande virüp and ü nebātuñdan
- 254- Daı iblīs adıvv-ekber bizi eylesün muţtar
Daı kıl ümmeti ayar bizi kılma uşātuñdan
- 9b 255- O bed-yārāndan ey Bārı bizi hıfzeyle her-bārı
Ki fı-i şūmıdur sārı ayır bezm-i simātuñdan
- 256- Fenā hubbı serr-i isyān idelim hubbını nisyān
anāat küncine pinhān idüp göstür necātuñdan
- 257- Tenimde gizlü ger zāhir ubār-ı zenbi kıl tāhir
Olinca ömrümüz āır vir ol İmān sebātuñdan
- 258- Varınca menzıl-i gūra ırağ it mār ile mūra
Bizi ar eyle pür-nūra şehādet şem-i zātuñdan
- 259- Hālāyık olıcak şaf şaf amu bāy u gedā eşraf
Livā-i tahta kıl ezyāf o tāb-ı araşātuñdan
- 260- Şırāta idicek ikdām tezelzül olıcak adām
Uur ol murğ-veş bir dem içür kevşer-i ayātuñdan
- 261- Cināna varıcak Rızvān gele karşı hūrı ılmān
Bize luţfuñla kıl ihsān vişālūñ müskirātından
- 262- Şerıfı rū-siyāh nā-ār niyāzı bu saña her-bār
Cemāl'ūñ göricek ebrār ayırma cemiyātından
- Mebaş-i İmān¹**
- Vezin: Fāilātün Fāilātün Fāilün*
- 10a 263- Hāmdüli'llāh Hāli-ı lemmā-yezel
Ehl-i İmān ıldı bizi tā ezel

¹ E. 9b G.- M. 11a

- 264- Rûz şeb eyle şükürler ey Şerîf
Nûr-ı İslâm'ı saña kıldı zarîf
- 265- Şem'-i tevhîdi yakup gönlünde hoş
Ol şerâb-ı ma'rifetden eyle nûş
- 266- Nûr-ı tevhîd olmadıkça hoş ziyâ
Ol hakîkî ma'rifetden yok nevâ
- 267- Tevhîd ile buldı kurbet enbiyâ
Tevhîd ile buldı vuşlat evliyâ
- 268- Dü-cihānuñ devleti tevhîd ile
Râh-ı cennet bulunur ta'rif ile
- 269- Halk olundu ins ü cin 'âlem niçün
Tevhîd ile Hâlik'ı bilmek için
- 270- "Mâ-halaktü'l-cinne ve'l-ins"¹ dir Hudâ
İllâ kim birliğime tanıķ ide
- 271- Kâlb-i mü'min ma'rifet² gülzârıdur
Tevhîd-i Hakk 'andelib esrârıdur
- 272- Koma kalbün içre hâr-ı şekk gümân
Hoş bitür tevhîd şükûfesin hemân
- 273- Kadrini bil sen o gülzârıñ katı
Ma'rifet nehr ile kıl ânı saķı
- 274- Âb-ı 'irfân ile kalbi eyle pāk
Naķş kıl tevhîd aña³ mişl-i hakāk
- 275- Gül bitür tevhîd ile gülzâr kıl
Hâr-ı aġyâr-ı ġubâr koma sil
- 276- Kıl anı sen hâne-i vahdet kûşe
Kıl riyâzet tevhîd ile endîşe
- 277- Eyle kalbün zerreden şafî zücâc
Ma'rifet güller bitür hoş i'vicâc
- 278- Çâr-a'dâdan⁴ anı hıfz eyle tām
Bed-akāyid nefis-emmâre ey hümām

¹ İnsanları ve cinleri yarattım. Zâriyât 51/56. Ayetin meali: "Ben cinleri ve insanları ancak bana ibadet etsinler diye yarattım."

² ma'rifet: bu fenâ M.

³ tevhîd aña: tevhîdi ol M.

⁴ çâr u a'dâ: çâr u a'dâ E., M.

- 279- Hıbb-ı dünyā hem dağı iblīs ‘adūv
Kılmaya gülzār-ı albe pes ulūv
- 10b **Der Beyān-ı Şıfāt-ı Īmān¹**
- Vezin: Fāilātūn Fāilātūn Fāilūn*
- 280- Diñle cānım altıdur al-ı Īmān
Ezber it tā olmaya şekk ü ümān
- 281- Evvelā dimek durur tevħīd-i zāt
alb ile tadī olunmadur necāt
- 282- Oldı tadīdan ‘ibāre ūn Īmān
Sen yaın it ōñlūñ ire her zamān
- 283- Bir durur yo birliğine reyb ü şekk
Malūıdur ins ü cin hem nūh-felek
- 284- Cūmlenden nāı sıfatlardan berī
Lufinuñ muħtācıdur ins ü perī
- 285- Var delīl-i nal “hūvallāhū ead”²
Hem mūnezzeh “lem yelid velem yūled”³
- 286- Yo şerīki zıddı mişli nal ile
Var delīlim nie dūrlū ‘aql ile
- 287- Evvelā ba sen bu ‘ālem hākına
Var mı beñzer nesne biribirine⁴
- 288- Sāniyā ba ‘ibret ile nūh-felek
Devr ile tesbī ider bunca melek
- 289- Āfitāba ba nie şems ü ziyā
Rūz şeb devrān ider mişl āsiyā
- 290- Ba sitār-ı ‘askere ser-leşkeri
Māh-tābı ōr yūrūr alur giri
- 291- Zūlmeti nurı idūp ley ü nehār
Ol üneş gibi delīl-i āşikār
- 292- Berf ü bārān yadırur ōkden yere
Bitūrūr otlar yeşil ızıl ara

¹ E. 10b G.- M. 11b

² O Allah birdir. İhlās 112/1.

³ Doğurmamış ve doğrulmamış. İhlās 112/3.

⁴ nesne biribirine: hı birisi birine M.

- 293- Katre meniden idüp Ādem Īcād
Eylemiş maḥlūkı zevceyn ile şād
- 294- Dert virür kullarına dermān ile
Kālb yaratmış zīneti Īmān ile
- 295- Bu delīl-i ‘aḳla çokdur ḥōd kıyāş
Eylemiş işneyn¹ kamu eşyā vü nās
- 11a 296- Eylemiş cennet cehennem şeb nehār
‘Arş u kürs levḥ ü qālem her ne ki var
- 297- Mihr ü māh arz u semā baḥr ü berr
Evvel āḥir emr ü nehy selc ü maṭar
- 298- Cümle eşyāyı kıtur çift ol Ḥudā
Birlige zātı olur lāyık sezā
- 299- Maḥlūkātuñ Ḥālīk’ıdur tā ezel
Cümle eşyā fānidür ol Lem-Yezel
- 300- Gel şıfāt-ı Ḥālīk’ı bil mu‘teber
Düşme çāh-ı taḳlīde sen ey püser
- 301- Levḥ-i dilde yaz şıfāt-ı Ḥālīk’ı
Ma‘rifet gülzārınuñ ol ‘āşıkı
- 302- Bil Ḥayāt ‘İlm ü Sem‘ Başar Kelām
Kudret ü Tekvīn İrādet ey hümām
- 303- Bu şıfatlar ile şābit ol Qādīm
Bunlaruñ zıddı muḥālāt bil² ‘adīm
- 304- Bil mufaşşal vaşfını eyle taleb
Bu ‘aḳāyid fennini ḥıfz eyle hep
- 305- Hem ikinci eylemekdür i‘tikād
Var melekleri Ḥudā’nuñ bī-‘adād
- 306- Yimez içmez uyumaz anlar ‘ayān
Ḥaḳḳ rızāsında olurlar³ her zaman
- 307- Anlar iderler ‘ibādet rüz şeb
Her biri ḥizmetdedür görmez ta‘ab
- 308- Oldı ecsām-ı laṭīf anlar zīrā
Her ne şūret dilese aña gire

¹ işneyn: İsnān M.

² muḥālāt bil: muḥālātdur M.

³ Ḥaḳḳ rızāsında olurlar: Gözederler Ḥaḳḳ rızāsın M.

- 309- Var muḳarrebden melekler Cembrā'īl
Hem Mīkā'īl İsrāfīl ü 'Azrā'īl
- 310- Her biri hizmetde t̄ā'atde mūdām
Var Kirāmen Kātībīn ey nīk ü nām
- 311- Ol iki melek kitiflerde gezer
Şağda hayrī şoldaki şerri yazar
- 11b 312- Eylemek üçünci şıdḳ-ı kām-yāb
Var kelām-ı Hāḳḳ' uñ ol yüz dört kitāb
- 313- Yüz şuhuf oldı velī dördi kebīr
Mūsā'ya Tevrāt'ı virdi ol¹ Ḥabīr
- 314- Virüben Dāvud Nebī'ye hem Zebūr
Virdi 'İsā'ya daḥı İncīl şabūr
- 315- Virdi Furḳān'ı Cenāb-ı Kibriyā
Seyyidü'l-kevineyn Ḥabīb-i Aḥmed'e
- 316- Tā olunca dek kıyāmet bellü bil
Ḥükmi bāḳī nāsīḥ ü mensūḥ degil
- 317- Virdi ol Ādem Nebī'ye on şuhuf
Ellisin göndürdi Şīt'e ol Ra'uf
- 318- İdrīs'e otuz şaḥīfe virdi Hāḳḳ
On şuhuf İbrāhīm'e itdi sebaḳ
- 319- İşbu zıkr olan kütüb şuhuf u sebaḳ
Nesh idüpdür ba'zı ḥükmin anda Hāḳḳ
- 320- Eylemek dördünci İmān i'tikād
Enbiyāya hem resüle i'timād
- 321- Var 'adedde ihtilāfı enbiyā
İki yüz yigirmi dört biñ cem'iyā
- 322- Evveli Ādem Şafī ebü'l-beşer
Hāḳḳ yaratdı onı ḥākden mu'teber
- 323- Aşlıdur heftād-millet² cümleñüñ
"Alleme'l-esmā"³ durur şānı anuñ

¹ ol: M.-

² heftād-millet: heftād ü millet E., M.

³ İsimleri öğretti. Bakara 2/31. Ayetin meali: "Ve Ādem'e isimlerin hepsini öğretti, sonra onları meleklere gösterip: "Haydi davanızda sadıksanız bana şunları isimleriyle haber verin." dedi.

- 324- Āhîri Aḥmed Muḥammed Muṣṭafā
Şāfi‘-i ‘uṣṣāt ḥatmü’l-enbiyā
- 325- Giydürüp levlāk-i ḥil‘at Müste‘ān
Raḥmeten li’l-‘ālemīn oldı nişān
- 326- Enbiyānuñ cümlesi cennetdedür
Anları sen şanma kim mihnetdedür
- 12a 327- Hem beşinci i‘tikād itmek güzel
Ḥayr u şerr taqdīr olunmış fi’l-ezel
- 328- Virmiş Ḥaḳḳ kullarına cüz‘-i ihtiyār
Ne dilerse ḳul virür Perverd-gār
- 329- Mezheb-i Cebr ile Ḳadrī’ye yakın
Olma cânım bu ‘aḳāyidden şaḳın
- 330- İhtiyār-ı cüz‘ī şarf iden beşer
Ḥaḳḳ iden ancak Ḥudā hep ḥayr u şer
- 331- İrtidād eyler ĩmān-ehl küfr ile
Hem daḥı ol i‘tikād-ı fışḳ ile
- 332- İ‘tikādı küfr ile olsa ḥalel
Cennete girmek olur aña muḥāl
- 333- Zerre taşdıḳ ile uḥrāya revān
Olsa bulur āḥirī dem ol cinān
- 334- Tā‘at itse Ḥalıḳ’a ḳul şeb nehār
Virse bin yıl ömr aña Perverd-gār
- 335- Nūr-ı tevḥīd olmasa cümle fużül
Cennete girmege olmaz aña yol
- 336- Hem günāh itmek ile çıkmaz ĩmān
Ol müfevvızdur Ḥudā’ya her zaman
- 337- Yaḳuben nār içre miḳdār-ı günāh
Pes bulur ĩmān ile cennāta rāh
- 338- Ba‘zı ḳul cürmin ider ‘afv Müste‘ān
Görmeden ṭamuyı ol bulur cinān
- 339- Tafşīle yok bu kitābuñ vüs‘ati
Bu ‘aḳāyid ‘ilmine ḳıl ḥizmeti
- 340- Oldı çün altıncı ĩmān i‘tikād
Nār u cennet ḥaşr u neşre i‘timād

- 341- Her ne kim oldu kıyāmetden haber
Āyet ile hem ḥadīṣle muṭteber
- 12b 342- Cümlesine di¹ getürdüm ben ĩmān
Hiçbirine zerre yok şekk ü gümān
- 343- Olısar eşrāt-ı sâʿatden nişān
Çıkması Deccāl'ınuñ² zāhir ʿayān
- 344- Çıkuben Yeʿcüc Meʿcüc der-fenā
Görmesi müʾminlerüñ renc ü ʿanāʾ
- 345- Bu güneş mağribden itmesi tülūʿ
Hem zevālden kılması girü rücūʿ
- 346- Şūr-ı İsrāfīl urup tölmağ şadā
Cümle zī-rūḥ eylemek cānın fedā
- 347- Baʿs olunmağ mahşere tırmağ dīvān
Ḥayr u şerr vezn olmağ içün var mīzān
- 348- Var caḥīm üzre şırāt ince katı
Uğrar aña her nebīnūñ ümmeti
- 349- Niʿmet-i cennetlere kılmağ yakın
Tāc u ḥulle ḥavz u kevser ḥūrī-ʿīn
- 350- Vuşlat-ı Ḥaqq'a viren ʿaşk ile cān
Göstürür dīdārını anda ʿayān
- 351- İtikād itdim kamuya şıdḳ ile
Rāh-ı şerʿi tutmuşam di ʿaşk ile
- 352- Rabbenā vir bizlere ḳavl-i şebāt
İdelim bu itikād ile vefāt
- 353- Bir durur maʿnā-yı İslām u ĩmān
Ḥıfz kıl bunları muḥkem her zamān
- 354- Teʿvīlinde cüzʿī farkı var ʿayān
Emr ü nehye itikād itmek ĩmān
- 355- Emr ü nehyine Ḥudā'nuñ inkıyād
Eylemek ihlās ile İslām murād
- 356- Dīn ü millet daḥı birdür ey ʿibād
Zıkr olan nesneye kılmağ itikād

¹ Cümlesine di: Di cümlesine M.

² Deccāl'ınuñ: Deccāl'ı tek M.

- 357- Bu ‘akā’ıyd kavle dā’ir her ne var
Dil ile ikrār idüp kalbe qarār
- 13a 358- Hem şerī‘at oldu çün hāblü’l-metīn
Cümle a‘māle ta‘alluḡ bil hemīn
- Faṣl-ı Mezheb¹**
- Vezin: Fāilātün Fāilātün Fāilün*
- 359- Ey Şerīfī söyle mezhebden eṣer
Ekṣerī nās andan olmış bī-ḡaber
- 360- Çün luḡatde gitmek oldu kıl simā‘
İştīlāḡda eylemekdür ittībā‘
- 361- İ‘tikādda mezhebi bil mu‘teber
Ehl-i sünnet ve’l-cemā‘at vir ḡaber
- 362- Kānķı rāha gitti aşḡāb-ı Resūl
Kılmışam ben daḡı ol rāhı ḡabūl
- 363- Ol Resūlu’llāh didi benden ṣoñra
Ümmetim pes yetmiş üç fırķa ola
- 364- İ‘tikādda her biri virüp ḡalel
İstīḡametden çıķa bunca milel
- 365- İdeler ṡamu izini iḡtiyār
Varacaḡları ḡamunuñ cümle nār
- 366- Cümle ṡamu ehli illā bir bölük
İdeler anlar ĩmānında sülūk
- 367- Pes ṡaḡābe didi yā ḡayrū’l-enām
Ol bölük kimdür bize söyle tamām
- 368- Ol buyurdı ben ü aşḡābım ki ne
İ‘tikādda kıldıķ İslām’a binā
- 369- Ol durur ḡoş i‘tikād-ı kāmile
Fırķa-i nāciye oldu² nām ile
- 370- Ol iz ile yürüyen buldı merām
Zeyn olunmış anlara dārü’s-selām
- 371- Uş bu yoldur ol sırāṡ-ı müstaḡīm
Bu yoluñ encāmıdur dārü’n-na‘īm

¹ E. 14a G.- M. 14 b

² oldu: oldur M.

- 372- İstikāmet vir bize yā Rabbenā
Sen iriştir bu yoluñ encāmına
- 373- Ehl-i sünnet izini kıl bize rāh
Raḥmetüñle kıl bize her-dem nigāh
- 13b 374- İctikād-ı fāsidi ḳalbimize
Ḳoma yā Rabb varmayalım ol ize
- 375- İblisüñ iğvāsına yok tākātım
Mekr ile maḥv itdirür her tātım
- 376- Ol ‘adūnuñ gice gündüz fikri ol
İctikād-ı sū¹ bula mekri yol¹
- 377- Bozdıra tā mü’mīnūñ ĩmānını
Toldıra emsāl ile nīrānını
- 378- Ol la‘īni kıl bize yā Rabb ırak
Sīneler içre aña virme turaḳ
- 379- Ḥamd ü şükr olsun nihān itdūñ bize
Ol görünmez rū-be-rū gözümüze
- 380- Ḥālet-i nez‘imde olursa yakın
Ḥıfz kıl ĩmānımız sen yā Mu‘īn
- 381- Nūr-ı tevḥīdden şebātı vir bize
Yak şehādet şem‘ini ḳalbimize
- 382- Ol şehādet ile vir ḥüsn-i ḥitām
Di Ḥabīb’e e’s-şalāt ü e’s-selām
- 383- Her kişiye oldı lāzım ey aḥī
Ol ‘amelde mezhebin bile daḥı
- 384- Bālīg olan² er ü ‘avrat şeyḥ ü şāb
Bile mezheb sā’ile vire cevāb
- 385- Pes ‘amelde mezhebim Nu‘mān ĩmām
Künyesidür bu Ḥanīfe ey hümām
- 386- Bu Ḥanīfe künyeden maḳşad aña
Toğrı yol atasıdur didim saña
- 387- ‘Ābid ü zāhid vera‘ ehl-i yakīn
‘Ārif-i bi’llāh u devletlū emīn

¹ bula mekri yol: yola mekri bul M.

² olan:M.-

- 388- Gerçi gelmiş etkîyâ vü aşfîyâ
Cümleñ ser-tâcî kûṭb-ı evliyâ
- 389- Ol ḥakāyık maʿdeni fazl-ı kelām
Cümleden geldi muḥaddem ol imām
- 14a 390- Pes İmām Yūsuf Muḥammed hem Züfer
Ḥoş telāmîzleridür bil muʿteber
- 391- Var muḥālîf sözleri üstāzına
İctihād itmiş ne gelse yādına
- 392- Mezmûm oldu gerçi üstāza ḥilāf
Yok ḳavillerinde şerʿe ihtilāf
- 393- Belki bir mezheb olunur cümle ʿad
Baʿzı ḳavli anlaruñ olmuş pesend
- 394- Ol İmām Aʿzam vefāt itdügi yıl
Şāfiʿî geldi cihāna bellü bil
- 395- Ol Resûl'üñ nesl-i pâkinden zuhûr
Eyleyüp geldi cihāna mişl-i nûr
- 396- Mālikî geldi vü Aḥmed Ḥanbelî
Yakdılar şeb zulmete şemʿ-i celî
- 397- İctihadda kıldı bunlar ihtilāf
Dimek olmaz ḳavline şerʿ-i ḥilāf
- 398- Ger ḥaṭâ itdise meʾmûldür şavāb
Ḳanḳısına uysa câʾiz şeyḥ ü şāb
- 399- İctikadda bidʿatı yok âşikār
İctihadda ʿaklı irdügin yazar
- 400- Ḳanḳısına ittibaʿ itse bir er
Cennete girmeklige itmez¹ zarar
- 401- Bu Ḥanîfe mezhebi ḥaḳdur digil
Ġayrılar bâṭıl dimek câʾiz degil
- 402- Mezhebim ḥaḳ ihtimal belki ḥaṭâ
Hem ḥaṭâ Ġayrılar ḥaḳ olmak revā
- 403- Bu Ḥanîfe şāyiʿ olmuş bu diyar
Rûm ıqlım kûy ḳaşaba her ne var
- 404- Bu diyār¹ ḥalkı idinmişdür imām
Olduğı çün ol veraʿ ehli tamām

¹ itmez: virmez M.

- 405- Pes ‘amelde mezhebim Nu‘mān dimek
İhtiyār itdim sözün bî-reyb ü şekk
- 406- Ol şerī‘at mışrına her kankı rāh
Gıtdise uydum aña ol baña şāh
- 14b 407- Rabbenā kıl bizlere lūf u kerem
Mezheb-i Nu‘man’da kıl sabit kadem
- 408- Hall idüp müşkilleri zāhir ‘ayān
Şem‘-veş olmış münevver dü-cihān²
- 409- Rūh-ı pāklerini kıl yā Rabb refī‘
Rūz-ı maḥşer bizlere eyle şefī‘
- 410- Rūz-ı maḥşer bizleri ‘ālimlerūñ
Zümresinde³ eyle ol şālihlerūñ
- 411- Cümleye ‘ilmi yitürdi ol Ḥabīb
Vir şalavāt tā ola derde ṭabīb

Kaşīde-i Muḥammes-i Mücemmil-i İmān Nām u Mu‘cize-i Enbiyā⁴

Vezin: Fāilātün Fāilātün Fāilātün Fāilün

- 412- Ey Şerīfī baḥr-i ‘ilme ṭaluben ‘ummānı bil
Şem‘-i ‘aşkı kıl münevver tevḥīd-i ‘irfānı bil
Nazm ile söyle kelāmuñ ol Ḥudā iḥsānı bil
Cümle noḡşāndan müberrā Ḥālīk-ı Sübhān’ı bil
Hem şifāt-ı zāt-ı ekmel Rāzık-ı Yezdān’ı bil
- 413- Var melekler yerde gökde kulluk eyler şeb nehār
Buldı Cebrā’īl şeref biñ altı yüz kanadı var
Oldı Mikā’īl mü’ekkel berķ ü bārdan ne ki var
Mevt için hem ba’s için⁵ ol İsrāfīl şūrı çalar
‘Azrā’īl’dür hep ḥalāyıkdan alan ḥoş cānı bil⁶
- 414- Şüphesiz Ḥaḳḳ’uñ kelāmıdur inen yüz dört kitāb
Ḥazret-i Mūsā’ya Tevrāt’ı virüp itdi ḥiṭāb
Hem Zebūr’ı Dāvud’a virdi Ḥudā ‘āl-i cenāb
Geldi hem ‘İsā’ya İncīl bilüben ḥoş vir cevāb
Ol Ḥabīb-i Muştafā’ya indügi Furḳān’ı bil

¹ diyār: yirūñ M.

² dü-cihān: der-cihān M.

³ Zümresinde: Zümresinden M.

⁴ E. 14b G.- M. 16a

⁵ Mevt için hem ba’s için: Ba’s için ü mevt için M.

⁶ ḥoş cānı bi: cānları bil M.

- 15a 415- Yüz yigirmi dört biñ oldu hep nebî mürsel hemān
Hem yigirmi sekizi efḍal evvel Ādem ‘ayān
Şīt Nebī geldi şuhuf ehli münevver yüzli cān¹
Ṭaduben mevti hem İdrīs buldı ḥayāt a‘lā mekān²
Keşt-i Nūḥ’a girmeyen ṭūfān ile ṭuḡyānı bil³
- 416- Kāvīm-i ‘Ād’e göndürüp ol Ḥazret-i Hūd’ı delīl
Hem çıkardı bir ḥacerden Şālih’e nāka Celīl
İtmeyüp terk-i ḥabāset kāvīm-i Lūt oldu zelīl⁴
Söylenür ‘ālemde meşhūr ḥān-ı İbrāhīm Ḥalīl
Ḥazret-i İsmā‘īl’e zebḥe fedā kurbānı bil
- 417- Ol benī İsrā‘il’e İshak Nebī oldu peder
Oldı āhen mūm gibi Dāvud elinde ey pūser
Hem Süleymān mührine oldu musaḥḥar ins ü per
Gıtdi nūrı ağlamakdan hüzn-i Ya‘kūb mu‘teber
Ḥüsn ile ma‘rūf meşhūr Yūsuf-ı Ken‘ān’ı bil
- 418- Şabr-ı Eyyūb niçe kıldı cismine kirmāna kūt
Gurbet-i Yūnus’ı gör niçe tolandı baṭn-ı hūt
Nūş idüp Hızır āb-ı ḥayvān tā kıyāmet lā-yemūt
Āb-ı zinde ile hem İlyās Nebī oldu şübūt
Medyen ehline Şurayb’uñ nuş-ı bī-pāyānı bil⁵
- 419- Garḫ idüp Fir‘avn ‘aşā ejder kılan Mūsā Kelīm
Cümle Ḥakk’uñ ‘avn ile Hārūn birāder hem nedīm⁶
Elyasā‘ Zülkifl-i aḥyār dir kelāmında Ḥakīm⁷
Hem Zekerıyyā’yı menşerle kı lup dü-tā Kerīm⁸
Zebḥ-i Yaḥyā’da revān olan dem-i seylānı bil
- 420- Seyr-i İskender’i bil⁹ hem cihān cām-ı nigāh
Ol ‘Üzeyr’i gör ki yüz yıl cānını aldı ilāh
Ḥikmet-i Loḫmān’ı gör kim söyledi aña giyāh
Ḥazret-i ‘İsā çü rif‘atle¹⁰ semāya buldı rāh
Ol şefā‘at kāmı Aḥmed ‘ālemüñ sulṭānı bil
- 15b 421- Yār-ı ḡarī faḥr-i ‘ālem Bū-Bekr kām-ı seḥā
Bil ‘Ömer Fārūḫ’ı ‘adlen oḡlına kıldı cezā¹¹
Oldı Zi’n-nūreyn ‘Oşmān menba‘-i ḥilm ü ḥayā
Şīr-i merdān Fāṭıma zevci ‘Aliyyü’l-murtażā
İşbu çār-yārān-ı aşḥāb evliyālar kāmı bil

¹ Şīt Nebī geldi şuhuf ehli münevver yüzli cān: Oḡlı Şīt geldi münevver yüzlü şem‘-veş nūr cihān M.

² Ṭaduben mevti hem İdrīs buldı ḥayāt a‘lā mekān: Ol mirār-ı mevti İdrīs görüben a‘lā mekān M.

³ Keşt-i Nūḥ’a girmeyen ṭūfān ile ṭuḡyānı bil: Keşt-i Nūḥ’a dāḥil omayan görür ṭūfānı bil M.

⁴ İtmeyüp terk-i ḥabāset kāvīm-i Lūt oldu zelīl: Ol ḥabāset fi‘li ile kāvīm-i Lūt oldu zelīl M.

⁵ nuş-ı bī-pāyānı bil: kılduḡı bürhānı bil M.

⁶ Cümle Ḥakk’uñ ‘avn ile Hārūn birāder hem nedīm: Dāderi Hārūn olup aña vezīr u hem nedīm M.

⁷ Ḥakīm: Qadīm M.

⁸ Hem Zekerıyyā’yı menşerle kı lup dü-tā Kerīm: Menşeri dü-tā kı lup ol Zekerıyyā’yı Kerīm M.

⁹ bil: gör M.

¹⁰ Ḥazret-i ‘İsā çü rif‘atle: Ḥazret-i ‘İsā’ya baḫ niçe M.

¹¹ Bil ‘Ömer Fārūḫ’ı ‘adlen oḡlına kıldı cezā: Hem ‘Ömer ‘adl ile kıldı oḡlına ḥadd-i cezā M.

422- Ol Hasan Şāh'a virüp semm ol Yezīd-i bī-ḥayā¹
 Kıldılar Şāh-ı Hüseyn'i hem şehīd-i Kerbelā
 Fāṭıma evlādları bil² nūr-ı çeşm-i Muştafā
 Oldı Ca'fer Ḥamza 'Abbās 'amm-i Aḥmed bā-şafā³
 Hem Enes Ḥālid'le Mıkdād gāzī-i fettānı bil⁴

423- 'Abdū'r-rahmān Ṭalḥa'yı bil hem Zübeyr ile Sa'īd
 Ebū-'Ubeyde bin Cerrāḥ Sa'd ile nāra ba'īd
 Bey'at-i taḥte's-şecer ehl-i cinān yevm-i mezīd
 Rūz-ı maḥşerde şefā'at eyleriz her-dem ümīd
 Ey Şerīfī şıdḳ u ĩmān ile 'irfān-kānı bil⁵

Mebḥaş-i Fazl-ı Ehl-i ĩmān ü Tevhīd ü Şehādet⁶

Vezin: Mefā'ılün Mefā'ılün Feülün

- 424- Rivāyet olunur yevm-i kıyāmet
 Gelür bir kişi hep fi'l-i nedāmet
- 425- Yazılmış tā'ati yok defterinde
 Ne kim 'isyān işi var mevcūd anda
- 426- Görürler defterinde yok şevābı
 Sürerler şamuya göre 'azābı
- 427- Ḥudā-yı lem-yezelden ola fermān
 Caḥīme itmeyüñ ol kılı biryān
- 428- Muḥammed oldı ismi fānīde fāş
 Ḥabībim Aḥmed'e olmışdur addaş
- 429- Degil lāyık idim aña 'azābı
 Muḥammed ism ile göre 'itābı⁷
- 430- Ḥabīb'im ḥürmeti çün kıldım āzād
 Virüñ cennetlere yol tā ola şād⁸
- 16a 431- Eyā ihvān bize bundan işāret
 Olur bu kışşadan elbet beşāret

¹ Ol Hasan Şāh'a virüp semm ol Yezīd-i bī-ḥayā: Semm-i kātıl virdi kāfir ol Hasan Şāh'a zāde-rā M.

² evlādları bil: oğulları ol M.

³ Oldı Ca'fer Ḥamza 'Abbās 'amm-i Aḥmed bā-şafā: Oldı sancaḳdar-ı Eyyüb Ḥālid-i gāzī vefā M.

⁴ Hem Enes Ḥālid'le Mıkdād gāzī-i fettānı bil: Ḥamza Mıkdād ile 'Abbās gāzī-i fettānı bil M.

⁵ Bu bentten sonra M. nüshasında bir bent daha bulunmaktadır:

Bāyezīd Beştāmī 'Abdū'l-kādir-i Geylānī-rā
 Şāh-ı Mevlānā'yı Rūmī Cāmī Bāḳī Nābī-rā
 Enbiyālar ḥürmeti hem cümle ḳuṭb-ı evliyā
 Ḳıl 'ināyet ben ḥaḳīre feyz-i rahmet ḳıl Ḥudā
 Ey Şerīfī dā'imā zıkr eyle ol Raḥmān'ı bil

⁶ E. 15b G.- M. 17b

⁷ 'itābı: 'azābı M.

⁸ şād: dil-şād M.

- 432- Hâbîb'e addaş olan kûl-ı Mevlâ
‘Azâba görmeye lâıyık u evlâ
- 433- Ya mü'min ism ile Mevlâ'ya addaş
Olan kûlın ider mi ‘âleme fâş
- 434- Çıkarma küfr ile ĩmânı dilden
Şerî'at râhını tut ince kıldan
- 435- Sen itme dîn evin küfr ile ber-bâd
Ma‘ârif nehr ile hoş eyle âbâd
- 436- Bitür eşcâr-ı tevhîd kalb içre
Şehâdet meyvesin der dil içinde
- 437- ‘Ömer Fârûk velî bir gün Hâbîb'e
ĩmân bahşin su'al itdi tabîbe
- 438- Olur mı bir kişiden nez'-i ĩmân
Günâh itmek ile ya fî'l-i yaman
- 439- Resûlu'llâh tevaqquf kıldı ol vaqt
Hem-ân-dem nâzil oldı peyk-i hâzret
- 440- Getürmüşdi ma‘an iki ağaç dal
Didi al yâ Resûl bu dem yire şal
- 441- Alup anları Cebrâ'îl'den ol ân
Yire dikdi hemân ol mefhâr-i kân
- 442- Didi Cibrîl'di kal'e eyle oları
Koparmağa getürmedi mecâli
- 443- Ne deñlü cidd u cehd itdi aña bol
Yerinden zerre deñlü kopmadı ol
- 444- Didi Cibrîl bu mañlûk ğarsı ey cân
Anı koparmağa olmadı imkân
- 445- Kelâm-ı medh-i tayyib ile tevhîd
Ola mı kalb-i mü'minden o tecrîd
- 446- Anuñ aşlı olup arz u şerâda
Yayılmış dalları fevka'l-‘ulâda
- 447- Bu dünyâ nañl-ı eşcârına emşâl
Kelâmında didi tevhîde aqvâl
- 16b 448- Şehâdet mensûb ile bize devlet
Bu ĩslâm tañtı üzre kıldı bir baht

- 466- Pes altmış yıl iden küfr ile tuğyān
Velī bir tevḥīd eyler cümle pinhān
- 467- Hikāyetdür ider Bū-Bekr-i şiddīk
‘Arabda var idi bir mīr-i taḥkīk
- 468- Aña Dıhye Kelebī¹ idi esmā
Resūlu’llāh iderdi dā’im eṣnā
- 469- İlähī kııl müşerref aña İslām
Anuñ İslām’ı olur nāsa i’lām
- 470- Ki zīrā ol ‘Arab’da ser-nişāndur
Ḳamu begler begidür ulu ḥandur
- 471- Olinca Dıhye İslām ile mevşūf
Ola nās içre İslām dīni ma’rūf
- 472- Ḳabūl oldu du‘āsı irdi tevḥīk
Bulup Dıhye hidāyet kân-ı taḥkīk
- 473- Yerinden tıruben geldi Resūl’e
Dü-‘ālem devlete ire ḥuşūle
- 474- Ḳaçan kim meclis-i şulṭāna geldi
Mübārek ḥırḳasın altına şaldı
- 475- Ridāsın būs idüp ol demde ol ḥan
Hem-ān-dem başı üzre ḳodı ol ān
- 476- Didi ey şāh-ı server heft-ıḳlīm²
Baña ĩmān u İslām eyle ta’līm
- 477- Aña ta’līm idüp ĩmān u erkān
Hemān oldu tevaḳḳufsuz Mūsūlmān
- 478- Oturup aḡladı ol zārī zārī
Aḳıtdı gözinüñ yaşı puñarı
- 479- O resme aḡladı ol ḥasret ile
Cigerler yaḳdı anda firḳat ile
- 17b 480- Didi aña Resūlu’llāh eyā cān
Sebeb ne şimdi bu girye bu efgān
- 481- Müşerref olduñ İslām ile ey şāh
Ne ḥācet saña bu dem āh ile vāh

¹ Sahabenin adı kaynaklarda “Dıhye-i Kelbī” şeklinde yer almaktadır.

² heft-ıḳlīm: heft ü ıḳlīm E., M.

- 482- Vü yoḥsa bu işe olduñ peşimān
İderüz sū-i zannı bunda elʔān
- 483- Didi ey seyyid-i ʿālem penāhı
Henüz buldum hidāyet ḥaḳḳ-ı rāhı
- 484- Ḥudā'ya şad-hezārān şükr ü minnet
Ki sen sultāna oldum şimdi ümmet¹
- 485- Sebeb bu ağladuḡumuñ meālī
Cihānda kılmışam cürm ü vebālī
- 486- İdüp heftād-binti² kana ḡaltān
Ki şāyed olmaya güyā gū bir ḥān
- 487- Kıyās it buña hep sū-i firʿālim
Niçe olsa gerek maḥşerde ḥālīm
- 488- Taşadduḳ eyleyüp mālīmı yek-sān
Boğazlaram daḡı nefsimi āsān
- 489- Ne kim var at koyun şıḡır cümleden
Kefāret çün boğazlaram tiz elden
- 490- Olur mı yazḡuma hep kefāret
Baña kıl yā Resūlu'llāh beşāret
- 491- Resūlu'llāh sükūta vardı ol ān
Cevāba yoḡ idi pes anda bürhān
- 492- O sâat nāzil oldu anda Cibrīl
Didi kim yā Resūlu'llāh işit bil
- 493- Kaçan tevḥīdi kıldı Dıḡye nāṭıḳ
Ḥudā'nuñ birliğine oldu ṭanıḳ
- 494- Geçen zenb ü ḥaṭāsı sāl-i heştād
Ḳamusı yarlıḡanup oldu āzād
- 495- Resūlu'llāh görüp bu luṭf-i Yezdān
Hem-ān-dem itdi gözden yaşı seylān
- 496- Didi ḥamd ü şükürler yā ilāhī
Ḳamu mücrümlerüñ sensin penāhı
- 18a 497- Bu Dıḡye olmuş iken bunca ʿāşī
Niçe katli niçe cürm ü ḥaṭāsı

¹ oldum şimdi ümmet: kıldı beni ümmet M.

² heftād-binti: heftād ü binti E., M.

- 498- Anı bir tevḥīd ile eyledüñ ‘afv
O deñlü cürmini eyleyüben maḥv
- 499- Ya tekrār-ı şehādet iden ümmet
Niçesi olmaya lāyık-ı rahmet
- 500- Eger gūş eyledüñ bu faẓl¹-ı tevḥīd
İdegör levḥ-i dilde anı tesvīd
- 501- Tökunup tır-i tevḥīd cism-i zenbe
İder kende ḥaṭāyı cānı ḥande
- 502- Olur dilde bu tevḥīd gerçi āsān
Ağırdur ecri ġāyet keff-i mīzān
- 503- Rivāyet olunur rûz-ı kıyāmet
Gelür dīvāna bir er pür-ḥacālet
- 504- Meleklerle Ḥudā eyler ḥiṭābı
Arayın var mıdur hiçbir şevābı
- 505- Aña ma‘lûm iken pinhān u a‘yān
İder ‘afva bahāne anı Raḥmān
- 506- İderler ol melekler ey Ḥudāvend
Bu kuluñ yok şevābı ṭamuya sed
- 507- Ve-illā ḥāteminde var kazılmış
Ki lā ilāhe illa’llāh yazılmış
- 508- Hemān oldur şevābı defterinde
Daḥı bir nesne görmedik biz anda
- 509- Buyura pes Ḥudā ‘allām u dānā
Anı siz göndürüñ dār-ı cināna
- 510- Çün itmiş tevḥīdi ol naḳş-ı ḥātem
Aña göstürmezüz ṭamuda mātem
- 511- Yüzüñ kaşında² tevḥīdden nişānı
İden buldı pes anuñla cinānı
- 512- Ḥudā’nuñ hem Resûl’üñ ḥubbını ḥāş
İden naḳşını levḥ-i dilde ihlāş
- 18b 513- Niçesi olmaya āzāde ol cān
Cinān bāğında ol bulmaya evṭān

¹ faẓl: faşl M.

² kaşında: kaşına M.

- 514- Dağı vardır münāsib kışsa bir hūb
Maʿārif ehl-i diller içre mergūb
- 515- O Firʿavn-i laʿīnūñ bir nedīmi
Var idi aña yok mişl-i ʿadīmi
- 516- Giyüp Mūsā gibi şevb-i ridāyı
Alurdu eline dağı ʿaşāyı
- 517- Kelīm'e beñzedüp kavlı-i lisānı
İder Firʿavn'a ol nuşh u fesānı¹
- 518- Kelīm'em dir resūlem eyleyūñ gūş
Bilüp Hakk'ı şehādet eyleyūñ hoş
- 519- Oluñ tābiʿ buluñ Hakk hidāyet
El ile kaş ile ider işāret
- 520- İder kahkaha Firʿavn dağı kavmi
Velī itdügi çün Mūsā'ya levmi
- 521- Bu işden ol Kelīm olurdu mağdūb
Kaçan Firʿavn olur ğark ile mağlūb
- 522- Bu dem Mūsāyiler buldı neşātı
O mağhek gördiler bulmış necātı
- 523- Görüp Mūsā anı buldı melālet
İder yā Rabb niçe buldı selāmet
- 524- Baña aʿdā vü müstehzī idi ol
Niçe buldı helāk-i ğarkdan yol
- 525- Hıtab-ı ʿizzet irdi ol Kelīm'e
Niçe virmem necātı ol nedīme
- 526- Kelāmın heyʿetin fīʿlin ʿaşāsın
Saña teşbīh iderdi hep libāsın
- 527- Ola bir kul nebī şekl ile taşvīr
Degil lāyık anı ğark ile tekdīr
- 528- Hakkikat mağhek idi saña ol kul
Halāşa buldı ol teşbīh ile yol
- 19a 529- Eyā müʾmin idelim şükri her-ān
Mülebbes kıldı İslām ile Yezdān
- 530- Olan şekl ile müstehzī mecāzī
Bula ol ğark-ı ābīden mefāzı

¹ nuşh u fesānı: nuşh-ı fesānı M.

- 531- Ya şekl-i İslām ile olan müşekkel
Dü-âlem içre olmaz mı mufazzal
- 532- İnāyetdür hidāyetdür saʿadet
Bu İslām nurıdur bize beşâret
- 533- Qazā kalkanıdur tevḥīd ü taḥṣīṣ
Belâlardan ider ehlini taḥlīṣ
- 534- Rivāyetdür kaçan kim kavm-i Yūnus
Çıkardılar anı maḡbūn u meʿyūs¹
- 535- Qabūl itmediler pend-i nişāri
Gidüp yolına kıldı inkisāri
- 536- Çü kavmi üzre kıldı bed-duʿāyı
Qabūl itdi duʿāsın Kird-gār'ı
- 537- Ğazab qahruñ tumanı oldu peydā
Ki raʿd u berq ile toptolu keyde
- 538- Olar ḡāfil şikest-i qalb²-i Yūnus
Neden oldu didiler bize maḡrūs
- 539- Meger Yūnus bize kıldı duʿāyı
Bize irdirdi Ḥaqq'dan bu belāyı
- 540- Didiler gidelim taḡlara ḡāra
Girelim her birimiz bir maḡara
- 541- Taḥaṣṣun olalım anda ḡazabdan
Daḡı yok çāresi ḡayrı herebden
- 542- Var idi şeyḡ-i rāhib sinni ekber
İşidūñ dir olayım³ size rehber
- 543- Gelen Ḥaqq'dan size qahr u ḡazabdan
Bulamazsın ḡalāşı ḡoş herebden
- 544- Elüñiz keffesine daḡı ebrū
Yazup tevḥīd gidūñ tumanı karşı
- 19b 545- İderler rāhibe sözūñ işābet
Qılurlar el yüze tevḥīd kitābet
- 546- Tıutup karşı giderler ol berātı
Ğazab ref' oldu buldılar necātı

¹ maḡbūn u meʿyūs: maḡbūn meʿyūs M.

² qalb: kavm M.

³ dir olayım: olayım dir M.

- 547- Simā^c itdüñ bunı cānım birāder
Yazagör tevḥīdi ḳalbe¹ ser-ā-ser
- 548- Belā-yı dü-cihāna eyle ḳalkan
Ḳazā-yı āsümāndan ḳurtul āsān
- 549- Ḥabīs ecsāmına ol ḳavm-i Yūnus
Yazup oldı belādan ḳünki maḥfūz
- 550- Rezā²ilden muṭahhar tāmme ile
Yazup ḳalbe zübān-ı ḥāme ile
- 551- Tutan destinde tevḥīdden berātı
Bulur elbet cehennemden necātı
- 552- Ğnāyet ḳıl Ḥudā tut destimizi
Şehādet güft ile ḳıl mevtimizi
- 553- İlāhī ḳılma bizi ḳavm-i dāllīn
Diyelim cümlemiz bu söze āmīn
- Vezin: Fāilātün Fāilātün Fāilün*
- 554- İdelim biz girü² tevḥīde rücu^c
Maṛifet aşlı odur ḡayrı fūru^c
- 555- Yer ü gök ṭolu Ğbādet ḳılsa kes³
Olmasa tevḥīd Ğāyid ola naḥs
- 556- Tāṛat ile ṛarş arasında niḳāb
Var ḳabūl olmaḡa yetmiş biñ ḥicāb
- 557- Bulamaz tāṛat ulu der-gāha yol
İllā kim olur Ğmān ile ḳabūl⁴
- 558- Hem buyurdı ol Ḥudā-yı lem-yezel
Geçe mi semm-i ḥıyātı bir cemel
- 559- Çün açılmaz anlara bābü's-semā³
Dāḥil olmaz cennete yok reh-nümā
- 560- Çün hebā menşūr olur didi Ḥudā
Ḳāfir ü müşriklerüñ fıṛli hebā
- 20a 561- Nev^c tāṛat ol şehādetsiz ḳabūl
Oluben bulmaz Cenāb-ı Ḥakk'a yol

¹ ḳalbe: dilde M.

² biz girü: girü o M.

³ kes: şaḥş M.

⁴ olur Ğmān ile ḳabūl: Ğmān ile olur ḳabūl M.

- 562- Hem kabûl olmaz şehâdet ey ahî
Bilmeyince ol şîfât îmân dahı
- 563- Hâmd u şükr olsun saña yâ Müste‘ân
Luţf ile kılduñ bizi ehl-i îmân
- 564- Ey birâder bu îmân ile necât
Buluben ‘afv olunur hep seyyi‘ât
- 565- Pes hadîşinde buyurdı ol Hâbîb
Olsa mü’min hâlet-i nez‘e qarîb
- 566- Tevhîd ile idüñ aña ihtimâm
Burc-ı zenbi tevhîd eyler inhidâm
- 567- Hâlet-i nez‘inde ne olsa işi
Anuñ ile ba‘ş olunur ol kişi
- 568- Oturuken bir gün ol fahrü’l-enâm
Geldi Cebrâ’îl aña virdi selâm
- 569- Dir Hudâ saña selâm itdi hemîn
Görürem pek kaygulu anı hâzîn
- 570- Ma‘lûm iken aña gizlü âşikâr
Hoş tesellî eyleyüp hatrın¹ sorar
- 571- Ol Resûlu’llâh didi gûş eyle râz
Çekerem ümmetlerim fikrin dırâz
- 572- Cebrâ’îl dir kanķısınıñ yâ Emîn
Ehl-i küfrüñ yoksa² tevḥîd ehl-i dîn
- 573- Kâfirüñ fikrini çekmem dir³ Resûl
Ehl-i îmân kaygusu var bende bol
- 574- Niçe ba‘ş olur kabirden ümmetim
Gice gün bu guşşa⁴ havf u haşyetim
- 575- Cebrâ’îl tutdı Resûl’üñ elini
Bir gürsitân küşesinde kor anı
- 576- Darb kıldı bir mezâra râst u per
Kum bi-iznil’lâh⁵ didi tırdı bir er

¹ hatrın: hâlin M.

² yoksa: yoḥsa M.

³ dir: yâ G.

⁴ guşşa uşda M.

⁵ Kum bi-iznil’lâh: “Allah’ın izniyle kalk.” manasındadır.

- 20b 577- Bir münevver yüzlü gördüler anı
Başladı tevḥīd ile¹ güftārını
- 578- Hamd ü şükr olsun Ḥudā'ya dir ʿayān
Ümmetiyüz server-i faḥr-i cihān
- 579- Cebrāʾīl dir ol kişiye ey ʿibād
Gir mezāra eski ḥāle ol meʿād²
- 580- Şol kanadın urdı bir ḳabre girü
Bir siyāh yüzlü kişi ṭurdı örü
- 581- Heyʿeti bed gözleri gök bed-liḳā
Söyledi vā-ḥasretā vā-sevʿetā
- 582- Ol daḥı girdi mezāra izn ile
Gördiler iki kişi bu fiʿl ile
- 583- Didi Cebrāʾīl eyā faḥr-i cihān
İşte gördüğün gibi zāhir ʿayān
- 584- Rūz-ı maḥşer baʿs olunur her ümem
Her ne taṣdīḳ itdise öldügi dem
- 585- Ḥaşr³ olur her kişi kendi fiʿl ile
Baʿs olur müʾmin şehādet ḳavl ile
- 586- Sekr-i mevti ḳıl bize yā Rabb yasīr
Yardım eyle bize⁴ yā Niʿme'n-Naşīr
- 587- Başımıza ʿaḳlımızı eyle yār
İblisün mekri bize itmeye kār⁵
- 588- Bil bu İslām ḳadrini sen ey peder
Vireyim ḥoş fazl-ı müʾminden ḥaber
- 589- ʿĀlem içre işbu müʾmin ḳıymeti
Bilüben müʾminlere ḳıl ʿizzeti
- 590- Yalın ayak yürüye müʾmin eger
Bu zemīn ayağı altından öper
- 591- İftihār eyleyü yer kendüzine
Sürer ayak tozını yer yüzine

¹ tevḥīd ile: tevḥīdden ol M.

² meʿād: mīʿād M.

³ Ḥaşr: Baʿs M.

⁴ eyle bize: it bizlere M.

⁵ İblisün mekri bize itmeye kār: Vesveseyi iblīs eylemeye kār M.

- 592- Mü'minüñ giydüğü şevbi iftiḥār
Eylər iç yüzinde pīrāhen e yār¹
- 593- Taşra eşvābdan yakın ben mü'mine
Şevb a'lä iftiḥār eyler yine
- 21a 594- Rü'yet-i mü'min irür baña diye
Görürem mü'min görür beni diye
- 595- Hāk Te'ālā eyleye ol dem ḥiṭāb
Sizden ekrem mü'mine benven şavāb
- 596- Sīnesi içre benim ḥubbum katı
Toludur tevḥīd şehādet ülfeti
- 597- Ehl-i ĩmān cennete varduğı dem
Hākḫ Te'ālā ide beş dürlü kerem
- 598- Ola ol beş enbiyāya ser-nişān
Bu 'aṭādur mü'mine dār-ı cinān
- 599- Kāmeti Ādem ile² altmış zirā'
Dāvud āvāzı gibi şavt u simā'
- 600- Hāzret-i Yūsuf gibi ḥüsn ü cemāl
Sinn-i 'İsā gibi otuz üçde sāl
- 601- Hūḫ-ı Aḥmed ile mevşūf olalar
Bunca 'izzet ile ma'rūf olalar
- 602- ذِ كَرِ حَقِّ پَا كَسْتِ چُونِ پَاكِ رَسِيْدِ
رَخْتِ بَرِ بُدْ دَرِ بُرُونِ آيْدِ پَلِيْدِ³
- Vezin: Müste'îlātün Müste'îlātün*
- 603- Söyle Şerīfī tevḥīd-i 'irfān
Ezkāruñ olsun pinhān u a'yan
- 604- Tevḥīd-i 'irfān kıl gönlüne dām⁴
Vird eyle anı şubḥ u nehār şām
- 605- Tevḥīdden itme ḥālī lisānı
Saña mekān it⁵ 'āl-i cinānı

¹ e yār: ey yār M.

² ile: gibi G.

³ "Hakk'ın zikri temizdir, çünkü temiz olarak geldi / Pılnı pırtını topla (yolculuğa çık). Kirlilik dışarıya çıkar." anlamındadır.

⁴ dām: rām M.

⁵ Saña mekān it: Cāy ile saña M.

- 606- Tevhîd ile kıl gönlünü ma'mûr
İtme gönülden¹ bir lahza mehcûr
- 607- Tevhîd olur çün bâ'is-i kurbet
Târiki bulur âlemde küdret
- 608- Tevhîdle buldı Hakk'ı bulanlar
Pes dimeyendür nâra girenler
- 609- Tevhîd olupdur dâreyne devlet
Serde yürüdür iqbâl ü devlet
- 21b 610- Tevhîd iledür hem hüsn-i hâtem
Şâhibi görmez âlemde mâtem
- 611- Tevhîd giderür kabrin azâbın
Âsân ider hem müşkil hisâbın
- 612- Tevhîd geçürür kıldan sırâtı
Tevhîd içürür² kevser-hayâtı
- 613- Tevhîd olupdur uçmak bahâsı
Zâkirleridür cennet hümâsı
- 614- Tevhîde eyle diğkat gönülden
Vazgel bu hubb-ı fânî şugûlden
- 615- Havf eyle dâ'im fikr eyle her-ân
Olmaya şâyed tâ selb-i îmân
- 616- Andan ziyâde mü'mine korku
Olmaya anuñ tek dağı kayğı
- 617- Bu fikri kıl sen gönlünde pinhân
Dîn ile saña bunda Müsülmân
- 618- Rûz-ı cezâda kâfir deyü âd
Tesmiye olsa niçe olur dâd
- 619- Rûsvâ olursın rûz-ı kıyâmet
Çekmek gereksin tûl-i nedâmet
- 620- İhlâş ile kıl her hayra niyyet
Tevhîde dâ'im ol hayr-i ümmet
- 621- Gör ne buyurdu ol mefhar-i zât
Şıdk ile bir kul dise³ şehâdet

¹ İtme gönülden: Eyleme dilden M.

² Tevhîd içürür: Nüş itdirür M.

³ dise: kılsa G.

622- Dört biñ günāhı maḥv olur ol dem
Olur ise ger bī-zenb¹ ol ādem

623- Ehl ü ʿıyāl ü konşısınun hep
Dört biñ günāhın ʿafv ide ol Rabb

624- Bī-ḥadd ü minnet olsun Ḥudā'ya
Tevḥīdī kıldı bize ʿaṭāya

625- Eyledi hem ol sultāna ümmet
Bizlere kıldı tevḥīk ü minnet

626- Tevḥīd ile bul ḥüsn-i memātı
Cān u göñülde di e'ş-şalātı

22a

Ḳaşıde²

Vezin: Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

627- Elā ey mürşid-i kāmīl bizi irşād kııl ıḳān³
Ne dir gör muḥbir-i şādık dise ḳul tevḥīd īmān

628- Olur vech-i cemālī ḥüb o baḥr-i nūra müstaḡrāk
Ḥudā eyler ʿaṭā raḥmet aña vācib olur rızvān

629- Meşāyih didiler tevḥīd iki nevʿ üzredür tefrīd
Ola evrād ol dilde⁴ ola ḥālī ḳamu efsān

630- Lisānın ḥıfz idüp bir ḥoş dimeye kızb ü ḡaybet fuḥş
Ḥaram ekl itmeye hem nüş ḳumuşluk itmeye bühtān

631- İkinci tevḥīd-i bāṭın ide terk sūʿ-efkārın
Riyā ḥıkd ü ḥased kārın göñülde eyleye talan

632- Dü-eşyāʾ olması yek-dil degil ḥıfz itmesi ḳābil
Olur elbet biri zāʾil buña var ʿakl ile izʿān

633- Dimişdür seyyid-i mürsel şehādetden daḥı efḍal
Ḥudā'ya lāyık ü ekmel idemez bir ʿamel insān

634- Yedi ḳat yer ü gök ṭaḡlar berr ü baḥr ü şu ırmaḳlar
Olup ḳāʾim ağaḥ ṭaşlar bu tevḥīd iledür elʾān

22b

635- Zemīn ü āsümān-ı heft⁵ ḳonulsa ger mīzāna keḥ
Şevāb-ı tevḥīd āḡer⁶ keḥ şehādet reḥ ide mīzān

¹ bī-zenb: bī-cürm M.

² E. 22a G. 22a M. 24b (E. ve G. nüshalarında başlık belirtilmemiştir.)

³ ıḳān: īmān G.

⁴ Ola evrād ol dilde: Biri zübānda vird M. (E. ve G. nüshalarında mısradaki bu farklılık kelime altında belirtilmiştir.)

⁵ āsümān-ı heft: āsümān ü heft E., G., M.

⁶ āḡer: āḡır M.

- 636- Dise tevḥīdī¹ kul bir dem taḥarrük eyler ‘arş-ı a‘zām
Cenāb-ı Ḥaḳḳ dir ol ebsem ider niçe olam eskān
- 637- Pes ol kā‘ilī tevḥīdūñ ḥaṭāsın eylemezsen ‘afv
Günāhın irmedikçe maḥv tevaḳḳuf itmey Mennān
- 638- Ḥiṭāb-ı ‘izzet ide ol dem eger ‘afv itmesem anı
Aña tevfiḳ-i vaḥdānī² ider midim ‘atā iḥsān
- 639- Rivāyetdür kıyāmet rûz gidüp şems ü kamer feyrûz
Ber-â-ber oluben şeb rûz ola tevḥīd-i nûr i‘lān
- 640- Şehādet nûr idüp işrāk idüp maḥşer yerin iğrāk
Bu mihr ü mähiden berrāk ola şāhibine bir şān
- 641- Şırāṭa vara hep millet ola ‘aşīlere zillet
O mü’min nûr ile zulmet gidüp yürüyeler āsān
- 642- Bu tevḥīd nûr ile kurbet bulalar Ḥālik’a vuşlat
Cemāli görmege ṭākat bulup tā ideler seyrān
- 643- Şerīfī mücrim-i nā-dān olupdur zār ile giryān
Caḥīme olmadan biryān cinān bāğında kıl ḥandān

23a

Mebḥaş-i Şalāt-ı Ḥamse³*Vezin: Fāilātün Fāilātün Fāilün*

- 644- Ey Şerīfī hoş didüñ baḥş-i ĩmān
Eyledüñ elzem⁴ olanlardan beyān
- 645- Lāzım iken ol ‘aḳāyid sözleri
Zāhir itdüñ hoş⁵ mühim gizlülery
- 646- Şimdi söyle dīn esāsından ḥaber
Niçe olur dīn ü İslām mu‘teber
- 647- Beşdür İslām’uñ bināsı ey ‘azīz
Evvelā ḳavl-i şehādetdür temīz
- 648- Şāniyen ḳılmak durur beş vaḳt namāz
Bu namāz ile olur maḳbûl rāz
- 649- Bir ḥadīşinde didi ‘ālem begi
Kim namāz oldu bu dīnūñ diregi

¹ tevḥīdī: tevḥīd M.² vaḥdānī: rabbānī M.³ E. 23a G. 23a M. 25b⁴ elzem: müşkil M.⁵ hoş: pes M.

- 650- Her kim ola bu namāza müstedīm
Dīn ü İslām'ı ola hoş müstaķīm
- 651- Kim namāzı kılmayup efsād ider
Dīn ü İslām'ı¹ yıķup berbād ider
- 652- Olmadıķça ķaşr u eyvāna² sūtün
Yıķılup ırmaz yerinde büsbütün
- 653- Teķhīr ile itse bir vaķtı fenā
Ĥāric vaķt eylese anı ķazā
- 654- Bir ĥukub ıamuda yanar dir Resūl
Ķıl namāzı vaķt ile ecrini bul
- 655- Teķhīr itme sen namāza ey oĥul
Bu namāz vaķtinde eķĥālī koĥul
- 656- Ol šalāt-ı  aşrı fevtinden şakın
ıamu odı olmaya³ saña yaķın
- 657- Teķīd itdi Ĥaķķ kelāmında  ayān
Bu šalāt-ı  aşrı fevt itmek yaman
- 658- Ķātil ü zānī vü şāribden daķı
Bil eķeddür bu šalātuñ tāriki
- 659- Ol Resūlu'llāh didi faķrū'l-enām
Ol cühūd Nasrānī'ye virüñ selām
- 23b 660- Līki ümmetim Yahūdīlerine
Virmeyüñ oturmayuñ yanlarına
- 661- Bir şaķābe didi yā faķr-i cihān
Kimdür ümmetden Yahūdī ķıl beyān
- 662- Pes buyurdı ümmetim Yahūdī'si
Ol durur kim işidir ezān sesi
- 663- Ĥāzır olmaz mescide ol dem hemān
Ümmetim deĥil Yahūdī ol  ayān
- 664- Hem buyurdı bī-namāz iķün Resūl
İtmeyüñ tārık šalātı siz ķabül
- 665- Hem tezevvec eyleyüp virmek nisā
La nete bā is olur şubĥ u mesā

¹ İslām'ı: İslām'ın M.

² ķaşr u eyvāna: ķaşr-ı eyvāna G.

³ olmaya: olmasun M.

- 666- H̱asta olsa g rmesine gitme hem
Varma cen zesine yorma  adem
- 667- D -cih nda ol m n f  dur didi
 nc l   Fur  n Zeb r Tivr t da ı¹
- 668- Terk idenden be  nam z  dir Res l
Terk olur be  cevher andan bilmi  ol
- 669- H kim olan b -nam zdan ala b c
Ayda be  dirhem gerek vire  ar c
- 670- Hem dedi  ems 'l-e'imme  o  kel m
B -nam zu  ta z ri bu ey h m m
- 671- T b t i re koyuben pes ol eri
Gezd reler  ehr i inde yer yeri
- 672- T k reler y zine b y u ged 
 deler d rl      retle  ad ²
- 673- G rdi bir g n ibl si bir k mil er
 o  su  l itdi mec zen mu teber
- 674- Ta l m it bir nesne ba a sen hem n³
Olay m t  sen teki ibl s la  n
- 675- Pes      at bildi ibl s dir a a
  n su  l itd   idem  o rı sa a
- 24a 676- Sen nam za   l teh venl k hem n
Hem  ayırma her s ze eyle yem n
- 677- Ger  utarsan s z mi sen her zam n
Ben teki ibl s olurs n b -g m n
- 678- Ol vel ⁴ itdi yem n ol dem hem n
 tmeyim k zben vey    d an yem n
- 679-  tmeyim te   r nam za ben  ay n
 deyim  aksini s z  n her zam n
- 680- Didi ibl s ben da ı   mden gir 
 tmeyim b yle na   at r -be-r 
- 681- Hem buyurdu ol Res l-i M ste  n
 dem atadan bu  na dek  ay n

¹  nc l   Fur  n Zeb r Tivr t da ı:  nc l   Tivr t Zeb r Fur  n da ı M.

²  ad : cez  M.

³ sen hem n: y  l   n M.

⁴ vel : vel d M.

- 682- Bî-namāzuñ var ziyānı her ere
Ne sebep diñle bu şırrı¹ ey yāre
- 683- Ka'dede okur muşallî dir hemîn
Raḥmetu'llāh dir² ʿibādî'ş-şāliḥîn
- 684- Vaşıl olur ḥayrı hep mü'minlere
Cümle şāliḥ erlere Müslimlere
- 685- Māni' oldu işbu ḥayra³ bî-namāz
Var ziyānı bunca diñle kıl namāz
- 686- Ol Resûl-i faḥr-i ʿālem buyurur
Beş namāza kim tehāvenlûk kıılır
- 687- Haḫḫ aña on beş⁴ ʿuḫûbet vire dir
Altısı bu fânî içre ola dir
- 688- Üçi mevt ḥālinde üç ḳabrinde⁵ hem
Üçi ḳabrinden ḳopıcaḫ ey dedem
- 689- Şeş ʿuḫûbet kim fenā içre ola
Şāliḥ ismi defterinden maḥv ola
- 690- Kesb ü kārı ola hem rızḳı ḳalîl
ʿÖmrinüñ ala berekātın Celîl
- 691- Ḥayr işinden hem ḳabûl olmaz biri
Nitekim olmış cemā'atdan berî
- 692- Hem ḳabûl itmez du'āsın ol Mucîb⁶
Olmaz hem şāliḥ du'āsında naşîb
- 24b 693- Pes ölüm vaḳtindeki ol üç belā
Ola evvel bir şusuzluḫ mübtelā
- 694- Yedi deryā aḳsa cümle ḫaḫḳına
Ḳanmayuben fevt ola yana yana
- 695- Ol dem içre ḳorḳulur nez'î ĩmān
Şu ile iblîs gelür aña hemān
- 696- Pes ikinci tevbesiz ḡāfîl ola
Hem üçünci mevti şiddetle ola

¹ Ne sebep diñle bu şırrı: Ne sebebeden diñle canım M.

² dir: M.-

³ ḥayra: söze G.

⁴ beş: M.-

⁵ üç ḳabrinde: üçü ḳabirde M.

⁶ Hem ḳabûl itmez du'āsın ol Mucîb: Hem daḫı olmaz du'ası müstecîb M.

- 697- Qabr içinde olan üç dürlü belā
Qabri zûlmet ola anuñ evvelā
- 698- Virmez Münkîr¹ Nekîre ol cevāb
Şıkuben qabr eyleye anı harāb
- 699- Üç ‘uqûbet kim ola qopduğı dem
Vire ol çetin hisāb çeke elem
- 700- Hakk katında oluben mağdûb red
Hem üçünci tamuda qala ebed
- 701- Bu namāzı terk iden kul şeyh ü şāb²
Bilse kim niçe hāzırlanmış ‘azāb³
- 702- Yağar idi qalbini fırqatle ol
Gaflet ile kılduğı ‘işyāna bol
- 703- Bu namāzuñ tālîbi bilse ‘ayān
Kim neler olmuş müheyyā der-cinān
- 704- ‘Ömri içre eylemez fevt-i şalāt
Bu namāz ile olur fevz u necāt
- 705- Ol kıyāmet günü olıcağ şehā
Gele Hureyş adlu bir mār ejdehā
- 706- Pes anuñ iki tudağın arası⁴
Maşrıq ile dağı mağrib ortası⁵
- 707- Yedi gökden yukarı başı ‘ayān
Yedi yer altında kıyruğı nihān
- 708- Öyle bir şayha ide anda qatı
Tuta maşşer yerini ol heybeti
- 25a 709- İde Cebrā’îl murādın ne Hureyş
Maşşer ehli heybetinden oldu ğaş
- 710- İsterem beş tā’ifeyi dir o mār
İdeyim tamu ile anları zār
- 711- Dilerem mānî’-i ‘öşri hem zekāt
Şāribü’l-ğumār u tārîkûş-şalāt

¹ Münkîr: Münkîr M.

² şeyh ü şāb: şeyh şāb M.

³ ‘azāb: ‘ikāb M.

⁴ arası: ortası M.

⁵ ortası: arası M.

- 712- Vālideyne ‘āk olanı ey hümām
Mescid içre söyleyen dünyā kelām
- 713- Dāne-i kuş düşürür gibi ‘ayān
Aluben tāmuya ata ol zamān
- 714- Bu namāzuñ haqqına ey merd-zād
Kaç hadīs var ideyim saña ĩrād
- 715- Ol şalāt-ı şubhı kılmazsa kişi
Gün-be-gün noķşān olur nānı āşı
- 716- Hem şalāt-ı zuhrı kılmazsa bir er
Nūr-ı ĩmān kalmaya yüzde eķer
- 717- ‘Aşrı kılmayan görür çok zilleti
Eksilür a‘zālarında kuvveti
- 718- Mü’min olmaz kılmayan aķşām namāz
Hem daķı olmaz ta‘āmında lezāz
- 719- Kılmasa yatsu olur Haķķ’dan berī
Hāzır eyler hem cehennemde yeri
- 720- Bī-namāza virse bir loķma ta‘ām
Ka‘be’yi yıķmıķ olur biñ kez tamām
- 721- Gūş idüp bir kişi kāmitle ezān
Gitmece ol mescide ol dem hemān
- 722- Eylemiķ gibi olur biñ kez zinā
Hoķ namāzı terk iden biñ kez¹ fenā
- 723- Ey birāder n’idelim iķ bu zamān
Bī-namāzdur ekķerī haķķ-ı cihān
- 724- Bī-namāzuñ sū-i şūmı ‘āleme
Sūr‘at ile sāriyedür ādeme
- 725- Şimdi terk itmiķ namāzı her ‘avām²
Şöhret-i dünyāya virmiķler niķām³
- 25b 726- Geķürürler günlerin eķķāl ile
Fuķķ u ğaybet kavli bed-eķāl ile
- 727- Şimdi ekķer bī-namāz olmiķ nisā
Ta‘zīr itmez erleri virmiķ rızā

¹ biñ kez: andan M.

² ‘avām: hāķ ‘ām M.

³ Şöhret-i dünyāya virmiķler niķām: Cīfe dünyā hubbına virmiķ niķām M.

- 728- Hātunı terk-i şalāt er bī-namāz
Anuñ içün hıç namāzdan söz dimez
- 729- Cem' olurlar şimdi nās bir araya
Şoḥbet olmaz biri ḥaḳḳa yaraya
- 730- Ğaybet ü bühtāndan eylerler fesān
Hıç birinüñ sem'ine girmez ezān
- 731- Kılmaz ol meclisde varmaz mescide
Yegrek olmışdur namāzdan 'arbede
- 732- Varur evlerine herkes nīm-şeb¹
Kıluram dir evde kılur mı 'aceb
- 733- Cāme-ḥāba girüben ol bī-namāz
Bir zamān ol vesveseden uyumaz
- 734- Tatlu uyur ancak hengām-ı seḥer
Eylemez ezān sesi aña eşer
- 735- Açar ol kuşluk zamānı gözini
Ḥaḳḳ bilür yumaz elini² yüzini
- 736- Bālīg oğlu var aña dimez namāz
Tur namāz kıl deyü ta'zīr eylemez
- 737- Var ticāret ehli kūy ehli yaman
Gāv-bāndan bezr-gerden kār-bān
- 738- Ekşerī olmuş namāzdan bī-ḥaber
Gūyā kim olmuş durur ehl-i sefer
- 739- Ba'zısı ḥoş³ anlaruñ kılur namāz
Şu bulursa āb-dest alur ḳomaz
- 740- Ol teyemmüm eylemez bulmazsa āb
İstemez el yüzine süre türāb
- 741- Rāḥat olsa ol ḥazırda ḥoş kılur
Yola çıkısa ol namāzı eksilür
- 742- Böyle kılmış 'ādeti ehl-i sefer
Kesb ü kārında bereket yok eşer
- 26a 743- Rabbenā sen kıl 'ināyetüñ refīḳ
Tā yolundan azmaya ehl-i ṭarīḳ

¹ nīm-şeb: nīm ü şeb E., G., M.

² elini: elin G.

³ ḥoş: pes M.

- 744- Ey Hudā sevdır namāzı sen bize
Cism ü cānı bu namāz ile beze
- 745- Her kimüñ kārı ola beş vakt namāz
Çıkarur aydına zılnıetde kıomaz
- 746- Şāhibini menhiyātdan men^c ider
Hem niçe dürlü belāyı ref^e ider
- 747- Göstürür rāh-ı şerī^catdan nişān
Var buña āyet eḥādışden beyān
- 748- Ol Resūlu'llāh zamānında bir er
Var idi her-dem¹ namāza muḥtazar
- 749- Menhiyātdan fir^cli kıubḥı çoğ idi
İtmedüğü fıskı şanki yoğ idi
- 750- Ol Resūlu'llāh'a teblīğ itdiler
Var anuñ çok fir^cl-i şūmı didiler
- 751- Pes buyurdı ol Resūl-i kā'ināt
Bilürem hoş ol yigit ehl-i şalāt
- 752- Mescide gelür müdāmī görürem
Ben aña hoş ḥüsn-i zannı kııluram
- 753- Men^c ider her menhiyyātdan ol namāz
Göstürür ol kıurbet-i Yezdān'a rāz
- 754- Nitekim olmış namāza ol muḥtīm
Ol bulur āḫir tarīk-ı müstaḫīm
- 755- Geçdi bunuñ arasına az zamān
Tā'ib-i müstağfir oldu ol civān
- 756- Terk idüp ol cümle menhiyyātını
Ḥayra tebdīl itdi seyyi'ātını
- 757- Toğrudur her yanışı hoş bu namāz
Çıkarur ol çāh-ı tuğyānda² kıomaz
- 758- Şāhibine yār olur yoldaş olur
Cümle kıorḳulara³ ol ḥāldaş olur
- 26b 759- Göstürür hem ehline rāh-ı Hudā
Bāğ-ı cennāta⁴ olur ol⁵ reh-nümā

¹ her-dem: dā'im M.

² tuğyānda: işyānda M.

³ kıorḳulara: kıorḳularda M.

⁴ Bāğ-ı cennāta: Rāh-ı cennetlere M.

⁵ ol: hem G., M.-

760- Pes namāza müstaķīm¹ ola kişı
Dü-cihānda rāhat üzredür başı

761- Dü-cihānuñ devletidür bu namāz
Şāhibi hiçbir zamānda ğam yimez

Ḳaşıde-i Ehl-i Şalāt²

Vezin: Mefāīlün Mefāīlün Mefāīlün Mefāīlün

762- Bulam dirsən Ḥaḳḳ'a ḳurbet namāz ehlinden ayrılma
Alam dirsən cāna lezzet namāz ehlinden ayrılma

763- Namāza meylüñi şalduñ imāmuñ şağına varduñ
Şevābı yüz ʿaded alduñ namāz ehlinden ayrılma

764- Ḳulağıñ tūt āvāza sen muḥabbet ḳıl namāza sen
Öğüt vir bī-namāza sen nam namāz ehlinden ayrılma

765- Namāz ehlin bulup yār ol civār ol maḥrem esrār ol
Dü-ʿālem bār-ḥürdār-vār³ ol namāz ehlinden ayrılma

766- Şalāḥ erler seven ādem dü-ʿālem içre bulmaz ğam
Bulam dirsən cāna hem-dem namāz ehlinden ayrılma

767- Vefā yok bī-namāz üzre ki ḥūr maḳḥūrdur her yerde
Ḳonuşma uğrama derde namāz ehlinden ayrılma

768- Dü-ʿālem bil şirīn kārın kemāle şarf ḳıl varın
Ola şādıḳ vefā dāreyn namāz ehlinden ayrılma

Faşl-ı Ğusl⁴

Vezin: Fāīlātün Fāīlātün Fāīlün

769- Oldı ğuslūñ farzı cümle üç ʿaded
Mażmaż istinşāḳ yumaḳ cümle cesed

770- Şā'im olan ğarğara itmez nehār
Ba'de'l-iftār ğarğara lāzım ey yār

771- Diñle sünnetlerini işle tamām
Ḥāşıl olsun ecr-i ʿuzmā ey hümām

772- Niyyet itmek ellerin fercin yumaḳ
Şağına şoluna üç kez şu ḳomaḳ

¹ müstaķīm: müstedām M.

² E. 26b G. 26b M.-

³ bār-ḥürdār-vār: bār-ḥürdār G., M.

⁴ E. 26b G. 26b M. 30a

- 773- Āb-dest almak daḥı ḳable'l-ḡusul
Hem yumaḳ ayakların baʿde'l-ḡusul
- 774- Mucib-i ḡusl ışit sen ey puser
İřtiḥā ile menī gelürse ger
- 775- Bu ḥaḳıḳı ḥükmüñi diñle daḥı
Uyanup bulsa sıyābında menī
- 776- Hükmi bu ḥöd var cünüblükde eşer
İhtiyāten terk-i ḡusl olmaz diger¹
- 777- Bil şevāb-ı ḡusli her ḳatre ki āb
Dökülür Mevlā virür onca şevāb²
- 778- Hem buyurdu ol Resül-i kâ'ināt
Mü'min olan ide mi³ üç şey vefāt
- 779- Kim namāzı orucı hem ḡusli bil
Terk iden Müslim degil mü'min degil⁴
- 780- Dört maḥall sünnet olur ḡusl ey saʿid
Vāḳıf u aḥrām u cumʿa yevm-i ʿid
- 781- Ḡusl iderken şuyı isrāf eyleme
Yok yere hem nefsi etlāf eyleme
- 27a 782- İtme ıssı şuyı ḳatı daḥı serd⁵
Pes miyāne āb ile rāḥat cesed
- 783- Ol ḥammām dīvārına dayanma pek
Setr ḳıl izār⁶ ile zeyl ü etek⁷
- 784- Yürime yime cünüb eyle simāʿ
Hem tebevvel ideḡör baʿde'l-cimāʿ
- 785- Ey birāder yat uyu baʿde'l-ḥamām
Şıḥḥat-i endām olur andan tamām
- 786- Ḥavf idersen faḳr u emrāzdan⁸ eger
Bu gelecek sözlerime ḳıl naḳar

¹ İhtiyāten terk-i ḡusl olmaz diger: İhtiyāten ḡusli terk itme puser M.

² Dökülür Mevlā virür onca şevāb: Dökülür onca virür Mevlā şevāb M.

³ ide mi: M.-

⁴ Terk iden Müslim degil mü'min degil: Ter iden mü'min degil ümmet degil M.

⁵ ḳatı daḥı serd: hem daḥı berd M.

⁶ izār: destār M.

⁷ zeyl ü etek: zeyl etek M.

⁸ faḳr u emrāzdan: faḳr marāzından M.

- 787- İttifākā altı şeyden cümle dā¹
Toğar imiş hikmet-i bār-i Hūdā
- 788- Çok yimekten hem dahı nevm-i keşir¹
Uyumağ gündüz gice nevm-i katır
- 789- Bevli habs itmek şu içmek nīm-şeb²
Çok cimā³ bā⁴is olur emrāza hep
- 790- Tırnağun kes koltuğun başun tırāş
Haftada bir tut sözüm gāfil-ma⁵āş
- 791- Hem harir giyme cihānda merd isen
Giyeyim hulle cinānda dir isen
- 792- Yuma herkes ellerün ħāk ile
Sa⁶y kıl yumağa āb-ı pāk ile
- 793- Cāmeñi üstünde dikme ey civān
Başa destāruñ ayağda şar hemān
- 794- Büyügi senden çağırma nām ile³
Silme yüzün yeñ ile dāmān ile
- 795- Hāneden dūr it örümcek ağını
Arturasın tā ki bal u yağın
- 796- Āsitān üzre oturma kıl ferāğ
Dahı söyündürme nefes ile çerāğ⁴
- 797- Āsitān üzre yatuben kıma ser
Şalvarın giyme ayak üzre diger
- 798- Geçme aradan kaçār olsa cemel
Hem koyun zenler arasında ħalel⁵
- 27b 799- Yürür iken yime yol üstünde nān
Her çöp ile kurdamağ diş pek yaman
- 800- Söyleme çok itme özün ħalka ħor
Giceler süpürme ev gündüz süpür
- 801- Hārcuñ endāzeden itme füzün
Kızbi sevme toğrı söyle her sözün

¹ nevm-i keşir: yevm ü keşir M.

² nīm-şeb: nīm ü şeb E., G., M.

³ Büyügi senden çağırma nām ile: Uluñı hergiz çağırma nām ile M.

⁴ Dahı söyündürme nefes ile çerāğ: Üfürüp dahı söyündürme çerağ M.

⁵ Hem koyun zenler arasında ħalel: Geçme zenler arasında var ħalel M.

- 802- Hāne kim tārık ü tenhā ola hem
Tırma yatma yalañız başma kadem
- 803- Şoyunuben yatma uryān cāme-ḥāb¹
Uyuma vaqt-i seher uyur kilāb
- 804- Gölge güneş arasında uyuma²
Āyineye bakma gice yürüme³
- 805- Yaluñız çıkma seferde var ḥaṭar
Ḳoma elüñ çeneñe yüze keder
- 806- Gülme çok yigitligin eyler hebā
Müriş nisyān olur ḳalb ḳasā
- 807- İns ü cin ḥayvāna la‘netle āzār
İtme şaḳın oḳuma ḥaṭṭ-ı mezār
- 808- Hem elek ḳalburda⁴ şey koyup yime
Ḳoma hem ṭapur ṭabaḳ arḳasına
- 809- Çamur etmek yime hem yangun daḥı
Baḳma göge sen namāzda ey aḥī⁵
- 810- Ḳuşaḡın hem şalvarın baş altına
Ḳoma hem giyme siyābı tersine
- 811- Kesme dişin ile tırnaḡın işin
Çöp çārüb ile ḳurdama dişin
- 812- Üfleme secde yerin daḥı ṭa‘ām
Söyleme ezān oḳunurken kelām
- 813- Zemm ü medḥ itsen birin ḳıl muḥtaşar
Ḳıl icābet da‘vete ol muḥtazar
- 814- Hem ḳaranuḳda⁶ yime nān u ṭa‘ām
Aç isen daḥı edeb gözle tamām
- 815- Hem ṭa‘āma ṭuz ile ḳıl ibtidā
Nef‘i var yetmiş yedi derde devā
- 28a 816- Pehrīz itme laḥma kırk günden ziyād
Yaḡlı çok yime ider ḳalbi memāt

¹ Şoyunuben yatma uryān cāme-ḥāb: Şoyunub uryān yatma cāme-ḥāb M.

² arasında uyuma: ortasında ḳılma ḥāb M.

³ Āyineye bakma gice yürüme: Baḳma gice mir‘āta ey ḥüsn-i şāb M.

⁴ ḳalburda: ḥalburda M.

⁵ Bu beyit G. nüshasında bulunmamaktadır.

⁶ ḳaranuḳda: ḳaranlıḳda G, M.

- 817- Pes yemiş nev'ini sen hāmız yime
Yaykayup engūrı yi ikişer dāne
- 818- Şarmusak şoğan kabuğın ey pūser
Görme ħor cinnīye anlar sīm ü zer
- 819- Geçme kaṅtār üzre rākib ol yayan
İçme şu görünmeyen kabdan ‘ayān
- 820- Fare artuğın yime eyle ħazer
Ay tūtulsa ya güneş kılma nażar
- 821- Rīze-ħāme alma ayak altına
Vir bugün deynūñi kıma yarına
- 822- Her ta‘āmı yi eyü yatlu dime
Arpa kıatmayınca buğdayı yime
- 823- Kıoma bulaşık çanak yıkanmamış
Yatma evde kıapu kim kıapanmamış¹
- 824- ‘Akl-ı kāmīl ister isen zihni bāz
Eşki hāmız yimeden kıl ihtirāz
- 825- Cümlesin disem be-ğāyet söz uzar
Var eṭıbbā nuşhı güftār-ı hezār²

Kaşide-i Fezā'il-i Ğusl³

Vezin: Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

- 826- Neẓāfetde olan māhir o şekk şübhedde ğusl eyler
Nezāketle olan řāhir kıomaz kir tende ğusl eyler
- 827- Naẓīf er uykıya varsa menīden ya mezī bulsa
Ve-yāḫūd ihtilām olsa hemān sā'atde ğusl eyler
- 828- Ḥabīb'e yār olan ümmet tetavvuc işleyen sünnet
Şevābdan çok bulan kısmet be-her cum'ada ğusl eyler
- 829- İdenler nefsi tayb ezkā bilenler sırr-ı “mā evḫā”⁴
Varanlar ‘İd-i fiṭr azḫā iki bayrāmda ğusl eyler
- 830- Tavāf-ı beyt olan in‘ām idüp Mīkāt'da ħoş ārām
İdüp ğusli giyüp iḫrām varır vakfedde ğusl eyler

¹ Bu beyit E. nüshasında derkenarda yer alırken, M. nüshasında ise bulunmamaktadır.

² Var eṭıbbā nuşhı güftār-ı hezār: Var münāsib buña cānım şad-hezār M.

³ Kaside E. ve G. nüshalarında 28a'da derkenarda yer alırken, M. nüshasında bulunmamaktadır.

⁴ Vahiy edeceğini. Necm 53/10.

831- Rehāvet eyleyüp her hāl olanlar ğusl için aḥmāl
Gelür bir gün saña ğassāl koyup tahtada ğusl eyler

832- Cinān bābına varanda ḥayāt-ı nehri bulanda
Şerīf yār olsa hoş anda der-i cennetde ğusl eyler

Faṣl-ı Şurūṭu'ş-Şalāt¹

Vezin: Fāilātün Fāilātün Fāilün

833- On ikidür ḥōd namāzuñ şartı tām
Evvelā virmek ṭahāretten nizām

834- Yıkamak esvāb arıtmak hem beden
Lāyık-ı der-gāh ola bu cism ü ten

835- Taşra çıkmak iktizāsı olsa ger
Gitmeyüp kalsa kerāhet var diger²

836- Pes ḥelāya girmeden kıl isti'āz
Meger cinnīden Ḥudā'ya kıl ma'āz

837- Var ise āyet ḥadīṣ hem ism-i Rabb
Ayır üstünden çıkar anları hep

838- At kadem-gāha ilerü şol ayak
Hem çıkanda taşraya ko sağ ayak

28b 839- Ardın öñün virme karşı kıbleye
Hem yābānda güneşe daḥı aya

840- Ayak üzre hem daḥı uryān iken
İtme bevli kaçreden şaḥın iken

841- Hem tebevvel eyleme aḥar şuya
Ğusl için şeb ṭalma şuya kuyuya

842- Sāye ağaç hem leb-i şu olsa rāh
Sen oturma anda olunsa³ nigāh

843- Qurb-ı mescid hem yeşillik yerde key
Hem şoḡak üzre teğavvūṭ görme rāy

844- Anda güftār⁴ eyleme ol ser-nigün
Baḡma ḥāric nesneye otur ḥüzün⁵

¹ E. 28a G. 28a M. 31b

² Gitmeyüp kalsa kerāhet var diger: Gitmeyüp kalsan degildür muṭteber M.

³ anda olunsa: anda kim ola M.

⁴ Anda güftār: Hem tekellüm M.

⁵ Baḡma ḥāric nesneye otur ḥüzün: Ḥāric olan nesneye degme gözün M.

- 845- Pes tahāret kılması şart āb ile
Hışt u seng u hırka ya toprak ile
- 846- Revş ü ‘azm u hazf haşış ü hem zücāc
İtme istincāya bunları ‘ilāc
- 847- Sağ ile istincā itme kıl hazer
Bakma edeb yerine olur keder
- 848- Taş olunca tek olunmak¹ müsteḥab
Kaṭre-i bevlinde it gāyet hereb
- 849- Bevl-i insāndan ü hayvāndan hazer
Bil ‘azāb-ı kabri andan ey peder
- 850- Eyle istibrā edeb āb ile tām²
Şart olupdur hem neḳāvet ey hümām
- 851- Kaṭre degmekden siyāba kıl hazer
Maḳ‘adın sil ḳalması terden eṣer
- 852- Dāmenin ört kıl edeb yerin sitār
Taşra çık ḥamd ü şükürler kıl e yār
- 853- Bil tahāret baḥşini ey müsteṭāb
Cümle baḥşe taḳdīm olur her kitāb³
- 854- Okuyanı diñleyeni yazanı
Yarlıḡa raḥmetler ile yā Ganī

29a

Faşl-ı Vużū⁴*Vezin: Mefāīlün Mefāīlün Feūlün*

- 855- Şerīfī naẓm kıl faşl-ı vużū’yı
Vużū’dur arturan bu zav‘-i rūyı
- 856- Getürür yüze ol nūr-ı belāḡat
Giderür maḥv ider sū‘-i isā‘et
- 857- Ziyāde⁵ eyler yüzinde rūy-ı ābı
İdüp işrāk yüzde māh-tābı
- 858- Vużū’dur gideren tenden⁶ sevādı
Tecellī eyleyen oldur fu‘ādı

¹ olunmak: bulunmak M.² edeb āb ile tām: ve istincā tamām M.³ Cümle baḥşe taḳdīm olur her kitāb: Evvelinde yazılır hoş her kitāb M.⁴ E. 29a G. 29a M. 32b⁵ Ziyāde: Ziyād G, M.⁶ tenden: yüzden M.

- 859- Keşāfet ref̄ ider āyine-rūdan
Olur ref̄-i hicāb aşlı vuzū'dan
- 860- Hayā vü hilm ü āb-ı rû ziyāde
Olur bā'ış ü bādī inkiyāda
- 861- Vuzū'dur gideren igvāyı dilden
İden kalbi müberrā kāl ü kılden
- 862- Muḥabbet nergisi hem lāle reyḥān
İder bûy-ı ma'ārif dilde cevḫān
- 863- Ḥabāset işlerinden eyler ikrāh
Nezāfet bağlarına göstürür rāh
- 864- Giderür sev'eti ser dest ü pādan
Giderdi nitekim Ādem atadan
- 865- Döker zenbi kamu elden ayakdan
Tenüñi kırtarır nār-ı duzaḥdan¹
- 866- İder lāyık ḥuzūr-ı Kibriyā'ya
Dīvān-ı bār-gāh ol Ḥudā'ya
- 867- Vuzū'nuñ tekmīline eyle himmet
Vuzū' ile olur Mevlā'ya kırbet
- 868- Vuzū'dur çünkü miftāhı şalātuñ
Vuzū' ile olur ḡamdan necātuñ
- 869- Varınca ḥālet-i nez'e bu insān
Vuzū' eyler şehādet dilde āsān
- 870- Kōlay eyler vuzū' hem sekr-i mevti
İçürür saña ehven cūr'a-fevti
- 29b 871- O zulmet kabri eyler saña pūr-nūr
İder lāyık saña ḡilmān ile ḥūr
- 872- Kōparur rûz²-i maḥşer seni āb-dest
Muḥaccel māh-veş vech³ ile nev-rest
- 873- Girān eyler terāzûde şevābı
İder ehven saña müşkil ḥisābı
- 874- Şırāṭ üstünde eyler sābit aḡdām
Geçürür ol şırāṭı idüp ilhām

¹ duzaḥdan: tuzāḥdan M.

² rûz: yevm M.

³ vech: vechi M.

- 875- Vuzûḥ hem āb-i kevşer itdirür nûş
İder lâyıķ serîr taht merfûş
- 876- چه باک ائرا که از اب و ضو شکاف افتد
که باشد جویبار هر شکاف از بحر عرفانش¹
- 877- İşit bu beyt-i Fursî maẓmûnından
Ayağun çatlasa āb-dest şuyından
- 878- Olur bir nehr-i ʿirfān her şikāfı
Ne korku ol kişi buldı muʿāfı
- 879- Vuzûḥ bil ki ol şaṭr-ı İmāndur
Vuzûḥ ehli kamu vech-i hisāndur
- 880- Bināsı dīn ü İslām’uñ neẓāfet
Giderür hāne-i dīnden keşāfet
- 881- Vuzûḥ eyler sarāy-ı dīn maʿmūr
Cülûs eyler şehādet şāhı mesrūr
- 882- Dimiş bir kāmīl zāt bu kelāmı
Gerek taṭhīr sırra ihtimāmı
- 883- Kişie pek ehem elzem umūrdur
Murād-ı ṭuhr² sırr ifşāı birdür
- 884- Hadeşden dil gerek şāfī mücellā
İde sâʿir cesed tanẓīf ol māḥ
- 885- Rivāyetdür eʿimmeden Ġazālī³
Didi bu sırrı ol şıdk maḳālī
- 886- Tahāret dört kışımdur biri zāhir
Ola encās u aḥdās cümle tāhir
- 887- İkinci tāhir olmaḳ cümle aʿzā
Harāmdan menhiyātdan hep müberrā
- 30a 888- Üçünci levḥ-i dil olmaḳ durur pāk
Ḳazımaḳ sū-i ḥulķı mişl-i ḥakkāk
- 889- Ola dördünci dil dūr mā-sivādan
Göñülde olmaya ğayrı Ḥudā’dan

¹ “Abdest suyuyla oluşan çatlaklıktan ne endişe olur / Çünkü her çatlak onun irfan denizinden bir nehir olur” anlamındadır.

² ṭuhr: taṭhīr M.

³ Rivāyetdür eʿimmeden Ġazālī: Rivāyet oldı ol İmām Ġazālī M.

- 890- Dağı zāhir eyle bāṭın ṭahāret
Ola var Ḥaḫḫ kelāmında işāret
- 891- Şahīḥ olmaz ṭahāret zāhir el-ḥaḫḫ
Ṭahāret sırrı ile olur ancak
- 892- أَكْرَ لَوْحِ دِلْتِ يَاكَ شَوَدْ دُو كُونِ
رُوحُ الْقُدُسِ آيْدُ يَتَمَاشَا يِي جَمَالَسْتِ¹

Bāb-ı Ferā'izü'l-Vuzū²

Vezin: Fāilātün Fāilātün Fāilün

- 893- Şartı dörtlüdür āb-destün diñle şay
Mesh-i re's ü ğasl-ı vech ü dest ü pāy
- 894- İtme isrāf şuyı misvāk it 'amel
Āb-deste niyyet ile kıl temel
- 895- Mā-i muṭlaḫ ile it şimdi vuzū'
Tesmiye ile evel destüñi yu
- 896- Kıbleye karşı ṭur itme güft ü gū
Farz olan a'zāları üç kerre yu
- 897- Yoğ ise misvāk eşābi' iḫtiḫā
İsti'ānet kılmağı görme revā
- 898- Var du'āsı her bir 'uzvuñ kıl şenā
Hem şaḫal ṭaramaḫ arturur ğanā
- 899- Cā'iz olmaz iki şey'de iştirāk
Bir şaḫal ṭarağı bir dağı sivāk
- 900- Ger dinilse ḫanḫı sünnetdür tamām
İşle sen anı ola farza ḫıyām
- 901- Di edik üstine mesh itmek devām
Mübtedi'dür münkeri bil ey hümām
- 902- Müddet-i meshi olur bir gün gice
Hem misāfir meshi üç gün üç gice
- 30b 903- Hem Resūlu'llāh buyurdi ey 'amū
Ümmetim ādāb ile itse vuzū'

¹ “Senin gönül levhan iki dünyadan temizlenirse / Cebrail senin cemalini seyretmeye gelir” anlamındadır.

² E. 30a G. 30a M.34a

- 904- İbtidā kim maḡmaḡ istinṣāk ider
Hep günāhı aḡz u burnından gider
- 905- Yayḡasa vechin gider yüzden günāh
Ḳolların yur tırnaḡından ide rāh
- 906- Baṣa mesh itse gider ol zenb-i ser
Tüylerinden çıkuben ḡalmaz eṣer
- 907- Yayḡasa ayakların ol zenb-i pā
Ḳıḡa barmaḡlar arasından hebā
- 908- Baʿde ḡamd eyleyüp ḡıla ṣenā
İki rekʿat hem namāz itse binā
- 909- Anasından toḡduḡı gibi e yār¹
Ḳalmaya zerre günāhından eṣer
- 910- Ger dilersen olayım ḡamdan emīn
Giy vuzūʾ pīrāhını nūrdan hemīn
- 911- Bu vuzūʾ ile iden cismini pāk
İns ü cin ṣerrinden olmaz aña bāk
- 912- Āb-destsiz yürümezsen² ey peder
ʿAvn-i Bār ile saña olmaz keder
- 913- Bir ḡikāyet var münāsib diñle yād
Ḳıl vuzūʾ sen dāʾim ol ḡamdan āzād
- 914- Yürür iken bir gice³ Fārūḡ ʿÖmer
Vardı bir ṣavmaʿa bābına meḡer
- 915- İçerü girmeklige ister izin
Ṭuruben rāhib ḡapu ḡapar hemīn
- 916- Uyarur ol ehl-i beytini ḡamu
Eylediler cümlesi birden vuzūʾ
- 917- Geldi açdı ḡapuyı ṣimdi ol er
Gördi ḡūyar ḡapuda izni ʿÖmer
- 918- Didi ʿÖmer bir suʾālīm var saña
Ne sebebden baḡladuñ ḡapu baña
- 31a 919- Teḡḡır idüp bir zamān açduñ ḡapu
Ṣimdi idersin tevāzuʿla ḡapu

¹ e yār: ol er M.

² yürümezsen: yürüme sen M.

³ bir gice: bir gün ol M.

- 920- Ol cevābında didi kim yā kişi
Çünki gördüm seni kıldım teşvīşi
- 921- Şevket-i şultānī var sende eşer
Ol sebebdan eyledim havf u hāzer
- 922- Görmüşüz İncīl içinde biz ‘ayān
Kim vuzū’ ile ola pāk her zamān
- 923- Kimseden gelmez aña¹ küdret cezā
Āb-dest almaqlığı gördüm sezā
- 924- Diñledünse bunı ey ehl-i şalāh
Kıl vuzū’ cümle kederden bul felāh
- 925- Cebbe cevşendür vuzū’ a‘dāya bil
Giderür gönülün içinden kāl u kıl
- 926- Dökülür gibi varaḳ vaḳt-i hāzān²
Dökülür āb-dest ile zenb her zamān
- 927- Kim vuzū’ı kendüne ‘ādet ider
Yeddi haşlet Hāḳḳ aña ikrām ider
- 928- Şoḥbetine terḡīb eyler³ çok melek
Raḥmet-i Hāḳḳ ideler Hāḳḳ’dan dilek
- 929- Yazılır a‘māl-i defter her zamān
Eksik olmaz ḥayrı bir sâ‘at bir ān
- 930- Tesbīḥ eyler hep⁴ cevāriḥleri tām
Var iken āb-desti cümle bā-tamām
- 931- Mescide hem vaḳt ile olur revān
Tekbīr-i ūlāyı fevt itmez ‘ayān
- 932- Uyḳuya varsa melekler anı ḥāş
İns ü cin şerrinden eylerler ḥalāş
- 933- Sekr-i mevt ola aña ḡāyet āsān
Hem şehādet zikri ile vire cān
- 934- Hāḳḳ emānında ola her-dem emīn
Nitekim āb-dest ola anda hemīn
- 31b 935- Bir ḥikāyet var münāsib diñle sen
Bozmadan āb-dest şuyın ḥāzırla sen

¹ aña: keder M.

² vaḳt-i hāzān : faşl-i hāzān M.

³ Şoḥbetine terḡīb eyler: Terḡīb ider şoḥbetine M.

⁴ hep: her hep M.

- 936- H  ret-i   s   zam  nında hem  n
Var idi bir        h  t  n¹   y  n
- 937- Bi      rken bir g  n ol tenn  rda n  n
T    n  r   ula  ına   avt-ı ez  n
- 938- Etmegin tenn  rda id  ben fer   
T  ruben   ıldı nam  za iftit  h
- 939- Geldi ibl  s² bir   ar      ret a  a
Dir   ac  y  b bu i    n   aldım   a  a
- 940- Etmegin tenn  rda yanar y   h  t  n
Sen nam  za    rmıs  n   ıd  ı b  t  n
- 941-   ltif  t itmez a  a ol merd-zen
  der ol g    l  nde bu f  kri   asen
- 942- Dir nam  z     ıldı  ı  m     dir hem  n
Y   maya tenn  rda etmegim   ay  n
- 943- G  rdi ibl  s itmedi s  z a  a k  r
Ol   ab   o  lanı tenn  ra atar
- 944- Dir ey   h  t  n bu kez di  nle beni
D    di tenn  ra yanar o  lu   teni
- 945-      fer    t d  n nam  zdan vir cev  b
Oldı o  lu   tenn  r i  inde keb  b
- 946- Dir bu kez g    l  nde hem mi  l-i evel
  a    ker  md  r o  luma virmez   alel
- 947- G  rdi ibl  s h  t  n itmez iltif  t
Terk id  p g  der i  ine bed-  ıf  t
- 948- Geldi zevci h  t  nu   eve gir  r
Ba  dı tenn  r i  re o  lanı g  r  r
- 949- G  rdi oynar g  zler ile ol u  a  
Oturur tenn  r i  inde yumu  a  
- 950- Terk id  p tenn  r i  inde anı ol
Geldi    s   H   ret'³ dir y   Res  l
- 951- H  nemize te     f it eyle kerem
Var niy  z  m idesin renc-i   adem

¹ h  t  n:   avrat M.

² ibl  s:   eyt  n M.

³ H   ret'e: H   reti'ne M.

- 32a 952- Hānemizde itdi bir hikmet zuhūr
Gel mübārek dīdelerle¹ anı gör
- 953- Hāzret-i Ğīsā idüp ol dem Ğcāb
Geldiler tennūr başına kām-yāb
- 954- Gördiler tennūr içinde göz ile
Oynayup eyler tebessüm söz ile
- 955- Lü'lü-i mercān olup aḥker ʿayān
Ol şabī eyler telaʿub şād-mān
- 956- Bitmiş hem tennūr içinde nār ağaç
Dallarında rümmān olmuş iʿvicāc
- 957- Ol enārı yiyüp anda şād-kām
Hoş muʿaṭṭar būyı ʿanberle meşām
- 958- Döndi Ğīsā Hāzret² dir yā ḥātūn
Var suʿālīm saña ey şıdkı bütün
- 959- Toğrı söyle ne kerāmet sende var
Kudret-i Hakk oldu böyle aşikār
- 960- Didi ḥātūn ol şabāvetden berü
İşlerem üç firli her-dem rū-be-rū
- 961- Fikr-i mevti itmezem dilden ırak
Almazam bu ḥubb-ı dünyādan mezāk
- 962- Ger taleb ḥācet ile bāy u gedā
Gelüben ḳapumda³ kılsa ol şadā
- 963- Kudretim yetdügi denlü yā Resūl
İderem maṭlūbını anuñ ḳabūl
- 964- Bir daḥı benden gide nūr-ı vuzūʿ
Ḥāzır eylerem o sâʿat tâze şu
- 965- Hāzret-i Ğīsā didi müjde ḥātūn
Enbiyānuñ kārıdur bunlar bütün
- 966- ʿAvrat olmazsan direm bî-reyb ü şekk
Enbiyādandur bu ḥātūn ya melek
- 967- Lîki gelmez enbiyā nisvāneden
Rütbe-i ḥāş bulmasın ʿurfāneden

¹ dīdelerle: gözler ile M.

² Hāzret: Hāzreti M.

³ ḳapumda: ḳapuma M.

- 968- Ey Şerîfî eyledüñ kışşa ĩrād
Fā'ili olmak gerek kâ'il murād
- 32b 969- Yā ilāhî kıl 'ināyetler bize
'Āmil it bu söylenen pendimize
- 970- Kıl derūn-i sīnede ĥubb-ı vuzū'
Çirk-i dünyādan gönül naķşını yu
- 971- Kıl vuzū' tevĥīd ile bizi vefāt
Diyelim şultān-ı dīne e'ş-şalāt
- Kaşīde-i Vuzū'¹**
- Vezin: Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün*
- 972- Eger sâ'il su'āl itse nedür aşlı vuzū'nuñ tā
Başa mesh itmegi taḥṣīṣ idüp ġasl ile üç a'zā
- 973- Digil Ādem Şafīyyu'llāh bulınca ol cināna rāh
Olup Ḥavvā ile hem-rāh giyüp tāc "alleme'l-esmā"²
- 974- Ḥudā çok kıldı iḥsānı idüp ni'metler erzānī
Virüp ĥizmetçi vildānı tutup sūnbūl ile lāle
- 975- O deñlü buldı ol 'izzet meleklerden daḥı kurbet
Lezāyızden bulup ḥayret kederden zerre yok ašlā
- 976- Buyurđı Ḥālīķ-ı Mevlā eyā Ādem eyā Ḥavvā
Bu ḥuld āġacına ašlā karīb olmañ idüp iṣġā'
- 977- Olup Ādem itā'atde müdāmī³ şükr ü ta'atde
Serīr taḥt u devletde olup ḥurşīd-veş iclā'
- 978- Düşüp iblīs ḥased-kāra gice gün derd ü efkāra
Ne yüzden cennete vara ide añlara bir iġvā
- 33a 979- Bulup tāvus-ı bevvābı idüp mār ile deryābı
Çeküp ḥüzn ile ekrābı idüp mār-ı femi me'vā
- 980- Varur Ḥavvā'ya çün ol mār idüp feminde iblīs zār
Size dir⁴ nuṣḥ u pendim kār iderse ne 'aceb sehlā⁵
- 981- Niçün men' itdi ey Ḥavvā bu gendüm dāneden Mevlā
İyen⁶ bu dāneden nef'ā⁷ ḳalur cennetde ol ibķā

¹ E. 32b G. 32b M. 36b (E., G. nüshalarında kasidenin başlığı bulunmamaktadır.)

² İsimleri öğretti. Bakara 2/31.

³ müdām:İmüdām M.

⁴ hoş M.

⁵ Kelimenin aslı "kolaylıkla" anlamına gelen "sehlen" kelimesidir.

⁶ iyen: yiyen M.

⁷ nef'ā: sehlā M.

- 982- Niçe defʿa yemīn itdi görüñ Mevlā size n'itdi
Ki bu dāneyi menʿ itdi kıla siz mevt ile efzāʿ
- 983- İderem size nuş u pend kelāmım hoş nebāt u qand
Degildür lāf gūzāf u fend simāʿ ile buluñ ahyā
- 984- Görüp Havvā bu feryādı çü bildi ölümün adı
Ne bilsün kızb ü efsādı¹ şanasın yandı ol nāra
- 985- ʿAdūnūñ sözine ĩkān turup Havvā hemān ol ān
Alup dāne-i gendümden tevaqquf kılmadı kaçʿā²
- 986- Varup ol Ādem'e iʿlām iki dāne alup ikrām
İdüp gāyet ile ibrām yidirdi Ādem'e Havvā
- 33b 987- Hem-ān-dem oluben pişmān elün başına qor ol ān
Gidüp tācı olur ʿuryān hebūṭ olundılar dünyā
- 988- İdince pāy ile ikdām teveccüh rû ile ilzām
Çü dest sevʿeti itmām sebeb bu gāsla üç aʿzā
- 989- Haṭā desti degüp ber-ser anuñçün mesh olunur ter
Şerīfī kııl sözün aqşar cevāmiʿ söz dürr-i yektā

Faṣl-ı Teyemmüm³

Vezn: Fāilātün Fāilātün Fāilün

- 990- Şu bulunmazsa teyemmüm kııl ʿazīz
Toprağ ile yāḥū⁴ cins ile temīz
- 991- Bu teyemmüm farzı üç niyyet şevāb
Qollara hem yüze mesh itmek türāb
- 992- Hem teyemmüm farz olur ʿinde'z-żarūr
Olsa bir mil deñlü yol āba mūrūr
- 993- Berd-i şiddetle olursa ḥavf-ı dā
Ya şusuzluğ ecli çün kıla revā
- 994- Şatılup şu olmaya hem sīm ü zer
Hem ʿadūdan olalar maḥşūr eger
- 995- Cins-i nisvān⁵ ola ya mihmān zen
İgtisālden ola şāyed sū-i zan

¹ kızb ü efsādı: qavl-i efsādı M.

² kaçʿā: aşlā M.

³ E. 33b G. 33b M. 38a

⁴ yāḥū: yāḥūd G.

⁵ Cins-i nisvān: Ehl-i zindān M.

- 996- Bu 'özürler vāqī' olursa eger
Bil teyemmüm cā'iz olur bī-ḥazer¹

Vezin: Müstefîlātün Müstefîlātün

- 997- Bil ey birāder aṣl-ı teyemmüm
Tafṣīl ile kıl anı tekellüm

- 998- Vaktā ki ʔavm-i Nūḥ buldı tūfān
Keştide iken Nūḥ ehl-i īmān

- 999- Her tağı geçti kırkar arşun
Buldı helâki ol kavm-i azgün

- 34a** **1000-** Buldı necâtı ehl-i sefîne
Müşrik olanlar zîr ü zemîne

- 1001- Āb-ı ġazābdan² ġayrı muḥakkak
 Āb-deste lāzım ḥoş mā-i muṭlāk³

- 1002- Māʾ-i ġazabla⁴ olmaz ʔahāret
İtdi teyemmüm Nūḥ bi'z-zarūret

- 1003-** Eṣvābınuñ gubār ile ol ān
 Kıldı teyemmüm ol emr-i Yezdān

- 1004-** Şükrāna secde kıldı Hudā'ya
Oldı teyemmüm Hakk'dan hedāya

- 1005- Dest ile rū çün eṣrāf-i a'zā
Taḥṣīṣ teyemmüm anlara maḥzā

- 1006- Dağı dinildi maḫṣād meṭālib
Dest rū oldı sev'etde ġālib

- 1007- Olduñ teyemmüm aşlına vākıf
Tergīb-i şerhin bul ey ma'ārif

- 1008-** Bir şartı dañı diñle şalātuñ
Arıtmağ oldı sevbüñ mekānuñ

- 1009-** Dördüncü şartı kıble yönelmek
Beşinci şartı vaktini bilmek

Faṣl-1 Ezān u İḳāmet⁵

Vezin: Müstefîlātün Müstefîlātün

¹ bī-ḥaz̄er: ey peder M.

² Āb-ı gāzābdan: Mā³-i gāzābdab M.

³ mā³-i mutlāk: āb-ı mutlak M.

⁴ Māḥ-i gāzabla: Āb-ı gāzabla M.

⁵ E. 34a G. 34a M. 38b

- 1010- Gūş eyle şimdi dil ile cāndan
Aşlını diñle kām̄et ezāndan
- 1011- Seyyid-i mürsel ‘ālem penāhı
Ol şeb ki kıldı¹ Mi‘rāc’a rāhı
- 1012- Kuds-i Şerīf’e geldikde evvel
Ervāh-ı mürsel² cem‘ oldı ekmele
- 1013- Kıldı ezānı Cibrīl kırā‘at
Ba‘dehu tırdı eyledi kām̄et
- 1014- Vaktā ki oldı Hakk’dan hidāyet
Kıldı namāz-ı farzı muvaqqat
- 1015- Beş vakt namāza mescide dāhıl
Olmaklıg için emr oldı müşkil
- 34b 1016- Meşveret için cümle şahābe
Cem‘ oldı anda re‘y ü şavāba
- 1017- ‘Abdu’llāh İbnü Enşārī geldi
Bu şeb baña dir hoş vākī‘ oldı
- 1018- Yatur iken beyne’n-nevm yakzān
Yeşil şiyāblu bir melek a‘yān
- 1019- Gelüp cidār-ı Ka‘be’ye kondı
Ezān okuyup el yüze sürdi
- 1020- Turup biraz ol kıldı ikām̄et
Gördigini hep didi tamām̄et
- 1021- Didi ‘Ömer hem şıdk-ı maḳālāt
Baña da vākī‘ oldı bu ḫālāt
- 1022- İtdiler anı Bilāl’e ta‘līm
Teşbīti hoş rü‘yā ile tetmīm
- 1023- Bak bu³ mü‘ezzīn şānında evlā
Buyurdı Hakk “men aḫsenü ḳavla”⁴
- 1024- Daḫı buyurdı ol mefḫar-i zāt
Ol rüz-ı maḫşer rüz-ı nedām̄et

¹ kıldı : G.-

² Ervāh-ı mürsel: Rūh-ı nebīler M.

³ bu: M.-

⁴ Daha güzel sözlü kim olabilir? Fussilet 41/33. Ayetin meali: “Allah’a davet eden, salih amel işleyen ve ‘Ben gerçekten müslümanlardanım’ diyen kimseden daha güzel sözlü kim olabilir?”

- 1025- Görmez mü'ezzīn hūzn ü melālī¹
Gelür Burāk'a binmiş Bilāl'i
- 1026- Oğur ezānı şavtı hoş anda²
Güş ide maḥlūk ulu dīvānda
- 1027- İde kaçan kim güft-i şehādet
Tanıklık eyler ins ü cemādāt
- 1028- İşbu cihānda her ne kim eşyā
Güş itdi bākī ednā vü a'lā
- 1029- Cümle iderler anda şehādet
Bulur mü'ezzīn cāy-ı selāmet³
- 1030- Bir miskiden kūh yarada Mevlā
Cümle mü'ezzīn çıkalar a'lā
- 1031- Görmezler anlar hevl-i hisābı
Hem feza⁴ ekber zerre 'itābı
- 1032- Diler isen dü-ālemde şānı⁴
Terk itme okı beş vaqt ezānı

35a

Vezin: Fāilātün Fāilātün Fāilün

- 1033- Ey birāder ol mü'ezzīn her zamān
Gör ne dir ḥaqqında ol faḥr-i cihān
- 1034- Bir mü'ezzīn kılsa bāke ibtidā
Başına qor dest-i kudret ol Hudā
- 1035- Āḥir olinca kadar ol dem ezān
Ḥıfz-ı Bārī'de olur bī-şekk gümān
- 1036- Qankı şehṛ içre ola mü'ezzīn keşīr
Ref' ider ālām-ı şiddet ol Naşīr
- 1037- Hem buyurdı ol Resūl-i bā-şafā
Cennet ile zāminem beş kimseye
- 1038- Evvelā ol şāliḥa olsa zenān
Rāzı ola zevci andan her zamān
- 1039- Birr-i vālid olsa daḥı bir püser
Her zamān hoşnūd ola māder peder

¹ hūzn ü melālī: hūzni melālī M.

² Oğur ezānı şavtı hoş anda: Ezān oğur hoş şavt ile anda M.

³ cāy-ı selāmet: 'afv-ı selāmet M.

⁴ Diler isen dü-ālemde şānı: Dü-ālemde diler isen şānı G.

- 1040- Bir de rāh-ı Mekke'de kılan vefāt
Bir dahı şāhib-i hulk ahsen şifāt
- 1041- Hem beşinci ol mü'ezzīn kim ezān
Ol rızā-yı Hakk için okur hemān
- 1042- Kāmet ile hem ezānsız ey 'amū
Cem' olup bir mescide kılsa kamu
- 1043- Kāmet ile hem ezān ile bir er
Tertīb üzre münferid kılsa eger
- 1044- Ol cemā'atden sevābı çok ola
Onca ecri defterinde yazıla
- 1045- Kim ezān ile ikāmetle¹ kıılır
Çok melekler gelüben bile kıılır²
- 1046- Ol ki ezānsız hem ikāmetsiz kıla³
Ol melekler uyuben kılmaz bile
- 1047- Sünnet oldu kim çıka yüksek yere
Ref'-i şavt ile gerek ezān vire
- 1048- Çün mināre oldu hoş bid'at hasen
Var iken çık aña yerde okuma sen
- 35b 1049- Hem ezānı okı şavt ile ref'^c
Taḥfīf idüp kāmeti eyle serī^c
- 1050- Kāmet ile hem ezānuñ arası
Lāzım oldu rub'-ı sā'at küyesi
- 1051- Liki küymez ol şalāt-ı mağribe
Küyülür mü'ezzīn mināreden ine
- 1052- Kāmet ide hem ezānı okıyan
İllā ızın ile okur gayrı hemān
- 1053- Hem seferde olsa şahrāda bir er
Okuyup ezān virür kāmet diger
- 1054- Lāzım oldu hem mü'ezzīne 'ayān
Dikkat ile gözleye vakt-i ezān
- 1055- Bula tā kim ol sevāb-ı ekserī
Vakti gözle olma cānım serserī

¹ ezān ile ikāmetle: ikāmetle ezān ile M.

² bile kıılır: ḥāzır olur M.

³ kıla: ola M.

- 1056- Lāzım oldu dīnlemek daḥı ezān
Bil daḥı maʿnāsını zāhir ʿayān¹
- 1057- Oldı çün maʿnāsı “ḥayye ʿale’l-felāḥ”²
Kim necāta bāʿış ey ehl-i şalāḥ
- 1058- Tabʿiyet lāzım ezānda kavı ile
O müezzīn didüğini di bile
- 1059- Dise “ḥayye ʿale’ş-şalāḥ” nādī³ olan
Di ve “lā-ḥavle ve lā-ḳuvveh”⁴ hemān
- 1060- Çünki “ḥayye ʿale’l-felāḥ” eyledi bāk
Māşāʿallāḥ di sen āḫirine dek⁵
- 1061- “E’ş-şalāt ḥayrun mine’n-nevm”⁶ itse şavt
Di şadaḳte ve bi’l-ḥaḳḳı naṭaḳte⁷
- 1062- Bākīsini di ber-ā-ber ey hümām
Tut lisānın söyleme lafz u kelām⁸
- 1063- Söylese bir men⁹ okunurken ezān
Ḥalet-i nezʿinde tolaşur lisān
- 1064- Ol şehādet lafzı gelmez diline
Düşer ol iblīs laʿīnūñ eline
- 1065- Bu ezān vaḳtinde kılmak güft u gū
Fāsıḳ u fācır nişānı oldı ḥū¹⁰
- 36a 1066- Bu ḥadīse iʿtikād it al ögüt
İşleme iş söyleme eyle sūkūt
- 1067- ʿĀyişe anamız ol ḥayrū’n-nisā
Yün egirirken ezān olsa nidā
- 1068- Şaluben şūfını destinden¹¹ hemān
Ol küyerdi āḫir olunca ezān

¹ Beyitten sonra M. nüshasında bir beyit daha bulunmaktadır:

İmdi bil maʿnā-yı ḥayye ʿale’ş-şalāḥ / Mescide ḥāzır oluñ bu vaḳt-gāḥ

² “Haydi kurtuluşa” anlamındadır.

³ nādī: müezzīn M.

⁴ “hiçbir kuvvet ve kudret yoktur.” anlamındadır.

⁵ E. ve G. nüshalarında beyitle ilgili olarak derkenarda “Māşāʿallāḥü kâne ve mā lem-yeşe’ lem-yekün (manası: Allah’ın dilediği şey olur, dilemediği şey ise olmaz.)” cümlesi yer almaktadır.

⁶ “Namaz uykudan daha hayırlıdır.” anlamındadır.

⁷ “Doğru söyledin, hakkıyla konuştun.” anlamındadır.

⁸ lafz u kelām: lafz kelām M.

⁹ bir men: biri M.

¹⁰ ḥū: bu M.

¹¹ destinden: elinden M.

1069- Bu işinden itdiler aña su'âl
Dir buyurdi ol Resûl-i Zû'l-Celâl

1070- Kim ola bir iş okunurken ezân
Ola şeytânun naşibi ol hemân

1071- Ger dilerseñ¹ bulasan fevz ü necât
Her ezân ardınca okı e's-şalât

Kaşıde-i Ezân²

Vezin: Mefâ'ilün Mefâ'ilün Feülün

1072- Eyâ ihvân simâ' eyle mü'ezzînün şadâsından
Haķikat güş-i cân³ eyle mü'ezzînün şadâsından

1073- Budur hüccet budur bürhân budur ol da'vet-i Raḥmân
Olur mü'min olan yakḳân mü'ezzînün şadâsından

1074- Mü'ezzîn da'veti açar işidir iblîs-i nâ-çâr
Otuz mil yer kadar kaçar mü'ezzînün şadâsından

1075- Ne kim var ol cemâdâtdan işidir hep bu da'vetden
Uyanur ḥâb-ı ğafletden mü'ezzînün şadâsından

36b

1076- Uyanur hep kamu zî-cân ider güş-i şafâ ḥayvân
Niçe uyanmasun insân mü'ezzînün şadâsından

1077- Münâfîk oḥıdur ezân işidir okıyan yazan
Bulur haķḳ-ı tarîḳ azan mü'ezzînün şadâsından

1078- Budur mü'minlerün şanı Hudâ'nun luṭf-ı iḥsânı
Uyanur 'ârifün cânı mü'ezzînün şadâsından

1079- Niçeler ḥâb-ı ğafletde yaturken leyl-i zulmetde
İşidüp kala ḥayretde mü'ezzînün şadâsından

1080- Niçe ḥûb lafz ḥûb aşvât idüp bülbül-veş naḡamât
Olur güş ile hûş gârât mü'ezzînün şadâsından

1081- Niçeler açuben gözin siler âb-dest ile tozin
Çivirir mescide yüzün mü'ezzînün şadâsından

1082- Niçe ġâfil niçe nâ-dân perest dünyâ olup sekrân
Töķunmaz sem'ine her-ân mü'ezzînün şadâsından

1083- Niçesi gül bilüp ḥârı alup ḳoynına aḡyârı
Olup ger sem'-i esrârî mü'ezzînün şadâsından

¹ dilerseñ: dilerseñ M.

² E. 36a G. 36a M.41a

³ güş-i cân: güş u cân M.

- 1084- Namāza kâhil olan er çeker yorganını ber-ser
Olur gâyet ile muṣṭar mü'ezẓînün şadāsından
- 37a 1085- Ezāna kıl nazar el-ḥaḳḳ virür İslām'a fer revnaḳ
Belālar ref' ider ol Ḥaḳḳ mü'ezẓînün şadāsından
- 1086- Maḳālāt-ı ezāndur hoş simā ile şafā kıl nūş
İdüp da'vet-necātı gūş mü'ezẓînün şadāsından
- 1087- Bu nuşh u pendimi diñle tarīkat izini izle
Cemā'at yolını gözle mü'ezẓînün şadāsından
- 1088- Şerīf olmağıl nā-dān çü fırsat eldedür davran
Ḳulağūñ kesmegil her-ān mü'ezẓînün şadāsından

Faṣl-ı Evḳāt-ı Şalāt¹

Vezin: Fāilātün Fāilātün Fāilün

- 1089- Vaḳtini gözle namāzuñ ey oğul
Ḳılma vaḳtinden evel olma 'acül
- 1090- Teḥīr ile vaḳti fevt itme aḥī
Ḳıl namāzı vaḳt-i evṣaṭda daḥı
- 1091- Tañ namāzın ta'cīl it rüz-ı şitā
Yaz güninde teḥīri oldı revā
- 1092- Yaz günü ḳo zührü tebrīd eyle sen²
Gün şararmadan ikindi ḳılasın
- 1093- İtme teḥīr şām namāzını digər
Ḳılma daḥı var iken günden eṣer
- 1094- Efḍal oldı sūls-i leylde ḳıl 'iṣā
'Özr olunca vaḳt-i evvelde³ revā
- 1095- Teḥīr itmez bu namāzı 'ākıl er
Teḥīr eyler⁴ ol ki bilmez ḥayr u şer
- 1096- Teḥīr iden iblīsün yoldaşıdur
Teḥīr itmez ol ki şālih kişidür

37b *Vezin: Müste'filātün Müste'filātün*

¹ E. 37a G.37a M. 42a

² tebrīd eyle sen: vaḳt-i āḥere M.

³ vaḳt-i evvelde: ta'cīl itmesi M.

⁴ eyler: ider G., M.

- 1097- Evkāt-i ḥamsūn aşlın birāder
İşit ideyim saña ser-ā-ser
- 1098- Kıldı şalāt-ı şubḥ evvel Ādem
Atdı cihāna çün Ḥālīk-ı a^czam¹
- 1099- Tolandı güneş irişdi zulmet
Ol gice gördi çok ḥavf u ḥaşyet²
- 1100- Çün şubḥ-ı şādīk eyledi cevlan
Kıldı teṭavvu^c şükrāna ol ān
- 1101- Maḳbūl olup ol der-gāh-ı izzet
Kıldı bize Ḥaḳḳ farz-ı muvaḳḳat
- 1102- Öyle namāzın kıldı Ḥalīlī
Gördi çü efzūn luṭf-ı Celīl'i
- 1103- Buldı ḥalāşı çār u belādan
Diñle idem ol şun^c-ı Ḥudā'dan
- 1104- Kırmışdı³ Nemrūd putlarını hep
Kırtardı anlar şerrinden ol Rabb
- 1105- İkinci oldu çün nāra biryān
Ol āteş oldu aña gülīstān
- 1106- Üçüncü luṭf-ı in^cāmı diñle
Kıldı helāk ol Nemrūd'ı Mevlā
- 1107- Dördüncü luṭfı hoş diñle ey cān
Zebḥe fidā koç göndürdi Sübhān⁴
- 1108- Oldı çü tekmīl çār luṭf u izzet
Bilgil ki sâ^cat zuhr idi ol vaḳt
- 1109- Şükrāna kıldı dört rek^cat ol ān
Geldi bize hoş farz ile bürhān
- 1110- Hem kıldı evvel ol ʿaşrı Yūnus
Çün oldu balık ḳarnında maḥbūs
- 1111- Zarf olmuş iken ol çār-zulmet⁵
Şeb mā³-i baṭn ḥūt ile vahşet

¹ Ḥālīk-ı a^czam: Ḥallāk-ı ʿālem M.

² ḥavf u ḥaşyet: ḥavf ḥaşyet M.

³ Kırmışdı: Kılmışdı G.

⁴ Sübhān: Yezdān M.

⁵ çār-zulmet: çār u zulmet E., G., M.

- 1112- Çıkardı batn-ı mähiden ol vaqt
Buldı halâş dört zulmetden el-ḥaḳḳ
- 38a 1113- Şükrānesi çün dört dürlü in‘ām
Kıldı teṭavvu‘ dört rek‘at ilhām
- 1114- Maḳbül olup ol der-gāh-ı ‘izzet
Nefl oldı bize farz-ı muvaḳḳat
- 1115- Kılmıṣdur ‘İsā aḥṣam namāzın
Üç rek‘at olmaḳ bil aṣl-ı rāzın
- 1116- Kāfirler itdi çün aña vehtān
Didiler aña ‘İsā bin Yezdān
- 1117- Hem tengri üç diyüp muḥaḳḳaḳ
Pes¹ ‘İsā Meryem hem biri ol Ḥaḳḳ
- 1118- Pes iki rek‘at nefy oldı isnād
Müşriklerüñ ol ḳavline ezdād
- 1119- Maḥşüşdur Ḥaḳḳ’a pes ulūhiyyet
Müşbitdür anı üçünci rek‘at
- 1120- Maḳbül idüp ol Ḥallāḳ-ı Yezdān
Kıldı bize hem farz ile iḥsān
- 1121- Yatsuyı kıldı Mūsā bin ‘İmrān
Gider iken ol Medyen şehrinden
- 1122- Dört dürlü nesne çün oldı vāḳi‘
Gördi Ḥudā’dan luṭf-ı şanāyi‘
- 1123- Pes ḥavf-ı Fir‘avn ol ḥüzni-i Hārūn
Evlād ḥüzni ḥasretle maḥzūn
- 1124- Geldi nübüvvet Tūr-ı Sīnā’da
Kıldı kelām Ḥaḳḳ vaḳt-i ‘iṣāda
- 1125- Ol çār-ğamdan² buldı ḥalāşı
Şükrāna kıldı dört secde ḥāşı
- 1126- Der-gāh-ı Ḥaḳḳ’da çün oldı maḳbül
Farz oldı me‘mūr olundı her ḳul
- 1127- Diñle bu vitrūñ aṣlından ey cān
İdem saña ḥoş pinhān u a‘yān

¹ Pes: Bir M.

² çār-ğam: çār u ğam E., G., M.

- 1128- Şāhib şefā'at sulţān-ı dāreyn
Oldı müşerref ol kabe kavseyn
- 1129- Bū-Bekr aña kılmışdı vaşıyyet
‘Arşı göricek ey kân-ı şefkāt
- 38b 1130- Kıl baña mahşûş bir rek‘at ol ān
Bā‘iş-i mağfūr eyleye Yezdān
- 1131- ‘Arşı göricek çün oldı hāmûş
Oldı sipārîş anda ferāmûş
- 1132- Nefsi içün ol bir rek‘at ol cān
Kıldı oturdı ka‘deye ol ān
- 1133- Oturma didi pes geldi Cibrîl
Ebū-Bekr’ün vaşıyyetin kıl
- 1134- Tırdı kıyāma şāh-ı risālet
Çünkü¹ teşehhüd kıldı kırā‘at
- 1135- İrdi hitāb-ı ‘izzet Hudā’dan
Tır bir rek‘at kıl cān u dilden
- 1136- Kıldı Habîb’i fi’l-hāl itā‘at
Çünkü okudı el-ḥamd tamāmet
- 1137- Keşf oldı ol dem ṭamunuñ ehli
Hal itdi destin çün gitdi ‘aqlı
- 1138- Çün saçdı kevşer ol peyk-i ḥazret
Pes geldi ‘aqlı buldı ifākāt
- 1139- Tekbîr ile el bağladı ol ān
Kunut okudı ol demde ey cān
- 1140- Evvelki rek‘at nefl oldı sünnet
Vacib olur vitr ikinci rek‘at
- 1141- Üçünci rek‘at farz oldı ey cān
Tāriki fāsiḳ münkiri küfrān
- 1142- Tafşîline yok nazm ile tākāt
‘Ākıllara bu eyler kifāyet

Ḳaşıde-i Evkāt-ı Şalāt²

Vezin: Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

¹ Çünkü: Çünkim M.

² E. 38b G. 38b M.- (Kaside E. ve G. nüshalarında sayfanın derkenarına ters olarak yazılmıştır.)

- 1143- Bu nuş u pendimi diñle namāzuñ vaqtini bil sen
Ne dirsem sözimi añla namāzuñ vaqtini bil sen
- 1144- Her iş vaqtindedür mergüb namāzuñ ta'cīlidür hūb
Hudā'ya nāsa ol maḥbūb namāzuñ vaqtini bil sen
- 1145- Muḳaddem āb-dest almaḳ ne hoşdur mescide gelmek
O baḥr-i raḥmete ṭalmaḳ namāzuñ vaqtini bil sen
- 1146- Dile eşgāli ṭoldurma yüzün nūrını şoldurma
Şaḳī iblīsī güldürme namāzuñ vaqtini bil sen
- 1147- Göz atduñ ise beş vaqtin muşallī adıñı daḳduñ
Şeyāṭini oda yaḳduñ namāzuñ vaqtini bil sen
- 1148- Namāza vaqt ile ṭurduñ hemān şemşīre el urduñ
La'īn iblīsī öldürdüñ namāzuñ vaqtini bil sen
- 1149- Şerīf'üñ nuşına vir gūş yüzüñ nūr ola gönül hoş
Muḳayyed ol oturma boş namāzuñ vaqtini bil sen

Faşl-ı Fī Fezā'ilü'ş-Şalāt¹

Vezin: Fāilātün Fāilātün Fāilün

- 1150- Çünki bildik bu namāzuñ aşlını
Diñle cānım izdiyād-ı fażlını
- 1151- Bu namāzdur ḳurbet-i Yezdān'a yol
Bu namāz ile varur Raḥmān'a ḳul
- 1152- Gör ne buyurdi Resūl-i kā'ināt
Ümmetim mi'rācıdur didi şalāt
- 39a 1153- Bu şalāt-ı ḥams için bir hoş mişāl
İdüben didi Resūl-i Zü'l-Celāl
- 1154- Aḳsa bir ḳul ḳapusından nehr-i cār
Günde beş kez yüz² yumaḳ idinse kār
- 1155- Ḳala mı hīç anda kirden bir eşer
Hoş meşel ḳılmış Resūl-i mu'teber³
- 1156- Bu şalātuñ āb-ı pāk ile kişi
Yayḳayup zenbini ḳalmaz şerr işi
- 1157- Pes hużūr-ı ḳalb ile olan namāz
Maḥv ider zenbi şaḡāyir hīç ḳomaz

¹ E. 38b G. 38b M. 44a

² yüz: rü M.

³ Hoş meşel ḳılmış Resūl-i mu'teber: Hoş meşeldür bu namāza mu'teber M.

- 1158- İki vaqtũn arasındaki günāh
Bu namāz ile olur maḥv tebāh
- 1159- Mescide giden kişinũn adımı
Şayılup olur melekler ḥādımı
- 1160- Yazılır her ḥaṭvesine bir sevāb
Her ne deñlü¹ olsa var eyle ḥisāb
- 1161- Ol Resūlu'llāh buyurdu ey ḥümām
Kim kıla kırk gün cemā'atle müdām
- 1162- Şöyle kim kılmaya bir rek'at vefāt
Yazılır nārdan ḥalāşına berāt
- 1163- Ol Ḥabību'llāh didi ḥayrũ'l-enām
Pes² namāzı kılan āb-destle tamām
- 1164- Pes rükũ'ı hem sücũdı şart ile
Ta'ẓīm ile ta'dīl-i erkān ile
- 1165- Ol namāz dir niçe ḥıfẓ itdũn beni
Ḥıfẓ ide Ḥaḳḳ her belıyyātdan seni
- 1166- Şāhibine oluben nūr-ı ziyā
Açılur ol rāh³-ı ebvābü's-semā'
- 1167- Qalmayup Ḥaḳḳ ile beyninde ḥicāb
Qurbet-i Raḥmān'ı bula müsteṭāb
- 1168- Şāhibine oluben her-dem şefī'c
İde maḳbũle niyāzın ol Refī'c
- 1169- İtmese mezkūr şurũṭa ihtimām
Olmasa ḳalb-i ḥuzũr ile tamām
- 39b 1170- Beni niçe zāyī'c itdũn dir namāz
Eylesũn zāyī'c seni ol bī-niyāz
- 1171- Ola pes bir zulmet aña reh-nümā
Oluna aḡlāḳ aña bāb-ı semā'
- 1172- Eski ḥırḳa gibi yırtup atalar
Şāhibinũn yüzine hem⁴ çarpalar
- 1173- Ol Resũl itdi idem size beyān
Ġāyet ile kim durur ḥırsız 'ayān

¹ Her ne deñlü: Ne kadar çok M.

² Pes: Bu M.

³ rāh: bāb G.

⁴ hem: ḥōd M.

- 1174- Pes şahābe didiler kim yā Resūl
Sen bize bildir o sārıkdan uşūl
- 1175- Ol Resūlu'llāh buyurdi sārık o
Kim çalar çırpar namāzdan rū-be-rū
- 1176- Pes rükū'ı secdesi nākış olur
Yok huşū'ı uşda ol sārık olur
- 1177- Bu namāz mikyāl olupdur ey sa'īd
Hoş muṭaffīflere var veyl ü va'īd
- 1178- Hem buyurdi ol Resūl-i mu'teber
Bu namāz ehline hūb müjde eşer
- 1179- Pes giden mescidlere leyl ü zūlām
Rūz-ı mahşer yūriye nūr ile tām
- 1180- Baḳ namāzuñ fazlına ey merd-i zād
Ol Resūlu'llāh didi kaç dürlü ad
- 1181- Bu namāz merzāt-ı Rabb'dur ey 'amū
Hem sever anı melā'ikler kamu
- 1182- Ma'rifet nūrı vū hem aşl-ı ĩmān
Enbiyālar sūnnetidür her zamān
- 1183- Hem kabūl ĩcāb-ı a'māl-i du'ā
Arturur rızkın berekātın Hūdā
- 1184- Rāḫatü'l-ebdān buyurdi hem silāḥ¹
Olur hem şāḫibi a'dādan felāḥ
- 1185- ĩblīsüñ bīzārıdur ikrāḥ ile
Hem şefī'dür ıssına 'Azrā'ıl'e
- 1186- Hem fīrāş-ı ḳabr olur daḫı sirāc
Mūnis-i ḳabr olup eyler imtizāc
- 40a 1187- Mūnkereynüñ hem cevābıdur āsān
Ḳabrinüñ zūvvārıdur ol her zamān
- 1188- Rūz-ı mahşer sāyedür hem tāc-ı ser
Hūlledür egninde² hem nūr ey pūser
- 1189- Hāḳḳ ḳatında ḫuccet ü bürhānıdur
Hem daḫı ol eşḳal-i mīzānıdur

¹ silāḥ: şalāḥ M.

² enginde: egnine M.

- 1190- Reh-nümādur ol şırāt üzre yürür
Hem siperdür ʔamuya karşı ʔurur
- 1191- Cennetüñ miftāhıdur hoş bu namāz
ʔurbet-i Hakk'dur ʔabul olur niyāz
- 1192- Rüz-ı mahşer olıcağ vezn ü hisāb¹
İdeler evvel namāzdan fetḥ-i bāb
- 1193- Nakş olursa farz namāzından eger
Zamm olur ol² nāfileden muʔteber
- 1194- Çünki yokdur bu hadīse reyḥ ü şekk
İtmeyelim gel bu sünnetleri terk
- 1195- Gitmeyelim nefis-i emmār izine
Uymayalım ol ʕadūñ sözine
- 1196- Ümmet olan kılmalı hoş sünneti
Dimez Aḥmed kılmayana ümmetī
- 1197- Bir zamāna ırmışüz kim³ ey hümām
Terk olunmış⁴ nefl ü sünnet fi'l-ʕavām⁵
- 1198- Gör ne buyurdi Resul-i Müsteʕān
Olisardur ümmetim çün bir zamān
- 1199- ʔalmaz İslām illā ol ismi ʔalur
Hükmi- ʔurʕān ʔalmaz ol resmi ʔalur
- 1200- Hem mesācidler müzeyyin bī-ḥisāb
ʔalb-i müʔminler ola ḥālī ḥarāb
- 1201- Ola ʕālimler daḥı eṣrār-ı nās
Ehl-i fitne olalar hep keʕn-nuḥās
- 1202- Gör ne buyurdi Resul-i muḥterem
Rüz-ı mahşer ʔopıcağ cümle ümem
- 1203- Gele bir fırḫa ümemden zen ricāl
Pes münevver yüzlü ol kevkeb miṣāl
- 40b 1204- Pes melekler ideler ol fırḫaya
Ne sebebden irdüñüz bu rütbe

¹ vezn ü hisāb: vezn hisāb M.

² Zamm olur ol: Zamm ideler M.

³ Bir zamāna ırmışüz kim: Gelmişüz hoş bir zamāna M.

⁴ olunmış: kılınmış G, M.

⁵ fi'l-ʕavām: ḥāş u ʕām M.

- 1205- İdeler bizler işidirdik ezān
Āb-dest almağa tururduķ hemān
- 1206- Geleler bir fırķa vechi māh-tāb
Vireler sā ile bu resme cevāb
- 1207- Gūş iderdik āb-dest ile ezān
Der-‘aķab olurduķ mescide¹ revān
- 1208- Gele bir fırķa daķı idüp şitāb
Yüzlerinüñ nuri mişl-i āf-tāb
- 1209- Vireler anlar cevābı hoş temīz
İşidirdik bāk önin mescidde biz

Ḳaşıde-i Fezā’ilü’ş-Şalāt²

Vezin: Mefā’ilün Mefā’ilün Mefā’ilün Mefā’ilün

- 1210- Şalāta muķayyed³ ol namāzdan bī-ķaber olma
Dü-‘ālemde müeyyed⁴ ol namāzdan bī-ķaber olma
- 1211- Gelür vaķtı şitāb eyle kaçanlara ‘itāb eyle
Gönülde yaz kitāb eyle namāzdan bī-ķaber olma
- 1212- Namāza gel ķadīm ol sen kılanlara ķadīm ol sen
Şiddīķlara nedīm ol sen namāzdan bī-ķaber olma
- 1213- Göz at ezān āvāz ile ķanā‘at eyle az ile
Ķonuşma bī-namāz ile namāzdan bī-ķaber olma
- 1214- Olur bir iş saña düşvār ķamudan mescide öñ var
Günāhları ķamu dökvar namāzdan bī-ķaber olma
- 1215- Namāzuñ fazlı çok ģāyet ķatı çok ģaķķına āyet
Sözüm tūt diñle nihāyet namāzdan bī-ķaber olma
- 1216- Uyan ģafletden ey nā‘im şalāt-ı ģamse ol ķāyim
Şerīf üñ nuşķı bu dā‘im namāzdan bī-ķaber olma

Der Beyān-ı Fezā’il-i Mesācid⁵

Vezin: Mefā’ilün Mefā’ilün Fe‘ülün

- 1217- Şerīf di mesācidden ķaberler
Ķo pendün iķre her fenden eşerler

¹ olurduķ mescide: mescide olurduķ M.

² E. 40b G. 40b M.- (Kaside E. ve G. nüshalarında derkenarda yer almaktadır.)

³ muķayyed: muķayyid G.

⁴ müeyyed: müeyyid G.

⁵ E. 40b G. 40b M. 46a

- 1218- Ȧudā’nuñ beytidür cümle mesācid
Ziyāret ile varur aña ‘ābid
- 1219- Ȧadīs-i kuds ile Mevlā buyurdı
Mesācidler şerāfetin tıyurdı
- 1220- Mesācidler durur dārım didi Ȧaqq
Anuñ ‘ammārı züvvārımdur el-Ȧaqq
- 1221- Beşāret aña cismi gönlü tāhir
Gelüp mescidlerimde ola zāyir
- 1222- Olan lāyık budur kim aña ikrām
İdem züvvār olana luṭf u in‘ām
- 1223- Buyurdı bu Ȧadīsı şāh-ı ‘ālem
Mesācidler Ȧudā’nuñ dārıdur hem
- 1224- Gelen züvvār mü’min cümle mihmān
Dağı oldı mevā’id nūr-ı Ȧur‘ān
- 1225- İyen kimse Ȧudā beytinde iç‘ām
Olur lāyık-ı rahmet her seher şām
- 1226- Emīn olur ‘azāb-ı Ȧaqq’dan her-ān
Özine eyler ol Ȧaqq’ı niḡeh-bān
- 41a 1227- Mişālim var buña hoş ey birāder
Derün güş ider ‘ākıl olan er
- 1228- Cihānda var vezīr ü mīr ü a‘yān
Umar ṭab‘-ı gedā anlardan ihsān
- 1229- Tevāzu‘la iderler niçe ta‘zīm
Olalar maḡhar-ı ihsānla mükrim
- 1230- Olur ba‘zı şīrīn ṭab‘-ı muvāfık
Sever a‘yān olur fi‘l-i muṭābık
- 1231- Gider bābına gelür şubḡ u şāmı
Görülür sāyesinde her merāmı
- 1232- İde ger bir ḡuşūḡda kīn ol ednā
Kesilse pāyı yakılmazsa eşnā
- 1233- N’ider a‘yān olan ol şāh u ya mīr¹
İder elbetde ol ednāyı tekdīr
- 1234- Ȧudā’nuñ beytini terk iden insān
Nic’ olur cānım ol ḡālīş² Müsülmān

¹ şāh u ya mīr: şāh ya mīr M.

² ḡālīş: mü’min M.

- 1235- Olur elbetde lāyık ol ʿiṭāba
Niçe taʿzīr ile dürlü ʿiḳāba
- 1236- Buyurdı hem Resūlu'llāh işit cān
Ḳıluñ beş vaḳt namāz mescidde her-ān
- 1237- İki rekʿat ḳılan mescidde dāḫil
Ḳılan biñ rekʿat olmaz aña vāşıl
- 1238- İmām ile daḫı olsa bir ādem
Yigirmi beş şevāb yazılur ol dem
- 1239- İmām ile ḳılursa ger iki er
Şevābı yazılur pencāh u defter
- 1240- Cemāʿat üç ola bir de imāmı
Şevābı yazılur yüz bā-tamāmı
- 1241- Ḳaçan ondan ziyād olsa cemāʿat
Olunmaz ecir vaşf itmege ṭāḳat
- 1242- Ne deñlü ola çok buña ḳıyāş it
Cemāʿat gözle eşğālī ferāğ it
- 1243- Buyurdı hem Resūl-i faḫr-i ʿālem
Varuñ cehd ile siz öñ şaffa aḳdem
- 41b 1244- İmāmuñ ol ḫizāsında ber-ā-ber
Anuñçün yüz şevāb ḳayd ola¹ defter
- 1245- Tūranlar sağ ṭarafda ol imāmuñ
Şevābı yazılur yetmiş beş anuñ
- 1246- Olur elli şevāb şol cānibinde
Yigirmi beş olur sāʿirlerinde
- 1247- Buyurdı hem Resūlu'llāh bu vaʿdi
Cemāʿatle namāza idüñ ʿahdi
- 1248- Saʿīd olan cemāʿat eylemez terk
Müdāvim olmağa ʿahdi ider perk
- 1249- Şaḳīdür terk iden dāʿim cemāʿat
Getürmez ʿacz aña ehl-i saʿādet
- 1250- Ḳılur bir şahş cemāʿat ile her-ān
Şehādet eyleyüñ oldur Mūsūlmān
- 1251- Gelür ol rüz-ı maḫşer hep mesācid
İderler ulu ḳiçi hep müşāhid

¹ ola: oldı G.

- 1252- Girürler pes aña ehl-i cemā'at
Şırâtı geçübün görmez fazāhat
- 1253- Olinca böyle ey cānım birāder
Nişin ol mescid içre vakt-i ekser¹
- 1254- Uşanma hoş otur mihrāba karşı
Uşanmaz çün semek baħr-āba karşı
- 1255- Münāfık uşanur mescid 'abesdür²
Şanasın ol ke-ţayr-ı fi'l-kafesdür³
- 1256- İden ta'mir yapan mescid cihānda
Yapar Hallāk'ı⁴ bir kaş ol cinānda
- 1257- Giderse biri mescidden ğubārı
Günāhlardan ider Hallāk'⁵ 'ārī⁶
- 1258- Virilür aña dört yüz hacc şevābı
Vü dört yüz kerre kılmışca cihādı
- 1259- Āzād itmiş gibi dört yüz ğulāmı
Dağı tutmuşca dört yüz gün şıyāmı
- 1260- Bıraksa bir haşır mescidde ey yār
Aña yetmiş melek göndüre Ğaffār
- 42a 1261- İderler tesbīh istiğfārı her-bār
Haşırda nitekim anda eşer var
- 1262- Çıkarsa bir avuç andan türābı
Uhud Tağı kadar olur şevābı
- 1263- Cidār⁷-ı mescide meş itse desti
Murādı zīnet⁸ olmak ise kaşdı
- 1264- Yazılur her bir ışba' için ol ān
Ki seksen yıl 'ibādet eylemiş cān
- 1265- O mescidde olan cümle melekler
İlā yevmü'l-kıyām eyler dilekler

¹ Beyit G. nüshasında "Nişin ol vakt mescid içre ekser" şeklinde derkenarda düzeltilmiştir.

² Münāfık uşanur mescid 'abesdür: Uşanur ol münāfık aña besdür M.

³ "kafes içindeki kuş gibi" anlamındadır.

⁴ Hallāk'ı: Hallāk G.

⁵ Hallāk: Hallāk'ı M.

⁶ 'ārī: arı M.

⁷ Cidār: Dīvār M.

⁸ zīnet: tezyīn M.

- 1266- Münāsib var hikāyet muhtaşar cān
Ri‘āyet kıl mesācidlere her-ān
- 1267- Girür Mescid Hārām’a bir Yahūdī
Degil iken aña lāyık vücūdī
- 1268- Nazar ta‘n ile bakarken aña bol
Cidār-ı Ka‘be’de gördi muḥaṭ ol
- 1269- Varup siler dīvārdan anı ol ān
Ḳalensüti¹ uçar başından a‘yān
- 1270- Ḳopar ardınca börki oldı ğā‘ib
Ḳalur ḥayretde fikr eyler² ‘ācāyib
- 1271- İder hātif aña ol dem nidāyı
İşidir³ ol Yahūdī bu şadāyı
- 1272- Degilsin rāzı beytimde ğubārı
Silüben eyledüñ çirkīni arı
- 1273- Senüñ küfrüñe rāzı olmazuz biz
Gerekdür kim Müsülmān olasın tīz
- 1274- Eger alduñsa sen⁴ bu kışşadan dem
Mesācidlere ol mi‘mār her-dem
- 1275- Süpür pāk eyle anı her denesden
Ḳoma beyt-i Hudā’da ḥār u ḥasdan
- 1276- Otur ādāb ile dime kelāmı
Taḥaddüs eyleme dünyā merāmı
- 42b 1277- Degil mescid içi cāy-ı tekellüm
Gerekdür Ḥālīk’a ḥāl-i tazallum
- 1278- Fenādur ğüft ü ğū mescidde her-bār
Sükūt itmek olur ḥüsn-i edeb-kār
- 1279- Nebīlerden biri mescid içinde
İder ol ḳavmini ğıḳḳa ikende
- 1280- Çıkup kendi koyun güdmege ol ān
Sibā‘iden gelür bir zı‘b ḥayvān
- 1281- Tekellüm eyler ol peygamber ile
Biraz şoḥbet iderler birbirile

¹ Kelimenin aslı şapka anlamına gelen “ḳalensüve / ḳalensöve”dir.

² eyler: ider M.

³ İşidir: İder ğüş M.

⁴ alduñsa sen: alduñ ise M.

- 1282- Nebî ider o  urda ey sib  
Yem n it k lmayas n zarr-ı r  ¹
- 1283- Koyunlarıma  ahd it degmeyesin
Olara s  -i ka dı itmeyesin
- 1284- İder zi b eyler isem ger  ıy net
Olam  ol kimseden a be    nekbet
- 1285- K lur mescidde ol d ny  kel m 
İder ol  u l-i d ny dan mer m 
- 1286- Degilken secdede c  iz kır  at
O tesb   c y dur degil til vet
- 1287- Fer  iz   n olan ebn -i mi m r
Ni esi ola c  iz anda g  t r
- 1288-  ud -y  h fz k l g  li lis n 
Tekell m k lmaya d ny  fes n 
- 1289- Lis na almayalım h   kel m 
Diyelim t   al t ile sel m 

 a  de-i Na -ı Mes cid²

Vezin: Mef     n Mef     n Mef     n Mef     n

- 1290- Mes cidden g zel yer yok olur anda g    l r  at
K b l olur dilekler  ok olur a    mer m   cet
- 1291- Mes cid beyt-i Ra m n'dur mev  id   n-ı Yezd n'dur
T   m  n r-ı K r  n'dur  ekerden t tludur g  yet
- 1292- Fen da  o  olan c    a a  ok  arf ider m  l 
Bu s zde   ccet icm     ad   den var del l   yet
- 1293-   m ret k l suva  eyle d v rlarını a  eyle
G zel yerd r t ra  eyle ma  m it sa a  o   adet
- 1294- D - lemd  mek ndur     ber t-m m ya  ya  and  l a 
 Ad  ibl si  ahr it ba  id p i l   ile t  at
- 1295- K birde bulma a yolda    m ret k lma a  ava 
S p r sil p k olup ferr   ne  ret eyle her s  at
- 1296-  er  f vir mescide g    l o g  z ra olup b  b  l
 a  b ol t    K r  n ol m  ez  nlik g  zel   let³

¹ k lmayas n zarr-ı r   : k lmayas n t  ziy n  M.

² E.42b G. 42b M.- (E. ve G. n shalarında kas de derkenarda ters olarak yer almaktadır.)

³   let:   cet G.

Faṣl-ı Niyyet¹*Vezin: Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'lün*

- 1297- Diñle altıncı şurūṭı ey fetā
Niyyet ile kıl namāza ibtidā
- 1298- Hakk kelāmında buyurdı muhlişin
Gel hulūş ile namāza ol qarın
- 43a 1299- Olmaz ihlāş illā niyyetle olur
Ol huzūr-ı kalb ile ecrin bulur
- 1300- Hem buyurdı ol Resūl-i kâināt
“İnneme'l-a'mālū illā bi'n-niyyāt”²
- 1301- Kalb ile bilmek gerekdür kılduğün
Hoş te'emmül eylemekdür didüğün
- 1302- Dil ile dimek sünendür³ mu'teber
Kalb ile şart oldu fikr-i muhtaşar⁴
- 1303- Ol huzūr-ı kalb ile olsa namāz
Hakk katında olunur makbūle rāz
- 1304- Bu huzūr-ı kalb olur niyyetle hāş
Niyyeti hāliş idegör bul hālāş
- 1305- Hem buyurdı bu hadīsi ol Habīb
Var muşallī yok şevābından naşīb
- 1306- Var naşibi çün meşakkatle ta'ab
Ol niçe Hakk'dan kılur ecrin taleb
- 1307- Hoş münacātdur Hudā'ya bu namāz
Pes tezellülsiz kabūl olmaz niyāz
- 1308- Bir gün oğluna dimiş Loqmān Hekīm
Var naşihatım saña mişl-i 'adīm
- 1309- Üç yüz enbiyāya kıldım hizmeti
Cümleden gūş itdim 'ilm ü hikmeti
- 1310- İhtiyār itdim özüme çār-söz
Uşda didim hıfz kıl pendim henüz

¹ E. 42b G. 42b M. 48b² “Muhakkak ki ameller niyetsiz olmaz” anlamındadır.³ sünendür: degildür M.⁴ Kalb ile şart oldu fikr-i muhtaşar: Kalb ile olmak gerekdür muhtaşar M.

- 1311- Nās arasında olursın ger nişīn
Hıfz idüp dilin belādan ol emīn
- 1312- Dīn qarındaş hātūnuñ görsen ‘ayān
Hıfz kıl gözlerüñi sen ol zamān
- 1313- Sen olasın ger ta‘ām üzre celīs
Gözle ol rāh-ı edeb olma hasīs
- 1314- Hem namāza dāhil olduğıñ zamān
Qalbūñi hıfz eyle cānım el-amān
- 1315- Behlül-i Dānā’ya kıldılar su‘āl
Qılmasın niçün namāz söyle maqāl
- 43b 1316- Ol cevābında didi kim ey ‘azīz
İdemem pes qalbimi hālīş¹ temīz
- 1317- Qalb ‘ibādet kıлмаға tāhir gerek
Ol huzūr-ı qalb ile hāzır gerek
- 1318- Geçmeyince mā-sivādan dil ‘ayān
Olamaz menzīl-i maqşūda revān
- 1319- Bir zamānda var idi bir zāhid er
Tırdı ol bir gün namāza ey püser
- 1320- Fātiha Sūresi’ni oqur ‘ayān
Ol qaçan “ıyyāke na‘būd”² dir hemān
- 1321- Geldi Haqq’dan ol hıṭāb-ı kāzibīn
Terk kıldı mülk ü mālın ol hemīn
- 1322- Tırdı bu kez ol namāza ey aḥī
Dir bu kez “ıyyāke na‘būdū” daḥı
- 1323- Bir daḥı ilhām-ı Haqq kıldı zuhūr
Kim yalancısın iken kıлма gurūr
- 1324- Çünkü zāhid eyledi anı simāc
Eyledi hep ehl ü a‘yālın ferāğ
- 1325- Bir daḥı tırdı namāza ol hemīn
İşidür ilhām-ı Rabbi’l-‘ālemīn
- 1326- Geldi kezzābsın deyü Haqq’dan hıṭāb
Gördi zāhid işbu yüzden ıztırāb

¹ hālīş: zāhir M.

² Yalnız sana kulluk ederiz. Fātiha 1/5.

- 1327- Mā-sivā-yı Hakk'ı terk itdi kamu
Ol huzūr-ı kalb ile tırdı girü
- 1328- Okudı pes Fātiha'yı ol zamān
Geldi şadahte hitābı hoş 'ayān
- 1329- Böyle olur Hālik'a lāyık namāz
Bu namāz ile olur maqbūl niyāz
- 1330- Dir Hudā buldı felāhı mü'minūn
Oldılar tā ki namāza hāşicūn
- 1331- Hem buyurdı ol Resūl-i bā-şafā
Haşyet-i kalb olmayan bulmaz vefā
- 1332- 'Arz olur çün Hālik'a pes ol namāz
Ol çürük meyve gibi olmaz lezāz
- 44a 1333- Varsa bir kul bāb-ı şāha desti boş
Bergüzārı olmasa ol şāha hoş
- 1334- Olsa līki 'ayb ile anda nişān
Bā'is-i ta'zīr olur hoş ol zamān
- 1335- Ma'yūb itme sen namāzuñı yaman
Kıl hedāya¹ şāha lāyık her zamān
- 1336- Dir Veheb İbnü Münebbēh bir haber
Şuḥf-ı İbrāhīm'e kılmışam nazar
- 1337- Bu namāz ancaḳ olur andan qabūl
Kibriyāma kim tevāzu' kıla ol
- 1338- Zikrimi kesmez lisānından faṭīr²
Uyumaz yatmaz günāh üzre muşır
- 1339- Ol gözedüp toyurur hem açları
Giydürür 'uryān görür muhtācları
- 1340- Hem ḡarīb olanlaruñ ḡatrın yapar
Hem muşāb ehline rahmetle bakar
- 1341- Pes rivāyet olunur Bū-Bekr-i cān
Ol namāza tırduḡı dem her zamān
- 1342- Şararur şamān gibi rüyı katı
Ḥavf-ı Hakk'dan onca eyler³ hāşyeti

¹ hedāya: hedāyın M.

² lisānından: lisāndan ol M.; faṭīr: faṭīr E., G., M.

³ eyler: kılmur M.

- 1343- Bu namāz ancak tezellülle edeb
Bu huşû^e ancak olur ihzâr-ı kalb

Faṣl-ı Tekbîr-i İftitâḥ¹

Vezin: Mefâ'îlün Mefâ'îlün Fe'ûlün

- 1344- Cemâ'at fazlına olduñ haber-dâr
Şerîfî dikkât eyle aña² her-bâr
- 1345- İſit tekbîr-i ûlâdan ey ihvân
Kelâm-ı Hakk'ı diñle fazl-ı bürhân
- 1346- Anuñ fazlına vardur çok eḥādîs
İdem bir kaç varak pend içre bâḥîs
- 1347- Resûlu'llâh zamânında sa'âdet
Kamu aşḥâba böyle idi 'âdet
- 1348- İderler mescide hep ihtimâmı
Var idi her birinüñ bir maḳâmı
- 44b 1349- Varınca mescide anda turlurlar
Namâzı hoş cemâ'atle kırlurlar
- 1350- Namâzdan fâriğ olunca Ḥabîbî
Çivirür yüzini ḥalka ṭabîbî
- 1351- Görür yerlü yerinde hep tamâmı
Degil hiç birinüñ ḥâlî maḳâmı
- 1352- İder ḥamd ü şenâlar Ḥâlik'a hoş
Görince ol şahâbenüñ yeri boş
- 1353- Çıkuben eyler istifsâr o sultân
Marîz ise i'âde eyler ol ân
- 1354- Misâfir ise eyler çok du'âyı
Selâmetlikle eyler hem şenâyı
- 1355- Görür bir gün Ebâ-Bekr'üñ yeri boş
Çıkup taşra su'âl eyler aña hoş
- 1356- Görürem ḥâlî yerüñ mescid içre
Namâzdan eyledüñ mi fevt-i nesne
- 1357- Didi Şiddîk ağlayuraḳ ol vaḳt
Ki kıldım iftitâḥ tekbîrini fevt

¹ E. 44a G. 44a M. 50a

² dikkât eyle aña: sa'y-i dikkât eyle M.

- 1358- Gelecek oldu Şām'dan kervānım çün
Gelür üç yüz deve yükü baña ön
- 1359- Anuñ şülsini nezr itdim kefarete
Olur mı ol sevābına belāgat
- 1360- Buyurdu ol Resūlu'llāh ki olmaz
Didi nişfını virsem didi olmaz
- 1361- Didi virsem kılar mı cümlesi kār
Deve kul on metāc cümle ne ki var
- 1362- Buyurdu ol Resul ey Şiddik-ı cān
Bu işde eyledün sen katı nokşān
- 1363- Ne kim dünyā metācı var ü dünyā
Kamudan iftitāh tekbiri evlā
- 1364- Ne kim var māl-i dünyā¹ hep ser-ā-ser
Taşadduk eylesen olmaz ber-ā-ber
- 1365- Hadise mu'tekid olan Müsülmān
İmām ile ider tekbiri her-ān
- 45a 1366- İmāmdan sonra bulmaz bu sevābı
Rükū'a dek dinilmiş ihtilāfi
- 1367- Kaçırma bu sevābı sen özüñden
Ayırma lutf-ı Bārī kendüzinden
- 1368- Resūlu'llāh'a kıldılar su'ālī
Bu iftāh tekbirinden di maḳālī
- 1369- Hemān nāzil olup Cebrā'īl ol dem
Selām eyler dir saña Rabb-i 'ālem
- 1370- Buyurur olsa deryālar mürekkeb
Kalem olsa ağaçlar cümlesi hep
- 1371- Yedi kat yer ü gök olsa qarātīs
Kamu halk kātib olsa cin ile ins
- 1372- Kırılır hāmeler deryā dükenür
Kāğıdlar qaralup küttāb uşanur
- 1373- Yazılmaz biñde bir anuñ sevābı
Bu resme eyledi Mevlā hıṭābı
- 1374- Simāc itdün sevābuñ iftitāhuñ
N'idersin cānım uş dünyā metācuñ

¹ māl-i dünyā: dünyā māl M.

- 1375- Gidersen mescide cümleden evvel
Bulursın bu şevābı anda ekmel
- 1376- Olur ta'cīl sebep hoş bu şevāba
Olur te'hīri hem bā'is iķāba¹
- 1377- Resūl-i seyyid ol şāh-ı ʿālem
İdüp rıhlet cihāndan gitdügi dem
- 1378- Biraz cāhil olan ümmet Müsülmān
Medīne şehrine geldiler ol ān
- 1379- İderler gelmişüz sultānımız çün
Beķāya rıhlet itmiş bağırmız hūn²
- 1380- Eyā aşhāb eyā ahyār idüñ gūş
Naşihat eyleyüñ göndürmeyüñ boş
- 1381- Hādīşinden idüñ bizleri irşād
Mübārek sözler ile eyleyüñ şād
- 45b 1382- Ebū-Bekr itdi söze feth-i bābı
Resūlu'llāh buyurdu bu hıtābı
- 1383- Oķusa biri tecvīd üzre Qur'ān
Te'emmül hem tefekkür ile her-ān
- 1384- Virülür her hurūfa on şevābı
Qazılur defterinden on günāhı
- 1385- Olur cennetde onca kaşr-ı a'lā
Virür ecrini bunca aña Mevlā
- 1386- Direm bir mü'min ide ʿādet her-ān
İde bir gün gice ger hatm-i Qur'ān
- 1387- İmām ile olan tekbīr şevābı
Baña sevgilüdür diñle cevābı
- 1388- İder andan ʿÖmer kim diñleyüñ kavm
İşitdim dir Resūl-i faḥr-i ʿālem
- 1389- İde ger ümmetimden zebḥ-i kurbān
Qılur Hallāk'ı aña luṭf u iḥsān
- 1390- Yazar kurbān tüyinüñ sağışınca
Şevābın bula yarın defterinde

¹ te'hīri: te'hīr M.; iķāba: ʿazāba M.

² Beķāya rıhlet itmiş bağırmız hūn: İdüp rıhlet beķāya görmedik çün M.

- 1391- Yigirmi beş günāhı maḥv olur hem
Virür onca derece Ḥālīḳ Erḥam
- 1392- Mevāṣīden ne var hep cümle ḥayvān
Rızā-yı Ḥaḳḳ için olunsa ḳurbān
- 1393- Şevābı tekbīre olmaz ber-ā-ber
İmām ile diyen Allāhü ekber
- 1394- Turup andan ider ‘Oṣmān ḥiṭābı
İşidün ey Müsülmānlar cevābı
- 1395- İşitdim ol Resül-i Zü’l-Celāl’den
Biri kesb itse¹ bir dirhem ḥelālden
- 1396- ‘İyāl ü ehline eylese infāk
Yazar yetmiş şevāb hoş aña Ḥallāk
- 1397- Siler yetmiş günāhı anda Mevlā
İder yetmiş derecesini a‘lā
- 1398- Cihānuñ mālını cümle ne kim var
Ḥudā için taṣadduḳ kılsa yek-pār
- 46a 1399- Bu cümleden baña sevgilüdür ger
İmām ile dise Allāhü ekber
- 1400- Turup andan ‘Alī ol şīr-i merdān
Didi diñleñ beni ey ehl-i İmān
- 1401- Resūlu’llāh buyurdi kim ḡazāyı
İde bir kāfire ḳatlen cezāyı
- 1402- Yazılur defterine biñ şevābı
Daḡı maḥv olunur biñ biñ günāhı
- 1403- Kezālik rütbesi olına ‘ālī
İşitdim çün Resül’den bu maḳāli
- 1404- Direm bir mü’min itse ḳatli küffār
Cihānda müşrikīnden her ne ki var
- 1405- Bu iftāḥ tekbīre olmaz ber-ā-ber
Baña sevgilüdür Allāhü ekber

Faṣl-ı Fī Fazīletü’ş-Şenā²

Vezin: Fāilātün Fāilātün Fāilün

¹ Biri kesb itse: Ḳazansa biri M.

² E. 46a G. 46a M. 52a

- 1406- Niyyet ü tekbîr¹ ile bağla sen el
Hoş senā ile bidāyet kıl evel
- 1407- Bu senānuñ aşlını bil ey peder
Oğunur evvel namāzda muṭteber
- 1408- Hakk yaratdı çünkü ol ʿarş-ı ʿazīm
İrmez ululığına ʿaql u fehīm
- 1409- Hem yaratdı dört melek ulu katı
İki yüz biñ yıllık oldu kāmeti
- 1410- Yok zebān ü dest ü pālarına ʿad
ʿArşı götürmege emr itdi Şamed
- 1411- Kıldılar çünkim itāʿat ber-serī
Girdi çār-ı rükn-i ʿarşa her biri
- 1412- İtdiler çün zür u kuvvet gāyeti
Kalmadı ol dizlerinüñ tākati
- 1413- Bir dahı diz üstine çökdi olar
ʿArşı kaldırmağa fer bulmadılar²
- 1414- Dir biri “sübḥāneke’llāhümme”³ o dem
Dir “tebārekesmüke”⁴ ikinci hem
- 46b 1415- Şālişinci dir “teʿālā ceddüke”⁵
Dir çihārım “lā ilāhe gayruke”⁶
- 1416- İşbu dört tesbîḥ ile Mevlā’ya⁷ yād
Eyleyince oldılar hoş ber-murād
- 1417- ʿArşı kaldırmağa tākāt buldılar
İşbu tesbîḥle muḥarreb oldılar
- 1418- İşbu tesbîḥle namāza ibtidā
Eyleyen olmaz şevābından cüdā
- 1419- Hem götürmege emānet yükini
Vire tākāt aña ol Rabbü’l-Ġanī⁸

¹ Niyyet ü tekbîr: Niyyet tekbîr M.

² fer bulmadılar: olmadı mecāl M.

³ “Ey Allah’ım! Seni tesbih ve tenzih ederim.” anlamındadır.

⁴ “Senin kutsal ismin mübarektir.” anlamındadır.

⁵ “Senin azamet ve celalin pek yüksektir.” anlamındadır.

⁶ “Senden başka ilah yoktur.” anlamındadır.

⁷ Mevlā’ya: Hālik’ı M.

⁸ Rabbü’l-Ġanī: demde Ġanī M.

- 1420- Di ħulūṣ ile bu tesbīhi evvel
Kıl ta'avez tesmiye eyle temel
- 1421- Vācib oldu Fātiḥa seb'a'l-meṣān
Zamm-ı sūre farz olupdur ey civān
- 1422- Okı tertīb ile fıkır it ma'nāsın¹
Okusun dilüñ kulağıñ diñlesin
- 1423- Ol kırā'at-i imāmı eyle gūṣ
Tırma minber gibi ol mescidde boş
- 1424- Bir hikāyet var münāsib muhtaṣar
Tut kulağı pendime ider eṣer
- 1425- Ol 'Ömer Fārūk ḫalīfe iken uṣ
Bir ğulāmına buyurdu eyle gūṣ
- 1426- Bekle mescid kapusunda yürivar
Ḥāzır it iftāra ḫalkı her ne var
- 1427- Mescid içre kim kılursa ḫāṣ u 'ām²
Sen getür iftāra itsünler ta'am
- 1428- Ol ḫalīfe sözini gūṣ itdi kıl
Bāb-ı mescide varuben tırdı ol
- 1429- Taşraya çıkanlara şordı nihān
Ne okudı ol imām eyleñ beyān
- 1430- Pes cevābı virdi anda iki er
Kıldı anları ta'āma muhtaṣar
- 47a 1431- Gördi anları 'Ömer dir ey ğulām
Neyledüñ kanı cemā'at yok tamām
- 1432- Ol ğulām dir söyledüñ mescidde sen
Ḥāzır olanları alup gelesen
- 1433- Mescide ḫāzır olan bu iki er
Uşda alup saña geldim yā 'Ömer
- 1434- Ğayrılar mescidde olsa idi hoş
Pes kırā'atden iderler idi gūṣ
- 1435- Ne okudı ol imām kıldım³ su'al
Didi iki er su'alime maḳāl

¹ ma'nāsın: ma'nīsın M.

² ḫāṣ u 'ām: ḫavāṣ 'ām M.

³ kıldım: kıldı G.

- 1436- Ey birāder gıll ü gışşdan kıl hāzer
İt kıyāmda secde yerine nazar
- 1437- Kıldılar Hātem Eşşam’a hoş su’āl
Niçe kılursın namāzı di maḳāl
- 1438- Dir cevābında kaçan itsem kıyām
Kıluram seccāde arzı ey hümām
- 1439- Ka’be öñümde sırāt taht-ı kadem
Şağda cennet şolda tamu ey dedem
- 1440- ‘Azrā’ıl ardımda vaqt-i āhırım
Bilürem Hāḳḳ’ı nigāh hem nāzırım
- 1441- Var idi Ya’ḳūb Muḳrī bir kiŝi
‘Ābid ü zāhid ŝalāhiyyet işi
- 1442- Turur iken ol namāzda bir mekân
Geçdi yanından biraz bāğī hemān
- 1443- Anlaruñ biri olup aña ḳarīb
Aldı boynundan ridāsın bī-edeb
- 1444- Döndi yoldaŝlarına andan girü
Şatmak ister ol ridāyı rû-be-rû
- 1445- Didi yoldaŝları aña ey kişi
Görmezüz bizlere lâyıḳ bu işi
- 1446- ‘Ābid ü zāhid kişidür ol fetā
Ḳorḳarız kim bize eyler bed-du‘ā
- 47b 1447- Geldiler ta’zīm ile hoş yanına
Atdılar girü ridāsın boynuna
- 1448- Çün namāzdan döndi virdiler selām
Ağlayuraḳ öpdiler destin tamām
- 1449- Dirler aña sen bize eyle ḫelāl
Didi Ya’ḳūb Muḳrī anda hoş maḳāl
- 1450- Ne ḫelāl itsem gerek size idüñ
Hāḳḳuñız var ise hoş aluñ gidüñ
- 1451- Didiler egninden aldık hoş ridā
Nādim olup eyledik girü edā
- 1452- Kışşadan hoş didiler aña ḫaber
Didi vallāh bilmedim andan eşer

- 1453- Ne vâķit alduñdı¹ anı görmedim
Ne zamān virdüñ anı ben bilmedim
- 1454- Şîr-i merdān ol ‘Aliyyü’l-murtaẓā
Eyler² iken bir vâķit ħarb u ġazā³
- 1455- Ol mübārek yüzine temren deġer
Çıķmaz içinde ġalur zaĥmet çeker
- 1456- Ol cerāĥat oluben çekdi cefā
Pes namāzda iken ol kân-ı seĥā
- 1457- Ol şabîbe dir Ĥasan oġlı o dem
Çıķaralım ol namāzda olduġı dem
- 1458- Kendi nefsinden olur ol bî-ĥaber
Acısından şuymaz ol zerre eġer
- 1459- Kesdi cerrāĥ laĥmını başdan başa
Çıķarur temreni şuymaz baķ işe
- 1460- Çün namāzdan dönüben virdi selām
Rāĥat olmuşam ‘aceb dir ol imām
- 1461- Ol namāzdan řoñra dirler kışşayı
Sen ‘aceb alduñ mı bundan ĥiřřeyi
- 1462- Lāzım iken kendüzinden bî-ĥaber
Olmışuz şimdi namāzdan bî-ĥaber
- 48a 1463- Ĥařyet-i ġalb ile olmayan namāz
Fı’l-i kâẓıbdür Ĥaķķ’a ol yaramaz
- 1464- Yūsuf’uñ ġardařları kim ol zamān
Ĥanlu gömlek ile geldiler ‘ayān
- 1465- Her biri kıldı ‘özürler ġüft ü lāġ
İtmedi sözlerini Ya’ķūb simā’
- 1466- Sözlerini bildi ol dem kızb ü lāf⁴
Zār u giryelerini⁵ bildi ĥilāf
- 1467- Ağlasa daĥı namāzda bir kışı
Göñli içre olsa ġayrı teşvîşi

¹ alduñdı: aldın M.

² Eyler: İder M.

³ ħarb u ġazā: ħarb ġazā M.

⁴ kızb ü lāf: kızb lāf M.

⁵ Zār u giryelerini: Zār giry M.

- 1468- Olmasa anda huzūr-ı kalb eşer
N'ola hāşıl ol namāzdan ey peder
- 1469- Bir hikāyet var münāsib ey ebī
Pes namāz kılar iken Ya'qūb Nebī
- 1470- Göz ucile Yūsuf'a kıldı nazar
Hubb-ı evlād itdi gönünde eşer
- 1471- Hakk Te'ālā Ya'qūb'a kıldı¹ hitāb
Firakat-i Yūsuf saña olsun 'itāb
- 1472- Ayırıp senden anı heştād-sāl²
İdeyim hüzn ile seni pür-melāl
- 1473- Ağlamakdan gözlerün a'mā olur
Oğlını gören Hakk'ı kande görür
- 1474- Rü'yet ile olıcağ bunca 'itāb
Çekdi seksen yıl firāk ile 'azāb
- 1475- Ya huzūr-ı kalb ile olmazsa ol
Şuğl-i dünyā kalbine bulursa yol
- 1476- Ya niçe olmaz 'itāb ile keder
Hakk kuşurumuzu 'afv ide meger
- 1477- Pes hikāyet olunur bir pād-şāh
Bir gulāma emr ider ey mihr ü māl
- 48b 1478- Giy muraşşā' tāt-ı zerrīn ber-sere
Hülleler giy gark olup zer-zīvere
- 1479- Kā'im ol karşumda tūr ādāb ile
Nāz nevāzīşler³ ile cevālān ile
- 1480- Emr-i şāh ile olur kā'im gulām
Karşusunda tūrur ol kul şubḥ u şām
- 1481- Bir gün ol şāhuñ dīvānında meger
Ol melikden ğayrıya kıldı nazar
- 1482- Emr ider kullarına şāh ol zamān
Katl idüben āteşe yakın hemān
- 1483- Kul kula kılmak ile bunca nazar
Pād-şāhdan göre katl ile keder

¹ Ya'qūb'a kıldı: kıldı Ya'qūb'a G.

² heştād-sāl: heştād ü sāl E., G., M.

³ Nāz nevāzīşler: ile hoş cevālān ile M.

- 1484- Pād-şāhlar pād-şāhı ol Hudā
‘Afvinuñ muhtācudur şāh u gedā¹
- 1485- Ol dīvānında eli bağılu kişi
Niçe lāyık göre ğayrı teşvīşi
- 1486- Lāyık oldur kul huzūr-ı kalb ile
Kılduğın okudığını hep bile
- 1487- Rabbenā sen kıl ‘ināyetler bize
Fikr-i fāsīd irmesün kalbimize
- 1488- Vesvese şeytānīden kıl sen ırağ
Mā-sivā-yı Hakk’ı idelim ferāğ
- 1489- Yok saña lāyık Hudā bizde namāz
Luţfuñ ile sen anı maqbūle yaz
- 1490- Rükū-i farz oldu çü dördünci rükūc
Kıl huzūr-ı kalb ile eyle huşūc
- 1491- Düpdüz it arka ile boynuñ serüñ
Ayağıñ üstine bakdır gözlerüñ
- 1492- Hem rükūdan turıcağ eyle kıyām
Ta’dīl-i erkānı gözle bā-tamām
- 1493- Ta’dīl-i erkān olunmışdur ferāğ²
Ekşerī eyler namāzlarını zā³
- 49a 1494- Rabbenā sen kıl ‘ināyetler bize
Ko huzūr-ı kalbi bu gönölümüze
- 1495- Saña lāyık idelim a’mālimiz
Dü-cihānda ahsen eyle hālımız
- 1496- Luţfuñ ile kıl namāzımız tamām
İdelim cān u gönülünden e’s-selām
- Kaşīde-i Niyyet ü Tekbīr ü Senā vü Kıra’at ü Rükū⁴**
- Vezin: Mefā’ılün Mefā’ılün Mefā’ılün Mefā’ılün*
- 1497- Namāza idicek niyyet Hakk’ı gör mā-sivādan geç
Huzūr-ı kalb ile diğkat idüp fānī fenādan geç

¹ ‘Afvinuñ muhtācudur şāh u gedā: ‘Afvinuñ muhtācı şāh ile gedā M.

² Ta’dīl-i erkān olunmışdur ferāğ: Ta’dīl-i erkānı kılmışlar ferāğ M.

³ Ekşerī eyler namāzlarını zā: Tā iderler namāzlarını sağ M.

⁴ E. 49a G. 49a M.- (E. ve G. nüshalarında kaside derkenarda yer almaktadır.)

- 1498- Atup eşğāl-i dünyāyı gönülden şāfī dil ol sen
Keşāfetden yuyup āyine-i ḳalbi hevādan geç
- 1499- Gönülden farz olur niyyet dilüñ yār olsa ḳalbe hoş
Muḳārin eyle iftāḥ tekbīr ile māverādan geç
- 1500- İdüp tekbīr tahrīm tut yüzüñ der-gāh-ı Mevlā'ya
Elif tek ḳāmetin düz tut ḳamu cevır ü 'anā'dan geç
- 1501- Gözet secde yerin gāyet ḥuzū' ile¹ senā eyle
Ta'avvez besmele el-ḥamd okı çün ü çerādan geç
- 1502- Ne deñlü tatvīl itsen hoş kırā'atden olur efḍal
Uzatma tenfīr-i nāsdan ḥazer it bu riyādan geç
- 1503- Dimiş ta'dīl farz ba'zı dimiş vācib ri'āyet ḳıl
Ḥuşū' ile rükū' it dil Şerīfī mā-mezādan geç

Faṣl-ı Şücūd²

Vezin: Mefā'ilün Mefā'ilün Fe'ülün

- 1504- Rükū' bir secde iki diñle ey cān
İşit idem saña aşlını a'yān
- 1505- O dem kim Ādem'i ḥalḳ eyledi Ḥaḳḳ
Ḳamu 'irfān ile hoş ḳıldı revnaḳ
- 1506- Ḥudā ḳıldı meleklerle ḥiṭābı
Cināndan aldılar ḥulle şiyābı
- 1507- Giyürüp ḳodılar hem tāk ber-ser
Var ol tācuñ daḥı dört rükñ-i aḫher
- 1508- Ki her rükñ üzre var bir dürr-i tābı
İder maḡlūb zav'-i āf-tābı
- 1509- Kerāmet ḥātemi hoş barmaḡında
Kemerı var daḥı nūrdan belinde
- 1510- Oturdu çünki minber üzre Ādem
Buyurdu Ḥaḳḳ feriştehlere ol dem
- 1511- Olup Ādem vücūdı ḳıble ḥāşı
İdüñ secde baña olmayuñ 'āşı
- 1512- Ki cum'a gün zevāl vaḳtidi ol ān
Melekler ḳıldılar secdeyi a'yān

¹ ile: eyle M.

² E. 49a G. 49a M. 55b

- 1513- Olup iblīs istikbār-i hāsīd
Şınup emr-i Hudā olmadı sācid
- 1514- Buyurdu iblīse Hālīk u Yezdān
Niçün emrime kılduñ rüy-ı gerdān
- 1515- Şakī iblīs dir¹ ey Perverd-gār'ım
“Enā hayrun”² didi maḥlūk-ı nārım
- 1516- Anı ḥalk eyleduñ toprakdan el'ān
Āteşden niçe efḍal ḳanı bürhān
- 49b 1517- Niçe biñ yıl 'ibādet eyledim uş
Sücūd itmek aña gelmez baña hoş
- 1518- O dem kıldı Hudā mezmūm medḥūr
Vü kıldı tavḳ-ı la'net ile maḥhūr
- 1519- Olup tağyīr-i ḥilkat sū-i manẓar
Kerīhi bu kıılır şemme melekler
- 1520- Bu bed-rāyihadan oluben ikrāh
Başın ḳaldırdılar cümle ferīşteh
- 1521- Görürler bed-liḳā' iblīsı ol ān
İderler bir daḥı secde-i şükrān
- 1522- Ḳabūl-i Ḥaḳḳ olur secdeleri çün
İdüp ḳullara emr Ḥallāk-ı bī-dūn
- 1523- Egerçi mücmel oldu bunda āyet
İder fī'l-i Resūlu'llāh delālet
- 1524- Rūkū' vaḥdāniyetuñ kıldı müşbet
İki secde iki şāhiddür elbet
- 1525- Yaradıldığına toprakdan insān
Dinildi secde-i ūlāya bürhān
- 1526- İkinci secdeden bu oldu izhār
Olısar yine toprak āḥirī kār
- 1527- Dimişler bir sebeb daḥı beyānen
İdem sizlere anı hoş 'ayānen

¹ dir: didi M.

² Ben daha hayırlıyım. A'raf 7/12, Sâd 38/76. Ayetlerin meali: “Allah buyurdu: Sana emrettiğim zaman, seni secde etmekten alıkoyan nedir? İblis: Ben, dedi, ondan hayırlıyım; beni ateşten yarattın, onu çamurdan yarattın.” / “İblis dedi ki: Ben ondan hayırlıyım. Beni ateşten yarattın, onu ise çamurdan yarattın.”

- 1528- Şeb-i Mi'râc'da ol şâh-ı risâlet
Vişâl-i Hakk'a Cibrîl itdi da'vet
- 1529- Olup peyk-i emîn ol şâha hem-râh
Bu dünyâ gögine evvel idüp¹ râh
- 1530- O gök ehli turur dâ'im kıyâmda
Çü fahr-i 'âlemi gördiler anda
- 1531- Ferişteler görüp ol Muşafâ'yı
Bakup şevk ile buldılar şafâyı
- 1532- İdüp andan ikinci göge rihlet
Rükû'dur hep semâ' ehline 'âdet
- 50a 1533- Görüp pes şâh-ı kevneyni o cânlar
Şafâ vü 'aşk ile zeyn oldu cânlar²
- 1534- Olurlar andan üçinci göge râh
Görürler secdede cümle ferişteh
- 1535- İder Cibrîl emîn iznen³ nidâyı
İşidir hep feriştehler şadâyı
- 1536- Başuñız kaldıruñ emr-i Hudâ-râ
İdüñ seyrân cemâl-i Muşafâ'ya
- 1537- Turuben secdeden idüp taḥiyyet
Görürler ol cemâl-i pâki ol vâkt
- 1538- Beşâret kıluben Mi'râc'ını hoş
Mübârek sözlerini eyleyüp güş
- 1539- Giderler bir daḥı secdeye ol ân
İkinci secdenüñ aşlı bu ey cân
- 1540- İşit bu secdenüñ fazlını bir hoş
Gerek kim cân u gönülden idesin güş⁴
- 1541- Kelâmında buyurdı naşş-ı âyet
Buluñ secde ile siz baña kırbet
- 1542- Buyurdı hem Habîb-i Muşafâ yâr
Buluñ kırbet bu secde ile her-bâr
- 1543- Bu secde oldu destinde berâtuñ
Bu secde iledür nârdan necâtuñ

¹ idüp: irüp M.

² cânlar: anlar M.

³ iznen: ol dem M.

⁴ Gerek kim cân u gönülden idesin güş: Ki cân u dilden eylegil anı güş M.

- 1544- İder secde dil-i vîrânı ma'mûr
Kılur¹ secde kamu a'dâyı ma'khûr
- 1545- Bu secde ref' ider cümle hicâbı
Karîb olmaz saña Hakk'ıñ 'azâbı
- 1546- Bu secde ma'v ider defterden 'işyân
Tamâm olur anuñla cümle no'şân
- 1547- Bu secde giderir kibri göñülden
Seni şarf itdirür fânî şugûlden
- 1548- Bu secde irdirür fevka'l-ulāya
Gider tārikleri tahte's-serāya
- 50b 1549- Bu secde ile kâ'im 'arş-ı Raḥmān
Bu secde ile ma'mûr ins ile cān
- 1550- Ne kim var berr ü baḥr zî-rūḥ cemādāt
Bu secde ile ma'mûr cümle bi'z-zāt
- 1551- Şeref secde ile buldı melekler
Ḥudā 'indinde ma'kbûldür dilekler
- 1552- Bu secde ile Ādem buldı iḥsān
Bu secde oldu bā'is 'afv ü 'işyân
- 1553- Bulup İdrîs mekân-ı 'āl-i kurbet
Bu secde ile oldu āña 'izzet
- 1554- Bu secde ile buldı Nūḥ necātı
Daḥı ġarḳ oldu ol kavm-i 'uṣātı
- 1555- Zeliḥa vuṣlatı Yūsuf-ı yāre
Bu secde ile oldu āṣikāre
- 1556- Bulup rif'at Nebî 'İsā felekde
Bu secde ile 'izzet ol melekde²
- 1557- Niçeler menzîl-i ma'şûda irdi
Bu secde ile rāh-ı şer'a girdi
- 1558- Bu secde çün 'ibādet tācıdur ḥoş
Ḥayāt-ı ābı secde itdirür nūş
- 1559- Bulur secde ile kenz-i ma'ārif
Bu secde ḥālını ḥoş bildi 'ārif

¹ Kılur: İder M.

² Beyit M. nüshasında bulunmamaktadır.

- 1560- Bu secde oldu bir cāmi^c ʿibādet
Olup tesbīḥ ü taʿẓīm zıkr ü ʿādet¹
- 1561- Görür bir gün Nebī Mūsā’yı iblīs
Niyāz eyler aña ġāyet o telbīs
- 1562- Peşīmān olmışam işüme pinhān
Niçe bir olayım ālūde ʿuġyān
- 1563- Benim şuçlarımı baġışlasun Rabb
Yine maẓhar kılp lūṭfuña aḳrab²
- 1564- İder Mūsā sipārīş iltizāmı
İder Mevlā’ya ey Rabbü’l-enāmī
- 51a 1565- Didüġi iblīsün ḥōd saña maʿlūm
Niçe bir dir olam³ mezmūm u medḥūr
- 1566- Buyurdi ol Ḥudā-yı Zü’l-Celāl’i
Varup iblīse di işbu maḳālī
- 1567- Bilür ḥōd ne sebebden oldu medḥūr
İbā’ secde olupdur⁴ bādī maḳḥūr
- 1568- Varup ol türbe-i Ādem’e elʿān
Aña bir secde kılsun cān u dilden
- 1569- İdem lūṭfumla anı ʿafv u maġfūr⁵
Dü-ʿālem içre idem anı mesrūr
- 1570- Gelüp dir ol laʿīne bu cevābı
Ḥudā kıldı saña böyle ḥiṭābı
- 1571- Ki bir secde ile Ḥallāk-ı Sübhān
İdüpdür bunca ʿişyānuñı ġufrān
- 1572- İşitdi çünki iblīs bu ḥiṭābı
Şanasın nār ile buldı ʿazābı
- 1573- İdüben ʿucb u istikbāra vecde
İdermiyem didi Ādem’e secde
- 1574- Ḥayātda kılmadım secde aña ḥoş
Niçe türbesine secde kılam boş

¹ Olup tesbīḥ ü taʿẓīm zıkr ü ʿādet: Olup tesbīḥ taʿẓīm ü zıkr ʿādet M.

² Beyit M. nüshasında bulunmamaktadır.

³ dir olam: olam dir G.

⁴ İbā’ secde olupdur: ibā’da olupdur G.

⁵ anı ʿafv u maġfūr: ben anı maġfūr M.

- 1575- Bu resme secdeden ol rûy-ı gerdân
Ebed merdûd olup¹ der-gâh-ı Yezdân
- 1576- Bize bu kışşadan vardur beşâret
Bilür ‘ârif olan añlar işâret
- 1577- Olan mezmûm maḫḫûr cinnî şeytân
Ola bir secde ile ‘afv u ğufrân²
- 1578- Bula bir secde ile Ḥaḫḫ’a ḳurbet
Oluna maḥv maġfûr bunca sev’et
- 1579- Ḥuşûsâ bü’l-beşer olmışdı mescûd
Aña secde ile emr itdi Ma’bûd
- 1580- Ya küfr ü şirkden olan ḥālî maḫşûn
İde pencâh-secde³ Ḥaḫḫ’a her gün
- 1581- Ki mescûd Ḥâlik u Ḥayy Lâ-yemût’dur
Ezelden tâ ebed bâḳî vücûddur
- 51b 1582- Aña secde iden bulmaz mı rızvân
Olur elbetde ol maġfûr-ı Yezdân
- 1583- Buña vardur münâsib bir ḥikâyet
Kelâm-ı Ḥaḫḫ ile bürhân-ı âyet
- 1584- Ḳaçan Mûsâ’ya emr eyledi Yezdân
Varasın da’vet-i Fir’avn’a her-ân
- 1585- Varur mu’ciz ile Mûsâ Kelîmî
Îmâna da’vet eyler⁴ ol le’îmi
- 1586- Ḳılur her rûz şeb kendüye⁵ ‘âdet
İder ḳavmini cümle dîne da’vet
- 1587- İder Mûsâ’ya ol Fir’avn-i Hâmân
İdersin da’vet-i Raḥmân’ı her-ân
- 1588- İşûn mu’ciz degil cümle siḫirdür
Degildür bu risâlet bir mekirdür
- 1589- Gidelden berü bu şehir-i Mışır’dan
Ḥû ta’lîm itmisen cümle siḫirden

¹ Ebed merdûd olup: Olub merdûd ebed M.

² ‘afv u ğufrân: ‘afv ğufrân M.

³ pencâh-secde: pencâh ü secde E., G., M.

⁴ Îmâna da’vet eyler: İder Îmâna da’vet M.

⁵ kendüye: kendüñe M.

- 1590- Gelüp ta'ciz idersin bizi her-bār
Zafer itmez bu sihrüñ bizlere kār
- 1591- Bize vir mühleti sen bir kaç eyyām
Kılalım cümle sehḥārlara i'lam
- 1592- Görüben sihri 'ibret alasin hoş
Dağı dimeyesin güftāruñı boş
- 1593- Kelīm olup bu kavle anda rāzı
Virüp mühlet olundı hoş terāzı
- 1594- Haber şaldı kamu sehḥāra Fir'avn
Gelüp aña ideler sihr ile 'avn
- 1595- Olup heftād-hezār ḥiml ü ba'irden
Derün¹ toptolu cümle sihirden
- 1596- Olur çün yevm-i mev'ud oldı fermān
Çıkar şahrāya cümle bāy u a'yan
- 1597- İder Mūsā'ya sehḥār kıl simā'ı
İzin vir dökelim sihr-i metā'ı
- 52a 1598- Ve-yāḥūd idegör sihrüñi izhār
Getür meydāna göstür her ne kim var
- 1599- Kelīm dir siz² getürüñ sihri evvel
Dökerler her ne var esḥārı ekmel
- 1600- Olur şahrā içi ejder ilanlar
Uçurur 'aqlını başdan görenler
- 1601- Görür Mūsā gönülden cüz'-i ḥaşyet
Beyān eyler Ḥudā nefsihī³ ḥifet
- 1602- İder Mūsā'ya Rabb-i 'izze fermān
'Aşāyı sen bırak ol sağ elinden
- 1603- Göresin kudretimden yā Kelīm'im
Benem Kahhār gör luṭf-ı kerīmim⁴
- 1604- İdüp Mūsā 'aşāyı anda ilkā
Olup bir ejdehā key fāğıran fā⁵

¹ Derün: Derūnı M.

² Kelīm dir siz: İder Mūsā M.

³ nefsihī: nefsi M.

⁴ gör luṭf-ı kerīmim: Vehhāb u 'azīmim M.

⁵ fāğıran fā: ağzını açan anlamındadır. Kelime G. nüshasında "fāriğan fā" biçimindedir.

- 1605- Mühîb manzar olup bir vahşî şü'cân
Niçeler korkusından virdiler cân
- 1606- Öñünde тұrmayup cümle kaçarlar
Kırarlar birbirin başar¹ geçerler
- 1607- İderler kıbtîler cümle firânı
İder Fir'avn girü tahta kararî
- 1608- Yöneldi bu kezin² Fir'avn'a ejder
Serîr-i taht-ı Fir'avn'a çeküp ser
- 1609- Görince anı ol Fir'avn-ı bî-dād
Diler Mūsā'dan ol zār ile imdād
- 1610- Diler Mūsā'dan ol demde emānı
Gidermez ne 'aceb şekk ü gümānı
- 1611- Şalar Mūsā elin ol ejdehāya
Olup ejder o dem tebdîl 'aşāya
- 1612- Görür ol kavm-i sehḥār çün bu ḥālî
Giderirler gönüldeñ kıl ü kālî
- 1613- Olurlar cümlesi hoş ehl-i ĩmān
Düşerler secdeye cümlesi³ ol ān
- 1614- Olup ol secdede hem keşf-i ebşār
Görür tahte's-serāyı cümle yek-bār
- 52b 1615- Pes andan kaldırup başın semāya
Olur keşf-i başar fevka'l-ulāya
- 1616- Olurlar Ḥālîk u Yezdān'a⁴ müştāk
Bulur ma'şūķını tālîb-i 'uşşāk
- 1617- Bulur bir secde ile Ḥaḳḳ'a kurbet
İderler baş göz ile Ḥaḳḳ'ı rü'yet
- 1618- İder Fir'avn o dem anda ḥiṭābı
Gün-ā-gün ideyim size 'azābı
- 1619- Kesem o dest ü pāların ḥilāfı
Düşürdüz⁵ araya bu⁶ ihtilāfı

¹ başar: yer yer M.

² bu kezin: çün bu kez M.

³ secdeye cümlesi: cümlesi secdeye G.

⁴ Ḥālîk u Yezdān'a: Ḥālîk-ı Yezdān M.

⁵ Düşürdüz: Düşürdünü M.

⁶ bu: M. -

- 1620- İder anlar bize yok ğam kāsāvet
İdesin kahr ile bize siyāset
- 1621- Kesersin gerçi dest ü pāyımız tā
Kesemezsin bu maʿrifetden aṣlā
- 1622- Olupdur naḡṣ-ı dilde ḥubb-ı Yezdān
Ne mümkindür anı kesmeye insān
- 1623- Şerīfī bunda var hoş nükte iḥsān
Beyān eyle anı hoş ola iʿlān
- 1624- Kelīm ile olan aʿdā-i sehḥār
Mülevveṣ küfr ile şirk ile yek-pār¹
- 1625- Kāsemler eyleyüp ʿizzet-i Firʿavn
Muʿārız kaṣd ile idüp aña ʿavn
- 1626- Ḥuṣūṣā olmuş iken hem ḥaber-dār
Görürken muʿciz-i Mūsā'yı her-bār
- 1627- Olup bunca kebā'irle mülevveṣ
Ḥudā'ya kıldılar bir secde-i pes
- 1628- Ḥudā keṣf itdi anlardan hicābı
Bulup dil zavʿ-ı nūr-ı müsteṭābı
- 1629- Velāyet rütbesin eyleyüp iḥsān
Kāmusı raḥmet ile buldı ğufrān
- 1630- Muḥammed ümmeti münkād u Müslim
Cenābetden ḥadesden pāk ü tetmīm²
- 1631- Küfürden hem kebā'irden müberrā
Vü tevḥīd nūr ile ḳalbi mücellā
- 53a 1632- Namāzı ḳılmaġa mescide niyyet
İde hem ḳılmaġa envāʿ-i ṭāʿat
- 1633- Ḥuṣūʿ ile ḳoyup secdeye başın
Aḳıda zār u feryād ile yaşın
- 1634- Kerāmetle Kerīm itmez mi ikrām
Cinān-ı ḥūrī ğılmān ile inʿām
- 1635- Meleklerden biri cāy-ı muḳarreb
Pes istiʿzān idüp dir kim eyā Rabb

¹ yek-pār: yek-bār M.

² pāk ü tetmīm: pāk tetmīm M.

- 1636- İdüp keşf cenāhı cümle perrān
İdüp ol ‘arş-ı a‘zam cümle seyrān
- 1637- Hūdā destūr ile çün oldı tayyār
Açup cümle kanadın her ne kim var
- 1638- Otuz biñ yıl olup tā’ir dem-ā-dem¹
Uşanup kōndı ol bir yere epsem
- 1639- Görür ‘arşuñ henūz bir ayağında
Uçar şestād-hezār-sāl yine anda
- 1640- Görür ‘arş ayağında kendüñi hoş
Hūdā’nuñ hikmetinden oldı hāmūş
- 1641- Ta‘accüb eyleyüp ol şun‘-ı Mevlā
İder “sübhāne rabbiye’l-a‘lā”²
- 1642- Bu tesbīhi iden secdede ezkār
Hulūş ile iden ma‘nāsın efkār
- 1643- Ne kim buldı şevābı ol mu‘arreb
Virür ol kula onca³ Hālik-ı Rabb
- 1644- Rivāyet var münāsib diñle ey dil
Cihāna indi bir gün peyk-i Cibrīl
- 1645- Turup pes ol mekānda oldı cālīs
Ki men‘ itdi o yerde secde iblīs
- 1646- Varup secdeye anda ol mu‘arreb
Hiṭāb itdi aña ol Hālik-ı Rabb
- 53b 1647- Saña emr itmedim bu secdeyi ben
Niçün kılduñ baña bu secdeyi sen
- 1648- Didi Cebrā’īl ey Hālik u Ğaffār
Murādım bu ki şānın idem izhār
- 1649- Çün iblīs komadı ol secdeye ser
O yerde eyledim secde ser-ā-ser
- 1650- Ki bir yer kalmasın hālī cihānda
Olunmamış ola hoş secde anda
- 1651- Buyurdı Hālik-ı Perverd-gār’ı
Bilā-teklīf çü kılduñ sen bu kārı

¹ dem-ā-dem: mādem M.

² “Yüce olan Rabbimi tesbih ederim.” anlamındadır.

³ ol kula onca: onca o kula G., o kula anca M.

- 1652- Ne kim aldı şevābı hep ferīsteh
Saña virdim şevābı onca işte
- 1653- Didi Cibrīl bunı ol Muştāfā'ya
Ta'accüb eyledi bunca 'aṭāya
- 1654- İder Cibrīl degildür bu 'acāyib
İdem bundan daḥı efḍal ġarāyib
- 1655- Ta'accüb eyledim ben daḥı ol dem
Ḥudā bunca¹ 'aṭāyı kılduġı dem
- 1656- Buyurdı baña ol dem Rabb-i 'izzet
Gelür āḥir zamānda pes bir ümmet
- 1657- Gide bir şahş cemā'at ihtimāmı
Bula secde yerinde ger imāmı
- 1658- Namāzuñ ol ola² āḥir sücüdı
Ola mesbūk aña tābi' vüçüdı
- 1659- Çü 'add olmaz namāzdan oldu 'illet
Velī var zāyid³ ol faẓl-ı cemā'at
- 1660- Didi bu secde içün Rabb-i Ğaffār
Ne kim aldı şevābdan hep melekler
- 1661- Virürem ol kula anca şevābı
Bu resme eyledi Mevlā ḥiṭābı
- 1662- İşitdün faẓlını sen hoş birāder
Qoyagör her zamān bu secdeye ser
- 54a 1663- Resūlu'llāh zamānında bir ādem
Münāfiķ fışķ u fācir ehli bir kem⁴
- 1664- Ḥabību'llāh'a eylerdi ezālar
Sögerdi hem iderdi çok cezālar
- 1665- Kaçan kim ol Resūl-i Rabb-i 'izzet
Medīne şehrine eyledi hicret
- 1666- Resūlu'llāh'a virdiler haber çün
Fülān yerde imiş fāsıķ u maġbūn

¹ bunca: işbu M.

² ol ola: ola ol M.

³ var zāyid: zāyid var M.

⁴ bir kem: her-dem M.

- 1667- Kişiler şaldı anı kim¹ bulalar
Tutuben Hâzret'e alup geleler
- 1668- Kesûn dir dest ü pâyın hem dudağın
Oyup çeşmin kesûn burnın kulağın
- 1669- Dedi hem der-‘aķab oldu peşîmân
İder bağlañ getürüñ anı âsân
- 1670- Giderler emr ile anı bulurlar
Medîne şehrine alup gelirler
- 1671- Anı karşıladılar ehl-i îmân
Sögerler hem dögerler anı ol ân
- 1672- Getürdiler Resûl'üñ yanına hem
Açuñ elin ayağın didi ol dem
- 1673- Ta‘accüb kıldılar pes ehl-i İslâm
Ne bâ‘iş oldu aña böyle ikrâm
- 1674- Buyurdi ol Resûlu'llâh ki ey cân
Haber virdi baña Cebrâ‘îl el‘ân
- 1675- Ki bir gün kıldı Hâķķ'a ol sücûdı
‘İbâdet eyledi Hâķķ'a vücûdı
- 1676- Diledi Hâlik'ından ‘afv u ğufrân
Anı yarlıgadı Hallâķ-ı Rahmân
- 1677- Olundum ‘afv ile me‘mûr Hudâ'dan
Vü kıldım ‘uķdesin ħalline fermân
- 1678- İştüñ ey Şerîfî lutf-ı Ğaffâr
İdegör secdeyi ħaşyetle her-bâr
- 1679- Ola kim Hâlik u² Vehhâb u kâfî
Geçe cürminden ide ħoş mu‘âfî
- 54b 1680- İlâhî secdeden ğayrı baña ħaş
Saña lâyıķ ‘amel yok tām u ihlâş
- Ķaşîde-i Fazl-ı Secde³**
- Vezin: Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün*
- 1681- Naşîĥat al bu evrâķdan Hâķķ'a bezl-i vücûd eyle
Başın ħaldırma topraķdan ħuşû‘ ile sücûd eyle

¹ anı kim: kim anı G., M.

² Hâlik u: Hâlik M.

³ E. 54b G. 54b M.- (Kaside E. ve G. nüshalarında derkenarda yer almaktadır.)

- 1682- Cevād eyle namāzında hūlūş eyle namāzında
Ḥaḳīḳī yok mecāz anda ḥuṣūʿ ile sūcūd eyle
- 1683- Olur tesbīḥüñ üç ednā disen beş kez olur evlā
Yedi defʿa olur aʿlā ḥuṣūʿ ile sūcūd eyle
- 1684- Belāya olıcaḳ dūçār bir işde ḳalıcāḳ nā-çār
Ḥudā nuşret virür açar ḥuṣūʿ ile sūcūd eyle
- 1685- Göñül levḥini key pāk it o secde-gāhuñı ḥāk it
O miḥrāb gibi ber-çāk it ḥuṣūʿ ile sūcūd eyle
- 1686- Ḳoma ḳalbinde ḳāl u ḳīl fenā işğālī dilden sil
Cinān secde yerinde bil ḥuṣūʿ ile sūcūd eyle
- 1687- Şerīf Ḳurʿān okı her ḥāl gelür çün secde āyet ḳāl
Hem-ān-dem secdeye baş şal ḥuṣūʿ ile sūcūd eyle

Faṣl-ı Ḳaʿde vü Taḥiyyet¹

Vezin: Mefʿāʿilün Mefʿāʿilün Feʿülün

- 1688- Olur altıncı rükni hem taḥiyyet
Teşehhüd eylemek vācib ḳırāʿat
- 1689- Şeb-i Miʿrācʼda sulṭānūʼn-nebiyyīn
Makām-ı vuşlata olinca taʿyīn
- 1690- Taḥiyyātı şalātı² ṭayyibāt hem
Oḳudı ol Ḥudāʼya faḥr-i ʿālem
- 1691- Selāmı rahmeti vü berekātı
Buyurdı ol Ḥabībʼe Rabb-i zātı
- 1692- Murād itdi Ḥabīb-i kân-ı rahmet
Naşīb ala selāmuʼllāhdan ümmet
- 1693- Didi olsun selām-ı Ḥaḳḳ bize hem
ʿİbād-ı şālihīne daḥı her-dem
- 1694- Didi ol demde ol Cibrīl-i Ḥazret
Ḥudā birdür iderem ben şehādet
- 1695- Muḥammed ḳulıdur daḥı resūli
İderem ben şehādet ḥoş uşulī
- 1696- Olup anda ḳabūl-i Rabb-i ʿizzet
Oḳunur ḳaʿdelerde pes taḥiyyet

¹ E. 54b G. 54b M. 61b

² Taḥiyyātı şalātı: Taḥiyyāt hem şalavāt M.

- 1697- Haberde böyle gelmişdür rivāyet
Ki bāğ-ı cennet içre Rabb-i ʿizzet
- 1698- Taḥiyyāt adlu bir ağaç kılup hoş
Yaratdı hem şalavāt adlu bir kuş
- 1699- Şecerde virdi murğa āşiyān-zeyn
Yaratdı ṭayyibāt adlu daḥı ʿayn
- 1700- Namāzda dise kul bu üç kelām hāş
Ṭalar ʿayn içre ol kuş mişl-i ğavvāş
- 1701- Çıkar anda kanadın silker ol vaqt
Yaradır bir melek her kaṭreden Ḥaḳḳ
- 1702- Dilerler mağfiret Ḥaḳḳ’dan müdāmī
O şahs içün ilā yevmü’l-kıyāmī
- 55a 1703- Taḥiyyāt fazlına olduñ haber-dār
Okı ihlāş ile sen anı her-bār
- 1704- Huşūşā ol¹ şehādet ʿālī maḳşād
Gelür zikri münāsib ism-i Aḥmed
- 1705- Buyurmuşdur Resūl-i Rabb-i ʿizzet
Şalavāt eyleñ duʿāñız bula kurbet
- 1706- Şalavāt olmayıcaḳ her kanḳı ṭāʿat
Olursa maḳbūl olunmaz ʿibādet
- 1707- Ḥadīse inḳıyāden imtişālen
Okuruz bu şalavāti hoş maḳālen
- 1708- Namāzda pes Resūl’e bu şalavāt
Olupdur ol şurūṭ-ı isticābet
- 1709- Hikāyet olunur bir zāhid ihvān
Namāzında şalavāt kıldı noḳşān²
- 1710- Namāzdan soñra gördi nevm-i ḥābı
Görür pes ol Resūl-i müsteṭābı
- 1711- İder ey ʿābid ü zāhid eyā cān
Şalāti sen niçün kılduñdı noḳşān
- 1712- Didi ʿābid Ḥudā zikrine meşgūl
Olup kıldım şalāti şanki meḥhūl

¹ ol: var M.

² noḳşān: nisyān M.

- 1727- Şenā vü ḥamd ile it hoş makāli
Şalāt-ı Aḥmed'i kıl per ü bāli
- 1728- İdegör vālideynüñ zikri sebkat
Dile ol Ḥālik'ından 'afv u rahmet
- 1729- Vü bundan soñra kıl üstāza eşnā
Kāmu mü'minlere a'lā vü ednā
- 1730- Dile hem pād-şāha 'izz ü nuşret
Cüyüş-ı Müslim'in'e dile fırsat
- 1731- Daḥı ḥuccāc-ı Müslim her 'ibādı
Derün-ı da'vet içre eyle yādı
- 1732- İdegör nefsüne ḥayrī du'ālar
Dile Ḥaḥḥ'dan kāmu derde devālar
- 1733- Okı ed'iyye-i me'süreden hoş
Yumup ağzuñ uzatma elüñi boş
- 1734- Ḥulüş-ı kalb olur göñli du'ānuñ
Göñülsüz yok nüfuzı bir edānuñ
- 56a 1735- Şalavāt rehber eyle ihtitāmı
Bulursın ol du'ādan hoş merāmı
- 1736- Ḥaberde böyle gelmişdür rivāyet
Kıla bir kul namāzı ger tamāmet
- 1737- Namāzdan soñra açup dest-i rāzı
Ḥudā'ya kılmasa 'afv u niyāzı
- 1738- Ḥudā'ya kılmasa ol 'arz-ı ḥācet
Kibirden ola bu cüz'ī 'alāmet
- 1739- Buyura¹ Ḥaḥḥ feriştehlere ol ān
Görüñ ol kul niçesi buldı ḥizlān
- 1740- Ğanīdür güyā ol benden bu sâ'at
Dilemez benden ol aḳzā-i ḥācet
- 1741- Benim ḥöd kulumdan me'mülüm yok
Ğaniyem tâ'atinden ḥācetim yok
- 1742- Namāzını idüñ issına 'avdet
Alup yüzine çarpuñ hem bu sâ'at
- 1743- Yoğ iken 'özü ü māni' saña her-ān
Du'āyı kıma dilden itme noḳşān

¹ Buyura: Buyurur M.

- 1744- İder kendi öz için kişi t̄a‘at
Gerekdür t̄a‘atinde kıla raġbet
- 1745- Ta‘arru‘la ide feryād u zārı
Derün-i dil ile çok i‘tizārı
- 1746- Namāz ālūde olmuş pür-kuşūrlar
Gün-ā-gün var namāzda çok kūsūrlar
- 1747- Kıluruz ġaflet ile çün namāzı
Gerekdür zār ile itmek niyāzı
- 1748- Kılur mıyuz Hudā’ya iki rek‘at
Bulunmaya ‘aceb anda kūdūret
- 1749- Namāzımızda var dürlü ha‘ālar
Gerekdür umalım Ha‘a‘dan ‘a‘ālar
- 1750- İdelim cān u dilden zār u giryān
Ha‘ālar setr idüp ‘afv ide Ğufrān
- 56b 1751- Du‘āmızda idelim bunu seb‘at
Hudā’ya bizde yok hūsn-i ‘ibādet
- 1752- Hezārān ‘illet ile oldı ma‘lūm
İdegör lu‘f u ihsān ile ma‘būl

Münācāt-ı Ba‘de’ş-Şalāt¹

Vezin: Mefā‘ilün Mefā‘ilün Fe‘ülün

- 1753- ‘İnāyet kıl ba‘na yā Zū’l-Celāl’im
Sa‘na lāyık idem fi‘l ü makālīm²
- 1754- Didūñ “lā ta‘ne‘tū min raḥmeti”³ hoş
Anı sem‘ime kıldım yār-ı mengüş
- 1755- Ümīdem raḥmetūñe yā ilāhī
Bu ‘āciz kullaruñ sensin penāhı
- 1756- Beni kılma esīr-i nefis şeytān
Ayırma ol rızā-i pākden her-ān
- 1757- Dü-‘ālem kıl beni lu‘fuña ma‘zhar
Olalım ol namāz ehlile ekşer
- 1758- Beni mescidlere kıl sen civārı
Yakın it mescide ol hāne-dārı

¹ E. 56b G. 56b M. 64a

² Beyit M. nüshasında bulunmamaktadır.

³ Rahmetinden ümidinizi kesmeyin. Zümer 39/ 53.

- 1759- Muhibb-i mescid eyle hem cemā'at
Gidelim mescide şevk ile rāhat¹
- 1760- 'İbādet ehline kıl bizi yoldaş
Kırā'at ehline kıl bizi hāldaş
- 1761- Cihānda olalım anlara iḥvān
İrağ it bizlere ol sū'-i yārān
- 1762- Ba'īd it bizlere ol bī-namāzı
Ki bilmez ol ṭarīḳ-ı Ḥaḳḳ-ı rāzı
- 1763- Bize kıl dü-cihānda cār-ı dindaş
Bizi şālihler kıl yār-ı yoldaş
- 1764- Olıcaḳ rüz-ı maḥşer dem kıyāmet
Bize göstürme ḥasretle nedāmet
- 1765- Bize cāmi'leri kıl anda evṭān
Geçelim ol şırāṭı anda āsān
- 1766- Cinānda vir bize luṭfuñla mesken
Dü-ālemde idegör bizi aḥsen
- 57a 1767- Cemī'-i enbiyānuñ ḥürmetine
Muḥammed Muştafā'nuñ 'izzetine
- 1768- Bize göstür namāz ehlile ḳurbet
Cemāl-i pākūñe kıl bizi da'vet
- 1769- Namāzda vir bize ḥüsn-i ḥiṭāmı
İdelim hem şalāt ile selāmı
- 1770- Yazandan okuyandan diñleyenden²
Ola Ḥallāḳ-ı ālem rāzı andan

Ḳaşıde-i Taḥiyyāt Du'ā vü Senā³

Vezin: Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

- 1771- Taḥiyyet āḥir rükni namāzuñ iḥtirām eyle
Teşehhüdle okı ḳavli İmām A'zam tamām eyle
- 1772- Selām virmezden evvel ḥoş şalāt ile selām eyle
Ḥavāş Ḳur'ān ile eṣnā duālar inzimām eyle
- 1773- İmāmeyn ḳavli üzre ḥoş muşallī kārını itmām
İdüp şağa evvel şoñra şola ḳavli selām eyle

¹ şevk ile rāhat: sā'at be sā'at M.

² Yazandan okıyandan diñleyenden: Okıyan diñleyen hem yazandan M.

³ E. 57a G. 57a M.- (Kaside E. ve G. nüshalarında derkenarda bulunmaktadır.)

- 1774- Hüdā'dan ʿafv niyāz eyle okı meʿsūr duʿālardan
Elin ādāb ile mesh it yüze deʿb-i hümām eyle
- 1775- İmām isen çivir nāsa ya sağ yanın ya şol yanın
Müʿezzīn kim işāret eyler okı ihtimām eyle
- 1776- Elin açup Hüdā'ya kıl tazarruʿlar idüp zārı
Kuşūrum çok diyü ağla gözüñ yaşıñ gamām eyle
- 1777- İmāmuñ şeyhūñ eşnāsında şevk ile diyüp āmīn
Şerīfī mescid içinden çıkup dünyā kelām eyle

Mebḥaṣ-i Teheccüd¹

Vezin: Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

- 1778- Ey Şerīfī di² teheccüdden haber
Pendūñ içre her birinden қо eşer
- 1779- Nefsüne kıl nuş u pendi her zamān
Kıl tefekkür ḥāb-ı ḡafletden uyan
- 1780- Niçe bir uymış yatarsun nefsüne
Yazuḡuñ gelsin biraz hoş kendüne
- 1781- Olması bu nevm-i ḡafletde esīr
Düşürür uyku seni çāha ʿasīr
- 1782- Nefs-i emmāre seni kılmış zelīl
Eylemiş bu nevm-i ḡüsrāna delīl
- 1783- Uyumaz ʿārif daḡı kāmīl dırāz
Uyur ancak rāḡat-ı cism içün az
- 1784- Az yemek az uyumaḡ³ az söylemek
İnsānı ḡayvān iken ider melek
- 1785- Kim ki az yer az içer hem az uyur
Maʿrifet ḡülzārına ol kes yürür
- 1786- Sen niçe bir uyuyasın ey Şerīf
Uyku ile olamazsın hoş zārīf
- 1787- Baḡ yola girmiş gider kervān kamu
Var ḡaṡarlu yolları daḡı ṡamu
- 1788- Gözlerüñ aç perdesin eyle naḡar
Gör uyur mı şubḡa dek bir kāmīl er

¹ E. 57a G. 57a M. 64b

² Ey Şerīfī di: Di Şerīfī hoş M.

³ Az yemek az uyumaḡ: Az uyumaḡ az yemek M.

- 57b** **1789-** Gündüzün şā'im olup her şeb kıyām
Böyle kılmış 'ādet-i nefse nizām
- 1790-** Havf-ı Hakk'dan rāhat olmaz kāmīl er
Uyumaz tā şubḥa dek ḥābı keser
- 1791-** Havf-ı Hakk'dan uykusın kılan fidā
Gör neler va'd eyledi aña Hudā
- 1792-** Kimse bilmez maḥlūkātımdan eḥad
Virdügüm aña şevābdan olmaz 'add
- 1793-** Gizlüdür katımda ecir¹ bī-ḥisāb
İrmez 'ākıllar aña yazmaz kitāb
- 1794-** Maḥlūkumdan² kıldılar gizlū 'amel
Olmaya tā şirk-i aşğarla ḥalel
- 1795-** İki rek'at dünyādan yeg dir Resūl
Nīm-şebden³ şoñra tūrup kılsa ol⁴
- 1796-** Er ü 'avrat uyuyup aḥşamdan az
Uyanup kılsa iki rek'at namāz⁵
- 1797-** Göndürür Hakk aña yetmiş biñ melek
İdeler anuñ içün cümle dilek
- 1798-** Hem namāzda secdeye kıya başın
Uyuyup ol secdede kılsa⁶ hemīn
- 1799-** Hakk diye⁷ kıluñ feriştehler nazar
Kömüş ol kulum niçe secdeye ser
- 1800-** Pes katımdadır anuñ rūḥı revān
Secdede kımış durur başın 'ayān
- 1801-** Secdede uyku 'ibādet oldı çün
Cāme-i ḥābdan tūrmasın gice uzun⁸
- 1802-** Hem buyurdı kim teheccüd kılsa tām
Hakk virür toḡuz kerāmet ey hümām

¹ katımda ecir: ecir katımda G.

² Maḥlūkumdan: Maḥlūkumdur G.

³ Nīm-şeb: Nīm ü şeb E, G, M.

⁴ ol: kıl M.

⁵ Bu beyitten sonra M. nüshasında bir beyit daha bulunmaktadır:

Bu cihānda her ne kim zākirīn / Cümlesi deñlü bula ecir hemīn

⁶ kılsa: olsa G.

⁷ Hakk diye: Dir Hudā M.

⁸ Beyit M. nüshasında bulunmamaktadır.

- 1803- Beş cihānda dördi ʿuḳbāda ola
Diñle ol beş kim cihānda ne ola
- 1804- Görmeye dünyā belāsından zarar
Nūr-ı ʿāʿat ola vechinde eṣer
- 1805- Sevdirür şālihlere nāsa Ḥudā
Cārī olmaz diline kız ü fenā
- 58a 1806- Nūr-ı ḥikmet ḳalbine ola revān
Hem faḳīḥ ola cihānda az zamān
- 1807- Diñle ʿuḳbāda olan çār-ʿaṭā¹
Vechi ebyaḫ ṭura ḳabrinden ḳopa
- 1808- Hem ḳolay olur ḥisāb görmez melāl
Hem şırātı geçe ol berḳ mişāl
- 1809- Sağ taraḑdan virile aña kitāb
Luṭṭ-ı Ḥaḳḳ'ı bula yarın bī-ḥisāb
- 1810- Ol e'imme A'zam-ı Nu'mān'ı gör
Niçe ḳıldı fānide ʿömri mürür
- 1811- Gicesin üç ḥişşe ḳıldı ol velī
Kesmedi bir baḫş kitābetden² eli
- 1812- Ḳıldı ol bir baḫş leyl içre namāz
Uyur idi pes daḫı bir ḥişşe az
- 1813- Gider iken çarşuda bir gün imām
Gördi oynar bir niçe şıbyān ḡulām
- 1814- İçlerinde bir şabī dir ḡüft ü ḡū
Hiç bilürsüz ne ḳişidür uşda bu
- 1815- Bir ḳişidür kim uyumaz şubḫa dek
Ol ʿibādet ehlidür bī-reyb ü şekk
- 1816- İşidir çün bu kelāmı ol imām
Nefsine dir ḡuş it ey ḡāfil kelām
- 1817- Gör senün ḫaḳḳında ne dir bu şabī
Sen niçe yatup uyursın her şebi³
- 1818- Ḳıldı bundan soñra şubḫı ol imām
Yatsunuñ āb-dest ile ḳırḳ yıl tamām

¹ çār-ʿaṭā: çār u ʿaṭā E., G., M.

² baḫş kitābetden: baḫş-ı kitābdan G., M.

³ her şebi: ey denī M.

- 1819- Böyle olur Hālik'a olmak ʿibād
Dün-namāz ile olur t̄aʿatde dād
- 1820- Kıl̄sa biñ rekʿat namāz gündüz bir er
Nīm-şeb¹ kıl̄sa iki rekʿat diḡer
- 1821- Biñ rekʿatından didi efḍal Resūl
Dün-namāz ile olur Hāk̄k'a vuşūl
- 58b 1822- Dün-namāzı menʿ ider cürm ü fiten²
Dü-cihānda şāhibi vechi ḥasen
- 1823- Hem buyurdı ol Resūl-i faḥr-i dīn
Vardur her şeb içre bir sâʿat hemīn
- 1824- Dü-cihānuñ ḥayr işinden kim duʿā
Eylese elbet olur aña ʿaṭā
- 1825- Göndürür hem³ bir melek Ḥallāk-ı Rabb
İşbu dünyā gögine her nışf-ı şeb⁴
- 1826- Şubḥa dek çağırup eyler nidā
İns ü cinden ġayrı gūş eyler şadā
- 1827- Var mıdur bir sâʿil-i ʿafv-ı Ḥudā
Tā ola müstağraḥ-ı luṭf u ʿaṭā
- 1828- Hem daḥı dir var mı bir müstağfirīn
Yarlığasın anı Ḥallāk-ı Muʿīn
- 1829- Şubḥa dek eyler bu resme ol āvāz
Ol ṭulūʿ-ı şems olunca gele vaz
- 1830- Di Şerīfī şubḥ-ı şādıḳdan ḥaber
Bil fenādur uyumaḳ vaḳt-i seḥer
- 1831- Dindi baʿzı ʿārifinden bu kelām
Muṭṭalīʿdür ḳullara Rabbü'l-enām
- 1832- Ḳalb-i müsteyḳızlara Hāk̄k her seḥer
Raḥmet ile ʿafv ile ider naḳar
- 1833- Bir kişi ṭursa şabāḥdan her seḥer
Eylese küpden küpe hem naḳl-i ḥamr
- 1834- Uyumaḳdan ol seḥer vaḳtinde ḥāb
Taḥfīf oldu ol günāhdan bu şarāb

¹ Nīm-şeb: Nīm ü şeb E., G.

² cürm ü fiten: cürm fiten M.

³ hem: her M.

⁴ nışf-ı şeb: rüz şeb G.

- 1835- Uyumak vaqt-i seher mu'tād-ı seg
Uyumaz vaqt-i seher tab'-ı melek
- 1836- Uyumaz 'ārif taķī mü'min ricāl
Bu seher vaķti uyur ol bed-fī'āl
- 1837- Hem seher vaķti uyur ol bī-namāz
Uyumaz 'āķıl kişi ehl-i namāz
- 59a 1838- Bu seher vaķti iden nevm-i keşir
Eksilür rızķı¹ olur 'ömri ķařır
- 1839- Üç kişi eyler řikāyet bu zemīn²
Her seher ol Hālik'a diñle hemīn
- 1840- Katre-i ğuslinden ol zānī erüñ
Dökülen şuçsuz yere ķandan bilüñ
- 1841- Hem seher vaķti olan hāba revān
Zār ile eyler řikāyet her zamān
- 1842- Ey birāder uyuma vaqt-i seher
Ol řabā bādı seher vaķti eser
- 1843- Mürşid-i Pend³ içre yazmış bir delīl
Bu seher nevmi ider nesli ķalīl
- 1844- Hem daķı yazmış aña bir ķaç miřāl
Tecrübe itmiş anı ehl-i kemāl
- 1845- Ol sebebdür aĝniyānuñ nesli az
Ol seher vaķti yatur hāba dırāz
- 1846- Hem sebep bu keşret-i nesl-i faķır
Bu seher vaķti ider nevmi ķatır
- 1847- Bir miřāl itmiş münāsib ol diger
Nesli ķillet ol kilāb uyur seher
- 1848- Hem keçi koyunlaruñ cinsi keşir
Ol sebebdür bu seher nevmi ķatır
- 1849- Şimdi 'ādet eylemiş a'vām⁴ kibār
Oturur şeb tā seher vaķti yatar⁵

¹ rızķı: nānı M.

² zemīn: demīn G.

³ Mürşid-i Pend: Mürşid-i Pendī'de M.

⁴ a'vām: cümle M.

⁵ tā: ol M.; vaķti: uyur G.

- 1850- Adı mü'min hep muğāyir işleri
Nā-sezā işleredür teşvīşleri
- 1851- Kılmayan şubh-ı şalâtı vakt ile
Var günāhı bī-aded gelmez dile
- 1852- Kıl şalāt-ı şubhı fevt itme oğul
İbtidā ile olur her iş huşul
- 1853- Ger tehāven eylemezsen şubha¹ tām
Beş namāzı idesin ol gün tamām
- 1854- Ol şalāt-ı şubha iğmāz olsa ger
Beş namāz itdūn tekāsül ser-te-ser
- 59b 1855- Ey birāder beş namāzı kıl tamām
Bā-ḥuṣūṣā şubhı vaktinde mūdām
- 1856- Bī-özür kıl tevbe ol ḥāb-ı seher
Aç gözüñ kıl ḥāb-ı gafletden ḥazer
- 1857- Düşme bu uyku ile idbāra sen
Her seher çalış ki bīdār olasan
- 1858- Göstürür iblīs o dem ḥābı şirīn
Yā ilāhī kıl bizi andan emīn
- 1859- Bu seher bīdār ile ol ḥulq-ı tām
Di Ḥabīb'e e's-şalātü ve's-selām

Ḳaşıde-i Ḥāb-ı Seher²

Vezin: Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

- 1860- Eser bād-ı şabā seḥrī uyan cānım bu gafletden
Akar ol ma'rifet nehri uyan cānım bu gafletden
- 1861- Eser bād-ı tecellī Ḥaqq ider 'aşıklara revnak
Bulur 'ārif şafā vü zevk uyan cānım bu gafletden
- 1862- Adın mü'min iken şāyi' gel itme 'ömrüñi³ zāyi'
Uyur seḥrī⁴ seg ṭabāyi' uyan cānım bu gafletden
- 1863- Ṭarīkat bāğına girmek dilersen güllerin dirmek
Ḥudā'nuñ luṭfına irmek uyan cānım bu gafletden

¹ şubha: aña M.

² E. 59b G. 59b M. 67b

³ 'ömrüñi: fırsatı G. 'ömri M.

⁴ Uyur seḥr: Hher seher M.

- 60a**
- 1864- Yatarsan niçe bir ey cān ki yatmaz her seher hayvān
Uyur niçe ‘aceb insān uyan cānım bu ğafletden
- 1865- Gel ey miskīn gel ey ğāfil ikende olmağıl cāhil
Olam dirsən eger kāmīl uyan cānım bu ğafletden
- 1866- Seherden uyanur kuşlar kılur nağme tūfī-veşler
İder tesbīh ağaç taşlar uyan cānım bu ğafletden
- 1867- Yatarsın niçe sen bir tūr şafādan olmağıl mehcūr
Turan her şubh olur mesrūr uyan cānım bu ğafletden
- 1868- Uyan Hakk zıkrını yād it namāz kıl gönlünü şād it
O bülbül gibi feryād it uyan cānım bu ğafletden
- 1869- Seherdür ehl-i dil şāhı seherdür ehl-i Hakk rāhı
Derūn-ı dilden it āhı uyan cānım bu ğafletden
- 1870- Degil mü’minlere lāyık tūlūc itdikde şubh-şādık
Göz açup olmaya ayık uyan cānım bu ğafletden
- 1871- Cihān rengine boyanma o māl u cāha dadanma
Sīm ü zer ‘aşkına yanma uyan cānım bu ğafletden
- 1872- Seherdür vuşlat-ı yārī bulur bülbül o gülzārı
N’idersin hār-ı ağıyarı uyan cānım bu ğafletden
- 1873- Tefekkür kıl eyā ahyār kelām-ı Hakk’ı “bi’l-eshār”¹
İdegör her-dem istiğfār uyan cānım bu ğafletden
- 60b**
- 1874- Seherde nefsūne ibrām idüp tūr bulasın ikrām
Hazer it olma “ke’l-en‘ām”² uyan cānım bu ğafletden
- 1875- İder mekri gelüp şeytān çeker ol başuñā yorğan
Emān ol mekr-i zālīmden uyan cānım bu ğafletden
- 1876- Saña tatlu ider uyku düşürür dāma ol bed-rū
Saña hoş nuşh u pendim bu uyan cānım bu ğafletden
- 1877- Seherde açılır cennet şaçar bād-ı şabā rahmet
Egerçi sende var himmet uyan cānım bu ğafletden
- 1878- Kebā’irler olur kende dilerse mağfiret bende
Dilersen³ dü-cihān zinde uyan cānım bu ğafletden

¹ Seher vakti. Âl-i İmrân 3/17. Ayetin meali: “O sabredenleri, o doğruluktan şaşmayanları, o elpençe divan duranları, o nafaka verenleri ve seher vakitlerinde o istiğfâr edip yalvaranları (görür).”

² Hayvanlar gibidir. A’raf 7/179. Ayetin meali: “Andolsun ki, cinlerden ve insanlardan birçoğunu cehennem için yarattık. Onların kalbleri vardır, fakat onunla gerçeği anlamazlar. Gözleri vardır, fakat onlarla görmezler. Kulakları vardır, fakat onlarla işitmezler. İşte bunlar hayvanlar gibidirler. Hatta daha da aşağıdırlar. Bunlar da gafillerin ta kendileridir.”

³ Dilersen: Dilersen M.

- 1879- Şeherden olmamak bîdâr degildür hâşılı hoş kâr
Bulam dirsen Şerîf esrâr uyan cânım bu ğafletden

Mebhâş-i Fezâ'il-i Cum'a¹

Vezin: Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1880- Ey Şerîfî fazl-ı cum'a kıl beyân
Ço bu gülzâr içre her gülden² nişân
- 1881- Ol Resûlu'llâh didi hayrû'l-beşer
Virdi bu müjde ile bize haber
- 1882- Ümmetime olsa ger kahr-ı Hudâ
Eylemezdi yevm-i cum'ayı 'atâ
- 1883- Virmez idi Leyle-i Kâdr'i dahı
Söyledi işbu hadîsi ol sahî
- 61a 1884- Pes şahâbe didiler kim yâ Resûl
Bir su'âl eyleyelim bildir uşûl
- 1885- Leyle-i Kâdr'i vü cum'a eyle³ yâd
Hakk katında niçedür fazl-ı ziyâd
- 1886- Dir Resûlu'llâh o dem diñleñ şahâb
Ol şalât-ı cum'a yetmiş kat sevâb
- 1887- Leyle-i Kâdr'den dahı ola ziyâd
Fazl-ı cum'a eyledi bu resme yâd⁴
- 1888- Hem buyurdi altı yüz biñ kul Hudâ
Eyleye nâr-ı cahîmden bil fedâ
- 1889- Ümmetimden cum'a gün kılsa vefât
Kabr 'azâbından bula ol kul necât
- 1890- Bir gün ol kân-ı kerem hulk-ı dırâz
Eyledi bu resme Hallâk'a niyâz
- 1891- Virdün ol Mûsâ Nebî'ye yevm-i sebt
Ol Nebî 'İsâ'ya hem yevm-i ahad
- 1892- Hem Halîl'e yevm-i işneyni fidâ
Yevm-i selâyi Süleymân'a 'atâ

¹ E. 60b G. 60b M. 68b

² içre her gülden: içre bülbülden M.

³ eyle: ile G.

⁴ Beytin mısraları M. nüshasında yer değiştirmiştir.

- 1893- Ādem'e virdüñ dahı rüz-ı hamīs
Ümmetime kankı gün kılduñ enīs
- 1894- Bir hıṭāb irdi Hudā'dan yā Resūl
Baña maḥşūş oldı cum'a gün vuşul
- 1895- Çünki maḥşūş cum'a hem cennet baña
Ümmetüñe eyledim cum'a 'aṭā
- 1896- Raḥmetim hışmıma sebkatdür o gün
Oldı ikrām ümmetüñe cum'a gün
- 1897- Bir hikāyet var münāsib diñle sen
Cum'anuñ fazlını bil sa'y eyle sen
- 1898- Hāzret-i Mūsā okur Tevrāt'ını
Gördi Tevrāt içre ümmet na'tını
- 1899- Na't¹ olunmuş ümmeti oldı ferah
Kalmadı göñlünde aşlā bir terah
- 61b 1900- Dir eyā Hayy ü Qādīm ü Zü'l-Celāl
Var mı efḍal ümmetimden zü'l-kemāl
- 1901- Pes hıṭāb-ı vahy idüp dir yā Kelīm
Ümmet-i Aḥmed kāmudan hoş selīm
- 1902- Kūh-ı Beytü'l-Maḥdis'e 'azm eyle rāh
Hikmetim var kıl nazar şun'-i ilāh
- 1903- Vardı Hakk emrile anda ol zamān
Gördi bir kavm hoş 'ibādetde hemān
- 1904- Pes Kelīm anlara eyledi su'āl
Kankı ümmetsiz bize idüñ maḳāl
- 1905- Dirler anlar diñle bizi yā Kelīm
Biz saña ümmetleriz olma elīm
- 1906- Oldı yetmiş yıl ki bu fevka'l-cebel
Eyleriz ṭā'at bize gelmez ḥalel
- 1907- Ol libās-ı şabrı biz cismimize
Hem tevāzu' ırkasın egnimize
- 1908- Şükr 'imāmesini şardık² başa biz
Ol tevekkülден aşāyı ilde³ biz

¹ Na't: Medḥ M.

² şardık: aldık M.

³ ilde: elde M.

- 1909- Na'l-i haşyet pâyımıza giymişüz
Hem giyâhı cû'a dermân kılmışuz
- 1910- İçüben şu aluruz âb-dest eger
İğtisâl itdüğümüz mâ'-i maţar
- 1911- Bizde var havf-ı Hudâ-yı Zü'l-Celâl
Olmışuz biz ser-nigün heftâd-sâl¹
- 1912- Hoş gelüp Mūsâ'ya bu sözler nihân
Eyledi Haqq'a şükürler ol zamân
- 1913- Haqq buyurdi aña ol dem² yâ Kelīm
Ümmetüñe kılmışım luţf-ı 'azīm
- 1914- Anlar eylerler 'ibâdet rûz şeb
Şabr iderler her ne kim olsa ta'ab
- 1915- Virürem hoş anlara³ ecr-i keşîr
Zâyi' olmaz 'indimizde⁴ bir fetir
- 1916- Ümmet-i Aḥmed için bir gün 'aţâ
Bâ'is-i mağfûr ola zenb ü ḥaţâ
- 62a 1917- İki rek'at kıllalar ol gün namâz
Ḥayrludur bu cümleden hoş aña râz
- 1918- Ḥazret-i Mūsâ ider yâ Rabbenâ
Kankı gündür sen anı bildir baña
- 1919- Fazluñı izhâr idüp Rabbü'l-Mecîd
Yevm-i cum'adur didi yevmü'l-mezîd
- 1920- Haqq yaratmış çâr-gökde⁵ bir maḳâm
Beyt-i Ma'mûr dinür aña ey hümâm
- 1921- Anı kılmış⁶ kudret ile key ulu
Kim tolar⁷ aña ferîştehler kamu
- 1922- Var minâre ağ gümüşden key⁸ beyâz
Oldı beş yüz yıl anuñ tûlı dırâz

¹ heftâd-sâl: heftâd ü sâl E., G.

² aña ol dem: ol dem aña M.

³ hoş anlara: anlara hoş M.

⁴ Zâyi' olmaz 'indimizde: 'indimizde zâyi' olmaz M.

⁵ çâr-gök: çâr u gök E., G., M.

⁶ Anı kılmış: Hem yaratmış M.

⁷ tolar: şığar M.

⁸ key: hep M.

- 1923- Olsa rûz-ı cum‘a ol vaķit nidā
Aña Cebrā’îl çıkup¹ eyler şadā
- 1924- Bu şadāyı hep ferişteh ide gûş
Cem‘ olurlar ol maķāma cümle hoş
- 1925- Hem çıkar minberde² İsrā’îl ‘ayān
Huṭbe okur ‘ādetidür her zamān
- 1926- Hem olur Mîkā’îl ol demde imām
Kılalar cum‘a namāzını tamām
- 1927- Her kaçan kim olalar fāriğ namāz
Cebrā’îl ṭurup ide evvel niyāz
- 1928- Bu mü‘ezzīnlik içün baña Hudā
Her ne deñlü kıldısa luṭf u ‘aṭā
- 1929- Ümmet-i Aḥmed’den ol rûy-ı zemīn
Ol mü‘ezzīnlere bahş itdim hemīn
- 1930- Hem ide Mîkā’îl İsrā’îl şadā
Ey feriştehler oluñ ṭanık edā
- 1931- Her ne deñlü Ḥaḳḳ bize kıldı ‘aṭā
Ol ḥaṭīb imāmlara olsun fidā
- 1932- Ṭuruben andan melekler hep tamām
İdeler diñleñ bizi yā ḥāş u ‘ām
- 1933- İşbu cum‘anuñ şevābından bize
Her ne deñlü virdi Ḥaḳḳ cümlemize
- 62b 1934- Fazl-ı Ḥaḳḳ’dan şimdi her ne bulmuşuz
Ol Muḥammed ümmetine virmişüz
- 1935- Buyurur andan³ Hudā-yı Müste‘ān
Göstürür misiz seḥāvetden nişān
- 1936- Kānķı kul emrime idüp inķıyād
Ol şalāt-ı cum‘ayı kıldı murād
- 1937- Ol Ḥabīb’im sünnetine iḳtidā
Eyleyüp kıldı namāzını edā
- 1938- Ol celālim ‘izzim ḥaḳḳı çün kamu
Yarlığadım cümlesini rû-be-rû

¹ Aña Cebrā’îl çıkup: Cebrā’îl çıkub aña M.

² Minberde: minbere M.

³ Buyurur andan: Anda buyurur G.

- 1939- Hamd ü şükr olsun saña yâ Zü'l-Kerîm
Yevm-i cum'a fazlını kılduñ 'azîm
- 1940- Bizleri ol servere kılduñ ümem
'İd-i cum'a bizlere kılduñ kerem
- 1941- Cum'anuñ ecrini çok it gısl ile
Defterinden ol günâhların¹ sile
- 1942- 'Âdet eyle cum'a gün gıslı peder
Kim olupdur sünnet-i hayrû'l-beşer
- 1943- Hazret-i 'İsâ giderken ey peder
Gördi bir av tutmuş ol şayyâd er
- 1944- Dile gelüp ol geyik dir yâ Resûl
Bir şefâ'at kıl baña varam uşûl
- 1945- Vardur evlâdlarım iderler fezâ'
Varuben anlar ile kılam vedâ'
- 1946- Didi pes² bu hoş sözüñ alam maḥal
Lîki varup gelmesen olur ḥalel
- 1947- Ol geyik dir kılmazam bi'llâh ḥilâf
Hem kabûl itmeyen yalan güft ü güzâf
- 1948- Cum'a gün gısl itmeyenden daḥı bed
Olayım ider isem 'ahdimi³ red
- 1949- Dinledüñse işbu güftârımı pes
Bu şevâba eyle cum'a gün heves
- 63a** *Vezin: Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fe'ülün*
- 1950- Kulaḡ tut ol ḥadîs-i Muştafâ'ya
Kaçan ol gice dir irdim semâya
- 1951- Müşâhid eyledim ol taḥt-ı 'arşda
Şehirler var idi ol zîr ü ferşde
- 1952- Geñşlikde çü yetmiş dünyâ mişlü
Derûnı hep ferîşteḡ ile memlû
- 1953- 'İbâdetde kamu anlar Hudâ'ya
İderler tesbîḡ ü taḡdîs⁴ hedâya

¹ günâhların: günâhları G.

² Pes: 'İsâ M.

³ 'ahdimi: sözümi M.

⁴ tesbîḡ ü taḡdîs: tesbîḡ taḡdîs M.

- 1954- İderler ey Hudā Ğaffār u Ğāfir
Sen ‘afv it cum‘aya kim oldu hāzır
- 1955- Dağı yarlığa ey Vehhāb u ‘Ālī
Ki cum‘a günü itdi iġtisālī
- 1956- Buyurdi hem Resūlu’llāh işit cān
Kim itse yevm-i cum‘a ġusl erkān
- 1957- Gelüp mescide ol kıla namāzı
İde miqdār-ı tākāt ‘arz u rāzı
- 1958- Budur ednā-yı ehl-i cum‘a ey yār
Şevābdan ol naşibi az ola kār
- 1959- İki cum‘a arasında haṭāyı
Hudā ‘afv eyleyüp eyler ‘aṭāyı
- 1960- Şerī‘atda budur diñle mesā’il
‘Özürsüz iden üç cum‘ayı zā’il
- 1961- Qararur qalbi anuñ cümle yek-pār
Düşer ‘adl ile fazlı anuñ ey pār
- 1962- Şehāhet eylese bir işde ol er
Qabūl olmaz düşer ġizlāna ekşer
- 1963- Buyurmuşdur Resūlu’llāh rivāyet
Cināna varalar çün ehl-i cennet
- 1964- Olurlar yevm-i şenbih anda züvvār
Görürler ata anaların her-bār
- 1965- Olur pes yevm-i yek-şenbihde ‘ādet
Peder māderlere evlādı rü’yet
- 63b 1966- Giderler rüz-ı dü-şenbihde yek-pār¹
Telāmīzler olup üstāza züvvār
- 1967- İderler yevm-i se-şenbihde ‘ādet
İder üstāz telāmīze ri‘āyet
- 1968- Olur yevm-i çehār-şenbihde ‘ādet
İder ümmet nebīlerüñ ziyāret
- 1969- O rüz-ı penç-şenbih ola ‘ādet
Nebīler ümmete kıılır ri‘āyet
- 1970- Giderler yevm-i cum‘a ehl-i cennet
İderler Haqq Te‘ālā’yı ziyāret²

¹ yek-pār: yek-bār M.

² Haqq Te‘ālā’yı: ol Hudā’yı hep M.

- 1971- Hüdâ fazl ile eyler çok ʿaṭāyı
İder hoşnüd kamu bāy u gedāyı
- 1972- Çağırur yevm-i şenbih bir münādī
İşidir ehl-i cennet bu ʾirādı
- 1973- İder Mūsā Kelīmuʾllāh ʿiyādet
Cinān-ı huld içinde hūb¹ ziyāfet
- 1974- Feraḥ birle iderler hoş icābet
Yiyüp içüp iderler girü ʿavdet
- 1975- Çağırur rüz-ı yek-şebih diger nām
İdüñ dārüʾn-naʿīme saʿy-i iḳdām
- 1976- İder ʿİsā Nebī hoş sizi daʿvet
Varurlar hoş iderler ʿİş ü ʿişret
- 1977- İderler rüz-ı işneyn böyle daʿvet
Ḥalīluʾllāh ider size ziyāfet
- 1978- Varurlar cennet-i firdevse ol ān
Olurlar hoş şafālar ile ḥayrān
- 1979- İder daʿvet münādī yevm-i selṣā
Zekerıyyāʾya ol cennāt-ı meʿvā
- 1980- Varup anda iderler hoş şafāyı
Görürler dürlü inʿām-ı ʿaṭāyı
- 1981- Çehār-şenbih günü Yaḥyā ziyāfet
Giderler cennet-i ʿadne tamāmet
- 64a 1982- O rüz-ı penç-şenbih hoş münādī
Çağırur işidenler bula şādī
- 1983- İder kim gūş idüñ yā ehl-i cennet
İder Aḥmed sizi tūbāya daʿvet
- 1984- Bihişt ehli kamu cemʿ ola anda
O şāḥ-ı tūba altı² hoş mekānda
- 1985- İderler daḥı anda ʿİş ü ʿişret
Giyüp hülle içerler dürlü şerbet
- 1986- Çağırur rüz-ı cumʿa ol münādī
Bulur ʿaşıḳ olanlar zevḳ u dādı

¹ hūb: hoş M.

² O şāḥ-ı tūba altı: Dıraḥt-ı zīr-i tūbā M.

- 1987- İder yâ ehl-i cennet eyleyüñ güş
Cemâl-i Pāk'e Hakk da'vet ider hoş
- 1988- Oluñ hâzır Hudâ eyler ziyâfet
Bugün ni'met bulur cümle belâgat
- 1989- İşidüp ehl-i cennet cümle yek-sân
Bu da'vetden olurlar şād u handân
- 1990- Varurlar bâb-ı Zât-ı Kibriyâ'ya
Olurlar muntazır lu'f u 'atâya
- 1991- Cenâb-ı Hakk kılur¹ anda tecellî
Selâm-ı Raḥmet ile hoş tesellî
- 1992- İde kullara ol Hallâk-ı Yezdân
Dîdârim ile olduñuz² şād u handân
- 1993- Şarâb-ı vuşlatı hoş kılduñuz nüş
Taleb maḳşûd ne hâhiş³ dileyüñ hoş
- 1994- İder ol demde kullar yâ ilâhî
Şükürler bulmuşuz maḳşûda râhı
- 1995- Biz olduk lu'f u ihsânuña ḥayrân
Vü olduk nâ'il-i maḳşûd-ı rızvân
- 1996- 'Aṭâlar bî-ḥisâb el-ḥamdüli'llâh
Rızâyı dileriz bizlere her-gâh
- 1997- Bu cum'a fazlına olduk ḥaber-dâr
Gerek sa'y-i belîguñ saña her-bâr
- 1998- Giden ol sâ'at-i evvelde her-ân
Şevâb itmiş gibi bir deve ḳurbân
- 64b 1999- İkinci sâ'atinde olsa râhil
Öküz ḳurbân şevâbı ola ḥâşıl
- 2000- Üçüncü sâ'at iden aña devrân
Boğazlamış olur bir kebeş ḳurbân
- 2001- İden dördüncü sâ'at mescide râh
Hedâya⁴ gibidür vir tavuḳ ey şâh
- 2002- Beşinci sâ'at iden aña gıbta
Hedâ⁵ itmiş gibidür bir yumurta

¹ kılur: kılup M.

² Dîdârim ile olduñuz: Dîdârimla olduñuz G. Dîdârim ile olduz M.

³ Taleb maḳşûd ne hâhiş: maḳşûd ne var hep M.

⁴ Hedâya: Hedâ itmiş M.

⁵ Hedâ: Hedâyâ M.

- 2003- Olur mescid kapusunda melekler
Yazup ecir iderler çok emekler
- 2004- Çıkınca pes hâṭib minbere ey cān
Ṭurup yazmaz melekler diñler ol ān
- 2005- Gelen ol vakt olur elbetde maḡmūm
Yazılan ol şevābdan ola maḡrūm
- 2006- Gūyā ki geldi ol mescide ey cān
Namāzuñ ḥaḡḡını ödeye ol ān
- 2007- Aña yok ḥişse ol fazl-ı cemā‘at
Edā itmiş gibidür borcuñ ol vakt
- 2008- Şerīfī söyledüñ hoş bunca kışsa
Gerekdür alasin pendüñden ḥişse
- 2009- Sen eyle özüñe her-demde ‘ādet
Varagör mescide evvelki sâ‘at
- 2010- İdegör ol ḥaṭībūñ ḥuṭbesin gūş
Gerekdür idesin sözini mengūş
- 2011- Şafālar kesb idegör şöḡbetinden
Gerek ḥāmūş olasin lezzetinden
- 2012- Bu şuḡl-ı fānīyi terk eyle yek-pār
Nidā olduğu dem sen mescide var
- 2013- Ḥudā “fes‘av ilā zikri”¹ buyurdu
Bu cum‘a fazlını ḥaḡḡa² duyurdu
- 2014- Ticāretten daḡı bey‘ ü şirādan
Buyurdu ḥayrludur sizlere her-ān
- 2015- Kāmu günlerde cum‘a gün mübārek
İdüp bizlere virmiş Ḥaḡḡ Tebārek
- 65a 2016- Dilim āciz anuñ fazlını taḡrīr
İdüp şerḥ itmege yazmaḡa bir bir
- 2017- Bize bu cum‘a gün Ḥaḡḡ’dan hediye
Olupdur bizlere efḡal ‘aṭiyye
- 2018- Ne deñlü var ise eşḡāl-i dünyā
Bıraḡ var cum‘aya kıl sözüm ıṣḡā

¹ Hemen Allah’ın zikrine koşun. Cum’a 62/ 9. Ayetin meali: “Ey inananlar! Cuma günü namaz için çağrıldığı(nız) zaman, Allah’ı anmaya koşun, alışverişi bırakın. Eğer bilerseniz, bu sizin için daha hayırlıdır.”

² ḥaḡḡa: cümle M.

- 2019- Hikāyet olunur hāmid-i leffāf
Vera¹ ehl-i ‘ibādet hulk-ı dil-şāf¹
- 2020- Olur günlerde cum‘a gün fidāyı
Müezzīn eyledi çünkü şadāyı
- 2021- Bahāne ‘özri vāki‘ oldu bir kaç
Himārı maştabaldan olmuş iḥrāc
- 2022- Gelecek āsiyābdan var dakīk
Saḳī eyleyecek var bāğ zemīni
- 2023- Bu üç efkār-ı bahre oldu ḡavvāş
İder cum‘aya gitmek cümleden ḡaş
- 2024- Teveccüh eyledi mescide ol dem
Namāzı kıldı girü döndi epsem
- 2025- Gelürken ḡānesine ol nihānen
Saḳī olmuş² görür bāğçe ‘ayānen
- 2026- Himārını görür aḡurda ol ān
Görür tennūrda ḡātūn bişürür nān
- 2027- İder ḡātūna er ol dem su‘ālī
Bize kim kıldı bu ḡusn-i fi‘ālī
- 2028- O dem ḡātūn didi gördüm sibā‘ı
Sürüp kapuya getürdi himārı
- 2029- Saḳī eyler iken bāğçeyi ḳonşu
Taḡallüb eylemiş pes aña uyḳu
- 2030- Taşup pes nehr-i cārdan anda ol āb
Bizim bāğçeye olmuş mā‘-i seylāb
- 2031- Varur bir ḳonşı ṭāḡūnaya def‘a
Ḡalaṭ alup gelür enbān ü erde
- 65b 2032- Alup gelür evine unı yanış
Getürüp dir bize ‘aks oldu bu iş
- 2033- Görür hāmid-i leffāf luṭf-ı Yezdān
Şükürler eyledi Ḥallāk‘a³ ol ān
- 2034- Ḥudā-yā bir ‘amel kıldım saña kār
Mükāfāt eyledüñ ef‘āl-i se-bār⁴

¹ Vera¹ ehl-i ‘ibādet hulk-ı dil-şāf: Vera¹ ehl-i ‘ibādet hulk-ı evşāf G., İbādet ehl-i kāmīl hulk-ı evşāf M.

² Saḳī olmuş: Şuvarılmış M.

³ Ḥallāk‘a: Ḥālīk‘a G.

⁴ eyledüñ ef‘āl-i se-bār: kılduñ aña fi‘l-i se-bār M.

- 2035- Namāzı fevt idüp kılsam ‘amel yek
 Qalurdı iki işim yok durur şekk
- 2036- Şevāb-ı cum‘adan me‘yūs olup hem
 Baña olmazdı hāşıl bîş veyā kem
- 2037- Hūdā-yā kıl bizi lūţfuñla maġfūr
 Emānuñ halkasında eyle mestūr
- 2038- Cemī‘-i enbiyānuñ hürmeti çün
 Vü cümle evliyānuñ ‘izzeti çün
- 2039- Bizi kılma esīr-i nefs-i şeytān
 Maşūn it cümle a‘dālardan her-ān
- 2040- Olalım lūţfuña mazhar ilāhī
 Ki sensin cümleñüñ püşt ü penāhı
- 2041- İderse kaşdı bize nefs-i sü‘bān
 Bizi hıfz eyle tā kılmaya noķşān
- 2042- İlāhī pād-şāhımızı dā‘im
 Serīr-i saltanatda eyle kâ‘im
- 2043- Şurūt-ı cum‘adandur izn-i sultān
 Hūdā-yā virme zillet dağı noķşān
- 2044- Olur sāyesile İslām devāmı
 Mesācidler bulur her-dem nizāmı
- 2045- Vezīr ü mīr ü ser-kārlarına hep
 ‘Adūlar üzre nuşret vir eyā Rabb
- 2046- Bilād-ı Müslimīn’i eyle rāḥat
 Mesācidleri ideler ‘imāret
- 2047- Bu cum‘a hürmetine ey Hūdāvend
 Şerīfī’ye şefī‘ ola¹ Muḥammed
- 2048- Taşahḥub eyleye bu rū-siyāhı
 Qabūl eyle du‘āmı yā ilāhī
- 66a 2049- Hūdā kıl ḥüsn-i ḥatm ile vefātı
 Diyelim ol Ḥabīb’e e’ş-şalātı
- 2050- Okuyup dīnleyeni hem² yazanı
 Sa‘ādet ehl-i devletden yaz anı

¹ ola: olsun M.

² dīnleyeni hem: dīnleyen dağı M.

Kaşide-i Cum'a¹*Vezin: Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün*

- 2051-** Ey birāder günler içre gül² mübārek cum'a gün
 Hacc ider her hafta miskīn kul mübārek³ cum'a gün
 Her bir ayda çār-bayrām bul mübārek cum'a gün⁴
 Açılur gül gibi mü'min kul mübārek cum'a gün⁵
 Şān-ı İslām oldu bāhir⁶ ol mübārek cum'a gün
- 2052-** Yevm-i cum'a yevm-i vuşlat didiler hem yevm-i 'īd
 Hem nikāh oldu mübārek dahı sünnet ey sa'īd
 Ādem ile kıldı çift Havvā'yı ol günde Mecīd
 Hem Zeliḥā buldı vuşlat Yūsuf'a ḥüsn-i mezīd
 Niçe hikmet oldu zāhir ol mübārek cum'a gün
- 2053-** Aldı ol bint-i Şu'ayb'ı Ḥazret-i Mūsā Kelīm
 Şaldı hüdhüdi Süleymān taht-ı Belķiṣ'a selīm
 'Āyişe'yi eyledi 'akd Muştafā'ya ol Ḥakīm
 Buldı vuşlat hem 'Alī'ye Fāṭıma bint-i Kerīm
 Oldı bunlar cümle şādır ol mübārek cum'a gün
- 2054-** Yevm-i cum'a Ḥakḫ yaratdı Ādem'i ebbū'l-beşer
 Kıldı mesken aña cennet yevm-i cum'a mu'teber
 Atdı hem andan cihāna yevm-i cum'a bil diğer
 Tevbesini kıldı maḫbūl rüz-ı cum'a⁷ vir ḥaber
 Luṭf-ı Ḥakḫ'ı vaşfa ḫāşır dil⁸ mübārek cum'a gün
- 66b 2055-** Pes iner gökden melekler mü'mine züvvār olur
 Mescide varan taḫī mü'minlere hem-yār olur
 Tārik-i cum'a olanlar ḥālī pek düşvār olur
 Gūş iden bu pendimi 'ārif ūlū'l-eḫşār olur
 Fazlı güneş gibi⁹ bāhir ol mübārek cum'a gün
- 2056-** Var icābet sā'ati anda didi ḫayrū'l-enām
 Kul ne kim ister Ḥudā'dan olunur maḫbūl merām
 Olmak istersen muvāfiḫ eyle tāt şubḫ şām
 Maḫrūm olmaz tālibi Ḥakḫ'dan murādın dile¹⁰ tām
 Gel yūri mescide ḫāzır ol mübārek cum'a gün

¹ E. 66a G. 66a M. 74b² günler içre gül:oldı es'ad ol M.³ Hacc ider her hafta miskīn kul mübārek: Kıldı hem miskīnlere hacc Ḥakḫ Tebārek M.⁴ Her bir ayda çār-bayrām bul mübārek cum'a gün: Oldı her māh çār u bayrām ḫoş mübārek cum'a gün M.⁵ Açılur gül gibi mü'min kul mübārek cum'a gün: Naşş-ı bürhān ile farz oldu mübārek cum'a gün M.⁶ bāhir: zāhir M.⁷ rüz-ı cum'a: yevm-i cum'a G. (G. nüshasında kelimenin altında "rüz" kelimesi yer almaktadır.)⁸ ḫāşır dil:dil ḫāşır M.⁹ Fazlı güneş gibi: Mihr ü māh tek fazl M.¹⁰ Dile: bula M.

- 2057- Heft-rūzda¹ kılmadı es'ad o gün gibi Hudā
Olmaz 'ākıl kāmīl er cum'a sevābında cūdā
Dü-cihānda hūsrāna ırmış tārīki bāy u gedā
Sā'at-i evvelde varur mescide ehl-i edā
Ol şadā-yı bāke nāzır ol mübārek cum'a gün
- 2058- Şarf olur mücrim olanlardan o gün kabır-i 'azāb
Ehl-i hayrātdan umarlar rūhlar için kıl sevāb
Vāsıl olur niyyet ile murgā virsen dāne āb
Yād kıl mevtā olursun sen daḥī ehl-i türāb
Ḥayr u iḥsān ile nāşır ol mübārek cum'a gün
- 2059- Rūz-ı ferdā ehl-i cennet evliyā vü enbiyā
Bulduḡı dem ni'met ü rızvān hūrī ḡilmān ziyā
Rūz-ı cum'a kıla da'vet ol Cenāb-ı Kibriyā
Ni'met-i 'uzmā ile tekmīl olur zevk ü şafā
Göstürür dīdārını Ḳādir mübārek cum'a gün
- 2060- Yā ilāhī kıl 'ināyet ibtidādan intihā
Zümre-i ehl-i ḥaḳīḳat ile kıl 'aşka fidā
Kıl tārīḳ-ı müstaḳīmi bu ḵuluña reh-nümā
Bu Şerīf kemteri kıl 'aşkuña hem āşinā
Ḥüsn-i ḥātem vir bize āḥir mübārek cum'a gün

67a

Mebḥaş-i Fezā'il-i Şavm-ı Receb²*Vezin: Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün*

- 2061- Ey birāder diñle hoş fazl-ı Receb
Zātına kıldı muzāf Ḥallāḳ-ı Rabb
- 2062- Didi şehru'llāh aña ol bā-şafā
Didi hem Şa'bān şehri-i Muştafā
- 2063- Ümmetim çün ol Ramażān ayı hem
İşbu üç māh çok olur luṭf u kerem
- 2064- Hem Resūlu'llāh ider fazlın 'aceb
Fazl-ı Ḳur'ān gibidür fazl-ı Receb
- 2065- Oldı Ḳur'ān hem Receb ḥable'l-metīn
Yapışanlar oldılar ḡamdan emīn
- 2066- Dir Hudā kıldım bu ḥabli ben 'ayān
Ḳullarımla benim aramda hemān
- 2067- Oldı bir ḵanṭar gibi rāh-ı cinān
Ḳullarımdan yapışan buldı emān

¹ Heft-rūz: heft u rūz E., G., M.² E. 67a G. 67a M. 75b

- 2068- Dir Hudā ḥable'l-metīn Qur'ān'a ad
Yapışanlar bulduğu gibi murād
- 2069- Bu Receb ayın tutan ḥürmet 'azīz
Her dü-‘ālem¹ bulur ol devlet temīz
- 2070- Bir ḥikāyet var münāsib ey 'ibād
Ol zamān kim feth-i Mekke oldı dād
- 2071- 'Asker-i İslām Resūlu'llāh ile
Girdiler çün Mekke'ye anda² bile
- 2072- İtdiler küffār ile ḥaylī ḡazā
Kıldılar cānlarına dürlü cezā
- 2073- Gördiler müşrik kıtālī itdi vāy
İstediler ol Resūl'den virdi re'yy
- 2074- Dir Resūlu'llāh o küffāra uşul
Dār-ı Süfyān'a olur her kim vuşul
- 2075- Ol Ebī Süfyān evine bu demīn
Kim girerse tıḡ-ı zaḥmımdan emīn
- 67b 2076- Ehl-i Mekke işidicek bu sözi
Döndürürler dār-ı Süfyān'a yüzi
- 2077- İv içi hem taşrası tıldı tamām
Kılmadı el tutucaḡ deñlü makām
- 2078- Kāpusınuñ ḥalkāsına bu kezin
Taḡuben ip aña tutarlar elin
- 2079- Çün Resūlu'llāh görür bunı 'ayān
Eyledi anda tebessüm ol zamān
- 2080- Eyledi ol dem ḡamuların āzād
Şuçların 'afv eyleyü kıldı küşād
- 2081- Var beşāret işbu kışşadan 'azīz
Dinleyüp kıl ḡuşşalı göñli temīz
- 2082- Habl-i Süfyān'a idenler mess-i yed
Buldılar ol ḡahr-ı şimşīrdan meded
- 2083- Ya ki Ḥablu'llāh ola şehir-i Receb
Niçe bulmaz yapuşıanlar luṭf-ı Rabb

¹ Her dü-‘ālem: Dü-cihānda M.

² Mekke'ye anda: anda Mekke'ye G.

- 2084- Fazl-ı Qurʾān gibidür gayrı kelām
Bu Receb fazlını dir Rabbü'l-enām
- 2085- Hem buyurdı kıldım ol cennetde nüş
Bir şu kim dād-ı ʿaselden daḥı hoş
- 2086- Hem şovuk kıardan daḥı gāyet beyāz
Rih-i tayyib miskden daḥı dırāz
- 2087- Söyledim Cebrāʾil'e ol dem hemān
Kimler içündür bu şu eyle beyān
- 2088- Kim tuta didi Receb'den¹ bir gün ol
Kimseler içün bu şuyı bilmiş ol
- 2089- Hem buyurdı ol Resūlu'llāh diger
Ümmetimden kim tuta bir gün eger
- 2090- Pes o kul müstevcib-i rızvān olur
Ḥālik'ından bīʿaded ihsān olur
- 2091- İki gün şā'im ola mü'min eger
Ḥaḥḥ vire onca kerāmet ey peder
- 2092- Vaşf idemez yer gök ehli ins ü cin
Onca kim ola aña luṭf-ı Muʿīn
- 68a 2093- Ger tuta üç gün² daḥı bir kul şıyām
Gör ne hoş inʿām ide Rabbü'l-enām
- 2094- Anuñ ile daḥı beyninde caḥīm
Kıla yetmiş biñ hicābı ol Kerīm
- 2095- Hem olan şā'im Receb'den rüz-çār
Menʿ olur andan belālar şeb nehār
- 2096- Şarf olur cenb ü cenüb beraş u cüzām
Fitne-i deccāliden görmez elem
- 2097- Bil sebep tesmiye bu şehre aşam
Ḳahr-ı Bārī görmedi geçen ümem
- 2098- Görmedi bu ayda bir kimse ʿazāb
İtmedi Ḥaḥḥ bir vilāyeti ḥarāb
- 2099- Hem dimişler āḥir olunca bu māh
Pes çıkup göklere toḡrı bula rāh

¹ didi Receb'den: şehir-i Receb'den M.

² M. nüshasında kelimenin üstünde "māh-ı Receb'de" açıklaması bulunmaktadır.

- 2100- Hakk su'āl eyler¹ eyā şehri-i Receb
Saña ta'zīm itdi mi kullar 'aceb
- 2101- Pes süküt idüp Receb dimez maqāl
Def'aten eyler Hudā üç kez su'āl
- 2102- İde andan sen hū Settāre'l-uyüb
Sensin ol kullara Gaffārü'l-zünüb
- 2103- Emr idüpsin kullara setr ile hem
Bā-huşūşā ismim olmışdur aşam
- 2104- Olmuşam işyānlarına sem'i ker
Güş-i tāt kılmışam ben mu'teber
- 2105- Hem dimişler bā'is-i ker muhlışın
Yazmaz ol zenbi Kirāmen Kātibin
- 2106- Hiç işitmez zenbi kullardan o mäh
Yazmaz ol defter derünunda günäh
- 2107- Hamd ü şükr olsun saña yā Zü'l-Kerem
Bizlere kılduñ 'atā şehri-i aşam
- 2108- Liki yok bizde 'ibādet yā ilāh
Görüben 'arz eyleye der-gāha rāh
- 2109- Kıl bizi hürmet idenlerden aña
Tā ki şekvā kılmasun senden yaña
- 68b 2110- Ey birāder idelim 'izzet iken
Gür 'azābın görmeye bu cism ü ten

Vezin: Mefā'ilün Mefā'ilün Fe'ülün
- 2111- Buña vardur münāsib bir hikāyet
Receb ayında kıl ahsen 'ibādet
- 2112- Var idi bir şahābe ismi Sü'bān
Resūlu'llāh ile giderken ey cān
- 2113- Geçerken bir mezāristān önünden
Tevakkuf kıldı anda hulk-ı ahsen
- 2114- Biraz girye idüp ol demde pinhān
Su'āl itdi Resūlu'llāh'a Sü'bān
- 2115- Nedür bā'is bu ağlamak tevakkuf
Nedür bu eşk ü çeşmün bu te'ssüf

¹ Hakk su'āl eyler: Hem su'āl ider M.

- 2116- Resūlu'llāh didi kim diñle Şü'bān
Görürlerdi 'azāb-ı kabri insān
- 2117- Du'ā kıldım 'azāblar oldı yegli
Görürlerdi 'azābı anda haylī
- 2118- Egerçi ol Receb ayında anlar
Oruç tutsa¹ idi bir gün o cānlar
- 2119- Ve-yāhūd itseler bir gice tāt
Kabirde görmez anlar bir fazāhat
- 2120- İder şavm-ı Receb men' kabr² 'azābı
İder şāhibine ehven hisābı
- 2121- Yazar her bir güne ol Hālik-ı Rabb
Tamām bir yıl 'ibādet ecrini hep
- 2122- Şeb-i yigirmi yedincidür "esrā"³
Habīb'e Kābe Kavseyn olduğu cā
- 2123- Dimişler Cebrā'ıl biñ yıl tamāmet
Hudā'dan istedi Aḥmed'e hizmet
- 2124- Bu şeb maḳbūl olup Hāḳḳ'a niyāzı
Hudā hizmetle kıldı ser-firāzı
- 2125- Habīb-i Aḥmed'e irsāl idüp Hāḳḳ
Aña maḥşūş olundı hizmet el-hāḳḳ
- 69a 2126- Tütarsa bir kul ol günde şıyāmı
Namāz ile ide ol şeb kıyāmı
- 2127- Virülür biñ senelik ecr-i 'āmil
O şeb Mi'rāc sevābı ola ḥāşıl
- 2128- Bir ulu gicedür ḳadr-i mücellā
Buyurdı şānına "bi-'abdiḥī leylen"⁴

Ḳaşıde-i Mi'rāciyye⁵

Vezin: Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

¹ tutsa: olsa M.

² kabr: M.-

³ Götürdü. İsrâ 17/1. Ayetin mealı: "Kulu Muhammed'i geceleyin, Mescid-i Haram'dan kendisine bazı âyetlerimizi göstermek için, etrafını mübarek kıldığımız Mescid-i Aksâ'ya götüren Allah, her türlü noksan sıfatlardan münezzehtir. Şüphesiz ki her şeyi hakkıyla işiten, hakkıyla gören odur."

⁴ Kulunu geceleyin. İsrâ 17/1. ayette yer almaktadır. / Beyit M. nüshasında bulunmamaktadır.

⁵ E. 69a G. 69a M.-

- 2129- Okı “sübhāne’llezī esrā”¹ yı ey cān bu gice
Da’vet-i Raḥmān’ ı bil esrār-ı Sübhān bu gice
- 2130- Bu gicedür Haḳḳ buyurdı ḥāzin-i cennetlere
Hoş müzeyyen eylesün cennāt-ı Rızvān bu gice
- 2131- Şāzılıklar eylesün hem zevḳ ile ehl-i cinān
Muştuluklar rakşa girsün ḥūrī ḡilmān bu gice
- 2132- Al Burāk’ ı kıl müzeyyen sen daḥı rūḥu’l-emīn
Var Ḥabīb’ i da’vet eyle ḥüsn-i erkān bu gice
- 2133- Söyle aña yā Muḥammed da’vet eyler ol Hudā
Rifāt-i ‘izzetle olsun bize miḥmān bu gice
- 2134- Tarfetü’l-‘ayn içre Cibrīl ol Burāk’ ı aluben
Ümmehānī bābı üzre irdi şādān bu gice
- 2135- Yatur iken ḡaflet içre ol gice şāh-ı güzīn
Tır Muḥammed didi Cibrīl tırdı ol ān bu gice
- 2136- Didi Cibrīl Haḳḳ selām eyler saña ey nūr-ı Haḳḳ
Da’vetimdür eylesün eflāki seyrān bu gice
- 2137- Ḥasret-i dīdārımızdan intizārı key füzūn
Cām-ı vuşlat nūş ile hoş ola mestān bu gice
- 2138- İntizārında kamu ehl-i bihişt ehl-i semā
Ḥāk-pāye ḥūrī ḡimān ‘arş-ı Raḥmān bu gice
- 2139- Fazluñı izḥār içün ehl-i semā kullarına
Genc-i maḥfī sırr-ı kânī ide a’yan bu gice
- 2140- Güş idüp bu müjdeyi tırdı hemān kıldı vuzū’
Hem süvār oldı Burāk’ a şāh-ı sultān bu gice
- 2141- Çünki hem-rāh peyk-i ḥazret berşeşiden ‘inān
Bir nefesde irdi Quds’e emr-i Yezdān bu gice
- 69b 2142- Enbiyā ervāḥına Akşā’ da imām oldıḡın
Var kelām-ı Haḳḳ delīlim buña bürhān bu gice
- 2143- İrüp andan şaḥraya pāy-i şerīf ile şeref
Kıldıḡı ra’nā ‘alāmet ḳodı i’lān bu gice
- 2144- Olmaḡa hem-rāh-ı şaḥra ḥāk-pāyına ḥadem
Kıf didi bālāda tırdı tırur el’ān bu gice
- 2145- Reh-nümā-yı nerd-bānı nūr ile kıldı ‘urūc
Çıkdı istiḳbāle mihr ü mäh ü tībān bu gice

¹ Her şeyden münezzeh olan (Allah) götürdü. İsrâ 17/ 1.

- 2146- Gördiler ‘ayne’l-yakīn ol nūr-ı a‘zām bu imiş
Buldılar ādāb-ı emlāk hulk ile kân bu gice
- 2147- Tā‘at-i hizmetde dā‘im gördi hem virdi selām
İhtisām-ı şāh-ı kevneyn açdı meydān bu gice
- 2148- Sidre’ye irince terk-i hizmeti rūhu’l-emīn
Gurbet-i gam kıldı istiğrāk-ı aḥzān bu gice
- 2149- İrdi Refref rāh-ı ‘arşa hizmete bālā-yı ferş
Hāk-pāyın қо ser üzre dir gerezmān bu gice
- 2150- Pes icābet birle na‘leyni koyup ser üstine
Pā-berihne lā-mekāna düşdi pinhān bu gice
- 2151- Geçdi tokşan biñ hicābı maḳşad-ı ḥāşa irüb
Zīr ü bālā pīş ü pes sū oldı yek-sān bu gice
- 2152- Perde-i nūr-ı Celāl’i ref ile Ḥayy u Qadīm
Ol nigāh-ı Hākḳ’a tāḳat buldı imkān bu gice
- 2153- Ol Cemāl-i Hākḳ’ı rūḳyet birle nūra ḡarḳ olup
Keşf olup her kişver-i ḡayb tā nümāyān bu gice
- 2154- Mā-sivā-yı Hākḳ derūn-ı dilden ‘ārī eyleyüb
Oldı “ḳavseyni ev ednā”¹ ḳurb-ı sultān bu gice
- 2155- Tekmīl-i zevḳ u şafā çün zāt-ı pāk cismāniye
Cāvidān-ı zinde buldı san beḳā cān bu gice
- 2156- Oldı tokşan biñ ‘aded gū-pend-i Hākḳ bī-şavt u ḡarf
Eyledi ḳand-i kelām Hākḳ nūş-ı sekrān bu gice
- 2157- Emr-i Hākḳ’ı nehy-i münker bildirüp ḡable’l-metīn
Fazl idüp ‘ilm-i ledünni kesb-i ‘irfān bu gice
- 2158- Açuben dest-i niyāzı Hākḳ’a bī-pervā o zāt
Dir ilāhī ümmetim ḳıl ‘afv-ı ḡufrān bu gice
- 70a 2159- Hākḳ buyurdı her niyāzuñ olısar elbet ḳabūl
Yarlıḡandı ümmetüñden sehv ü ‘işyān bu gice
- 2160- Gördiler ḳahr-ı mücāzāt fānīde sālif ümem
Ümmetüñden ref kıldım zindeḡī fān bu gice
- 2161- Her ki küfr ü şirk-i aşḡardan ola ārī gönül
Mü‘mine bāḡ-ı cinānı kıldım iḡsān bu gice

¹ Ondan daha yakın. Necm 53/9. Ayetin mealı: “Onunla arasındaki mesafe, iki yay kadar, yahut daha az kaldı.”

- 2162- Sünnetüñ tutanlara eyle şefâ'at yâ Resûl
Sevmeyen sevmez beni ol ehl-i nîrân bu gice
- 2163- Çün 'atâlar gördi Hakk' dan bî-hisâb u bî-şümâr
Döndi andan gönli şādân rûy-ı handân bu gice
- 2164- Pây-ı na'leyne veda' itdi gerezmân-ı 'ulâ
Sidre'ye döndi mu'azzez şâh-ı devrân bu gice
- 2165- Pes nidâ irdi Hudâ'dan reh-nümâ ol yâ emîn
Tamuyı cennâtı göstür aña âsân bu gice
- 2166- Emr-i Hakk Mâlik açar yedi cehennem kapusın
Gördi 'uşşātuñ 'azâbın şad-hezârân bu gice
- 2167- Bildi ümmet çün müheyyâ tamunuñ fevķânesi
Bu va'ide oldu ğam-nâk dil perîşân bu gice
- 2168- Ümmet-i müstaķbelüñ hem fırķa-i mâziyenüñ
Pek yaman ehl-i ribâ zâyine nisvân bu gice
- 2169- Pes teveccüh kıldılar bâğ-ı bihiştüñ seyrine
Çıkdı istikbâle rızvân ħurî ğılmân bu gice
- 2170- Birbirine muştuluklar oldu müzdâd-ı feraķ
Şâzılıķlar raķş u devrân oldu cevân bu gice
- 2171- Zeyn olunmuş mü'mine bâğ-ı cinân âb-ı revân
Şâf-ı âb şehd ile şîr-bâde cereyân bu gice
- 2172- Her biri esmâ-i Hakk' uñ çâr u ħarfinden aķar
Kubbe-i Kudret'de gördi ism-i Mennân bu gice
- 2173- Vardı 'adne cây-ı Maĥmûd şâĥ-ı tûbâyı görür
Sâyeler şalmış fîrû'ı gördi her yan bu gice
- 2174- Bu gice rü'yetlerin ger yazalar ehl-i debîr
Yazabilmez 'öşrini ins ü melek cân bu gice
- 2175- Peyk-i ĥazret oldu rehber geldi şaĥra üstine
Dir Burâķ irkeb Muĥammed şâĥ rahvân bu gice
- 70b 2176- Hem niyâzım var ki baña binesin rûz-ı cezâ
Eylerem zâtuñla muĥkem 'ahd u peymân bu gice
- 2177- Pes kabûl idüp niyâzın Ümmühânî evine
Ġitdi Cibrîl kaldı âsân şâĥ-ı keyvân bu gice
- 2178- Câme-ĥâbın ıssı buldı dime bu kâr-ı 'acîb¹
Oldı münkir fehmi noķşân buldı ĥüsrân bu gice

¹ 'acîb: 'aceb G.

- 2179- Naql idince vaşf-ı Mî'râc'ı taḥassür oldu nâs
Dir nifâk ehli Muḥammed söyler efsân bu gice
- 2180- Gûş idince yâr-ı ġârı bî-vukûf taşdıķ ider
Taşdıķ ile niçe tuġyân buldı îmân bu gice
- 2181- Yâ ilâhî ḥürmetine ol Ḥabîb-i serverüñ
Bu şebi eyle şefî-i ehl-i îķân bu gice
- 2182- Yarlıġa mü'minleri hem bu Şerîfî kemteri
Vir ķamu dertlülere hem bize dermân bu gice

Vezin: Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fe'ülün

- 2183- Receb olmışdur üç ḥarfden 'ibâret
Recâ'ü'l-mü'minînden râ işâret
- 2184- Cezâ-i şâ'imîne cim kefareṭ
Emîn olmak 'azâbdan bâ berâ't
- 2185- Toḥum atmak gibidür yere ol mâh
Şuvarmak gibidür Şa'bân'da ey şâh
- 2186- Biçüp dökmek gibi yemek oruç ay
Gel itme ġaflet ile fırşatı zây¹
- 2187- Receb'de bezr-i tât kılmayan cân
Şuvarmayan gözi yaş ile Şa'bân
- 2188- Oruç ay bulamaz² rahmet ḥaşadı
Bulur ġaflet ile ecr-i kesâdı
- 2189- Receb ayında kıl taḥhîr-i ebdân
Derûnın pâk ide gör şehr-i Şa'bân
- 2190- Oruç ayda ola pâk³ rûḥ revânuñ
Ola maķbûl-i ḥâcet her merâmuñ
- 71a 2191- İlâhî kıl bizi ġafletden îķâz
İdelim bu fenâ çirkinden i'râz
- 2192- Bize vir bu 'ibâdetden ḥalâvet
İdelim bu Receb'de ḥüsn-i tât
- 2193- Ḥabîb'ün ḥürmetine daḡı Qur'ân
Cüdâ kılma bizi tât-den her-ân

¹ zây M. (Kelimenin aslı "zâyi" olup vezin-kafîye gereġi bu şekilde kullanılmıştır.)

² Oruç ay bulamaz: Bulamaz oruç ay M.

³ Oruç ayda ola pâk: Ola pâk oruç ayda M.

- 2194- Bu ayda idelim şavm u şalâtı
Diyelim cân u dilden e’ş-şalâtı

Mebhâş-i Fezâ’il-i Şa‘bân¹

Vezin: Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

- 2195- Ey Şerîfî şehri-i Şa‘bân’dan haber
Vir bu mürde dillere cāndan eşer
- 2196- Bil dağı Şa‘bân şehri dir Resûl
Hem Ramazân ümmetimüñ didi ol
- 2197- ‘İzzet eyle oldı ol mäh-ı habîb
Tâ bulasın ol şefâ’atden naşîb
- 2198- Hürmet ile ‘izzetini bil ziyâd
Kıl ‘ibâdetle bu mäh göñlüñi şâd
- 2199- Ol Resûlu’llâh buyurdi ey hümâm
Bil sebeb olmağa Şa‘bân aña nām
- 2200- Şu‘belenür çok olur hayr-ı kalîl
Yazılır çok deftere ecr-i cezîl
- 2201- Pes hurûfdan çün ‘ibâretdür huşûl
Oldı şın şâ’imlere şevk-i Resûl
- 2202- ‘Ayn işâret şâ’ime kâdr-i ‘ulâ
Şâ’ime birr ü ‘ibâdet oldı bâ
- 2203- Hem elif ülfet ma‘ârifden nişân
Nun ibâret oldı nûra her zamân
- 2204- İşbu Şa‘bân’dan tutan bir gün şıyâm
Cismini eyler Hudâ nâra harâm
- 2205- Kim tuta üç gün bu Şa‘bân’dan edâ
Taht-ı ‘arşda bir melek eyler nidâ
- 2206- Dir ki şabr eyle ‘ibâdetde velî
Bağış olupdur saña ol cennet ili
- 2207- Ger tutarsan işbu mähî² ser-te-ser
Bil ki kalmaz ol günâhından eşer
- 71b 2208- Vâcib olur hem saña bâkî sarây
Hem ölüm sarhoşluğı ola kolay

¹ E. 71a G. 71a M. 78b

² mähî: mäh M.

- 2209- Ref' ider ol zülmet-i kabri 'ayān
Hem cevāb-ı Münkereyn ola āsān
- 2210- Setr ider 'avrat yerin rüz-ı cezā
Olunur elṭāf-ı Hakk aña sezā
- 2211- Hem buyurdu Resūlu'llāh diger
Gurre-i Şa'bān'dan üç gün tuta ger
- 2212- Pes miyānından tuta üç günini
Hem tuta üç gün bu māhın şöñini
- 2213- Yazılur yetmiş nebī ecr-i kemāl
Hem şehīd olur vefāt itse o sāl
- 2214- Yār ise 'aqluñ saña ey baḥtiyār
Kıl 'ibādet şehir-i Şa'bān'da e yār
- 2215- Bir 'ibādet yerine biñ yazılur
Hem günāhın defterinden kızılrur
- 2216- Bir hikāyet var münāsibdür katı
Şehir-i Şa'bān'a idegör hürmeti
- 2217- Hāzret-i 'İsā Nebī bir gün e yār
İder iken ol seyāhatde güzār
- 2218- Çıkdı bir taş üstine kıldı nazar
Bir beyāz taş gördi anda muṭteber
- 2219- İncü-veş gökçek o taş mişl-i garīb
Pes tolanup çevresin kıldı 'acīb
- 2220- Bir nidā irdi Hudā'dan yā Resūl
Ne 'aceb kılduñ taḥassür taşā bol
- 2221- Taşuñ ḥüsnünden olupsun key¹ 'acīb
Ger dilerseñ göstürem daḥı garīb
- 2222- Yarılur taş ortadan 'avn-i Başīr
Yüzi nūrlı çıkdı bir şeyḥ-i kebīr
- 2223- Var anuñ öñünde bir şalkım 'ineb
Pes kılrur ṭā'at Hudā'ya rüz şeb
- 72a 2224- Hāzret-i 'İsā ider aña su'āl
Çok mı kıldıñ sen bu taşda yā ricāl
- 2225- Didi dört yüz yıl durur kim ey hümām
Tururam bu taş içinde şubḥ u şām

¹ Taşuñ ḥüsnünden olupsun key : Key olupsun taşuñ ḥüsnünden M.

- 2226- Haqq virür rızkım ben itmezden taleb
İrüşür her günde bir şalkım ʿineb
- 2227- İtdi ʿİsā Hāzret yā Müsteʿān
Bundan efdāl var mı ʿābid bu zamān
- 2228- Habs olup bir taş içinde bunca sāl
Tāʿat ile görmeye zelle melāl
- 2229- Hāzret-i ʿİsāʾya vahy oldu o dem
Ümmet-i Aḥmed olan āḥir ümem
- 2230- Şehr-i Şaʿbān içre bir müʾmin eger
Eylese tāʿat Ḥudāʾya ser-te-ser
- 2231- ʿĀbidüñ dört yüz senesinden yakın
Sevgilüdür benim ʿindimde hemīn
- 2232- Çün işitdi fażl-ı Şaʿbānʾı tamām
ʿĀşık olup dir eyā Rabbüʾl-enām
- 2233- Ol Muḥammed ümmeti olsam didi
Bunca luṭf-ı ʿizzeti bulsam didi
- 2234- Diñledin mi yā Muḥammed ümmeti
Sen gerek terk eylesesin ḡafleti
- 2235- Hāzret-i ʿİsā gibi rūḥ-ı Ḥudā
İşbu ümmet olmasın ārzū ide
- 2236- Tā ki Şaʿbān ayına ola vuşul
Tā ola ecr-i keşir aña ḡuşul
- 2237- Didi Şaʿbān ümmetimüñ mähıdur
Hem şalavāt şavmı Haqqʾuñ rāhıdur
- 2238- Biz iken ḡāfil bulunmuşuz katı
İtmezüz ol māha ʿizz ü ḡürmeti
- 2239- Yā ilāhī ʿaqlımızı eyle yār
Kıl bizi ehl-i saʿādet baḥtiyār
- 2240- İdelim her sāl¹ bu māha raḡbeti
Görmeyelim dü-cihānda ʿusreti
- 72b 2241- Yā ilāhī kıl ʿināyetler bize
Göñlümüzü nūr-ı tāʿatle beze
- 2242- Rāh-ı ḡüsrāna bizi itme qarīb
Raḡmetinden kıl bize her-dem naşīb

¹ her sāl: dāʾim M.

Faṣl-ı Leyle-i Berāt¹*Vezin: Mefā'ilün Mefā'ilün Fe'ülün*

- 2243- Şerîfî var bu ayda şeb mübârek
İşâret eylemişdür Hakk Tebârek
- 2244- İşit ol izzet-i Leyl-i Berât'ı
Niçeler bula tamudan necâtı
- 2245- Dimişler ol gicedür nısf-ı Şa'bân
Mübârek ile mevşûf itdi Raḥmân
- 2246- Olur âlemlere çün hayr-ı keşret
Şaçar mü'minlere Hallâk rahmet
- 2247- Rivâyetdür ola çün Şeb-Berât'ı
Hudâ'afv ide mü'min mü'minâtı
- 2248- Ola² beş tâ'ife ol gice menfûr
Hudâ'nuñ rahmetinden olalar dūr
- 2249- Pes anlar kâhin ü sâhirdür ey cân
Daḥı ol şâribü'l-ḥamr oldı sekrân
- 2250- Daḥı ol vâlideyne âk olanlar
Zināya mübtelâ ol fâsık erler
- 2251- İrağ it ey Hudâ bu zümrelerden
Ba'îd eyle bizi bu fırkalardan
- 2252- Bize virme o fî'l-i kâr-ı tarrâr
Karîn itme bizi anlara hem câr
- 2253- Günâhlarımıza kıl tevbe dermân
Şeff' it rûz-ı maḥşer mâh-ı Şa'bân
- 2254- Haberde böyle gelmişdür rivâyet
Resûl'e geldi bir gün peyk-i ḥazret
- 2255- Didi bil yâ Muḥammed Şeb-Berât'ı
Bulur mü'min olan nârdan necâtı
- 73a 2256- Gerek cehd ile kılmak anda tâ'at
Olısar ol gice akzâ-i ḥâcet
- 2257- O kim gönlünde olmaz şirk-i aşgar
Olur maḥbûl-i Hakk tâ'ib olan er

¹ E. 72b G. 72b M. 80a² Ola: Ol M.

- 2258- İşidir çün bunı ol řāh-ı levlāk
Olur dā'im ʿibādetle feraḥ-nāk
- 2259- Berāt-Şeb olunca nışf-ı Şaʿbān
Gelür bir daḥı Cibrīl řād u ḥandān
- 2260- Didi ol mü'min ümmetler ki hep
Kāmusın ʿafv mağfūr kıldı ol Rabb
- 2261- Başın kıaldır yukarı gör řavābı
Görürsin niçe Ḥaḳḳ' dan fetḥ-i bābı
- 2262- Başın kıaldırdı gördi hep melekler
İder mü'minlere Ḥaḳḳ' dan dilekler
- 2263- Oturmuş her kıapuda bir melek ḥoř
Şadā eyler Resūlu'llāh ider gūř
- 2264- İder evvelki müjde kim¹ rükūı
İder Ḥaḳḳ' a bu řeb dilden ḥuzūı
- 2265- İkinci kıapuda dir ola müjde
Aña kim ide bu şeb Ḥaḳḳ' a secde
- 2266- Üçünci ide müjde zākirīne
İder dördünci müjde ḥařīne
- 2267- Beşinci bābda ider aña müjde
Akıdır ḥavf-ı Ḥaḳḳ' dan eşk-i dīde
- 2268- İder altıncı bābda müjde aña
İdüp ḥayr olmaya şerr işi ařlā
- 2269- İder yedinci bābda bu nidāyı
İřidir gūř-i ʿārif bu řadāyı
- 2270- Cihānda var mı bir dāʿī bu sāʿat
Ola maḳbūl-i der-gāḥ cümle ḥācet
- 2271- Daḥı var mı Ḥudā' dan ʿafva sā'il
Ola bī-şübhe ol maṭlūba vāřıl
- 2272- Olundı İbn-i ʿAbbās' dan rivāyet
Ḥabību'llāh ider řāh-ı risālet
- 73b 2273- İde ʿādet² biri üç gice ey cān
Kıla yüz rekʿat ol nışf-ı Şaʿbān

¹ İder evvelki müjde kim: İder müjde aña her kim M.

² ʿādet: řāʿat G.

- 2274- İdüp bir Fātiḥa anda tilāvet
İde on kere İhlāş'ı kırā'at
- 2275- Ḥudā'dan her ne maṭlūb ide ol sāl
Ola maḳbūl Ḥaḳḳ 'indinde fī'l-hāl
- 2276- Eger olmışsa ol ehl-i şeqāvet
Daḫı ol levḥ-i maḥfūza kitābet
- 2277- Şaḳī ismūn Ḥudā maḥv idüp ol ān
Yazar ehl-i sa'ādet anı Yezdān

Ḳaşıde-i Leyle-i Berāt¹

Vezin: Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

- 2278- Mübārek ism ile mektüb kılınmış vaşfı Şa'bān'ūn
Berāt-ı ḥücceti sābit o lafz-ı ḥarf-i Şa'bān'ūn
İzāfetle Ḥabīb-i servere çok luṭfı Şa'bān'ūn
Ne devletdür sa'ādet ne mübārek nısfı Şa'bān'ūn
- 2279- Berāt Leyle-i Ḳadr'ūn egerçi ḥürmetin bilsek
Bu gicelerde şubḥa dek idüp ṭā'at namāz kılsak
Atup rāḫatlığı nevmi olup bīdār ile imsāk
Ne devletdür sa'ādet ne mübārek nısfı Şa'bān'ūn
- 2280- Beher dehrūn beher māhuñ şeb-i şāhı Berāt-Şeb
Bu şeb der-gāh-ı Ḥaḳḳ'a ṭālib-i esrār olur aḳreb
İder 'afva sezā rācī olan mü'minleri ol Rabb
Ne devletdür sa'ādet ne mübārek nısfı Şa'bān'ūn
- 2281- Resūl'ūn ayıdur lāyık-ı şefā'at ide yārāna
Şeb-i vuşlat gibi 'işret şebidür ehl-i 'irfāna
Zihī 'izzet beşāretler bu şeb ḳadrin bilen cāna
Ne devletdür sa'ādet ne mübārek nısfı Şa'bān'ūn
- 2282- Mesācidler bulur fer revnaḳ u zīnet ḳanādilden
Taḳī 'āriflerūn 'āşıḳlarūn göñli ziyā dilden
Daḫı zākirlerūn şevḳi tilāvetden şafā dilden
Ne devletdür sa'ādet ne mübārek nısfı Şa'bān'ūn
- 2283- Gel ey ḡāfil tefekkür kıl niçe taḫrīr olur defter
Şeqāvetden sa'ādetden ne yüzden bilmeyüz ezber
Göñül dīdelerūn aç kıl tazarru' gezmegil serser
Ne devletdür sa'ādet ne mübārek nısfı Şa'bān'ūn
- 2284- Ḥudā-yā kıl Şerīf 'āşī kemter mücrime imdād
Peder māderlerūn mü'minlerūn ervāhını kıl şād
Şeqāvet nokṭasın Ḥaḳḳ eyleyü zinde sa'īd kıl ad
Ne devletdür sa'ādet ne mübārek nısfı Şa'bān'ūn

¹ E.73b G. 73b M.-

Vezin: Mefâ'îlün Mefâ'îlün Fe'ûlün

- 2285- İşit gel¹ fazlını Leyl-i Berât' uñ
Haťāsın maħv idüpdür Haķķ 'uřřātuñ
- 2286- Olur çün bu gice tebdîl-i defter
Sa'îd olur niçe 'aşî bed-aħter
- 2287- Niçe es'ad olup ehl-i şekâvet
Olur pes ol řaķî ismi kitâbet
- 2288- Dilersen ol sa'âdet nâm u şanı
'İbâdetden idegör ħüb nişanı
- 2289- Olasın sen daħı ol ehl-i mes'ûd
Bulasın ol ħayât-ı bâķî maķşûd
- 2290- Ĥudâ-yâ mü'min ü hem mü'minātuñ
Sa'âdet nâm ile kayd it berâtın
- 2291- Ĥuřûřâ bu ħaķîr-i pür-ķuřûrı
Ĥararmıř defter-i sũ² yok ķüsûrı
- 2292- şekâvet defterinden ķıl anı maħv
Sa'îde yaz ġünâħın eylegil 'afv
- 2293- Vezîrũñ yok nedîmũñ bir fîilde
Mu'arız yok nazîrũñ ķâl u ķîlde
- 2294- Yazarsın ehl-i es'ad eřķıyâyı
Yazarsın ehl-i řaķvet etkıyâyı
- 2295- Saña maķřûřdur 'ilmũ'l-kitâbdur³
Senũñ zâtuñda ħoř ümmũ'l-kitâbdur⁴
- 2296- Receb ay ħürmeti çün daħı şa'bân
şeb-i Mî'râc Berât Ĥadr-i Sübhân
- 2297- Naşîb it bizlere ħoř ħüsn-i ħâtem
Bizi ķılma şekâvet ehl-i mâtem
- 74b 2298- Oķuyup dîñleyenũñ hem yazanuñ
Sa'îd ismini defterde yaz⁵ anuñ

¹ İşit gel: İřitdũñ M.

² defter-i sũ:'sũ'-i defter M.

³ 'ilmũ'l-kitâbdur: ümmũ'l-kitâbdur M.

⁴ ümmũ'l-kitâbdur: 'ilmũ'l-kitâbdur M.

⁵ ismini defterde yaz: itsün Ĥudâ ismini M.

Kaşide-i Tebşir-i Ramāzān-ı Şerif¹*Vezin: Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün*

- 2299- Bu 'āşī kullara 'afva sezā derde şifā geldün
Şeff'-i ümmet-i Aḥmed olup 'ahde vefā geldün
Dimişdür ümmetim şehri Muḥammed Muştafā geldün
Gel ey şehri şeref mäh-ı mübārek sen şafā geldün
- 2300- Hezār firḳatle ḥasretle² mürür itdi pes on bir mäh
Dirîğa biz geçürdük ğaflet ile bu yılı eyvāh
Kudümüñ intizārında idi kullar gedā ger şāh
Gel ey şehri şeref mäh-ı mübārek sen şafā geldün
- 2301- Feraḥ-yāb olmuşuz teşrifüne gelmezden evvel çün
Olur rüz-ı feraḥ şādān bize nev-rüz gibi her gün
Yüzüñ nūrı gibi rüşen dil ü cān şād-kām memnūn
Gel ey şehri şeref mäh-ı mübārek sen şafā geldün
- 2302- Senüñ teşrifüne bā'ış tefāḥür birle mü'minler
Yakup şem'i mesācidde aşarlar nūr-ı kandiller
Mināre üzre dizerler şeb-i gülzāruña güller
Gel ey şehri şeref mäh-ı mübārek sen şafā geldün
- 2303- Tilāvet zıkr ile meşğul olur dānā-i 'irfān cān
Olur ḥāfızlaruñ çeşmi ziyā gönli feraḥ şādān
Bulurlar nūr-ı Kur'ān'dan şalāhiyyet eşer nā-dān
Gel ey şehri şeref mäh-ı mübārek sen şafā geldün
- 2304- Ferāğ olur kudümünde fenā işğāl teşvişler
Kesād olur saña ḥürmet kabīḥ aqvāl şenī' işler
Olur erbāb-ı 'irfāna tevāzu'lar nevāzīşler
Gel ey şehri şeref mäh-ı mübārek sen şafā geldün
- 2305- Muḥammed dir Şerif adım toğubdur mäh-ı mevlüdüm
Şükür Ḥaḳḳ'a velādet tārīḥimsin şehri mes'udum
Şefā'at itdire yevm-i cezāda baña Ma'būd'um
Gel ey şehri şeref mäh-ı mübārek sen şafā geldün

Mebḥaş-i Şavm-ı Ramāzān³*Vezin: Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün*

- 2306- Beş idi çün şartı İslām'uñ tamām⁴
Pes⁵ üçüncü şart-ı İslām'dur şıyām

¹ E. 74b G. 74b M.- (Kaside her iki nüshada da derkenarda yer almaktadır.)

² firḳatle ḥasretle: ḥasretle firḳatle G.

³ E. 74b G. 74b M. 81b

⁴ Beş idi çün şartı İslām'uñ tamām: Beşdür İslām'uñ şartı ey hümām M.

⁵ Pes: Bil M.

- 2307- Ramazān ayuñ orucun ol Hudā
Bizlere kıldı kerem luṭf u ‘aṭā
- 2308- Hoş hediyeḍür bize Haḳḳ’-dan bu māh
Bā‘iṣ-i ‘afv eylemişdür pād-şāh
- 2309- İşbu ayda ‘afv olan cürm-i keṣīr
Hiçbir ayda kılmamışdur ol Naṣīr¹
- 2310- Haḳḳ kelāmında buyurđı ey hümām
İttikā ile kıluñ rûze tamām
- 2311- Tüt cevāriḥlerle bil anı ‘azīz
Her kerāhetden² anı eyle temīz
- 2312- Bil bu şavm üç dürlüdüñ diñle sözüm
Biri ancak oldu bu şavm-ı ‘umüm
- 2313- Keff-i baṭn u ferc olur şavm-ı ‘avām
İşbu deñlü şavma eyler ihtirām
- 2314- Bil ikinci rütbesi ol şavm-ı hāş
İşbu şavma rağbet eyler ol havāş
- 2315- Keff ider cümle cevāriḥlerini
Men‘ ider ol sū-i bed-eḥālını
- 2316- Bil üçünci hāşların hāşı ‘ayān
Şavm-ı ḳalb olur ider ‘ārif nihān
- 2317- Fikr-i fāsīd ḡıll u ḡıṣ ḳalbinde yur
Ḥubb-ı dünyāyı kıılır dilden mürür
- 2318- Mā-sivādan el çeküp olur bīzār
Geçse ḳalbe ol orucunı bozar
- 2319- Ger saña düşvār ola bu şavm e yār
Gel birāder şavm-ı hāşda kııl ḳarār
- 2320- Kim feraḥ bulsa oruçdan kendini
Ḥıfz ider ṭamu odundan tenini³
- 75a 2321- Bir melek her şeb kıılır dā‘im nidā
Yok mı müstağfir ‘aceb bāy u gedā

¹ Bu beyitten sonra M. nüshasında bir beyit daha bulunmaktadır:

Ey birāder kııl bu ayda ihtimām / Rûz haḳḳın diḳḳat ile kııl tamām

² kerāhetden: ḥabāset M.

³ Beyit M. nüshasında iki beyit hâlinedir:

Gör ne buyurđu Resûl-i Muṣṭafā / Kim Ramazān’dan feraḥ bula şafā
Tenini kıılır Hudā nāra ḥarām / Hem buyurđu bunı ol ḥayrû’l-enām

- 2322- Yok mı t̄a'ib tevbesi ola kab̄ul
Yok mı bir s̄a'il murādın bula ol
- 2323- Her bir ift̄ar vakti ol H̄alīk 'ibād
Altı yüz biñ kul ider nārdan āzād
- 2324- Hem buyurdu ol H̄abīb-i Müste'ān¹
Oldı beş kimseye müştāk ol cinān
- 2325- Oldı 'āşık mukrī-i Qur'ān'a ol
Hem lisānın hıfz idene yā oğul
- 2326- Giydüren 'uryānı iden acı tok
Dağı şā'imlere müştāk oldı çok²
- 2327- H̄aqq'a maḥşūş kendüñe kıldı muzāf
İderem şā'imlere ecr-i mu'āf
- 2328- İki vech ile bu şavmı ol Hudā
Kendüye maḥşūş kıılır diñle edā
- 2329- Evvelā bir sırr-ı ihfādur hem'in
Kimse bilmez anı illā ol Mu'īn
- 2330- Hem ikinci aşlı bu ey merd-zād
Gizlū düşmānlar ile eyler cihād
- 2331- Ol 'adū ekber şeyātīn-i gurūr
Eyler ol dā'im tamarlarda mūrūr
- 2332- Açlık insānın tamarın tar ider
Giremez şeytānı nefsi zār ider³
- 2333- Var münāsib diñle bu⁴ şavm-ı vucūb
İft̄ar itmek aşlı hem vakt-i gurūb
- 2334- Çün Safiyyu'llāh hebūt oldı cihān
Eyledi açlık işābet ol zamān
- 2335- Pes şikāyet eyledi Cebrā'īl'e
Geldi Cibrīl dāne-i gendim ile
- 2336- Çünki Ādem dāne-i gendim görür
Yemek ister didi Cibrīl yime t̄ur

¹ H̄abīb-i Müste'ān: Resūl-i Müste'ān M.

² Beyit M. nüshasında iki beyit hālindedir:

Giydüren 'uryāna sevbi az u çok / Eyleyene açların karnını tok
Bu Ramazān'da olan şā'imlere / Ol bihişt 'āşık olurmuş anlara

³ nefsi zār ider: tār-mār ider M. / Bu beyitten sonra M. nüshasında bir beyit daha bulunmaktadır:
Hem kıılır nefsi-i emmāreyi zār / Eylemez mekr-i 'adūlar aña kār

⁴ bu: bir G.

- 75b 2337- Didi Cibrîl ek yere olsun dırâz
Ba'zı yi hem ba'zısın şakla biraz
- 2338- Yere ekdi¹ bitdi hoş sünbül virür
Yimek ister Cebrâ'îl dir yime tur
- 2339- Pes yetişdi dâneler buldı kemâl
İstedi Âdem yiye cû'a nevâl
- 2340- Didi Cibrîl âsiyâba çek hemân
Hem hamur idüp pişür tâ ola nân
- 2341- İtdi Cebrâ'îl didüğini o dem
El uzadır yimek için pes o dem²
- 2342- Didi Cibrîl yime hoş aḡşama dek
Şabr kıl tâ ol ġurûb-ı şemse dek
- 2343- Gün tolandı oldu şâm çün³ ey peder
Kıldı iftâr ezân ile ebbü'l-beşer
- 2344- Didi Âdem Cebrâ'îl'e yâ melek
Men'e bâ'is n'oldı⁴ bu aḡşama dek
- 2345- Didi Cebrâ'îl Hudâ'nuñ emri bu
Hem kefaretdür günâhlara kamu
- 2346- Tâ kıyâmet neslûne ola sıyâm
Bâ'is-i mağfûr ide⁵ Rabbü'l-enâm
- 2347- Hem dimişler ol cinânda bü'l-beşer
Ġâyet ebyaz idi cismi ser-te-ser
- 2348- Çünki mesken oldu aña bu fenâ
Gördi dürlü renc ü zahmetler 'anâ
- 2349- Ol bihişt içre olan perverde ten
Degdi güneş yakdı qarardı beden
- 2350- Hem haṭî'atden nişân itdi zuhûr
Kim siyâha tebdîl oldu cism-i nûr
- 2351- Baqdı cismine idüp derd ile âh
Buldı âhı ol ulu der-gâha râh

¹ Yere ekdi: Ekdi yere M.

² o dem: Âdem M.

³ şâm çün: çün şâm M.

⁴ Men'e bâ'is n'oldı: N'oldı bâ'is men'e M.

⁵ ide: ider M.

- 2352- Geldi Cebrâ'îl aña kıldı 'arîz
Dir Hudâ farz eyledi eyyâm-ı bîz
- 2353- Ol münevver gice günlerinde sen
Şâ'im ol kim olasın vech-i hasen
- 76a 2354- On üç on dört on beşinci gün riyâz
İdegör kim ola cismüñ beyâz
- 2355- Çünki Âdem tutdı bu üç gün sıyâm
Oldı cismi ser-te-ser apağ tamâm
- 2356- Ey Şerîf tut bu yevm-i bîzî sen
Her dü-âlem olasın vech-i hasen
- 2357- Hakk virür bir güne biñ yıllık şevâb
'Âkıbet eyler saña cennet me'âb
- 2358- Şâ'im içün var dimişler ferhatân
Biri iftâr vaqti bir dağı cinân
- 2359- Hem dimişler şehr-i şâbir aña ad
Olduğı çün şabr ile kul ber-murâd
- 2360- İşbu mâh olur kuluñ rızkı ziyâd
Hem olur şâ'imlerüñ fışkı kesâd
- 2361- Hem mübârek ay dimişdür ol Resûl
Olduğı çün hayr u rahmet anda bol
- 2362- Açılur cennet kapuları na'im
Bağlanur ol ayda ebvâb-ı cahîm
- 2363- Ne sa'âdetdür bu ay mü'minlere
Ne kerâmetdür bu ay Müslimlere
- 2364- Kim ki iftâr itmek içün bir ere
Bir içim şu yâhû¹ bir hurmâ vire
- 2365- Bir kul âzâd eylemiş deñlü kerîm
Viriser Mevlâ aña ecr-i 'azîm²
- 2366- Ger toyursa şâ'imi hoş nân ile
Kılsa aña 'izzeti³ içâm ile
- 2367- İçürür ol havz-ı kevserden Hudâ
Olmaya ol rahmet-i Hakk'dan cüdâ

¹ yâhû: yâhûd G.

² Viriser Mevlâ aña ecr-i 'azîm: Hakk aña rahmet virüp kıla selîm M.

³ aña 'izzeti: 'izzet aña hûb M.

- 2368- Evveli Hakk rahmetidür işbu mäh
Evsatını¹ mağfîret kıldı ilāh
- 2369- Āhirī ‘itkun mine’n-nīrān olur
Hem dahı ol bā‘iş-i rızvān olur
- 2370- Hem melekler mü’mine müştāk e yār
Büy-ı femme ‘āşık olmış şeb nehār

76b

Kāşide-i Ramazān- 1 Şerif²*Vezin: Mefā‘ilün Mefā‘ilün Fe‘ülün*

- 2371- İrişdik biz yine bu kutlu aya
Naşib oldu oruç ay hamdüli’llāh
Hezārān biñ şükürler ol Hudā’ya
Naşib oldu oruç ay hamdüli’llāh
- 2372- Şaçan ‘ālemlere rahmet bu aydur
Buña kim hürmet itmez işi vāydur
Çekerdik ārzümānın on bir aydur
Naşib oldu oruç ay hamdüli’llāh
- 2373- Şafā geldün mübārek ay bize hoş
Kudūmünden ferahlr eyledik nūş
Olur sende günāh defterleri boş
Naşib oldu oruç ay hamdüli’llāh
- 2374- Beşāretdür size ey Müslimānlar
Toyurup acı iftār itdirenler
Ya bir³ ‘uryāna gömlek giydirenler
Naşib oldu oruç ay hamdüli’llāh
- 2375- Terāvīhi cemā‘atle kılan cān
Bulanlar ol günāh derdine dermān
Olalım şevk ile biz şād u handān
Naşib oldu oruç ay hamdüli’llāh
- 2376- Aşan kandīl yağan mescidde mūm çok
Uran iblīs la‘īnūñ bağına ok
Ne devlet aç olanları iden tok
Naşib oldu oruç ay hamdüli’llāh
- 2377- ‘İbādetde olur lezzet hālāvet
Olur bu ayda çok Kur‘ān tilāvet
Yine irdi bize Hakk’dan ‘ināyet
Naşib oldu oruç ay hamdüli’llāh

¹ Evsatını: Evsatıñ hem M.² E. 76b G. 76b M.- (Kaside nüshaların derkenarında yer almaktadır.)³ Ya bir: Yāhūd G.

- 2378- Her iftār vakti altı yüz biñ âdem
Kılur ‘afva sezā Hallāk-ı ‘âlem
Şeb-i Qadr içre hem bayrām gününde hem¹
Naşīb oldu oruç ay hamdüli’llāh
- 2379- Şerīf kıl şalāt ile selāmın
Resūlu’llāh’a ekşer bul merāmın
Şükür minnet ola her-dem kelāmın
Naşīb oldu oruç ay hamdüli’llāh
- Vezin: Mefā’ılün Mefā’ılün Fe’ülün*
- 2380- Haberde böyle gelmişdür rivāyet
Oruç ayuñ hilālī olsa rü’yet
- 2381- Ferişteler dağı ol kürs ile ‘arş
İder efgān ile şayha-i meh-veş
- 2382- Size müjde eyā ümmet-i Aḥmed
Ki toğdı sizlere ol māh-ı es‘ad
- 2383- Olupdur bā’iş-i ‘afva ‘alāmet²
Bu ayda var niçe dürlü kerāmet
- 2384- Sizüñ çün eyler istiğfār-ı ikrām
Bu mihr ü māh felek aḥter nehār şām
- 2385- Dilerler mağfiret ol cins-i mürgān
Kamu zī-rūḥ vuḥuş deryāda ḥītān
- 2386- Meleklerle ider ol Rabb-i Ğaffār
Şenā tesbīḥ du‘ā bu māh ne kim var
- 2387- Muḥammed ümmetine eyleyüñ baḥş
Yazuñ defterlerine eyleyüñ naḥş
- 2388- Buyurdu ol Resūl-i Rabb-i ‘İzzet
Olan iḥsān bu ayda bilse ümmet
- 2389- Temennā ideler ‘aşk ile her cāy
Olaydı ser-te-ser dehri oruç ay
- 2390- Bu şavm ile olur karīb Ḥaḳḳ’a yār
Olur ref‘-i ḥicāb ol vaqt-i iftār
- 2391- İder bir gün Kelīmu’llāh münācāt
Münācātında eyler ‘arz-ı ḥacāt

¹ Şeb-i Qadr içre hem bayrām gününde hem: Qadir Gice dağı bayrām günü hem G.

² ‘afva ‘alāmet: ‘afv u ‘alāmet M.

- 2392- İder ey Hâlik u Vâcid¹ ü Yezdân
Baña kılduñ gûn-â-gûn luṭf u iḥsân
- 2393- İṣitdirdüñ kelâmuñı baña hoş
Kelâmuñdan şafâlar eylerem nûş
- 2394- Baña kim eyledüñ çok luṭf u inʿâm
Vü benden ğayrıya kılduñ mı ikrâm
- 77a 2395- Nidâ irdi o dem Mûsâ'ya anda
Gelecek bir ümem âhir zamânda
- 2396- Ramazân ayını anlara ikrâm
İderem anlara biñ dürlü inʿâm
- 2397- Oluram anlara senden yakınrak
Olurlar şavm ile hoş baña yegrek
- 2398- Egerçi kıluram senüñle güftâr
Velî arada yetmiş biñ hicâb var
- 2399- Muḥammed ümmeti kim tuta yek-pâr
Ola anlar içün ol vaḳt-i iftâr
- 2400- Şararup yüz beyâz ola dudağı²
O dem refʿ iderem mezkûr hicâbı
- 2401- Eyâ Mûsâ olara müjde her-ân
Şusuzluḳdan ki ola ekbâd³ ʿaṭşân
- 2402- Karınlar çeke açlıḳdan cezâyı
Mükâfât eylerem ol dem liḳâyı
- 2403- Çıkan ağızlarından rîḥ-i aḡleb
Benim ʿindimde bûy-ı misk ü aṭyeb
- 2404- Kıluram anlara çok luṭf u iḥsân
Ki görmemiş ola ʿâlemde ʿaynân
- 2405- İṣitmemiş kulaklar itmemiş gûş
Kimesne ḥâṭırına gelmemiş hoş
- 2406- İder Mûsâ ilâhî baña inʿâm
İdüp kıl baña bu ay ile ikrâm
- 2407- Buyurdi Kâdir ü Kâyyûm u Yezdân
Muḥammed ümmetiçündür bu iḥsân

¹ Vâcid: Vâhid M.

² yüz: rû M.; beyâz ola: ola beyâz G.

³ ki ola ekbâd: çekerler ola M.

- 2408- Şükürler bî-‘aded saña ilāhī
Virüpsin bize rahmet işbu māhı
Vezin: Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün
- 2409- Hoş beşâret mü’min-i kâmillere
Emr-i ma‘rûf söyleyen ‘âlimlere
- 2410- Oldılar anlar mesâcid zîneti
İtdürürler mescide hoş rağbeti
- 77b 2411- Olmuş ol mescidlerüñ hoş revnaķı
‘İlmine ‘āmil olan vā‘iz taķı¹
- 2412- Hoş mü’essir va’zı kılmış ihtimām
Eyler ol hālķa naşīhat şubķ şām²
- 2413- Pes ider mü’minlere dürler nişār
Pend u şubķı hoş ider cānlara kār
- 2414- Ağladır mescidde ol mü’minleri
Dağladır ‘aşķ âteşine tenleri
- 2415- Mescide varup iden va‘zını güş
İstemez bir daķı andan gide hoş
- 2416- Öyle virmiş ol dimāģa lezzeti
İtdirür ğāfillere hoş rağbeti
- 2417- Her deñlü süst ü kāhil olsa ger
Nuşķ u pendüñ güş iden alur eşer
- 2418- Ħamd u şükr olsun saña yā Rabb müdām
Ref‘ ider ‘ilmüñ ziyāsı cehl ü ħām
- 2419- Bilmeyen cāhil namāzuñ adını
Bu oruç ayında bulur dādını
- 2420- Ba‘de’l-‘īd eyler ferāģat ba‘zılar
Ba‘zılar ıslāķ olur dā‘im kılar
- 2421- Bā‘is-i ıslāķ Ramazān ayıdur
Bilmeyen ķadrin anuñ ħōd re’ydür
- 2422- Ba‘zısı kılmaz namāz oruç tutar
Aç tırur ħayvān gibi zaķmet çeker
- 2423- Ba‘zılar oruç tutar kılar namāz
Rüz şeb eyler günāķ bir şey ķomaz

¹ G. ve M. nüshalarında mısralar tersinedir.

² şubķ şām: şubķ u şām G.

- 2424- Söyler ol fuḥṣı daḥı ğaybet kelām
Gün geçürür lehv ü lağv ile tamām
- 2425- Baʿzılar imsāke dek eyler ḥuzūr
Turacak vaktinde ol yatur uyur
- 2426- Fevt ider şubḥı turur kuşluk zamān
Kıluben şubḥı olur sūka revān
- 2427- Taʿzīr eyler etbāʿın söger kılın
Döndürür ḳahvelere toğrı yolın
- 78a 2428- Aclıġından perdelenür gözleri
Döker ol ḥalka zeherlü sözleri
- 2429- Sāʿatinde öyleden soñra eli
Kesmez ol aḥşam ezānından dili
- 2430- Ārzūlar ol bāk āvāzın ide gūş
İbtidā ḳahve tütünden ide nūş
- 2431- Munşıf ol incinme¹ ol sultānım baña
Teʿşīr eyler nuşḥ u pendim ḥoş saña
- 2432- Kıl olan kulluk ider Ḥaḳḳ’a ʿayān
Nā-sezādur eylemek fiʿl-i yaman
- 2433- Rabbenā kıl bizlere ʿavnüñ yesīr
Dü-cihānda sen bize ol dest-gīr
- 2434- Bu oruç ay ḥürmetine yā ilāh
Ol şalāt u şavmımız kılma tebāh
- 2435- Tıtalım şamt u vaḳār ile şıyām
Tā şeffīʿ ola bize yevmeʿl-kıyām
- 2436- Ḥürmetine ey Ḥudā şāʿimlerün
ʿİzzetine rüz şeb ḳāʿimlerün
- 2437- Vir Muḥammed ümmetine nuşreti
Dīn-i aʿdāya bulalım² fırşatı
- 2438- ʿAsker-i İslām’a vir nuşret sebāt
Ol Resūl-i kāināta eʿş-şalāt

Ḳaşıde³

Vezin: Mefāʿilün Mefāʿilün Mefāʿilün Mefāʿilün

¹ İncinme: tarılma M.

² Bulalım: bulalar M.

³ Nüshalarda kasidenin adı bulunmamaktadır.

- 2439- Güzel müjde beşâretdür¹ olunca rûz-ı hâşr ol ân
Kopup gelen bu ümmetdür² kimi rākib kimi yayan
- 2440- Gelür şâ'implere ol vakt harîrden hülleler kat kat
Ferîştehler idüp 'âdet olurlar anlara yārân
- 2441- Çıkar hoş bûlar ağzından şafâlar bula hazzından
Toyulmaz zevk u nâzından bu resme rîh ü misk i'lân
- 78b 2442- Getürür hem melâ'ikler mevâ'idler ebârîklar
Olara yok mezâyıklar ideler gıbta ins ü cân
- 2443- Melekler dir "külü ve'srab"³ size lutf-ı Hudâ akrab
Nehâr şâ'im olup her şeb kıyâm eylerdüñiz her-ân
- 2444- Yemezdüñiz halk ile her-bâr iderdüñiz nefsüñizi zâr
Bugünki gün oluñ ebrâr buluñ lutf-ı Hudâ rızvân
- 2445- Yağarduñiz 'atş ile ekbâd şudan görmezdüñiz hiç dād
Bugün tesnîm⁴ içre ebrâd o şavm ile ola 'atşân
- 2446- Hisâba turıcağ a'vâm şıyâm ehli göre ikrâm
Şırâtı yel gibi ikdâm geçeler cennete ol ân
- 2447- Buyurdi hem Resûlu'llâh eyâ aşhâb oluñ âgâh
Ramazân dir buña Allâh günâhlar maḥv olur yek-sân
- 2448- Olanlar işbu mâh şâ'im sükût i'zâz ile dâ'im
Olur her bir güne kâ'im şevâb on biñ sene ihsân
- 2449- Anadan toğduğı gün ol ola ol dem gibi ol kul
Olur her tâ'ati maḥbûl hulûş ile ide îmân
- 79a 2450- Terâvîh oldı çün sünnet olur mı kılmayan ümmet
Bulur târikleri küdret şevâbından olup 'uryân
- 2451- Anı terk eylemez ahyâr hemân terk eyleyen eşrâr
Bulur târikleri her-bâr dü-'âlem içre ol hüsrân
- 2452- Degil mü'minlere lâyıq terâvîh terk ile fâsık
Öluben kabrini tazıyık ide hem meskenin nîrân
- 2453- Terâvîh terk iden hâşıl olur yetmiş nebî kâtil
Olur ol şamuya vâşıl 'aceb itmiş olur tuğyân

¹ Güzel müjde beşâretdür: Haberde böyle gelmişdür M.

² Kopup gelen bu ümmetdür: Kopar yürür gelür ümmet M.

³ Yeyiniz içiniz. A'raf 7/31. Ayetin meali: "Ey Âdemoğulları! Her mescide gidişinizde güzel giysilerinizi giyin ve yiyin, için, fakat israf etmeyin, Çünkü Allah israf edenleri sevmez."

⁴ tesnîm: kevşer M.

- 2454- Terāvīhe iden iḳdām vefāt itse eger ol şām
Şehīd ecrin aña ikrām ider ol Ḥalīḳ u Yezdān
- 2455- Olupdur sūnnet-i teḳīd cemāʿatle veyā¹ tefrīd
Ḳılandan zenb olur tecrīd olur ʿābid aña ʿunvān
- 2456- Gel itme ūlfet-i uyḳu idüp terk olmaḡıl bed-rū
Degildür ḥaşılı ḥoş ḥū bulursın ʿāḳıbet ḥızlān
- 2457- Terāvīḥ müʾminüñ cānı budur mescidler ʿunvānı
Budur ḥoş luṭf-ı Rabbānī muʿazzez muḥterem ol cān
- 2458- Terāvīḥ ḥoş bilen kārı ḳılur pes anı her-bārı
Olur mescidlerüñ yārı ider cāy-ı mekān evṭān²
- 79b 2459- Gel imdi olmaḡıl nā-dān³ ʿözümi berf eyle bārān
Bu fırşatlarda ḳıl davran ʿibādet ehline āsān
- 2460- Gel ey ḡaddār nefis-i şūm bu cīfe dünyādan göz yum
Şerīfī olma mişl-i būm gel it bülbul gibi nālān⁴

Faşl-ı Leyle-i Ḳadr⁵

Vezin: Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

- 2461- Ey Şerīfī Leyle-i Ḳadr'i bize
Di biñ aydan çok olan ḥayrı bize
- 2462- Leyle-i Ḳadr'i kelāmında Celīl
Medḥ idüp fazlına buyurdi delīl
- 2463- İttifāḳā Leyle-i Ḳadr'i bilün
Ol yigirmi yedi gicesi ḳıluñ
- 2464- Bir gün ol kān-ı kerem genc-i seḥā
Otururken cümle yārān-ı şafā
- 2465- Didi ey yārānlarım diñleñ beni
Leyle-i Ḳadr'i bize virdi Ğanī
- 2466- Gündüzün şā'im gice ḳā'im dige⁶
Oluben biñ ay cihād ḳılsa bir er⁷

¹ Veyā: eger M.

² ider cāy-ı mekān evṭān: derünunda ider nālān M.

³ Gel imdi olmaḡıl nā-dān: Gel ey ʿābid gel ey yārān M.

⁴ gel it bülbul gibi nālān: yūri sen mescide her-ān M.

⁵ E. 79b G. 79b M. 87b

⁶ dige: bir er M.

⁷ ḳılsa bir er: ḳılsa ger M.

- 2467- Eylese a'dā-i dīne ol cezā
Kılsa bīn ay¹ ser-te-ser dā'im ğazā
- 2468- Bunca māh iden ğazā-yı Hakk cihād²
Yegdür ol gice kılan ahyā murād
- 2469- Onca vaşf eyler sevābın ol Habīb
İtdiler cümle şahābe key 'acīb
- 2470- Şīr-i merdān ol 'Alī kıldı su'āl
N'ola hikmet ey Habīb-i Zü'l-Celāl
- 2471- Hikmet-i hufyesini eyle beyān
Vaşf kıl bizlere şerh eyle 'ayān
- 2472- Pes buyurdi ol Resūlu'llāh o dem
Dinleyüñ aşlın eyā aşhāb ümem
- 80a 2473- Rūh-ı a'zām 'arş-ı kürs emlakı hem
Yedi gök melekleri levh ü qalem
- 2474- Hem sekiz cennet melekleri kamu
İneler yer yüzine ednā ulu
- 2475- Tıruben şaf şaf kamu işbu fenā
İdeler tertīb ile hamd ü senā
- 2476- Tevhīd ile ol Hudā-yı 'izz ü şān
Pes odur medhe sezā evvel hemān
- 2477- Bir ulu Halık durur kim Zü'l-Celāl
İrmez anuñ künhüne 'aql u kemāl
- 2478- Bir şıfāt-ı pāk ile mevşūfdur ol
Kim bulunmaz kendüden³ ğayrıda ol
- 2479- Görünen mir'āt-ı 'ālem şad-hezār
Hālīk u Hāfız'ıdur leyl ü nehār
- 2480- 'Arş-ı a'lāyı vü mäfihā diger
Zātınuñ 'indinde bir zerre eşer
- 2481- İdeler ol tevhīd-i 'irfānı yād
Ma'rifetdür nūr-ı tevhīdden murād
- 2482- Kim ki nūr-ı tevhīde ola qarīn
Olısar nār-ı cehennemden⁴ emīn

¹ ay: yıl M.

² Hakk cihād: pür-cihād M.

³ kendüden: kendüne M.

⁴ Cehennemden: cahīmden ol M.

- 2483- Vaşf ideler şimdi ol kadr-i İmān
Şemʿ-i İmān Hakk şıfâtıdur hemān
- 2484- Nūr-ı taşdıķ olmasa dilde nihān
Olmaz idi müʾmine dār-ı cinān
- 2485- Olmaz idi müʾmine ʿilm ü kemāl
Rüʾyet-i Zāt-ı Cemāl-i Züʾl-Celāl
- 2486- Nūr-ı İslām kadrini zıkr ile yād
Buldı İslām nūrile müʾmin reşād
- 2487- Hüsni aķvāl ile efʿāl-i maʿāş
Nūr-ı İslām ile zāhir oldu fāş
- 2488- Ol velāyet rāhına oldu¹ vuşul
İşbu İslām nūrile buldı² huşul
- 2489- Bahş iderler fazl-ı Qurʾānʼdan diger
Şemʿ-veş zāhir ü bāṭın nūr u fer
- 80b 2490- Cāmiʿi esrārıdır yüz dört kitāb
Eblağı aḥkāmıdır hüsni ḥiṭāb
- 2491- Hem cemīʿ-i enbiyā vü mürselīn
Cemʿ-i evşāf evvelīn ü āḥirīn
- 2492- Hem muḥiṭ-i ʿilmidür ʿarş ile kürs
Ol maḳām-ı Maḥmūd hem rūḥuʾl-ḳuddūs
- 2493- Vaşf-ı hūrīʿ ayn-ı hüsni ḥüsniyāt
Maḥlūkāt-ı maşnūʿāt-ı mevcūdāt
- 2494- Cümleñ ʿilmüñ muḥiṭ-i kāināt
Nūr-ı Qurʾān oldu zāhir beyyināt
- 2495- Baʿde ol nūr-ı ervāḥ-ı Resul
Rütbe-i nūr-ı nübüvvetden uşul
- 2496- Olmasa nūr-ı nübüvvet ʿizz ü tāc
Kim yaḳardı zulmet-i küfre sirāc
- 2497- Olmasa teblīḡ risālāt ile baʿş
Kim iderdi zıkr ü tevḥīd ile bahş
- 2498- Vāşıl olmazdı Hudā esrārına
Giremez ḳul ol cinānuñ bāḡına

¹ oldu: buldı M.

² buldı: oldu M.

- 2499- Enbiyā ile bulur kıl cenneti
Göstürür rāh-ı lîkâ-i vuşlatı
- 2500- Bahş iderler şimdi ol ‘âlimleri
Zîkr iderler ‘ilm ile ‘âmilleri
- 2501- Ref‘-i ‘âlim iktizâ olsa eger
Kalmaya ol ehl-i İslām’dan eşer
- 2502- Terğîb iderler dahı ‘ilm ü şalāh
Zühd ü takvā ehlidür bulan felāh
- 2503- İdeler andan şahāret bahşini
Zāhir ü bâtın şahāret cinsini
- 2504- İdeler andan dahı fazl-ı vuzū’
N’oldı bâ‘iş dest ü pā ser gısl-ı rû
- 2505- Fazlını rüşen idüp anuñ ‘ayān
Pes haqîkatden idüp bir bir beyān
- 2506- İdeler andan namāzuñ qadrini
İftitāh tekbîrinüñ hoş fazlını
- 81a 2507- Fātiha Qur’ân rükû‘ ile sücüd
Evvel āhîr hem¹ teşehhüdle ku‘ūd
- 2508- Fazlını izhār idüp şavm u şalāt
Leyle-i Mi‘râc’ı hem fazl-ı Berāt
- 2509- İdeler hem ceyş-i İslām’dan murād
Şāh iledür bu fenā² mülkünde dād
- 2510- Şeyhü’l-İslām kādî-‘askerler tamām
Olmasa mîr ü vezîr bulmaz nizām
- 2511- Olmasa quzzāt-ı hükkām zābıñ
Eyler İslām’a gûlüvv a‘dā-i dîn
- 2512- Tāg u bāgiden görüp za‘f-ı enām
Azgun olurdu cihān halkı tamām
- 2513- İdeler ol kadr-i üstāzları yād
Oldılar anlar kamu ehl-i reşād
- 2514- Bahş iderler şimdi ol māder peder
Bā‘iş-i mevcūd olar hoş mu‘teber

¹ hem: M.-

² fenā: cihān M.

- 2515- ‘Afv-ı Ğufrān olmağa kullara hep
Ğayr-ı eṣnaları olmışdur sebab
- 2516- Akrabānuñ kadrini aḥbāb-ı ḥaṣ
Ḥaḳḳ-ı vālid gibidür ḥaḳḳ-ı ḥavāṣ
- 2517- Fānī içre her ne var bāy u gedā
Mīr ü a‘yān ideler ğıbṭa edā
- 2518- Raṭb u yābisden ne kim var hep cemād
İsm ü resm ile ideler cümle yād
- 2519- Zıkr iderken her birinde niçe dem
İdeler tekbīr ü ta‘zīm Ḥaḳḳ’a hem
- 2520- Tesbīḥ ü taḥmīd ile güftārını
Tevḥīd ü tevķīr ile sözlerini
- 2521- Her birinde niçe kez ḥamd ü senā
Şükr ü minnet Ḥālīḳ’a gūn-ā-gūnā
- 2522- İşbu resme ol ferīştehler kelām
İdeler ezkārını ḥamd ü selām
- 2523- Hem şevābını bu kez terġīb ile
Baḥş iderler ümmete tertīb ile
- 81b 2524- Zühd ü taḳvāsı kadar mü’minlere
Takşīm idüp gideler Müslimlere
- 2525- Leyle-i Kadr’i ide aḥyā bir er
Şubḥa dek zıkr ile tesbīḥle eger
- 2526- Hep ferīştehler şevābı ne ki var
Veriser ol mü’mine Perverd-gār
- 2527- Rabbenā kıl bizleri ĩḳāz-ı ḥāb
Bu şevāblara bizi kıl ḥişşe-yāb
- 2528- Hem rivāyet olunur kim ol Ḥabīb
İntiḳāl-ı āḥiret oldı ḳarīb
- 2529- Firḳat ile eyledi girye ḥazīn
Giderem işbu¹ fenādan ben hemīn
- 2530- Ümmetime kim kılur teblīġ kelām
Kim vuşul eyler Ḥudā’dan ḥoş selām
- 2531- Nāzil oldı Süre-i Kadr ol zamān
Ḥātırın tesliye kılur Müste‘ān

¹ İşbu: uş bu M.

- 2532- Yā Muḥammed ağlama sen zār u zār
Ümmetüñe lutf ider Perverd-gār
- 2533- Göndürür Cebrā'îl'i hoş anlara
Leyle-i Qadr içre¹ ol mü'minlere
- 2534- Raḥmet ile göndürüp anı Hudā
Ümmetüñe kıluruz bî-ḥad 'aṭā
- 2535- Çünki takṣîm oluna raḥmet o dem
Arta raḥmet ide yā Rabbî n'idem
- 2536- Takṣîm itdim raḥmetüñ mü'minlere
Ümmet-i Aḥmed olan Müslimlere
- 2537- Hakk Te'ālā ide kim yā Cebrā'îl
Ol ḥazān-ı raḥmetim toptolu bil
- 2538- Ol Hudā'nuñ ta'limile ol zamān
İde ba'zı kâfire takṣîm hemān
- 2539- Raḥmet-i Yezdān'a olan hisse-dār
Nūr-ı İslām ola aña baḥtiyār
- 82a 2540- Bil ne bâ'is Leyle-i Qadr oldu ad
Hakk yaratmaḡdan bu şeb zāhir murād
- 2541- İşbu yıldan ol gelecek yıla dek
Yazılır tā kim bile cümle melek
- 2542- İbn-i 'Abbās'dan rivāyet oldu bu
Yazılır Leyl-i Berāt defter ḡamu
- 2543- Leyle-i Qadr içre erbābın bulur
Cümle defter dört melege virülür
- 2544- Hem şavā'ıḡ ile zelzāl ü kūsūf
Defterin Cebrā'îl'e vire Ra'uf
- 2545- Berf ü bārān defteri Mîkā'îl'e
Ḡabz-ı ervāḡ defteri 'Azrā'îl'e
- 2546- Defter-i a'māl daḡı İsrāfîl'e
Ḡul ne işler levḡ-i maḡfūzda bile
- 2547- Hem buyurdu Leyle-i Qadr ol Mu'în
Raḥmet ü ni'met tola rûy-ı zemîn
- 2548- Bu Şeb-i Qadr içre Ḡur'ān'ı Hudā
Ḡıldı münzel cümleten işbu semā

¹ Leyle-i Qadr içre: Leyle-i Qadr'inde M.

- 2549- Geldi andan āyet āyet ihtitām
Hem yigirmi üç sene oldu tamām
- 2550- Pes biñ aydan hayrludur didi Hudā
Kim ʿibādet taḥmīd ü tesbīḥ¹ ide
- 2551- Okuyan Qurʾān daḥı kılan namāz
Tekbīr ü tehlīl idüp iden niyāz
- 2552- Hāşıl olur aña biñ aylık şevāb
Kıldı Hakk bu müjde ile müsteṭāb
- 2553- Otururken bir gün ol sultān-ı dīn
Geldi anuñ yanına Cibrīl-emīn
- 2554- Diñle beni yā Muḥammed söyledi
Kıssadan hoş hisse alursın didi
- 2555- Ol benī İsrāʾil’üñ vaktinde hāl
Bir melīk var idi gāyet hūb hışāl
- 82b 2556- Tāʿat ü taḫvā idi her-dem işi
Fıkr ü zıkr idi müdāmī endīşi
- 2557- Ol zamān peygamberine Müsteʿān
Vaḥy ider ol kulumā söyle ʿayān
- 2558- Ol baña eyler ʿibādet şubḥ şām²
İmtinānı var baña anuñ müdām
- 2559- Söyle aña ne mükāfāt eyleyem
Raḥmetim ḥānile anı toylayam
- 2560- Ne dilerse dilesün benden didi
İdeyim meʾmülünü iḥsān didi
- 2561- Ol melige varuben ol dem Resūl
Didi Hakk’uñ emrini aña uşul
- 2562- Şād oluben ol melīk anda tamām
İsterem dir senden ey Rabbü’l-enām
- 2563- Māl ü evlād ü nefsimle benim
Kıo cihāduñ rāhına cān u tenim
- 2564- Ol rızāñ içün idem dāʾim gāzā
Kılayım bu nefsimi saña fedā

¹ taḥmīd ü tesbīḥ: tesbīḥ ü taḥmīd M.

² şubḥ şām: şubḥ u şām M.

- 2565- Hakk Te'ālā virdi biñ erkek gulām
Cism ü kuvvetde bahādırlar tamām
- 2566- Çıkarup bir oğlını 'asker ile
Hep mühimmāt-ı sefer cümle bile
- 2567- Çün cihāda göndürür oğlu gider
Ol melik eyler 'ibādetde karar
- 2568- Varuben oğlu kılur cenk ü cidāl
Niçe biñ 'asker ile katl ü kıtal
- 2569- Kāfire kılup cezālar ol sa'īd
Āhīr-i kār ola hem anda şehīd
- 2570- Göndürür bir gayrı oğluñ bu demīn
Ol dağı Hakk yolına virür serin
- 2571- Her bir evlādı kılur bir ay gazā
'Asker ile kāfire kılur cezā
- 2572- İşbu resm ile olur biñ ay hemān
Hakk rızası çün kamusı virdi cān
- 83a 2573- Şoñra çıkdı ol melik 'asker ile
Vardı çok cenk eyledi anda bile
- 2574- Çün tamām itdi gazāyı ol sa'īd
Āhīri Hakk yolına oldu şehīd
- 2575- Çün işitdiler bunu aşhāb-ı yār
Didiler kime naşīb ola bu kār
- 2576- Yok bir ādem tā kıla biñ ay gazā
Lāyıq-ı Rahmet ola ecre sezā
- 2577- Tesliye içün o dem Rabbü'l-enām
Nāzil itdi Sūre-i Qadr'i tamām
- 2578- Biñ ayından ol melik-i gāzīnūñ
Hayrludur Leyle-i Qadr size bilūñ
- Vezin: Mefā'ilün Mefā'ilün Fe'ülün*
- 2579- Dağı vardur münāsib bir hikāyet¹
Resūlu'llāh'dan olmışdur rivāyet²
- 2580- Benī İsrā'il'ün vaktinde ey yār
Var idi Şemsūn³ adlu bir dilāver

¹ hikāyet: rivāyet M.

² Resūlu'llāh'dan olmışdur rivāyet: Resūlu'llāh ider anı hikāyet M.

³ Şemsūn: Şem'un M.

- 2581- Nebī Mūsā'ya ser-^εasker idi ol
Tüvānā hem bahādır er idi ol
- 2582- Silāhın bağlanup biline biñ ay
Miyānından anı açmazdı her cāy
- 2583- İderdi işbu resme ol ğazālar
Kılurdi kāfire dürlü cezālar
- 2584- Gice kâ'im idi gündüzi şâ'im
Olurdi işbu resme devr-i dâ'im
- 2585- Kırılmazdı atun tırnağı her-bār
İderdi kāfiri ğam¹ kahr ile zār
- 2586- Aña virmişdi Hakk kuvvet cesāmet
Şecā'at hem şalābet tül-i kāmēt
- 2587- Olup küffār-ı kalb andan mezāyık
Olamazlar aña bir kez muṭābık
- 2588- Yıgılup bir araya cümle kāfir
İdeler Şemsün'a² tā³ hīle tedbīr
- 83b 2589- İderler idelim bir hoş müsā'id
Şalalım ḥātūna gizlüce⁴ kâşid
- 2590- Aña göndürelim çok sīm u zerden
Ḥalāş itsün bizi o gürbüz erden
- 2591- Uyrken dest ü pāyın bende muḥkem
Ḥaber şalup bize göndürsün ādem
- 2592- Varalım görelim anuñ işini
Başından ayıralım ḥüb leşini
- 2593- Gider kâşid sīm u zer ile ol ān
Görüp ḥātūn fülür⁵ oldu ḥandān
- 2594- İder zevcini bende iltizāmı
Gider kâşid pes andan şād-mānı
- 2595- Olur aḥşam gelür zevci eve hoş
Yatur bir dem ki rāḥat ola bī-hūş

¹ kāfiri ğam: kāfire hem M.

² Şemsün'a: Şem'ün'a M.

³ tā: bir M.

⁴ ḥātūna gizlüce: ḥātūnına gizlü M.

⁵ fülür: sīm zer M.

- 2596- Alup bir ip eline hātūn ol dem
İder elin ayağın bend-i muhkem
- 2597- Uyanur uykudan çün ol dilāver
Kırar ipleri anda hep ser-ā-ser
- 2598- İder hātūna ol demde suʿālī
Nedür bu kayda bāʿiş söyle hāli
- 2599- İder tecrübe itmekdür murādım
Baña sen sūʿ-i zan itme helālim
- 2600- Şabāh oldu gider er geldi şāmı
Hużūr idüp kaçan gördi menāmı
- 2601- Buğağularla bağlar ola çāre
Uyanup kıldı ol dem pāre pāre
- 2602- İder hātūnuna yā bu cefā ne
Kılur¹ tecrübeyi ʿavrat bahāne
- 2603- Şabāh oldu gider zevci seyāhat
Şalar küffāra ādem anda ʿavrat
- 2604- Bulamadım buña bir dürlü çāre
İder zencirleri ol pāre pāre
- 2605- Bunuñ tedbīrin eyleñ baña taşmīm
Kātında² hizmetüñiz ola tatmīm
- 84a 2606- Ararken bu işe bir çāre ol ān
Gelüp hīle duzağın kurdı³ şeytān
- 2607- İder olmaz aña bir çāre tedbīr
Velīkin çāresi bu işde⁴ taʿbīr
- 2608- Gerek yalvara hātūn eyleyüp zār
Ne ile bağlasam ol eyleye kār
- 2609- İşidüp ol laʿīnden hīle aqvāl
İderler bu sözi hātūna ʿışāl⁵
- 2610- İder zevcine rıfk ile suʿālī
Taʿaccüb eylerem senden bu hāli

¹ Kılur: ider M.

² Kātında: Kıtımda M.

³ kurdı: düzdi M.

⁴ İşde: uşda M.

⁵ ʿışāl: irsāl M.

- 2611- Resen zencîr saña bend eylemez kâr
Nedür hıfz eyleyen di cânım esrâr
- 2612- Olup zen mekrine Şemsün¹ giriftâr
Baña dir ip bukağı² eylemez kâr
- 2613- Olur bu dest ü pāya ‘ağd-i mergül
Oluram ancak ol şarım la mağlûl
- 2614- Başında var idi heşt-zevâbı³
Keser anları gördi nevm-i hâbı
- 2615- İder ol bend ü pā çār-zevâyib⁴
Vü dörd ile elin bağlar ‘acâyib
- 2616- Şeyâtînden eşeddür mekr-i nisvân
Anuñcün ekşer olmuş ehl-i nîrân
- 2617- Uyandı uykudan Şemsün⁵ âvâre
Çabala⁶ bulamaz kaçına çäre
- 2618- Haber viridi o dem küffâra ‘avrat
İder mekrinden anlara beşâret
- 2619- Var idi anlara⁷ bir dâr-ı mezbağ
Varup cem‘ oldılar hep şâd u efrah
- 2620- O dâr-ı mezbağ uñ var bir sûtunı
Dağı dört yüz zirâ‘ ini uzunı
- 2621- Şararlar direge Şemsün’ı⁸ muhkem
Keserler ellerin ayakların hem
- 2622- Oyarlar gözlerin burnın kulağın
Keserler kaşların dilin tudağın
- 84b 2623- İşidüp her taraftan cümle küffâr
Gelürler seyrine anuñ ne kim var
- 2624- Hudâ vahy eyledi Şemsün’a⁹ ol ân
Bu işden çekmegil gam olma aḥzân

¹ Şemsün: Şem‘ün M.

² Baña dir ip bukağı: Bukağı ip baña dir M.

³ Heşt-zevâbı: heşt ü zevâbı E., G., M.

⁴ çār-zevâyib: çār u zevâyib E., G., M.

⁵ Şemsün: Şem‘ün M.

⁶ Çabala: Çabalar G, M.

⁷ Anlara: anlarıñ M.

⁸ Şemsün’ı: Şem‘ün’ı M.

⁹ Şemsün’a: Şem‘ün’a M.

- 2625- Murāduñ ne diler göñlüñ bu sâ'at
İrişsün ol 'azāb anlara āfet
- 2626- İde vir baña kuvvetden vücūdı
Taḥarrük itdirem tā bu 'amūdı
- 2627- Yıkam başlarına işbu sarāyı
Müyesser kıl baña bu ḥüb gāzāyı
- 2628- Virüp Ḥallāk-ı 'ālem aña kudret¹
Yıkar başlarına dārı tamāmet
- 2629- Bulurlar hep helāki daḥı 'avrat
Olur 'avn-i Ḥudā Şemsün² selāmet
- 2630- Ḥudā 'avnile kıldı aña ikrām
Bulur şıḥḥat kamu ecsām u endām
- 2631- İşitdi kışsa-i Şemsün'u³ aşḥāb
İderler ḥasret ile girye aḥbāb
- 2632- İderler bu cihāda iştiyākı
Yaḳarlar dilde ol nār-ı firākı
- 2633- Olur mı yā Resūlu'llāh bu ezmān
Buluna böyle bir gāzī-i fettān
- 2634- Ola bunca aña in'ām u 'izzet
Mu'ammer 'ömr olup hem⁴ serbesiyyet
- 2635- Cevābında ider sulṭān-ı 'ālem
Ki ben bilmem bilür Allahü a'lem
- 2636- Gelür bu sūre ile peyk-i ḥazret
Tesellī ḥoş Ḥudā'dan bu 'atıyyet
- 2637- Saña vü⁵ ümmetüñe yā Muḥammed
Kerāmet kıldım uş bu leyl-i es'ad
- 2638- Bu şeb iḥyā iden ümmet sevābı
O faẓl-ı gāzīden çokdur ḥisābı
- 2639- Şeb-i Kadr'i iden zıkr ile aḥyā
Biñ aydan ḥayrludur hem daḥı evlā

¹ kudret: kuvvet M.

² Şemsün: Şem'ün M.

³ Şemsün'ı: Şem'ün'ı M.

⁴ 'ömr olup hem: 'ömr ile hem M.

⁵ vü: hem M.

- 85a 2640- Dimişler rûha maqşad rûh aķārib
Olurlar ol Ĥudā'dan izne tālib
- 2641- Ĥudā izn ile anlar ola nāzil
O şeb me'mûl içün bir nef-i haşıl
- 2642- Varırlar ol menāzil hem mesācid
İderler var mı 'aceb ehl-i müsā'id
- 2643- Görürler akrabādan çün muşallī
Taḥassür çekeler ba'zı tesellī
- 2644- Tururlar evlerüñ kapularında
Görürler gayrılar sākin evinde
- 2645- Nikāḥ itmiş görür ḥātūnlaruñ yād
Yetim olmuş görür evlād-ı bī-dād
- 2646- İderler zār ile pek āh u ḥasret
Bize şefkat idüñ ey zī-ķarābet
- 2647- Eyā evlerimizde hoş turanlar
Alup ḥātūnları malın iyenler
- 2648- İdüñ bu şeb bize bir¹ ḥayr-ı minnet
Taşadduķ ya du'ādan bize himmet
- 2649- Giderler sinlerine zār u giryān
Görürler çürümiş iderler efġān
- 2650- Görürler ḥayr-ı iḥsāndan 'aṭāyı
İder anlar bedel ḥayrī du'āyı
- 2651- İdersen ger du'ālarında nokşān
Giderler ḥüzn ile hem zār u giryān
- 2652- Şerīfī eyle sen² mevtāları yād
İdegör fānīde anlara imdād
- 2653- Olursan anlara ḥayr ile sā'ī
Olurlar daḥı anlar saña dā'ī
- 2654- İlāhī Leyle-i Kadr 'izzeti çün
Daḥı ol 'īd-i fiṭruñ ḥürmeti çün
- 2655- Kāmu ervāḥ-ı mü'min mü'minātı
'Aṭā rahmetle maḥv it seyyi'āti

¹ bir: bu G.

² eyle sen: kıl kāmı M.

- 85b 2656- Olara feyz-i rahmet eyle ihsān
Dağı rûhlarını kıl şād ü handān
- 2657- Bu şeb ol Sûre-i Kadr'i tilâvet
İden on kez ider¹ ahyā tamāmet
- 2658- Ola maḥv defterinden biñ günāhı
Kılur bunca ʿatālar pād-şāhı
- 2659- Dimişler kim iner bu şeb melekler
Kılurlar çok selām ile emekler
- 2660- Tūran bu şeb olan uykudan ayık
Selām-ı Hakk görürler aña lāyık
- 2661- Muşallīye selām eyler Hudā bil
Selām ider o zākirlere Cibrīl
- 2662- Oturan mü'mine² gāfillere hām
Selām ile melekler ider ikrām
- 2663- Selāmdan beş nefer bu gice maḥrūm
Olalar diñle cānım olma maḡmūm
- 2664- Şalā³ı kaṭ iden mānī⁴ zekātı
İçen ḥamrı iden terk şalavātı³
- 2665- Ata anaya ʿāşī dağı bil kim
İdüp kīn mü'mine itmez tekellüm
- 2666- Buyurdu hem Resūlu'llāh beşāret
İden bu gice bir āyet kırā⁵at
- 2667- Vesā'ir vakt idenler ḥatm-i Kur'ān
Vü yegdūr oḡumak bir āyet ol ān
- 2668- Sağınca dek çoban bir koyun aḡleb
Namāz için kıyāma tursa bu şeb
- 2669- Benim ʿindimde sevgilü o sā'at
Bir ay başdan başa kılmaḡ ʿibādet
- 2670- Bulursın işbu ecri ey birāder
Şeb-i Kadr olunur ahyā ser-ā-ser
- 2671- Kıyāma yoḡ ise ger sende tākāt
Otur tesbīḡ ü tevḡīd kıl ʿibādet

¹ ider: olur G.

² mü'mine: beyhūde M.

³ şalavātı: şalātı M.

- 2672- Dimişler hem sebeb inzāl-i emlāk
Yaradıldı çü Ādem bir avuç hāk
- 86a 2673- Ferişteler idüp ta'na sözün yād
Kılur mısın cihānda Ādem'i zād
- 2674- Dökerler kan yere idüp fesādı
‘Aceb bizden ola efzal ‘ibādı
- 2675- Hūşūşā kıluruz tesbīh ü tehlīl
Niçesi ola Ādem bize tafzīl
- 2676- Mesācid çün olur bu şeb müzeyyen
Olısar çün bu şeb ahyā mu‘ayyen
- 2677- Sirāc-ı nūr ile şem‘-i ‘ibādet
Virürler bu cihāna dürlü zīnet
- 2678- Buyurur ol feriştehlere Yezdān
İderdüñiz ta'na Ādem için ol ān
- 2679- Bu şeb eyleñ o kulları ziyāret
Görün niçe kılurlar nev‘-i tāt
- 2680- ‘İbādetde görñ ol ictihādı
Kılurlar mı ‘aceb hiçbir fesādı
- 2681- İnerler yer yüzine çün melekler
Du‘alara diyüp āmīn dilekler
- 2682- ‘İbādetde olurlar arka yardım
Bu şeb ayık olan olur mı mahrūm
- 2683- Görürler gün-ā-gün tātleri¹ çok
Feleklerde anuñ emsālī hīç yok
- 2684- Taşadduk virüben iderler içām
Za‘īfe miskīne iderler ikrām
- 2685- ‘İbādetde olup kullara hādım
Olurlar didügi sözlere nādım
- 2686- Nişār eyleyüben zīkr ü selāmı
Giderler ol semāya şād-kāmī
- 2687- Resūlu’llāh’dan olmışdur rivāyet
Şeb-i Qadr’i iden ahyā tamāmet
- 2688- İki rek‘at kılup ol şeb namāzı
Hudā’dan mağfıret kılsa niyāzı

¹ tātleri: tātlerin M.

- 2689- Olur müstağrak rahmet-i Hudā bil
 86b 2690- Kime kim mesh ide ol perr ü bālī
 Bihişte girür elbet lā'ubālī
- 2691- Olinca yarın ol rüz-ı kıyāmet
 İder Cebrā'īl aña hem şefā'at
- 2692- Saña hamd ü şükürler yā ilāhī
 Ki sensin kulların yār-ı penāhı
- 2693- Bizi kılduñ Habīb'e yār-ı ümmet
 Hezārān ümmete kılduñ hidāyet
- 2694- Receb Şa'bān Ramazān ayı ihsān
 İdüp ol Leyle-i Qadr ile dermān
- 2695- Vü Cibrīl'i kılup mü'minlere yār
 Bize kılduñ feriştehlere züvvār
- 2696- Hem oldı anlar istiğfāra ta'yīn
 Du'ā-yı mü'mine hoş dirler āmin
- 2697- Kılup şavmı günāhlara kefāret
 Du'ā-yı mü'mini kılduñ icābet
- 2698- Bize göstür vişāl-i rāh-ı Hakk'ı¹
 Huşūşā bu hākīr-ı rü-siyāhı
- 2699- Ğarīk-ı baħr-i 'işıyān içre emvāc
 Hemān luṭf-ı 'aṭāya 'afva muḥtāc
- 2700- Diler rahmet açup dest-i ḥaṭāsın
 Umar şāhından ol feyz-i 'aṭāsın
- 2701- Qabūl it dilegin luṭfuñla şād it
 Tehī göndürme anı ber-murād it
- 2702- Dü-'ālem içre kıl derdine dermān
 Vişāl-i Zāt ile kıl şād ü ḥandān
- 2703- Tārīk-ı müstaḳīme vir şebātı
 Diyelim cān u dilden e's-şalātı

Qaşıde-i Vedā'-ı Şehr-i Ramazān²

Vezin: Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

¹ rāh-ı Hakk'ı: Hakk-ı rāhı M.

² E. 86b G. 86b M.-

- 2704- Senüñ gibi şeref-māhı bize kıldı kerem ol şāh
Velikin bilmedüñ qadrin kemāl ile olup āgāh
Senüñ hicretligin ḥasret ḥüzn-i firḳat virür bi'llāh
Gidüp bizden bulursın çün qarīben ḳurbet-i der-gāh
Şikāyet eyleme bizden bilür noḳşānımız Allāh
Şefā'at kıl bize sen rüz-ı maḥşer ey mübārek māh
- 87a 2705- Senüñ şānuñ kamu aydan güneş gibi zahīr olmuş
Kelām-ı Haḳḳ'da 'unvānuñ şehīr-i bī-naẓīr¹ olmuş
Beşāretler bize Haḳḳ'dan Resūlūnden keşīr olmuş
Hilālūñ toḡduğı dem ol şeyātīn bend-esīr olmuş
Şikāyet eyleme bizden bilür noḳşānımız Allāh
Şefā'at kıl bize sen rüz-ı maḥşer ey mübārek māh
- 2706- Teferruḳ 'āl-i şānuñ münzel-i Ḳur'ān ile şadruñ
'Hüden li'n-nās'² ile şöhret bulubdur şöhret-i bedrūñ
Bīñ aydan ḥayrı iḥsānı füzūn ol Leyle-i Ḳadr'ūñ
Dime der-gāha 'arz itme ezā vü cev̄ ile ḡadruñ
Şikāyet eyleme bizden bilür noḳşānımız Allāh
Şefā'at kıl bize sen rüz-ı maḥşer ey mübārek māh
- 2707- Senüñ şānuñ bilād-ı Müslimīn'e virdi key rif'at
Mesācidler ḳanādilden bulur fer-revnaḳ u zīnet
Terāvīḥle tesābīḥ arturur cāmī'lere şöhret
Tilāvet ḥatm-ı Ḳur'ān sende lezzet buldı ḥoş keşret
Şikāyet eyleme bizden bilür noḳşānımız Allāh
Şefā'at kıl bize sen rüz-ı maḥşer ey mübārek māh
- 2708- Ḳudūmünde niçe 'āşī muṭī' olup olur tā'ib
O ḳahve-ḥāne mey-ḥānelerūñ fışkı olur ḡā'ib
Tilāvet zıkr ile meşḡul olur şāh u vezīr nā'ib
Terāvīḥ kılmayan ḥar raḥmet-i Haḳḳ'dan olur ḥā'ib
Şikāyet eyleme bizden bilür noḳşānımız Allāh
Şefā'at kıl bize sen rüz-ı maḥşer ey mübārek māh
- 2709- Edā kıl şavm fidye nīm-gendim sā' temr ile cev sā'³
Ola şem'-i ḳanādīl tā gerezmān içre ol nūr şā'⁴
İlāhī kıl Şerīfī mücrimi şāliḥlere etbā'
Vedā' ü el-vedā' ey şehir-i raḥmet el-firāk el-vedā'
Şikāyet eyleme bizden bilür noḳşānımız Allāh
Şefā'at kıl bize sen rüz-ı maḥşer ey mübārek māh

¹ şehīr-i bī-naẓīr: şehīr ü bī-naẓīr G.

² İnsanlara hidayet için. Bakara 2/185. Ayetin meali: "O Ramazan ayı ki, insanları irşad için, hak ile batılı ayıracak olan, hidayet rehberi ve deliller hâlinde bulunan Kur'an onda indirildi. Onun için sizden her kim bu aya şahit olursa onda oruç tutsun. Kim de hasta, yahut yolculukta ise tutamadığı günler sayısınca diğer günlerde kaza etsin. Allah size kolaylık diler zorluk dilemez. Sayıyı tamamlamanızı, size doğru yolu gösterdiğinden dolayı Allah'ı tekbir etmenizi ister. Umulur ki şükredersiniz."

³ Edā kıl şavm fidye nīm-gendim sā' temr ile cev sā': Edā kıl şavm-ı fidye temri cev sā' nīm gendim sā' E., G. (Mısra E. nüshasında derkenarda tashih edilmiştir.)

⁴ "şā'" kelimesi "yayılmış" anlamına gelen "şāyi'" kelimesinin vezin gereği değiştirilmiş hâlidir.

Faṣl-ı ‘İd-i Fıtr¹*Vezin: Fā’ilātün Fā’ilātün Fā’ilün*

- 87b 2710- Diñle cānım ‘İd-i Fıtr’ı bu demīn²
Tā ki dilşād ola bu ḳalb-i ḥazīn
- 2711- Ḳılduñ ise ger oruç ḥaḳḳın edā
Gör neler iḥsān ider saña Ḥudā
- 2712- Hem şadaḳa fıtrı vācibdür bilüñ
Ol şalāt-ı ‘İdi ḳılmazdan virüñ
- 2713- Şadaḳa-i fıtr olur tuhr-ı şıyām
Sehv-secde-veş ḳılur şavmı tamām³
- 2714- Müsteḥaḳḳa vir zekāt-ı fıtrı sen
Tā ki ‘inde’llāh şevābı bulasañ
- 2715- Bil oruç maḥbūs olur beyne’s-semā’
Bu şadaḳa fıtr olunca dek edā
- 2716- Ba’de virür aña Ḥaḳḳ dü-cenāḥ
Uçuben tā ‘arşa dek bula felāḥ
- 2717- ‘Arş-ı a’lāya ḳılup ḳandīl Ḥudā
Rüz-ı ḥaşr eyler şefā’atden edā
- 2718- İtme nisyān ḳılma ‘özri ey peder
İtme nokşān şavmuña eyle ḥazer
- 2719- Ba’de’l-‘İd olmaz şevābı ey oğul
Ḳıl anı evvel edā ‘özri ḳoğul
- 2720- Ḥazret-i ‘Oşmān’ı diñle ey püser
Ol zekāt-ı fıtrı unuttı meger
- 2721- Eyledi şöñra⁴ kefareṭ aña ad
Ba’de’l-‘İd fıtra⁵ içün bir ḳul āzād
- 2722- Ol Resūlu’llāh’a geldi ol zamān
Dir unuttum bu zekāti ben ‘ayān

¹ E. 87a G. 87b M. 96a² demīn: kezīn M.³ Beyit M. nüshasında iki beyit hâlinededir:

Bu şadaḳa fıtr olur tuhr-ı şıyām / Pes olur anuñ ile oruç tamām

Secde-i sehv giderür fıtr-ı şavm / Arıdır çirk-i şıyāmı yur o dem

⁴ Eyledi şöñra: İtdi ba’de’l-‘İd M.⁵ Ba’de’l-‘İd fıtra: Ol zekāt-ı fıtr M.

- 2723- Eyledim bir k̤ul i'tāk añā bedel
Yā Resūlu'llāh olur mı bu 'amel
- 2724- İtdi ol demde eyā 'Osmān aḥī
Bīn i'tāk itsen bedel olmaz daḥı
- 2725- Öyle t̤'at olmaya ol gün revā
Kim zekāt-ı fıtrā ola istivā
- 88a 2726- Diñledüñ bu vāḳı'atı bā-tamām
Vir zekāt-ı fıtrı ḥoş bulunma ḥām
- 2727- Çün zekāt-ı fıtrı kılduñ ḥoş edā
Var nezāfetle bu kez sen mescide
- 2728- Tevbe tiryāḳın idüp misk ü 'abīr
Tevḥīd ü 'irfān ile ol müstenīr
- 2729- 'Īd-ı Fıtr'ı bil olur en'ām-ı Rabb
Kıl Ḥudā'dan ni'met-i 'afvı¹ taleb
- 2730- Bu² ulu devlet bize bu rüz-ı 'Īd
Kıl o gün ḥüsn-i 'amel tā ol sa'Īd
- 2731- Vir zekātuñ rāzı eyle ḥaṣmuñı
Yazmak istersen sa'ādet resmüñi
- 2732- Kıl ḥased-kāruñ ferāḡat hem vebāl
Ḥāṭırın yap mazlūmuñ itdir ḥelāl
- 2733- Eyleme kīn ü 'adāvet rū-be-rū
Zulm ü cevrenden dehānı destı yu
- 2734- 'Ākıl er bu rüz-ı 'Īd itmez ḡurūr
Taḥt u tāca aldanup itmez sürūr
- 2735- Pes ḥikāyet olunur bir rüz-ı 'Īd
Çıkdı bayrām-gāha Ḥārūn Reṣīd
- 2736- Sağ u solda kulları tutmuş rikāb
Ḥūb tebaḥḥurlar idüp giymiş dībāb³
- 2737- Gördi anı Behlūl-i Dānā 'ayān
Söyledi bu sözleri ḥoş ol zamān
- 2738- Pes degil anlara maḥṣūṣ rüz-ı 'Īd
Kim giyeler egnine sevb-i cedīd

¹ 'afvı: 'afv M.

² Bu: Bir M.

³ dībāb: ṣiyāb M. ("dībāb"kelimesinin asıl şekli "dībā"dır.)

- 2739- Oldı maḥşūş anlara bugün hemīn
Kim¹ duzaḥdan olalar anlar emīn
- 2740- Hem degil bayrām tebaḥḥur ola ʿūd
Oldı bayrām tāʿibe kim lā-yeʿūd
- 2741- Hem degil bayrām aña ola rekūb
Bayrām oldur kim kıla terk-i zūnūb
- 88b 2742- Niçe bayrāmdur oturmaḥ der-besāt²
Bayrām oldur yel gibi geçe şırāt
- 2743- Hem degil bayrām ola³ köşk taht u tāt
Bayrām oldur ḳabrine yaḳa sirāc
- 2744- Hem degil bayrām yimeḳ içmek şarāb
Bayrām anuñdur ola ehven ḥisāb
- 2745- Diñle cānım bir beşāret daḥı var
Kim buyurđı ol Resūl-i Kird-gār
- 2746- Bu ayuñ her sātinde ol Hudā
Altı yüz biñ ḳul ide nārdan cidā
- 2747- Tā öle bu⁴ cümle müstevcib-i nār
Leyle-i Ḳadr'e deḡin her gün e yār
- 2748- Hem Şeb-i Ḳadr içre eyler ʿafv murād
Her ne deñlü olmış ol ayda āzād
- 2749- Leyle-i fiṭr⁵ deḡin her şeb ʿayān
Bunca müznib ʿafv ider ol Müsteʿān
- 2750- Gün ṭulūʿ idüp olınca⁶ rüz-ı ʿīd
Cümlesi deñlü olur nāra baʿīd
- 2751- Her ne kim ol güne dek mesrūr olur
Cümlesi deñlü o gün maḡfūr olur
- 2752- Hem buyurđı ol Ḥabīb-i Müctebā
Olıcaḳ ol rüz-ı ʿīd rüz-ı şafā
- 2753- Ḳılmaḡa bayrām namāzın mescide
Tebḥīḥ ü tehlīl ile ṭurup gide

¹ Kim: Hoş M.

² der-besāt: hoş besāt M.

³ ola: o M.

⁴ öle bu: öleler M.

⁵ Leyle-i fiṭr: Leyle-i Ḳadr'e M.

⁶ olınca: ola çün M.

- 2754- İdecek anda namāzların edā
Buyurdi ol dem meleklere Hudā
- 2755- Kullarım itdi oruçların tamām
Kıldılar bayrāmların hāş u ‘avām¹
- 2756- İtdiler² bir ay ‘ibādet rüz şeb
Şimdi ücretlerin eylerler taleb
- 2757- Şāhid oluñ ey feriştehler bu ān
Yarlıgadı cümlesin bī-şekk gümān³
- 2758- Bir münādī eyledi ol dem nidā
Müjde olsun cürmüñüz oldı hebā
- 89a 2759- Maḥv olundı defter-i şerden günāh
Yazdırubdur⁴ yerine ḥayrı ilāh
- 2760- Ger dinilse anlaradur işbu va‘d
Qabūl ola⁵ tātati olmaya red
- 2761- Ol cevābında diriz aña bu dem
Oldı noḡşān rūze tātāt cümle kem
- 2762- Eyleriz anuñ içün zār u fiḡān
‘Afv ide noḡşānımız ol Müste‘ān
- 2763- Eylemez ol sā‘ili maḥrūm-ı zār
Setr ider noḡşānımız Perverd-gār
- 2764- Didiler bir kāmile bir rüz-ı ‘īd
N’işledi kullara ol Rabbü’l-Mecīd
- 2765- Didi ‘ālim işbu günde ol Kerīm
Yarlıgadı cümleyi Rabbü’l-‘azīm⁶
- 2766- Didiler⁷ aña neden ma‘lūm e yār
İşbu söze ḥüccet ü bürhān mı var
- 2767- Didi ‘ālim bunca nās her şubḥ şām
Varsa bir baḡḡāla otuz gün tamām
- 2768- Eyleyüp ‘ādet bular her rüz şeb
Bir ceviz eyleseler andan taleb

¹ bayrāmların hāş u ‘avām: bayrām namāzın ihtimām M.

² İtdiler: Kıldılar M.

³ bī-şekk gümān: bu dem ‘ayān M.

⁴ Yazdırubdur: Yazdırup hem M.

⁵ Qabūl ola: Ola maḡbūl M.

⁶ cümleyi Rabbü’l-‘azīm: cümleye kıldı rahīm M.

⁷ Didiler: İderler M.

- 2769- Buhl ile meşhūr iken ādem-i zād
Virür elbet bir cevizdür çün murād
- 2770- Kullarına eylemek ‘afv u kerem
Anuñ ‘indinde cevizden dağı kem
- 2771- Bir deñizden kaçredür ‘afv-ı ilāh
Yok anuñ misli nazīri pād-şāh
- 2772- Var idi evvel zamān bir kāmīl er
İsmi Şālīh İbnü ‘Abdu’llāh peder
- 2773- ‘Adet itdi rüz-ı ‘īd aña hemān
Ol kaçan kim mescide vara ‘ayān
- 89b 2774- Bir tarafda tıruben mescidde ol
Hālīk’a eyler tazarru‘ katı bol
- 2775- Şordılar bir demde aña yā kişi
Görürüz senden müdāmī bu işi
- 2776- Ne ‘aceb ortaya gelmezsin ‘ayān
Kapu yanında tırursın her zamān
- 2777- Didi sâ’iller yeridür bu maqām
Sâ’ilem ol rahmet-i Hakk’a müdām
- 2778- Umaram bu¹ kûşede rahmet ‘atā
‘Afv u mağfūr eyleye cürmüm Hudā
- 2779- Kıluben anda namāzı kim gider
Varuben ol hanesine kim irer
- 2780- Boynuna bir zencīr urup oturur
El ile başına toprak götürür
- 2781- Ağlayuben zār ile² eyler fiğān
‘Ādet idi rüz-ı ‘īd bu her zamān
- 2782- Dirler idi aña bayrāmdur bugün
Sen idersin zār ile bağıruñı hūn
- 2783- Didi bayrāmdur bugün hoş³ bilürem
Anuñ içün zār u efğān kıluram
- 2784- Hakk buyurdi bizlere şavm u şalāt
Pes kabūl ile virür bize necāt

¹ Bu: bir M.

² Ağlayuben zār ile: Zār ile ağlayuben M.

³ hoş: hūd M.

- 2785- Gerçi bilsem kim ab l olmuş sa  d
Ol zam n olur ba a bu¹ r z-ı   d
- 2786- Bilmezem h d kim ab l olmuş n'idem
Ba a l zım oldu bayr m g ni  am
- 2787- Ey bir der ni e olur h limiz
Bu s r r ile bizim enc mımız
- 2788- Olmuşuz ehl-i fera ² yok  am³ bize
L zım iken a lamak her-dem bize
- 2789- B - uş ş  a layan bu r z-ı   d
Olısar n r-ı cehennemden ba  d
- 2790- G lmez   k l r z-ı   d  am-h r olur
D ş n r ma şer g nin b d r olur
- 90a 2791- Yevm-i  aşre be zer uş bu r z-ı   d
Ehl-i şakvet ba zısı⁴ ehl-i sa  d
- 2792- Ba z  yayan ba z  r k b ba z  z r
Ba z   ury n ba zısı a l s giyer
- 2793- Kimi oynar kimi g ler kimi b y
Kimi a lar kimi fery d ile v y
- 2794-  A lı başa y r olan devlet-n m 
G r ben h lk  olur  ibret-n m 
- 2795- Ol muş bet ehline id p naz r
 uşşasından ol  eker d  im keder
- 2796- Hem naz r eyler yet me misk ne
L zım oldu işbu  aşlet m  mine
- 2797- Ol H b bul'll h'ı di le ey sa  d
Mescide gider iken bir r z-ı   d
- 2798- Bir ni e ş by n g r r oynar g ler
R z-ı bayr m  oş fera  olmuş olar
- 2799- Bir şab  g rdi oturmuş key  rak
A lar   zn ile cigarler ola ş k
- 2800- P -birehne hem da ı baş  ab 
Arkasında eski  ır a bir  ab 

¹ bu: ol M.

² ehl-i fera : ehl-i s r r M.

³ yok  am:  am yok G., M.

⁴ ba zısı: kimisi M.

- 2801- Vardı anuñ yanına ol dem Resûl
Dir niçün maḥzûn oturmuşsın oğul
- 2802- Ol şabî dir yâ Resûlu'llâh işit
Var idi atam benim ġazî yigit
- 2803- Pes şehîd oldı¹ konuldu çün sine
Göçdi anam vardı bir ġayrısına
- 2804- Yidiler mālım dükendi çün² tamām
Taşraya atdı³ beni o key-babam
- 2805- Yok baña bir dem ta'am ile şarâb
Olmışam uryân benim çün yok şiyâb
- 2806- Yok evim kim ideyim anda nüzûl
Ne yaraşur baña gülmek yâ Resûl
- 90b 2807- Ol uşaklar atası var görürem
Bağaram anlara ağlar tururam
- 2808- İtdüğümce anlara her-dem naẓar
Fırkat ü ḥasret ider baña eşer
- 2809- Çün Resûlu'llâh işitdi sözleri⁴
Yaş ile tıldı mübârek gözleri
- 2810- Aldı elin eline dir yâ ġulâm
Râzı mısın ben senüñ atañ olam
- 2811- Ğâyişe mâder ola Ḥasan Ḥüseyn
Ğardaşuñ hem Fâtıma uḡt nûr-ı ʿayn
- 2812- Ol şabî dir niçe olmam râzı ben
Baña bunca luṭf u iḥsân idesen
- 2813- Aldı gitdi menzîle anı Resûl
Yidirir hoş giydirir eşvâbı bol
- 2814- Hoş koğular ile tezyîn eyledi
Gördi anı ol şabîler söyledi
- 2815- Şimdi girye ile eylerdüñ fiğân
Görürüz imdi gülersin hoş ʿayân
- 2816- Ac idim toyurdu dir beni Resûl
Çıplağ idim hoş giyürdi şevbi bol

¹ oldı: olup M.

² mālım dükendi çün: mālımı çün oldı M.

³ Taşraya atdı: Atdı taşraya M.

⁴ Çün Resûlu'llâh işitdi sözleri: Çün işitdi ol Resûl bu sözi M.

- 2817- Hem yetīm idim Resūlu'llāh ata
Oldı daḡı ʿĀyişe sultān ana
- 2818- Fāṭıma oldı benim kızkardaşım
Hem Ḥasan Ḥüseyn daḡı öz kardaşım
- 2819- Oldı ʿammim ol ʿAliyyü'l-murtaza
Şimdi oldum gülmege lāyık sezā
- 2820- Didiler anda olan şıbyān-ı cān
Dü-cihānda bulmısan devlet ʿayān
- 2821- Ol bizim atalarımız da e yār¹
Ger şehīd olsa olurduk baḡtiyār
- 2822- İtdiler gıbta aña şıbyān gulām
Gör niçe bulmuş cihānda nīk ü nām
- 2823- Diñledünse kışsa-i ḡūb ser-te-ser
Eyle bayrām günü eytāma nazar
- 91a 2824- Bir yetīmi eyleyen hoş şād-kām
Ḥacc-ı mebrūr gibi oldı ey ḡümām
- 2825- Yā ilāhī kıl bizi ĩkāz-ı ḡāb
Olalım dā'im rızāña müsteṭāb
- 2826- İdelim şavmı şalātı bā-tamām
Ol Ḥabīb'ün rūḡuna yüz biñ selām

Kaşīde-i Rüz-ı ʿİd²

Vezin: Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 2827- Yā ilāhī kıl ʿināyet ḡürmetine rüz-ı ʿİd
Vir bize ḡüsn-i belāḡat ḡürmetine rüz-ı ʿİd
Ol şekāvet defterinden maḡv idüp eyle saʿİd
Dü-cihān zilletlerinden sen bizi eyle baʿİd
Kıl bizi ehl-i saʿādet ḡürmetine rüz-ı ʿİd
- 2828- Sū-i yārān ile şeytāndan bizi eyle³ ırak
Vir bize ʿaşk-ı ʿibādet hem mesācidde turaḡ
Ḥubb-ı dünyā lezzetinden bizlere vir iftirāk
Ol ḡaḡīḡī maʿrifetden levḡ-i dilde yak cıraḡ
Maḡşadımız kıl icābet ḡürmetine rüz-ı ʿİd

¹ da e yār: daḡı yār M.

² E. 91b G. 91b M. 100a

³ Sū-i yārān ile şeytāndan bizi eyle: Kıl bizi ol şeytān ile sū-i yārāndan M.

- 2829- Ol ma'ārif şerbetinden vir bizlere āb-ı hayāt
 Kıl bizi keşf-i deḳāyık¹ hall-i remz-i müşkilāt
 Sırr-ı tevḥīd nüktesinden yak gōñülde şem'-i Zāt
 Mahrū-veş zāhir ola cümle delā'il beyyīnāt
 Kıl bizi ehl-i dirāset ḥürmetine rüz-ı 'īd
- 2830- Oldı nokşān şavm u tāt olunan bizden zuhūr
 Şad-hezārān var rekāket ser-te-ser cümle kuşūr
 Çıkdı bizden bu oruç ay kıldı mı hoşnūd mürūr²
 Dileriz ide şefā'at bizlere yevme'n-nüşūr
 İtmeye bizden şikāyet ḥürmetine rüz-ı 'īd
- 91b 2831- 'Ādet oldur kul işi sehv ü ḥaṭā 'işyān olur
 Pād-şāhdan dā'imā lutf u 'aṭā ihsān olur
 Kul olanuñ 'aklı hayrān sīnesi biryān olur
 Kalmayup şabr u qarārı³ dīdesi giryān olur
 Virme ol ḥubb-ı riyyāset ḥürmetine rüz-ı 'īd
- 2832- Vir bize vaḥdet sarāyında riyyāzetden besāt
 İdelim nā-dānelerden 'uzlet ile ihtiyāt
 Olmayalım sū-i yārān ile hem-dem ihtilāt
 Ol şalāt u şavm u tāt ḥubb ile vir ḥüb-neşāt
 Kıl bize keşf-i beşāret ḥürmetine rüz-ı 'īd
- 2833- Olsa fermān-ber cihān ḥalkı saña kāfdan kāfa
 Zerre nef'i yok umulmaz bu 'acūzeden vefā
 Bu fenānuñ devleti let 'izzeti cevri ü cefā
 Rāḥat uman kimse aḥmak dir Ḥabīb-i Muştāfā
 Mā-sivā itdir ferāgat ḥürmetine rüz-ı 'īd
- 2834- 'Akıl olan bu fenānuñ devlet ü cāhın n'ider
 Tolanur bu çarḥ-ı ğaddār dāne-i cismi yudar
 Fırkat odı irişür bir gün teni bīmār ider
 Ey Şerīfī top-ı ğaflet seni tār u mār ider
 Kıl⁴ bize yā Rabb hidāyet ḥürmetine rüz-ı 'īd

Faşl-ı Sitte-i Şevvāl⁵

Vezin: Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 2835- Gör ne buyurdi Resūl-i mu'teber
 Söyledi ol sitte-i Şevvāl'den ḥaber
- 2836- Kim ki altı gün o Şevvāl'den şıyām
 İde tutmuş gibidür bir yıl tamām

¹ keşf-i deḳāyık: ehl-i deḳāyık M.

² mürūr: 'ubūr M. ("Geçmek" manasındadır.)

³ şabr u qarārı: şabr-ı qarārı M.

⁴ Kıl: Vir M.

⁵ E. 91b G. 91b M.101a

- 2837- Hem buyurdu Allāh ḥaḳḳı çün ki ol
Göndürübdür ol¹ Hudā ḥalka Resūl
- 2838- Altı gün tuta bu Şevvāl'den eger
Gicesi ḳā'im ola az çok diger
- 2839- Āḥiret seneler ile ey hümām
Güyā altı biñ sene² tutdı şıyām
- 92a 2840- Kim ide şavm işbu rüz-ı şeş edā
Taht-ı 'arşda bir melek ide nidā
- 2841- Yarlığanmışsın yüri ey bahtiyār
Hem ḳabūl eyler du'āñı Kird-gār
- 2842- Var şevābuñ Ḥaḳḳ'ıñ 'indinde 'azīm
Kimse bilmez bilür ancak ol Kerīm
- 2843- Bir ḥadīş var idelim yine ĩrād
Diñle cānım tut bu şavmı bul murād
- 2844- Ḥaḳḳ yaratdı altı günde ey hümām
Yedi ḳat yerleri gökleri tamām
- 2845- İşbu altı gün tütana bil e yār
Cümle maḥlūk şağışınca her ne var
- 2846- Vire a'dādınca aña Ḥaḳḳ şevāb
Ref' olur onca günāhı bā-ḥisāb
- 2847- Cümle eşyā şağışınca hem 'ayān
Rütbesi a'lā olur dār-ı cinān
- 2848- Ol şarāb-ı mevti nüş itdügi dem
Olur imiş altı yüz biñ dürlü ḡam
- 2849- Kim tuta bu sitte-i Şevvāl'den şıyām
Def' ider bu ḡamları Rabbü'l-enām
- 2850- Ba'zılar dir tuta anı münfaşıl
Cā'iz olur tutasın ger³ muttaşıl

Ḳaşıde-i Sitte-i Şevvāl⁴

Vezin: Mefā'ılün Mefā'ılün Mefā'ılün Mefā'ılün

¹ Göndürübdür ol: Beni göndürdi M.

² Güyā altı biñ sene: Altı biñ yıl güyā M.

³ Cā'iz olur tutasın ger: Yok zararı tutağör sen M.

⁴ E. 91a G. 91a M.-

- 2851- Şevāb-ı bî-hisāba ger olursa kaşd-ı meyyālūñ
Saña şerh eyledim cüzî şevāb-ı sitt-i Şevvāl'ūñ
- 2852- Oruç ayın idüp itmām otuz gün eyledūñ bayrām
Resūl'ūñ sözidür ol rām hitāb-ı sitt-i Şevvāl'ūñ
- 2853- Tutanlaruñ yüce kaddi olur a'dālara seddi
Olur mı ecrinūñ haddi hisāb-ı sitt-i Şevvāl'ūñ
- 92b 2854- Tetavvu' sünnetūñ aşlı be-gāyet bî-'aded fazlı
Olundı muhtaşār faşlı leh bāb-ı sitt-i Şevvāl'ūñ
- 2855- Sözüñ diñler deyi sezsem saña kınd ü nebāt ezsem
Şerīf dir çok olur yazsam kitāb-ı sitt-i Şevvāl'ūñ

Bahş-i Fezā'il-i 'Aşr-ı Zî'l-Hicce¹

Vezin: Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 2856- Diñle cānım 'aşr-ı Zî'l-Hicce'yi hoş
Eyle andan yevm-i 'Āşüre'yi gūş
- 2857- Ol Resūl-i fahr-i 'ālem söyledi
Āl ü aşhābına terğīb eyledi
- 2858- Olmaya günlerde bir gün sevgilü
Hakķ'ūñ 'indinde bu on günden ulu
- 2859- Kim 'ibādet kılmaga ol gün 'ibād
Efđal olmaz bir 'amel illā cihād
- 2860- Pes tutan eyyām-ı 'āşirde şıyām
Ola her bir günü bir yıla kıyām
- 2861- Hem gicesi eyleyen t̄'at namāz
Vire bir yıllık şevāb ol bî-niyāz
- 2862- Pes haberde geldi ol Mūsā Kelīm
Ol münācātında didi yā Kerīm²
- 2863- Eyledim saña du'ā kıldım niyāz
Olmadı maķbūl niçün ey bî-niyāz
- 2864- Vaħy ile ol dem buyurdı yā Kelīm
Söyle tevħīdi mūdāmī şubħ şām³

¹ E. 92b G. 92b M. 101b

² Kerīm: Raħīm M.

³ Beyit M. nüshasında iki beyit hâlinedir:

Vaħy ile ol dem buyurdı yā Kelīm / İster isen olayım kalb-i selīm
'Aşr-ı Zî'l-Hicce'ye eyle ihitimām / Söyle tevħīdi mūdāmī şubħ şām"

- 2865- Di tazarru^c ile aķz-ı ĥāceti¹
Eylerem maķbūl duā bil ġāyeti
- 93a 2866- İtdi Mūsā yā ilāhī kullaruñ
Dise maķbūl mı duāası anlaruñ
- 2867- Ĥaķķ buyurđı diñle yā Mūsā kelām
Dise bir ķul tevĥīdi bir kez tamām
- 2868- Keffe-i mīzānda ecri oncadur
Yedi ķat yer gökden ol aģırcadur
- 2869- Hem buyurđı ol Resūl-i faĥr-i dīn
İşbu eyyām eyleyūñ tekbīr hemīn
- 2870- Tehlīl ü taĥmīdi evrād eyleyūñ
Dā'imā tekbīri dilde söyleyūñ
- 2871- Tekbīr iderdi mūdām İbn-i 'Ömer
Meclisinde hem yatağında diger
- 2872- Maĥv ider tekbīr günāhı arıdır
Şāhibinūñ ġam gününde yāridur
- 2873- İbn-i 'Abbās'dan rivāyetdür bu söz
'Arş-ı Zī'l-Ĥicce'den ol evvelki rüz
- 2874- Maġfūr olmışdur o gün ebbū'l-beşer
Maġfūr olur kim oruç tutsa eger
- 2875- Hem² ikinci gün idi ol gün 'ayān
Çıkdı balıķdan Yūnus Nebī hemān³
- 2876- Güyā kim şā'im olan kimse bu rüz
Bir sene kıldı 'ibādet şeb ü rüz
- 2877- Oldı maķbūl Zekerıyyā'dan duā
Ol daĥı üçünci gün olmışdı tā
- 2878- Tutsa ger mü'min olan ol gün şıyām
Ol duāsında bulur elbet merām
- 2879- Tōġdı 'İsā Ĥazreti dördünci gün
Kim tıtar olmaz faķīrlikle zebūn
- 2880- Tōġdı hem beşinci gün Mūsā Kelīm
Şā'im olur ķabr 'azābında selīm

¹ E. ve G. nüshalarında 92b'de sayfa ortasında, yan yazıyla beyitle ilgili olarak "Lā ilāhe illa'llah aķz-ı ĥāceti" cümlesi bulunmaktadır.

² Hem: Bil M.

³ Yūnus Nebī hemān: Yūnus pes ol zamān M. (Beytin mısraları M. nüshasında tersinedir.)

- 2881- Feth-i Hayber rûz-ı altıncı diger
Kim ola şâ'im Hudâ eyler nazar
- 2882- Her kime eyler Hudâ bir kez nigâh
Bil 'azâb itmez aña ol pād-şâh
- 93b 2883- Kapanur yedinci ebvâb-ı cahîm
Geçmeyince on gün açdırmaz Kerîm¹
- 2884- Pes tutan yedinci gününde oruç
Bağlanur otuz aña ebvâb-ı güç
- 2885- Açılur otuz diger bâb-ı yesîr
Uykusın² yazar 'ibâdet ol Hâbîr
- 2886- Sekizinci günüdür hoş terviye
Şâ'imüñ ecrin meger Allâh bile
- 2887- 'Arefedür dağı tokuzuncı gün
Şâ'im ola mü'min-i kâmil o gün
- 2888- Ol günâhlarına kefaret ola
Bir senelik mâziye müstağbele
- 2889- Pes 'arefe günü kim şâ'im olur
Vağfe'ye turanlaruñ ecrin bulur
- 2890- Hem buyurdu ol Resûlu'llâh diger
Bu 'arefe gün³ Hudâ rahmet şaçar
- 2891- Yok durur⁴ ol gün gibi Hallâk-ı dâd
İde kullaruñ cehennemden âzâd
- 2892- Hem tutan bu 'aşr-ı evvel dir Resûl
On kerâmet olısar aña huşul
- 2893- 'Ömrinüñ olur berekâtı füzûn
Hem olur mâlî ziyâde gün-be-gün
- 2894- Ehl 'ıyâli hıfz-ı Bârî'de olur
Defterinden seyyi'âtı üzülür⁵
- 2895- Defterine yazılur kat kat şevâb
Hem kolay eyler aña mevt-i şarâb

¹ açdırmaz Kerîm. açmaz ol Kerîm M.

² Uykusın: Uykuuyı M.

³ gün: günü G.

⁴ Yok durur: Yokdur M.

⁵ Üzülür: kızılur M.

- 2896- Kıbrını pür-nür ider anuñ Celîl
Hem şevâbı ola mîzânda şakîl
- 2897- Tâmu odından bula yarın necât
Hem bula dârü'n-na'îm içre şebât
- 2898- Çünkü tutduñ işbu tokuz gün tamâm
‘İd-i adhâdur onuncı ve’s-selâm

Kaşıde-i ‘Aşr-ı Zî’l-Hicce¹

Vezin: Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilün

- 94a 2899- Ey birâder çünkü alduñ nuş u pendimden öğüt
Kıl fezâ’ilden ‘ibâdet ‘aşr-ı Zî’l-Hicce’yi tut
- 2900- Çünkü kurbân ayıdur hacc ayıdur yıl âhîri
Mağv kıl zenbe kefarete ‘aşr-ı Zî’l-Hicce’yi tut
- 2901- Sen zebûn it nefis-i emmâreyi kıl ekber cihâd
Özüñi şâ’imlere kât ‘aşr-ı Zî’l-Hicce’yi tut
- 2902- Karşula hacc günlerüñ sen tekbîr-i ta’zîm ile
Kâruñı hüccâca beñzet ‘aşr-ı Zî’l-Hicce’yi tut
- 2903- Hâzır it kurbânıñı şavm ile kurbet bulmaña
Sen Şerîfî eyle himmet ‘aşr-ı Zî’l-Hicce’yi tut

Mebhas-i Fazîlet-i İdhıyye²

Vezin: Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilün

- 2904- Ne sa’âdetdür ne devletdür o gün
Kurbânıñ kes tâ günâhından şoyun
- 2905- Kim ola kurbân ile Hakk’a karîb
Pâk olur cümle günâhdan dir Habîb
- 2906- İbtidâ kim aka andan kaatre dem
‘Afv olur cümle günâhları o dem
- 2907- Gör ne buyurdu Resûl-i mu‘teber
Vüs‘at olup kurbânıñ kesmeyen er
- 2908- Gelmesin bizim muşallâya ‘ayân
Kim degildür ol baña ümmet hemân
- 2909- Gel birâder kurbânıñ kes hâşımı
İster isen cennetüñ a‘lâsını

¹ E. 94a G. 94a M.-

² E. 94a G. 94a M. 103a

- 2910- ‘Azzimū didi ahāyākūm Resūl¹
Rūz-ı mahşerde bineceklerdür ol
- 2911- Kesme vüs‘at bulan² kurbān eger
İtse infāk cildi olu sīm ü zer
- 2912- Fazl-ı kurbāna ber-ā-ber olmaz ol
Öyle ta‘rīf eyledi ecrin Resūl
- 2913- Kesb idemez yevm-i naħr kıl bir ‘amel
Tā ki kurbān kesmeden ola güzel
- 2914- Fāṭıma Ḥazretlerine dir Resūl
Kesicek kurbān yanında ḥazır ol
- 94b 2915- İbtidā kim amlar anuñ aṭresi
Mağfired olur günāhuñ cümlesi
- 2916- Laħm u anı ‘azm ile³ yarın ‘ayān
Yetmişer at onula keff-i mīzān
- 2917- Ümmetimüñ ḥayrlısı kurbān keser
Kesmeyen kurbān olur avm-i şirār
- 2918- Ḥüsn-i a‘māl oldu bu kurbān temīz
Şāhibin eyler dü-‘ālemde ‘azīz
- 2919- Bir gün ol Dāvud Nebī kıldı su‘āl
Ol Ḥudā’ya işbu kurbāndan me‘āl
- 2920- Ol Muḥammed ümmeti kılsa ahā
Ne kılsın anlara yā Rabb ‘aṭā
- 2921- Ḥaḳḳ Te‘ālā vaḥy ile kıldı ḥiṭāb
Gör ne deñlü virürem aña şevāb
- 2922- Her ne kim var kurbānuñ tüyi cesed
Şağışınca virürem ecr on ‘aded
- 2923- Eylerem her mū ‘aded maḥv on günāh
Virürem onca daḥı cennetde cāh
- 2924- Kefe-i mīzānı ḥayr olup girān
Virürem ol fez‘-i mahşerde emān
- 2925- Virürem her loğmaya bir murğ-ı zeyn
Virürem tüy şağışınca ḥür-i ‘īyn⁴

¹ Mısra, “Resul, kurbanlarınıza ‘hazır olun!’ dedi.” manasındadır.

² bulan: olan M.

³ Laħm u anı ‘azm ile: Laħm an ile gelüp M.

⁴ Beyit M. nüshasında derkenarda bulunmaktadır.

- 2926- Virürem her mü ‘aded bir hoş devāb
Binüben yürür cināna ol şitāb
- 2927- Bil eyā Dāvud nedür maḳṣad ḍaḥā
“Hiye’l-meṭāyā ref’ü’l-belā temḥü’l-ḥaṭā”¹
- 2928- Mü’minüñ oldı necātı dir Ḥudā
Nitekim esmā‘ ile oldı fedā
- 2929- Aḥmed ibn-İşḥaḳ var idi zāhid er
Söyledi bu vāḳı‘āyı mu‘teber
- 2930- Var idi dir bir ḳarındaşım faḳīr
Ṭā‘at ehlidi velī ḥāl-i ‘asīr
- 95a 2931- Ol keserdi ḳurbānın dā‘im ‘ayān
‘Ādetidi yılda bir ḳoç her zamān
- 2932- Çün vefāt itdi cihāndan gitdi ol
Ḳodum anı ḳabre anda çün uşul
- 2933- Bir gice kıldım iki rek‘at namāz
Eyledim Ḥallāk’a hem ‘arz u niyāz
- 2934- Baña göstür uyḳuda yā Zū’l-Celāl
Ḳardaşımı ideyim ḥālın su‘āl
- 2935- Uyudum āb-dest ile gördüm o şeb
Olmış ol rüz-ı ḳıyāmet bir ‘aceb
- 2936- Ehl-i maḥşer oldı ḳabrinden revān
Kimi aç ‘uryān kimi rākib yayan
- 2937- Ḳardaşım olmışdı bir ata süvār
Çoḳ develer ḳatmış öñince gider
- 2938- Hem müzeyyen hoş uyanı la‘l ile
Şerḥ olunmaz vaşfi hoş gelmez dile
- 2939- Söyledim ol demde aña yā aḥī
Devlet-i ‘uḳbāyı bulmışsın ḍaḥı
- 2940- Ne sebebden oldı bu devlet saña
Bā‘iṣ -i ‘izzet nedür söyle baña
- 2941- Ol didi mescide varurken e yār
Geldi bir ḥātūn ‘acūze kıldı zār
- 2942- Didi bir dirhemle iden baña dād
Dü-cihānda eylesin Ḥaḳḳ ber-murād

¹ “Onlar hataların giderilmesine, belaların defedilmesine vasıtalaradır.” anlamına gelmektedir.

- 2943- Olmuşam mağbūne medyūne ehl-i zār
Dest-gīr ol baña cānım kıl medār
- 2944- Var idi koynumda fıdḍa bir direm
Çıkaruben virdim aña hoş o dem
- 2945- Çünkü kabrime konuldum ol zamān
Bir nidā kıldı baña hātif ‘ayān
- 2946- Eyledüñ dünyāda eylikle kerem
Virdüñ ol ḥātūn faķīre¹ bir direm
- 2947- Biz dahı kıldık saña rah̄met ‘ayān
Eyledik müstevcib-i dār-ı cinān
- 95b 2948- Ben didim işbu develer ne ola
Götürürsin anları cümle bile
- 2949- Didi kurbānımdur anlar ne ki var
Olmışam evvelki kurbāna süvār
- 2950- Nire gidersin deyü kıldım su’āl
Giderem dir cennete uş bī-melāl
- 2951- Çünkü gördüm bunları ben rû-be-rû
Uyanuben uyğudan tırdum örü
- 2952- Çün necāyibdür bize kurbān peder
Sevgilü mālın şatup kurbāna vir
- 2953- Ger dilerseñ ‘ākıbet fevz ü necāt
Kurbānın kes fāniyi ‘uķbāya şat
- 2954- Vakt-i evvel ol namāzdan soñra ḥūb
Āḥiri üçünci gün kable’l-ğurūb
- 2955- Hem şalāt-ı şubḥ kıldıkdan soñra
Vakt-i kurbān ehl-i karyeye² göre
- 2956- Efḍal-i cemmā’ ceẓ’ ḥaşşı cevāz
‘Acf u ‘amyā ‘avrā’ ‘arcā yok cevāz
- 2957- Eyle üç ḥişşe bu kurbān laḥmını
Müsteḥabdur şakla sen³ bir sehmini
- 2958- Vir anuñ bir ḥişşesin efḳarlara
Dostlara birin ḥışım aḳrablara⁴

¹ ḥātūn faķīre: faķīr ḥātūna G.

² karyeye: kara M.

³ sen: hoş M.

⁴ Dostlara birin ḥışım aḳrablara: Vir birin dostlara hem ḳoñşılara M.

- 2959- Sünnet oldu¹ iki bayrām gün ‘ayān
Gusl idüben mescide ola revān
- 2960- Gideler hem mescide tekbīr ile
Hem gelürken vara ğayrı yol ile
- 2961- Gitmeye sür‘at ile hem at ile
Dağı iftār ide kurbān et ile
- 2962- Hem etek koltuk yolup tırnağ kese
Yolmaya baş gūyā tā kurbān kese
- 2963- Her ne lāzım ise ol gün ey ‘ibād
Pes haṭīb olan ide minberde yād
- 2964- Söyleye hem ma‘nāsından añlaya
Vacib oldu hem cemā‘at diñleye
- 96a 2965- Tekbīr-i teşrīkī diñle ey yāra
Al yigirmi üç vakit farzından şöıra
- 2966- Şubḥ-ı ‘arefede başla ey hümām
Kıl beşinci gün ikindide tamām
- 2967- Diñle tekbīr ile kurbān aşlını
Güş kıl saña idem hoş faşlını
- 2968- Oldı İbrāhīm kaçan Hakk’a Halīl
Virdi İsmā‘īl’i Hācer’den Celīl
- 2969- Ol kaçan kim büyüyüp oldu civān²
Hilm ile kıldı müzeyyen Müste‘ān
- 2970- Hem şifāt-ı hüsn-i hulk hūb endīşe
Gider idi atasıla her işe
- 2971- Menba‘-i ‘ilm ü hayā ‘irfān idi
Nūr-ı Aḥmed vechine lem‘ān idi
- 2972- Neşr iderdi dürr gibi güftārını
‘Āşık olurdu gören dīdārını
- 2973- Çün ‘atā kıldı Hudā öyle püser
Kıldılar hubbı aña māder peder
- 2974- İtdiler aña muḥabbet şubḥ şām
Ayıramazlar gözin andan mūdām

¹ Sünnet oldu: Oldı sünnet M.

² büyüyüp oldu civān: büyüp oldu nev-civān G.

- 2975- Gördi rü'yāsında bir şeb ol Ḥalīl
Kıldı bir hātif nidā oldu delīl
- 2976- Didi gūş eyle sözüm yā İbrāhīm
Zebḥ kılsun baña qurbān dir Kerīm
- 2977- Pes uyanup uykudan ol dem hemān
Bir öküz qurbān ider pes ol zamān
- 2978- Pay ider miskīnlere çün laḥmını
Yatdı aḥşam gördi rü'yā tıbbını
- 2979- Didi hātif emr ider saña Celīl
Kesegin anda büyük qurbān Ḥalīl
- 2980- Uyanuben uykudan ol dem turur
Deve zebḥ eyler faḳīre taḡıdır
- 96b 2981- Girdi cāme-ḥāba ol üçünci şeb
Didi hātif emr ider Ḥallāk-ı Rabb
- 2982- Deve öküz olmaz ol qurbān şahīḥ
Ancak İsmā'īl gerek ola zebḥ
- 2983- Çün uyandı uykudan bildi işi
Dīdesi giryān olup aḳdı yaşı
- 2984- Çıgırup İsmā'īl'i tenhā mekān
Didi oğlum var sözüm saña nihān
- 2985- Bir işim var pes anı itsem gerek
Seni daḡı anda iletsem gerek¹
- 2986- Didi İsmā'īl eyā baba işit
Ne dilersen al beni ol işe git
- 2987- Nefsimi boğazlasan ger yā baba
Ḥoş muṭī'im emrüne kılmam ibā'
- 2988- Döndi menzīline ol dem İbrāhīm
Aldı gizlüce bıçak bir ip selīm
- 2989- Gizleyüp anları yeñinde nihān
Didi andan Ḥacer'e diñle 'ayān
- 2990- Bir niyāzım var didi saña qatı
Bir muḥibb-i dostumuñ var da'veti

¹ Bu beyitten sonra M. nüshasında bir beyit daha bulunmaktadır:
Gel o işde olma oğlum baña 'āḳ / Kıl itā'at her işimde baña bak

- 2991- Vir icāzet ʿİsmāʿīl'i götürem
Daʿvete varup girü¹ tîz getürem
- 2992- Tarayup saçlarını kıl iktihāl
Gökçek eşvāb giydir aña yā helāl
- 2993- Çün işitdi Hācer işbu sözleri
Yaş ile tıldı o demde gözleri
- 2994- Düzdü koşdı virdi izni ol nā-çār
Gitdi İsmāʿīl dönüben² kıldı zār
- 2995- Aldı elin İbrāhīm oldı revān
Geldi iblīs Hācer'e dir ol zamān
- 2996- Geldi bir şeyḫ şüretinde ol laʿīn
Didi ey Hācer beni diñle hemīn
- 97a 2997- Aldı gitdi oğluñ uşde Ḥalīl
Zebḥ idecekdür Hudā emr ile bil
- 2998- Gel yetiş aña bu dem eyle ʿacül
Görme oğluñ mevtini³ olma melül
- 2999- Bildi Hācer kim laʿīn şeytān⁴ bu er
Dir laʿīn saña bu işden ne keder
- 3000- Hakk'ıñ emr ile kılur çün ol işi
Biz niçün teşvîş görelim yā kişi
- 3001- Çün kaza-i Hakk'a virdi ol rızā
Ben niçün iʿrāz idem⁵ görem ezā
- 3002- Ol Hudā virmiş aña şabr u ḥalīm
Gözedir Hakk'ıñ rızāsın ol Selīm
- 3003- Gördi iblīs eylemez igvāsı kār
Geldi İsmāʿīl katına ol şirār
- 3004- Şayḫa ile çağırur yā İsmāʿīl
Zebḥ idecekdür baban hoş bellü bil
- 3005- Kānuña ğaltān ider hoş bilmişem
Pes haber virmege saña gelmişem

¹ varup girü: girü varub M.

² dönüben: dönüp ol M.

³ mevtini: katlini M.

⁴ laʿīn şeytān: o şeytandır M.

⁵ iʿrāz idem: efgān ile M.

- 3006- İsmā'īl gūş idicek tırdı örü
Atasına dir bu ses ne yā ulu
- 3007- Atası dir kılma cānım iltifāt
İblīsüñ āvāzıdur ol bed-şifāt
- 3008- Baqma anuñ sözine oldur ھاsūd
Yokdur anuñ sözinden aşıla saña sūd
- 3009- Çıkdılar çün Minā'ya pes ol zamān
Didi İsmā'īl'e İbrāhīm 'ayān
- 3010- İtdi ey oğlun görürem fı'l-menām
Kim boğazlaram seni bunda tamām
- 3011- Sen ne dirsın bu işe ey cān-ı eb
Rām olursın yoğsa kılursın hereb
- 3012- Hakk'ıñ emridür seni hoş almışam
Ol mekân-ı mezbaħa dek gelmişem
- 3013- Pes tevaqqufsuz cevābın virdi ol
Dir Hudā'nuñ emrine eyle 'acül
- 97b 3014- Sen bulursın şabr idenlerden beni
Virürem Hakk yolına cān u teni
- 3015- Gördi İbrāhīm olur rāzı püser
Eyledi Hakk'a şükürler ol diger
- 3016- Bağladı çün dest ü pāyın ol Halīl
Şaldı yanı üstine kıldı zelīl
- 3017- Söyledi ol demde İsmā'īl diger
Bağla muhkem el ayağım yā peder
- 3018- Olmaya kim havl-i cāndan ıztırāb
İdeyim kan ile tonların ھاarāb
- 3019- Tokuna hem ayağım saña peder
'Āşī olup ideyim cāna keder
- 3020- Hem otur karşımda bir dem yā ata
Gördüğüm budur benim vāfir fetā
- 3021- Müjde itmişdün baña sen yā peder
Silsilenden geliser ھاayrū'l-beşer
- 3022- Hem çıkar bu gömlegimi yā¹ 'azīz
Kim boğazlarken ola kandan temīz

¹ yā: ey M.

- 3023- G mlek ile hem sel mım m dere
Sen irişd r tesliye ol H cer'e
- 3024- Bir dağı g rmeyiser ol y z mi
Hem işitmez bu cih ndan s z mi
- 3025- Kılma efs ne a a virme haber
İşbu zeb  n iktiz sından eşer
- 3026- Zeb  i  n alsan bı ağı ele sen
Aşağa d nd r y z m g rmeyesen¹
- 3027- T  bı ağın şalduğu  demde bize
Olmaya kim şefkat   d şe y ze
- 3028- Ol pederlik şefkati ide h r ş
Te  r ile idesin h bbumı n ş
- 3029- Nirde g rsen bir g zel y zl  g l m
Bağma anu  y zine kılma kel m
- 3030- Dağı g st rme anı ol m dere
H cer'i hicr n ile yağma n ra
- 98a 3031- İşidir   n İbr  m s z-i s z n
şarılup oğluna ağlar bir zam n
- 3032- Hem melekler oldu bu işden 'ac b
şabr-ı İsm  l'i g rdiler ğar b
- 3033- Pes melekler kıldılar ol dem şad 
Didi "evv  n m n b"² sa a H d 
- 3034- M h-veş r  oğlu a y  İbr  m
Ne 'aceb kim kılmasın şefkat hal m
- 3035- B - uş ş  eyler ol mu ri  kel m
H b vaşıyyetler ile h şıl mer m
- 3036- şandı İbr  m ider bu  ağ n d 
Didi emr itdi bunı ba a H d 
- 3037-   n işitdi İsm  l şavtı diger
Didi 'accil emr-i Rabb  n y  peder
- 3038- Olmaya kim bu şad  şeyt n ola
Te  r ile ol la  n h d n ola

¹ Aşağa d nd r y z m g rmeyesen: Y z mi d nd r aşağa eyle sen M.

² Allah'a tam y nelen. H d 11/75. Ayetin meali: "  nk  İbrahim,  ok yumuşak huylu ve  ok yufka y rekli (yanık kalbli) idi."

- 3039- İşle Hakk'ın emrini sen yâ baba
Olmayasın fazl-ı zebhîmenden hebâ
- 3040- Çıkarup gömlegini ol dem hemân
Şıkdı iplerini muhkem ol zamân
- 3041- Çaldı ol dem zûr ider bıçağına
Şaldı bir halka Hudâ boğazına
- 3042- Kesmeden çün mümteni¹ oldu bıçak
Oldı pes İbrâhîm'ün tâkati tâk
- 3043- Didi İsmâ'îl bıçağın pek bile
Şefkatimi koma sen baba dile
- 3044- Bir dahı biler bıçağın ol Halîl
Kesmedi def'a bıçak oldu hacîl
- 3045- Çaldı bir taş a bıçağın ol zamân
İki pâre eyledi taşı hemân
- 3046- Dile geldi ol bıçak dir yâ Halîl
Ne suçum var ki beni kılduñ zelîl
- 3047- Emr ider kesme deyü Rabbü'l-Kerîm
Sen idersin kes baña yâ İbrâhîm
- 98b 3048- Kalmışam işbu tahayyürde hemân
İki emrûn arasında ben yaman
- 3049- İşbu hâl içre iken vahy-i Kerîm
İrdi "nâ deynâhü en yâ İbrâhîm"¹
- 3050- Taşdîk itdüñ hâbuñı hoş 'azm ile
Ol beşâret zebh ile mâlezm ile
- 3051- Geldi Cibrîl kebş ile kıldı nüzûl
İki def'a "Allâhü ekber"² didi ol
- 3052- Gördi İbrâhîm anı ol dem ider
"Lâ ilâhe illa'llâhü ve'llâhü ekber"³
- 3053- Bildi İsmâ'îl fedâ oldu meded
Didi "Allâhü ekber ve li'llâhi'l-hamd"⁴
- 3054- İşbu tekbîr kaldı anlardan bize
Oldı anlardan mîrâş cümlemize

¹ Biz de ona şöyle seslendik: 'Ey İbrahim!'. Sâffât 37/104.

² "Allah en büyüktür." anlamındadır.

³ "Allah'tan başka ilah yoktur ve o, en büyüktür." anlamındadır.

⁴ "Allah en büyüktür ve şükür onadır." anlamındadır.

- 3055- Bir beyāz қоç gördi İbrāhīm gelür
Ol fidā-yı zebhe çün imdād olur
- 3056- İtdi İsmā‘īl o demde yā peder
Bağımı aç gömlegim giydir diger
- 3057- Açdı bağın İbrāhīm pes ey ‘amū
Giydürür eşvābını cümle kamu
- 3058- Kōdı başın secdeye ol İsmā‘īl
Secde-i şükṛāna kıldı Hāḳḳ’a bil
- 3059- Dile gelüp anda ol қоç söyledi
Beni zebḥ it yā Nebiyyu’llāh didi
- 3060- Kırk yıl olmışdur cihān içre ‘ayān
Otlaram oğluña kurbān ola cān
- 3061- Pes boğazladı anı ol dem Hālīl
Bir tütünsüz göndürür āteş Celīl
- 3062- Yakdı ol kurbānı cümle yedi od
Kalmadı başından özge hıç vücūd
- 3063- Aldı ol başı girü kıldı mürūr
Geldiler Hācer’e anlar key sürūr
- 3064- Eyledi çün Hācer’e hālī beyān
Secde-i şükr itdi Hācer ol zamān
- 99a 3065- Hem ḥiṭāb itdi olara Hāḳḳ Mecīd
Sizlere kıldım bu günü rüz-ı ‘īd
- 3066- Hem daḥı evlāduña kıldım fidā
İdeler bayrām bugün bāy u gedā
- Vezin: Mefā‘īlün Mefā‘īlün Fe‘ūlün*
- 3067- Bu kurbān aşlını bildüñ beşāret
Bize var fazl-ı Sübhān’dan işāret
- 3068- İşit ol kışsa-i kätīl-i Kābīl¹
Kābūl oldı niçe kurbān-ı Hābīl
- 3069- Kaçan kim Ādem ü Havvā eyā cān
Bu fānī içre anlar tutdı evṭān
- 3070- Cihānda gördiler çün ‘ömr-i eṭvāl
Yaşadılar tokuz yüz hem otuz sāl

¹ kätīl-i Kābīl: kätīl Kābīl M.

- 3071- Çü toğdı Havvā’ dan yüz seksen evlād
İkişer toğdı erkek dişi hem-zād
- 3072- Toğup İklīmā dāder aña Qābīl
Demīmā toğdı hem qardaşı Hābīl
- 3073- Kaçan oldı bulūg anlar tamāmı
Buyurdı ‘Ādem’e Rabbū’l-enām’ı
- 3074- Nikāḥ it Qābīl’e duḡter-i Hābīl
Daḡı vir Hābīl’e duḡter-i Qābīl
- 3075- İder evlāda teblīg bu ḡitābı
İder Ḥaqq emrine Hābīl icābı
- 3076- Bu emre eylemez Qābīl itā‘at
İder kız qardaşım kılmam ferāgat
- 3077- Benim kız qardaşım ḡūb gökçek andan
Ya niçün Hābīl alsun anı benden
- 3078- Niçün tebdīl idem aḡsen nigārı
Muḡālif ṭab‘ıma itmam bu kārı
- 3079- İder çok nuş u pendı aña Ādem
Sözünü kılmadı maḡbūle bir dem
- 3080- Seversin Hābīl’i dir¹ benden ekşer
Görürsin gökçegin aña sezā-ver
- 99b 3081- Bu kārı kılmadı Ḥaqq emr-i fāyık
Görürsin hemşirem Hābīl’e lāyık
- 3082- Görür Ādem azıtmış anı şeyṭān
Taḡarrüb eyleyüñ dir Ḥaqq’a qurbān
- 3083- İdüñ qurbān ile Ḥaqq’a taḡāküm
Ki ma‘lūm ola zālīm ile mazlūm
- 3084- Ekinci şan‘atın kılırdı Qābīl
Çoban idi koyun güderdi Hābīl
- 3085- Alur qurbāna Qābīl deste sūnbül
Daḡı Hābīl gelür bir kebş ile ol
- 3086- Koyarlar Kūh-ı Minā üzre qurbān
İderler Ḥālīk’a hem zār u giryān
- 3087- İderler her biri ol dem ilāhī
Qabūl it qurbānım göstürme āhı

¹ dir: çün G.

- 3088- Tütünsüz âteş oldu anda nâzil
Yakup oldu kabûl kurbân-ı Hâbîl
- 3089- Kabûl itdi Hudâ mâzî ümemden
Ki ihrâk ile kurbânları tenden
- 3090- Bizim kurbânımız yakmağa lâyık
Sezâ görmedi ihrâk ile Hâlik
- 3091- Buyurdi anı efkarlara içâm
Mübâh itdi yimek bizlere inâm
- 3092- Kabûl itmez Hudâ kurbânı ancak
Kabûl eyler takî mü'minden el-hakk¹
- 3093- Kabûl olmadı gör kurbân-ı Kâbîl
Hudâ emrine olduğına gâfil²
- 3094- Varup maqbûle ol kurbân-ı Hâbîl
Hudâ emrine olduğu çün âmil³
- 3095- İlâhî maqbûl it kurbânımız sen
Dü-âlem derde vir dermânımız sen
- 3096- O kurbân hürmetine yâ ilâhî
Bize göstür haqîkî aşka râhı
- 3097- Bu kurbân hürmetine yâ Hudâvend
Muvahhid kullara kıl lutf ile hand
- 100a 3098- Turunca rûz-ı maşşer⁴ ehl-i imân
Burâk it bizlere ol günde kurbân
- 3099- Yürütme rûz-ı maşşer bizi yayan
Bizi lutfuñla mesrûr eyle her-ân
- 3100- Burâk ile geçür ol gün⁵ sırâtı
Bize vir tamu odundan necâtı
- 3101- Bihişt-i cavidândan vir maşâmı
Diyelim cân u dilden e's-selâmı
- 3102- Okuyan dinleyeni hem yazanı
Dü-âlem ehl-i devletden yaz anı

¹ el-hakk: ancak M.

² olduğına gâfil: olduğu çün âmil M.

³ Beyit M. nüshasında bulunmamaktadır.

⁴ rûz-ı maşşer: yevm-i maşşer M.

⁵ Burâk ile geçür ol gün: Geçür bizi Burâk ile M.

Kaşide-i Kurbân¹*Vezin: Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün*

- 3103-** Nûr-ı İmân ile tezyîn şöhret-i İslâm'ımız
Tâ elestü rûzdan var 'ahdimiz peynânımız
Pür-cemâ'atle mesâcid sünnet-i sulţânımız
Cum'a Qadr 'ideyn ile var şânımız bürhânımız
'İd-i adhâ hürmeti vir dertlere dermânımız
Sen kabûle yaz ilâhî zebh olan kurbânımız
- 3104-** Pür-harâb eyle diyâr-ı harb-i küfr ehl-i gurûr
Sedd-i râh it bend-i pâ it kanķı eţrâfa yürür
Pâd-şâh'a eyle nuşret kanķı işe el urur
Kıl muzaffer ehl-i İslâm 'askerine vir sürûr
'İd-i adhâ hürmeti vir dertlere dermânımız
Sen kabûle yaz ilâhî zebh olan kurbânımız
- 3105-** Kıl iken kıldı Halîl'ün itdügi² 'ahde vefâ
Sen mükâfât eyledün kebş-i cinân zebhe sezâ
Ol Resûl'ün kıldığı va'd ile hânde kıl revâ
Umaruz her müy 'aded esb-i bihişt yevmü'l-cezâ
'İd-i adhâ hürmeti vir dertlere dermânımız
Sen kabûle yaz ilâhî zebh olan kurbânımız
- 3106-** Nitekim yazduñ kabûle Hâbîl'ün kurbânını
Göndürüp İsmâ'il'e koç zebhinün dermânını
Yazduñ İbrâhîm Halîlu'llâh ile 'unvânını
Kılduñ aña nâr-ı Nemrûd cennetün bostânını
'İd-i adhâ hürmeti vir dertlere dermânımız
Sen kabûle yaz ilâhî zebh olan kurbânımız
- 3107-** Kıl bize mü'minlere dertlülere 'avn ile dâd
Hem hüccâc-ı Müslimîn'i şâhn-ı şihhat ile yâd
Nuşret eyle pâd-şâha dü-cihân kıl ber-murâd
Vâlideyn üstâzımız ervâh-ı mü'minleri şâd
'İd-i adhâ hürmeti vir dertlere dermânımız
Sen kabûle yaz ilâhî zebh olan kurbânımız
- 3108-** Bende-i 'âciz garîk-ı baħr-i işyân olmuşuz
Hamdûli'llâh biz tarîķ-ı ehl-i sünnet bulmuşuz
Okuruz "lâ taknefû"³ zenbe kefarete tutmuşuz
Dir Şerîfî hıfz-ı Kur'ân derde dermân itmişüz
'İd-i adhâ hürmeti vir dertlere dermânımız
Sen kabûle yaz ilâhî zebh olan kurbânımız

¹ E. 100a G. 100a M.-² İtdügi: kıldığı G.³ Kesmeyin. Zümer 39/53.

Mebhâş-i Hacc¹*Vezin: Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün*

- 3109- Ey birâder şart-ı İslâm oldu penc
Ol şalât şavm ü zekât tevhîd ü hacc
- 3110- Anlaruñ ba'zıları oldu beyân
Diñle cânım haccı ğafletden uyan
- 3111- Nâs içün lâzım didi bâr-ı Hudâ
Ol tavâf-ı beyti eylemek edâ
- 3112- Ağniyâdan mü'min ü Müslim² 'ibâd
İsti'âat bulana zâd ü zevâd
- 3113- Farz olupdur eylemek beyti tavâf
Tâ ola cümle hatî'âtı mu'âf
- 3114- Gör ne buyurdu Resûl-i Muştafâ
Bulsa vüs'at kılmasa hacca vefâ
- 3115- 'Âşîdür didi Hudâ'ya ol kişi
Rûz şeb olsa dağı tâ'at işi
- 3116- Olsa vüs'at ümmetimden kılsa hacc
Kılmasa fışk u refeşden aşlâ hıç
- 101a 3117- Anasından toğduğı gün gibi ol³
Öylece olur günâhdan 'ârî ol⁴
- 3118- Var günâhdan bir günâh kim ol Ra'uf
Yarlığamaz illâ turmakla vukûf
- 3119- Hacc-ı mebrûr hayrludur didi Resûl
Cümle dünyânuñ metâ'ından huşûl
- 3120- Vakfeye turan ulu kiçi 'ibâd
Olunur maqbûl du'âsı ber-murâd
- 3121- Hem şefâ'at kılsalar ola huşûl
Her ne kim Hakk'dan diler ola kabûl
- 3122- Hem günâhdan yok didi ekber⁵ günâh
Vakfeye turup⁶ ola göñli tebâh

¹ E. 100b G. 100b M. 109b² mü'min ü Müslim: Müslim ü mü'min G.³ toğduğı gün gibi ol: toğduğı gibi o kes M.⁴ ol: pes M.⁵ ekber: a'zam M.⁶ Vakfeye turup: Turuben vakfe M.

- 3123- Hüsn-i zannı olmaya gâlib huzûr
Dimeye kim yarlıgar beni Ğafûr
- 3124- Göndürür her günde yüz rahmet ilâh
On şevâb alur olan Ka'be-nigâh
- 3125- Otuzı¹ dahı muşallîler içün
Altmış hem dahı tã'ifler içün
- 3126- Ka'be karşusunda bir sâ'at turan
Efđal ol bir yıl 'ibâdet itmeden²
- 3127- Hem haberde geldi kim ol pād-şâh
Her gice yer ehline kıla³ nigâh
- 3128- Ka'be ehline olur evvel nazâr
Yarlıganur tã'ifi bil mu'teber
- 3129- Nâ'im olup beyte istikbâl iden⁴
Yarlıganur ol bilâ-şübhe 'ayân
- 3130- Hem buyurdi ol Resûlu'llâh diger
Ka'be'ye bir kerre eyleyen nazâr
- 3131- Bir senelik tã'atinden hûb 'ayân
Ğayr-ı Mekke'den olanlardan hemân
- 3132- Kâblamışdur beyti yetmiş biñ melek
Cümlesi tã'iflere eyler dilek
- 3133- Hem buyurdi ol Resûl-i Müste'ân
Yaz gününde kim ola hacca revân
- 101b 3134- Şiddet-i harr ile yedi kez tavâf
Başı kaba yalın ayak kalbi şâf
- 3135- Mihr ü tâbdan göre ol âlâm-ı ser
İtmeye dünyâ kelâmından eşer
- 3136- Zikr-i Hakk ola müdâmî endîşi
Her ayak kim kaldırır koyar kişi
- 3137- Virilür pes aña yetmiş biñ şevâb
Defterinden mahv olur onca 'inâb
- 3138- Ola yetmiş biñ derecesi 'ulâ
Bunca ecirî hâcî şâbirler bula

¹ Otuzı: Çihil M.

² ol bir yıl 'ibâdet itmeden: oldı kâ'im ü şâ'im olan M. (Nüşada mısralar yer deġiştirmiştir.)

³ kıla: olur M.

⁴ İden: olan M.

- 3139- İbn-i ‘Abbās’dan rivāyetdür hāle
Otururken ol Resūlu’llāh ile
- 3140- Bir cemā‘at kıldı Yemen’den mürūr
Ol Resūl’e irdiler anlar sürūr
- 3141- Didiler kim ey Resūl-i Kibriyā
Ata anamız saña olsun fidā
- 3142- Vir bize haccuñ sevābından haber
Söyledi ol dem Resūl-i mu‘teber¹
- 3143- Menzīlinden hacc için olan revān
Kalduruben ayağın başdıkça cān
- 3144- Neşr olur gibi varak faşl-ı hūzān
Dökülür öyle günāhları hemān
- 3145- Ger muşāfaḥa ide baña olar
Hem ferīştehler muşāfeh ideler
- 3146- Her kaçan kim ideler lebbeyk şadā
Hakḳ ide lebbeyk ü şa‘deyk edā
- 3147- Dahıl ola çün bu resme Mekke’ye
Sa‘y ideler ol Şafā vü Merve’ye
- 3148- Tekbīr ile kim ‘Arafāt’a ‘urūc
İdeler cümle günāhından hūrūc
- 3149- Hakḳ yedi gök ehline ide nidā
İşidir cümle ferīştehler şadā
- 3150- Eyleyüñ ol kullarıma hoş nazar
Çekdiler yolumda biñ dürlü² keder
- 102a 3151- Yarlığadım anları şol vaḳt gibi
Anasından toğduğı sâ‘at gibi
- 3152- Her kaçan kim atalar cemre taşın
Kesüben tırnak tıraş eyler başın
- 3153- İdeler beytüñ ziyāretin edā
Bir münādī eyleye ol dem nidā

¹ Beyit M. nüshasında iki beyit hâlinedir:

Vir bize haccuñ sevābından haber / Fażl-ı haccı bilelim hoş mu‘teber
Söyledi ol dem Resūlu’llāh cevāb / Dinleyüñ kim niçedür hacca sevāb

² yolumda biñ dürlü: biñ dürlü zahmetle M. / Beyitten sonra M. nüshasında bir beyit daha bulunmaktadır:
Mālların infāk idüp her rüz şeb / Çekdiler yolumda biñ dürlü ta‘ab

- 3154- Yarlıgadı Hakk sızı bilmiş oluñ
Niyyet-i hâliş ‘amel kılmış oluñ
- 3155- Hem buyurdi ol Resûl-i mu‘teber
Kim ki göre bir hâcî ya ğâzî er
- 3156- Şarıla boynuna anuñ ‘aşk ile
Eyleye aña muhabbet şevk ile
- 3157- Ta‘zîm itmiş oldu biñ peygambere
Virilür onca şevâbı ol ere
- 3158- Ol ‘Aliyyü’l-murtażâ ile Resûl
Pes tavâf eyler iken beyti uşûl
- 3159- Didi aña yâ ‘Aliyyü’l-murtażâ
İşbu Ka‘be oldu hoş luţf-ı Hüdâ
- 3160- Ümmetimüñ zenbini mahva¹ sebeb
Kıldı ecrâma² kefareti buni Rabb
- 3161- Şol rükündeki hacet-esved didi
Mihr-veş³ nûrlu hacet-es‘ad idi
- 3162- Yâkût-ı ahmer durur aşlı anuñ
Göndürüp Hakk anı cennetden bilüñ
- 3163- Mes iderek aña dest-i müşrikîn
Bir siyâh taş oldu şimdi ol hemîn
- 3164- ‘Ahd ü mişâk olduğı demde ümem
Ol belî ikrâra şâhiddür o dem
- 3165- Rûz-ı mahşerde şehâdet eyler ol
Yüz uranlara şefâ‘at eyler ol
- 3166- Ka‘be’ye varan taķî mü‘minlere
Karşu gelürmiş melekler anlara
- 3167- Deve ile ata binenler tamâm
Virür imiş ol melâ’ikler selâm
- 102b 3168- Kâtır u merkeblere ola süvâr
Pes muşâfağa iderlermiş olar
- 3169- Ol ki yayaķ yürüye anlara hem
Şarılurlar boynuna anuñ o dem

¹ zenbini mahva: zenbine mahv M.

² ecrâma: cürmüne M.

³ mihr-veş: mihr ü veş E., G., M.

- 3170- Haccı niyyet eyleyü çıksa bir er
İrse mevta gelmeser girü diger
- 3171- Hakk katında olırdur bil şehid
Vâcib olur aña cennet ey sa'id
- 3172- Altı yüz biñ kimse Ka'be'yi tavâf
Oluben her yıl olur¹ 'afv u mu'âf
- 3173- Âdemî'den olmasa bunca enâm
Hakk ferîştehler ile kıılır tamâm
- 3174- Rûz-ı mahşer Ka'be ile hâcılar
Ol bihişt-i câvidâna gireler
- 3175- Aña harc it māl-ı tayyib ey² peder
Şühelüden katma aña kıl hâzer
- 3176- Var biraz hâcî³ olanlardan kişi
Yok hülûş ancak ticâret endîşi
- 3177- Diler isen bulasın haccı necât
Ol ticâret kaşdını gönîlünden at
- 3178- Evvelâ kıl deynüñi cümle edâ
Sâniyâ kıl haşmı mazlûmı rızâ
- 3179- Tevbe kıl cümle günâhlardan selef
Hâcî ismin olasın hayrû'l-halef
- 3180- Ârî kıl gönîlün dilün hep hâr u has
Söyleme fuşş u refesden dili kes⁴
- 3181- Bunca māl harc eyleyüp bulduñ sevâb
Bir kelâm-ı küfr anı eyler⁵ harâb
- 3182- Zâyi' itme bunca ecri ol hâlîm
Hüsni-i hulk ile cihânda ol selîm
- 3183- Kıl tefekkür çıkduguñ dem hâneden⁶
Giderem uhrâya uşda⁷ dünyâdan⁸

¹ Oluben her yıl olur: İduben tâ olırsar M.

² ey: yâ M.

³ hâcî: hüccâc M.

⁴ fuşş u refesden dili kes: küfr ü kelâm fuşş u refes M.

⁵ anı eyler: kıılır anı M.

⁶ çıkduguñ dem hâneden: hâneden çıkdığı dem G.

⁷ uşda: işte M.

⁸ Giderem uhrâya uşda dünyâdan: Dünyâdan uhrâya deyü giderem G.

- 3184- Ehl ü evlād ḥubbını kes hem vaṭan
Çıkduḡuñ dem kıl vedāc ihvāna sen
- 103a 3185- Rıfk ile söyle sözün yoldaşlara
Yardım eyle vāqıc olan işlere
- 3186- Kim ziyāret ide kabrim dir Resül
Bil şefāc at olmaḡā vācib o kul
- 3187- Kıl ḥulūş ile ziyāret niyyeti
Ol Ḥabīb'üñ ravzasına vuşlatı
- 3188- Kabr-i Aḥmed oldı çün ravza-cinān
Pes buyurdı ol ḥadīs ile nişān
- 3189- Kim ziyāret ide kabrim dir Resül
Güyā kim buldı ḥayātımda vuşul
- 3190- Olıcak işbu ḥadīşe inkıyād
Bulasın elbet şefāc atden murād
- 3191- Var iken vüs'at begim kıl ḥacc edā
Varlıḡuñ kıl rāh-ı sulṭāna fidā
- 3192- Hem buyurdı ol Resülü'llāh diger¹
Vüs'at-i zād rāḥ ile bulan eger²
- 3193- İtmeyüp ḥacc lā'ubālī ola³ ḥōd
Ben kayırmam ola Naşrānī Yehūd⁴
- 3194- Bu ḥadīşe mu'tekīd ol ey ḥoca
Bil bu kār-ı ḥaccı her işden yüce
- 3195- Virmiş Ḥaḳḳ vüs'at saña çok⁵ sım ü zer
Vir zekātı eyle ḥaccı⁶ mu'teber
- 3196- Yaḡma itdirme anı vārişlere
Girme cānım zümre-i ḥārişlere
- 3197- İtme ḥaḳḳu'llāhı boş yerde telef
Şaklayup itme anı āteş c'alef
- 3198- Biñ günāha⁷ kıl kefāret bir direm
Şarf it ḥacc yollarına eyle kerem

¹ Hem buyurdı ol Resülü'llāh diger: Pes buyurdı Resül-i kāmile M.

² Vüs'at-i zād rāḥ ile bulan eger: Kim bula vüs'at-i zād rāḥi ile M.

³ Ola: didi M.

⁴ Ben kayırmam ola Naşrānī Yehūd: Ola Naşrānī Mecūsī Yehūd M.

⁵ çok: ḥūb M.

⁶ eyle ḥaccı: ḥaccı eyle G.

⁷ günāha: zenūba M.

- 3199- Var ise ehl ü ʿıyālūñ ey peder
Gör maʿāş-i vüsʿatūñ itme keder
- 3200- Tanşîf eyle anlara vir sîm ü zer
Görmeyeler tâ mezâıyık el-ḥazer
- 3201- Evvelâ kıl şıla-i rahm ü tebâr
Şāniyâ kıl rāh-ı Kaʿbe'ye güzār
- 103b 3202- Hem selāmet geldigün dem ḥāneñe
Şıla-i rahm eylemek lâzım saña
- 3203- Akırabāya kıl meded muhtācına
Vacib oldu kıl nazar hem acına
- 3204- Var ise ger bundan artık fazl-ı māl
Ḥacca şarf it tayyib ü tāhir ḥelāl
- 3205- Uşda bunlar ihtiyācı var iken
Eyleme¹ daʿvā-yı ḥaccı sen iken
- 3206- Olma vüsʿat var ise Raḥmān'a ʿāk
İtme teklîf daḥı nefse lâ-yuṭāk²
- 3207- Varıcaḳ eşnâ-i rāh her vādiye
Eyle çok tekbîr ü tehlîl telbiye
- 3208- Olıcaḳ ol beyt-i maḳşûda nigāh
Añ günāhın eyle efgān ile āh
- 3209- Kıl dü-ʿālem maḳşadından ilticā
Ḥürmet-i Kaʿbe kabûl eyler Ḥudā
- 3210- Dest-i şāhı būs ider gibi ḡulām
Ol Ḥacer-Esved'i būs eyle hümām³
- 3211- İzdihāmdan olamazsan ger qarîb
Taʿzîm ile istilām eyle edîb⁴
- 3212- Aña yüz urmaḳ deyü gerek⁵ bize
Düşme mü'minlere cevr itme ezā
- 3213- Zıkr idüp mişāk-ı ʿahdi eyle zār
Tā şehādet eyleye yevmü'l-ḳarār

¹ Eyleme: İtme sen M.

² İtme teklîf daḥı nefse lâ-yuṭāk: İtme cânım nefse teklîf-i lâ-yuṭāk M. (Mısralar M. nüshasında yer değiştirmiştir.)

³ hümām: hemān G.; Ol Ḥacer-Esved'i būs eyle hümām: Kıl Ḥacerü'l-esved'i būs ey hümām M.

⁴ Taʿzîm ile istilām eyle edîb: Kıl işâretle aña taʿzîm edîb M.

⁵ deyü gerek: gerek deyü M.

- 3214- Çün şifâdur âb-ı zemzem eyle nûş
Başuña dök yun beden bulunma boş
- 3215- Kana kana şurb iden zemzem kişi
Dü-cihân görmez nifâk-ı endîşi
- 3216- Nûr olur endâmuña zemzem şuyı
Giderür dilden kamu ol bed-hûyı
- 3217- İtme istincâ anuñla it vuzû¹
Arturur ecsâma kuvvet zav²-ı rû
- 3218- Ol Şafâ Merve arasında güzâr
Telbiye it çeşm-i giryân ile zâr
- 104a 3219- İğtisâl it vakfeye turmaqlığa
Hem du‘â it hacc kabûl olmaqlığa
- 3220- De‘b-i haccı ta‘lîm idince imâm
Hıfz kıl yerlü yerince ey hümâm
- 3221- Fi‘l-i haccı kıl edeb ta‘zîm ile
At haşât-ı cemreyi tekbîr ile
- 3222- Hem fesâdât¹ kârını itme şakın
Ol kerâhet işlere olma yakın
- 3223- Bil bu haccuñ ‘izzetin yavlağ yüce
Ârîdür hacc çirk-i ‘işyânî hoca
- Vezin: Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Fe‘ülün*
- 3224- Giderken bir kişi Ka‘be’ye bir ân
Mülâkî oldı aña bir ‘Arab cân
- 3225- ‘Arab ol hâcıya eyler su‘âli
Gidersin nire cânım söyle hâli
- 3226- Giderem Ka‘be’ye dir anda hâcı
‘Arab dir dime cânım bu kileci
- 3227- İder hâcı degil yanış kelâmım
O Beytu’llâh’a varmağdur merâmım
- 3228- ‘Arab dir bu su‘âlime cevâbı
Gerek kim idesin böyle hıtâbı
- 3229- Giderem mağfûr olmak çün Hudâ’ya
Dilerem irmege lutf u ‘atâya

¹ fesâdât: kasâvet G.

- 3230- İder hâcî olur bu hükm-i tahkîk
O hûd ‘ilm-i Hudâ’dur aña tevfiķ
- 3231- ‘Arab dir nireden geldüñ baña di
Fülân yerden gelürem didi hâcî
- 3232- ‘Arab dir dön girü ‘afv itdi Mevlâ
Budur aşl-ı sözüm kıl baña ıṣḡâ’
- 3233- Eger gelsen baña eyleyü maṭlûb
Bu altımda deve kim baña merkûb
- 3234- Yoğ iken andan artık baña bir māl
Virürem bunı daḡı saña fi’l-hāl
- 104b 3235- Gelürsin çün ırakdan baña hâcet
Dilersen olunur maḡbûl o sâ’at
- 3236- Niçesi ol Kerîm ü ‘Âl-i Vehhâb
Ġınâsı bâbına ḡulları deryâb
- 3237- Dilersin zerre rahmetden ‘atâyı
Niçesi bulmasın ‘afv-ı Hudâ’yı
- 3238- Münâsib muhtaşar var kaç hikâyet
Olur Zennûn-ı Mıṣrî’den rivâyet
- 3239- Varurken¹ didi ol Ka’be’ye Zennûn
Gider gördüm didi bir kiṣi maḡzûn
- 3240- Yürür başı kaba hem pâ-bürehne
Ta’alluḡ yok fenâdan aña nesne
- 3241- Münevver yüzlü hoş hûylu ‘acâyib
Didim nire gidersin di meṭâlib
- 3242- Niçesi kiṣisin di baña ey yâr
İdersin rûz şeb feryâd ile zâr
- 3243- Baña bu vâdîde ûlâ-yı hem-râh
Yiyüp içüp ü söylemezsin her-gâh²
- 3244- Didi diñle beni sen yâ ḡarındaş
Şükûrler olmışam hoş saña pâ-daş
- 3245- Benem bir ḡul iderem Ka’be’ye râh
Ṭa’âmım hem şarâbım ḡubbu li’llâh

¹ Varurken: Giderken M.

² Beytin mısraları M. nüshasında yer değiştirmiştir.

- 3246- Olan dünyâyı târik buldı ʿuqbâ
İden ol terk-i ʿuqbâ buldı Mevlâ
- 3247- Biraz dem eyledik anda güzârı
Beni terk eyleyü gitdi ileri
- 3248- İrişdim anda kim ol beyt-i Raḥmân
Görünür ol mekânda zâhir aʿyân
- 3249- Görürem ol kişi kim anda kâ'im
Ayak üzre тұrur ol şanki nâ'im
- 3250- Görürem yok yerinde beyt-i Raḥmân
Vü gördüm karşı gelmiş aña ol ân
- 105a 3251- Anı gördüm tavâf eyler¹ ziyâret
Görünce anı geldi baña dehşet
- 3252- Münâcât eyleyü didim ilâhî
Gelür hüccâc olur maḳşad tavâfı
- 3253- ʿAceb bulmuş bu kişi saña ḳurbet²
İder bu kişiyi Kaʿbe ziyâret
- 3254- Nidâ oldı eyâ Ze'nnün bil sen
Gelen eyler tavâf-ı Kaʿbe³ âsân
- 3255- İden ol Kaʿbe Rabbisin ziyâret
Gelür Kaʿbe aña karşı ne ḥâcet
- 3256- Tarîḳ-ı müstakîme Kaʿbe irşâd
İder müşrikleri tevḥîd ile şâd
- 3257- Hikâyet eyler ol İbrâhîm Edhem
Giderken vâdîde Kaʿbe'ye bir dem⁴
- 3258- Refâḳat kıldı anda bize bir şâb
Yok aña zâd ü rıḥlet râh-ı esbâb
- 3259- Budur önce⁵ gider bizden müdâm ol
Yürürsek yürür ol gitsek gider ol
- 3260- Kılınca biz namâz kılmazdı ol er
Didim ismüñ nedür ʿAbdü'l-mesîḥ dir

¹ Anı gördüm tavâf eyler: Tavâf eyler anı gördüm M.

² ḳurbet: ḳarâbet M.

³ tavâf-ı Kaʿbe: tavâf Kaʿbe'yi M.

⁴ Beyitten sonra M. nüshasında bir beyit daha bulunmaktadır:

Var idi niçe yârân bize hem-râh / Tevekkül ehli cümle yâr-ı dil-ḥâh

⁵ Budur önce: Yürür önde M.

- 3261- Çü bildim anı kim¹ Naşrānī'miş ol
Didim nire gidersin söyle ey kûl
- 3262- Giderem Ka'be'ye dir ol cevābı
Didim ne ḥācetüñ söyle şavābı
- 3263- Didi bu ḥācetim kıldım simā'ı
İderler cümle nās Ka'be tavāfı
- 3264- İderler kār-ı beyhūde Müsülmān
Varuram seyre istihzāen ey cān
- 3265- Anı şarf eyledik biz aramızdan
Gidüp önce hemān ayrıldı bizden
- 3266- Çü vardık Ka'be'ye yārān-ı aḥbāb
Yapışmış ol sitār-ı Ka'be'ye şāb
- 105b 3267- İder tekbīr ü tehlīl birle zārı
Ağıdır gözleri yaşı puñarı
- 3268- Çığırdım aña yā 'Abdü'l-mesīḥ er
Didi kim dime yā 'abd-ı faşīḥ² er
- 3269- Didim aña su'āl itdim adın hoş
Didüñ ismim durur 'Abdü'l-mesīḥ uş
- 3270- Didi şāb didim idi gerçi ol vaḳt
Baña irdi Ḥudā'dan hoş hidāyet
- 3271- Kaçan kim Ka'be'ye kıldım nigāhı
Hidāyet birle buldum Ḥaḳḳ-ı rāhı
- 3272- Ziyā-ı nūr-ı Raḥmān buldı şadım
Ma'ārif zīnet ile töldi ḳalbim
- 3273- Şükür el-ḥamdüli'llāh buldum iḥsān
Ḥulūş ile Ḥudā'ya kıldım īmān³
- 3274- Açup dest-i niyāz İbrāhīm Edhem
İder sensin ḳamu ḳullara erḥam
- 3275- Gelen müstehzī ḳula bu 'aṭāyı
Küfür emrāzına virdüñ devāyı
- 3276- Muṭī' olan Müsülmān ehl-i münḳād
Niçesi 'afvuñ ile olmaya şād

¹ kim : G.-

² 'abd-ı faşīḥ: ehl-i faşīḥ M.

³ M. nüshasında mısralar yer deḡiştirmiştir.

- 3277- Niçeler¹ rü'yet-i beyt ile şādān
Oluben dü-cihānda buldı ihsān
- 3278- Var idi bir zamānda bir Müsülmān
Kebā'irden bir iş eyledi 'işyān²
- 3279- Anı katl itdiler 'adlen sezāyı
İderler tenine dürlü cezāyı
- 3280- Anı yakmağ ile emr eyledi şāh
Yağarlar üstüne od bir niçe māh
- 3281- Pes anuñ olmadı bir tüyi ihrāk
Hudā'nuñ var niçe hikmetleri bak
- 3282- Bir ādem gelüp itdi ey cemā'at
Bilüñ yanmaz bu er idüñ ferāğat
- 106a 3283- Bilürem hacca vardı üç kez ol er
Anuñcün eylemez āteş aña zar
- 3284- İşitdün hūb³ bu aqvāli eyā cān
Ganīmet bil Hudā'dan haccı her-ān
- 3285- Bu fānī içre yakmaz od vücūdı
Yağar mı tamuda Hallāk cūdı
- 3286- Tavāf-ı Ka'be'yi eyleyelim kār
Cehennem odı bize kılmaya kār
- 3287- İçelim āb-ı zemzem cür'asından
Olalım şālih erler zümresinden
- 3288- Resül'ün ravzasın kılup ziyāret
Dilek eyleyelim andan şefā'at
- 3289- Hudā-yā kıl bize şer'ini rehber
Şefā'at eyleye tā rüz-ı maşşer
- 3290- Resülü'llāh didi bu hoş kelāmı
Kaçan Zī'l-Hicce ay olsa tamāmı
- 3291- Otuzuncı gün olan şā'im ümmet
Güyā kim tutdı ol yılı tamāmet
- 3292- Gelür nev-sāl Muḥarrem ibtidāsı
Olan evvelki gün şā'im edāsı

¹ Niçeler: Niçesi G.

² 'işyān: noqşān M.

³ hūb: çün M.

3293- Sene müstaḳbeleyi cümle şā'im
Olur gibi yazar Ḥallāk dā'im

3294- Dileyen Bākī'den bākī ḥayātı
Disün ol servere çok e's-şalātı

Ḳaşıde-i Ka'be-i Şerīf¹

Vezin: Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

3295- Zihī çeşm-i başiret kim o manzar-gāh-ı Beytu'llāh
Zihī baht u sa'adet kim ola dil-ḥāh-ı Beytu'llāh

3296- Zihī cānlar ki şarf oldı yolında ol Ḥudāvend'ün
Zihī mällar ki ḥarc oldı o 'ālī cāh-ı Beytu'llāh²

106b 3297- Zihī şerbet kim içdiler şarāb-ı āb-ı zemzemden
Zihī lebler ki ḳandılar serāb-ı efvāh-ı Beytu'llāh

3298- Zihī yüzler ki sürdiler ḥacer-es'ada urdılar³
Şefā'at mühri buldılar 'aṭā-yı şāh-ı Beytu'llāh⁴

3299- Odur ḳutlu sa'adet dil okur lebbeyk sa'deyk bil
Ṭavāf arzū ider her yıl gözedir rāh-ı Beytu'llāh

3300- Odur beyt-i 'atīḳ el-ḥaḳḳ didi ḥacc-ı 'amīḳ ol Ḥaḳḳ
Sarāy-ı dil olur revnaḳ toḡunca mäh-ı Beytu'llāh⁵

3301- İlāhī ḳıl bize himmet ḥelāl kesb ile vir devlet
Bizi beytüñe ḳıl da'vet o ḥān-gāh-ı Beytu'llāh⁶

3302- Dilerüz senden ey Bārī bize ḳıl luṭfuñı yārı
Derün-ı dilden her-bārı o zār-ı āh-ı Beytu'llāh⁷

3303- Dilerüz her seḥer şāmī vaṭan ḳıl ravza-i Şām'ı
Naşīb it bize encāmı o ma'bed-gāh-ı Beytu'llāh⁸

¹ E. 106a G. 106a M. 116a

² Beyitten sonra M. nüshasında bir beyit bulunmaktadır:

Zihī devlet zihī 'izzet çeker yolunda biñ miḥnet / Olur 'aşıḳlara minnet cefā-yı rāh-ı Beytu'llāh

³ ḥacer-es'ada urdılar: urub yüzde Ḥacer-Esved M.

⁴ Şefā'at mühri buldılar 'aṭā-yı şāh-ı Beytu'llāh: Ḳılub rüy-ı siyāh enver devā-yı şāh-ı Beytu'llāh M.

⁵ Beyitten sonra M. nüshasında iki beyit daha bulunmaktadır:

Niçe a'yan niçe eṣrāf idüp ḥalka anı eṭrāf / Ṭavāf-ı devr için şaf şaf döner eṭrāf-ı Beytu'llāh

Sa'adet yüz tutar aña gidenler Ka'be'den yaña / Gerekse cism ü cān saña yapış destār-ı Beytu'llāh

⁶ o ḥān-gāh-ı Beytu'llāh: olup miḥmān-ı Beytu'llāh M. / Beyitten sonra M. nüshasında bir beyit daha bulunmaktadır:

Şafā vü Merve'ye iḳdām vuḳūf-ı vaḳfeyi ikrām / Ḥaşāt-ı cemreyi in'ām idüp hem-yār-ı Beytu'llāh

⁷ Derün-ı dilden her-bārı o zār-ı āh-ı Beytu'llāh: Selāmetlikle her-bārı bizi ḳıl cār-ı Beytu'llāh M.

⁸ o ma'bed-gāh-ı Beytu'llāh: ṭavāf-kār-ı Beytu'llāh M.

- 107a
- 3304- Naşīb it ravza-i Aḥmed ziyāret idelim esʿad
Bizi bābından¹ itme red der-i der-gāh-ı Beytu'llāh²
- 3305- Ḳudūs Şām Mekke hem Yeşrib naşīb it görmesin yā Rabb
Daḥı bundan ulu maṭlab o secde-gāh-ı Beytu'llāh³
- 3306- İlāhī kıl bize iḥsān Medīne şehrini evṭān
Ḳarīb it beytüne her-ān ola ārām-gāh-ı Beytu'llāh⁴
- Mebḥaṣ-i Fazl-ı ʿĀşüre⁵**
- Vezin: Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün*
- 3307- Ey Şerīfī söyledüñ tertīb ile
Yevm-i ʿāşüreyi di terġīb ile
- 3308- Fazl-ı ʿāşüreyi dil şerḥ eylemez
Zirā ol gün vaḥşī ḥayvān otlamaz
- 3309- Bu ḥadīşī söyledi şāh-ı cihān
Şā'im olanlara ol gün Müsteʿān
- 3310- Veriser on biñ feriştehe ecrini
Daḥı on biñ ḥacc sevābın ol Ğanī
- 3311- Hem virür on biñ şehīd ecrin Ḥudā
Şavm-ı ʿāşüreyi bil Ḥaḳḳ'dan ʿaṭā
- 3312- Mesh kılssa bir yetīm başına el
Kılssa bu ʿāşüre gün bir ḥüb ʿamel
- 3313- Vire her tüy şağışınca ol Kerīm
Bir derece ol cinān içre ʿazīm
- 3314- Leyl-i ʿāşürede bir mü'min diger
İtdire bir mü'mine ifṭār eger
- 3315- Toyladı gūyā Muḥammed ümmetin
Ḥaḳḳ katında oncadur bil ʿizzetin
- 3316- Yedi gök ü yedi yerleri ḳamu
Yedi deryāları uçmaġı ṭamu

¹ Bizi bābından: Bābından bizi G.

² der-i der-gāh-ı Beytu'llāh: bizi kıl yār-ı Beytu'llāh M. / Beyitten sonra M. nüshasında bir beyit daha bulunmaktadır:

Habībüñ maḳşad-ı aḳşā Muḥammed maṭlab-ı a'lā / Müyesser eyle yā Mevlā şefāʿat-i Resūlu'llāh

³ o secde-gāh-ı Beytu'llāh: ziyaret-i Resūlu'llāh M.

⁴ Ḳarīb it beytüne her-ān ola ārām-gāh-ı Beytu'llāh: Şerīfī'ye kılup dermān devā-yı ʿaşḳ-ı ḥubbu'llāh M.

⁵ E. 107a G. 107a M. 117a

- 3317- Tağ u taş ı ‘arş-ı kürs levh ü kalem
Rûz-ı ‘âşûrede halk eyledi hem
- 3318- Âdem ü Havvâ’yı ol gün Müste‘ân
Yaradup ol gün cinân itdi mekân
- 3319- ‘Âşûre gün toğdı İbrâhîm Halîl
Hem halâş itdi o gün oddan Celîl
- 107b 3320- Ğarķ-ı Fir‘avn kıldı Hakk ol gün ‘ayân
Keşf-i zarr-ı Eyyûb ol gün bil hemân
- 3321- Tevbe-i Âdem olup ol gün kabûl
Buldı Dâvud hem du‘âsında hûşûl
- 3322- Hem Süleymân buldı ol gün nigîn
Toğdı hem ‘İsâ Nebî ol gün hemîn
- 3323- Buldı hem göklere yol ‘âşûre gün
Hem kıyâmet kopı sar didi o gün
- 3324- Ol zamân kim kıldı hicret ol Resûl
Ol Medîne şehrine varıcağ ol
- 3325- Gördi Yahûdîleri şâ‘im o gün
Didi anlara nedür bugünkü gün
- 3326- Didiler hürmetlûdür bugün ‘azîm
Ğarķ olup Fir‘avn necât buldı Kelîm
- 3327- Tıtdı şükrâna Kelîmu’llâh o gün
Tutarız bizler dağı bugünkü gün
- 3328- Pes Resûlu’llâh buyurdi ol zamân
Tutmağa bizler eħakkız her zamân
- 3329- Şâ‘im oldı çün Habîbu’llâh o gün
Hem şahâbe tıtdular o günki gün
- 3330- Pes oruç ay¹ farz olunmazdan evvel
Çün tutarlardı kâmusı bî-halel
- 3331- Çün Ramazân hükmi² nâzil oldı yâr
Ol zamân didi Resûl-i Kird-gâr
- 3332- Kim diler tıtsun bu gün didi şıyâm
Kim diler yisün bugünde ve’s-selâm

¹ ay: M.-

² hükmi: ayı M.

- 3333- Ey birāder müstecāb bugün oruç
Tutalım bir dün degildür bize güç
- 3334- Hem buyurdi ol Resūlu'llāh dige
Kim tuta bir 'āşüre günün eger
- 3335- Altı yüz biñ kul āzād itmiş gibi
Kim ola evlād-ı İsmā'il Nebī
- 3336- Cennet içre yapılır yetmiş kuşūr
Kim mükellel yāķūt mercān durur¹
- 108a 3337- Cismine olur hārām anuñ tamu
Açılır cennet kapuları kamu
- 3338- Kankı kapudan diler ise gire
Cennet içre hūrī ğilmāna ire
- 3339- Otlamaz ol gün vuḥūş ile sibāc
Hem daḥı evlādlara kılmaz razāc
- 3340- Başların gök semtine tutup o gün
Ḥavf-ı Ḥaḳḳ'dan uralar kalbe düğün
- Vezin: Mefā'ilün Mefā'ilün Fe'ülün*
- 3341- Haberde böyle gelmişdür rivāyet
Ki bir gün ol Resūl-i Rabb-i 'izzet
- 3342- Güzār eyler iken vādide bir gün
Görür bir āhū olmuş dāma mağbūn
- 3343- Tekellüm eyledi pes āhū ol ān
Resūlu'llāh baña kıl çāre dermān
- 3344- Bugün 'āşuredür şā'imlerüz biz
Daḥı evlādımız emzürmezüz biz
- 3345- Varup aḥşam idem evlādı irzāc
İdüp gelem saña kıl baña işfāc
- 3346- Kelām-ı āhūyı görince şayyād
Bağışlar ol Resūl'e eyler āzād
- 3347- Daḥı bulduğı gündür Nūḥ necātı
Kaçan kim eyledi ğarḳ ol² uşātı
- 3348- Receb ayınuñ on güninde rāḥil
Nebī Nūḥ oldu pes keştīye dāḥil

¹ mercān durur: mercān ü dürr M.

² ol: M.-

- 3349- Onuncı günü ol mäh-ı Muḥarrem
Gemiden çıktılar ḳavm ile ol dem
- 3350- Tükenmişdi gemide meḳülâtı
Biraz şey buldılar cū'a necâtı
- 3351- Fevâkihden idüp cem'î ḳuru yaş
Anı itdiler ol dem 'âşüre âş
- 3352- Daḫı Nûḫ iktihâl emr itdi ol dem
Ziyâ-i çeşme sürme oldı merhem
- 108b 3353- Resûlu'llâḫ daḫı aşḫâb-ı yârı
İdüp âş itdiler hem iktihâli
- 3354- Buyurdı hem Resûl-i faḫr-i 'âlem
Bugün sürme çeken¹ gözlere âdem
- 3355- Yaşarmaz gözleri yevm-i ḳıyâmet
İmânında ḳılur Mevlâ selâmet
- 3356- Taṭavvucḫ kılsa bir ḳul çâr-rek'at²
Vü bir Fâtihâ on İhlâş tamâmet
- 3357- Yazar anı Ḥudâ şiddîḳlarından
İrağ eyler anı zındîḳlarından
- 3358- Taşadduḳ eyleyüp bugün Müsülmân
Faḳîre miskîne eyleye iḫsân
- 3359- Resûlu'llâḫ ile dâ'im ber-â-ber
Ġazâ itmiş gibidür ol ser-â-ser
- 3360- İçürse bir yudum şu ger serâba
O ḳandırmış olur nâsı şarâba
- 3361- İ'ânet ide ger mü'mine himmet
Olur 'ömri ziyâde rızḳ u devlet
- 3362- İde mü'minlere ol gün du'âyı
Ġüyâ ḳıldı furûzât hep edâyı
- 3363- İlâhî ḫürmetine fazl-ı 'âşır
Teraḫḫum eyle mü'minlere Nâşır
- 3364- Bizi a'dâ-i dîne eyle ġâlib
Ḳabûl it der-gâhuḫda³ her meṭâlib

¹ Çeken: çekin G.

² çâr-rek'a: çâr u rek'a E., G., M.

³ der-gâhuḫda: der-gâhuḫa G.

3365- ‘Adū-yı bed-liḳāya virme fırsat
Muvahḥid ḳullara ḳıl ‘avn u nuṣret

3366- Bulalım dīnde hoş ‘izz ü ṣebātı
İdelim cān u dilden e’ş-ṣalātı

Ḳaṣīde-i ‘Āṣūre¹

Vezin: Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

3367- Feth-i sālidür bu dehrüñ başı ‘āṣūreyi bil
Hem Muḥarrem aydan on gün āṣ-ı ‘āṣūreyi bil

109a 3368- Nūḥ Nebī Mūsā Kelīm’ün hem feraḥ-yāb günidür
Raḥmet-i Ḥaḳḳ mağfiretten nāṣī ‘āṣūreyi bil

3369- Ref’ olup ol gün ḡaḏab ābı aşup taşmış iken
Ḳırḳar arşun kūhı taḡı taşı ‘āṣūreyi bil

3370- Sen yetīmüñ başına mesh it ki ṭamu āteşüñ
Söndürür mazlūmlaruñ göz yaşı ‘āṣūreyi bil

3371- Gel bişür ‘āṣūre aşın müstehab cem’ eyle sen
Dāneden on bir ‘aded ṣaḡıṣı ‘āṣūreyi bil

3372- Tevsī’ eyle mālezim her dāneden al ḥāneñe
Tecdīd eyle her metā’ ḳumāşı ‘āṣūreyi bil

3373- Rehber ol miskīnlere maḡbūna ‘avn it ey Şerīf
Şıla-raḥm it da‘vet it ḳardaşı ‘āṣūreyi bil

Mebḥas-i Zekāt²

Vezin: Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

3374- Ey Şerīfī di zekātı sen bize
Niçe emr itdi necātı Ḥaḳḳ bize

3375- Ḥaḳḳ kelāmında dir “aḳīmü’ş-ṣalāt”
Der-‘aḳab buyurdi “ve ātū’z-zekāt”³

3376- Ol zekātı vormeyenüñ dir Resül
Pes namāzı bulamaz der-gāha yol

3377- Ol zekāt māluñ yaḳup yevmü’l-cezā
Şāhibine ola daḡ ile⁴ ezā

¹ E. 108b G. 108b M. -

² E. 109a G. 109a M. 119b

³ Nūr 24/56. Ayetin meali: “Hem namazı kılın, zekatı verin ve peygambere itaat edin ki rahmete eresiniz.”

⁴ ola daḡ ile: ola anuñla M.

- 109b 3378- Başuben alınlarına yüzine
Damğa gibi yanlarına zahrına
- 3379- Yıgıdığuñ māl uşda budur diyeler
Hem dağı katrān libās giyüreler
- 3380- Hem buyurdı ol Resül-i bā-şafā
Vāy o kimseye zekāt itmez edā
- 3381- Yevm-i maḥşer cem' olup cümle faḳīr
İdeler Ḥallāk'a ey ni'me'n-naşīr
- 3382- Bu ḡanīler virmediler ḥaḳkımız
Yā ilāhī al bugün sen dādımız
- 3383- Dir Ḥudā 'izzim celālim ḥaḳkı çün
Yaḳmışam nār-ı caḥīm anlar içün
- 3384- İdeyim anları fażlımdan ırāḳ
Vireyim sizlere cennetde turaḳ
- 3385- Hem buyurdı Ḥaḳḳ rızāsı çün bir er
Virse mālınuñ zekātın mu'teber
- 3386- Nefs-i ṭayyib olmaḡ içün niyyeti
Virdügi çün kılmasa ol minneti
- 3387- Yedi gökde vireler bir aḥsen ad
Bu semā dünyāda dirler ḥoş cevād
- 3388- Hem ikinci gökde dirler eşhiyā
Dirler üçüncide hem¹ şāḥib 'aṭā
- 3389- Diyeler dördünci gökde aña yār
Hem beşincide muṭī' dirler e yār
- 3390- Vireler altıncıda maḥfūz isim
Hem yedinci gökde maḡfūr-ı Raḥīm
- 3391- Buḥl idüp vormeyen ol ḥāriş 'ibād
Yedi gökde vireler bu resme ad
- 3392- Pes baḥīl evvel ikincide le'īm
Hem üçünci gökde mümsik hem 'adīm
- 3393- Rābi'a memkūt beşincide 'abūs
Sādīsa nez'-i berekāt-ı fülūs
- 3394- Taḡ ovada sāḥil ü baḥr ü berr
Mühlikātdandur ne kim var sīm ü zer

¹ hem: aña M.

- 110a 3395- Hem yedinci gökde merdūd aña şān
Yüze çarpılmış namāzı her zamān
- 3396- Diñledüñse bu ḥadīši yā ricāl
İrişür elbetde saña infi‘āl
- 3397- Vir zekātı tezkiye kıl mālını
Bulasın ‘ālemde aḥsen ḥālını
- 3398- Pes buyurdı ol Resūl-i kā’ināt
Ḥaşşinū emvāleküm¹ dir bi’z-zekāt
- 3399- Bu zekātı virmeyen ḥariş ḥasūd
Ḥaḳḳ’uñ ‘indinde Naşārā hem Yahūd
- 3400- Hem ḳabūl olmaz şehādātı anuñ
Hep feriştehler ider la‘net bilüñ
- 3401- Hem taşadduḳla kıluñ derde devā
Ref² olur bunlar ile niçe belā
- 3402- Ol zamān kim bu ḥadīši Muştafā
Söyleyüp diñlerdi aşḥāb-ı şafā
- 3403- Bir Naşārā eyledi anda mürūr
Güş idüp bu ḳavli pes örü tırur
- 3404- Varuben kıldı zekātını edā
Dir o dem gerçekse ḳavl-i Muştafā
- 3405- Vardur ortaḡım bāzergānlar başı
Mısr’a gidüp gele sālīm ol kişi
- 3406- Mālına kendüye olmaya ziyān
Şübhesiz ĩmāna gelem ol zamān
- 3407- Ol ticāretde ire ger bir ḥalel
Kızbi zāhir oluben kılam cedel
- 3408- Varuben tıḡ u teberle ben hemān
Ḳatlı iderem ben anı virmem emān
- 3409- İşbu sözden soñra birkaç gün mürūr
Ḳāfileden eyledi mektüb zuhūr
- 3410- Kesdi yazmış yolımız bāḡı şirār
Ġarāt itdi mālımız hep tār u mār

¹ “Mallarınızı artırın.” anlamındadır.

² Ref: Def M.

- 110b 3411- Çünki kıldı işbu Naşrānī simā^c
Dir Muhammed sözleri hep kızb ü lāğ
- 3412- Şimşirin yalın idüp ol lā'ubāl
Taşra yürür kim ide ceng ü cidāl
- 3413- Kudret ile ol şerīkinden kitāb
Gelüben karşı derūnından hıṭāb
- 3414- Yazmış aña olmasun maḥzūn elīm
Hoş yakında gelürüz şağ u selīm
- 3415- Ğārāt oldu cümle kervān ey şerīk
Mālımıza baña yok zerre rekīk
- 3416- Yağma olduğu zamān¹ ol kāfile
Geçmiş idim yoğ idim anda bile
- 3417- Çünki nāme sözlerin gūş itdi ol
Söyledi ol demde şādıkdur Resūl
- 3418- Haqq nebīdür şübhesiz kıldım yakīn
Ol Resūl'e gelüben öpdī zemīn
- 3419- Haqq nebīsin didi yok şekk ü gümān
Yā Resūlu'llāh baña 'arz it īmān
- 3420- Telkīn itdi tevḥīdi anda Resūl
Gördi mu'ciz kıldı İslām'ı kabūl
- 3421- Hem buyurdi ol kerem kân-ı seḥā
Şaḥ rivāyetdür simā^c it ey aḥī
- 3422- Nefsine men^c itse beş şey bir ricāl
Men^c ider beş şey daḥı ol Zū'l-Celāl
- 3423- Kim zekātı men^c ide sū-i fī'āl
Pes Hudā men^c eyler anda ḥıfz-ı māl
- 3424- Hem taşadduḡ men^c idenden 'āfiyet
Ref^c olur bu fānīde hem 'āḫıbet
- 3425- Kim ki 'öşri men^c ide her sebzevāt
Kār u kesbinden gide ol berekāt
- 3426- Māni^c olan nefsine her-dem du'ā
Men^c ider anda icābet ol Hudā
- 3427- Men^c iden mescid cemā'atden özin
Şübhesiz döndürdi İslām'dan yüzün

¹ zamān: vakit G.

- 111a 3428- Men^c olunur lutf-ı Hakk andan müdām
Dīn ü İslām lezzetin bulmaz tamām
- 3429- Bir hikāyet söyleyim diñle hoca
Kılma raġbet māl ü mülke zerrece
- 3430- Ol Resūl-i Ekrem zamānında meʿāb
Şaʿlebe adlu var idi bir şaḥāb
- 3431- Az idi dünyālığı anuñ katı
Liki bulmışdı cihānda rāḥatı
- 3432- Geldi bir gün dir Ḥabīb’e yā Resūl
Bir niyāzım var saña eyle qabūl
- 3433- Olmuşam dünyāda faḳra mübtelā
Dünyalık virsün Ḥudā eyle duʿā¹
- 3434- Ol Resūlu’llāh didi aña kişi
Görme dünyā zaḥmeti çün teşvīşi
- 3435- Az u çok her ne saña virmiş Ḥudā
Eyle anuñ şükrüni dāʾim edā
- 3436- Çok olunca idemezsin şükri sen
Hırş ile berbād olur bu cism ü ten
- 3437- Gitdi geldi Saʿlebe üç kez girü
Tālib-i dünyā olup ol rû-be-rû
- 3438- Ol Resūl Ekrem buyurdı ey gedā
Eylesem Hakk’da taleb dünyā fidā
- 3439- Taġ u taş eyleyüp Hakk² sīm ü zer
Yürür³ idi olsa baña muʿteber
- 3440- Didi Allāh ḥaqqı çün kim yā Resūl
Ger Ḥudā dünyālığımı vire bol
- 3441- Zerre deñlü komayup ḥaqq-ı ʿibād
Vireyim miskīne efḳarlara dād
- 3442- Ol Resūlu’llāh hemān kıldı duʿā
Şaʿlebe’nüñ oldu tīz baḥtı küşā
- 3443- Artdı günden güne māl ü devleti
Cife dünyalıkda buldı vüsʿati

¹ M. nüshasında mısralar tersinedir.

² Hakk: hep G.

³ Yürür: Virür G.

- 111b 3444- İttihāz itdi mevāş koyun kuzı
Buldı keşret tıldı sahrā vü yazı
- 3445- Tar olup kurb-ı şehr mesken aña
Çıkdı etbā^c ile sahrādan yaña
- 3446- Düşdi dünyā ġā'ilesine ol er
Oldı dünyā mālı aña mu'teber
- 3447- Hıbb-ı dünyā şaldı çünkim qalbine
Gice gündüz fikri mālın celbine
- 3448- Ol gelemes mescide zāhir 'ayān
Hāzır olur zuhr ile 'aşra hemān
- 3449- Oldı bundan soñra ikşār-ı ġanem
Ol cemā'atden olur bızār o dem
- 3450- Mescide gelmez ve-illā cum'a gün
Hıbb-ı dünyā eyledi anı zebün
- 3451- Cum'ayı terk itdi andan soñra ol
Artdı çünki şuġl-ı dünyā oldı bol
- 3452- Ol zamānda ol Resül-i kâ'ināt
Müsteħaḡ içün ider cem'-i zekāt
- 3453- Ol taşadduḡ cem' kılmak çün 'ayān
İki ādem göndürür pes ol zamān
- 3454- İttifākā Şa'lebe'ye geldiler
Ol zekāt mālın¹ taleb eylediler
- 3455- Ol dem içre Şa'lebe virüp cevāb
Eyledi bu resme anlara hıṭāb
- 3456- Bu zekāt hoş cizyeden cüz'î nişān
Pes harācdan farkı yok bî-şekk gümān
- 3457- Ol zekātdan itmeyüp habbe 'atā
Eyledi bu resme ol küfr ü ḥatā
- 3458- Çün işitdi ol Resül-i muḥterem
Vāy saña ey Şa'lebe didi o dem
- 3459- İndi āyet ḥaḡḡına anuñ² hemān
Çün 'itāba müsteħaḡ oldı 'ayān

¹ zekāt mālın: zekāt-ı māl M.

² āyet ḥaḡḡına anuñ: anuñ ḥaḡḡına āyet G.

- 3460- Şāyî¹ oldu Şa‘lebe’nün bed işi
Tükürür yüzine her gören kişi
- 112a 3461- Māl ile rüsvāy-ı bed-nām oldu şāy¹
Serzenîş ider gören yoğsul u bāy
- 3462- Yüz çivirdi akrabā konşısı kavm
Rū-be-rū söyler² iderler anı levm
- 3463- Şa‘lebe’nün çün oldu hālî yaman
Türuben geldi Resūl’e ol zamān
- 3464- Al zekāt-ı mālı söyler ol fuṣūl
İtmedi anı Resūlu’llāh³ kabūl
- 3465- Dir Hudā men⁴ eyledi senden zekāt
Almazam var yūri gīt ey bed-şifāt
- 3466- Ol Resūlu’llāh yanından kıldı dūr
Vardı andan ol rezīl bed-nām-ı hūr
- 3467- Çün Resūl fenādan itdi⁴ irtiḥāl
Geldi Bū-Bekr yanına ol bed-fī‘āl
- 3468- Ey Ḥalīfe al zekātı dir aña
Almayup ol daḥı eyledi ibā’
- 3469- Hem ḥalīfe iken ol ‘ādil ‘Ömer
Götürür aña zekātı sīm ü zer
- 3470- Almayup ‘Ömer daḥı andan zekāt
Eyledi ‘Osmān zamānında vefāt
- 3471- ‘İbret al bundan eyā kāmīl kibār
İtme cānım mālūnı cismūñe nār
- 3472- Eylemiş kırkda birin saña ḥarām
Vir faḳīrūñ ḥaḳḳını bulunma ḥām
- Vezin: Mefā‘ilün Mefā‘ilün Fe‘ülün*
- 3473- Rivāyet var münāsib diñle ey cān
Delīl-i naşş ile āyāt-ı Kur‘ān
- 3474- İşit Kārūn işinden ol baḥlūñ
‘Ammū-zādesidi⁵ Mūsā Kelīm’ün

¹ Kelimenin aslı “şāyî” olup vezin gereği bu şekilde kullanılmıştır.

² söyler: dā‘im M.

³ anı Resūlu’llāh: Resūlu’llāh anı M.

⁴ fenādan itdi: itdi fenādan G.

⁵ ‘Ammū-zādesidi: ‘Ammūsı oğlıdı M.

- 3475- Dağı güyegü olmuşdı Kelīm'e
Ki kızkardaşı virilmiş le'ime
- 3476- Kaçan emr eyledi Mūsā'ya Yezdān
O Tevrāt'ı kitābet¹ eyle yek-sān
- 112b 3477- Buyurdı hem zer² ile kıl kitābet
Bu resme eyledi Mevlā ḥiṭābet
- 3478- Tažarru' eyledi³ Ḥallāk'a ol dem
İlāhī bunca altun ḳande bulam
- 3479- Ḥudā ta'lim idüp ol 'ilm-i kimyā
Kitābet ḳıldı Tevrāt'ını cümle
- 3480- Faḳīru'l-ḥāl idi Ḳārūn be-ḡāyet
'İyāli çok velī kārı 'ibādet
- 3481- Gice ḳā'im idi šā'im nehārı
Yoḡ idi ḳūt-ı rızḳa⁴ cüz²-i kārı
- 3482- Terahḥumen aña Mūsā ḳarābet
İder ta'lim aña kimyāyı şan'at
- 3483- Ta'ayyüş eylemek içün 'ıyāli
Vü ṭā'at ḳılmaḡa ola mecālī
- 3484- Kaçan kim Ḳārūn ol kimyāyı bildi
Gice gün dā'imā zer cem' ḳıldı
- 3485- Vararak ṭā'atini ḳıldı noḳşān
Müdāmī cem' iderdi mālī yek-sān
- 3486- Şu deñlü oldı mālī vaşfa gelmez
Ṭolar ḥazīneler⁵ bir yerde⁶ şıḡmaz
- 3487- Dimişler yüklenür yetmiş deve bār
Mefātiḥ-i ḥazā'in cümle yek-pār⁷
- 3488- Ki her miftāḥı bir dirhemdi ey cān
Nışıf dirhem dimişler daḡı a'yān
- 3489- Açar yetmiş ḳapuyı her anaḡtar
Ṭurur biñ ḳul anuñ ḳarşında her-bār

¹ Tevrāt'ı kitābet: Tevrāt kitabı G.

² zer: zehb G.

³ eyledi: eyleyüp M.

⁴ ḳūt-ı rızḳa: ḳūt idecek M.

⁵ Ṭolar ḥazīneler: Ḥazīneler ṭolup M.

⁶ yerde: yereG.

⁷ yek-pār: yek-bār G.

- 3490- Dağı biñ cāriye āfāt-ı devrān
Şalınur her biri serv-i hūrāmān
- 3491- Kāmu etbā'ı esbi zeyni rahtı¹
Kızıl altundan idi cümle tahtı
- 3492- Hūdā vahy eyledi Mūsā'ya zinhār
Zekāt-ı mālī söyle Qārūn'a var
- 3493- Ayırsun ol zekātuñ cümlesini
Harām itdim aña çihliyyesini²
- 113a 3494- İderse emrime ol inkiyādı
Bulur ol devletinde izdiyādı
- 3495- Kaçan teblīğ ider Qārūn'a anı
Hasedden şanki ol dem yandı cānı
- 3496- Zekātı virmede kıldı ta'allül
Virür emr-i Hūdā fikr-i tezellül
- 3497- İder Mūsā'ya mālī derc idem ben
Niçün kırkda birini harc idem ben
- 3498- Baña vir mühleti idem münāzır³
Ahālī Mısr⁴ ile kılam müşāvir⁵
- 3499- Eger bürhān ü hüccet oldu gālīb
Olayım pes zekāt virmege tālīb
- 3500- Delilüñ ger za'if ola cevābuñ
Lisānın kes dime ayruq hıttābın
- 3501- Benī İsrā'ıl olmışlardı ol ān
İki fırka iderdi biri tuğyān
- 3502- Biri Mūsā'ya olmışlardı etbā'
Ki kılmazlardı hiç kavlinde evzā'
- 3503- Gelüp kavmine Qārūn dir eyā kavm
Zekāt-ı māl için Mūsā ider lev m
- 3504- İdelim men'ine tedbīr-i pinhān⁶
Zekātuñ zikrini itmeye efsān

¹ Kāmu etbā'ı esbi zeyni rahtı: Kāmunuñ esb zeyni cümle rahtı M.

² çihliyyesini: kırkda birini M.

³ münāzır: müşāvir M.

⁴ Ahālī Mısr: Mısr ehli M.

⁵ müşāvir: münāzır M.

⁶ tedbīr-i pinhān: tedbīri el'ān M.

- 3505- Benî İsrâ'il içre ol zamānda
Ki bir fāhişe zen var idi anda
- 3506- Pes ol ma'rūfedür¹ fışk u fücūrda
Zinā ehli işi fitne fütūrda
- 3507- Çığırup Qārūn anı kıldı da'vet
Virür altunı bî-hemyān nuḥūset
- 3508- İder ḥātūna var saña niyāzım
İdesin sözümi maḳbūle rāzım
- 3509- İdüp Mūsā'ya zānī ile isnād
Anı rüsvā kılp eyle bizi² şād
- 3510- Kılpur maḳbūle sözüñ Qārūn'ıñ ol
Ki gördi Qārūn'ıñ altunını bol
- 113b 3511- Benî İsrâ'il'i cem' itdi ol dem
Sarāyına kamu bāy u gedā kem
- 3512- Kılpur Mūsā'yı da'vet ol sarāya
Ki nās olmış idi cem' ol araya
- 3513- Geçüp Mūsā oturdı şadra ol ān
Ḥiṭāb itdi benî İsrâ'il a'yān
- 3514- Biraz va'z eyle nuşhı kılp nişārı
Ki sensin cümlemizüñ ğam-güsārı
- 3515- Kelīmu'llāh idüp ol dem icābet
Hem-ān-dem eyledi nuşḥa bidāyet
- 3516- Didi evvel kim eyler sırka-i māl
Anuñ kaç ideriz destini fī'l-ḥāl
- 3517- Kim olsa bāġī fī'l-i nā-sezāsı
Keseriz başını oldur cezāsı
- 3518- Zinā fī'l ile olan 'āleme şāy³
Anı recm iderüz tā ola rüsvāy
- 3519- Şeker-leb neşr idüp bu üç kelāmı
Hemān Qārūn kılpur ol dem kıyāmı
- 3520- İder Mūsā'ya hoş güftāruñ ey cān
Sen olsan fā'ili nic'olur ol ān

¹ ma'rūfedür: ma'rūf idi M.

² bizi: beni G.

³ Kelimenin aslı "şāyi" olup vezin gereği bu şekilde kullanılmıştır.

- 3521- Kelīm ider budur hükm-i ilāhī
Ben isem dahı budur şerʿ-i rāhı
- 3522- İder Kārūn benim uş şahidim var
Şu hātūnla zinā kılmışsın ısrār
- 3523- Lisān ile dahı ikrār ider zen
Ki ol Mūsā’dan oldum hāmīle ben
- 3524- İder ʿunf ile ol hātūna fermān
Turup ayağa kıl esrārı aʿyān
- 3525- Hudā viridi o dem hātūna haşyet
Tarīk-ı Hakk yolından buldı dehşet¹
- 3526- Yalandan şıdka döndürdi lisānı
Faşīh üzre ider toğrı kelāmı
- 3527- İder Mūsā berīdür bu yalandan
Ki bühtāndur degildür hamlım andan
- 114a 3528- Baña Kārūn sīm ü zer oldu ikrār
Ki olam müfteriye saña ızrār
- 3529- İdemem iftirā estağfiru’llāh
Kıluram Hālīk’ımdan havf-ı bi’llāh
- 3530- Kaçan Mūsā ider bu sözleri gūş
Hem-ān-dem gayret-i Hakk eyledi güç
- 3531- Kızardı gül yüzi derhāl gāzabdan
Nidesin bilmedi ol dem taʿabdan
- 3532- Dönüp Kārūn’a dir ey düşmān-ı Hakk
Niçe kılduñ bize bu işi mülhak
- 3533- Çıkup ol aradan çün kıldı gayret
Tazarruʿ eyledi Mevlā’ya ol vakt
- 3534- Koyup secdeye başın dir eyā Rabb
Saña maʿlūm ki Kārūn oldu ağleb
- 3535- Baña kıldı be-gāyet mekr-i aʿzām
Benim bu guşşalı gönlüme merhem
- 3536- Kılur Mūsā Hudā’ya hoş şikāyet
Hem-ān-dem geldi Cebrāʾīl o sâʿat
- 3537- Selām eyler didi Hallāk-ı aʿzām
Yeri kıldım musahhar aña her-dem

¹dehşet: vahşet M.

- 3538- Ne emr itse zemīne ol iṭāʿat
İder bu işde çekmesün kāsāvet
- 3539- Hem-ān-dem Kārūn’a geldi o sāʿat
Oturmuş gördi tahtında nedāmet
- 3540- Görüp Mūsā’yı Kārūn tırdı fi’l-ḥāl
Anuñ taʿzīmüne eyledi iḳbāl
- 3541- ʿAşāsın ol dem içre yere urdı
Hemān şıçradı tahtından öñürdi
- 3542- Zemīne tut didi kıldı iṭāʿat
Hemān dizine dek tıtdı o sāʿat
- 3543- Tazarruʿ eyleyüben kıldı zārı
Meded Mūsā baña sen eyle yārı
- 3544- Muḥālif kılmayam¹ şimden girü hıç
Bağışla cürmümi ʿafv eyleyüp geç
- 114b 3545- Kelīm itmedi zerre iltifātı
Bula mı kahr-ı Bārī’den necātı
- 3546- İşāret eyledi bir daḥı arza
Kāmu etbāʿ ile emr itdi ḥasfe
- 3547- Kāravaş kıl kāmı etbaʿı yārı
Batup dizlerine dek kıldı zārı²
- 3548- Ağısnā diyüp eylerlerdi feryād
Kulağa almadı kılmadı imdād³
- 3549- Zemīne tut deyü emr itdi ol dem
Kāmu batup yere yok oldu bir dem
- 3550- Ḥudā vahy eyledi Mūsā’ya ol ān
Saña kim kıldılar çok zār u giryān
- 3551- Niçün eylemedüñ anlara şefkat
Emān diyene lāzım oldu himmet
- 3552- Taleb eyleseler yardımı benden
Ḥalāş eyler idim ḥasf u elemden

¹ kılmayam: kılmışam G.

² Beyit M. nüshasında iki beyit hâlinedir:

Var idi Kārūn’uñ dört biñ süvārı /Yanında kıl kāravaş cüme yārı

Kāmusı dizine dek batdı fi’l-ḥāl /Tazarruʿ kıldılar Mūsā’ya ol ḥāl

³ Kulağa almadı kılmadı imdād: Taleb eyler olar Mūsā’dan imdād M. / Beyitten sonra G. ve M. nüshalarında bir beyit daha bulunmaktadır:

İşitmez sözlerin kılmaz simāʿı /O deñlü kıldılar zārı fezāʿı

- 3553- Bulur benden dileyen derde merhem¹
Benem kullara cümle nâsdan erham
- 3554- Benî İsrâ'îl itdi söze âgâz
Hâzân-ı māl-ı Kārûn itdi ifrâz
- 3555- Hudâ'dan diledi hasfı anuñçün
Kala sîm ü zeri ola benim çün²
- 3556- İşitdi çünki Mūsâ lev̄m-i lâ'im
Olur gönlinde gayret kāmı kâ'im
- 3557- Didi ey ʿâlem-i Hallāk-ı Yezdân
Hâzîne mālını kıl göze pinhân
- 3558- Ki kavmim görüben olmaya güm-râh
Beni kıl dünyâ çirkininden ikrâh
- 3559- Kâbül oldı niyâzı çün o sâ'at
Yere hasf oldı çün kıldı işâret
- 3560- Helāk-ı Kārûn'a üç nesne bâ'is
Biri men^c-i zekât³ hem biri hâriş
- 3561- Üçünci oldı ol bühtân-ı a'zâm
Bu haşletler ile a'lâ olur kem
- 115a 3562- Bu haşletler ider insânı mağmûm
Dü-ʿâlemde olur maḡhûr u mezmûm
- 3563- Bu hūylar kimde olsa mü'min olmaz
Düşer hızlâna dâ'im yüzi gülmez
- 3564- İlâhî işbu hūylardan ırak it
Kānâ'at kûşesin bize turaḡ it
- 3565- Kānâ'at ile vir hūsn-i hayâtı
Diyelim cān u dilden e'ş-şalâtı

Ḳaşıde-i Mānirü'z-Zekât⁴

Vezin: Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

¹ “derde merhem: derdine em M. (em: İlaç, deva.)

² Kala sîm ü zeri ola benim çün: Baña kılsun hâzân-ı māl-ı Kārûn M.

³ men^c-i zekât: zekât-ı men^c G.

⁴ E. 115a G. 115a M. 126a

- 3566- Ey birāder diñle pendim vir zekāt-ı sīm ü zer
Arturursın pes anuñla berekāt-ı sīm ü zer
Kalsa bir dirhem faķīrūñ ḥaķķ-ı zātı sīm ü zer
Yaķar āteşler gibi rūḥū'l-ḥāyatı sīm ü zer¹
Ḥūb iken eyler seni ol bed-şıfāt sīm ü zer
- 3567- Niçeler düşdi anuñla çāḥ-ı ḥüsrāna müdām
Bulmadı hoş cem'-i māl ile cihānda nīk ü nām
Men' idüp ḥaķķ-ı faķīri² itdiler mālın³ ḥarām
Oldı ḥariş düşdi bende kıldı ol pāyına⁴ dām
Kışsa-i Kārūn'a baķ gör mu'cizāt-ı sīm ü zer⁵
- 3568- Ey niçeler aldı başa māl ile renc ü 'anā'
Yaķdılar āteş gibi göñlünde ol ḥubb-ı ğınā
Āḥiri kām almadı zerre olup cümle fenā
Kılmadı aşlā muḥabbet kāmīl er 'aķıl dānā
Şatdırır dīnāra dīni mümkinātı sīm ü zer
- 3569- Eylemez ol merd-i 'aķıl cem'ine anuñ heves
Göñli gülzār içre komaz çıkarur ḥār ile ḥas
Yığmaz anı her taraf ol murġ-veş girmez kafes
Çirk-i dünyā içün itmez kimseye ḥarc-ı nefes
Giderir 'aşķ-ı Ḥudā'yı nūr-ı zātı sīm ü zer⁶
- 115b 3570- Kışsa-i Kārūn'dan ḥişşe al eyā tālib reşād
Ol Kelīm'ūñ sözine ḥiç kılmadı⁷ gūş inķıyād
Yoĝ iken miftāḥ-ı kenze ḥiç ḥisāb ü hem 'adād
Virmeyüp biñde birin Ḥaķķ emrine kıldı 'inād
Batdı yere virmedi ḥasfa necātı sīm ü zer

¹ Yaķar āteşler gibi rūḥū'l-ḥāyatı sīm ü zer: Māl ü mülkūn ḥāk-i yek-sān eyler ol zīr ü zeber M.

² ḥaķķ-ı faķīri: ḥaķķ-ı zekātı M.

³ mālın: cümle M.

⁴ pāyına: ayaĝına kıldı M.

⁵ Kışsa-i Kārūn'a baķ gör mu'cizāt-ı sīm ü zer: Yaķar āteşler gibi rūḥū'l-ḥāyatı sīm ü zer M.

⁶ Bentten sonra M. nüshasında iki bent daha bulunmaktadır:

Vir zekāt-ı māl-ı çirk eyle def'-i ihtiyāc
Dest ile viren ziyān gördi olsa daḥı bāc
Teng-dār eyler zekātuñ men' cümle taḥt u tāc
Eylemez ol māl mülkūñ ķul ķaravaş bir 'ilāc
'Āşī eyler Ḥaķķ'a mü'min mü'minātı sīm ü zer

Ḥaķķ'a ķul olmaķ dilersen hem daḥı ehl-i şalāḥ
Koma ḥabbe vir zekātı bula göñlūñ inşirāḥ
Men' idersen la'net eyler sīm ü zer aḥşam şabāḥ
Müstehaķķa vir anı tā olasın ehl-i felāḥ
Āb-ı rüyı giderir dilden ḥayātı sīm ü zer

⁷ kılmadı: itmedi M.

- 3571- Yā ilāhī kıl ‘ināyet ibtidādan intihā
 Āşinā kıl bezm-i ‘aşkında bizi itme cüdā
 Zümre-i ehl-i ḥaḳīkat izine kıl muḳtedā
 Cīfe-i dünyādan berī it bu Şerīfī yā Hudā
 İtmesün ālūde-i ḥulḳ-ı ‘uşātı sīm ü zer¹

Mebḥaş-i Fazīletü’l-Cihād²

Vezin: Fa‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 3572- Şānına ġāzīlerūn “ve’l-‘ādiyāt”
 Süresi inzāl olundu “beyyināt”
- 3573- Anları medḥ itdi Qur‘ān’da Celīl
 Fazl-ı ġāzīlere var niçe³ delīl
- 3574- Bu ġazā dört dürlüdür eyle simā‘
 Nefs-i emmāre ile kılmak nizā‘
- 3575- İblīs ü a‘vān ile kılmak cidāl
 Ḳavl-i fı‘l-i bāṭıla ıslāḥ-ı ḥāl⁴
- 3576- Bir daḥı kāfirlere kılmak cezā
 Cümleden ekber ġazā ḥarbü’l-hevā
- 3577- حَارِبٌ هَوَاكَ إِذَا آتَاكَ فَإِنَّمَا
 حَرْبُ الْهَوَا لهُوَ الْجِهَادُ الْكَبِيرُ⁵
- 3578- وَدَعِ الرِّيَا جَفِيَّةً وَ جَلِيَّةً
 إِنَّ الرِّيَا هُوَ التَّفَاقُّ الْاَصْغَرُ⁶
- 3579- Diñle cānım ol ḥadīs-i Muştafā
 Ġāzīler şānında dir şıdḳ u şafā
- 3580- Habs idüp atını ol Ḥaḳḳ yolına
 Besleyüp göz atsa sağ u solına
- 3581- Yidügi içdügi revṣi bevli hem
 Cism ü cānı ‘azm ü cildi bış ü kem
- 116a 3582- Ḳoyula mizāna ol günde kamu
 Pes riyā olmayuben ḥāş ola o

¹ İtmesün ālūde-i ḥulḳ-ı ‘uşātı sīm ü zer: İtmesün ālūde pür-‘işyān zekāt-ı sīm ü zer M.

² E.115b G. 115b M. 127a

³ var niçe: niçe var G.

⁴ ıslāḥ-ı ḥāl: virmek me‘āl M. (Me‘āl: Beyitteki anlamı “son” demektir.)

⁵ “Nefsin sana geldiğinde onunla savaş / Nefisle harbetmek en büyük cihattır” anlamındadır.

⁶ “Açık ve net olarak riyayı bırak / Çünkü riya en küçük nifaktır (bozgunculuktur)” anlamındadır.

- 3583- Nev'-i t̄a'at cümlesi 'inde'l-cihād
Deryādan kaçre gibidür ey 'ibād
- 3584- Cennet dāhil olandan min ba'īd
Ārzū itmez fāniyi illā şehīd
- 3585- Ārzū eyler fānī içre on kezin
Kaṭl olunsam Ḥaḳḳ yolında ben hemīn
- 3586- Virdügi çün Ḥaḳḳ aña rütbe karār
Ol sebebdan ārzū eyler iştihār
- 3587- Sevgilüdür iki kaçre Ḥālīk'a
Ḥavf-ı Ḥaḳḳ'dan gözlerün yaşı aḳa
- 3588- Bir daḥı Ḥaḳḳ yolına aḳıda ḳan
Bunlar ile alınur milk-i cinān
- 3589- Didi Ḥaḳḳ zāmin olur üç kimseye
Bā'is-i cennet durur ol va'deye
- 3590- Pes mü'ezzīn ol şalāt için nidā
Eyledügi demde mescide gide
- 3591- İvine gelmezden eylerse vefāt
Yarlıḡanmışdır o kimse ṭayyibāt
- 3592- Bir daḥı ol eylese ḥaccı heves
İtmese fışḳ dimese küfr ü refes
- 3593- Ḥānesine dönmeden kılsa vefāt
Yāḥūd 'avdet eylese ol pāk-i zāt
- 3594- Cennet aña vācib olur dir Resūl
Maḡfūr olup Ḥaḳḳ'a maḳbūldür o ḳul
- 3595- Hem birisi eylese niyyet cihād
Fī-sebīl'illāh ola ḥālīş fu'ād
- 3596- Pes muḥālīf kılmayup ser-'askere
Ölse yāḥūd kaṭl olunsay yāre
- 3597- Vācib olur cennete girmek aña
Dönse ger şihḥat ile evden yaña
- 3598- 'Afv ide Ḥaḳḳ cümle seyyi'ātını
Ol dü-'ālemde bulur lezzātını
- 116b 3599- Hem buyurdi kim kılop kārūn ferāḡ
Fī-sebīl'illāh ide şimşīrūn aḡ

- 3600- Ağ ide vechini¹ Hakk mahşer günü
Girmeye hem sem'ine tamu üni
- 3601- Hoş ta'accüb ideler mahşer demi
Görmeyeler öyle nurlu âdemi
- 3602- Var gazâ hakkında çok müjde katı
Kıl cihâdı dâ'imâ bul cenneti
- 3603- Bir hikâyet var münâsib dinlegil
Var idi bir gâzî adı İsmâ'îl
- 3604- Ol yigit eyler idi dâ'im gazâ
Kâfirün cânına eylerdi cezâ
- 3605- Çün savaşından ola fâriğ o zât
Pes düşerdi ol zemîn üzre besât
- 3606- Üstine döker silâh esvâb ne var
Silker aña her ne kim konmuş gubâr
- 3607- Ol gubârı cem' idüp bir kâğıda
Hâzinine teslîm ider hıfz ide
- 3608- Niçe def'a eyledi bu işi kâr
Derc olur kâğıdlara vâfir gubâr
- 3609- Emr kıldı hâdimine ol emîr
İdeler ol hâki bir kerpiç şağîr
- 3610- İtdiler kerpiç anı ol dem 'ayân
Hâznesine koyuben şaklar nihân
- 3611- Hem vaşiiyet eyledi öldüğü dem
Başı altına koyalar pes o dem
- 3612- Çün vefât idüp fenâdan yumdı göz
Kodılar baş ucına anı henüz
- 3613- Tağılup yârenleri ol gün 'ayân
Gördiler rü'yâda ol gâzî 'ayân
- 3614- İtdiler aña su'âli ol demi
Ne keremler kıldı saña ol Ganî
- 117a 3615- Ol cevâbında didi gâzî yigit
Oldı bâ'is 'afvıma kerpiç ü hışt
- 3616- Ey Şerîfî tîğ-i 'adli destine
Al gubârı levh-i lâ'im üstine

¹ vechini: yüzini M.

- 3617- Yoğ ise destinde tākāt şimşiri
Emr-i ma'rūf yolına қо bu seri
- 3618- Yoқ cihād-ı aşğara ten tākati
Қıl cihād-ı ekberi sen 'ādeti
- 3619- Ol hevā-yı nefis ile dā'im cihād
Eyle tā kim kılmaya bir dem fesād
- 3620- Қıl riyāzet ile nefsi pāy-māl
Açmaya ol sū-i fi'le perr ü bāl
- 3621- Koçmak istersen eger hūrī cinān
Haққ rızası çün gerek virmege cān
- 3622- Hoş meşeldür söylenür dilden dile
Virmeyince cān cinān geçmez ele
- 3623- Bir hikāyet ideyim diñle 'ayān
Қıl cihādı hūrī-'ayn bul hemān
- 3624- Şehr-i Başra'da var idi bir ricāl
Devlet ü dünyası çok milk ile māl
- 3625- Yoğ idi eksik aña bir işinüñ
Pes 'ıyālī yoğ idi ol kişinüñ
- 3626- Haққ'dan eylerdi bir evlād ilticā
Ola evlād ile çeşmi pür-ziyā
- 3627- Āhır-i 'ömre qarīb ol Zü'l-Celāl
Virdi bir erkek gulām hüsn-i kemāl
- 3628- Geldi dünyāya şan ol bir āf-tāb
Hüsn-i rüyından kamaşur māh-tāb
- 3629- Vaşfi anuñ Yūsuf-ı Ken'an'a denk
Sükker olur sözleri katında tenk
- 3630- Atası oldı anuñla şād-mān
Geldi ecel oldı uhrāya revān
- 117b 3631- Anası kıldı anı hoş terbiye
Rūz şeb eylerdi aña tavşiye
- 3632- Çünkü on beş yaşına girdi 'ayān
Yoğ idi pes aña beñzer bir civān
- 3633- Hüsnine kıldı ta'accüb cümle nās
Dir yüzün gören melek mi ya bu nās

- 3634- Her kim anuñ yüzini bir kez görür
Cānlara cān bahş ider albe sür r¹
- 3635- H lkına² meft n olur b y u ged 
H snini g ren³ ılır c nlar fed 
- 3636- Anası   n fitneden ılır h zer
Bur a⁴  rer ki degmeye naz r
- 3637- Ba ra  hrinde t v n-ger ulular
C mlesi a a ızın virmek diler
- 3638- R g b olmaz anası dir kim o ız
G k ek olmazsa bu o lumdan tem z
- 3639- Almazam o luma itme  k l u  l
 stemem s m   zer   ill  cem l
- 3640- Dirler anda h t na avli tem z
anda olur o lunu  m nendi ız
- 3641- H   bu g  t ru  vel  avli ba  d
Ancılayın var mı bir du ter sa  d
- 3642-  ttif ka bir g n o lan m deri
Ke t g z r eyler iken Ba ra  hri
- 3643- Vardılar bir mescide anlar hem n
Va z ider  Abdu'll h  bn  Zeyd  ay n
- 3644- Va f-ı cennetden ider g  t r-ı h   
C n u dilden g    iden eyler h r   
- 3645- Dir yaratmı dur cin nda Z 'l-Cel l
K  k eyv n b -s t n u b -mi  l⁴
- 3646-  Ar  n altında bulut gibi t rur
Ehl-i cennet anı yıldız tek g r r
- 3647- Her sar yu  vardur    y z apısı
Y   t-ı a merden anlar yapısı
- 3648- Var durur her k  k i inde ta t-ı n r
Oturur ta t  stine ber-ba t-ı h r
- 118a 3649- Yaradılmı  her h r  d rt nesneden
Za fer ndan k f r  anber miskden

¹ Beyit G. ve M. n shalarında bulunmamaktadır.

² H lkına: H snine M.

³ H snini g ren: H lkına bende M.

⁴ K  k: K  k   M.; b -s t n u: b -s t n M.

- 3650- Yetmişer kat hülle giymiş her biri
Dürr-i yâkûtlar dizilmiş yer yeri
- 3651- Gözükür hep taşradan endām-ı hūr
Şaçı yeldā yüzi gül endāmı¹ nūr
- 3652- Var durur huddāmı yetmiş biñ melek
Zinet eyler anlara kılur bezek
- 3653- Çıksa dünyā yüzine ger bir hūrī
Āfitābı maḥv ider yüzi nūrı
- 3654- Vaşfını cennetlerüñ hūrīlerüñ
Cān u dilden diñler ol demde ḥātūn
- 3655- Dir gerekmez oğluma illā o hūr
Ne revādur bu fenā içre sürūr
- 3656- Eyledi göñlünde bu fikri şavāb
Tırdı andan kıldı ol şeyḥe ḥiṭāb
- 3657- Var suʿālim yā imāme'l-mü'minīn
Kimlerindür ol hūrī ile mübīn
- 3658- Şeyḥ ider ol kimsenüñdür kâbini
Vireler bu fānīde nikāhını
- 3659- Ḥātūn ider di nikāhından baña
Ne şevāb itmek olur aña revā
- 3660- ʿĀlim ider şā'im olmaklık nehār
Hem teheccüd kıлмаğı eyleye kār
- 3661- Kāfir ile ceng iderken yā ḥātūn
Cānını şarf eylemek şıdķı bütün
- 3662- Ḥātūn ider n'iderem kıl ü kālın
Yaraşur oğluma ol hūrī gelin
- 3663- İstemem ol hūrīden ḡayrı birin
Virşün oğlum ʿaşķına cism ü serin
- 3664- Vardı ol demde eve ḥātūn hemān
Aldı biñ altun gelür şeyḥe ʿayān
- 3665- Virdi ol altunı şeyḥe bā-tamām
Ol düğüne müjde olsun yā imām
- 118b 3666- Geçdi bunuñ üzerine bir zamān
Şeyḥ ḡazāyı kıлмаğa oldu revān

¹ endāmı: ecsāmı M.

- 3667- Cem^c olur yârenleri aşhâbı hep
Ol imâm ile ğazâ eyler taleb
- 3668- Didi ‘Abdu’llâh gözüm gördi o dem
Ol yigit binmiş ata şād u hurrem
- 3669- Cebbe cevşen giyüben almış sünü
Halk arasında gider bahtı nîkû
- 3670- Çağırur ol mâderi dir yâ oğul
Tîz iriş ol hûriye fikri koğul
- 3671- Geldi kâfir leşkeri çün şaf u şaf
Dir Müsülmân “neccinâ mimma neĥâf”¹
- 3672- Sûre-i Feth’i okur kârî olan
Ġâzîler tekbîr ider çün ol zamân
- 3673- Ol bahâdırlar alaydan çıkdı hoş
Er olan meydâna girüp kıldı cüş²
- 3674- Gördüm anda ol civân-ı mäh-tâb
Pes küşād itmiş yüzinden ol niķāb
- 3675- Nîzesin almış ele önce gider
Vuşlat-ı Hakk ister ol cānı n’ider
- 3676- Öyle bir ceng eyledi anda o gün
Eyledi kâfirlerün bağrını hûn
- 3677- Ol bakar tîz tîz havāya şevk ile
Dönüben eyler şavaşı ‘aşk ile
- 3678- Dā’imā ol şaff-ı evvelde yürür
Şimşîrinden yere kanlar yağdurur
- 3679- Ben didim itme şavaşı tîz civân
Kim ziyân olmaya saña nā-gehân
- 3680- Genç yigitsin yazuğ olur cānuña
Korkarım kim bilenesin kanuña
- 3681- Ol civân ider eyā şeyhîm dime
Sen benim öldüğüm hîç gam yime
- 3682- Keşf olunmuş ol sekiz cennet hemîn
Yetmiş hûrî eylemişlerdür gelin

¹ “Bizi korktuklarımızdan koru, emin kıl.” anlamındadır.

² meydâna: M.-; girüp: girdi G.

- 119a 3683- Bakar anlar muntazırlardır baña
Görürem anları kaluram taña
- 3684- Cānım ister anlara ir varmağa
Hoş kolay cānān için cān virmege
- 3685- Çün işitdim ol yigit güftārını
Pes yakīn itdim ki bulmuş yārını
- 3686- Tekbīr alup bir dağı gitdi yine
Düşürür vā-veylā kāfir içine
- 3687- Çok alaylar bozdı ol sıra sıra
Geldi çıkdı kāfiri kıra kıra
- 3688- Vardı bir kaç kerre geldi ol civān
Çıkdı güneş ıssı oldu ol zamān
- 3689- Niçeye dek şabr ideyim dir ‘ayān
Vuşlat-ı yār oldu cān virmek hemān
- 3690- Zırhını egninden atdı ol zamān
Tıgı nālān eyleyüp oldu revān
- 3691- Vardı tekbīr ile kāfir içine
Bozdı anlardan alay bir kaç yine
- 3692- Gördiler çün cebbe cevçensiz anı
Aldılar ortaya ol güzel cānı
- 3693- Halka idüp aña çok zaḥm urdılar
Āḥir atından anı düşürdiler
- 3694- Leşker-i İslām görünce bu işi
Yer yerinden ḥamle kıldı her kişi
- 3695- Key¹ savaş oldu o demde bir zamān
Eylediler kāfiri hoş tartağan
- 3696- Çünkü gavḡā şavulup oldu küşād
Ol yigidi buldum anda rūḥı şād
- 3697- Yüzi üzre düşüben ol baḥtiyār
Pes boğazından henüz kanlar akar
- 3698- Ruḥları nūrı havāya berḳ urur
Bağduḡınca aña gözler kamaşur
- 3699- Rāyiḥa-i misk¹ gibi қоқар қanı
Nūra ḡarḳ olmuş yatur nāzīn² teni

¹ Key: Қатı M.

- 119b 3700- Kazıdım bir kûşede bir kabır aña
Defn idüben³ mâlezim kıldım aña
- 3701- Anası düşünde görür ol gice
Kim kurulmuş aña bir taht-ı yüce
- 3702- Anuñ üstinde oturmuş ol civân
Kim görürse kalur ol hayrân-ı cân
- 3703- Anası dir cânım oğul vir haber
Va'd olan hürîyi bulduñ mı püser
- 3704- Ol yigit dir ol zamân kim kâfiri
Kırar idim eyleyüben serserî
- 3705- Muntazir idi baña yetmiş hürî
Berķ ururdu 'âleme yüzi nûrî
- 3706- Hakk yolında virdim çünkü⁴ tatlı cân
Hürîler yanına vardım ben hemân
- 3707- Râzı olsun ol Hudâ senden hemîn
Kim beni bu devlete kılduñ yakın
- 3708- Ey Şerîfî tâlib isen hürî'-ayn
Kıl şirîn cânı Hudâ yolında zeyn
- 3709- Küfr-i zâhir bâtın ile sen cihâd
Eyle saña ol hürîden nâ-müzâd
- 3710- Kōmayınca Hakk yolında bu seri
Bulamazsın anı olma serserî

Münâcât-ı Ğazâ⁵

Vezin: Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 3711- Hâmd-i bî-ğad Zât-ı Pâk'e bî-'adâd
Nokta-i medhinde 'âcizdür midâd
- 3712- Hem şalât ile selâm ol Aḥmed'e
Âl ü aşḥâb çâr-yâr-ı sürûra
- 3713- Ey Hudâ nazm-ı Kerîm'ün ḥaḳḳı çün
Ol Ḥabîb-i Muṣṭafâ'nuñ ḥaḳḳı çün

¹ misk: mişk M.

² nâzîn: nâzik M.

³ idüben: kıldım M.

⁴ virdim çünkü: çünkü virdim G.

⁵ E. 119b G. 119b. M. 131b

- 3714- Şeb-i Mi'râc'da olan ihsân hakkı çün
Ol mübârek nısf-ı Şa'bân hakkı çün
- 3715- Bîst ü şad çâr u hezâr u enbiyâ
Hürmeti hem kıuds-ı ervâh evliyâ
- 120a 3716- Şıdķ-ı Bū-Bekr 'adl-i 'Ömer 'Osmân için
Hem 'Alî Ḥasan Ḥüseyn'ün cân için
- 3717- Şāhımızuñ şevketin eyle ziyād
Nîk ü nām ola tevāriḥlerde yād
- 3718- Nuşret-i ser-'askere eyle mezîd
Kılma vālîleri luṭfuñdan ba'îd
- 3719- Vir şecā'at 'asker-i İslām'a hep
Yek-dil ola Mışr u Şām Rūm u Ḥaleb
- 3720- Kıl muzaffer kankı etrāfa yürür
Vir fütūḥāt-ı ġanîmetle sürür
- 3721- Moskov'uñ dahı 'adū-yı dînleruñ
Kıl ḥarābāt ḥān-mānın illeruñ
- 3722- Kāl'alaruñ kıl ḥarāb-ı münhedim
Ol serr-i mesfūrları kıl mün'adim
- 3723- Kıl yigitlerin süvārların tebāh
Tîġ-ı İslām'dan ideler āh u vāh
- 3724- Bāb-ı fethūñ bağla küffār üstine
Gelmeye bir ferdi İslām kaşdına
- 3725- Her taraf kılmış taġallüb ol 'adū
Tîġ-ı İslām ḥavf ile döndür girü
- 3726- Olduġı yerden berüye ruḥşatı
Virme ḥaşr it ol 'adūya fırşatı
- 3727- Vir esîr-i ehl-i İslām'a necāt
Luṭfi kıl dār-ı emāna bir bir at
- 3728- Cem' olunca ehl-i İslām leşkeri
Vir 'adūya ḥavf u ḥaşyet serserî
- 3729- Ni'met ile toyla İslām 'askerin
Kaḥt-ı zilletden ḥalāş eyle serin
- 3730- Genc-i şāha vir berekāt Lā-Yezāl
Virme 'ömr-i şāḥına bād-ı ġazāl

- 3731- Nuşret eyle ‘asker-i menşûraya
Tâ irişdür maḳşûd-ı ma’hûdiye
- 3732- ‘Asker-i İslâm’ı kıl çâbüḳ süvâr
Sür‘at ile zabṭ ideler çok ḥişâr
- 120b 3733- Göstür a‘dāya çeri Rüstem mişāl
Top tüfenk oḳ atmada kıl mişl-i Zāl
- 3734- Vir za‘îflere mehābet ya kavî
Mişl-i Ḥālîd Ḥamza Miḳdād’la ‘Alî
- 3735- Ol livā-i Aḥmed’i kıl ser-firāz
Şancağ-ı küffârı maḥv it yoğā yaz
- 3736- Şîr-i merdân gibi vir himmet bize
Şabr-ı Nûḥ Eyyûb gibi ḳalbi beze
- 3737- Varıcaḳ a‘dā-i dîn ḳarşusına
Zelzele vir ḳal‘ası bârûsına
- 3738- Atıcaḳ bî-dîne topu ḡunbara
Semm-i ḳâtilden vir a‘dāya yara
- 3739- Ḳo serine pâyına dek arayı
“İz rameyte”¹ ḥürmeti dök zerreyi
- 3740- Çeşm-i müjḡânını bağla açmaya
Virme yol dârü’l-emāna geçmeye
- 3741- ‘Asker-i İslâm ideler pây-māl
Ḳal‘asın māl u metā‘ ehl ü ‘ıyāl
- 3742- Bu çeri manşûra sen ḳuvvet yetür
Ġāzî-i fettāna sen nuşret yetür
- 3743- Pāk idince dek zemînüñ yüzini
Bulalar her nire varsa izini
- 3744- Hem devām-ı hükm-i devlet vir bize
Her bilādı şer‘-i Aḥmed’le beze
- 3745- Emr-i sultāndan ser-i mû inḥirāf
Olmayalım şer‘-i Ḳur‘ān’a ḥilāf
- 3746- Bāğ u bâğçe tarlamız pür-ḡalle it
Ol ‘adūnuñ ‘izzetin pür-zelle it

¹ Attığın zaman. Enfāl 8/17. Ayetin meali: “Sonra onları siz öldürmediniz, lakin Allah öldürdü. Attığın zaman da sen atmadın, lakin Allah attı. Bu da müminlere güzel bir imtihan geçirtmek içindi. Allah işitendir, bilendir.”

- 3747- Nevm-i ğafletden bizi kıl intibāh
Zulm-i zālīm def^e kıl itme tebāh
- 3748- Hıfz kıl t̄ā'ūn vebādan sen bizi
Sū-i yārāndan berī cümlemizi
- 3749- Mekr-i şeytāndan bizi eyle ırak
Virmeye tā nūr-ı ĩmāndan firāk
- 121a 3750- Mekr-i nisvān f̄itne-i āh̄ir zamān
H̄üsn-i h̄ātem ile vir bize emān
- 3751- Eyle hüccācı kazālardan em̄n
Kıl h̄iyānet ideni z̄ir ü zem̄n
- 3752- Kıl müyesser ol tavāf-ı Ka'be'yi
Hem Resūl'ün merkad-i pāk-ravzayı
- 3753- 'İlm ile 'āmil o tālib kulların
Yardım idenün hoş eyle h̄alların
- 3754- H̄alfe h̄āce şeyhimizi dem-be-dem
Mesrūr eyle dü-cihānda virme ğam
- 3755- Hem 'imāret şāhibi mescidlerün
Eyle maġfūr pūr-nūr eyle sinlerün
- 3756- Kıl peder māderlere rah̄met 'atā
Kıl rızālarında her şub̄h u mesā
- 3757- Ol H̄abīb'ün h̄ürmeti çün kıl meded
Bāb-ı lūtfundan du'āmız itme red
- 3758- Kıl sezā 'afva Şerīfī kemteri
Hem şalavāt kıl du'āya rehberi¹

¹Münacāt, M. nüshasında “Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün” vezni ile yazılmış olup beyitlerde ilaveler ve değışiklikler yapılmıştır:

Hamd ü bī-had Zāt-ı Pāk'e bī-hisāb ü bī-'adād / Medhinün noktasına 'āciz h̄alā'ik hem midād
Hem şalāt ile selām bī-hadd ü pāyān Aḥmed'e / Āl ü aşhāb-ı mūcāhid çār-yār-ı sürūra
Ey H̄udā nazm-ı Kerīm'ün hem şifātuñ ḥaqqı çün / Ol H̄abīb'ün hem daḥı Leyle-i Mī'rāc ḥaqqı çün
Leyle-i Mī'rāc'da olan va'de ihsān ḥaqqı çün / Ol mübārek Zāt-ı Pāk'e vuşlat-ı cān ḥaqqı çün
Bīst ü şad çār u hezār enbiyālar ḥaqqı çün / Kuṭb-ı aḳṭāb kuds-i ervāḥ evliyālar ḥaqqı çün
Şıdk-ı Bū-Bekr 'adl-i 'Ömer h̄ürmet-i 'Osmān içün / Şīr-i merdān ol 'Alī'nün bedr-i aşhāb-ı cān içün
Şāh-ı Sultān Maḥmūd'ün kıl şevketin 'adlin ziyād / Nīk ü nāmın ideler tā kim tevāriḥlerde yād
Hem ser-'asker paşanuñ kıl nuşretin her-dem mezīd / Hem vüzārānuñ k̄amusın lūtfuñā kılma ba'īd
Vir şecā'at bunlara hem 'asker-i İslām'a hep / Alalar kāmūñ k̄amusı cümleñüñ şāhibi Rabb
Ol 'adū-yı bed-līkānuñ Moskov'ün cemiyetin / Kıl perīşān āteş-i k̄ahrūñ göre germiyyetin
Moskov'ün k̄al'alarını kıl h̄arābāt yā Eḥad / Hem re'islerini kıl h̄āke ber-ā-ber yā Şamed
Kıl yigitlerin dilīrlerin şecī'lerin tebāh / Tīġ-i İslām'dan ideler her nefesde āh u vāh
Yā ilāhī bāb-ı fethün bağla küffār üstine / Gelmeye bir ferdi andan ehl-i İslām k̄aşdına
Her taraf kılınmış taġallüb ol benū'l-aşfer la'tin / Olduġı yeri kıpar başlarına sen yā Mu'īn
Şol esīr olan k̄arībā mü'min hem mü'mimāt / Lūtfuñ ile dār-ı İslām'a oları bir bir at

Mebhâş-i İstiskā¹*Vezin: Mefā'īlün Mefā'īlün Fe'ülün*

- 3759- Bu istiskā namāzı oldı sünnet
Tevâtürle sübüt icmā'-i ümmet
- 3760- Maṭardan nā-ümīd olunca insān
Bile kendi kâtından cürm ü noḡṣān
- 3761- Bu nāsı cem' ide mīr veyā vālī
İde cürm ü vebālden key su'ālī
- 3762- Bulup muḡnī vü şārib bī-namāzı
İde tehdīd ile tül-i dırāzı

Virme yā Rab olduḡı yerden berüye ruḡṣatı / Maḡşür eyle anları tā göreler çok zilleti
Çünki cem' ola muvaḡḡid ehl-i İslām leşkeri / Küffāruñ göñline vir ḡavf ile ḡaşyet serseri
Ni'met-i vāfirler ile toyla İslām leşkerin / Ol 'adū üze bulalar kuvvet ile nuşretün
Genc-i şāha vir berekāt ey Qādīm-i lā-yezāl / 'Ömrinün gülzārına hem girmeye bād-ı ḡazāl
Kıl nedīmlerin müdebbir 'askerin çābük süvār / Heybet ile aḡz ideler niçe biñ ḡal'a ḡiṣār
Şirk-i aḡfādan arıt göñüllerin emsāl-i zer / Kim 'avāmuñ ḡalbleri ḡālīş ola tā ser-te-ser
Bu za'īflere şecā'at vir mehābet ya ḡavī / Turalım a'dāya ḡarşu Ḥazret-i Ḥaydar gibi
Kıl şalābetde mehābetde bizi Rüstem mişāl / Hem daḡı oḡ atmada kıl cümlemizi mişl-i Zāl
Ḥazret-i Ḥamza ile Mīkdād cengin vir bize / Mişl-i Ḥalid uralım düşmāna kuvvetle nīze
Ol livā-i Aḡmedī'yi eyle her-dem ser-firāz / Küffāruñ hem sancaḡını nā-bedīd it yoḡa yaz
Vir bize a'lā-i himmet ḡazret-i arslan gibi / Cān u başı terk idelim ol Ḥasan Ḥüseyn gibi
Şabr ile irgör murāda Nūḡ ile Cercīs gibi / Kıl Süleymān tek musaḡḡar ins ü cin Belḡīs gibi
Çün varalım izdiḡām ile 'adū ḡarşısına / Zelzele vir Moskov'un ḡal'asına bārūsına
Her ḡaçan kim atavuz bī-dīne ṭopu ḡunbāra / Sīnelerine iriṣdūr semm-i kātilden yara
Ḳo serine ol 'adūnuñ pāyına dek arayı / "İz rameyte" ḡürmeti dök gözlerine zerreyi
Baḡla müḡḡānuñ 'adūnuñ çeşmi üze açmaya / Döne öñce üze tā dārū'l-enāma ḡeçmeye
'Asker-i İslām ideler ḡal'aların pāy-māl / Devlet-i 'Oşmān'a virme yā ilāḡī ḡiç zevāl
Mālların ḡarāt ideler ehl-i 'ıyāllerin esir / Fırşatı vir ehl-i İslām'a eyā Ḥayrū'n-naşir
Ehl-i İslām'un dilāverlerine kuvvet yetür / Ḡāzī-i fettān mücāhidlerüne nuşret yetür
Pāk idince ehl-i şirkden bu zemīnün yüzini / Her nire varsa bulalar ol 'adūnuñ izini
Hem devām-ı devlet ile 'ömr-i dīni vir bize / Hem bilād-ı Müslimīn'i şer-i Aḡmed'le beze
Ḥükm-i Qur'an şer-i ḡarrādan bizi itme ḡilāf / Olmayalım emr-i sulṭāndan ser-i mü inḡirāf
Raḡmetünle bāḡ u bāḡce ṭarlamız pür-ḡālle it / Ol 'adūnuñ ni'metin al devletin pür-zelle it
Nevm-i ḡafletden bizi kıl yā ilāḡī intibāḡ / Zālimi kılma muşallaṭ bizleri kılma tebāḡ
Ḥıfz kıl tā'un vebādan yā Ḥafīz yā Mu'īn / Nefs-i şü'bāna daḡı bed yārāna itme ḡarīn
Hem 'adū-ekber olan ol mekri çok şeyṭān ile / Kılma tābi' bizleri yār olmayalım anile
'Ömrimiz āḡir olunca kıl anı bizden irāḡ / Virmeye tā göñlümüze nūr-ı İmāndan firāḡ
Fitne-i āḡir zamāndan ḡıfz kıl cümlemizi / Ḥatm kıl İmān ile Qur'an ile āḡir bizi
Hem daḡı ḡüccāc-ı Müslimīn'i kıl yā Rab emīn / Sū-ı ḡaşd idenlerün kıl meskenin zīr ü zemīn
Kıl müyesser bizlere yā Rab ṭavāf-ı Ka'be'yi / Hem ziyāret-i Resūl'un merḡad-i pāk-ravzayı
Hem daḡı 'ilm ile 'amil eyle ṭalib kulların / İlme yardım idenün ḡoş it cihānda ḡallerin
Ḥalfe ḡācemizi şeyḡimizi yā Rab dem-be-dem / Dü-cihānda eyle ḡandān sīnelerde ḡoma ḡam
Hem daḡı cümle 'imāret şāḡibi mescidlerün / Eyle maḡfūr yā ilāḡī pür-nūr eyle sinlerün
Hem daḡı selefde fevt olan muvaḡḡid mü'minān / Ḡürlaruñ pür-nūr idüp kıl ravza-i bāḡ-ı cinān
Hem peder māderlere kıl raḡmetün bī-ḡad 'aṭā / Hem rızālarında kıl itmeyelim cürm ü ḡaṭā
Yā ilāḡī ol Ḥabīb'un ḡürmeti çün kıl meded / Bāb-ı luṭfuñdan bu ma'şūmlar du'āsın itme red
Hem irāḡ itme ḡapuñdan bu Şerīfī kemteri / Fātiḡa ile şalavāt bu du'ānuñ rehberi

¹ E. 121a G. 121a M.-

- 3763- Dağı tertīb ide ta'lim-i sıbyān
Dağı var mı mu'allimlerde nokşān
- 3764- İde mazlūm-ı zālinden terāzī
Münāzī'leri birbirile rāzı
- 3765- Helāllik dileyüp birbirlerinden
Alup şālīh ü zāhid pīrlerinden
- 121b 3766- Dağı üç gün oruç tutup tevālī
İmām-ı cum'a ya nā'ib ü vālī
- 3767- Bu üç günde taşadduk çok vireler
Vü dördünci günü dağı çıkalar
- 3768- Velīkin çıkmayalar zīnet ile
Çıkalar ol libās-ı bizlet ile
- 3769- Tazarru'la tezellül haşyet ile
Serr-i menkūs me'yūs haşlet ile
- 3770- Şadaқа taqdīm eyleyeler her gün
Olalar havf-ı gam-hār ile mahzūn
- 3771- Taķī ehl-i vera' za'ifler ile
Şabīler hem meşāyih pīrler ile
- 3772- Dağı ol ehl-i zimme katmayalar
Çıkarsa başkaca men' itmeyeler
- 3773- Günāhdan ārī ma'sūm ehl-i 'iffet
Ola havf-ı Hudā'dan gönli rıķķat
- 3774- Du'āya müttakīler ola zāmin
Diyeler sā'iri şıdk ile āmin
- 3775- Rivāyet olunur 'İsā Nebī çün
Çıkar kavm ile istiskāya bir gün
- 3776- Giderken didi diñleñ yā cemā'at
Bizimle gelmesün ehl-i şekāvet
- 3777- Olan kendi günāhından haber-dār
Girü dönsün bizimle olmasun yār
- 3778- İşidine bular hep döndi giri
Velī onca kişiden kaldı biri
- 3779- Didi 'İsā aña kim ne kişisen
'Aceb kim itmedüñ 'işyān işi sen

- 3780- Didi ol şahş geçürdüm ‘ömrümi ben
Günāha kılmadım bu cismi mahzen
- 3781- Velī tırmuş idim bir gün namāza
Tazarru‘ birle Ḥallāk’a niyāza
- 3782- Geçerken bir zen öñümden açık yüz
Doğundi ol ḥarāma anda bir göz
- 122a 3783- Hemān urdum göze barmağımı ben
Çıkarup ber-yābāna atdım ehven
- 3784- Didi ‘İsā Nebī kim kıl du‘ā sen
Daḥı el kaldırup āmīn diyem ben
- 3785- Hem-ān-dem kıldı ol şālih du‘āyı
Ḥudā kıldı maṭar rahmet ‘aṭāyı
- 3786- Qabūl olur du‘ā şālihler ile
Za‘īfler ile hem efkarlar ile
- 3787- Gerekdür kim ḡanīler gürbüz erler
İde miskīnlere ḥüsn-i nazarlar
- 3788- Tevāzu‘lar tezellüller idüp hem
Ber-ā-ber çıkup erḥām ola ekrem
- 3789- Daḥı lāzım du‘āya çıkmış erler
Barışdıra var ise küsmiş erler
- 3790- Daḥı ol bī-namāzdan fışkı zāhir
Olanı te’dīb ideler ü ta‘zīr
- 3791- Daḥı var ise ol nās içre nemmām
Şalāḥına ideler himmeti tām
- 3792- Olundı Ka‘bü’l-Aḥbār’dan rivāyet
Zamān-ı Mūsā oldu қаht-ı ḡāyet
- 3793- Benī İsrā’il ile ol Kelīm çün
Münācāta çıkar şaḥrāya üç gün
- 3794- Du‘alar qabūl olunmaz ol ān
İder Mūsā’ya vahyi Rabb-i Rahmān
- 3795- Sizüñ var arañızda bir nemīme
Ki nemmāmlik ‘aceb fī’l-i zemīme
- 3796- İder Mūsā ki bilmem қаnqısı şüm
Anı bildir bize sen eyle ma‘lūm

- 3797- Ȧudā dir sevmem ol nemmām kişi ben
Degil lāyık idem menhī işi ben
- 3798- Hemān di tevbe kılsun cümle cumhūr
İderem cümleññ zenbini mağfūr
- 122b 3799- Didi Mūsā bunı halka hem-ān-dem
Ȧulūş ile kılp tevbe her ādem
- 3800- Ȧabūl idüp kamunuñ tevbesin Haqq
Maşar göndürdi ol Hallāk-ı mutlak
- 3801- Dağı vardur münāsib bir rivāyet
Zamān-ı Mūsā kařı olundı ğāyet
- 3802- Pes altı yüz biñ er Mūsā ile hem
Vü yetmiş biñ benī ālim bile hem
- 3803- Faķīh ālim taķīler yok hisābı
Kamu kıldı şenāya feth-i bābı
- 3804- Benī ālim faķīh eşnāya zāmin
İderler cumhūr ihlāşla¹ āmīn
- 3805- Bulamazlar duāya feth-i bābı
Ȧudā ėinde olmaz hīç icābı
- 3806- Duālarınıñ olmaz anda nefī
Havānuñ ģarrı yakdı şanki zerī
- 3807- İder Mūsā ilāhī sensin alem
Duāmızdan bize olmadı merhem
- 3808- İder Hallāk yā Mūsā işit sen
Sebebsiz yağmurı ketm itmedim ben
- 3809- Dime buğl u ģased ėillet içündür
Velī tażyīķ-ı nās ėibret içündür
- 3810- Sizüñ var beynüñizde āşī bir er
Ki kırk yıldır kılp tuğyān ile şer
- 3811- Arañızdan idüñ nefy ol uşatı
Bulursız kaçre-i rahmet ģayātı
- 3812- Vü ger nefy eylemezsiz arañızdan
Geçersiz kaşı ile hep varuñızdan
- 3813- İder Mūsā nidāyı ol arada
Çıkup ģit aradan ey āşī yada

¹ ihlāşla: ihlāş ile M.

- 3814- İşitmez kimse çıkmaz aradan hoş
İder mi bu şadā-yı muhriki gūş
- 123a 3815- İder bir dahı Mevlā'ya niyāzı
İlāhī sen bize keşf eyle rāzı
- 3816- İder Hālik ki yā Mūsā Kelīm'im
Ki Settāre'l-ıyūb Hādī Kerīm'em
- 3817- Degildür lūtfuma lāyık sezā-ver
Ola nās içre tā şermende ol er
- 3818- Olur bu işde Mūsā vālih hayrān
Şadā eyler aradan çıka tuğyān
- 3819- Bilür ʿāşī ki bañadur bu fermān
İder tevbe-naşūhı dilde pinhān
- 3820- Çeker başın ʿabā altına ol dem
İder sensin Hudā Ğaffār-ı Erham
- 3821- Ki kırk yıldır ki setr itdüñ günāhım
Bugün keşf itme halka sū-i hālim
- 3822- Peşīmān olmışam dilden göñülde
Bilürem geçmisen ben ʿāşī kıldan
- 3823- Hudā çün tevbesinde buldı şādık
O dem bārān-ı rahmet kıldı lāyık
- 3824- Şuwardı cümle halkı rahmet ile
Toyurdu maḥlūḳatı niʿmet ile
- 3825- Girü Mūsā Nebī kıldı münācāt
Ḳabūl itdüñ duʿamızda icābet
- 3826- Ol ʿāşī kim var idi beynimizden
Çıkup gitmedi ol şahş aramızdan
- 3827- Buyurdu Hakk Teʿālā kim o ʿāşī
Göñülde eyledi tevbe-i hāşı
- 3828- Anuñçün kim maṭar kaṭʿ oldu ilden
O ʿāşī kıldı tevbe cān u dilden
- 3829- Şalāḥ tevbesine hoş mūrāʿat
Şuwardım sizlere kalmadı ḥācet
- 3830- Görüñ lūtf-ı Kerīm'i Hādī Mennān
Ḳılur tevbe-i ʿāşilere dermān

- 3831- Bir ʿaṣī tevbesine ʿizz ü rahmet
Kılup göndürdi yer yüzine rahmet
- 123b 3832- Bu aḥbār-ı şaḥīḥi eyledüñ gūş
Gerekdür ḥişşe-yāb olmak bize ḥoş
- 3833- Bu istiskāya çıkmakdan murād bu
Derūn-i cismūñi tevbe ile yu
- 3834- Bilür tāʿibleri nādimleri Ḥaḳḳ
Duʿāların kılur icābe mülḥaḳ
- 3835- Olunursa eger kurbān taḳarrüb
Mücāb-ı daʿvete olmış tecerrüb
- 3836- Daḥı sünnet dimişler ol imāmeyn
İki rekʿat cemāʿatla hümāmeyn
- 3837- Kırāʿat cehr olur tekbīr zevāʿid
Ezān kāmēt olunmaz nitekim ʿid
- 3838- İki ḥuṭbe okur tafşīl-i beyni
Ḥafīf-i celse ile anda yaʿnī
- 3839- Kaçan kim ḥuṭbeyi eyler ferāḡat
Döner Kibleʿye eyleyen imāmet
- 3840- Ridāsın döndürür sağın sola çün
Gūyā kim ḥālī taḡyīr göñli maḥzūn
- 3841- Duʿā istiḡfār eyler çok duʿā-vār
İşāret oldı bunda çün ārā var
- 3842- Çıkar şıbyān duʿāya olmuş ʿādet
İder āmīn olar şıdk ile ḡāyet
- 3843- Ḥaḳīr bir kaç münācāt itdim inşā
Okur ḥūb ṭabʿ-ı mevzūn anı ifşā
- 3844- Olur firḳat ḥüzün rikḳat göñülde
İder āmīn işiden cān u dilden

Münācāt-ı İstiskā¹

Vezin: Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

- 3845- Yā ilāhī “neccinā mimmā neḥāf”²
Eyle bu bī-çāreler cürmin muʿāf

¹ E. 123b G. 123b M. -

² “Bizi korktuklarımızdan kuru, emin kıl.” anlamındadır.

- 3846- İsm-i pākūñ hürmetine Zü'l-Celāl
Baħr-i raħmetden bize bir atre al
- 3847- Ol Ĥabīb'ūñ ān-ı levlāk hürmeti
Raħmet-i bārān ile vir nımeti
- 124a 3848- Hürmetine enbiyā mürsel izām
Evliyālar hürmeti ālīh kirām
- 3849- Hem daħı yüz dört kitābuñ hürmeti
Pāk-i ervāh ol melekler izzeti
- 3850- Ar-ı kürs levh ü alem Ka'be akkı
Hürmetine zūhd ü ālīh müttakı
- 3851- Leyle-i İsrā vü adr ü hem Berāt
Vir bize bārān-ı raħmet ayyibāt
- 3852- Olmıřuz ālūde ıřyān pür-atā
Yarlıға bārān-ı raħmet ıl atā
- 3853- Cümle mülküñ āhibi sensin Ğanı
Bilürüz cümle emānet biz denı
- 3854- Afv u raħmet eyle biz bı-āreye
Merhem it bārān-ı raħmet yaraya
- 3855- Vir bize bārān-ı raħmetden naşıb
Bu oñulmaz dertlere sensin abıb
- 3856- Bu güneş ıssısına bizde mecāl
almadı taħfıf ıl yā Zü'l-Celāl
- 3857- Sāye-bān it bizlere raħmet ğamām
un seħāb-ı raħmetüñle bize cām
- 3858- Āfitābuñ tābını bizden götür
atre raħmetden bize raħmet yetür
- 3859- Neft keşretlüce vir yağmur bize
ağ u bāğı sebzevāt ile beze
- 3860- Luťfuñuzdan kesmeyüz bir dem ümıd
ayr u raħmetden bizi itme ba'ıd
- 3861- Geldi istiskāya nā-ār ullaruñ
Ol aleb raħmetle açmış ellerüñ
- 3862- İşbu eyyām niçe mü'min mü'mināt
Nımet-i Sübhān'dan isterler simāt

- 3863- Cümleñ me'mülüdür kaçre mațar
Raħmet ile cümleye eyle națar
- 3864- Zār u efğān ile geldik kaçuñā
‘Arz iderüz ħālimizi kaçuñā
- 124b 3865- Yandı tāb-ı ħurşīd ile şanki nās
Reşha-i raħmetle kıl sen istiğās
- 3866- Kıl națar bī-çāreye iħsān ile
Mesrūr eyle kaçre-i bārān ile
- 3867- Raħmetüñ řaç bizi maħzūn eyleme
Kaħt-ı bārān ile mağbūn eyleme
- 3868- Cümle maķřād mațlabı ‘abd-i zelīl
Raħmetüñ ‘indinde bir şey’-i kalīl
- 3869- Me'mülümüz itmeyince sen edā
Kañkı kaçuya varalım biz gedā
- 3870- Var mı der-gāhuñdan özge bir mekān
Olmağa bizlere çāre el-amān
- 3871- Raħmet ister bunca řıbyān ağlaşur
‘Ařķ ile āmīn diyūben dağlařur
- 3872- Kıl bu řıbyāna teraħħum pād-řāh
Cümleye sensin dü-‘ālem ħaķ nigāh
- 3873- Kıl teraħħum řeyħ-i fānī pīrlere
Açlığ ile şabr iden mu‘sirlere
- 3874- ‘İlm ile ‘āmil olan ‘ārif taķī
Hürmetine zühd ü kāmīl müttakī
- 3875- Ĥaķķ yolında ġāzī erler hürmeti
şal zemīn üzre semādan raħmeti
- 3876- Hürmetine ins ü cinn vaħř ü tuyūr
Bizleri bārān-ı raħmetle țoyur
- 3877- Vir zemīn üzre bereketler bize
Ĥayr-ı keşret vir kamu rızķımıza
- 3878- Gelmişüz bārān-ı raħmet ummağa
Lāyık olmaz bizi maħzūn řomağa
- 3879- Çıķmıř istiskāya mü‘min mü‘mināt
‘Afv ile ol raħmetüñ baħrine kaç

- 3880- Göndürünce dek bize rahmet Hudā
Sā'iliz bābında hep bāy u gedā
- 3881- Dilerüz bābuñda rahmet rüz şeb
Eylerüz ihlāş ile yağmur taleb
- 125a 3882- Kim ki şıdķ ihlāş ile āmīn ide
Bī-ḥisāb ol bāğ-ı cennāta gide
- 3883- Var niyāzı bu Şerīfī kemterüñ
İdesin feyz-i 'atā lutfā qarīn
- 3884- اَغْنِنَا يَا غِيَاثَ الْمُسْتَغِيثِينَ
اَحْبِنَا يَا مُجِيبَ السَّائِلِينَ¹
- Münācāt-ı İstiskā²**
- Vezin: Mefā'ılün Mefā'ılün Fe'ülün*
- 3885- İlāhī uma geldik rahmetinden
Sen ihsān it dü-ālem devletinden
Belā ref' it Muḥammed ümmetinden
Nişār eyle o fāzl-ı ni'emetinden
Meded yok kimseden illā hüva'llāh
Didüñ "lā taķneṭü min rahmeti'llāh"³
- 3886- Muvahḥid mü'min hep şahrāya geldik
Taleb rahmetle istiskāya geldik
Bu ma'şūmlar der-i Mevlā'ya geldik
Sitān-ı şeh ulu Dārā'ya geldik
Meded yok kimseden illā hüva'llāh
Didüñ "lā taķneṭü min rahmeti'llāh"
- 3887- Kapuñda rācī rahmet sā'iliz biz
Hezār biñ lutfā her gün nā'iliz biz
Velī taķdīre her-dem kā'iliz biz
Bugün bārān-ı nef'a mā'iliz biz
Meded yok kimseden illā hüva'llāh
Didüñ "lā taķneṭü min rahmeti'llāh"
- 3888- Hāzān-ı rahmete yok ḥadd ü pāyān
Biz olduk kaṭ'-ı emṭār ile ḥayrān
Resūl'ün ḥürmeti hem çār-yārān
Küşād it rahmetüñ vir bize bārān
Meded yok kimseden illā hüva'llāh
Didüñ "lā taķneṭü min rahmeti'llāh"

¹ "Ey yardım isteyenlerin yardımına koşan, bize yardım et / Ey sual edenlerin cevaplayıcısı, bize cevap ver (dualarımızı kabul et)" anlamındadır.

² E. 125a G. 125a M.-

³ Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyin. Zümer 39/53.

125b¹ 3889- Hüdā-yā cürmümüzden geç eyā Rabb
Zemīne bāb-ı rahmet aç eyā Rabb
Bize bārān-ı rahmet saç eyā Rabb
Ümīd kaç olunur mı hiç eyā Rabb
Meded yok kimseden illā hüva'llāh
Didūn "lā taḫneṭū min rahmeti'llāh"

3890- Bu ma'şūmlar bugün feryād iderler
Feriştehler bize imdād iderler
Şenā zikr ile zī-rūḥ yād iderler
Ḳalup dermānda çün bī-dād iderler
Meded yok kimseden illā hüva'llāh
Didūn "lā taḫneṭū min rahmeti'llāh"

3891- Ḳapuñdan ğayrı kapu yok gideyüz
Ḳamunuñ Ḥālīḳ'ı sen biz gedāyuz
Şııldık kaḫt-ı bārāndan n'ideyüz
Hemān der-gāha geldik ne ideyüz
Meded yok kimseden illā hüva'llāh
Didūn "lā taḫneṭū min rahmeti'llāh"

3892- Ḳamuya melce-i bāy u gedāsīn
Ḳabūl eyle bu şıbyānlar du'āsın
İşidirsın ḳarıncalar şadāsın
Ḳabūl it cümleden āmīn nidāsın
Meded yok kimseden illā hüva'llāh
Didūn "lā taḫneṭū min rahmeti'llāh"

3893- İlāhī neşr-i rahmet eyle bu dem
Göñüller yarasına ola merhem
Kelāmın ḥürmeti hem ism-i a'zām
Şerīf-āsā açılan deste her-dem
Meded yok kimseden illā hüva'llāh
Didūn "lā taḫneṭū min rahmeti'llāh"

Münācāt-ı İstiskā²

Vezin: Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

126a 3894- Yā ilāhī rahmetünle bizleri şādān kıl
‘Afv u rahmet eyleyüben bizleri gufrān kıl
Göndürüben ḳatre rahmet bizlere bārān kıl
Sebzevāt nān-ı ni‘met bizlere erzānī kıl
Müstecāb eyle du‘amız yā ilāhī el-amān
Yā Kerīm ü yā Raḥīm ü yā Laṭīf ü Müste‘ān

¹ E. ve G. nüshalarında 125b-126a sayfaları numaralandırılmamıştır.

² E. 125b G. 125b M.-

- 3895- Kibriyā-i zāt-ı a‘zām ol celālūñ ḥaqqı çün
Nesh-i tebdilden müberrā ol kelāmın ḥaqqı çün
Seyyidü’l-kevineyn Ḥabīb’uñ ol Muḥammed yārı çün
Server-i aşḥāb muḥācir çār-yār ebrār içün
Müstecāb eyle du‘amız yā ilāhī el-amān
Yā Kerīm ü yā Raḥīm ü yā Laṭīf ü Müste‘ān
- 3896- Tāb-ı şemsüñ şiddeti taḥfīf ola āsān bize
Baḥr-i raḥmetden iriştür kaṭre-i bārān bize
Tā ser-ā-ser ola gendim ile cev rezān bize
Ne‘-i keşretlüce bārān eyleme nokşān bize
Müstecāb eyle du‘amız yā ilāhī el-amān
Yā Kerīm ü yā Raḥīm ü yā Laṭīf ü Müste‘ān
- 3897- Tālib-i şıbyānlara raḥmetlerin eyle ‘aṭā
Ağlaşup feryād iderler saña eylerler recā
Yalvarur mūr-i za‘īf vaḥş-ı tıyūr kullar gedā
Şıdk ile āmīn diyeni eyle mağfūr yā Ḥudā
Müstecāb eyle du‘amız yā ilāhī el-amān
Yā Kerīm ü yā Raḥīm ü yā Laṭīf ü Müste‘ān
- 3898- Sen kelāmında didüñ “lā taḥnetü min raḥmeti”
Biz ümīdiz va‘deye iḥsān kıl çok ni‘meti
Rāḥat-ı dāreyni vir ref‘ eyle bizden zilleti
Kaḥt-ı bārān ile virme bizlere sen miḥneti
Müstecāb eyle du‘amız yā ilāhī el-amān
Yā Kerīm ü yā Raḥīm ü yā Laṭīf ü Müste‘ān
- 3899- ‘İllet-i arz u semāvī cümleden eyle emīn
Nefs-i emmāreyi şeyṭānı bize itme qarīn
Hıfz kıl tā‘ūn vebādan yā Hafız ü yā Mu‘īn
Vir bize nuşretle kuvvet yā Kaviyy ü yā Metīn
Müstecāb eyle du‘amız yā ilāhī el-amān
Yā Kerīm ü yā Raḥīm ü yā Laṭīf ü Müste‘ān
- 3900- Ol ‘adū-yı ḥāk-sāra vir belā-yı müstemīr
Düşürüp çāh-ı belāya bend-i pā eyle ‘asīr
Mālların kıl ehl-i İslām’a ğanīmet yā Naşīr
Reh-küşād it ehl-i İslām’dan olanları esīr
Müstecāb eyle du‘amız yā ilāhī el-amān
Yā Kerīm ü yā Raḥīm ü yā Laṭīf ü Müste‘ān
- 3901- Pād-şāh-ı ceyş-i İslām dā‘imā mesrūr ola
Belde-i İslām hisāruñ cümlesi ma‘mūr ola
Ol ‘adū-yı dīn olanlar cümlesi maḥhūr ola
Ḥācılaruñ sa‘yı meşkūr ḥacları mebrūr ola
Müstecāb eyle du‘amız yā ilāhī el-amān
Yā Kerīm ü yā Raḥīm ü yā Laṭīf ü Müste‘ān

- 3902- Ehl-i hayrât-ı 'imâret cümlesin âbâd kıl
Feyz-i rahmet birle hâce halfemizi şâd kıl
Taḥṣîl-i 'ilme kelâmuñ hıfzına sen dâd kıl
'İlm-i 'irfâna tarîḳ-ı şer'a sen irşâd kıl
Müstecâb eyle du'amız yâ ilâhî el-amân
Yâ Kerîm ü yâ Raḥîm ü yâ Laṭîf ü Müste'ân
- 3903- Zihn ü idrâk ile vir hem 'ilm ü ḥikmet lezzetin
Dîn ü mezheb şer'-i sünnet istiḳâmet ḡayretin
Bâzû-yı İslâm'a kuvvet vir vücûduñ sıḥḥatin
Bu Şerîfî kemtere şun 'ilm ü 'irfân şerbetin
Müstecâb eyle du'amız yâ ilâhî el-amân
Yâ Kerîm ü yâ Raḥîm ü yâ Laṭîf ü Müste'ân
- 3904- Bu du'alar irmeg içün ol ilâh-ı Ḥâlik'a
Okıyalım cân u dilden hem şalât hem Fâtiḥa¹

127a

Mebḥaṣ-i Ḥaḳḳ-ı Vâlideyn²*Vezin: Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün*

- 3905- Ey Şerîfî söyle ḥaḳḳ-ı vâlideyn
Gülşen-i nazm içre güller eyle zeyn
- 3906- Ata ana ḥaḳḳını bil key ulu
Gönlüñ içre cümleden kıl sevgilü
- 3907- Anlaruñ ḥizmetlerinde ol müdâm
Tâ olasin her dü-âlem müstedâm
- 3908- Sen edeb rāhın gözet kıl ḥilm ü 'ār³
Vâlideynüñ ḥizmetidür sedd-i nār
- 3909- Terk edebdür olmak ataya imām
Ol meger izn ile ola ey hümām
- 3910- Hem taşaddur⁴ itme ata anaya
Varma bir meclisde öñdin araya
- 3911- Hem ta'āma şunma andan öñdin el
Terk edebdür söze başlamak evel
- 3912- Şavtuñı kılma yüce anlara hem
Dögse kaçsa bil işâbet dime kem

¹ G. ve M. nüshalarında bu iki mısra dört mısra hâlinededir:

Okuyub hem dinleyeni yazanı / Yarlıgağıl rahmetüñle yâ Ganî

Bu du'alar irmeg içün ol ilâh-ı Ḥâlik'a / Okıyalım cân u dilden hem şalât hem Fâtiḥa

² E. 127a G. 127a M. 133b³ Sen edeb rāhın gözet kıl ḥilm ü 'ār: Sen edeb rāhını gözle kılma 'ār M.⁴ taşaddur: taşadduk G.

- 3913- Eyleme taqdīm yürüdüğü zamān
Ol meger ola delālet çün hemān
- 3914- Söyle sen nerm eyle aña sözüñi
Rū-tebessüm göstür her-dem yüzüñi
- 3915- Pes buyurdı ol Resül-i Müste‘ān
İşbu müjdeyi kılpup halka beyān
- 3916- Yatsa bir men tahtı¹ üzre rū-zemīn
Uyanup görse peder māder yüzün
- 3917- Hem biri varup ğazāya koya serr
Yeg durur ol ğāziden taht üzre er
- 3918- Emir kılsa hem ata ana diger
Eyle şu ma‘şiyeti dise eger
- 3919- Eyleme emr ile nā-meşrū‘ işi
‘Āşī olma kul için Hakk’a kişi
- 3920- Dilese māder peder senden şarāb
Virme hamrı cürm ile itme harāb
- 127b 3921- Alup içerse eger destinden al
Zahmeti gör anları rāhata şal
- 3922- Var kiliseden getür ol cānları
Gitmek isterse götürme anları
- 3923- Hizmet-i māderde ol ğāyet ‘acül
Ta‘zīm itmek yegdür ataya oğul
- 3924- İnkisār-ı atadan eyle hāzer
Az olur çün şefkati rahm-i peder
- 3925- Ataya nisbet ananuñ şefkati
Çok olur pes inkisārdan ğayreti
- 3926- Var münāsib niçe dürlü kışşa-pend
Naql idem bir kaçını ol hişşe-mend
- 3927- Var idi üç oğlu Nuh’uñ bir Sām
Biri Yāfes birisinüñ adı Hām
- 3928- Çıkduğı demde gemiden ol Resül
Bir gün oturdı üç oğlu ile ol
- 3929- Didi ey oğlanlarım diñleñ beni
Yatayım bir cüz’ idem rāhat teni

¹ bir men tahtı: biri taht M.

- 3930- Kōdı Nūḥ Ḥām oğlunuñ dizine ser
Hem oğulları yanında ser-te-ser
- 3931- Rāḥat idüp çünki bir miqdār uyur
Esdı bir rüzgār etegin kaldırur
- 3932- Keşf-i ‘avret oldı oğullar görür
Güldi Ḥām kahkaha ile haykırur
- 3933- Setr kıldı ‘avretini örtıdi Sām
Ta‘zīr itdi kardaşı Ḥām’ ı tamām
- 3934- İtdiler çünki bular çok güft ü gū
Nūḥ uyanuben o dem tırdı örü
- 3935- Vākıf oldı çünki ḥāle kıldı ‘ār
Oldı hem oğlanlarından şerm-sār
- 3936- Dir gülen kim idi bu sūḥ ḥālīme
Sām işāret eyledi Ḥām zālīme
- 128a 3937- Didi kim Ḥām idi gülen yā ebī
Ben tırup setr eyledimdi yā Nebī
- 3938- Dınleyüp çün bildi ḥāl-i mācerā
Didi yā Ḥām olasın yüzi kara
- 3939- Sū-i ḥālīme niçe güldüñ idi
Ola kim neslün kara olsun didi
- 3940- Tağyīr oldı cismi oldı rû-siyāḥ
İtdügi fı‘le cezā virdi ilāḥ
- 3941- Pes bu kez dir Sām’a ey ferzend¹ Sām
Dü-cihānda bulasın hoş nīk ü nām
- 3942- Gele neslinden senüñ hep enbiyā
Ola aşluñ silsile-i evliyā
- 3943- Çün olur ata du‘āsı tīz kabūl
Anlaruñ ḥizmetlerinde ol ‘acūl
- 3944- Rūz şeb da‘im rızālaruñ ara
Olmayasın dü-cihān yüzi kara
- 3945- Anasını inciden bir ṭab‘-ı ḥar
Cismi olur ‘ākıbet ol mişl-i ḥar
- 3946- Naql olunur kim biraz ādem sefer
Eyleyüben bir yere kōndı meger

¹ ferzend: maḥtūm M.

- 3947- İşidirler řubħa dek şavt-ı ĥimār
Bĩ-ħuzūr olurlar ol řeb tā nehār
- 3948- řubħ olınca şurdılar pes şamusı
Görelər kim nireden merkeb sesi
- 3949- Bulmadılar ol maħalde cins-i ĥar
Key ta‘accüb kıldılar ne şavt-ı ĥar¹
- 3950- Görüben bir ĥātün ana şordılar
Bu ĥimār āvāzı nedür didiler
- 3951- Bĩ-ħuzūr itdi bizi ol řavt-ı ĥar
Araruz yoķdur eşek cinsi eşer
- 3952- Ĥātün ider ańgıran oğlumdur ol
Maķberede yatıyor olmuşdur ol
- 128b 3953- Bir gün aña söyleyecek ben e yār
Tarılup baña didi gidi ĥimār
- 3954- Bed-du‘ā kıldım didim zar² olasıñ
ĤālİK’ımdan dilerem ĥar olasıñ
- 3955- Yetdi va‘de oldu ĥün āħir-i kār
Cismi tagyĩr oluben oldu ĥimār
- 3956- Kıduķ anı ol mezārında yatur
řubħa dek eşek miřālİ bağırur
- 3957- Ĥün yaķĩn itmedi anlar bu işe
Düşdi göñli bunlaruñ key teřvĩře
- 3958- Aĥdılar ĥabrini anda āřikār
Defn olunmuş gördiler mevt-i ĥimār
- 3959- Gözler ile gördiler bu ‘ibreti
Añladılar sır-ı Yezdān ĥikmeti
- 3960- Ba‘zı er var ananuñ ĥatrın yıķar
‘Avratın sözini eyler iħtiyār
- 3961- Var daħı buña münāsib bir ĥaber
Diñle cānım irişür saña eşer
- 3962- Vardı ĥabristāna bir gün Muřtafā
Gördi bir meyyit ķeker anda cefā

¹ kıldılar ne şavt-ı ĥar: kıldılar anda olar M.

² zar: ĥar G.

- 3963- Yā Resūlu'llāh meded deyü¹ fiġān
Eyler ol qabr içre zār ile 'ayān
- 3964- Üstüm āteş altım od pes her yanı
Yā Resūlu'llāh meded yandı cānım
- 3965- Ol Resūlu'llāh su'āl itdi aña
Bu 'azāba ne sebeb oldı saña
- 3966- Hāḡḡ sebebsiz ḡulına virmez 'azāb
Sū-i fi'l ile olur nāra kebāb
- 3967- Çaġırup eyler Resūlu'llāh emān
Vālidem ḡoşnūd degil idi hemān
- 3968- Söyledi fi'lini² ol mücrim gedā
Döndi andan ol Resūl-i Müctebā
- 129a 3969- Pes Medīne ehline ḡıldı nidā
Cem' ola qabristāna bāy u gedā
- 3970- Bu mezāruñ üstine gelsün ḡamu
Müşkil işdür bu işi bilsün ḡamu
- 3971- Geldiler cümle mezāruñ üstine
Bir ḡarıcaḡ geldi düşdi üstine
- 3972- Ol Resūlu'llāh didi neyüñ durur
Didi ḡātūn bu meyyit oġlum durur
- 3973- Pes su'āl itdi girü ol 'avrata
Rāzı mıduñ işbu oġluñdan nite
- 3974- Dir degildim rāzı şordılar niçün
Didi pes 'avrat sözün tıtduġı çün
- 3975- 'Avratın ba'zı kelāmın ihtiyār
Eyleyüp beni iderdi şerm-sār
- 3976- Dir Resūlu'llāh ḡelāl eyle bu dem
Her ne ḡılmıḡ ol senüñ ḡaḡḡında kem
- 3977- Ḥātūn ider ḡalbim itmez yā Resūl
Onca kim ben andan olmuḡam³ melūl
- 3978- Ol Resūl itdi aña diñle ḡātūn
Tut ḡulaġın qabri üzre büsbütün

¹ meded deyü: deyü eyler G.

² fi'lini: çün fi'lini M.

³ andan olmuḡam: olmuḡam andan G.

- 3979- Pes kulaḳ urup işidir zārını
Dinler ol feryādını efġānını
- 3980- Dir meded ana baña eyle mecāl
Taḥlīř eyle bu ‘azābdan ııl ḥelāl
- 3981- Saña ‘āřı olduġum ĉün yā ana
Bu ‘azābda ıalmışam yana yana
- 3982- Oġlunuñ feryādını dinler ḥātūn
Dir Resūlu’ llāḥ ḥelāl itdim bütin¹
- 3983- ĉün ḥelāl itdi aña didi Resūl
Ur ıulaġın bir daḥı aña uşul
- 3984- Dinledi bu kez dir oġlı² yā ana
Ḥaḳḳ Te‘alā raḥmet eyleye saña
- 3985- Kim ḥelāl eyleyü ııldıuñ baña dād
Ḳabr ‘azābından beni ııldıuñ āzād
- 129b 3986- Bir daḥı dinle buña emřāl ıaşaş
Mādere ‘aḳ olmaġı ıılma heves
- 3987- Ol řaḥābe-i ġüzīnden ‘Alḳame
Ḥayr u iḥsān řāḥibi eyü keme³
- 3988- ĉün maraş-mevt ile yatur cāme-ḥāb
Görmege geldi anı cümle řaḥāb
- 3989- Ḥālet-i nez‘inde didiler aña
Söylegil tevḥīdi baḳma her yaña
- 3990- Tolaşur tevḥīde dili mişl-i lāl
Gördiler anı ıamu oldu melāl
- 3991- Ol Resūlu’ llāḥ’a virdiler ḥaber
Diyemez tevḥīdi ‘Alḳame eşer
- 3992- Ol Resūl itdi anası var mıdur
Her işinde anasına yār mıdur
- 3993- Didiler vardur anası pīre-zen
Getürüñ dir ol Resūl vech-i ḥasen
- 3994- Ḥāzır oldu anası anda o dem
Ol Resūl dir toġrı söylegil bu dem

¹ M. nüshasında bu beyitten sonra bir beyit daha bulunmaktadır:

Ḥaḳḳımı ben ıılmışam aña ḥelāl / Pes ḥalāř ide ‘azābdan Zü’l-Celāl

² dir oġlı: oġlan dir M.

³ řāḥibi eyü keme: řāḥibidi her-deme M.

- 3995- ‘Alķame’de ne idi ol fı‘l-i bed
Kim ŧehādet eylemege oldu sed
- 3996- Dir anası hūb idi her-dem iŧi
Gice ķā‘im gūndūzi ŧā‘im iŧi¹
- 3997- Bir hūyından rāzı degildim aña
Ūst iderdi ‘avratuñ sōzin baña
- 3998- Pes Resūlu’llāh didi yok ŧekk gūmān
Kim sebeb hātır-ŧikestūñdür ‘ayān
- 3999- Ol Resūl buyurdi bir od yaķalar
‘Alķame’yi ŧalup aña yaķalar
- 4000- Anası zār eyleyū ider figān
Yā Resūl oğluma sen itme² yaman
- 4001- Göremem āteŧ içinde rū-be-rū
Dūŧdi ayağına giryān eyleyū
- 130a 4002- Ol Resūl dir yaķmasam anı oda
Hālīķ’ı yaķar cehennem vādide
- 4003- Rāzı olmadıķça andan yā hātūn
Cennet-i rızvānı alamaz ŧatun
- 4004- Pes tolanmayınca göñlūñ oğluña
Raķmet itmez Hālīķ’ı zerre aña
- 4005- Çūn iŧitdi anası bu hāķ sōzi
Pes o dem Mevlā’ya dōndürdi yūzi
- 4006- Dir eyā Hallāķ-ı ‘ālem lā-yezāl
Oğluma ben hāķķımı ķıldım helāl
- 4007- ‘Afv ķıldım rāzı oldum yā ilāh
Sen Ğafūr’sın oğluma olğıl penāh
- 4008- Dir Bilāl’e ol demīn faķr-i cihān
‘Alķame’nūñ yanına varğıl hemān
- 4009- Çūn Bilāl varup yanında oturur
Gördi ‘Alķame ŧehādet getürür
- 4010- Dili açılmış kūŧād olmış dehān³
Tevhīd ile oldu uķrāya revān

¹ iŧi: ķiŧi M.

² sen itme: ķılma sen M.

³ Dili açılmış kūŧād olmış dehān: Pes kūŧād olmış dehān söyler zebān M.

- 4011- Ol velīler seyyīdi Veyse'l-Karān
Tābī'īnūñ efḍali ḥulḳ-ı ḥasen
- 4012- Pes buyurdı ol Resūl-i muṭteber
Ol Üveys'ün ḥaḳḳına virdi ḥaber
- 4013- Tābī'inden görmeyenden yüzümi
Ḥayırlısıdur ol tutar ḥoş sözümü
- 4014- Pes rebī'a hem Mısır koyununun
Şaḡışınca tüyi ol aḡnāmınun
- 4015- Ümmetimün 'aşılerine şefī'
Oluben onca ola ḳadri refī'
- 4016- Didiler aşḥāb eyā faḥr-i cihān
Ne sebep görmez seni gelmez 'ayān
- 4017- Pes buyurdı ey şaḥābem ol hemān
Anasınun¹ ḥizmetin görür müdām
- 130b 4018- Terk idemez anasınun ḥizmetin
Ḥizmetinde bezl ider ol himmetin
- 4019- Ol gice Mī'rāc'a kim ol dem vişāl
Ḳābe ḳavseyne idüp² bī-perr ü bāl
- 4020- Na'lımım 'arş üzre ḳodum ḥoş edeb
Ḳıldı ṭoḳşan biñ kelām Ḥallāḳ-ı Rabb
- 4021- Çünki geldim 'arş üzerine hemān
Na'lımım giyer iken gördüm 'ayān
- 4022- Döndürür na'lınımı bir dest-i pāk
Ayasında var idi bir benk-i ḥāk
- 4023- Bu kimün desti deyü baḳdım giri
İḳlīm-i Yemen'de gördüm ol eri
- 4024- Yā Resūlu'llāh deyü söyler sözi
Ṭutasın ma'zūr bu ḥizmetde bizi
- 4025- Bir el ile çünki ḳıldım inḳılāb
Bir elim boşda degil ey mäh-ı tīb
- 4026- Vālidem āb-deste ṭururdı bu dem
Ḥizmetin bir el ile gördüm n'idem

¹ Anasınun: Vālidesi M.

² idüp: irişdim M.

- 4027- Ey Şerîfî ata ana haqqına
Bunca sözler söyledün ihsânına
- 4028- Sende var mı işbu hizmetden eser
Kim sa'âdet bulasın tâ ser-te-ser
- 4029- Bir hikâyet var münâsib dinle yâr
Turş-rû olma anaya bulma zâr
- 4030- Ol şahâbeden olan Talha kibâr
Cennet ile müjdelendişken e yâr
- 4031- Hasta oldu ol marâz-mevt ile çün
Geldi görmege Resûl aşhâb bütün
- 4032- Pes oturdu yanına ol fahr-i dîn
Şordı hâlinden anuñ şâh-ı zemîn
- 4033- Hem didi yâ Talha tevḥîd söyle sen
Hâl dilile ol şehâdet eyle sen
- 131a 4034- Söyler ol gayrı kelâm tevḥîd dimez
Getüremez ol şehâdet idemez
- 4035- Pes su'âl itdi Resûlu'llâh aña
Ne sebep tevḥîd dimezsın di baña
- 4036- Gayrı sözlere açarsın pes dehân
Ol şehâdâtı dimezsın hoş 'ayân
- 4037- Ol cevâbında didi müşkil hâlim
Her kaçan tevḥîde açınca dilim
- 4038- Düşer üstime bir âteş tağ gibi
Şanki mahv eyler vücûdum dağ¹ gibi
- 4039- Bir zebânî dahı karşımda turur
Kamçusu oddan mehâbetle yürür
- 4040- Başım üzre gez durup eyler 'itâb
İmdi dir tîz gel idem saña 'azâb
- 4041- Ol zebânî heybetinden yâ Resûl
İdemem tevḥîdi söylerem fuzûl
- 4042- Ol Resûl itdi ta'accüb endîşe
Şordı yâ Talha ne bâ'îş bu işe
- 4043- Ol suçundan ne bilürsın söylegil
Tevbe eyle lutf-ı Haqq'ı dilegil

¹ dağ: yağ M.

- 4044- Talha dir bilmem günahımdan eser
Bir suçum var lîki virelim haber
- 4045- Kõdi anam õñüme bir gün¹ ta'âm
Yatlu idi dimedim aña kelâm
- 4046- Egri baķup ol dem aña turş-rû
Ėālībā incindi ol dem rû-be-rû
- 4047- Ol Resûl itdi didüñ toğrı haber
Az olupdur ol 'iţāba bu zarar
- 4048- Pes lisānuñ 'aķdına bā'iş hemān
'Āķ-ı māderdür bilā şekk ü gümān
- 4049- Getürüñ dir anasını ol Resûl
Geldi māder yanına ol dem uşûl
- 4050- Eyledi Talha helallik çün taleb
Açdı dilin 'uķdesin ol dem Çalab
- 131b 4051- Bu kezin didi şehādātı āsān
Teslīm-i rûķ kıldı Talha ol zamān
- 4052- 'Āķ olanlar vālideyne her-demi
Ol niçe bulsa gerekdür merhemi
- 4053- Ey Şerīf bulmak istersen şifā
Ata ana haķķına eyle vefā
- 4054- Hem rivāyetdür ki ol peygāmbere
Geldi bir gün bir yigit ol servere
- 4055- İstedi izni Ėazā içün ol er
Pes cevāb itdi aña Ėayrū'l-beşer
- 4056- Atañ anañ var mıdur didi aña
Hem faķır mi ya tüvān-ger di baña
- 4057- Ol didi māder peder var key faķır
Hem mükedder Ėālleri miskīn haķır
- 4058- Virmedi izni Resûlu'llāh aña
Ata ana Ėizmeti dir yeg saña
- 4059- Ol cihāddan efďal anlar Ėizmeti
Ayağı altını öp bul cenneti
- 4060- Olmadıkça izni ananuñ diger
Gitme Ėacca taķşīl-i 'ilme püser

¹ õñüme bir gün: bir gün õñüme G.

- 4061- Ola hizmetçi meger ğayrı aña
İznile varmak olur ol dem revā
- 4062- Ol Ebu'l-Kāsım İmām Kuşeyrî'nüñ
Kıssasını diñle ol kāmīl erüñ
- 4063- Künc-i kıyede idi ol merd-zād
‘İlm ile bulmak dilerdi nām ü zād
- 4064- Bir gün ider anasına ol oğul
Bir niyāzım var saña eyle qabūl
- 4065- İşbu cehlistānda kaldım yā ana
Çekerem ‘aşk-ı ‘ilim yana yana
- 4066- Vir izin şehristāna ben varayım
Bu cehāletden özüm kırtarayım
- 132a 4067- Hizmetin cümleden aqdem bilürem
Ger izin olmazsa cāhil qaluram
- 4068- Çün işitdi anası ‘ākıl sözi
Çok tefekkür kıluben yandı özi
- 4069- Dir izin virsem yalañuz qaluram
Virmesem izni günāhkār oluram
- 4070- Ben olursam olayım dir vāh ile
Olmasun oğlum cehālet āh ile
- 4071- Pes müheyyā kıldı zād azıq aña
Göndürüp şehre döner evden yaña
- 4072- Yandı göñli ihtiyārı qalmadı
Hasret ile n’idesini bilmedi
- 4073- Kapu önünde düşüp eyledi zār
Oğlı hüzni¹ eyledi özine kār
- 4074- Eyledi zār ile ‘aşk ile bir āh
Āhı anuñ eyledi der-gāha rāh
- 4075- Yimezem dir içmezem yā Rabbenā
Görmeyince oğlumuñ yüzün yine
- 4076- Kapudan girmem içerü ben hemīn
Girü göndür oğlumı sen yā Mu‘īn
- 4077- Yapışup āh ile turur kapuya
Oğlı yoldaşlarla varur bir kūya

¹ hüzni: ‘aşkı M.

- 4078- Vardı istincāya kadem-gāhına
Bulaşur bevlî o dem eşvābına
- 4079- Yaykayup anı olup andan emîn
Dir uğur olmadı bize bu demîn¹
- 4080- Oldı bir menzilde telvīs-i şiyāb
Hem ikincide olur cismim ħarāb
- 4081- Korkaram üçünci menzilde aḥī
Pes mülevveş ola bu cānım daḥı
- 4082- Zān iderem vālidemūñ izni yok
Ol izinsiz baña Ḥaqq'ın 'avni yok
- 4083- Gitmeyüp andan döner girü yürür
Gördi māder kapu öñünde tırur
- 132b 4084- Ağlayu ağlayu Ḥaqq'a yalvarur
Oğlını gördi alup eve girür²
- 4085- Geldi istibşār içün Hızır ol gice
Dir anan göñlini yapduñ sen niçe
- 4086- Ḥātırın koyup ferāgat itmedüñ
Taḥşīl-i 'ilm daḥı sen gitmedüñ
- 4087- Ḥaqq beni göndürdi saña ey gulām
Üç yıla dek okudam 'ilmi tamām
- 4088- Ta'lim-i 'ilm eyleyüp buldı kemāl
Kalmadı göñlinde zerre bir melāl
- 4089- Öyle fāzıl 'ālim oldı ey aḥī
Aña beñzer yoğ idi 'ālim daḥı
- 4090- Zāhir ü bāṭın aña keşf oldı tām
Şer'a dā'ir biñ kitāb yazdı tamām³
- 4091- Kōdı ol bir şanduk içre cümlesin
Dir mürīde niçe direm⁴ idesin
- 4092- At bunı Ceyḥūn'a dir vardı ata
Kıyamaz anı ki ata ḥikmetā¹

¹ M. nüshasında bu beyitten sonra bir beyit daha bulunmaktadır:

Dir mübārek olmadı çün bu sefer / Var 'alāmet naḥs olunmaḥdan eşer

² alup eve girür: hemān öri tırur M.

³ M. nüshasında bu beyit iki beyit hâlinde dir:

Ol şerī'ata ta'alluk ol imām / Biñ kitāb te'līf idüp kıldı tamām

Zāhir ü bāṭın kamu keşf oldı rāz / Oldı 'andelib-i gülzār içre nāz

⁴ direm: dirsem M.

- 4093- Geldi üstāzı cevāb itdi aña
Çünki atduñ ne göründi di baña
- 4094- Ol mürīd dir görmedim bir şey ‘ayān
Bir daħı emr itdi var at sen ‘ayān²
- 4095- Vardı bir de atmadı geldi girü
Ol cevābında imām tırdı örü
- 4096- Didi var at şuya eyle himmeti
Bağ Hudā’dan ne görürsin hikmeti
- 4097- Vardı Ceyhūn’a bu dem atdı anı
İki kimse gördi kim tutdı anı
- 4098- Aluben şandugı batdılar şuya
Döndi şeyhinden yaña ıve ıve
- 4099- Gördüğinden şeyhine didi³ haber
Didi yā şeyhim bu işde var eşer
- 4100- Bu işüñ aşlını bize yād kıl
Sen bu hikmetden bizi irşād kıl
- 133a 4101- Didi az kıala taķı ‘ālim-perest
Cümle ‘ālimler ola zālīm-perest⁴
- 4102- İdeler te’līf teşānīf inşā çok
Dünyā için uhreviyye nef’i yok
- 4103- Emr-i ma’rūf nehy-i münker az kıala
Şer’-i şerīf yazmasından vazgele
- 4104- Çün Nebī ‘İsā ine gökden ‘ayān
Şer’-i Aħmed göre kim olmış nihān
- 4105- Cüst ü cū idüp gezeler ‘ālemi
Görmeyeler⁵ müteşerri’ ādemi

¹ M. nüshasında bu beyit iki beyit hâlindeyir:

Ol mürīd aldı o şandug-ı ata / Kıyamaz anı ki Ceyhūn’a ata
Al bunı elet leb-i Ceyhūn’a var / Kıl bu hizmeti bu sâ’at yürivar

² M. nüshasında bu beyit iki beyit hâlindeyir:

Bir daħı göndürdi kim var şuya at Tiz bu sâ’at var anı Ceyhūn’a kıat
Ol mürīd dir görmedim bir şey ‘ayān Ol imām dir şandugı kılduñ nihān

³ didi: virdi G.

⁴ M. nüshasında bu beyit iki beyit hâlindeyir:

Bu cihānda az kıala ‘ālim-perest / Cümle ‘ālimler ola zālīm-perest
Didi şeyhim yā oğullar bilüñüz / Güş idüp sözüm simā’ kıluñüz

⁵ Görmeyeler: Görmeye hem G.

- 4106- Hücrelerde cümle fenden ‘addi yok
Nā-yāb olmuş ol şerī‘at şanki yok¹
- 4107- Göndürüp Cebrā’īl’i Hakk mu‘teber
Vire Ceyhūn içre şandukdan haber
- 4108- Hāzret-i ‘Īsā vara ol Ceyhūn’a
Şandığı alan girü aña şuna
- 4109- Şer‘-i Ahmed oluna icrā ‘ayān
Tā olinca dek cihān āhir zamān
- 4110- Rütbe-i hāşa irişdi çün² imām
Oldı bā‘iş hizmet-i māder tamām
- 4111- Ma‘lūm oldı işte³ bundan ey püser
Vālideynūn olmasa izni eger
- 4112- Taḥṣīl-i ‘ilm-e daḥı varma oğul
Çekme künc-i hücrede zahmet fuzūl
- 4113- Līki ‘ilm-i ḥālını bilmege er
Sa‘y idüp māni‘ ola māder eger
- 4114- Farz u vācib ‘ilm-i me‘mūr menhiyāt
Taḥṣīline māni‘ olsa ümmehāt
- 4115- Āşim olur māni‘ olan bu kezin
Lāzım olur ḥātırın almaḳ ḥazīn
- 4116- Olmasa ger diñleme ey merd-hāş
‘Āşī olmaḳdan Hudā’ya ol ḥalāş
- 4117- Līki sūnnet nāfile hem müstecāb
Taḥṣīlinden hizmet-i vālid eḥab
- 133b *Vezin: Mefā‘īlün Mefā‘īlün Fe‘ūlün*
- 4118- İşit cānım saña idem hikāyet
Anaya niçe olur diñle hizmet
- 4119- İder Süfyān-ı Şevrī ol ‘azīz er
Ki bir gün Mekke’de gördümdi bir er
- 4120- Ki bir zenbīl var anuñ omuzında
Tavāf eyler o Ka‘be’yi öñümde

¹ M. nüshasında beyit iki beyit hâlindeyir:

Cümle fenlerden yazılmış anda çok / Nā-yāb olmuş ol şerī‘at şanki yok
Hücreler tolu kamu medreseler / Şad-hezārān cümle kütüb-ḥāneler

² çün: ol M.

³ işte: uşda M.

- 4121- Didim ol yigide söyle baña cān
Nedür zenbîl içinde işbu insān
- 4122- Didi bu pîre-zen hoş vālidemdür
Yedi kez böyle hacc itdirmişemdür
- 4123- Getürdüm Şām'dan öte anı yayāk
Edā kılmış mıyam hāḳḳın baña baḳ¹
- 4124- İder Süfyān-ı Şevr ey merdüm-zād
İşit idem seni Hāḳḳ rāha irşād
- 4125- Getürsen dünyānuñ öte başından
Ki yetmiş kez ola rāzı işinden
- 4126- Ki itdirsen aña beyti ṭavāfı
Ki olmaz hāḳḳına ol deñlü vāfı
- 4127- Ki bir demde iderdüñ nāle feryād
Seni ol emzürüp iderdi imdād
- 4128- Şu deñlü hāḳḳına olmaz ber-ā-ber
Ne deñlü eylesen hıẓmet ser-ā-ser
- 4129- Şerîfı kıl özün hıẓmetde dā'im
Gice gün ol rızālarında ḳā'im
- 4130- Görün Bāzîd-i Beştām raḥmetu'llāh
O buldı hıẓmet-i māderle der-gāh
- 4131- Didi pes bir gice anası aña
Şuşadım ḡāyet oḡul vir şu baña
- 4132- Getürdi tāze ter şu anda Beştām
Tutar kāse ile elinde epsem
- 134a 4133- Meger uyḳuya varmış anası hāb
Şitā-şeb ḳalur elinde şovuk āb
- 4134- Uyarmaz uyḳudan anasını çün
Uyur tā şubḫa dek anası ol dün
- 4135- Oturmaz ayak üzre oldı ḳā'im
Ki şu isteye bîdār ola nā'im²

¹ Beyit M. nüshasında iki beyit hâlinedir:

Getürdüm Şām'dan öte anı yayāk / Omuzum üstine heft-bār el-hāḳ
Edā kılmış mıyam hāḳḳın ben anuñ / Ve-illā hāḳḳı var bende ananuñ

² Bu beyitten sonra M. nüshasında bir beyit daha bulunmaktadır:

Şitā-şeb serd-berd āb-ı kāseyi ol / Tutar elde tırur tā şubḫa dek ol

- 4136- Seher bîdâr olup görür ki Beştâm
Toñup yapışmış elinde turur cām
- 4137- Olunur dañı Beştâm'dan hikāyet
Ki bir eli çolağ olmışdı bir vaqt
- 4138- Su'āl eylediler aña ne bā'ış
Olupdur bu elin fülğine bāñış
- 4139- İder bir gice yatdım māderimle
Meger yuvarlanup yatmış kolumla
- 4140- Uyarmadım anamı eyledim 'ār
Ki şāyed incine olam günāhkār
- 4141- Uyandı çün şabāñ gördüm ki ol vaqt
Kırılmış bu kolum irişmiş āfet
- 4142- Anaya hizmet iden böyle eyler
Anasın ister ol destini neyler
- 4143- Hūdā'dan hem Resūl'den soñra ey yār
Muḥabbet ataya anaya yarar
- 4144- Anañuñ hizmeti ataya tercīḥ
Dimişler iki kāt olundu taşññ
- 4145- Benī İsrā'il'üñ vaktinde zinhār
Çıkar gāfil kişi tam üzre nā-çār
- 4146- Dökülür bacadan toprak ufandı
Döküldi vālidem başına şandı
- 4147- Eyā vāñ dir anam başına toprak
Dökülüp şimdi oldum anama 'āñ
- 4148- Çü mücrim 'āşī oldum ben günāhkār
İve varmam didi ol eyleyüp 'ār
- 134b 4149- Firār itdi varup tağlara düşdi
Yedi yüz yıl 'ibādet rāha uşdı
- 4150- Bir açık yerde eylerdi 'ibādet
Ki yok zerre kadar gölgesi rāḥat
- 4151- Mürūr itdi aña çün yedi yüz yıl
Hūdā Dāvud Nebī'ye vahy ider bil¹
- 4152- Var ol 'ābid kulumla söyle zinhār
Ḥacāletden kaçup eylesün 'ār

¹ Hūdā Dāvud Nebī'ye vahy ider bil: Hūdā vahy itdi Dāvud Nebī'ye bil M.

- 4153- Yine evlere gelsün korkmasun ol
Nedāmet fikrini çok çekmesün ol
- 4154- Döküldüğü vakit ol toprak andan
Yoğ idi anası çıkmışdı evden
- 4155- Çü teblîğ itdi Dāvud mācerāyı
O sâ'at buldı derdine devāyı
- 4156- Koyup secdeye başın dir eyā Hakk
Hayâtı dilemem ben dahı muṭlak
- 4157- O dem teslīm-i rūḥ itdi o 'ābid
Kılan böyle olur nefse mücāhid
- 4158- Rızā-yı māder olmadıkça ey yār
Ṭavāf-ı Ka'be'ye sen varma zinhār
- 4159- Var idi bir yigit bir şehir içinde
Anuñ bir māderi var aña bende
- 4160- Rızā-yı māderi gözlerdi her-dem
Ki çıkmazdı sözinden zerre bir dem
- 4161- Zamīrine geçer haccuñ edāsı
Ṭavāf-ı Ka'be'nün lebbeyk şadāsı
- 4162- İder anasına bir gün beyānen
İzin vir varayım hacca 'ayānen¹
- 4163- Anası dir oğul yahşı velīkin²
İdemem gönülümü sensiz çü teskīn
- 4164- Kerem eyle beni koma yalañuz
Olur hışm-ı Hudā saña kulavuz
- 135a 4165- İşitmez vālidenüñ sözün ol ān
Silāhın kuşanur gītmege oğlan
- 4166- Görür anası³ oğlunuñ bu ḥālin
Bilür yok çāresi bu kıl ü kālūñ
- 4167- Varur bir at alur⁴ oğluna ol dem
Virür harçlık ola tā derdine em

¹ Beyit M. nüshasında üç beyit hâlinedir:

Derūnında olur 'aşkı nihānen / Gelür anasına bir gün 'ayānen
İzin vir yā ana hacca varayım / Resūl'ün ravzasına yüz süreyim
İşidince anası bu cevābı / Bu güne eyledi aña hitābı

² Anası dir oğul yahşı velīkin: İder oğlum cevābuñ yahşı līkin M.

³ Görür anası: Anası gördi G., M.

⁴ alur: M-

- 4168- Katar hüccāca dönüp andan ol ān
Koyar secdeye başın eyler efgān
- 4169- İder yā Rabbī¹ dünyāda bir oğlum
Var idi bilmedi bu müşkil hālīm²
- 4170- Anı ısmarladım yā Rabbī saña
Ki göndür sağlğ ile anı baña
- 4171- Bu resme kıldı Mevlā'ya niyāzı
Kıalır oğlı yüzinde gönli rāzı
- 4172- Giderken hācılarla şimdi ol er
Aña yārān olur tarrār³ bir er
- 4173- Alur gönün olur pes aña yoldaş
Gider birkaç gün anuñ ile pā-daş
- 4174- İder bu yigide cānım muşāhib
İdem bir söz ger olursa münāsib
- 4175- Bilürem bu arada bir kışsa yol
Yakındur Mekke'ye gāyet ile ol
- 4176- Varalım cümle yoldaşlardan öñdin
İder bu hīle-i fitneyi bī-dīn
- 4177- O zālīm mekrini bilmedi oğlan
Bu kaçdı tīz varam Ka'be'ye āsān
- 4178- Didi hoş bu sözün tā Ka'be'ye biz
Kamu hüccācdan öñdin varalım tīz
- 4179- Giderler yalañuz bu iki ādem
Varurlar bir mīşāyistāna ol dem
- 4180- Görür bir yerde vāfir lāşe insān
Bilür geleceğin başa ol oğlan
- 4181- Şorar bāğīye bu leşler ne cānım
Görince yandı şan rūh-ı revānım
- 135b 4182- İder bāğī bular benim işimdür
Bu gördüğün kamu bed-endişemdür
- 4183- Niçe senün gibileri bu dāma
Bırağup irmişemdür zevk u kāma

¹ Rabb:īRabb M.

² Bu beyitten sonra M. nüshasında bir beyit daha bulunmaktadır:
Cehālet çağıdır bilmedi kıdrim / Firāk hasreti çün oldu gādrim

³ tarrār: cerrārī M.

- 4184- Benim işim gücüm bu hiledür pes
Şoyuñ esbābuñı cümle sesüñ kes
- 4185- Kamu esvābuñı aç olğıl uryān
Ki şoñra ideyim kanına galğan
- 4186- Helāl olsun dir oğlan cümle varım
Kerem kıl kara yere dökme kanım
- 4187- Harāmī dir ki andluyam ki evvel
Alam cānın ü şoñra malın ekmel
- 4188- İder zār ile feryādı bu oğlan
İder hey bī-vefāsız işi tuğyān
- 4189- Bir oğlancuğıyam bir ananuñ kem
Aqıtma kanımı virme aña ğam
- 4190- İşitmez sözini oğlanuñ anda
Alur malın kamu hem gözi kanda
- 4191- İder oğlan niyāzım oldu saña
Biraz mühlet viresin şimdi baña
- 4192- İki rekʿat kılam bunda namāzı
İdeyim Hālīk’a ʿarz u niyāzı
- 4193- Harāmī rāzı olup viridi mühlet
Kılar anda namāzı iki rekʿat
- 4194- Varup secdeye dir Vehhāb u Hādīn
Eğışnā yā ğiyāse’l-müsteğīsīn¹
- 4195- Eyā Hayy u eyā Kayyūm u Hallāk
Baña dermān ki² oldum mādere ʿāq
- 4196- Baña dermān irişdür yā ilāhī
Ki sensin cümle mücrimler penāhı³
- 4197- Ki bir dānesiyem ananuñ ey Hāk
Meded eyle baña hoş ʿafv ile bak
- 4198- Dağı secdede iken oğlan elʿān
Gelür lebbeyk āvāzı gökden aʿyān
- 4199- Başın kaldıruben¹ toprakdan ol dem
Görür heybetlü melek mişl-i ādem

¹ “Ey dertlilere derman veren! Biz senden yardım istiyoruz.” anlamındadır.

² Baña dermān ki: Ki bī-şübhe ben M.

³ Beyit G. ve M. nüshalarında bulunmamaktadır.

- 136a 4200- Ferištehüñ elinde var çün harbe
İrer zaḥmı anuñ pes şarka ğarba
- 4201- Hudā kılmış harāmīye havāle
İder nīze ile pes pāre pāre
- 4202- İder oĝlana al bu mālđan āsān
Helāl itdi saña Hıllāk-ı Yezdān
- 4203- Kō hacı var ananuñ² ĥizmetine
Halāş olduñ du‘āsı himmetine
- 4204- Alur maṭlūbı deñlü māl-ı hāzır
Çivirür yüzini anaya nāzır
- 4205- Gelür būs eyler ananuñ ayaĝın
Hudā virür niçe haccuñ sevābın
- 4206- Kātı olmış zamān³ tebdīl ü taĝyır
İder oĝlan ata anayı ta‘zır
- 4207- Kānı ata anaya şimdi raĝbet
‘Aceb var mı iden anlara ‘izzet
- 4208- Hemān kim qalmamışdur birr-i vālid
Anuñçün oldı idlāl hep mevālid
- 4209- Ne deñlü kılsan ata anaya dād
O deñlü eyler oĝluñ saña imdād
- 4210- Peder māderlere ger didüñ acı
İder oĝluñ saña acı kelecı
- 4211- Ne kim kılduñ olara yahşı yaman
İder oĝluñ saña ol işi her-ān⁴
- 4212- Ana ‘aqlın begenmez şimdi evlād
Begenmiş kendi ‘aqlın re‘y-i efsād
- 4213- Atanuñ sözün evlād eylemez gūş
Ne tedbır itse gelmez oĝlına hoş
- 4214- Bunamışsın sözüñ resmī degil dir
İder ĥor qarşular hem⁵ daḥı ta‘zır

¹ Başın kaldıruben: Başını kaldırur M.

² var ananuñ: var sen ananuñ G.

³ zamān: cihān M.

⁴ Beyitten sonra M. nüshasında bir beyit daha bulunmaktadır:

Bu bir darb-ı meşeldür hoş ‘ayāndur / Yürür atlu oĝul peder yayandur

⁵ İder ĥor qarşular hem: Turur qarşu ider ĥōd M.

- 4215- Çağırup bir işe itse hıtabı
Buyur dimez ne var eyler cevābı
- 4216- Dögerse oğlını ger ıztırārī
İdüp terk-i diyār eyler firārı
- 136b 4217- Ögüt evlāda olmuş şimdi mekrūh
Görür fī'li-ı şenī'in diyemez tūh
- 4218- Vü ba'zı atanuñdur kabāhat
Mü'eddeb eylemez hīn-i şabāvet
- 4219- Görür fī'li-ı şenī'i eyler oğlan
Dögüp terbiyye kılmaz hāl-i şıbyān
- 4220- İşidir söyler oğlı küfri fuḥşı
Güler yüzine olmaz rüyı turşı
- 4221- Niçün terbiyye itmezsin disen ger
N'idem bir dānedür çün kıyamam dir
- 4222- Düzetmez tāze-ter tıfl-ı nihālī
Olur elbet edebsiz lā'ubālī
- 4223- Virüp mektebde itdirmez qarārı
Ne bilsün ḥaḳ kelāmı ḥaḳ civārı
- 4224- İder taṭbīḳ hevā ile fesāduñ
Bulur fürce alur göñli murāduñ
- 4225- Olur murğ-ı ṭabī'ī ḥāra pervāz
O bulmaz ma'rifet¹ gülzāra hem-rāz
- 4226- Gezer ol ḳahvede mey-ḥānelerde
Olur fikri fesād efsānelerde
- 4227- Vararak öğrenür şürb-i duḥānı
Biraz gizler peder māderden anı
- 4228- Peder māder olinca 'ilmi lāḥiḳ
İder āşikāre fī'li ḥōd² muṭābıḳ
- 4229- Çubuğın uzadır ayağın encām
Ögüt vir şimdi yüz bñ kez seḫer şām
- 4230- Aña zerre naşīhat eylemez kār
Ne bilsün 'ilm-i ḥāric ol edeb 'ār³

¹ ma'rifet: bülbul-i M.

² fī'li ḥōd: ḥōd fī'li G.

³ Beyit G, M. nüshalarında bulunmamaktadır.

- 4231- İverür harc ider aña peder māl
İtāat ide oğlum baña bir hāl
- 4232- Bu kez vuşlat bulur oğlu nigāra
Peder māder ider şimdi müdārā
- 4233- İder oğlına tefvīz her umūrı
Ki anlardur cihānda çeşm-i nūrı
- 4234- İder teslīm o kār-ḥāne tolabı
Düşünmez şöın az eyler ḥisābı
- 137a 4235- Olur baʿzı oğul ʿaqlı kemālī
İrişmez devletine hīç¹ zevālī
- 4236- Olur baʿzı veled sū-i mizācı
İdemez birbirile imtizācı
- 4237- İderler kār u kesbi şimdi² nokşān
Uyar ʿavrat sözine ṭabʿ-ı nisvān
- 4238- İder māder ile ḥātūnı dil-bāz
Hemān dir zevcine hīç şaklamaz rāz
- 4239- İder güft ü gūlardan ol fesānı
Uyar zevci aña ṭabʿ-ı zenānī
- 4240- İderler ʿarbede gāyet ḥelālūş
Atanuñ pendin ider mi oğul gūş
- 4241- İder ḥüsn-i imtizāc ol ıztırārī
Kılur gizlü göñülde inkisārı
- 4242- Döger baʿzı oğul ata anayı
Çıkarur dest ile başa belāyı
- 4243- Ḥarām bilmez ḥelāl ḥavf-ı Ḥudā yok
Dimez ata ananuñ eyliği çok
- 4244- İder bahşış ü inʿāmları nisyān
Kağar ḥizmetlerin başına her-ān
- 4245- Şerīfī kim didūñ bunca kelāmı
ʿAceb kılduñ mı ḥizmet iltizāmı
- 4246- Peder māder kılurlar saña ḥizmet
İderler her işinde saña himmet

¹ hīç: bir M.

² kār u kesbi şimdi: şimdi kār u kesbi G.

- 4247- Seni ol künc-i hücre içre her cā
İderler her işüñ evde müheyyā
- 4248- İderler haqquñā hayrī du‘āy
Bulursın Haqq’dan her derde devāy
- 4249- Seni ta‘līm-i ‘ilm-i hāl ile hoş
İdüp kılduñ şafālar cāmını nūş
- 4250- Eger biñ yıl ola ‘ömrüñ ser-ā-ser
Olamaz anlara hizmet ber-ā-ber
- 4251- Olaruñ sāyesile bunca ‘izzet
Ki görmezsın fenāda renc ü mihnet
- 137b 4252- Ne kim var bu fenā dağdağasından
Sebeb taqşır-i hizmet oldı senden
- 4253- Eger olmazsa hizmetleri noqşān
Olur ‘avn-i Hudā her kārūñ āsān
- 4254- Çıkarsın hücreye kendi işinde
Peder māder olur rızkuñ peşinde
- 4255- Saña lāzım iken anlara hizmet
Kılur anlar senüñ işinde himmet
- 4256- Olar heştād-sālde¹ pīr-i efnā
Saña himmet olardan ancaq eşnā
- 4257- Degil lāyık fenānuñ iştiğālī
Olur mı ya münāsib kıl ü kālī²
- 4258- Niçe sen olmayasın pende ‘āmil
Olur mı sözlerüñe gayrı kārīl
- 4259- Sözüñ tut soñra aç pende dehānı
Görürsın boş kelāmından ziyānı
- 4260- İdersin maḥlūqātı zemm ü gaybet
Kanı senden ata anaya hizmet
- 4261- İlāhī kıl baña tevfiķuñı yār
Ne kim dirsem kıla kendüzime kār
- 4262- Eger kavl-i muḥālīf ola şādır
Rücū‘ itmege kıl göñlümi ḥāzır

¹ heştād-sāl: heştād ü sāl E., G., M.

² Beyit G., M. nüshalarında bulunmamaktadır.

- 4263- Beni kılmaya zen-mekkâre beste
Cihânda olmayım hâtır-şikeste¹
- 4264- Ata anaya vir ʿömr-i dırâzı
Nitekim kılar anlar bu niyâzı
- 4265- Ayırma çok zamân gül yüzlerinden
Çıkarma sözlerinden izlerinden
- 4266- Rızâlardan muhâlif itme güm-râh
Dü-ʿâlem kıl hidâyet baña hem-râh
- 4267- Habîb'ün hürmetine yâ ilâhî
Bize hâll eyle müşkil iştibâhî²
- 4268- Ata anayı kıl lûtfuñla handân
Harâm it anlara tamu-yı nîrân
- 4269- Kuşûrın yaz tamâma eyle mağfûr
Cinân bâğında kıl anları mesrûr
- 4270- Esirge bu fenâ zahmetlerinden
Ayırma dü-cihân nîmetlerinden
- 4271- Bizi kıl anlara hâtır-şinâzî
Hâkîrden olalar her-demde râzî
- 138a 4272- Rızâlarile bulalım necâtı
Diyelim cân u dilden e's-şalâtı
- Kaşîde-i Hakk-ı Valideyn³**
- Vezin: Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün*
- 4273- Eyâ oğlum sözüm diñle idem seni hakk'a irşâd
Ata ana izin gözle olasın dü-cihân âdâb
- 4274- Peder mâderlerüñ hakkı hisâba gelmez ey oğlum
Pes a'lâsı kamu birrûñ ata ana ola dil-şâd
- 4275- Buyurdu Hakk Te'âla'llâh ʿibâdet eyleyüñ Hakk'a
Dağı ataya anaya idüñ eylük bulasız dâd
- 4276- Kılıñ nokşânların itmâm tevâzu' eyleyüñ ikrâm
İşâretle sözün ifhâm ki kalbi olmaya ebrâd
- 4277- Buyurdu Hakk kelâmında dimeñ ata anaya üf
Dağı sözlerine ı'râz idüp eylemeyüñ efsâd

¹ Beyit G., M. nüshalarında bulunmamaktadır.

² Beyit G., M. nüshalarında bulunmamaktadır.

³ E. 138a G. 138a M. 146b (Kasidenin ismi ve vezni üç nüshada da belirtilmemiştir.)

- 4278- O dest ü pāyı tıtmaz ger götür getir derün u ber
Aña āb-dest şuyını vir ‘ibādetde idüp imdād
- 4279- Di hem rıfķ ile güft ü gū dögüp kaçarsa kini қо
Cenāh-ı zūlli kıl sāye bu nuş u pendı kıl evrād
- 4280- Şu murğ-veş ki ol ditrer peçesine āşiyānında
Tolan pervāde dek her bir işinde olmağıl ezdād¹
- 4281- Di Rabbi’r-ḥamhümā² her-dem nitekim kıldılar merhem
Sen anlara dağı erḥam Ḥudā’dan eyle istimdād
- 138b 4282- Buyurdı pes Resūlu’llāh ola her kimde bu dört hūy
Şaçar rahmet Te‘āla’llāh vire cennetde kaçır-ābād
- 4283- Biri bu kim iderüz katl bu fi’l-i şūmı itmezsın
Ḥudā’dan eyleyüp ḥavfı o fi’li kılmaya ĩrād
- 4284- İkinci bu fesādı kıl saña bunca virelim māl
Dağı andan kıla i‘rāz Ḥudā’dan ḥavf ola ezyād
- 4285- Üçünci niçe yıl ārzū iden şey destine irse
İdüp nefsinı andan men‘ ki hıç almaya andan dād
- 4286- Vü dördünci ğazūb olsa ğazabını yuda fi’l-hāl
Alacak intikāma ol bedel ‘afv eyleye āzād³
- 4287- Buyurdı hem Resūlu’llāh ata anaya olan ‘āk
Ne deñlü Ḥālīķ’a tāt kılur āḥir yana ecsād
- 4288- Peder māderleri hoşnūd iden hoş bulısar maķşūd
Ne deñlü Ḥālīķ’a ‘işıyān ide āḥir cinān ābād
- 4289- Peder māder rızāsında rızası Ḥālīķ’uñ her-bār
Ĝazablarında anlaruñ Ḥudā’nuñ ḳahrıdur hem-zād⁴
- 139a 4290- Rivāyet olunur cennet ḳoķusın bula mü’mınler
Henüz beş yüz sene dağı olurken cennete ib‘ād
- 4291- Bulamaz ol būy-ı pāki sılayı ḳat‘ iden mü’mın
Dağı ata anaya ‘āk olup göñlün iden ebrād

¹ Beyit G., M. nüshalarında bulunmamaktadır.

² “Rabbim, o ikisine merhamet et.” anlamındadır.

³ Bu beyitten sonra M. nüshasında beş beyit daha bulunmaktadır:

Buyurdı hem Resūlu’llāh bu dört ḥaşlet ile mevşūf / Olan mü’mın için Ḥallāķ ider ḥüsn-i naẓarla şād

Pes evvelki ola bir Müslım faķīre miskīne muṭ‘ım / Ḳonuk gelse ola mükrim ğarībı eyleye irşād

İkinci merḥamet ehli ola ma‘lūla bīmāra / Dağı gözsüzlere hem-rāh şora ḥālın olup hem-zād

Üçüncü dest altında olan ḥızmetçi ya bende / Tuta ḥılm ile rıfķ ile ki maḥzūn itmeye efrād

Vü dördüncü ola müşfık peder māderlere her-dem / Du‘ālar eyleye her-bār şalāt-ı ḥamsede evrād

⁴ hem-zād: isnād M.

- 4292- Ata ana yüzine ger bağa mü'min teraḥḥumla
Ki her bakışına Ḥallāk sevāb-ı ḥacc ola mī'ād

Mebḥaṣ-i Ḥuḳūk-ı Cār¹

Vezin: Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 4293- Ey Şerīfī di naṣīḥat ḥaḳḳ-ı cār
Bilmeyen iḥvāna olsun yād-gār
- 4294- Kõnşu ḥaḳḳına buyurdi Müste'ān
“Cārī zī'l-ḳurbā”² kelāmı bil 'ayān
- 4295- Ya'nī Müslim ola kõnşı akrabā
Aña iḥsān eyle maḥşuş dir Ḥudā
- 4296- Didi bundan şõnra “ve'l-cārī'l-cünüb”³
Olmayũ ehl-i ḳarābet kõnşı ḥũb
- 4297- Eyleyũ 'izzetle aña raġbeti
Tā bulasız dü-cihānda rāḥatı
- 4298- Hem buyurdi ol Resũl-i bā-şafā
Üç kışımdur kõnşı biri akrabā
- 4299- Biri Müslim nā-ḳarābet kõnşıdur
Biri müşrik zimmi⁴ ol da kõnşıdur
- 4300- Zimmī kõnşı ḥaḳḳı birdür kıl edā
Vardur ancak ḥaḳḳ-ı çār bāy u gedā
- 4301- İki ḥaḳḳı var çü kõnşı Müslimān
Biri ḥaḳḳ-ı kõnşı bir ehl-i ĩmān
- 4302- Ol ḳarābet kõnşı ḥaḳḳı üç bilũ
Ḥaḳḳ ḳarābet ḥaḳḳ-ı ĩslām'dur kılũ
- 4303- Hem üçünci ḥaḳḳıdur ḥaḳḳ-ı civār
Kõnşı ḥaḳḳın bilũben kıl i'tibār
- 139b 4304- Ol Ḥabĩbu'llāh'a kıldılar su'āl
Kõnşı ḥaḳḳından bize söyle maḳāl

¹ E. 139a G. 139a M. 148a

² Yakın komşuya. Nisâ 4/36

³ Ve uzak komşuya. Nisâ 4/36. Ayetin meali: “Allah’a ibadet edin ve O’na hiçbir şeyi ortak koşmayın. Sonra anaya, babaya, akrabaya, yetimlere, yoksullara, akraba olan komşulara, yakın komşulara, yanında bulunan arkadaşla, yolda kalanlara, sahip olduğunuz kölelere iyilik edin. Şüphesiz Allah, kibirlenen ve övünen kimseyi sevmez.”

⁴ zimmi: kim M.

- 4305- Didi ey yārenlerim eyleñ simā^c
İtmeyün qonşı ile ğavġā nizā^c
- 4306- Maṭlūb itse vir aña qarz-ı ḥasen
Da‘vet itse var icābet ile sen
- 4307- Yardım ister senden eyle isti‘ān
Ḥasta olsa ḥālını sor her zamān
- 4308- Ger muşībet irse eyle ta‘zīye
Ol feraḥ gününde eyle tehniye
- 4309- Ḥāzır ol mevtine ger kılsa vefāt
Qonşı ḥaqqını edā it bul necāt
- 4310- Ger çıkuben ḥānesinden olsa dūr
Mālezim qonşı mühimmātını gör
- 4311- Hem ta‘ām koqusile kılma cefā
İllā göndür aña ḥişşe kıl vefā
- 4312- Eyleme yüksek bināsı üzre dār
İllā tatyīb olsa ḥātır ḥoş bu kār
- 4313- Hem buyurdi ol Resūl-i kā‘ināt
Ümmetimden eylese biri vefāt
- 4314- Olsa anuñ üç kimesne qonşısı
Rāzı olsa dahı andan hepüsi
- 4315- Yarlıġanur ol kişi bī-reyb ü şekk
Eyler istiġfār anuñçün her melek
- 4316- Ehl-i ĩmān olana üç şey nişān
Fā‘ili buldı cihānda nām u şān
- 4317- Ta‘zīm itmek konuġa aḥsen ḥalāk
Pire ‘avrat olsa virmemek ṭalāk
- 4318- Pes üçünci olsa qonşı mübtelā
Borc ile yāḥūd ire aña belā
- 4319- Ödemek borcun¹ aña olmak naşır
Qurtarup şiddetden olmak dest-gır
- 4320- Rūz-ı maḥşer ol faķır qonşı gele
Ol ġanī qonşı yaķasından ala
- 140a 4321- İde yā Rabbī fenā içre bu cār
Vüs‘ati bulmuşdı dünyā baña ṭar

¹ borcun: borcı M.

- 4322- Aç yatuben aç tıururdım¹ her seher
Cū^c elinden bulmadım bir dem zafer
- 4323- Bu tıvān-ger kōnşıya eyle su^ʔāl
Niçün olmışdı bize ol lā^ʔubāl
- 4324- Kitleyüp kapuyı eylerdi hīrām
Bizlere virmezdi bir lo^ʔkma ta^cām
- 4325- Ol tıvān-gerlere virmişdüñ ğıdā
Eylemişdüñ bizi fa^ʔkra mübtelā
- 4326- Hāk^ʔ-ı cārı eylerüz şimdi taleb
Alıvir hāk^ʔkımız ey Kādir Çalab
- 4327- İdemez ol dem ğanī anda kelām
Serzenīş birle ola rüsvā-yı ^cām
- 4328- Hem buyurdi ol Resūl-i bā-şafā
Oldı on şey mü^ʔmine sū^ʔ-i cefā
- 4329- Kendi ne^csine kişi kılma^ʔ du^cā²
Añmama^ʔ mü^ʔminleri ata ana
- 4330- Eylemek ta^clīm-i Qurān ey aḥī
Okumama^ʔ günde yüz āyet daḥı
- 4331- Mescide olma^ʔ civār-ı kurb-ı rāz
Dāḥil olup kılmama^ʔ anda namāz
- 4332- Bir kişi ide ğūristāndan mūrūr
Bir du^cā kılmaya anlara sūrūr
- 4333- Bir kişi bir şehre ire cum^ca ğün
Kılmaya cum^ca namāzını o ğün
- 4334- Gele bir ^cālim kūya ehl-i ğüre
Gelmeyüp bir men aña bir şey şora
- 4335- Almayup andan kelām-ı sükkeri
Varuben andan dōne ^cālim giri
- 4336- İki ādem oluben hem-rāh eger
Şormaya yoldaşı adın ol bir er³
- 4337- Da^cvet ide birini ger mü^ʔmin er
Da^cvetine ğitmeyüp ol çeke ser

¹ yatuben aç tıururdım: yatuben tıurur idim G.

² Kendi ne^csine kişi kılma^ʔ du^cā: Kendi ne^csi için eylemek du^cā M.

³ Şormaya yoldaşı adın ol bir er: Şormara şāḥibin adın mu^cteber M.

- 140b 4338- Zāyi¹ ide¹ ʿömrini pes rüz şeb
Ol taleb eylemeye ʿilm ü edeb
- 4339- Ola onuncı eger şebʿān bir er
Konşusu cūʿān olup göre keder
- 4340- Yedüğünden virmeye her kez taʿām
Bu fiʿiller şāhibi rüsvāy-ı ʿām
- 4341- Dir Resūlu'llāh degil mü'min yaķın
Olmaya ger konşısı andan emīn
- 4342- Ana haķķı gibidür ihķāk-ı cār
Kıl riʿāyet haķķına leyl ü nehār
- 4343- İşbu konşı haķķımı² ol Cebrāʿil
Onca didi ol Resūlu'llāh'a bil
- 4344- Ol Resūlu'llāh didi kıldım gümān
Konşu vāriş ola konşıya hemān
- 4345- Bunca var ihķāk-ı cār bil ey püser
İtme cānım konşıya zerre keder
- 4346- İncidirse konşısını³ bir kişi
Her dü-ʿālem yanışa varur işi
- 4347- Konşınıñ incinmesinden kıl hāzer
İcinür senden Resūl-i muʿteber
- 4348- İcinürse ol Hābīb-i Muştafā
İcinür Hallāk-ı ʿālem Kibriyā
- 4349- Bir kulından incinürse ol Kerīm
Müsteḥāk eyler āña nār-ı caḥīm
- 4350- Konşu aç muḥtāc iken saña aḥī
Lāyık olmaz ḥacca varmak bil daḥı
- 4351- Kıl gürisnelikden anları ḥalāş
Var ise vüsʿat kıl andan ḥacc-ı ḥāş
- Vezin: Mefāʿilün Mefāʿilün Feʿülün*
- 4352- Hikāyet diñle ey cānım birāder
Nic'olur konşı haķķını bilen er

¹ ide: idüp M.

² haķķını: haķķına G.

³ İncidirse konşısını: Konşusını incidirse M.

- 4353- Pes imdi bir vaqit İbrāhīm Edhem
Gider hacca yayak ol şāhib erḥam
- 141a 4354- Bir iki gün gider kalur yābānda
Yatur ol gice bir düş gördi anda
- 4355- Görür ḥābında ol faḥr-i cihānı
Gelür qarşusına şanki ‘ayānī
- 4356- Varur İbrāhīm istiḳbāle ol dem
Elin öpüp muşāfih itdi Edhem
- 4357- Didi kim yā Resūlu’llāh izin vir
Su’ālīm var saña andan ḥaber vir
- 4358- Buyurdi¹ Edhem’e söyle görelim
Su’ālūne cevābını virelim
- 4359- Didi kim yā Resūl-i šāh-ı ekvān
Kimüñ ḥaccı ḳabūl oldı bu ezmān
- 4360- Buyurdi pes Resūlu’llāh bu yılda
Ḳabūl olmadı pes bir ḥacc bu ilde
- 4361- Velikin Başra şehrinde bir er var
Ḳabūl oldı anuñ ḥaccı işit var
- 4362- Ḳabūl olmuş velī ḥacc itmemişdür
Şevābın bulup hacca gitmemişdür
- 4363- Daḥı ḥaccına bā‘iş ol emīnūñ
Ḳabūl eyledi ḥaccın ümmetimūñ
- 4364- Daḥı yetmiş biñ er kim vācib-i nār
Ḥalāş itdi caḥīmden Rabb-i Ğaffār
- 4365- Didi İbrāhīm ey kân-ı risālet
Anı terġīb kılsan hoş isābet
- 4366- Ne zāt-ı pāk imiş ol zāt-ı maḳbūl
Ki cümle nāsuñ olmiş² ḥaccı maḳbūl
- 4367- Ki anuñ yüzi şuyı ḥürmetine
Ola maġfūr bende ‘izzetine
- 4368- Taṭavvu‘ hacca varmaqlıḳdan āsān
Güzeldür anı görmek zāhir a‘yān

¹ Buyurdi: Didi ol M.

² cümle nāsuñ olmiş: olmiş cümle nāsuñ M.

- 4369- Dönüp andan yürür Başra'ya Edhem
Bulur ol hulk-ı pāki anda ol dem
- 4370- Didi ey dīn ulusu saña geldim
Resül-i Hakk'dan istibşara geldim
- 141b 4371- Baña söyle ne tāt kılduñ ey cān
Saña var Hakk katında bunca ihsān
- 4372- Senüñ ol hūb 'amelüñ hürmetine
Ola rahmet Muhammed ümmetine¹
- 4373- Kabül olmuş kamu hācınıñ hacı
Senüñ ol tātüñ olmuşdur hasbī
- 4374- Didi ol bende hūb hūsn-i 'amel yok
Bu cismim kaplamış tūl-i emel çok
- 4375- Velīkin var idi üç biñ fülūrum
Var idi hacca varmağa hulūşum
- 4376- Var idi bir fakīr konşı yakında
Şalāhiyyet vera^c derc olmuş anda
- 4377- Gider bir gün şabī oğlum aña cān
Kebāb itmiş görür ocağda biryān
- 4378- Bişüp biryān iyer konşı 'ıyālī
Bağar oğlum aña kalmaz mecālī
- 4379- Aña virmezler ol yidiklerinden
Ta'accüb eyler ol itdiklerinden
- 4380- Gelür me'yūs eve ol tıfl-ı maḥzūn
Şikāyet eyledi konşıdan efzūn
- 4381- Fakīr konşı ider biryān yidirmez
Bağa kaldım baña bir loğma virmez
- 4382- Anuñ uşakları gelse bize hoş
Kaçan göndürürüz me'yūs eli boş
- 4383- Baña hoş gelmedi bu konşı hālī
Ta'accüb eyleyü kıldım ḥayālī
- 4384- Varınca mescide konşıyı gördüm
Bu işüñ aşlını konşıya şordum
- 4385- Didim yā konşı sen bir zāhid ādem
Olupsın cümleñ ma'lūmı erḥam

¹ Ümmetine: hürmetine M.

- 4386- Dağı bizler iderüz saña¹ hürmet
Dağı her-bār iderüz saña izzet²
- 4387- ‘Aceb bu gelmiş oğlum ol evüne
Yiyüp et loğma virmemişsin aña
- 142a 4388- Bu iş saña degil mi ‘ayb eyā cān
İderem ben gönülde bunu pinhān
- 4389- Tebessüm eyleyü söyledi anda
Didi ey konuş ol ‘ālemde zinde
- 4390- Didi ol yidüğüm lahm-ı ğanemdür
Helāldür bize pes size harāmdur
- 4391- Biz olduk fakr-ı maḥmaşaya muhtāc
Tenāvül eylemez illā anı aç
- 4392- Çü bir lāşe budın kesdim getürdüm
Uşaklarıma anı hoş yetürdüm
- 4393- Toyuben³ cūc elinden olduk āzād
Ki yok bizlere andan ğayrı bir zād
- 4394- Kerem kıl konuş cānım eyleme zem
Gerek kılmayasın endişe-i kem
- 4395- İşitdim çünkü konuşnuñ sözini
Hayā itdim göremedim yüzini
- 4396- Başım aşup tefekkür kıldım ey cān
Didim konuş bu hālde ola elpān
- 4397- Gidem hacca ‘aceb ola mı maḥbūl
Ki ola konuş bu hāl ile maḡlūl
- 4398- Hemān üç biñ direm fülürü aldım
O sāt konuşnuñ yanına geldim
- 4399- Virüp aña didim eyle helāli
Geçen mazīdeki cūc-ı vebāli
- 4400- Meger bu ola ğufrānıma bā‘iş
Ve-illā olmadı bir fīl-i hādış
- 4401- Şerīf çün didün kıssa-i cārı
Kerem it konuşıyı kıl saña yārı

¹ iderüz saña: saña ideriz G.

² Dağı her-bār iderüz saña izzet: İderüz saña hōd her yerde izzet M.

³ Toyuben: Toyuben pes M.

- 4402- Saña kılmazsa konşı iltifâtı
Aña degdirme gaybet kîn haşâtı
- 4403- Kulağa alma fitne sözlerinden
Çivirme özüñi hoş yüzlerinden
- 4404- Kõo disün konşıdur bizden hirāsān
Dime ‘aybın aña eyleme efsān
- 142b 4405- Elinden geldügi işe siyānet
İdüp konşıya kıl her-dem ri‘āyet
- 4406- Eziyyet eylese konşıya bir men
Olur yurdı anuñ konşıya mesken
- 4407- Degil vāriş hemān konşıya gerçi
Velī yok akrabādan konşı farkı
- 4408- Gözet meyve ta‘āmdan yidüğinden
Vir uşaklara¹ eve geldüğinden
- 4409- Şadaķa fıtrayı daķı zekātı
Faķır konşıya vir bul berekātı
- 4410- Faķır konşıyı gāh gāh eyle da‘vet
Su‘āl it hālını hoş eyle ‘izzet
- 4411- Varup şor hātıruñ hasta olunca
Cenāzesile git kabre varınca
- 4412- Hediye gelse it konşıya hişşe
Dilersen def‘ ola ğam ile ğuşşa
- 4413- Dirīĝ itme ödünç akçe vü nānı
Daķı virmezden itme imtinānı
- 4414- Taşadduk ecir oldu cānım on kat
Sevāb-ı karz olupdur on sekiz kat
- 4415- Cihānda er isen ger yār-ı merdüm
Düşen işinde kıl konşıya yardım
- 4416- Emāndur el-amān itme hiyānet
Muħannet konşıda olmaz diyānet
- 4417- Nitekim hıfz idersin ‘ırz u mālın
Tut anuñ tek daķı konşı ‘ıyālin
- 4418- Çıkarsa kār u kesbe ya ğazāya
Gözet ehl ü ‘ıyālin mişl-i ṯāye

¹ uşaklara: evlādlara M.

- 4419- Görürsin ‘aybını setreyle şakla
Velī tecrībe kıl sen anı yokla
- 4420- Görürsin kōnşıda sū-i fī‘ālī
Sen ıslāḥ it kabūl itme o ḥālī
- 4421- Velīkin şāyi‘ it ol bī-namāzı
Anı redd eyle gizleme bu rāzı
- 143a 4422- Saña çokdur ziyānı bī-namāzuñ
Sen ol kōnşıya açma degme rāzuñ
- 4423- İrağ it bī-namāz kōnşıyı senden
İrağ olmazsa ırağ ol sen andan
- 4424- Eger kōnşı ola medḥe sezā-ver
Anı terğīb idegör nāsa ekşer
- 4425- Sen eyle rıfk ile şöḥbet kelāmın
Daḥı incitme seng ile kilābın
- 4426- Zamānda var idi bir kāmīl ādem
Türenür fareler evinde bir dem
- 4427- Bulur¹ çün ḥānede keşret be-ğāyet
İder ol mūş-ı vaḥşīden şikāyet
- 4428- Didiler şakla ḥānen içre gürbe
Olar kādirdür ancak ḥarbe darbe
- 4429- İder fareleri çün hirreler şayd
Ne lāzım anlar içün guşşa vü kayd
- 4430- Didi anlara ol dem ol ‘azīz er
Kediyi beslemek evde güzel ḥayr
- 4431- Kaçar fareler anuñ kōrkusundan
Varurlar kōnşınuñ evine andan
- 4432- İderler kōnşıya anlar ziyānı
Ben itmiş oluram kōnşıya anı
- 4433- Benim olmaduğım şerr işe rāzı
Niçe kōnşıya atam ol marāzı
- 4434- Benim ḥānemde kılsun baña zahmet
O kōnşılara olmasun eziyyet
- 4435- Emīn olmazsa kōnşı kōnşısından
Cenāb-ı Ḥaḳḳ ola mı rāzı andan

¹ Bulur: Olur M.

- 4436- Emîn olmaz kişinüñ hem ĩmānı
Gidermedikce dilden şekk gümānı
- 4437- Bulamaz mü'min olan bāğ-ı cennet
Kişi kōnşıya kılmadıķça izzet
- 143b 4438- Var idi şehir-i Bağdād içre bir yer¹
Olur tācir bāzar-gān anda ekşer
- 4439- Budur ʿādetleri anda olan cān
Kōmazlar yoğsul iderler bāzar-gān
- 4440- Kaçan kim biri olsa anda yoğsul
Virürler vāfir aña sīm ü zer bol
- 4441- O kōnşıdan bu Hāmid bin Kaṭṭār
Olur üç biñ direm deyne² giriftār
- 4442- Olur medyūn gelemes mescide ol
Düşer kesbe edāsı çün bula yol
- 4443- Niçün mescide gelmez deyü yārān
İderler ğaybet anı gizlü aʿyān
- 4444- Haber alurlar olmış katı medyūn
Gelür bir araya kōnşılar ol gün
- 4445- Biraz aña sīm ü zer cemʿ iderler
Tağılup yerlü yerine giderler
- 4446- Var idi bir Mecūsī adı Şemʿūn
Görür bu hālî kōnşılıķda ol gün
- 4447- Alup on biñ direm gizlüce ol ān
Bu Hāmid kōpusına geldi pinhān
- 4448- Didi vir nişfini deynüñe ey yār
Vü nişfin vir metāʿa idesin kār
- 4449- Dağı dir saña var ğāyet niyāzım
Ki açma kimseye bu sırr-ı rāzım
- 4450- Gelür ol gice hāne vardı Şemʿūn
Görür düşde Resūlu'llāh'ı ol dün
- 4451- Tebessüm eyleyü dir anda server
Sen olduñ kōnşıya hayr ile rehber

¹ yer: er M.

² deyne: borca M.

- 4452- Ḵaḇul itdi senũñ iḥṣānuñı H̱aḳḳ
Saña ben¹ geldim istibṣāra muṭlaḳ
- 4453- Bu kez Ṣemʿũn didi ey H̱aḳḳ Resũl’i
Baña telḳĩn-i ḏĩn eyle uṣũlĩ
- 144a 4454- Resũlu’llāh ider telḳĩn-i ĩmān
O ṣeb Ṣemʿũn olur anda Mũsũlmān
- 4455- Uyandı uyḳudan ol gice Ṣemʿũn
Giyer ĩslām libāsın ṭurdı ol gũn
- 4456- Ṣabāḥ mescide geldi ṣād u ḥandān
Görürler ḳonşılar olmiṣ Mũsũlmān
- 4457- H̱aber vir bize dirler cümle ey cān
Kimũñ ʿindinde olduñ sen Mũsũlmān
- 4458- Didi ḥābımda geldi ṣāh-ı server
Bu ḏĩn ĩslām’ım içũn oldu rehber
- 4459- Sebeb on biñ direm² ḳonşıya iḥṣān
Ḳılup buldum dü-ʿālem luṭf-ı Yezdān
- 4460- Öper Ṣemʿũn elin hep Mũslimānlar
Çũ ḳonşı ḥürmetin bilürler anlar
- 4461- Niçe gör ḳonşı ikrām ile ey cān
Hidāyetle olur kāfir Mũsũlmān
- 4462- Muvahḥid müʾmin olan ḳonşılar tām
İdeler birbirine ʿizz ü ikrām
- 4463- Seveler birbirin idüp muḥabbet
Niçe ḳılmaz H̱udā anlara raḥmet
- 4464- Mũnāsib var niçe dürlü ḥikāyet
İdem bir ḳaçını bunda işāret
- 4465- ʿAbdu’llāh ĩbnü Mũbārek idi bir er
Ḥaṭĩm-i Kaʿbe’de yaturken ol er
- 4466- Görür rüʾyāda faḥr-i kāʿinātı
Sürũrdan ṣanki ol buldı ḥayātı
- 4467- Didi ey ĩbn-i Mũbārek diñle esrār
Seḥerden ṭuruben ḥoṣ Baḡdād’a var

¹ ben: uṣ M.

² direm: dirhem M.

- 4468- Götür Behrām Mecūsī'ye selāmım
Di bizden aña hoşnūd kaç kelāmım
- 4469- Turuben uyğudan İbn-i Mübārek
Gider ol şehir-i Bağdād'a vararak
- 144b 4470- Kaçar ol kapuyı gūş itdi sesi
Görür kim çıkdı bir koca Mecūsī
- 4471- İder şeyh aña diñle yā kişi sen
Di kılduñ mı Hakk'a yarar işi sen
- 4472- Yakanda var mı hūb işin haber vir
Ola ol bā'is-i ğufrāna taşvīr
- 4473- Didi şeyhe cevābı anda Behrām
Cihānda kılmadım Hakk'a yarar nām
- 4474- Zifāf-şeb olunca bize halvet
Gelür āteş için anda bir 'avrat
- 4475- Biraz şey eyleyüp 'avrat bahāne
Gider gelürdi havf itdim ziyāna
- 4476- Didim bu olmaya düşmane cāsūs
İdüp baskın 'adū kılmaya maħrūs
- 4477- Düşüp hātūn peşine imtiḥānen
Varup bacasına baqdım nihānen
- 4478- Çü var uşakları bī-çāre bī-dād
İderler cū' elinden zār u feryād
- 4479- Uşaklar anasına ağlayu dir
Getürdüñ mi nevāle bize sen bir
- 4480- Kırıldık acımızdan biz bu aḥşam
'Aceb olmadı bir nān ile ikrām
- 4481- Görür hātūn susulmaz bu uşaklar
Tesellī eyleyü dir yavrucaklar
- 4482- Çü konşımız turur kāfir Mecūsī
Zifāf olmuş sürürü var 'arūsı
- 4483- Gidüp evine üç kez¹ girü geldim
Meded itmedi pes dermānda qaldım
- 4484- O kılmış ni'met ile pür evini
Bize virmez o bir nān-ı cevini

¹ evine üç kez: üç kez evine M.

- 4485- Hayā kıldım Hudā'dan ben dağı hoş
Taleb nān itmeyüp geldim eli boş
- 4486- Bu acılığ ile şabr eyleñ bu aḥşam
Virür Haḫḫ rızkımız siz oluñ epsem
- 145a 4487- Avutdı onca kıldı ḥud'asını
Keser ḥātūn uşaklarıñ sesini
- 4488- İşıtdim çünki bunca girye nālān
Turup geldim evime girü ol ān
- 4489- Tonatdım bir tabaḫ altun gümüşden
Biraz aldım ta'ām nān hem yemişden
- 4490- Gelüp ol ḥātūnuñ evine ol ān
Tabağı virdim aña hem ta'ām nān
- 4491- Didim al bu tabağı hem ta'āmı
Vü benden kıl tāleb cümle merāmı
- 4492- Didi şeyḫim beni diñle uşulı
Selām göndürdi saña Haḫḫ Resül'i
- 4493- Didi hem söylegil Behrām'a ey cān
Hudā rāzı vü ben ḥoşnūdum andan
- 4494- İşıtdi çünki bu müjdeyi Behrām
Diyüp tevḥīdi oldı ehl-i İslām
- 4495- Feraḥlıḫdan idüp cānını teslīm
İdüp 'uqbāyı dünyā ile tetmīm
- 4496- Eger ḫonşı iderse saña kemlik
Bedel kıl kemligine sen de eylik
- 4497- İmām A'zām'ı gör Nu'mān'ı ey yār
Niçesi ḫonşı ḫaḫḫını bildi hem-vār
- 4498- Var anuñ ḫonşısı bir key ziyān-kār
Çalar hem çağırur fī'l-i sāzān-dār
- 4499- İmām A'zam taḥammül eyler aña
Ki incinmeye şāyed ḫonşı baña
- 4500- Virürdi sem'ı Nu'mān'a cezāyı
Görürdi dā'imā andan ezāyı
- 4501- Meger bir gün ider bir fī'l-i noḫşān
'Asesler eyler anı ḫabs-i zindān

- 4502- Tokunmaz oldu şeyhe sâz u söz ses
Haber alur ki olmuş ol kişi habs¹
- 145b 4503- Didi yârenlerine anda Nuṣmân
Gerek taḥlîşine sa'y itmek el'ân
- 4504- Resûlu'llâh'a her geldikçe Cibrîl
İderdi konşı ḥaḳḳından ḥazer kıl
- 4505- Olalım kârımızdan biz âvâre
Varalım konşı için şehriyâre
- 4506- Gider çün bâb-ı şâha şeyḥ Nuṣmân
Şâh istikbâle geldi şeyhe ol ân
- 4507- Tütüp destin çıkardı taḥta ta'zîm
İder in'âm ile iḥsân-ı tekrîm²
- 4508- Su'âl eyler aña bu kez ḥalîfe
Eyâ şeyḥim 'aceb geldüñ ne işe
- 4509- Olur teşrîfe bâ'is madde elbet
Kudûmüñ bizlere iḳbâl u devlet
- 4510- Didi şâhım bizim bir konşıyı pes
'Asesler eylemiş zindân ile habs
- 4511- Anuñ taḥlîşi için geldim ey şâh
Âzâd eyle anı kıl bize hem-râh
- 4512- İdinçe şâh imānuñ sözini güş
Ne ḥâcet didi gelmek anuñçün hoş
- 4513- İdeydüñ bir ḥaber hoş bize irsâl
Âzâd eyler idik biz anı fi'l-ḥâl
- 4514- Çü geldüñ onca iş için bize sen
Âzâd olsun ne kim var ehl-i zindân
- 4515- Du'âlar eyleyü şeyḥ anda şâha
Alup geldi yigidi düşdi râha
- 4516- Didi kim ey yigit aña şıyânet
Bu konşı ḥaḳḳı oldu mı ri'âyet
- 4517- Didi ey seyyid-i Mevlâ-yı şeyḥim
Senüñ ḥaḳḳında çokdur cürm ü 'aybım

¹ ki: kim M.; kişi: gice G. yigit M.

² in'âm ile: in'âm u M.; iḥsân-ı: iḥsân ile M.

- 4518- Kāmu sū³-kārıma estağfiru'llāh
Helāl eyle kāmısin baña li'llāh
- 4519- Edeb birle o şeyhüñ destini būs
İdüp buldı cihānda ʿār u nāmūs
- 146a 4520- Gider gelür iderdi şeyhe hizmet
Olur gavvāş-ı baħr-i ʿilm ü hikmet
- 4521- Münāsib muhtaşar var bir hikāyet
Hasan Başrī ider bir er ziyāret
- 4522- Uyur kuşluk zamānı gördi şeyhi
Suʿāl eyler nedendür şimdi uyhu
- 4523- Didi şeyh ʿādetimdür nevm-i kuşluk
Gicelerde baña yok uyhu çokluk
- 4524- Suʿāl eyler degil mi saña bed-kār
Uyumağ gündüz olmağ gice bīdār
- 4525- İder var kuşınıñ bir kazı lağ lağ
İder beni uyutmaz şubha dek çağ¹
- 4526- Turup kuşıya varup söyler ol er
Senüñ kazından olmış kuşu mużtar
- 4527- Uyutmaz dir Hasan Başrī beni kaz
İder² lağ lağ ile şubha dek iķāz
- 4528- Kesüp ol kazı eyler kuşu biryān
Gelüp dir şeyhe kaz hālını efsān
- 4529- Hasan dir kuşıdan Hağğ ola rāzı
Riʿāyet birle refʿ itmiş o kazı
- 4530- Bize hoş gelmedi sizden bu hizmet
Bizim çün yok o kuşıya riʿāyet
- 4531- İderdik kuşıya şabr ile ihsān
Çü kılduñ rāzımız kuşıya efsān
- 4532- Bizi menʿ eyledüñ ecr-i cezālden
Düşürdüñ araya bu kāl u kılden
- 4533- Şerīf diñledüñ mi hağğ-ı cārı
İdersin şabr ile bu iftiħārı

¹ Didi var kuşınıñ bir kazı efrād / İder lağ lağ uyutmaz beni ol bağ M. (bağ: Kaz, ördek.)

² İder: Öter M.

- 4534- Kānāʿat sende yok şabr u taḥammül
İdersin ğaybet ile şabr-ı mechül
- 4535- Hudāya kıl bizi konşı-yı ıslāh
Olalım konşı eʿāline meddāh
- 146b 4536- Bulalım ḥüsn-i ḥāl ile vefātı
Diyelim cān u dilden eʿş-şalātı
- Kaşide-i Haḳḳ-ı Cār¹**
- Vezin: Müfteʿilün Fāʿilün Müfteʿilün Fāʿilün*
- 4537- Tüt sözimi ey püser diñle cānım haḳḳ-ı cār
Olma oğul semʿ-i ker konşıyı it saña yār
- 4538- Konşuya kıl ʿizzeti uluya² kıl ḥizmeti
İster isen devleti itme göñül tār u mār
- 4539- Konşuya eylik şanan ancak odur Müslimān
İtme sūʿ-i zan yaman yükleme arḳaña bār
- 4540- Konşuya eylik iden cennete oldur giden
Ya konşıyı inciden niçesi bulmaya zār
- 4541- Konşuyı tüt cān ile olasın ĩmān ile
Bağ aña iḥsān ile saña bu hoş ola kār
- 4542- Konşuya hem-rāh olan iki cihān şāh olan
Konşudan ikrāh olan Haḳḳ'a niçe ola yār
- 4543- Konşuya it eyliği kaçma yüze kemligi
İtme buğuz kınligi ḳabrüñi eyleme tar
- 4544- Konşuya itme ḥased ḥacetini itme red
Görme faḳīrleri bed tā olasın nām-dār
- 4545- Cān gibi şor ḥālını gözleyegör mālını
Hıfz it ehl ʿıyālını çekmeyeler ıztırār
- 4546- Ger saña muḥtāc ise nān vir aña aç ise
Nerm di acı dise ḳılma sözüñ üstüvār
- 4547- ʿAybını luṭf ile yu ḳılma ḥased kārı ḳo
Olma aña tırş-rū gül yüzine ḳılma ʿār
- 4548- Dime her acı kelām tā olasın müstedām
Zıkr idüp her şubḥ şām dīḳ konuş itme firār³

¹ E. 146b G. 146b M. 156b (Kasidenin vezni son beyitte belirtilmiştir.)

² uluya: dā'imā M.

³ dīḳ konuş itme firār: görmeden itme firār M.

- 4549- Sözümi tut mengüş it Hakk’a yarar bir iş it
Toğrusı bu sen işit fakrını kıl iftiḥār
- 4550- Kõşıya ol ḥayr-ḥāh olmaya ‘ömrün tebāh
İster isen ‘izz ü cāh ḥatırını şor aña var
- 4551- Kõşıya ol ğam-güsār ḥüznini kıl tār u mār
Hem-dem oluñ aña yār yeg ola ‘ırz u vaḳār
- 147a 4552- Kemlik ile itme yād incinecek koma ad
Olmayasın nā-murād yaḳma göñül içre nār
- 4553- Bu Şerīf kemteri sözini kıl rehberi
Gezme oğul serserī ‘ömrüne itme zarār
- 4554- Müfte‘ilün Fā‘ilün Müfte‘ilün Fā‘ilün
Kırma göñül şışesin itmeyeler inkisār
- Mebḥaṣ-i Hukūku’l-Akrabā¹**
- Vezin: Mefā‘ilün Mefā‘ilün Fe‘ülün*
- 4555- Şerīf mālezimden eyledün pend
Zevi’l-erḥam ḥukūkun di şeker-ḳand
- 4556- Buyurdi Ḥālik u Vehhāb u Hādī
Zevi’l-ḳurbā ile eyledi² yādı
- 4557- Atanuñ ananuñ ḥaḳḳın ri‘āyet
İdüp andan bilün ḥaḳḳ-ı ḳarābet
- 4558- Ḳarābet iki dürlü biri maḥrem
İkinci hem nikāḥ ıssı nā-maḥrem
- 4559- Ḳarābetde ḳarībe müşfik ol cān
Daḥı andan ba‘ide eyle iḥsān
- 4560- Zī-maḥrem oldısa miskīn ü efḳar
Olup kesbinde ‘āciz ḥālī muzṭar
- 4561- Gözetmek oldı vācib saña ey yār
Su‘āl it ḥālını eylemegil ‘ār
- 4562- Şıla-i rahmi kıl itme bahāne
Getürme ‘özü-i envā‘ı dehāna
- 4563- Şılayı ḳat‘ hemān dūr-ı cināndur
Daḥı “ḥubbü’l-vaṭān mine’l-İmān”³ dur

¹ E. 147a G. 147a M. 157a

² eyledi: M.-

³ “Vatan sevgisi imandandır.” Hadisi iktibas edilmiştir.

- 4564- Eger olduñsa ma‘lûl dahı ma‘zûr
Selâmın mektûbun eyleme ma‘şûr
- 4565- Şıla-i rahm kılmak hûb dimişler
Tezîdü’l-‘ömr keşîrû’r-rızk dimişler
- 4566- Buyurdı ol Resûlu’llâh beşâret
Şıla-i rahm iden kavme işâret
- 4567- Ki üç kimse olur sâye-i ‘arşda
Halâ’îk olduğı demde güneşde
- 147b 4568- Biri zevci ölüp kıla tûl ‘avrat
Nazâr ide yetimlere ol ‘avrat
- 4569- Ere varmaz yetîme şefkati çün
Ki bâliğ olmadıkça himmeti çün
- 4570- İkinci ol helâlden ide in‘âm
Yetîme miskîne efkara¹ it‘âm
- 4571- Üçünci kavmini şıla iden er
Fakîr kavmine viren ol sîm ü zer
- 4572- İmâm-ı Kerhî’den diñle hikâyet
Müdâmî kavmüñi eyle ziyâret
- 4573- Didi bir konşı var idi civârda
Anuñ tek yog idi fâsık diyârda
- 4574- Velîkin cum‘adan cum‘aya her-bâr
Şıla-i kavme eyler idi² ısrâr
- 4575- Vefât idüp fenâdan göçdüğü ân³
Görtürüp kabre koduk anı yârân⁴
- 4576- O gice vâkı‘amda gördüm anı
Ki nûra garķ olunmış cism ü cânı
- 4577- Giyinmiş nûr libâsları özünde
Kerâmet nûrı berķ urmış yüzinde
- 4578- Elinde var ‘alem anlar yürürler
Hem âyât-ı “ülû’l-erhâm”⁵ okurlar⁶

¹ efkara: eyleye M.

² kavme eyler idi: kavm iderdi dâ‘im M.

³ göçdüğü ân: göçdi ol er M.

⁴ anı yârân: anı rehber M.

⁵ Akriba olanlar. Enfâl 8/75, Ahzab 33/6.

⁶ Hem âyât-ı “ülû’l-erhâm” okurlar: ‘Ulû’l-erham âyâtını okurlar M.

- 4579- Beni gördi gözi tuş oldu baña
Bakınca hoş suʿāl itdim ben aña
- 4580- Didim ey şāhib-i devlet kerāmet
Neden oldu saña emn ü selāmet
- 4581- Dağı kimdür senüñle bu cemāʿat
Oğurlar “āti zıʿl-ķurbā”dan¹ āyet
- 4582- Didi bu sancak altında ne kim var
Giderüz ol bihişte cümle yek-pār
- 4583- Bulardur eyleyen şıla-i erhām
Ki bulduk şıla-i raḥīm² ile ikrām
- 148a 4584- Dağı vardur rivāyet bir münāsib
Olagör akrabā ḥālin muḥāsib
- 4585- Ḥudā kim Ḳārūn’a ķahr eyledi kem
Çü yutdı yer zeheb itmedi merhem
- 4586- Yer altına gider her gün boyunca
İşit luḡ-ı Kerīm’i oldu niçe
- 4587- Şu balık Yūnus’ı kim kıldı tuʿme
Ḥuda emr ile kıldı anı loķma
- 4588- İderken baṭn-ı ḥūt tesbīḥ fiʿl-yemm
Bu tesbīḥden işitdi Ḳārūn ol dem
- 4589- Çağırur Yūnus’a Ḳārūn pes ol ān
Ne ādemsin idersin zār u giryān
- 4590- Cevāb eyler o dem ol şāhib-i ḥūt
Benem Yūnus ki balık eyledi ķūt
- 4591- Didi Ḳārūn saña idem suʿālī
ʿAmmim oğlu Kelīm’üñ niçe ḥālī
- 4592- Çü Ḳārūn ķavmini kıldı tefāḥḥūş
Yer altında añup kıldı tecessūs
- 4593- Emr kıldı Ḥudā-yı lem-yezel ol
Melege kim müʿekkel ḥasf idi ol
- 4594- Anı terk eyle olduğı yerinden
Şıla-raḥm itdi ol zīr ü zemīnden

¹ Akrobaya ver. İsrâ 17/26. Ayetin meali: “Akrobaya, yoksula ve yolda kalmışa hakkını ver. Bununla beraber malını saçıp savurma.”

² şıla-i raḥīm: şıla-i erḥāmla M.

- 4595- Añup kavmini kıldı şıla-i raħm
Aña ħasf-ı zemīnden irmesün zaħm
- 4596- Kelīm'im Mūsā'yı zıkr itmese ol
Bulur her gün boyınca tamuya yol
- 4597- İştüñ ey birāder bu rumūzdan
Şıla-ı raħmi atma sen omuzdan
- Vezin: fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün*
- 4598- Var idi şehir-i Ħorāsān'da bir er
Hicret idüp Mekke'ye geldi meger
- 148b 4599- Şālīḥ ü kāmīl ü taqvā ehli zāt
Mevcūd olmış anda hep aḥsen-şıfāt¹
- 4600- Her sene gelen ġarīb ḥācılara
İ'zāz ikrām eyler idi anlara
- 4601- Pes emānet ḳosalar alur idi
Şāḥibi gelüp temīz bulur idi
- 4602- Bir ḥoca geldi aña devletlū er
Ḳodı vāfir māl emānet sīm ü zer
- 4603- Şāḥib-i zer gitdi ol dem işine
Düşdi zāhid ḥıfz-ı māl teşvīşine
- 4604- Bu işi a'yaline kıldı nihān
Olmaya kim ideler mālā ziyān
- 4605- Ḳazdı bir ḳuy eyledi mālī sitār
Az zamānda oldu ol zāhid bī-mār
- 4606- Göçdi dünyādan vefāt itdi ḥoca
Geldi māl ıssı şorur mālī niçe
- 4607- Dir oğulları o mālī bilmeyüz²
Ḥaḳḳ 'alīmdür ki ihānet ḳılmayuz³
- 4608- Şāḥib-i māl bildi anlar şıdḳını
Bilseler ketm eylemezler ḥaḳḳını
- 4609- Pes taḥayyürde ḳalup bilmez n'ide
Vardı bir 'ālīme tā imdād ide

¹ aḥsen-şıfāt: ḥüsn-i şıfāt M.

² bilmeyüz: bilmezüz M.

³ ḳılmayuz: ḳılmazuz M.

- 4610- Didi ol ʿālime ey şāhib-i kerem
Var saña bir hācetim müşkil idem¹
- 4611- Birine virdim biraz māl ʿāriyet
Olmış anuñ menzīli² çün āhīret
- 4612- Hüsni-ı zannım var idi gāyet aña
Kim hıyānet eylemezdi ol baña
- 4613- Hoş kerāmet ehli bilürdüm anı
Gizlū virdim tutmadım şāhid cānı
- 4614- Didi ʿālim hoş simā³ eyle baña
Çün saʿādet ehli zannuñ var aña
- 4615- Nısf-ı leyl olunca hoş turgıl ʿayān
Āb-ı zemzem çāhına vargıl hemān
- 149a 4616- Çün bulursın Kaʿbe'yi hāli o dem
Yeddi kerre hoş tavāf eyle dedem
- 4617- Kıl iki rekʿat namāz eyle duʿā
Ol leb-i zemzeme var eyle şadā
- 4618- Pes nidā it di fülān ibn-i fülān
Nirde hıfz itdūñ di emānet alan
- 4619- Ol virür elbet saña anda cevāb
Dinle sözüm yā kişi budur şavāb
- 4620- İtdi ʿālim didügi gibi ol er
Gelmedi aşlā şadādan bir eser
- 4621- Bir dağı vardı o ʿālim yanına
Bulmağa çāre emānet mālına⁴
- 4622- Didi ʿālim ittifākī ol ere
Var vilāyet-i Yemen'de bir dere
- 4623- Dirler anda tamu ehli rūhları
Oluben eyler teneffüs cānları
- 4624- Zāhirā olmuş aña tamu maḳām
Var çağır aña bulasın hoş merām
- 4625- Vardı andan ol yere kıldı nidā
Geldi pes lebbeyk āvāz ol dem şadā

¹ idem: merām M.

² Olmuş anuñ menzīli: Menzīli olmuş anuñ M.

³ ʿālim hoş simā: ʿol ʿālim simā M.

⁴ Bulmağa çāre emānet mālına: Hubb-ı mālī kār kılmış cānına M.

- 4626- Korkdı ol demde şadādan bu¹ kişi
Heybetinden çekdi vāfir teşvīři
- 4627- Bir dahı aña çağırup dir ‘azīz
Ne sebebden irdüñüz tamuya siz
- 4628- Sen hū dünyāda idüñ ehl-i seḥā
Hem ‘ibādet ehli hem şāhib vefā
- 4629- Ne sebep oldı saña tamu maḳām
Söyle baña aşlını sen ey hümām
- 4630- Didi ol zāhid beni diñle ‘ayān
Hicret itdim Mekke’ye oldum revān
- 4631- Var idi ḳavmim Ḥorāsān’da e yār
Şıla-i rahm itmedim iş oldı zār
- 4632- Vāḥidü’l-Ḳahhār ‘itāb itdi baña
Varmaduñ sen uşda ḳavminden yaña
- 149b 4633- Ḥubb-ı ḳavmi eyledim dilden uzak
Ol sebebden meskenim oldı tuzak
- 4634- Girü kıldı bir dahı aña şadā
N’itdün ol māl-ı emānet ḳıl edā
- 4635- Ol didi çekme emānetden keder
Çünki kıldım ol hıyānetden ḥazer
- 4636- Ḳazıyup evde ḳuyu kıldım² nihān
Var emānetini al bu dem hemān
- 4637- ‘Avdet idüp oradan girüye tīz
Buldı yerinde emānetin temīz
- 4638- Diñledün ey mensī-i ḳavm ḳışşayı
Sen gerekdür kim alasın ḥişşeyi
- 4639- Olmısın zengīn idersin şıla ‘ār
Ḳorḳaram kim bulasın ār ile zār
- 4640- Şıla-i erḥāmda vardur on ḥişāl
Rāzı olur evvelā ol Zü’l-Celāl
- 4641- Hem sürür idḥāl ider mü’minlere
Efḍal a‘māl oldı bu Müslimlere

¹ bu: ol M.

² evde ḳuyu kıldım: ḳuy evde kıldımdı M.

- 4642- Hem ferîştehler bulur gâyet sürûr
İki hasret birbirile görüşür
- 4643- İde mü'minler aña gökçek du'â
Kim ki görüp kavuşur ol dem aña
- 4644- Hasretine iricek mü'min o dem
İblîsüñ gönli olur pür-ğuşsa gam
- 4645- Hem olur rızkı berekâtı ziyâd
Uzanur 'ömri olur hoş ber-murâd
- 4646- Sevinür kabır içre mevtâ şâd olur
Şıla-i rahm ile anlar yâd olur
- 4647- Hem olur anda mürüvvet izdiyâd
İdeler hem mevtini hayr ile yâd
- 4648- Ey Şerîfî oldı şimdi bir zamân
Akrabâlar görünür 'akreb hemân
- 4649- Buğz u kîn virmiş araya iftirâk
Şıla-i rahm eylemek olmuş ırâk
- 150a 4650- Birbirine akrabâ olmuş 'adû
Zemm ider birbirlerini rû-be-rû
- 4651- Añmaz olmuş birbirinüñ eyligin
Şâyî' eyler halka ancak kemligin
- 4652- Sevmez oldı akrabâ a'lásını
'Âr ider görmeklige ednâsını
- 4653- Olsa devlet ehli konşu akrabâ
İstemez dostı giye hil'at 'abâ
- 4654- Akrabâdan görse çâha uğramış
Aña darb pâyını hâzırlamış
- 4655- Zî-ķarâbet ehli olsa karnı aç
Ol tüvân-ger akrabâ itmez 'ilâç
- 4656- Teklîf-i hizmetle her-dem zâr ider
Akrabâm dimege aña 'âr ider
- 4657- Olsa öz kardaş aña dâder haķır
Ėayrıları deñlü olmaz dest-gîr
- 4658- Ba'zı a'yân mes papuç çizme giyer
Ėardaşınüñ çarık ayağın kıyar¹

¹ kıyar: şıķar M.

- 4659- Giymiş ol fâhîr¹ semûr kâbüť-bîniş
Kardaşınıñ boynına hîzmet her iş
- 4660- Baʿzı kardaş māl içün dünyā içün
İçmek ister kardaşı kanın niçün
- 4661- Şimdi kem kardaşlaruñ efsānesi
Oldı bu āhîr zamān nişānesi
- 4662- Birbirin döger² söger kardaş yaman
Kalmamış kardaş şefāʿati ʿayān
- 4663- ʿArbede ile gelür ʿömri geçer
Şuğl-i dünyā ile uhrāya göçer
- 4664- Bir dahı saña naşîhat ey püser
Eyle kız kardaşuñ āhından hāzer
- 4665- Yevm-i mahşer ol şırāt üzre biri
Ditreyü turur varamaz ileri
- 150b 4666- Arkasında var günāhı çok katı
Ol şırātı geçmege yok tākati
- 4667- Ol ciger küşesi oğlı yanına
Varuben bakmaz atanuñ hāline³
- 4668- Çağırur ol demde aña yā oğul
Bu günāhımdan biraz alıkoğul
- 4669- Ben degilmiyem saña müşfik peder
İstemezdim saña kem zerre kadar
- 4670- Çok cefālar çekmişem senüñ içün
Bakmaduñ sen yüzüme bundan niçün
- 4671- Tutmuş idim ben seni cāndan ʿazîz
Ne ʿaceb bunda baña bakmayasız
- 4672- Dönüben oğlı ider ey ata cān
Var günāhımdan benim haml-i girān
- 4673- Yok bugün ataya oğlundan meded
Ol birağup eyleye⁴ atayı red

¹ fâhîr: kemhā M.

² döger: döğüp M.

³ Varuben bakmaz atanuñ: Geldi geçdi bakmaz ata M.

⁴ Eyleye: eyledi M.

- 4674- Kāla maḥzūn bilmez ol n'idesini
Görür ol demde ata anasını¹
- 4675- Eyleye² anlara feryād u fiḡān
İder ol ata anaya el-amān
- 4676- İtmeyüñ beni şırāṭ üstünde red
Aluben cürmüm biraz eyleñ meded
- 4677- Siz beni anda severdüñiz cān ile
Ben iderdim ḥizmeti iḥsān ile
- 4678- Lāyık olan bu durur size hemīn
Baña imdād eylesiz bu demīn
- 4679- İdeler anda cevābı yā oḡul
İtdüğini bulıardur bunda kıl
- 4680- Olmışuz ālūde işyān cürmümüz
Var bizim senden ziyāde derdimiz
- 4681- Kılmayalar anda zerre iltifāt
Göre bu kez öz karındaşını zāt
- 4682- Çağırur kardaş deyü eyler şadā
Eylemez bir dem cevābını edā
- 151a 4683- Ol daḡı düşmiş günāhı kaydına
Girü bakmaz kardaşınıñ³ derdine
- 4684- Gördi bu kez kız karındaşı gelür
Kardaşını göricek elin alur
- 4685- Niçesin dir ey karındaşım benim
Ditreyü gördüm seni yandı cānım
- 4686- Ġālibā çokdur günāhuñ key şaḡıl
Olmısın işbu şırāṭ üzre sefīl
- 4687- Dir⁴ günāhın alayım arḡama ben
Sen öñümce yürü rāḡat gidesin
- 4688- Pes ḥiṭāb ide Cenāb-ı Kibriyā
İküñüz daḡı oluñ 'afva sezā
- 4689- Yarlıḡadım eyledim 'afv cürmüñüz
İküñüz daḡı cināna varuñız

¹ Görür ol demde ata anasını: Gördi gider atası anasını M.

² Eyleye: Eyledi M.

³ kardaşınıñ : düşmüş ancak M.

⁴ Dir: Vir M.

- 4690- Diñledüñ hoş âhîretde şefkatin
Olmasun kız kardaşından nefretüñ
- 4691- Şimdi kız kardaşuñ kıl izzeti
Nitekim ol saña eyler hizmet¹
- 4692- Bil cihānda anlaruñ kadrin refi^c
Âhîretde olalar saña şeff^c
- 4693- İncidirsen bunda sen kız kardaşın
Âhîretde yanışa varur işüñ
- 4694- Gālib olmuş duğtere her-dem gulām
Kardaşuñ hizmet eyler şubh şām²
- 4695- Kardaşına incinecek söz dimez
Dögse kaçsa karşılamaz gam yimez
- 4696- Bacıların hizmet çok kardaşa
Kadrini bil al duāsın çok yaşa
- 4697- Al dağ³ gönlüñ zevi'l-erhāmlarūñ
Bā-ğuşūş bibilerūñ hālalarūñ
- 4698- Kaṭ^c-ı rahm idüp olardan kesme pāy
Olayım dirsən iki ʿālemde bāy
- 4699- Zī-karābetlere eylik kıl müdām
İdelim dā'im şalāt ile selām

151b

Kaşide-i Zevi'l-Erhām⁴*Vezin: Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün*

- 4700- Şerīf di karābetden okı baḡs-ı zevi'l-erhām
Özin kesme ziyāretten okı baḡs-i zevi'l-erhām
- 4701- Karābet bil Hakk'a kurbet bulup görmeyesin küdret
Dilersen dü-cihān devlet okı baḡs-i zevi'l-erhām
- 4702- Niçeler bildiler kadri dü-ʿālem buldılar şadri
Olam dirsən cinān bedri okı baḡs-i zevi'l-erhām
- 4703- Niçeler bilmedi nesli nedür fer'i nedür aşlı
Ara her bābı her faşlı okı baḡs-i zevi'l-erhām

¹ hizmeti: hürmeti M.² şubh şām: şubh u şām M.³ dağ: oğul M.⁴ E. 151b G. 151b M. 162a

- 4704- Ne ʿizzetdür ne devlet baş ola duhter veyā kardaş
İdüp haqqı karābet fāş oķı baħs-i zevi'l-erhām
- 4705- Göñül yıkmak kabāhatdür rezāletdür hasāsetdür
Unutma saña zilletdür oķı baħs-i zevi'l-erhām
- 4706- Giderken ğurbet-i zāra düşerken derd ü efkāra
Olurken baʿzı āvāre oķı baħs-i zevi'l-erhām
- 4707- Gel ey şāhib-i devlet māl dilersen ʿizz ü tāk iķbāl¹
Şıla-i raħme göñlüñ şal oķı baħs-i zevi'l-erhām²
- 152a 4708- Ne ıssı cemʿ-i mālından ne hāşıl kesb ü kārından
Bilürsin ʿilm-i hālinden oķı baħs-i zevi'l-erhām
- 4709- Qalursan ğurbet illerde yaķarsan şemʿi dillerde
Gezerken taĝda billerde oķı baħs-i zevi'l-erhām
- 4710- Kūdūret dām ile bende olurken hasret efgende
Dil-i maħzūn idüp ħande oķı baħs-i zevi'l-erhām
- 4711- Gel ey ğam derd ile bī-mār şıla-i raħm kıl ezkār
Unutma eyleme inkār oķı baħs-i zevi'l-erhām
- 4712- Zevi'l-ķurbā ile yārān olanlar buldılar dermān
Şeb ü rüz³ māh u sāl her-ān oķı baħs-i zevi'l-erhām
- 4713- Zamān şimdi ʿacāyibdür aķārib ke'l-aķāribdür
Bu bir emr-i ğarāyibdür oķı baħs-i zevi'l-erhām
- 4714- Ol imdi fikr-i mevt ile geķürme zikri fevt ile
Şerīfī ħüsn-i şavt ile oķı baħs-i zevi'l-erhām
- Mebħas-i Haqq-ı Zevceyn⁴**
- Vezin: Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün*
- 4715- Ey Şerīfī haqq-ı zevceyni ĩrād
Eyleyegör çün naşihatdur⁵ murād
- 4716- Ekşerī nās olmuş anda bī-ħaber
Söyle sen belki işābetdür eşer
- 152b 4717- Erlerüñ ʿavratlara haqqı nedür
ʿAvratuñ er üzre haqqı niçedür

¹ Gel ey şāhib-i devlet māl dilersen ʿizz ü tāk iķbāl: Gel ey devlet-perest māl şıla-i raħm kıl her sāl M.

² Şıla-i raħme göñlüñ şal oķı baħs-i zevi'l-erhām: Dilersen ʿizz ü tāk iķbāl oķı baħs-i zevi'l-erhām M.

³ Şeb ü rüz: Gice gün M.

⁴ E. 152a G. 152a M. 163a

⁵ naşihatdur: naşihatden G.

- 4718- Söyleyüp anları eyle āşikār
Cümleden elzem ehem ol yād-gār
- 4719- Zābiṭidür er kişi hātūnlaruñ
‘Aklı nākış olduğı çün anlaruñ
- 4720- Nefsi toköz ‘aklı bir hātūnlaruñ
‘Aklı toköz nefsi birdür erleruñ
- 4721- Tafḍīl itdi ol sebeb Haḫḫ erleri¹
Nākış itdi niçe şeyde zenleri²
- 4722- Az olur anlaruñ ‘aql u mürveti
Hayra niyyetleri daḫı kuvveti
- 4723- Ata biñmek hem oḫ atmaḫ zende az
Yazu yazmaḫ olmaz anlarda dırāz
- 4724- ‘Ālim ü ġāzī ḫatīb olmaz imām
Hem nebī olmaz nisādan ey hümām
- 4725- İtikāf hem tekbīr ü teşrīḫ kıṣāṣ
Hem şehādetle ḫudūd naḫṣ-ı mīrās
- 4726- Az olur zende velāyet rütbesi
Oldı noḫṣān cümle erden ḫışsesi
- 4727- Çünki muḫtāc oldı her-dem erlere
Gel muḫayyid olalım biz anlara
- 4728- Ey birāder zenlere sen ḫākim ol
Çıkmaya sūḳa izinsiz dā’im ol
- 4729- Eyledi zābiṭ seni anlara Haḫḫ
Kıl siyāset ‘örf ile ‘adl ile baḫ
- 4730- Serbesiyyet oldı zenler üzre er
Erligi başa çıkar eyle nazar
- 4731- Evvelā kıl va’z u nuṣḫı itme ‘ār
Tā ki bile emr ü nehy-i Kird-gār
- 4732- ‘İlm-i ḫālī ta’līm itdükde añā
Ger iṭā’at eylemez olsa saña
- 4733- Cā’iz oldı şimdi dögmek ol zeni
Tā ki zābiṭ olduğıñ bile seni

¹ erleri: anları M.

² zenleri: cānları M.

- 153a 4734- Rıfķ ile dögmek gerekdür let ile
Yok cevāz dögmek dumür ālet ile
- 4735- Dögdüğün gün söyleme ‘avrat ile
Ya meger söylede zen minnet ile
- 4736- Key şaķın küfr ile aña sögmege
Çār-nesne¹ bā‘iṣ oldu dögmeye
- 4737- Düzenüp kuşanmaya zevcine ger
Gayrılar görmek için giye meger
- 4738- Er yatağa gel deyü² teklīf ide
Zen ‘özürsüz teklīfini red ide
- 4739- Hem döge ‘avrat olursa bī-namāz
Zen çıkuben gezse çarşuda dırāz
- 4740- Dögmek ile ger iṭā‘at ide zen
Ol geçen işleri yüze kaçma sen
- 4741- Kalb ile eyle muhabbet deyü er
Dögmek olmaz ‘avratını ey püser
- 4742- ‘Avratını kim döger suçsuz ‘ayān
Haşmıyam dir ol Resūl-i Müste‘ān
- 4743- Hem şol ‘avrat kim zinādan ‘ārīdūr
Kim sögerse la‘net iden Bārī’dür
- 4744- Merd olan ‘avratlarını zabṭ ider
Dögüben kaçır eger sūka gider
- 4745- Çıksa çarşuya izinsiz erinün
Virse izni yāḥū zevci ol zenün³
- 4746- Gitdügi yerden gelince evine
La‘net iderler melekler ol zene
- 4747- Yeddi yerde cā‘iz oldu çıkması
Zevci izni virüp aña gitmesi
- 4748- Evvelā ata anayı görmege
Hasta olsa ḥāllerinden şormağa
- 4749- Ta‘ziye tehniye için anları
Hem ziyāret itmege mahremleri

¹ çār-nesne: çār u nesne E., G., M.

² yatağa gel deyü: cimā‘ itmeklige M.

³ Zenün: erün M.

- 4750- Hem ola ğassāle-i zen meyyite
Farz olur hem çıkması ħacc niyyete
- 153b 4751- Ħaqqını almaklığa ğayrıdan ol
Borcını virmeklige var aña yol
- 4752- ‘İlm-i ħāl öğrenmeğe çıksa diger
Zevci izni olmasa daħı gider
- 4753- Ger izinsiz çıksa bundan ğayrıya
‘Āṣī olur zevcine hem Tangrı’ya
- 4754- Er sözünden çıkmaz ol şāliħa zen
Gör niçedür zevci iznile gezen
- 4755- Ol Resūlu’llāħ zamānında meger
Var idi bir şāliħa ‘avratla er
- 4756- Zevci bir gün çıkdı yola rāygān
Söyledi ol ħātūna diñle zenān
- 4757- Gelmeyince ben ticāretten eve
İnmeysin sen bu çardağdan yere
- 4758- Ħātūn itdi hoş sözün baş üstine
Tutalım pes göz ile kaş üstine
- 4759- Ol kişi oldı ticārete revān
Ħātūnı vervāreye çıkdı hemān
- 4760- Ħasta oldı atası ol ħātūnuñ
Dir bu dem kızımı baña getürün
- 4761- Göreyim dir ol kızımuñ yüzini
Güş ideyim bir de anuñ sözini
- 4762- Anası vardı kızın getürmege
Ħasta maħzūn ataya yetürmege
- 4763- Kız didi¹ yokdur rızāsı erimün
Varamam tā izni yokdur zevcimün
- 4764- Kağdı anası varur peygāmbere
İtdi şekvā kızını ol servere
- 4765- Yā Resūlu’llāħ erim ħasta yatur
Söyledi kim var kızım baña getür
- 4766- Varuram kızım yanına gelmez¹ ol
Zerrece babaya şefkat kılmaz ol

¹ Kız didi: Didi kız M.

- 154a 4767- Erimüñ yokdur rızāsı deyü ol
‘Āķ olupdur vālideyne ol fuzūl
- 4768- Ol şikāyet eyler iken servere
Kız haber şalur o dem peygāmbere
- 4769- Yā Resūlu’llāh olursa ger izin
‘Āṣī olmazsam ere varam ḥazīn
- 4770- Dir Resūlu’llāh eyā ḥātūn bilūñ
Varmaķ olmaz pes izinsiz zevcinūñ
- 4771- İtme ilhāḥ kızuña olmaya ‘āk
Baba içün olmaz erden iftirāk
- 4772- Ol kızuñ tutduğı çün er emrini
Ḥaķķ Te‘āla yarlıgar ol erüñi
- 4773- Anası gitdi oradan evine
Söyledi aḥvāli anda erine
- 4774- Ḥālet-i nez’e karīb oldu bī-mār
Ol kızın ister firāk ile şorar
- 4775- Vardılar peygāmbere bir dem yine
Kızın ister didiler yana yana
- 4776- Didi varuñ atasını götürüñ
İletüñ kızuñ evine yetürüñ
- 4777- Aldılar ḥastayı anda vardılar
Ol kızınuñ ḳapusına geldiler
- 4778- Şimdi² kız ādem şalur peygāmbere
Ḳapuya geldi ineyim mi yere
- 4779- Ol Resūlu’llāh didi kız inmesün
Ol ḳocasınuñ sözini şınmasun
- 4780- Atasını çıkaruñ aña didi
İnmesün yokdur izin kıza didi
- 4781- Atasının çıkarırken pes ‘ayān
Teslīm-i rūḥ eyledi ol dem hemān
- 4782- Kız atasın görmedi ata kızın
Ḥasret ile gitdi görmedi yüzün

¹ gelmez: varmaz G.

² Şimdi: Bir de M.

- 4783- Ol Resūlu'llāh didi Hakk kızını
Yarlıgadı hem dağı atasını
- 154b 4784- Kızınıñ¹ 'afvına bu oldu sebab
Tutdı zevcinüñ rızāsın key² 'aceb
- 4785- Atanuñ 'afvına bā'ış oldu hem
Didi kim indirüñ kızım görem
- 4786- Zevcinüñ emrün tutan böyle olur
Fānī 'uqbāya şatan böyle olur
- 4787- Böyle hātūnlar Hudā ihsānidur
Böyle zenler cennetüñ sultānidur
- 4788- Şāliha zen erden on biñ yıl evel
Cennete varmaqlığa olur maḥal
- 4789- Cennetüñ bābına zen karşı gelür
Zevcine hem dürlü hil'atler virür
- 4790- Aluben erlerini ikrām ile
İletürler cennete ihsān ile
- 4791- İklim-i Hindistān'ıñ şāhı eger
Ol gāzā içün çıkup kılsa sefer
- 4792- Bilece alurdı yüz fıl yük kitāb
Virmek içün³ kavlı-i düşvāra cevāb
- 4793- Pād-şāhlardan biri 'aql-ı temīz
Didi ol 'ālimlere kim ey 'azīz
- 4794- Bu kitāblar cümlesinden derc idüñ
'Aql u cevherleri cümle ḥarc idüñ
- 4795- Cümlesinden aḥz idüp ḥüsn-i ḥitāb
Pes cevāmi' söz idüp eyleñ kitāb
- 4796- Ḥarc idüp 'ālimler anda himmetin
Bezī idüp anda kemāl-i diḳḳatin
- 4797- İtdiler dört şöḥbeti ol dem⁴ irād
Her ne var cümle kitāblardan murād
- 4798- Hāşıl olmaz beglik hem şāhlık ulu
Halkı olmadıḳça fermān-ber kamu

¹ Kızınıñ: Gayrınıñ G.

² key: ol M.

³ İçün: M.-

⁴ ol dem: anda G.

- 4799- Hem ra'ıyyelerde olmaz menfa'at
Şāh u mīr olmazsa ger 'ādil şıfat
- 155a 4800- Hem ta'ām yenmez ve-illā kim yenür
İştihā hūd cū'a bā'is bi'z-żarūr
- 4801- Hem daḥı zen kılmaya merde nazar
İllā ol zevci ola anuñ meger
- 4802- Görse zen kendi erinden hūb kişi
Düşürür gönline iblīs teşvīşi
- 4803- Dürlü fitne gönline anuñ gelür
Hem muḥabbeti erinden¹ eksilür
- 4804- Gelse bir a' mā kişi ev yüzine
Şāliḥa zen bakmaz anuñ yüzine
- 4805- Onca eyler şāliḥa zen ihtirāz
Maḥreminde ğayrı yüzün göremez
- 4806- Setri terk itmiş zamāne 'avratı
Eyler ol nā-maḥrem ile şoḥbeti
- 4807- Fitneye bā'is olur zenler muḫīm
Ol sebebdan ekserī ehl-i caḥīm
- 4808- Pes Resūlu'llāh didi Mī'rāc Gice
Ol bihişti ṭamuyı gördüm niçe
- 4809- Aġniyā ile zenānuñ ekşerin
Ṭamu içre gördüm anlaruñ yerin
- 4810- Diñledünse bu ḥadışi ey kızım
Te'sīr ider cānuña fehm it sözüm
- 4811- Şāliḥa zen cennetüñ sultānidur
Nāşizeler ṭamunuñ hizlānidur
- 4812- Enbiyānuñ ehl-i beytinden şoñra
Bil veliye Rābi'a Sultān-rā
- 4813- Rabi'a dördünci dimekdür saḥī²
Ḳutlu sāt toġduġı şeb ey aḥī
- 4814- Yoġ idi eşvāb ālet³ mūm çıra
Yok aña ḳundaḳ beşik çün ü çerā

¹ erinden: erine M.

² saḥī: daḥı M.

³ eşvāb ālet: eşvāb u ālet M.

- 4815- Didiler atası şeyhe tır bu kez
İste bir menden buña kundağ ya bez
- 155b 4816- Çıkdı nesne dilmege ol şehre
Kodı bir kapuya elin ey yâre
- 4817- Çekdi elin hâtırına düşdü bu
Hakḳ'dan özgeye niçe kılam tapu¹
- 4818- ‘Ahdi kılmışdım Hudā’dan gayrıya
‘Arz-ı hâcet kılmayam bir kimseye
- 4819- Geldi boş evde oturdı ol kişi
Didiler kim ne ‘aceb şeyhün işi
- 4820- Pād-şāhuñ bir kızı toğmış meger
Kundağ esvāb hâzır olmuş mu‘teber
- 4821- Pāk harīrlerden aña esvāb temīz
Eylemişler pes vefāt itmiş o kız
- 4822- Çünkü hâşıl olmadı maḳşūd-ı şāh
Hâcet olmuş şeyhe bildi pād-şāh
- 4823- İletün dir mehdi esbāb ile tām
Virün ol şeyhe ola hâşıl merām
- 4824- Cümle esbābın aluben kulları
Şeyhe teslīm eylediler anları
- 4825- Rābi‘aya şardılar kemhā şiyāb
Kodılar kundağa anı mişl-i nāb
- 4826- Büyüyüp çün buldı ol ‘aql u kemāl
İrmedi ol rütbeye² zen ya ricāl
- 4827- Şer‘a taṭbīḳ idi ḳavli fi‘li hep
Kılmadı nefsi için³ bir şey taleb
- 4828- Rūz şeb tā‘at kılordı ey yâre
Nefse gālib oldu varmadı ere
- 4829- Nā‘il oldu onca rütbeye seri
Evliyādan görmedi biñde biri
- 4830- Vāḳı‘atı⁴ çokdur anuñ ey püser
Naḳl idem bir ḳaçını hoş mu‘teber

¹ Hakḳ'dan özgeye niçe kılam tapu: Niçe kılam Hakḳ'dan özgeye tapu M.

² İrmedi ol rütbeye: İrmedi rütbesine M.

³ Kılmadı nefsi için: Nefsi için kılmadı M.

⁴ Vāḳı‘atı: Menkıbesi M.

- 4831- Bir gün ol bir merkebe olup süvār
Hacca niyyet eyleyüp çıkdı gider
- 156a 4832- Gitdi bir kaç gün varur bir vādīye
Öldü merkeb Rābi'a kaldı yaya
- 4833- Dir Hudā kaldım yayağ bu yerde ben
Niçe götürsem gerek eşvāb u ten
- 4834- Vir bu hayvān cānını sen yā Hudā
Eyleme bu hacc şevābından cidā
- 4835- Merkebi depdi ayağ ile 'ayān
Pes Hudā cān virüben oldı revān
- 4836- Ol vakit İbrāhīm Edhem ol velī
Niyyet idüp Ka'be'ye tutdı yolu
- 4837- 'Avn-i Hakk'la Ka'be'ye oldı qarīb
Yok yerinde Ka'be eyledi 'acīb
- 4838- Dir Hudā-yā hikmetüñ çok her zamān
Nirdedür Ka'be göze olmuş nihān
- 4839- Bir nidā irdi Hudā'dan pes aña
Sen bu işden kalmağıl Edhem toña
- 4840- Gelür bir cāriyem hacca hemīn
Aña istikbāle vardı bu demīn
- 4841- Rābi'a bir gün giderken işine
Eşk ü nemden kaçre düşdi başına
- 4842- Şandı yağmur göge döndürdi yüzün
Gördi kim ağlar Hasan Başrī hāzın
- 4843- Ol Hasan göz yaşıdır bildi o şu
Didi ol dem aña diñle yā ulu
- 4844- Şiše-i kalb içre tut eşki 'azīz
Keşretinden cismüñe olsun deñiz
- 4845- Baħr-i bī-pāyān ola ol çeşm-i āb
Olmaya yol bulmağa cisminde tāb
- 4846- Baħr-i 'Ummān eyle eşk-i ābını
İtmesün ālūde nem eşvābuñı
- 4847- Didi bu sözleri ol sultān-ı zen
Gitdi andan işidir çünkim Hasan

- 156b 4848- Rābi'a'nun sözleri oldı girān
Dinmedi tā eyledi dilde nihān
- 4849- Virmek için ol kerāmetden nişān
Gözedir ol Rābi'a'yı bir zamān
- 4850- Çıkdı bir gün ol Ḥasan taşra yürür
Rābi'a havzuñ kenārında turur
- 4851- Didi kim yā Rābi'a diñle beni
Görürem ehl-i kerāmetden seni
- 4852- Sözlerüñ hūb dürr-i mercān incüdür
Sırruñ ızhār eyle tenhā yer budur
- 4853- Şaldı seccādeyi şu üzre Ḥasan
Kılalım bunda namāz dir¹ ehl isen
- 4854- Çün Ḥasan kıldı namāz virdi selām
Rābi'a dir hoş kerāmet yā imām
- 4855- Göstürem bundan ġarāyib saña kār
Ol namāz-ġahın havā üzre şarar
- 4856- Kılalım bunda namāz dir yā imām
Tā 'ayān olsun kerāmet ehli tām
- 4857- Getüremez çün Ḥasan tākat 'ayān
Ağlayup göz yaşını kıldı revān
- 4858- Rābi'a gördi Ḥasan oldı hazīn
Tesliye idüp didi ol dem hemīn
- 4859- Yā Ḥasan bu itdüğimiz iş degil
Yıme ġam bu zāhire teşvīş degil
- 4860- Ol senüñ şu üzre kılduġuñ namāz
Bir balık da göstürür bu keşf-i rāz
- 4861- Bu havāda hem sinek eyler sücūd
Kılalım bir iş ola mişl-i nā-būd
- 4862- Bir dahı vardur hikāyet Rābi'a
Ol marāz mevti olunca vākı'a
- 4863- Geldi Mālik İbnü Dīnār görmege
Rābi'a Sulţān'ın hālin şormaġa
- 157a 4864- Didi Mālik aña ey şāh-ı cinān
Ne diler göñlüñ getürelim hemān

¹ namāz dir: namāzı G.

- 4865- Rābi'a virüp cevābı dir aña
Raḥmet-i Mevlā diler gönlüm baña
- 4866- Bir dahı tekrār idüp dirler o dem
Di yemekden ne getürelim bu dem
- 4867- Didi otuz yıl durur kim ey 'ibād
Gönlüm ister kim göre yaş ḥurmā dad
- 4868- Virmezem bir dāne nefsi-şūma ben
'Aqla ḡālib olmaya bu nefsi ü ten
- 4869- Çünki ibrām eyledüñ bunca baña
Var getür bir şalkım uş direm saña
- 4870- İşidüp Mālik anı kıldı acīb
Didi gördüm uşda bir fi'l-i ḡarīb
- 4871- Şehr-i Başra'da ola mesken qarār
Ne ola ḥurmāya bunca i'tibār
- 4872- Ḥavf-ı Ḥaqq'dan dadmaya otuz sene
Virmeye bir dāne andan nefsi
- 4873- Durdı Mālik ḥurmāyı getürmege
Rābi'a Sultān'ına yetürmege
- 4874- Ol havāda gördi bir murğ-ı ḡurāb
Vardur aḡzında anuñ şalkım 'ineb
- 4875- Mālik'e toḡrı gelüp ol demde zāḡ
Bıraḡup şalkımı eyledi ferāḡ
- 4876- Şalkımı alup gelür Rābi'a'ya
Virür aña kim tenāvel eyleye
- 4877- Rābi'a dir nirden alduñ ḥuşeyi
Söyledi Mālik aña hoş kışşayı
- 4878- Söyledi Rābi'a oldı şübhelü
Ya niçün yiyüp olam ben ḡuşşalu
- 4879- Kargā nirden aldı anı bilmezem
Aşlını bilmedigim şey yimezem
- 4880- Niçe iyem şübhelüden yā imām
Kim bu sâ'at 'ömrüm olmışdur tamām
- 157b 4881- Siz kerem eyleñ çıkuñ taşra biraz
Da'veti var Ḥaqq Resül'üñ diñle rāz

- 4882- Ağlayu taşra çıkar bāy u gedā
“Muṭme‘inne” “irci‘ī”¹ oldu şadā
- 4883- Oldı āyet āhirine dek tamām
Girdiler içerü cümle ḥāş u ‘ām
- 4884- Gördiler secdeye kōmıř başını
Ḥaḳḳ’a teslīm eylemiş ol cānını
- 4885- Hışşe almakdur bu sözlerden murād
Pendim içre zenlere kıldım ĩrād
- 4886- Söyledim tā dīñleye zenler bunı
Döndüreler cānib-i Ḥaḳḳ’a yūzi
- 4887- İdeler zevcine ḥızmet rāygān
Bulalar ḥızmet ile mülk-i cinān
- Vezin: Mefā‘ılün Mefā‘ılün Fe‘ülün*
- 4888- İşit er ḥaḳḳını zenlere şimdi
İdem erler ḥuḳūḳun saña imdi
- 4889- Gel ey merd-i zenāne eylegil gūş
Düşür ‘aḳluñ başa sen olma medhūş
- 4890- Ele al ba‘zı kere bu kitābı
Ara bul anda işbu faşl u bābı
- 4891- İder va‘z ile nuşhum saña te‘şīr
Kılursa Ḥālīḳ’ım tevḫīḳ u taḳdīr
- 4892- Resūlu’llāh didi ol kān-ı cūdī
Olunsa Ḥaḳḳ’dan özgeye sücūdı
- 4893- İderdi secdeyi zen ere ta‘zīm
Olaydı ḥaḳḳ-ı er anuñla tatmīm
- 4894- Olursa cism-i er ḳan ile ğaltān
Yalasa anı zen ta‘zīmen her-ān
- 4895- Ödenmez ḥaḳḳ-ı er anuñla tekmīl
Bu deñlü erlerüñ ihḳāḳı var bil
- 4896- Ne deñlü kılsa zen sa‘y ile iḳdām
İdemez ḥaḳḳ-ı zevcüñ ‘öşrin itmām

¹ İtminan olmuş. Dön. Fecri 89/27,28. Ayetlerin mealı: 27- “Ey, Rabbine, itaat edip huzura eren nefis!”
28- “Hem hoşnut edici, hem de hoşnut edilmiş olarak Rabbine dön.”

- 158a 4897- Cimā‘a çağırup varmazsa ‘avrat
Olur yetmiş senelik maḥv-ı t̤ā‘at
- 4898- İzinsiz nesne itse ‘avrat¹ itlāf
Zevā‘id kılsa erden gizlū maşraf
- 4899- Yarup gögsin şoḡarlar ellerini
Çıkarup arḡasından ḡollarını
- 4900- İdüp bendi aña zencirle muḡkem
Aşāḡorlar anı ṡamuya ol dem
- 4901- İzin almak gerekdür erden ey cān
Taşadduḡ ide miskīnlere iḡsān
- 4902- Ere ekṡitmemek gerek yüzini
Fenādur ḡarşulamaḡ er sözini
- 4903- Dil ile incidirse ‘avrat erin
Aşarlar dil ile ṡamuya yarın
- 4904- Ne bed-baḡtam dise ger erine zen
Ne buldum saña ‘avrat olalı ben
- 4905- Ḥarām olur aña cennāt-ı ni‘met
İder cümle melekler aña la‘net
- 4906- Olursa zen muḡannet ya ziyān-kār
Ḥopar gözsüz kıyāmet ḡüni ey yār
- 4907- Ururlar bende şeyṡān ile muḡkem
Atarlar ikisin ṡamuya bir dem
- 4908- Baḡarsa kec ere ḡıṡm ile ‘avrat
Ḥopar gözsüz ayaksız rüz-ı ḡasret
- 4909- Erine zen du‘ā itmek gerekdür
Du‘āsında evel añmaḡ gerekdür
- 4910- Şorarlar zenlere ol rüz-ı maḡşer
Namāzdan şoñra er ḡaḡḡını ekşer
- 4911- Ola ger ‘avratından zevci rāzı
Bulur ol ḡacc şevābın ecr-i ḡāzı
- 4912- Bişürürken zenān tennürda nānı
Yaḡup od el yüzün incinse cānı
- 4913- Ḥarām eyler Ḥudā ṡamuya varmaḡ
Cehennem odını göz ile ḡörmek

¹ nesne itse ‘avrat: erden itse nesne M.

- 158b 4914- Kıyām itse eger erine ʿavrat
Şarup altına minder kılsa hı̄zmet
- 4915- Silüp yüzün tozın eylese ikrām
Getürse mā-ḥazar nān kılsa iṭʿām
- 4916- Düzüp қоşup süpürse ev yüzini
Dise müşfik mülāyim her sözini
- 4917- Daḥı incinmeye geldikde mihmān
O key oğullarına itse iḥsān
- 4918- Erine eylese ol bezl-i mālı
Ḳanāʿat ile olup ḥüsn-i ḥālī
- 4919- Erüñ ʿaybı olursa setr ide ol
İde medḥ ü şenāyı erine bol
- 4920- Ata anaya қоңılara her-bār
İde ol zevcinüñ medḥini ezkāṛ
- 4921- Kılur Ḥaḳḳ rüz-ı maḥşer anı mesrūr
Virür ḥurşīd-veş aña ziyā nūr
- 4922- Kılurlar cümle ḥātūnlr taʿaccüb
Ki ol ḳanḳı nebī ḥātūnidur ḥüb
- 4923- Benī İsrāʾil'üñ vakti bir ʿavrat
İderdi zevcine ol ḳatı hı̄zmet
- 4924- Velī aʿmā idi bir çeşmi anuñ
İyerken bir gice zevci ṭaʿāmın
- 4925- Tütarken şemʿa-dānı zen ayakda
Fitil yanup tükendi ol çıraḳda
- 4926- Kesüp saçuñ ucından şemʿi yakdı
Taʿaccüb kıldı zevci aña baḳdı
- 4927- Yaturlar ol gice zevc ile ḥātūn
Görürler çeşmi olmuş anda bütün
- 4928- Erine itdügi çün hı̄zmeti bol
Bulur gözlerini sağ u selīm ol
- 4929- Erine yakduğı çün saçını zen
Fenāda çeşm-i aʿmā oldu rüşen
- 159a 4930- Erüñ ya ʿavratuñ ḥüsn-i mizācı
Ḳılalar birbirile imtizācı

- 4931- İde er ‘avratın t̤ā‘atle mevşūf
Bile zen nehy-i münker emr-i ma‘rūf
- 4932- Hūdā’dan havf idüp zen daḥı her-ān
Çıkup çarşu bāzār itmeye seyrān
- 4933- Olur bunlar o ‘arşuñ sāyesinde
Gelüp kürsī kırarlar nūrdan anda
- 4934- Çıkup şāhāne kürsī üzre hem-rāh
Şanasın biri sultān biridür şāh
- 4935- İdeler eyleyūñ şimdi du‘ālar
Biribirinize medḥ ü şenālar
- 4936- İde zen Hakk saña eyleye rahmet
İderdūñ dā‘imā baña naşīhat
- 4937- Günāhdan men‘ iderdūñ beni her-dem
Şevāba kındırırduñ hayr işe hem
- 4938- Didūñ baña bu heybetlü günü sen
Kıyāmet şiddetini kılduñ āsān
- 4939- Severdūñ öğredirdūñ ‘ilm ü ādāb
Helālden eyledūñ hem kūt esvāb
- 4940- Hūdā her korkulardan kılsun āzād
Nite kılduñsa fānī içre dil-şād
- 4941- Bu kez nevbet deger erine ey şāh
Açar ol hātūnuñ medḥine efvāh
- 4942- Saña rahmet ide Hallāk-ı Yezdān
Senūñ gibi zeni Hakk kıldı ihsān
- 4943- Muṭī‘a olmuş idūñ baña şefkat
Baña virmezdūñ hīç gam guşsa kasvet
- 4944- İderdūñ nān-ı cev ile kanā‘at
Senūñ kavı ile fı‘lūñ hep şalāhat
- 4945- Berī idūñ yaramaz bed-hūlardan
Emīn itsün Hūdā her korkulardan
- 4946- Gelüp misk ü ‘abīrden bād-ı cennet
Ata uçmağa anları o sā‘at
- 159b 4947- Daḥı ol fāsık er nāşīze ‘avrat
Niçe rüsvāy olur anda melāmet

- 4948- Ğazab qahr āteş ile anda minber
Oturdurlar oları anda muḡṭar
- 4949- İderler evvelā bir dem ‘azābı
Vü dirler eyleyüñ zemm ü ḡiṭābı
- 4950- İder ‘avrat saña olmaya raḡmet
Beni kılduñ bugün rüsvā melāmet
- 4951- Baña öğretmedüñ sen ‘ilm-i ḡālī
Nedür ḡayr ile şerr cürm ü vebālī
- 4952- Baña bildirmedüñ farz ile sünnet
Nedür maḡşer cehennem daḡı cennet
- 4953- Yidirdüñ hem ḡarāmdan lā‘ubālī
Niçün var dimedüñ yarın vebālī
- 4954- Cinān ni‘metlerinden ḡiç dimezdüñ
Bu miḡnetden niçün sen ḡam yimezdüñ
- 4955- Ḥudā’nuñ raḡmetinden olasın dūr
Daḡı ol ḡışm-ı Yezdān ile maḡḡūr
- 4956- Gelür fāsıḡ erine şimdi nevbet
İder ol zemm-i ḡubḡı¹ ile ḡaybet
- 4957- Ḥudā qahr ide ey nāşīze ‘avrat
Fenā içre iderdüñ bunca sev‘et
- 4958- Ḳanā‘at eylemezdüñ aza bir dem
İderdüñ niçe dürlü fitneler kem
- 4959- Ḥudā’dan ḡorḡmayup dil uzadırdüñ
Nā-maḡrem erleri key gözedirdüñ
- 4960- Degil ḡābil demek her bir şuçından
‘Azāba düşdüñ uş senüñ ucından
- 4961- Zebānīler çıkup nār-ı caḡīmden
Atarlar ikisini nāra² birden
- 4962- Dimişler ger ola ‘āşīye ‘avrat
Eger kılmazsa er işlāḡa himmet
- 4963- Görür kim ḡātūnı kılmaz namāzı
Aña itmezse ta‘zīr-i dırāzı³

¹ zemm-i ḡubḡı: zemm ü ḡubḡ M.

² ikisini nāra: nāra ikisini M.

³ ta‘zīr-i dırāzı: te‘dīb-i dırāz M.

- 160a 4964- Hevā-yı ‘avrata tābi‘ olup er
Zebūn ola zenān elinde ol ħar
- 4965- Gezüp ‘avrat söz ile ol mūdāmī
Taḫup er başına ‘avrat zimāmı
- 4966- N’iderler bunları gör rüz-ı maḥşer
Ḳoşarlar yūga ikisin ber-ā-ber
- 4967- Çeker er cennete zen ṭamuya ħor
Alur gider caḥīme zen olur zūr
- 4968- Ki zīrā yevm-i maḥşer ola ‘avrat
Yedi camuşdan artık anda kuvvet
- 4969- İştüñ rüz-ı maḥşer ḥāl-i ‘avrat
Gel imdi er kişi ol eyle ġayret
- 4970- Sözüñle gezdir ol ehl ü ‘ıyālī
Ve-illā kesb idersin çok vebālī
- 4971- Olagör ‘avratuñ hakkında ġayyūr
Şecī‘ ol gülme yüze kim kıllur ħor
- 4972- Kılursan sözine re’yine raġbet
Bulursın der-‘aḳab andan nedāmet
- 4973- ‘Acebdür bu zamāne key ‘acāyib
Türendi sū-i bid‘atler ġarāyib
- 4974- Gezer er ekşerī¹ ‘avrat sözinde
Edeb ‘ār yok ḫayā zenler yüzinde
- 4975- Kişiler şimdi olmuş zen ṭabī‘at
Görür zenler ucından er faẓīḫat
- 4976- Düğüne giderüz dir yok dimezler
Daḫı gitse izinsiz ġam yimezler
- 4977- İder tebdīl-i cāme ıssı başı
Giyer nā-maḥreme fāḫir libāsı
- 4978- Yürürler diñlemezler izdiḫāmı
Alur zen-pāreler bŷy-ı meşāmı
- 4979- Giderler ekşerī yok aña da‘vet
Olur erden ziyāde anda ‘avrat
- 4980- Çıkarurlar zuhūra her fesādı
Olur her fitneyi ĩḳāza bādī

¹ Gezer er ekşerī: Kāmu erler gezer M.

- 160b 4981- İderler gaybet ü efsânelerden
İderler¹ keşf-i ‘ayb esrârelerden
- 4982- Toğar fitne bu kez her sözlerinden
Hayâyı kaldırırılar yüzlerinden
- 4983- İderler şimdi bir ulu halâlûş
Olur hayrân buldı eyleyen gûş
- 4984- Bu kez ol şâhib-i da‘vet peşimân
Olup dir ne ‘aceb bu nâle giryân
- 4985- İder gördüm bu sūra bunca maşraf
Hayâsızlar iderler boş yere şarf
- 4986- Kimiler çok kimiler² aç giderler
Du‘â eyler kimiler³ zemm iderler
- 4987- Varınca şimdi evlerine ‘avrat
İderler kocalarına şikâyet
- 4988- Gelür erleri ol⁴ sözden gurûra
Çıkar niçe fesâd işler zuhûra
- 4989- Velîme oldu çün efsâda bâdî
İderler anda çok dürlü fesâdı
- 4990- Olur da‘vet gider zen er kişi çok
Düğün şâhibine bir hayr işi yok
- 4991- Resûl’ün sünnetidür hüsn-i bid‘at
Güyâ kim eyler ol hayr işe da‘vet
- 4992- Cevâz olmuş iken def âşikâre
Olur zâ‘id kemân tabl u nakkare
- 4993- Bişerken anda ol cennet ta‘âmı
Fesâd eyleyüben yerler harâmı
- 4994- Gidüp gelince dek düngür evinden
Çıkarurlar zuhûra çok oyundan
- 4995- ‘Ayân eşrâf ber-â-ber söylemezler
Haķîrûn sözini hoş dinlemezler
- 4996- Biraz ta‘zîr yönünden söylesen söz
Alur karşusını câhil hayâsız

¹ İderler: Kılurlar M.

² Kimiler çok kimiler: Kimi çok kimi gâyet M.

³ Kimiler: kimi M.

⁴ erleri ol: ol erleri G.

- 4997- İdersen rıfķ ile pend ü naşışat
Bulur sözlerine cehl ile  illet
- 161a 4998- Īcāb itmey  kılсан da veti red
D g n řāhib  n olur řātırı ged
- 4999- Gid p kılсан m dāhene m dārā
Olursın  aşı hem bir iş āvāre
- 5000- Olursa birin  n ş sn-i mizācı
Kılursa def  dimeyince acı
- 5001- D g ne varmaĝa ol muktezādur
A a men  itmesi lāyık sezādur
- 5002- Olanların teki s  -i mizācı
İdemez men ine  āre  ilācı
- 5003- Tutulmaz anda   n kavlı-i naşışat
A a dir gitmes n ehl-i şer at
- 5004- şer   s yled  n bu s zleri şoş
Evel t t şo ra di t  olmaya boş
- 5005- řaķın g nd rme s ra ehl  iy lin
Bulursın fitne ile  ok veb lin
- 5006- Cih nda merd iken sen olma  avrat
T zaĝa d şmeden kıl şavf u şaşyet
- 5007- H d  virmişd r a y li em net
Em net řaķķına eyle şiy net
- 5008- K atı  ok s rık zen bu zam nda
K oma ehl    iy li sen y b nda
- 5009- Vire H k  bir mene ger¹ bir ş b evl d
D şer anu  peşine b ĝi² şayy d
- 5010- K lur ol r z şeb s  -i nig h 
K par başından ol  r  -ı k l h 
- 5011- K rar yolında ni e fitne d m 
Seni r sv y k lmaķdur mer m 
- 5012- İder cebr  işin şer ye t tb k
Olur rişvetle z lim a a terf k

¹ Vire H k  bir mene ger: Olıcaķ bir men   M.

² b ĝ: ni e M.

- 5013- Dīvān-ı zābıta iş düşürürler
Vezīr maṭbahına āş bişürürler
- 5014- Koyarlar yolına ten sīm ü zer cān
Kelāmın gūş ide etbā^c u a^cyān
- 161b 5015- Bulursa şāhid-i zūr diñledirler
Virilmişdür aña hoş söyledirler
- 5016- Vü ger bulmaz aña zor şer^cī çāre
Seni kārından eylerler āvāre
- 5017- Olaruñ nısfı deñlü sīm ü zer sen
Virüp evlāduñı kurtarmalısañ
- 5018- Olinca dek begim fitneye vākıf
Çıkar senden niçe dürlü maşārīf
- 5019- Zamāne key ‘aceb bozğun perīşān
Bu hāl ile olur mı dirlik āsān
- 5020- Gider bāğçeye zen gerçi işine
Düşer dām ile şayyād er peşine
- 5021- Olur mı bāğa çıkmadıkça dirlik
Çıkarsa kōrkudur¹ vechine kirlik
- 5022- Olupdur çün bizim yerler cezīre
Bu Gürcistān’da yok aña nazīre
- 5023- Olur zen bāğ u bostānuñ işinde
Kişi gezmek gerek rızkuñ peşinde
- 5024- Gidüp Karş Erzurūm’a gelince kervān
Çeker ḥavf-ı ‘ıyālī dilde pinhān²
- 5025- Egerçi olmasa bu fitne efsād
‘İyāl ehli bu ıklīmde olur şād
- 5026- Dağı bed-ḥūyları ehl-i kūrānuñ
Bu kim birbirinüñ ister ziyānuñ
- 5027- Egerçi olmasa nefsāniyyet kīn
Olur ḥıfz itmek āsān ‘ırz ile dīn
- 5028- Bu resme olmasa mazlūma şıket
İder mi bu diyārdan kimse hicret

¹ kōrkudur: irdirmek M.

² ḥavf-ı ‘ıyālī dilde pinhān: ḥavf-ı ‘ayālīn elbet insān M.

- 5029- Olupdur her diyārda mekr-i nisvān
Çeker¹ bu kaydı ekser şimdi insān
- 5030- Olupdur onca fitne sevde-kārı
İder zenden şeyāṭinler firārı
- 5031- O deñlü şerr-i fışka oldu bādī
Şeyāṭīne ider taʿlīm fesādı
- 162a 5032- Bilür zen ol kadar² fitne işinden
Ayrur arkadaş öz arkadaşından
- 5033- Girüp ortaya ol esrārını fāş
İdüp dökdürmek ister kanı arkadaş
- 5034- İlāhī vir zeni raḥmānilerden
İrağ eyle zeni şeyṭānilerden
- 5035- Cihānda vir zenānuñ pākini sen
Dü-ālem eyle her ḥālimiz aḥsen
- 5036- ʿAliyyü'l-murtaẓā dir naşş-ı āyet³
Dü-ālem devleti şāliḥa ʿavrat
- 5037- Ḥudā-yā ehl ü ʿıyālimiz her-ān
O ḥıfẓuñ bāğçesinde eyle bāğ-bān
- 5038- İrağ it bizi ol nāşizelerden
Berī eyle bizi bed-mīzelerden⁴
- 5039- Baña ehl ü ʿıyālim eyle yārı
Dü-ālem ırmeye baña zararı
- 5040- Oları eyle ḥıfẓuñ bāğına kayd
Ki kılmaya oları düzdiler şayd
- 5041- Şükürler saña yā Rabb ehl ʿıyālim
Muṭīc olmak ile var iftiḥārım
- 5042- Bilürler ḥālim eylerler kanāʿat
Ḥudā'dan ğayra kılmazlar şikāyet
- 5043- Kılurlarsa saña ger ʿarzuḥālī
Baña ol göstürür bunca melāli
- 5044- Kılur anlar beni rüsvā melāmet
İlāhī kıl baña ol dem ʿināyet

¹ Çeker: Görür M.

² zen ol kadar: ol deñlü zen M.

³ naşş-ı āyet: nakl-i āyet M.

⁴ “bed-mīzelerden” kelimesinin altında E. ve G. nüshalarında “tatsızlardan” açıklaması yapılmıştır.

- 5045- Bilürem çok olur anlara ğadrım
İderler rüz-ı mahşer beni mağmûm
- 5046- Görürler ev işin bāğçe işini
İdüpürler beni hücre-nişini
- 5047- Baña çokdur olaruñ imtinānı
Dağı göstürme anlardan ziyānı
- 5048- Ben itdim anlaruñ haqqında nokşān
Yidirdim şüphelüden anlara nān
- 162b 5049- Degilken çıkmak evden aña cā'iz
Düşürdük hizmet-i nā-er'īye biz
- 5050- Olaruñ hizmetile hoş sürūram
Baña düşen umūrda pür-kušūram
- 5051- Dü-ālem anları sen ber-hūdār it
Kamuya luṭf u rahmet şad-hezār it
- 5052- Bize vir pāk-i dāmen pāk-i evlād
Kılalar her dü-ālem hayr ile yād
- 5053- 'İyāl evlādımı kıl hayr-hāhī
Tutalar dā'imā ol şer-i rāhı
- 5054- İlāhī kıl 'iyāli rāzı benden
Olalım dü-cihānda şād u ḥandān
- 5055- Bize vir ḥüsn-i ḥāl¹ ile hayātı
Diyelim ol Ḥabīb'e e's-şalātı
- 5056- Yazandan okuyandan dinleyenden
Ola Ḥallāk-ı ālem rāzı andan

Kaşide-i Meker-i Nisvān²

Vezin: Müfte'ilün Mefā'ilün Müfte'ilün Mefā'ilün

- 5057- Oldı zamāne key'aceb mihr ü vefā nisādadur
Bezm-i likā sāz u tarab nefsi-hevā nisādadur
- 5058- Haqq buyurur nazm-ı Kerīm mekr-i zene mekr-i 'azīm
Hilesi var mişl-i 'adīm fitne fenā nisādadur
- 5059- Her ne ki³ dir 'avrat oğul 'aksini it rāst koğul
Virme katı aña gönül fikr-i 'anā¹ nisādadur

¹ ḥüsn-i ḥāl: ḥüsn-i ḥulḳ M.

² E. 162b G. 162b M. 175a (Vezin kasidenin son beytinde belirtilmiştir.)

³ ki: kim G.

- 163a 5060- Her ne direm aṣlā ögüt dime zene rāzuñı tüt
Söyleme çok eyle sükût daṣvā nizāṣ nisādadur
- 5061- ṢAvrata uyan kişinüñ çokdur belası başınüñ
Olmaya zen hem-nişinüñ cerb belā nisādadur
- 5062- Zenlere yok şimdi edeb çarşu bāzārda gezer hep
Kānde hayā şimdi ṣaceb lehv ü ğinā nisādadur
- 5063- Erlerüñ iznile çıkar çarçaf alur başa geçer
Gāh bürünür gāhı açar çeşme zinā nisādadur
- 5064- Nirde idüñ eri dimez çarşuda görse ğam yimez
Zevcine er ādem dimez re'y ü revā nisādadur
- 5065- Çarşuya göndürmüş eri harc ider ol sīm ü zeri²
Atmış edeb ṣarı gider cürm ü haṭā nisādadur³
- 5066- Cem'iyet olsa ya düğün zenler için cennet o gün
Çok bilür iblīsden oyun bār-ı belā nisādadur
- 5067- Zevci tutar bar oyunu zen de bilür er hūyını
Diñler o sāz söz ünini nāy-ı nevā nisādadur
- 5068- Zen yıkar er hānesini arturur ṣunvānesini
Şāy ider efsānesini fi'l-i hebā nisādadur
- 163b 5069- ṢAvratlaruñ melāmeti āḥir zamān ṣalāmeti
Zevci çeker ğarāmeti zevk u şafā nisādadur
- 5070- Fısk u fesād itdi zühür erleri ṣavratla yürür
Şāh u gedā vezīr görür cev̄r ü ezā nisādadur
- 5071- Şerīfī hoş bu sözlerüñ nükteli hep rumūzlaruñ
Görünce zen yum gözlerüñ nār-ı cezā nisādadur
- 5072- Müfte'ilün Mefā'ilün Müfte'ilün Mefā'ilün
Nāşīze ṣavrat alan er rüz şeb ol cezādadur
- Mebḥaṣ-i Hukūku'l-Ḥadem ve'l-Hayvānāt⁴**
- Vezin: Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün*
- 5073- Diñle cānım şimdi aḥkāk-ı ḥadem
İtme taḫşīr var ṣazāb anda dedem

¹ fikr-i ṣanā: ṣmekr-i ṣanā M.

² Çarşuya göndürmüş eri harc: Fitne ile niçe eri celb M.

³ Atmış edeb ṣarı gider: cürm ü haṭā nisādadur M.

⁴ E. 163b G. 163b M. 176a

- 5074- Rıfķ ile söyle aña ‘afv ile baķ
İtme cānım teklīf-i mā-lā-yuṭāķ¹
- 5075- Her gün² ‘afv eyle ḥaṭāsın bir niçe
Şükr it ḥaķ itmiş ḥadem seni ḥoca
- 5076- Ol ḥaķīr olmuş ḳapunda ser-nigün
Muntazırdır destüñe baķar bugün
- 5077- Ol Resūlu’llāh³ buyurdi ḳavl-i Ḥaķķ
Kimde kim üç ḥavf⁴ ola ḥüsn-i ḥılāķ
- 5078- Ḥaķķ aña ḥüsn-i nazār eyler bugün
Rūzī ḳılur cenneti yarınki gün
- 5079- Şefķat itmek ol peder māderlere
Hem tevāzu‘ eylemek miskīnlere
- 5080- Ḳul ḳaravaşa demek leyyin kelām
Ḥulķ-ı aḥsen işbu üç ḥūy ve’s-selām
- 164a 5081- Yidüğinden giydüğinden ey peder
Ḳılma eksik anlara itme keder
- 5082- Küfr ü fuḥş ‘unf ile itme güft ü gū
Mü’mine lāyık degil aḳvāl-i sū⁵
- 5083- Görse bir mü’min birinden dil-āzār
Hep melā’ikler ol ādemden bezer⁶
- 5084- Turş-rūla cins-i āletle eger
Eylese bir mü’mini taḥvīf bir er
- 5085- Ol cehennem māliki eyler ‘azāb
Bunca fī’l-i sū’ içün ola ‘iḳāb
- 5086- Mü’mini ismile ya künyesile
Añmayup çağırsa ol ğayrısıla
- 5087- Bu sözinden incinür olursa ger
La‘net iderler melekler ey peder
- 5088- Bir günāhı işlese ḳul ya da ḥadem
Dögmeĝe lāyık sezā olsa o dem

¹ “teklīf-i mā-lā-yuṭāķ” ibaresi “Aĝır ve güç yetmez olan teklif. Üstesinden gelinemeyecek bir işin yapılmasını istemek.” anlamındadır.

² Her gün: Günde M.

³ Ol Resūlu’llāh: Resūl-i Ekrem M.

⁴ ḥavf: ḥūy M.

⁵ aḳvāl-i sū’: efāl-i sū’ M.

⁶ bezer: bīzār M.

- 5089- Döger iken itse kıl Hallāk yād¹
Lāzım oldur ki ide ol dem āzād
- 5090- Ol Resūlu'llāh buyurdu yā şahāb
Şerlū kıl kimdür vireyim mi cevāb
- 5091- Ol şahābe didiler söyle bize
Bilelim nef'i ola cümlemize
- 5092- Bir kuluñ eksikligi olsa kula
Ol niyāza el açup² gelse dile
- 5093- Vākıf olup cürmine kılsa recā
Ol kabūl eylemeyüp kılsa 'anā
- 5094- Vireyim dahı eşeddinden haber
Dinleyüñ aşhāblarım hoşça eser
- 5095- Defterinde olmaya hayr-ı 'amel
Eksik olmaya dahı şerden halel
- 5096- Sebb-i Müslim'den hāzer eyle dahı
Olmayasın iblīse yoldaş ahī
- 5097- Çün "sibābü'l-müslimi fışkun"³ didi
Hem "kıtālū'l-mü'mini küfrün"⁴ didi
- 164b 5098- Hem zinā yetmiş iki dürlü 'aded
Cümlesinüñ ekberi dahı eşed
- 5099- Mü'minüñ ırzını yıkmak dir Resūl
Hürmetin naķz eyleyüp dimek fuzūl
- 5100- İki ādem birbirile herzevāt
Diseler birbirlerine fuḫşıyyāt
- 5101- Ol taḳaddüm idenüñ cürmi ulu
Ol günāhı yer ile gökler tolu
- 5102- Dise ger bir men⁵ saña ḳavl-i yaman
Er isen şabr eylegil aña hemān
- 5103- Ol Ebū-Bekr Ḥazreti'ne bir kişi
Bir iki def'a ider ḫüsrān işi

¹ iken: eylese M.; kıl: M.-

² Ol niyāza el açup: Ol temennā eyleyü M.

³ "Müslüman'a sövmek fışkıdır." anlamındadır.

⁴ "Mümini öldürmek küfürdür." anlamındadır.

⁵ ger bir men: bir men ger M.

- 5104- Karşuladı Şiddîk-ı Ekber hemân
Turdı yerinden Resûl oldu revân
- 5105- Bir dahı gelince kıldılar suʿāl
Ne idi turduǵuña bāʿis melāl
- 5106- Kıldı aşhâbına Resûlu'llâh hitâb
Bir melek Bū-Bekr'e olmışdı şahâb
- 5107- Ol kişi ne dirse ol dirdi bedel
Eyler idi ol kişi ile cedel
- 5108- Çünkü Şiddîk şâbir olmadı ʿayân
Gitdi melek geldi iblîs ol zamân
- 5109- Ey şahâbem bu sebeb kalkdım didi
ʿAkse döndi hayr işi baǵdım didi
- 5110- ʿIrz-ı dînden ğayrı dirse herze söz
Şabr kıl göstürme aña turş yüz
- 5111- Şâbir ol söz kaçmağa olma ʿacûl
Hakķ sever şabrı gel imdi şâbir ol¹
- 5112- Nuşhumı tut² şefķati kıl saña kâr
Raḥmete bāʿis kılur Perverd-ġâr
- 5113- Merḥamet kıl dest-ġır ol kullara
Şefķat eyle miskîne yoḥsullara³
- 165a 5114- Bir ġarîb menkûs meʿyûs olsa zâr
Rıfķ ile şor ḥâlini eyleme ʿâr
- 5115- Mümkin olan ḥâcetini kıl revâ
Mümkin olmazsa Hudâ eyler devâ
- 5116- Nerm söyle ser-dilünle itme ġû
Saḥt-dil kibre ʿalâmet oldu ġû
- 5117- Bir faķîre⁴ rıfķ ile virsen ḥaber
Câme giydirdün ya virdün sîm ü zer
- 5118- Raḥm idün yer ehline didi Hudâ
Merḥamet ide size ehl-i semâ

¹ M. nüshasında bu beyitten sonraki beyitler “Mebḥas-i Terahḥum ü Şefķat” başlığı altında verilmiştir.

² Nuşhumı tut: Ey Şerîfî M.

³ Beyitten sonra M. nüshasında bir beyit daha bulunmaktadır:

Merḥamet ehli olur tabʿ-ı melek / Hem kabûl olur ḳatında her dilek

⁴ faķîre: ġarîbe M.

- 5119- Hem buyurdi ol Resül hulk-ı ‘aẓīm
Cennete girmez didi illā raḥīm
- 5120- Raḥm kıl nefsüne mü’minlere hem
Virme ğayrı millete ḥüzn ü elem
- 5121- Cümle maḥlûklar Ḥudā’nuñ kıludur
Ehl-i şefkat Ḥālîk’uñ maḥbûludur
- 5122- Şefkat ıssıdur deyü aşḥâb-ı Ḥaḥḥ
Gör niçe kıldı kelāmında sebaḥ
- 5123- Olduğı çün merḥamet ehli olar
Cümlesi Ḥaḥḥ’dan hidāyet buldılar
- 5124- Tebdîl-i cāme gezerken ol ‘Ömer
Ehl-i zımmeden görür bir pîr er
- 5125- Sâ’il olmış bâb bâb¹ şehri gezer
Rızkını itmek için ol iddiḥār
- 5126- Ol ḥalîfe söyledi ol dem aña
Kılmışuz bundan evvel ‘adli² saña
- 5127- Almışuz zengîn iken senden ḥarâc
Olmısan şimdi zügürd ‘uryân u aç
- 5128- Lâzım oldu şimdiden soñra baña
Beyt-i mâldan vireyim rızkı saña
- 5129- Dinledüñ mi şefkati sen yâ oğul
Merḥamet kıl kâfire ḥayvāna bol
- 165b 5130- Hirreye hem kelbe eyle şefkati
Görmeyesin her dü-‘âlem zilleti
- 5131- Cins-i ḥayvânı sefîl itme gözet
Aç komaḥdan hoş olur itmek mezād
- 5132- Kâfir ü ḥayvân ḥuḳûkundan şaḳın
Anlaruñ ḥaḳḳı kılur nâra yakın
- 5133- Merḥamet kıl cins-i ḥayvāna dırâz
Alma murġı dāma eyle ihtirâz
- 5134- Şayd kılmaḳ cins-i murġāndan mübāḥ
Mübtelâ-yı bâz olup kılma mizāḥ

¹ bâb bâb: bâb u bâb M.

² ‘adli: zulmi M.

- 5135- Bir belâdur mişli yok tayyârelik
Oldı kuş-bâz cürmi key cerrârelik
- 5136- Sen tefekkür kıl bu emşâlim ‘aceb
Derc olunsa halk-ı ‘âlem cinsi hep
- 5137- Virebilürler mi bir kuş rûhını
Yapamazlar belki anuñ tüyini
- 5138- İşbu emşâlimden ol ‘ibret-nümâ
İtme murğân cinsine dâm-ı ‘anâ’
- 5139- Merhamet kıl cins-i murğı eyle şâd
Her dü-‘âlem bulasın dâd-ı murâd
- 5140- Pes¹ ‘Ömer olunca uhrâya revân
Gördi rü’yâsında bir yârân cân
- 5141- Pes su’âl itdi aña hâlüñ niçe
Hûb münevver işbu kabrûñ bu gice
- 5142- Didi ‘Ömer hamdüli’llâh Hâlik’a
Kıldı beni ‘afvına hoş lâyıka
- 5143- Fânide eyler iken geşt ü güzâr
Bir şabî elinde gördüm şarça var
- 5144- Düşüben dâma pes ol murğ-ı za‘îf
Ol şabî destinde olmışdı naḥîf
- 5145- Eyler anuñla telâ‘ub ol uşak
Rıfḫ ile itdim tekellüm yumuşak
- 166a 5146- Şatun alup eyledim anı âzâd
Ol sebebdan ‘afv olup buldum reşâd
- 5147- Çün konuldum kabrime ol dem vaḥîd
Geldi ol Mûnker Nekîr baña şedîd
- 5148- Uçdı ‘aqlım bu serimden ol zamân
Ol mühîb melekleri gördüm ‘ayân
- 5149- ‘Âdet üzre idicek baña su’âl
Bir âvâz irdi ‘Ömer olma melâl
- 5150- “Ütrükâ ‘abdi”² deyü oldı nidâ
Taḥvîf itmeyüñ deyü oldı şadâ

¹ Pes: Ol M.

² “(Siz ikiniz) Kulumu bırakın.” anlamındadır.

- 5151- Fānī içre maḥlūḳumdan ol ‘Ömer
Şefkat itdi bir za‘īf ḳuşa ol er
- 5152- Yarlıgadam bākī mülkinde anı
‘İzzet idüñ şād u kām olsun cānı
- 5153- Murğ-ı mesrūr bir za‘īf ‘uşfūr ola
Yarlıganup ol ‘Ömer mağfūr ola
- 5154- Bir bahāne ile bir mücrim¹ ḳuluñ
Göstürür ‘afv ile cennāta yolun
- 5155- Pes rivāyet olunur kim bir zamān
Var idi bir fāḥiše ‘avrat yaman
- 5156- Ḳovdılar anı şherden ol ḳavim
Vardı gezdi vādīlerde mişl-i büm
- 5157- Ol iderken şahrāda geşt ü güzār
Tevbe geldi yādına eyledi zār
- 5158- Dir Hudā ‘işyānı bisyār eyledim
Dü-cihānda yerimi nār eyledim
- 5159- Nic’olur ḥālim benim bu vādīde
Senden özge şāḥibim yok yād ide
- 5160- Şahrāda eyler iken feryād u zār
Gördi bir kelbi ḳuyuda şu arar
- 5161- Tolanur ḳuyu lebinde bī-çāre
Düşünür ḥātūn idem buña çāre
- 166b 5162- Ol libāsı her ne varsa ey yāre
Bağladı birbirine pāre pāre
- 5163- Delve kıldı iç edigin ol hemān
Şuvarur kelbi olur andan revān
- 5164- Ol çekerken vādīlerde zilleti
Yetdi va‘de içdi ölüm şerbeti
- 5165- Bir velī rū’yāda gördi ol ḥātūn
Yarlıganmış cenneti almış şatun
- 5166- Ḥātūna şordı o dem ol zāhid er
Ne sebep olduñ bihişte sezā-ver
- 5167- Sen ḥū dünyāda kıldurduñ bed-fi‘āl
Yog idi Ḥaḳḳ’a yarar ḥüsn-i ḥişāl

¹ mücrim: za‘īf G.

- 5168- Hātūn itdi nefy olundım çünki ben
Vādilerde gezer idim ber-yābān
- 5169- Bir kuyudan eyledim kelbi saķı
Mağfūra oldım sebeb bu ey taķı
- 5170- Ey birāder raķm kıl maķlūķa tām
Dü-cihānda olasın hoş nıķ ü nām
- 5171- Olmıř iken ol zenūñ işi ĥarāb
Ma‘mūr oldı kelbe virmek ile āb
- 5172- Şefkat eyle Hālīķ’uñ kullarına
Bezī-i māl it hem anuñ yollarına
- 5173- Ĥayra niyyet eyle dā‘im ĥayrı bul
Şerre niyyet eyleyüp olma fużūl
- 5174- Ĥayra niyyet itdüğüñ şey ey hümām
Yazılur defterüñe ecridi tamām
- 5175- Niyyetüñ ĥālīř olursa ey oğul
Hālīķ’uñ ‘indinde maķbūl ola ol
- 5176- Ol benī İsrā‘il’üñ vaķti meger
Gezer iken ol seyāhetde bir er
- 5177- Bir depe kum gördi bir şahrāda ol
Pes temennī itdi Mevlā’dan o ķul
- 167a 5178- Yā ilāhī bu benī İsrā‘il’üñ
Açlığ ile ĥālleri olmıř zebūn
- 5179- Hoş daķıķ olsa Ĥudā-yā bu remel
Virür idim açlara şeb‘a temel
- 5180- Ol gürisnelikden olurlar ĥalāř
Ķūt-ı rızķı bulalardı ‘ām u ĥāř
- 5181- Ol zamān peygamberine Müste‘ān
Vaķy idüp bu resme eyledi beyān
- 5182- Söyle ol ‘ābid ķula sen yā Resūl
Niyyetinde olan iş oldı ĥuřūl
- 5183- Ārzū itdüğü rızā-yı Ĥaķķ için
Buldı ecrin niyyeti olduğı çün
- 5184- Şefkat itdüñ çün Ĥudā kullarına
İstedüñ iĥsānı Ĥaķķ yollarına

- 5185- Defterinde yazılup ecridi tamām
Niyyetüñ her ne ise bulduñ hümām¹
- 5186- Ey Şerîfî niyyeti kıl hayr-ḥāh
Zāyî² itmez niyyetüñ olmaz tebāh
- 5187- Mü'minüñ her niyyeti olur kabûl
Niyyeti ḥālîş idüp ecrini bul
- 5188- Cümle mü'minlere bak şefkat ile
Tā baḳa Rabbüñ saña raḥmet ile
- 5189- Maḥlûkâta olmayagör dil-âzār
Tā ki Rabbüñ olmaya senden bîzār
- 5190- Yıkma göñl-i mü'mini bir vech ile
Söyleme sen her ne kim gelür dile
- 5191- Dil nazār-gāh-ı Ḥudā'dur ey 'azîz
Ol tevāzu' cārûb ile kıl temîz
- 5192- Eylik itmek kaydına düş her-demi
Kemlige eylik idendür âdemî
- 5193- Şanma eylik idene eylik gerek
Kemlige karşı daḥı eylik gerek
- 5194- Merd olan erde olur eylik nişān
Oldı nā-merdüñ işi kemlik nişān
- 167b 5195- Pîşe-i eylikde ol şubḥ ile şām
Kemlik ile olma 'âlemde cudam
- 5196- Maḥlûkâtdan ins ü ḥayvāna eger
'Acz ü nā-çār olsa yāḥūd bir keder
- 5197- Dest-gîr olmaḳlıḡa kıl himmetüñ
Pes riyādan ḥālîş eyle niyyetüñ
- 5198- Yazılur defterüñe onca şevāb
'Aḳla şıḡmaz 'ad olunmaz² bî-ḥisāb
- 5199- Eylik it sen mūr-ı za'fa ey hümām
Ol şeff' olur saña yevmü'l-kıyām
- 5200- Qatli cā'iz mu'ziyātın cinsini
Yakup oda atma şuya cismini

¹ her ne: ne M.; bulduñ: bulduñ di M.

² 'ad olunmaz: 'adl olmaz G.

- 5201- Hîme içinde olan qarınca ger
Âteşe yakmak ile yokdur zarar
- 5202- Terbiye olmazsa hirre ya kilâb
Katli câ'izdür anuñ bilki şevâb
- 5203- Zebh idüp itmeyeler aña cezâ
Kesmeyeler kulağın idüp ezâ
- 5204- Taşvîr itmek şûret-i hayvân fenâ
Hem gügercin lu'bidur dahı 'anâ'
- 5205- Hem fenâ aç habs idüp öldürmesi
Hem nişân idüp aña oğ urması
- 5206- Hem toğuşdurmak birbirlerine
Cins-i hayvândan kâmusı hep fenâ
- 5207- Kehle pire katli câ'iz her zamân
Hem fenâ sağ kehleyi atmak yâbân
- 5208- Urma atın öñüzün çehresine
Binme ata katıra hem tersine
- 5209- Dinledüñ hayvân hukuķun ey püser
Ėāyetî kıl hayvân haķķından hāzer
- 5210- Haķķ-ı Müslim hılline hoş çāre var
Kāfir ü hayvân haķķında yok medār
- 5211- Yā ilāhî nic' olur hālim benim
Bunca ecrām ile encāmım benim
- 168a 5212- Üstimizde bunca hayvân haķķı var
Yükleriz tâķatden artuķ aña bār
- 5213- Virürüz aña 'alaf ba'zı kalîl
Yok taħammül eyleriz bār-ı şaķîl
- 5214- Var hadem haķķı dahı bizde keşîr
Yevm-i maħşer hālimiz Ėāyet 'asîr
- 5215- Yā Hudā luţfuñ ile ol cânları
Sen havāle itme baña anları
- 5216- Bizlere rûz-ı cezâ ol dest-gîr
Nuşret eyle bize¹ yā ni'me'n-naşîr
- 5217- Rızķımızı eyle her-dem tayyibāt
Diyelim sultān-ı dîne e'ş-şalāt

¹ bize: baña M.

Kaşıde-i Hukuk-ı Hadem ü Hayl Haşem¹*Vezin: Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün*

- 5218- Gel imdi 'ilm-i hâlınden okı bil hakk-ı hüddâmı
Göresin hayrı mālından bilesin hakk-ı hayvânı
- 5219- Huddāmuñdur gice gündüz saña hizmet ider şeb rüz
Aña göstürme turş yüz қо қалбе havf-ı Rabbānī²
- 5220- Qaravaş kul hadem ey yâr saña el bağlamış her-bâr
Muşahhibdür bilür esrâr fidâ eyler saña cânı
- 5221- Metâ'ın gözleyüp mālın şikâyet eylemez hâlin
Dimez ağıyâra esrârın döker yolında ol kanı
- 5222- Seni gözler hasâretten haber eyler beşâretten
Bilür remz-i işâretten ider karşında cevlanı
- 168b 5223- Hazine tolmadan yek-sân sevindirmek saña yeg cân
Kamudan hûb olur ihsân dizer medhinde destânı
- 5224- Fenâdur hakk-ı hayvân çün urup akitma andan hûn
Olursın zâr ile mecnûn urursan bâr-ı girânı
- 5225- Gel atma tîr-endâzı sevüp şâhân ile bâzı
Tolanma tâz ile yazı şalup incitme tavşanı
- 5226- Özün insân iken hayvân olup tolanmağıl sekrân
Şerîfî var hûrî ğilmân n'idersin gül gülistânı

Mebhas-i Emānet³*Vezin: Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün*

- 5227- Ey Şerîfî vir emānetden haber
Niçedür hıfzı anuñ di mu'teber
- 5228- Bu emānet hıfzı müşkildür oğul
Hıfz idemezsin anı alma қоғul
- 5229- Bu emānet oldı bir bâr-ı girân
Teslîm ile şâhibinden bul emân
- 5230- Kendi mālından anı gözle қатı
Zāyic itme kim çekersin zaḥmeti

¹ E. 168a G. 168a M. 181a² қо қалбе havf-ı Rabbānī: aña it küllī ihsānı M.³ E. 168b G. 168b M. 181b

- 5231- Hüsni-ı zan idüp saña bildi emîn
Sen hıyānet kılmamak¹ eyle yemîn
- 5232- Setri kâbil nesneyi eyle nihân
Olmaya tâ dest-i sâriğdan ziyân
- 5233- Ger emānet ola senden bîş ü kem
Teslîminde eksik olsa bir direm
- 5234- Pür-hacîl olmak saña ol dem yeter
Hem ‘azābı var cehennemde beter
- 169a 5235- Zâyi^c olan olsa cins-i me’külât
Zâyi^c olduğı kadar sen aña kat
- 5236- Yoğ ise mişli edā mümkün eger
Râzı eyle her ne yüzden ola ger
- 5237- Kõşudan hayvân idersen isti‘ār
Yükleme tākātden artık aña bār
- 5238- Eylesen at ya katır öküz bedel
Saña nevbet gelse vir kılma cedel
- 5239- Ücret ile bezr-ger olduñsa hoş
Kendi mülkin gibi tarlasını koş
- 5240- Kõşu bāğçesine olsan bāğ-bān
Meyvesin kılup telef itme ziyân
- 5241- Arpa buğday kõşıdan alsan ödünç
Virme edni hem dağı nağş² itme güç
- 5242- Vezn ü kilesiz dağı borc alma şey
Tartısız etmek ödünç görme re’y
- 5243- Buğda nānına bedel hubz-ı şa‘ır
Virme yāhūd kõşınıñ iznile vir
- 5244- Kõşuda alsan mühimmāt māllezim
Görüp işin şāhibine vir o dem
- 5245- Zâyi^c olsa gizleyüp eyleme ‘ār
Mişlini vir ya helāllik dile var
- 5246- Kõşudan aqça ödünç alsan girü
Åşikāre aluben vir rû-be-rû

¹ kılmamak: kılmaga M.

² nağş: nağz M.

- 5247- Alduğın virme perākende ile
İllā kim ol şāhibinūn iznile
- 5248- Esb ü ester katuben yüklese bār
Ol emānetden saña eyleme kār
- 5249- Kendi mālından anı gözle yegin
Şāhibine teslīm olunca¹ degin
- 5250- Yükleme aña taḥammülden ziyād
Hīle ile kārūnı itme fesād
- 5251- Şādık ol hı̄zmet idersen birine
İt didügi işi koma yarına
- 169b 5252- Vaʿde kılduğın umūra kıl vefā
Hulf-ı vaʿde müʾmine gāyet cefā
- 5253- Tākat olmayan şey vaʿd eyleme
Şādık² ol güftāruña boş söyleme
- 5254- Ya hediye gelse dostından eger
Müsteḥakdan sen³ iki katını vir
- 5255- ʿİzzet it dostuña boş lāf eyleme
Kendi nefsin için isrāf eyleme
- 5256- Sen ferāmūş itme eyliklerini
Ḥātırā şal eski dostluklarını
- 5257- Ger selām göndürse biri ya peyām
Bil emānet yerine virgil tamām
- 5258- Hem emānetdür sipārīş eyle gūş
Alıvir didigin it ḥatırını ḥoş
- 5259- Çekdüñ ise ol umūra zaḥmeti
Bulduñ ecri çok eyleme⁴ minneti
- 5260- Fāʿilūñ ücretlerini vir tamām
Hem ḥelālleşmek gerek ey nīk ü nām
- 5261- Etmek ü āşında taqşīr eyleme
Dī mülāyim anı taʿzīr eyleme
- 5262- Rūz şeb hı̄zmetde olsa bir gedā
Çok olur ḥaqqı anuñ eyle edā

¹ olunca: idince G., M.

² Şādık: Şāhib M.

³ Müsteḥakdan sen: Müsteḥakından M.

⁴ çok eyleme: eyleme çok M.

- 5263- Hālik'a hamd eyle huddāmuñdur ol
Bağma tağşırlerine eyle kabūl
- 5264- Liki hādīm olsa hā'in pek fenā
Kov anı tā olmaya renc ü 'anā'
- 5265- Hādīm olmuş sīm ü zer içün esīr
Sen gerek olasın aña dest-gīr
- 5266- Melbūsātın me'kulātın itme nağş
Kim şikāyet itmeden sesini kes
- 5267- Devletin artmak dilersen ey oğul
Kesme hādīm ücretinden aqça pul
- 5268- Hādime nef' itmek istersen hele
Buñ deminde ol saña karşı gele
- 170a 5269- İbn-i 'Ömer'den rivāyet bu haber
Kim buyurdu ol Resūl-i mu'teber
- 5270- Üç kişi bile zamān-ı mazīde
Gezer iken tağ ovada yazıda
- 5271- Yağdı yağmur kopdı seller ol zamān
Oldılar bir gār içinde sāye-bān
- 5272- Kudret-i Yezdān o demde¹ bir hācer
Geldi gāruñ bābına oldu siper
- 5273- Yapdı gāruñ bābımı mişl-i cidār²
Eylediler gār içinde āh u zār
- 5274- İdelim dir her biri bir iş şeff^c
Tā hālāş ide bizi bundan Refī^c
- 5275- İftihār eyleyelim bir hūb 'amel
Bā'ış-i taḥlīş ide³ ol Lem-Yezel
- 5276- İtdi anlardan biri yā Müste'ān
Ma'lūmuñdur cümle kārım her zamān
- 5277- Var idi bir māderim hoş pīre zen
Hürmet eylerdim be-ğāyet aña ben
- 5278- Sağduğım sūti mevāşīmden 'ayān
Getürünce ben anı eve nihān⁴

¹ Yezdān o demde: Yezdānī ile M.

² mişl-i cidār: mişl-i tuvar M.

³ ide: ider M.

⁴ anı eve nihān: nihān anı eve G.

- 5279- İtmedikçe vālidem ol şīri nūş
Virmez idim ehl ü a‘yālīme hoş
- 5280- Sağmış idim süti geç bir aḥşamı
İve geldim gördüm uyur anamı
- 5281- Ağlayup uşaklarım süti diler
Şarılur ayaklarıma şabīler
- 5282- Şubḥa dek uşaklarım yalvardılar
Vir baba süti içelim didiler
- 5283- Tā seḥer bīdār olup ol vālidem
Gördi kim ben ayak üzre ṭururam
- 5284- Aluben nūş eyledi māder o dem
Aluben virdim uşaklara bu dem
- 170b 5285- Ey Ḥudā oldısa bu aḥsen ‘amel
Vir necātı sen bize ey Lem-Yezel
- 5286- Taş açıldı cüz’ī rūşen oldı ġār
Ol biri dir daḥı ey Perverd-ġār
- 5287- Ma‘lūmuñdur ey Ḥudā-yı Zū’l-Celāl
Var idi ‘ammim kıızı şāḥib cemāl
- 5288- ‘Āşık idim vaşlına meftūn idim
Ḥasret ile rūz şeb mecnūn idim
- 5289- Nefret idüp eylemezdi iltifāt
Baña meyl itmezdi ol aḥsen şıfāt
- 5290- Oldı kızlık bir sene cū‘-i enām
Geldi ma‘şūqum baña muḥtāc-ı tām
- 5291- Zārı¹ kıldı cū‘ elinden açdı rāz
Didi ḥarclık vir bu dem baña² biraz
- 5292- Virdim aña yüz yigirmi dirhemi
Şarṭ kıldık vuşlat-ı rām ol demi
- 5293- Rāzı olup bu işe oldı muṭī‘
Urduğumda dest aña kıldı fezī‘
- 5294- Didi ol demde baña yā ibn-i ‘am
Bu işüñ encāmıdur rüsvāy-ı ġam

¹ Zārı: Zār M.

² bu dem baña: baña bu dem G.

- 5295- Olmadan Hakk emrile saña helâl
İtme bu fi¹li¹ baña virme melâl
- 5296- Bulmuş iken vuşlatına fırsatı
Eyledim kahr-ı Hudâ'dan haşyeti
- 5297- Virdüğüm hep eyledim aña helâl
Yok ʿamelim bundan ahsen Zü'l-Celâl
- 5298- Pes sevâb oldısa bundan baña ger
Sen halâş eyle bize virme keder
- 5299- Taş açıldı lîki çıkmak deñlü yok
İtdi ol biri dahı efgânı çok
- 5300- Dir ʿalimsin hâlime sen yâ Kerîm
Bir zamânda tutmuş idim çün hadîm
- 5301- Virdim ücretlerini kıldım edâ
Kaldı hakkı birinüñ bende cidâ
- 171a 5302- Ücretin almayup itdi ʿariye
Geçdi bunuñ üstine bir kaç sene
- 5303- Eyledim ol ücret ile intifâʿ
At deve koyun kuzu niçe metâʿ
- 5304- Bir zamândan soñra geldi ol kişi
Didi vir hakkımı görme teşvîşi
- 5305- Virdim aña işbu mâluñ küllini
Masğaraya mı² alursın dir beni
- 5306- Hağcuğazım vir baña eyleme lâf
Ne revâdur idesin bunca güzâf
- 5307- Didim aña itme cânım sū³-i zan
Hep senüñdür bu mevâş al yürî sen
- 5308- Aldı gitdi mālını oldım halâş
İşbu kārım var cihānda baña hâş
- 5309- Ey Hudâ oldısa bu hüsn-i kabûl
Aç bu taş vîr bu kullaruña yol
- 5310- Taş açıldı buldılar andan necât
Hüb ʿamelle gördiler bu muʿcizât

¹ fi¹li: kārı M.

² Masğaraya mı: Masğaraya G.

- 5311- Kāḍī Beyzāvī didi ṭab^c-ı selīm
İşbu üç ādemdür Aşhāb-ı Raḳīm
- 5312- Ey Şerīfī ḥişşe-mend ol kışşadan
Birr-i māderle ḥalāş ol ğuşşadan
- 5313- Fırşātı buldukda kılma fir^c-i şūm
Kıl ḥazer dā'im ḥarāmdan çeşmi yum
- 5314- Ol emānet teslīm ile bul necāt
Ol Ḥabīb'ūñ rūḥına yüz biñ şalāt
- 5315- Okuyanı dinleyeni yazanı
Yarlığa rahmetler ile yā Ğanī

Ḳaşıde-i Emānet¹

Vezin: Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

- 171b 5316- Eyā oğul sözüm diñle ḥazer eyle emānetden
Anı cānuñ gibi şakla ḥazer eyle ḥıyānetden
- 5317- Rezālet² irtikāb itme ḥarāmı māluña katma
Sözüm tūt yābāna atma ḥazer eyle ḥasāsetden
- 5318- Evvel Ḳur'ān'ı kıl tertīl emānetdür namāzı bil
Tehāven olma her-dem kıl anı başla şabāvetden
- 5319- Emānetdür saña ĩmān gönülde eylegil ĩkān
Bu ĩslām şükriñi her-ān gönülde yaz kitābetden
- 5320- Emānetdür 'ibādetler Ḥudā'ya zıkr ü ṭā'atler
Geçer bu vakt-i fırsatlar düşür 'aḳluñ bu sā'atden
- 5321- Emānetdür peder māder daḥı ehl ü 'ıyāl duḥter
Muḥibb-i şādiḳa rehber olup kesme ziyāfetden
- 5322- Emānetdür zevi'l-erḥām qaravaş ḳul daḥı ḥuddām
Emīn ol ḳonşıya ikrām idüp kılma ḥaḳāretden
- 5323- Emānetdür bize māllar ḳasırlar ḥaymeler ḥānlar
Olur bir gün fenā anlar ne ḥāşıl ḥıfz ḥırāsetden
- 5324- Emānetdür cesedde cān ḳafesde murğ-veş her-ān
Bu ḥāndan göçmeden kervān özin kesme saḥāvetden
- 172a 5325- Fenā ḳaşr muşanna'dur içi ḥā'in mülemma'dur
Vefāsı yok muḳaṭṭa'dur sa'ādetden selāmetden

¹ E. 171a G. 171a M. 184b

² Rezālet: Zevālet G.

- 5326- Du‘ā ile sipārişler emānetdür bu bahşışler
Belādur başa bu işler olur nāşī riyāsetden
- 5327- Saña keşf ideyim rāzı sözümnden itme i‘rāzı
Ele al gönli üstāzı emīn ol her kabāhatden
- 5328- Emānetdür telāmīz hem ‘ıyāl-i ma‘nevī her-dem
Atadan anadan erham olur haqqı dirāsetden
- 5329- Şerīf ber-güzer eyle zamāna bak nazar eyle
Tefevvuk çok hāzer eyle atar seng melāmetden
- 5330- Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün
Menāhilerden it perhīz hālāşı bul fazāhatden

Mebhas-i Hārām¹

Vezin: Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 5331- Ey Şerīf di hārām aşdan haber
Çün zamāne halkı andan bī-haber
- 5332- Bu hārām āş bir belā işdür katı
Maḥv ider hayrātı cümle t̄ā‘ati
- 5333- ‘Abd-i dirhem ‘abd-i dīnāra Resūl
Eylemişdür la‘neti her-demde bol
- 5334- Var didi ümmetler içre kıl ü kāl
Ümmetimüñ fitnesi oldu bu māl
- 5335- Haqq beyān itdi helāl ile hārām
Sen helālden kesbe eyle ihtimām
- 172b 5336- Gel nazar eyle mūdāmī hālūñe
Şübhelüden katma cānım mālūña
- 5337- Hem helālden idegör ihsānuñı
Tā bulasın derdüñe dermānuñı
- 5338- Bu hārām aşdan şakınmayan kişi
Her dü-‘ālemde nedāmetdür işi
- 5339- Olamaz işbu fenāda müstedām
Rūz-ı maḥşerde olur rüsvā-yı ‘ām
- 5340- Ger hārām aşdan iye² bir loğma kul
Kırk güne dek t̄ā‘ati olmaz kabūl

¹ E. 172a G. 172a M. 185b

² iye: yiye M.

- 5341- İşbu resme bilüben eyle hisāb
Bu ḥarāmdan eyle oğlum ictināb
- 5342- Bu ḥarām aşdan olurmuş ol menī
Ḥāşıl olur ol ḥarām-zāde teni
- 5343- İster isen pāk ola duḥter gulām
Sa‘y kıl yime sen aşlā ḥarām
- 5344- Ger diler sen ola ferzend pür-hüner
İdegör dā‘im ḥarām aşdan ḥazer
- 5345- Kıl kanā‘at giy ḥelāl pīrāheni
Tā bulasın ol ḥakīkat rāhını
- 5346- Māl ṭayyib eyle her sāl vir zekāt
Her dü-‘ālem olasın aḥsen şıfāt
- 5347- Bir ḥikāyet ideyim hoş aña rāz
Eyle cānım şübhelüden ihtirāz
- 5348- Ol Ḥasan Başrī zamānında bir er
Geldi aña didi ey kân-ı hüner
- 5349- Şübhesiz bir loḳma vir baña ṭa‘ām
Kim tenāvel eyleyüp bulam merām
- 5350- Ol Ḥasan mürşid olup dir ol ere
Şor fülān çiftçiği var sen¹ bul ara
- 5351- Şübhelüden şakınur ol bezr-ger
İster isen şübhesiz loḳma eger
- 173a 5352- Varup ol kişiyi tarlada bulur
Var elinde kiçeden ḳamçu görür
- 5353- Ol kenāra irişince gāv-bān
Kūşede ḳomış şular otlar hemān
- 5354- Ot yer öküzler dahı nūş ider āb
Dönüben āheste çāk eyler türāb
- 5355- Her varup geldikçe hoş ḥālleri bu
Bu kişi gördi aña ḳıldı ṭapu
- 5356- Dir saña göndürdi ol şeyḥim Ḥasan
Şübhesiz bir loḳma etmek viresēn
- 5357- Çün işitdi bu kelāmı itdi¹ āh
Şübhesiz yok bizde dir oldı tebāh

¹ var sen: sen var M.

- 5358- Zîrâ bir gün bu öküzler ey kişi
Oynaşurak eylediler cünbüşi
- 5359- Kõşu tarlasına başdılar kadem
Toprağından tarlama düşdi o dem
- 5360- Ol zamāndan ārız oldu şübhemiz
Yok bizim tezkiye olmış loķmamız
- 5361- Ey helāl diyen ta‘āmım kılma lāf
Dinledün bu kışşayı itme hilāf²
- 5362- Ey zamāne gāv-bānı bezr-ger
İrdi mi saña bu sözlerden eşer
- 5363- Geçmek ile ol sınırdan bir zirā‘
N’ola hāşıl saña andan intifā‘
- 5364- Tarladan ya bāğçeden biri eger
Geçse bir miķdār sınır itse zarār
- 5365- Fevt olup konulduğı dem kabrine
Yedi kat yeri şararlar boynına
- 5366- Ey birāder key ‘acāyibdür zamān
Āşikāre hālk ider şimdi ziyān
- 5367- Celb iderler birbirinün mālını
Aħz iderler bāğçesinün berini
- 5368- Hīç dimezler şāhibinün izni yok
Yidüğinden iletür evine çok
- 173b 5369- Şakla sen bir dost için bāğda yemiş
Gözleyüp düzdī bulup tenhā yemiş
- 5370- Āşikāre şimdi sārık şan‘atı
Gayrınun ber sende bāğun hīzmeti
- 5371- Üç beş ādem cem‘ olur fi‘l-i dālāl
Derc olur bir bāğçeye hep lā‘ubāl
- 5372- Dostunun bāğçesi olmakdur bu bāğ
Diyüp iderler telef meyveyi zāğ³
- 5373- Ba‘zı dostı hāz¹ idüp bir şey dimez
Ba‘zı görür incinür hīç söylemez

¹ itdi: kıldı M.

² itme hilāf: kılma güzāf G.

³ Kelimenin aslı “elden çıkma, zarar, ziyan” anlamlarına gelen “zāyi‘” iken, vezin ve kafiye gereği bu şekilde kullanılmıştır.

- 5374- Ba'zısı eyler tenāvel lā'ubāl
Şāhibin görse ider eyle helāl
- 5375- Utanur bāğ şāhibi görür melāl
Pes gōñülsüz dil ile eyler helāl
- 5376- Ba'zısı hīç² şāhibine söylemez
Yer harāmı yok umūrı dīnlemez
- 5377- Hep Hudā'nuñ mülkidür bāğ bāğçe dir
Rāzık'ım rızık eylemiş dir baña yer
- 5378- Şāhibi 'öşrin virür derdin çeker
Mevsūmında ğayrı şāhibler çıkar
- 5379- Hoş budur eşrāt-ı sâ'atden nişân
Birbirinüñ mālını yerler nihân
- 5380- Hep cihân bozğun 'adālet kalmamış
Anuñ içün yok berekāt-ı yemiş
- 5381- Ba'zı mümsik var fakīre bir direm
Meyve virmez cümleyi dir ben yerem
- 5382- Bekler ol bāğçesini eyler kırı
Meyveden bir dānedür çeşmi nūrı
- 5383- Bilmez ol yolcu misāfir gözlemez
Var ğarībün hākkı anda söylemez
- 5384- Tebdīl olmuş bu cihân halkı 'acīb
Türemiş cerrārī ādemler ğarīb
- 5385- Çıkşa³ kāra şimdi ba'zı yolcular
Ġayrınuñ bāğında yer çırpır çalar
- 174a 5386- Sirka ile yer yidirir atına
Zerre deñlü gelmez ol hācetine
- 5387- Yok berekāt kārı hep gezmekdedür
Gözi bāğçe kapusın çizmekdedür
- 5388- Sirka ile şimdi çok alış viriş
Cümle kārūñ şimdi hayrı kalmamış
- 5389- Keyl ü vezn içre olup sirka nihân
Mā'adā hep düzdīlik oldu 'ayān

¹ hāz: hıfz G.

² hīç: yer M.

³ Çıkşa: Çıka G.

- 5390- Hîle ile karz alurlar sîm ü zer
İstemekden gezmeden şāhibi zār
- 5391- Şimdi fitne-kār olupdur cümle iş
Yol alabilmez viren hālîş gūmiş
- 5392- Hāşılı yok hîç harāmdan ictināb
Oldı bu yevmü'l-beter dūnyā harāb
Vezin: Mefā'ılün Mefā'ılün Fe'ülün
- 5393- Haberde böyle gelmişdür sevālif
Çü Ādem kıldı Hākķ emrin muḥālif
- 5394- Yiyüp ol dāne-i gendim cinānda
Ki āḫir tūtdılar mesken cihānda
- 5395- Kaçan kim geldiler dār-ı gurūra
O fîl-i şūmları çıkıdı zuhūra
- 5396- Yidiklerini kuşdılar hem-ān-dem
Pes oldı ol kuşuntı zehir ol dem
- 5397- Yidi anda zehirlü canavarlar
İlan 'akreb çıyan kamu ne kim var
- 5398- Vücūdunda eşer qaldı harāmdan
Velī oldı olara şehvet andan
- 5399- O şehvetden tevellüd itdi Kābil
Fesāda oldı bā'ış katl-i Hābil
- 5400- Anuñ nesli müselsel kıldı 'işyān
Kimi küfr itdi kimi kıldı tuḡyān
- 5401- Veled 'işyān ider aşlı harāmdan
Helāl it loķmayı ḫoş bul merāmdan
- 174b 5402- Harām loķma ile tā'atde lezzet
Bulamaz her ne deñlü çekse zaḫmet
- 5403- Hikāyet olunur Bāzīd-i Bestām
'İbādetde riyāzetde nehār şām
- 5404- İder anasına bir gün niyāzı
Açup sırr-ı ḫaķīķatdan o rāzı
- 5405- İder ey māderim niçe zamāndan
'İbādet iderem tenhā mekānda
- 5406- Bulamadım 'ibādetden ḫalāvet
Kemāl-i mertebe 'aşķımda lezzet

- 5407- Bilürem yimedim ben hoş harāmı
‘Aceb niçün bulamam ben merāmı
- 5408- Eyā cānım ana eyle tefekkür
Senüñ rahminde iken ben taḥaṣṣür
- 5409- Yidüñ mi şübhelüden ya harāmdan
Helāl itdirelim şimdi biz andan
- 5410- Varup fikre anası didi oğlum
Simā‘ eyle idem aḥvāl-i ma‘lūm
- 5411- Ki sen rahmimde iken ey ciger-keş
Bacada açmış idi konuşımız keş
- 5412- Alup andan yidim bir keş oğul ben
Velī çekdüñ anuñ ḥüsrānını sen
- 5413- Varup konuşıya anasıla¹ Bestām
Helāl itdirdiler iḥlāş ile tām
- 5414- O şeyḥim oldu bundan soñra rāḥat
Velī buldı ‘ibādetinde lezzet
- 5415- Fütüḥa irişüp hem oldu kāmıl
Pes ‘irfān-ı Ḥudā’yı kıldı ḥāşıl
- 5416- Aranmaz şimdi tā‘at içre lezzet
‘İbādetden iderler belki nefret
- 5417- Ribādur şimdi şan‘at irtişā’dur
‘İbādet şimdi bir ağır pīşedür

175a

Kaşide-i Harām²*Vezin: Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün*

- 5418- Ey birāder diñle pendim remz ile esrāredür
Şimdi deccāl oldu ‘ālem kārı hep tarrāredür
Fitneler bīdār olup şerr işlere fevvāredür
Kīse-i maḥlūmı ḥālī itmege āvāredür³
Ejdehādur şanki anuñ ḥarnı bir maḡāredür
- 5419- Az olur şimdi tecessüs eyleyen rızq-ı ḥelāl
Nüşı zehr olmuş fenānuñ zehri olmuş şimdi bal
Cümle ‘ālem ḥalkı olmuş ḥayr u şerden lā‘ubāl
Gıtdi zühd ehli ḳanā‘at geldi ol ehl-i zalāl
Dām-ı ḥīle ḳurmaḡa şayyād-ı pür-mekkāredür¹

¹ anasıla: ana ile M.² E. 175a G. 175a M. 188b³ Kīse-i maḥlūmı ḥālī itmege āvāredür: Günc-i ‘ālem bir ḥazīne olsa toymaz bir kişi M.

- 5420- Kār-ı hîle mekr-i fitne itmemiş er kıalmamış
Kızb ü hid'a ʿilmini tā ser-te-ser ol bilmemiş
Rāḥatı yok günde birkaç dām hîle kıurmamış
Şayd-ı bî-çārelere ol çāh-ı zulmi kıazmamış
Kise-i mazlūmı ḥālī itmege āvāredür²
- 5421- Bu sebebden her taraf aʿdā-i dīn itdi zuhūr
Ehl-i İslām'ın ḥudūdun başdı³ pā-māl itdi ḥor
Şimdi ekşer eyler aʿyān sīm ü zer ile ḡurūr
Bir sefāhet kārı olsa ḥarc ider çok māl virūr
Ol rızā-yı Ḥaqq'a virdükleri birkaç pāredür
- 5422- Olsa bir deffāf u devvār yāḥū bir⁴ ʿānnāz-kār
Lehv ü laḡv nā-meşrūʿ işler⁵ ʿābına her-dem yarar
İtse biñ dirhem maşārif ʿaynına gelmez żarār
Ol mühimmat-ı ḡazāya himmeti saʿy-i nā-çār⁶
ʿĀlimi gördükde ḥatırın şormadan ferrāredür⁷

Mebḥaṣ-i Ḥubb-ı Dūnyā⁸

Vezin: Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

- 175b 5423- Ey Şerīf kıl naşīḥat özüñe⁹
Tā ki raḡbet eyleyeler sözüñe¹⁰

¹ Dām-ı hîle kıurmağa şayyād-ı pür-mekkāredür: Ser-te-ser işbu fenānuñ ḥalkı bir mekkāredür M.

² Bent G, M. nüshalarında bulunmamaktadır

³ Ehl-i İslām'ın ḥudūdun başdı: Ehl-i İslām kal'aların aldı M.

⁴ devvār yāḥū bir: devvār hem daḥı M.

⁵ Levh ü laḡv nā-meşrūʿ işler: Levh ü laḡv fişk ālet M.

⁶ Ol mühimmat-ı ḡazāya himmeti saʿy-i nā-çār: Hoş bilür ol resm-i ʿādet aña bî-ḥimyān şaçar M.

⁷ ʿĀlimi gördükde ḥatırın şormadan ferrāredür: Virdügin hep bir faḳīrden almağa ḡaddāredür M.

Bu bentten sonra M. nüshasında üç bent daha bulunmaktadır:

Rüz şeb fikri bu ḥalka bend-pā taşmīm ider
Cer idüp nār-ı semūmı şerr işe taḡsīm ider
Şanʿatıdır hîle hid'a kārını taʿlīm ider
ʿAklı az altını çok kimselere taʿzīm ider
ʿĀlimi gördükde ḥatırın şormadan ferrāredür

Derc-i māl eyler tefevvuk bulmağa akrānına
Dest-ḡīr olmaz faḳīre hem şadīḡ yārına
Yaramaz mālı fülürı dostına cīrānına
Seng-i ʿānı atma boş ne yirine ne ʿārına
Sen müdārā sözleri terk it Şerīf āvāredür

Mekr çok sehḥāredür sihr ile ol ʿakluñ çalar
Kızb ile devvāredür hem devr idüp hîle arar
Her sözinde bir yemīn itmek degildür aña ʿār
Ey Şerīf olma naşmuñ içre ḥalka dil-āzār
Kıl müdārā kim o zālīm sekr ile ḥummāredür

⁸ E. 175a G. 175a M. 189b

⁹ kıl naşīḥat özüñe: di naşīḥat kendüñe M.

¹⁰ Tā ki raḡbet eyleyeler sözüñe: Almasın ḡavḡā-yı fānī boynuña M.

- 5424- Sende yok bu ħubb-ı dünyā nefreti
Harc idersin ya niçün sen şöĥbeti
- 5425- Evvelā sen söyledüğün sözi tut
Eyle andan şāniyā ħalkā ögüt
- 5426- Almısın bu ħubb-ı fānī gönlüne
Ya niçün ‘āmil degilsin ħavlüne
- 5427- Çünkü pendün eylemez saña eşer
Sen niçe virsen gerek ħalkā ħaber
- 5428- Olmısın ālūde pür-‘işıyān ile
Her işün cürm ü ħaṭā nisyān ile
- 5429- Ĥubb-ı dünyādur günāhlarun başı
Sen gerek kim kılasın bu endīši¹
- 5430- Olmısın bu fānī dünyāya gurūr
Ĥūb degildür bu cihān dār-ı sürūr
- 5431- Bu zen-i mekkāre kılmış seni dām
Şanma kim alursın andan zerre kām
- 5432- Ĥāmīle zendür bu fānī bir ‘aceb
Kim toğar andan bu dünyā ħalkı hep
- 5433- Toğurup hem öldürür evlādını
Niçe virürsin analık adını
- 5434- Zerre deñlü şefķati yokdur saña
Virme cānım sen daĥı göñli aña
- 5435- Çünkü bildün bī-vefādur rüzgār
Tāc u taḥṭa mülke itme itibār
- 5436- Besledir bunda saña nāzik teni
Ġāfil olma ‘āķıbet yir yer² seni
- 5437- Bil emānet bu fenā mülkini sen
Şāhibine virüben kırtulasan
- 5438- Ger benim didünse bu mülk-i fenā
Şādık isen ħüccetin göstür baña
- 5439- ‘Āķıl olan bu fenā mülkim dimez
Çıksa elden zerre deñlü ğam yimez

¹ Beyitten sonra M. nüshasında bir beyit daha bulunmaktadır:

Görünür bu bāğ u bāğçe saña hoş / Kıldun āb-ı engürü ğafletle nüş

² “Dünya” anlamında kullanılmıştır.

- 176a 5440- Bu zamānda dirler aña ‘ākıl er
Kim ola dünyālığı çok sīm ü zer
- 5441- Bir zamāndur kim kamu halk-ı cihān
Sīm ü zer kaydına düşmişler hemān
- 5442- Sevmese bir er bu dünyā dādını
Korlar aña şimdi ebleh adını
- 5443- Halk-ı ‘ālem işbu dünyā peşine
Düşmiş ancak bu fenā teşvîşine
- 5444- Mübtelādur şimdi zen-mekkāreye
Şaldı bir gavgā ‘acūze araya
- 5445- Cān virürler sīm ü zer yollarına
Görelim kim ‘ākıbet hāllerine
- 5446- ‘Ālemün faḥri Muḥammed Muṣṭafā
Gider iken bile aşḥāb-ı şafā
- 5447- Gördiler bir lāşe-i oğlaḳ yatur
Söyledi aşḥāba çün anı görür
- 5448- Siz alur mısız bu oğlaḳı şaḥāb
Şatsalar bir dirheme virün cevāb
- 5449- Didiler ol lāşeyi biz neyleriz
Virselers meccānen öyle almazız
- 5450- Döndi bu kez didi aşḥāba Resūl
Nitekim siz kılmazız¹ anı qabūl
- 5451- Ol Hudā ‘indinde bu mülk-i cihān
Lāşeden oldı ezel aḥḳar ‘ayān
- 5452- Bu cihān bir mezbele sīm ü zeri
Seng-i istincā dimişler at giri
- 5453- Pāk-i dāmen urmaz aña dest² çok
El urur dīvāne aña³ ‘aklı yok
- 5454- Cīfedür dünyā hemān ol kelb-i ṭab‘
Uzadır ol cīfeye dest-i tama‘
- 5455- Bir zen-i mekkāredür dünyā denī
Zāhirinde görünür dilber zeni

¹ kılmazız: kılmayazız M.

² dest: desti M.

³ dīvāne aña: aña dīvāne G.

- 5456- Setr ider āfāt u miḥnetlerini
Tā ola meftūn gören er kendūñi
- 176b 5457- Ol ḥaḳīḳat sırrına iren kişi
İl virür aña nedāmet teşvīşi
- 5458- Tālib-i dünyā olan ehl-i sūrūr
Dīde-i vuşlatla bu resme görür
- 5459- Zāhirā giymiş libās-ı fāhire
Cismini ğarḳ eylemiş zer zīvere
- 5460- Vechine çekmiş niḳāb-ı hoş laṭīf
Setr ider cismin nezāketle zārīf
- 5461- Kim göre ırāḳdan anuñ şeklini
Tār u mār ider başında ‘aḳlını¹
- 5462- Burḳa’ı kaldırsa vechinden eger
Zişt-rū ol dem mizācını bozar
- 5463- Ağzı kokmuş şuyı aḳmış key ḳatı
Dişleri düşmüş ḳararmış hey’eti
- 5464- Rengi gitmiş ḳoltuğı bişmiş anuñ
Gözi batmış ḳapağı şişmiş anuñ
- 5465- Şaḳı dökülmüş bükülmüş hem beli
İşi bitmiş tutmaz ayağı eli
- 5466- Bir ḳara ḳurı ‘acūze imiş ol
Nādim olur şimdi ğāyet ol fuḫl
- 5467- Ḳurtaramaz cismi elinden anuñ
Nefs şeyṭān olur a‘vānı zenūñ
- 5468- Ġālib olup şimdi nā-merdi başar
Teng ider başa cihānı key ḳaşar
- 5469- Eyleyüp zīr ü zemīn ḥabs-i medīd
Göstürür ṭamu ‘azābı ol şedīd
- 5470- Ey birāder baḳma ol mekkāreye
Düşmeysin dām-ı zen-mekkāreye
- 5471- Gör ne buyurdi Resūl-i bā-şafā
Didi aḥmaḳdur uman bunda vefā

¹ Tār u mār ider başında ‘aḳlını: Mā’il olup yoğa yazar cānını M. / Beyitten sonra M. nüshasında bir beyit daha bulunmaktadır:

‘Aşk sevdāsı irüp başına hoş / Dilese rağbetle vuşlat ḥumrı nūş

- 5472- Dünyā bir evdür aña kim evi yok
Cem^c iden dünyāyı zerre ^caklı yok
- 5473- Dünyā bir mel^cunedür didi Resül
Evvelā ol zıkr-i Hudā ^cālim degül
- 177a 5474- Eylemez dünyā işābet bir kıla
İllā uhrā nef'i andan naşş ola
- 5475- Ol kifāyetden ziyād olsa binā
Yükleyeler yarın hep arkasına
- 5476- Hem buyurdi ol Resulu'llāh diger
Yok işim dünyā ile zerre kadar
- 5477- Nitekim bu fānide ehl-i sefer
Gölgelenüp gider ol zıll-i şecer
- 5478- Olmadıkça gölgeye hıç hāceti
Eylar ol ağaç dibinde rıhleti
- 5479- Her ne deñlü bu fenāda var ^cömür
Bu fenā eşğālını ol deñlü gör
- 5480- Sen tefekkür eyle uhrā ^cömrini
Gör fenā içre o deñlü şuglını
- 5481- Ol Halīlu'llāh'a kıldılar su'āl
Ne sebep olduñ Halīl-i Zü'l-Celāl
- 5482- Ol didi üç şey ile oldum Halīl
Evvelā hayr işlere oldum delīl
- 5483- Hem ikinci olmadı hıç şubh u şām
Yiyeyim tā ben misāfirle ta'ām
- 5484- Hem üçünci kılmadım hıç guşşa gam
Her ne kim virdi Hudā¹ bış veyā kem
- 5485- Hālik'a olmak dilersen key karīb
İsteme dünyāda çok ola naşīb
- 5486- Rābi'a Sultān'ı bil ey zī-fünün
Cū^c elinden nefsini kıldı zebün
- 5487- Yimedi bir hafta içmez oldu şu
Rūz şeb oldu ^cibādet aña hū
- 5488- Kā'im idi her gice şā'im nehār
Gāyet ile itdi za'fı aña kār

¹ Hudā: Hakk G.

- 5489- Geldi bir er aña elinde ta‘ām
Hücresinde kodı iftār ide şām
- 177b 5490- İtdi çün mağrib namāzını edā
Ol ta‘āmı aldı kim iftār ide
- 5491- Bir kedi gördi ta‘āmı hep yimiş
İftāra bir loğma aña¹ komamış
- 5492- Aldı ol bardağı ol dem destine
Bir yudum āb ile orucın şına
- 5493- Ditreyüben za‘f ile desti hemān
Düşdi ol kûze elinden ol zamān
- 5494- Kırıluben içmedi bir katre āb
Yandı şusuz bağı şan oldu kebāb
- 5495- Pes niyāz idüp o dem dir yā Ehad
Çāresiz bī-dāda irişdür meded
- 5496- İrdi ol demde Hudā’dan bu hitāb
İster isen fānīde ‘āl-i cenāb
- 5497- Diler isen heft-ıklīmi² saña
Ser-te-ser teslīm ideyim her yaña
- 5498- Līki kalbin içre derdimden nişān
Kımayım cem‘ olmaya hubbım nihān
- 5499- Rābi‘a dir rāzıyam bu hāle hoş
Pür-muhabbet kıl derūnum itme boş
- 5500- Böyle olur bu fenādan vaz geçen
Cür‘a-i cām-ı muhabbetden içen
- 5501- Nakl olunmışdur ki Loğmān-ı Hakīm
Virdi üç biñ yıl ‘ömür aña Kerīm
- 5502- Oldı çünki³ müddet-i ‘ömri tamām
Geldi ‘Azrā’ıl aña virdi selām
- 5503- Gördi bir bāğçede ol zenbīl tokur
Söyledi ‘Azrā’ıl ey Loğmān şabūr⁴
- 5504- Ben ta‘accüb eylerem tā aşlı ne
Nefsün içün kılmaduñ hāne binā¹

¹ İftāra bir loğma aña: İftār için aña loğma M.

² heft-ıklīmi: heft ü ıklīmi E., G., M.

³ Oldı çünki: Çünki oldı M.

⁴ ey: ol G.; Söyledi ‘Azrā’ıl ey Loğmān şabūr: Kabz-ı rūha geldüğinden bildirür M.

- 5505- Söyledi Loḳmān aña kim yā melek
Aḥmak oldur fānīye virür emek
- 178a 5506- Sencileyin bir ferīsteh cānını
Alur elbet bulmaya dermānını
- 5507- Bilür ol kim peşime düşmiş tırur
Ol yine köşk ü sarāy dizmiş durur
- 5508- ‘Ākıl olan bundan alur hişşe-mend
Var mı şimdi ‘ömr-i Loḳmān’a menend
- 5509- Çok ‘ömür sürse biri seksen yaşar
Aña bir kerpiçden ev başdan aşar
- 5510- Bilmez ol bir yıl yaşar mı ey hümām
Ol bināsı olmaz üç yılda tamām
- 5511- Naḳd-ı ‘ömri mālı şimdi cümle ḥarc
Eyler ol burc-ı sarāy muḥkem kirec
- 5512- Eylemiş a‘yān tefā’ıl anı re‘y
Arturur iḳbālī dir yapmak sarāy²
- 5513- Ehl-i isrāf oldı ekşer³ aḡniyā
Türedi bid‘at kamu sem‘a riyā
- 5514- Māl zekātın virseler ehl-i ḡinā
Ḳalmaz ol şehir içre bir faḳr-ı fenā
- 5515- Nışf-ı mālın hem taşadduḳ görse re‘y
Virse efḳarlara cümle ola bāy
- 5516- Ḥarc iderler çok sefāhet işlere
Virmez anuñ ‘öşrini dervīşlere
- 5517- Ol Ḥudā çün “lā yühıbbü’l müsrifin”⁴
Zümre-i müsriflere olma yakın
- 5518- Sen dime var sīm ü zer köşk ü sarāy
Ḳaşr u eyvān ḳul ḳaravaş hūy hāy
- 5519- Kizb ile urma cihānda lāfı sen
İtme cānım boş yere etlāfı sen

¹ Beyit M. nüshasında iki beyit hâlinde:

Nefsün için ḳılmađuñ ḥāne binā / Dünyāya hıç raḡbetüñ yok aşı ne
Söyledi hem daḡı ‘Azrā’ıl aña / Ben ta‘accüb iderem ḡāyet saña

² Beyit G. ve M. nüshalarında bulunmamaktadır.

³ ekşer: cümle M.

⁴ (Allah) israf edenleri sevmez. En’âm 6/141, A’râf 7/31.

- 5520- Diñle Mevlānā-yı Rūmī şems-i dīn
Şeyh-i Tebrīz'i ararken ol hemīn
- 5521- Niçe yıllar vuşlatına gezdi ol
Anı irşād itmek için hāḡḡ-ı yol
- 5522- Düşdi ol vādīlere şahrā kūya
Bilmedi gitdügini ḡancaruya
- 178b 5523- Niçe şehri gezdi bulmaz izini
Ḳaldı ḡayrān bilmez ol kendüzini
- 5524- Şeyhi gördüm diseler müjde saña
Virür ol destārını ol dem aña
- 5525- Bunca zahmet gördi bulmaz bir nişān
Bir kişi söyler aña bir gün nihān
- 5526- Didi şeyhim böyle göndürdi ḡaber
Bulmaḡ istersen beni şimdi eger
- 5527- Var fülān şehir içre bir yer ey hümām
Dir yalancılar maḡallesi enām
- 5528- Bulasın didi beni ol yerde sen
Bildi yerin bulması ḡāyet āsān
- 5529- Vardı ol şehre kıılır key cüst ü cū
Bulmaz ol maḡalleyi gezer ḡamu
- 5530- Her nire şordı tecessüs kııldı çok
Didiler öyle maḡalle bunda yok
- 5531- Ḳaldı ḡayretde ider çok endīşe
Düşdi ḡāyet ıztırāba teşvīşe
- 5532- Oldı aḡşam ḡatırına geldi ol
Kim buyurmışdur ḡadīşinde Resūl
- 5533- Ḳalasız düşvār-ı ḡayret fi'l-umūr
Feste¹İnū¹ didi min ehl-i ḡubūr
- 5534- Vardı gūristāna kim anda yata
Görür anda yüzi nūrlı bir fetā
- 5535- Buldı ol maḡlūbını anda tamām
Gördi 'āşık ma'şūḡın virdi selām
- 5536- Eyledi şeyhim daḡı aña kıyām
Şundı aña ma'rifetden ḡolu cām

¹ “Yardım isteyiniz.” anlamındadır.

- 5537- Kenz-i ‘ilmi eyledi teslīm aña
Didi şeyhīm var su’ālīm hoş saña
- 5538- Bunca yıllardır ararsın sen beni
Hoş haber-dār eyledim benden seni
- 5539- Ya niçün kılduñ ğalaṭ bu cāyı sen
Bilmeduñ mi bu yeruñ adını sen
- 179a 5540- Ya degil mi bu yalancılara cāy
Dimediler mi bizim köşk ü sarāy
- 5541- Kızb ü lāf eyleyüben çok güft ü gū
Kim bizimdür bu ‘imāretler kamu
- 5542- Devlet ü cāh ile idenler ğurūr
Oldı encāmı bu yer anlara ğūr
- 5543- Ya benim diyenler ol māl u metā‘
Buldılar mı zerre māldan intifā‘
- 5544- Fā‘ide virmez begim bu sīm ü zer
Ser-te-ser mülkin ola dünyā eger
- 5545- Gel varacaḡ cāyı ma‘mūr eyle sen
Varduḡuñ dem anda mesrūr olasan
- 5546- Bir sarāya harc idersin bunca māl
Ḳabrüñ olmışdur vīrāne fıkre ṭal
- 5547- Yā ilāhī nic’ olur ḡalim benim
Ḳubb-ı dünyā ile encāmım benim
- 5548- Ḳaplamış bu gönlümi ṭul-i emel
Bende yok uḡrā içün ḡüsn-i ‘amel
- 5549- Ḳubb-ı māl itmiş beni bende esīr
Ey¹ Ḳudāvend’im baña ol dest-ġīr
- 5550- Ḳılalım ḡubb-ı fenādan nefreti
Vir şalavāt yā Muḡammed ümmeti
- 5551- Okuyanı dīnleyeni yazanı
Yarlıġa kııl ‘afv u raḡmet yā Ġanī²

Ḳaşıde-i Ḳubb-ı Dünyā³

Vezin: Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

¹ Ey: Ol M.

² Beyit G. ve M. nüshalarında bulunmamaktadır.

³ E. 179a G. 179a M. 194a

- 5552- Yā ilāhī mübtelā-yı cürm ü ‘iṣyān olmuşam
 Ḥubb-ı dünyā-yı ḥasāset¹ ile tuḡyān olmuşam
 Düşmüşem baḥr-i ḥaṭāya² çāh-ı ḥüsrān olmuşam
 ‘İlm-i zāhir bāṭına bir levḥ-i nā-dān olmuşam
 Gelmişem bāb-ı ‘aṭāya zār u giryān olmuşam
- 179b 5553- Kāblamış her bir taraftan rāhımı ṭul-i emel
 Eylemiş gülzār-ı gönülüm ḥār u ḥaṣ ile ḥalel
 Bulamam ṭā‘atlere yol şıdḳ ile virem temel
 Kıl ‘ināyet bu ḥaḳīre ey Ḥudā-yı lem-yazel
 Açmışam dest-i recāyı me‘mül iḥsān olmuşam
- 5554- Bir taraftan nefis-i emmāre beni kıldı zebūn
 Bir taraf iḡvā-yı iblīs eyledi baḡrımı ḥūn
 Ḥubb-ı dünyā çıkmaz oldu bu gönülden gice gün
 Sū-i yārāndan bızār oldum be-ḡāyet gün-be-gün
 Bulmuşam sū-i mizācı bende-fermān olmuşam
- 5555- Eylerem pend ü naṣīḥat şeyḥ-veṣ³ vā‘iz miṣāl
 Söylerem emr ile ma‘rūf nehy-i münkerden maḳāl
 İderem kıṣṣa menākīb ehl-i faẓl-ı ehl-i ḥāl
 Kendi ‘aybım dimesden ebkem lisānım iḥtilāl
 Bir ‘acāyib ḥāle düşdüm ṭab‘-ı nisyān olmuşam
- 5556- Eyledim nazmım içinde bunca kıṣṣa yād-gār
 Eylerem bülbul gibi medḥ ile zemm gülşende zār
 Cem‘ idüp dürr-i ḥaḳāyık eylerem ḥalka niṣār
 Ne ‘acibdür eylemez bu sözlerim kendime kār
 Garra-i dünyā ile ‘aḳl-ı perīṣān olmuşam
- 5557- Düşmüşem dünyā peşinde gezerem miṣl-i kilāb
 Devr ider bu nefis-i emmāre beni miṣl-i ṭolab
 ‘İlm ü ḥikmet sözine bu⁴ nefis-i şüm olmuş niḳāb
 Nāme-i cürmüm tamām oldu içinde yok şevāb
 Gelmişem luṭf u sitār ardında pinhān olmuşam
- 5558- Şüretā bir ‘andelīb-i nāzım-ı efsāneyem
 Şüretā bilmem ‘aceb mecnūn mıyam dīvāneyem
 Bend-i pā itdim cihānı zār ile eḡāneyem
 İçmişem ḥubb-ı fenāyı sekr ile mestāneyem
 Pür-kuşūram ben Şerīfī ḥalka destān olmuşam

Mebḥaṣ-i Fakr⁵

Vezin: Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

¹ ḥasāset: riyāset M.

² baḥr-i ḥaṭāya: cürm ü ḥaṭāya M.

³ şeyḥ-veṣ: kürsīde M.

⁴ sözine bu: sözlerine M.

⁵ E. 179b G. 179b M. 194b

- 180a 5559- Di Şerîfî fakr fânîde bize
Vaşf kı1 aḥvālını bezmimize
- 5560- Fakr fahrı söylemişdür ol Resûl
Hem daḥı dā'im du'ā eylerdi ol
- 5561- Sen fakîr eyle beni itme ğanî
Hem vefât eyle fakîrlikle beni
- 5562- Yevm-i mahşer beni efkarlar ile
Beni ḥaşr it anda miskînler ile
- 5563- Gerçi miskîn fânîde zahmet görür
Rûz-ı ferdâ anlar içündür sürür
- 5564- Hem ğanîlere olur bunda ferah
Yevm-i mahşerde görür anlar terah
- 5565- Gerçi ḥordur ḥalk içinde ol fakîr
Yarın uḥrâda olur anlar emîr
- 5566- Anların dıḥkî 'ibâdet dir Resûl
Hem sevinmekleri tesbîḥ bilmiş ol
- 5567- Uyukları hem taşadduḡdur diger
Günde üç kez Ḥâlik'ı eyler nazar
- 5568- Otururken ol Resûl-i Zü'l-Celâl
Bir kişi kıldı fakîrlikden su'âl
- 5569- Ol Resûlu'llâh aña virdi cevâb
Bir ḥazînedür Ḥudâ'dan mişl-i nâb
- 5570- Bir kerâmetdür daḥı kim ol Ḥudâ
Ol muḡarreb mürsele kıldı 'aṭâ
- 5571- Ḥaḡḡ katında ḥürmet-i fakra bedel
Yedi kat yer gök melâ'ikden güzel
- 5572- Ol Resûlu'llâh didi Ḥallâḡ-ı Rabb
Balçığı arzdan yaratdı ḥalkı hep
- 5573- Enbiyâ ile fakîrleri diger
Tîn-ı cennetden yaratdı mu'teber
- 5574- Ol Şeb-i Mi'râc'da gördüm anları
Cennet içre ekserî efkarları
- 5575- Ol cehennem ehlini gördüm kamu
Aġniyânın ekserî bulmuş kamu

- 180b 5576- Olsa bir şākir ḡanī şābir faḡīr
Yegdūr ol şākir ḡanīden ol faḡīr
- 5577- Ol Resūlu'llāh didi faḡr u cihād
Kim severse beni sevmiş ol 'ibād
- 5578- Buḡz idüp ol iki şey sevmeyen
Ol durur ancak baña buḡz eyleyen
- 5579- Otururken āl u aşhābla Resūl
Geldi bir elçi faḡīrlerden uşūl
- 5580- Merḡabā itdi Resūlu'llāh aña
Göndürenlere daḡı hoş merḡabā
- 5581- Severem anları cāndan dir Resūl
Neye geldün şimdi sen söyle uşūl
- 5582- Didi göndürdi beni efḡar olan¹
Var Resūlu'llāh'a di böyle hemān²
- 5583- Ağniyālar rāh-ı ḡayrāta yürür
Ḥacc ider anlar taşadduklar virür
- 5584- Ḥasta olsa faḡl-ı mālından olar
Göndürüp efḡarlara şıḡḡat arar
- 5585- Ol Resūlu'llāh buyurdi yā kişi
Anlara di görmesünler teşvīşi
- 5586- Var selāmım di olara³ vir ḡaber
Kim ki şābir ola sizlerden eger
- 5587- Ḥaḡḡ virür üç ḡaşlet anlara güzel
Enbiyāya virmemişdür Lem-Yezel
- 5588- Diñle ol üç ḡaşletün biri 'ayān
Var cinānda bir güzel a'lä mekān
- 5589- Cennet ehli bulamazlar aña rāh
Seyr idüp yıldız gibi olur nigāh
- 5590- Varabilmezler aña illā şehīd
Hem nebī mürsel faḡīr ehl-i sa'īd
- 5591- Daḡı beş yüz yıl evvel efḡar olan
Ol ḡanīlerden evvel bula cinān

¹ beni efḡar olan: beni anlar hemān M.

² hemān: 'ayān M.

³ di olara: olara di G.

- 181a 5592- Ol Süleymān İbnü Dāvud Hāzreti
Olduğı çün saltanat-ı devleti
- 5593- Hep nebī mürselden ol kırk yıl soñra
İzn olup andan cināna ol gire
- 5594- Hem üçünci diñle anlar haşleti
Dise ihlāş ile tesbīh niyyeti
- 5595- Dise bir kez mişlini anuñ ğanī
Virse anuñ ile on biñ dirhemi
- 5596- Ol şevābında ber-ā-ber olamaz
Ol faķīrūñ ecir deñlü bulamaz
- 5597- Böyledür hayr işleri hep anlaruñ
Her işi oldu ğibādet cānlaruñ
- 5598- Vardı bu kez söyledi anlara ol
İtdiler anlar dağı cāndan qabūl
- 5599- Gerçi faķra istiġān itdi Resūl
Ol faķīrlige ki ola feryādı bol
- 5600- Ola yāhūd ol faķīr-i āhīret
Kim ola müfliş ‘aṭā’ ü mağfīret
- 5601- Ya ola ol istiġāze faķr-ı cehl
Zāhirā bu cümleden aḥķar ezel
- 5602- Ol Süleymān Hāzreti kim oldu ḡān
Tehniye kıldı ḡalā’iķ ins ü cān
- 5603- Nemle iķbāl eyleyūben taġziye
Eyledi bu resme ol çok tavşīye
- 5604- Ger hidāyet eylese kıllara Hāķķ
Eyler ol cāh-ı fenādan key ırāķ
- 5605- Sevdüġine rāh-ı uḡrādan nişān
Virūben itmez anı şāh-ı cihān
- 5606- Çünki oldu mübtelā-yı pür-belā
Taġziye itmek olur aña revā
- 5607- Terk idüp andan Süleymān zīneti
Bir ‘abā idi cihānda ḡil’ati
- 181b 5608- Teşbīh itdi özini efķarlara
Eyler idi key tevāzuġ anlara

- 5609- Zenbîl örüp ħurmā yaprağından ol
Şatdururdu çarşuda anı uşûl
- 5610- Arpa etmegın alup ol kâ'imā
El emegile geçindi dā'imā
- 5611- Gice kâ'im gündüzi şā'im o şāh
Ṭab'-ı fakr idi cihānda pād-şāh¹
- 5612- Ol Nebî'de bunca ħüb ħaşlet ola
Te'ĥîr-i maḥşer aña mihnet ola
- 5613- Bilmeyenler bu fenāda şükriñi
Hem şikāyet eyleyen her 'usrını
- 5614- Hem ġanî ola 'ibādet kılmaya
Hem taşaddukla zekâtı virmeye²
- 5615- Bu fenāda çün bir eksikligi yok
Ol niçe itmez Ĥudā'dan ħavf çok³
- 5616- Rabbenā sen kıl 'ināyetler bize
Göñlümüzi şabr u ħilm ile beze
- 5617- Zümre-i efkarlara⁴ sen kat bizi
Cümleden evvel cināna at bizi
- 5618- Bu fenā çirkinlerinden kıl ırak
Dü-cihānda vechimizi eyle ak
- 5619- Sen bize giydir şabır pîrāhını
Göñlümüze şal fenā ikrāhını
- Vezin: Mefā'ilün Mefā'ilün Fe'ülün*
- 5620- Münāsib diñle cânım bir ħikāyet
Olunmuşdur Ĥarîrî'den rivāyet
- 5621- Olurdu şehr-i Bağdād içre ol er
Ki bir gömlek ile yaz ola kış ger
- 5622- Su'āl eylediler hoş eylik ile
Ṭurursın yaz u kış bir gömlek ile

¹ pād-şāh: şāh idi M.

² Beyit M. nüshasında iki beyit hâlinedir:

Virmeyenler hem taşaddukla zekāt / Cism ü mālı olmayanlar tayyibāt
Ol ġinā ile bulanlar devleti / Tatmayanlar ol 'ibādet lezzeti

³ M. nüshasında beyitten sonra bir beyit daha bulunmaktadır:

Ol recā-yı ħavf ile olsa ümîd / Mekş ile cennete varmaqlık şedîd

⁴ efkarlara: miskinlere M.

- 5623- Harîrî dir harîş idim be-ğāyet
Ki az giymeye kılmazdım ẓanā'at¹
- 182a 5624- Yaturken bir gice ḥābımda ey cān
Ki ben varmış idim cennāta ol ān
- 5625- Faḳīrlerden görürem bir cemā'at
Oturup yerler anlar dürlü ni'met
- 5626- Oturdum yimege anlar ile ben
Melekler didiler oturmağıl sen
- 5627- Ḳamîşî bir olan yer bu ẓa'āmı
Olaruñ gömlegi bir yerler anı
- 5628- Saña var iki pīrāhen daḥı çok
Oturma bu ẓa'āmda ẓıṣmetüñ yok
- 5629- Uyanup uyḳudan nezr eyledim ben
Ki giymem birden artık ben pīrāhen
- 5630- Daḥı Bāzīd-i Bestām raḥmetu'llāh
Kire ile giyerdi gömlek her-gāh
- 5631- İdince fānīden uḥrāya rıḥlet
Hemān terk itdi bir gömlek emānet
- 5632- Alup hoş şāḥibi gitdi işine
Cihānuñ düşmedi bir dem peşine
- 5633- Rivāyet olunur Mūsā İbnü 'İmrān
Gider Ṭūr-ı Sīnā'ya ẓaṣdī bir ān
- 5634- Görür yol üstine bir şeyḫ 'ābid
Oturmuş yolını bekler o zāhid
- 5635- Kelīmu'llāh ider aña kelāmuñ
Nedür bunda oturmaḳdan merāmuñ
- 5636- İder Mūsā'ya var saña niyāzım
İdesin Ḥālīḳ'a bu ẓul-ı rāzım
- 5637- Pes altmış yıl durur kim baṭnı cū'ān
Degildür nān-ı cev ile o şeb'ān
- 5638- Tenim görmüş degil sevb-i cedīdi
Daḥı hıç yimedim laḥm u terīdi

¹ Beyit M. nüshasında iki beyit hâlinedir:

Harîrî virdi anlara cevābı / Budur diñleñ bu iş aşlı şavābı
Harîş idim libāsa ben be-ğāyet / Ki az giymeye kılmazdım ẓanā'at

- 5639- Geresnelikle buldum za‘f-ı itmām
Biraz dünyālîk itsün baña ikrām
- 182b 5640- Gider Mūsā münacâtına şādān
İder kıl hālîni Mevlā’ya ol ān¹
- 5641- İlāhî ol faķîrūñ hālî ma‘lūm
Be-ġāyet olmış ol faķîrle maġmūm
- 5642- Pes ol demde buyurdı Hālîk-ı Rabb
Ki şādîkdur kulum her ne didi hep
- 5643- Aña tar eyledim dünyâyı kim ol
Benim der-ġāhıma ‘aşķı bula yol
- 5644- Sever misin idem i‘tā aña çok
Veyā az vireyim ancak ola tok
- 5645- Didi yā Rabb vir ol istedüğinden
‘Aṭā kıl çok aña diledüğinden
- 5646- Buyurdı yā Kelīm’im olġıl āsān
Yüri var² kıluram ben aña ihsān
- 5647- Gelür Mūsā faķîrūñ yanına çün
Görür kılmış sibā‘ı anı pür-hūn
- 5648- Ġāzab eyleyü dir bu ne ‘acāyib
Görürem bu işi fir‘l-i ġarāyib
- 5649- İder Hakk yā Kelīm’im bu ġāzab ne
İder Mūsā ‘aṭāmı bu ‘aceb ne
- 5650- Buyurdı Hakk³ Kelīm’im dimedüñ sen
Ki az vir tā idem⁴ dünyâyı ihsān
- 5651- Didüñ çok vir aña hoş kıldım ihsān
Ki yetmiş köşk kamu altun gümüşden
- 5652- Pes her köşküñ öñinde dürlü eşcār
Ki her eşcārda var biñ dürlü eşmār
- 5653- Aķar kaşruñ öñinden nehr-i cārī
Gören hayrān olur bu resme kārı
- 5654- Başın kıldır yukarı eyle seyrān
Baķup Mūsā görüben oldı hayrān

¹ ol ān: i‘lān M.

² Yüri var: Yüri ġit M.

³ Buyurdı Hakk: Hūdā dir yā M.

⁴ tā idem: kılayım M.

- 5655- Görür ‘ābid eri cennetde ol ān
Yanında ḥūrī ḡilmān ile vildān
- 5656- Görür bunda faḡīr ‘acz-i dirāzı
Cinān ehlinüñ oldur ser-firāzı
- 183a 5657- Şerīfī eyleme kār-ı ḡamāḡat
Görürsin bu ḡamāḡatden ḡarāḡat
- 5658- Üşüp¹ dünyāya kılma fī‘l-i tarrār
Ne deñlü cer idersen āḡiri zār
- 5659- Ne deñlü dāne kılsan iddiḡarı
Kılur bād-ı ecel hep tār u mārı
- 5660- Ḥikāyet olunur kim bir ḡulistān
Var idi anda çok nev-i dirāḡtān
- 5661- Bir ağaç üzre bülbul āşiyānı
İdüp zār ile ḡayrān ḡulistānı
- 5662- Ağaç altında bir mūr-ı za‘īfūñ
Olup bir āşiyānı ol naḡīfūñ
- 5663- Gice ḡün naḡme pervāz ile bülbul
Küşād olmış ḡüler hem yüzine ḡül
- 5664- Temāşā eyleyü² aḡbāb-ı yārān
Gelürler ol nevā-yı zāra³ ḡayrān
- 5665- Kılur çün laḡn-ı bülbul dil-nevāzı
Şafā lezzet virür bülbul āvāzı⁴
- 5666- Görür mūr-ı za‘īf bülbul niyāzın
Daḡı ḡül bülbulē kılduḡı nāzın
- 5667- Lisān-ı ḡāl ile dir⁵ kıl ü ḡālden
Ne ḡaşıl şādīlikden ya melālden
- 5668- Kılur bülbul bizi zār ile giryān
Niçe bir ḡüş idelim nāle efḡān
- 5669- Gelen kışdur iderem iddiḡarı
Kıluram cem‘-i dāne ıztırārī

¹ Üşüp: Düşüp G

² eyleyü: eyleyüp M.

³ nevā-yı zāra: simā‘-ı zāra M.

⁴ Şafā lezzet virür bülbul āvāzı: ḡulistān ehlinüñ ol ser-firāzı M. / Beyitten sonra M. nüshasında bir beyit daha bulunmaktadır:

Güle göz ucuyla ol remz iderdi / Daḡı bād-ı şabā ḡoş ḡamz iderdi

⁵ dir: bu M.

- 5670- ‘Aceb yok mı o bülbül kayd bir n
Gln ‘aşk ile olmuş mest  hayrn
- 5671- Geçüp faşl-ı bahr irdi hznı
Gelür bülbül ki yok gln nişnı
- 5672- Döküp tc-ı şkfe ol draştn
Ne sünbül var ne gl var ne glistn
- 183b 5673- Taşayyr eyleyüben kld zr
Gelür pes hşırına mr-ı cr
- 5674- Bulur aēa dibinde nemleyi ol
Saņa dir hcetim var eyle maķbl
- 5675- Budur ol baştiyru hb nişnı
İder misknlere ol nn-feşnı
- 5676- Ben oldum zr ile Mecnn-ı şeyd
İdemedim nevle zd peyd
- 5677- Bugün b-re key dermnda kıldım
Olup maşlb-ı dne saņa geldim
- 5678- Bulundu sen be-ēyet ‘klne
Ki mevsiminde kldu cem‘-i dne
- 5679- alışdu kt zda dķkat ile
Gerdm günleri ben gflet ile
- 5680- Bugün kl merhamet ol baņa yr
‘Aça kl hd bilürsin hķķ-ı cr
- 5681- Didi ey b-nev-y bülbül-i nz
İdersin beyhde sözlere ēz
- 5682- Glistn gline maērr n-dn
Olup kldu vre zr u gryn
- 5683- Bilrdn her bahru bir hznı
Olup¹ daēı bilrdm pes ben anı
- 5684- Yri var işne git söyleme çok
Bu sözlerden saņa hiç fnide yok
- 5685- İşitdün kşşa-i bülbüli mr
Buna teşbh ideēr her umr
- 5686- Bilürsin b-vefdur bu glistn
Döker evrķ-ı fn bu draştn

¹ Olup: Olur M.

- 5687- Gelür berd-i ecel mevtüñ hazānı
Ölüm sekri bozar cümle düzeni
- 5688- Girersin bir kefenle şimdi gūra
Olur cismüñ ğidā mār ile mūra
- 5689- Bu dünyā āḫiret mezra‘ıdur çün
Çalış hoş bezr-gersün kāra her gün
- 184a 5690- Götür uḫrāya kim qalmayasın aç
Qarınca dānesine olma muḫtāc
- 5691- Gel itme ol ḫarāset vaḫti efsād
Olur pişmāna bādī rūz-ı aḫsād
- 5692- Qanā‘at bādesinden eylegil nūş
Cihān sīm ü zerinden ol saña hoş¹
- 5693- İlāhī bizde yok şabr u qanā‘at
Fenāda vir bize rızq-ı kifāyet
- 5694- Cihānda olmayalım zār-ı muḫtāc
Qatı toq olmayalım ne qatı aç
- 5695- Olalım bu fenāda evsaṭu’l-ḫāl
Cihānda olmayalım fırqa-i dāll
- 5696- Bulalım şabr ile fevz ü necātı
Diyelim cān u dilden e’ş-şalātı²
- Qaşıde-i Medḫ-i Fuḫarā³**
- Vezin: Meḫūlū Meḫā‘ilūn Meḫūlū Meḫā‘ilūn*
- 5697- Faqr-ı fānīden kaçma olma boş dil efkārı
Gayra rāzuñı açma dime yāda esrārı
- 5698- Şabr ile olup server ḫilm ile olup perver
Bu sözlerimi ezber eyle dilde tekrārı
- 5699- Şıqılma zarūretten fikr itme kedūretten
Açma rāzı şūretten sevindirme aḡyārı
- 5700- Şabr ile olur devlet fikr ile olur zillet
Sende var ise ḡayret açma destin her-bārı⁴

¹ Beyitten sonra M. nüshasında bir beyit daha bulunmaktadır:

Faqr-ı ḫarfı olur nāşī emelden / Seni men‘ eyler ol ḫüsn-i ‘amelden

² Beyitten sonra M. nüshasında bir beyit daha bulunmaktadır:

Yazandan okuyandan dinleyenden / Ola Ḥallāk-ı ‘ālem rāzı andan

³ E. 184a G. 184a M. 199b

⁴ Beyitten sonra M. nüshasında bir beyit daha bulunmaktadır:

- 184b 5701- Zengīn ҡonşı devlet bil itme buhlı minnet bil¹
Medhın idüp ʿizzet ҡıl hicv itme o ser-dārı
- 5702- Gel tır-i Һased atma Һār gibi dile batma
Şekvā taşını atma dökdürme dil esmārı
- 5703- Devletlü ider eylik şanma sen aña kemlik
Oldı hoş bu sersemlik düşmān idesin yārı
- 5704- Yohsuluk saʿādetdür evlāsı ҡanāʿatdür
Bu Һüy pek ҡabāhatdür eylik itmek inkārı
- 5705- Göñli bāy olup her cā ҡılma kendüñi rüsvā
Olma bu Şerīf-āsā sevme zehr ile mārı
- 5706- Meḡlū Meḡāʿilün Meḡlū Meḡāʿilün
Geç dünyā metāʿından bul cennetde gülzārı

Mebḡas-i Şehāvet²

Vezin: Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

- 5707- Ey Şerīf vir şehāvetden Һaber
Pendün içre eyle andan bir eser³
- 5708- Ger dilerseñ dü-cihānuñ devletin
Göñlüñe giydir şehāvet Һilʿatin
- 5709- Dir Resūl’ullāh şehāvet ağacı
Cennet içre dünyāya inmiş ucu⁴
- 5710- Yapuşanlar bu fenāda dalına
Ol varur bāğ-ı cinānuñ iline
- 5711- Hem cehennem içre ol buhl ağacı
Dünyāya çıkmış o dalları⁵ ucu
- 185a 5712- Yapuşan bunda o şāḡuñ dalına
İletür anı cehennemüñ nārına⁶

Faḡr ile olup miskīn bu nefsüñi ҡıl teskīn / Devletlüye itme kin yakma Һırş ile nārı

¹ bil: ҡıl G.

² E. 184b G. 184b M. 200b

³ Beyitten sonra M. nüshasında bir beyit daha bulunmaktadır:

Bu şehāvet kārı olan pışesi / Her dü-ʿālem Һayr olur endişesi

⁴ Beyit M. nüshasında iki beyit hâlinedir:

Gör ne buyurdi Resūl-i muʿteber / Bu şehāvet fazlını virdi Һaber

Cennet içredür şehāvet ağacı / Dünyāya inmiş o dalları ucu

⁵ dalları: dallaruñ M.

⁶ nārına: iline G. (G nüshasında kelimenin altında “nārına” kelimesi yazılmıştır.)

- 5713- Hem buyurdu yevm-i maḥşer eşhiyā
Olalar bāb-ı cināna reh-nümā
- 5714- Ol şırāṭı berk-i ḥāṭıf geçeler
Varup ol bāb-ı cinānı açalar
- 5715- Bir güzel ḥaşlet olur ṭab¹-ı seḥā
Hem cömerd ādemde her¹ va¹de vefā²
- 5716- Hem buyurdu ol Resūl-i bā-şafā
Var seḥīlerūn ṭa¹āmında şifā
- 5717- Hem baḥillerūn ṭa¹āmı kıldı dā³
Yok didi anda şifā ile devā
- 5718- Ey seḥāvet eyleyen mü'min-i tām
Bezī-i māl it sâ'il-i ḥaḳḳa müdām
- 5719- Müsteḥaḳḳa ḥarc-ı māl eyle oḡul
Tā Hudā 'indinde maḳbūl ola ol
- 5720- Sâ'ile virmek dilersen mālūnı
İtme isrāf bozmayasın ḥālūnı
- 5721- Cümle mālūn virüp olma teng ü dar
Olmayasın sen daḥı sâ'il-i zār
- 5722- Sâ'il-i ṭarrārlara yüz virme ḥiç
İltifātı itme aña zerre kiç
- 5723- Şimdi sâ'il ekşerī ṭarrāredür
Cem¹-i māl itmeklige cerrāredür
- 5724- Eylemiş kendüñe 'ādet cerr-i kār
Eylemiş zār ile ol ḥaḳḳı bîzār³
- 5725- Cem¹ idüp sîm ü zeri şaḳlar nihān
Ḥarc idüp bir pâreyi kılmaz ziyān
- 5726- Sâ'il-i ḥaḳ 'arz kılmaz ḥālını
İster ancak kût-ı nefse nânını
- 5727- Ger disen Allāh vire kılor simā¹
Ġayrıya varup seni eyler ferāḡ

¹ ādemde her: ādemdedür M.

² Beyitten sonra M. nüshasında bir beyit daha bulunmaktadır:
Ekşerī faḳr ehlidür ṭab¹-ı seḥī / Buḥl ile meşhūr durur şimdi ḡanī

³ Beyitten sonra M. nüshasında bir beyit daha bulunmaktadır:
Aḥşama dek bîñ yemîn eyler tamām / Üç gün oldu yemedim loḳma ṭa¹ām

- 5728- Ey birāder şimdi olmuş bir zamān
Ağniyāda yok şehāvetden nişān
- 185b 5729- Oldı sâ'il şimdi cins-i ağniyā
Düşürür ırğad ile rişvet riya
- 5730- Kār idüp yoḥsul bulur ger¹ sīm ü zer
Güş idüp a'yan āna eyler nazar
- 5731- Teklīf eyler yoḥsula her hizmeti
Minnet itmez belki eyler 'illeti
- 5732- Buḥl ağacı çok virür imdi yemiş
Kalmamış a'yan ki andan yimemiş
- 5733- Olsa bir şāhib-seḥā Hātem mişāl
Göstürür sem'a riya'dan kıl ü kāl²
- 5734- Virdügin eyler faḳire imtinān
Teklīf-i hizmetle eyler imtiḥān
- 5735- Sen ferāgat kıl bu kārı ey 'azīz
Eyle iḥsānı bu 'illetden temīz
- 5736- Bir qarınca kılına virsen gıdā
Yazdırır defterüne anı Hudā
- 5737- Virdüğinden itme ḥalka³ minneti
Ol rızā-yı Hakk için kıl niyyeti
- 5738- 'Aşk-ı Hakk'a virse bir kul varını
Ol bulur iki cihānuñ kārını
- 5739- Bir hikāyet var münāsib ey püser
Dinle Bū-Bekr'ün şehāsından haber
- 5740- Şol zamān kim geldi İslām'a ol er
Rāygān oldı şehāsı ser-te-ser
- 5741- Kırk biñ altun kendüzi kırk biñ gice
Fī-sebīl'illāh virürdi gizlüce
- 5742- Yağma itdirdi o rızık u mālını
Virdi Hakk yolına cümle varını
- 5743- Kōmadı bir nesne kendi nefesine
Setr-i 'avret idüp ala üstine

¹ bulur ger: bilür kim G.

² Beyitten sonra M. nüshasında bir beyit daha bulunmaktadır:

Sem'adan zāhir olup 'ucb u riya / Pes güzāf ehli durur hep eşhiyā

³ itme ḥalka: ḥalka itme G.

- 5744- Girdi tennür içre üç gün ol velî
Bezî kıldı mālını ihfâ celî
- 186a 5745- İştîyâkı gâlib oldu servere
Yok şîyâbı giyüben aña vara
- 5746- Kalmadı şabr itmege aña mecâl
Bir fuṭāya şardı cismüñ eyyi ḥâl
- 5747- Kıldı varmağa Resûl'e niyyeti
Gör niçe oldu Ḥudâ'nuñ ḥikmeti
- 5748- Ol şalât-ı şubhı kılmışdı Resûl
Şağına çünki selâmı virdi ol
- 5749- Şolına selâm verince ol Emîn
Gördi Cibrîl'i 'abâ içre hemîn
- 5750- Ḥaşyet itdi ol Resûlu'llâh aña
Pes su'âl idüp didi kaldım taña
- 5751- Yâ karındaşım ne ḥâletdür bu ḥâl
Ne bürünmüşsen 'abāya di maḳâl
- 5752- Cebrâ'îl dir kıl feleklere nazar
Bağdı ol demde Resûl-i mu'teber
- 5753- Gördi gök ehli ferîştehler 'ayân
Her birisi bir 'abâ giymiş hemân
- 5754- Dir o dem Cebrâ'îl'e ḥikmet nedür
Bu ne ḥâletdür aḥî 'ibret nedür
- 5755- Didi Cebrâ'îl sebeb bu yâ Resûl
Kim Ebû-Bekr diler saña vuşûl
- 5756- Bir 'abāya şarınup oldu revân
Bizlere emr eyledi ol Müste'ân
- 5757- Ol Ebû-Bekr'e müşâbih olalım
Niçedür fazlı anuñ hoş bilelim
- 5758- Bunca a'lä oldu anuñ kurbeti
Çünki şâyî' oldu cüdî ḥaşleti
- 5759- Oldı meşhûr ol seḥâsı 'âleme
Söyler iḥsânı irişür her kime
- 5760- Ol vilâyet-i Yemen'den bir kişi
Borcı var on biñ direm diñle işi

- 5761- İşidir kim Mekke'de var bir seḥī
Her kime māl virse fakr olmaz daḥı
- 186b 5762- Hem seḥāsıyla diyāruñ fakrı bāy
Olur imiş ben de varsam ḥoş bu reʿy
- 5763- Mekke'ye ʿazm eyleyüp oldı duḥūl
İsteyü Bū-Bekr'i buldı çünki ol
- 5764- Gördi kim olmuş Ebū-Bekr'i faḫīr
Bir ʿabā içre ḫatı miskīn ḥaḫīr
- 5765- Ağlayuben ol kişi eyledi āh
Dir tehī kıldım bu demde ʿazm-i rāh
- 5766- Ol Ebū-Bekir suʿāl itdi aña
Ne kişisin ağlamak ne di baña
- 5767- Dir niçe ağlamayım ben yā Emīn
Tā Yemen'den ben saña geldim hemīn
- 5768- Var durur on biñ direm deynim emīr
Baña olasıñ deyü sen dest-gīr
- 5769- Bunca yol geldim merāma irmedim
Sende yok māl derdime em bulmadım
- 5770- Lāzım olmuş çün saña kılmak ʿatā
Bunca yol geldim baña kıldım ezā
- 5771- Ol Ebū-Bekr ağlama didi ḥālā
İnşāʾallāh maṭlūbuñ ḥāşıl ola
- 5772- İslām'a gelmezden evvel Şıddīḳ er
Bir bāzar-gān dostı var idi meger
- 5773- Varayım dir ol Yahūdī'ye ʿayān
Ḳarz alam on biñ direm anda hemān
- 5774- Ol Yahūdī'ye o dem degdi ḥaber
Geliyür Ebū-Bekir ḥālī keder
- 5775- Sevinüp güldi şafādan ol Yahūd
Kim bīzār olmuş dīninden dir cūhūd
- 5776- Pes gelince ol Ebū-Bekir aña
Ne sihir itdi Muḥammed dir saña
- 5777- Almış elinden senüñ māl u metāʿ
Fakr od ile cānuña irmiş fezāʿ

- 5778- Dir Ebū-Bekr söyleme ayruk sözi
Gelmişem bir iş için diñle bizi
- 187a 5779- Viresin karz-ı hasen on biñ direm
Bu faķire virüben işin görem
- 5780- Kāfir ider hoş bu sözün şımayım
Liki şol şart ile anı vireyim
- 5781- Viremezsin on güne dek ger anı
Oldururam kul idinürem seni
- 5782- Bir diyāra göndürüp şatam seni
Bilmeye kimse Muḥammed ismini
- 5783- Rāzı oldu işbu kavle ol nā-çār
Aldı on biñ dirhemi ol ıztırār
- 5784- Ol faķire virüben alup yürür¹
İtdi bunuñ üstine on gün mürür
- 5785- Çünkü tıldı işbu karzuñ müddeti
Görmedi bu işde zelle hacleti
- 5786- ‘Āyişe’nün yanına vardı nihān
Kışsayı virdi haber aña hemān
- 5787- ‘Āyişe’nin beñzi şarardı katı
Akıdır göz yaşını ol firķati
- 5788- Düşmesün göz yaşı dir Bū-Bekr ‘ayān
Dāmenini döşedi yere hemān
- 5789- Dīdelerinden aķan ol eşk-i āb
İki cevher oldu anda mişl-i nāb
- 5790- Aluben cevherleri taşra yürür
İki tācir gördi kapuda тұrur
- 5791- Anları görünce eyledi su’āl
Ne yigitlersiz baña idün maķāl
- 5792- Anlar ider müşteriyüz cevhere
Biz ḥırīdāruz o dürr-i gevhere
- 5793- Göstürür ol dürleri Bū-Bekr o dem
Alup anlar virdiler on biñ direm
- 5794- Çün Ebū-Bekr akçayı alup gelür
Ol Yahūdī geldügin¹ haber alur

¹ yürür: gider M.

- 5795- Var idi meclisde on sekiz Yahūd
N'idelim dir şimdi Bū-Bekr'e cühūd
- 187b 5796- Kōdi on biñ dirhemi çün öñine
Key ta'accüb kıldılar bu ne gūne
- 5797- Aķça ile geldi çün Bū-Bekr pes
Sū-i zannı anlaruñ oldı 'abes
- 5798- Kānda bulduñ deyü kıldılar su'āl
Yā Ebū-Bekr tođrı söyle ne bu hāl
- 5799- Kışsayı didi Ebū-Bekir aña
İşidüp anlar o dem kaldı taña
- 5800- Kāfir ider hayf olmış cevherān
Kim ucuz gitmiş ider kıymet girān
- 5801- Getüre idüñ baña cevherleri
Çok virürdüm māl ü sīm ü zerleri
- 5802- Çün o dem aķçayı yere dökdiler
Çıkdı cevherler içinde gördiler
- 5803- Müşterisi pes o dem cevherleruñ
Cebrā'il Mīkā'il imiş hoş bilüñ
- 5804- Gördiler çün bu kerāmātı 'ayān
Cümlesi İslām'a geldiler hemān
- 5805- Her kimüñ a'māli hāliş olsa ger
Fī'l-i aķvāli ider hālķa eşer
- 5806- İbn-i 'Abbās'dan rivāyet mu'teber
Gör seħī erler niçe olur peder
- 5807- Bir vakit hasta olur Hasan Hüseyn
Geldi görmege Resūl-i nūr-ı 'ayn
- 5808- Ol 'Alī'ye Fāṭıma'ya dir Resūl
Hāķķ içün eyleñ şifāya nezr uşul
- 5809- Kıldılar nezri o dem üç gün şıyām
Kim şifā olup olar tura kıyām
- 5810- Kıldı niyyet çün kıyāma Fāṭıma
Hem 'Alī'le Fızye adlu cāriye
- 5811- Vardı üç şā' arpa karz aldı 'Alī
Fāṭıma'ya dir bunu bişür velī

¹ Yahūdī geldügin: Yahūd geldüğini M.

- 188a 5812- Āsiyāb-ı deste çekdi tîzerek
İtdi iftār eylemek çün beş çörek
- 5813- Gün tolanup oldu iftār vaqti çün
Getürürler ortaya iftār hân
- 5814- Her biri bir çörek aldı öñine
Yemek içün hoş nazar kıl şöñina
- 5815- Geldi bir sâ'il kapuya dir hemîñ
Miskînem Allâh içün oluñ mu'îñ
- 5816- Kim ta'âm virüp toyurur ol beni
Hakq ta'âmlandıra cennetde anı
- 5817- Gördiler bunlar o dem hak sâ'ili
Virdiler etmeklerini her biri
- 5818- Şu ile iftār idüben ol gice
Kıldılar bir dahı niyyet oruca
- 5819- Fâtıma beş çörek eyledi yine
Kodılar ahşamı anlar öñine
- 5820- Bir yetîm kapuya geldi bu kezin
Beşi dahı virdiler nân-ı cevîñ
- 5821- Şıldılar oruçlarını âb ile
Rûze niyyet kıldılar üçi bile
- 5822- Fâtıma kıldı girü hoş penc ü nân
Vaqt-i iftār kodı ortaya hemân
- 5823- Geldi ol demde kapuya bir esîr
Hakq içün dir baña oluñ dest-gîr
- 5824- Üç gün oldu bağlamışlardı beni
Cû' elinden yakmışam nâra teni
- 5825- Cümlesi¹ etmeklerin virdi aña
Hoş tevekkül kıldılar Hakq'dan yaña
- 5826- Çün şabâh oldu 'Alî tûrdı hemân
Hasan Hüseyn'i alup oldu revân
- 5827- Peçe-i murgî gibi titrer olar
Şanki açlığından olmuşlar bîmâr
- 5828- Geldiler çünki Resûl'üñ yanına
Muṭṭalî' oldu bularuñ hâline

¹ Cümlesi: Cümlesin G.

- 188b 5829- Yā ‘Alī dir beni kılduñ guşşalu
Türuben Fâtıma’ya geldi girü
- 5830- Gördi bu kez Fâtıma hali yaman
Kaygısı artdı Resûl’ün ol zamân
- 5831- Geldi istibşâre Cebrâ’îl-emîn
Fazlını izhâr kıldı ol mu‘în
- 5832- Sûre-i Dehr içre fazlını ‘ayân
Kıldı vahy ile Resûl’e Müste‘ân
- 5833- Pes hâzer kıldı olar yevme’t-tenâd
Oldılar ‘uqbâda hem hayrû’l-‘ibâd
- 5834- Rabbenâ vir bizlere şabr-ı cemîl
Eyleme buhl-ı fenâ ile rezîl
- 5835- Gönlümüzden at bu hırş-ı çirkini
Vir bize dâ’im şehâvet fikrini
- 5836- Zümre-i cevmerd ile rûz-ı cezâ
Cennete varmağa emr eyle bize
- 5837- Gönlümüze vir şehâvetden şebât
Diyelim sultân-ı dîne e’ş-şalât

Kaşîde-i Medh-i Eshiyâ¹

Vezin: Mefâ’îlün Mefâ’îlün Mefâ’îlün Mefâ’îlün

- 5838- Cihânda şab‘-ı cevmerdlik ne devlet ne sa‘âdetdür
Dilâverlik dahı erlik odur ehl-i şehâvetdür
- 5839- Cömerdlik nâm bir şândur şehî şab‘ olan insândur
Ta‘âm-ı derde dermândur o bir kâr-ı şanâ‘atdür
- 5840- Güzeldür merd-i nân erler şehîdür ser-nişân erler
Bahîldür ser-keşân erler işi her-dem rezâletdür
- 189a 5841- Şehîlerdür bulan kimyâ ider kenz-i hafî peydâ
Fenâyı itdirür yağma beğâdan hûb işâretdür
- 5842- Şehîlerdür ülü’l-elbâb fakîre miskîne aşhâb
Bihişte oldılar bevvâb bu medhî hoş kifâyetdür²

¹ E. 188b G. 188b M. 212a (Kaside M. nüshasında “Mebhas-i Taşadduk” başlıklı bölümün sonunda yer almaktadır.)

² Beyitten sonra M. nüshasında bir beyit daha bulunmaktadır:

Şehînüñ kârıdur ikrâm eger şâh u gedâ a‘vâm / Hüdâ’dan irişüp ilhâm necâtına beşâretdür

- 5843- Seḫīler gözedir acı bilür yoḥsulı muḥtācı
Seḫādur devleti tācı Ḥudā’dan bir hidāyetdür
- 5844- Güzel yüzli olur anlar şirīn sözlüdür ol cānlar
İki ‘ālemde sulṭānlar seḫā ehl-i kerāmetdür
- 5845- Geresnelikten esrārı bilürler yār-ı aḡyārı
Göñül yapmaḡdur efḡārı özi ehl-i firāsetdür¹
- 5846- Seḫīnūñ ḥūb nişānı çok dimez ol var olan şey yok
Göñül gözi ‘acāyib toḡ müdām ehl-i ḡanā‘atdür
- 5847- İki ‘ālemde çekmez ḡam ḡasāvet ile urmaz dem
Ḡarībūñ göñlini her-dem yapar ehl-i siyānetdür
- 5848- Baḡīlūñ sözi çok açma serine ḡāk-i zemm şaçma
Şerīfī söyleyüp geḡme okuyup tutmaḡ ‘ādetdür

Mebḡaş-i Taşadduḡ²

Vezin: Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 5849- Ey Şerīfī di taşadduḡdan ḡaber
Gör ne buyurdi Resūl-i muṭteber
- 189b 5850- Çıḡsa elinden taşadduḡ bir menūñ
Destine varınca dek ol sā‘ilūñ
- 5851- Ḥāl dilile beş kelām dir bil anı
Küntü ben idim şaḡīr kebber teni
- 5852- Endek idim eyledūñ ḡoş bisiyār
Düşmān idim saña ḡılduñ beni yār
- 5853- Fānī idim eyledūñ bākī ebed
Ḥıfḡ iderdūñ beni ol dem saña sed
- 5854- Sā‘ile ḡul virse bir şey mā-ḡazar
Ḥalıḡ’ını rāzı eyler ol beşer
- 5855- Hem nidā eyler cehennem yā Vedūd
Yā Raṭūf īzenlī şükran bi’s-sücūd³
- 5856- Çün Muḡammed ümmetinden durur ol
Pes ‘azābımdan āzād oldu o ḡul

¹ Beyitten sonra M. nüshasında bir beyit daha bulunmaktadır:

Seḫīde yok kibir ‘illet ider dervīş ile ülfet / Şorub ḡālin ider ḡizmet kerem ehl-i selāmetdür

² E. 189a G. 189a M. 205a (Bölüm adı M. nüshasında “Faşl-ı Taşadduḡ” şeklindedir.)

³ Mısra “Yā Ra’uf secde ile şükre izin ver.” anlamındadır.

- 5857- Ben hayā-vāram Muḥammed ümmeti
Gire ṭamu içre göre zaḥmeti
- 5858- Bu taṣadduḳ çün didi hayrū'l-beşer
Arturur ʿömri belāyı red ider
- 5859- ʿÖşr emsāl eyler aña Ḥaḳḳ bedel
Ref¹ olur andan ḥaṭā ile ḥalel
- 5860- Bir rivāyet var idem¹ hoş diñle sen
Bu taṣadduḳ oldu cānım qarż-ḥasen
- 5861- Ol ʿAliyyü'l-murtaẓā şīr-i Ḥudā
Mecma^c-i kân-ı seḥā şāḥib vefā
- 5862- Pes Resūlu'llāh yanından ṭurdu ol
Fāṭıma'nuñ yanına vardı uşul
- 5863- Yün egirir gördi ümmü'l-mü'minīn
Selmān-ı Fāris yünü ṭarar hemīn
- 5864- Didi ey Fāṭıma bir şey var mı kūt
İdelim anuñla kūt-ı lā-yemūt
- 5865- Didi Selmān yün egirdir baña uş
Virdi altı dirhem ücret aña hoş
- 190a 5866- Al bunı var sūḳa ey şādıḳ imām
Al Ḥasan Ḥüseyn içün biraz ṭaʿām
- 5867- Aluben bāzāra çıkdı ol hemān
Gördi ol bāzārda bir sâ'il ʿayān
- 5868- Ḥaḳḳ içün kim vire dir qarż-ı ḥasen
Dü-cihānda olsun ol vech-i ḥasen
- 5869- Virdi ol sâ'ile dirhemlerini
Gör Ḥudā'nuñ şun^c-ı ḥikmetlerini
- 5870- Sıfr-ı yed gelür eve merd-i Ḥudā
Gördi anı ağladı hayrū'n-nisā
- 5871- Didi aña Fāṭıma n'oldı saña
Niçün ağlarsın cevāb eyle baña
- 5872- Fāṭıma dir geldüñ eve eli boş
Ağladığım vechi budur eyle güş
- 5873- Ol Ḥudā arslanı dir ağlama sen
Bu ḥüzünli gönlimi ṭağlama sen

¹ rivāyet var idem: rivāyet ideyim M.

- 5874- Ben anı virdim rızā-li'llāh için
Hoş degil mi virilen Allāh için
- 5875- Fāṭıma dir bu işün hoş yā imām
Rāzıyam bu hāle her-dem ey hümām
- 5876- Döndi andan ol emīrū'l-mü'minīn
Gördi bir 'Arab deve şatar hemīn
- 5877- Bu deveyi al 'Alī'ye dir 'Arab
Eylemezem özge müşteri taleb
- 5878- Ol 'Alī dir elde yok gümüş direm
Deveyi alsam bahāsın ne virem
- 5879- Teḥīr ile virürem saña didi
Al deveyi sözümi diñle didi
- 5880- Virürem yüz dirheme bunı saña
Neḥ'i var bu nāḵanuñ senden yaña
- 5881- Aldı elinden yider ol üstüri
Bir 'Arab oldu hem-ān-dem müşteri
- 5882- Dir bu üstüri baña vir aluram¹
Hem bahā üç yüz direm naḵd virürem
- 190b 5883- Virdi üç yüz dirhem aña fızẓayı
Aldı 'Alī'nün elinden deveyi
- 5884- Geldi çün vāfir sīm ü zerle 'Alī
Fāṭıma'ya virdi anda ol velī
- 5885- Fāṭıma kıldı² tebessüm dir nedür
'Alī ider virdügüm ḵarẓ iş budur
- 5886- Söyledi Fāṭıma'ya ḥālī 'ayān
Vardı andan mescide oldu revān
- 5887- Varup ol peygambere virdi selām
Nīm-tebessüm eyledi ḥayrū'l-enām
- 5888- Dir Resūlu'llāh eyā ebā'l-Ḥasan
Ben ḥaber virem mi yoḥsa söyle sen
- 5889- Ol deve müşteriyle bāyi'i
Hiç bilür misin olar kimdür 'Alī

¹ Dir: Vir M.; vir: dir M.

² kıldı: ider M.

- 5890- Pes ‘Alī didi bilür anı Hudā
Hem Resül-i seyyidi ol bā-şafā
- 5891- Hakk tarafından didi anları bil
Biri Cibrīl idi biri İsrāfīl
- 5892- Altı dirhem virdüñ ol Hakk yolına
Elli dirhem virdi her bir pulına
- 5893- Hakk birine¹ çünkü ‘aşr emşāl virür
Hem dilerse bil ki biñ emşāl virür
- 5894- Bu ‘ivaz dünyāda ‘uqbāda n’ola
Anda virdügin hemān Allāh bile
- 5895- Sā’ili boş yollama vir az u çok
İblīsüñ yüregine ur yara oğ
- 5896- Bir gün ol kân-ı kerem faḥr-i cihān
Otururken bāb-ı mescidde hemān
- 5897- Gördi ol iblīs bir şüret-i kelb
Gelür ol Hāzret’e eyleyü taleb
- 5898- Pes Resūlu’llāl su’āl itdi aña
Ne için geldüñ ḥaber söyle baña
- 191a² 5899- Gelmişem ol Hakk’uñ emrile didi
Ne şorarsa vir ḥaber aña didi
- 5900- Didi ey iblīs ü telbīs ü la’īn
Üç su’ālim var ḥaber vir gel hemīn
- 5901- Ümmetim kılsa cemā’atla eger
Söyle kim saña n’olur ol dem keder³
- 5902- Oğusa Qur’ān’ı ol dem niçesin
Sā’ile virse taşadduğ n’idesin
- 5903- Söyledi ol demde şeytān-ı la’īn
Dinle beni ey Resül-i faḥr-i dīn
- 5904- Pes cemā’at ile kılsa ümmetin
Mescide varmağa kılsa himmetin
- 5905- Düşerem ol dem ḥased efkārına
Yağaram cismimi ḥırşuñ nārına

¹ Hakk birine: Birine Hakk M.

² 191a - 199a syfaları arasındaki kısım G. nüshasında bulunmamaktadır.

³ keder: zarar M.

- 5906- Oğusa Kırʿān'ı aʿmā oluram
Şanki “şummun bükme”¹ olup cān virürem
- 5907- Sāʿile ger az u çokdan varını
Vireler miskīnlere iṭʿāmını
- 5908- Güyā ki minşār ile cismim e yār
Biçūben eylediler şakḳ iki pār
- 5909- Atdılar nişfımı maşrıka o dem
Nīm-tenim² dahı mağribe bu dem
- 5910- Pes cevābın virūben anda laʿīn
Ġāʿib oldı ol ara yerden hemīn
- 5911- Rabbenā eyle anı bizden ırak
İtmesün iğvā ile icrāʾ mezāk
- 5912- Mekri çokdur müʾmine şeytānlığı
Naşş ile şābit durur düşmānlığı
- 5913- Niyyet-i hālişleri ol bozdurdur
Rāh-ı fışka rehber olup gezdirir
- 5914- Dest-gīr olmazsa ol Hāllāk-ı Rabb
Dü-cihānda nʾolısar hālīm ʿaceb
- 5915- Ger dilersen olayım ğamdan emīn
Ol bahīlūñ semtine olma yakın
- 191b 5916- Vir taşadduḳ miskīne eyle naẓar
Az u çokdan her ne kim var mā-ḥazar
- 5917- Yoğ ise nesne vir aña rüy-ı dil
Turş-rū ile anı kılma ḥacīl
- 5918- Vir zekātı āşikāre eyle şāy
Gizlū vir taşadduḳı eyleme zāy³
- 5919- Kendi elin ile virmek bir direm
Yeg olur biñ dirhem itmekden kerem⁴

Vezin: Mefāʿīlün Mefāʿīlün Feʿūlün

¹ Sağırdırlar, dilsizdirler. Bakara 2/18,171. Ayetlerin meali: “(Onlar) sağırdırlar, dilsizdirler, kördürler. Artık (hakka) dönmezler.”, “O kâfirlerin hâli, sadece bir çağırma veya bağırmandan başkasını işitmeyerek haykıranın haline benzer; onlar sağırdırlar, dilsizdirler, kördürler, akıl da etmezler.”

² Nīm-tenim: Nīm ü benim E., M.

³ “şāy” ve “zāy” kelimeleri vezin gereği bu şekilde kullanılmış olup “şāyi” ve “zāyi” kelimelerinin değiştirilmiş biçimleridir.

⁴ Beyit M. nüshasında bulunmamaktadır.

- 5920- Hikāyet olunur hayrū'n-nisādan
Gelür peygambere biri nisādan
- 5921- Kırumış sağ eli anuñ hacet-vār
Hudā'nuñ hikmetinden hoş eşer var
- 5922- Didi kim yā Resūlu'llāh du'ā kıl
Bütün olsun elim derde devā kıl
- 5923- Resūlu'llāh o dem aña buyurdu
Yebūsete sebep ne toğrısın di
- 5924- Didi hābımda gördim tā kıyāmet
Kıpup olmuş durur rüz-ı nedāmet
- 5925- Açılmış ol sekiz cennet bezenmiş
Şırāf mīzān terāzū hep düzenmiş
- 5926- Açılmış yedi tamunuñ kapısı
Aña girmiş anuñ ehli kamosı
- 5927- Dahı ol māder-i müşfikim anda
Yanar gördümdi cânım yandı tende¹
- 5928- Bir elinde biraz et parçası var
Bir elinde dahı bir hırkası var
- 5929- Pes anlar ile korur nārı gördüm
Didim ana nedür bunları şordum
- 5930- Baḥl idim didi dār-ı fenāda
Baḥilleruñ yeri oldu burada
- 5931- Bu bir hırka ile et parçası çün
Cihānda virmiş idim cânım içün
- 5932- Vü bundan gayrı yok bir hüsn-i cūdum
Yanar nār içre uşda bu vücūdum
- 192a 5933- Cihānda sâ'ile hiç virmedim zād
Bu günde ola idi baña imdād
- 5934- Didim aña senüñ cāyuñ burada
Kanı babam² anuñ yeri nirede
- 5935- Didi kim ol şehī idi cihānda
Şehīleruñ maḳāmıdur cinānda

¹ tende: anda M.

² babam: atam M.

- 5936- Yönelldim pes cinān bāğına bu dem
Bihişt-i cāvidāna vardım ol dem
- 5937- Tecessüs eyleyü atamı buldum
Senüñ havzuñ lebinde anı gördüm
- 5938- Şuvarur halkı havz-ı kevşerinden
Alur kâseyi ‘Alî’nüñ elinden
- 5939- ‘Alî ‘Osmān’dan alur ol ‘Ömer’dan
‘Ömer dahı alur¹ Ebū-Bekir’dan
- 5940- Alur senden Ebū-Bekr yā Muḥammed
Ki sensin ol şeffî ‘āşî ümmet
- 5941- Didim baba senüñ yerin ḥo ma‘lūm
Anam ṭamuda yanar ḥor u mezmūm
- 5942- Şuvarırsın olup bu halka sākî
Anam ḥōd olmamışdur saña ‘ākî
- 5943- Yanar nār içre işi āh u zārdur
Ḥamīmdür içdügi ol semm-i mārdu
- 5944- Temennî eylerem yā baba senden
Kerem kıl baña bir şerbet vir andan
- 5945- Varup içüreyim anama anı
Şusuzluḡdan yanar pes anda cānı
- 5946- Didi kim yā kızım itme niyāzı
‘Abes sözlerden açma bize rāzı
- 5947- Senüñ ol māderüñ buḡl ile meşḥūr
İdi dünyāda oldı bundan maḡḥūr
- 5948- Baḡīllerüñ yeri nār-ı caḡīmdür
Anuñ şerbetleri mā’-i ḥamīmdür
- 5949- Ḥarām itdi Ḥudā cennet şuyından
Ḥuşuşā bu Ḥabīb’üñ kevşerinden²
- 192b 5950- İşitdim çün bu sözleri babamdan
Çivirdim yüzümi maḡmūmen andan
- 5951- Bu göñlüm yandı ol güftār ucından
Şaḡ elim şaldım ol havzuñ içinden

¹ dahı alur: alur dahı M.

² Beyitten sonra M. nüshasında bir beyit daha bulunmaktadır:

Çü nehy itdi Ḥudā-yı celle a‘zām / Niçe virem bu şudan olğıl epsem

- 5952- Bu kaçdım tã bir avuç şu alayım
Varup anama anı içüreyim
- 5953- İşitdim bir nidã hâtifden ol dem
Elin çek ol şudan zâlim ol epsem
- 5954- Kûrusın ol elüñ olgıl zelîle
Alursın bu şudan pes ol bahîle
- 5955- Uyandım yâ Resûlu'llâh o sâ'at
İrişmiş sağ elime işbu âfet
- 5956- Kûrumış bu elim geldim kapuña
Meded eyle niyâzım var tapuña
- 5957- 'Aşâsın koyup ol üzre tabîbî
Niyâz itdi Hudâ'ya ol Hâbîbî
- 5958- Didi şol rü'yâ hâkkı çün ki el'ân¹
Hikâyet eyleyüben kıldı efsân
- 5959- Bu dem ıslâh kıl destin ilâhî
Kamu dertlülerüñ sensin penâhı
- 5960- O sâ'at ol Hudâ'dan irdi şıhhat
Ki hiç kalmadı ol destinde 'illet
- 5961- Cezâ-yı buhlı çünki diñledüñ sen
Sehânuñ fazlını hoş añladuñ sen
- 5962- Şıfât-ı buhl ile sen olma meşhûr
Dü-'âlem içre olma buhl ile ğor
- 5963- Taşadduk niyyet eyle cânuña yâr
Dağı mevtâları kıl anda ezkâr
- 5964- Rızâ-yı Hâkk için her ne ki infâk
İdersen aña kıl mevtâyı ortak
- 5965- Dime ortak² olur şirketlerinden
Ne nokşân olur Hâkk rahmetlerinden
- 5966- Okı sen Fâtihâ yâhûd üç ihlâş
Şevâbın bahş idersin anlara ğaş
- 193a 5967- Şevâbı oncadur bilmem hisâbın
Virülür saña nısfı ol şevâbın

¹ el'ân: ol ân M.

² ortak: nokşân M.

- 5968- Dökülen şofralardan ufacıķ nān
Anı mevtālar için itsen ihsān
- 5969- Şevābı olunur anlara vāşıl
Ferahlar şāzīlıklar olşa hāşıl
- 5970- Var idi bir saķā şehr-i Semerķand
Şalāh u zūhd ü ehl idi hıred-mend
- 5971- Neẓr kılmışdı cum'a günü her-bār
Ne girse eline hoş sīm ü zer kār
- 5972- Peder māderler için anı ol gün
Virürdi komaz idi yarına çün
- 5973- Hūdā'nuñ şun'-ı hikmetleri efzūn
Eline girmedi bir habbe ol gün
- 5974- Ki vire ata ana cān için hoş
Viremez miskīne bir şey eli boş
- 5975- Varur bir 'ālime söyler bu hāli
O neẓr ü 'ahdinüñ 'öẓr-i me'ālī¹
- 5976- Bu cum'a gün olurdum ehl-i hayrāt
Bugün iķbālimiz bağlandı ifrāt
- 5977- N'idem ki yerine gelsün bu 'ahdim
Beni irşād kıl söyle efendim
- 5978- Didi 'ālim şehr soķaklarında
Düşür karpuz kavun kabuğın anda
- 5979- Oları yıķa şu içre nihānī
Götür merkeblerüñe yidir anı
- 5980- Şevābın kıl ata anaya i'ṭā
Olur nezre vefā kıl sözim ıṣgā
- 5981- Tutar 'ālim sözini sāķī² ol dem
Kavun karpuz kabuğın dirdi bu dem
- 5982- Döker hayvānlara oldu nevāle
Sevābın eyler anlara havāle
- 193b 5983- Yatur ol gice çün saķā evinde
Görür ata anayı ol düşünde

¹ 'ahdinüñ 'öẓr-i me'ālī: 'ahd-i va'dinüñ me'ālī M.

² sāķī: saķā M.

- 5984- İderler ey oğul Haqq saña rahmet
İde kim eyledün çok bize himmet
- 5985- Niçe demden berü karpuzla kavun
İderdik arzū yidirdün bize çün
- 5986- Bu cum'a gicesi kıldun ziyāfet
Bulasın her dü-ālemde selāmet
- Vezin: Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün*
- 5987- Bir hikāyet söyleyim dinle oğul
Cān u dilden nuşhumı eyle kabūl
- 5988- Hāzret-i Ğisā yürürken ey peder
Ugradı yolu gūristāna meger
- 5989- Bir kabirden gördi kim hoş nūr çıkar
Rih-ı tayyib misk ü anber bū koçar
- 5990- İstedi bār-ı Hudā'dan rūh-ı zāt
Vir bu kabrūn şāhibine sen hayāt
- 5991- Luṭf-ı Haqq ile olup şakḳ-ı mezār
Ni'met-i cennet dizilmiş hezār¹
- 5992- Şordı Ğisā Hāzreti aña işi²
Bunca ni'met ne sebep bulduñ kişi
- 5993- Söyledi Ğisā'ya ol dem yā Resūl
Pes şevābımla degil ni'met huşūl
- 5994- Bir nebīrem kaldı dünyāda hemān
Zühd ü taqvā ehlidür zāhir ayān
- 5995- Ol taşadduḳ virüben añar beni
Dü-cihānda şād u kām olsun cāmı
- 5996- Ol şadaḳanuñ şevābıdur bular
İşbu ni'metler bu nūr hoş koḳular
- 5997- Dünyāda hoş ādem oğlu iftiḥār
Eyler evlād ile ensāb ile yār
- 5998- Bu kabir ehli daḫı evlād ile
Hoş tefāḫur eyleriz ensāb ile

¹ Beyit M. nüshasında üç beyit hâlinde:

Hoş dizilmiş dürlü ni'met şüy-vār / Ni'met-i cennet durur hoş bûyı var
Şakḳ olup kabri açıldı zāhirā / Gördi ni'metler dizilmiş hāzırā
Hālik'ı kıldı münācātın kabūl / Luṭf-ı Haqq ile hayātı buldı ol

² Şordı Ğisā Hāzreti aña işi: Şordı aña Hāzret-i Ğisā işi M.

- 194a 5999- Bā-ḥuşūşā her āzīne gicesi
Añsalar mevtāları bir niçesi
- 6000- Hoş taşadduklar virüp kılsa du‘ā
Okuyup Kur‘ān ide ecrin ‘aṭā
- 6001- Hakk ferişteh göndürür nūrdan ṭabaḳ
İçi ṭolu ni‘met-i elvān sebaḳ
- 6002- Hoş olur mevtālara nevrūz-ı ‘īd
Oturur bī-kes olan maḥzūn vaḥīd
- 6003- Sāliḥ oğlum yok deyü ağlar ḥazīn
Bed-du‘ā eyler ṭurur zīr ü zemīn
- 6004- Diñledūñ bu kışsayı¹ oğlum benim
An vefātımdan soñra cān u tenim
- 6005- Zāhid-i Dimrī giderken bir şehre
Aḥşam oldu vardı ḳabristānlara
- 6006- Ol gice cum‘a gicesiydi meger
Yatdı bir vāḳı‘a gördi hoş eşer
- 6007- Çıkdı meyyitler² mezārından ḳamu
Şaf şaf olup otururlar ey ‘amū
- 6008- İndi göklerden ṭabaḳlarla ṭa‘ām
Lā-naẓīr dürlü libāslar ey hümām
- 6009- Yidiler ni‘met ü içdiler şarāb
Giydiler ḥulle ḳamu nūrdan dibāb
- 6010- Bir yigit çıktı ḳabirden ol zamān
Ṭurur ol bir kūşede maḥzūn hemān³
- 6011- Virmediler aña bir şeyden naşīb
Oturur me‘yūs menkūs hem ḡarīb
- 6012- Ol yigide varuben ḳıldım su‘āl
Ne sebebden olmısın böyle melāl
- 6013- Didi yā şeyḥim beni diñle bu dem
Gūş idersin ḥālīmī cümle idem⁴
- 6014- İşbu¹ ḳabr ehli ne kim var mü‘minūn
Vardur evlādı dūnyāda şāliḥūn

¹ Diñledūñ bu kışsayı: Diñle bu kışsayı ey M.

² Çıkdı meyyitler: Çıkdılar cümle M.

³ hemān: ‘ayān M.

⁴ Beyit E. nüshasında bulunmamaktadır.

- 6015- Var oğul kız ata ana anlara
Göndürürler hayr u ihsân bunlara
- 194b 6016- Yok benim için veled yâhūd peder
Bir anam var yokdur ihsânı eşer
- 6017- Hind diyârından gelirken bu ile
Öldi atam vardı anam hūd ile
- 6018- Aldı bu şehir içre anam² bir eri
Yok baña bir zerre hayrî eşeri³
- 6019- Ben dağı olup girelden kabrime
Bir duʿadan itmedi hişşe-nümā
- 6020- Var saña niyâzım⁴ ey şeyh-i kebîr
Vâlidemi kıl bu halimden habîr
- 6021- Var fülân mahallede fülân eve⁵
Gör anamı hâcetim eyle revâ
- 6022- Di anama halimi eyle kerem
Kalmışam bî-çâre sergerdân-ı ğam⁶
- 6023- Ol beni hayr ile aîsın baʿzî dem
Olmayım bu mevtâlar içinde zem
- 6024- Çün şehirden uyanup tırdum ʿayân
Varuben ol hâtûnı buldum hemân⁷
- 6025- Hâtûna didim suʿâlim var saña
Nireden aşluñ senüñ söyle baña
- 6026- Didi Hindistân'dan aşlım ey yâre
Göçüben geldik idi işbu şehre
- 6027- Var idi oğlum erim kıldı vefât
Gayrı ere varmışam ey hûb şîfât
- 6028- Oğlunuñ kışşasını didim aña
Dinleyüp halin o dem kaldı taña
- 6029- Didim oğluñ hali düşvâr yâ hâtûn
Anı nisyân eylemişsin hūd bütün

¹ İşbu: Didi M.

² anam: mäder M.

³ zerre hayrî eşeri: zerrece hayr u şerri M.

⁴ saña niyâzım: niyâzım saña M.

⁵ eve: evde M.

⁶ sergerdân-ı ğam: sergerdân-ı elem M.

⁷ Varuben: Vardım M.; hemân: ben hemân M.

- 6030- Didi senden rāzı olsun ol Mu'īn
Kim¹ getürdüñ hatırına oğlum hemīn
- 6031- On biñ akça getürüp dir al bunı
Oğlum içün bezl kıl şād it cānı
- 6032- Alup anı sūka vardım ben e yār
Oğlunuñ rūhı içün kıldım nişār
- 195a 6033- Yedi gün kaldım o şehir içre 'ayān
Ol āzīne gicesi oldım revān
- 6034- Pes mezāristānda kaldım ol gice
Vākı'a gördüm evvel gibi niçe
- 6035- Gördüm ol yigit meyyitler² içre şād
Virmiş Hakk ni'met olunmış aña dād³
- 6036- Ol cemā'at içre cümleden 'azīz
Olmış aña göstürürler yer temīz
- 6037- Didi şeyhim Hakk saña rahmet vire
Sen beni şāyeste kılduñ envere
- 6038- Ben dahı oldum bu meclisde feraḥ
Gitdi hüznüm kalmadı aślā teraḥ⁴
- 6039- Gel Şerīf eyle mevtāları yād
Dü-cihānda olasin tā ber-murād
- 6040- Yoğ ise virmek içün ol sīm ü zer
Okuyup Qur'ān du'ā kıl hoş eṣer
- 6041- Sen feraḥ kıl anları bir mā' ile
Nesne yoksa bāri bir ḥurmā ile
- 6042- Ḥayr işinden eyleme noḡşān⁵ dūr
İnkisārlardan ḥazer kıl olma ḥor
- 6043- Müstecāb olur du'āsı anlarıñ
Mü'min-i şālihleruñ ma'sūmlaruñ
- 6044- Kıl seḥāvet vir taşadduk tayyibāt
Virdi kıl dā'im selām ile şalāt

¹ Kim: Hoş M.

² meyyitler: ol mevtā M.

³ Virmiş Hakk ni'met olunmuş aña dād: Virmiş aña Ḥālik'ı ni'met dırāz M.

⁴ hüznüm: gam M.; aślā: aślā bir M.

⁵ noḡşān: nisyān M.

- 6045- Oğuyanı dinleyeni yazanı
Yarlığa rahmetler ile yâ Ganî

Kaşide-i Fazl-ı Taşadduk¹

Vezin: Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 6046- ‘Alâmetdür seḥānuñ cūd-ı iḥsānuñ taşadduḡdur
Ḥisār-ı ehl-i İslām şāh-ı keyvānuñ taşadduḡdur
- 6047- Sīm ü zer yok deyü küfrān-ı ni‘met itme ey cānım
Fevākih cins-i meyve nişfi ḥurmānuñ taşadduḡdur
- 195b 6048- Vücūduñ şāḥına ‘illet irişmişdür uşulünden
Ne sūd eczāsı Loḡmān’uñ ki dermānuñ taşadduḡdur
- 6049- Virürsen murğa dāne kelbe nānı ḥayra niyyet it
Feraḥ-yāb olması ḥayvānuñ insānuñ taşadduḡdur
- 6050- Alup göñlün ḡarībūñ hem yetīmūñ başına meshūñ
İdüp mihmāna istiḡbāl-i cevlnuñ taşadduḡdur
- 6051- Kuşūruñ ‘afv idüp dīn ḡardaşıñdan kez-m-i ḡayz itmek
Daḡı ıslāḥ-ı dīn bābında nā-dānuñ taşadduḡdur
- 6052- Ḳazā kıl ḥācetin maḡzūnlara düşmüşlere el tut
İdersen reh-nümālīḡ şād-ı yārānuñ taşadduḡdur
- 6053- ‘İlim ḡālinden āḡāḥ eylemek te’dīb-i a‘yālūñ
Dilūñ vaḡf idüp ezḡār ile Ḳur’ān’uñ taşadduḡdur
- 6054- Şükürler kim eben ‘an ced mu‘allim söylenür nāmuñ
Şerīfī nuşḡ u pendūñ şer‘ī evzānuñ taşadduḡdur

Mebḡaş-i Ehl-i Ṭama²

Vezin: Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 6055- Ey Şerīfī di ṭama‘-kārı bize
Göñli muḡtāc bī-ḡayā ‘ārı bize³
- 6056- Gözleri aç hīḡ ḡanā‘at bilmez ol
Ḳalb ḡası her ne deñlü mālī bol
- 196a 6057- Gice gündüz cem‘-i mālā ḡaydı var
Rāḡatı yok her-dem anuñ derdi var

¹ E. 195a G.- M.- (M. nüshasında burada yer alan kaside, diğerk nüshalarda “Mebḡaş-i Seḡāvet” bölümünün sonunda bulunan kasidedir.)

² E. 195b G.- M. 213a

³ bī-ḡayā ‘ārı bize: sū-i ḡulḡı bed-mīze M.

- 6058- İhtiyāc-ı bābı feth olmuş turur
Māl-ı Mısr'ı bulsa dimez el virür
- 6059- Ey ʔamaʕ deryāsına cevlan iden
Hırş ile ey ʕömrini nokşan iden
- 6060- Bu ʔamaʕla fāniye olma esir
Çok ʔamaʕ-kāruñ olur ʕömri ʔaşir
- 6061- Gezme bu dünyā peşinde gice gün
Sım ü zer hubbı ider bağruñı hün
- 6062- Eyle insāf yorma cism ile tenüñ
Yazuğüñ gelmez mi kendüñe senüñ
- 6063- Düşmisin işbu fenā gavgāsına
Talmısın baħr-i fenā sevdāsına
- 6064- El virür bunca fenāda teşvışin
Var mı rızkuñ deñlü ʕömrüñ sen düşün
- 6065- Var ise ʕömrüñ daħı rızkuñ olur
Sen aramazdan gelür seni bulur
- 6066- Bir helāl kesb ile kıl rızķı taleb
Sım ü zer cemʕine düşme rüz şeb
- 6067- Kesbi bāʕiş eylemişdür Zü'l-Celāl
Bulısar kesb ile kul rızķ-ı helāl
- 6068- İzdiyād-ı mālā itme himmeti¹
Görme vārişler içün boş zaħmeti
- 6069- Bu ʔamaʕ üç dürlüdür idem beyān
Biri dünyā mālına ħāriş olan²
- 6070- Biri daħı mübtelā-yı zen olur
İki ʕālemde belāyı ol bulur
- 6071- Boğazı kaydına düşmüşdür biri
Bulduğın hep yer birin³ ʔomaz giri
- 6072- Ĥāriş olan bu fenānuñ mālına
Rüz şeb vā-veylā düşmiş cānına
- 196b 6073- Dā'imā var bu fenā dağdağası
Olmış ol sım ü zerüñ pervānesi⁴

¹ himmeti: ħizmeti M.

² olan: hemān M.

³ birin: bugün M.

⁴ pervānesi: āvāresi M.

- 6074- Kaydı anuñ cem'-i māl itmek müdām
Dimez uhrāya münāsib bir kelām
- 6075- Fikr ü zikri¹ dā'imā ol sīm ü zer
Olmaya şāyed hisābında ھاۋar
- 6076- Defter-i hırşa bakup eyler hisāb
Havf ider noqşān ola işi ھاۋar
- 6077- Olsa bir cüz'ī kazā mālī helāk
Qaralar giyüp yaqasın ide çāk
- 6078- Ol yidirmez nān yimez illā ki az
Kim yese nānın olur aña maraž
- 6079- Bilmez ol yoḥsul faķire bakmaz ol
Var misāfir ḥānı āteş yaqmaz ol
- 6080- Az olur dost-ı şadīķı yārı az
Kimse bilmez ḥūy-ı ḥulķından dırāz
- 6081- Dilesen ḥācet veyā aqça ödünç
Başına urmaqdan artuq ola güç
- 6082- Yalvarırsan her ne deñlü zār ile
Virmez illā ribḥ ü fā'iz kār ile
- 6083- Ol begenmez eşḥiyānuñ işini
Maşrafın görür çeker teşvīşini
- 6084- Zıddıdur anuñ müdāmī eşḥiyā
Söyler aña itme bu kār-ı riyā
- 6085- Zemm ü ğaybet eyler anuñ ḥālını
Yoq yere isrāf ider dir mālını
- 6086- İstemez bir kimsenüñ eyliğini
Ol sebebden² söyler ol kemliğini
- 6087- Öyle düşmiş cem'-i-mālūñ dādına
Zikr-i Haķķ gelmez 'ibādet yādına
- 6088- Sağ iken oğluna kıymaz bir direm
Aç u muḥtāc olsa gelmez aña ğam
- 6089- Akrabādan kızına qardaşına
Kimse ortak olmaz anuñ āşına

¹ Fikr ü zikri: Fikri zikri M.

² Ol sebebden: Anuñçün M.

- 197a 6090- Çok zamān gitmez olur mālī telef
Düzdīlere bāġīye olur ‘alef
- 6091- Çok bulur zābiṭ bahāne aña hoş
Alup olur sīm ü zer ṭolabı boş
- 6092- Olmasa bir kimseden aña zarār
Ṭoyurur gözini ol ḥāk-i mezār
- 6093- Bir kefen olur aña hep sīm ü zer
Takṣīm eyler mālını ehl-i püser
- 6094- Bölüşürler mālını ġavġā ile
Ḳāzī ile beg ile da‘vā ile
- 6095- Ḥayrı yok vāriṣe¹ ol māldan eṣer
Kim kıılır ol mālā raġbetle naẓar²
- 6096- Bunda mālī bā‘iṣ-i ġavġā olur
Görelim ḥālī mezār içre n’ olur
- 6097- Virmeli elbet ḥelālinden ḥisāb
Ya ḥarām olsa bulur nār-ı ‘azāb
- 6098- Gider iken Ḥazret-i ‘İsā meger
Gördi kim ölmüş yatur bir dervīṣ er
- 6099- Başı bir kerpiç üzere komış ol
Ḥırķa ile setr-i ‘avret kıılmış ol
- 6100- Didi ‘İsā Ḥazreti yā Rabbenā
Bu ḳuluñ var mı ḥisābı di baña
- 6101- Ḥaḳḳ Te‘ālā vaḥy ile kıldı ḥiṭāb
Kerpiç ile ḥırķa içün var ḥisāb
- 6102- Ey birāder³ onca şaḳla mālī sen
Kim ḥisābı anda āsān viresen
- 6103- Alma başa buḥl ile renc ü ‘anā’
Ḥöd bilürsen āḥiri olur fenā
- 6104- Buḥlı at yapuş seḥāvet dalına⁴
İletür seni cinānuñ bāġına
- 6105- Pes dimişler üç olur ümm-i ḥaṭā
Kibr ile ḥırş u ḥased cümle fenā

¹ vāriṣe: kimseye M.

² Kim kıılır ol mālā raġbetle naẓar: Her birine ger ne deñlü māl düşer M.

³ Ey birāder: Şerīfī M.

⁴ dalına: şāḥına M.

- 197b 6106- Oldı kibrüñ aşlı¹ iblîsden zuhûr
Secdeden kıldı ibâ² hem oldı ħor
- 6107- Hırşa Âdem oldı evvel mübtelâ
Yolına geldi niçe dürlü belâ²
- 6108- Hâriş olup dâne-i ħuldı yedi
Ĥâlîk'ı ħurma cinânımda didi
- 6109- İtdi Kâbîl bu ħased kârı ĩcâd
Hâbîl'i ħatlı eyleyüp kıldı fesâd
- 6110- İtme bu üç ħışleti cânım oğul
Olmağ istersen Ĥağğ'a mağbûl ħul
- 6111- Şal göñülden bu fenânuñ ħirkini
Olmayasın ol beğânuñ miskîni
- 6112- Bu ħama'lar³ ile ħığd u kîn ü ħased
Şâhibi boynunda "ħablün min mesed"⁴
- 6113- Bu ħama'dur şer-kâra gezdüren
Bu cinânuñ râhatını bozdıran
- 6114- Bu ħama'dan toğar ol kibr ile kîn
Kibr ile eyler ħased şimdi hemîn
- 6115- Pes olur emşâl ile zıddı 'adû
Kim niçün bundan ola şanı ulu
- 6116- Cümle İslâm memleketlerinde hep
Bu ħama'dur çekdüren ħalka ħa'ab
- 6117- Bu ħama' ortaya şalmışdur nifâğ
İtmez a'yân birbirile ittifâğ
- 6118- Vâkıf oldı ħâle ol a'dâ-i dîn
Tecrübe itdi bu ħalkuñ ekşerin
- 6119- Bağlayup ħayret ħuşağın biline
Buldı ehven yol bu⁵ İslâm iline
- 6120- Diledügi yere çün 'asker atar
Görür⁶ a'yân birbirine top atar

¹ Oldı kibrüñ aşlı: Kibrüñ aşlı oldı M.

² Beyitten sonra M. nüshasında bir beyit daha bulunmaktadır:

Ĥağğ buyurdi ni'met-i cennet yiyüñ / Lîki gendim dânesine degmeyüñ

³ ħama'lar: ħama' G.

⁴ Bükülüp bağlanmış bir ip. Tebbet, 111/5. Ayetin meali: Boynunda da hurma lifinden bir ip olacaktır.

⁵ Buldı ehven yol bu: Kim tasalluğ itdi M.

⁶ Görür: Anda M.

- 6121- Bu şadır da'vāsı gavgāsında hep
Cân u mālın kômıŝ ol yolda 'aceb
- 6122- Ğayret itdikleri gibi gice gün
Ol ğazāya tutsalar ŝıdķı bütün
- 198a 6123- 'Anv-i Hakk ile baŝup¹ dūŝmānları
Zabı iderlerdi kamu ıķlīmleri
- 6124- Olmasa İslām içinde ķıl ü kāl
Vire nuşret bizlere ol Zü'l-Celāl²
- 6125- Olmışuz hāriŝ bu dünyā yolına
Virmezüz habbe 'aceb Hakk yolına
- 6126- Bir gün ol kân-ı kerem künc-i seĥā
Otururken cümle aŝĥāb-ı ŝafā
- 6127- Didi ey yārānlarım diñleñ beni
Hakk rızāsı çün seveñ cân u teni
- 6128- Fī-sebīl'illāh mühimmāt-ı ğazā
Eylemişdür hoş bu demde iķtizā
- 6129- Cānuñızdan kōpduĝı deñlü aluñ
İşbu sâ'at tırmayup aluñ gelüñ
- 6130- Māluñızdan getürüñ ortaya siz
Ŗarf idelim 'asker-i İslām'a biz
- 6131- Tırdılar ol dem yerinden çār-yār
Getürürler kayduĝı deñlü olar
- 6132- Hāzret-i 'Oŝmān'a eyledi su'āl
Sen ne miķdār şey getürdüñ di maķāl
- 6133- Dir getürdüm uşda ben on biñ direm
Ol ğazāya Hakk rızāsı çün virem
- 6134- Pes 'Ömer dir niŝf-ı mālım almışam
Ol rızā-yı Hakk içündür bilmişem
- 6135- Gördi Bū-Bekr'i getürmiŝ hep varın
Tā çıkarmıŝ hānenüñ mismārların
- 6136- Kōmadım esbāb-ı evden ğayrı hep
İletüp kıldım rızā-yı Hakk taleb

¹ baŝup: tıutup M.

² Beyit M. nüŝhasında iki beyit hālindedir:

Hakk virür fırŝat bize bī-reyb ü ŝekk / Hem kabūl olur Hūdā'dan her dilek
Olmasa İslām içinde ķıl ü kāl / Ŗıdķ u iĥlāŝ ile itse bezl-i māl

- 6137- Pes suʿāl itdi Resūlu'llāh aña
Ne biraḳduñ ehl-i ʿıyālinden yaña
- 6138- Āli ḳodum anlara dir Bū-Bekir
Ol Ḥudāvend-i Resūlu'llāh'ı dir
- 198b 6139- Ol Ḥabīb'u'llāh didi kim¹ bilüñiz
İşbu deñlödür Ḥaḳḳ'ı sevdügüñiz
- 6140- Her ne deñlü kim iletdiz bunda māl
Sevdigüñiz onca Ḥaḳḳ-ı Zü'l-Celāl
- 6141- Bu münāsib ḳışşayı nazm eyledim
Kendi suʿ-ı eʿālime bezm eyledim
- 6142- Esb-i buḡla olmışam her-dem süvār
Tāziyāne pend ider mi aña kār
- 6143- Rabbenā ḳıl bu ṭamaʿlardan ıraḳ
Ḥırş-ı dünyādan baña virme mezāk
- 6144- Vir ḳanāʿat bizlere şabr-ı cemīl
İtmesün mār-ı ṭamaʿ bizi ʿalīl
- 6145- Sen beni ḳayd eyle hıfzuñ bağına
Girmeyelim bu ṭamaʿ duzağına
- 6146- Ol Ḥabīb'ün ḥürmetine yā Kerīm
Ba ṭamaʿlardan bizi eyle selīm
- 6147- Ol ṭamaʿ ehlile itme ülfeti
Vir şalavāt yā Muḥammed ümmeti²

Ḳaşıde-i Ehl-i Ḥırş-ı Māl³

Vezin: Mefāʿilün Mefāʿilün Mefāʿilün Mefāʿilün

- 6148- Serinde zerre deñlü ʿaḳlı olan dil ḳarār itmez
Ne muḥtāc olur ol merde nā-merde ḥiç müdār itmez
- 6149- Tutan sermāye-i ʿaḳlı o dükkān-ı ḳanāʿatde
Niçe erzānı virse ḥāş metāʿında zarar itmez
- 6150- Tevāzuʿ cāmesinden cism-i fāniye iden serpüş
Vezīr ü mīr ü şāh yanında özin şerm-sār itmez
- 6151- Riyāzet mīl ile kühl-i ḳanāʿat dīdeñe çek sen
Gınā kervānıñ rāhın gözedüp intizār itmez

¹ didi kim: buyurdu M.

² Beyit sadece E. nüshasında bulunup, bir sonraki bölümün adının yer aldığı satıra sıkıştırılmıştır.

³ E. 198b. G. 199a M.-

- 199a 6152- “Rafe‘nā” emr ile daḥı “ḳasemnā”ya¹ olan münḳād
Çıḳup bāb-ı tevekkül den ser-ā-ser reh-güzār itmez
- 6153- Beḳā gūlzārına meyyāl olan ṭayyār-veṣ gōñūl
Uçar ṣaḥrā-yı ḥayretde ḳafes-tende ḳarār itmez
- 6154- Geçerse mā-sivā’ullāh bulur Mevlā’sını ‘āşıḳ
Vişāl-i fānī sevdāsında her-dem āh u zār itmez
- 6155- Fenā ḥubbı iderse rāḡıb zen köhne-yi maḡbūn
Düşer ḥizlāna yüz biñ nuşh u pend olsa kār itmez
- 6156- Mü‘eşşir mürşidūñ nuşhı sözi endāzeden çıḳmaz
Atup seng-i āzār urmaḳla ol ḥalkı bezer itmez
- 6157- Dilersen ger sözüñ mengüş-i cān ide muḥāṭablar
Şerīfī tek sözüñ sencide eyler dil-āzār itmez

Faşl-ı Zinā²

Vezin: Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 6158- Ḥubb-ı nisvān oldı ikinci ṭama‘
Eylemez ḥubb-ı zenān ehli vera‘
- 6159- Gerçi cā‘iz dört zenān almaḳ ricāl³
Olmasa ger ara yerde⁴ ḳıl ü ḳāl
- 6160- Görmeli ekl ü libāsuñ⁵ ḥarcını
Nāzını çekmek gerek her gücünü
- 6161- Ba‘zılar olmuş tama‘kār-ı zenān
İki üç dört eyler ol ḥālī yaman
- 199b 6162- Neylesün ol ferc-i nefse mübtelā
Zenler olmuş başına bār-ı belā⁶

¹ Rafe‘nā, ḳasemnā: çıkardık, taksim ettik. Zuhurf, 43/32. Ayetin meali şu şekildedir: “Ey Muhammed! Rabbinin rahmetini onlar mı taksim ediyorlar? Dünya hayatında onların geçimliklerini aralarında biz taksim ettik. Birbirlerine işlerini gördürsünler diye biz onların bir kısmını diğerlerinden derecelerle üstün kıldık. Rabbinin rahmeti onların biriktirdikleri şeylerden daha hayırlıdır.”

² E. 198a G. 198a M. 216a

³ ricāl: ḥelāl M.

⁴ Olmasa ger ara yerde: Ara yerde olmasa ger M.

⁵ ekl ü libāsu:ñeklūñ libāsuñ M.

⁶ Beyitten sonra M. nüshasında iki beyit daha bulunmaktadır:

Bu ‘aceb ṭab‘-ı kilāb olan denī / Zā‘f olup süst olmaz ol cism ü teni
Naḳl iderler ba‘zı ādem var ki çok / Her gice beş on cimā‘a şabrı yok

- 6163- ‘Aklı fikri gice gün zenlerdedür
Baḥş ider zenlerden ol her nirdedür
- 6164- Mübtelā-yı ferc ile olmuş cünün
Olmış ol dām-ı ṭama‘ içre zebün
- 6165- Ḥamd ü şükr olsun saña yā Zü’l-Celāl
Virmedüñ bu ṭab‘-ı kelb ile melāl
- 6166- Nefse bir ‘avrat yeter ide ‘ilāç
İzdiyādında bulunmaz imtizāç
- 6167- Ferc-i nefsüñ arzūsında olan er
Bulsa fırşat ğayrıya eyler ḥaṭar¹
- 6168- Ṭab‘-ı zen meyyāledür zānī² arar
Düşürür dāma ider andan firār
- 6169- Terk idüp dükkānını ol kārını
Der-be-der olmuş bula ol yārını
- 6170- Ḥarc ider gizlü aña çok sīm ü zer
Mekr-i zen ma‘lūm olur andan bīzār
- 6171- Çok bulur ol ṭab‘-ı zennāneleri
Şayd ider dāma o zen-pāreleri
- 6172- Türemiş mekkāre zen orosbılar
Ṭab‘-ı zen erlere dā‘im diş biler
- 6173- Gizlü düşmüş şimdi kaḥbe çarşuya
Çarçaf almış başa ‘ırz ehli gūyā
- 6174- Çeşm remzinden tanur zen-pāreler
Sırr-ı vuşlatdan aña söz paralar³
- 6175- Ba‘zı ‘avrat kocası bilür işi
İrtikāb eyler ki görmez teşvīşi
- 6176- Pes buyurdi ol Resül-i bā-şafā
Deyyūs olan erde olmaz hīç vefā
- 6177- Bāb-ı cennet üzre gördüm bu kelām
Deyyūs olan cennete girmek ḥarām
- 6178- Yedi kat yer gök ile tağ taş müdām
Deyyūşa la‘net iderler şubḥ şām

¹ ğayrıya eyler ḥaṭar: ğayrınıñ ‘ırzın yıkar M.

² zānī: aña M.

³ Beyitten sonra M. nüshasında bir beyit daha bulunmaktadır:
Düşürüb dāma niçe erleri / Dökdürürler anda sīm ü zerleri

- 200a 6179- Şimdi zābiṭ gerçi eyler teftīṣi
Habs idüp akça alur biter işi
- 6180- Hakk buyurmuşdur uruñ ḥadd-i zinā
Def̣ ider akça ile ehl-i ğinā
- 6181- Emr ü nehyi¹ eylemezler āşikār
Sīm ü zer ehlini itmez şerm-sār
- 6182- Muḥşına recm-i siyāset eylemez
Şāhidi yok zevci toĝrı söylemez²
- 6183- Gör ne buyurdu Resūl-i muṣteber
Zāniler ḥakkında ol ḥayrū'l-beşer
- 6184- Dir eşeddür ol katilden çün³ zinā
Hāşıl olur çok belā faḳr-ı fenā
- 6185- Altı hışlet var aña ğāyet kabīḥ
Üçi dünyāda üçi rüz-ı feziṣ
- 6186- Üç belā kim olısar bu fānide
Rızkını nokşān idüben zār ide
- 6187- Āb-ı rüyı⁴ gidüben ola faḳır
Olmaya ʿālemde aña dest-ĝır
- 6188- Öldüĝi dem rūhı bulmaz Hakk'a yol
Görür ol tamu zebānileri bol
- 6189- Üç belā kim rüz-ı maḥşerde olur
Hakk ğazab eyler yüzi kara olur
- 6190- Hem şedīd olur aña ğāyet hisāb
Dürlü dürlü olısar aña ʿazāb
- 6191- Bağlayup zencīr ile ellerini
Yüzi üzre atalar nāra⁵ anı
- 6192- Zāniye er ʿavrat anda geleler
Biribirile çatılmış olalar
- 6193- Ol ḥayālarından āteşler çıkar
Ehl-i maḥşer ğaş olup aña baḳar

¹ Emr ü nehyi: Emr-i Hakk'ı M.

² Beyitten sonra M. nüshasında bir beyit daha bulunmaktadır:

Diñleyüñ pendimi ey zen-pāreler / Nefsine uymış gezen āvāreler

³ çün: bu M.

⁴ Āb-ı rüyı: Yüzinüñ şuyı M.

⁵ atalar nāra: nāra atalar M.

- 6194- El ayağın bağlayup zencîr ile
Gözlerini çaķalar mismâr ile
- 6195- Yalvaralar ol zebânîlere bol
Merhamet eyleñ bize olmaz kabûl
- 200b 6196- Dir zebânîler Hudâ kıldı ğazab
Merhamet olmaz size ancak ta‘ab
- 6197- Hem Resûlu’llâh buyurdi bil diger
Ol gice kim tamuya kıldım nazar
- 6198- Var bakır tennûrlar âteş yanar
İçi geniş lîki ğâyet ağzı tar
- 6199- Saçlarından aşılr zâniye zen
Hayye ‘akrebler ile tölmiş beden
- 6200- Sancıduğı yerlerden ‘akreb ile mâr
Kân ile irin revân olmuş aķar
- 6201- Bed koķudan tamu ehli zâr olur
Şayha eyler bağırur bîzâr olur
- 6202- Hem buyurdi ol Resûl-i mu‘teber
Olsa ‘avrat zâniye bilmese er
- 6203- Rûz-ı maḥşer zen şevâbın ol ere
Er günâhın yükleyeler ol zene¹
- 6204- Kim baķa nâ-maḥreme bu göz ile
Tolısar yarın cehennem köz ile
- 6205- Baķma nâ-maḥremlere sen yâ oğul
Göz zinâsı olısar andan ḥuşûl
- 6206- Oldı iblîs oḥı ol nâr-ı semûm
Kim gönûlden çıķmaz ol iğvâ-yı şûm
- 6207- Seng-i çeşm-i meyli ol zenâneye
Atuben düşme belâ mey-ḥâneye
- 6208- Gözlerüñi ḥıfz idüp kılma nazar
Şavt-ı nisvânelere ol sem‘-i ker
- 6209- Şimdi zînet zendedür dürlü metâ‘
Eyleme ol şavt-ı ḥalḥâlî simâ‘

¹ Beyit M. nüshasında iki beyit hâlinedir:

Ol kişinüñ her ne cürmi var kamu / Yükleyüp ol ‘avrata gider tamu
Rûz-ı maḥşer zen şevâbı ol zenüñ / Defterinde yazılır ol zevcenüñ

- 201a
- 6210- Tevbe eyle bu ḥabāset işlere
 Düşme dām-ı hırşa bu teşvîşlere
- 6211- Kıl ferāḡat tâ'ib-i müstaḡfir ol
 Ḥaḡḡ Kerīm'dür tevbeyi eyler ḡabûl
- 6212- Ol benî İsrâ'il'ün vakti meger
 Var idi fışḡ ile me'lûf zânî er¹
- 6213- Geldi bir şâliḡa zen muḡtâc tām
 İstedi andan taşadduḡla ṡa'ām
- 6214- Ol kişi dir ḡâcetin baş üstine
 Virdi altmış dirhem anuñ destine
- 6215- Didi ḡâtûn ol bu sâ'at baña rām
 Olmaz isen virdüḡim girü alam
- 6216- Râzı oldu ḡâtûn aña bi'z-zarûr
 Vaḡtâ kim ol bed işe el götürür
- 6217- Aḡladı feryâd ile 'avrat o dem
 Ol kişinün göñline girdi elem
- 6218- Döndi bu kez ḡâtûna itdi su'âl
 N'oldı bâ'ış aḡlamak ne bu melâl
- 6219- Söyledi ḡâtûn aña kim yâ kişi
 İtmemişdim böyle bir noḡşân işi
- 6220- Bi'z-zarûret uğradım ben bu yola
 Ḥavf-ı Ḥaḡḡ'dan aḡlaram ḡâlim n'ola
- 6221- İşidüp bu sözleri fâsıḡ ricâl
 İrdi ḡavf u ḡaşyet ile infî'âl
- 6222- Derd-i 'aḡluñ didi yâ ḡâtûn kişi
 Ḥavf idersin kılmadan bu bed işi
- 6223- Ben geçürdüm 'ömrimi 'işyân ile
 Cümle bed-eḡ'âl ile noḡşân ile
- 6224- Āh u feryâd itmege lâyıḡ benem
 Bunca ṡuḡyân işlere fâyıḡ benem
- 6225- Tevbe itdi cümle sū' eḡ'âline
 Virdi mâlı gitdi ḡâtûn yolına

¹ Beyitten sonra M. nüshasında bir beyit daha bulunmaktadır:
Öyle fâsıḡ fâcir âdem yoḡ idi / İtdüḡi fî'l-i ḡabîḡi çoḡ idi

- 6226- Va'de yetdi ol gice öldi kişi
Gördiler konşıları fevtâ işi
- 6227- Kâpusı üzre yazılmış mu'teber
Kudret ile yarlığanmışdur bu er
- 6228- Ulu kişi okuyup hoş gördiler
‘İzzet ile anı kabre kodılar
- 201b 6229- Dinledünse kıssa-i nuşhı oğul
Tevbe eyle Hâlik’ a maqbûl kul ol¹
- 6230- ‘Avrata itme livâta-i şagîr
Cümleden bed ol livâta-i kebîr
- 6231- Gör ne buyurdi Resûl-i mu'teber
Virdi ol hadd-i livâtanı haber
- 6232- Kâtl idün fâ'ili mef'ûli didi
Yâhû bir yüksekden atun söyledi
- 6233- Recm idüp o dem anı yere gömün
Seng-i ‘ibret ile anı çok urun
- 6234- Ol habâset fı'li şeytân itdi kâr
Gördüğü dem şimdi idermiş firâr
- 6235- Ol ‘azâbuñ ta'cîlinden haşyeti
Türmaz ol yanında eyler nefreti
- 6236- Bu habâset fı'lini itse bir er
Ditrer ol dem ‘arş-ı a'zâm ser-te-ser
- 6237- Az olur kim yedi gökler söküle
Cümlesi bu yer yüzine döküle
- 6238- Dört taraftan hep ferîstehler turur
Sûre-i İhlâş okur teskîn olur
- 6239- Ol livâta fı'lini iden ricâl
Cümle şular ile itse iğtisâl
- 6240- Ol cünüblükden olamaz cism-i pāk
Tevbe itmezden olan başına hāk
- 6241- Gider iken Hâzret-i ‘İsâ e yâr
Gördi kim vâdîde bir âteş yanar
- 6242- Gördi âteş ile¹ yanar bir kişi
Oldı hayrân gördi bu ağreb işi

¹ kul ol: o kul M.

- 6243- Şu getürdi söyündüre anı o dem
Âteş oldu bir gulām âteş âdem²
- 6244- Hâzret-i ‘İsâ didi yâ Rabbenâ
Eski hâle tebdîl it anı yine
- 202a 6245- İznüñ ile ideyim aña su’âl
N’oldı bâ‘iş yanmağa yâ Zü’l-Celâl
- 6246- Bakdı ol dem Hâzret-i ‘İsâ görür
Ol gulām âteş olur kişi тұrur
- 6247- Şordı ‘İsâ Hâzreti aña işi
Söyledi ‘İsâ’ya ol demde kişi
- 6248- Kulum idi fânî içre bu gulām
‘Âşık-ı zâr olmış idim şubh şâm
- 6249- Kalmadı tākāt idem şabr u karār
Ol habāset fi‘li kıldım ihtiyār
- 6250- İrtesi şeb bir dahı kıldım diger
Ol âzîne gicesi imiş meger
- 6251- Bir kişi gördüm o dem kıldı nidā
Var³ be zālīm kanı ol havf-ı Hudā
- 6252- Ben didim itmem Hudā’dan haşyeti
Eylemez gönüm bu işden nefreti
- 6253- Mevt irişdi kodı Hakk bu şürete
Düşmişüz işbu ‘azāba miñnete
- 6254- Od olur yakar beni işbu gulām
Bir def‘a ben âteş olur yakaram
- 6255- Rüz-ı haşre dek bizim çün bu ‘azāb
Oluruz âteş ile her-dem⁴ kebāb
- 6256- Diñledüñ mi ey perest-i zen gulām
Düşmisin efkār-ı mañbūba müdām
- 6257- Ey birāder pek harāb oldu zamān
Tāzeler vechindedür hubb-ı zenān⁵

¹ Gördi âteş ile: Âteş ile gördi M.

² Âteş oldu bir gulām âteş âdem: Kişi âteş oldu âteş bir gulām M.

³ Var: Vây M.

⁴ her-dem: nāra G.

⁵ Beyitten sonra M. nüshasında bir beyit daha bulunmaktadır:

Buldı fırsat şimdi iblīs āşikār / İtdürür fi‘l-i habāset şeb nehār

- 6258- Oldı şimdi ol ğulām-pāre dırāz
Zāhirā anlardan ol zen-pāre az
- 6259- Bezm-i aʿyānda olmasa tāze ğulām¹
Ġüyā ol meclisde yok deʿb-i nizām
- 6260- Baʿzı kimse hātūnından vaz geçer
Cām-ı vuşlat tāzeden alur i er
- 6261- Türedi  ālemlere dürlü fesād
Söylemez m r ü vez r virmiş küşād
- 202b 6262- Oldı bu e r t-ı s  atden ni   n
Bundan a l  yok  al met bu zam n
- 6263- H zret-i L t kavmine b  i  hel k
Ol h b set fi li kıldı z r-i h k
- 6264-    k yu  h lk  idi iden fes d
Anlara  ahr eyledi Rabb 'l- ib d
- 6265- Şimdi bu h lk   cih nda ek eri
Ol h b set h mrı itmi  serseri
- 6266- Ol kıy met  urbına oldı del l
 almadı ehl-i  al h ill   al l
- 6267-  almadı z hd ü  an  at p  esi
H k-ı   lem hep  ama -k r t  esi
- 6268- Türedi fi k ehli  ok  eyt n ler
Ma l b olmi  anlara ra m n ler
- 6269- Hep m d r  oldı s zi   lim  n
G rdi mekr ü fitnesi  ok z lim  n
- 6270- H bb-ı nisv n  ğul m  g zden at
Vird k l d  im sel m ile  al t²
-  a  ide-i H bb-ı Nisv n³**
- Vezin: Mef   l n Mef   l n Mef   l n Mef   l n*
- 6271- D  enler d m-ı nisv na ni esi pi m n olmak var
Ge en pen e-i   r na ya as  hayr n olmak var
- 6272- H      ehl-i ta   l ba r-i  ilme olmadan  avv   
 alup ke t-i teni gird b-ı cehle n -d n olmak var

¹ Bezm-i aʿy  anda olmasa t  ze   l  m: H  zmet-i aʿy  anda olmazsa   l  m M.

² Beyit E. ve G. n  shalarında bir sonraki b l m n isminin yer aldı ı satıra sıkı tırılmı tır.

³ E. 202b G. 202b M.-

- 6273- Ne devletdür mücerred hil'ati taci giyen şaha
Nümā-ibret¹ bulup yer yer cihānı seyrān itmek var
- 6274- Mücerred cāmesin her kim sarāy-ı halvet içinde
Giyüp ol zümre-i hāşlarda kurb-ı sulṭān olmak var
- 203a 6275- Belā-yı bār-ı miḥnetden olan 'ārī sa'īd aḥter
Aña her bir 'ulūmdan her fūnūndan āsān olmak var
- 6276- Ḥadeng-i ḥāl-i zenlerden 'ulūm-ı burc olup vīrān
Perīşān zūlf tek kenz-i ma'ārif talan olmak var
- 6277- Çıkup hışn-ı metinden ol te'ehhül kaydına düşme
Olup düçār-ı fitne soñra zār u giryān olmak var
- 6278- 'Arūs-ı fāniye mürşid bulursan 'ilm-i ḥālinden
Düşüp kânūn-ı ḥasret içre nāra biryān olmak var
- 6279- Ezelden ol Ḥudā taqḍīri tağyīr olmaz āmennā
Şerīfī ol Ḥudā fermānına ne dermān olmak var

Faşl-ı Tuḥme Ya'ni Ekül²

Vezin: Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 6280- Diñle üçünci tama'-kārı bu dem
Cins-i ḥayvāndan daḥı eḫāl-i kem
- 6281- Kārı toysa ḥayvānuñ çok yük çeker
Liki insān toymadan çok var³ zarar
- 6282- Aç olan bunda olur uḫrāda tok
Bunda tok olan naşibi anda yok
- 6283- 'Abd-i baṭn olanları sevmez Ḥudā
Ol hidāyetden aña kılmaz 'atā
- 6284- Tokların ağlamasından dir Resūl
Efḍal oldı cāyi'üñ dıḥkı uşul
- 6285- Gör ne buyurdı Resūl-i kā'ināt
Çok yimekle itmeyüñ ḳalbi memāt
- 203b 6286- Bū-Bekir dir toymadım⁴ ben yā Resūl
Kılduğımdan berü İslām'ı ḳabul

¹ Kelime “ibret-nümā” biçiminde olması gerekirken vezin gereği bu şekilde kullanılmıştır.

² E. 203a G. 203a M. 220b

³ çok var: var çok G.

⁴ Bū-Bekir dir toymadım: Toymadım dir Bū-Bekir M.

- 6287- K anmadım bir kez şudan kıldım hay 
Korkaram t  ka c  ola  aşk-ı Hud 
- 6288- Tu men n  okdur ziy nı ey sa id
S kr-i mevti olısar   yet ş d d
- 6289-  ok olunca bu fen nu  lezzeti
Olmalıdır onca zıddı za meti¹
- 6290- Hem v c da var ziy nı dir  ab b
Az olur tu meye  il c  u na  b
- 6291- D rt kit bda oldu bu tu me har m
Zerre nefi yok didim h şıl kel m
- 6292- Ol  Acem ş hlarının  biri meger
Bir  ab b-i h z ka dir ey p ser
- 6293- T t s z m her ne direm eyle kerem
Var  Arabist n diy rına bu dem
- 6294- Ol Mu ammed  mmetine k l dev 
T td  ş hu  s zini g rd  rev 
- 6295- Geldi  st z-ı  ab b anda gezer
Bulmad  bir kimseyi derm n şorar
- 6296- Tecr be i  n da ı kimse a a
Dimedi kim bir  il c  eyle ba a
- 6297- Eyledi bir ka  sene ge t   g z r
U anur gezmekden ol c ndan b z r
- 6298- Geldi bir g n ol Res l' n yanına
 Ar  kıld  h lini d v nına
- 6299- Beni g nd rd   Acem ş h  u  l
Ka  seneden ber  geldim y  Res l
- 6300-  mmet ne olmak idi himmetim
Bu diy rda olmad  hi  hizmetim
- 6301- Ferd-i v hid bir  il c m g rmedi
Ne ki şisin dey  ad m şormadı
- 6302- Ol cev bında buyurdu Mu ta  
Bu diy ru  h lk  bulmu dur şif 

¹ M. n shasının 220b sayfasının derkenarında farklı bir yazı ile Şu beyit yer almaktadır:
T ma     har d r i i m cevv f / A a meyl eyleyen ecvefd r ecvef

- 204a 6303- Çok yimez bunlar dahı ol demde yer
İştihâsı gâlib olursa eger
- 6304- Ol tabīb anda kılur būs zemīn
Şihhatūn esbābıdur bu hoş hemīn
- 6305- Gördi bir gün iblīsı Yahyā Resūl
Pes su‘āl itdi aña ol dem uşul
- 6306- Didi gördüñ mi ‘aceb benden bir iş
Hoş gele benden saña gâyet o iş
- 6307- Dir ne‘am bir gün toyurduñ batnı sen
Zıkr ü t̄aat olmadı saña āsān
- 6308- Didi Yahyā ğayrı var mı söylegil
Didi iblīs ğayrı yokdur bellü bil
- 6309- Eyledi Yahyā Nebī ol dem yemīn
Yemeyem karnı tolu nānı hemīn
- 6310- Ey şikem-bende işitdün kışşayı
Sen ‘aceb alduñ mı bundan hışşeyi
- 6311- Olmısan bu nefsinün karnına kul
Ekl ü şürbe olmısan gāv-ı hamul¹
- 6312- Emr-i Hakk’dur gerçi “külü ve’srabū”
Hem buyurdu der-‘aķab “lā-tüsriḫū”²
- 6313- Düşme oğlum bu boğaz kaydına sen
Düşmeyesin dā’im şerr şaydına sen
- 6314- Bundan ednā hışlet olmaz ādeme
Düşürür hırş³ gelür derd ü ğama
- 6315- Ta‘līm it ādāb-ı ekli her-demi
Olmaz ‘ālemde edebsiz ādemī
- 6316- Toymadan kes eklüñi sen şofradan
Rāḫat olmak ister isen ten beden
- 6317- Olmak istersen muşāḫib şāh ile
Yime çok söyleme ne gelse dile

¹ Beyitten sonra M. nüshasında bir beyit daha bulunmaktadır:

Düşme hırş-ı ekl ile idbāra sen / Bāri az yi kim taḫammül ideseñ

² Yeyiniz, içiniz, israf edenlerden olmayın. A’rāf 7/31. Ayetin mealı: “Ey Âdemoğulları! Her mescide gidişinizde güzel giysilerinizi giyin ve yiyin, için, fakat israf etmeyin. Çünkü Allah israf edenleri sevmez.”

³ hırş: hırşa M

- 6318- Rabbenā sen kıl ‘ināyetler bize
Bu ʔama‘lar girmesün ʔalbimize
- 6319- ʔamd ü şükr olsun bize yā Zü’l-Kerem
Virmedün işbu ʔama‘lar ile ğam
- 204b 6320- Vir baña cūd u ʔanā‘at işini
Sil gönülden bu fenā teşvīşini
- 6321- Bir rivāyet var idem saña ‘ayān
Diñle cānım ʔarnı ʔolu yime nān
- 6322- Fāṭıma Sulṭān’ı diñle ey hümām
Ḳūt-ı nānı bulmadı üç gün tamām
- 6323- Ditreyü geldi Resül’ün yanına
Cū‘ ḥālın ‘arz ide sulṭānına
- 6324- Gördi ḥālın ol Resül-i Müste‘ān
Yandı gönli Fāṭıma içün nihān
- 6325- Ey kızım sen yimedün üç gün ʔa‘ām
Yimedim ben daḥı dört gündür tamām
- 6326- Şabr idelim işbu ḥāldedür fenā
Eyyü ʔul görse gerek bunda ‘anā’
- 6327- Çıkdı ol dem ol Resül gitdi işe
Ḳūt-ı nefis içün ide cüz’i pīşe
- 6328- Bir ‘Arab gördi ʔuyudan şu çeker
Şuvarur ol şu ile ḥayvān ʔavar
- 6329- Ol Resūlu’llāh ider anda aña
Ṭut beni ücretle şu çekem saña
- 6330- Bir niçe ḥurmāya bir niçe ʔoġa
Ḳaṭ‘-ı ücret kıldılar ol dem aña
- 6331- Çünkü oldu āḥirī ʔoġa tamām
İp ʔırılup düşdi ʔoġa¹ ey hümām
- 6332- Kāfir imiş ol ‘Arab kıldı ğazab
Urdı bir sille aña ol bī‘edeb
- 6333- Virdi ol mev‘ūd olan ḥurmāyı ol
Şaldı elin ʔuyuya ol dem Resül
- 6334- Çıkarup ol delveyi ʔor ʔaşraya
İletür ḥurmāyı ol Fāṭıma’ya

¹ düşdi ʔoġa: ʔoġa düşdi M.

- 6335- Bu yaña fikr eyler ol kâfir ‘Arab
Kim Muḥammed olmaya ol er ‘aceb
- 205a 6336- Mu‘cizedür ya bu iş degil tehī
Yoḥsa andan ğayrı kim kılrur daḥı
- 6337- Ya bu derin kuyudan koğayı ol
Çıkarar âdem degil illâ Resûl
- 6338- Baña gerekmez bu el daḥı ‘ayân
Der-‘aḳab kesdi elin ‘Arab hemân
- 6339- Ol kesilmiş elini aldı ‘Arab
Ol Resûl’i arayu¹ kıldı taleb
- 6340- Ḥurmâyı yimege meşğûlken bular
Ḳapuya geldi ‘Arab eyledi zâr
- 6341- Pes Resûl ol² Fâtıma’ya buyurur
Ne kişidür ḳapuda baḳ çağırur
- 6342- Taşra çıkdı Fâtıma gördi ‘ayân
Bir ‘Arab eli kesik tırur hemân
- 6343- Ol Resûl’e varuben virdi ḥaber
İçerü gelsün dir ol ḥayrû’l-beşer
- 6344- İçerü gelüp Resûl’ün yanına
Düşdi ol demde anuñ ayağına
- 6345- ‘Afv kıl ‘özrim Resûlu’llâh didi
Hem baña ĩmânı telḳin it didi
- 6346- Telḳin itdi tevḥîdi aña Resûl
Ol ‘Arab eyledi İslâm’ı ḳabûl
- 6347- Ol Resûlu’llâh kesik elin ‘ayân
Yerine koyup du‘â kıldı hemân
- 6348- Virdi Ḥaḳḳ destine ol dem şihḥati
Vir şalavât yâ Muḥammed ümmeti

Ḳaşıde-i Ṭama‘-kâr³

Vezin: Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

¹ arayu: arayub G.

² Resûl ol: Muḥammed M.

³ E. 205a G. 205a M. 223a

- 6349- Ey birāder talmayalım bu tama^c deryāsına
Şalmayalım başımız çok bu fenā ğavġāsına
Düşmeyelim ol haḳḳı mekr-i zen sevdāsına
Uymayalım bu denī nefsi-i şikem rüsvāsına
Urmayalım dest-i pāki sīm ü zer yağmasına
- 205b 6350- Sen tutarken māluñı bunda ‘azīz key cān gibi
Dāne dāne yıġdığın ol taġıdır hirmen gibi
Ölüm haḳ¹ mīrās helāl dir mālī yer mārān gibi
Naḳd idüp döker metā^cı ḥāna² bāzar-gān gibi
Buldı iksir-i Ḥuṭā’yı şanki zer kimyāsına³
- 6351- Bu tama^clar açdırır niçe belānuñ bābını
Düşürür fitne fesāduñ çāhına erbābını
Göstürür ‘ayn-ı tama^c bu dilde ğaflet ḥābını
Çıkarur göñlüñ içinden zıkr ü tātāt tābını
Aşınā itmez bu sırr-ı vaḥdetüñ ma’nāsına⁴
- 6352- Uşda bu cins-i tama^clar cümlesinden kıl hāzer
Düşürür bend ü belāya Rüstem ü Zāl olsa ger
Kes göñülden ḥubb-ı nisvānı ğulāmı sīm ü zer
Mübtezeldir her dü-‘ālem ‘abd-i baṭn ṭab^c-ı ḥar
İlverir düşme Şerīfī bu fenā ğavġāsına⁵

Mebḥaṣ-i Misāfir⁶

Vezin: Fā’ilātün Fā’ilātün Fā’ilün

- 6353- Ey Şerīfī di misāfirden kelām
Söylegil ihḳāḳ-ı miḥmānı tamām
- 6354- Çün buyurdu ol Ḥudā “ve’bne’s-sebīl”⁷
Sen tefekkür eyle hoş ḥaḳḳını bil

¹ Ölüm haḳ: Haḳ ölüm M.

² metā^cı ḥāna: meta^c meydāna M.

³ Bentten sonra M. nüshaında bir bent daha bulunmaktadır:

Niçeler ferc-i tama^cdan düşdiler mekr-i zene
Ol helāl ile kanā‘at itmeyüp itdi zinā
Urdılar dāmen-i pāki rosbınuñ murdārına
Şarf idüp sīm ü zeri atar cehennem nārına
Uydı bu nefsi-i kilābuñ iblīsüñ iġvāsına

⁴ Bentten sonra M. nüshaında bir bent daha bulunmaktadır:

Bu tama^cdur eyleyen ḥulḳūm baṭna bende esīr
Ġuşşa-i ḳaydı gelüden oldu ḳālāmı başır
Pür-ḥacīldür işbu zümre olsa ger şāh emīr
Bu tama^clar şāhibi göñlünde pinhān oldu sır
Aşikār oldu şikem-bende tama^c ifşāsına

⁵ İlverir düşme Şerīfī bu fenā ğavġāsına: Her umūrda bu Şerīfī rāzıdır Mevlā’sına M.

⁶ E. 205b G. 205b M. 223b

⁷ Yolda kalmışlara. Bakara 2/177,215; Nisâ 4/36; Enfâl 8/41; Tevbe 9/60; İsrâ 17/26; Rûm 30/38; Haşr 59/7. Bakara 177. ayetin meali: “Yüzlerinizi bazan doğu, bazan batı tarafına çevirmeniz erginlik değildir. Fakat eren o kimselerdir ki, Allah’a, ahiret gününe, meleklerle, kitaba ve bütün peygamberlere iman edip,

- 6355- Gör ne buyurdi Resûl-i Kibriyâ
Kimde dört nesne ola terk itmeye
- 6356- Kim namâz kılup zekât vire şıyâm
Tutuben ide konuğa ihtimâm
- 206a 6357- Uşda bunlar bâ'îş-i rahmet olur
İşbu haşletler ile cennet bulur
- 6358- Hâlik' uñ birliğine taşdıķ iden
Hem kıyâmet günini taķķıķ iden
- 6359- Ta'zîm ikrâm eyler ol mihmânına
İtmeyenler yazıķ eyler cânına
- 6360- Hem misâfir haķķı üç gündür tamâm
Artıķ olursa taşadduķ ey hümâm
- 6361- Câ'iz olmaz hem konuğa ey yâre
Gitmeyüp eglense üç günden şöıra
- 6362- Ev ıssı ibrâm ide aña meger
Câ'iz olur anda tırmaķ mu'teber
- 6363- Turş-ı rû olma oğul mihmānuña
İzzet eyle iresin dermānuña
- 6364- Konuğuñ rızķı gelürmiş bilece
Şûret-i âdem gibi ol gizlüce
- 6365- Kendi rızķın iyüben kalker gider
Yidügi evde bereketler şınar
- 6366- Kankı eve kim misâfir gelmeye
Ol eve bir dem melekler inmeye
- 6367- Haķķ rızāsı çün ola mihmān eger
Şâlih olsun fâsıķ olsun ey peder
- 6368- Fitneden olmazsa havf u ihtilâl
Bil misâfir itme oğlum ķıl ü kâl
- 6369- Mâlezim gör aña âb-dest şuyını
İtme ibrâm bilmesen hoş hüyını
- 6370- Tiz getür aña ta'âm-ı muhtażar
Hayrlıdur az olmadan çok muntażar

yakınlığı olanlara, öksüzlere, yoksullara, yolda kalmışa, dilenenlere ve esirleri kurtarmaya seve seve mal verirler. Namazı kılarlar, zekatı verirler. Bir de andlaştıkları zaman sözlerini yerine getirenler, hele sıkıntı ve hastalık durumlarında ve harbin şiddetli zamanında sabır ve kararlılık gösterenler var ya, işte doğru olanlar da bunlardır, korunanlar da bunlardır.”

- 6371- Oldı ta'cıl iş kamu şeytân işi
Lîki sünnet oldı beş yerde kişi¹
- 6372- Ödemek borcını tiz bulmak felâh
Bâliğa olmuş kıızı itmek nikâh
- 206b 6373- Hem günâha tevbe itmeklik yine
Meyyiti ğasl eyleyüp komağ sine
- 6374- Hem misâfir öñine komağ ta'âm
Bunlaruñ ta'cili câ'iz ey hümâm
- 6375- Da'vet olsa ya misâfir ba'zısı
Gelmemişse lâzım ol dem küymes²
- 6376- Ortaya gelüp ola hâzır³ ta'âm
Küymeden hâşıl olur emrâz-ı hām
- 6377- Konuğı koma yalañız ey kirām
Hizmet eyle hâtırınca git müdām
- 6378- Rûy-ı dil ikrām olur mihmānuña
Turş-ı rûdan katma semm iç'āmuña
- 6379- 'Özr-i beyhûde ile itme kelām
Ol meger zālīm sitem-kār ola nām
- 6380- Kudretüñ deñlü getür mihmānuña
Çok uzatma pây bak yorgānuña
- 6381- İtme da'vet ziyāfet sen iken
Ehl ü a'yāl da'vete muhtāc iken
- 6382- Da'veti kıl şıdk ile Allāh için
Eyleme şöhet⁴ riya hem cāh için
- 6383- Māl ile girme vebāle ey oğul
Kılma da'vet ehl-i fışkı sen koğul
- 6384- "Kessirū aḥbāzeküm"⁵ didi Resūl
Toğra nānı parça parça ola bol
- 6385- Eyle oğlum rīze nāna hürmeti
Bulmak istersen dü-ālem 'izzeti

¹ Beyit M. nüshasında iki beyit hâlinedir:

Çünkü ta'cıl iş kamu şeytân işi / Lîki sünnet oldı beş yerde kişi
Her bir işüñ ta'cili şeytânîdür / Hem te'ennî eylemek rahmānîdür

² dem küymes: oldı güyâsı M.

³ ola hâzır: hâzır ola G.

⁴ şöhet: da'vet M.

⁵ "Ekmeklerinizi parça parça yapın." anlamına gelmektedir.

- 6386- Dāne-i gendim ki ḥabbāzdan çıkar
Üç yüz altmış elden ol gelür geçer
- 6387- Teklîf eyle şofrada üç kez yemek
Menhîdür ibrām ile çok yi dimek
- 6388- İncinecek nesne mihmāna dime
Düşmeyesin tā ki efkāra ğama¹
- 6389- İcinürse bir kişiden ger konuk
İcinür andan Hudā hiç şübhe yok
- 207a 6390- Hem konuk evde iken bir şey oğul
Hüzün ile yüz ekşidüp olma melûl
- 6391- Ger konuk ‘ālim ola ehl-i kemāl
Müstefîd olmaklığı için it su’āl
- 6392- Virme sıklet çok su’āl ile aña
İcinürse fā’idesi yok saña
- 6393- Müsteḥabdur konuk eşvābını yu
El yumağ için getür ılıca şu
- 6394- Gitmege ḥāzır ola mihmān eger
İktizāsı olsa yol azuğı vir
- 6395- Hāneñe mihmāndan evvel gir oğul
Çıkduğı dem kal girü vir aña yol
- 6396- Ta’zīm ile git ber-ā-ber sen biraz
İzn ile dön girü hüzün ile dirāz
- 6397- Mihmāna lâzım gidince ey yāre
Diye kim Ḥaqq çok bereketler vire
- 6398- Gör niçe mihmāna ‘izzet eylemek
Ḥātırın sorup mülāyim söylemek
- 6399- Dinle cânım vaşf-ı İbrāhīm Ḥalîl
Didi dostım aña ol Rabbü’l-Celîl
- 6400- Geldi bir gün aña bir mihmān-ı yār
Gördi ḥizmet lâzimesin her ne var
- 6401- İrdi ol demde Hudā’dan bir nidā
“Ekrimū zîfek”² ile aña şadā

¹ efkāra ğama: efkār u ğama G.

² “Misafirinize ikramda bulunun.” anlamındadır.

- 6402- Tırdı İbrāhīm boğazlar bir koyun
Eyledi aña ziyāfet hūb ögün
- 6403- Ekrimū geldi hıṭābı çün henüz
Tırdı İbrāhīm boğazlar bir öküz
- 6404- Bir dağı irdi hıṭāb-ı ekrimū
Bir deve boğazladı gökçek ulu
- 6405- Bu kezin itdi hıṭābı ol Celīl
Hızmet ile kıl tevāzu' yā Halīl
- 207b 6406- Bu kezin kıldı tevāzu'la kıyām
Bağlayup el eyledi hızmet mūdām
- 6407- Virdi hayr ile berekāt ol Celīl
Oldı meşhūr hān-ı İbrāhīm Halīl
- 6408- Onca devlet virdi aña Lem-Yezel
Vaş olunmaz hubb-ı mihmāna bedel
- 6409- Ol koyun sürisine yokdur hisāb
Onca kim aña on iki biñ kilāb
- 6410- Her birinūn boynı altun tokalı
Her bölüğe var idi çoban kulu
- 6411- Sīm ü zer gelmezdi aşlā 'aynına
Ol sebep daqmış kilābın boynına
- 6412- Dört yoluñ orta yerinde hānını
Yapmış idi gözedür kervānını
- 6413- Yimedi bir dem misāfirsiz ta'am
Tırdı üç gün bir vakit aç ol kirām
- 6414- Kızlık oldu halk-ı Ken'an'ın ili
Hān-ı İbrāhīm'e döndürdi yolu
- 6415- Çekdi şıklet oldu çünki izdiḥām
Söyledi bir kuluña anda kelām
- 6416- Aluben bir kaç kaṭar deve henüz
Var Mısır'da bir şadīk-ı dostumuz
- 6417- Varuben yükle biraz andan daḳıḳ
Aluben bir kaç kaṭar var yola çık
- 6418- Gitdi huddām vardı Mısır'ın iline
Vardı ol didügi dostuñ yanına

- 6419- Didi göndürdi beni dostuñ senüñ
Var selāmı hınța ister yāhū un
- 6420- Ol cevābında didi kim yā kişi
Boş ider İbrāhīm onca teşvīşi
- 6421- İstemez ben¹ bilürem kendi için
Lāzım olmışdur aña mihmān için
- 6422- Lāzım olduğu kadar ol nefesine
Dilese sa‘y iderem icrāsına
- 208a 6423- Bilürem mihmānı çün zaḥmet çeker
Var Mışır’da daḥı kıtlıktan eṣer
- 6424- Diñleyüp huddām anı me‘yūs olur
Bulmadı zād döndi boş girü gelür
- 6425- Gelmege İbrāhīm’e oldu yakın
Qaldılar bir gice şahrāda hemīn²
- 6426- Pes hacālet def için örü tırur
Qum ile ğarārları hep tıldurur
- 6427- Vardılar çün menzile huddām ‘ayān
Söyledi İbrāhīm’e ḥālī nihān
- 6428- Diñleyüp bu sözleri ğam-nāk olur
Guşsa efkār ile ol ḥāba varur
- 6429- Bilmeyüp qum oldığın Sārā Ḥātūn
Bir ğararı açdı gördi cümle un
- 6430- Bişürüp ḥāzır ider etmek o dem
Uyqudan uyandı İbrāhīm bu dem
- 6431- Tāze etmek şemmesinden degdi çün
Söyledi yā Sārā nirden geldi un
- 6432- Sārā dir ya görmedüñ mi sen bunı
Mışırī dostından gelen bunca unı
- 6433- Gelmedi dir³ Mışırī dostumdan bugün
Geldi dostım ol Ḥudā’dan bunca un
- 6434- Bu kelām-ı cevheri kıldı ĩrād
Ol Ḥudā didi Ḥalīl’im aña ad

¹ ben: ol M.

² hemīn: emīn M.

³ dir: un M.

- 6435- İtdügi çün ‘izzet ol miḥmānına
Ḥaḫḫ bereket şaldı anuñ ḥānına
- 6436- Gerçi Ḥaḫḫ virdi aña çok devleti
İtmedi ‘ayn-ı ṭama‘la raġbeti
- 6437- Didi Cebrā’īl Ḥudā’ya yā ilāh
Oldı İbrāhīm cihānda pād-şāh
- 6438- Devlet ile ol niçe oldı Ḥalīl
İderem dā’im ta‘accüb yā Celīl
- 6439- Buyurur Cebrā’īl’e ol dem Ḥudā
Şanma İbrāhīm’i cāha mübtelā
- 208b 6440- Tecrübe kılmak için¹ var aña sen
Ol Ḥalīl’ün vaşf-ı ḥālın bilesen
- 6441- Döndi² Cebrā’īl o dem ızın-i Ḥudā
Geldi³ bir sâ’il kıyāfetle aña
- 6442- Sâ’ilim didi vir baña bir koyun
Der-‘aḫab virdi koyunı aña çün
- 6443- Tevhīd ile eyledi Mevlā’yı yād
İşidüp İbrāhīm oldı göñli şād
- 6444- İtdi İbrāhīm bu zıkrūñ baña hoş
Geldi ġāyet ideli tevḥīdi ġuş
- 6445- Bir daḫı zıkr eyle tevḥīdi bu dem
Şimdi saña bir bölük koyun virem
- 6446- Zıkr idüp aldı koyunı bī-melāl
Bir daḫı zıkr eyle dir nışfını al
- 6447- Bir daḫı zıkr eyledi çün Cebrā’īl
Hep senüñ olsun koyunlar dir Ḥalīl
- 6448- Zıkr idince bir daḫı Mevlā’sını
Virdi cümle mālını eşyāsını
- 6449- Teslīm idüp mālı gitdi⁴ işine
Yalvarır bir daḫı düşdi peşine
- 6450- Bir daḫı zıkr it Ḥudā’yı kıl kerem
Tā olunca ḥizmetinde kul olam

¹ kılmak için: için bu dem M.

² Döndi: Turdı M.

³ Geldi: Vardı G.

⁴ idüp mālı gitdi: itdi mālı gidüp G.

- 6451- Gördi bu ahvāli çünki Cebrā'îl
Didi şādıksın sözinde yā Halâl
- 6452- Tecrübe için saña geldim didi
Al girü mālın senüñ olsun didi
- 6453- Virdüğim almam girüye dir Halâl
N'ideyim dir şimdi mālı Cebrā'îl
- 6454- Bey^e idüp vakf idelim dir İbrāhîm
Tā ilā yevmü'l-kıyām olsun muķîm
- 6455- Ol koyunları şatup yer aldılar
Haķķ rızāsı çün vakıf eylediler
- 6456- Dinledüñ hoş vaşf-ı İbrāhîm'i sen
Ey oğul mihmāna izzet eyle sen
- 209a 6457- Al ğarībüñ gönlini sen dā'imā
Yolı azmış kimseye ol reh-nümā
- 6458- Var ise tākat götür mihmānı kıl
Ya konuk bulmağa ol aña delîl
- 6459- Sev fenāda ilm ile ʿāmilleri
Haırını şor hoş konukla anları
- 6460- Gelse ʿālim kapuya al içerü
Key hāzer kıl olmayasın turş-rū
- 6461- Bā'ış-i devlet olur mihmān saña
Āhîret çün zād olur ihsān saña
- 6462- Ayağ ile gelüp ol rızķını yer
Bā'ış-i rahmet olur saña gider
- 6463- Bil saña Haķķ'dan hidāyetler konuk
Sen gerek bakmayasan aña şovuk
- 6464- Darılup mihmāna her kim ide ğor
Raĥmet-i Haķķ'dan o zālīm ola dūr
- 6465- Darılursa bir kişı mihmānına
Çok belālar ire anuñ cānına
- 6466- Şîşe-i ķalbi cerāĥat eyleme
Her ne gelse dile anı söyleme
- 6467- Bir ğarībüñ gönlini yıķsan eger
Az vakıtde çok olur saña keder

- 6468- Zühd ü takvāda olan serverlere
‘İzzet eyle şeyh-i fāni pīrlere
- 6469- Pīr olan mü’mine hizmet kıl müdām
Al selāmın ta‘zīm ile it kıyām
- 6470- Bir hikāyet diñle ey cānım püser
Hizmet eyle pīr olana çekme ser
- 6471- Şīr-i merdān ol ‘Aliyyü’l-murtażā
Menba‘-i kân-ı şehā şāhib vefā
- 6472- Bir şabāh mescide olurdı revān
Gördi öñinde gider bir pīr ‘ayān
- 209b 6473- Pīr gider āheste key vaķār ile
Geçmedi ta‘zīmen anı ‘ār ile
- 6474- Pes karīb¹ oldu tulū‘-ı şems o dem
Vardılar çün bāb-ı mescide bu dem
- 6475- Girmedi pīr mescide ‘Alī girür²
Pes o dem Naşrānī olduğın bilür
- 6476- Çünkü girdi mescide kân-ı şehā
Buldı rükū‘da Resūl-i bā-şafā
- 6477- Uzadır gördi rükū‘ı ol Resūl
İftitāh idüp rükū‘a varur³ ol
- 6478- Yetişür ‘Alī namāza pes ‘ayān
Kıldılar çünkü namāzı ol zamān
- 6479- Pes şahābe şoruben kıldı niyāz
Ol rükū‘ı sen niçün kılduñ dırāz
- 6480- Ne sebep oldu te’ennī bilmedik
Bunca te’hīr bir rükū‘da görmedik
- 6481- Döndi dir aşhāba ey yārenlerim
Emr-i Hakk’la toğrı yol varanlarım
- 6482- Çünkü vardım ben rükū‘a ey hümām
‘Ādet üzre tesbīhi kıldım tamām
- 6483- Başımı ref‘ idecek demde hemīn
Kor қanadın arқama Cibrīl-emīn

¹ karīb: ġarīb G.

² mescide ‘Alī girür: ‘Alī mescide girür G.

³ varur: vardı M.

- 6484- Tıtdı beni ol rükū‘da key tavīl
Kalkdım andan kaldırınca Cebrā’īl
- 6485- Pes şahābe didiler bildir bize
Ne sebeb oldu vüçüb te’hīr size
- 6486- Nāzil oldu Cebrā’īl dir yā Resūl
Bu işüñ aşlı budur key bilmiş ol
- 6487- Pes ‘Alī mescide olurken revān
Key şitāb ile yürüdi ol zamān
- 6488- Gördi bir pīr anuñ öñince yürür
Hürmet eyler pes aña girü turur
- 6489- Bilmedi Naşrānī oldıgım ‘Alī
Geldi mescid kapusına dek¹ velī
- 210a 6490- Yerine getürdi haqqın ol pīrūñ
Niçe oldu luṭf-ı Hāḳḳ bunda görüñ
- 6491- Hāḳḳ buyurdi var Resūl’uñ yanına
Aç cenāḥın ol Ḥabīb’uñ zahrına
- 6492- Lāzım oldu te’hīr itmek bu işe
Şevke² dek ‘Alī namāza yetişe
- 6493- Diñledüñiz bu³ luṭf-ı Hāḳḳ’ı hoş ‘acīb
İdeyim bundan daḥı size garīb
- 6494- Ol Mīkā’īl’e didi var güneşe
Tut anı toğmaya ‘Alī yetişe
- 6495- İkrām itdi şeyḥ-i pīre ol ‘Alī
Kılmasun fevt-i namāz bu dem velī⁴
- 6496- Nā’ıl oldu bunca ikrāma o zāt
‘Avn-i Hāḳḳ’la kılmadı fevt-i şalāt
- 6497- Ey birāder diñledüñ bu kışşayı
Sen ‘aceb alduñ mı bundan hişşeyi
- 6498- Ol velī kılduğı çün hürmet pīre
Bunca luṭf idüp Ḥudā rahmet vire
- 6499- Hālbuki ol pīr Naşārā’dan ola
Hürmet iden ol şīr-i merdān ola

¹ dek: ol M.

² Aslı “aydınlanma” anlamındaki “şavḳ” kelimesidir.

³ Diñledüñiz bu: Diñledüñiz G., M.

⁴ fevt-i namāz bu dem velī: fevt bu dem namāz velī G. fevt namāzı ol ‘Alī M.

- 6500- Ya ki bir Müslim pîre kıl hizmeti
Eyleyüp itse aña hoş hürmeti
- 6501- Hâtırınca söyleyüp gönlin ala
Ya delîl olup aña destin ala
- 6502- Ya ‘ibâdetde aña yardım kıla
Virilen ecri aña Allâh bile
- 6503- Ey Şerîfî pîrlere kıl hürmeti¹
Tâ ki Rabb’uñ saña kıla rahmeti
- 6504- Bir hikâyet ideyim saña peder
Pîr olan mü’minlere müjde haber
- 6505- Ol Ebû-Manşûr’uñ üstâzı meger
Çünkü seksen yaşına irdi ol er
- 210b 6506- Hâsta oldı bir gün ol şeyh-i tabîb
Hâlet-i nez’e olunca ol qarîb
- 6507- Dir Ebû-Manşûr’a oğlum yûri var
Bir köle bul sinni seksen ola var
- 6508- Var mālımdan al âzâd eyle anı
Kulluğundan var halâş eyle anı
- 6509- Vardı gezdi ol Ebû-Manşûr şehri
Bulmadı pes bu mişillû bir eri
- 6510- Her nere şordıysa bu işden haber
Yaşı seksen bulmadı bir köle er
- 6511- Didiler kim gâfil olma serserî
Bulamazsın arama öyle eri
- 6512- Sâl-i heştâda iren ey merd-i hâş
Niçesi kulluğdan olmaya halâş
- 6513- Döndi üstâzına Manşûr eli boş
Didi güftârını halkuñ aña hoş
- 6514- Gördi çün halkuñ bu resme² işini
Kodı toprak üzre ol dem başını
- 6515- İtdi yâ Rabb hâlîme sensin ‘alîm
Hürmet ile pîr kûluna yâ Kerîm

¹ hürmeti: hizmeti G.

² halkuñ bu resme: bu resme halkuñ G.

- 6516- Kıl ki meşhūr buhl u hırşa her-demi
Kıomamış seksen yaşında ādemi
- 6517- İtmiş āzād kıomamış anda melāl
Ol ‘azāb-ı hıżmeti kılmış helāl
- 6518- Sen ki Ğaffāre’z-zünūbsın hem¹ Kerīm
Hem Cevādun hem Ğafūrun hem Hālīm
- 6519- Kıl beni Mevlā ‘ıķābından ırak
Cennetü’l-me’vāda vir baña turaķ
- 6520- Raḥmetünle yarlıĝaĝıl bu denī
Pırligime eyle ḥürmet yā Ğanī
- 6521- Ol münācātı Hudā kıldı kabūl
Yarlıĝanup teslīm-i rūḥ kıldı ol
- 6522- Ḥūb beşāretdür bu kışşa pırlere
Kūfri şirki olmayan mü’minlere
- 211a 6523- Pır ki ola menhiyātdan lā’ubāl
Terk-i me’mūrātdan olmaya melāl
- 6524- Olısar ol çok ‘azāba mübtelā
Bulısar hem cümleden artıķ belā
- 6525- Rabbenā kıl bizlere ‘avnūñ refīķ
Olalım ehl-i tevāzū’ hem şefīķ
- 6526- Bu fenāda sevelim mihmānı biz
Olalım mihmān-ı Hākķ anda ‘azīz
- 6527- Ḥubb-ı mihmān ile idelim vefāt
Diyelim sultān-ı dīne e’ş-şalāt²

Kaşīde-i Ḥubb-ı Mihmān³

Vezin: Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 6528- Ey birāder olma maĝrūr devlet-i devrān ile
İtme ülfet nikbet ile sū’-i bed-yārān ile
Var bihiştūñ menzīline ķon⁴ seḥā kervān ile
Sen ĝarībūñ ḥāṭırun yap rūy-ı dil iḥsān ile⁵
Kor simāt-ı nān-ı ‘izzet ni‘met-i elvān ile⁶

¹ hem: yā G.

² E. ve G. nüshalarında bu beyit bir sonraki bölümün adının bulunduğu satıra yazılmıştır.

³ E. 211a G. 211a M. 229b

⁴ ķon: ol M.

⁵ ḥāṭırun: göñlini G.; rūy-ı dil iḥsān : ni‘met-i elvān M.

⁶ ni‘met-i elvān : rūy-ı dil iḥsān M.

- 6529- Ger dilersen her dü-‘âlem devlet ile ‘izzeti
Eyle mihmân-ı ğarîbe rıfķ ile hoş şöbete
Eyleme takşır-i hizmet itme cânâ ‘illeti
Ümmet-i Aḥmed olan hem ol Ḥalîl’in milleti
Şād u ḥandān olur ancak rü’yet-i mihmân ile
- 6530- Sevmeyen mihmânı olmuş her dü-‘âlemde ḥasīs
Yok aña yārān-ı hem-dem bir muşāhibden enīs
Ḥān-ı Yezdānīden olmaz aña nūr-ı muḳtebis
Zümre-i ḥāşa irüp olmaz simātında celīs
Ṭab‘-ı ḥayvān niçe ülfet eyleye insān ile
- 6531- Yok vefāsı ol baḥlîlūn hem ta‘āmında şifā
Görse mihmânı çeker ğam ğuşşa key dilde cefā
Ol seḥī erlere mihmân ne sa‘adet ne şafā
Def‘-i ğam ğuşşa devāsı oldu mihmân iktifā
Açılur gülşen gibi gönli aña cevlan ile
- 211b 6532- Gör baḥlîli niçe mihmânı görüp eyler firār
Levni taġyīr olur ol mihmânına egri baķar¹
Tırmaz ol yanında şöbet eylemez taşra çıkar
İtdügi ikrāmı seng-i ta‘n ile² başa kaķar
Fıkr ider çok bu maşārif arpası saman ile
- 6533- Hem seḥīnūn kārıdur mihmânı görse şād olur
Gönlünūn vīrānesi ma‘mūr olur ābād olur
Kim ola mihmân aña yār ğamdan ol āzād olur
Derd-i bīmāra ta‘āmı nānı hoş imdād olur
Şofrası meydānda ḥāzır nān ile biryān ile
- 6534- Şem‘-i rüşen pür-simāt her-demde mihmân ḥānesi
Sükker-i ṭab‘ı mülāyim ni‘met-i elvānesi
Devr ider hizmetde ol mihmānınuñ³ pervānesi
Bu Şerīf-āsā konuķ sevenūn ol āş-ḥānesi⁴
İtme ülfet ol misāfir sevmeyen külḥān ile

Mebḥaş-i Hükümet⁵

Vezin: Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 6535- Ey Şerīf di hükümetden bize
Var mı dermānı bizim derdimize
- 6536- Ḥākimūn hükmi cerāḥat merhemi
Def‘ ider ‘adl ile her derd ü ğamı

¹ Levni: Levn M.; egri: key egri M.

² ikrāmı seng-i ta‘n ile: ikrāmı bir gün bil ki ol M.

³ mihmānınuñ: mihmānına M.

⁴ āş-ḥānesi: pervānesi M.

⁵ E. 211b G. 211b M. 230a

- 6537- Zālīmüñ zulmile dünyā yıkılır
Şāh-ı ‘ādil ‘ālemi ma‘mūr kılar
- 6538- Şāhuñ ‘adl u re‘fete her zamān
İsti‘āmet olunur emn ü emān
- 6539- Sāye-i ‘adli olunca münteşir
Mücib-i rāḥat olur ‘adl-i emīr
- 6540- Olmasa ‘ālemde işbu ‘adl u dād
Yıkılır dünyā olur ehl-i fesād
- 6541- Her merāmın işler ol nā-kes olan
Bī-meded bī-dād olur bī-kes olan
- 212a 6542- Bāḡī olur ehl-i ‘ālem ser-te-ser
Kānkısı ḡālīb olur başın keser
- 6543- Olmaya zulm ile ‘ālemde bir iş
Re‘t ola bāzar-gān hem alış viriş
- 6544- Olsa bir ḥūbca ‘ıyālī bir menūñ
Cebrī alurlardı elinden anuñ
- 6545- Bā‘iş-i ma‘mūr olupdur pād-şāh
Virdi rahmet bizlere anı ilāh
- 6546- Pād-şāh kim eyleye ‘adl ile dād
Sāyesile ola rāḥat her ‘ibād
- 6547- ‘Adl ile çün ‘ālemi ma‘mūr ider
Dü-cihānda Ḥaḫḫ anı mesrūr ider
- 6548- Bu cihānda her ne kim ola sevāb
Cümlesi deñlü virür Ḥaḫḫ bī-ḥisāb
- 6549- Bāḡ u bāḡçe her ‘imāret ne ki var
Cümlesinüñ şaḡışınca ecri var
- 6550- Ger ḫilāf-ı ‘adl ola cevri ü sitem
Göriser onca ‘azāb ile elem
- 6551- Ey ḥükümet şaydına meftūn olan
Şuḡl-ı dünyā kārına maḡbūn olan
- 6552- Zūlm ile itme cihānı teng ü dār
‘Adl ü dādı eyle dā‘im saña kār
- 6553- Pād-şāh kim zūlm ile āhenk ider
Ol yıkar cümle cihānı teng ider

- 6554- Fikr idüp eyle te'emmül her zamân
Qaldı mı bir kimseye bâkî cihân
- 6555- Ğarre olma bu fenānuñ cāhına
Mesrūr olma köşk ü taht u tācına
- 6556- Olsa fermān-ber cihān kâfdan kâfa
Eylemez âhir saña zerre vefâ
- 6557- Öyle bir 'adl it cihānda şây ola
Qalmaya faqr-ı fenâ hep bāy ola
- 6558- Elde tut dā'im sehvâvet pîşeyi
Şal gönülden fikr-i buhl endişeyi
- 212b 6559- Pād-şāhuñ hem güzel 'âdetleri
Çok olur Mevlâ'sına tātleri
- 6560- Pād-şāh-ı Ğaznevî Maḥmūd Ḥān
Gice olunca tururdu her zamân
- 6561- Ol dökerdi ḥil'at-i şāhāneyi
Pes giyerdi şāl-ı dervîşāneyi
- 6562- Ḥalvetinde zıkr ü tāt eyler ol
Başını secdeye koyup söyler ol
- 6563- Milk senüñdür yâ ilāhe'l-'ālemīn
Zulm ü miḥnetden beni eyle emīn
- 6564- Zūr u bāzū ile olmaz salṭanat
'Adl ü dād ile olur hoş memleket
- 6565- Luṭf ile vir 'adl u dāda nuşreti
Cevr u zulm itmege virme fırşatı
- 6566- Behlül-i Dānā'ya dir bir pād-şāh
Pend ü nuş it olalım tā intibāh
- 6567- İşbu resme virdi Behlül'i cevāb
Varur uḥrāya şevāb ile 'ikāb
- 6568- Bu ikiden ğayrı uḥrāya metā'
Varamaz kim ola anda intifā'
- 6569- Çün muḥayyer olmışan bu işüñe
Key 'acebdür bu fenâ teşvîşüñe
- 6570- Eyle şāhım âḥiret efkārını
Qur fenāda 'adl ile bāzārını

- 6571- ‘Ālim ü fāzıl olan ehl-i kemāl
Şalma anlar gönline hüzün ü melāl
- 6572- Reh-nümādur bu şerī‘at bābına
Ta‘zīm eyle ehl-i ‘ilm erbābına
- 6573- Re‘y ü tedbīrlerini görmek şavāb
Olısar düşvār-ı kāra feth-i bāb
- 6574- Kıl ‘imāret hücre-i mescidleri
Teftiş eyle bī-namāz müfsidleri
- 213a 6575- Şāh gerek ta‘mīr ide köprüleri
Akıda hem ol kesilmiş şuları
- 6576- Görse bir kavmi ‘ibādet ehl-i şād
Sa‘y-ı himmet eyleye anlara dād
- 6577- Devlet ü ‘izzet olur t̄a‘atleri
Hem şalāh zühd olur ğayretleri
- 6578- Gör niçe ‘ādil idi Nūş-ı Revān
Küfr ile maġbūn iken şāh-ı cihān
- 6579- Tebdīl-i cāme ile ol ‘ādil er
Halkuñ ahvāline eylerdi nazar
- 6580- Öyle şāyi‘ oldı ‘adli ser-te-ser
Görmedi bir kimse zulm ile keder
- 6581- Fikr ider gönlinde bir gün ol nihān
Belki var halk içre bir zulm ü ziyān
- 6582- Kim haber-dār eyleye andan beni
Gör ne tedbīr itdi ol ‘adl-i ğanī
- 6583- Taşra kapudan varınca tahtına
Uzadup zencīr taķar zil üstine
- 6584- Zencīrūñ ucında halka eyler uş
Yapışur ‘aczi olan halkaya hoş
- 6585- Çekdügi demde o zencīr ucını
İşidir başdan başa zil ünini
- 6586- Göndürür taşra o sāt bir hadem
İletür yanına mazlūmı o dem
- 6587- Söyledüp ‘aczinden ol āġāh olur
‘Adl u dād eyler aña hem-rāh olur

- 6588- Pes hālīfe iken ol ‘ādil ‘Ömer
Vireyim dir Nūş-ı Revān’dan haber
- 6589- Tācir iken şehrine varmış idim
Bir kaç eyyām anda ben kalmış idim
- 6590- Oğlı ile bir karındaşı metā‘
Aluben kılmışlar idi intifā‘
- 213b 6591- Ol bahālarını virmekde olar
Çünkü ‘özü ile ta‘allül kıldılar
- 6592- Söyledim şāha olaruñ hālını
Bilmedi şāh bu ‘Arab elsānını
- 6593- Didi şāh dil-bende ne söyler ‘Arab
Didi şāhım saña söger bu ‘Arab¹
- 6594- Kōvdılar ol aradan çünkü beni
Bir dahı vardımdı irtesi günü
- 6595- Söyledi bu dem yine dil-bendine
Didi şāhım bu saña söger yine
- 6596- Kōvdılar vardım yine irtesi gün
Eyledim girü şikāyet aña çün
- 6597- Bir misāfir var idi anda ‘Arab
Añlayup sözlerimi dir şāha hep
- 6598- Bildi kardaş ile oğlı hālını
Zulm idüp almışlar anuñ mālını
- 6599- İnüben tahtından ol şāh pür-kerem
Gözlerinüñ yaşı oldı şanki dem
- 6600- Üç yüz altun virdi haqqımdan ziyād
Dir helāl it kıl beni ğamdan āzād
- 6601- Ben didim hoş eyleyim saña helāl
Liki var bir müşkilim idem su’āl
- 6602- Toprağa inüp oturmak ne ‘aceb
Üç yüz altun baña virdüñ ne sebeb
- 6603- Didi toprak başına kim ola şāh
Cevr ü zulm ile ola rüyı siyāh
- 6604- Üç yüz altun saña virdim aniçün
Üç gün haqquñ bunda meks̱ olduğı çün

¹ Didi saña seb idüp söger ‘Arab M. (seb itmek: Hakaret etmek, küfretmek.)

- 6605- Çünki yola çıkuben oldum revān
Dāra çekmiş kardaşın oğlın hemān
- 6606- Böyle olur eylemek ‘adl ile dād
Şimdi ‘adl-i şāh u mīr olmuş kesād
- 6607- Celb ider bāgī olan şimdi şikār
Cevr ü zulm itdi bu halkı tār u mār
- 214a 6608- N’idelim bozğun fenā devr-i zamān
İdemez çāre aña şāh-ı cihān
- 6609- ‘Āşī olmuş pād-şāha hāş u ‘ām
Kānķı bir kāra vire şāhım nīzām
- 6610- Şimdi ol erbāb-ı devletde gezen
Kōmadılar şer‘-i İslām’da¹ düzen
- 6611- Kārı olmuş irtişā ile ribā
Ne‘i olmaz işden itmişdür ibā
- 6612- Zālīm anuñ ağızına loķma ķomış
‘Acz faķrı dir mi anı yudmamış
- 6613- Mazlūmuñ virgisi yokdur söylemez
Hāline ol şāhı āgāh eylemez
- 6614- Dir tefāsız ehl-i tārīķ her kitāb
Zulm ile olsa gerek dūnyā hārāb
- 6615- Rabbenā sen kıl ‘ināyetler bize
Vir başīret şāha ‘adl ile beze
- 6616- Her diyāruñ hāline āgāh ola
Hāķķı dimezlerden ol ikrāh ola
- 6617- Vir şecā‘at pād-şāha yā Kerīm
Sāye-i ‘adl ile olalım selīm
- 6618- Kıl serīr-i saltanatda ber-devām
‘Ömr-i devlet üzre tā yevmü’l-ķıyām
- 6619- Tīg-ı zaķmından ‘adūyı hāk-sār
Olalar ķahr āteş ile tār u mār
- 6620- Vir ‘adū-yı dīne havf u hāşyeti
Şimşīr-i İslām’dan ide nefreti
- 6621- Ol Resūl’uñ hūrmetine yā Mu‘īn
Şāhımızı eyle her ğamdan emīn

¹ şer‘-i İslām’da: şer‘-i İslām’dan G. şer‘-i Aķmed’de M.

Faṣl-ı Vüzera¹*Vezin: Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün*

- 6622- Ey vezāret şaydına uşan ricāl
Dinle pendim sözlerimden hisşe al
- 6623- Rāḥat olup olmuş iken ber-güzīn
Bu vezāret kayd ile olma ḥazīn
- 214b 6624- Olmuş iken beglik ile müstedām
Ġā'ileden çek elin bulunma ḥām
- 6625- Rāḥat ile bir sipāhī begligün
Yokdur onca rāḥatı ol şāhlıguñ
- 6626- Mālik oğluña kalurken irş ile
İtme anı mīrlilik bu² hırş ile
- 6627- Ba'zı kāmīl vālīligi istemez
Hikmet ile ḥalk anı rāḥat kımaz
- 6628- Her taraftan tokunurlar kırbına
Çün turulmaz beglik ile kırbına
- 6629- İztirārī ḥarc ider çok sīm ü zer
Kim vezīr olup ide a'dā ḥazer
- 6630- Eşhiyā ṭab'ı olur ba'zı 'avām
Memlekete 'adl ile virür niẓām
- 6631- Gün-be-gün Hakk devletın eyler keşīr
Şāha ma'lūm oluben eyler vezīr
- 6632- Ba'zı merdāne olur şīr-hüner
Dā'imā olur ġazāya muḥtaẓar
- 6633- Tīġ-ı zaḥm ile çıkarur nāmını
İrdirür vālīlige encāmını
- 6634- Ba'zısı 'aql u firāset re'y olur
Vararak ol devlet ile şāy olur
- 6635- Pes umūr-dīde olur ma'lūm şāh
Vālīlik aña sezā bī-iştibāh
- 6636- Ba'zı kimse 'ömrini ider fenā
Rūz şeb sīm ü zerinūñ cem'ine

¹ E. 214a G. 214a M. 233a² bu: ol M.

- 6637- Şarf ider anı dağı çok borç ider
Vālī olup şimdi halka güç ider
- 6638- Resm ü ‘ādet bu iken bunca zamān
Şimdi olmuş paşalık beglik yaman
- 6639- Zūr u bāzū ‘askeri olan emīr
Virilür sancağ tuğ¹ olur vezīr
- 6640- Cem‘ ider atlu piyāde ‘askeri
Vardığı yeri harāb eyler çeri
- 215a 6641- Bir vezīrdür qarşular akrānını
Ceng idüp ‘asker dokerler qanını
- 6642- İster ocaqlı vezīrūñ hāmını
Yaqmış evvelki bularuñ cānını
- 6643- Yek-dil oldığın bilür vālī ‘ayān
Kaçar etbā‘ ile tā kırtara² cān
- 6644- Pād-şāha memleket ‘arzı gider
Tuğ fermān ile şāh vālī ider
- 6645- Sāliyāneden ‘ibāret yılda bir
Dimek iken şimdi olur ayda bir
- 6646- Neylesün görmek gerek harc-ı çeri
Devlete virmek gerek sīm ü zeri
- 6647- Onca alur ol sireşk-i çeşm-i dem
Memleket ehline şalur derd ü ğam
- 6648- Faqr olanlar zulm ile idince zār
Memleket ehli dağı³ andan bızār
- 6649- Bu kezin isterler ol ğayrısını
Dilemezler ne ‘aceb ğayrlısını
- 6650- Munşıf ol darılma sultānım baña
Toğrıdur bu dimedim kızbi saña
- 6651- Virilür destūr-ı fermān destūne
Alma āh u zārı halkuñ üstine
- 6652- Çünkü Hakk virdi saña bu devleti
Bil re‘āya hālını it himmeti

¹ Virilür sancağ tuğ: Tuğ sancağ şāhibi M.

² Kaçar etbā‘ ile tā kırtara : Kaçuben kırtarır etbā‘ ile M.

³ dağı: olur M.

- 6653- Zülm ile itme bu halkı teng ü dār
Rıfķ ile tūt olalar tā saña yār
- 6654- Bezl iderler saña māl u cānların
Ey ‘azīzim teftīş eyle hāllerin
- 6655- Fikr-i şākīb ile virmiş saña ad
Rūz şeb fikr eyle aḥvāl-i ‘ibād
- 6656- Tedbīr olmaz her umūruñ zūr ile
Taḳdīr olur ‘adl ile cumhūr ile
- 6657- Arturam dirsen ‘ulüvv-i şānuñı
Şāyī‘ eyle ‘adl ile destānuñı
- 215b 6658- Görme dervīşleri miskīnleri ḥor
‘Aḳl-ı kāmīl erlerüñ ḥatırını şor
- 6659- Pād-şāha beyt-i mālā toḡrı ol
Tā ide şāh ‘arz-ı i‘lāmın ḳabūl
- 6660- Hep benim olsun deyü ḳılma ḥased
Ḥayr-ḥāhı ḳıl ḥased bābına sed
- 6661- Gör mühimmāt-ı ḡazāyı ḳıl yaraḳ
‘Askere ḳullara inşāf ile baḳ
- 6662- Ma‘mūr ābād eyle her vīrāneyi
Toldurasın ḥazneyi ceb-ḥāneyi
- Vezin: Mefā‘īlün Mefā‘īlün Fe‘ülün*
- 6663- Münāsib var buña bir ḥoş ḥikāyet
Niçedür gör ‘azīzim bu ‘adālet
- 6664- ‘Acem şāhı ider ‘azl bir vezīri
Gelür yerine elbet ḡayrı biri
- 6665- Ḥiṭāb eyler¹ vezīr-i ma‘zūla şāh
Velī ‘azl eyleyüp olmadım ikrāh
- 6666- Gel imdi ihtiyār it bir mekānı
Vaṭan ḳıl anda rāḥat eyle cānı
- 6667- Didi şāhım n’idem ma‘mūr yeri ben
Baña vir bir vīrāne yerüñi sen
- 6668- Varam etbā‘ u ḳullarımla mesrūr
İdeyim ol vīrāne cāyı ma‘mūr

¹ eyler: M.-

- 6669- Buyurdi şāh ne kim vīrāne yer var
Virilsün ol vezīre cümle yek-pār
- 6670- Gezerler Fāris ıklīmını yer yer
Bulamazlar vīrāne cüzʾī bir yer
- 6671- Gelüp ol şāha söylerler bu hālī
Tolanup bulamadık vīrāne hālī
- 6672- Vezīri dir bu kez ey şāh-ı ʿālem
Vīrāne yok ki varup anda qalam
- 6673- Benim bu reʾy ü tedbīrimi hoş gör
Cihānda yok vīrāne cümle maʿmmūr
- 216a 6674- Alursın memleketi çün elimden
Birine vir ki ʿāqıl ola benden
- 6675- Alınca bir daḥı elinden anı
Bulasın böyle maʿmūr her mekāmı
- 6676- İşitdi şāh vezīrūñ bu sözünü
ʿÖzürden yaña döndürdi yüzünü
- 6677- Giyürdi şāhım aña dürlü hilʿat
Vezīr idüp yine ol buldı şıḥḥat
- 6678- ʿAdālet eyle sulṭānım ʿadālet
Sitem-kāruñ olur şoñı ḥacālet
- 6679- Şerīʿat iz ile git yolu azma
ʿİbāduʾllāha çāh-ı zulmi qazma
- 6680- ʿİyālündür senün cümle reʿāya
ʿAdālet ile maḥzar kıl duʿāya
- 6681- Gel itdirme ʿıyāle inkisārı
Görürsin ʿāqıbet āh ile zārı
- 6682- Tefekkür kııl ki var mı cāy-ı maʿmūr
Ki ol yer olmaya zulm ile maḥhūr
- 6683- Eger tebdīl gezersen her qazāyı
Görürsin ol vaqıt zulm ü ezāyı
- 6684- Gelür uğruña kervān ya bāzar-gān
Görürsin bağīlerden hāl-i ḥüsrān
- 6685- Görürsin gāv-bānı ya çobanı
Şikāyet ile pür ʿacz-i lisānı

- 6686- Varırsın kûha görsen ihtiyârı
Yağar dilden seni şekvâsı nârı
- 6687- İmāmuñ hāline olsan haber-dār
Şikāyet ‘aczi eyler cānuña kār
- 6688- Olursan anda a‘yāna misāfır
Görürsin anda kaç dürlü mübāşır
- 6689- Olaruñ her birinüñ hıżmeti var
Görürsin ğāyet acı şöḫbeti var
- 6690- Müsellem tezkıresi ile me‘mūr
Diler ol sāliyāneyi ider zūr
- 216b 6691- Getür vir dir hemān var yoğı bilmez
Neden virsün faķır inşāfı kılmaz
- 6692- Faķırüñ birine itsen su‘ālī
Şikāyetden görürsin çok melālī
- 6693- İder muḫtāc iken bir çift öküze
İrişdi şimdi borcum iki yüze
- 6694- İdem dirken o borca bir idāre
Mübāşırler ider her-dem āvāre
- 6695- Araram bulamam aķça alam borç
Varup terk-i diyār olsam katı güç
- 6696- Evimde ehl-i ‘ıyālīm aç u ‘uryān
İder yoḫsulluk ile zār u giryān
- 6697- Olar muḫtāc iken bir pāre nāna
Ķatarlar me‘külātı sāliyāna
- 6698- İderüz etmege katık şoğanı
Dilerler bizden ol sāliyānı
- 6699- Şorarsan aña esbāb āletinden
Ḥaşır köhneye muḫtāc¹ himmetinden
- 6700- Faķırüñ sözlerini eyleyüp gūş
Olursın ğayret-i ḫūzn ile ḫāmūş
- 6701- İdersin dīdelerden yaşı seylān
Olursın onca zulm ü zāra ḫayrān
- 6702- Geçersin ḫōd özünden varlığından
Olur pür-ğuşşa gönül ıarlığından

¹ köhneye muḫtāc: muḫtācdır ol M.

- 6703- Faķĩrũñ āh u zārı eyleyũp kār
Olur pes ŗimdi ‘aķluñ baŗuña yār
- 6704- Alursın destine ol ‘adl ü dādı
Tũtarsın rıfķ u ħilm ile ‘ibādı
- 6705- Esirgersin faķĩre raķm idersin
Zevāyid zulm ü cevri ref idersin
- 6706- Olinca zulm ü cevrin ‘adle tebdĩl
Ra‘iyyetũñ olur nokŗānı tekmiĩl
- 6707- Faķĩrden ref idersin zulm ü bācı
Olurlar memleket ehli du‘ācı
- 217a 6708- Olur ‘ālemde her bir iŗũñ āsān
Olur a‘dālaruñ maķhũr-ı ħizlān
- 6709- Ahālĩ memleket hep and iŗerler
Yolında cān u baŗından geŗerler
- 6710- Kerem kıl zulm ü etbā‘a nazār kıl
Dũŗũrme ŗoza ķurdı key ħazer kıl
- 6711- İnanma mũflis etbā‘a umũrı
Alur kendũñe hep ķoķdur ķuŗũrı
- 6712- Olursa āb ile ter arg-ı bostān
ŗuvarur bāġ-bān bostānı āsān
- 6713- Velĩ bir ‘adl ile biñ zulm olur maķv
Tāyanma aña ķılma iŗũñi sehv
- 6714- Nitekim ķoķ olur ‘adlũñ sevābı
Olur onca daķı zulmũñ ‘iķābı
- 6715- Resũlu’llāh didi sultān-ı cābir
İderse ħũkmini ŗer‘a muġāyir
- 6716- Gĩrũp zulmi daķı ide ne iskāt
Giyũrũrler āteŗden dır‘-ı heŗtād
- 6717- Buyurdı hem daķı ehl-i ‘adālet
Girũrler cennete ķable’ŗ-ŗefā‘at
- 6718- Ķũrũmez tenleri ķabrinde yek-sān
Tũrur hem ķoķ olur anlara iŗsān
- 6719- Olur bende cihān bāy u gedāsı
Daķı maķbũl olur her-dem du‘āsı

- 6720- Şerîfî ‘adl-i şâh ile olup şād
Du‘āda eyle her-dem anları yād
- 6721- Ne denlū zālīm olsa eyleme zem
Şalāh içün du‘ā kıl aña her-dem
- 6722- Dilerem senden ey Hallāk-ı Yezdān
Vezîr ü mîr ü şāhı eyle şādān
- 6723- Cihānda anlara vir ‘adl ü nuşret
Maķām ile beķāda bāğ-ı cennet
- 6724- Oları ġālib it a‘dā-i dīne
Sütün-ı ķā‘im it dīn-i mübīne
- 217b 6725- Kuralar ‘adl-i mikyāl-i nizāmı
Ĥabību’llāh’a virelim selāmı
- Kaşīde-i Medḥ-i Şāh u Vezîr¹**
- Vezin: Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün*
- 6726- Biraz medḥ eylemek lāzım vezîr ü mîr ü şāhından
Dilim vaşf itmeden ebkem olaruñ ‘izz ü şānından
- 6727- Niçe vaşf idem ol şāhı ki ‘adlen göstürür rāhı
İki ‘ālemlerüñ māhı tülû‘ eyler niķābından
- 6728- Gezer ol tebdīl-i cāme yazar hep gördüğün ḥāme
Sütün-ı dīn-i İslām’a binādur ibtidāsından
- 6729- Kılursa şāh vezîr tāt ḥalāyik² eyler itāt
Olursa ḥālīş himmet kıpar ol tağ bināsından
- 6730- Ḥulūşın tām idüp her-bār kılursa Ḥālīķ’ı ezķār
Bulur kenz-i ḥafī esrār bilür hep mācerāsından
- 6731- Odur şāh u vezîr el-ḥaķķ olalar ‘adl ile revnaķ
Şerī‘at rāhına mülḥaķ olup geçmez ḥizāsından
- 6732- Ol emr-i Zü’l-Celāl üzre olur her iş kemāl üzre
Kımaz hīç iḥtilāl üzre keser da‘vā nizāsından
- 218a 6733- ‘Acāyibdür zamān şimdi ne kılsın şāh vezîr imdi
Türedi nās yaman şimdi kıparlar şāh ridāsından
- 6734- Biraz devlet bulan ādem ider da‘vā-yı şāh ol dem
Culūs-ı şāh ider bir kem³ görür cevır ü ‘anā’sından

¹ E. 217b G. 217b M.- (Kaside M. nüshasında, bir sonraki bölümün bitiminde yer almaktadır.)

² ḥalāyik: gedālar M.

³ bir kem: muḥkem M.

- 6735- Hülüşin bağlasa ger şāh vezīr hāşına her-gāh
Yakında fīline ikrāh olur cevır ü ezāsından
- 6736- Ne bilsün ğaybı şevketli kim oldur tālī^c bahtlı
Olur her işi miñnetli görür naḥs intihāsından
- 6737- Kemāl ehl olsa bir vālī sa‘īd aḥterle iḳbālī
İderler çok ḳīl ü ḳālī ola ma‘zūl livāsından
- 6738- Olursa tālī^c bed-baht bulur ‘illet añā dil-saht
Olur vālīliği miñnet cefāsı çok şafāsından
- 6739- Vezīrlık şimdi miñnetdür severler pek ne ḥikmetdür
Mürāy sözdür ki devletdür ne ḥāşıl nāy nevāsından
- 6740- Tama‘-ḥāma düşen begler iden ‘arz ile dilekler
Ne yazıḳ bunca emekler sīm ü zer mā‘adāsından
- 6741- ‘Azīzim eylegil dāniş tevāzu‘ gitmeye yāniş
Şerīfī medḥ ile alḳış ider evvel du‘āsından

218b

Faşl-ı Li’l-İnābet Mine’l-Cāh¹*Vezin: Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün*

- 6742- Ey riyāset kārına meşḡūl olan
Enderūn-ı şāha bende ḳul olan
- 6743- Niçe bir bu ḥalka ḥuddām olasin
Nefs-i ednā keyfine rām olasin
- 6744- Çünki ḳılduñ² her umūrı şāh içün
Var mı kārūñ ḥasbeten li’llāh içün
- 6745- Ḳoma bu nār-ı semūmı ḳoynuña
Alma ḥalkuñ zārını sen boynuña
- 6746- Her ne deñlü olasin ‘āl-i cenāb
Āḥir olur bir kefen saña şiyāb
- 6747- Ger cihānda kisr ü ḥākān olasan
‘Āḳıbet yer içre pinhān olasan
- 6748- Kenz-i miftāḥı götürmez olsa fil
Bula cismi bürce bir nemle sebīl

¹ E. 218b G. 218b M. 236b² Çünki ḳılduñ: Çün ḳılursun M.

- 6749- Hükümüñe mahkûm ola ʿâlem¹ eger
Bulamazlar cürʿa-i mevte zafer
- 6750- Şâh olursan cümle nâs milletine
Dirler âhîr er kişi niyyetine
- 6751- Bir hikâyet var münâsib yâ emîr
İdeyim anı olasın tâ başîr
- 6752- Şeyh Hâsan Başîr gider bir gün yola
Aluben aşhâb u etbâ'ın bile
- 6753- Pes giderken yolda ol şeyh-i kebîr
Çıkdı karşı aña bir ibn-i emîr
- 6754- Cümle huddâm ile ol râkib yürür
Gördi şeyhim anı yol üzre turur
- 6755- Dir eyâ beg üç sözüm vardur saña
Bey⁶ iderem kıymetini vir baña
- 6756- Didi şeyhim tâlibem esrâruña
Ne bileyim kıymet-i güftâruña
- 219a 6757- Ol Hâsan dir virürem evvel sözi
Aluram bir dirhemüñ diñle bizi
- 6758- İki dirhem aluben ikincisin²
Virürem üç dirheme üçüncisin³
- 6759- Ol beg oğlu dir ki vir evvel kelâm
Didüñ uş bir dirheme anı tamâm
- 6760- Ol Hâsan dir diñle ey oğlum baña
Var mı bir ev tâ ola mesken saña
- 6761- Dir neʿam var ol Hâsan itdi diger
Sen mi yapduñ yoğsa ol irş-i peder
- 6762- Dir neʿam yaptım didi şeyhim emîr
Az vakit mi yoğsa bir müddet keşîr
- 6763- Didi kıldım çok zamân anı binâ
Döndi şeyhim pes suʿâl itdi yine
- 6764- Az zamânda yapmaduñ niçün anı
Didi ol beg diñle ey şeyhim beni

¹ ʿâlem: ʿâlim G.

² ikincisin: ikinci hem G.

³ üçüncisin: üçünci hem G.

- 6765- Şol hımāra merḥamet kıldım hemān
Taşıdırdım seng aḥcārı¹ ‘ayān
- 6766- Teḥīre bā‘iş durur ḥilmim benim
Evvel āḥir didim uş fī‘lim benim
- 6767- Döndi şeyḥim eyledi nuşḥa āgāz
Didi oğlum diñle sözüm añla rāz
- 6768- Şefkat itdüñ tā ki yazık za‘f-ı ḥar
Oldı inşāf nışf-ı dīn ḥoş bu hüner
- 6769- Ya niçün raḥm eylemezsin kendine
Niçe yüklersin günāhı tenine
- 6770- Yüce tağlar deñlü hem arz u semā
Yazuğın gelmez mi ey cānım saña
- 6771- İşidince bu kelāmı ol hemīn
Düşdi atından yere öpdi zemīn
- 6772- Būs idüp destin ider nuşḥı eşer
Söyle dir ikinci sözden vir ḥaber
- 6773- Şeyḥim itdi “eyne tezheb”² yā emīr
Bāb-ı sulṭāna giderem şimdi dir
- 219b 6774- Maṭlūbum var şāha vardur ḥācetim
Ḥoş ‘imāret tecdīd itmek niyyetim
- 6775- Didi şeyḥim giymisin fāḥir dibāb
Hem tebaḥḥur kılmısın ‘anber gül-āb
- 6776- Meclis-i şāha iricek bu kıyās
‘İzzet ideler deyü ‘ām u ḥavāş
- 6777- Şāh katında olmayasın tā ḥacīl
Ḥavf idersin olmayım rüsvā rezīl
- 6778- Būs idersin dāmenin ola penāh
Ḥālbuki sencileyin ādem o şāh
- 6779- Ya niçün fīkr itmesin yevmü’t-tenād
Ḥaşr olur maḥşer demi bunca ‘ibād
- 6780- Evvel āḥir enbiyā vü enbiyā
Cem‘ olur yevmü’l-cezā bāy u gedā

¹ aḥcārı: eşcārı M.

² “Nereye gidiyorsunuz?” anlamında bir soru ifadesidir.

- 6781- Olmayam anlar yanında şerm-sār
Zīnet-i dünyāyı kılduñ iftiḥār¹
- 6782- Rūz-ı maḥşer bunca ‘iṣyān ile sen
Ol dīvān-ı Ḥaḳḳ’a niçe varasan
- 6783- Çünki beg bu sözleri kıldı simā‘
Buldı mürşid kıldı aña ittibā‘
- 6784- ‘Aqlına uyup naṣīḥat kıldı gūş
Cān u dilden eyledi göñli ḥurūş
- 6785- Virdi ḳullarına esb ü āletin
İltizām itdi o şeyḥe bī‘atın
- 6786- Pes mürīdlerinden oldu ol kibār
Tā ölince itdi yanında ḳarār
- 6787- Her kime tevḫīḳ-i Ḥaḳḳ olur refīḳ
Mürşid-i kāmil bulur yār-ı ṣadīḳ
- 6788- Te‘şīr eyler zıkr-i Ḥaḳḳ aña ‘ayān
Hem ḥadīşinden Resūl-i Müste‘ān
- 6789- Nuşḥ u pend ile olur ol intibāḥ
Zühd ü taḳvā ile Ḥaḳḳ’a bula rāḥ
- 6790- Tāc u taḥtı terk ider Edhem mişāl
Dünyā ‘uḳbādan geçer aḥsen ḥiṣāl
- 220a 6791- Her küdürerlerden ol ‘ibret alur
Rūzgāruñ devrine ḥayrān ḳalur
- 6792- Bu fenā dağdağasından vaz geçer
Cür‘a-i aşḳ-ı Ḥudā’dan tīz iḳer
- 6793- ‘Aklı başa yār olan fikr-i temīz
İki ‘ālemde olur şāḥ-ı ‘azīz²
- 6794- Ḥavf-ı Ḥaḳḳ’dan eyleyen terk-i diyār
Ḥıfz ider cümle belādan Kird-gār
- 6795- Bir ḥikāyet var münāsib diñle sen
Ḥāb-ı ḡaflet iḳre bīdār olasan
- 6796- Ḳıṣṣa-yı Aşḥāb-ı Kehf’den ḥaber
Vireyim tā bulasın andan eṣer

¹ kılduñ iftiḥār: kılduñ saña kār M.

² Beyit M. nüshasında bulunmamaktadır.

- 6797- Bir melik cebbār u kāfirden meger
Var idi Daqyānūs adı muṭteber
- 6798- Rūm-ı ıklīm şehir-i efsūs içre şah
Maḥkūm idi ḥükmine her pād-şāh
- 6799- Bir sarāyı var idi gāyet ‘azīm
Tūlī bir fersaḥ kadar mişl-i ‘adīm
- 6800- Ol sarāyda var idi dört biñ sūtūn
Var idi biñ qandīl altundan bütūn
- 6801- Her gice anda yanar¹ duhn-ı laṭīf
Bāğ-ı iremden nişān olmuş zarīf
- 6802- Bir serīr altundan itmiş ittiḥāz
Tūlī anuñ seksen arşından dırāz
- 6803- Hep cevāhirle muşannaṣ ser-te-ser
İşlemiş cümle ḥarīrden sīm ü zer
- 6804- Sağda seksen kürsī altundan kamu
Hem şolında ancılayın ey ‘amū
- 6805- Bir şecā‘atle oturmuş ber-serīr²
Egnine giymiş libās-ı zer-ḥarīr
- 6806- Başına giymiş muraşşaṣ tāk-ı zer
Yedi rükni var o tācuñ muṭteber
- 220b 6807- Cümle rükni lū‘lūṣ mercān ile
Tezyīn olunmuş ‘aceb ‘unvān ile
- 6808- Dürr-i yāḳūt la‘l ile tezyīn o tāk
Şanki leyl-i zūlmet içre ol sirāc
- 6809- Hūb qaravaşlar ki kılmışlar ḥirām
Bağlamış el aña pencāh gulām
- 6810- Her biri giymiş dibā kemḥā-ḥarīr
Saḳī-veş ṭurmuş ayağa ber-serīr
- 6811- Yüzlerinüñ nūri şanki āf-tāb
Baḥş ider nūr-ı ziyāsı māh-tāb
- 6812- ‘Aql-ı kāmīl görüben ol şeş³ gulām
Pes muşāhib lāla olmuşlar müdām

¹ Her gice anda yanar: Yanar anda her gice M.

² ber-serīr: ol serīr M.

³ şeş: şen G.

- 6813- Üçi sağda üçü solda rûz şeb
Görür anlar şâh umûrlarını hep
- 6814- Olmuş anlar çün nedîm ü hem vezîr
Re'ý ü tedbîrleri bir hoş lâ-naẓîr
- 6815- Anlar ile meşveret kılur o şâh
Her umûruñ taḥsîn eyler pād-şâh
- 6816- Cem' olur eşrâf-ı a'ýāndan¹ kamu
Ol serîr-i pād-şāha ey 'amû
- 6817- Oturur yer yer kamu i'zāz ile
Ayağa tırmış gulāmlar nāz ile
- 6818- Ol gulāmlar içre üç nevreste cān
Üçi daḥı üç vezîr oḡlı hemān
- 6819- Her birinüñ aya beñzer yüzleri
Söyleyende bal akıdır sözleri
- 6820- Birinüñ elinde altun taşu var
İçi tolu misk ü 'anberden ğubār
- 6821- Bir gümüş taş ile gül şuyı revān
Tutmuş elinde tırrur biri hemān
- 6822- Birinüñ desdinde bir murġ-ı laṭîf
Terbiye kılmış o murġı ol zārîf
- 6823- Dest üzre āb-ı verd olan gulām
Çaġırur bir nāz ile kuşa kelām
- 221a 6824- İşidüp murġ-ı laṭîf andan uçar
Varur ol ğavvāř-veş taşu düşer
- 6825- Çaġırur bu dem tutan misk ü gulām
İşidüp kuş uçar andan ey hümām
- 6826- Misk ü 'anber taşu kondukda kuş
Misk ü 'anberle ider endāmı hoş
- 6827- Rîş ü per ile alup misk ü 'abîr
Tāc-ı şāh üzre konar andan emîr
- 6828- Pād-şāha eyleyüp 'anber niřār
Uçuben gelür yine ğilmāna yār
- 6829- Ol mu'aṭṭar bûyı ile ol sarāy
'Üd-ı micmer gibi tolar taḥt u cāy

¹ eşrâf-ı a'ýāndan: eşrâf u a'ýāndan M.

- 6830- İşbu üç ğılmāna dā'im işbu kār
Hizmeti bu anlaruñ leyl ü nehār
- 6831- İtdi bu 'işretle üç yüz yıl mürūr
İşbu kār ile işi da'im ğurūr
- 6832- Bu fenānuñ devletinden ol Hudā
Virdi dünyā lezzeti oldı edā
- 6833- İşbu üç yüz yılda ol şāh-ı pelīd
Geçdi eyyāmı anuñ şan rüz-ı 'īd
- 6834- Virmedi Hallāk'ı aña bir kuşūr
İtmedi vec' ü şudā' aña şudūr
- 6835- İtmedi bir dem 'ibādet Hālīk'a
Kılmadı hamd ü şükürler Rāzık'a
- 6836- Taht u tāca maġrūr olup ol la'īn
İtdi da'vā-yı rubūbiyyet zemīn
- 6837- Pes itā'at idene çok virdi māl
Katl ider tuġyān idenleri o hāl
- 6838- Tapdı tapdırdı puta ol kulları
Zulm ile yıkdı vilāyet illeri
- 6839- Otururken bir gün ol şāh-ı bī-dīn
Geldi bir kul aña būs itdi zemīn
- 6840- İtdi şāhım saña idem eyle ğuş
'Asker-i fāris ider saña ħurūş
- 221b 6841- Niçe biñ 'asker ile atlu¹ süvār
Her nire gelse kılurlar tār u mār
- 6842- Dört tarafdan eyledi a'dā ğulūv
'İş u 'işret kıl ferāġat ey ulu
- 6843- Şāh işitdi çünki bu acı sözi
Za'ferān ğibi şarardı ğül yüzi
- 6844- Oldı mużtar eyledi ğam bu işe
Korkusından düşdi ol dem teşvīşe
- 6845- Oldı me'yūs kıldı sermenkūs-ı ğam
Düşdi başından yere tācı o dem
- 6846- Gördi anı ol vezīri Yemlīhā
İrdi anuñ göñline ħavf u rehā

¹ atlu: a'dā M.

- 6847- Kendi nefisinden tefekkür kıldı ol
Niçe Tengri ola ‘aciz bende kul
- 6848- Şāh-ı Daḳyānūs ola gerçi ilāh
Sākıt olur mı serinden tāk-ı şāh
- 6849- Ger ola şādık sözi kavli bütün
Yimez içmez uyumuz görmez hüzün
- 6850- Hem tegavvūṭ eyleyüp bevl eyler ol
İhtiyācı olan elbet ola kul
- 6851- Zāhirā muhtāc olan olmaz ilāh
Oldı cümle işleri bu dem tebāh
- 6852- Vardı hücresine kalbi münkesir
Geldiler yanına ol dem beş vezir
- 6853- Adları Mekselīnā Meşlīnā hoş
Üçinüñ Mernüş Debernüş Şāzenüş
- 6854- Didiler yā Yemlīhā n’oldı saña
Çünki gördük seni kaldık biz taña
- 6855- Yimez içmez söylemezsın bu kezin
Ne sebebden olmısan böyle hāzın
- 6856- Görürüz çün seni gam ile bīmār
N’oldı saña söyle cānım itme ‘ār
- 6857- Yemlīhā dir dinleyüñ cānım beni
Görmişem bir iş ki yandırdı teni
- 222a 6858- Yemek içmek uyumaḡ oldı harām
Olmışam ālūde pūr-gam ey hümām
- 6859- Düşmişem bir hūzn ile derd ü gama
Almışam bir fikri kendi özime
- 6860- Siz kulak uruñ bu sözlerime hoş
Olmışam ol Hālīḡ-ı Mevlā’ya tuş
- 6861- Lāciverdī ḡubbeyi ol bī-sütūn
Yer ü gök ‘ibret-nümādur şems ü gün
- 6862- Balık arkasında bu heft ü zemīn
Görürem bu taḡları yüksek hemīn
- 6863- Kim çıkardı ata şulbından beni
Besleyen kim ana rahminde teni

- 6864- Şānī'-i 'ālem Hudā'dur Lem-Yezel
İderem bu fikri gönlimde güzel
- 6865- Niçe Tengri ola Daqyānūs şehā
Kula Tengri demek olur mı hāṣā
- 6866- Çün işitdi bu sözi şeh-zādeler
Sicn-i küfrāndan olan āzādeler
- 6867- Didiler yā Yemlīḡā kılduñ reṣād
Ḥālīḡ'uñ kılsun seni ġamdan āzād
- 6868- Varmaġa ol Kādir ü 'Allām'a biz
Niçesi tedbīr idelim ey 'azīz
- 6869- Yemlīḡā dir uşda bu tedbīri re'y
Tırmadan kaçmaġ bize daġı kolay
- 6870- İdelim bu şāh-ı cebbārdan hereb
Kılahım Ḥallāḡ-ı Yezdā'nı taleb
- 6871- Aldılar bir miḡdār anlar sīm ü zer
Oldılar kaçmaġa anlar muḡtazar
- 6872- Bindiler atlarına bunlar nihān
Çün şehirden çıkdı gitdi bir zamān
- 6873- Mekk-i Daqyānūs'dan oldılar emīn
Oldılar yayaġ bu dem anda hemīn
- 6874- Yeddi fersaḡ gıtdiler anlar yayan
Oldı tā¹ ayaklarından kan revān
- 222b 6875- Çün degil muḡtādı yayaġ anlaruñ
Kalmadı ṭāḡatleri ol cānlaruñ
- 6876- Pes Kefeṣtatayūş adlu bir çoban
Anlaruñ yolına çıkdı ol zamān
- 6877- İtdiler ol rā'īye anlar o dem
Bir içecek şu bize eyle kerem
- 6878- Ol çoban itdi o demde hoş ola
Līki siz ne kişisiz söyleñ hāle
- 6879- Görürem sizde ululuġdan nişān
Söyleyüñ kaçkın mısız baña 'ayān
- 6880- Ḥālūñizden söyleyüp virüñ haber
Şaḡlaram esrārı eylemeñ hāzer

¹ tā: ol M.

- 6881- Didiler pes bulmuşuz biz¹ toğrı rāh
Kim yalan ile olur bu dīn tebāh
- 6882- Söylediler kıışa-i şıdk-ı maķāl
Būs ider ayakların çoban o hāl
- 6883- Dir çoban kılduñ benim gönlimi şād
Hakķ Teāla sizi kılsun ber-murād
- 6884- Var benim gönlimde daħı bu hayāl
Bulayım Mevlā'yı luṭf-ı Zū'l-Celāl
- 6885- Siz ṭuruñ bunda biraz eyleñ kerem
İssine koyunları virem gelem
- 6886- Götürüp koyunları andan çoban
Şāhibine virüben geldi hemān
- 6887- Uydı Kıtımīr adlu kelbi anlara
Kim refāķat eyleye ol cānlara²
- 6888- Gördüler kelbi gelür andan bile
Didiler şāyi^c ider bizi ile
- 6889- Ol fazāḥatle kıılır bizleri şāy
Ol nebāḥatle kıılır bizleri zāy³
- 6890- Kelbi kovdılar ki gide işine
Kıldılar ilḥāḥı düşdi peşine
- 6891- Ne kadar kim atdılar ol kelbe taş
Yummadı taşlarına göz ile kaç
- 223a 6892- Gördi kelbi çünkü anlardan faẓīḥ
Ṭurup⁴ ayak üzre söyler ol faşīḥ
- 6893- Eyledi ol ibtidā tevḥīdi yād
Terk idüñ dir beni ey kavm-i reşād
- 6894- Eylerem maḥrūs aḥdādan sizi
Pes ferāġat eyleyüñ kovmañ bizi
- 6895- Gördiler çünkim hidāyet buldı seg
Sevdiler anı refāķat ola yek

¹ pes bulmuşuz biz: biz bulmuşuz bir M.

² Beyitten sonra M. nüshasında bir beyit daha bulunmaktadır:

Didi Kıtımīr adlu kelbi anlara / Kim refāķat eyleye ol cānlara

³ “şāy” ve “zāy” kelimeleri, “şāyi” ve “zāyi” kelimelerinin vezin gereği değiştirilmiş şekilleridir.

⁴ Ṭurup: Ṭurdi G.

- 6896- Çıkdılar bir ʔağa anlar ol zamān
Buldılar bir ǧār idindiler mekān
- 6897- Ol mağara içre var idi puñar
Kapusında var yemiş ağaç şimār
- 6898- Yiyüp ol meyveden içdiler şudan
Buldılar cāy-giriz rāhat beden
- 6899- Yatdılar bu yeddi erler uykuya
Yatdı Kıtımır kapu yanında gūyā
- 6900- Hakk Teāla ‘Azrā’īl’e dir o dem
Kābz kıl Aşhāb-ı Kehf rūhın bu dem
- 6901- Uyğuda iken bular ol ‘Azrā’īl
Cānlarını aldı anda bellü bil
- 6902- Her birine ikişer melek Hudā
Göndürüp kıldı olar hizmet edā
- 6903- Döndürürler sağ u şola anları
Tā çürümeye o nāzik tenleri
- 6904- Uyanık gibi olar keşf-i başār
Pes gören kimse kıllur havf u hāzer
- 6905- Hem güneş toğdukda sağ yanlarına
Batduğı dem dege şol yanlarına
- 6906- İtdi Daqyānūs tefakḡud anları
Pes arar kim bula şeh-zādeleri
- 6907- Nire vardı¹ dir ‘aceb vezīrlerim
Görmeyince rahātım olmaz benim
- 6908- Didiler Daqyānūs’a yā pād-şāh
İttiḡāz itmiş olar gayrı ilāh
- 223b 6909- Kaçdılar senden eyā şāhım didi
Daqyānūs işitdi çok ǧamlar yedi
- 6910- Bindi seksen biñ süvār ile o şāh
İtdiler ǧār cānibine ‘azm-i rāh
- 6911- Geldiler ǧāruñ kapusına kamu
Gördiler uyğuda anlar rū-be-rū
- 6912- Görđi Daqyānūs ider havf-ı dırāz
Degmeden anlara çıkdı geldi vaz

¹ vardı: gitdi M.

- 6913- Heybetinden anlaruñ ol Daqyānūs
Döndi geldi tahtına kıldı cülūs
- 6914- Ne ʿuqūbet eylesem dir anlara
Olmaya andan ziyāde ey yara
- 6915- Qapayın dir bābı seng-i hār ile
Olalar anda figān u zār ile
- 6916- İşbu qavli gördiler anda şavāb
Yapdılar ġāra o dem seng ile bāb
- 6917- Virdiler Daqyānūs’a şimdi haber
Kim yapıldı ġāra seng ile siper
- 6918- Didi Daqyānūs varuben söyleñiz
Kim çıkarsun bundan ol Hāllāḳ’uñız
- 6919- Geçdi üç yüz hem toquz yıl müddeti
Virmedi Hāḳḳ tenlerine zilleti
- 6920- Ol zamānda var idi bir şāliḥ er
Māl u devlet şāḥibi çok sīm ü zer
- 6921- Bāb-ı ġārı yıkdı kıldı tār u mār
Yetdi vaʿde aña emr-i Kird-ġār
- 6922- Ġār içinde yatan ol merdānlara
Virdi bu kez Hāḳḳ ḥayātı anlara
- 6923- Uyqudan turur gibi turdı olar
Gördiler toġmış güneş olmuş nehār
- 6924- Niçe demdür uyuruz biz didiler
Ya bugün ya dūnki gündür didiler
- 6925- Didiler kim geçdi fırsat n’idelim
İtmedik bu şeb ʿibādet kılalım
- 224a 6926- Yoġ idi çün gördiler şudan eşer
Qurumış yok ne ağaç var ne şemer¹
- 6927- Hāḳḳ’uñ emrile işābet kıldı cūʿ
İdelim dirler taʿāma biz rücūʿ
- 6928- Varalım şehre alalım biz taʿām
Virelim ol qūt-ı nefse bir niḫām
- 6929- Yemlīḥā dir ben taʿāma varayım
Tezkiye idüp taʿāma alayım

¹ var ne şemer: ne ḥōd şemer M.

- 6930- Tebdîl-i cāme kılup sevb-i çoban
Şehr-i Efsūs'a varur ol dem nihān
- 6931- Kaṅkī kapuya varursa kaḷ'anuñ
Gördi 'İsā ismini anda anuñ
- 6932- Yemlîḫā eyler ta'accüb ol zamān
Meşḫ ider gözlerini tîz tîz hemān
- 6933- Kendi nefsine dir imdi ne bu ḫāl
Düş müdür bu gördüğüm yāḫūd ḫayāl
- 6934- Girdi kaḷ'a kapusından içerü
Tebdîl ü tağyîr görür nāsı kamu
- 6935- Gördi cümle nās okur İncîl kitāb
Tanımaz bir kimseyi müşkül cevāb
- 6936- Dağyānūs şāḫ ḫavfı var dilde nihān
Lîki yok anuñ sözi nām u nişān
- 6937- Vardı bir etmekçi dükkānına ol
Didi bu şehrüñ adı ne ey oğul
- 6938- Didi bu şehr adı Efsūs yā çoban
'Abdü'r-rahmān hem melîk adı 'ayān
- 6939- Yemlîḫā kıldı ta'accüb katı bol
Virdi etmek almağa bir altun ol
- 6940- Gördi ḫabbāz altunı almam didi
Başımı ben ğavġāya şalmam didi
- 6941- Vardı birkaç dükkāna andan girü
Almadı altunı kimse rû-be-rû
- 6942- Vardı bir dükkāna ḫabbāz dir¹ aña
Var mı bundan ğayrı altun vir baña
- 224b 6943- Vireyim etmek varasın işüñe
Yohsa irer pür-nedāmet başuña
- 6944- Bulmısın elbet defîne bilürem
Şimdi ḫalka seni ifşā kıluram
- 6945- Yemlîḫā didi eyā ḫabbāz emān
Dime sen bu sözleri itme gümān
- 6946- Bu şehirden dünki gün kıldım hereb
Alduğım altun ḫelāl mālımdur hep

¹ ḫabbāz dir: dir ḫabbāz M.

- 6947- Eyledim ol Daqyānūs şāhdan firār
Terk kıldım bunda ol qavm-i şirār
- 6948- Pes bu şehriñ kavmi cümle ey ‘amū
Daqyānūs şāha taparlardı kamu
- 6949- İşidüp etmekçi andan sözleri
Key gāzūb olup kızardı gözleri
- 6950- Didi ey kezzāb idersin ne kelām
Daqyānūs öleli üç yüz yıl tamām
- 6951- Beni maşharaya mı¹ alduñ didi
Şimdi bildim kenzi sen bulduñ didi
- 6952- Çekdi bāb-ı şāha anı ol zamān
Gördi şāh dir aña qorqma yā civān
- 6953- Hāzret-i ‘Īsā Resūl’ün emri bu
Kim defīne bulsa ħumsın alıqo
- 6954- Beşde birin beyt-i māla vir yigit
Bāqī altun hep saña var al da git
- 6955- Yemlīḡā dir kim eyā sulṭān emīr
İznüñ olursa idem destūr vir
- 6956- Ne sebebden tekzīb idersiz beni
Ben yalancı degülem cānım cānı
- 6957- Ol melīk ider niçe taşdıq idem
Kim degil sözüñ muṭābıq ya n’idem
- 6958- Çünki çıqduñ dūnki gün sen buradan
Göreyim bilür misin hīç kimseden
- 6959- Yemlīḡā şaydı bu kez biñ ādemi
Eylemiş anlarla ‘İş ü hem-demi
- 225a 6960- Bilmediler hīç birini ol zamān
Qalmamış anlardan hīç nām u nişān
- 6961- Bu kezin didi melīk aña yigit
Var mı bu şehir içre eveñ aña git
- 6962- Didi var evim fülān yerde ne‘am
Bir delīl qoş varayım aña gidem

¹ maşharaya mı: maşharalığa M.

- 6963- Tecrübe için melîk koşdı bir er
Geldi bir ev kapısına ey peder
- 6964- Yemlîhâ dir uşda bu yüksek sarây
Bize kalmışdır atamızdan bu cāy
- 6965- Kağdılar kapuyı gelür bir kişi
Kocalıkdan kalmamış hîç cünbüşi
- 6966- Gözleri üstine düşmüş kaşları
Dîdelerinden akıdır yaşları
- 6967- Ne dilersiz bunda dir ne maşlahat
Yohsa mı kağduñız bu kapuyı gâlať
- 6968- Ol delîl ider aña yâ şeyh-i pîr
Var burada müşkilimiz ey emîr
- 6969- Bu yigit dir kim benimdür bu sarây
Sen ne dirsın bu işe ‘aql u dirây
- 6970- İncinüp pîr eyledi targon cevâb
Ne ‘acebdür idesiz böyle ‘itâb
- 6971- Geçdi ‘ömrüm bunca yıldır bu dâr
Bilmezem kim ğayrı şâhibi var
- 6972- Yemlîhâ itdi bu dem yâ şeyh cān
İşbu ev içinde var birkaç nişân
- 6973- Ol ‘alâmetden haber virem¹ eger
Sen ne dirsın ol zamānda ey peder
- 6974- Didi pîr hoş bu cevābuñ yâ oğul
Di nişânın ğâyırı da‘vâyı koğul
- 6975- Yemlîhâ virdi nişânlardan haber
Didi pîr toğrı didüñ ey kâmil er
- 6976- Aduñı söyle baña li’llāh için
Bu ne hâletdür ‘aceb bu iş niçün
- 225b 6977- Didi ismim Yemlîhâ atam fülân
Dünki gün çıkdım bu evden ben ‘ayân
- 6978- Çün işitdi Yemlîhâ’nuñ sözlerin
Dögdi pîr iki el ile dizlerin
- 6979- Didi ceddindür benim işbu civân
Kim haber virdi Nebî ‘İsâ ‘ayân

¹ haber virem: virem haber M.

- 6980- Daqyānūs'dan kıldı şeş kişi firār
Ol Hudā der-gāhına tıtdı qarār
- 6981- Varuben bir gāra girdiler olar
Bir zamānda anlar ahyā olalar
- 6982- Çün melīke bu haber degdi ‘ayān
Yemlīhā’nuñ yanına geldi hemān
- 6983- İndi atından melīk çün der-‘aḳab
Şarılur boynına aḡlar key ‘aceb
- 6984- Şehr içinde şāyi‘ oldı bu haber
Cümle ḥalḳ gelüp anuñ elin öper
- 6985- Didiler Yemlīhā yoldaşlar ḳanı
Görelim tā nitekim gördük seni
- 6986- Didi anlar kehf içinde ey ‘amū
Hem çoban Ḳıtmīr beraberce ḳamu
- 6987- Şehr-i Efsūs’da olan iki melīk
Biri Naşrānī biri Müslim melīk
- 6988- Bindiler bular¹ bu kez ‘asker ile
Yemlīhā’yı aldılar anda bile
- 6989- Çün mağaraya gelür² bunlar yakın
Yemlīhā dir siz ṭuruñ bunda hemīn
- 6990- ‘Asker ile gāra varınca bu dem
Ḥavf-ı Daqyānūs’la görürler elem
- 6991- Siz kerem eyleñ ṭuruñ bunda biraz
Varup āḡāh ideyim bu ḳavl-i rāz
- 6992- Ṭurdı anlar Yemlīhā gāra girür
Ḳorḳusından cümlesi örü ṭurur
- 6993- Yemlīhā dir müjdeler ey yār-ı ḥāş
Şerr-i Daqyānūs’dan olmuşuz ḥalāş
- 226a 6994- Oldılar bu işde ḡāyet şād-kām
Ne zamān olmuş ‘aceb dirler kelām
- 6995- Ḳalmışuz ḡār içre işbu iki gün
Ḥavfımızdan olmuşuz ḡāyet zebūn

¹ bular: anlar M.

² gelür: olur M.

- 6996- Didi üç yüz hem tokuz yıldur tamām
Yaturuz bu ġār içinde ey hümām
- 6997- Etmek için şehre varduğım zamān
Gördüm uş bunca ‘acāyibler hemān
- 6998- Tebdīl olmuş şehr-i Efsūs Müslimān
Ümmet-i ‘İsā okur İncīl ‘ayān
- 6999- Görmege geldi şehir halkı kamu
İzne bakarlar ki ideler tapu
- 7000- Didiler ister misin şimdi hemīn
Fitne-i ‘ālem ola bize qarīn
- 7001- Sen bizim için du‘ā kıl bu zamān
Haqq Te‘āla bizleri kıla nihān
- 7002- Yemlīhā el kaldırıp kıldı du‘ā
Didi ey Hallāk-ı ‘ālem Rabbenā
- 7003- Kabz kıl ervāhımız yā Müste‘ān
Kıl bizi bu halk-ı ‘ālemde nihān
- 7004- Göndürüp ‘Azrā’īl’i ol Lā-Yezāl
Kabz idüp oldu olar evvelki hāl
- 7005- Bāb-ı kehfī eyledi Hālīk nihān
Geldi ‘asker bulmadılar ol zamān
- 7006- Yedi gün tolandılar dört yanını
Bulmadılar anda kehfūn bābını
- 7007- Düşdiler iki melīk birbirine
Kılalar ġāruñ kapusunda binā
- 7008- Bu huşūşda itdiler haylī kıtāl
Ġālib oldu Müslimān āhır-i hāl
- 7009- Yapdılar mescid anuñ kapusına
Çok maşārif itdiler yapusına
- 7010- İstirāhat kılmağa züvvār enām
Çok ‘imāret kıldılar anda tamām
- 226b 7011- Dinledün hoş kıssa-i aşhāb-ı ġār
Dinle oğlum fazlını kıl itibār
- 7012- Kim devā için kılur nuşha taleb
Yaz o dem Aşhāb-ı KeHF ismini hep

- 7013- Pes olur yetmiş iki derde şifā
İdeyim birkaç devāyı iktifā
- 7014- Yaz taleb için mhabbet yār için
Yazuben at oda itfā' nār için
- 7015- Yaz girü dönmek için kaçgın gulām
Hem bükā-i tıfl için yaz ey hümām
- 7016- Hem dırahta yaz miyān-ı zer'a aş
Dāne-i huldı kazādan it hālāş
- 7017- Hem şadā' için dahı hummā için
Hem ğinā için yazarlar cāh için
- 7018- Yazılır 'üsr-i velādet çün diger
Hıfz-ı māl için yazup vir ey püser
- 7019- Keştide olmaqlığa sağ u āsān
Her belādan bulmağa emn ü emān
- 7020- Her ne derd için dilerler anı yaz
Yazup āyet virmeden kıl ihtirāz
- 7021- Hürmet-i Aşhāb-ı Kehf'i hoşça bil
Olmayasın şerr-i a'dādan sefīl
- 7022- Kılduğı çün cāh-ı devletden firār
Hāşılı nef'i kılur cümleye kār
- 7023- Mehdī'le 'İsā Nebī devrinde hem
Olalar anlara aşhāb ey dedem
- 7024- Evvel iderlerdi manşıbdan firār
Şimdi a'lā ednā hep manşıb arar
- 7025- Düşdi 'ālem hep riyāset kārına
Kim bakar mazlūm olanlar zārına
- 7026- Ağniyā hep bāb-ı devletde gezer
Var mı bir a'yān riyāsetden bīzār
- 7027- Bir cihet¹ bulmak için biñ sīm ü zer
Virür onca bu riyāset mu'teber
- 227a 7028- Ehl-i manşıb var mı inābet eyleye
'Uzlet ile cānı rāhat eyleye²

¹ cihet: gedik M.

² Beyitten sonra M. nüshasında bir beyit daha bulunmaktadır:

Var mı bir er eyleyüp havf-ı Hudā / Hep 'alāyıkdan ide cismi cūdā

- 7029- Ma'lûm iken rāhat ol vaḥdetdedür
Ne 'aceb keşret ile¹ zaḥmetdedür
- 7030- Olduğı çün çok riyāset tālibi
İstemezler birbirinden ġālibi
- 7031- İstemez akrān ide şadra celīs
Bir şayis diler ola ḥalka re'īs
- 7032- Cümle ḥalk ister mecālis şadrını
Kimse bilmez birbirinüñ ḡadrını
- 7033- Bāb-ı devletde gezenler ekserī
Kīn-i akrān ile olmış serserī
- 7034- Ol kemāl-i ittifāka bir eḡad
Tırmayup atar aña seng-i ḡased²
- 7035- Söz ayağa düşdüğinden ey 'azīz
Her mühim iş çok zamān olmaz temīz
- 7036- Pīr umūr görmüş kişinüñ sözine
Güş idüp bakmazlar anuñ yüzine
- 7037- Tāzeler olmuş müdebbir hem nedīm
Ġāyib olmuş 'ākıl er şanki 'adīm³
- 7038- Tatlu olmuş bu riyāset şan'atı
Cümleden ḡüb ol vezīrūñ ḡil'ati
- 7039- Müttakī olan kişi ehl-i vera'
Bāb-ı ḡukkāma varup olmaz teba'
- 7040- 'Ārif olan anda varup ġam yimez
Ol sireşk-i fakr-ı demden semm yimez
- 7041- İzṭırārī ba'zı ol bāba düşer
Ma'zūr olanlar gelür aña üşer
- 7042- Rāh-ı Ḥaqq'a sevḡ idüp olur imām
Ḥasbeten li'llāh⁴ ider toğrı kelām
- 7043- Ba'zı işden şāhı ol ĩkāz ider
Nuş u pend itdikde şāhım ḡaz ider

¹ ile: M.-

²Beyitten sonra M. nüshasında bir beyit daha bulunmaktadır:

'Ākılāne olsa bir re'y-i şavāb / İḡtilāl-i söz ile kıılır ḡarāb

³ Beyitten sonra M. nüshasında bir beyit daha bulunmaktadır:

Onca olmuş bu riyāset mu'teber / Oğluñ ḡukkāma peder teslīm ider

⁴ "Allāh rızası için" anlamındadır.

- 7044- Bî-cürm kimselere ol dest-gîr
Olup eyler şāhı hālinden habîr
- 227b 7045- Ehl-i cürmi şāh siyāset eyler uş
Olur ol kāmīl kişinüñ gözi tuş
- 7046- Şāha söyler katlini қо yarına
Vaқıf olalım bunuñ esrārına
- 7047- Ol tecessüs eyler olmuş iftirā
Varuben eyler şefā‘at ol ere
- 7048- Zālīmüñ zulmini söyler şāha ol
Şāh bilür şıdқın sözün¹ eyler qabūl
- 7049- Uşda böyle olsa kāmīl himmeti
‘Uzletinden belki gökçek gayreti
- 7050- Künc-i vahdet içre tātden bu er
Hālīk’a bu içtihadı mu‘teber
- 7051- Cins-i eşyā sağışınca ol Kerīm
Defterine yazdırır ecr-i ‘azīm
- 7052- Müttākī de yoğ ise bu imtizāç
Varmadan ol bāba yok zerre ‘ilāç
- 7053- Yā ilāhī kıl ‘ināyet kullara
Şalma nā-ehl erleri müşküllere
- 7054- Kıl bizi hubb-ı riyāsetden ba‘īd
‘Uzlet ile kıl bizi ehl-i sa‘īd
- 7055- Bu fenā dağdağasından kıl ırak
Cennet-i firdevs içinde vir turaқ
- 7056- Ol tārīk-ı müstaқīme kıl imām
Ol Hābīb’üñ hürmetine e’s-selām²

Қаşıде-і Zemm-i Riyāset³

Vezin: Mefā‘īlün Mefā‘īlün Mefā‘īlün Mefā‘īlün

- 7057- Bu gönlüm gibi ‘ālem pür-harāb nā-şād imiş bildim
Giyāh-āsā bu çarқ-ı dehr bî-bünyād imiş bildim

¹ şıdқın sözün: şıdқını söz M.

² Beyitten sonra M. nüshasında bir beyit daha bulunmaktadır:

Oқуyanı dīñleyeni yazanı / Yarlıға раһметler ile yā Ganī

³ E. 227b G. 227b M.- (M. nüshasında, diğer nüshalarda bir önceki bölümün sonunda yer alan “Қаşıде-і Medh-i Şāh u Vezīr” başlıklı kaside burada yer almaktadır.)

- 7058- Bu fānī kalmadı mūr-ı za'ife ne Süleymān'a
Cihānuñ taht u taci bī-meded bir ad imiş bildim
- 228a 7059- Gel aldanma bu limana seni girdāba ğark eyler
Bu keştī baħr-i miħnetde işi feryād imiş bildim
- 7060- Oķundi cām-ı Cemşīd mülk-i Hüsrev şāh-ı İskender
Velī sultān-ı aşka hoş sezā Ferhād imiş bildim
- 7061- Hūdā avn ile bir nebze eger keşf oldu her fenden
Şerīfī fenn-i eşara arūz üstād imiş bildim
- Faṣl-ı Umūr-ı Kuzāt¹**
- Vezin: Mefā'ilün Mefā'ilün Fe'ülün*
- 7062- Şerīfī di niyābet baħşini sen
Velīkin muhtaşar kıl vaşfını sen
- 7063- Tarīķ-ı şer'a hem-rāh kādīlardur
İden te'dīb-i güm-rāh kādīlardur
- 7064- Sarāy-ı şer'ün anlardur āsası
Olar kim mürteşiden mā-sivası
- 7065- Bedeldür meclis-i şāh-ı Res'ül'e
Meşeldür menba'-ı kân-ı uşüle
- 7066- Vekīl-i aşıldur şāh-ı cihānuñ
Re'īs-i hāş cüyüş-ı izdiḥāmuñ
- 7067- Olardur rāh-ı şer'ün intihāsı
Olardur maḫlūmānuñ ittikāsı
- 7068- Daḫı ol kādīlara āferīn hoş
Eşirrānuñ kelāmin itmeye gūş
- 7069- Gelürse şer'a yoḫsulla tüvān-ger
Tuta gönli içinde hep ber-ā-ber
- 7070- Tabīb-i hāş-veş remz-i kelāmuñ
Simāc ile bile şıdk-ı merāmuñ
- 7071- O deñlü 'ilm ü şer'a ola āgāh
Tarīķ-ı şer'iden azmaya nā-gāh
- 228b 7072- Mūsāvāt olsa ḫaşmuñ iddi'ası
Muşāliḫ görmek ile intihāsı

¹ E. 228a G. 228a M. 248b

- 7073- Olursa iki haşmuñ hâtırı şād
O şulh u seyyidü'l-aḥkām olur yād
- 7074- Gel imdi ṭālib-i ehl-i niyābet
Bu kāruñ şöñidur her-dem nedāmet
- 7075- Düşersen işbu kāra ıztırārī
Seḥāvet ṭāb¹ tut göñlinde bāri¹
- 7076- Olupdur nām u şānuñ yād efendī
Olagör nās içinde dil-pesendī
- 7077- Ser-i mū çıkmayım dirsен yolumdan
Be-ğāyet kıl ḥāzer resm-i zulumden
- 7078- İdersen bu niyābet iltizāmı
‘Adil inşāfla şāyī^c eyle nāmı²
- 7079- Bakarsan bu rüsümī bu nizāma
Düşersin çāh-ı ḥüsrāna ḥarāma
- 7080- Zevā'id resm ü kânūndan ḥāzer kıl
Rızāsı var mı Mevlā’nuñ nāzar kıl
- 7081- Gel imdi sālik-i uḥrā isen ger
Düşüp olma riyāset bāba muḫtar
- 7082- Velī görmek umūr-ı ḥalkı aḥsen
Riyāset ṭālibi çok girü gel sen
- 7083- Egerçi lāyık ehl ü sezāsıñ
N’idersin güş dağdağa cezāsın
- 7084- ‘Azīz ‘ömri ḥarc itdüñ kemāle
Ne lāzım giresin cürm ü vebāle
- 7085- Egerçi imtiḥānla pāye bulduñ
Hemān uḥrā³ içün sermāye bulduñ
- 7086- Değişdüñ ḳalbe zer maḥbüb-ı uḥrā
Niçe ḳılmaḳ gerek sen şer’i icrā
- 7087- Ayāğa urmadan pend-i riyāset
Ḥāzer ḳıl nefsuñe eyle siyāset

¹ Beyitten sonra M. nüshasında bir beyit daha bulunmaktadır:

Sezā-ver ḳıluram medḥ ile vaşşāf / Naşīḥāt güş idegör eyle inşāf

² Beyitten sonra M. nüshasında bir beyit daha bulunmaktadır:

Cihān mālından aḥsen ‘adl ü dāduñ / İder çirkīn seni zulm ü fesāduñ

³ uḥrā: dünyā M.

- 7088- Olagör ‘aql ile nefsüne hâkim
Nüfuzı ola hükümün halka tâ kim
- 7089- Riyâsetden hâzer idenleri gör
Dü-‘âlem pâyeleri oldu ma‘mûr
- 229a 7090- İmâm-ı Bû-Hanîfe ismi Nu‘mân
Hakîkat bahrine gavvâş-ı ‘ummân
- 7091- Tûlû‘ itdi cihâna şems-i hâver
Olamazdı anuñ fevkinde bir er
- 7092- O deñlü ‘ilm ü fazlı oldu bâhir
Aña mânend olamaz kimse zâhir
- 7093- Oturmuşdı halîfe şehr-i Bağdâd
Dinürdi aña hûd Hârûn Reşîd ad
- 7094- Oğur bir gün katında ol imâmı
Niyâz eyler derûnî ihtimâmî¹
- 7095- Kâmu ‘allâme ‘aşruñ sen hümâsı
Olagör hüküm-i şer‘uñ reh-nümâsı
- 7096- Olup seccâde-i şer‘a hırâmî
Olagör şer‘-i ahkâm’uñ imâmı
- 7097- Kelâm-ı şâhı gûş idince Nu‘mân
Taḥammül idemem dir bâr-ı girân
- 7098- İçemem dir² bu semûmuñ cür‘asından
Kâtı işdür gelemem ‘uhdesinden
- 7099- Halîfe dir ki kâdî ol mücerred
Olur mı şâhuñ emrin eylemek red
- 7100- Degil mi ya kabâḥat şâha ‘âşî
Olanlara gerek ‘adlen cezâsı
- 7101- Sözüüm gûş itmesen bu maşlahatdan
Seni nefy iderem bu memleketden
- 7102- Ve-yâḥûd kıluram ‘örfen siyâset
Degil mi red kelâmuñ ‘ayn-ı sev’et
- 7103- Didi şeyḥim aña kim diñle şâhım
Benim yok nefye bâ‘iş bir günâhım

¹ Beyitten sonra M. nüshasında bir beyit daha bulunmaktadır:

Olagör didi halka kâdî-‘asker / Ki senden gayrı kimse yok sezâ-ver

² dir: ben M.

- 7104- Riyāsetden iderem ben de nehyi
İdemezsin siyāset ile menfī
- 7105- Didi şāh eylerem zindān ile ḥabs
Simā^c idince dek bu sözimi pes
- 229b 7106- Didi Nu‘mān idersin anı inkār
İdemem eylerem taşdıķ-ı ikrār
- 7107- Hemān emr eyledi kullara ol ān
O şeyḥi kıldılar derūn-ı zindān
- 7108- Telāmīzleri varup kıldılar zār
Didiler ḥabse taşdıķ n’ola esrār
- 7109- Kāmusın red idüp tehdīd-i şāhı
Bu ḥabs ile bize¹ göstürdüñ āhı
- 7110- Didi var sū²-i fīlim geldi başa
Kālur mı kişiye itdügi ḥāşā
- 7111- Şabāvetlikde ben bir murğ-ı cānı
Dīvār içinde ḥabs itmişdim anı
- 7112- Biraz dem oldu ḥātırdan ferāmūş
Varup gördüm ki ölmüş anda ol kuş
- 7113- Şerī‘atde bu kim ḥayvāna insān
Ne kılsa gelür elbet başa bir ān
- 7114- Nitekim cism-i murğı eyledim ḥāk
Kılur elbet Ḥudā ḥabs ile ehlāk
- 7115- Bu işde ğam yemeñ oğullarım siz
Ḥudā’nuñ emridür bu rāzıyız biz
- 7116- Dimişler kaldı zindān içre kırk gün
Oğurdı yanına şāh anı her gün
- 7117- Açardı ol umūr-ı kādīdan söz
İşidüp şeyḥim andan döndürür yüz
- 7118- Daḥı her gün yüz ādem göndürürdi²
Görün rāzı olur mı şordururdi
- 7119- Geçer bu ḥāl ile kırk gün tamāmet
Fenādan eyledi ‘uķbāya³ rıḥlet

¹ Bu ḥabs ile bize: Bize bu ḥabs ile G.

² Daḥı her gün yüz ādem göndürürdi: Aña her-demde yüz celd urdururdi M. (celd: Suç işleyen birisine kamçı veya değnekle bir vuruş.)

³ eyledi ‘uķbāya: ‘uķbāya eyledi G.

- 7120- Yazıldı der-‘aķab tebşir-i āyet
Cebīnine o ŝeyhūñ hūb iŝāret
- 7121- Cezā-yı sicne ŝeyhīm oldu rāzı¹
O deñlü ‘ilm ile olmadı kādī
- 230a 7122- Bilür bilmez umūr-ı ŝer‘ī ŝimdi²
Niyābet kārınadur kaydı şimdi
- 7123- Kōmıŝlar zılmūñ adın resm ü kânūn
Sütūnını ķekerler hān ü mānūñ
- 7124- Olursa şimdi kādī ehl-i inŝāf
Maŝārifden ider sermāye etlāf
- 7125- O deñlü izdiḥāmdur bāb-ı ḥükkām
Uŝanmıŝ yazmadan küttāb-ı i‘lām
- 7126- Çü lāzım niķe maḥzūr niķe kātib
Kāmu sīm ü zer içündür muḥāsib
- 7127- Çıķar mı başa inŝāf ehl-i ḥarcı
Ki sermāyeden artıķ oldu borcı
- 7128- Ḥalāŝ olmak dilersen bu elemnden
şer‘ī key ırağ ol bu kalemnden
- 7129- Kitābet ḥizmet ile olma me‘mūr
Fuzūlī ḥarcama bu ķeŝmden nūr
- 7130- Degildür ḥāŝılı saña yarar kār
Sireşk-i ķeŝm-i öksüzden olur zār
- 7131- Müdārā kılmayan erbāb-ı ḥükkām
İdemez imtizācı anda ḥuddām
- 7132- Tābī‘at ile itmedikķe efsūn
Tıramaz tız meşreb anda beş gün
- 7133- Ḥudā-yā kıl kāmuyı ehl-i inŝāf
Ḥuŝūŝā bu ḥakīrūñ gōñlini ŝāf
- 7134- İrağ eyle umūr-ı dünyevīden
ŝaŝırma bizi rāh-ı uḥrevīden
- 7135- İdelim vezn ile şer‘ī³ kelāmı
Diyelim¹ ol Ḥabīb’e e’s-selāmı

¹ Cezā-yı sicne ŝeyhīm oldu rāzı: Yiyüp her günde yüz let oldu rāzı M. (let: Dayak, kötek. Dövme, vurma. Şiddetle ķarpma.)

² şimdi: imdi M.

³ İdelim vezn ile şer‘ī: Ferāğat idelim bunda M.

Kaşide-i Ehl-i Niyābet²*Vezin: Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün*

- 7136- Hemān eşrāt-ı sâ'atden nişān er nā'ib olmışdur
Bāzar-gān ehl-i şan'atdan çıkan er nā'ib olmışdur
- 230b 7137- Gelen şavtı meḥāricden bilür bilmez me'āricden
Oḡuyup 'ilm-i ḥāricden bilen er nā'ib olmışdur³
- 7138- Ribā rişvet için ḳādī arar müstaḳbeli māzī
Eşirrä zümreden rāzı olan er nā'ib olmışdur
- 7139- Görürem ba'zı dil-perkin virür inşāfınun terkin
Serinden vāşınun bōrkin ḳapan er nā'ib olmışdur⁴
- 7140- Ferāyiz bilmeyen cāhil mesā'ilden özi ḡāfil
Ṭarīḳ-ı şer'ī ve'l-ḥāşıl azan er nā'ib olmışdur
- 7141- Hükümet 'ilmine āḡāḥ zulümden eyleyen ikrāḥ⁵
Şer'at bābına hem-rāḥ olan er ḡāyib⁶ olmışdur
- 7142- Şer'at hükmini ibrāz iden ḥukkāma eyler nāz
Şerīf-āsā niyābet vaz geçen er ta'yīb olmışdur

Mebḥaş-i Ākil-i Māl-ı Yetīm⁷*Vezin: Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün*

- 7143- Ey Şerīfī ḥaḳḳ-ı eytāmı 'ayān
Eyleyü ḳıl nār-ı sūzānı beyān
- 7144- Ey yetīme ḡadr iden diñle beni
Yaḳma öksüz māl ile cān u teni
- 7145- Gör ne buyurdu Resūl-i Müste'ān
Rüz-ı maḥşer⁸ māl-ı eytāmı iyen
- 7146- Gözlerinden daḡı burnından duḡān
Çıḳup ola hem ḳulaḳlardan revān

¹ Diyelim: İdelim M.² E. 229a G. 229a M. 251a³ Beyitten sonra M. nüshasında bir beyit daha bulunmaktadır.

Nizāc da'vā olursa yol ma'ārifden gelür çok pul / Şer'at rāhını mechül iden er nā'ib olmışdur

⁴ Beyitten sonra M. nüshasında bir beyit daha bulunmaktadır:

Alur resmin yazar hüccet ḳılır müdde'ye minnet / Zevā'id gizlüce rişvet alan er nā'ib olmışdur

⁵ zulümden eyleyen ikrāḥ: şer'at bābına hem-rāḥ M.⁶ Şer'at bābına hem-rāḥ olan er ḡāyib: Zulümden ḡāyetī ikrāḥ olan er nā'ib M.⁷ E. 230b G. 230b M. 252a (M. nüshasında başlık "Mebḥaş-i Ākil-i Māl-ı Eytām" şeklindedir.)⁸ Rüz-ı maḥşer: Gele yarın M.

- 231a 7147- Bileler kim¹ ākil-i māl-ı yetīm
Bu durur virmiş ʿalāmet ol Kerīm
- 7148- Hem buyurdi ol Şeb-i Miʿrāc yine
Bağdım idi ehl-i nāruñ hālīne
- 7149- Bir kavim gördüm ki maymun şüreti
Bir cemāʿat dağı hınzır heyʿeti
- 7150- Bir nefer kimselerinde pāy dest
Zencir ile bağlu olmuş nāra mest
- 7151- Bir nefer gördüm ki ezrak gözleri
Cifeden bed қоқар anlar özleri
- 7152- Bir kavim gördüm be-ğāyet zār ile
Қағ iderler etlerin mıkrāz ile
- 7153- Bir nefer kimse dağı gördüm ʿaceb
Kim boğazlanmış görür nār-ı taʿab
- 7154- Bir kavim gördüm ki yer āteş közin
Mağv ider қарına inmezden özin
- 7155- Donup andan Mālik'e kıldım suʿāl
N'olısar cürmi bularuñ di maḳāl
- 7156- Didi Mālik şüret-i maymun olan
Kızb ü nemmām kārına meftūn olan
- 7157- Şüret-i hınzır olan heyʿetliler
Ğizlü zāhir rişvet alurdi olar
- 7158- El ayak bağlu olan nāra kebāb
Nüş-ı bāde ile olmuşdur ḫarāb
- 7159- Cife-veş қоқан teni gök gözlüler
Zāyine er ile ʿavratdur olar
- 7160- Қағ olan mıkrāz ile cism ü teni
Zālīm olan kimselerdür bil anı
- 7161- Ol boğazından kesilmişleri gör
Rişvet ile olmuş ol şāhid-i zūr
- 7162- İşbu āteş ekl iden fiʿl-i nedīm
Pes iyenlerdür olar māl-ı yetīm
- 7163- Yidiler dünyāda öksüz mālını
Gör caḫīm içre bularuñ hālīni

¹ kim: ḫalk M.

- 231b 7164- Eyledünse bu hadīse inkıyād
Māl-ı öksüzden hāzer kıl ey ‘ibād
- 7165- Āh-ı öksüz bu vücūdı isti‘āb
Eyleyü kıllur teni bir gün hārāb
- 7166- Āh-ı mazlūmdan hāzer kıl ey peder
Ol yetīmüñ inkisārı pür-keder
- 7167- Bir hikāyet ideyim saña hoca
Zulm ile köşk ü sarāy itme yüce
- 7168- Var idi bir pād-şāh evvel zamān
‘Ād idi ismi kelām-ı Hakk nişān
- 7169- Heft-ıklīm¹ hükmine mahkūm idi
Hem Şedīd Şeddād aña mahdūm idi
- 7170- Göçdi bu dünyā sarāyından çü ‘Ād
Zabı ider oğulları taht u bilād
- 7171- Yetdi va‘de dünyādan göçdi Şedīd
Pād-şāhlık kaldı Şeddād’a vaḥīd
- 7172- Ser-te-ser dünyāya mālīk oldı ol
Cümle şāhlar oldı fermān-ber qabūl²
- 7173- Yaşadı dünyāda toquz yüz sene
Gālib oldı hükmi ādem cinsine
- 7174- Ma‘mūr idi özi ‘ilm ü ‘ömr³ ile
Mağrūr idi hırş ile hem zulm ile
- 7175- Bir gün eylerken kitābına nazar
Cennetüñ vaşfın görüp kıldı eser
- 7176- İştihāsı gālib oldı key katı
Didi itmey cennet için minneti
- 7177- İdeyim dünyāda bünyād-ı cinān
Tā cihānda bulayım nām u nişān
- 7178- Māl-ı dünyā hükmi destimde tamām
Bu münāsib kāra idem ihtimām
- 7179- Hālīk’uñ cennātına ola nazır
Şarf-ı himmet eyleyim aña keşir

¹ heft-ıklīm: heft ü iklīm E., G., M.

² oldı fermān-ber qabūl: oldı aña bende kıl M.

³ ‘ilm ü ‘ömr: ‘ömr ü ‘ilm M.

- 232a 7180- Ol Hudā vaşf itdüğinden dahı hoş
Yapayım cennet ola halk aña düş
- 7181- O koyup yanına biñ qahhār eri
Didikim eyleñ seyāhat her yeri
- 7182- Bir ‘āzīm şahrā buluñ tağdan ırak
Cennet olmağa münāsib hoş turağ
- 7183- Çok ola eşcār-ı müşmirle ‘uyūn
Mu‘tedīl ola havāsı gice gün
- 7184- Bulasız böyle münāsib¹ bir mekân
Siz haber şaluñ baña ol dem hemān
- 7185- Çıkdı biñ er her biri biñ er ile
Gezdiler ıqlīmleri ilden ile
- 7186- Gezmek ile bezdi cāndan her biri
Buldılar ancak münāsib bir yeri
- 7187- Dirler idi aña Şahrā-yı ‘Aden
Gördiler ġāyet o cāy-ı hūb hasen
- 7188- Ābı tatlu çok dırahtān-ı yemiş
Fākihe envā‘ı gözler görmemiş
- 7189- Çün münāsib buldılar ol hūb yeri
Şāha ādem şaldılar andan giri
- 7190- Nāme yazup şaldılar kāşid ile
Vaşfını şerh itdiler anda bile
- 7191- Cennete lāyık münāsib bir mekân
Bulmuşuz arz-ı Yemen’de biz ‘ayān
- 7192- Līki cennet yapmağa ey pād-şāh
Niçe yüz bīn yük ola zer sīm tebāh
- 7193- Dürr ü mercān niçe yüz biñ yük gerek
Yāķūt elmās şeb-çırağ peyrüz gerek
- 7194- ‘Ūd-ı ‘anber gāliye misk erguvān
Gül benefşe yağı yüz biñ yük hemān
- 7195- Hem şuşan ile karanfıl dühn-i nāb
Balçığa lāzım hezār biñ yük gül-āb
- 7196- Gūş idince¹ bunları cebbār şāh
Dil geñez sevķ eyler istidrāc rāh

¹ Bulasız böyle münāsib: Böyle münāsib bulasız G.

- 232b 7197- Mālikem dir heft-ıqlīm² fāniye
Cem^c-i māl için baña kim yok diye
- 7198- Her ne yüzden olsa dünyā mālını
Derc iderem ol yere hep varını
- 7199- Oğuyup ol dem vezīrlereñ kamu
Didikim bir maşlahatdur bu ulu
- 7200- Dinleyüñ bir dem beni her ne direm
İsterem dir dünyā mālın cem^c idem
- 7201- Taht-ı aḥkāmımda var bunca emīr
Eyleyüñ emrim ile cümle ḥabīr
- 7202- Derc ideler sīm ü zer her kimde var
Qalmasun altun gümüşden hiç eşer
- 7203- Pād-şāhuñ işbu fermānını gūş
Eyleyince didiler cümlesi hoş
- 7204- Zālīm ü cebbār olan ehl-i sitem
Bu umūra kıldılar sa'y-ı qadem
- 7205- Rub^c-ı meskūnda olan şehre kūya
Düşdiler bu bir mühim işdür gūyā
- 7206- Buldılar hep sīm ü zer gencin nihān
Aldılar bir ḥabbe kimde var hemān
- 7207- Gizledir her kim ki bir pāre yere
Söyledirler zūr ile ura ura
- 7208- Bilseler bir yerde dirhem sīm ü zer
Bir fülürüñ peşine on gün gezer
- 7209- Buldılar bir qavmi kim 'ādetleri
Qosalar qabrine ol meyyitleri
- 7210- Ağzına virürler imiş bir zeheb
Def^c idermiş gūyā ol altun ta'ab
- 7211- İşidüp Şeddādīler anı meger
Qıldılar gūrlarını zīr ü zeber
- 7212- Qazıdup gūrları ḥalka zūr ile
Eledirler toprağın galbur ile

¹ idince: işidince M.

² heft-ıqlīm: heft ü ıqlīm E., G., M.

- 7213- Niçe yüz yıllık yer altında zeri
Bulup anlar itdi h alkı serseri
- 233a 7214- Derc olur ol mek ana s ım   zer
 Aql u fikr irmez a a k ılan naz ar
- 7215- T aldılar  avv    olan dery aya ho 
K ıldılar d rden  adeflerini bo 
- 7216- La l   z mr d hem zeberced ma deni
Misk    anber   aliye a l  den 
- 7217- Y k t elm s peyr ze her nirde var
K ıldılar c mle ma adinleri k r
- 7218- G nd r rl r h  m i  n mermer a a
 let p c mlar i  n bill r a a
- 7219-  bn s  em     anavber ergav n
S c  ar ardan ba am  andal rev n
- 7220- Te r n-i   herde on    nc  g n
Kesdir rl r   r mez dey  o g n
- 7221- Ni e yıl ge dikde z yi  olmaya
G nd r rl r fevc fevc ol araya
- 7222- Ol Yemen   m b   lar n on yıl evel
G l a a  ile id p i y  g zel
- 7223- Aluben g l ya  n  g l  uy n 
N v-d nla a  d rl r r d n ¹
- 7224- Heft   i  l mde ne kim na     var
Cem  olurlar ol araya her ne var
- 7225- Y z² bi   st d ile y z bi  f  il er
Bi  ki i her fende h    mi m r-  ser
- 7226- K   anup erb b-  himmetler belin
Urd lar b ny d-  cenn ta elin
- 7227- On iki bi  t l   ar   bir h    r
Bed  iderler va  n idem i     r
- 7228- Ol h   ra eylediler bi  kapu
Mi  l-i cennet eylediler bir yapu

¹ r d n : b y n  M.

² Y z: On M.

- 7229- Yapdılar kaşr u sarāy biñ biñ diger
Kerpiçinüñ biri gümüş biri zer
- 7230- Çār-küşelerden¹ kaşırlaruñ yine
Yapdılar şāḥ bī-naẓīrler üstine
- 233b 7231- Berk-i zümrüdden zebercedden yemiş
Mişlini dünyāda gözler görmemiş
- 7232- Köşk köşk üstinde çok fevķānīler
Daḥı maṭbaḥ-ḥāneler taḥtānīler
- 7233- Laʿl zümrüdden kamu saķf-ı serā
Balçığı miskden tutar bŷy-ı hevā
- 7234- ʿŪd-ı ʿanber ġāliye gül-āb ile
Maʿcŷn iderler benefşe yaġ ile
- 7235- Her sarāyda bir muraşsaʿ taḥt-ı zer
Seng-i elmās yāķŷt ile muʿteber
- 7236- Sīm ŷ zerden taḥta qorlar nerd-bān
Hem dōşerler üstine dībā hemān
- 7237- Şaġ u şoldan pencereler cām ile
Şeb-çıraqlar şuʿle virŷr şām ile
- 7238- Her sarāyuñ arası mermer şoķaķ
Hem ḥavızlar yapdılar incŷden aķ
- 7239- Ol ḥavızlar içre şādırvān güzel
Hem cevāhir kāseler aña bedel
- 7240- Bāġ u bostān itdiler çevre kenār
Anda mevcŷd gül benefşe her ne var
- 7241- Düzdiler kuşlar cevāhirle laṭīf
Rŷzgār esdikçe şadā eyler zārīf
- 7242- Bāġ u bostān seyr içŷn diñle niçe
Taḥt u eyvān kırdılar ġāyet yŷce
- 7243- Hem sarāylar arasından nehr-i cār
Aķıdırlar selsebīl gibi e yār
- 7244- Kıpuların sīm ŷ zerden daķdılar
Ūstine hem dŷrr ŷ yāķŷt² çaķdılar

¹ Çār -küşelerden: Çār u kūşelerden E., G., M.

² yāķŷt: mercān G.

- 7245- Ol Һiṣāruñ ortasında bir sarāy
Hām gümüṣden itdiler Şeddād'a cāy
- 7246- Yaptılar bir ƙaṣr-ı zer ğāyet yüce
Yaptılar bir köşk içinde gör niçe
- 7247- Bir muraşşa^c taht zümrüdden yeşil
Ƙurdılar orta yerinde müsteṭīl
- 234a 7248- Çār-küşesinde birer murğ-ı hümāy
Ol ƙuşuñ vaşfına ^cāciz ^caql u re^y
- 7249- Dīdesi la^clden zümrüdden yünī
Sürh-i mercān itdiler minƙārını
- 7250- Sīnesi yāḳūt zebercedden ayak
Taşvīr idüp baṭnını incüden aḳ
- 7251- Cevfini ^cūd misk ü ^canber ile hoş
Ƙıldılar būy-ı ^caṭırdan zehre-nüş
- 7252- Ol sarāyuñ çevre yanında diger
Yaptılar on iki biñ hoş taht-ı zer
- 7253- Tā vezīrleri nedīmleri aña
Çıḳuben oturmağa andan yaña
- 7254- Dizdiler on biñ kadar maṭbah ṭa^cām
Bişmek içün her nefāyisden müdām
- 7255- İklīm-i Çīn ü Hıṭāy'da bā-tamām
Var ne deñlü bāḳire duḡter ğulām
- 7256- Mūsıḳī ^cilmile terbiye olar
Ol bihişte hūrī ğılmān¹ olalar
- 7257- Çeng ü ƙānūn nāy şeş-tālar ile
Raḳş u nağme ƙārı hoş gelmez dile
- 7258- Şerh idemem vaşfını çokdur kelām
Hāşılı üç yüz sene oldu tamām
- 7259- Didiler ol cennete bāğ-ı irem
^cArz iderler şimdi Şeddād'a o dem
- 7260- Oldı emrūñ üzre bu cennet tamām
Bir ƙuşūrı ƙalmadı temme'l-kelām²

¹ hūrī ğılmān: hūr u ğılmān M.

² “temme'l-kelām” ibaresi “sözün sonu” anlamındadır.

- 7261- Çünki gördi nāmeyi Şeddād şāh
Evce irdi hoş sürūrından külāh
- 7262- Şaldı ādem rubʿ-ı meskūna o dem
Tā nihāyet buldı ol bāğ-ı irem
- 7263- Yer yüzinde biñ vezīri var idi
Fi'l ü kārı cevır ü zulm ü zār idi
- 7264- Kıldı fermān cümleye hāzır oluñ
Çok tedārik eyleyü nāzır oluñ
- 234b 7265- Şimdi siz fermānıma eyleñ nazar
İdelim bir demde cennāta sefer
- 7266- Güş idüp fermānını ehl-i sitem
Oldı ʿāşık görmege bāğ-ı irem
- 7267- Düşdiler şimdi tedārik kaydına
Zulm ile sīm ü zerinüñ şaydına
- 7268- Kalmadı mağbūn olanda sīm ü zer
Komadılar aqça puldan bir eşer
- 7269- Şimdi fermān eyledi Şeddād ʿayān
Sīm ü zerden kaldı mı hīç bir nişān
- 7270- Didiler hīç kalmadı altun gümüş
Bu tedārik rāh için derc olmamış
- 7271- Bir yetīm kız var fülān yerde ʿayān
Bir düzüm zencīri boynında nihān
- 7272- Alur iken kızdān anı ağlamış
Raḥm idüp boynına girü bağlamış
- 7273- Māʿadāsın bilmezüz bir ḥabbe biz
Sīm ü zerden eyledik ḥalkı temīz
- 7274- İşidüp dir tīz gidüñ anı aluñ
Dinlemeñ efgānını aluñ gelüñ
- 7275- Vardılar kulları ol¹ öksüz kıza
Didiler kim vir o zencīri bize
- 7276- Ol yetīm kız zār ider kim diñlesün
Aldılar zālimler anı neylesün
- 7277- İletürler anı şāha ol zamān
Bu yañadan eyledi öksüz fiğān

¹ kulları ol: ol kulları M.

- 7278- Zārılıkla yalvarır Hallāk’a ol
Cennete girmeye virme aña yol
- 7279- Nitekim kıldı baña cevri ü ‘anā’
Koma ol yapduğı cennet bāğına
- 7280- Maṭlūbından eylegil anı cūdā
Müstecāb eyle du‘āmı yā Hudā
- 7281- Bu yañadan gör ki Şeddād neyledi
Güç yarağın gördi itmām eyledi
- 235a 7282- Kūs-ı rihlet urdı çünki ṭabl-bāz
Cem’ olur ehl-i zalem anda dırāz
- 7283- Her ne deñlü var cihānda müfsid er
Derc olurlar çün olur ol dem ḥaber
- 7284- Anlaruñ var iştiyākı cennete
Nā’il olmak ister anlar devlete
- 7285- Çok idenler ol umūra himmeti
Cān u dilden ister anlar cenneti
- 7286- İster anlar zulm ile cennet hemān
Yüz biñ ‘asker ile oldılar revān
- 7287- Kaldı bir gün bir gicelik yol aña
Söyledi Şeddād simā’ eyleñ baña
- 7288- Bunda yatup rāḥat eyleñ bu gice
Girelim cennete yarın bilece
- 7289- Kındılar ol yerde rāḥat itmege
Bilmediler bāğa yol yok gitmege
- 7290- Bir ferişteh göndürüp ol şeb Hudā
Kıldı ol kavm üzre bir şayḥa şadā
- 7291- Ferd-i vāḥid anda kimse kalmadı
Virdi cānın hīç biri kām almadı
- 7292- Bir yetīmüñ inkisārından olar
Bāğ-ı iremden niçe dūr oldılar
- 7293- Kıldığı çün ḥalka cevri zulmi bol
Oldı üç yüz yıl emekleri fużül
- 7294- Eyledi anı Hudā gözden nihān
Kalmadı cānludan anda bir nişān

- 7295- Gerçi bā'is oldu ehlāka yetīm
Zulm-i Şeddād'ıñ dahı mişli 'adīm
- 7296- Gerçi dünyā zulm ile olur ẖarāb
Ol yetīm āhı kıılır cismi tūrāb
- 7297- Bir yetīmi zulm ile iden ẖazīn
Qabri içre şādır ol āteş közin¹
- 7298- Ağladan öksüzi āh u zār ile
Ülfet eyler ẖamu içre nār² ile
- 235b 7299- Kim yetīmüñ mālını zulm ile yer
Ol semūm āteş ider ẖarnında yer
- 7300- Mālına ya cismine iden zarīr
Okı diñle āyeti nār-ı sa'īr
- 7301- Gel kelām-ı Hakk'ı inkār eyleme
Ücretin al ğayrısın kār eyleme
- 7302- Qatma mālın māluna eyle ẖazer
Liki qatmak hoş ola nef'i eger
- 7303- Eylemezsen re's-i maldan gerçi dā'
Gün-be-gün zam eyler isen intifā'
- 7304- Cā'iz oldu qat birāder mālını
Hoş sevāb olur görürsin ẖālını
- 7305- Hakk bilür müfsidle muşlihleri hoş
Qıl tefekkür Hakk kelāmın eyle gūş
- 7306- Dime vāşī olsam 'āşīlik olur
Hakk qatında belki rāzılık olur
- 7307- Toğrılıkla besleyen bir gün yetīm
'Afv ider cümle günāhın ol Kerīm
- 7308- Öksüzün başına mesh eylese yed
'Afv olur cürmi anuñ tüyi 'aded
- 7309- Hakk virür her müy 'aded ecr-i cezīl
Onca rütbe arturur cennetde bil
- 7310- Ol Resūlu'llāh'a geldi bir kişi
İderem dir ẖasvet-i ẖalb teşvīşi

¹ Qabri içre şādır ol āteş közin: Āteş eyler qabri içinde yerin M.

² nār: mār M.

- 7311- Ol Ḥabībū'llāh didi irşād idem
Sözlerimi diñle seni şād idem
- 7312- Kurtulam dirsən o k̄asvetden eger
Kıl elüñle ol yetīme mesh-i ser
- 7313- Hem ta'ām vir giydir aña kisveyi
Şüphesiz def̄ eyle dilden k̄asveti
- 7314- Her günāhı yarlıgar Bār-ı Ḥudā
Altı nesne eyleyen Ḥaqq'dan cüdā
- 7315- K̄atl-i mürsel k̄azf-ı muḥşın zaḥf firār
Sıhr ü şirk hem eyleyen öksüzü zār
- 236a 7316- Hem dimişler veyl aña ol ḥāneye
Ḥaqq-ı öksüz bilmeyen dīvāneye
- 7317- Hem daḥı müjde dimişler ol eve
Ḥaqq-ı öksüz virmege cānı¹ eve
- 7318- Bir gün ol Dāvud Nebī kıldı niyāz
Ol niyāzında Ḥudā'ya açdı rāz
- 7319- Dir ilāhī kıl beni ḥayra delīl
Olayım ol ḥayr ile ḥüsn-i cemīl
- 7320- Ḥaqq buyurdı Dāvud'a kim bir yetīm
K̄anda görsen ol aña ebb-i raḥīm
- 7321- Dest-gīr ol za'f ile miskīnlere
Merḥamet kıl şevheri yok tıllara
- 7322- Hem konuk ile 'arzına reh-nümā
Uşda bunlar vācib cennet-nümā
- 7323- Ḥaqq buyurdı Dāvud'a kim yā Resūl
Kim yetīme şefk̄at eyler olsa bol
- 7324- Kıluram 'arş gölgesin aña zılāl
Görmez ol rüz-ı cezā ḥüzn-i melāl²
- 7325- Ey yetīm mālın iyen³ zālīm ricāl
Diñle nuşım bilki irer infī'āl
- 7326- Almısın tıll 'avratı yārı için
Belki alursın yetīm mālı için

¹ cānı: cānın M.

² ḥüzn-i melāl: ḥüsn-i melāl M.

³ iyen: yiyen M.

- 7327- Vāṣī eyler kādī kim hıfz ide māl
Sen iyüp mālın idersin kıl ü kāl
- 7328- Hoş tutarsın var iken sīm ü zeri
Tükenür naḳdi olur gözden berī
- 7329- Var iken mālı tutarsın hoş ‘azīz
Virmesin muhtāc iken hīç nān-ı rīz
- 7330- Mālın iyersin daḥı ilvirmez ol
Kaḫuben urmaḫ zevāyid ey fuzūl
- 7331- Bālīg olunca saña ḳomaz¹ kīni
Şāhibidür öksüzün Rabbü’l-Ġanī
- 7332- Ba‘zı kılur ḫaḳḳını bunda taleb
Gör ḫisābın virmede ḡuşṣa ta‘ab
- 236b 7333- Cümle mālın vırsen olur mı ḫelāl
Taṭyib olmadıḳça ol ḫāṭır melāl
- 7334- Ya ḫelāl itmezse ḫāl niçe olur
Kılca derdin artuben filce olur
- 7335- Yevm-i maḫşer ol girībānuñ ḫalāş
İdemezsin gel ḫelāllik dile ḫāş
- 7336- Bunda rāzı eyleyüp itdir ḫelāl
Ḳoma ferdāya bugün ḫaṭrını al
- 7337- İtme bunda öksüzün baḡrını ḫūn
Olmayagör rüz-ı maḫşerde zebūn
- 7338- N’idelim şimdi ‘acāyibdür zamān
Ölmeden er zende var ḫavf-ı girān
- 7339- Fevt olup ḫabrine girmezden kişi
Ḫātūnuñ almaḡa ḫāzır on kişi
- 7340- Var ise ḫātūnda bir ḳaç pul gümān
‘İddeti ṭolmaḡa virmezler emān
- 7341- Ṭālib-i ḫātūn degil māl-ı yetīm
Dir yirem bugün yarın Mevlā kerīm
- 7342- Yā ilāhī vir bize şabr-ı cemīl
Olmayalım māl-ı öksüzle zelīl
- 7343- Māl-ı eytāmdan ḳılalım ictināb
Bizlere göstür müdām rāh-ı şavāb

¹ saña ḳomaz: ḳomaz saña M.

- 7344- Hāl-i aḥsen ile idelim vefāt
Diyelim cān u gönülden e'ş-şalāt

Kaşide-i Hakḳ-ı Eytām¹

Vezin: Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

- 7345- Naşihat diñle ey oğlum ḥazer kıl zār-ı öksüzden
Yetim mālın iyen zālīm fenādur ḥār-ı hırsızdan
- 7346- Ğarībe miskīne yār ol kemāl ehline züvvār ol
Muşbet ehline zār ol şaḳın zarr-ı zararlısıdan
- 237a 7347- Görürsin bende bir zārı aḳarsa çeşm-i puñarı²
Ben ol düşmüşlerün yārı³ ayırma gözi gözsüzden
- 7348- Kanā'at eyleyüp ol aç ribāya olmağıl muhtāc
Ḥased hırş irtişādan kaç olur mı hay ḥayāsızdan⁴
- 7349- Ferāğ ol sū-i ḥūylardan ırağ ol turş-ı rūylardan
Şaḳın bed-aşlı şoylardan bulunmaz pīri pīrsizden⁵
- 7350- Dilersen dü-cihān kārı ḥavāş ehline ol yārı
Dime ağıyara esrārı niḳāb ur yüze yüzüzden
- 7351- Şudā' eyler kelām efrüz ne ḥāşıl şāḥ-ı müşmersiz
Şerīf muhtaşar kıl söz olur mı tadı tuzsuzdan

Mebḥas-i Ahvāl-i Muhtekir⁶

Vezir: Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 7352- Diñle şimdi muhtekir ahvālını
Vaşf idem ol bed-mekir ef'ālını
- 7353- Muhtekirler zemmine var söz dırāz
Söyleyem ef'āl-i şūmindan biraz
- 7354- Ne belā işdür o fi'l-i ihtikār
Fi'l-i şūmi 'āleme eyler zarar

¹ E. 236b G. 236b M. 258b

² aḳarsa çeşm-i puñarı: dil-i pür-ḥüzn ile tarı M.

³ Ben ol düşmüşlerün yārı: Aḳar çeşm-i puñarı M. (tar: Sıkıntı.)

⁴ Beyitten sonra M. nüshasında bir beyit daha bulunmaktadır:

Tama' cismi dilersen toḳ kanā'at iksīrin bul çok / Ḥudā'ya zulm ile yol yok umulmaz de'b edebsizden

⁵ Şaḳın: Şaḳın ol G.; bulunmaz pīri pīrsizden: umulmaz de'b edebsizden G., M.

Beyitten sonra M. nüshasında bir beyit daha bulunmaktadır:

Kemāl ehline it ḥizmet ḥelālden küt bil devlet / Zülumdür ehline zulmet ba'īd ol nār-ı nürsuzdan

⁶ E. 237a G. 237a M. 259a

- 7355- Muhtekir oldur ola muhtāc enām
Kār için ol aluben şaklar ta‘ām
- 7356- Bā‘is-i merzūk olur cālib olan¹
Neḥ-i dünyā āhiret oldur bulan²
- 7357- Pes degil gendim yığanlar muhtekir
Çok olan eşyāda var neḥ-i keşir
- 237b 7358- Halk muhtāc olsa aña ger³ bugün
Habs ile men‘ eyleyen halkı zebūn
- 7359- Killet-i şefkatle sū-i niyyeti
Olsa ancak muhtekirdür key katı
- 7360- Gör ne buyurdu Resūl-i mu‘teber
Virelim bir kaç hadīsinden haber
- 7361- İhtikār itse⁴ biri kırk gün ta‘ām
Cins-i maḥlūk la‘net eyler şubḥ şām
- 7362- Hakk berīdūr andan ol Hakk’dan berī
Rūz-ı maḥşer⁵ olısar āteş yeri
- 7363- Ol Resūlu’llāh’a geldi bir kişi
Kıluram dir oğlum için teşvīşi
- 7364- Anı bir hoş şan‘ata virsem gerek
Sen buyur kim kanķı işdūr yigerek
- 7365- Ol Resūlu’llāh buyurdu diñlegil
Oğluña üç şan‘atı emr itmegil
- 7366- Söyle kaşşāb olmasun oğluñ yaman
Olısar gönli katılıkdan nişān
- 7367- Keşret-i zebḥ ile aḡnām u baķar
Şefkat ile merḥamet dilden gider
- 7368- Men‘ it andan hem kefen şatmaķlığın
Ārzū eyler ümmetim olmaķlığın
- 7369- Sevgilüdür ümmetim toḡmaķ ile
Baña dünyādan⁶ ü mā-fihā ile

¹ olan: olar G.

² bulan: bular G.

³ aña ger: ger aña M.

⁴ itse: olsa G.

⁵ Rūz-ı maḥşer: Yevm-i maḥşer M.

⁶ Baña dünyādan: Dünyādan baña M.

- 7370- Lāyık olmaz mü'mine ārzū ide
Ehl-i ĩmān şefkati dilden gide
- 7371- Men' kıl ħannātalık itmeye ol
İtmesün ol şan'atı oğluñ kabül
- 7372- Habs iden buğdayı¹ kırk gün muhtekir
Raħmı² dilden giderür ol bed-fikir
- 7373- Muhtekirden şārib-i ħamr olan er
Hakķ katında belki andan mu'teber
- 7374- Diñledüñse ey 'alef-dār-ı zamān
Tevbe eyle muhtekirlikden hemān
- 238a 7375- İhtiyācın³ yoğ iken gendim için
Derc kılsan ħüb olur kendüñ için
- 7376- Çün ola bolluķ ġalāya inķılāb
Döküben meydāna bey' itsen şevāb
- 7377- Pes kifāyetden ziyāde koma sen
Oldı bu ħannātalık kār-ı ħasen
- 7378- Alduğūñ kile ile vir her zamān
Dāñil olma taħte tuħsiru'l-mīzān⁴
- 7379- Var idi evvel zamān bir 'ābid er
Kızlık olmış bir sene ġāyet meger
- 7380- Dāne-i gendime muhtāc oldu ħalk
Şanki 'ālem baħr-i cū'a oldu ġark
- 7381- Bir kile buğdaya mālīk idi ol
Çıkarup meydāna şatdı ola bol
- 7382- Bir iki günlük alur etmek hemān
Harc ider anı olur sūķa revān
- 7383- Kūt-ı nefis için arar buğday⁵ bula
Şordılar kim bu ġarīb iş ne ola
- 7384- Yemek için lāzım idi ħınķa çün
Çıkarup şatduñdı buğdayı niçün

¹ buğdayı: buğday G., M.

² Raħmı: Raħm G., M.

³ ihtiyācın: ihtiyācı M.

⁴ "tuħsiru'l-mīzān" ibaresi "teraziyi bozanların içerisinde" anlamına gelmektedir.

⁵ buğday: buğda M.

- 7385- Didi ʿābid baña lāzımdur bu dem
Müşterek olup görem halk ile gam
- 7386- Dirilirdik nās ile rüz-ı feraḥ
Bilece olmak gerek rüz-ı teraḥ
- 7387- Mü'min olan kardaş olmaklık gerek
Rüz-ı gamda ḥaldaş olmaklık gerek
- 7388- Lāyık olmaz mü'min olan aç ola
Sende olan hıntaya muḥtāc ola
- 7389- Hırş ile men' eyleyüp vermeyesin
Niçe ḥālīş Müslimān'ım diyesin
- 7390- Olmayınca buñ demi mü'mine yār
Ol niçe ṭā'at kıılır Ḥaḳḳ'a yarar
- 238b 7391- Lāzım oldu ḥākime aratdıra
Ḥabs olan buğdayı döküp şatdıra
- 7392- Şatmayan zālīmī ta'zīr eyleye
Müşterī niçe alur vir söyleye
- 7393- Vüs'at ile virilürse ruḥṣatı
Çıkarur meydāna yokdur ʿusratı
- 7394- Bilse kim sermāyeden olur zarār
Gendimi gizler olur kendi firār
- 7395- Zor ile olmaz ucuzluk bir zamān
Ol Ḥudā'dandur çün erzān u girān
- 7396- Bir diyāra virmez ol kaḥṭı Ḥudā
Kim kıılır şavm u şalātını edā
- 7397- Ekşerī nās oldu şimdi bī-namāz
Buluruz ol dāne-i gendimden az
- 7398- Zulm-i ḥākīm olsa ʿadlinden füzūn
Bā'is-i kaḥṭ u ḡalādur gün-be-gün
- 7399- Ehl-i inşāf olmadıkça zābiṭān
Bişmez ol dükkān-ı ḥabbāz içre nān
- 7400- Şāh u mīre merḥamet vir yā Ḥudā
Toyla rahmet ḥānile bāy u gedā
- 7401- Her ne deñlü var diyār-ı Müslimīn
Cümleden ref' it ḡalāyı yā Mu'īn

- 7402- Maḥlūkāta virme ol cūc-ı ğadab
Oldı āteşden gürisnelik ta‘ab
- 7403- Bizlere gendimle cev erzānı kıl
Dü-cihān ni‘metlerin iḥsānı kıl
- 7404- Merḥamet vir muḥtekirler göñline
Parasıyla almağa nān bulına
- 7405- Kudretinden bilürüz ruḥş u ğalā
Eyleme қаһт u ğalāya mübtalā
- 7406- Ol Ḥabīb’üñ ḥürmetine yā Kerīm
‘Ālem içre kıl bizi şābir selīm¹
- 7407- Ol ḳanā‘at ile vir kenz-i ḥayāt
Diyelim sulṭān-ı dīne e’ş-şalāt

239a

Kaşide-i Muhtekir²*Vezin: Müfte‘ilün Müfte‘ilün Müfte‘ilün Müfte‘ilün*

- 7408- Ḥavf-ı Ḥudā düşüre Ḥaḳḳ sīnesine muḥtekirün
Kehle güve üşüre Ḥaḳḳ hüccresine muḥtekirün
- 7409- Darb-ı meşel bilür yaman şaḳla şaman gelür zamān
Ḳonmadı hem toyınca nān şofrasına muḥtekirün
- 7410- Bulmuş iken fānī si‘at dil ḳatı rû turş şıfat
Vire mi ya Ḥaḳḳ bereket kīsesine muḥtekirün
- 7411- Dünyā tar olur gözine қаһтı şalar yer yüzine
Merḥameti yok özine bendesine muḥtekirün
- 7412- Gökde bulut oynasa ger göñli olur³ ğuşşa ḥaṭar
İstemez ol yağa maṭar tarlasına muḥtekirün
- 7413- Hırş ile her ḥālī ḥarāb buḥl odıyla göñli kebāb
Geçme oğul görme ‘azāb gölgesine muḥtekirün
- 7414- Bunda olur ‘āleme ḥür tar olur ol yaṭduğı ğür
Şarılur hem⁴ mār ile mūr gevdesine muḥtekirün

¹ şābir selīm: ṭab‘-ı selīm M.² E. 239a G. 239a M. 261a³ göñli olur: pür ola dil M.⁴ hem: ol M.

7415- Yazdı Şerîf bunı varak pendüñe eyledi sebak
Tevbe hidāyet vire Hakk cümlesine muhtekirün

239b 7416- Müfte'ilün Müfte'ilün Müfte'ilün Müfte'ilün
Saht-ı dil inşafsız olan tab-ı hara yüz tükürün

Mebhas-i Şurb-i Hamr¹

Vezin: Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

7417- Ey Şerîfî menhiyâtdan eyle² pend
Nuş u pendünden olalar hişşe-mend

7418- Söyle ol zecr-i şarābı sen bize
Ol şeker güftār şal bezmimize

7419- Naşş-ı kaṭ ile harām iken şarāb
Nūş iden kimseyi kılmaz mı harāb

7420- “Fectenibū”³ dir kelāmında Hudā
Mübtelādur şimdi çok bāy u gedā

7421- Āb-ı şerr kılmış zamān halkı mübāh
Nūş iderler şu gibi ahşam şabāh

7422- Nehy idüp men' eylemez şimdi kibār
Ṭab'ına uygundur itmiş ihtiyār

7423- Söylemez müftî müderrisler kelām
Gūş idüp tā incinür andan 'avām

7424- Nehy idüben söylese ger bir fakīh
Tesmiye eyler 'avām aña seffih

7425- Zābiṭānuñ ekşeri hamr ile mest
Hem 'avāmuñ ekşeri gulām-perest

7426- Meclisinde olmamış bezm āleti
Fi'l-i şeyṭāndan bulamaz lezzeti

7427- Şüm-ı yārān⁴ oldı iblîsden eşed
Dāma şalur kim hālāşı yok ebed

7428- Munşıf ol incinme bu güftārıma
Kıl taḥammül vāqıf ol esrārıma

¹ E. 239b G. 239b M. 262a

² eyle: söyle M.

³ Kaçının. Mâ'ide 5/90. Ayetin meali: “Ey iman edenler! İçki, kumar, dikili taşlar (putlar) ve fal okları şeytan işi birer pisliktir. Bunlardan kaçının ki, kurtuluşa eresiniz.”

⁴ Şüm-ı yārān: Sū-i yārān G.

- 7429- Ol Resūlu'llāh bu ḥamruñ ḥaḳḳına
Didi çok söz āline aşḥābına
- 7430- Ol şarāb içen degildür ümmetim
Dü-cihānda yoḳdur aña himmetim
- 240a 7431- Gele maḥşer yerine rûz-ı cezā
Gözleri gök bed-şıfat yüzi kara
- 7432- Uzanup inmiş lisānı şadrına
Bed ḳoḳusu var ki 'ālem igrene
- 7433- Ehl-i maḥşer ol ḳoḳudan şavuşur
Sû-i yārān ile varur ḳavuşur
- 7434- Āb-ı şerr içen fenā içre tamām
Āb-ı cennetden bulamaz ol meşām
- 7435- Cem' olunmaz bir yere ḥamr u ĩmān
Āb-ı şerr içende nez' olur ĩmān
- 7436- Zīrā nûş iden piyāleyi hemān
Cārī olur aḡzına küfr-i 'ayān
- 7437- Sekr-i ḥamra cisini iden eşir
Ḥālet-i nez'i olur ḡāyet 'asīr¹
- 7438- Çün ĩmānsız gitmege bā'is şarāb
Cism ü cānı mey ile itme ḥarāb
- 7439- Virdiler ümmü'l-ḥabāis² aña ad
Toḡar andan her ḥabāset her fesād
- 7440- Ol emīrū'l-mü'minīn 'Osmān-rā
Çıkdı bir gün va'z içün ol minbere
- 7441- Didi ey nās eyleyün key ictināb
İçmeyün ümmü'l-ḥabāisdür şarāb
- 7442- Ümmet-i māzīyede sizden selef
Var idi bir şāliḥ er ḥayrū'l-ḥalef
- 7443- Bir münevver yüzlü mevzūn ḳāmeti
Bir civān yigit müzeyyen hey'eti
- 7444- Giderken mescide ol er hemān
Gördi bir fāḥiše 'avrat ol zamān³

¹ Beyitten sonra M. nüshasında bir beyit daha bulunmaktadır:

Şiḥhatinde söyleyen lafz-ı küfr / Ola mı mevt içre ol tevḥīd-i nūr

² “ümmü'l-ḥabāis” ibaresi “kötülüklerin anası” anlamına gelmektedir.

³ 'avrat ol zamān: zen anı 'ayān M.

- 7445- Dir aravaşlarına ol nāřīze
Siz idivirūn direm her ne size
- 7446- İsterem ben bu civāna vuşlatı
Yardım eyleñ kim ılalım alveti
- 240b 7447- Giderek ūn vardı ātūn yanına
Aldılar cebrī ierū yārına
- 7448- İzırārī dūřdi dāma ol kiři
Uğradı zen mekrine anuñ bařı¹
- 7449- Gördi bir olu adeh anda řarāb
Bir řabī oğlan görür uyuda āb
- 7450- Didi ātūn aña ol dem yā kiři
Diñle sözüm ne direm ıl ol işi
- 7451- Gel bu sā‘at bu řabī atı eyle uş
Yāhūd iřbu bādeyi ıl řimdi nūř
- 7452- Ya olalım gel senūñle sīne-řāf
Tut sözüm bu emrime ılma ilāf
- 7453- Tıtmaz isen sözimi sen bil ‘ayān
Eylerem şayha ile zār u fīgān
- 7454- Eylerem rüsvāy-ı alka ben seni
urtaramazsın dağı cān u teni
- 7455- Kim inanur mekre olmiş mübtelā
İrdirürem bařuña renc ü belā²
- 7456- Gördi ‘avrat mekri bir sū‘-i a‘ab
Dir nie bulam alāřı ben ‘aceb
- 7457- Ol yigit ıldı tefekkür bir zamān
Ne ‘aceb dūřdüm uzağa ben yaman
- 7458- atı-ı nefis itmek atı a‘zam günāh
Hem zinā eşed atilden dir ilāh
- 7459- Bu řarāb imek dağı a‘zam günāh
Liki var anda hemān a-ı ilāh

¹ Beyitten sonra M. nüshasında bir beyit daha bulunmaktadır:
Kitleyüp apuyı zen ol dem nihān / Dūřdi anuñ mekrine ide ziyān

² belā: ‘anā M.

- 7460- Belki tahfıfıdır kāmudan didi ol
Aluben ol kâseyi içdi fuzûl
- 7461- İtdi çün ümmü'l-ḥabâisden mirâr
Ḥamr içen kimsede olmaz ırz u ʿār
- 7462- Gitdi ʿaqlı ʿavrata kıldı zinā
Ol şabînüñ girdi ol dem kanına¹
- 7463- Eyleyüp rüsvây-ı ḥalkdan teşvîşi
Eyledi bir demde üç ʿişyân işi²
- 241a 7464- Hep şeyâtın cemʿ olunsa bir yere
Fitne al eylemek içün bir ere
- 7465- Bir zenüñ mekrine olmazlar qarîb
Göstürür mekri şeyâtından garîb
- 7466- Baḡ ziyân-ı ḥamra ol zen mekrine
Neyledi³ zâhid ʿibâdet ehline
- 7467- Azıdup mecsid yolından infişâl
Eyledi mekr ile aña fitne al
- 7468- Üç kebâʿir itdirüp aña şarâb
Cism ü cânı eyledi nâra kebâb
- 7469- Bir günâhı teklîf itdi zen ere
Şaldı mey üç dürlü zenb-i ekbere
- 7470- Niçe zâhidleri yoldan azdırır
Elli yıllık ʿâʿatini bozdurur
- 7471- Sâriyedür her günâh andan toḡar
Bir kadeḥden niçe ḥalka var zârâr
- Vezin: Mefʿûlün Mefʿûlün Feʿûlün*
- 7472- Rivāyet var münāsib diñle nâşih
Helâke n'oldı bāʿiş kavm-i Şâlih
- 7473- İder bir gün Nebî Şâlih bu eşnâ
Bir oḡlan toḡısar bed-aḡter efnâ
- 7474- Olur bu kavmüñ ehlâkine bāʿiş
Bu güftâr ile oldı anda bâhiş

¹ Beyit M. nüshasında iki beyit hâlinedir:

Eyledi aña çü sevʿetle yakın / Ol şabînin başını kesdi hemîn

Giderir başdan çü bâde ʿaql-ı ser / Mâʿil olup ʿavrata kıldı nazar

² Eyledi bir demde üç ʿişyân işi: Ḥâlikʿa ʿişyânı kıldı gör işi M.

³ Neyledi: N'itdi ol M.

- 7475- Kaçan gūş itdiler işbu kelāmı
Gelüp cem^c oldu cümle hāş u ‘āmī
- 7476- Bu re’yi anda gördiler şavābı
İdelim zevcelerden ictinābı
- 7477- Olan hamli toğarsa ger gulāmı
Anuñ katlile virdiler nizāmı
- 7478- Toğurdı haml olan ‘avratları çün
Toğuz kimse ider oğlunu pür-hün
- 7479- Toğar bir kişinüñ oğlu be-ğāyet
Olur hūb idemez katle¹ cesāret
- 241b 7480- Yoğ idi oğlu andan gayrı anuñ
Kodı adını Kazzār ol gulāmuñ
- 7481- Büyüyüp çün civān oldu ol oğlan
Toğuz kanlu kişiler oldu pişmān
- 7482- N’olaydı itmeyeydün katl-i evlād
Olaydık biz dağı evlād ile şād
- 7483- Olacak oldu dirler çāresi ne
Hemān Şālih’den oldu işbu fitne
- 7484- Toğuz kimse olup yek-dil ber-ā-ber
İderler Şālih’e mekri ser-ā-ser
- 7485- Olup Kazzār dağı anlara hem-rāh
Düşerler Şālih’ün kaşdına her-gāh
- 7486- Hacerden halk olan Nāka-i meşhūr
Bilür ehl-i tefāsīrlerde meştūr
- 7487- Çü zāhir oldu ol mu‘ciz belāgat
Bu resme olmuş idi aña ‘ādet
- 7488- Yazın fevka’l-cebel yavrusıla ol
Gider tağ başına çayır çimen bol
- 7489- Koyun kuzı o kavmün hep tavarı
Görüp Nāka’da eylerler firārı
- 7490- Kışın vādide otlar ol giyāhı
Koyun kuzı tutar tağlara rāhı
- 7491- Var idi içecek bir şu kuyusu
İçerler ol şudan kiçi ulusu

¹ Olur hūb idemez katle: İdemez katline anuñ M.

- 7492- İki günde bir olmuş idi ‘âdet
İçerdi Nāka ol şuyı tamāmet
- 7493- Görürler bunca ğadrı¹ ol cemelden
Dağı var şāhibine kīn ezelden
- 7494- İçüp bādeyi Kazzār oldu mestān
Ġilāfindan ider tığını perrān
- 7495- Gelürken Nāka ol gün tağ başından
Urur bir defada anı kıçından
- 7496- İder kūy ehline laħmini taķsīm
Kılur² ol yavrusına ħamle taķmīm
- 242a 7497- Anası çıķduğı tağa firārı
Yarılup tağ ider anda qarārı
- 7498- Çıkarup Nāka’yı ol ara yerden
Yürürler Şālih’e ķavm cümle birden
- 7499- Bu Şālih Nāka’dan oldu ħeber-dār
Bu resme kıldılar Nāka’ya ekdār
- 7500- Didi ey ķavm idüñ üç gün temettu‘
Görüñ Ĥakķ’uñ ‘azābın siz tenevve‘
- 7501- Evelki gün olup yüzleri aħmer
Nişān oldu ikinci günü aşfer
- 7502- Üçünci gün olup yüzleri kara
Ġazabdan şanki bunlar yandı nāra
- 7503- Didiler Şālih’i katl idelim tīz
Nitekim Nāka’yı ekl eyledik biz
- 7504- Çü dördünci günü aña varurlar
Bütün birden aña ħamle kılurlar
- 7505- Gelüp Cibrīl tutup şehrüñ kenārın
İder bir zelzele taşın ħişārın
- 7506- İder anlara bir şayħa ħaṭar-nāk
Olurlar ol şadādan cümle ehlāk
- 7507- Budur maķşad ħikāyetden bu sözden
Giderür bāde uşşı baş u gözden

¹ ğadrı: zarrı M.

² Kılur: İder M.

- 7508- Olundı katl-i Nāka bāde bā'is
İdüp Hārūt Mārūt fī'l-i nāhiş¹
- 7509- Sebeb bu şürb-i hamr ol katl-i Yahyā
Olup bā'is-i ma'būd icl-i Mūsā
- 7510- Īzā'-i Nūh'a bā'is kavm-i sekrān
Şehīd olmağa bā'is oldı 'Osmān
- 7511- Hüseyin şāh-zādenüñ katline bā'is
Dinildi hāşılı ümmü'l-habāis
- 7512- Didi 'Abdu'llāh ibn 'Abbās işit cān
Öle ger mübtelā-yı bāde insān
- 7513- İderse tevbesiz ol kul vefātı
Koyalar kabrine ol bed-şifātı
- 242b 7514- Beni habs eyleyüñ derün-ı zindān
Varuñ² açuñ görüñ kabrini andan
- 7515- Eger dönmiş degilse kıbleden ol
Kesüñ başımı eyleñ beni maqtül
- 7516- Dinildi zecr-i hamra bunca güftār
Simā' idenlere pendim ider kār
- 7517- Dilersen her dü-'ālemde devāyı
Giderme sekr ile yüzden hayāyı
- 7518- Niçe olsa gerek mey mü'mine hoş
Gidüp 'aqlı serinden ola sarhoş
- 7519- Dilersen āb-ı kevşer selsebilden
Elin çek ol piyāle pür-hacılden
- 7520- İlāhī kılma bizi mey ile mest
Bizi kıl bağ-ı hıfzuñ bend ile best
- 7521- Bize daddırma³ bāde lezzetinden
Naşīb it āb-ı kevşer şerbetinden
- 7522- İçür 'aşkuñla hoş āb-ı hayātı
Diyelim ol Hābīb'e e's-şalātı

Kaşide-i Zecr-i Bāde⁴

Vezin: Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

¹ fī'l-i nāhiş: fī'l-i nākış M.

² Varuñ: Varub M.

³ Bize daddırma: Bizi men'e eyle M.

⁴ E. 242b G. 242b M. 265b (Kasidenin başlığı M. nüshasında "Kaşide-i Zemm-i Bāde" biçimindedir.)

- 243a 7523- Eyā ihvān simā^c eyle ‘ināda bādīdür bāde
Eyā a’vān sözüm diñle¹ fesāda bādīdür bāde
- 7524- Anı şürb eylemez ahyār hemān nūş eyleyen eşrār
Dün ü gün iderem ikrār kesāda bādīdür bāde
- 7525- Ziyānı çok olur anuñ anuñçün ārzūlar cānuñ
Hemān çok eyler efsānuñ nizā’a bādīdür bāde
- 7526- Cihān gāyet² harāb oldu kadehlerde şarāb oldu
İçenler hep türāb oldu harāba bādīdür bāde³
- 7527- Zuhūra geldi şan‘atlar gūn-ā-gūn sū’-i bid‘atler
Olur encāmı zilletler ‘ikāba bādīdür bāde
- 7528- Düzenmiş bunca mey-ḥāne içüp olmağa⁴ mestāne
Ziyāndur ‘aql-ı insāna belāya bādīdür bāde
- 7529- Kōmazlar āb-ı engūrı iderler mey-i maḥmūrī
Ararlar sekr-i meşhūrı kıtāle bādīdür bāde
- 7530- Şerīfī gel sen ol epsem ki çokdur sekr ile sersem
Seni tekdīr idertürsem cevāba bādīdür bāde

Mebḥas-i Şürb-i Duḥān⁵

Vezin: Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 7531- Ey Şerīfī söyle ol baḥş-i duḥān
Nev-belā-yı bid‘at-i āḥir zamān
- 7532- Menhiyātdan söyledüñ zecr-i şarāb
Key münāsibdür aña bu faşl u bāb
- 7533- Yazmağa bu baḥşı çün aldım kalem
Ditredir engüştümi ḥavf-ı zalem
- 7534- Zīrā kim şürb itmemiş az kimse var
İcinür gūş eyleyen benden küser
- 7535- Cehl ile ‘illet bulur ol naḫmuña
Al müdārā eyle cümle hezmüñe

¹ sözüm diñle: simā^c eyle M.

² gāyet: cümle M.

³ Beyitten sonra M. nüshasında iki beyit daha bulunmaktadır:

Düzüp bir bir karavaşlar güzel ra’nā perī-veşler / Şalub meclīse āteşler ‘azāba bādīdür bāde

Niçe a’yan niçe eşrāf kurub bezm āletin şaf şaf / İder beyhūde māl itlāf ziyāna bādīdür bāde

⁴ içüp olmağa: içenler oldu M.

⁵ E. 243a G. 243a M. 266b

- 7536- Eyleme ol ta'ḥn-ı nā-dānı simāḥ
Kāmil olan eylemez aña nizāḥ
- 7537- Söyleyelim ḥasbeten li'llāh için
Ol mażarrat nekbeti ikrāḥ için
- 243b 7538- Ne belādur mü'mine şürb-i duḥān
Bā-ḥuşūşa mübtelāsı her zamān
- 7539- Niçe bir ol iblīsüñ iğvāsına
Tābiḥ olduñ sözünüñ icrāsına
- 7540- Hōd bilürsin ol la'ḥn itdi ĩcād
Kim düşürdi 'āleme zarr-ı fesād
- 7541- Kāfiristāndan getürdi ol la'ḥn
Yol bulup mü'minlere oldı qarḥn
- 7542- Kim duḥān olduğı cün būy-ı fenā
Ol meleklerle ola cevır ü 'anā
- 7543- Tağıdup anları yol bula o dem
Cinnīler etbāḥ ola saña ḥadem
- 7544- Mü'minüñ yarı olinca ol la'ḥn
Ol niçe olsa gerek Hakk'a yakın
- 7545- Key ḥazer kıl olmadan Hakk'a ırak
Nef'i var mı ol tütünden saña bak
- 7546- Zikr-i Hakk'ı saña nisyān itdirür
Gice gündüz ḡaybet efsān itdirür
- 7547- Hem zikirden göstürür sende nişān
Güft ü gū çok itdirür suç-ı lisān¹
- 7548- Hālī eyler tātinden vaqtüñi
Dīk-ı nefis eyler keser ḥüb şavtuñı
- 7549- Ağzuña ol zehr-i mārından kuşar
Yigrenür ol kōkudan yāruñ küser
- 7550- İki kez tū diyüben adına boş²
Girü eylersin tükürdüğüñi nūş³

¹ Beyit M. nüshasında iki beyit hâlinedir:

Bir daḡı çok itdirür ol güft ü gū / Bā'is-i ifşā-i esrār oldı bu

Hem kibirden göstürür saña nişān / Bā'is-i küfr ü ḥatādur her zamān

² boş: ḥoş M. (“boş” kelimesi, “kızmak, öfkelenmek” anlamına gelen “buş” biçiminde de okunabilir.)

³ nūş: ḥoş G.

- 7551- Eylemişsin kendüñe yār-ı güzīn
İçmesen bir dem olur gönľüñ ħazīn
- 7552- Şīr-i māderden şīrīn olmuş saña
‘Ūd-ı ‘anber gibī alduñ kīseñe
- 7553- Def‘-i ğam dirsən ‘abes sözdür yine
Yok devāsı derdi var cism ü tene
- 7554- Söylemez mi kizb aña diyen ‘ilāc
Niçe tok olur tütünden ħarnı aç
- 244a 7555- Toĝrı didim saña bu güftarı hep
Gel ħabŭl it ħaĝ sözüm görme ta‘ab
- 7556- Ĥöd bilürsin zarrı nefinden füzŭn
Māliki odlara yaĝduñ gün-be-gün
- 7557- Var mı dirsən nehyine āyet eger
Āyet-i isrāfı bol ider eşer
- 7558- Hem ħarām itdi ħabāsetleri Ĥaĝĝ
Oldı bu ħoş mebdē‘-i ehl-i fesāĝ
- 7559- Diyemezsin ĥöd aña bir dem ħelāl
Ĥorĝulur kim küfr olur yāĥŭd vebāl
- 7560- Dir isen ger aña bir kār-ı mübāh
Şŭrb ider mi anı bir kār-ı şalāĥ¹
- 7561- Geldi bunca evliyā yer yüzine
Aldı mı ‘ārif olanlar aĝzına
- 7562- Dir isen ger oldı bir kār-ı fużŭl
Pes ħarām oldı ‘abeş olinca ol
- 7563- Mü‘mine lehv ile lu‘b oldı ħarām
Sen muşır olduñ bu lu‘be² şubĥ şām
- 7564- Dime bu tütün içün ehven günāh
Belki ‘inde‘llāh olur a‘zām günāh³
- 7565- Bid‘at-i sŭ‘ olduĝı zāhir ‘ayān
‘Āleme var bid‘at ehlinden ziyān
- 7566- İtme mü‘minlere zaĥmet rŭ-be-rŭ
Saña da‘vācı olur anlar ħamu

¹ kār-ı şalāĥ: ehl-i şalāĥ M.

² bu lu‘be: aña her M.

³ ‘inde‘llāh: Ĥaĝĝ ‘indinde M.; olur: ol M.

- 7567- Bunda hātūn kul hadem zahmet çeker
Toldurur hem lüleye köz kor yaçar
- 7568- Yevm-i mahşer geleler mağdūr olan
Böylece da'vā ider anlar hemān
- 7569- İdeler kim yā ilāhī bu kişi
Zulm ü cevr idi bize her-dem işi
- 7570- Hātūnı da'vā ider viridi elem
Bed қоқудan döşege girdügi dem
- 7571- Kul қараваş ideler yā Rabb bize
Ol 'abeş hizmetle viridi çok ezā
- 244b 7572- Şimdi da'vā ide sā'ir Müslimān
Zulmi çokdur bu sitemkārūñ yaman
- 7573- Varıcak fānīde biz bir meclise¹
İsti'āb eylerdi dūd-ı bed-hīse
- 7574- Mescide varup kılurduk² ictināb
Būy-ı feminden görürdük iztırāb
- 7575- Ğayrı zālīm hāba varduğında nās
Қurtulurdı bundan olmazdıқ ҳалāş
- 7576- Zulm idi uykusı uyanuğı³ hep
Alıvir haqqımız Kādir Çalab⁴
- 7577- Cümlesi haqqını zālīmden diler
Ol tütün içene hep da'vācılar
- 7578- Müdde'īye virmeli anda sevāb
Yoğ ise olmaқ gerek nāra kebāb
- 7579- Hem çıқа gelür⁵ Kirāmen Kātībīn
Pes kılur anlar şikāyet bu demīn
- 7580- Dirler itmezdi bu zālīm bizden 'ār
Bizi bed қоқу ile iderdi zār
- 7581- Eyler idi meclis-i fısқа hırām
Bī-һużūr eylerdi dā'im şubḥ u şām

¹ Varıcak: Varsavuz ger M.; bir: M.-

² kılurduk: iderdik M.

³ uykusı uyanuğı: bu zālīmūñ uykusı M.

⁴ haqqımız Kādir Çalab: haqqımız ey Hallāķ-ı Rab M.

⁵ gelür: gele G.

- 7582- Kıl tefekkür n'olırsar ol günde hāl
Hakḳ-ı ʿabde çāre yok illā helāl
- 7583- Her kişi fiʿlile varur maḥşere
Çubuk ile varılır mı ol yere
- 7584- Pür-nedāmetle olursın şerm-sār
Pes suʿāl eyler o demde Kird-gār
- 7585- Ey kulum dünyāda halk itdim seni
Besledim envā-i niʿmetle teni
- 7586- Hem mükellef kıldım emr ü nehy ile
ʿAkl ile kıldım müzeyyen fehm ile
- 7587- Ol Resūl'üm Aḥmed'e virdim kitāb
Tebliğ itdi sizlere rāh-ı şavāb
- 7588- Ey feriştehler bu kuli götürüñ
Ol Muḥammed Ḥazreti'ne yetürüñ
- 245a 7589- Sünnetinde şerʿ-i metninde anı
Gördi mi cāʿiz bunuñ efʿālını
- 7590- Çün olupdur sūʿ-i bidʿat āşikār
Zāhirā anda olupdur şerm-sār
- 7591- Az u çok kul ne ider rüy-ı zemīn
Yazmalı elbet Kirāmen Kātibīn
- 7592- Defter-i ḥayra degildür ol sezā
Defter-i şerde bulur yevmü'l-cezā
- 7593- Bir mişālīm var daḥı idem saña
Var ise bir şübheñiz idüñ baña
- 7594- Var mı cennet içre āteşle duḥān
Mişlini bulduñ cehennemde hemān
- 7595- Virdi Hakḳ kullara şay ile nefes
Her nefesde kul ʿibādet kıla pes
- 7596- Zāyiʿ itdüñ bu ḥisāb olmış demi
Ḥayrı şerre tebdīl itdüñ her-demi
- 7597- Terbiye-i bevl-i iblīsle ḥuşul
Fem ü şadr içre komak lāyık mı ol
- 7598- Maʿlūmuñdur bu duḥān ümmü'l-fesād
Şāribinüñ daʿimā zühdi kesād

- 7599- Bâ-ḥuşûşâ şâ'im olan kimsenüñ
Cümleñüñ ma'lûmıdur ḥālî anuñ
- 7600- Ba'zı şârib nef'ini inkâr ider
Bir belâ-yı ser durur ikrâr ider
- 7601- Nef'ine zâhib olan 'işyân ider
'İlm ü şer'üñ râhını nısyân ider
- 7602- Var iken ol kâhvenüñ nef'i dırâz
Bu tütünden bil ki anuñ cürmi az
- 7603- Bed kokuşu bir ziyânı ğayra yok
Belki var dermânı anuñ cisme çok
- 7604- Câ'iz olmaduğı çün ol yakması
Fıska bâdî çün¹ o kâhve-ḥânesi
- 7605- Hürmetine müftî-i evvel zamân
Yazdılar fetvâsını anuñ hemân²
- 245b 7606- Ya degilken müntefi' nesne tütün
Cism ü câna var ziyânı büsbütün
- 7607- Yok vebâli diyüp aña niçe sen
Fem-i pâke alup anı içeseñ³
- 7608- Hem etıbbâ dimiş âdem biñ yaşar
Fânî içre olmasa dūd-ı ğubâr
- 7609- Pes dimişler ol 'azîzlerden biri
Düşde gördi Ḥazret-i Peyğamber'i
- 7610- Ayağına şarılup dir yâ Resûl
Bir su'âlîm var cevâbı vir uşûl
- 7611- Bu duḥân ḥaqqında var çok güft ü gū
Di ḥelâl mi ya ḥarâm mı oldu bu
- 7612- Dest-i pâkin kaldırup ol dem Resûl
Cehr ile üç kez ḥarâmdur didi ol
- 7613- İşbu rü'yâyâ idenler i'tibâr
Oldılar⁴ şûrb-i duḥâna tevbe-kâr

¹ çün: oldu M.

² hemân: 'ayân M.

³ Beyitten sonra M. nüshasında bir beyit daha bulunmaktadır:

Var iken nef'i şur'ud ile meşâm / Keşretine virülür fetvâ ḥarâm

⁴ Oldılar : Oldı M.

- 7614- Kılmayanlar ol Resûl'e izzeti
İtmediler sözlerine rağbeti
- 7615- Ümmet-i hâliş olanlar Aḥmed'e
Her söze biñ cānını eyler fidā
Vezin: Mefā'ılün Mefā'ılün Fe'ülün
- 7616- Hikāyet olunur Rûm ıklîminde
Bir âdem var idi yetmiş yaşında
- 7617- Şalāḥ-kār idi ḥacc itmiş idi
İbādet ile ʿömri geçmiş idi
- 7618- Olur me'mûl o zāhiden kerāmet
Elin öpüp ider ḥalḳ aña ʿizzet
- 7619- İrüp mevt-i maraḫ bozdı mizācı
Vaşıyyet eyledi bir kaç kileci
- 7620- Fülān yerde mezārcı şeyḫi nāmı
Bir âdem var idüñ benden selāmı
- 7621- Beni kendi el ile ol mezāra
Koya budur niyāzım ḥoş o yāra
- 246a 7622- İrüp vaʿde fenādan göçdi ʿābid
Hemān geldi mezārcı şeyḫi zāhid
- 7623- Görüp techīz ü tekfīnin tamāmet
Götürüp laḥde qodı çün selāmet
- 7624- Örerken laḥdini ol taḥtasıyla
Baḳar mevtāya bir kez dīdesiyle
- 7625- Tütün şeklinde gördi bir ilanı
Tolaşup gövdesine şıkmış anı
- 7626- Gidüp ʿaḳlı o şeyḫüñ düşdi ol ān
Hemān az qaldı kim vire idi cān
- 7627- Girü ʿaḳlı gelince başa zinhār
Görür ol ejdehā olmuş aña nār
- 7628- Alup gitdi caḥīme anı ol ān
Bu sırrı itmedi kimseye iʿlān
- 7629- Gelür ḥüzn ile şeyḫüñ tāḳati taḳ
Şabāḥdan ḥātūnuñ bābın kıılır daḳ

- 7630- Gelür kapuya hātūn şordı aña
O zevcin fî'lini dir söyle baña
- 7631- Bilürüz halk içinde 'ābid idi
Velī tenhāda ol niçe idi di¹
- 7632- Didi şeyhim eyā hātūn² işit sen
Ne kim vaşf eylerem taşdīk it sen
- 7633- Kılurdu ol şalātını müdāmī
Tutardı hem taṭavvu' çok şıyāmı
- 7634- Zekāt-ı māl virür ḥabbe komazdı
Taşadduk çok virür esirgemezdi
- 7635- Kebâyirden şağâyirden günāhın³
Degil görmiş kimse anuñ ziyānuñ
- 7636- Cihānda fî'li kavli idi aḥsen
Velīkin var idi bir ḥūy işit sen
- 7637- Kaçan gidüp yābāna geldügi gün
Duḥān içerdi bir kaç dem o yorgun
- 7638- İderdi⁴ def' ider yorgunluğum bu
Ki dā'im bu olurdu aña bed-ḥū
- 246b 7639- İşidüp şeyhim ol hātūn sözini
Hem-ān-dem girü döndürdi yüzini
- 7640- 'Aceb kılduñ duḥānuñ şumını gūş
İdersin niçe anı bir daḥı nūş
- 7641- İçen āheste anı günde bir kez
Nite gūr oldı siccīn aña merkez
- 7642- Anı yār eyleyüp kendüñe şeb rüz
Koyarsın günde biñ kez lūleye köz
- 7643- Geçürdüñ 'ömri kahve-ḥānelerde
Müdāmī ḡaybet ü efsānelerde
- 7644- Mücerred tecrübem var bu zamāna
Budur eṣrāṭ-ı sâ'atden nişāne
- 7645- Ne deñlü vām ile ḡark ola medyūn
Tıramaz içmeyince anı bir gün

¹ tenhāda ol niçe idi di: tenhā mekānda niçe idi M.

² şeyhim eyā hātūn: hātūn eyā şeyhim M.

³ günāhın: günāhı M.

⁴ İderdi: Dir idi M.

- 7646- Niçe gün para girmez kīsesine
Aşar tütün kīsesin eñsesine
- 7647- ‘İyāl ehli bulamaz evde nānı
Duḥān kaydına düşmiş her zamānı
- 7648- Kōnuḡ olmaz iki er gölgesinde
Şıgar bir kile cev anuñ fesinde
- 7649- ‘İyāli hırkadan bulmaz libāsı
İpek kaytanlıdur çuḡa ‘abāsı
- 7650- Velī ḡaybet olupdur eylerem zem
Degil mi zemme lāyık böyle ādem
- 7651- Degildür nazma lāyık bu edālar
Ne lāzım göstüre ‘unvān gedālar
- 7652- ‘Avām eylerse bu ‘unvānı iḡrāc
Ḥudāsı kılmamışdur nāna muḡtāc
- 7653- Fenā kārında itmem anları zem
Çekerem āḡiret aḡvālī çün ḡam
- 7654- Zevāyid eyler anlar böyle isrāf
Kifāyetden ziyāde oldı maşraf
- 7655- Müdārā eylemiş müftī müderris
Olur müsrifler ile yār-ı te’nis
- 247a 7656- Çubuk gül-nār zübānı kehribārī
Ḥademler silmeden olmuş bīzārī
- 7657- Degil mi kār-ı iblīs sū-i bid‘at
Ne lāzım bu mekir çün bunca zaḡmet
- 7658- Ḥisāb itmişler otuz iki şan‘at
Türenmiş bu ḡuşūşā bār-ı miḡnet
- 7659- Buña kılduḡı çün efsūn şeytān
Tütün kārına düşmiş çok bāzar-gān¹
- 7660- Çubukçınuñ daḡı çok kārı andan
Tolu bāḡçe dıraḡt-ı yāsemenden
- 7661- Nedür bu cāna sultānım eziyyet
Niçe bir itmeli bu kāra raḡbet
- 7662- Dise bu baḡs¹ ‘ālīm lā‘ubālī
‘Avām dilden atar şekk kıl ü kālī

¹ bāzar-gān: bezirgān M.

- 7663- Velīkin mübtelādur buña ‘ālim
Ṭabī‘atça gider² söyler ne lāzım
- 7664- Bilür kār-ı ‘umūmdur başa çıkmaz
Sözüm geçmez bilür³ hatırını yıkmaz
- 7665- Velī dirsen “umirtu bi’l-müdārā”⁴
Müdārā itmek olur mı sū-i kāra
- 7666- Atanuñ izni olmadıçça oğlu
İdemez lā-cerem bu kāra şuglı
- 7667- Bulunsa çok kişi halkı ögütler
İdüp ikrāh icād itmez yigitler
- 7668- Civānda yok kabāhat kocanuñdur
Telāmīz nūş ider suç hocanuñdur
- 7669- Bunamış sāl-i heftād ü tüvānā
Katar ağzı tumanın ol tūmana
- 7670- Eli ditrer koyamaz lūleye od
Boyamış saçını şakalını dūd
- 7671- Gerek ol tesbīhin destine taşmak
Çubuk kīse ne lāzım kav u çaçmak
- 7672- Yaraşur aña şimdi kurb-ı mihrāb
Ne lāzım kahve yeg filcan siyāh āb
- 247b 7673- Konulmuşdur ezelden adı tiryāk
Utanmaz Tengri’den yok kimseden pāk
- 7674- Türedi sū-i bid‘at kocalardan
Yigitlere ögüt yok hocalardan
- 7675- Bunamışlar ferāgat eylese hep
Yigitler şübhesiz olur mü‘eddeb
- 7676- Yaşı yetmişdedür her-dem kabāhat
Peder tütün içen oğlına hācet
- 7677- Degildür hoş murādım zemm ü gaybet
Rızā-yı Hakk içündür belki gayret
- 7678- Dilerem dā‘imā Bār-ı Hudā’dan
İçenleri halāş itsün belādan

¹ baḥs: baḥsi M.

² gider: gidüp M.

³ bilür: deyü M.

⁴ “umirtu bi’l-müdārā” ibaresi “müdara (yüze gülmek) ile emredildim.” anlamındadır.

- 7679- Duḥān ile bize kim kıldı miḥnet
Mecālislerde kim virmiş eziyyet
- 7680- Olanlara bizim çün lā'ubālī
Kamuya şıdk ile kıldım ḥelālī
- 7681- Bu nazm-ı yād-gārım diñledikçe
O tevbīḥ sözlerim gūş eyledikçe
- 7682- Gerek kim düşmeyeler ıztırāba
Kulaḫ urmaḫ gerek ḫavl-i şavāba
- 7683- Taḥammül itmeyüben incinenler
Ḥelāl itsün bize Ḥaḫḫ'ı sevenler
- 7684- Naşīb itsün Ḥudā tevbe duḥāna
Hidāyetler vire Ḥaḫḫ Müslimān'a
- 7685- Berī itsün Ḥudā her bed-ḫūlardan
Emīn itsün dü-ālem ḫorḫulardan
- 7686- İde faẓl ile cümleye aṭāyı
Sile luṭf ile defterden ḫaṭāyı
- 7687- İşümüz şer'a taṭbīḫ ide her-ān
Nihāyet ḫüsn-i ḫātem ide iḥsān
- 7688- Rızāsile bulalım her merāmı
İdelim ol Ḥabīb'e e's-selāmı

248a

Ḳaşıde-i Zemm-i Duḥān¹*Vezin: Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün*

- 7689- Ey birāder didiler Fursice ol külhāna tün
Pür-duḥān olduḡı çün ol cāy-ı külhān büsbütün
Özüñe yār eyledüñ bu kār-ı külhānı niçün
Sīne-i ḥammāmda gönlüñ derledüp itdüñ zebün
Yaḫma germ-āb ile kes bu cāy-ı İmāndan tütün
- 7690- Raṭb yābisden hezārān var giyāh-ı bī-mişāl
Cins-i ḫayvān yer ḫamudan çün devā oldu ḫelāl
Ol giyāh-ı tu'm-ı mūrı ṭaduben görmez vebāl
Ol duḥān-ı mekr-i nekbet nūş iden ehl-i żalāl
Rūz-ı maḫşer çıkarur gūş enf ü aynāndan tütün

¹ E. 248a G. 248a M. 271b

- 7691- Her üfürdükçe olur ol dīdesinüñ ağı dem
Tenbeki tiryākine söz dime köz vir dem-be-dem
Bu belā-yı nārgile hoş ol çubukdan dahı kem
Bī-ḥuzūram gırğırından guş-ger oldum n'idem
Şanki toğmış rahm-ı māderden içerekden tütün
- 7692- Olamam ʿālemde hem-dem āfiyon gam-nāk ile
İmtizāc itmek muḥāldür tenbeki tiryāk ile
Kāhve yek filcan ber-ā-ber māl ile emlāk ile
Mescide varmaz seḥerden gūş-i şavt-ı bāk ile
Dir baķuñ çıkar mı ol kāhve ocağından tütün
- 7693- Bu mekirden istiʿāz it mağfireden bul ḥişār
Top-ı tevbe ile kıl bu burc-ı zenbi tār u mār
Kūta-i ʿaşka girüp kall olmayan ḥelvā şanar
ʿÜd-ı micmer şemʿine pervāne tek düşmiş yanar
Bu Şerif-āsā çıkar āh ile başından tütün

Mebḥaş-i Mekk-i Sū-i Yārān¹

Vezin: Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

- 248b 7694- Diñle oğlum şimdi bed-yārānı sen
Farķ it ağıyār ile yārı² tanı sen
- 7695- Yār-ı şādık bulayım dirsens oğul
Bulamazsın gel bu sevdāyı koğul
- 7696- Yār olup nā-dān ile keşf itme rāz
Ol hümā-yı sırrı şayd itmeye bāz
- 7697- Bulmak istersen maʿārif kenzini
Açma nā-dāna bu sirruñ remzini
- 7698- Olmaya dirsens gönülde kīn keder
Her ʿabeş sözden ḥazer it ey püser
- 7699- Süreyim dirsens şafā devrān ile
ʿİş u ʿişret itme bed-yārān ile
- 7700- Bozmaya dirsens ğaḥab tīr-i mizāc
İtme yār-ı bī-vefāya imtizāc
- 7701- Şimdi yārān oldu mārāndan eşed
Sevķ ider³ şerre olur ḥayrāta sed
- 7702- Cins-i yārān oldu üç fırķa bu dem
Yār-ı şādıkdur biri yok aña zem

¹ E. 248a G. 248a M. 272a

² it ağıyār ile yārı: idüp yār ile ağıyār M.

³ ider: idüp M.

- 7703- İşbu zümre meclisi pür ma'rifet
Nuş u pend ile müzeyyen her cihet
- 7704- Şāhib-i meclis ider hayrāta sevķ
Sāmi'īnūñ düşürür gönline şevķ
- 7705- Hüb mü'essir şemm-i bū 'aṭṭār-var
Yār-ı şādık andadur eyle güzār
- 7706- Var muşāhib hulk-ı hüb anda hoş
Sākī ol bu bezme kıl 'aşķını nüş
- 7707- Gel bu bezmün 'āşık-ı devrānı ol
Ol kemālāt ehlinün yārānı ol
- 7708- Gerçi her meclisde var telh ü kelām
Yok bu meclis lağvı hep hayrū'l-kelām
- 7709- Böyle meclisde olan yārānı bul
Yār-ı şādık ol gerek ol aña kul
- 7710- Ol ikinci meclisün yārenleri
Gerçi 'işretde bulursın anları
- 249a 7711- Ekserī nefsi-i hevāsında gezer
Görse a'vām eyler andan itizār
- 7712- Sāz u santur nāy nevā¹ ister özi
Dil-hevā olmuş güzel gözler gözi
- 7713- Lā'ubālī mescid ü mey-ḥāneye
Varmak ister gözi² kahve-ḥāneye
- 7714- Olduğı çün lehv ü lağv anda keşir
Ol hevā-yı nefsi ile olmuş esir
- 7715- Zikr ider Mevlā'yı gāh nisyān ider
Ba'zı ṭā'at ba'zı dem 'işyān ider
- 7716- Meclis-i ḥāşa varup³ urşa kadem
Güş ider pend eyler ol nefsi levme⁴
- 7717- Olıcak bu meclis-i ḥāşdan irak
Bend ider bed-yār aña kurmuş tuzak
- 7718- Varma oğlum meclis-i bed-yāra sen
Düşmeysin zār ile idbāra sen

¹ santur nāy nevā: şanturla kemān M.

² gözi: gönli M.

³ varup: irüp M.

⁴ ider: idüp M.; eyler: ile G.

- 7719- Kim kılar bu meclis-i fışka güzār
Hakḳ Resūl'i daḥı Hakḳ andan bīzār
- 7720- Olıcaḳ bu meclisūñ erbābı sen
Fışḳ u 'iṣyān olısar saña āsān
- 7721- Bu tütün içmek daḥı ol bāde nūş
Cümle fışḳuñ aşlı bed-yār ile hoş
- 7722- Hem kebā'ir aşlı ol ḳatl ü ḳıtāl
Mücib-i bed-yār olur fitne vü al¹
- 7723- Sū-i yārān daḳdırır ol aduña
Yaramaz buñ demde imdāduña
- 7724- Bir ḥikāyet söyleyim hoş diñle sen
Niçedür bu mekr-i yārān bileseñ
- 7725- Şehr-i Mısr içre var idi bir ḥoca
Devleti çok eksigi yok zerrece
- 7726- Sīm ü zer çok anda kim ḥadden ziyād
Yok anuñ ferzendi tā kim ola şād
- 249b 7727- Ḥasret-i evlād ile ol ḳaddi ḥam
Dīdelerden aḳıdırdı eşḳ ü nem
- 7728- Gerçi devlet ile ber-ḥürdār idi
Naḥl-ı ümmīdi anuñ bī-ber idi
- 7729- Bir şādef idi velī cevfi² tehī
Meyvesi yok mişli ol serv-i sehī
- 7730- Ḳıldı ādet bir zamān şeb tā seḥer
Ḥālīḳ' a kılar niyāz eyler püser³
- 7731- Eyledi maḳbūl Cenāb-ı Kibriyā
Virdi bir ferzend aña vech-i zīyā
- 7732- Ḥüsni içre Yūsuf-ı şānī idi
Ol peder māderleruñ cānı idi
- 7733- Tāze-perver bir nihāl idi teni
Kim esirgerler eser yelden anı

¹ fitne vü al: cürm-i vebāl M.

² cevfi: cevfi M.

³ Beyit M. nüshasında iki beyit hâlinedir:

Bir oḡul eylerdi Hakḳ'dan ilticā / 'Ādet idüp dā'imā eyler ricā
Ḳıldı 'ādet bir zamān şeb tā seḥer / Ḥālīḳ'a ol dest-i rāzını açar

- 7734- Oldı çün serv-i hırāmān ol civān
Ülfet-i yārān idermiş ol nihān
- 7735- Göstürür erbāb-ı mey-hūrān aña
‘Ālem-i āb şoḥbetin yandan yaña¹
- 7736- Murğ-ı şeh-bāzī² olup evc nevā
Ol civānuñ meşrebi oldı hevā
- 7737- Bildi bu aḥvālī ol pīr-i sa‘īd
Dest-i te’dībī olur aña ba‘īd
- 7738- Nirde idūñ ol peder itse ḥiṭāb
Varmış idim da‘vete eyler cevāb
- 7739- Gördi olmış meşreb-i ferzend hevā
Dir naşīḥat dīnlemek oğlum revā
- 7740- Didi oğlum pend ü nuşım eyle gūş
Bu hüveydānuñ şoñı olmaya ḥoş
- 7741- Tecrübe itdūñ mi ol yārenleri
‘Ālem-i āb şoḥbetin kılanları
- 7742- İşbu sinn ü sāle geldi ‘ömrimiz
Bulmadım³ bir şādık-ı ehl-i rumūz
- 250a** 7743- Līki var bir dostumuz ‘Abdü’ş-şamed
Dirler aña ğayrı yokdur bir eḥād
- 7744- Tecrübe kıldım⁴ anı buldum temīz
Sen daḥı tecrübe eyle ey ‘azīz
- 7745- Tecrübe kıl⁵ daḥı ol yārenleri
Dost mı düşmān mı bilesin anları
- 7746- Gūş ider⁶ nuşı peder sözlerini
Ḥāb-ı ğafletden açar gözlerini
- 7747- Didi ey baba güzel bu pendūñiz
Nic’ olur tecrübe ta‘līm idūñiz
- 7748- Atası dir yatsuya dek şabr kıl
Ol vakīt bir gūsfendi zebḥ kıl

¹ Beyitten sonra M. nüshasında bir beyit daha bulunmaktadır:
Hulḳ-ı bedler oldılar aña enīs / Ol miyān-ı bezm-gāhīde celīs

² şeh-bāzī: šāh-bāzī M.

³ Bulmadım: Bulamadım G.

⁴ kıldım: ile M.

⁵ kıl: G.-

⁶ ider: idüp M.

- 7749- Çār-şebe şar koy ğarār içre teni
Yüklenüp bir kuluña al ğit anı
- 7750- Var niçe ‘özt ile ol yārenlere
Kıl niyāz-ı ‘özt tekml̄ anlara
- 7751- Di elimden çıkdı bir iş nāgehān
Luṭf idüp aluñ bunı eyleñ nihān
- 7752- Var ise ger dost-ı şādık ḥūb yārān
‘Aybuñı setr eyler anda ol zamān
- 7753- Yoğ ise anlarda ger şıdk u vefā
Kıl bu kez ol bī-vefālardan ibā
- 7754- Var bu kez ‘Abdü’ş-şamed yārānıma
Gör niçe olur size ol reh-nümā
- 7755- Atasınuñ sözini tutdı civān
Didügi gibi ider pes ol zamān
- 7756- Yükleyüp bir kuluña anda ğarār
Āşinālar yanına kıldı güzār
- 7757- Kankı yārān kapusın dağ itdi ol
İçerü girmege virmez aña yol
- 7758- Gezdürür ol bāb-ı yārānı kamu
Döndürür kim görse andan vech-i rü
- 7759- Her tekālifden idüp anlar ‘udül
İtmezüz dirler bu işi biz kabül
- 250b 7760- Gördi kim yok āşinālardan meded
Ḥātırına geldi ol ‘Abdü’ş-şamed
- 7761- Kapusına varuben dağ itdi bāb
Virdi ol ‘Abdü’ş-şamed aña cevāb
- 7762- Gördi oğlan ḥālin ol pīr ihtiyār
Der-‘aḳab bāğçede bir kuyu kazar
- 7763- Ol ğarārı defn idüben anda ol
Böyle kāra tevbe kıl didi oğul
- 7764- Eylemişsin çün ḥaṭā ile bir iş
Bilmesün bu sırrı¹ yad u ne biliş
- 7765- Gördi anda bu işi ol dem civān
Atasınuñ yanına geldi hemān

¹ sırrı: işi G.

- 7766- Derc olup yārān-ı kezzāb ol seher
Virdiler birbirine anlar haber
- 7767- Ğaybet idüp dirler ol kâtil civān
Eylemiş geldi bize fī'l-i yaman
- 7768- Öyle zālim zānī kâtil ile yār
Olmağ olur bizler için katı 'ār
- 7769- Şoĥbetinden olalım anuñ ırak
Yok vefā ol aşlı bed erden mezāk
- 7770- Şehr-i Mısr içre idüp şāyi^c eser
İrdi ol sulţān-ı Mısr'a bu haber
- 7771- Ol civānuñ atası dir yā oğul
Dök ġarārı götüren kuli koğul
- 7772- Atası sözün tutup dökdi kulin
Döndürür kul bāb-ı sulţāna yolın
- 7773- Olmış iken sulţān aĥvāle semī^c
Kul bu kez virdi haber andan şahīḥ
- 7774- Didi şāhım katl idüp aġam birin
Gezdürüp yer yer¹ kamu yārenlerin
- 7775- Āşinālar oldılar andan cidā
Vardı andan ḥācī 'Abdü's-şamedā
- 7776- Hānesinde defn idüp anı nihān
Ben ḳabūl itmem anı kıldım 'ayān
- 251a 7777- Göndürür sulţān o dem kullarını
Getürüler anda yārenlerini
- 7778- Ol ġarārı ol peder pīr-i civān
Eylediler cümleyi ḥāzır dīvān
- 7779- Açdılar çünkim ġarārı ol zamān
Gūsfendi gördiler mezbūḥ nihān
- 7780- Gördiler bu ḥālī anda key ġarīb
Oldılar bu ḥāl ile anlar 'acīb
- 7781- Ol civāna kıldılar anı su'āl
Dir pederden eyleyūñ teftīş maḳāl
- 7782- Şordılar ol pīre söyle ne bu ḥāl
Ara yerde oldu bunca iḥtilāl

¹ yer yer: bir bir M.

- 7783- Söyledi pîr diñle ey şāh-ı cihān
Uşda oğlumdur benim işbu civān
- 7784- Olmış idi ol hevāya mübtelā
Havf iderdim irdirür başa belā
- 7785- Germ-ülfet eylemiş bed-yār ile
Kıldım aña nuşh u pendî zār ile
- 7786- Didim oğlum açma hîç kimseye rāz
Āşinā-yı bî-vefāya kılma nāz
- 7787- Kizb ü mekr ehli durur şimdi yārān
Key şaķın ırmeye anlardan ziyān
- 7788- Dost u düşmān eylemek çün farkı ol
Eyledim bu hîle kārı aña yol
- 7789- İşbu sinne bālig olduğumca ben
Bulmadım bir yār-ı şādık merd-men¹
- 7790- Liki bu ‘Abdü’ş-şamed yār-ı refik
Tecrübe kıldım bize buldum şefik
- 7791- Setr idüp uşda bu oğlum kārını
Uşda ma‘lûm didim hep esrārını
- 7792- Döndi sultān eyledi pîre cevāb
Ne ‘aceb devletlü ersin müste‘āb
- 7793- Uşda ben sultān-ı Mısr iken hemîn
Bulmadım şādık kişi rûy-ı zemîn
- 251b 7794- Bulmadım gönölümce yār-ı āşinā
Tā bu gönölüm çeşmi ola rû-şinā
- 7795- Key ‘aceb devletlü ersin ey kişi
Bulmısın bir yār-ı muvāfık bir kişi
- 7796- Giydürüp şāh anlara hil‘at o dem
Kıldı iczāz ile çok lutf u kerem
- 7797- Kışşadan ger hisşe alduñ ey ‘azîz
Terk idüp bed-yārı bul cāy-ı girîz
- 7798- Germ-ülfet eylesen bed-yār ile
Var ‘aķîbinde nedāmet zār ile
- 7799- Bā-ḥuşûşā āşinā-yı bu zamān
Yüzde dost olmuş ‘adū olmuş nihān

¹ merd-men: merd-zen M.

- 7800- Bu dahı eşrât-ı sâ'atden nümâ
 Qalmamış bir yâr-ı şâdıķ reh-nümâ
- 7801- Sû-i yârân oldu iblîsden eşed
 Zâhir ü bâtında düşmân yâr-ı bed
- 7802- Bil üçünci meclis-i hâşu'l-havâş
 Her kedüretten olanlardur hâlâş
- 7803- Pür ma'ârif ehlidür anda celîs
 Âşinâsı ol ferîşteher enîs¹
- 7804- Bir olur anlara hep şâh u gedâ
 Mâ-sivâdan vaz geçüp bulmuş cüdâ
- 7805- Reh-nümâdur ol tarîkat bâğına
 Bûlbûl olmuş ma'rifet gülzârına
- 7806- Râh-ı şer'iden çıkarmazlar kadem
 Terk-i âdâb ile görürler elem
- 7807- İşbu meclis bezmine iden heves
 Mürşidüñ emrinde olur her nefes
- 7808- Şabr idüp ol ıztırâba tâ'ate
 İrdirir âhîr seni ol râhata
- 7809- Göstürür mir'ât-ı Hâķķ'ı zâhirâ
 Yur keşâfâtı gönülden dâ'imâ
- 252a 7810- Koymadıķça cân u başı izine
 Olmasın hem-dem muşâhib özine
- 7811- Bir hikâyet var münâsib müsteţâb
 Mürşidüñ zâhir haţâsın bul² şavâb
- 7812- Bir gün ol Mûsâ Kelîmu'llâh meger
 Okıdı bir huţbe cânlara eşer
- 7813- Gûş idince yâr-ı aşhâbı o dem
 Oldılar hoş hâl ile şâd u hurrem
- 7814- Nuş u pendî eyleyüp cümleye kâr
 Tırdı ayak üzre bir aşhâb-ı yâr
- 7815- Didi her ne var cihânda bende ķul
 Senden a'lem var mı bir men yâ Resûl

¹ Beyitten sonra M. nüshasında bir beyit daha bulunmaktadır:

Yok fenânun zikri 'uķbânun diger / Zikr-i Hâķķ ile ķamusu pür-hüner

² bul: bil M.

- 7816- Ol cevābında didi Mūsā Kelīm
Var mı bilmem bir kişi benden ‘alīm
- 7817- Çün Kelīmu’llāh ider böyle cevāb
Der-‘akab Hakk’dan gelür vahy-i hıṭāb
- 7818- Yā Kelīm’im niçe olısar revā
Var mı bilmem benden a’lem söz ḥaṭā
- 7819- Tāze bişmiş bir balık al kılma ‘ār
Tūr sefer kıl mecma‘ü’l-baḥreyne var
- 7820- Kankı yerde dirilür ol puḥt-ı hūt
Bulasın ol yerde bir aḥsen vücūd
- 7821- ‘Ālim ü kāmīl kiři ḥayrū’l-‘ibād
Hem Hızır’dur maḥlaşı ḥoş nām-ı zād
- 7822- Var muşāḥib ol seni irşād ider
Kim ola hem-dem aña dil-şād ider
- 7823- Çün işitdi ol Hudā fermānını
Turdı ol dem bulmağa dermānını
- 7824- Bir mürīdi var idi Yūşā‘ isim
Tūr benimle varalım didi Kelīm
- 7825- Kōdılar bir zenbīle bişmiş semek
Vardılar baḥreyne ḡāyet giderek
- 252b 7826- Mecma‘ü’l-baḥreyne vardıkda olar
Çeşme kırbında büyük taş gördiler
- 7827- Yorulup Mūsā Nebī yolda meger
Uyku içün kōdı o taş üzre ser
- 7828- Şu kenārında¹ Yūşā‘ zenbīli kıor
Āb-dest alur çü el yüzini yur
- 7829- Ol meger bir şu imiş ‘aynü’l-ḥayāt
Çüḥt balık reşḥadan buldı ḥayāt
- 7830- Dirilür balık çü deryāya aķar
Ḥayret ile pes Yūşā‘ aña baķar
- 7831- Uyķudan uyandı Mūsā bī-ḥaber
Kıldılar ol aradan girü sefer
- 7832- Turdılar hīç bir tekellüm itmeden
Balık aḥvālın tefakķud itmeden

¹ kenārında: lebinde M.

- 7833- Bir zamāndan soñra Mūsā oldu aç
Yūşa‘a dir idelim kūt-ı ‘ilāc
- 7834- Didi gel balığı zenbilden çıkar
Hâtırına geldi zenbîle bakar
- 7835- Görmeyüp balığı didi yâ Resûl
Sen uyurken taşın üstinde uşul
- 7836- Çeşmeden āb-dest alur iken o dem
Degdi ol balığa şudan reşha nem
- 7837- Dirilüp deryāya akdı ol semek
Şimdi geldi hâtıra vaqt-i yemek
- 7838- Niçe unutturdı ol iblīs la‘în
Şormaduñ sen dahı bu āna degin
- 7839- Didi Mūsā bu idi maqşad dilek
Hoş ‘alāmet oldu ahyā-i semek
- 7840- Döndi andan şahrāya geldi Kelīm
Buldı Hızır’ı anda ol kalb-i selīm
- 7841- Ol Nebī Hızır’ı görüp virdi selām
Kıldı Mūsā’ya tevāzu‘la kıyām
- 7842- Didi Mūsā ey muşāhib yārimız
Gelmişem pîr-verlige al dādımız
- 253a 7843- İltizām itdim mürīd olmağ saña
Ta‘līm it ‘ilm-i ledünniden baña
- 7844- Döndi ol dem Hâzret-i Hızır aña dir
Tāb u tākāt idemezsin baña dir
- 7845- Hakk seni kılmış ulü’l-‘azm resûl
Mu‘cizâtın zāhirā oldu uşul
- 7846- Şüretā nā-ma‘kûl iş olsa huşul
İtmesin şabr u taḥammülle kabûl
- 7847- Zîrā senden şadır olmamış o kār
Bilmeyüp aşlın idersin andan ‘ār
- 7848- Didi Mūsā itme cânım endîşe
İnşā‘allāh şabr iderem bu işe
- 7849- Oluram her-dem muşāhib özüñe
Kılmayam bir dem muḥālif sözüñe

- 7850- Hızr ider olmak muşāhib baña hoş
Bir naşihat eylerem kıl anı gūş
- 7851- Ger şağāyır ya kebāyirden günāh
Şadır olsa benden ol fi¹-i nā-gāh
- 7852- Ben dimezden ol işüñ aşlın saña
Sen tefahhuş eyleyüp şorma baña
- 7853- İtdi Mūsā işbu ‘ahdi iltizām
Hoş muşāhib oldu Hızr’a şubh şām
- 7854- Gitdiler bir dem deñiz kenār ile
Bir gemiye girdiler ikisi bile
- 7855- Ol gemi ehli çü Hızr’ı bildiler
Bunlara i‘zāz u ikrām kıldılar
- 7856- Çün gemiden oldu çıkmaklık yakın
Deldi altından geminüñ tahtasın
- 7857- Ol gemiye kodı¹ ‘illetle nişān
Tarlığandı gönli Mūsā’nuñ hemān
- 7858- Didi Hızr’a neyledüñ bu keştīye
Garķ ideceksin meger ehlin suya
- 7859- Bunda sen havf-ı Hudā’yı neyledüñ
Keştīye bu resme noķşān eyledüñ
- 253b 7860- Hızr ider kim dimedim mi ben saña
Tāb u tākāt irdiremezsın baña
- 7861- İtdi Mūsā eyledim sehv ü haṭā
Baķma nisyānıma ‘afv eyle ‘aṭā
- 7862- ‘Özrümi ‘afv itmesen yārım eger
Oluram hüzn ile me’yūs pür-keder
- 7863- ‘Özr-i Mūsā’yı kabül itdi o yār
Ol sefineden çıkup gitdi olar
- 7864- Vardılar bir şenlige gör ne kılur
Buldı bir oğlanı urup öldürür
- 7865- Tāb u tākāt kılmayup Mūsā diger
Kātıl olup eyledüñ a‘zām haṭar
- 7866- Ya degilken ol şabī katile sezā
Var mı bu tuğyāna ol Hākķ’dan rızā

¹ kodı: koydı M.

- 7867- Hızır ider didim idi saña bu dem
Şabr u tākāt idemezsin ya n'idem
- 7868- Eyledim evvel demi 'özrin qabül
Eyledün girü bu aqvâli fuzül
- 7869- Kıldı Mūsā Hazreti gâyetde 'âr
Şâhibi 'indinde oldu şerm-sâr
- 7870- Didi kıldım çok haṭā nisyân ile
Sen qabül it 'özrümi ihsân ile
- 7871- İtmeyüp şabrı idersem güft u gū
'Özrümi 'afv eyleme şimden girü
- 7872- İttifākā gitdiler anlar yine
Ugradılar anda bir kūy ḥalkına
- 7873- Bir iyecek nesne isterler bu dem
İltifāt itmedi anlara o qavm
- 7874- Virmediler ol 'azīzlere konak
Qaldılar ol arada aḥşama çak
- 7875- Gördi hızır ol demde bir mühmel cidār
Bir ağaç ile anı dürtüp yıkar
- 7876- Şabr u tākāt itmeyüp Mūsā yine
Dir 'azīzim dīvāruñ suçı ne
- 254a 7877- Şâhib-i Hızır aña dir hāzā firāk
Böyledür çün qavl ü 'ahd ü ittifāk
- 7878- İftirāka bā'ış oldu çünkü bu
Söyleyim bu işlerüñ¹ aşlın kamu
- 7879- İdeyim evvel geminün faşlını
Anı ma'yüb itdügimün aşlını
- 7880- Var idi bir pād-şāh ol arada
Gaşb ider keştīyi var her nirede
- 7881- Mīrīlik eylerdi gemileri ol
Her ne kim var anda zevrak sağ u şol
- 7882- Mālik idi ol gemiye bir faķīr
Eyledim 'illet ki² olmaya esir

¹ İşlerün: sözlerün G.

² ki: kim M.

- 7883- Keştî-i sâlimleri alur gider
Almaz ‘illetlü sefîneyi n’ider
- 7884- Diñle imdi bâ‘is-i katl ü gulām
Var peder¹ māder aña hoş nîk ü nām
- 7885- Ata anası anuñ şālîh idi
Ol veled bir kâfir ü tālîh idi
- 7886- Sū-i şerrinden anuñ māder peder
İrişür dīnlerine küfr ü haţar
- 7887- Katl idüp o zālîmi ol demde hāş
Ata ana oldı mekrinden² hālāş
- 7888- Hālîkımdan diledim aña bedel
Vire bir şālîh veled hulkı güzel
- 7889- Pāk meşreb fî‘l aqvālî³ temîz
Ola ucından peder māder ‘azîz
- 7890- İdelim ol bâ‘is-i hedm-i cidār
Sîm ü zerden anda bir defîne var
- 7891- İki öksüz ol dīvāruñ eyesi
Şālîh idi hem anlaruñ⁴ atası
- 7892- Defn ider oğullar içün anda genc
Çıkarup görmeyeler fakr ile renc
- 7893- ‘Aql u kāmîl olduğı demde olar
Ol tuvar⁵ altında genci bulalar
- 254b 7894- Yıkmasam ben ol cidārı yıkılır
Bilmeden şāhibi il⁶ yağma kıılır
- 7895- Yıkım anı öyle bir tenhā zamān
Şāhibinden ğayrı cümleye nihān
- 7896- İtmedim re‘yim ile bu işleri
Sen ‘abeş gördüñ kamu teşvîşleri
- 7897- Şabr idebilsen benimle sen eger
Niçe hikmetlere eylerdüñ nazar

¹ Var peder: Varıpdur G.

² Mokrinden: şerrinden G.

³ fî‘l aqvālî: fî‘l ü aqvālî M.

⁴ hem anlaruñ: anlaruñ hem M.

⁵ tuvar: dīvār M.

⁶ il: el G. ol M.

- 7898- Diñledüñ bu Hızr u Mūsā kışşasın
Ara bul ‘arīf taķīler zümresin
- 7899- Dest-i ādāb ile tūt dāmānını
İrdirür cān iline cānānını
- 7900- Te’đīb ile yaksa mürşid nāra ger
Kıl taħammül Hākķ yolında çekme ser
- 7901- Rāh-ı şer’iden çıkarma sen kadem
Zillet-i dünyā için görme elem
- 7902- Böyledür ehl-i tarīkūñ ‘ādeti
Görmeli bu fāñi içre zilleti
- 7903- Hızmet-i tātde ol pervāne-vār
Zillete şabr eyle olma gönli tar
- 7904- Ey Şerīfī sözlerüñ hūb yigerek
Evvelā bir mürşid-i kāmīl gerek
- 7905- Var mı şimdi ‘arīf-i bi’llāh olan
Ol haķīķat bāğına hem-rāh olan
- 7906- Görünür zāhirde ‘ābid evliyā
Bāṭınā ihlāş ile tām kim diye
- 7907- Geçse deryādan biri uça havā
Ehl-i istidrāca dinmez evliyā
- 7908- Varsa bir ān Ka’be’ye gelse giri
Dime ancak bu velāyet rehberi
- 7909- ‘Ārif olmaz hāriķ u ‘ādāt ile
Dime hūkm-i evliyā işbāt ile
- 255a 7910- Var niçe ehl-i taşavvufdan kişi
Tālib-i ‘aşķa virürler teşvīşi
- 7911- ‘Ārız oldu şübhemiz dirsene n’idem
Pīr-i mürşid-kāmīl¹ ķande bulam
- 7912- Yetişür mürşid saña nazm-ı Kerīm
Yār-ı şādīķ reh-nümā oldur ķadīm
- 7913- Mekteb-i ‘irfāna gir ‘aşķ ile baķ
Gör niçe mir’āt-ı Hākķ her bir sebaķ
- 7914- Pīr-i kāmīl anda yoldaşuñ olur
Āşinā yār hem sebaķdaşuñ olur

¹Pīr-i mürşid-kāmīl: Mürşid-kāmīl pīri M.

- 7915- ‘Uzlet ile geç riyāzet postına
Ġālib ol nefis ile bed-yār üstine
- 7916- Yaz kelām-ı Hakk’ı ‘aql-ı pāk ile
Hāşiye kıl Pend-i Mürşid şerh ile¹
- 7917- Cild-i maḥfaz it aña ḥavf u recā
Maḥfil-i dil içre kıl bir pāk cā²
- 7918- Gelse bu maḥfil-i bezme yār-ı ḥāş
Maḥfaz-ı sırdan çıkar görsün ḥavāş
- 7919- Gelse cāy-ı ‘uzlete bir sū-i yār
Hilm ü tedric ile kıl andan firār
- 7920- Koma bu bezm-i gülistān içre ḥār
Bülbül-i ‘aşka ‘adūdur sū-i yār
- 7921- Yā ilāhī kıl bize dā’im meded
Bāğ-ı ‘aşka yār-ı bed çekmeye sed³
- 7922- Gerçi sū-yārān ile olmam temiz
Bulmadım ḥāş yār ile cāy-ı giriz
- 7923- Kılmasan baña ‘ināyet yā ilāh
Eylerem bed-yār ile ‘ömrüm tebāh
- 7924- Kıl bizi ol sū-i yārāndan ırak
Meclis-i ḥāş içre vir aḥsen turaḳ
- 7925- Bāğ-ı ‘aşkuñ bezm-i gülzārına at
Diyelim sultān-ı dīne e’ş-şalāt
- 255b **Ḳaşıde-i Mekk-i Sū-i Yārān⁴**
- Vezin: Mefā’ilün Mefā’ilün Mefā’ilün Mefā’ilün*
- 7926- Benim nūr-ı dīdem oğlum bu dil kūşe peder cāna
Sözüm diñleñ budur şuğlum güvenme sū-i yārāna
- 7927- Kemāl ehlile ol hem-dem muşāḥib olasın her-dem
Vaḳār-ı şamt ile epsem olup koy sözi mizāna

¹ Beyit M. nüshasında iki beyit hâlinedir:

Çevresinde yaz şer’at metnini / Hāşiye kıl Pend-i Mürşid şerhini
Yaz kelām-ı Hakk’ı ‘aql-ı pāk ile / Levh-i dilde hıfz-ı naḳş idrāk ile

² Beyitten sonra M. nüshasında bir beyit daha bulunmaktadır:

Kıl anı ḥavf u ḥaṭarlardan emīn / İsticāz ile Hudā’ya her-demīn

³ Beyitten sonra M. nüshasında bir beyit daha bulunmaktadır:

Azıdır her-dem yolımdan sū-i yār / Zikr-i tātirlere yapmış sedd-i ḥār

⁴ E. 255b G. 255b M. 280b

- 7928- Şadîkım şanmağıl bed-yâr şakın keşf eyleme esrâr
Ne deñlü yâr eger ağıyâr olur ketm eyle nâ-dâna
- 7929- N'idersin lehv ü pîrâyı mecâlis itme her câyı
Şadîk itme o hûd re'yi sözüm tut atma yâbâna¹
- 7930- Bu lehv ü lağva ol tâ'ib huzûra gelse ol gâ'ib
Şaķī iblīs olur cā'ib özin çekmekle pinhāna
- 7931- Peder sözün kılursız gūş dü-ālemde olursız hoş²
Şaķın bed-yâr ile medhūş olup hōr bakma insāna
- 7932- Yapışma dest-i bed-yāra seri çekdir mağıl-dāra
Şerīfī yatma āvāre 'ibādet eyle Sūbhān'a

Mebhāş-i Āfāt-ı Lisān³

Vezin: Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 7933- Ey birāder diñle āfāt-ı lisān
Niçedür mü'minlere andan ziyān
- 256a 7934- Dil haţāsıdur iden cismi fenā
Dil belāsıdur gören renc ü 'anā'
- 7935- Dildir insānı iden rüsvā-yı 'ām
Dil birağur ādemi dāma mūdām
- 7936- Dil ider insānı 'ālemde 'azīz
Cümle müşkil kārı dil eyler temīz⁴
- 7937- Niçe dil şāhibine devlet virür
Niçe dil yoldaşına nefret virür
- 7938- Kānd ü⁵ sükker aķıdır niçe zübān
Zehr-i kātıl göstürür ba'zı lisān
- 7939- Niçe dil ıssı bulur maţlūbını
Niçe diller göstürür maħbūbını⁶
- 7940- Niçe diller¹ yıkdırur ten burcını
Niçe sözler virdirür il burcını

¹ Beyitten sonra M. nüshasında bir beyit daha bulunmaktadır:

Hāzer kıl 'ış u 'işretten degil dil hālī kāsvetden / Olur nāşī bu ḥasretten götürme ceng-i meydāna

² kılursız: kılursın M.; olursız: olursın M.

³ E. 255b G. 255b M. 281a

⁴ Beyitten sonra M. nüshasında bir beyit daha bulunmaktadır:

Ba'zı dildür issine yār-ı civār / Ba'zı dil irişdürür cisme zarar

⁵ Kānd ü: Kānda M.

⁶ Beyitten sonra M. nüshasında bir beyit daha bulunmaktadır:

Söz gerek kim bulına anda mezāk / Ba'zı sözlerde olur nār-ı firāk

- 7941- Dilden olur başa çok dürlü belā
Ba'zı dil albe virür nūr-ı cilā²
- 7942- Ba'zı dil eyler kişi sultāna yār
Ba'zı dil eyler özin alka imār³
- 7943- Dil belāsı çokdur ey cānım peder
Liki bir açın idem gāyet aṭār

Faṣl-ı Elfāz-ı Küfr⁴

Vezin: Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 7944- Evvelā güftār-ı küfr oldı 'aẓīm
Küfr-i řirki⁵ yarlıgamaz ol Kerīm
- 7945- avl-i küfr eyler dīni hep tār u mār
Zāyi' olur üb 'amel her ne ki var
- 7946- Hem nikāhı bozular ĩmān gider
'Avrata yakın olur zinā ider
- 7947- Hem boğazladuğı murdārdur o ḫāl
Anı öldürmek olur ol dem ḫelāl
- 7948- Cā'iz olmaz kılduğı hıç bir 'amel
İtmeyince tevbe-i ḫāliř evel
- 7949- Müslimān olur o dem ider rücū'
Hem nikāh tecdīdine eyler řürū'
- 256b 7950- Şādır olsa zenden ol küfr ü ḫaṭā
Cebr olunur pes nikāh üzre aña
- 7951- Er olunca tevbe kılsa eger
Zen muḫayyerdür o dem bil ey peder
- 7952- Cebr olur tevbe içün zen ya ḫār
atli⁶ vācib erūñ itmezse eger
- 7953- atlı olunmaz 'avrat itse bil 'ayān
Ḥabs olunur tevbe idince zamān

¹ diller: tenler M.

² Beyitten sonra M. nüshasında bir beyit daha bulunmaktadır:

Ba'zı dil yüzde kılar nūrdan niřān / Dil kılar gāyet nūhūfte sırı feřān

³ Beyitten sonra M. nüshasında bir beyit daha bulunmaktadır:

Niçe dil buldı řirāt-ı müstaķīm / Zikr-i Ḥaķķ olmuş aña yār-ı muķīm

⁴ E. 256a G. 256a M. 281b

⁵ Küfr-i şirki: şirki küfri M.

⁶ atli: atlı M.

- 7954- Tevbedür inkār dimiş ba'zı fakîh
 Qalb ile güftārını bile kerîh
- 7955- Bâıl olınca 'ibâdetler kamu
 Tevbe ile ecrini bulmaz girü
- 7956- Mümkün olmaz çün kazâsı cümleñüñ
 Var ise hacı kazâ eyler anuñ
- 7957- Tevbe kılmazsa iden güftâr-ı red
 Ol bulur habsi cehennemde ebed
- 7958- Rabbenâ sen kıl 'inâyetler bize
 Gelmesün aqvâl-i küfr dilimize
- 7959- Sen 'inâyet kılmadıçça yâ ilâh
 Küfr ile a'mâlimiz ola tebâh
- 7960- Ey birâder bir zamândur bu 'aceb
 Küfr ile tolmış zübân-ı 'âlem hep
- 7961- Söyleyen ekser anı şimdi 'avâm
 Ol mübâh mecrâsına kılmış kelâm¹
- 7962- Qavl-i küfre ruşsatı anlar virür
 Ta'zîr itmez işdür anı görür
- 7963- Rıfķ ile ger kı'iline söz disen
 İtme cânım işbu küfri dime sen²
- 7964- Ol saña dir söyledirler³ n'ideyim
 Yeri gelür anı niçe dimeyim
- 7965- Dimesem ihrâķ ider hâr-ı ğazab
 Söyünür nâr-ı ğazab ân⁴ ile hep
- 7966- İşbu resme söyleyüp bir dahı söz
 Bir dahı dimiş olur küfri henüz
- 257a 7967- Eylemiş iblîs anı kendüñe yâr
 Qavl-i küfre itdirür ol itibâr

¹ Beyit M. nüshasında iki beyit hâlinedir:

Söyleyen ekser anı şimdi kibâr / Hoş meşeldür balık başdan koķar
 Ol mübâh mecrâsına kılmışlar uş / Def olur dirler ğazab anuñla uş

² Beyitten sonra M. nüshasında iki beyit daha bulunmaktadır:

Dimeyim ya nideyim küfri ki ben / Küfre şâyeste olur bu cân u ten
 Söz bulur ol kendi şab'ınca şavâb / Ol virür saña o dem böyle cevâb

³ Ol saña dir söyledirler: Söyledirler baña anı M.

⁴ ân: küfr M.

- 7968- Rabbenā sen vir şalāhı mü'mine
Küfr ile illet irişmesün diye
- 7969- Tevbe istiğfârı her-gâh idelim
Küfri diyenlerden ikrâh¹ idelim
- 7970- Niçe şâlihleri kavı-i irtidād
Azıdup ol itdirür kavı-i fesād
- 7971- Kendüñi bilür iken ol müttakî²
Hakḳ katında küfr ile olur şakî
- 7972- Bir küfr biñ yıl şevābın tār u mār
İdüben eyler caḥīm içinde zār
- 7973- Niçeler küfrān-ı ni'met itdiler
Māl ile zîr ü zemīne batdılar³
- 7974- Bilmeyüp Hakḳ'dan 'aṭāsın varını
Gördi āḥir devlet ile zārını

Kaşide-i İhtirāz-ı Elfāz-ı Küfr⁴

Vezin: Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

- 7975- Şükürden 'acizem hem kaşıram şükrān-ı ni'met yok
Velî 'işyān ile ālüdeyem küfrān-ı şöhet yok⁵
- 7976- Ne sâ'iyüz fesāda ne severüz dil-ḥaṭā ehlin
Hemān hicv iderüz men'ine bizde tāb u ṭāḳat yok
- 7977- Nedendür ekserî ḥalkuñ iderler şetm-i küfrānı
Olara mîr u sulṭān zābiṭān 'adl-i siyāset yok
- 7978- Yahūdîyle Naşārā müzbiḥi ekl olunur şer'an
Yenilmez kesdügi mürted olandan şüm u millet yok
- 257b 7979- Emānı buldı bir ḥarbî çıḳa ger dār-ı İslām'a
Rücū'ı olmayan mürted emāna cüz'î ruḥṣat yok
- 7980- Koyarlar ḥālî üzre küfr-i fuḥşı dise bir cāhile
Ḳıyāmet ḳurbına bundan ḳatı ekber 'alāmet yok
- 7981- Şerîfî dil-ḥaṭādan günde biñ kez isti'āz eyle
Şehādet manşıbından dü-cihānda 'ālî devlet yok

¹ Küfri diyenlerden ikrāh: İctināb-ı küfr efvāh M.

² bilür iken ol müttakî: mü'min bilürken ol taḳî M.

³ Beyitten sonra M. nüshasında bir beyit daha bulunmaktadır:

İtmeyüp ḥabs lisānı der-fu'ād / Her dü-'ālem içre oldu nā-murād

⁴ E. 257a G. 257a M.-

⁵ yok: çok G. (Beytin anlam bakımından "çok" kelimesiyle bitmesi gerekir.)

Faşl-ı Akvāl-i Kizb ü Bühtân¹*Vezin: Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün*

- 7982- Söylemek kızbi olur zarr mü'mine
İrişür belki ziyân her mü'mine
- 7983- Söyleyen kızbi olur gâyet zelîl
Nehyine âyet eḥādîs var delîl
- 7984- Kızbi diyenler içün gâyet 'azâb
Var buyurdı Ḥaḳḳ kelâmında ḥiṭâb²
- 7985- Bir ḥadîsinde buyurdı ol Resûl
Ḳavl-i kızbi söylese bir ḳul fuṣûl
- 7986- Bed ḳokusından melekler aña taḳ
İtmeyüp olur aña bir mîl ırâḳ
- 7987- Fâriḡ olmadıkça dir kızb ü mizâḥ
Olamaz ḳul mü'min ḥâliş felâḥ
- 7988- Kim ider güftâr-ı kızb ile sözün
Bil ḳara eyler cihânda aḡ³ yüzün
- 7989- Beş şeye olmaz dir kefâret Resûl
Evvelâ ol söz ki şîrk ola ḥuṣûl
- 7990- Ḳatl-i nefis iden bi-ḡayr-ı ḥaḳ 'ayân
Mü'mine bühtân ile iden ziyân
- 7991- Hem daḡı ol zaḥfiden iden firâr
Hem yemîn ile ide ḡayra zarâr
- 7992- İşbu cümleden eşed şâhid-i zûr
Şîrkden üç ḳat daḡı artık budur
- 7993- Ol Resûl-i seyyid-i ḡayrû'l-beşer
Dir virem ekber kebâ'irden ḡaber
- 258a 7994- Şîrk-i bi'llâh hem 'uḡûḳ-ı vâlideyn
Şâhid-i zûr mebdâ-i efsâd-ı dîn
- 7995- Hem ḥadîs ile olanlar müfterî
Oldılar anlar şeyâṭîn 'askeri

¹ E. 257a G. 257a M. 282b (Kasidenin başlığı M. nüshasında “Faşl-ı Akvāl-i Kizb” biçimindedir.)

² Beyitten sonra M. nüshasında bir beyit daha bulunmaktadır:

Kızb iden kimselere yokdur necât / Kızb akvâl iledür bunca fesâd

³ aḡ: gül M.

- 7996- Hâzır itsün meclisini dir Resûl
Ol cehennem içre varur elbet ol
- 7997- Hem degil kaç yerde kızb ü söz hatâ
Hâtûn ile imtizâc itmege tâ¹
- 7998- Ceng gününde eylemek hid'a yalan
Hem muşâlih itmege câ'iz hemân
- 7999- Zûlm-i zâlim def' için câ'iz dahı
Hakq-ı ahya eylemek çün bil ahî
- 8000- Mektebe itmek için rağbet uşak
Aldayu² itdirmek 'ilme iştiyâk
- 8001- Nefsî sirruñ³ gayrısın kılamak hafî
Hâtırı tatıyb için kızb ey ahî
- 8002- Mâ'adâsı bundan artık ey oğul
Câ'iz olmaz kızb ü bühtân u fuzûl⁴
- 8003- Hem buyurdi ol Resûl-i bâ-şafâ
Altı nesneye kıluñ şıdķ u vefâ
- 8004- Zâmin olam cennet ile ben size
Kim şefâ'at eylemek lâzım bize
- 8005- Söyleyince sözi şâdık söyleyüñ
Va'deye dahı vefâlar eyleyüñ
- 8006- İssine eyleñ emânâtı edâ
Ferci hıfz eyleñ oluñ ğamdan cüdâ
- 8007- Hıfz idüñ nâ-mahrem olandan gözi
Hem harâma urmayuñ destüñizi
- 8008- Dü-cihânda olmaķ istersen şerîf
Kızb ü bühtân ile olma muttaşır⁵
- 8009- İftirâdan key şaķın cânım oğul
Bulur elbet zarr-ı şümü⁶ saña yol
- 8010- Her ne dirsens iftirâdan işüñe
Çok uzanmaz tîz gelür ol başuña

¹ imtizâc itmege tâ: imtizâc için revâ M.

² Aldayu: Aldayub G.

³ Nefsî sirruñ: Sırr-ı nefsuñ M.

⁴ bühtân u fuzûl: bühtân-ı fuzûl M.

⁵ Beyitten sonra M. nüshasında bir beyit daha bulunmaktadır:

Ėavl-i bühtân irdirir başa belâ / Şad-hezâr olur belâya mübtelâ

⁶ Bulur elbet zarr-ı şümü: Zarr-ı şümü bulur elbet M.

- 258b 8011- Her ne şansan özüñe mü'mine şay
Sû-i zandan irişür başuñā vāy
- 8012- İtme cānım kızb ü bühtān kārını
Tīz bulursın didüğün söz zārını
- 8013- Müfterīler hālını diñle oğul
Gör niçe buldı belāyı ol fużul
- 8014- Hāzret-i Ğīsā gibi rūh-ı Hudā
Kıldılar aña cühūdlar iftirā
- 8015- Her ne mu'ciz göstürürse ol Resul
Cāzuluğdur didiler sihr ü fużul
- 8016- Çün işitdi Hāzret-i Ğīsā anı
Guşsa ğam ile oda yandı cānı
- 8017- İnkisār idüp didi kim yā ilāh
Sen bilürsin hālimi yā pād-şāh
- 8018- Kıl beni eşrār-ı nāsdan sen hālāş
Vir belāsın Ğibret ala Ğām u hāş
- 8019- Hāḡḡ ḡabul itdi belāsın buldılar
Kimi maymun kimi hınzır oldılar
- 8020- Çün melīklerine irdi bu haber
Kıldı Ğīsā bed-du'āsından hāzer
- 8021- Didi bu dem eyleyün anı kıtāl
İrişür bizlere andan fitne al
- 8022- Cem' olup cümle Yahūdī ol gice
Geldiler Ğīsā evine bilece
- 8023- Adı Uşyū' bir Yahūdī ol zamān
İltizām itdi bu işi ol hemān
- 8024- Müfterīler başı kezzāb er idi
Ol zamānda öyle dīnsiz yoğ idi
- 8025- Açdı kapu girdi evvel ol Yahūd
Aldı Cibrīl ol Nebī kıldı şurūd
- 8026- Hāzret-i Ğīsā bulup göklere yol
Bulmadı döndi girüye ol fużul
- 259a 8027- Beñzedüp Ğīsā'ya anı Zü'l-Celāl
Kıldılar ol dem Yahūdī'ye¹ kıtāl

¹ Yahūdī'ye: Yahūdī'yi M.

- 8028- Budur ol ʿĪsā deyü öldürdiler
Taş u toprak üstine taldurdılar
- 8029- İtdügi bühtān belāsın buldı ol
Kılduğı çün iftirā aña fuzūl
- 8030- Şimdi kılsa birisi kīn birine
İftirādur intikāmı yerine
- 8031- Müfterīler yār olur şeytān ile
Yıkdırır dīnlerini bühtān ile
- 8032- Müfterīler oldı iblīsden eşed
Rūyı bed eʿālī bed aqvālī bed
- 8033- Laʿnet olur dü-cihānda anlara
Hāzır olmış derk-i esfel anlara
- 8034- Müfterīler deñlü mücrim şeyh ü şāb
Görmeyiser ol caħīm içre ʿazāb
- 8035- İftirā ile özi taħķīr olan
Halk içinde ħor olup tekdīr olan
- 8036- Her ne var cürm ü vebālī az u bol
Zālīme virüp şevābın alur ol
- 8037- Olunur soñra niçe dürlü ʿatā
Gördügi çün bunda ol cevır ü ezā
- 8038- Rabbenā şabr u taħammül vir bize
Göñlümüzi nūr-ı ħilm ile beze
- 8039- Taʿn-ı cāhilden ne deñlü zarb-ı seng
Urulur kılmayalım şabr ile ceng
- 8040- Rū-be-rū her ne olur gūş-i cezā
Şābirīne Hāķķ virür ecr-i ġazā
- 8041- Çekseler bühtān ile dāra birin
Hāķķ şehīdlerle kıılır cennet yerin
- 8042- Rütbe-i ʿālī bulur ol bī-ħisāb
Şābirīne bundan aʿzam yok şevāb
- 8043- Ol Resūlʼi ʿĀyişe Sultān ile
Kıldılar maħzūn u ġam¹ bühtān ile
- 259b 8044- Gördiler şabr ile üç gün miħneti
Geldi Hāķķʼdan ol müberrā āyeti

¹ u ġam: niçe M.

- 8045- Şıdkına¹ kıldı şehâdet ol Kerîm
Pes bu âyet ile “bühtânün ‘azîm”²
- 8046- Enbiyâdan evliyâdan³ şâlihân
Gördiler bühtân ile niçe ziyân
- 8047- Niçe miñnetler ile cevri itdiler
Pes taħammül eyleyüp şabr itdiler
- 8048- Bir hikâyet var münâsib dinlegil
Şabr u ħilm ile özin perverde kııl
- 8049- Kıldı mürsel Hâzret-i Nüh’ı Hudâ
Tebliğ ile kıldı Hâkķ emrin edâ
- 8050- Da‘vet-i İmânla âdem cinsine
Geçdi toķuz yüz daķı elli sene
- 8051- Hâkķ kelâmın itmeyüp anlar kabûl
Kıldılar Nüh’a niçe kavı-i fuzûl
- 8052- Sâhir ü kezzâb aña ad ķodılar
Da‘vete vardıkķa sөгüp ķovdılar
- 8053- Nevĥa ile zâr iderdi pâk-i rûĥ
Bu sebebden ķodılar adını Nüh
- 8054- Bunca tûl-i müddet ile ol Resûl
Uşanup terk itmedi da‘vâtı ol
- 8055- Pes tamâm olmazdan ol da‘vet kelâm
Yapışup saçın yolarlardı tamâm
- 8056- Darb ile onca ururlardı aña
Öldi şanuben atarlar bir yaña
- 8057- ‘Aķlı başa gelüben örü tırur
Ķavmine varup girü da‘vet kıılır
- 8058- Ķarnına onca ururlardı hemân
Ağzı burnında olur ķanlar revân
- 8059- Her kaçan dögmek ile ķanlar ķuşar
Anlaruñ daķı ģazabları şınar
- 260a 8060- Gezer iken bir ģün ol¹ da‘vet ile
Gördi bir fertût şabî oģlan ile

¹ Şıdkına: Şıdk ile G.

² Çok büyük bir iftiradır. Nûr 25/16. Ayetin meali: “Onu duyduğunuzda ‘Bunu konuşup yaymamız bize yakışmaz. Haşâ! Bu, çok büyük bir iftiradır.’ demeli değil miydiniz?”

³ Enbiyâdan evliyâdan: Enbiyâ vü evliyâdan M.

- 8061- Ol şabî oğlana söylerdi o pîr
Ey gözümün nûrî dînle beni dir
- 8062- Tanıyup bildün mi bu sehğârı sen
Görme yüzün sözine uymayasan
- 8063- Öyle bir kezzab u sâhirdür² ol er
Kavl ü fi^cline uyan görür keder
- 8064- Eyledi atam vaşiyyetler baña
Kim kulağ urmayasın andan yaña
- 8065- Kıl vaşiyyet böylece oğluña sen
Key şağın dînüñi terk etmeyesen
- 8066- İrdi pîrün sözi oğlı³ sem^cine
Aldı atası ‘aşāsın eline
- 8067- Öyle urdı başına Nüh’uñ o dem
Başınuñ kanı ile oldı cismi dem
- 8068- Bed-du‘āsın kıldı “Rabb-i lâ-tezer”⁴
Yer yüzinde koma kâfirden eşer
- 8069- Kalsa kâfirden biri rüy-ı zemîn
Olamaz mü’min olan andan emîn
- 8070- Fâcir ü küffâr ile nesli türer
Olmaz anlardan nefi^c illâ zarar
- 8071- Yalvaru Hallāk’a⁵ guşsa gam yedi
Pes feriştehler kamu âmîn didi
- 8072- Cümlesin ğarķ itdi Hakk tūfān ile
Hāk-i yek-sān oldılar bühtān ile
- 8073- Kıldığı çün Nüh’ı nevha ile zār
Buldılar nār-ı caħīm içre qarār
- 8074- Var ise ger sende zerre şabr-ı Nüh
Hakk virür bir ‘usre dü yüsri fütūh
- 8075- Her ne bühtāndan gelür başa belā
Şanma ol bühtān idenlere qala

¹ ol: o G.

² kezzab u sâhirdür: sâhir ü kezzabdur G.

³ oğlı: oğluñ G.

⁴ Ey Rabbim! Bırakma. Nüh 71/26. Ayetin meali: “Nüh dedi ki: ‘Yeryüzünde kafirlerden bir tek kişı bırakma.’”

⁵ Hallāk’a: bu resme M.

- 8076- Ba'zı dünyāda olur rüsvā-yı 'ām
Alınur 'uḳbāda ba'zı intikām¹
- 260b 8077- Rabbenā kıl müfterīlerden ırak
Kıl şadākat ile vechimizi ak
- 8078- Ol kelām-ı kızbi dilden kes müdām
Virelim şıdk ile güftāra nizām
- 8079- Kızb ü güftār ile kılma şerm-sār
Dü-cihānda eyle şiddīklara yār
- 8080- Olmaya 'ālemde kezzāb ismimiz
Şādıḳu'l-ḳavl ile naḳş it resmimiz
- 8081- Şıdk ile her-dem şehādet idelim
Zıkr ü tevḥīd dilde 'ādet idelim
- 8082- Hālet-i nez' içre ol iblīs la'īn
Gelse mekr ile bize kılma ḳarīn²
- 8083- Bu lisān-ı hāl ile ya ḳalb ile
Vir bize taşdıḳ-i tevḥīd ḳavl ile
- 8084- Bulalım ḳavl-i şehādetle şebāt
Diyelim sultān-ı dīne e'ş-şalāt
- Ḳaşıde-i Zemm-i Kāzib³**
- Vezin: Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün*
- 8085- Muşībetdür belādur başa her bir sözi kezzābuñ
Yalan çantasıdur ḳarnı ṭolu dem özi kezzābuñ
- 8086- Şeyāṭinden eşeddür mekr ü alı mü'mine her kez
Eser yelden sözi ḳapmaḳda her-dem gözi kezzābuñ
- 8087- Anuñ dükkānı ḳahve-ḥāneler dürlü metā'ı söz⁴
Şatu⁵ bāzārda yok ḳarī utanmaz yüzi kezzābuñ
- 8088- Anuñ çoḳdur güzāf-ı lāfı her bir sözi mergūbdur
Sever nā-dān-ı dil-meşreb şirīn yılduzı kezzābuñ
- 261a 8089- Maḍāḥikler güli erbāb-ı fışḳuñ bülbüli oldur
Mefāhetle geçer şeb rüz bahārı güzi kezzābuñ

¹ Beyitten sonra M. nüshasında bir beyit daha bulunmaktadır:

Almayalım kızb ü bühtānı dile / Şıdk ile Mevlā bize rahmet kıla

² ḳarīn: yakın M.

³ E. 260b G. 260b M.-

⁴ söz: var G.

⁵ Şatu: Şatur G.

- 8090- Şerîfî atma seng-i ʔaʕnı ol yüzden anuñ kârı
Yalandur sözine lezzetle revnağ ʔozı kezzābuñ

Faşl-ı Nemmām¹

Vezin: Mefāʕlün Mefāʕlün Feʕülün

- 8091- İşit ol kār-ı nemmāmı birāder
Niçedür fitne alın iden ezber
- 8092- Olur² esrār-ı nāsdan hep haber-dār
İden uyğuda fitneleri bīdār
- 8093- Sebeb ikāz-ı fitne kār-ı nemmām
İden bu ʕālem içre zārı³ itmām
- 8094- Niçe uşluları Mecnūn-ı şeydā
Kılup ʕākıllara kār-ı hüveydā⁴
- 8095- Şatarlar birbirine Müslimān'ı
Alurlar kem-bahā ʔavl-i zübānı
- 8096- ʔatarlar bir söze biñ dürlü eczā
İderler anı bir maʕcūn-ı efzā
- 8097- ʦoğar bir zerresinden semm-i ʔātil
Olur biñ dürlü fitne andan hāşıl
- 8098- Gezerler der-be-der meclis ararlar
Fesād ehli sever anlar yararlar
- 8099- İderler herkese ʔabʕınca efsūn
Şanasın her sözi bir⁵ dürr-i meknūn
- 8100- Bulurlar ʔabʕ-ı nāsa söz ʔavafı
İderler ʔahvelerde⁶ güft ü lāfı
- 8101- Çü meclis ehline söz diñledirler
Severler ehl-i meclis söyledirler
- 8102- İderler ğayrı meclisden suʕali
Cevābında ʔatar⁷ çok kıl ü ʔālī

¹ E. 261a G. 261a M. 286b

² Olur: Odur M.

³ zārı: zār M.

⁴ Beyitten sonra M. nüshasında bir beyit daha bulunmaktadır:

Düşürür niçeleri dāma nemmām / İder efgende-i dil medh-i zemmām

⁵ bir: biñ M.

⁶ ʔahvelerde: neşr ü nazm M.

⁷ ʔatar: ider M.

- 261b 8103- Virür bu resme anlardan haberler
Simā'ında olur cāna eğerler
- 8104- Şunar kīn ü gāzabdan bir piyāle
Olur bādī vü bā'ış fitne ala
- 8105- İder hār-ı gāzab anlara ser-sām
Bu kez söyler olar bu diñler epsem
- 8106- Olur tab'ına lāyık hoş edālar
Alur ol meclis ehlinden nevālar
- 8107- Gider bir ğayrı meclisde bulur yer
Olur ol şadr-ı meclis içre ber-ser
- 8108- Güzāf ehline yer çok bu zamānda
Ki meşhūr oldı anlar her mekānda
- 8109- Şatar hoş alduğından anda tarrār
Katar söz içine sözler ide kār
- 8110- Olurlar ehl-i meclis anda hāmūş
Virürler bir iki kahve ider nūş
- 8111- Katar sözler içinde çok nifāk söz
Girü andan tutar bir meclise yüz
- 8112- Elinde iblīsüñ her-dem zimāmı
Nemīme kāra kılmış ihtimāmı
- 8113- Ne kim var şehr içinde kār-ı şeytān
Bilür nemmāmı ezber cümle yek-sān
- 8114- Çü olmuş gice gün iblīse yoldaş
Şeyā'ından eşed ol mekr-i kalleş
- 8115- O deñlü kıldılar ta'lim-i efsād
Olurlar bu zamān şeytāna üstād
- 8116- Gel itme kār-ı nemmām ey birāder
İdegör güft-i hayr¹ dā'im ezber
- 8117- İdegör tevbe cānım bu işinden
Ne hāşıl görelim bu cünbüşinden
- 8118- Münāfık ad virürler dahı nemmām
Olursın 'āleme rüsvā-yı bed-nām
- 8119- Görürsin bu fenāda çok ziyānı
Dahı bulmaz nifāk ehli cinānı

¹ güft-i hayr: güft ü hayr G.

- 262a 8120- Resūlu'llāh ider işbu hitābı
Olur üç dürlü şeyden kabır 'azābı
- 8121- Biri ol bevl-i hayvān yāhū¹ insān
Olurmuş kabır 'azābı andan ey cān
- 8122- İkinci gaybet ile ola peydā
Üçünci ol nemīme söz hüveydā
- 8123- Gel imdi ref' idegör bu 'azābı
Gerek sen idesin havf-ı hisābı²
- 8124- İder bir kāmīle bir er su'ālī
Geniş ne yer ü gökden di maḳālī
- 8125- Āteşden ıssı şovuk zemherīrden
Deñizden bol ḳatı ne hem ḥacerden
- 8126- Nedür ol şey yetīmden hoş za'īf-rek
Nedür ol semm-i ḳātilden daḥı pek
- 8127- Virür ol 'ārif-i bī'llāh cevābı
Yedi gökden ağır bühtān 'itābı
- 8128- Ḳanā'at şāhibinüñ ḳalbi ey cān
Deñizlerden daḥı bol mecma'-i kān
- 8129- Olanlar bu fenā içre ḥased-kār
Āteşden daḥı ıssı bil anı yār
- 8130- Ğarībün ḥācetin görmeyen insān
Şovuk bil zemherīrden anı ey cān
- 8131- Ḥacerden ḳatıdur ol ḳalb-i kāfir
Ki olmaz bunca ḥikmetlere nāzır
- 8132- Nemīme söz olinca zāhir a'yan
Yetīmden bil za'īf ehlini her-ān
- 8133- İrince şāhibine söz-i nemmām
Olur ol semm-i ḳātilden daḥı dām
- 8134- O bir sâ'atde ḳılduḡını nemmām
İdemez siḥir-bāz bir yılda itmām
- 8135- İder bir laḥzada biñ dürlü tuḡyān
İdemez anı iḡvā ile³ şeyṭān

¹ yāhū: yāhūd M.

² Beyitten sonra M. nüshasında bir beyit daha bulunmaktadır:

Nic'olur ḥālün imdi rüz-ı maḥşer / Görürsin itdügün ḥayr u eger şer

³ anı iḡvā ile: iḡvā ile anı G., M.

- 8136- Olur nemmām zinādan toğan evlād
Ki bilmez sırrı şaklamağı bī-dād
- 262b 8137- Zinādan olmayan evlād ki hāşā
Ola nemmām o kılmaz sırrı ifşā
- 8138- Resūlu'llāh didi yevm-i kıyāmet
Gelür ol şüret-i kelb-i kıyāfet
- 8139- Cināna girmez ol hemmāz u lemmāz
Ki bilmez sırr-ı mü'min şaklamaz rāz
- 8140- Görürsin kim olur bir mü'mine zar
Haber virmek olur cā'iz birāder
- 8141- Nā-haḳ yerde olursa ger ḥiyānet
Haber virmekligüñ olur işābet
- 8142- Ve-illā cā'iz olmaz sırr-ı ifşā
Vü bundan ḡayrı hep hemmāz u meşşā¹
- 8143- Nemīme sözidür ḡāyet ḳabāḥat
İder 'ālemlere şūmı sirāyet
- 8144- Dü-'ālem içre olur ḥaḳḳa rüsvāy
Olur bed-nām işi dā'im² olur vāy
- 8145- Olur güftār³ gibi sırrı ifşā
Olur bed-ḳavl ile ol ḥaḳḳa rüsvā
- 8146- Bulur maḡbūn olandan inkisārı
Kılur feryād ile ol āh u zārı
- 8147- Buna vardur münāsib bir ḥikāyet
Hāzer kıl kār-ı nemmāmdan be-ḡāyet
- 8148- Kaçan kim ḳavm-i Nūḥ eyledi tuḡyān
Hudā ḡarḳ ile va'de kıldı ol ān

¹ “Açıklanmış şey” anlamına gelen “meşā” kelimesi vezin ve kafiye gereği “meşşā” şeklinde kullanılmıştır. /

Bu beyitten sonra M . nüshasında dokuz beyit daha bulunmaktadır:

Nebī Mūsā zamānında pes ey cān / Olur kızlık 'acāyib ḳaḥṭ u bārān
Kelīmu'llāh benī İsrā'il ile / Çıkarlar anda istiskāya bile
İderler Ḥaḳḳ'a üç kez iltimāsı / Dilerler yağmur Ḥaḳḳ'dan ulu ḥāşı
Ḳabūl olmaz du'ālar çünki ol ān / Kılur Mūsā'ya vaḥiy anda Yezdān
Ki vardur içüñizde nemmām ādem / Çıkaruñ içüñizden anı bu dem
İderler cān u dilden tevbe ol ān / Hudā rahmet virüp yağdırdı bārān
Baña lāyık degil anı diyem ḥāş / Dil ü cān ile idüñ tevbe iḥlās
Kelīmu'llāh ider ol dem niyāzı / Anı bildir idelim ihtirāzı
Buyurdi ol Hudā-yı 'ālī cebbār / Nemīmeden sizi nehy itdim her-bār

² dā'im: her-dem G.

³ güftār: güftārı M.

- 8149- Yapıldı çün sefine oldu hâzır
Girüp aña olurlar garğa nâzır
- 8150- Koyar keştiye ol hayvândan işneyn
Bir erkek bir dişi tâ ola zevceyn
- 8151- Karıncadan dağı file varınca
Mekânı var idi yerlü yerince
- 8152- Sibâc vuhûş tuyûrdan cümlesini
Koyar keştiye ednâ a'lâsını
- 263a 8153- Tamâm oldu çü her ecnâs bir çift¹
Kıpayup kıpusını urdılar zift
- 8154- Bu cümle izdihamdan oldu şıklet
Sefîne içre çok ecnâs u millet
- 8155- Kâtı çok oldu hayvân zümresinden
Tolar keştî bularuñ gübresinden
- 8156- Tazarruc kıldı Nüh Perverd-gâr'a
İlâhî n'ola bu gübreye çäre
- 8157- Hudâ'dan geldi bu emr-i şavâyib
Şığa ol enf-i hûki gör 'acâyib
- 8158- Şıgadı çünki Nüh enf-i hanâzır
Çıkuben iki fare oldu hâzır
- 8159- Döker ol yavruların anda ol müş
İyüp gübre iderler keştî-i boş²
- 8160- Gemide itdiler şimdi ziyânı
Hasâret kıldılar fîl-i yamanı
- 8161- Girü Nüh itdi Mevlâ'ya münâcât
İlâhî fareler kıldı hasâret
- 8162- Buyurdu bu kezin Hallâk-ı Yezdân
Bu demde şığaya gör enf-i arslan
- 8163- Bu dem mesh eyledi ol enf-i şîri
Toğar gürbe bir erkek biri dişi³

¹ bir çift: ber-çift G.

² İderler gübreyi anda ferâmüş M. / Beyitten sonra M. nüshasında bir beyit daha bulunmaktadır:
Tenâvel itdiler ol çirk-i murdâr / Dökündi keştî içre her ne ki var

³ Beyitten sonra M. nüshasında bir beyit daha bulunmaktadır:
Gemi içre yürür ol tab'-ı arslan / Bulurlar fareleri anda yek-sân

- 8164- Tenāvel itdiler çün farelerden
Halāṣı buldılar āvārelerden
- 8165- Yasak itdi Nebī Nūḥ eyledi men^c
Ki zevceyn olmayalar keṣṭide cem^c
- 8166- Cimā^c itmeyeler ḥayvān u insān
Gemi içre olur şıklet tolar cān
- 8167- Olurlar emr-i Nūḥ'a cümle münḳād
İṭā^cat itmeyüp seg ṭab^c-ı efsād
- 8168- Cimā^c ider iken keṣṭide pinhān
Görür gürbe iderler fī^c-i ṭuḡyān
- 8169- Ḥaber virdi varuben Nūḥ'a ol dem
Cimā^c ider görürem kelbi bu dem
- 263b 8170- Ġazab ile Nebī Nūḥ ṭırdı ol ān
Gelüp kim te'dīb ide kelbi a'c^cyān
- 8171- Görür yok anlaruñ bir fī^c-i şūmı
Nifāḳ söz ile olmaz ḥadd-i cürmi
- 8172- İder ḥayvānlara anda¹ su'ālī
Dimezler her biri görmiş bu ḥālī
- 8173- Nebī Nūḥ vardı gitdi çün işine
Düşer nemmām kedi kelbūñ peşine
- 8174- Cimā^c eylerken anlar ittifāḳī
Diger Nūḥ'a varup eyler nifāḳı
- 8175- Gelür bulmaz oları bu işinde
Kedidür düşmiş anlaruñ peşinde
- 8176- İder kelbi bu işden ḡāyet inkār
Kedi dir görmişem şimdi şuçuñ var
- 8177- Nebī Nūḥ oldu bu emre taḥassür
İder bu müşkil aḥvāle tefekkür
- 8178- Hem-ān-dem Ḥālīḳ'a itdi niyāzı
İder yā Rabbī² sen kıl keşf-i rāzı
- 8179- Varınca dek olaruñ yanına ben
Ayırma birbirinden anları sen

¹ ḥayvānlara anda: anlara ḥayvāna G.

² Rabbī: Rabb M.

- 8180- Haber virdikde hirre baña anı
Gözümle göreyim fî'l-i yamanı
- 8181- Kedi olmuş bulara çün nıgeh-bân
Görür bir dağı anlar kıldı tuğyân
- 8182- Gelüp kıldı Nebî Nûh'ı haber-dâr
Varup gördi çatışmış anda yek-pâr
- 8183- İder kelbe o dem hadd-i cezâyı
Bulur kelbi o rüsvâ-yı fezâyı¹
- 8184- Vü bundan soñra idince kabâhat
Fezâ ile olurlardı melâmet
- 8185- Gelür günlerde bir gün kelbi Nûh'a
Kâtında eyler ol zâr ile nevha
- 8186- İder kim yâ Nebiyyu'llâh beni sen
Niçün rüsvây kılduñ böyle her-ân
- 264a 8187- Tütalım var idi bende kabâhat
Velî te'dîb ile buldum fazâhat
- 8188- Nifâk-ı gürbe ile beni her-bâr
Kılubsın mübtelâ-yı âh ile zâr
- 8189- Kedi kılmaz mı ol sū-i kabâhat
Kımuşlık itmezem olur esâ'et
- 8190- Nebî Nûh diñledi çün işbu zârı
Kediye kıldı ol dem inkisârı
- 8191- Dilerem dir ola rüsvâ-yı âlem
Ola şâyî' cimâ'ı halka her-dem
- 8192- Çü buldı Nûh Nebî'den bed-du'âyı
Cimâ' 'indinde eylerler² fezâyı
- 8193- Oluben fî'l-i râzı her-dem ifşâ
Olupdur âleme fî'l ile rüsvâ
- 8194- Meşel kıldım bu kışsa-i nemîme
Münâsibdür 'aceb fî'l-i zemîme
- 8195- Olur mı fî'l-i şūmuñ cürmi zâyî'
Olur elbetde sū-i kavli şâyî'

¹ Beyitten sonra M. nüshasında bir beyit daha bulunmaktadır:

İden fî'l-i kabîhi ile tuğyân / Olur elbetde fî'l-i şūmı i'clân

² eylerler: eyler ol M.

- 8196- Dü-âlemde olur rüsvā-yı bed-nām
Olur müfsid münāfık ism-i nemmām
- 8197- Bizi hıfz eyle anlardan ilāhī
Ki sensin cümleñ püşt-i penāhı¹
- 8198- Bizi anlara kılma yār-ı hem-dem
Kılur ifşā kamu esrār virür gam
- 8199- Bizi ol kār-ı nemmāmdan ırağ it
Bize ol küşe-i vahdet turağ it²
- 8200- Bize ʿuzlet ile vir derde çāre
Müdāhene itmeyelim ne müdārā³
- 8201- İdelim zıkr ile bend-i lisānı
Diyüp işitmeyelim her fesānı
- 8202- Bulalım zıkr ü tevḥīd ile kurbet
Maḳām it bize yā Rabb bāğ-ı cennet
- 8203- Fuzūlī itmeyelim bir kelāmı
Diyelim ol şalāt ile selāmı

264b

Ḳaṣīde-i Zemm-i Nemmām⁴*Vezin: Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün*

- 8204- Uyur fitne uyarmaḳdur işi her-bār nemmāmuñ
Belā aşın ḳotarmaḳdur müdāmī kār-ı nemmāmuñ
- 8205- İş deşme ḳarışdıрмаḳ ribā rişvet añışdıрмаḳ
Fesād işe alışdıрмаḳ durur efkārı nemmāmuñ
- 8206- Odur ḳardaşı ḳardaşdan ayıran yār-ı yoldaşdan
Alup şatar o sırdaşdan ucuz bāzārı nemmāmuñ
- 8207- Alur aḥbābdan remzi ider aḡyārına gamzı
Şararmış yüzünñ beñzi edeb yok ʿārı nemmāmuñ
- 8208- Şerīfī kıl ḥazer andan dilñ çeksün dahı senden
Acıdur sözi temrenden yaḳar dil nār-ı nemmāmuñ

Faṣl-ı Ğaybet⁵¹ püşt-i penāhı: püşt ü penāhı M.² Beyitten sonra M. nüshasında bir beyit daha bulunmaktadır:

Emānuñ perdesine eyle idḥāl / Bizi azıtmasun ol ḳavm-i idlāl

³ Beyitten sonra M. nüshasında bir beyit daha bulunmaktadır:

Şerīʿat izini kıl bize hem-rāh / Ṭarīḳatden ayırma bizi her-gāh

⁴ E. 264b G. 264b M.- (Başlık G. nüshasında “Ḳaṣīde-i Zemm-i Nemmām-kār” olarak yer almaktadır.)⁵ E. 264b G. 264b M. 291b

Vezin: Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 8209- Ey Şerîfî itme ğaybet bir zamān
İster isen cennet-i a'lā mekân
- 8210- Ğaybet âdem lahmı didi Müste'ân
Dîn karındaşın etin yimek yaman¹
- 8211- Ğaybet ehli çünkü varur maḥşere²
Defter-i a'mâlini kim ol göre³
- 8212- Yok şevâbı göre defterde eser
Maḥv olup⁴ ḥayrı yazılmış cümle şer
- 8213- İde yâ Rabb şol şevâblarım kanı
İşler idim Ḥaḫḫ rızâsı çün anı
- 265a 8214- İdeler aña ki ey muġtâb nâs
Çirk-i ğaybet ile kılduñ anı pās
- 8215- Maḥv idüp a'mâl-i ḥayrı bâ-tamām
Yazdırurduñ yerine şerri müdām
- 8216- Hem cehennem içre gördüm dir Resûl
Bir kavim kim cîfeyi yerler uşul
- 8217- Ben su'âl itdim o dem Cebrâ'îl'e
Ne sebeb olmuş olar⁵ bu hâl ile
- 8218- Didi anlar kavm-i muġtâbdur kamu
Ğaybet ile buldılar nâr-ı kamu
- 8219- Lahm-ı mü'minleri yerlerdi cihân
Cîfe yerler şimdi bunda bil 'ayân
- 8220- Kaç kimesne ğaybetin itsen eger
Ğaybet olmaz anları bil ey püser
- 8221- Bî-namâzı ğaybet eyle şubḥ şām
İşidüp kılsun namāza ihtimām

¹ Beyit, Hucurât Suresi 12. ayetin manasını taşımaktadır. Ayetin mealî: “Ey iman edenler! Zannın bir çoğundan kaçının. Çünkü zannın bir kısmı günahdır. Birbirinizin kusurunu araştırmayın. Biriniz diğerini arkasından çekiştirmesin. Biriniz, ölmüş kardeşinin etini yemekten hoşlanır mı? İşte bundan tiksindiniz. O hâlde Allah’tan korkun. Şüphesiz Allah, tevbeyle çok kabul edendir, çok merhamet edendir.”

² varur maḥşere: maḥşere varur M.

³ Defter-i a'mâlini kim ol göre: Defter-i seyyi'esi kim virilür M.

⁴ olup: olur M.

⁵ olar: bular M.

- 8222- Bir de şol kılup namāz tutar oruç
El ile dil ile eyler halka güç
- 8223- Mezheb-i bāṭıl olanlar fīlīni
Hem daḥı zālīm olanlar zulmini
- 8224- Ğaybet itsen bunları cā'iz eger
Fā'ili degil ise bühtān eşer
- 8225- İftirā itmiş olursın sen aña
Faşlına bā'is olup yandan yaña
- 8226- İftirādan ḥāşıl olduğı günāh
‘Arş-ı a‘zamdan büyük didi ilāh
- 8227- Bilmeyince bir işüñ aşlın ‘ayān
Şoḥbetine açma anuñ sen dehān
- 8228- Mā‘adāsı bunlaruñ bildüñse ger
Kılduñ aña seng-i ğaybetle keder
- 8229- Halk içinde anı şalduñ dillere
Bā'is-i zemm olduñ anı illere
- 8230- İtme cânım ğaybet ile güft ü gū
Āb-ı tevbe ile bu efvāh yu
- 265b 8231- Meclis-i ğaybetlere varma püser
Düşme dām-ı zenbe cism ü pāy ser
- 8232- Bil ki muğtāb oldu diyen diñleyen
Hep ber-ā-berdür işiden söyleyen
- 8233- Şāhibine degmese ğaybet eger
Tevbe ile var ḥalāşı ey peder
- 8234- Şāhibine degse ger ğaybet sözi
İncinür elbet işidince özi
- 8235- Tevbe ile ref olunmaz bu melāl
Lāzım oldu dilemek andan ḥelāl
- 8236- Olsa bir meclisde ger ğaybet biri
Bilmese ger ehl-i meclis ol eri
- 8237- Olmadıkça ehl-i muğtābdan ḥaber
Beyhüde oldu ol söz vardur zarar
- 8238- Ḥāşılı terk itmek oldu çün fesān
Liki meşhūr oldu ğaybet bu zamān

- 8239- Bulamazsın bu zamān bir meclisi
Dimeye ğaybet kelāmı hepisi
- 8240- İbtidāsı meclisün hem ihtitām
Ġaybet iledür evvel āhir tamām
- 8241- Curʿa-i ğaybetden itmedikce nūş
Eylemez ehl-i mecālis anda cūş¹
- 8242- Şimdi ğaybet oldu meclis zīneti
Tatlu olmuş anlara ādem eti
- 8243- Oturuken ol Resūl ile şahāb
Geldi bir koku kerīh ğāyet harāb
- 8244- Key taʿaccüb kıldılar kim bu koku
Nireden geldi ʿaceb ne cīfe bu
- 8245- Pes Resūlu'llāh o dem virdi haber
İtdiler ğaybet münāfiqlar bir er
- 8246- Bu kerīh koku durur bŷy-ı dehān
Şimdi irdi bizlere andan nişān
- 266a 8247- Ol zamān ğaybet olurdu pek kabīh
Eyledi bŷy eser anda şarīh
- 8248- Şāyiʿ oldu tıydılar ʿālem ʿayān
Az olurdu çünkü ğaybet ol zamān
- 8249- Çünkü meşhūr oldu ğaybetle fesān
Tolmuş enf ü semʿa ğaybet bu zamān
- 8250- Mübtelāyuz ğaybet ile gün-be-gün
Tolmuş ol bŷy-ı kerīhlerle burun
- 8251- Ol kerīh koku ile tolmuş havā
Fehm olunmaz kokuşından ol cezā
- 8252- Hān-ı debbāğa varınca hām kişi
Bed kokuşudan turamaz biter işi
- 8253- Bir zamān itse tevaḳḳuf anda ger
Defʿ olur ol kokuşudan olmaz eser
- 8254- Anda olan ehl-i sanʿat yer içer
Tuymaz ol kokuşu gün gelür geçer

¹ Beyitten sonra M. nüshasında bir beyit daha bulunmaktadır:
Ġaybet olunmazsa bir meclisde ger / Şoḥbet-i meclis olara muḥtaşar

- 8255- Hāne-i debbāğ gibi meclisler hep
Ġaybetüñ koğusu olur mı ‘aceb
- 8256- Birinüñ sevbin disen ne pek kışa
Ġaybet olurmuş eger uzun dise
- 8257- Ya olunca böyle az nesne ġıyāb
Ġaybeti terk eyle cānım bul şevāb¹
- 8258- Ġaybet eyler ol Hasan Başrī bir er
Degdi pes āña bu ġaybetden ġaber
- 8259- Bir tabak şey göndürür ol dem āña
Dir Hasan’dan bu hedāyadur saña
- 8260- Çün şevābından senün irdi ġidā’
Uşda bu olsun mükāfātı² edā
- 8261- Ma‘zūr olsun didi ol demde imām
Olmadı çünkü mükāfātı tamām
- 8262- Ka‘bü’l-Aġbār dir okudum çok kitāb
Cümlede gördüm bu kavlı-i müsteṭāb
- 266b 8263- Ġaybet iden tevbe ile olsa ger
Cümleden şöıra cināna ol girer
- 8264- Ehl-i ġaybet tevbesiz olsa yine
Cümleden tamuya ol evvel ine
- 8265- Çār u çīz nesne ile didi Resül
Nağz olur āb-dest dağı oruç fuzül
- 8266- Kızb ü nemmāmlık dağı ġaybet kelām
Bağmak ol nā-maḡreme kim ḡüsn-i tām³
- Vezin: Mefā‘īlün Mefā‘īlün Fe‘ülün*
- 8267- Rivāyet var münāsib diñle ey cān
Bu ġaybet kavlini terk eyle her yan⁴
- 8268- Nebīler hep Resül’dan mā‘adāsı
Gelür anlara ol hātif şadāsı

¹ Beyitten sonra M. nüshasında bir beyit daha bulunmaktadır:

İtme oğlum ġaybet ile kıl ü kāl / Alma cānım boynuña cürm ü vebāl

² mükāfātı: mükāfāt M.

³ Beyitten sonra M. nüshasında bir beyit daha bulunmaktadır:

Şu olur gibi ağaç köke vuşul / Şuvarur ancılayın şerri uşul

⁴ her yan: her-ān M.

- 8269- Kimi rü'yâ ile olur peygamber
Nübüvvet ʿilmin ider düşde ezber
- 8270- Nebî'nün birine hâtif nidâyı
İder rü'yâda Hâllâk'ı şādâyı
- 8271- İder Mevlâ'sı aña böyle iʿlām
Turınca hoş seher kıl buña ibrām
- 8272- Ne gelse ibtidā ol saña karşı
Anı cehd it yemege itme kaygu
- 8273- İkinci her ne gelse şakla anı
Ki hergiz görmesin andan ziyānı
- 8274- Üçünci her ne gelse eyle iqbāl
Vü dördünciyi mahrūm itme fi'l-hāl
- 8275- Beşinciden katı eyle firārı
Hudā'dan bil saña devlet bu kārı
- 8276- Nebî çünkü işitdi bu kelāmı
Turur ol şubh-ı şādık geçdi şāmı
- 8277- Gelür karşı evvel kūh-ı aʿzam
Nebî hayretde kaldı aña ol dem
- 8278- Niçesi iyeyim deyü tefekkür
İdüben bu işe¹ kıldı taḥayyür
- 267a 8279- İder kendüye gönlünden² cevābı
Hudā mā-lā-yutak itmez ḥiṭābı
- 8280- Teveccüh eyledi çün tağa ol³ rû
Hem-ân-dem geldi ol tağ aña karşı
- 8281- Yakın geldikçe oldu tağ katı az
Olur sükker⁴ gibi bir loğma-yı baz
- 8282- Alur ağızına gāyet tatlu ahlā
Olur bir loğma andan kūh-ı aʿlā
- 8283- İdüp ḥamd ü şenā andan gider ol
Görür bir taş ile altun turur yol
- 8284- İder nefsine andan ol nebî cān
Bunu şaklamağa emr itdi Sübhān

¹ işe: işi M.

² gönlünden: kendüsi M.

³ çün tağa ol: ol tağa çün M.

⁴ sükker: şekker M.

- 8285- Yere gömüp giderken girü ol ān
Görür çıkmış zuhūra anı aʿyān
- 8286- Gelür bir dahı gizler anı anda
Gider gelür görür tırur yābānda
- 8287- Koyar üç kez anı zīr ü zemīne
Olur üç defʿa zāhir çeşm-bīnā
- 8288- İder ben işledimdi emr-i Yezdān
Hudā neyler görelim āhīri cān
- 8289- Nebī ol dem gider andan işine
Gelür yolda konar bir kuş başına
- 8290- İder kuş yā Nebiyyu'llāh baña dād
Baña bāzī elinden eyle imdād
- 8291- Nebī yengine aldı murğ-ı zārı
Bulur cāy-ı giriz itdi qarārı
- 8292- Görür şimdi gelür bir bāzī şeh-bāz
İder peygambere zār ile āgāz
- 8293- Toğan dir yā Nebiyyu'llāh niçün sen
Şikār-ı avumı elden alupsan¹
- 8294- Anı dünden berü kıldım şikārī
Niçün kılduñ ḥased baña bu kārı
- 8295- Beni rızkımdan iden zār meʿyūs
Olur elbetde ol mağmūm² menkūs
- 267b 8296- Nebī kıldı tefekkür hoş ʿacāyib
Didi bu cümleden oldu ġarāyib
- 8297- Hudā emriledür hātif nidāsı
Baña lāzım olan emrūñ edāsı
- 8298- Ele alup bıçağın anda ol cān
Keser bir parça et budından ol ān
- 8299- Virür ol bāzīye alup gider ol
Dahı murğ-ı zaʿīfe virdi ol yol
- 8300- Varur³ andan görür bir cīfe-i bū
Kaçup dödürür andan ġāyetī rū

¹ alupsan: alursan M.

² mağmūm: maḥzūn M.

³ Varur: Varub M.

- 8301- Olur aḥṣam girür çün cāme-ḥāba
Suʿāl eyler Ḥudā ʿālī-cenāba
- 8302- Buyurduḡuñ gibi kıldım ilāhī
Baña göstür bu işde ḥaḳḳ-ı rāhı
- 8303- Buyurdı Ḥālīḳ u ʿAllām u Ḥazret
O taḡ kim kıldı evvel saña sebḳat
- 8304- Ğazabdur evvelī ol kūh-ı aʿzam
Olur şabr ile baldan tatlu ol dem
- 8305- O kez-m-i ḡayz ile şabr idesin ger
Bulursın Ḥālīḳ'ından ḡayr-ı ekser
- 8306- İkinci gizlesen ger ḡüsn-i aʿmāl
Dü-ʿālem içre zāhir ola fi'l-ḥāl
- 8307- Üçünci ol zaʿīf murḡı emānet
Saña virdim ki kılmaduñ ḡıyānet
- 8308- Vü dördünci dilerse ḡacet insān
Dirīḡ itme anı sen aña her-ān
- 8309- Vü ger olmuş isen muḡtāc aña sen
Virüp¹ ol ḡacetin gör ḡoş revā sen
- 8310- Beşinci ehl-i ḡāybetden firārı
İdegör nefse andan ıztırārı
- 8311- Nitekim cīfe bed ḳoḳudan ey yār
Ḳaçarsın öyle nefret eyle her-bār
- 268a 8312- Ḥikāyet diñle cānım ḡaybet itme
Ki bir mü'min içün kem² şoḡbet itme
- 8313- Meşāyiḡden biri daʿvet ider ḳavm
Ber-ā-ber bulunur İbrāhīm Edhem
- 8314- Meger bir pīr olur daʿvet gelür geḳ
Göyüp anı taʿām yimediler hīḳ
- 8315- Olur ḡaybet şu deñlü kim iderler
Ḳatı geḳ geldi bunda ḡaḳḳ göyerler
- 8316- Bu deñlü ḡaybete İbrāhīm Edhem
Rızā virmez tırur meclisden epsem

¹ Virüp: Bitür M.

² kem: kim M.

- 8317- İder kânûn bu âş yenür soñra et
Ezelden böyledür tertib-i da‘vet
- 8318- Çü resm ü ‘âdeti siz terk idersiz
Edebsizlik idüp bunda n’idersiz
- 8319- Olunduğ¹ idi da‘vet âş yemege
Bu da‘vet ‘akse döndi baş yemege
- 8320- Buyurdi Hakk kelâmında ki gaybet
Olunan kimsenüñ lahmıdur elbet
- 8321- Firâr itdi bu kez İbrâhîm andan²
Ki bir loğma yimedi mâ-ğazardan
- 8322- Şerîfî ger dilersen derde dermân
Firâr it meclis gaybetinden her-ân
- 8323- Dilersen Hâlik’ından lutf u ‘izzet
O gaybet meclisine bulma kırbet
- 8324- O meclisler ki yok zıkr-i Hudâ hiç
Karâr itme o meclisde hemân geç
- 8325- İdegör künc-i vahdet saña me‘vâ
Bulunmaz künc-i ‘uzlet gibi meşvâ
- 8326- ‘ilim meclisine varmağa sa‘y it
Irak yakın saña lâzım aña git³
- 8327- İdegör rûz şeb ezkâr-ı Mevlâ
Ki yok insâna andan kâr-ı evlâ⁴
- 8328- Kelâm-ı Hakk ile bul her merâmı
Diyelim cân u dilden e’s-selâmı

268b

Kaşîde-i Zemm-i Ehl-i Muğtab⁵*Vezin: Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün*

- 8329- Niçe igvâ-yı iblîsdür kıllur iblîs binâ gaybet
Niçe gavğâ-yı telbîsdür döker hûn-ı fenâ gaybet

¹ Olunduğ: Bulunduğ G.² andan: Edhem M.³ Beyitten sonra M. nüshasında bir beyit daha bulunmaktadır:

Çekeğör işbu gaybetden lisānuñ / Zübānuñ kes ki olmaya fesānuñ

⁴ Beyitten sonra M. nüshasında bir beyit daha bulunmaktadır:

Dilinde vird ideğör zıkr-i Sübhān / Oturma dā‘imā boş oğı Kur‘ān

⁵ E. 268b G. 268b M.-

- 8330- ‘Acāyib hāl budur insān ider meclisde boş efsān
Olur muğtāb-ı nās yek-sān iden gūş cāna ğaybet
- 8331- Derūn-ı kīn içi paslı olur birbirlerin faşlı
Kimi bühtān ki yok aşlı olursa boş yine ğaybet
- 8332- Ğazab kīn toludur kaynar ki birbirin etin çeyner
Güler iblīs katı oynar iderken mü’mine ğaybet
- 8333- Bu ğaybetden Şerīf vazgel bu ‘uzlet güncine gir ƙal
Haķīƙat bahrine bir ƙal yakışmaz bu dīne ğaybet

Faşl-ı Fī-Sā’iru’l-Āfāt Mine’l-Lisān¹

Vezin: Fā’ilātūn Fā’ilātūn Fā’ilūn

- 8334- Dīnledünse bahş-i āfāt-ı lisān
Var niçe dürlü dahı zenb-i zübān
- 8335- Dil haţāsı ğāyetī çokdur n’idem
Söz uzanur cümlesin taħrīr idem
- 8336- Ger mufaşşal nazm ola āfāt-ı dil
Bulmaya nazmım nihāyet niçe yıl
- 8337- Taħrīr ile olmaya bahşi tamām
Her birinden ideyim birƙaç kelām
- 8338- Bahş-i küfr ü kızb ü nemmām ğaybeti
Oldı taşşıl yok kitābuñ vüs‘ati
- 269a 8339- Her bir āfātını üç beş beyt ile
Nazm idelim gelmeye ‘usret dile
- 8340- Oldı çün hayrū’l-kelām “ƙalle ve del”²
İdelim her nev‘ini mücmel güzel
- 8341- Ƙavl-i suħriyye olur zenb-i ‘azīm
Didi “lā-yeshar”³ kelāmında Ƙadīm
- 8342- Masħaraya alduĝuñ zen ya ricāl
Belki Haķƙ ‘indinde ol ehl-i kemāl
- 8343- Açılur müstehziye bāb-ı cinān
Da‘vet iderler içerü ol zamān

¹ E. 268b G. 268b M. 295a

² “ƙalle ve del” ifadesi, “sözün kısa ve anlaşılır olması” anlamına gelmektedir.

³ Alay etmesin. Hucurât 49/11. Ayetin meali: “Ey iman edenler! Bir topluluk diğerk bir toplulukla alay etmesin. Belki de onlar, kendilerinden daha iyidirler. Kadınlar da kadınları alaya almasınlar. Belki onlar kendilerinden daha iyidirler. Kendi kendinizi ayıplamayın, birbirinizi kötü lakaplarla çağırmayın. İmandan sora fâsıklık ne kötü bir isimdir! Kim de tevbe etmezse işte bu kimseler zalimlerdir.”

- 8344- Hoş feraḥ birle olur bāba yakın
Pes kıparlar kıpuyı ol dem hemīn
- 8345- Hūzn ile girü dönüp geldikçe ol
Kıpuyı açıp olur da'vet fuzūl
- 8346- Göriser bu ḥāl ile dā'im 'azāb
Ḥasret-i cennet ile bağı kebāb
- 8347- Görmeyim dirsən ol ḥasret zārını
Tevbe kıl bu maşaralık kārını
- 8348- Her dü-ālem ḥor olur müstehzi'n
Meclis-i 'irfāna olmazlar yakın
- 8349- Tevbesiz olanlaruñ āḫir demi
Sū-i ḥātemle olur ḥavf u ḡamı
- 8350- Kılduğı dem münkereyn aña su'āl
Bağlanur ağızında dili şanki lāl
- 8351- Hakk ide erbābına tevbe naşīb
Ümmetim diye aña yarın Ḥabīb
- 8352- İtme cānım la'neti bir cāna sen
Oldı la'net eylemek suç-ı lisān
- 8353- İns ü cin ḥayvān cemādāt cinsine
La'net itmek lāyık olmaz birine
- 269b 8354- İllā şol kim lāyık-ı la'net ola
Mevti anuñ küfr ile müşbit ola
- 8355- Zemm ile meşhūr ola vaşf-ı 'avām
Cā'iz olur aña la'net ey hümām
- 8356- Sū-i kıavli fı'li iḥdās eyleyen
La'n olur vālideyne şetm eyleyen
- 8357- Añmayup ism-i Ḥudā zebḥ idene
Hem sınır taşın geçüp tarḥ idene
- 8358- Hem ribā virüp alan kimse içün
La'net olur kātib ü şāhid içün
- 8359- Kııl çeküp ebrūların ince iden
Benk idüp igne ile eczā iden
- 8360- Hem daḫı gūş eyleyüp şavt-ı ezān
Tırup ol sā'at namāza varmıyan

- 8361- La'net olur mürteŝiye rāŝiye
Ŗāribü'l-ħamra daħı ol sāķiye
- 8362- Mā'adāsı la'netinden kes zübān
Katl-ı mü'min gibidür la'net hemān
- 8363- İtse la'net söz zübānından ħurūc
Der-ʿaķab ol göklere eyler ʿurūc
- 8364- Bağlanur ol la'nete bāb-ı felek
Yer yüzine ʿavdet eyler tīze-rek
- 8365- Berkinür ol la'nete bāb-ı zemīn
La'net olana gelürmiş ol hemīn
- 8366- La'nete lāyık degilse ol girü
Döndürürmiŝ kā'ilinden yaña rū
- 8367- Bilmissen ger la'nete lāyık eri
Olagör güftār-ı la'netden berī
- 8368- Añmayalım mü'mini la'net ile
Zıkr idelim dā'imā raħmet ile
- 8369- Sed idelim la'nete raħmet sözi
ʿAfv u maėfūr ide Ĥaķķ cümlemizi
- 270a 8370- Sebb-i mü'min oldu āfāt-ı ʿazīm
Nehy kılmışdur kelāmında Ĥadīm
- 8371- Bī-ʿözür ide eger mü'mine sebb
Ĥayrını maħv itdirür defterden hep
- 8372- Sögmek oldu mü'mine ağulı ok
Öyle mecrūħ eyler ol dermānı yok
- 8373- Ĥıl taħammül zālīmüñ sögmesine
Ŗabrı ʿafvı kılmış siper döğmesine
- 8374- Ĥilm ile karşılamazsan sözini
Pür-ħacīl itdün hemān kendüzini
- 8375- Bī-ʿözür mü'minlere sögmek Ĥaťā
Gel ferāėat kılmış bu kārı ey fetā
- 8376- ʿİllet-i dil oldu çün fuħŝ kelām
Key ŝaķın işbu Ĥaťarlardan tamām
- 8377- Ĥıl kināye eyle müstaķbiħ sözüñ
Ĥaķ içinde şerm-sār itme özüñ

- 8378- Kılma sohbət ol həyāsızlar ile
Olma rüsvāy ol edebsizler ile
- 8379- Ol Resūlu'llāh didi cennət hārām
Oldı aña kim ide fuḥş kelām
- 8380- Var ise ger sende ʿār ile vaqār
Fuḥş güftār ile olma şerm-sār
- 8381- İtme mü'min kimseye sū-i laqab
Bu daḥı āfāt-ı dildür key ʿaceb
- 8382- Mü'min adın tağyīr itmez söz ile
Yağma dilden cānını od köz ile
- 8383- Dīn qarındaşuña maḥlaş dime kem
Olmıyam dırsen iki ʿālemde zemm
- 8384- Her ne ile mü'mini kılduñsa yād
Virülür ol söz ile bil saña ad
- 8385- Gel həlāllik iste ol ʿālemde ḥüb
Dāḥil olma tahtına “men lem yetüb”¹
- 8386- Pes nebāḥatdūr ḥaṭā-i dil digər
Hem saña hem meyyite vardır keder
- 270b 8387- Nevḥa-i sū-kāra tevbe itmeyen
Ol durur pīrāhen-i āteş giyen
- 8388- Gel ferāğ ol işbu kāra nevḥadan²
İtmesün maḥv-ı sevāb ol levḥadan
- 8389- Dil ḥaṭāsıdur daḥı taʿn-ı murā³
İtme taḥḳīri kelām-ı mācerā
- 8390- Mü'mine lāzım ide gūş kelām
Ḥaḳḳ ise taşdıḳ ide ey nīk ü nām
- 8391- Ḥaḳḳ söze virmek gerekdür key qulaḳ
İki ʿālemde ola tā yüzi aḳ
- 8392- Dünyevī güftār buṭlān olsa ger
İtmeyüp gūş anı ola semʿ-i ker

¹ Kim tövbe etmezse. Hucurât 49/ 11. Ayetin meali: “Ey iman edenler! Bir topluluk diğer bir toplulukla alay etmesin. Belki de onlar, kendilerinden daha iyidirler. Kadınlar da kadınları alaya almasınlar. Belki onlar kendilerinden daha iyidirler. Kendi kendinizi ayıplamayın, birbirinizi kötü lakaplarla çağırmayın. İmandan sora fâsıklık ne kötü bir isimdir! Kim de tevbe etmezse işte bu kimseler zalimlerdir.”

² kāra nevḥadan: kār-ı nevḥadan M.

³ Kelimenin aslı “abartılı konuşma” anlamında olan “mürāyāt” kelimesidir. Kafiye ve vezin gereği bu şekilde kullanılmıştır.

- 8393- Pes umūr-ı dīn için olsa o söz
Olmaya bu sözden iğmāz henüz
- 8394- Tevbe kıl kār-ı mürāyiden şaķın
Ol ‘azāb-ı Bārī’ye olma yakın
- 8395- Eylemek mü’min ile sū-i cidāl
Oldı mü’minlere bir kavı-i dālāl
- 8396- Ger hacālet ise kaşdı haşm için
Kendi fazlın ğayrıya izhār için
- 8397- Haşmını kahr itmek için ‘arbede
Eylemek da‘vā-yı bātıl ey dede
- 8398- Hem daķı āfāt-ı dil oldı ğınā
Göstürür şāhibine renc ü ‘anā’
- 8399- Bu ğınā için buyurđı ol Resūl
Şavtını tağyīr iden ehl-i fuzūl
- 8400- İki şeytān iki omuzlarına
Tırup ayağın ururlar gögsine
- 8401- Dört kitāb içre kamu dīnde harām
Key hatādur tahsīn itmek ey hümām
- 8402- Dil hatāsıdur daķı ifşā’-i rāz
Sırrı izhār itmeden kıl ihtirāz
- 8403- Meclis esrārı emānetdür saña
Söyleme şöhetlerin yandan yaña
- 271a 8404- Üç şeyüñ ifşā’sı cā’iz bil anı
Taşmīm olur döküle ādem kanı
- 8405- Zāniye ‘avrat erüñ rāzını aç
Ğayrınıñ mālın alanı söyle kaç
- 8406- Havz-ı bātıldur daķı kubh kelām
Kışşadan oldı ‘ibāret ey hümām
- 8407- Meclis hamrı daķı fı’l-i zinā
Ma‘siyet meddāhı olmaklık fenā
- 8408- İstemek fānī için māl menfa‘at
Bulmuş iken kisve rızķında si‘et
- 8409- Dökme āb-ı rüyı kūt-ı nān için
Bu katı bed-hūy olur insān için

- 8410- Cā'iz oldu istemek hācet metāc
Bi'z-zarūret ʿāriyetle intifāc
- 8411- Ol Hudā'nuñ künh-i zātından suʿāl
Eylemek idrāk-i fehme ihtilāl
- 8412- Hem vebāl oldu suʿāl-i müşkilāt
Menhīdür taḥcīl için pes oğlu tat
- 8413- Līki hıfz idrāk için taʿlīm için
Müsteḥabdur ṭālibe taʿlīm için
- 8414- İns ü ḥayvāndan cemādātdan eger
Tağyīr-i ism ile taʿbīr key ḥaṭar
- 8415- Oldı hem ḳavl-i nifāk zenb-i lisān
Zāhir itmeklik için ḥubb-ı nihān
- 8416- Çün iʿānet oldu zulm-i zālime
Bed-ḥiṣāl oldu bu ḥūylar ādeme
- 8417- Bed olur ʿālemde olmak dü-lisān
Yār olup zāhir ʿadū olmak nihān
- 8418- Sū-i efʿāle şefʿat istemek
Ehlī olmayan imāmet istemek
- 8419- Emr-i münker nehy-i maʿrūf¹ söyleyen
Pes münāfıkdur bu kārı eyleyen
- 8420- Gel ferāğ it ol kelām-ı ḡılzeti
Oldı bu hoş ehl-i zulmūñ sevʿeti²
- 271b 8421- ʿAyb-ı nās eyleme tefṭiṣ ḳatı
Ḳıl tefekkür lā-tecessüs āyeti
- 8422- ʿĀlim ü üstāz ḳatında ibtidā
Eylemek ḡüftār-ı feth olmaz revā
- 8423- Kes lisānuñ söyleme vaḳt-i ezān
El ayak kārı daḥı oldu yaman
- 8424- Ḳılma şöḥbetle namāzı teng ü dār
Hem selām almak daḥı efsād ider
- 8425- Söylemek ḥuṭbe oḳur iken imām
Taṣliye tesbīḥden ḡayrı kelām

¹ Emr-i münker nehy-i maʿrūf: Emr-i maʿrūf nehy-i münker G.

² sevʿeti: bidʿati M.

- 8426- Fecr-i şādıkdan tūlū-ı şemse dek
Güft ü gūdan key hāzer itmek gerek
- 8427- Hem dahı beyt-i helāda söz dimek
Hem cimāc vaqtinde gülme söylemek
- 8428- Küfr ile olsun deyü bir mümine
Bed-duā kılmak katı oldu fenā
- 8429- Kāfire hem zālime ömr-i tavīl
İstemek Hakk'dan haṭādur katı bil
- 8430- Hem dahı Kur'ān okunurken kelām
Söylemek gāyet haṭādur ey hümām
- 8431- Kızb ü şıdka hem yemīn itmek dırāz
Mümine gāyet gerekdür ihtirāz
- 8432- Bā-ḥuşūşā kaşd ile ḥalf-i gamūs
Oldı işrāk hem ḥaṭī'āt-ı rūūs
- 8433- And içmeklik Hudā'dan gayrıya
Oldı fāsık fı'li hem kār-ı riyā
- 8434- Hem imāret kāḍılık itmek taleb
İhtiyār-ı nefis ile görmek ta'ab
- 8435- İsteme tevliyet-i evkāf diger
Kıl yetīme vaşī olmadan hāzer
- 8436- Dil haṭāsıdur dahı ārzū-yı mevt
Eylemek eyyām fırsatları fevt
- 8437- Özrini 'afv eylemek çün bir ricāl
Gelse red itmek olur gāyet vebāl
- 272a 8438- Kendi re'yile dahı bir cāhil er
Tefsīr itmek nazm-ı Kur'ān'ı ḥaṭar
- 8439- Mümini taḥvīf ü tehdīd eylemek
Key haṭādur incinecek söz dimek
- 8440- Bir müfessir ya muḥaddisden kelām
Kaṭ' idüp söz söylemek oldu ḥarām
- 8441- Hem kelāmın red idüp atasınıñ
Karşulamaq sözini Mevlā'sınıñ
- 8442- Zāhirā bir nesne kim ola helāl
Teftīş itmek ḥıllini oldu vebāl

- 8443- Merd-zenden ecnebiyye nev-nihāl
Söylemek virmek selām oldu vebāl
- 8444- Zemmiye hem fāsık muḥlinlere
Bil selām virmek ḥaṭādur anlara
- 8445- Maḥsiyet yolında rehberlik iden
Ḥāṣī olur aña perverlik iden
- 8446- Dil ḥaṭāsıdur kamu didiklerim
Uşda bu birkaç varak yazdıklarım
- 8447- Yazmadım tafşilini bunda Henūz
Her birinden zāhir itdim bir rumūz
- 8448- Fehm ider remzim ūlū'l-elbāb olan
Nazm u neşrūñ ehline deryāb olan
- 8449- Ākıl olan sözünüñ şarrāfidur
Her rekāketden kelāmı şāfīdür
- 8450- Zīrā her efsāneye açmaz dehān
Vezn ider güftārını dilde nihān
- 8451- Hārc iden endāze ile sözünü
Görmez ʿālemde ḥacālet özünü
- 8452- Mālezim güftārūñı ḥulḳūma al
Anda perverde kılp meydāna şal
- 8453- Ol kelāmuñ keşretile olma ḥor
ʿAyb-ı ḥalkı arama kendūñde gör
- 8454- Her kelāmuñ aşlını fikr ile bul
Rūy-ı dil eyler kamuyı¹ bende kul
- 272b 8455- Dāma çekdi murgı bir şayyād er
Tuḥme itmeklik murādı ey püser²
- 8456- Hālīk'ı murgā virür nuṭḳ-ı faşih
Söyleyüp şayyāda ol ḳavl-i naşih
- 8457- Dir o dem şayyāda gūş eyle beni
Laḥmımı yersin toyurmaz bil seni
- 8458- Gel benim bu kuşca cānım kıl āzād
Üç naşihat ideyim saña irād

¹ kamuyı: kamuya G.

² Beyitten sonra M. nüshasında bir beyit daha bulunmaktadır:

Bir ḥikāyet var münāsib diñle yār / Her kelām encāmını bil sen şikār

- 8459- Her naşihat kim direm saña şehā
Māl-ı dünyā olmaya aña bahā
- 8460- Söylerem evvel naşihat rāzımı
Uşda destinde iken bil nāzımı
- 8461- Söylerem ikinci pendim eyle gūş
Şol ağaç dalına konduğımda hoş
- 8462- Hem üçüncü pendimi bil neylerem
Şol firāz-ı kūha konar söylerem
- 8463- Rāzı oldu öpdı murğun gözini
Söyledi destinde¹ evvel sözünü
- 8464- İtdi bir şey çıksa destinden eger
Olma mağmūm ol işe çekme keder
- 8465- Hakk nihāyetsiz saña ihsān ider
Çok ivaż virür bedel āsān ider
- 8466- Virdi şayyādı o dem murğā² küşād
Ol dirāht-ı şāha konup oldu şād
- 8467- Dir bu kez ikinci pendim eyle gūş
Her kelām ki söylenür sen diñle hoş
- 8468- Anı ur mīzān-ı ‘aqla³ ittihād
Aşlı beyhūd olsa itme i‘timād
- 8469- Söyleyüp bu resme ol güftārını
Bildirüp şayyāda her esrārını
- 8470- Didi andan sonra ey şayyād cān
Yoğ imiş bahtuñ senüñ kılduñ ziyān
- 273a 8471- Cevfım içre var iki ‘ālī güher
Her birisi Rūm harācını deger
- 8472- Vezn ola yigirmi mişkāl her biri
Gele hoş elden çıkarduñ cevheri
- 8473- Gūş idince⁴ anı şayyād itdi zār
Ġam çeküp pişmanlık oldu⁵ aña kār

¹ destinde: elinde G.

² murğā: murğ M.

³ mīzān-ı ‘aqla: mīzāna ‘aqla G.

⁴ Gūş idince: İşidince M.

⁵ oldu: itdi G.

- 8474- İtdi andan kuşa āh u zār ile
Qaldı üç nuşhuñ birini di hele
- 8475- Çünki elden çıkdıñ ey mekr-i dırāz
Söyle ol birin dağı gizleme rāz
- 8476- Uçuben ağaçdan ol kuş ol zamān
Söyledi bu resme ol murğ fesān
- 8477- Eyledim iki naşihat saña yār
Görelim ne hāşıl oldu saña kār
- 8478- Girmedi sem'üne pendimden eşer
Ya ne hācet ideyim hārc-ı güher
- 8479- Nuş u pendim kılmadı bir fā'ide
Ya niçün idem kelāmım zā'ide
- 8480- Vezn olunsa gelmez on mişkāl benim
Nirde kırk mişkāl cevāhir ya benim
- 8481- Şihhatini bilmedikçe bir işüñ
Hüzn ü gamla artdı bu dem teşvışüñ
- 8482- Pend iderdim saña bu bahşi demin
Almaduñ 'aqluña olduñ key hāzın
- 8483- Kılmadı saña naşihat zerre kār
Diyüp ol murğ āşiyānına uçar
- 8484- Güş ider bu kıssayı 'akıl kişi
Vezn idüp eyler kelām-ı endiş
- 8485- Söyleme çok olmak istersen 'aziz
Çok kelāmuñ ekşerī olmaz temiz
- 8486- Her hālāvet kıllit-i şohbetdedür
Keşret-i güftār olan zilletdedür
- 8487- Rabbenā sen kıl ināyetler bize
Rāst-ı güftār ile gönlümüz beze
- 273b 8488- Sen bizi āfāt-ı dilden kıl selīm
Olalım şabr u hayā ile hālīm
- 8489- Şıdık u aqvāl ile olalım müdām
İdelim dā'im şalāt ile selām

Kaşide-i Āfāt-ı Lisān¹

Vezin: Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

¹ E. 273b G. 273b M. 300b

- 8490- Didim dil ʿilletin başdan başa gevher feşān itdim
Bu nazm-ı gülistānımda kamudan bir nişān itdim
- 8491- Tārīkat bāğına girdim dirüp sünbüllerin bir bir
Şükūfe-nuşh ile nazmım ḥaḳīkat gülsitān itdim
- 8492- O kim ister tārīkatle o gülzār-ı ḥaḳīkat cāy
Anuñçün ḥabl-i hencāra ile bir kehkeşān itdim
- 8493- İşāret kıldım her ne var lisānuñ şayruluğından
Devāsın ʿuzlet ile hem sükūt içre nihān itdim
- 8494- O dil suḥresile beyhūde ʿömr etlāf iden nā-dān
Özin bilmekligi çün ben daḥı feth-i zübān itdim
- 8495- Bu nazm neşr baḥrinde olanlar teşne-i maʿnā
Tārīkat metnine şerḥ-i lisān ile beyān itdim¹
- 8496- Şerīfī muʿterifdir zenbe dir estagfiru'llāh pes²
Kamu sehv ü ḥaṭā ile ne kim şuç-ı lisān itdim

274a

Mebḥaş-i Āfāt-ı Üzn³*Vezin: Mefāʿilün Mefāʿilün Feʿülün*

- 8497- Vü bundan soñra bil āfāt-ı üzni
İşit bu sözlerim defʿ eyle ḥüzni
- 8498- Yedi aʿzā içün vardır kabāḥat
Velī baʿzınuñ oldı zıkrı sebḳat
- 8499- Kamu cürm-i cesedden var uşanmak
Kulaḳ cürmi fenā yok aña kanmak
- 8500- Meşeldür yok kulaḡuñ ḳarnı dirler
Çeker cürm ü vebālin şeyḫ ü pīrler
- 8501- Kulaḳ göz fitnesinden rāzı şeyṭān
Kılur āfātını cümleden āsān
- 8502- Kulaḳ zenbi olur ḡāyetle esraʿ
Bu mekr-i semʿ ider şeyṭāna etbaʿ
- 8503- Bu cürm-i gūş ider insānı bī-hūş
İder ol şāḥibin mekr ile medhūş

¹ Beyitten sonra M. nüshasında bir beyit daha bulunmaktadır:

Zübānuñ ʿilletin nazm eylemek bir bir degil mümkün /Bilüp ʿaczim ol bülbül tek derūnumdan fiḡān itdim

² pes: min M.³ E. 274a G. 274a M. 301a

- 8504- Biraz nazm ideyim āfāt-ı sem'î
Toğar andan o mekr ü fitne cem'î
- 8505- Zārüretsiz tekellüm lâ-yecüzün
Simâ'ı oldı bil āfāt-ı üznün
- 8506- Simâ'-ı küfr ü fuḥş gaybet melâhî
Olur kâ'il ile şirket günâhı
- 8507- Melâhî diñlemekdür 'illet-i gûş
Telezzüz ile küfrân zillet-i gûş
- 8508- Tağannî ile Qur'ân diñlemek hem
Bilâ-tecvîd ḥaṭâ' lahn ile her-dem
- 8509- Daḥı i'râz ile var kûşe 'işyân
Simâ' eylememek ḥuṭbe vü Qur'ân
- 8510- Vezîr ü mîr ü üstâz kâđînuñ hoş
Peder mâder kelâmın itmemek gûş
- 8511- Cevâz olana feth it gûş bâbı
Ḥaṭâ gûşdan katı kıl ictinâbı
- 8512- Ḥuşûsâ ol melâhî pür-melâmet
Fesâd u fitneye bâ'is rezâlet
- 274b 8513- Şadâ-yı lehv içün tut gûşe penbe
Siper kıl i'tirâzı rûy-ı zenbe
- 8514- Irak ol sâz u santur meclisinden
Ba'îd ol ehl-i ṭanbûr telbîsinden
- 8515- Qabûl itme simâ'ın eyle inkâr
İdegör buğzu fi'llâh aña tekrâr
- 8516- Yidirme nân işitme hem kelâmın
Virürse daḥı alma Ḥaqq selâmın
- 8517- Kapuñdan meclisüñden eyle ib'âd
Olardur eyleyen ıslâhı izdâd
- 8518- Olursa da'vetün sūr ya ziyâfet
Getürüp meclise irdirme âfet
- 8519- Fesâd u fitneye itdirme îkâz
Hümây kuş kafesde bulmaya râz
- 8520- Şakın çeng ü çeğâne da'vetinden
Şoyulma iki 'âlem hil'atinden

- 8521- İşit imdi ĥadĩs-i Muřtafā'dan
Ki menķũldũr ‘Aliyyũ’l-murřazā’dan
- 8522- Otururken Resũl’ũñ meclisinde
Fesād ehli gelũp şurdı şatında
- 8523- Olardı ehl-i def řanbũr mezāmir
Selām virdiler anlar řāha bir bir
- 8524- Yedi kez virdiler anlar selāmı
Resũlu’llāh dimedi bir kelāmı
- 8525- Dũnũp dirler o yũzsũzler Resũl’e
‘Ařā kılsan řaşaddũķ bize n’ola
- 8526- Çivirdi yũzini anlardan ol řāh
Ki oldu sũzlerinden ‘acz-i ikrāh
- 8527- Dũnũp didi ‘Alĩ’ye diñle ey yār
Řaķın anlara nesne virme zinhār
- 8528- Viren bir dirhem aña sĩm ũ zerden
Dũřer Mevlā’sı ‘indinde naşardan
- 275a 8529- Ki yetmiş kez o Beytu’llāh’da bile
Zinā itmiş gibidũr māder ile
- 8530- İki dirhem viren tũy řaķıřınca
Uşud řaķı şadar zenb aķırınca
- 8531- Ĥarām oldu melāhĩ eylemek gũř
Kũfũrdũr ĥař idũp aña demek ĥoř
- 8532- Oturmaķ meclis-i lehv işe zinhār
Niřānı fāsıķuñ bu oldu her-bār
- 8533- Kişi ĥaflen simā’ itse melāhĩ
Dimişler belki yok anuñ gũnāhı
- 8534- Kişi şarf itmelidũr kũllĩ cehdi
Gerek diñlememek çũn ide ‘ahdi
- 8535- Kulaĥın şut ki gũř itmeyesin lehv
İdersin lehv ile řā‘atũñi sehv
- 8536- Řaķın gũř itmeden lehv ũ ĥināyı
‘Azāb-ı şabr ile gũrme ‘anāyı
- 8537- Ne deñlũ fāñide var lehv ũ lezzet
‘Azāb-ı şabre bā’iş oldu elbet

- 8538- Buyurdi hem Resûlu'llâh ziyâfet
Olup ehl-i fesâd olunsa da'vet
- 8539- Yapışur her 'aded bir loğmasına
Kâbirde hayye 'akreb gevdesine
- 8540- 'Azâb eylerler aña tâ kıyâmet
Gelür mahşer demi o zî-melâmet
- 8541- Dağı inmez Hüdâ'nun rahmeti bil
Evün şâhibine ol eve kırk yıl
- 8542- Harâm itme helâlden kesb ü kârın
Düşürme hâneñe ol semm-i mârın
- 8543- Şerîfî gerçi var ol levm-i lâ'im
Sima'-ı bezme tevbe eyle dâ'im
- 8544- Dimişler her makâmuñ var makâli
Müdârâ yok buña ko kıl ü kâli
- 8545- Şakın meclis-i lehv ü lağva varma
Bulunduñ anda şâyed dağı turma
- 275b 8546- Firâr eyle şakın dime olur 'âr
Olur bu 'âr ile âhîr demi zâr
- 8547- Ne gam ol ta'n-ı câhilden saña hoş
Degilsin gûş-i bâde ile ser-hoş
- 8548- Olayım deyü mûsikîden âgâh
Düşürme çâh-ı zenbe pây nâ-gâh
- 8549- Ne lâzım mûsikî 'ilmüñ edâsı
Seni bî-hûş ider lahnuñ şadâsı
- 8550- Bulam dirsensiz bu şi'rüñ tarzını ger
Var imdi kıl 'arûz 'ilmini ezber
- 8551- Selefde geldi çok meddâh u şâ'ir
Degildür ol sâz-endâr şi'ri mâhir
- 8552- Ne gelse dile söyler raṭb u yâbis
'Avâm içre olamaz şadra câlis
- 8553- Olaruñ haqqınadur belki gâvün
Degil midür olar "vâdin yehîmün"¹

¹ Vadide şaşkın şaşkın dolaşırlar. Suarâ 26/225. Ayetin meali: "Onların her vadide şaşkın şaşkın dolaştıklarını ve gerçekte yapmadıkları şeyleri söylediklerini görmedin mi?"

- 8554- Feraḥ söyler ḥaḳḳı̄ ger mecāzı̄
Degil ḥālī fuḥuşdan dil-nevāzı̄
- 8555- Ḥaḳḳat olmış ol meddāḥ-ı dil-ber
Mecāzı̄ ma'niden yok ṭāḳat ü fer
- 8556- Bulur ḥüsn-i zenāna söz kavafı
Cevāz-ı na't-ı Ḥaḳḳ'ı̄n ol ḥilāfı̄
- 8557- Olur her bir sözi nā-dāna mengüş
Ṭolınca kavli nā-meşrū' ile güş
- 8558- Katar fuḥş-ı kelām-ı nā-sezāyı
Bulamaz tarz-ı şî're endāzeyi
- 8559- Olur ba'zı kitābetden kelāmı
Katar lehv ile güftāra ḥarāmı
- 8560- Olur hoş ṭab'-ı eş'ār-ı rumūzı
Velī efsād ider sāz ile sözi
- 8561- Ne deñlü nazm u neşre ola ḳābil
Olamaz ma'rifet kânına vāşıl¹
- 8562- Hemān iblīs la'īnūñ kārıdur lehv²
Aña tābi'lere maḳbūl durur lağv³
- 276a 8563- Ne deñlü var ise fişḳ u fücūr hep
La'īn iblīs durur cümleye mezheb
- 8564- İder zāhirde ol da'vā-yı 'āşık
Elinde sāz dilinde ḳavl-i fāsık
- 8565- Göñülde 'aşḳ-ı Rabbānī olan ḳul
Olur mı lehv ü lağviyyāta meşḡul
- 8566- İden anlara 'āşık i'timādı
Dürüst olmaz ḥaḳḳat i'tikādı
- 8567- Ḥudā-yā eyle cümleye ināyet
Ḥuşuşā bu ḥaḳḳ-ı̄-i pür-melāmet
- 8568- Anı ḳıl zümre-i 'āşıklarından
Göñül şāfī sözi şādıklarından
- 8569- Daḫı ḳıl zākirīnūñ zümresinden
Ḥalāş eyle dü-'ālem fitnesinden

¹ Beyitten sonra M. nüshasında bir beyit daha bulunmaktadır:

Cihanda var bu deñlü şî'r-i kāmīl / Degildür hiçbir lehv ile 'āmil

² lehv: ol M.

³ tābi'lere maḳbūl durur lağv: tābi' olanlara o maḳbūl M.

8570- Ola şî'ri muṭābık şer'ā hem-vār
Ola meddāh-ı Mevlā nazm-ı güftār

8571- Yazup na't-ı Resūl'i dā'imā ol
Olur aḥsen bu şî'rūn ehli maḳbūl

8572- Fuzūlī olmaya nazm-ı kelāmı
Diye her-dem şalāt ile selāmı

Ḳaşıde-i Āfāt-ı Sem¹

Vezin: Mefā'ılün Mefā'ılün Mefā'ılün Mefā'ılün

8573- Mufaşşal sem'-i āfātı saña bir bir didimdi uş
Gerek kim idesin her bir sözüm dil sem'ine mengüş²

8574- Vişāl-i bezm-i uşşāka dil ü cāndan olan ṭālib
Ne ḥācet ḳahve-ḥānında ide lağv u fesāna güş

8575- Girüp ol mekteb-i 'irfān içinde ḳall olan kāmīl
Nevā-yı sāz u santur āña beyhūde şadādur boş³

276b 8576- Bu sem'ūn fitnesinden söyleyen dā'im⁴ ma'āza'llāh
Ḥudā'nuñ zıkr-i tevḥīdī şadāsile olur bī-hüş⁵

8577- Bu mekr ü fitneden tadrīc ile taḥlīş olan kāmīl
Ḥudā'nuñ zıkr-i tevḥīd-i şadāsile olur bī-hüş

8578- Çalar kūş-ı neşāyih kürsī-i 'aşḳ üzre ol vā'iz
Anı güş itmeyen ebleh sefāhetden olur medhüş

8579- Ene'l-ḥaḳḳ sırr-ı remzinden o şumm u būkm olan 'umyān
Güzāf u güft ü lāfindan olur mı dil Şerīfī hoş

Mebḥaş-i Āfāt-ı 'Ayn⁶

Vezin: Mefā'ılün Mefā'ılün Fe'ülün

8580- İşit imdi idem āfāt-ı 'aynı
Simā' eyler olan başında beyni

¹ E. 276a G. 276a M. 304a

² Beyitten sonra M. nüshasında bir beyit daha bulunmaktadır:

Haḳīkat-ı ḥāl müşkildür kelāmuñ ğayrına ırmek / Bu bir demdür ki sem'-i ker olanlar ḳıldı 'aşḳı nüş

³ Beyitten sonra M. nüshasında bir beyit daha bulunmaktadır:

Düşerse bir kemāl ehli simā' meclisine şāyed / Ol şahrā-yı taḥayyürde tefekkürde olur ḥāmüş

⁴ dā'im: her-dem G.

⁵ Beyit M. nüshasında iki beyit hâlinedir:

Bu sem'ūn fitnesinden söyleyen dā'imma'āza'llāh / İçüp mey-ḥāne-i 'uzletde 'aşḳ-ı mey olur ser-ḥoş

Niçe gör iblīsüñ mekri sirāyet eylemiş sem'a / Simā'ı güş iden nā-dān olur cān u gönülden ṭuş

⁶ E. 276b G. 276b M. 304b

- 8581- “Yeğüzüzü”¹ ile Haqq bizlere fermān
İdüp kıldı bu göz fitnesin a‘yān
- 8582- İdüp² ‘aynāna perde göz kapısı
Siper kıldı zübāna diş tudağı
- 8583- Bu dil ‘aynānuñ olduq perde-dārı
Gerekdür³ hıfz idelim bu hışārı
- 8584- Buyurdi çün Resūl-i faḥr-i ‘ālem
Nazar tır-i semūmdur ḥāşılı dem
- 8585- Semūm-ı iblīse tiryāk budur söz
Görüp nā-maḥrem aña yumasın göz
- 8586- Göñül pāk eyleyen ğazz-ı başardur
Şalāḥ iqlāl iden sū-i nazardur
- 277a 8587- Nazardandur dile iğvā-yı şeytān
Açar ebvāb-ı şerri ḳalbe her yan
- 8588- Ḥudā ma‘lūmıdur n’işlerse ḳullar
Emīn midür veyā ḥā’in mi gözler
- 8589- Bakar ḥā’in göñülle ten⁴ göz ile
Emīn olan bakar zāhir göz ile
- 8590- Görüp ğaflen meḥāsin hem yuman göz
Bulur t̄a‘at ḥalāvetini şeb rüz
- 8591- Buyurdi hem Resūlu’llāh işit cān
Ḳıyāmet günü aĝlar cümle ‘aynān
- 8592- Ve-illā aĝlamaz anda o gözler
Ola t̄a‘atde şeb tā uykusuzlar⁵
- 8593- Daḥı rüz-ı kıyāmet aĝlamaz ol
Maḥārimlerden iĝmāz eyleyen ḳul
- 8594- Diger aĝlamaz imiş anda ol ‘ayn
Ḥudā ḥavf ile eşk ü çeşm ola zeyn
- 8595- Cehennem nārını görmez o gözler
Bu resme ol rızā-yı Haqq’ı özler

¹ Sakınsınlar. Nūr 24/30. Ayetin meali: “(Resulüm!) Mümin erkeklere, gözlerini (harama) dikmemelerini, ırzlarını da korumalarını söyle. Çünkü bu, kendileri için daha temiz bir davranıştır. Şüphesiz Allah, onların yapmakta olduklarından haberdardır.”

² İdüp: Kılup M.

³ Gerekdür: Ger kim M.

⁴ göñülle ten: bu cism ü dil M.

⁵ Ola: Olan M.; tā uykusuzlar: rüz o uykusuzlar G.

- 8596- Maḥārimlere bakmaq arturur ğam
Velī ‘avrat yerinüñ zenbi a‘zam
- 8597- ‘Özürsüz bakmağın zenbi olur çok
‘Özürden ğayrı bir dürlü rızā yok
- 8598- Faķire miskīne ğorluķla bakmaq
Kibirden bu ‘alāmet oldu ancaķ
- 8599- Nigāh olmak ma‘āşī münkerāta
Olur bu cürm-i ğāyet ‘ayn-ı zāta
- 8600- Umūr-ı fānīde a‘lāya bakmaq
Umūr-ı dīn için ednāya bakmaq
- 8601- Dağı kōnşı kapusından bakup uş
Hıyānetle virüp ğüftārına ğuş
- 8602- Evün şāhibine ol ān degil ğam
Urup gözin çıkarmak cā‘iz ol dem
- 8603- Katı çokdur bu ‘aynāna ḥaṭī‘at
İken hıfz eyle ‘aynı tūt naşīḥat
- 8604- Nigāh-ı ‘ayn olur fıtneye bādī
Tevellüd itdirür fıtne fesādı
- Vezin: Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün*
- 277b 8605- Bir ḥikāyet eyleyim eyle nazar
Gör niçe olur ḥaṭī‘āt-ı başar
- 8606- Ol Ḥasan Başrī yigitligi zamān
Fāsıķ u fācir idi ğāyet yaman
- 8607- Pes yürürken¹ Başra şehrinde ol er
Bir güzel ‘avrat görür anda meger
- 8608- Düşdi anuñ ardına oldu revān
‘Āşık oldu vuşlatına ğöñli cān
- 8609- Bakdı ḥātün ardına anı görür
Bir levend uymış peşine hoş yürür
- 8610- Dir yigit itme edebsizlik katı
Bī-edeb ‘ālemde görür hacleti
- 8611- Ol Ḥasan dir ‘āşık oldum dīdeñe
İhtiyārım kalmadı direm saña

¹ Pes yürürken: Gezer iken M.

- 8612- İrmek ister vaşluña dil yā nigār
İtme beni taʿzīr ile şerm-sār
- 8613- Hātūn ider bildim ol gönlinde rāz
Sen tevaḳḳuf kıl burada tūr biraz
- 8614- Böyle diyüp vardı hātūn evine
Hoş feraḥ düşdi Ḥasan’uñ gönline
- 8615- Kıpuda bekleyüben dir hoş ola
Şübhe yok kim gönli baña düş ola
- 8616- Vardı hātūn sūrat ile çün eve
Dir kāravaşlara kim beni seve
- 8617- Tırmayup bu gözlerim oya hemān
Bir ṭabaḳ üzre koyup ola revān
- 8618- Kıpuda tıran kişie vire ol
Virmişem āzādlik ile aña yol
- 8619- Bir kāravaş ol iki gözün oyar
Emrini tıutup ṭabaḳ üzre koyar
- 8620- İletür anı Ḥasan’a der-ʿaḳab
Görüp anı ol Ḥasan kıldı ʿaceb
- 278a 8621- Dīde-i insān görür ṭabaḳda çün
Dir kāravaşa nedür bu ya niçün
- 8622- Hātūnum göndürdi dir bunı yigit
Uşda ʿāşık olduḡuñ göz al da git
- 8623- Hātūnum dir yaramaz ol göz baña
Fitneye bāʿiṣ ola öñden şoña
- 8624- Çün Ḥasan işitdi işbu¹ sözleri
Tıldı kan yaş ile ol dem gözleri
- 8625- Yırttı yüzün yaḳasın eyledi çāk
Urdı iki el ile başına ḥāk
- 8626- Kendi kendüñe dir ey zālīm kişi
Niçe bir kılsan gerek ʿiṣyān işi
- 8627- Gözsüz oldı senüñ ucından o zen
Maḥrūm oldı iki gözden baş u ten
- 8628- Kanda ḥavf-ı Ḥaḳḳ eyā zālīm didi
Ṭanbūrasın pāre pāre eyledi

¹ Ḥasan işitdi işbu: işitdi ol Ḥasan bu M.

- 8629- Ağlayı ağlayı geldi evine
Zārı kıldı şubḥa dek yana yana
- 8630- Geldi ol maḥalleye vaḳt-i seḥer
Cem^c olunmuş ḳapu öñinde çok er¹
- 8631- Şordı dirler² ḥavf-ı Ḥaḳḳ’dan bir ḥātūn
Gözlerini oydurup olmış bütün
- 8632- Olmuşuz ḥāzır namāzın³ ḳılmaḡa
Götürüp ḳabrine anı ḳoymaḡa
- 8633- İşidir çünkim Ḥasan acı sözi
Durmayup evine döndürdi yūzi
- 8634- Yimedi ol muttaşıl üç gün ta‘ām
Zār-ı giryān eyler idi şubḥ şām
- 8635- Dir nic’olur ḥālūñ ey zālīm Ḥasan
Senūñ ucından helāk oldu o zen
- 8636- Bā‘iş olduñ mevtine ey nefsi-i şūm
Nic’olur ḥālūñ senūñ ba‘de’l-ölüm
- 278b 8637- Geçdi bunuñ üstine on gün ‘ayān
Gördi ol ḥātūnı rü’yāda hemān
- 8638- Şalınur cennetler içre şād-mān
Dürlü zīnetler ile tezyīn o cān
- 8639- O tebessüm eyleyü dir yā Ḥasan
Tanıduñ mı beni bunda şimdi sen
- 8640- Ol Ḥasan dir bilmedim seni ḥātūn
Sen ne ḥātūnsın di ey şıdkı bütün
- 8641- Ḥātūn ider ol zenem ben yā Ḥasan
Gözlerinūñ ‘āşıkı meftūnı sen
- 8642- Ḥavf-ı Ḥaḳḳ’dan gözlerim ḳıldım ‘alīl
Bunca iḥsān eyledi baña Celīl
- 8643- Ol Ḥasan dir bā‘işem ki olduñ sa‘īd
Senūñ ucından Ḥaḳḳ’a oldum ba‘īd
- 8644- Ey cinānuñ ḥātūnı nuşḥ it baña
N’olısar ḥalīm benim Ḥaḳḳ’dan yaña

¹Beyitten sonra M. nüshasında bir beyit daha bulunmaktadır:

Varub anlara Ḥasan kıldı su‘āl / N’ola bu cem^c-i ricāl işbu melāl

²Şordı dirler: Dirler aña M.

³namāzın: namāza M.

- 8645- Hātūn ider tevbe eyle var kişi
İtme bundan sonra bir ‘iṣyān işi
- 8646- Hāvf-ı Hakk’ı kalbiñe ko sen müdām
Kulluk üzre ol Hudā’ya şubh şām
- 8647- Uyanup kıldı yine tevbe cedīd
Zār u efğānı olur yevmen mezīd
- 8648- Oldı ser-çeşmesi cümle evliyā
Hulq-ı aḥsen ‘ārif-i Hakk aşfiyā
- 8649- Dinledün mi fitne-i ‘aynānı sen
Tevbe kıl nā-maḥreme bakma sen
- 8650- Tākatün yok gözlerün oymaya çün
Eyle eşk-i dīde ile çeşm hūn
- 8651- Ağlamakdan yaş ide vechinde yer
Hāvf-ı Hakk’dan bir nişān ola eşer
- Vezin: Mefā’ılün Mefā’ılün Fe’ülün*
- 8652- Naşīhat diñle oğlum cān u dilden
Gider dıḥk-ı hevāyı kāl u kilden
- 279a 8653- Dime dıḥka münāsib güft u gūdan
Hudā’dan dūr olursın ḥor ḳamudan
- 8654- Buyurdu Hakk gülün az ağlayuñ çok¹
Tebessüm cā’iz ol dıḥka rızā yok
- 8655- Velī dıḥka rızā var bi’z-żarūret
Ve-illā oldı bir fi’l-i mażarrat
- 8656- İki nesne olur ebleh nişānı
Simā’ eyleyüben terk eyle anı
- 8657- Gice bīdār olup vaqt-i seḥer nevm
Olur bu ḥaşlet ile şāḥibi levīm
- 8658- Ta’accüb olmayan beyhūdeye boş
Gülüp ḳahḳaha itmek kār-ı medhūş
- 8659- Ḥabību’llāh’ı gör dıḥk ile bir dem
Gülüp olmış degildür şād u ḥurrem
- 8660- Daḥı çeşm ebrū ile iltifātı
İdüp kılmazdı zann-ı mu’sirātı

¹ Beytin ifade ettiği mana Tevbe 9/82. ayette yer almaktadır. Ayetin meali: “Kazandıkları günahın cezası olarak, artık az gülsünler, çok ağlasınlar.”

- 8661- Helāl oldı tebessüm kıl mübāhı
Olur hem ahaha kār-ı sefāhı
- 8662- Gülen ahaha ile fānıde kem
Olur maşer demi gözleri pür-nem
- 8663- Gülenler fānıde maşerde alar
Dem-i eşk ile dil barını dalar
- 8664- Hūdā havf ile alayup iden cūş
Olur maşer demi ol hātırı hoş
- 8665- Bizim çündür çü cān virmekle ölmek
Revā mı ahaha eyleyü gülmek
- 8666- Bize lāzım olan çok alamakdur
Ciger biryān idüp dil dalamakdur
- 8667- Añup āh itmeli gemış günāhı
Sireşk-i çeşm ide a rū-siyāhı
- 8668- Tefekkür eyleyü girye gerek hem
abūl-ı tāt için bize her-dem
- 8669- Geürdük ömrümüz biz aflet ile
Bize girye gerekdür asret ile
- 279b 8670- Yaratmış bizlere nār cinānı
Bulur mıyuz cinānı ya nırānı
- 8671- Yaratmış bizleri Hā eylemiş kul
Aceb olmış mıyuz ulluda mabūl¹
- 8672- Hāsan Başı giderken şehir içinde
Görür bir şāb güler āyet ikende
- 8673- Didi olum gülersin nie atı
Aceb gemış misin ıldan şırātı
- 8674- Cevābında civān itdi aña lā
Ki bilmem ilm-i aybı ben de aqlā
- 8675- Diger eyler su‘ālī ey püser cān
Yerūñ cennet mi ya urāda nırān
- 8676- Civān bilmem deyü eyler cevābı
Girü şeyhim aña eyler itābı

¹ Beyitten sonra M. nüshasında bir beyit daha bulunmaktadır:
Gerekdür bizlere dil-nāra yanmak / Ne lāzım bu şarāb hāba anmak

- 8677- Hüdā sāhı̄t mı saña yāhū rāzı
Cevāb-ı lā kı̄lur ol ı̄tirāzı
- 8678- Didi şeyh olmaduñ çünki haber-dār
Degil mi bu katı gülmek saña ʿār
- 8679- Senüñ çün var iken bu deñlü korku
Degil mi saña gülmek bunda bed-hū
- 8680- Civān itdi o şeyhüñ sözlerin gūş
Olur dil pür-nedāmet ile hāmūş
- 8681- Şu resme tevbe kıldı gülmege ol
Kamu ʿömrinde bir kez gülmedi ol
- 8682- Şakın ol iftiḥār-ı t̄āʿatinden
Bu faḥr eyler seni dūr Ḥaḳḳ katından
- 8683- Hikāyet olunur Süfyān-ı Sevrī
Velāyet bahrinüñ ʿummān-ı ğavrı
- 8684- Civān iken daḥı ol nīm-sālde¹
Kadd-i ḥam çeşm-i pür-nemdi melālde
- 280a 8685- Meger bir er aña kıldı suʿālī
Nedür bu ḥüzne bāʿiṣ di maḳālī
- 8686- Yigitlikde elif kaddüñ olup dāl
Görürüz çeşm-i girye ile her ḥāl
- 8687- Virüp ol dem cevābı aña Süfyān
Didi diñle beni ey ehl-i izʿān
- 8688- Benim çün var idi üstāz-ı kāmīl
Ledün ʿilmini kıldım anda taḥşīl
- 8689- Yoğ idi dehr içinde öyle üstād
İderdi ʿilm ile cümleye irşād²
- 8690- Çü gördüm ḥālet-i nezʿinde anı
Düşüp ol ıztırāba yandı cānı
- 8691- Bu ḥāletde³ aña kıldım suʿālī
Didi şeyhim cevābında maḳālī

¹ nīm-sālde: nīm ü sālde E., G., M.

² Beyitten sonra M. nüshasında bir beyit daha bulunmaktadır:
Oluben eşk-i ḥasret-i çeşm rīzān / Vücūd-ı pākin itdi anda lertzān
Ecel irdi girībānın alub dest / Firāşında mey-i mevt eyledi mest

³ ḥāletde: ḥālinden M.

- 8692- Çekerdim ‘aşk ile āh sāl-i pencāh
Hudā’ya kırbet için bulmağa rāh
- 8693- Bu kez irdi hitāb-ı ‘abd-i güm-rāh
Degilsin bizlere lāyık-ı der-gāh
- 8694- İşitdim bu nidāyı yandı cānım
Bu yüzden vardur oğlum ıztırarım
- 8695- O dem şeyhe olup vāqı‘ bu hālet
Pes andan şöıra bulmuşam melālet
- 8696- Bu ser ü kıddim ol demde olup dāl
Yağaram hüzn ile gönlimi her hāl
- 8697- Güvenmek olmaz uş ‘ilm ü kemāle
Niçe kırbet ola ol Lem-Yezāl’e¹
- 8698- Şerīf kıl özüñ dā’im melāmet
Yaraşmaz saña gülmek ne zārāfet
- 8699- Senüñ hālün Hudā’ya saña² ma‘lūm
Niçesi olmasın hüzn ile mağmūm
- 8700- Dilersen keşf ola Hakk’-dan baña rāz
Gözün yaş ile nuş u pendüñi yaz
- 8701- Olam dirsın Hudā medhinde³ vaşşāf
Gözün yaş ile kıl kırtāsı neşşāf
- 280b 8702- Dilersen ‘afv-ı gufrān her suçından
Aķıt eşk-i demi hāme ucından
- 8703- Şoynar bu āb-ı dīde ile nīrān
Yedi deryā ile yok aña dermān
- 8704- Bu nūr-ı dīdeye göz yaşıdur em
Bu cürmün cerhine göz yaşı merhem
- 8705- Hudā havf ile ağlar bunca taşlar
Añup encāmını hayvānlar ağlar
- 8706- Hudā-yā gönlime vir havf-ı Bārī
Derūnum gıll ü gışşdan⁴ eyle ‘ārī

¹ Beyitten sonra M. nüshasında bir beyit daha bulunmaktadır:

Elemler çekerem hüzn ile fırkat / Niçe bulmak gerek Mevlā’ya kırbet

² Hudā’ya saña: saña Mevlā’ya M.

³ medhinde: medhine M.

⁴ gıll ü gışşdan: mā-sivādan M.

- 8707- Beni kıl nuşh u pendim ile ʿāmil
Siper kıl eşk-i çeşmi nāra ḥā'il
- 8708- Akıt yaşım beḳānuñ devleti çün
Beni ağlatma dünyā zahmeti çün
- 8709- Daḥı ağlatma ol rüz-ı kıyāmet
Dü-ʿālem miḥnetinde vir selāmet
- 8710- Bulanlar ol duʿāsında merāmı
Ḥabību'llāh'a virür çok selāmı
- 8711- Yazandan okıyandan dinleyenden
Ḥudā rāzı ola her-demde andan

Ḳaşıde-i Āfāt-ı ʿAyn¹

Vezin: Mefāʿilün Mefāʿilün Mefāʿilün Mefāʿilün

- 8712- Baḳan çeşm-i başiretle görür gözde ne var ʿillet
Cilā mirʾāt olan dil-şāf ider mi gözgüye minnet
- 8713- Güler mi ʿaql-ı tām işbu sarāy-ı pür-ḥarāb içre
O gülzār-ı beḳānuñ yolları olmış iken miḥnet
- 8714- Fenānuñ ʿiṣ ü ʿişret kārına meşḡul olan aḥmak
Döner bilmez mi pes bu inḳılāb let ile devlet
- 281a 8715- Bu şahrā-yı seyāḥatde iden ḡaflet ile devrān
Diler bu nefis-i şuʿbāndan ḡōñül bāzūsına kuvvet
- 8716- Bu çarḥ-ı āsiyābuñ fitnesinden bilmeyen ebleh
Urur çak çak destin tiz gele tā dāneye nevbet²
- 8717- Ḳamu eşyāya ʿibretle nigh-bān olmayan ḡāfil³
Bula cām-ı cihānı ger bakup alur mı ol ʿibret
- 8718- Maʿārif⁴ baḥrine ḡarḳ eyleyen bu keşt-i ʿaqlı
Bulur ḡavvāş-veş incü dürr-i yek-tāsını elbet
- 8719- Gelüp geçdik bu ʿālemden zemīn üzre giyāḥ emşāl
Şerīfī aç gözüñ yurd-ı fenādan itmeden rihlet

Mebḥaş-i Taʿlīm-i Ḳurʾān⁵

¹ E 280b G. 280b M. 310

² Beyitten sonra M. nüshasında bir beyit daha bulunmaktadır:

Bu naḳd-i cevher-i ʿömri hevāya şarf iden cāhil / Bu dükkān-ı maʿārifde geçer teḥīr ile müddet

³ ḡāfil: ʿamyān M.

⁴ Maʿārif: Maʿānī M.

⁵ E. 281a G. 281a M. 310a

Vezin: Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 8720- Ey mu'allim ṭab'-ı pāk ḥulḳ-ı ḥalīm
Ḥusn-i ḥulḳuñ menba'ı ṭab'-ı selīm
- 8721- Ḥaḳḳ kelāmında niçe medḥ eyledi
Pes bilür bilmez ber-ā-ber mi didi¹
- 8722- Ḥaḳḳ rızāsı çün mu'allimsen n'ola
"İnnemā yaḥṣā"² saña 'unvān ola
- 8723- Ol Resül-i faḥr-i 'ālem söyledi
"Ḥayruküm men 'alleme'l-Ḳur'ān"³ didi
- 8724- Nūr-ı çeşmüñ şarf idüp key çek elem
Ol ḥadīşüñ mücibi ḥayrū'l-ümem
- 8725- Ol rızā-yı Bārī çün hücre-niştin
Vir cinānuñ kıymetin bunda peştin
- 281b 8726- Oḳu hem oḳut ki 'ālim olasin
Ol rızā-yı Ḥaḳḳ'ı dā'im bulasin
- 8727- Ketm iden bildüğini bilmez olur
Ḥaḳḳ'ıñ emr itdüğini kılmaz olur
- 8728- Ol düşer ḥizlāna bulmaz Ḥaḳḳ'a yol
Emr-i ma'rūf nehy-i münker kılmaz ol
- 8729- Gelse telmīzden eger⁴ bāy u gedā
Ḥocalık ḥaḳḳını kıl cümle edā
- 8730- İltifāt itme sīm ü zer⁵ çoğına
Ḥayr-ḥāḥ ol bakma anuñ yoğına
- 8731- Mektebiñ küncini kıl me'vā saña
Ol ḳanā'at kenzi ḳo evden yaña
- 8732- Çok mevāni'lere kılma iltifāt
'Özr-i beyhüdeleri gönünden at

¹ Beyitte, Zümer 39/ 9. ayetin manası yer almaktadır. Ayetin meali: "Yoksa o, gece saatlerinde kalkan, secdeye kapanıp, kıyama durarak daima vazifesini yapan, ahireti hesaba katan ve Rabbinin rahmetini uman kimse gibi olur mu? De ki: 'Hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu?' Ancak temiz akıl sahibi olanlar anlar."

² Ancak korkar. Fâtır 35/28. Ayetin meali: "Yine insanlardan, hayvanlardan ve davarlardan da türlü renklileri vardır. Kulları içinde Allah'tan ancak âlimler korkar. Şüphe yok ki Allah çok güçlüdür. Hüküm ve hikmet sahibidir."

³ Ḥayruküm men 'alleme'l-Ḳur'ān: Ḥayruküm men aḥsene'l-Ḳur'ān G. ("En hayırlınız Kur'an'ı öğrenendir." anlamındaki hadistir.)

⁴ eger: biri G.

⁵ sīm ü zer: zerüñ G.

- 8733- Gerçi hep hānuñ dükkānuñ hücredür
Var otur “naḥnü ḳasemnā”üzre ṭur¹
- 8734- Dünyevî olmazsa nefî ṭālibūñ
Bağla Rezzāk isme ṣann-ı ḡālibūñ
- 8735- Gel ḳanā‘at pīṣe-i destinde ṭut
İktifā ḳıl saña “ḳūt-ı lā-yemūt”²
- 8736- Hāḳḳ rızāsı çün okutduñ ekṣerīñ
Her dü-‘ālemde bu kāra āferīñ
- 8737- Diñle şimdi sözlerim ṣāḥīb ḡulām
Oḡluñı vir mektebe ḳalmaya ḡām
- 8738- Cüst u cū eyleyü ara bulagör
Ḥulḳ-ı aḥsen bir mu‘allim şora gör
- 8739- Muttaḳī ṣāliḥ ola ṭab‘-ı ḥalīm
Zenbe pehrīz-kār³ ola zihni selīm
- 8740- Niçe dem şıbyān okutmuş ola o
Ṭıfl-ı nā-dān te‘dīb itmiş ola o
- 8741- Çünki bulduñ böyle üstāz-ı kemāl
Ḳorḳma daḡı oḡluña gelmez zevāl
- 282a 8742- Çār-sāle⁴ varıcaḳ sinni anuñ
Çār-māh⁵ hem çār-rüz⁶ olduḡı gün
- 8743- Çār u sār‘atde⁷ çehār-şenbih günü
Mektebe virmek mübārek bil şoñı
- 8744- Gör ne buyurdı Resūl-i müctebā
Eyleyen çār-şenbih gün ders ibtidā
- 8745- Levḥ-i maḥfūzda ola ger ‘ömri tamām
Teḥḫīr ide Hāḳḳ kitāb olunca tām
- 8746- Vaşḳ ḳıl mekteb aña teḳīd ile
Ta‘zīr ü te‘dīb ile tehdīd ile

¹ Var otur: Okuyup M.; “naḥnü ḳasemnā”: Biz taksim ettik. Zuhruf 43/32. anlamındadır. Ayetin meali: “Ey Muhammed! Rabbinin rahmetini onlar mı taksim ediyorlar? Dünya hayatında onların geçimliklerini aralarında biz taksim ettik. Birbirlerine işlerini gördürsünler diye biz onların bir kısmını diğerlerinden derecelerle üstün kıldık. Rabbinin rahmeti onların biriktirdikleri şeylerden daha hayırlıdır.”

² “ḳūt-ı lā-yemūt” ibaresi “ölmeyecek kadar olan rızık” anlamındadır.

³ Aslı “perhīz-kār” olup “zararlı şeylerden, günahlardan sakınan” anlamına gelmektedir.

⁴ Çār-sāle: Çār u sāle E., G., M..

⁵ Çār-māh: Çār u māh E., G., M.

⁶ çār-rüz: çār u rüz E., G., M.

⁷ Çār-sār‘atde. Çār u sār‘atde E., G., M.

- 8747- Kıl tevekkül Hâlik'a ko kıl ü kâl
Tâ vire tevfiķ hidāyet Zü'l-Celāl
- 8748- Dest-i te'dibîñ aña itme ba'îd
Tâ ki hûb ahlāk ile ola sa'îd
- 8749- Kıl ri'āyet oğlunuñ üstāzına
Hem daħı ensābına ecdādına
- 8750- Sen gözet anı ne kim elden gelür
İhtiyacı var kamu ilden gelür
- 8751- Hûb dimişler māderün kāsesele
Hem okur ferzend peder kīsesile
- 8752- Ya'nî māder mā-ḥazardan şubḥ şām
Göndürür oğlu ile aña¹ ta'ām
- 8753- Ol peder kim rāh-ı erkānı bilür
Kīseden ta'yîn ile 'izzet kıılır
- 8754- Virdüğün üstāza nesne ey 'amū
Zihn ü idrākine kuvvetdür kamu
- 8755- Hoca oğluñ kaķıyup dögdügi dem
İncinüp ol hocadan eyleme zemm
- 8756- Tutma oğluñ dögmek ile aña kīn
Olmasa dögmez suçı olsa yegin
- 8757- Dögdüğünde belki ḥaz itsen güzel
Hûb du'ā it hocaya kīne bedel
- 8758- Hocadan gelse şikāyetle saña
Virme yüz tatlu lisān ile aña
- 8759- Bir ḥikāyet ideyim saña ġarīb
Olasın tā sırr-ı ta'līme qarīb
- 282b 8760- Şāh Ḥaķan Yıldırım şāh-ı cihān
Oğlu ol Mīr-i Süleymān civān
- 8761- Hoca ḥaddine girür ol mihr ü mäh
Kodı anı mektebe ol pād-şāh
- 8762- Mektebe yürürdi kıallar ile o
Gördi hoca yüzini key turş-rū
- 8763- İltifāt itmez mu'allim bir zamān
Döger ol kıallar ile virmez amān

¹ aña: her gün M.

- 8764- Bu perestār u bu şehzāde dimez
Taʿzīr ü teʿdīb ider hīç ğam yimez
- 8765- Nāz iderken güllere bülbül-i zār
Düşdi hār-ı mektebe kaldı nā-çār
- 8766- Kīn tutar gönlinde bilmez kim n'ide
ʿĀr ider kim kaçā ol nire gide
- 8767- Vardı bir gün atasına öpdı yer
Kodı andan atası dizine ser
- 8768- Ağlayu dir pād-şāha ey peder
Ne revādur oğluña bunca keder
- 8769- Çıkarup cāy-ı gülistāndan beni
Dögdürürsin hocama nāzik teni
- 8770- Günde bir falağa yer pāyım benim
Acısından gör zaʿīf oldu tenim
- 8771- İşbu sultāndur ya şāh-zāde dimez
Kullarımdan hīç beni fark eylemez
- 8772- Olmuşam kullar yanında pür-ħacıl
Āb-ı rüyım kalmadı oldum zelīl
- 8773- Şāh olasın ben de şāh-zāde olam
Ne revādur bunca söğüp döğülem
- 8774- Gitmezem ol hocaya bundan girü
Görmezem bu taʿzīri rû-be-rû
- 283a 8775- Çünkü şāh bu oğluñ hālın görür
Nīm-tebessümle hemān örü turur
- 8776- Didi oğlum bu gice şabr eyle sen
Ne kılām ol hocaya sen göreseñ
- 8777- İrte varup ben anı taʿzīr idem
Ser-zenīş idem anı tekdīr idem
- 8778- İrte oldu şāh ider bir kılına
Tīz bu saʿat var hocanuñ yanına
- 8779- Di bu oğlanuñ aña aqvālını
Zārını feryādını aḥvālını
- 8780- Getürince ol uşağı ben aña
İltifātı kılmasun zerre baña

- 8781- Dögsün oğlan ile beni bilece
Var bu sözlerimi söyle böylece
- 8782- Vardı kıl hocaya cümle söyledi
Hocayı işe haber-dār eyledi
- 8783- Oldı çün kuşluk zamānı şāh turur
Aldı oğlun mektebe toğrı yürür
- 8784- Vardılar çün hocaya heybet ile
Turdılar katında pek vaḥşet ile
- 8785- Şāh ider ey hoca gūş eyle baña
Şimdi ne resme itāb idem saña
- 8786- Oğlumı virdim saña okutmağa
Virmedim hōd döğmege kōrkutmağa
- 8787- Der-‘aḳab turdı yerinden ol hoca
Dir görüñ kim dögmek olurmıṣ niçe
- 8788- Şıçrayup alur ağacın eline
Rıfḳ ile urur o şāhuñ beline
- 8789- Gāh dīvāra uğradır ağacını
Gāh urur şāha çubuğuñ ucını
- 8790- Alur ol şāhuñ elinden oğlanı
Urdı bir kaç kez ağaç ile anı
- 8791- Taşra çıkar gizlüce şāh ol zamān
Oldı ol şāh-zādenüñ ḥālī yaman
- 283b 8792- Aşdı başın dersine me‘yūs turur
Bulmadı bir dest-gīr menkūs turur
- 8793- Atası sulṭān iken dād itmedi
Aḥşama dek turdı andan gitmedi
- 8794- Geldi aḥşam eve şāh-zāde melūl
Hocanuñ te‘dībini kılmıṣ ḳabūl
- 8795- Pād-şāh dir ey oğul gördüñ niçe
Beni daḥı ta‘zīr itdi ol hoca
- 8796- Kōrkaram ol hocadan ben yā oğul
Kıl ḥazer te‘dībini eyle ḳabūl
- 8797- Daḥı bundan böyle andan ḥavf kıl
Ḳullar içre olmayasın tā zelīl

- 8798- Ey birāder diñledüñ bu kışşayı
Sen ʿaceb alduñ mı bundan hişşeyi
- 8799- Ger dilersen oğlum olsun kāmīl er
Hocaya teʿdīb içün vir şāḥ-ı ter
- 8800- Söyle aña ʿunfile ol turş-rū
Dimesünler oğluña hem saña tū
- 8801- Şefkati olsun derūnında dırāz
Eyleme ḥilm-i ḥaḳīḳuñ keşf-i rāz
- 8802- Bir bahāne ile gelse ol eve
Ol vaḳit dögmek olur saña revā
- 8803- Yoğ ise ger ol muʿallimden izin
Taʿzīr ile ḥücreye döndür yüzün
- 8804- Şaklama evde o sāʿat mektebe
Götürüp kıl ḥocanuñ ḥaḳḳın edā
- 8805- Ḥocasına dögdür anı şāniyā
Tā ki ḥocasın atasın tanıya
- 8806- Sen öğütle oğluñı teʿdīb ile
Ḥocadan ders oḳıya tertīb ile
- 8807- Ata anadan olunca ʿilleti
Fāʿide eyler mi ḥoca himmeti
- 8808- Üçinüñ himmetleri bir olsa ger
Ol zamān ferzend olur şāḥib-hüner

284a

Vezin: Mefāʿilün Mefāʿilün Feʿülün

- 8809- Berü gel ṭālib-i esrār-ı ḥikmet
İdem saña münāsib ḥoş naşīḥat
- 8810- Kaçan kim mekteb-i ʿirfāna geldüñ
Bu cehl emrāzına dermāna geldüñ
- 8811- Bu nuşḥ u pendı bil ʿaṭṭār dükkān
Niçe eczā-yı ḥikmet anda pinhān
- 8812- Dilersen fehm ü zihn idrāke ʿillāc
Bu dükkān-ı ṭabībūñ ḳapusın aç
- 8813- Gerek kimyāya iksīr-i devā çün
Alup eczāları kıl sırr-ı maʿcūn
- 8814- Derūnında ḳomaz ol dāʿ-i ʿillet
Velī izḥār ider esrār-ı ḥikmet

- 8815- Saña çün pîr-i mürşiddir mu'allim
Tariḳ-ı Hakk'ı eyler saña ta'lîm
- 8816- Peder mâderden erḥam saña ḥoca
Saña dil öğredir ḥarf ile hîce
- 8817- Bu dām-ı cehle olmışken giriftâr
Bu nefis-i şûm bed-yâr ile bîmâr
- 8818- Selîm itdi cehâlet 'illetinden
Emîn itdi ḥacâlet zilletinden
- 8819- Saña göstürdi ol rāh-ı şavābı
İdelden berü aña intisābı
- 8820- Gör imdi rāh-ı fıska sevḳ ider mi
Tariḳ-ı müstaḳîmden 'avḳ ider mi
- 8821- Dimişdür bu kelāmı ehl-i ḥikmet
Peder üçdür biri ebb-i ḥaḳîḳat
- 8822- İkinci ḳayın ata kim zen pederdür
Üçünci ḥoca ebb-i mu'teberdür
- 8823- Mu'allim cümleden ḥayrū'l-ebādur
Ḥaḳîḳat iki 'ālemde babadur
- 8824- Vü gerçi bā'is-i mevcūd olur eb
Velî ḥoca ile dîn 'ilm ü mezheb
- 284b 8825- Peder ister saña dünyāda devlet
Mu'allim göstürür Mevlā'ya ḳurbet
- 8826- Diler dāreynde 'izzet belki üstād
Ki her düşvār umūra¹ eyler imdād
- 8827- Du'āsile bulur tekmîl ḳuşūruñ
Daḥı rāsta döner her geç umūruñ
- 8828- Olur çün bā'is-i 'izz ü sa'adet
Ḳıl imdi ḥatırına çok mürā'at
- 8829- İviş ḥizmetlerin görmekte her-bār
Şaḳın kim incinecek dime güftâr
- 8830- Sözinden evvel itme söze sebḳat
Yanında eyleme güftâr-ı keşret
- 8831- Su'ālî izz ile it müşkilüñden
Kelām-ı i'tirāzı kes dilüñden

¹ umūra: umürda M.

- 8832- Su'âl itme dağı hî'n-i melâlet
Dögüp kaçmağını bil cāna minnet
- 8833- Yanında eyleme bir kimseyi zemm
Kâtı setr eyle esrārını her-dem
- 8834- Ta'allukātına eyle ri'āyet
Bulasın her dü-ālemde sa'ādet
- 8835- Mezîd olmak dilersen 'ömr ü eyyām
Tevāzu' eyle kıl üstāza ikrām
- 8836- Dilersen her meşakkatden emānı
Muḥālif sözlere açma dehānı
- 8837- Senüñ re'y ü şavābından ḥaṭāsı
Olur hoş belki anuñ intihāsı
- 8838- Çü maḥşûş oldu üstāzā temelluk
Ḥaṭādur istemek aña tefevvuk
- 8839- Taşaddur eylemek ḥöd kâtı mezmûm
Ne deñlü 'ālim ü a'yān ola şûm
- 8840- Yerinden tıruben gidince üstād
Oturmak yerine bir fî'l-i ebrād
- 8841- Budur nuşh ile pendim saña tekrār
Muḥālif gitme bir dem olma idbār
- 285a 8842- Gidenler kavl-i üstāda muḥālif
İder beyhûde evkāt maşārif
- 8843- Tarîk-ı şer'a kıl üstāzı rehber
Kelām-ı pend u nuşhun eyle ezber
- 8844- Olanlar hücrede saña sebak-dāş
Kamusın özüñe bil yār-ı kardaş
- 8845- Olanlar bir varak dersinden a'lā
Anı ḥalfe idüñ bil senden evlā
- 8846- Olaruñ ḥaqqına eyle ri'āyet
Şadīkuñ bil ezelden tā nihāyet
- 8847- Civār-ı dā'ire konşıdur anlar
Belā vü miḥnete karşıdur anlar
- 8848- Olarsız bundan yok şabr u qarārım
Dilerem rüz-ı maşşer ola yārım

- 8849- Dilersen dü-cihānda olayım şād
Ḥalīfe ḥāceñi kıl ḥayr ile yād

Münācāt¹

Vezin: Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

- 8850- Dü-ālem içre kıl mesrūr ḥalīfe ḥocamı yā Rabb
Ḡafūr ism ile kıl maḡfūr ḥalīfe ḥocamı yā Rabb
- 8851- Muşibetden mazarratdan ḥalāş it her meşakkatden
Düşürme taḥt-ı devletden ḥalīfe ḥocamı yā Rabb
- 8852- Kāmu cevır ü sitemlerden daḥı mekr ü elemelerden
Emīn it ḡuşşa ḡamlardan ḥalīfe ḥocamı yā Rabb
- 8853- ‘Adūlara ḡarīm eyle velīlere nedīm eyle
Ḳerāmetde ḡadīm eyle ḥalīfe ḥocamı yā Rabb
- 285b 8854- Bize çok himmeti ḡāyet okutdı ders-be-ders āyet
Cihānda eyle pür-devlet ḥalīfe ḥocamı yā Rabb
- 8855- Bekāya göçicek ol cān şehādet eylegil iḥsān
Ḳarīb it luṭfuña her-ān ḥalīfe ḥocamı yā Rabb
- 8856- Olıcaḡ rüz-ı maḥşer dem olara virme ḥüzn ü ḡam
Sezā kıl cennete ol dem ḥalīfe ḥocamı yā Rabb
- 8857- Nitekim sözleri irşād iki ‘ālemde kıl dil-şād
Cemāl-i pāk ile kıl şād ḥalīfe ḥocamı yā Rabb
- 8858- Dilerem senden ey ma‘būd bihişte kıl bizi mevcūd
Şerīf’den rāzı kıl ḥoşnūd ḥalīfe ḥocamı yā Rabb

Faşl-ı Fī-Fazīletü'l-Ḳur’ān²

Vezin: Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 8859- Dīnle imdi fazl-ı Ḳur’ān’ı tamām
İdesin ta‘līmüne çok ihtimām
- 8860- Kim o Ḳur’ān’ı imām idüp uyar
Rehber olur cennete alur gider
- 8861- Pes şefā‘at eyler ol şāhibine
Hem şefī‘ eyler seni ḡayrısına
- 8862- Oldı çün nazm-ı Ḥudā ḡablü'l-metīn
Yapuşanlar oldı her ḡamdan emīn

¹ E. 285a G. 285a M. 314b (M. nüshasında başlık “Münācātü'l- Esātīz” biçimindedir.)

² E. 285b G. 285b M. 315a (M. nüshasında başlık “Faşl-ı Fazīletü'l-Ḳur’ān” biçimindedir.)

- 8863- Hattm-i Kurʾān'a şevāb olmaz hisāb
Her hurūfa virür ednā on şevāb
- 8864- Her hurūfa on günāhı mahv olur
Cennet içre dağı on rütbe bulur
- 286a 8865- Hem buyurdu ol Resūlu'llāh diger
Okusa şıdk ile Kurʾān'ı bir er
- 8866- Def olur ata anasından ʿazāb
Her kaçan kâfir ise görmez ʿikāb
- 8867- Kim okur Kurʾān'ı ihlāş ile tām
Gūyā kim kıldı Resūl ile kelām
- 8868- Hakk Resūl'i Hakk ile yārān olur
Yār-ı Hakk olanlara ihsān olur
- 8869- Her ne deñlü çok tilāvet eylesen
Anda ol deñlüce rütbe bulasan
- 8870- Dikkat üzre ihtimām eyle püser
Hıfz-ı Kurʾān ile ol ehl-i hüner
- 8871- Nık ü baht olan olur hāfız kelām
İki ʿālem devlet ile müstedām
- 8872- Dü-cihānda oldu alar yüzi ak
Leyl-i zulmet içre anlar şeb-çırağ
- 8873- Cennet içre emr ider Hakk anlara
Hāfızu'l-Kurʾān olan hūb cānlara
- 8874- Okuyarak hattm-i Kurʾān eyleyün
Hem gidüp cennātı seyrān eyleyün
- 8875- Kādaya dek hattm-i Kurʾān idesiz
Her ne görüp ārzū-yı cān idesiz
- 8876- Cümlesin virdim size hep sağ u şol
Her ne dilersiz idem dağı kabūl
- 8877- Okuyup Kurʾān'ı hattm itse kişi
Eylese Hakk'dan temennī hayr işi
- 8878- Maṭlūbı te'hīr ise yāhūd ʿacūl
Bulısar elbet murādından huşul
- 8879- Yevm-i mahşer okunan Kurʾān gele
Şāhibinüñ elin eline ala

- 8880- İde Qurʾān kim beni bildüñ mi sen
Ülfet idüp niçe dem okumısan
- 8881- Uşda bilgil kim o Qurʾān'ım ben
ʿİzzet ü hürmet kıldurduñ aña sen
- 286b 8882- ʿİzzet ile eyler idüñ ihtirām
Pes tilāvet eyler idüñ şubḥ şām
- 8883- Götürür Haqq'ıñ dīvānına anı
Gör neler ikrām ider Rabbü'l-Ġanī
- 8884- Sağ u soldan hem feriştehler aña
Hizmet ile tolanurlar her yaña
- 8885- Giyürürler başına bir nūr tāk
Şuʿlesinden şanasın yanar sirāc
- 8886- Hülleler gelür aña hem kat u kat
Kim kala hayretde ol aḥsen şıfāt
- 8887- Hem daḥı ol vālideynüñ başına
Tāk ururlar baḳ Hudā'nuñ işine
- 8888- Her birine ikişer hülle yine
Giyürürler oḡlunuñ hürmetine
- 8889- Hem buyurdu ol Resūlu'llāh dige
Taʿlīm ile hıfz idüñ Sūre-i Baḳar
- 8890- Pes maʿan ol Āl-i ʿİmrān'ı daḥı
Hıfz idüp¹ eyleñ be-ḡāyet hürmeti
- 8891- Yevm-i maḥşer olalar anlar ḡamām
Sāyesinde olalar anuñ hırām
- 8892- Hayr u rahmetdür o Sūre-i Baḳar
Terk ḥasretdür anuñ bil ey püser
- 8893- Anı hıfz itmege sāḥirler tamām
Tākati olmazmıñ bil ey hümām
- 8894- Gel okı Qurʾān'ı ʿişyān eyleme
Hıfz idüp baʿde nisyān eyleme
- 8895- Kim ʿözürsüz okuyup nisyān ide
ʿİş-i dünyāsını Haqq noḳşān ide
- 8896- Haşr olur maḥşer demi gözleri kör
Hem olur ḥaḳ içre ol rüsvā-yı ḥor

¹ idüp: idüñ G.

- 8897- Ağlayu söyler Hudā'ya ol kişi
Key 'aceb gördüm muhālif bu işi
- 8898- Halk olup dünyāda olduğım zamān
İki gözlü idim anda ben 'ayān
- 287a 8899- Hakk Te'ālā eyleye aña hıtab¹
Gerçi kim dırsın 'aceb kavlı-i şavāb
- 8900- Dünyāda Kur'an tilāvet eyledün
Hıfz idüp anı kırā'at eyledün
- 8901- Şoñra nisyān eyledün i'rāz ile
Key hıfz'at eyledün igmāz ile
- 8902- Biz dahı ol zenb-i nisyāna bedel
Eyledik a'mā seni kılma cedel
- 8903- Dinledünde zecr-i nisyānı oğul
Okuyup Kur'an'ı ol Mevlā'ya kul
- 8904- Okuyup Kur'an unutmağdan dahı
Olmaya a'zam muşibet yā ahı
- 8905- Çün tilāvet fazlını bildün tamām
Okuyup icrāsına kıl ihtimām
- 8906- Ger dilersen 'aql u zihn ola ziyād
Fātiha Süresin eyle dilde yād
- 8907- Āyete'l-Kürsī okursan ger müdām
Hıfz-ı Bārī'de olursın müstedām
- 8908- Gel okı her-demde Āmene'r-Resül
Her murāduñ maşşūduñ ola hışul
- 8909- Olmak istersen dü-'ālemde selīm
"Şümme enzel"² āyetin okı muķīm
- 8910- Münhezim olmak için müşrik 'adū
Şart-ı tertib ile En'am'ı oku
- 8911- Ger dilersen her dü-'ālem 'izzetin
Tesbīh eyle "hasbiya'llāh"³ āyetin

¹ hıtab: cevāb M.

² Sonra indirdi. Āl-i İmrān 3/154; Tevbe 9/26. (Cenabıhakk'ın müminler üzerine indirdiği sükūnet ve huzur duygusundan bahsetmektedir.)

³ Allah bana yeter. Tevbe 9/129; Zümer 39/38. Ayetlerin meali: "Eğer aldırmazlarsa onlara de ki: Bana Allah yeter. O'ndan başka ilāh yoktur. Ben ona dayanmaktayım ve o, o büyük Arş'ın Rabbidir."; "Andolsun ki onlara: 'O gökleri ve yeri kim yarattı?' diye soracak olsan: 'Elbette Allah!' diyeceklerdir. O hâlde gördünüz ya Allah'tan başka çağırdıklarınızı! Eğer Allah bana bir zarar vermek isterse, onlar onun

- 8912- ‘Aşk-ı Hakk olmaklığı çün izdiyād
Sûre-i Yûsuf’ı kıl dilinde yād
- 8913- Sûre-i Ra‘d’ı okursan her-demîn
Ref olur şerr-i semāvāt ü zemîn
- 8914- Sûre-i Kehf’i kırâ’at eyle hâş
Olmağa deccālî şerrinden¹ hâlâş
- 287b 8915- Sûre-i Tâhâ ‘yı evrād eyle sen
Devlet-i dāreyne nā’il olasan
- 8916- Her şeyüñ bir kalbi var didi Resûl
Kalb-i Kur’ân dahı Yâsin bilmiş ol
- 8917- Kim rızâ-yı Hakk için Yâsin okur
‘Afv ider cümle günâhların Ğafûr
- 8918- Okıyan çün şıdk ile ihlâş ile
On iki hatmüñ şevâbı yazıla
- 8919- Hem buyurdı ol Resûlu’llâh diger
Olsa mü’min hâl-i mevte muhtażar
- 8920- Okuna Yâsin o rûhı nez’e dek
Her hurûfa göndürür Hakk on melek
- 8921- Turalar şaf şaf idüp aña nazar
Olalar ol mekr-i iblîse siper
- 8922- ‘Afv u rahmet ideler Hakk’dan taleb
Ğaslını görüp namâzın kıla hep
- 8923- Defnine hâzır olalar her ne var
Tağılup gideler izn-i Kird-gâr
- 8924- Hem buyurdı ol Resûlu’llâh yine
Okına Yâsin gûristân ehline
- 8925- Tahfîf ola ol meyyitlerden ‘azâb
Her hurûfa virile yetmiş şevâb
- 8926- Yâsin’üñ fazlı iken çokdur nidem
Yok kitâbuñ vüs’atı hep nazm idem
- 8927- Olmağ için fez’-i maşşerden selîm
Ol Duğân Süresi’ni okı muķîm

zararını giderebilirler mi? Yahut bana bir rahmet dilerse, onlar onun rahmetini tutabilirler mi? De ki:
‘Allah, bana yeter.’ Tevekkül edenler, hep ona dayanırlar.”

¹ Olmağa deccālî şerrinden: Olmağa ye’cûc me’cûcden M.

- 8928- Münhezim olmağ için a‘dā-i dīn
Sūre-i Feth’i okı sen her-demīn
- 8929- Vākı‘a Sūresin okı subh u şām
Bul faķırlikden hālāşı ey hümām
- 8930- Sūre-i Haşr āhirinden her seher
Okuyuben bul şehīd ecrin diger
- 8931- Sūre-i Mülk’i ‘azāb-ı kabr için
Kıl tilāvet mār mūrı def’ için
- 288a 8932- Cinnīler şerrinden olmağ çün hālāş
Sūre-i Cinn’i okı boynından aş
- 8933- Havf idersen nūr-ı ĩmāndan fīrāk
Her ikindiden şoñra ‘Amme’ye bağ
- 8934- Ve’đ-duhā Ve’l-leyl her aħşam şabāh
Zamm-ı sūre kıl namāzda ĩnşirāh
- 8935- Her namāzda āb-destden şoñra hem
Sūre-i Kadr’ı okı ol muħterem
- 8936- Kahr için a‘dā-i dīn niyyetine
Okı biñ kez Sūre-i Fīl’i yine
- 8937- Āb-ı kevşer içmek için her-demi
Sūre-i Kevşer okı def’ it gamı
- 8938- Sūre-i ĩhlāş’ı levh-i dile¹ yaz
Şerh idelim vaşfını diñle biraz
- 8939- Ol Resūlu’llāh zamānı ey emīr
İtdi ‘aczinden şikāyet bir faķır
- 8940- Pes Resūlu’llāh buyurđı yā kişi
Sözimi tut eyle didüğim işi
- 8941- Her kaçan kim dāhīl olsan evüñe
Vir selāmı anda ehl-i beytüñe
- 8942- Yoğ ise ol hānede kimse ‘ayān
Vir selāmı kendi nefsüñe nihān
- 8943- Sūre-i ĩhlāş’ı bir kez okı sen
‘Avn-i Yezdān ile devlet bulasan
- 8944- Tutdı andan ol Resūl’üñ sözini
Buldı rāhāt şoñra kendi özini

¹ dile: dilde M.

- 8945- Ol kadar virdi aña ni'emet Hudā
Tağıdup qonşılara itdi¹ fedā
- 8946- Bir hikāyet var münāsib diñle cān
Süre-i İhlāş'ıñ ecrin bileseñ
- 288b 8947- Ol İmām-ı Kerhī ol kāmīl ricāl
Otururken meclisinde pūr-kemāl
- 8948- Geldi bir ādem didi kim yā imām
Mübtelāyım faqr ile her şubh şām
- 8949- Kıl delālet ehl-i meclisden biraz
Sīm ü zer cem' itmek ile kıl niyāz
- 8950- Ol imām itdi aña diñle sözüm
Süre-i İhlāş sever misin gözüm
- 8951- Dir ne'am İhlāş severem yā imām
Bu su'ālinden nedür maqşad merām
- 8952- Ol imām itdi okı bir göreyim
Niçe okursın anı bir diñleyim
- 8953- Başlar ol İhlāş okur çünkim 'ayān
Diñlediler ehl-i meclis ol zamān
- 8954- Dir imām aña bu kez² ey hūb şıfāt
Gel bu İhlāş'ıñ şevābın baña şat
- 8955- Hāşıl olan ecri vir baña bu dem
Pes hedāya aña yüz dirhem virem
- 8956- Ol faqır dir virem anı saña
Dir imām al iki yūzi vir baña
- 8957- Virem didikçe dir al biñ direm
Hāşılı virdi aña on biñ direm
- 8958- Dir imām bu kez aña kim yā kişi
Faqr olanuñ böyle mi olur işi
- 8959- Bir sātlik işüñe on biñ direm
Virürem tā kılasın anı kerem
- 8960- İşüñe git kıl Hudā'ya şükr-i tām
Bulasın devlet sa'adet ey hümām

¹ itdi: kıldı M.

² aña bu kez: bu kez aña M.

- 8961- Gider iken anda ol er işine
Yağdı yolda yağmur anuñ başına
- 8962- Vardı bir hırbei kıldı sāye-bān
Geldi bir atlu güzel yigit ‘ayān
- 8963- Sen misin ol vir haber baña bu dem
Virilen İhlāş içün on biñ direm
- 289a 8964- Al bu on biñ dirhem uş dünyāda sen
Ecr-i ‘uzmā āhirinde¹ bulasañ
- 8965- Pes imāmuñ yanına döndi ol er
Söyledi bu kıışadan aña haber
- 8966- Çün işitdi luṭf-ı Yezdān’ı imām
Eyledi Hakk’a şükürler bā-tamām
- 8967- Fazl-ı İhlāş’ı yazarsam mäh u sāl
Olmaya itmāmına anuñ mecāl
- 8968- Sihr-i sāhir cāzūluk def’i ocuk
Okı cānım “kul e’ūzu”ları² çok
- 8969- Olmak istersen selāmet ile pesend
Yazup it bu sūreleri bāzū-bend
- 8970- Hāşşa-i Qur’ān’ı yazmak olsa tām
Olmaya tā haşre dek nazmı tamām
- 8971- Yazmışam her sūre bir beytile ol
Muhtaşar üç beş varakdur ara bul³
- 8972- Her ne ‘illetden olur sende maraz
Şāfī Qur’ān-ı tabībe kıl ‘ivaż
- 8973- Hüzün ü ğam ğuşşa elem her derd içün
Okı her-dem ref’-i germ ü serd içün
- 8974- Var o deñlü nef’i dil itmez hisāb
Haşre dek yazsam tamām olmaz kitāb
- 8975- Dilerem senden Hudāvend ü Kerīm
Nazm-ı Qur’ān’a bizi eyle nedīm
- 8976- Her nefesde zikrimiz evrādımız
Nazm-ı Qur’ān ile olsun dādımız

¹ āhirinde: āhiretde M.

² De ki; sığırım. Felak 113/1; Nâs 114/1. Ayetlerin meali: “De ki: "Ben, ağaran sabahın Rabbine sığırım.”, “De ki: Sığırım ben insanların Rabbine.)

³ Beyit M. nüshasında bulunmamaktadır. / E. nüshasında sayfanın sol derkenarında yer almaktadır.

- 8977- Kıl muşāhib bu fenā içre karīn
Yār-ı mūnis kıl bize zīr ü zemīn
- 8978- Ol Ḥabīb'ün hürmetine yā Hudā
Ḥıfz-ı Kūr'ān'dan bizi kılma cidā
- 8979- Kıl fenānuñ şuğlını dilden ba'īd
Ḥükm-i Kūr'ān ile kıl bizi sa'īd
- 8980- Nazm-ı Kūr'ān'dan bizi eyleme dūr
İki 'ālemde bizi eyleme ḥor
- 8981- Derdimiz çok vir o Kūr'ān'dan devā
Cümle emrāza devā kıl iktifā
- 289b 8982- Nazm-ı Kūr'ān'dan şifā olmazsa ger
Neylesün derde tabīb-i ḥāzık er
- 8983- Şem'-i Kūr'ān'dan gönülde yak cırağ
Dü-cihānda eyle vechimizi aq
- 8984- Ḥatm-i Kūr'ān ile ḥüsn-i ihtimām
Vir bize tā 'ömrimiz olunca tām
- 8985- Vir bize Kūr'ān ile kavı-i sebāt
Ol Ḥabīb'ün hürmeti çün e's-şalāt
- Kaşīde-i Kūr'ān-ı 'Azīmü's-Şān¹**
- Vezin: Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün*
- 8986- 'İzz ü devlet ister isen ey püser Kūr'ān'a baq
Bülbül-i gülzāra yār ol her seḥer Kūr'ān'a baq
- 8987- Hükmi bākī nesh-i tebdilden müberrā nazm-ı Ḥaqq
Ol 'adīmü'l-mişl olan pend ü eşer Kūr'ān'a baq
- 8988- 'İlm ü hikmet şerḥini itmek dilersen bir kitāb
Muşḥaf metnin okı ol muhtaşar Kūr'ān'a baq
- 8989- Devlet-i dāreyn ile olmak dilersen müstedām
Bil Hudā-yı lem-yezelden ḥayr u şerr Kūr'ān'a baq
- 8990- Olmak dilersen bu gülzār-ı ḥaḳīkat 'andelīb
Ḥār-ı 'işyān-ı ḥaḳādan kıl ḥazer Kūr'ān'a baq
- 8991- Almak istersen Hudā'nuñ nūr-ı zātına eşer
Kühı-i rağbetle göze vir nūr u fer Kūr'ān'a baq

¹ E. 289b G. 289b M. 319b (M. nüshasında başlık “Kaşīde-i Kūr'ān-ı Kerīm” biçimindedir.)

- 290a** **8992-** Nirde görsen bir kişi kim mürşid-i kâmil arar
Vir o sâ'at pîr-i mürşidden haber Qur'ân'a bak
- 8993-** Yâr-ı mûnis bulayım dirsен mezarımda eger
Mûr mârâ eyle tiryāk-ı zafer Qur'ân'a bak
- 8994-** Rûz-ı mahşerde şefâ'at bulayım dirsен Şerîf
Şübhesiz şâfi' olur hayrû'l-beşer Qur'ân'a bak

Mebhas-i Talebû'l-İlm¹

Vezin: Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fe'ülün

- 8995-** Gel imdi tâlib-i esrâr-ı hikmet
Bu fırsatları bil her-demde ni'met
- 8996-** Düşür 'akluñ başa kıl ihtimâmı
Nişîn ol hücrede bul her merâmı
- 8997-** Bu şayd-ı 'ilme ol şayyâd-ı cerrâr
Hümây-ı hikmete şeh-bâz-ı devvâr
- 8998-** Gelürse bu fenânuñ işi düşvâr
Kaçup ol hücrenün küncine düşvar
- 8999-** Ol hücre yeridür cây-ı selâmet
Kanâ'at ıssıdur ehl-i kerâmet
- 9000-** Saña gülzâr-ı cennet medresedür
Anı me'vâ idün şubh u mesâ tur
- 9001-** Olan hücre-nişîninde halâvet
Kemâl ehline bir özge hayâlât
- 9002-** Sa'âdet aña kim hücre yeridür
Dü-'âlem miñnetinden ol berîdür
- 9003-** Okuyup yazmağa hücre gerek hoş
'İlim anda biter taşrasıdur boş
- 9004-** Civâr-ı dâ'ire tâlib olanlar
Degil cinsi muhâlif konşı anlar
- 290b** **9005-** Bil imdi 'izzet ile hem-nişîni
Olardur toğrudan her yanısuñı
- 9006-** Buyurdi ol Resûl-i fahr-i 'âlem
Sülûk iden tarîk-ı 'ilme her-dem

¹ E. 290a G. 290a M. 320a

- 9007- Ferişteler düşerler pâyına per
Gidüp gelince dek dersine ol er
- 9008- Birer yıllık şevâb her adımına
Yazar Hâllâk-ı âlem defterine
- 9009- Yapar her hatvesine ol Hudâvend
Şehirler yok mişâli cây-ı mânend
- 9010- Ne kim arz u semâ içre olur cân
Deñizlerde olan mahlûk-ı hîtân
- 9011- Dilerler tâlib için rahmet-i Hakk
Bulur tâlib olan âavn ile revnak
- 9012- Cehennemden âzâd olmuşları hem
Dilersen kim görem âlemde bir dem
- 9013- Hemân ol tâlib-i ilm nazar kıl
Cehennemden âzâd olmuş olar bil
- 9014- Cihânda ilm iledür her imâret
Vü âlimler olupdur âyn-ı rahmet
- 9015- Olaruñ inkırazı her yaña ne
Olur eşrât-ı sââtden nişâne
- 9016- Âlimden efdal olmaz bir ibâdet
Olur tâlibleri ehl-i saâdet
- 9017- Eger yok kût-ı nefse bir irâduñ
Hudâ'ya bağla küllî itimâduñ
- 9018- Olur bir şâhîb-i devlet saña düş
Virür aḡşam şabâḡ ta'yîn kımaz boş
- 9019- Olur taḡşîl-i ilmine vesîle
Daḡı nâ'il olur ecr-i cezîle
- 9020- Bugün bâ'is-i merzûḡ oldu saña
Sebeb devlet olursın her gün aña
- 9021- Âvâzlar virür aña Hakk Teâlâ
Olur yevmen fe yevmen şânı a'lâ
- 291a 9022- Bulur iki cihânuñ devletini
Urur âdâya tîḡ-i nuşretini
- 9023- Saña ol virdüḡi çün nân ile âş
Dü-âlemde olur devletlüye baş

- 9024- İdersin sāyesile ‘ilmi taḥṣīl
Olur her bir kuṣūruñ daḥı tekmīl
- 9025- Du‘ā-yı ḥayr ile kıl anları yād
Dü-‘ālemde ola göñülleri ṣād
- 9026- İlāhī ṭālib-i ‘ilme siyānet
İdenlerüñ maḳāmuñ eyle cennet
- 9027- Gel imdi ṣāḥīb-i erbāb-ı devlet
O ta‘yīn virmegi kıl saña ‘ādet
- 9028- O ta‘yīn ile kıl ṣānuñı müzdād
Ḳamu düşvār umūra eyle¹ imdād
- 9029- Dü-‘ālem toḡrudur her bir işüñi
Göñülde giderür teşvīṣüñi
- 9030- Bu ta‘yīn ile pür-nūr olısar gūr
Virür her nevbete Ḥaḳḳ saña bir ḥūr
- 9031- Bulursın ta‘yīn ile Ḥaḳḳ’a ḳurbet
Daḥı a‘dā-i dīne ‘avn ü nuṣret
- 9032- Daḥı nāndan ziyāde olsa in‘ām
Şevābın yazmaḡ ile olmaz itmām
- 9033- O taḥṣīl-i ḥurūfuñ ṣaḡışınca
Ḥudā ecr-i sa‘ādet virür anca²
- 9034- O deñlü cürmine olur kefāret
Bulur cennetde onca rütbe devlet
- 9035- Mezīd olmaḡ dilersen ‘ömrüñ ey yār
Bu ta‘yīn virmegi kıl özüñe kār
- 9036- Dilersen Ḥālīḳ’ından luṭf u iḥsān
Ḥelālden ḥücreye vir āṣ ile nān
- 9037- Bulam dırsen ḳamu derde ‘ilācı
Virüp ṭāliblere mūm kıl du‘acı
- 291b 9038- Bugün vir anlara ḥırḳa ‘abāyı
Yarın cennetde giy kemḥā dībāyı
- 9039- Şararsan başuña bir eski destār
Ḥicāb eyler caḥīme anı Settār

¹ eyle: eyler M.

² anca: onca G.

- 9040- Gözedirsen eger bir sîm ü zerden
Hudâ şalmaz dü-âlemde nazardan
- 9041- Virür bir hâbbeye Hakk aşr-ı emşâl
Saña eyler teveccüh devlet ikbâl
- 9042- Oturtsa sofrasına tâlibi ger
Olur eyyâm-ı devletleri ekşer
- 9043- İden bir tâlibe rıfķ ile ta'zîm
İde dünyâ vü uķbâsını tatmîm
- 9044- İki âlemde görmez ğuşşa ğam-nâk
Yuyup bir tâlibûñ şevbin iden pâk
- 9045- Olam dîrsen Hâzret-i İlyâs'a pâ-dâş
Takî âlimlere ol yâr-ı yoldaş
- 9046- Eger giymek dilersen tâc u devlet
Düşen işlerine kıl bezl-i himmet
- 9047- Sefîl olmuş o künc-i hücrede çün
Tutup dest-i meded kıl anı memnûn
- 9048- Saña virmiş Hudâ rızķı kifâyet
Ziyâdesile kıl aña şıyânet
- 9049- Oturmuş nâna muhtâc hücrede ol
Saña virmiş Hudâ on hücreden bol
- 9050- Vekîl-harc eylemiş aña seni Hakk
Vekâletligi icrâ kıl iken bak
- 9051- Resûlu'llâh buyurmuş dinle ey cân
Olinca rûz-ı mahşer olur dîvân
- 9052- O âlimler ki ola ilm ile âmil
Şalâh u zühd ü takvâ ile kâmil
- 9053- Bulurlar ibtidâ ebvâb-ı cennet
Cinâna girmek evvel câna minnet
- 9054- Kılurlar ol Hudâ'ya arz-ı hâli
Niyâz ile iderler bu maķâlî
- 292a 9055- Cihân bâğına bu ehl-i şehâvet
Yidirdi bizlere çok nân u ni'met
- 9056- Görürdük fânîde anlardan ikrâm
Gözedürdi bizi anlar nehâr şâm

- 9057- Yaraşmaz bize anlardan evel kim
Bihiřtũn bābı ola bize teslĩm
- 9058- Bize anlardan artıķ kıldık himmet
Virũrũz biz dağı anlara nevbet
- 9059- Bize ol mışdı anlar yār-ı ađbāb
Dileriz anlar olsun şimdi bevvāb
- 9060- Qabũl ide niyāzın Rabb-i izzet
Seđiler ačalar ebvāb-ı cennet
- 9061- Hũdā ʿālimlere ide ĥiřābı
İdersin çũn bu resme ĥũb ĥisābı
- 9062- Size var ʿāřilerden bunca yārān
Kimi maĥşerde kimi buldı nĩrān
- 9063- Gerek kim olasız anlara řāfiʿ
Olur ađbāb olan ađbāba nāfiʿ
- 9064- Dũnũp anlar gelũr maĥşer yerine
řefāʿat eyler anlar yārānına
- 9065- Cehennemde olan yārenleri hem
Çıkarup varalar cennete ol dem
- 9066- İken kıl anlara bunda riʿāyet
İdeler rũz-ı maĥşerde řefāʿat
- 9067- Egerçi sende yokdur sĩm ü zerden
Dũřırme anları ĥũsn-i nazardan
- 9068- Tevāzuʿ eyle kıl çok iĥtirāmı
Elin öp al duʿāsın řubĥ u řāmı
- 9069- Ne deñlü olsa rũtbeñ ʿālĩ pāye
Qıyām it anlara ol mişl-i dāye
- 9070- řaķın şuçsuz aña kılma taĥavver
İzinsiz eyleme aña taşaddur
- 9071- İken rıfķ ile it aña kileci
ʿÖzũrsüz dime aña řoĥbet acı
- 292b 9072- Ne deñlü anlara kılsan muĥabbet
Mezĩd eyler Hũdā eyyām u devlet
- 9073- Dilersen izdiyādı fehm ü idrak
Olagör ĥizmet-i ʿālemde çālāk

- 9074- Dilersen oğlum olsun ʿaṣr-ı ʿallām
Muḥabbet birle kıl anlara ikrām
- 9075- Buna vardur münāsib bir ḥikāyet
Riʿāyet eyle ʿālimlere ḡāyet
- 9076- İmām-ı Şeyḥ-i Ḥulvā’nuñ atası
Bir ümmī adam idi ibtidāsı
- 9077- Severdi ʿālim ü vāʿizleri ol
Kılurdi ʿizz ü ḥürmet anlara bol
- 9078- Görür bir gice ḥābında ol ādem
Ki bitmiş bir ağaç gögsinde aʿzam
- 9079- Ağacuñ nūrı beñzer āf-tāba
Nihālūñ keşreti gelmez ḥisāba
- 9080- Yayılmış dalları dünyāya onca
Ki tā maḡrib ü maşrıka varınca
- 9081- Turup ol uyḡudan buldı muʿabbir
Kılur bu resme ol rüʾyāyı taʿbīr
- 9082- Ki neslinden bir ʿālim geliserdir
ʿUlūm ile cihān hep tolisardur
- 9083- Ola ḥurşīd-veş¹ nefi cihāna
Ola ʿallāme-i devr-i zamāne
- 9084- Haḳīkat oldı rüʾyāsı muṭābık
Virür ferzend-i Ḥulvānī’i Ḥālīk
- 9085- O deñlü ʿilm ü ʿirfān buldı kânı
ʿUlūmı ser-te-ser tutdı cihānı
- 9086- Teşānīf ile te’līf ictihādı
Cehālet refīne bā’is ü bādī
- 9087- Şerīfī eyle ʿālim sözini gūş
Kelām-ı līn ile kıl ḥāṭruñ ḥoş
- 293a 9088- Egerçi var özünde ʿār nāmūs
Taḳī ʿālimlerūñ kıl destini būs
- 9089- Elinden geldüğini eyle ikrām
Delālet eyle kıl ḡayrıya iʿlām
- 9090- Olagör anlaruñ şānında meddāḥ
Umūrlarını kıl yardımla ıslāḥ

¹ Ola ḥurşīd-veş: Güneş gibi ola M.

- 9091- Olursan dest-giri her umūruñ
Hudā tekmil ider her bir kuşūruñ
- 9092- Olaruñ hürmetine ‘Alī Vehhāb
Kamu düşvār umūra fetḥ ide bāb
- 9093- Vire ṭab‘uñā ‘ilm ü ḥilm ü lezzet
Çekesin taḥṣīl-i ‘ilm ile gayret
- 9094- İdesin ‘ilm ile ‘irfānı taḥṣīl
Bu bezm-i ‘aşkıde devrānı tekmil
- 9095- Olaruñ hürmetine ey ḥired-mend
Ṭaḳī ‘ālim olalar iki ferzend
- 9096- Ve-yāḥūd silsilenden koya ‘ālim
Ola ol ḥizmet-i Mevlā’ya ḥādim
- 9097- Daḥı ol rüz-ı maḥşer olduğu dem
Şefī‘ olup kılalar derde merhem
- 9098- Diyeler bu Şerīfī ‘aşı mücrim
Tevāzu‘la bize olmışdı mükrim
- 9099- Severdi bizleri ol dil ü cāndan
Kātı olmuş idik biz rāzı andan
- 9100- Bugün senden dileriz ey Hudāvend
Bunı kıl rahmetün bayına peyvend
- 9101- İken bakma anuñ yüz karasına
Anı bu zümrenün kat arasına
- 9102- Ümīdim var şefā‘atleri maḳbūl
Oluben Ḥaḳḳ diye ol dem saña kul
- 9103- Bugün kılmazsan anlara ri‘āyet
Niçe umsan gerek yarın şefā‘at
- 9104- İlāhī kıl bizi aḥyār-ı ebrār
İki ‘ālemde kıl ‘ālimlere yār
- 293b 9105- Muḥabbetlerini kaṭ‘ itme dilden
Bu gönümüzi pāk it kāl u kılden
- 9106- Muḥammed vārişidür çünki anlar
Dü-‘ālemde olardur mihr-bānlar
- 9107- Ayırma sünnet-i şer‘i izinden
Çıkarma bizleri anuñ sözinden

- 9108- Bizi at zümre-i alimlere sen
Bulalım urbet-i der-gāhı¹ āsān

aşıde-i alib-i ilm²

Vezin: Mefā'ılün Mefā'ılün Mefā'ılün Mefā'ılün

- 9109- İlāhī vir tene şıhat beni hūcre-niın eyle
oma emraz-ı cehl illet beni hūcre-niın eyle
- 9110- Ölince hūcrede alam muallimlikde nām alam
Dü-ālem içre kām alam beni hūcre-niın eyle
- 9111- Kitābet kārını tekmīl ilm-i hālden bilem tafıl
Maarifden idem taıl beni hūcre-niın eyle
- 9112- Naatden olab açam amuya dürr gūher saam
Keāfetden ırā açam beni hūcre-niın eyle
- 9113- Riyāzet eyleyem ādet şalāa say idem gāyet
Oudum ders-be-ders āyet beni hūcre-niın eyle
- 9114- Fenānuñ māverāsından geem nefis hevāsından
açam nāsuñ arasından beni hūcre-niın eyle
- 9115- Şerīfī pek naf oldu bunamış pīr-zaf oldu
Gōñül am-hār hafif oldu beni hūcre-niın eyle

Mebas-i Fezā'ilü'l-Ulemā³

Vezin: Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 9116- Ey Şerīfī hārı⁴ o gūlzāra gel
Var ise gül dizmege tende mecāl
- 9117- Bā-ı nama eyle bir hūb gūlsitān
A-ı gūlzār⁵ ola pīr ü civān
- 9118- Çevre yanın lāle sūnbüller ile
oma hār u as beze güller ile
- 9119- ıl o gūlzāra bu mur-ı ūı dil
Zinde olsun anda olan mürde-dil
- 9120- Geri bu nam-ı kelāma söz uzar
Şanma arīf nam-ı gūlzārdan bezer

¹ der-gāhı: der-gāh M.

² E. 293b G. 293b M.- (Kaside, iki nüshada da sayfanın sa derkenarında bulunmaktadır.)

³ E. 293b G. 293b M. 324a (M. nüshasında bölüm başlığı “Fal-ı Faziletü'l-İlmü'l-Ālim” şeklindedir.)

⁴ hārı: hār M.

⁵ A-ı gūlzār: A u gūlzār M.

- 9121- Gel bu kez fetḥ eyle ‘ilmüñ bābını
Dīdelerden sil bu ğaflet ḥābını
- 9122- Ger dilerseñ āb-ı ḥayvān-ı zülāl
Naḳd-i ‘ömri bezl idüp ‘irfānı al
- 9123- ‘Ālim olanlar olur ‘aṭṭār-vār
Dürlü fenden bûy-ı ṭıb esrārı var
- 9124- Gör niçe medḥ eyledi anları Ḥaḳḳ
“İnnemā yehşā”¹ olan ‘unvāna baḳ
- 9125- Enbiyānuñ vārişi etbāıdır
Ol şerī‘at bāġınuñ hem-rāhıdır
- 9126- Anlar olmuştur bu dīnüñ direği
‘Āmil olanlar ḳamunuñ yegregi
- 9127- Anlar ile zāhir olur dīn biter
‘Ālim olmazsa bu dīn elden yiter
- 294a 9128- Ol sarāy-ı dīne ‘ālimler sūtün
Olmasa ‘ālim olur mı dīn bütün
- 9129- Anlar oldu reh-nümā-yı rāh-ı Ḥaḳḳ
Zulmet-i cehle olardur şeb-çıraḳ
- 9130- Anlaruñ aḳvālidür ‘aynı şavāb
Ol mu‘ārızlar ḳılır dīnin ḥarāb
- 9131- Dü-cihānuñ bā‘iş-i me‘mūrıdır
Ol ma‘ārif bezminüñ mesrūrıdır
- 9132- Mantıḳu’ṭ-tayruñ olar miftāhıdır
Hem şeb-i yeldālaruñ mişbāhıdır
- 9133- Baḥr-i ‘ilm ü ḥikmetüñ ğavvāşıdır
Sözlerinden döndüren yüz ‘āşīdür
- 9134- İtme cānım sözlerinden i‘tirāz
Ḳıl şikest-i ḥāṭırından ihtirāz
- 9135- Ol du‘āsı sāyesile ḥüb geçin
‘Afv ide Ḥallāḳ-ı ‘ālem her suçın
- 9136- Oldı çün meclisleri pür-ma‘rifet
Meclisinde ḥāzır ol bul maġfıret

¹ Ancak korkar. Fâtır 35/28. Ayetin meali: “Yine insanlardan, hayvanlardan ve davarlardan da türlü renkleri vardır. Kulları içinde Allah’tan ancak âlimler korkar. Şüphe yok ki Allah çok güçlüdür. Hüküm ve hikmet sahibidir.”

- 9137- Oturup vir ‘ālimüñ sözine gūş
Eyleyegör mürde-cānı zinde hoş
- 9138- Dürr ü mercān incüdür her bir sözi
Kıymetin bilür olan ‘ākıl¹ özi
- 9139- Nuş u pend ü va‘zına viren kulağ
‘İlm ü hikmetden alur her-dem mezāk
- 9140- Olmayanlar sözler ile intibāh
Dü-cihānda oldu anlar rû-siyāh
- 9141- Bir gün ol kân-ı kerem genc-i şehā
Enbiyā şāhı Muḥammed Muştafā
- 9142- Geldi mescid kapusına ol ‘ayān
Gördi şeytān-ı la‘īn anda nihān
- 9143- Kapudan bakup giremez içerü
Ol Resül’i göricek tırdı örü
- 294b 9144- Söyledi aña Resül-i müctebā
Ne tıurursın kapuda böyle hebā
- 9145- Toğrı kārūñ yok bilürem yā la‘īn
Yine geldüñ söylegil baña hemīn
- 9146- Ol didi mescidde yatur birisi
Hem namāzda biri ey dīn ulusu
- 9147- İsterem namāz kılanı azdıram
Vesvese ile namāzın bozdıram
- 9148- Korkaram ol ḥāba varandan katı
Kim bulam tāt kılanı fırsatı
- 9149- Ol Resulu’llāh didi bu iş ‘acīb
Eyleyesin bu gūne endīş ğarīb
- 9150- Ol namāz ehli dīvān-ı Bārī’ye
Tıruben eyler ‘ibādet Tangrı’ya
- 9151- Ol yatan ḥōd nevm-i ğafletde esīr
Ne ‘aceb oldu bu iş saña ‘asīr
- 9152- Ol la‘īn itdi eyā faḥr-i cihān
Cāhil erdür ol namāz kılan hemān
- 9153- Ḥāba varan ‘ālim ü ‘āmil durur
İçerü girmek baña müşkil durur

¹ olan ‘ākıl: ‘ākıl olan G.

- 9154- Hāvfim oldur azdıram ger cāhili
Olayım beyhūde işüñ fā‘ili
- 9155- Uyanup ‘ālim ‘abes ide işim
Şıfr-ı yed kılam budur hōd teşvīşim
- 9156- Nuşh ile pend ile ıslāh ide hem
Çekerem gönlimde bu fikr ile ğam
- 9157- Ğāyib oldı oradan mel‘ün-ı bed
‘Ākıl olanlara bu bir nuşh u pend
- 9158- Hāb-ı ğafletdeki ‘ālimden hāzer
Eyler iblīs cāhile kılmaz keder
- 9159- Hem Resūlu’llāh hadīşinde ‘ayān
‘Ālimüñ fazlın ider niçe beyān
- 9160- Nevm-i ‘ālim hayrlıdur didi Resūl
Tā‘at-i cāhilden ol ki ola fużūl
- 295a 9161- Tā‘atinde hūb olur heftād-sāl¹
Meclis-i ‘ilme gidüp gelen ricāl
- 9162- Hem günāhlara kefaretdür kamu
Ref‘ ider tenden ‘azāb-ı mār mū²
- 9163- Cürm-i ‘işyāndan teni yur pāk ider
İblīsüñ a‘vānını ehlāk ider
- 9164- Her sefāhat kārını terk itdirür
Hayr-ğāhı kalbine perk itdirür
- 9165- Toğrudup ıslāh ider her yanısuñ
Rāst u rāh eyler müdāmī varısuñ
- 9166- Hüsni ahlākı saña ta‘līm ider
Nuşh-ı dürr-ğüftārını taķsīm ider
- 9167- Hem Hudā’nuñ rahmeti anda yener
Küfr ü şirküñ cāmı ol yerde şınar
- 9168- Bezm-i lehven sāķisi ‘amyān olur
Ğıll ü ğış dilden gider nisyān olur
- 9169- İrdirür gönüllere ilhām-ı Hāķķ
Zāhir olur lezzetinden nüh-ţabāķ¹

¹ heftād-sāl: heftād ü sāl E., G., M.

² “mār mū” ibaresi “yılanlar, karıncalar” anlamına gelen “mār mūr” kelimelerinin kafiye gereği değiştirilmiş şekli olabileceği gibi, “kertenkele” anlamındaki “mār-mülek” kelimesinin kısaltılmışı olarak da kullanılmış olabilir.

- 9170- Bildirür² hem ma'rifet erkânını
Derd-i zenbûn ol bulur dermânını
- 9171- Bir hikâyet var münâsib ey püser
Dinleyüp ol nuşh u pende muhtaşar
- 9172- Ol Hasan Başrî gibi 'arif kişi
Va'z u nuşh itmek idi dâ'im işi
- 9173- Derc olurdu va'zına çok Müslimân
'Âdet idi va'zı her gün her zamân
- 9174- Olmaz idi öyle bir va'zı tamâm
Te'sîr itmeyüp kıla ol demde hâm
- 9175- Eyler iken bir gün va'z-ı belîğ
Urur iken iblîsün başına tîğ
- 9176- Hâzır imiş evliyâdan niçe er
Anda imiş ol Hızır Nebî meger
- 295b 9177- Tebdîl-i câme olup sağa mişâl
İçürürdi halka şu âb-ı zülâl³
- 9178- Va'zını diñler dahı gelür gider
Hâba varmışları ol îkâz ider
- 9179- Ol kılar pervâne tek cevlanayı
Gördi anda Pehlûl-i dîvâneyi
- 9180- Başına çekmiş 'abâyı şan uyur
Dürter anı ne uyursın dir yürür
- 9181- Bir dahı geldi Hızır çün yanına
Gördi talmış ol tefekkür hâbına
- 9182- Dürtüben aña uyan dervîş didi
'Âr degil mi ya saña bu iş didi
- 9183- Tolanup geldi girü nevbet aña
Gördi kim uyur katı kaldı taña
- 9184- Dürtüben anı uyan gâfil didi
Ne 'aceb işdür bu ne 'âkıll didi
- 9185- Va'z ider mescidde bunuñ gibi er
Olmısın va'zından anuñ bî-haber

¹ "nüñ-şabâk" ibaresi "dokuz tabaka" anlamında olup "dokuz kat felek" manasında kullanılmıştır.

² Bildirür: Göstürür M.

³ şu âb-ı zülâl: şavâb-ı zülâl G.

- 9186- Her gelüp geçdikçe key ihdām¹ ider
Uyan ey dervīş deyü ibrām ider
- 9187- Çünki ibrāmı kılar cānına kār
Üslüb ile Hızır'ın etegin kapar
- 9188- Yā Hızır n'ola saña bu hüy hāy
İdeyim mi şimdi seni halka şāy²
- 9189- Yalvaru Hızır eyledi aña niyāz
Eyleme ifşā beni setr eyle rāz
- 9190- Döndi Pehlül söyledi Hızır'a girü
Çıkarup başın 'abādan rü-be-rü
- 9191- Başuñı kaldır yukarı bak didi
Gör niçe kılmış keremler Hakk didi
- 9192- Hızır işitdi Pehlül'ün bu sözünü
Tutdı göklerden yaña ol gözünü
- 9193- Keşf olup aña hicābına nüh-felek
Gördi 'arş altında ol yüz biñ melek
- 296a 9194- Ol Muhammed rūhı 'arş üzre turur
Enbiyā ervāhı hep anda görür
- 9195- Va'z ider 'arş üzre ol rūh-ı Resūl
Enbiyā ervāhı diñlerler uşul
- 9196- Döndi Pehlül didi Hızır'a ey 'azīz
Diñleriz bu resme va'zı uşda biz
- 9197- Diñleriz 'arş üzre va'zı biz hemīn
Ol Hasan va'zı vesīle bu demīn
- 9198- Kışşadan çün hişşedür maqşad murād
Meclisī va'zı saña eyle irād
- 9199- Nuşh-ı vā'izden bulam dersen eşer
Kürsīnün öninde bul her-bārı yer
- 9200- Derc olur hūb va'zına çok Müslimān
Niçe şālih kimseler olur nihān
- 9201- Belki olur anda Pehlül gibi er
Hızır-veş alursın andan bir eşer

¹ ihdām: iktām M.

² “şāyi” kelimesinin kafiye gereği değiştirilmiş şeklidir.

- 9202- Var mazanne-i kerāmet er niçe
Pes olur ol meclis içre bilece
- 9203- Şeyh ider anda şenā ihlāş ile
Şālih erler āmin ider nās ile
- 9204- Ger kabūl eyler du‘āların¹ Hudā
Sen de lā-būd olasın ‘afva sezā²
- 9205- Var ise ‘aşk-ı Hudā’dan zerre ger
Vā‘izūñ pendine olma sem‘-i ker
- 9206- ‘Aşk-ı Hakk’dan yoğ ise sende nişān
Zār ile gel bezm-i ‘aşka gir nihān
- 9207- Kimde ki ‘aşkuñ nişānı olmaya
Hardan anuñ belki farkı olmaya
- 9208- Bir hikāyet var münāsib diñle yār
‘Aşk-ı Hakk’ı eyle gönlinde qarār
- 9209- Bāyezīd-i Şeyh-i Bestāmī meger
Va‘z iderdi halka bir gün mu‘teber
- 296b 9210- Geldi cem‘iyyetine türkūñ biri
Sözlerin gūş eyleyüp ol serserī
- 9211- Gördi şeyhi ‘ilm ile kân-ı hüner
Niçe müşkül den virür halka haber
- 9212- Bāyezīd’e şordı ol türk-i denī
Didi ey şeyh-i cihān diñle beni
- 9213- Bir himārım var idi çābük ü şeng
Bār-ı hicrānı benī eyledi teng
- 9214- Eyleyüp iki kulağın perr u bāl
Ol varurdu menzīle³ murğ mişāl
- 9215- Cümle merkeb cinsine ol baş idi
Hem har-ı ‘İsā’ya ayakdaş idi
- 9216- Nā-bedīd oldı bu şehr içre eşek
Buñ demidür baña bir çāre gerek

¹ kabūl eyler du‘āların: du‘āların kabūl eyler M.

² Sen de lā-būd olasın ‘afva sezā: Sen dağı mağfūr olunduñ ey gedā M.

³ Ol varurdu menzīle: Menzīle varurdu ol M.

- 9217- Diñleyüp türkûñ kelâmın didi ol
Zāyî^c olmaz eşegûñ olma melûl
- 9218- Meclis ehline kılur ol dem nidâ
Didi sizlerde eyâ hâlk-ı Hudâ
- 9219- Var mıdur kimse arañızda ‘aceb
Çekmeye ‘aşk ile biñ dürlü ta‘ab
- 9220- ‘Aşk anı âşüfte-ğâl eylemeye
‘Aşk odı qalbini qall eylemeye
- 9221- Bir iki kerre velî kıldı hıtab
Virmedi kimse su‘âline cevâb
- 9222- Âhîr-i kâr turuben biri ‘ayân
Didi kim ey efđal-i hâlk-ı cihân
- 9223- Ben ne ma‘şûk u ne ‘âşık olmuşam
‘Âşık olmağa ne lâyıq olmuşam
- 9224- ‘Ömrümün irdi velî pâyânı çün
Bilmedim n’itdüğini ‘aşkuñ niçün
- 9225- Bâyezîd ol dem hıtab itdi hemân
Didi kim ey eşegin yavı kılan
- 9226- Ağzınuñ ikrârile çünki bu er
Eyledi kendüsini bu demde har
- 297a 9227- ‘Aşksız kişi velî bî-ğam durur
‘Âşık olmayan eşekden kem durur
- 9228- Arayup çekme ‘abes yere emek
Uşda budur yavı kılduğın eşek
- 9229- Ey birâder derde dermân çok olur
‘Aşkı olmayana dermân yok olur
- 9230- Ger dilersen derdine dermân eger
Tal bu ‘aşkuñ baħrine tâ ser-te-ser
- 9231- Kâr-ı hayra her ne kim ‘aşkuñ olur
Ol Hudâ’nuñ zâtına ‘aşkuñ olur
- 9232- Kim şalâtı şavmı tâ‘ati sever
Mescide ir varmağa¹ cânı iver
- 9233- Hakk Resûl’ini sever hem ol kişi
Sünnet-i şer‘ile kılur her işi

¹ varmağa: varmaklığa M.

- 9234- Hem kelām-ı Hakk tilāvet eyler ol
Şıdk ile dā'im kırā'at eyler ol
- 9235- 'Ālim ü şālihleri ġāyet sever
Yüzlerini görmege cānı iver
- 9236- Vā'iz ü nāşihlaruñ sözün tutar
Bāğız olanlara buğz eyler beter
- 9237- Hem ġarībe miskīne in'ām¹ ider
Hem konuḡ sever ḡatı ikrām ider
- 9238- Hem ḡased hırşı atar göñlüñden ol
Bulısar ol dem Hudā 'aşkına yol
- 9239- 'Aşk-ı Hakk'dan bulunur anda nişān
Ma'sūkuñ ḡubḡı olur dilde nihān
- 9240- Muttasıf olan bu evşāflarla² hoş
Lā-cerem eyler Hudā 'aşkıñı nūş
- 9241- Vā'iz ü nāşih taḡīden yā Hudā
İrüp bir dem bizi ḡılma cidā
- 9242- Dü-cihānda ḡıl bizi anlara yār
Ḥücre küncinde bizi eyle ḡarār
- 9243- Ol Ḥabīb'üñ ḡürmetine yā Kerīm
'Ālim ü 'āriflere eyle nedīm
- 297b 9244- 'İlm ile ḡıl dü-cihānda müstedām
Diyelim dā'im şalāt ile selām

Ḳaşıde-i Muḡıbb-i 'Ulemā³

Vezin: Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 9245- Ey göñül yār ol aña kim āḡiri mār olmaya
Ülfet-i germ it aña kim āḡiri zār olmaya
- 9246- Sen niçe ḡılsan gerek ülfet meveddet aña kim
Sırr-ı vaḡdet nüktesinden ḡıḡ ḡaber-dār olmaya⁴
- 9247- Zerre 'aşkuñ odile ḡall olmayan 'āşık mıdur
Her nefes aldıkça düdi keşf-i esrār olmaya

¹ in'ām: ikrām M.

² evşāflarla: evşāf ile M.

³ E. 297b G. 297b M. 328b (M. nüshasında başlık "Ḳaşıde-i Muḡabbet-i 'Ulemā" biçimindedir.)

⁴ Beyitten sonra M. nüshasında bir beyit daha bulunmaktadır:

'Aşk da'vāsın iden nā-dānaya itmem pesend / Nokḡa-i vaḡdet ḡurūfa cem'-i efkār olmaya

- 9248- Çār-sū-yı miḥnetde¹ dükkānı metāı neylerem
Kürsī-i meydānda ġārāt ile bāzār olmaya
- 9249- Hücre-i miḥnetde ġam-hār olmayan perverde ten
‘İlm ü ḥikmetden niçe dil cismi bīmār olmaya²
- 9250- İstemem ṭabımca efsūn eyleyen dehhāneyi
Fi’l aqvālim temīze bir dil-āzār olmaya
- 9251- Ey Şerīfī kürsī-i ‘uzletde kıl kendüñe va‘z
Key zebūn it nefsi ‘aql u fehme ser-dār olmaya

Faşlū’l-‘Ālim-i Bilā-‘Amel³

Vezin: Mefā’ılün Mefā’ılün Fe‘ülün

- 298a 9252- İşit imdi ḥadīs-i Muştafā’yı
Eger ‘ālim isen bul muḳtedāyı
- 9253- Buyurdı ṭālib olmadıḳça dā’im
Olamaz ‘āmil olmadıḳça ‘ālim
- 9254- O ‘ālimler ki olmaz ‘ilme ‘āmil
Sözin ġuş eylemez erbāb-ı cāhil
- 9255- O ‘ilmūñ ki olmaya şāḥībīne sūd
Olur mı ġayırınıñ sem‘ine mevcūd
- 9256- Degil cāhil olan az ‘ilme ‘āmil
Bilüp çok ṭutmayandur bil ki cāhil
- 9257- Daḥı cāhil ki bilmezlik ile sehv
İde yetmiş ġünāḥ tevbe ider maḥv⁴
- 9258- Bilerek ‘ālim itse bir ġünāḥı
Aġarmaz ṭā‘at⁵ ile rū-siyāḥı
- 9259- Çeken yevm-i kıyāmet ḳatı ḥasret
Olurmuş üç kişi ol demde elbet
- 9260- Biri şālih olan ḳul bu fenāda
Bulur rütbe-‘ulāyı ol beḳāda

¹ Çār-sū-yı miḥnetde: Çarşu-yı miḥnetde G.

² Beyit M. nüshasında iki beyit hâlinde dir:

Hücre-i miḥnetde ġam-hār olmayan perverde ten / Niçe ḥaclet ḥüzn ile dāma giriṭār olmaya
Cāme-ḥāb içinde yatub rāḥat iden şeb tā seḥer / ‘İlm ü ḥikmetden niçe dil cismi bīmār olmaya

Beyitten sonra M. nüshasında bir beyit daha bulunmaktadır:

Zümre-i Ḥaḳḳ’a maḥrem olmaḳ isteyen ‘āḳıl kişi / Bu ṭarīḳat bāġına ol ḥār-ı ġülzār olmaya

³ E. 297b G. 297b M. 329a

⁴ ġünāḥ tevbe ider maḥv: ġünāḥı olunur ‘afv M.

⁵ ṭā‘at: rāḥat M.

- 9261- Ola Mevlâsınuñ zühdi kesâdı
Düşüp nâra ola pişmâna bâdî
- 9262- Veyâ Mevlâ ile kul iksi birden
Görüp a'la-i rütbe yana dilden
- 9263- İkinci ol ki çok māl eyleye cem'
İde haqq-ı Hudâ'yı ehline men'
- 9264- Gidüp bundan bula ol nâr-ı miñnet
İde vârişleri mālını kısmet
- 9265- Bilüp vârişleri şükrini anuñ
Çıkarurlar zekâtını ol mālūñ
- 9266- Dü-âlemde olur ol māl ile bāy
Bihişt-i cāvidān olur aña cāy
- 9267- Bulur māl ile gayrıları cennet
Çeker evvelki māl şāhibi hasret
- 9268- Üçünci ol ki ol 'ilm ile kāmīl
Ola gayrıları söz ile 'āmil
- 298b 9269- Ki olmaz 'ilm ile kendisine sūd
Ol gayrılarıñ sem'ine mevcūd
- 9270- Bula gayrıları 'ilm ile cennet
Vü kendisi göre tamuda zañmet
- 9271- Bihişt içre görür 'ālim taķīler
Ki bulmuş 'ālī rütbe müttakīler
- 9272- Niçe görmez cinānda āh u zārı
Mürīdi ola şeyhinden yukarı¹
- 9273- Faķīh oldur ola uhrāya rāğīb
Bu çirk-i fānīde olmaya şāhib
- 9274- Faķīh olan ki cem' eyler helāli
'Avām yir şübhelüyi² lâ'ubālī
- 9275- Ola 'ālim o şübhelüye kâ'il
'Avām olan harāma ola mā'il
- 9276- Eger dāhīl ola 'ālim harāma
Şalar küfri nifāķı ol 'avāma

¹ Beyitten sonra M. nüshasında bir beyit daha bulunmaktadır:

Bulur elbet bihişt içre nedāmet / Görür fī'li ucından ol melālet

² şübhelüyi: şübhelüden M.

- 9277- Bozar cāhil olanlar i'tikādı
Helāl dir yir ḥarām eyler fesādı
- 9278- Olinca rüz-ı maḥşer diñle ey yār
Girībānuñ alur cāhil olanlar
- 9279- Seni rehber virüpdı dir bize Hakk
Niçün sevķ itmedüñ ḥüb-rāha muṭlaķ
- 9280- Bize sen kılmađuñ rāst u dalālet
Sebeb sensin ki olduķ biz melāmet
- 9281- Bu resme olıcaķ da'vācı nā-dān
Tefekkür kıl n'ola aḥvālin ol ān
- 9282- İmām-ı Kerḫī' den oldu rivāyet
İşit kim bulasın dilde rehāvet
- 9283- Didi bir vādī var ṭamu içinde
Ki yok mişli yedi ṭamu¹ içinde
- 9284- Ḥudā'ya isti'āz eyler cehennem
Ki her bir günde zār ile çeker ğam
- 299a 9285- Bize göstürme ol vādī 'azābın
İrağ eyle bize o pek iķābın
- 9286- Daḥı bir küp var ol saḥrā içinde
'Azāb ile ṭolu var ise ḳanda²
- 9287- Pes ol vādī cehennem cümlesi hep
İder her günde yedi def'a yā Rabb
- 9288- Şıgındıķ saña ol dennüñ şerrinden
Bizi ḥıfz eyle ol ḥummuñ zararından
- 9289- Yaratdı küp içinde bir 'azīm mār
Derūnı ṭoṭtolu zehr ile hem nār
- 9290- Pes ol küp vādī ṭamu cümle ey yār
İderler yedi kerre rüz şeb zār
- 9291- Bize ol ḥayyeyi kılma ḥavāle
Bizi ol mārā eyleme nevāle
- 9292- Geliser ol yılan rüz-ı ḳıyāmet
İder ol ğayrı 'āmili melāmet

¹ yedi ṭamu: cehennemler M.

² ṭolu var ise ḳanda: ṭolu ol nār içinde M.

- 9293- ‘Azāb eyler okuyup tutmayana
O Qur’ān’uñ izile gitmeyene
- 9294- İderler yā ilāhī ne suçumuz
‘Azāb-ı mārā yetmez hūd gücümüz
- 9295- Gerek biz olalım cümleden ekrem
‘Azāb ider bize müşrikden aḳdem
- 9296- Hıṭāb ‘izzet gele Bār-ı Hudā’dan
Bilen mümtāz olurlar bilmeyenden
- 9297- Olanlar ‘ilm ile ‘āmil bulurlar
Bugün cennātıma anlar yürürler
- 9298- İderdüñiz¹ nāsa eylikle kelāmı
Virürdüñiz nefis ile fişḳa nızāmı²
- 9299- ‘Azābuñ yegregi oldu size ḥaḳ
Ki cümle nāsdan oldu size elyaḳ
- 9300- Şerīfī bu hıṭāb olunca anda
Ḳalursın ṭamuda mār ile zinde³
- 9301- Oḳurlar şimdi ‘izzet⁴ ḥürmet için
Fenāda raḡbet için şöhret için
- 299b 9302- Müdāhene mürāy olunca ‘ālim
‘Avām-ı nās olur elbetde zālīm
- 9303- “Umirtu bi’l-müdārā”⁵ dir müdāmī
Dimez mazlūm için bir Ḥaḳḳ kelāmı
- 9304- Olar kılduḳça zālımlere himmet
‘Avām olmaz mı ya⁶ şeyṭāna ümmet
- 9305- Olar kim şatdılar dīnāra dīni
Odur tebdīl iden şer‘-i mübīni
- 9306- Olar kim ṭālib-i sīm ü zer oldu
Ānuñ çün zulm-i zālīm ekşer oldu
- 9307- O ‘ālimler kılr dünyāyı efsād
Ḳılurlar sū-i bid‘atlere imdād

¹ İderdüñiz: iderdiz M.

² Virürdüñiz: virürdiz M.; nızāmı: ṭa‘āmı M.

³ Beyitten sonra M.nüshasında bir beyit daha bulunmaktadır:

‘Aceb oldu zamāne şimdi ey yār / İder ‘ālim olanlar ‘ilmini kār

⁴ şimdi ‘izzet: ‘izzet için M.

⁵ “Müdārā (yüze gülmek) ile emredildim.” anlamındadır.

⁶ ya: ol M.

- 9308- Olaruñ ba'zısında kim hased var
Muhabbet bâğına hâr ile sed var
- 9309- Tutarlar gâyetî kîn birbirine
Yerinür otura biri yerine
- 9310- Gözedür cümlesi şadr-ı mecâlis
Taşaddur hırşınıñ baħrine gâmis
- 9311- Tefevvukdur murâdı hem-nişîne
‘Aceb gâfildür ol Hâkķ’uñ işine
- 9312- İlâhî ‘âlimi ‘ilminde ‘âmil
İdüp kıl zühd ü taķvâ ile kâmil
- 9313- Tarîķ-ı müstekîme eyle hem-râh
Şerî’atden çıkup olmaya güm-râh
- 9314- Bize vir ‘ilm ü hikmetle necâtı
Diyelim cân u dilden e’ş-şalâtı

Kaşîde-i ‘Âlim-i Bilâ-‘Amel¹

Vezin: Fâ’îlâtün Fâ’îlâtün Fâ’îlâtün Fâ’îlün

- 9315- Gerçi ‘âlimdür cihânda derde dermân eyleyen
Tab‘-ı haynânî olan nâ-dânı insân eyleyen
- 9316- Ol ki ‘âlimdür velî ‘ilm ile ol ‘âmil degil
Bil ki anlardur iki ‘âlemde hüsran eyleyen
- 9317- ‘Âlim olan muttaşîfdur “innemâ yeħşâ”² ile
Dâ’imâ havf-ı Hudâ’yı dilde pinhân eyleyen
- 300a 9318- Birde şol ‘âlim ki ‘ilmi ketm idüp ola baħîl
Ol degil mi hırş ile dil-nâra biryân eyleyen
- 9319- Şâh-ı bî-müşmer olan ‘âlimlere itmem pesend
Neylerem dülbend ü kaftan ile ‘unvân eyleyen
- 9320- ‘Âlim oldur istifâde olunur ‘ilm ile çok
Göstürüp hikmet metâ‘ı bir bezistân eyleyen³
- 9321- Ey Şerîfî söyleyüp kıl pend ü nazma i’tibâr
Var mı gör ‘âlemde nâzım boşa efsân eyleyen

¹ E. 299b G. 299b M. 331a (E. ve G. nüshalarında kasidenin adı belirtilmemiştir.)

² Ancak korkar. Fâtır 35/28. Ayetin manası: “İnsanlardan, hayvanlardan ve davarlardan da yine böyle türlü renkte olanlar var. Kulları içinden ancak âlimler, Allah’tan (gereğince) korkar. Şüphesiz Allah, daima üstündür, çok bağışlayandır.”

³ Beyitten sonra M. nüshasında bir beyit daha bulunmaktadır:

Gerçi bir şem‘-i münevverdür özi ‘âlim olan / Göñlini hâr cismini hâlķa gülîstân eyleyen

Mebhâs-i Riyâ vü Süm'a¹*Vezin: Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fe'ülün*

- 9322- Şerîfî söyledüñ derde devâlar
Ki virdüñ nazm ile gûşe edâlar
- 9323- Di imdi bu gönül 'illetlerinden
Niçedür bilelim zilletlerinden
- 9324- Olardan ba'zınuñ hoş zikri sebkat
Olundı nazm ile evvel kitâbet
- 9325- Biraz âfâtlarından kaldı mübhem
İdem bir kaçını Allâhü a'lem²
- 9326- Cesed mülkinde a'zâya gönül şâh
Gider ten şâh-ı dil tab'ınca her-gâh
- 9327- Gönül tende bulursa istikâmet
Bulur tâbi'leri ol dem selâmet
- 300b 9328- Gönüldür göstüren Mevlâ'ya kurbet
Gönüldür irdiren bu câna fırkat
- 9329- Gönül âfâtınuñ biri riyâdur
Ma'âza'llâh aña kim mübtelâdur
- 9330- Riyâdur şirk-i aşgar Müslimân'a
Riyâ ehli bulamaz yol cinâna
- 9331- Resûlu'llâh buyurdi rûz-ı mahşer
Riyâ ehli gelür ahvâli muştâr
- 9332- Hudâ eyler ferîştehlere fermân
Görüñ var mı bu hâdî'lere dermân
- 9333- Çü hıd'a ile eylerlerdi tâ'at
Kıluñ hıd'a ile aña mükâfât
- 9334- Baña kılmazdı anlar tâ'at ihlâş
Kılurlardı diyeler halk aña hâş
- 9335- Baña kim kıldılar tâ'atle işrâk
Olurlar tâ'at-i hıd' ile ehlâk
- 9336- Degildür çünki tâ'atleri maqbûl
Cinâna varmağa yok anlara yol

¹ E. 300a G. 300a M. 332a² Mısra E. nüshasında sayfanın derkenarında “Dimek anları da nazm ile elzem” dizesi ile tashih edilmiştir.

- 9337- Buyurdu hem Resûlu'llâh diger cân
Olinca rûz-ı maḥşer ulu dīvân
- 9338- Ḥalâyık dizleri üzre çökince
Ḥudâ kâḍî oluben ḥükm idince
- 9339- Kılur üç kimseye evvel ḥiṭâbı
Kamudan öñ bulur anlar ʿiṭâbı
- 9340- Olardan biri cevmerd biri kârî
Birisi ol şehîd ola mürâyî
- 9341- Ḥiṭâb eyler evvel ol kârî'e Ḥaḳḳ
Ne kılduñ görelim fânîde esbak
- 9342- Cevâbın viriser bu resme andan
Okuyup çok okutdum bildüğimden
- 9343- Olurdum dahı ʿilmim ile ʿâmil
Rızâ-yı pâküñe ola muḳâbil
- 9344- Diye Ḥaḳḳ imdi söyleduñ yalanı
Rızâm içün okumazduñ sen anı
- 301a 9345- Okuduñ belki ol niyyet ile sen
Bulasın kârî-i Qur'ân ile şân
- 9346- Murâduñ ḥâşıl oldu saña tâlî
Didiler lîki bulduñ çok vebâli
- 9347- Zebânîlere emr eyler o dem Ḥaḳḳ
Kılurlar yüzi üzre nâra mülḥaḳ
- 9348- Bu kez ol ġâziye eyler ḥiṭâbı
Benim niʿmetlerimden gör ḥisâbı
- 9349- Saña virmiş idim çok cüsse kuvvet
Baña lâyıḳ ne kılduñ ḥûb tâʿat
- 9350- İde katl ü kıtâl itdim be-ġāyet
Rızâñ içün şehîd oldum nihāyet
- 9351- Ḥudâ dir söyleduñ sen de yalanı
Benim çün mi dökerdüñ anda kanı
- 9352- Bu idi niyyetüñ ancaḳ murâduñ
Bahâdırlıḳla şöḥret bula nâmuñ
- 9353- O demde emr ide Ḥallâḳ-ı Bârî
Atılup nâra bula âḥ u zârî

- 9354- Gele nevbet sehîye ide fermân
Saña kıldım fenâda bunca ihsân
- 9355- Saña virdim metâ u māl u devlet
Aña şükrâna kılduñ mı ʿibâdet
- 9356- İde kul eylerim çok hayr u ihsân
Faķire miskine virür idim nân
- 9357- Hıtab ider o demde Rabb-i ʿizzet
Yalandur sözleruñ eyleme minnet
- 9358- İderdün hayr u ihsânı anuñçün
Diyeler saña cevmerd didiler çün
- 9359- Rızâ-yı Hakk içün itmezdün infāk
O hayrât ile kıl cismüñi ihrāk
- 9360- Zebânilere emr eyler o Sübhân
İdeler tamunuñ küncine pinhân
- 301b 9361- ʿAmel kim olmaya şıdkile ihlâş
Bulur ol tâʿatle tamuyı hâş
- 9362- ʿAmel kim Hakk rızâsı çün ola ol
Olur ol tâʿat Hakk ʿindinde maķbûl
- 9363- Kişideki¹ olmaya ihlâş niyyet
Çeker tâʿat ile beyhûde zahmet
- 9364- Bulur ol tâʿat ile belki nârı
Gel imdi kıl ferâgat sen bu kârı
- 9365- İken pāk eyle kalbi bu riyâdan
Baʿîd olma o luṭf-ı Kibriyâ’dan
- 9366- Toğar ʿucb ile semʿadan kibir kîn
Dağı bunlar ile zâʿil olur dîn
- 9367- Niçedür diñle cânım ey birâder
Şıfât-ı semʿa ile muttaşır er
- 9368- Meger Süfyân-ı Şevrî’yi bir aḥşam
İder daʿvet bir âdem ide ikrām
- 9369- Niçe dürlü taʿâm iderler hâzır
Dağı hizmetde² çok kulları nâzır

¹ Kişideki: Kişi M.

² hizmetde: meclisde M.

- 9370- İder bir kılına şāhib ziyāfet
Ki şöyle bi'l-münāsib vaqt-i hācet
- 9371- Getürüñ ol legenceyi araya
Ki anı hacdan getürmişdim buraya
- 9372- Getür dir ol siniyi dağı uş var
Getürdimdi ikinci hacdan ey yār
- 9373- Didi Süfyān-ı Şevrī ey zavallu
Ki qalduñ iki hacc ecrinden alu
- 9374- Pes 'inde'llāh şevābı var ise ger
Anı mahv eyleyü kılduñ saña zar
- 9375- Gel imdi tevbe kıl 'ucb u riyāya
Olasın kul Cenāb-ı Kibriyā'ya
- 9376- Ne hāşıl bunda halkuñ ögmesinden
Bu halka āb-ı rüyı dökmesinden¹
- 302a 9377- Cihān halkı seni zemm eyleye ger
Yazarlar defter-i a'mālüne hayr
- 9378- İdegör niyyeti hāliş Hudā'ya
Kılup ihlāşuñı sed ol riyāya
- 9379- Bu sem'a ile kılma hayruñı zā'
Vü olma 'ucb ile iblīse etbā'
- 9380- Gerek mü'min ola erbāb-ı himmet
Huluş ile kıla hayr işe niyyet²
- 9381- Hikāyet olunur Bāzīd-i Bestām
Riyāzet kıldı bir müddet nehār şām
- 9382- Bulur bir gün katı gönlinde rikḳat
Olur keşf-i hicāb aña nihāyet
- 9383- Bulur der-gāh-ı Hakk'a 'aql³ rāhı
Olur ol 'arş-ı Rahmān'a nigāhı
- 9384- İder bu hāl içre Hālik'a hamd
Hudā-yā bu degil mi cāy-ı Ahmed

¹ Beyitten sonra M. nüshasında bir beyit daha bulunmaktadır:

Cihān halkı ola medhinde küttāb / Olur a'māl-i hayra cümle tūnnāb

² Beyitten sonra M. nüshasında bir beyit daha bulunmaktadır:

'Amel sem'a riyādan hālīdür ger / Virür cümleye nef'i revnaḳ ü fer

³ 'aql: 'aqlī G.

- 9385- Baña kılduñ bu resme keşf-i esrār
Bihişt içre Resûl'e kıl beni cār
- 9386- İder hātif nidāyı aña ol dem
Fülān şehre var imdi turgıl epsem
- 9387- Fülān ism ile var bir şeyh-i kāmīl
Bihişt içre senüñ konşuñ odur bil
- 9388- O şeyhüñ olduğı yerden oraya
Olur yüz mīl kadar yol ol araya
- 9389- Gider Bestām o şehre varduğı dem
Su'āl eyler ki var mı böyle ādem
- 9390- İderler aña kim anı n'idersin
O fāsık fāciri sorup gidersin
- 9391- Senüñ vechüñde var şālīh nişānuñ
O hōd bir fāsıkdur bu zamānuñ
- 9392- İşitdi şeyh olur ol dem peşimān
Girü dönmege kaçd eyledi ol ān
- 302b 9393- Girü geldi anuñ gönline ol dem
Gerek bir görelim ne resme ādem
- 9394- Dönüp şeyhim su'āl eyler yerinden
Didi ta'rīf idüñ anuñ evinden
- 9395- Didiler uş fülān yerde tırur ol
Biraz halk ile mey içmege meşgūl
- 9396- Varup çün Şeyh-i Bestām ol araya
Çıkar ol bezm-gāh olan sarāya
- 9397- Görür kim kırk yigit var ol arada
Kamu meşgūl tırurlar nūş-ı bāde
- 9398- Oturmuş aralarında ol ādem
Görüp şeyhi ayağa tırdı ol dem
- 9399- İder şeyhe eyā Bāzīd-i Bestām
Niçün şanduñ bizi görmezden öñ hām
- 9400- Uzak yerden gelüp gördüñ meşakkat
Ki bir kez görmege ol cār-ı cennet
- 9401- Dönersin aña virmezden selāmın
Görüp yüzüñ işitmezden kelāmın

- 9402- Görüp şeyhim olur bu hāle hayrān
Derūnında kılur esrār-ı pinhān
- 9403- Didi ol kılma¹ ey şeyhim tefekkür
İken kılma ta'accüble taḥayyür
- 9404- Seni kim göndürüpdür bu araya
Bizi vākıf kılupdur mācerāya
- 9405- Kerem kıl içerü girüp otur sen
Ḥudā'nuñ sırrına vākıf olursın
- 9406- Girüp Bestām oturdı anda nā-çār
Didi aña digil toğrı bu ne kār
- 9407- Cevābında ider Bestām'a ol er
Gerek cennetde ḵonşı ola ekşer
- 9408- Gerek bizde ola a'lä-i himmet
Şalāḥ-ı ğayrıya 'avn-i siyānet
- 9409- Bular seksen kişidi ehl-i tuğyān
Kılurlardı gice gün fı'l-i noḵşān
- 303a 9410- Göñülde anları ıslāḥa himmet
İdüp kıldım olara bezl-i himmet
- 9411- Olardan kırkı tā'ib oldı ey cān
Ḵamusı oldılar cennetde cīrān
- 9412- Daḡı var himmetim bu kırk ere kim
Olalar cennet içre ḵonşı tā kim
- 9413- Gel imdi sen de eyle bezl-i himmet
Bu kırk ādem olalar ehl-i cennet
- 9414- Bu sözleri ki kıldı kırk kişi gūş
Derūnında kılurlar 'aşḵ ile cūş
- 9415- Bilürler bu gelendür Şeyḡ-i Bestām
Elin öpüp kılurlar aña ikrām
- 9416- Ḵudūmī kıldı çün ıslāḥa himmet
Olur heştād ādem cār-ı cennet
- 9417- Riyādan sem'adan ḡālīş eri gör
Niçe geldi evvel Bestām'a ol ḡor
- 9418- Olinca şeyhim ol esrāra āġāḡ
Olur mı böyle bezm-i fıḡḡa ikrāḡ

¹ kılma: eyleme M.

9419- Olanlar mübtelâ sem'â riyâyâ
Sözinden yok nüfûz bâ y u gedâyâ

9420- Ne deñlü olsa nuş u pende bâhiş
Olamaz bir kişi işlâha bâ'is

9421- Hulus ile idenler gönlini pāk
Şalâh-ı nâsa olmuş cüst ü çālāk

9422- İlâhî vir bize ihlâş-ı niyyet
Gider dilden riyâyı 'ucb u 'illet

9423- Göñül âyinesinden sil ğubârı
Hulûşı kıl riyâyâ sedd-i ħârî

Kaşîde-i Ehl-i Riyâ vü Süm'â¹

Vezin: Mef'âlün Mef'âlün Mef'âlün Mef'âlün

9424- Göñül âfâtını yazdım dime kim bu riyâdandur
Güzel ihlâş ħüb niyyet Cenâb-ı Kibriyâ'dandur

303b 9425- Degil maqbûl-i Hakk 'ucb u riyâ şan'at olan 'âbid
Ne deñlü nâs içinde ħüsn-i zannı evliyâdandur

9426- Hulus-ı pāk ile t'â'atini setr eyleyen zâtı
'İbâdetde tehâven şanma belki ol ħayâdandur

9427- Dağı ol emr ü nehyüñ ħükmini ħalka iden izhâr
Riyâ 'ad itmegil zinhâr o kâr-ı enbiyâdandur

9428- İden destindeki tesbîh ile tevĥîdi ħalka şây
Anı ol zırk u t'â'at ile şanma etkîyâdandur²

9429- Bu nefis-i şümü taĥkîr itdiren ħalka Şerîf-âsâ
Ġubâr-ı lev'm-i lâ'im aña kuĥl-i tütîyâdandur

Mebâş-i Kibr³

Vezin: Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

9430- Diñle şimdi ehl-i kibrüñ ħâlini
Telĥ iden ef'âlini aqvâlini⁴

9431- Diñle pendim kibre meyyâl olma sen
Kul iken Mevlâ'ya red olmayasan

¹ E. 303a G. 303a M. 335b

² Beyitten sonra M. nüshasında bir beyit daha bulunmaktadır:

O sem'â şan'at ile t'â'at-i ħayrı iden ifşâ / Velî şanma anı zâhid ü 'âbid aşfiyâdandur

³ E. 303b G. 303b M. 336b

⁴ ef'âlini aqvâlini: aqvâlini ef'âlini M.

- 9432- Mü'mine kibr oldı bir ahlāk-ı bed
Şāhibi der-gāh-ı Hakk' dan oldı red
- 9433- Hakk buyurmuşdur hadīs-i kudsile
İştirāk eyler baña kıl kibr ile
- 9434- Bu şifāt-ı kibr ridā oldı baña
Hāş şifātımdur yakın olmañ aña
- 9435- Hakk'dan özge kimseye yaraşmaz ol
Bu şifāt ehli¹ olur mı Hakk'a kıl
- 304a 9436- Oldı iblīs kibr ile Mevlā'ya dūr
Oldı müstekbir dü-ālem içre hūr
- 9437- Cümle erbāb-ı rubūbiyyet ki var
Kibr ile buldı caḥīm içre qarār
- 9438- Hem 'inād u 'ucba² bā'ışdür kibir
Rāh-ı kibr encāmıdur nār-ı sa'ir
- 9439- Üç nefer kimseye maḥşerde Hudā
İltifāt itmez daḥı kılmaş şadā
- 9440- Pır olup zānī ola ālemde ol
Hem melik olup ide kizb ü fuḫl
- 9441- Bir de şol kim ola miskīn ü faḫir
Ol şifāt-ı kibr ide anı esir
- 9442- Zerre deñlü kibr ola her kimde ger
Bulmaz ol cennet ḳoḳusından eşer
- 9443- Hem buyurdı ol Resūlu'llāh yine
'İzzet eyleñ ol tevāzu' ehline
- 9444- Ehl-i kibre siz daḥı kibr eyleyüñ
Şāhibine hoş taşadduḳdur bilüñ
- 9445- Ey birāder tut tevāzu' pışeyi
Ḳıl ferāḡat kibr ü kīn endişeyi
- 9446- Olmaḳ istersen Hudā'ya kıl eger
Kibr ü kīnden ḳoma gönölünde eşer
- 9447- Ḳıl tevāzu' cümleye ol ḥayr-ḥāh
Bu tevāzu'la olur der-gāha rāh

¹ ehli: ehl M.

² 'ucba: buḡla M.

- 9448- Geldi bunca enbiyā vü evliyā
Olmadı bir kimsede kibr ü riya
- 9449- Tevbe ile her günāh olur tahūr
Kibr ü şirk ehli olur Mevlā'ya dūr
- 9450- Ol tevāzu' kārını her kim kabūl
Eylemiş odur Hakk'a sevgilü kul
- 9451- Cennet ile müjdelenmişken 'Ömer
Eylemiş bir demde ol Şām'a sefer
- 9452- Bir hikāyet var idem sen gūş kıl
Kibr terk ile tevāzu' pes kıl¹
- 304b 9453- Bir gulāmı var idi anuñ bile
Kul gerek Mevlā'sına hizmet kıla
- 9454- Hizmet-i kuldan idüp gāyet hayā
Bindirür nevbetle anı deveye
- 9455- Kul süvār olınca pes 'Ömer yeder
Çün gider fersah pes andan kul iner
- 9456- Şimdi 'Ömer nākaya olur süvār
Kul zimānın tutuben eyler güzār
- 9457- Geldiler şehir-i Dımışkī kurbına
Degdi nevnet bu kezin ol kulına
- 9458- Bindi kul ol dem 'Ömer tutdı 'inān
Geldi önlerine bir ırmağ hemān
- 9459- Geçdi ırmağı yayan elde zimām
Ulu kiçi geldi karşı ehl-i Şām
- 9460- Kāfileden ol Ebū-'Ubeyde er
Çıka gelüp dir revā mı yā 'Ömer
- 9461- Kul süvār olmuş yürür sensin yaya
Ehl-i Şām anı görüben gam iye
- 9462- Pes kerem it yā emīre'l-mü'minīn
Gel süvār ol nākaya sen bu demīn
- 9463- Pes 'Ömer virde cevābı ol zamān
'Ar mı olur baña yürümeklik yayan
- 9464- Hakk baña İslām u dīn kılmış kerem
Çekmezem halkuñ kelāmından elem

¹ Beyit sadece E. nüshasında bulunmakta olup, sayfanın sol derkenarında yer almaktadır.

- 9465- Böyledür ehl-i tevāzu‘ ʿādeti
Hiç kayırmaz görmege ten zaḥmeti¹
- 9466- Hem buyurdı ol Resūl-i müctebā
Kim ḥimāra binūben giyer ʿabā
- 9467- Hem koyun güdüp şağa kılmaya ʿār
Oturup miskīnler ile ola yār
- 9468- Ol kişiden kibr olur elbet ırak
Bulısar göñli maʿārifden mezāk
- 9469- Hāşılı kibr oldu bir acı maraz
Bilūben aşlın kaçınmaḡdur ġaraḡ
- 305a 9470- Ehl-i kibre var niçe dürlü nişān
İdeyim bir kaçınıñ vaşfın beyān
- 9471- Hāz ider nās eylese aña kıyām
ʿİzz ü ḥürmet kılmasın aña müdām
- 9472- Meclis-i merzā vü maʿlūllere hem
Ol qarīb olmaḡ ile görür elem
- 9473- Hāzır itmek konuġa āş ile nān
Kendi destile olur aña ġirān²
- 9474- Şevb-i ġılza giymesinden eyler ʿār
Yamalu eşvāb giymekden bīzār
- 9475- Daʿvet-i ednālara key ʿār ider
Ol tüvān-ger daʿvet itse hāz ider
- 9476- Akrabānuñ eşdikānuñ ḥācetin
Sūқа varup görmek içün āletin
- 9477- ʿĀr ider ol aluben şatmaḡlıġa
Daḡı bir nesneye el ḡatmaḡlıġa
- 9478- İncinür akrān taşaddur itmesin
Hem yürüdükde öñince gitmesin
- 9479- Hem kibirden itmemek Hāḡḡ’ı kabūl
Eylemek beyhūde ol buʿd u fuḡūl
- 9480- Bir sebebsiz eylemek ġılzet kelām
Gözlemek şadr-ı mecālisde ḡırām

¹ görmege ten zaḥmeti: görmek ile zaḥmeti M.

² Beyitten sonra M. nüshasında bir beyit daha bulunmaktadır:
Nesne iletmek aña bīş ü ḡalīl / Ġāyet ile olısar aña şaḡīl

- 9481- Hem imāmetle mü'ezzinlikde 'ār
Eylemek 'ālim olan ehl-i kibār
- 9482- Turş-rū olmak 'özürsüz halka hem
Sevmek el bağlamasın aña hadem
- 9483- Kolların şalmağ yürürken pîş ü pes
Kaş çatup burmağ büyük kār-ı 'abes
- 9484- Her 'alāmet-i kibirden söylesem
Söz uzanur cümlesin nazm eylesem
- 9485- Ne belādur mü'mine bu kibr ü kîn
Zemm olur Qur'ân ile müstekbirîn
- 305b 9486- Ol zamān kim Ādem'i Rabbü'l-Mu'în
Halk idüp kıldı şuvar şalşāl-ı tîn
- 9487- Bir mücevvef nesne idi hilkati
Kodı cānsız kırk sene ol hey'eti
- 9488- Virdi rûh-ı pāki kırk yıldan sonra
Çeşmine irdi evvel cismin göre
- 9489- Vardı kırk yıl gözlerinde tırdı cān
Cismine bakup tırdı her zamān
- 9490- Bunda hikmet ol ki göre resmini
Kurı balçıkdan muşavver cismini
- 9491- İrdügi dem sonra cāh-ı rütbeye
Aşl-ı hākin bilüben kibr itmeye
- 9492- Ne keremler eylemiş ol Rabbimiz
Kim şağîrû'l-cism kılmış tenimiz
- 9493- Olmayavuz kibr ü fahre mübtelā
Görmeyevüz özimiz dağı 'ulā
- 9494- Biz niçe kibr itmeliyüz ey gedā
Kim bizim çün eylemiş mevti Hudā
- 9495- Var mı 'ālem içre toprakdan ucuz
Aşlımız toprak ile kall olmuşuz
- 9496- Būy-ı bed bir nuţfeden Mevlā bizi
Maḥrec-i bevl eyledi yolımızı
- 9497- Maḥrec-i bevleyniden iden zuhūr
Ol niçe kibr eyleyü kendüñ görür

- 9498- Cîfe ile pür olupdur cevfirmiz
Dā'imā tevlīşden var havfirmiz
- 9499- Varmamış beyt-i helāya rāhatı
Bulmazuz niçe olur kibr ʿilleti
- 9500- Niçe cürm ü ʿillet ile cism ü ten
Olmış ālūde-i ʿişyān pür-beden
- 9501- Giymişüz biz gafletī pīrāheni
İsterüz bu cism ü ten güm-rāhını
- 9502- Bizde yok faḥr eyleyecek bir ʿamel
Seddi kılmış rāhımız tūl-ı emel
- 306a 9503- Var idi bir şeyḫ ḥoca Zengī nām
Geldi bir şahş aña didi ey hümām
- 9504- Kelb mi bihterdür veyā sen mi ʿazīz
Vir cevābı bu suʿāle kıl temīz
- 9505- Söyledi çün bī-edeb aḳvāli hoş
Kıldılar aḥbāb olan meclisde gūş
- 9506- Çekdiler bu sözden aḥbāb ḡamūm
Darb-ı muştla kıldılar aña hücūm
- 9507- Şeyḫ Zengī men¹ kıldı ol zamān
İtmeyüñ bu söz içün didi yaman
- 9508- İtdi ol şahşa beni diñle ricāl
Bu suʿālūñe cevāb emr-i muḥāl
- 9509- ʿĀḳıbet bizlere var çünki memāt
Ḥüsni ḥātem ile kılursam vefāt
- 9510- Olurum segden daḫı bihter o dem
Olmadıḳça ḥüsni ḥātem ey dedem
- 9511- Keşki ben olsam o dem cins-i kilāb
Kim ʿazābdan yeg olur olmak tūrāb
- 9512- Diñledüñ hoş bu kelāmı ey aḫī
ʿİlm ü mālā iftiḥār olmaz² daḫı
- 9513- Yā ilāhī kıl ʿināyetler bize
Kibr ü ʿucbı ḳoma sen göñlümüze

¹ menʿi: men^c M.

² olmaz: itme M.

- 9514- Ol tevāzu‘ üzre olalım müdām
Diyelim dā‘im şalāt ile selām

Kaşide-i Tevāzu‘¹

Vezin: Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 306b 9515- Cihānda hūb-şifāt erler seḥā ehli tevāzu‘dur
Cinān bāğında sultānlar şafā ehli tevāzu‘dur
- 9516- Kibir ehli katı ḥordur Ḥudā der-gāhına dūrdur
Ma‘ārifden gözi kördür bīnā ehli tevāzu‘dur
- 9517- Kibir ehli yüzi gülmez ‘ibādet lezzetin bulmaz
Olar ‘ahde vefā kılmaz vefā ehli tevāzu‘dur
- 9518- Aḥibbā yārına bakmaz faḳīre hīç gözi akmaz
O miḥmāna āteş yakmaz dile ehli tevāzu‘dur
- 9519- Şerīfī tevbe kıl kibre çıkar kibrūn şoñı cebre
Müdāmī vir temel şabra cefā ehli tevāzu‘dur

Mebḥaṣ-i Ahlāk-ı Hamīde²

Vezin: Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 9520- Ey Şerīfī ḥüsn-i ḥulḳı söyle sen
Niçedür mü‘minlere ḥulḳ-ı ḥasen
- 9521- Gör ne buyurdu Ḥudā nazm-ı Kerīm
Ol Ḥabīb’ün şānına “ḥulūḳın ‘azīm”³
- 9522- Ḥüsn-i ḥulḳuñ menba‘ıdı ol Resūl
Tāc-ı levlāk buldı ahlāk ile ol
- 9523- Hem buyurdu vaşf-ı ahlākı bize
Dinleyüñ idem ḥadīşinden size
- 9524- Mü‘minüñ ağzında ḥüsn-i ḥulḳı tām
Raḥmet-i Ḥaḳḳ’dan urulmuş bir zimām
- 9525- Bir ferīşteḥ çeküben ḥayra yeder
Ḥayr anı çeküp cināna sevḳ ider
- 9526- Hem daḥı ol sū‘-i ḥulḳı oldu yaman
Ḥaḳḳ ‘azābından yeder iblīs hemān

¹ E. 306a G. 306a M.-

² E. 306b G. 306b M. 339a

³ ḥulḳ-ı ‘azīm M. / Büyük bir ahlak. Kalem 68/4. Ayetin meali: “Sen elbette yüce bir ahlak üzeresin.”

- 9527- Her fesāda sū-i şūma sevķ ider
Hem-dem olur aluben nāra gider
- 9528- Hem buyurđ isteyen ķurbet baña
Ol sarāy-ı bākīde hem-dem aña
- 307a 9529- İhtimāmı ħüsn-i ħulķ olsun edīb
Sū-i ħulķ ıssı baña olmaz ķarīb
- 9530- Ĥüsn-i ħulķ oldı şıfāt-ı mürselīn
Evliyā eḡālīdūr ol şaṭr-ı dīn
- 9531- Vezn olinca rüz-ı maḥşer her ʿamel
Vezn olur aḡlāķ cümleden evvel
- 9532- Ķanķı aḡlāķı ola ol dem girān
Sāʿir aʿmālī olur onca hemān
- 9533- Ol Resūl’üñ ķatına geldi bir er
Bāb-ı dīnden vir didi bize ḡaber
- 9534- Pes Ḥabībū’llāh aña virdi cevāb
Ĥüsn-i ħulķ oldı sarāy-ı dīne bāb
- 9535- Birde birde dört defʿa şordı aña
Dīn nedūr söyle cevābın¹ vir baña
- 9536- İcinüben itmedi aña ʿitāb
Ĥulķ-ı aḡsendūr didi dört kez cevāb
- 9537- Hem buyurđ ol Resūl-i Müsteʿān
Ehl-i mürvet oldılar vech-i ḡisān
- 9538- Ķılzet-i ġüftār zişt-i rūlaruñ
Zāhirā aḡlāķı şūmdur anlaruñ
- 9539- Şūret ile bilmek istersen siyer
Var kıyāfet-nāmeyi bul ey püser
- 9540- Bir zamānda var idi bir ʿārīf er
Ol mürīdlerin alup ķılmış sefer
- 9541- Eyler iken ol seyāḡatde ġüzār
Ķılmış açlık bunlaruñ cānına ķār
- 9542- İttifāķā vardı bunlar bir şehre
Paraları yoġ idi nāna vire
- 9543- Ol mürīdlere didi şeyḡim o dem
Siz ṭuruñ ben ķarşuya varam bu dem¹

¹ cevābın: cevābı M.

- 9544- Vardı ol şeyh² çarşuya kıldı güzār
Bulmadı bir hüsni hulk-ı tab¹ı var
- 307b 9545- Zıst-i rüya açmadı ol rāzını³
Bilmez ol gürisnelik emrāzını
- 9546- Cüst ü cū ile gezer cümle şehri
Görmedi ehl-i mürüvvet bir eri
- 9547- Liki gördi bir tabīb-i hoş-mizāc
Ol virür şerbet devā eyler ilāc
- 9548- Sīmāsında var mürüvvetden nişān
Millet-i Naşrānī'denmiş ol civān
- 9549- Hātırına geldi anda bu hadīs
Vech-i aḥsen kişi olmaz bed-neḥis
- 9550- Her ne ḥācet kim dilersiz bī-gümān
Ḥūb rūdan dileyūñ siz her zamān
- 9551- Vardı şeyh ol dem tabībūñ yanına
İre tā kim cū'ınuñ dermānına
- 9552- Baqdı şeyhūñ nabżına ol dem yigit
Bir kulına dir bunı al eve git
- 9553- Tāze etmek ile ter ḥelvā yidir
Ben gelince şakla anı evde tūr
- 9554- Şeyhi alup gitdi kul eve varur
Tāze ter nān ile ḥelvā yidirir
- 9555- Bir zamāndan soñra geldi ol yigit
Virdi otuz altını dir al da git
- 9556- Ol senūñ emrāzuña budur ilāc
Vir ta'am u nāna def it ihtiyāc
- 9557- Gördi şeyhim bu işi ḥayrān olur
Çıkdı kapu ḥalkasın alup tūrur
- 9558- Ağlayu dir yā Kerīm ü Müste'ān
Bildı bu emrāz-ı cū'ı virdi nān
- 9559- Bu yigitde küfr ü şirk emrāzı var
Vir şifā imān ile ey Kird-gār

¹ Beyitten sonra M. nüshasında bir beyit daha bulunmaktadır:

Eyleyelim nān rızkı biz taleb / Kūt-ı cū'a bir sebep virür Çalab

² ol şeyh: şeyh ol M.

³ açmadı ol rāzını: açmadı esrārını G.

- 9560- Nitekim kıldı bize o hürmeti
Sen dağı vir aña İslām devleti
- 9561- Eyler iken bu münacātı nihān
Pes çıka geldi tabīb taşra ‘ayān
- 308a 9562- Didi ‘arz eyle baña İslām u dīn
Eyledim göñlimde İmān-ı yakīn
- 9563- Telkīn idüp ehl-i İmān oldu ol
Gitdi şeyhim tutdı dervişlere yol
- 9564- Böyledür ahlāk-ı hūb erden nişān
Halka ‘izz ü hürmet eyler her zamān
- 9565- Eylemez mü’minlere endīşe-kem
İşbu hulkūñ şāhibi ehl-i kerem
- 9566- Sa‘y ider her-dem şalāh-ı nāsa ol
Kızb ü hid‘a kārını itmez kabūl
- 9567- Ya olur miskīnlere hulk-ı şirīn
Hem-dem olup yolına koyar serin
- 9568- Hem olur bī-çāreye ol dest-gīr
Key olur aḥvāl-i ‘aczinden ḥabīr
- 9569- Rabbenā vir bizlere hulk-ı cemīl
Kılma bed-ahlāk ile bizi zelīl
- 9570- Eyle hūb-ahlāk ile kalbi ḥayāt
Ol Ḥabīb’ün hürmeti çün e’ş-şalāt

Münacāt-ı Hūb-Ahlāk¹

Vezin: Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 9571- Yā ilāhī eyle hūb-ahlāk ile aḥsen bizi
Cümle ahlāk-ı zemīmeden berī it sen bizi
- 9572- Kılma ‘ālemde bizi sen² zümre-i müstekbirīn
Key ırağ it ‘ucb u kibrūñ fırçasından sen bizi
- 9573- Tāhir eyle gıll ü gışşdan kibr ü kīnden göñlümüz
Key ḥalās³ it bu göñül kasetlerinden sen bizi
- 308b 9574- Bu fu‘ādı kıl müzeyyen ḥaşıyet-i Rabbānī’le
Kes hevā-yı nefis-i şūmuñ lezzetinden sen bizi¹

¹ E. 308a G. 308a M. 341a (M. nüshasında başlık “Kaşıde-i Hūb-Ahlāk” biçimindedir.)

² sen: ol M.

³ ḥalās: ırağ G.

- 9575- Sû-i yārân ile iblīs mekrine yok tākātım
Alıko ol şerr ü fıskuñ da‘vetinden sen bizi
- 9576- Dü-cihān āfetlerinden virme ğam hūzn ü elem
Hoş selīm it cism ü cān ‘illetlerinden sen bizi
- 9577- Her dü-‘ālem bizi şālihler kıl yār-ı civār
Kesme ‘ārif kāmīl erler hıżmetinden sen bizi
- 9578- Kūs-ı rihlet urulup göç idicek sulţān-ı cān
İtme me‘yūs ‘afv u rahmet ni‘metinden sen bizi
- 9579- Konicak bī-sakf u bī-bāb menzīl-i gūr-hāneye
Şakla yā Rabb mār mūruñ zaħmetinden sen bizi
- 9580- Yürüyüp gūr-hāneden varınca kıl köprüsine
Hıfz kıl nār-ı caħīmūñ şiddetinden sen bizi
- 9581- Şal bizi cennāt-ı ‘adne zümre-i ūlā ile
İtme mahrūm maħşad-ı vuşlatlarından sen bizi
- 9582- Bu Şerīf kemtere şun ‘aşk-ı vuşlat cāmını
Şoyma yā Rabb iki ‘ālem hil‘atinden sen bizi

309a

Mebħaş-i Tevbe İstiğfār²*Vezin: Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün*

- 9583- Ey Şerīf söyle tevbe bābını
Dīdelerden sil bu ğaflet hābını
- 9584- Tevbeyi Haħk kullara kıldı ‘atā
Tevbe ile mahv olur³ yüz biñ haṭā
- 9585- Zehr-i fıskā tevbe tiryāk oldı çün
Tevbesiz kul hışm-ı Bārī’de zebūn
- 9586- Söyle her-dem tevbe istiğfārı sen
Her ne deñlü şāhib ebrār olasan
- 9587- Rahmet-i Haħk’dan ümīdūñ kesmegil
Ol ümīdūñ cāmesin key kaçmagıl
- 9588- Ger günāhuñ olsa deryālarca bil
‘Afv-ı Haħk ‘indinde bir şey-i kalīl

¹ Beyit M. nüshasında iki beyit hâlindeyir:Bu fu‘ādı kıl müzeyyen haşyet-i Rabbānīle / Hem emīn eyle dü-‘ālem miħnetinden sen bizi
Ġālib olmış ‘aql u cāna nefis-i emmāre iken / Kes hevā-yı nefis-i şūmuñ lezzetinden sen bizi² E. 309a G. 309a M. 341b³ Tevbe ile mahv olur: Mahv olur tevbe ile M.

- 9589- Küfri şirki¹ eylemez ʿafv ol Hudā
Yarlıgar cümle günāhı māʿadā²
- 9590- Gör ne buyurdi Resūl-i bā-şafā
Tevbe görmekdür nedāmetle cefā
- 9591- Tevbe olmaz dil ile tevbe dimek
Oldı ancak bu³ Hudā'yı aldamağ
- 9592- Dil ile gönül muṭābık olsa ger
Ol zamānda tevbe olur muṭeber
- 9593- Bir günāh olup⁴ peşīmān olsa kıl
Şıdk ile tevbe ide olur kabūl
- 9594- Birde birde eylese üç kez anı
Tevbesin maḳbūl ider Rabbü'l-Ġanī
- 9595- Olsa ger üçden ziyāde bir günāh
Korkulur kim tevbesi olur tebāh
- 9596- Hem buyurdi ol Resūl-i muṭeber
Bizlere virdi bu müjdeyi diger
- 9597- Cān boğazda ġargara idince dek
Tevbe maḳbūldür didi bī-reyb u şekk
- 309b 9598- Bir hikāyet var münāsib diñle sen
Tevbe kıl maḳbūl-i der-ġāh olasan
- 9599- Ol Ḥasan Başrī zamānında meger
Var idi ʿUtbe ġulām adlu bir er
- 9600- Mevcūd olmışdı aña fışk u fücūr
Mevşūf olmışdı aña fitne fütūr
- 9601- Vaʿz iderken ol Ḥasan Başrī kibār
Ḥaşyet-i ḳalbe taʿalluğ kıldı kār
- 9602- Bir müʿeşşir vaʿzı var idi anuñ
Dağladırđı gönlini diñleyenüñ
- 9603- Bir yigit tırdı ayağa ol demīn
Çağırup dir yā imāmü'l-mü'minīn

¹ Küfri şirki: Küfr ü şirki M.

² Beyitten sonra M. nüshasında bir beyit daha bulunmaktadır:

Tevbe oldur kim ola tevbe-naşūḥ / Keşf ola tā kim maʿārifden fütūḥ

³ ancak bu: bu ancak M.

⁴ olup: idüp M.

- 9604- Ben tegi ʿāṣī günah-kār bir leʿīm
Kullarını yarlıgar mı ol Kerīm
- 9605- Ol Ḥasan dir yā yigit diñle beni
Ṭāʾib olan kulumı sever Ğanī
- 9606- Bī-gümān eyler Ḥudā tevbeñ kabūl
ʿUtbe ğulāmdan günāhuñ olsa bol
- 9607- Hāzır imiş ʿUtbe meclisde meger
Bu kelāmdan cānına irdi eṣer
- 9608- Şararur vechi çü mişl-i zaʿferān
Lerze düşdi cānına ol dem hemān
- 9609- Şayha kıldı ğaş olup düşdi yere
Az qaldı kim hemām dem cān vire
- 9610- Bir zamāndan soñra ayıldı ol er
Geldi şeyhūñ dāmenine qodı ser
- 9611- Eyledi şeyhim aña bir kaç kelām
Okudı bu şiʿri aḥsen bā-tamām
- 9612- أَيْ شَابٌ لِرَبِّ الْعَرْشِ عَاصِي
أَتَذَرِي مَا جَزَاءُ ذِي الْمَعَاصِي¹
- 9613- سَعِيرٌ لِلْعُصَاتِ لَهَا ثُبُورٌ
فَوَيْلٌ يَوْمَ يُوجَدُ بِالنَّوَاصِي²
- 9614- فَإِنْ تَصْبِرْ عَلَى الْبِرَانْفَاعِصِ
وَالْأَكُنْ عَنِ الْعِصْيَانِ قَاصِي³
- 310a 9615- وَفِيمَا قَدْ كَسَبْتَ مِنَ الْجَطَايَا
رَهْنْتَ النَّفْسَ فَاجْذِفِي الْخَلَاصِي⁴
- 9616- Çün tamām itdi bu şiʿri ol imām
Eyledi ʿUtbe diger şayha tamām
- 9617- Kendüzinden geçdi şanki virdi cān
Kıldı meclis ehline nār-ı sūzān

¹ “Ey arşın sahibine isyan eden genç / İsyān edenlerin cezasını biliyor musun?” anlamındadır.

² “Asilerin cezası yok olmaktır / (Hesap günü) köşe bucak kaçanların vay hâline” anlamındadır.

³ “Eğer cehennem ateşine sabredersen isyan et / Yoksa isyan etmekten uzak dur” anlamındadır.

⁴ “Hatalardan çıkardığın dersler içinde (şu vardır) / Nefsini rehin verdin ve kurtuluşa sırt çevirdin” anlamındadır.

- 9618- Geldi ‘aqlı başa tırdı ilerü
Didi ey ‘arîf Hudâ şanı ulu
- 9619- Yarlıgar mı ben tegi fâsık le’îm
Baña mürşid ol eyâ tab‘ı selîm
- 9620- Ol cevâbını ider şeyhim edâ
Dir ne‘am mağfûr ider Bâr-ı Hudâ
- 9621- Döndürür ‘Utbe yüzün eyler inâb
Üç du‘â eyler o dem hüsn-i hitâb
- 9622- Dir Hudâ kılduñsa ger tevbem kabûl
Kıl baña ihsân bu üç hûb huşul
- 9623- Evvelâ kıl fehm ile hıfzım ziyâd
Her ne gûş itsem gönülde ola yâd
- 9624- Şâniyâ dir yâ ilâhî kıl naşîb
Nağme ile hüsn-i şavt vir hoş ‘acîb
- 9625- Kim tilâvetim işitse ide yâd
Rıkkat-i kalbi ola ol dem ziyâd
- 9626- Hem üçünci dir eyâ Rabbü’l-Ġanî
Sen helâl ile rızıklandır beni
- 9627- Eyleme maḥlûka muhtâc yâ tabîb
Cû‘ıma dermân kıl lâ-aḥtesib
- 9628- Tevbesini Hakk anuñ kıldı kabûl
Ne işitse hıfz iderdi fehmi bol
- 9629- Virdi hüsn-i şavt aña nağme nevâ
Tâ’ib olur gûş iden bulur devâ
- 9630- Gelür aña günde bir kış‘a tolu
Kimse bilmez nireden gelürdi o
- 9631- Ma‘rifet bâğında oldu ‘andelîb
Ol velâyet rütbesi oldu naşîb
- 310b 9632- Niçeler bu tevbe ile oldu hâş
Buldılar ol çâh-ı zulmetden ḥalâş
- 9633- Rûz-ı maḥşer olıcaḡ ulu dîvân
Bir kişi ḥâzır ola anda hemân
- 9634- Şunalar a‘mâl-i defter destine
Kim yazılmış hep günâhı üstine

- 9635- Diyeler aña okı a‘mālūñi
Taḳrīr eyle dil ile eḫālūñi¹
- 9636- Okıya ol defteri tā ser-te-ser
Olmaya anda şevābından eṣer
- 9637- Bir ḥacāletle olur şermende rū
Ḥavf-ı ṭamu ile olur ser-nigū
- 9638- Bu tefekkürde iken ol ḳul nihān
Pes ḥiṭāb ide Ḥudā-yı Müste‘ān
- 9639- Ey ki ‘iṣyānile pūr-ālūde er
Nāmenūñ arḳasına eyle naḳar
- 9640- Luṭfımı görüp olasın pūr-sürūr
Hüzni dilden giderüp olgıl sürūr²
- 9641- Püşt-i nāmeye ḳılur ol dem nigāh
Gördi tevbe ile maḥv olmuş günāh
- 9642- Hem yazılmış bir günāha on şevāb
Görüben ol ḳul vire ol dem cevāb
- 9643- Rabbenā ḳılduñ baña luṭf u ‘aṭā
Tevbe ile cürmümi ḳılduñ hebā
- 9644- Bir günāha on şevāb itdūñ bedel
Ḳılmaduñ bugün beni sen mübtezel
- 9645- Bir günāhuñ tevbesile yā Raḥīm
Yazdurup virdūñ baña ecr-i ‘aẓīm
- 9646- Çoğ idi cürmüm benim yā Zū’l-Mu‘īn
Eylemiş ‘özri Kirāmen Kātibīn
- 9647- Yazmamışlar cürmümi bunda tamām
Tevbe ile çok ola ecr-i ‘izām
- 311a 9648- Naḳl idince bu ḥadīṣi Muṣṭafā
İṣidüp yārān-ı aṣḫāb-ı şafā
- 9649- Ḳıldılar cümle tebessümle ‘aceb
Bildiler ol tevbenūñ faẓlını hep
- 9650- Sen günāh-kārlara itme sū’-i ḳan
Yarlıgar tevbe ile ol Zū’l-Minen

¹ eḫālūñi: a‘mālūñi M.

² sürūr: ḥuzūr M.

- 9651- Tevbe eczâsı günâh dermânıdır
 ‘Âşî mücrim kullara ihşânıdır
- 9652- Gir Şerîfî tevbenüñ pervâzına
 Bul şifâ cümle günâh emrâzına
- 9653- Tevbe istiğfârı vird eyle muķīm
 Tâ ki rahmet eyleye Rabbü’l-Kerīm
- 9654- Ol sarây-ı zenbe olmışsın sûtün
 Bâr-ı girân ile olmışsın zebün
- 9655- Cürm ü ‘işyân ile qalmışsan taña
 Günde yüz dem tevbe lâzımdur saña
- 9656- Her günâhdan ârî iken ol Resûl
 Günde yüz kerre kııurdı tevbe ol
- 9657- Kıl tefekkür hâlünü eyle hayâl
 Tevbe istiğfâr ile efkâra tal
- 9658- Dâ’imâ eyle naşîhat kendüñe
 Tevbe ile ‘âmil ol her pendüñe
- 9659- Tâhir eyle ibtidâ kendüzünü
 Güş ide tâ işidenler sözüñi
- 9660- Eylemezsin çünki sen kendüñe pend
 Gayrılar eyler mi pendüñe pesend
- 9661- Söyledigün pendüñi tutsan eger
 Ola nazmuñ halk içinde mu‘teber
- 9662- Yâ ilâhî kıl ‘inâyetler baña
 Gelmişem boş bâb-ı luţfuñdan yaña
- 9663- Dest-gîr ol destimi al yâ Hudâ
 Ben kuluñı itme kapuñdan cüdâ
- 9664- Luţf u fazluñla bize eyle meded
 Tevbeyi kıl tamunuñ bâbına sed
- 311b 9665- Tevbe ile kıl bizi her-dem sa‘îd
 Raḥmetünden bir nefes itme ba‘îd
- 9666- Tevbe ile vir bize âḥir memât
 Ol Ḥabîb’ün ḥürmeti çün e’ş-şalât

Ḳaşıde-i Tevbe İstiğfâr¹

Vezin: Mefâ’îlün Mefâ’îlün Mefâ’îlün Mefâ’îlün

¹ E. 311b G. 311b M. 344b

- 9667- İlähî kılmışam ‘işyân didim estağfiru’llâh ben
Günâhım baħr-i bî-pâyân didim estağfiru’llâh ben
- 9668- Ne kim şâdır olupdur qavl ile ya fîl ile benden
Eger ‘amden eger nisyân didim estağfiru’llâh ben
- 9669- Zünûbum Kûh-ı Kâf’ dan belki ağırdur bilürem tâ¹
Çamu hayr işlerim noķşân didim estağfiru’llâh ben
- 9670- Hüdâ-yâ azmışam râhı benim al destimi yâ Rabb
Gelür her-dem günâh âsân didim estağfiru’llâh ben
- 9671- Gelür azdırmağa iğvâ ider her-dem şakî iblîs
Şıgındım luţfuña her-ân didim estağfiru’llâh ben
- 9672- Müdâm ol şerr-i fısķa sevķ idüp sũ-i nigâh olmış
Gelüp her-demde bed-yârân didim estağfiru’llâh ben
- 9673- Çü ‘aql u fikrime ğâlib gelür ol nefs-i emmâre
İder gel idelim ‘işyân didim estağfiru’llâh ben
- 312a 9674- Fenânunñ ħubbı gönlümde olupdur her günâha baş
Baña kılduķça ol ħüsrân didim estağfiru’llâh ben
- 9675- Hased hırş u riyyâ kibr ü ‘ucubla sem‘a kim her-gâh
İderler ‘aqlımı talan didim estağfiru’llâh ben
- 9676- Zübân âfetlerinden her ne kim suç-ı lisân itdim
Çamuya olmışam pişmân didim estağfiru’llâh ben
- 9677- Küfür ğaybet nemîme fuķş u kizb ü lağviyâtdan hep
Ne kim boş eyledim efsân didim estağfiru’llâh ben
- 9678- Hiyânet ile baķdımsa eger nâ-maħreme şâyed
Ĥatâsız az olur insân didim estağfiru’llâh ben
- 9679- Daħı lehv ile lağvı lâ-yecûzı eyledimse gûş
Cehâletlik demi nâ-dân didim estağfiru’llâh ben
- 9680- Daħı her ne zuhûr oldu² ĥatî‘at dest ü pâyımdan
Döküp incitmek ile cân didim estağfiru’llâh ben
- 9681- Çamu a‘zâ cevârihden ne kim şâdır olur tenden
Göñülden olmışam nedmân didim estağfiru’llâh ben
- 312b 9682- Daħı itmemege ol şerr-i şûmı ‘azm u kaşd itdim
Saña zâhir çamu pinhân didim estağfiru’llâh ben

¹ tâ: ben M.

² oldu: itdi G.

- 9683- Dīn-i İslām'ı kabūl itdim ne kim senden gelüpdür hep
Hulūş ile idüp ĩmān didim estağfiru'llāh ben
- 9684- Cemī'-i enbiyānuñ hem Ḥabīb'ün emrin itdim gūş
Kamusı hüccet ü bürhān didim estağfiru'llāh ben
- 9685- Dağı tevḥīd ile tecdīd iderem her nefes ĩmān
Kamu sū-i 'aḳāyidden didim estağfiru'llāh ben
- 9686- Ḥudā-yā kıl Şerīfī 'āşīye bu tevbeyi dermān
Oğuram āyet-i "lā-taḳnetū min raḥmeti'llāh"¹ ben

Mebḥaṣ-i Ḥavf u Recā²

Vezin: Mefā'ilün Mefā'ilün Fe'ülün

- 9687- Şerīfī gūş kıl pend-i ḥocayı
Cenāḥ it cismüñe ḥavf u recāyı
- 9688- Per u bāl oldu çün bu iki ḥaşlet
Cenāḥı tarḥ idüp eyleme ḡaflet
- 9689- Bu ḥaşletler ile ḳurb-ı Ḥudā'ya
İrersin bil ki anuñla liḳāya
- 9690- Göñülden kesme bu ḥaşletleri sen
Düşürme dāma bu cism ü seri sen
- 9691- Bu ḥaşletler ile mevsūf olan cān
Dü-ālemde bulur her derde dermān
- 9692- Ne deñlü 'āşī müznib olsa bir men
Ḥudā'dan kesmesün ol ḥüsn ile ḡan
- 313a 9693- Münāsib var rivāyet bir zamānda
Var idi 'ābid ü zāhid er anda
- 9694- İderdi nāsa taḥvīf-i 'azābı
Hemān zıkr eyler idi ol 'iḳābı
- 9695- Şalar ṭamuya maḥlūḳatı cümle
Ki ḳurtarmaḡa dermānı yok³ aşlā
- 9696- Dimez bir dem Ḥudā'nuñ raḥmetinden
Hemān söyler cehennem zaḥmetinden

¹ Allah'ın rahmetinden ümidinizi kesmeyin. Zümer 39/53. Ayetin mealı: "De ki: Ey haddi aşarak nefislerine karşı israf etmiş olan kullarım! Allah'ın rahmetinden ümid kesmeyin. Çünkü Allah, bütün günahları bağışlar. Şüphesiz ki o, çok bağışlayıcıdır, çok merhamet edicidir."

² E. 312b G. 312b M. 346a

³ ḳurtarmaḡa dermānı yok: yok ḳurtarmaḡa dermānı M.

- 9697- Dimez kim Hâlik u Vâcid ü Yezdân
İder ‘âşilere ‘afv ile dermân
- 9698- Dimez ol tâ’ib olan ehl-i ‘uşşât
Hudâ’nuñ luṭfile ol bula cennât
- 9699- Bu deñlü zühd ü taḳvâ ile ol er
Ölüm yaşıduğına ḳoduğı dem ser
- 9700- Tażarru‘ eyleyü dir yâ ilâhî
Ne hoş itsen gerek luṭf u ‘aṭâyı
- 9701- Hıṭâb-ı ‘izzet ide ol ‘âbide pes
Degilsin luṭfuma maḫhar be nâ-kes
- 9702- Keserdüñ ḳullarımı raḫmetimden
Hemân dirdüñ ‘azâb-ı miḫnetimden
- 9703- Hemân ḫavfı tutarduñ pîşe elde
Dimezdüñ hıç recâ-yı luṭfi dilde
- 9704- ‘İḳâb ile iderdüñ nâsı me’yûs
‘Azâb-ı ḫavf ile ḳulları menkûs
- 9705- Ba‘îd itdim seni raḫmetlerimden
Varup ṭamuya gör zaḫmetlerinden
- 9706- Eyâ cânım alalım ḳışşadan pend
Recâ vü ḫavf ile hoş olalım ḫand
- 9707- Recâ üzre ḳılalım ḫavfı ğâlib
Ki şâyed olmaya dil fışḳa rāġıb¹
- 9708- Buyurdı ol şefî‘-i ‘âşî-ümmet
Ḳıluñ ḫavf u recâyı size himmet
- 9709- Ki ğâlib eyleyüñ ḫavfı recâyâ
Maraż-ı mevti olunca dek nümâyâ
- 313b 9710- Recâyı ğâlib eyleñ ḫavfa ol dem
Ümîdi ḳaṭ‘ ile siz çekmeyüñ ğam
- 9711- Buña vardur münâsib bir rivâyet
Recâ-yı ḫavf içün bir hoş işâret
- 9712- Nebî Mûsâ zamânı idi ey cân
Bir er var idi ğâyet fi‘l-i tuġyân

¹ rāġıb: ṭâlib M. / Beyitten sonra M. nüshasında bir beyit daha bulunmaktadır:
İdelim işbu nefsi emmâreyi hür / Olalım ‘aḳl u idrâk ile mesrûr

- 9713- İrüp va‘de vefât itdi o fâcir
Yog idi Hakk’a lâıyk işi zâhir
- 9714- Anuñ görmediler ğaslını tecvîz
Aña kılmadılar tekfîn ü techîz
- 9715- Tutarlar dâmen ü pâyından ol ân
İderler mezbele küncinde pinhân
- 9716- Gelür Mûsâ’ya vahı-yi Rabb-i Ğaffâr
Bu sâ‘at tur fûlân maħalleye var
- 9717- Vefât itmişdür anda bir velî kul
Yatur ol mezbelelikde ara bul
- 9718- Kılup tekfîn ü techîzini a‘lâ
Namâzın kıl ilet anı muşallâ
- 9719- Anı ta‘zîm ile defn eyle âşân
Ne lâzım ise kıl eyleme nokşân
- 9720- Varur Mûsâ Hudâ emrile anda
Bulur ol meyyiti maṭrûḥ yâbânda
- 9721- Su‘âl eyler anuñ fi‘linde ol ân
Ne fi‘li var ki oldu böyle ḥizlân
- 9722- Didiler fâsık u mu‘lin idi ol
Şekâvet ehli bir mücrim idi ol
- 9723- Anuñ râzı degil kimse işinden
Tutup atdık yâbâna tâ kıçından¹
- 9724- İşitdi ol Kelîm itdi tefekkür
Ne ḥikmetdür deyü kıldı taḥayyür
- 9725- Münâcât eyleyüp Ḥallâk’a ol ân
İder ey Ḥalîk u Vâcid ü Yezdân
- 314a 9726- Buyurduñ sen velî kulum var anda
Gelüp buldum atılmış bu yâbânda
- 9727- ‘Alîmsen ḥâline cümleden evlâ
Senüñ emrüñ durur cümleden a‘lâ
- 9728- İderler sū-i ḥâline şehâdet
Nedür ğufrânına bâ‘ış beşâret²

¹ yâbâna tâ kıçından: yâbâna ayağından M.

² Beyitten sonra M. nüshasında bir beyit daha bulunmaktadır:

Baňa bildir ilâhî ḥikmetinden / Ne bâ‘ış oldu ‘afv u rahmetinden

- 9746- Saña hoş bilürem şādī aḥibbā
Feraḥ olmaḡdan yeg cümle a‘dā
- 9747- ‘Azāb ile kılınca nāra biryān
Olur hoşnūd şeyāṭīn ile a‘vān
- 9748- Recāyı kılmışam ben ḥavfa ġālib
Bilürsin göñlüm içre her meṭālib
- 9749- Didi Ḥallāk-ı ‘ālem¹ ol Kelīm’e
‘Aṭālar kıldım ol ḡalb-i selīme
- 9750- Tūtop emrimi sen ol ḡulumı yu
Mu‘azzez muḥterem ol ḡabrine ḡo
- 9751- Namāzını kılan mü’minler el-ḡaḡḡ
Anuñ ḡürmetine ‘afv oldu muṭlaḡ
- 9752- Ḥudā’nuñ emrini cümle tamāmen
İdūp ḡabre ḡodı Mūsā kemālen
- 9753- Recā ḡavfı iden ecsāmına bend
İder ol menzīle olmaz aña sed
- 9754- Ḥudā-yā bu recā ḡavfı cenāḡ it
Bizi ‘ālemde sen ehl-i ṣalāḡ it
- 9755- İderem ḡavfı ṭamu zaḡmetinden
Velī kesmem ümīdim raḡmetinden
- 9756- Günāḡ-kāram ne deñlü pür-ḡaṭāyam
Müdāmī sā’il-i luṭf u ‘aṭāyam
- 9757- Bilürem cürm ile yüzüm ḡaradur
Velī faẓl u ‘aṭā ‘āṣīleredür
- 9758- Ḳılursan bendeye luṭfuñla iḡsān
Olur mı raḡmetinden zerre noḡṣān
- 9759- Recā ḡavf ile vir bize necāṭı
Diyelim ol Ḥabīb’e e’ṣ-ṣalāṭı²

315a

Münācāt-ı Ḥavf u Recā³*Vezin: Fā’īlātün Fā’īlātün Fā’īlātün Fā’īlün*¹ Ḥallāk-ı ‘ālem: Ḥallāk ‘Allām M.² Beyitten sonra M. nüshasında bir beyit daha bulunmaktadır:

Okuyub dinleyenden hem yazandan / Ola Ḥallāk-ı ‘ālem rāzı andan

³ E. 315a G. 315a M. 348b (M. nüshasında başlık “Ḳaṣīde-i Ḥavf u Recā” biçimindedir.)

- 9760- Yâ ilâhî kıl bize havf u recâyı dü-cenâh
Bulalım ol perr ü bâl ile dü-âlemde felâh
- 9761- Şal bizi lûtfuñla ‘afv u rahmetüñ deryâsına
Tâ‘at ü ezkâr ile kıl bizleri ehl-i şalâh
- 9762- Bu hevâ-yı nefis-i şūmuñ ârzūsından it hâlâş
Şerr-i a‘dâya recâ-yı havf kıl tîğ u silâh
- 9763- Ma‘rifet gülzârı içre vir bize nūr-ı ziyâ
Tevhîd ü ezkâr ile kıl gönli cânı inşirâh
- 9764- Sil gönülden bu fenâ-yı pür-‘anâ’nuñ hubbını
Künc-i vaḥdet içre vir bu cism ü cāna istirâh
- 9765- Cürmümi yazmaḡda ‘âciz ol Kirāmen Kātibîn
‘Afv u rahmet ile bir nokṡa kıılır cümle siyâh
- 9766- Mazhar olsa bu Şerîf¹ Rūḡü’l-Ḳuddüs imdādına
Vird iderdi na‘tuñı nazm ile tā aḡşam şabâh

Mebḡas-i Hamd ü Şükr²

Vezin: Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 9767- Ey Şerîfî şükri³ kıl her-demde sen
Ni‘met-i İslām ile ferḡande sen
- 315b 9768- Ger diler sen her dü-‘âlem rāḡatı
Kesme dilden Ḥaḡḡ’a şükr ü minneti
- 9769- Gelse Ḥaḡḡ’dan az u çok saña belâ
Şabr ile ḡamd eylemekle def̄ ola
- 9770- Bil bu kez idem saña ma‘nâ-yı ḡamd
Rāzıyam yâ Rabb buña eyle meded
- 9771- Böyledür hem şükre ma‘nâ ey oḡul
Yâ ilâhî eyle iḡsānuñı bol
- 9772- Şükr ile artur dü-‘âlem devleti
Ref̄⁴ olur ḡamd ile dünyâ zaḡmeti
- 9773- ‘Abd-i şâkir olayım dersen eger
Senden ednâyı gözet bil mu‘teber

¹ Mazhar olsa bu Şerîf: Bu Şerîfî ‘âşî olsa ol M.

² E. 315a G. 315a M. 349a

³ şükri: şükr M.

⁴ Ref̄: Def̄ M.

- 9774- Emr-i dünyāda baķan bālāsına
Key ba'īd olur o ķul Mevlā'sına
- 9775- Kim ki kendi hālīne şükr eyleye
Arta anuñ devleti eksilmeye
- 9776- Kim ki şükr itmeye kendi hālīne
Gör Hudā ne emr ide ol ķulına
- 9777- Rızķımı yiyüp baña şükr itmeyen
Tırmasun çıķsun yerimden ol hemān
- 9778- Bu 'iṭābı idicek Rabbü'l-Ġanī
Nic' olur hālīn senüñ bil ey denī
- 9779- Kıl tefekkür Hakk'dan özge bir mekān
Var mı 'ālemde tıracaķ ins ü cān
- 9780- Şükrüñ aşlı 'acz şükre i'tirāf
Bilüben terk eyleyüp itme hilāf
- 9781- Dā'imā şükr idelim İslām için
Virdi İslām devletin ikrām için
- 9782- Şükr-i İslām kimde kim noķşān ola
Sü'-i hātemden be-ġāyet korķula
- 9783- Vird idenler şükr-i İslām'ı müdām
Hüsn-i hātem bulur āķir ey hüām
- 9784- Ger ne denlü fāsıķ olsa bir kişi
Şükr-i İslām ile toġrulur işi
- 316a 9785- Hāzret-i Mūsā zamānında meger
Var idi pes 'ābid ü zāhid bir er
- 9786- Bir daķı fısk ile me'lūf bir kişi
Cümlenüñ ma'lūmıdı ulu kiçi
- 9787- Bu ikinüñ va'desi birden tamām
Oluben ķabre ķoyunca ey hüām
- 9788- Anlaruñ haķķında didi Müste'ān
İşte ol 'ābid cehennemlik 'ayān
- 9789- Hem daķı ol fāsıķ u fācir ķulum
Ol durur 'indimde ġāyet maķbūlüm
- 9790- Pes ta'ccüb kıldı Mūsā bu işe
Eyledi göñlünden ġāyet endīşe

- 9791- ‘Ābidüñ hātunına dir yā hātūn
Var su’ālim saña di şıdkı bütün
- 9792- Zevcūñ işinden haber-dār it beni
Hayr işinde sen niçe gördüñ anı
- 9793- Hātūn ider cümleñ ma’lūmı ol
Ben ne efsān eyleyim andan fuzūl
- 9794- Çün su’āl eylersüñiz baña idem
‘Ādetidi bunı dir yatduğı dem
- 9795- Hakk nebī ise eger Mūsā Kelīm
Bize müjde olalım ğamdan selīm
- 9796- Fāsıkuñ hātunına geldi diger
Dir erüñ fı’lını vir baña haber
- 9797- Hātūn itdi uş erim fācir ‘ayān
Liki dirdi yatduğı dem her zamān
- 9798- Hamdüli’llāh Hakk bizi kıldı selīm
Geldi bürhān ile ol Mūsā Kelīm
- 9799- Birdür ol Hakk birliğine yok gümān
Vird iderek hāba olurdu revān
- 9800- Muṭṭali‘ oldı bularuñ hāline
Rāḥat olup vardı Mūsā yolına
- 316b 9801- Diñledüñ bu kışşayı kāmil kişi
Yoğ iken anda şalāḥiyyet işi
- 9802- Buldı ḥamd ü şükr ile ol kurbeti
‘Afva bā‘iş oldı ḥālīşiyeti
- 9803- Kıldı çün küfrān-ı ni‘met zāhid er
Oldı āḥir menzīli nār-ı saḡar
- 9804- Şükr ü ḥamdi¹ dilde ezkā eyle sen
Devlet-i dāreyne nā‘il olasan
- 9805- Şükre cem‘ olsa kamu ḡalk-ı Hudā
İdemezler bir nefes şükrin edā
- 9806- Bir nefesde iki şükr itmek gerek
Şükre ‘azcūñ bildüğüñ ḡüb yigerek
- 9807- Ol ḡadīs-i Mustafā’yı kıl simā‘
Kılma terk-i şükr ile evkāṭ zā¹

¹ Şükr ü ḥamdi: Şükri ḥamdi G.

- 9808- Rāzı olur ol kişiden dir Hudā
Her yiyüp içmekde şükr eyler edā
- 9809- “İn te‘uddū ni‘mete’llāh”² hisāb
İdemez kul haşre dek yazsa kitāb
- 9810- Gör ne deñlü eylemiş luṭf³ Kerīm
Şıḥḥat-i ebdān ile kılmış selīm
- 9811- Bu vücūda niçe hizmetçi melek
Virmiş eyler dā’imā anlar emek
- 9812- Mübtelā kılsa ger emrāza teni
Derde dermān virmese Rabbū’l-Ġanī
- 9813- Sırça engüştüñ ola mecrūḥ eger
Olasın ḥüzn ile dā’im pür-keder
- 9814- Şıḥḥat-i ten māl-ı Kārūn’dan güzel
Sağlıḡuñ kadrini bil itme cedel
- 9815- Yer yüzinde bunca ni‘metler ki var
Kullara bahş eylemiş Perverd-gār
- 9816- Fākihe bunca nebātāt-ı şecer
Beñzemez birbirine berg ü ber
- 9817- Her birinde niçe ḥikmetler zuhūr
Eylemişdür ‘āqıl olanlar görür
- 317a 9818- ‘İbret ile her şey’e bakısan eger
Rūz şeb şems ü kamer ‘ibret yeter
- 9819- Rāḥat için uykuyu virmiş tene
Cāme-ḥāb itmiş şebi ten üstine
- 9820- Virdi rahmet berf ü bārānı bize
Rāḥat oldu rūzgār cismimize
- 9821- Şükrini bil bu aḡarşulara bak
Her keşāfetden ider cismimiz aḡ
- 9822- ‘Ayn-ı ‘ibretle bakarsan cismüñe
İlvirür ‘unvān-ı ādem ismüñe

¹ Aslı “zāyi” kelimesidir. Kafiye ve vezin gereği bu şekilde kullanılmıştır.

² Eğer Allah’ın nimetlerini saysanız. İbrâhim 14/34; Nahl 16/18. Ayetlerin meali: “O, kendisinden isteyebileceğiniz her şeyi size verdi. Allah’ın nimetini saymak isterseniz sayamazsınız! Doğrusu insan çok zalim, çok nankördür.”, “Hâlbuki Allah’ın nimetlerini teker teker saymaya kalkışsanız, onları sayamazsınız. Muhakkak ki Allah çok bağışlayıcıdır, çok merhametlidir.”

³ luṭf: luṭfi M.

- 9823- Eylemiş Hakk halkı eczā-yı aşer
Toḡuzı cümle şeyātın cinn ü per
- 9824- Onda bir cüz'in idüp ādem āyān
Kıldı ādemde kerāmetden nişān
- 9825- Yüz yigirmi¹ şaf idüp insānı Hakk
Yüzini Ye'cüc Me'cüc kıldı Hakk
- 9826- Bākī kalan yüz yigirmiden biri
Oldı ancaḡ ehl-i İslām askeri
- 9827- Bākī cümle buldılar nār-ı saḡar
İllā şol kim gele İslām'a meger
- 9828- Ol nefer kim buldı İslām devleti
Kıldı anlar ihtilāf-ı fırḡati
- 9829- Oldı anlar yetmiş üç fırḡa diger
Ehl-i sünnet oldı bir şınfı meger
- 9830- Bākisi oldı ḡalālet ehli çün
Oldılar nār-ı caḡım içre zebün
- 9831- Sen niçe şükr itmesen ey merd-zād
Ma'rifetdür cümle maḡlūḡdan murād
- 9832- Ğayrı şınfıdan ḡalk ideydi seni Hakk
Bulmalıdık ol cehennemde turaḡ
- 9833- Yaḡıla heftād-milletden² yine
Varmalıdık ol caḡımüñ nārına
- 9834- Hamd ü şükr olsun Ḥudā'ya her-demi
Maḡlūḡātı içre kıldı ādemi
- 317b 9835- Ādemi de kıldı İslām'dan diger
Ehl-i sünnet ile kıldı mu'teber
- 9836- Bundan a'zām bizlere devlet mi ola
Şer'-i Aḡmed'le ḡodı toḡrı yola
- 9837- Hem şefi'ü'l-müznibin ol serveri
Eyledi dīn-i mübīnün rehberi
- 9838- Bizleri ol şāha ümmet kıldı hem
Eyledi medḡimizi ḡayrū'l-ümem

¹ Yüz yigirmi: Yüz igirmi M.

² heftād-milletden: heftād ü milletden E., G., M.

- 9839- Göndürüp ol şāfī Qurʾān' ı bize
Eyledi küllī devā derdimize
- 9840- Kıldı bizden¹ ʿālim ü ʿāmilleri
Şālih ü ʿārifleri kāmilleri
- 9841- Her biri oldı bihişte reh-nümā
ʿĀkıla bir zerredür ʿibret-nümā
- 9842- Bunları fıkır ile zıkr itdün eger
Ol zamānda olduñ ʿabd-i şākir er²
- 9843- Emr kıldıñ nehyini atduñ müdām
Konuğa miskīnlere virdün ʿtaʿām
- 9844- Konşunuñ hācātını kıldıñ revā
Borcluya kıldıñ ödünc ile devā
- 9845- Devlet-i Hakk' dan bilüp kullarına
Bez-i māl itdün Hudā yollarına
- 9846- Hamd ü şükri eyledün şimdi edā
Eyleye şābit bu haşletle Hudā
- 9847- Yoḥsa³ dilde söyleyen şükri müdām
İtmesen bu sözlerime ihtimām
- 9848- N'ola ḥāşıl beyhūde söz ile boş
Cān u dilden eyle bu pendimi gūş
- 9849- Mecnūn-ı şeydāya dir bir gün bir er
Neye bālīg oldı sinnūñ vir ḥaber
- 9850- İtdi biñ kırk sāle sinnim vardı bil
Sā'il oldı bu kelāmından ḥacīl⁴
- 318a 9851- Dir ʿaceb söylersin ol ebleh sözün
İcinüben döndürür andan yüzün
- 9852- Didi Mecnūn rahm-ı māderden berü
Geldüğüm dünyāya idem rü-be-rü
- 9853- Oldı kırk yıl gelmişüz bu cāya biz
Bir gün olduḡ vuşlat-ı Leylā'ya biz
- 9854- Luṭfına mazḥar olup ʿarz-ı cemāl
Eyleyüp bizlere ḥoş ḥulḳ-ı ḥiṣāl

¹ M. nüshasında kelimenin üzerinde "İslām'dan" kelimesi yer almaktadır.

² Ol zamānda olduñ ʿabd-i şākir er: ʿAbd-i şākir olduñ ol dem ey peder M.

³ Yoḥsa: Yoksa M.

⁴ bu kelāmından ḥacīl: işbu sözden key ḥacīl M.

- 9855- Kā'im oldu biñ yıla bir gün hemān
Oldı biñ kırk yıl kadar ʿömrüm nihān
- 9856- Bir nefes ʿömr-i ʿazīzi ey püser
Virme yāda¹ bir günü biñ yıl deger
- 9857- İtmeden yeg biñ yıl ʿömri nā-ḥalef
Bir gün itmek Ḥaḫḫ rızāsı çün telef
- 9858- Boş yere ḥarc itme ʿömri bil² ʿaziz
Şükr ile kıl ḡayrı aʿmāli temiz
- 9859- Niʿmet-i Mevlā'ya her-dem şükri kıl
Ol Sebā ehli gibi olma zelīl
- 9860- Şükri kıl küfrān-ı niʿmet eyleme
Var olan şey bende yokdur söyleme
- 9861- Niʿmet-i Ḥaḫḫ'a olan münker kişi
Gün-be-gün naḥsa döner anuñ işi
- 9862- Niʿmeti ikrār kıl³ eyle mezīd
Bulma ol inkār ile nār-ı şedīd
- 9863- Ol kifāyetden ziyāde devleti
Şarf idüp iḥlāş ile kıl niyyeti
- 9864- ʿAşr-ı emşāl viriser Ḥaḫḫ bī-gümān
Hem ḡanī şākir olursın ol zamān
- 9865- İzdiyād-ı mālā olduñsa baḡl
Niʿmet-i küfrān ile olduñ zelīl
- 9866- Yā ilāhī kıl ʿināyetler bize
Şükr ü minnet fikrile ḡöñli beze
- 9867- Tāʿat ile kıl müzeyyen cismimiz
Ḥamd ü şükr olsun müdāmī fikrimiz
- 318b 9868- Tāʿat ile kıl cehennemden baʿīd
Luṭfuñ ile kıl dü-ʿālemde saʿīd
- 9869- Tāʿat ile varamaz cennāta kıl
Fazluñ ile vir ebed mülkine yol
- 9870- Fazl u ʿavnüñ olmasa ger dest-ḡir
Ṭamudan bulmam ḥalāşı ben ḥaḫṭir

¹ yāda: bāda M.

² bil: ey G.

³ kıl: ile M.

- 9871- Tā'at ile cennete olmaz bahā
Fazluñ ile vir cinānı ey şehā
- 9872- Ol Ḥabīb'ün hürmetine yā Kerīm
Kıl dü-ālemde bizi kalb-i selīm
- 9873- Şükr ile vir bizlere yā Rabb necāt
Diyelim sultān-ı dīne e'ş-şalāt
- 9874- Okıyanı dinleyeni yazanı
Yarlığa rahmetler ile yā Gani

Kaşide-i Şükr ü Minnet¹

Vezin: Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

- 9875- Şükür minnet Hudā-yā² bī-hisāb u bī-nihāyetsiz
Çü "kerremnā benī Ādem"³ ile 'unvān bizimdür hoş
- 9876- Olur mı ol Ḥabīb'e ümmet olanlar kerāmetsiz
Ki "küntüm hayra ümmet"⁴ āyeti bürhān bizimdür hoş
- 9877- Dü-ālemde münevver yüzlü kılmış ol sücūd ehlin
Ki "şimāhüm"⁵ olan na't ile medh ü şān bizimdür hoş
- 9878- Egerçi zāhirā kılmış şağīrū'l-cism bizi Mevlā
Silāh-ı 'ilm ile 'ālemlere meydān bizimdür hoş
- 9879- Bu fānī pür-harāb içre ola ger 'ömrümüz nokşān
Ne hācet ol beķāda 'ömr-i bī-pāyān bizimdür hoş
- 319a 9880- Egerçi gelmişüz devr-i zamānuñ intihāsında
Ne hoş⁶ ol rüz-ı maḥşer ibtidā devrān bizimdür hoş
- 9881- Degil hālī fenāda 'ömrimiz 'illetle zilletden
Ḥaṭā' ü zenbe keffāret olan dermān bizimdür hoş
- 9882- Egerçi eylemiş a'dā tasalluṭ ehl-i İslām'a
Ne hācet ne elem Sultān-ı Maḥmūd Ḥān bizimdür hoş

¹ E. 318b G. 318b M. 353a

² Hudā-yā: Hudā'ya M.

³ Ādemoğullarını şerefli yarattık. İsrā 17/70. Ayetin meali: "Andolsun ki biz, insanoğlunu şān ve şeref sahibi kıldık. Karada ve denizde taşıtlara yükledik ve temiz yiyeceklerden onları rızıklandırdık. Onları yarattıklarımızın birçoğundan üstün kıldık."

⁴ Siz en hayırlı bir ümmetsiniz. Âl-i İmrān 3/110. Ayetin meali: "Siz insanlar için çıkarılmış en hayırlı ümmetsiniz. İyiliği emreder, kötülükten vazgeçirmeğe çalışır ve Allah'a inanırsınız. Kitap ehli de inansaydı kendileri için elbette daha hayırlı olurdu. İçlerinden iman edenler de var, ama pek çoğu yoldan çıkmışlardır."

⁵ Onların simaları. Fetih 48/29. ayette yer almaktadır. Ayette kelimenin bulunduğu kısım şu anlama gelmektedir: "Onların nişanları, yüzlerindeki secde izidir."

⁶ hoş: gam M.

- 9883- Hezārān biñ şükürler ol Hudā-yı ʿālī Sübhān
Şeffiʿü'l-müznibīn ol ʿāleme sultān bizimdür hoş
- 9884- Şükürler kim bizi kılmış Habīb-i Ahmed'e ümmet
Aña göndürdüğü¹ şāfī şifā Qurʾān bizimdür hoş
- 9885- Tarīk-ı müstekīme emr ü nehyi hep delīl olmuş
Haḳīkat bāğına rehber olan bürhān bizimdür hoş
- 9886- O metn-i nazma kılmış çok uşūlī² şerhini izhār
Şalāt u şavm ile āb-dest zekāt kurbān bizimdür hoş
- 9887- Degil mi lutf-ı Rabbānī hacet-esʿadla Beytu'llāh
Tavāf-ı hacc ile zemzem içen insān bizimdür hoş
- 319b 9888- Tilāvet zikr ü t̄aʿat şemʿ ile pür-nūr mesācidler
Mināre üzre ol nağme ile nālān bizimdür hoş
- 9889- Berāt Leyle-i Qadr'i virüp ʿālemlere rahmet
O rüz-ı ʿīd ü fiṭr-ı adḥāda olan iḥsān bizimdür hoş
- 9890- O rüz-ı cumʿa minberde ḥaṭībūn zikr-i Sübhān'ı
O maḥfilde müʾezzīn kılduğı efgān bizimdür hoş
- 9891- Ne devlet ne saʿadet ol Muḥammed ümmetiyüz biz
Şerʿatda ʿamelde mezheb-i Nuʿmān bizimdür hoş³
- 9892- ʿAzāb-ı kabir olur gerçek velī kāfirlere maḥşūş
Sirāc-ı nūr-ı Qurʾan mūnis-i yārān bizimdür hoş
- 9893- Kabirden kopıcaḳ başı kaba yalın ayak ʿuryān
Dem-i maḥşer livāū'l-ḥamd ile cevlan bizimdür hoş
- 9894- Hisābı kurtulup ḡayrı ümem geldikde mizāna
Şirāṭı geḡuben öñ cennete seyrān bizimdür hoş
- 9895- Cinānuñ niʿmet-i lezzetlerin şükrin ider mi dil
Kaşır eyvān daḡı vildān ḡılmān bizimdür hoş
- 9896- Şerīfī kıl hezārān şükr ü minnet ol Hudāvend'e
Olan mü'minlere vaʿde liḳā rızvān bizimdür hoş

320a

Mebḥaş-i Tefvīz-i Umūr-ı Hudā-rā⁴*Vezin: Mefāʿilün Mefāʿilün Feʿülün*¹ Aña göndürdüğü: Aña nāzil olan M.² uşūlī: ḥadīşī M.³ Beyitten sonra M. nüshasında bir beyir daha bulunmaktadır:

Recā vü ḡavf ile dāʾim olanlar şükr-i İslām'a / Ḥitām-ı ʿömrümüzde tevḥid ü ĩmān bizimdür hoş

⁴ E. 320a G. 320a M. 354b

- 9897- Şerîf söyle tevîz-i umûr
Gönüller içre yak bir şem'-i nûr
- 9898- Umûr tevîz eyle ol Hudâ'ya
Odur şâhib kamu bâ y u gedâya
- 9899- Olupdur çün Hudâ emrile her iş
Aña tevîz idüp eyleme teşvîş
- 9900- Gelür çün hayr u şerr cümle Hudâ'dan
Ayırma kendüzün havf u rızâdan
- 9901- Gel itme bir işün bed'inde nokşân
Nihâyetinde olma dahı¹ pişmân
- 9902- Dilersen her umûruñ bula şihhat
İdegör ibtidâdan hayra niyyet
- 9903- Digil hayrlı ise yâ Râb murâdım
Naşib eyle sañadur i'timâdım
- 9904- Egerçi şerr ise bizde bu niyyet
Naşib itme bize olmaya miñnet
- 9905- İdersen Hâlik'a ger i'timâduñ
Bulursın 'avn-i Bârî'le murâduñ
- 9906- İdem saña münâsib bir hikâyet
Olursa Hâlik'ımdan ger 'inâyet
- 9907- Benî İsrâ'il'ün vâktinde bir dem
İki kardaş var idi faqr ile gam
- 9908- Var idi 'ammuları bir tüvân-ger
Hisâba gelmez onca var sîm ü zer
- 9909- Taleb idüp ne deñlü kılsa ibrâm
Bir akça eylemez anlara ikrâm
- 9910- Bulardan gayrı yok bir zî-karâbet
Bulara dahı eylemezdi hürmet
- 9911- Ki virmez yidüğinden giydüğinden
Sîm ü zer celb ider hûb sevdüğinden
- 320b 9912- İderler meşveret ol ibn-i ihvân
Ki katl eyleyelim 'ammuyı pinhân
- 9913- Kılur² iblîs la'în anlara igvâ
İderler sū'-i ef'allerin icrâ

¹ olma dahı: dahı olma M.

² Kılur: İder M.

- 9914- İderler ‘ammuların kana gâltân
Olalım vâriş aña deyü a‘yân
- 9915- Alurlar meyyiti hem arkasına
Anı qorlar iki kūy ortasına
- 9916- Haber alur şabāḥdan kâtil ihvân
Bilenmiş kana ‘ammu yatar el’ân
- 9917- Varurlar ta‘ziye kılmaklığa çün
İderler gözlerinden yaşı pür-hûn
- 9918- Taleb eylerler iki beldeden kan
Niçün eyledüñiz ‘ammuyı bî-cân
- 9919- Kaçan hükm olunur anlara diyyet
İki köyli ider a‘zām ḥuşūmet
- 9920- İderler Ḥazret-i Mūsā’ya ol ān
Du‘ā kıl Ḥālîḳ’a eyleye ebyân
- 9921- Varup tura Kelīm eyler niyāzı
Ḥudā-yā kıl ‘ayân kâtil-i rāzı
- 9922- Ḥiṭāb-ı ‘izzet irdi yā Kelīm var
Boğazlasun baḳar anlar bu dem var
- 9923- Murād bu kışşadan var ḥüb işāret
İdelim saña andan ḥüb beşāret
- 9924- Dimişler ol baḳar şafrā’-i fāḳi‘
Var idi bir kişi fāḳr ile şāyi‘
- 9925- Pes anuñ var idi bir şāliḥ oğlu
Ata anaya ḥizmet idi şuḡlı
- 9926- Varur çün ḥālet-i nez‘e ol ādem
Münācāt eyledi Ḥallāk’a ol dem
- 9927- İder kim bu baḳardan özge nesnem
Yok oğluma ḳala ne bîş ü ne kem
- 9928- Ḥudā virdim anı saña emānet
Anuñla nef ide oğlum sıyānet
- 321a 9929- İdince Ḥālîḳ’a ol dem¹ vedā‘ı
Olur vārişe elbet intifā‘ı
- 9930- Anı terbiyye kıldı Ḥālîḳ-ı Rabb
İdendür maḥlūkātı terbiye hep

¹ ol dem: anı M.

- 9931- İder şāhibine teslīm ol ān
Ararken iki köyli öyle hayvān
- 9932- Bu kışsa hūb tefāsīrlerde meşhūr
Velī kıldım bu nazmım içre maqşūr
- 9933- Bulurlar ol baqardan çün nişānı
Dilerler şāhibinden ol dem anı
- 9934- İder şāhibi şatmaqdan katı nāz
Olar kılmaz dahı almaqdan iʿrāz
- 9935- Virürler cildi tolu çün sīm ü zer
O hayvānı alurlar āhirü'l-emr
- 9936- Hudā biçdi aña bu resme kıymet
Alalar kılları hikmetle ğayret
- 9937- İdince Hālīk'a tevfiż umūrı
Ol işde görmeye bende kuşūrı
- 9938- Hudā'ya virdügi çün ol emānet
Olundı oğluna bunca sıyānet
- 9939- Münāsib var hikāyet diñle ey yār
Umūrı tevfiż it Mevlā'ya her-bār
- 9940- Olurken ol tavāf-ı Kaʿbe ey cān
Görür bir hātūnı kaç kimse ol ān
- 9941- Alup bir tıfl-ı maʿşūm destini ol
Niyāz eyler bu resme Hālīk'a bol
- 9942- Bu maʿşūm āb-ı rüy hürmeti Hakk
Benim cürmümi ʿafv it luṭf ile baq
- 9943- İder ol hātūna bir er suʿālī
Niçe maʿşūmdur ol di baña hālī
- 9944- Taleb eylersin ʿafvı ʿizzetine
Niçedür hālī söyle hürmeti ne
- 321b 9945- İder hātūn bu maʿşūm hālīne ger
Habır olsan ser-encāmına ey er
- 9946- Niyāz eyler idūñ Mevlā'ya sen de
Hudā luṭfı o deñlü var pes anda
- 9947- İder ol hātūna ol şahş niyāzı
Bu maʿşūm hālīni naql eyle rāzı

- 9948- İder işbu su'āle zen icābet
Didi kim işidūñ idem hikāyet
- 9949- Selānīk şehri içre bende-i zen
Ki bir¹ devletlü zevcesi idim ben
- 9950- Didi bir gün baña er yā helālim
Cihanda yok durur zerre melālim
- 9951- Helālden bunca devlet virdi Allāh
Ki yok noķşānımız el-ḥamdüli'llāh²
- 9952- Göñül ārzū ider Ka'be'yi her-bār
Senūñle gel varalım ḥacca ey yār
- 9953- Didim hoş bu kelāmuñ cāna minnet
Hemān kıldık müheyyā zād u rihlet
- 9954- Girüp keştīye olduk çün revānı
Çivirdi keştī-bān Mışra 'inānı
- 9955- Gemi içre giderken ey ma'ārif
Havā-yı rüzgār oldu muḥālif
- 9956- Şikest oldu sütünü burc-ı zevraķ
Sefīne ehli oldu cümlesi ğarķ
- 9957- Bize bir levḥ ile ol Rabb-i 'izzet
Helāk-i ğarķdan virdi selāmet
- 9958- Daḥı var idi ḥamlim anda ol vaķt
Çün oldu müddet-i ḥamlim tamāmet
- 9959- Zuhūra geldi tıfl-ı nevresīdem
Olup hem-rāh-ı ğurbet nūr-ı dīdem
- 9960- Kesüp dāmānımı şardım anı hoş
Virüp pestānımı kıldı o dem nūş
- 9961- O ma'sūm ile göñlüm oldu ḥandān
Velī bir taḥta üzre kaldım ḥayrān
- 322a 9962- Bākup dört yanıma eyler idim āh
Deñiz içinde bir baş oldu peydāh
- 9963- Kedū mişli şuya batup çıkar ser
Tutup anı çıkardım tā ola ḥayr

¹ bir: bu M.

² Beyitten sonra M. nüshasında bir beyit daha bulunmaktadır:

Ḥudā'ya şad-hezār ü şükr ü minnet / Bize iḥsān idüpdür bunca devlet

- 9964- Çü oldum dest-gîr ol bî-vefâya
Cefâdan kırtulup irdi şafâya
- 9965- Baña dir kimsin ey serv-i hırâmân
Ki kılduñ baña bunca luţf u ihsân
- 9966- İdüp aĥvâlimi naql-i fesânı
Didi görmiş idim keştide seni
- 9967- ‘Alâķa itmiş idim anda saña
Naşîb oldu görüşmek şimdi baña
- 9968- Didim ol demde aña ey bed-ef’âl
Münāsib mi saña bu fitne vü al
- 9969- Ĥalâşuña sebep olmuş ikeb ben
Niçe mekr ile sū’-i kaçd idesin sen¹
- 9970- Biraz ta’zîr ü te’dîb eyledim çün
Niyâz itdim daĥı şabr eyle kırk gün
- 9971- Henüz vâķi’ olupdur vaż’-ı ĥamlım
Ki toĥdı bu yakında işbu ma’sûm
- 9972- Çü kıldım ‘özl ile başt-ı kelâmı
İşitmez ol vişâl ister merâmı
- 9973- Ayağından tutup ma’sûmı ol dem
Atup deryâya virdi baña çok ģam
- 9974- Karîb olup miyânım kıldı âġuş
Vişâlim bâġınuñ berin diler ĥoş
- 9975- Ne deñlü eyledim aña recâyı
İşitmez zerre deñlü ol fezâ’yı
- 9976- Didim ırzım yıkar cebrî bu zâlim
O dem kıldım Ĥudâ’ya ‘arzuĥâlim
- 9977- Meded senden eyâ Perverd-gâr’ım
İlâhî saña ma’lûm oldu ĥâlim
- 9978- Tamâm olmazdan öñdün bu münâcât
Kopar bir furtuna deryâda ġâyet
- 322b 9979- Yerinden devr idüp ol taĥtayı Ĥaķķ
O dem oldu o ĥâ’in deryâya ġarķ
- 9980- Kâlup ol taĥta üzre gönli maġmûm
Ölmeden çıķmış idi tıfl-ı ma’sûm¹

¹ idesin sen: idesen M.

- 9981- Gidüp dil-bend-i ferzend çeşm-i nûrı
Hudâ'ya eyledim tefvîz umûrı
- 9982- O tahta üzre kaldım yine üç gün
Belâ-yı hicr ile me'yûs mahzûn
- 9983- Üçünci günde bir keştî nümâyân
Görüp anı şükürler kıldım ol ân
- 9984- Beni anda görince keşt-bânı
Gemiye alup oldılar revânı
- 9985- Hezâr hamd idüp Hallâk'a ol dem
Umûrı tefvîz itdim aña muhkem
- 9986- Diger ol gün giderken der-sefine
Görür şandalcı ol ma'sûmı yine
- 9987- Ta'accüb eyleyü deryâdan anı
Çıkardılar o ma'sûm tıfl-ı cânı
- 9988- Görüp şavtın işitdim tıfl-ı cânuñ
O dem aldım elinden keşt-bānuñ
- 9989- Çeküp sîneye pestānım dehāna
Sürûrdan başladım girye fiğāna
- 9990- Sefînede görince ol kapudan
Su'âl eyledi bu ahvālî benden
- 9991- Görürem ol kişi bir merd-i 'âkıll
Ser-encāmımı oldum aña nâkıll
- 9992- Vatan-ı aşlım durur şehr-i Selānîk
Fülân hâcıcı zevcim oldı² hâlik
- 9993- Bu ma'sûm oğludur anuñ eyâ cān
Hudâ kıldı iki dem anı ihsān
- 9994- Meger memlûki imiş zevcimüñ ol
Firâr itmiş meger yanından ol kûl
- 9995- Didi kim korkma hātûn itme teşvîş
Hudâ'nuñ hikmetidür bu 'aceb iş
- 323a 9996- Benem uşda sizüñ memlûk kuluñuz
Düşürmiş Hakk bu keştîye yoluñuz

¹ M. nüshasında bir önceki beyit ile bu beyit yer değiştirmiştir.

² zevcim oldı: oldı zevcim G.

- 9997- Cemî' emlak miftâhını ol kul
İdüp teslim bize oldu nûger ol
- 9998- Huzûr-ı Müslim içre ben de anı
Âzâd itdim hemân ol kapudanı
- 9999- Olan mâldan benim hisşeme 'âyid
Bağışladım ki me'mûlden zevâyid
- 10000- Bu oğlumla baña kaldı kuşûrı
Gemiden taşraya kıldım huzûrı
- 10001- Çü oğlum ile ben dermânda kaldım
O mâl ile bu hacc-ı beyte geldim
- 10002- Olan bu ma'sûma bunca felâket
Didim uşda kamu kıldım hikâyet
- 10003- Velîkin Hâlik'adur itikâdım
Hudâ'dan gayra yokdur itimâdım
- 10004- Anuñ luṭfile buldum 'avn ü dâdı
Bize itdirmedi Mevlâ fesâdı
- 10005- Anuñ destinde cümle kâr-ı eşyâ
Kılan oldur bize bir taḥtayı câ
- 10006- Şerîfî ger dilersen derde dermân
Umûrı tevḫîz eyle Hakk'a her-ân
- 10007- Olur her bir işüñ aşlı Hudâ'dan
Huluşuñ bağla aña ibtidâdan
- 10008- Göñûlden tarḥ idersen mâ-sivâyı
Bulursın derdüñe her-dem devâyı
- 10009- Habîb'e vir şalât ile selâmı
Dile Hakk'dan murâduñ bul merâmı

Ḳaşıde-i Tevḫîz-i Umûr¹

Vezin. Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 10010- Hudâ'ya râzı vü teslim olursan her umûrunda
Ki hergiz görmesin zelle melâlet pür-kuşûrunda
- 323b 10011- Velî olmaz umûrı Hakk'a tevḫîz eyleyen pişmân
Çeker beyhûde gam ebleh anuñ 'aksi zuhûrunda

¹ E. 323a G. 323a M. 358b

- 10012- Vü gerçi¹ ihtiyâr-ı cüz'î şarf itmek gerek kıldan
Ezel taqdirinüñ levhî bozulmaz Hakk huzûrunda
- 10013- Tevekkül hânesinde ol riyâzet zahmına tâkat
Getürmiş 'arîfî gör dâ'imâ taht-ı sürûrunda
- 10014- Fenâ-yı pür-'anânuñ rencini sıhhat bilen nâ-dân
İkende görmişem aqvâl ü ef'âl ü gurûrunda
- 10015- Takî zühd ehli kim kılmış Hudâ'ya şabr ile isnâd
Olur hürşîd-veş zâhir 'alâmet² yüzi nûrunda
- 10016- Şerîfî bil Hudâ'dan her işâbet eyleyen vec'î
Olupdur 'ayn-ı rahmet cisme küdretler şudûrunda

Mebhâş-i Du'â³

Vezin: Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 10017- Ey Şerîfî iste Hakk'dan her merâm
Sen müdâvîm ol du'âya şubh şâm
- 10018- Hakk kelâmında buyurdı siz du'â
Eyleyüñ idem icâbetle edâ⁴
- 10019- Ger kuşûr ide du'âda bir kişi
Yanışa varır anuñ her-dem işi
- 10020- Sen dime maqbûl olunmaz ey peder
Bu du'âlardur belâlara siper
- 324a 10021- Hoş du'âsıdur kamu şâlihlerüñ
Def' iden âfâtını 'âlemlerüñ
- 10022- Olmasa hâliş du'â göge ağar
Ol belâ bārân gibi gökden yağar
- 10023- Evliyâ ed'îyyesile dâ'mâ
Yer ü gök olmuş tûrurlar kâ'imâ
- 10024- Maqbûle varmak dilersen ger merâm
Rehber it evvel şalât ile selâm

¹ Vü gerçi: Egerçi M.

² 'alâmet: nişân ol M.

³ E. 323b G. 323b M. 359a

⁴ Beyit, Mü'min Suresi 60. ayetin manasını ifade etmektedir. Ayetin meali: "Halbuki Rabbiniz: 'Bana yalvarın, dua edin ki size karşılık vereyim. Çünkü bana ibadet etmekten kibirlenip yüz çevirenler yarın horlanmış olarak cehenneme gireceklerdir.' buyurdu."

- 10025- İbtidā vü intihāsında duʿā
Olma ger ol şalāt ile edā
- 10026- Dü-cenāh olup şalāt ile selām
İrdirür der-gāh-ı Hakk'a bā-tamām
- 10027- Hālik ile halkı beyninde e yār
Perde-i kudret var heftād-hezār¹
- 10028- Ol şalāt ile selām ile küşād
Olunup der-gāha olmaz bir sedād
- 10029- Pes duʿālar ol muʿallaḳda tūrur
Ol şalāt ile selām ile yürür
- 10030- Ğayrılardan dileme sen istiʿān
Ne dilerseñ Hālik'a yalvar hemān
- 10031- Hālik'ından ğayrı kimseye bir eḳad
İtmege ḳādir deĝil saña meded
- 10032- Cümle maḳlūk-ı Hudā'dan her ne var
Zarr u nefʿ itmeklige olsa düḳār
- 10033- İdemezler zerre deñlü nefʿ ü zar
Ol Hudā'nuñ emri olmadıḳça ger
- 10034- Bir ḳikāyet ideyim saña güzel
Açma rāzuñ ĝayrı olma mübtezel
- 10035- Yūsuf-ı Kenʿānī'den saña ḳaber
Vireyim tā göñlüñe ire eḣer
- 10036- Ol Mıṣır sulṫānınuñ fermānile
Yūsuf'ı ḳabs itdiler zindān ile
- 324b 10037- Ol Hudā'nuñ şunʿ-ı taḳḳirini gör
Virdi rü'yā ʿilmini aña şabūr
- 10038- ʿİlm-i rü'yāda o deñlü fenni var
Yorduĝı ĝibi ḳılur Perverd-ĝār
- 10039- Ehl-i zindāndan o kim rü'yā görür
Yūsuf'ıñ yanında ol şora varur
- 10040- Diñle ol ehl-i tefāṣirden ḳaber
Bu yaña ol Rūm ili şāhı meger
- 10041- Eylemiş kīn ol Mıṣır sulṫānına
Gizlü ādem şalmış ol ḳullarına

¹ heftād-hezār: heftād ü hezār E., G., M.

- 10042- Ol şarāb-dār ile ḥabbāze meger
Göndürür vāfir cevāhir sīm ü zer
- 10043- Kim ta‘ām u nānına aḡu kıta
Mıṣra mālīk oluben ala şata
- 10044- Gördi çün bu ikisi çok sīm ü zer
Eyledi sāķī ḥiyānetden ḥazer
- 10045- Kıldı ol ḥabbāz u ḥā’in iltizām
İletür sulṭāna aḡulu ta‘ām
- 10046- Ol şarāb-dār virdi sulṭāna ḥaber
Aḡulu aşı yime olur keder
- 10047- Çekdi destin urmadı el nānına
Gel bunı yī didi ḥabbāz ḥā’ine
- 10048- Yimeden kıldı ibā çünki bular
İkisin de zindāna göndürdiler
- 10049- Kaldılar üç gün o zindān içre hoş
Gördiler bir gice anlar daḡı düş
- 10050- Pes mu‘abbirdür Yūsuf bildi olar
Tıruben kıatında düşin şordılar
- 10051- Didiler ey kāmīl-i zī-pür-hüner
Ta‘bīr ile¹ düşümüzden vir ḥaber
- 10052- Didi Yūsuf söyleyün ḥābı görem
‘Avn-i Yezdān ile ta‘bīr eyleyem
- 10053- Söyledi sāķī evel rü’yāsını
Didi gördüm üç ḥūb altun taşını
- 325a 10054- Baqdım her bir taş a bir şalkım ‘ineb
İletüp sulṭāna içürdüm di hep
- 10055- Didi etmekçi görürem ben hemān
Komiş idim başımuñ üstinde nān
- 10056- Geldi kuşlar etmegi cümle yidi
Uşda budur gördüğümüz düş didi
- 10057- Ta‘bīr itdi Yūsuf ol düşlerini
Başlarına gelecek işlerini
- 10058- Didi kim diñle şarāb-dār sen beni
İletür yanına ol sulṭān seni

¹ ile: eyle G.

- 10059- Giydürüp hil'at saña ikrām ider
Niçe dürlü saña hoş in'ām ider
- 10060- Didi etmekçiye seni aşalar
Bilki başuñı tenüñden keseler
- 10061- Eyledi etmekçi bu güftarı¹ güş
Dir yalan didim ben o rü'yâyı boş
- 10062- İtdi Yūsuf didügüm olur hemān
Sen di gerçekdür düşüm yāhūd yalan
- 10063- Geçdi bunuñ üzerine az zamān
Geldi Reyyān kulları anda hemān
- 10064- Götürüp ḥabbāzı aşdılar o dem
Kaldı zindānda şarāb-dār gördi ğam
- 10065- Şaldı Reyyān ādem üç günden soñra
Tā ki ol sākīye hil'atler vire
- 10066- Geldi kullar ol şarāb-dāra bu dem
Didiler müjde saña çekme elem
- 10067- Bil saña Reyyān çok in'ām ider
Göndürüp hil'at saña ikrām ider
- 10068- Ol şarāb-dār işidüp oldı feraḥ
Şādīlik geldi kamu gitdi teraḥ
- 10069- Döndi Yūsuf dir şarāb-dāra o dem
Bir niyāzım var qabūl eyle kerem
- 10070- Varduğuş dem şāh-ı Reyyān yanına
Şerḥ-i vaşf it ḥālimi dīvānına
- 325b 10071- Di ki zindān içre var bir miskīn er
Ḥātırına şal bize ide nazar
- 10072- Daḥı tekmiḥ itmeden sözün e yār
Ditredi yer daḥı şakḥ oldı cidār
- 10073- Ol ferīştehler ki idi reh-nümā
Tağılup düşdi Yūsuf ḥūzn ü ğama
- 10074- Bir zamān ḥayret nedāmetde qalır
Ol Ḥudā emrile Cebrā'īl gelür
- 10075- İtdi yā Yūsuf Ḥudā kıldı selām
Hem sipārīş eyledi bir kaç kelām

¹ güftarı: güftār M.

- 10076- Yūsuf'ın ʿaşkıını Yaʿqūb gönline
Kim düşürdi bāʿiṣ oldu hüznine
- 10077- Yā Yūsuf kardaşlarından kuyudan
Kim ḥalāṣ itdi bu cümle kayğudan
- 10078- ʿĀşık iden ol Zelīḥa'yı saña
Kim durur gelmez mi bir dem yāduña
- 10079- Def iden mekrini senden kim idi
Söyle yā Yūsuf cevābın toğrı di¹
- 10080- Ḥālikımdur didi Yūsuf hoş cevāb
Bende çokdur niʿmeti olmaz ḥisāb
- 10081- Didi Cebrāʾīl aña kim yā Yūsuf
Bunca iḥsān eylemişken ol Raʾūf
- 10082- Sen anı gördün mi ʿāciz bir şeye
İstiğāṣ itdün Ḥudā'dan gayrıya
- 10083- Āteşe irdükde ol ceddün Ḥalīl
İstiğāṣe geldi aña Cebrāʾīl
- 10084- İdeyim dirken aña hoş istiʿān
Didi yokdur ḥācetim senden ʿayān
- 10085- Hem degil mi ceddün İsmāʾīl e yār
Vaqt-i kurbān olıcaḳ zebhe nā-çār
- 10086- Atasından kılmadı ol istiʿān
Didi bulursın beni şābir ʿayān
- 10087- İtmeyüp şabr üç gün ol zindānda sen
Olmış iken cism ü cān şıḥḥat āsān
- 326a 10088- İstiʿān itdün bu dem Reyyān'ı sen
Neyledün ol Ḥālik-ı Deyyān'ı sen
- 10089- Dinleyüp Yūsuf o tevbīḥ sözleri
Yaş ile tıldı mübārek gözleri
- 10090- Başını ol secdeye koyup hemān
Ağlayup kırk gün ider yā Rabb amān
- 10091- Ceddim İbrāhīm'le İshāk ḥürmeti
Ben kuluña eyle yā Rabb rahmeti
- 10092- Hem daḥı İsmāʾīl'ün başı için
Yaʿqūb atamuñ gözi yaşı için

¹ toğrı di: vir didi M.

- 10093- ‘Afv u rahmet kıl baña yâ Müste‘ân
Râzıyam zindân ola her-dem mekân
- 10094- Geldi Cebrâ’îl o dem dir yâ Yûsuf
Şuçların ‘afv eyledi Rabb-i Ra’ûf
- 10095- Hem buyurdi hüküm kıldım şöyle bil
Kâlısar zindân içinde yedi yıl¹
- 10096- Yûsuf ol dem râzı oldu bu işe
Biz gerek kim eyleyelim endîşe
- 10097- Bunca ecrâm ile Yûsuf ey hümâm
Kaldı zindân içre yeddi yıl tamâm
- 10098- Kûl ki yetmiş yıl ola² ‘işyân ile
Niçe habs olmaz ebed zindân ile
- 10099- Kıldığı çün Mısrî sultâna recâ
Yeddi yıl kûşe-i zindân oldu câ³
- 10100- İsteme sen kimseden dâd u meded
Hak̤k’dan özge idemez dâd bir ehad
- 10101- Kıl du‘âyı gönîle ihlâş-ı tām
Hak̤k katında olısar maqbûl tamâm⁴
- 10102- Bir gemiye vâkı‘ olınca tûfân
İstemez bir kimseden halkı amân
- 10103- Yalvarurlar ancak ol dem Hâlik’a
Öyle şıd̤k ile niyâz eyle Hak̤k’a
- 10104- Hak̤k kabûl eyler du‘âyı ol zamân
Virülür cümle merâmuñ bî-gümân
- 326b 10105- Olmaya kalbünde şübhe reyb ü şekk
Pes kabûl olur Hudâ’dan her dilek
- 10106- Tevfîz it Hak̤k’a umûrı kıl du‘â
Bulasın maşşûduñı her dâ’imâ

Vezin: Mefâ’îlün Mefâ’îlün Fe‘ûlün

¹ Beyit M. nüshasında iki beyit hâlinedir:

Şabr ide zindânda yeddi yıl didi / İtmeye bir dahı kâl u kı̤l didi
Hem buyurdi hüküm kıldım bu keret / Kâlısar zindân içinde sâl ü heft

² ola: M.-

³ Beyitten sonra M. nüshasında bir beyit daha bulunmaktadır:

Ger alursan kışşadan hişşe peder / Pend ü nuşhumdan irer câna eşer

⁴ tamâm: merâm G.

- 10107- Münāsib var hikāyet bir ‘acāyib
Ḥudā’nuñ hikmeti var çok ğarāyib
- 10108- Ḥalīfe iken ‘Ömer İbnü Ḥaṭṭāb
Oturmuşlar idi bir yerde aṣḥāb
- 10109- Bir ādem geldi hem oğlu ber-ā-ber
Ki beñzer atasına ol ser-ā-ser
- 10110- Müşebbih ataya ğāyet ‘acāyib
Ḥalīfe didi gördüm key ğarāyib
- 10111- Didi hem¹ görmedim aṣlā ğurābdan
Ki teşbīh ola böyle zāğa andan
- 10112- Didi ol yā ḥalīfe diñle ḥālī
Bu oĝlan aṣlını a‘ceb maḳālī
- 10113- Bu oĝlan kaldı kabır içre tokuz māh
Vü bundan soñra çıkdı kudretu’llāh
- 10114- İṣitdi çünkü ‘Ömer tırdı ol dem
Didi diñleñ ne dir ebleh bu ādem
- 10115- Didi kim yā kiṣi neylersin efsān
Ba‘īd oldı kelāmuñ ‘aḳla ey cān
- 10116- Didi diñle beni sen yā ḥalīfe
Degildür bu kelāmım boş zarīfe
- 10117- Ana raḥminde iken işbu oĝlan
Sefer itmege niyyet kıldım ol ān
- 10118- Hem-ān-dem tıruben aldımdı āb-dest
Namāz kıldım Ḥudā’ya iki rek‘at
- 10119- Elim kaldırdım ol demde recāya
Niyāz itdim Cenāb-ı Kibriyā’ya²
- 10120- Olan ol zevcemüñ ḳarnında evlād
Saña kıldım vedī‘a ile imdād
- 327a 10121- Geline dek saña virdim emānet
Baña teslīm ḳıl anı selāmet
- 10122- Tedārik eyleyü çıkdım evimden
Çü geldüm ḥāneme dönüben andan

¹ Hem: kim M.

² Beyitten sonra M. nüshasında bir beyit daha bulunmaktadır:

Didim yā Rabb saña kıldım emānet / Ana raḥminde kıldım hoş ferāĝat

- 10123- Ne gördüm hātūnum uhrāya rihlet
İdüp virmiş elem hūzn ile firkat
- 10124- Ziyāret kılmağa kabrine vardım
Düşüp kabır üstine ağlayı kaldım
- 10125- İşitdim kabır içinde şavt-ı şıbyān
İder hūzn ile anda nāle giryān
- 10126- Taʿaccüb eyleyü hayretde kaldım
Taḥayyür eyleyü efkāra
- 10127- Bu āvāz ne olısar deyü ol dem
Turup kabrūn başında açdım epsem
- 10128- Çürümiş hātūnuñ ecsāmı gördüm
Turur sağ u āsān pestānı gördüm
- 10129- Emer ol memelerden gördüm oğlan
Alup anı oradan geldüm ol ān
- 10130- Didim yā Rabbī oğlum itdūñ inʿām
N’ola hātūnumı eylesen ikrām
- 10131- Nidā eyledi ol dem içre hātif
Hudā kullarına itmez muḥālif
- 10132- Vedā itdūñ Hudā’ya oğluñı sen
Didūñ teslīm idegör sağ u āsān
- 10133- Qabūl idüp niyāzuñ Rabb-i ʿizzet
Saña oğluñı teslīm itdi şihḥat
- 10134- İdeydūñ hātūnuñı daḥı minnet
Saña teslīm iderdi hoş selāmet
- 10135- Hudā’dan diledūñ oğluñı ancak
Merāmuñ ne ise hoş virdi ol Ḥaqq
- 10136- İşitdūñ ey Şerīfī luṭf-ı Yezdān
Dile hoş Ḥālīk’ından derde dermān
- 10137- Hudā’nuñ kullara ihsānı çokdur
O rahmet küncinūñ pāyānı yokdur
- 327b 10138- Tazarruʿla niyāz it her merāmuñ
Budur ʿādetleri ehl-i kirāmuñ
- 10139- Egerçi sende yok ihlās himmet
Açup destūñi itme boşa zaḥmet

- 10140- Du‘āya var dimişler vakt-i eşrāf
O sâ‘atlerde kıl ihlâşuñı şarf
- 10141- Nidâ vakti o cum‘a günü gâyet
Dağı ol günde eşref soñı sâ‘at
- 10142- Dağı zühr ile ‘aşruñ arasında
Çehâr-şenbih gün eşnâ ide bende
- 10143- Dağı her gün zevâl vaktinde ey yâr
Gicenüñ yarusında kıl du‘â kâr
- 10144- Seher vaktinde kıl Hakk’a münâcât
Olur bî-reyb ü şekk maqbûl-i hâcât
- 10145- Receb ayuñ dağı evvel gicesi
Du‘â maqbûl olupdur intihâsı
- 10146- Şeb-i ‘îdeyn kadar ol nısf-ı Şa‘bân
Olur maqbûl du‘â kıl çeşm yakzân
- 10147- Müdâvîm ol du‘āya vakt-i iftâr
Göñül rikķat olinca kıl şenâ-kâr
- 10148- Maraz vakti du‘â itmek çü maqbûl
Dağı ğurbet ilinde kıl şenâ bol
- 10149- Olinca hatm-i Kur‘ân’uñ şenâsı
Olur maqbûl kıamularuñ du‘âsı¹
- 10150- Dağı yüz kişi kim ola cemâ‘at
Qabûl olmağa var eşnâ işâret
- 10151- Dağı yağmurlı günde kıl du‘âyı
Bulursın hoş icâbetle devâyı
- 10152- Olinca ‘ayna zâhir Ka‘betu’llâh
Qabûl eyler o dem eşnâyı Allâh
- 10153- Fenâ ‘uķbâyı kıl eşnâda ezķâr
Hemân itme du‘â dünyâ içün kâr²
- 328a 10154- Du‘âda kıl kıamu mü’minleri yâd
Ata anaya kıl eşnâ ile dâd

¹ Beyitten sonra G. nüshasında bir beyit daha bulunmaktadır:

Oķurken hatm-i Kur‘ân eşnâsında / İki lafz-ı Celâl’üñ arasında

² dünyâ: G.-; Hemân itme du‘â: Du‘âyı eyleme M.

Beyitten sonra G. nüshasında bir beyit daha bulunmaktadır:

Du‘ānuñ efđalı Kur‘ân içinde / Olan eşnâda var dermân içinde

- 10155- İşit imdi ĥadĩř-i Muřtafā’ dur
 Kazāyı def’ iden cümle du’ādur
- 10156- Ziyād olmaz kiřinüñ ‘ömri bir ān
 Meger kim eyleye çok ĥayr u iĥsān
- 10157- Oluram dir qabūl olmağa zāmin
 Anuñçün kim diye řıdķ ile āmīn

Münācāt¹

Vezin: Fā’ilātün Fā’ilātün Fā’ilün

- 10158- Yā ilāhī “neccinā mimmā neĥāf”²
 Her dü-‘ālem kı l belālardan mu’āf
- 10159- Dü-cihānuñ miĥnetinden kı l emīn
 Ol Ĥabīb’üñ ĥürmetine yā Mu’īn
- 10160- Kı l uruz aña řalāt ile selām
 Mūcib-i raĥmetdür ol ĥayrū’l-enām
- 10161- Ol Ĥabīb’üñ zāt-ı pāki ĥürmeti
 Bu za’īflere ‘aṭā kı l cenneti
- 10162- Kı l Ĥudā-yā gönlümüzi řāf-āb
 Kı l ma göñül ‘illetile dil-ĥarāb³
- 10163- Hem lisān āfetlerinden her-demīn
 Yār-ı bedden nefsi-i řūmdan kı l emīn
- 10164- Dā’imā şadır olur bizden günāh
 ‘Afv u raĥmet ile kı l cümle tebāh
- 10165- ‘Āřī mücrim kı llaruz eyle meded
 Bāb-ı qahra kı llaruz luṭfuñı sed
- 10166- Olmışuz kı lluķda her-dem saña ‘āķ
 Rū-siyāhuz fażluñ ile eyle aķ
- 10167- Cān u dilden eyledik tevbe biz
 ‘Afv u raĥmet ile kı l bizi temīz
- 10168- Vir dü-‘ālemde bize aĥsen ‘amel
 Virelim ĥayr işlere dā’im temel

¹ E. 328a G. 328a M. 364a

² “Bizi korktuklarımızdan koru, emin kı l” anlamındadır.

³ Beyitten sonra M. nüshasında bir beyit daha bulunmaktadır:

Ğıl u ĥıřdan ĥırř-ı fāniden bizi / Arı kı l ĥāyet ile gönlümüzi

- 10169- Vir¹ peder mäderlere çok rahmeti
Mesken ü me'vâların kıl cenneti
- 328b 10170- Ol belâ-yı âsümânı ya zemîn
Luţfuñ ile cümleden eyle emîn
- 10171- Ref' kıl bu ehl-i İslâm'dan belâ
Bizlere virme dağı қаһı u galâ
- 10172- Hıfz kıl tã'ün vebâdan sen bizi
Yaz dü-âlem sa'îd ismimizi
- 10173- Fitne-i âhir zamândan kıl selîm
Қahr idüp a'dâ-i dîni² kıl 'adîm
- 10174- Bâ-ḥuşûşâ Moskuñ cem'iyyesin³
Âteş-i қahr ile vir terbiyyesin
- 10175- Virme yol anlara İslâm iline
Tîğ-i қahrûñ zaḥmını şal biline
- 10176- Vir Hudâ-yâ pād-şâha nuşreti
Bula a'dâlara her-dem fırsatı
- 10177- Şâhımız kılma luţfuñdan ba'îd
Taht-ı devlet üzre vir 'ömr-i mezîd
- 10178- Қо 'adâlet ile inşâf râhına
Ġâlib it a'dâ-i dîn güm-râhına
- 10179- Cümle ser-kârda olan iş ehlini
Göstür ol 'adl-i ṭarîķuñ sehlini
- 10180- Hem vezîr ü mîri ḥûb-evşâf⁴ ile
Eyle mevşûf 'adl ile inşâf ile
- 10181- Ġâlib it a'dâ-i dîne anları
Dâ'im olsun devlet-i devrânları
- 10182- Beyt-i Hâķķ'a 'azm iden ḥâcıları
Қıl dü-âlem zümre-i nâcîleri
- 10183- Ka'be'ye varmak naşîb eyle bize
Âb-ı zemzem dök siyâh rûyımıza
- 10184- Ol ḥacer-es'ad ile yüz қарaya
Қıl 'ilâcı zenbe merhem yaraya

¹ Vir: Қıl M.

² a'dâ-i dîni: a'dâ-i dîn M.

³ cem'iyyesin: cem'iyyetin M.

⁴ ḥûb-evşâf: ḥûb u evşâf G.

- 10185- Ol Ḥabīb'ün ravzasın görmekligin
Kıl müyesser yüzümüz sürmekligin¹
- 10186- Ravza-i pākinde vir derde devā
Kıl mücāvīr kalmamız anda revā
- 10187- İstikāmet üzre vir anda devām
‘Ākıbet kıl ḥüsn-i ḥātemle tamām
- 329a 10188- Sekr-i mevti eyle ehven yā ilāh
Sū-i ḥātem ile itme rū-siyāh
- 10189- İblīs-i a‘vānı kıl ol dem ırak
Qabr-i zulmet içre vir nūrdan çırak
- 10190- Qoçmasın şıkketle bizi anda gūr
Key ırağ it cismimizden mār mūr
- 10191- Rūz-ı maḥşer vechimizi eyle ak
İtme ‘uryān vir bize ḥulle burāk
- 10192- Ol livā-i ḥamdūn altında bize
Yer virüp göstür bizi şāhımıza
- 10193- Virilince defter-i a‘māl-i kıl
Vir Ḥudā-yā sağımızdan vırme şol
- 10194- Vezn olunca hep defātir der-mīzān
Defter-i ḥayrātımız eyle girān
- 10195- Yolumuz fevka’l-caḥīm olduğı dem
Kıl şırāt üzre bizi şābit kadem
- 10196- Berk-i ḥātıf gibi maḥşerden uçur
Cennet-i fırdevs-i a‘lāya geçür
- 10197- Bu Şerīf kıl bihişte lāyıkā
Cümle mü’minlerle hoş göstür liḳā
- 10198- Bulmak istersen dü-‘ālemde necāt
Ol Ḥabīb’e vir selām ile şalāt
- Mebḥaṣ-i Na‘t u Mu‘cize-i Resūl ‘Aleyhi’s-Selām²**
- Vezin: Mefā‘ılün Mefā‘ılün Fe‘ülün*
- 10199- Şerīf kıl şalāt ile selāmı
Ḥabīb’ün rūḥına her şubḥ şāmı

¹ Beyitten sonra M. nüshasında bir beyit daha bulunmaktadır:

Bā‘ış-i rahmet şefā‘at eylegil / Vuşlatuñ ḥünile bizi tavīlgıl

² E. 329a G. 329a M. 365b

- 10200- O şāhuñ himmetile her devāya
İrersin āhiri vuşlat liķāya
- 10201- Muḥammed'dür kamu derdün ṭabībi
Bihişt-i gülüstānuñ 'andelībi
- 10202- Dil ü cān ile kıl aña muḥabbet
Diye ol rüz-ı maḥşer saña ümmet
- 10203- Hüdā'dan sonra sev anı katı sen
Bulasın her dü-ālem raḥmeti sen
- 329b 10204- Bize raḥmet virüpdür anı Yezdān
Anuñla göstürür dīdār-ı Raḥmān
- 10205- Kamu maḥlūkātuñ oldur ibtidāsı
Yine anuñla mesrūr intihāsı
- 10206- Arıtdı küfr ü zulmetden cihānı
Getürdi 'āleme emn ü emānı
- 10207- Yetürdi bizlere tevḥīd-i zātı
Ki bulduk çāh-ı zulmetden necātı
- 10208- Getürdi bizlere āyāt-ı Qur'ān
Yetürdi cehlūñ emrāzına dermān
- 10209- Anuñ kadri yücelerden yücedür
Şeb-i zulmetlere keşfü'd-dücādur
- 10210- Dilim kâşır durur medḥinde anuñ
Odur sulṭānı cümle enbiyānuñ
- 10211- Bulan oldur hemān kurbet vişālin
Gören oldur fenāda Ḥaḳḳ cemālin
- 10212- Ki andan gayrı kimse bu fenāda
İrişmedi o rü'yetle murāda
- 10213- Anuñ tek var mı bir şānı ulu er
Dü-ālem içre öyle baḥtlu er
- 10214- Kıl imdi şān-ı levlākı¹ tefekkür
Olur mı bir tefevvuḳ ya taşaddur
- 10215- O şāh-ı 'ālem olmaduğı demde
Ḳalurdi² cümle 'ālemler 'ademde

¹ şān-ı levlākı: şān-ı levlāk G. / "levlāk" kelimesi "levlāke levlāke lemā ḥalaktü'l-eflāke" olarak bilinen hadis-i kudsîden iktibas edilmiştir.

² Ḳalurdi: Ḳalur mı G.

- 10216- Anuñ ‘aşkına kıldı ‘ālemi Hakk
Cihāna kıldı anı şem‘-i revnak
- 10217- O deñlü mu‘cizātı oldu bāhir
Ki oldu ‘ālem-i ğayb anda zāhir
- 10218- Aña tağ ile taş itdi tekellüm
İdüp nuṭṭ ile hayvānlar tazallüm
- 10219- Akıtdı çeşme barmaklarda ol cān
Ki kandı ol şudan biñ beş yüz ‘aṭşān
- 10220- Kaçan küffāra saçdı bir avuç hāk
Gubārı kıldı kâfirleri ehlāk
- 330a 10221- İdem mu‘cizelerüñ kanḳı birinden
Çivirdi şemsi batduğı yerinden
- 10222- Gelüp o gördi köşk-i mehdinī māh
İki şakḳ itdi māh-tābı ol şāh
- 10223- Olur mı mu‘cizātı nazm ile tām
Yazarsam niçe yıllar şubḥ ile şām
- 10224- İdem bir iki mu‘cizātını hoş
Kılursan cān u dilden ger anı gūş
- Vezin: Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün*
- 10225- İbtidā ol vaḥy-i Cebbār’dan eşer
Vireyim inzāl-i Cibrīl’dan ḥaber¹
- 10226- Çünki sāl-i çihle irdi ol Resül
Enbiyā menzīline buldı vuşul
- 10227- Oldı günden güne ‘aşḳ-ı Hakk ziyād
Ḥubb-ı t̄ā‘at ile gönli idi şād
- 10228- Eylediler cümle yārān ḥüsn-i zan
Ne ‘aceb virmiş Hudā ḥulḳ-ı ḥasen
- 10229- Bir gün ol ‘ammusı Hamza pehlevān
Didi kız kardaşı ‘Ātika’ya cān
- 10230- Hıç bilür misin Muḥammed ḥālını
N’oldı aña bilmedim esrārını
- 10231- Şararup gül vechi mişl-i za‘ferān
Ol taḥayyürde tefekkürde hemān¹

¹ Beyitten önce M. nüshasında bir beyit daha bulunmaktadır:

Diñle cānım mu‘cizāt-ı Aḥmed’i / Kim bulasın dilde ‘aşḳ-ı sermedī

- 10232- Var anuñ hālinden istifsār kıl
Defaten şor hālını tekrār kıl
- 10233- Vardı andan Mustafā'ya ʿĀtika
Didi hālın nite cān-ı ʿammete
- 10234- Ne sebebden olmışan sen kaygulu
Söylegil derdün nedür yā bahtlu
- 10235- Hıç tekellüm itmeyüp kıldı sükūt
Oldı ʿuzlet ile t̄āʿatde şübūt
- 10236- Vardı mahzūn ʿĀtika Hamza'ya çün
Dir Muḥammed göñlime urdı düğün
- 330b 10237- Hıç haber-dār olmadım ahvāline
Vākıf-ı hāl olmadım esrārına
- 10238- Didi Hamza müşkil oldı çünki iş
Bū Bekir'dür hoş aña āšnā biliş
- 10239- Didiler kim yā Ebū-Bekr var aña
Sırrını ketm eylemez söyler saña
- 10240- Vardı çün Bū-Bekr aña virdi selām
Didi hālün niçe yā hayrū'l-enām
- 10241- Şaklayım sırrı ḥakīkuñ ben nihān
Tengri ḥaqqı kılmayım anı ʿayān
- 10242- Pes cevābında didi Aḥmed aña
Ey gözüm nūrı aḥī diñle baña
- 10243- Yā Ebū-Bekr kalb felak nefsi ḥarak
Ḥābı görmez gözlerim ʿaynım arak
- 10244- Şalb olunmış cism ü cānımda qarār
Ġālib olmuş gül yüzümde ısfirār
- 10245- Tırdı yerinden hem-ān-dem ol uşul
İġtisāl idüp ridāsın giydi ol
- 10246- Vardı Hirā Taġı'na anda hemān
Kodı başın secdeye kaldı fiġān
- 10247- Kıldı ol deñlü tazarruḥ Ḥaqq'a bol
Buldı zārı kırbet-i Raḥmān'a yol

¹ Beyitten sonra M. nüshasında bir beyit daha bulunmaktadır:
Eyleyüp ʿuzlet kılp ḥalkdan bızār / Hem zaʿīf olmuş vücūd-ı gül-izār

- 10248- Ol ferîştehler idüp Hakk’a niyâz
Eylediler Hâlik-ı Yezdân’a râz
- 10249- Diñlerüz ol yeryüzinde bu demîn
Bir muhibb-i ma’sûkın âh u enîn
- 10250- Hakk Te’âlâ Cebrâ’îl’e dir o dem
Vaḳti dir inzâl-i vahyüñ var bu dem
- 10251- Var Habîb’im Aḥmed’e eyle selâm
Emr ü nehy ḥükminden izhâr it kelâm
- 10252- Nâzil oldu Cebrâ’îl çün Aḥmed’e
Pes havâdan eyledi bir dem şadâ
- 10253- Secdeden baş kaldırıp baḳdı havâ
Gördi bir şahş “beyne’l-arz ve’s-semâ”¹
- 331a 10254- Bir yeşil eşvâb ile gördi ‘ayân
Yâ Resûl “iḳra”² deyü eyler beyân
- 10255- Korkdı ol dem ol Resûlu’llâh katı
Kıpladı cismi o vahyüñ heybeti³
- 10256- Tutdı destin Cebrâ’îl ol dem hemân
Bir daḳı dir yâ Resûl “iḳra” ‘ayân
- 10257- Didi “iḳra’ bi’smi rabbik”⁴ yâ Resûl
Ġâyib oldu der-‘aḳab yanından ol
- 10258- Girü döndi pes Muḥammed evine
Geldi ol demde Ḥadîce yanına
- 10259- Didi aña yâ Ḥadîce ben bugün
Korkmışam pek gözlerimüñ yaşı ḥûn
- 10260- Setr kıl eşvâb ile ört üstümi
Ḥavfa zâhib olmuşam al destümi
- 10261- Didi bir bir bâ’is-i taḥvîf aña
Dir Ḥadîce korkma devletdür saña
- 10262- Sensin ol aḥlâḳ-ı aḥsen şâhibi
Cümle ṭâ’at işlerüñ sen râġıbı
- 10263- Hem beytime sen kılırsın şefḳati
Hoş seversin cümle a’lâ himmeti

¹ “Yer ile gök arasında” demektir.

² Oku. ‘Alak 96/1. Ayetin meali: “Yaratan Rabbinin adıyla oku!”

³ heybeti: hey’eti G.

⁴ Rabbinin adıyla. ‘Alak 96/1. Ayetin meali: “Yaratan Rabbinin adıyla oku!”

- 10264- Hakk Te‘ālā gökçek eyler her işüñ
Toğrulur elbetde her bir yanıñ
- 10265- Enbiyāya kılduğı luṭfı saña
Eyler elbet ne ‘aceb kılduñ taña
- 10266- Aḥmed’i eşvāb ile kıldı sitār
Vaḥy kıldı bir daḥı Perverd-gār
- 10267- Nāzil oldı Cebrā’ıl ider nidā
“Eyyühel müddessirü”¹ kıldı şadā
- 10268- Bir daḥı dir “kum feenzir”² der-‘aḳab
Didi Aḥmed yā Ḥadīce diñle hep
- 10269- Ya’nī ey korkı ile mestür olan
Ṭur yerinden bā’is-i mağfūr olan
- 10270- Korku vir tamu ile ol kavmüñe
Tevḥīd ile tebşīr it aşḥābuña
- 331b 10271- Dir Ḥadīce bir tefe’ül eyleyim
Şa‘rımı hem keşf-i ferḥāl eyleyim
- 10272- Ġāyib olmazsa ger şeyṭānīdür
Gözden iḥfā olsa bil raḥmānīdür
- 10273- Taḥsīn idüp didi Aḥmed hoş şavāb
Ol Ḥadīce keşf-i şa‘r itdi ḥicāb
- 10274- Dir Muḥammed ġāyib oldı bu kezīn
Olmayım bundan şoñra daḥı ḥazīn
- 10275- İlerü geldi Ḥadīce ol zamān
Dir Resūlu’llāh baña ‘arz it ĩmān
- 10276- Telķīn itdi tevḥīdi ol dem ‘ayān
Geldi İslām’a Ḥadīce ol zamān
- 10277- Mü‘minātuñ evveli ḥayrū’n-nisā
Fazlı anuñ cümle ḥātūndan ‘ulā
- 10278- Çün nübüvvet şem‘ini yaqdı Resūl
Buldılar ‘ālem ziyā andan uşūl
- 10279- Geldi andan³ şoñra Bū-Bekr-i seḥā
Yār-ı şādıḳ oldı bu mihr ü mehā⁴

¹ Ey örtünen!. Müddessir 74/1. Ayetin mealı: “Ey örtüsüne bürünen (Peygamber)!”

² Kalk da uyar. Müddessir 74/2. Ayetin mealı: “Kalk, artık uyar.”

³ andan: M.-

⁴ bu mihr ü mehā: ol mihr ü māha M.

- 10280- Geldi andan sonra ĩmāna ‘Alī
Buldı ‘Osmān Hāzreti¹ toğrı yolu
- 10281- Oldı İslām’la müşerref çün ‘Ömer
Buldı İslām devleti hoş nūr u fer²
- 10282- Pes gelince dek ‘Ömer ĩmāna bil
Olmış idi ehl-i İslām key sefīl
- 10283- Geldi çün ĩmāna Hamza pehlevān
Kıldılar tātlerin ol dem ‘ayān
- 10284- Çünki oldı ‘asker-i İslām dırāz
Pes ezān olundı cehr ile āvāz
- 10285- Eyledi küffārı³ da‘vet āşikār
Tīg-i nuşret kıldı müşrikleri zār
- 10286- Zāhir oldı iktizāda mu‘cizāt
İtdi Qur‘ān āyet āyet beyyināt
- 10287- Ekserī nās mu‘cizāt ile ĩmān
Buldı tevḥīd nūr ile tıldı cihān
- 332a 10288- Diñle cānım mu‘cizāt-ı enbiyā
Cān u dilden gūş iden bulur şafā
- 10289- Buldı nuşret çünki ol kān-ı gūher⁴
Bir cūhūd konşısı var idi meger
- 10290- Ol Yahūdī ḥātūn⁵ ile ey dede
Çok cefā eylerler idi Aḥmed’e
- 10291- Her ne deñlü cevır ile virürdi ğam
Şabr iderdi ol Resūl-i muḥterem
- 10292- Ol cūhūd ḥātūnla yaturken gice
Gördiler rü’yā ikisi bilece
- 10293- Gördiler kim mevti irişmiş yakın
Uyanuben tırdılar anlar hemīn
- 10294- Kıldılar ‘aşk ile İslām’ı taleb
Geldiler anlar Resūl’e nīm-şeb⁶

¹ Hāzreti: Hāzret G.

² nūr u fer: nūr fer M.

³ küffārı: küffār M.

⁴ kān-ı gūher: kān-ı hüner G.

⁵ Yahūdī ḥātūn: Yahūd ḥātūnı M.

⁶ nīm-şeb: nīm ü şeb E., G., M.

- 10295- Şayha ile dağ iderler çünkü bāb
Uykudan turup Resūl virdi cevāb
- 10296- Ne dilersiz¹ bu zamān bundan didi
Var mıdur bir işüñüz² bende didi
- 10297- Didiler kim hācetimiz yā Resūl
Kılmışuz³ şıdķ ile dīnün kabūl
- 10298- Sen bize ĩmānı telķīn eyle tām
Ümmetinden olalım biz ey imām
- 10299- Ol Resūlu'llāh didi ol dem aña
Pes şabāhdan mescide gelün baña
- 10300- Sizlere ĩmānı telķīn ideyim
Vaķtı degil şimdi bundan n'ideyim
- 10301- Anlar idersen kefīl olğıl bize
Şağ u āsān gelelim yarın size
- 10302- Şıdķ ile niyyetlerin bildi Resūl
‘Arż-ı ĩmān eyledi ol demde ol
- 10303- Şād u ħurrem vardılar eve o dem
Yatdılar girü yatağa ey dedem
- 332b 10304- Buldılar İslām ile çünkü⁴ neşāt
Eylediler ikisi ol şeb vefāt
- 10305- Turdı konşılar şabāhdan kamosı
Pes küşād olmaz o konşı kaposı
- 10306- Vaķt-i zuhra dek açılmaz oldu bāb
Açdılar kapuyı konşılar şabāh
- 10307- İkisini dağı ölmüş gördiler
Mevtün uykusına talmış gördiler
- 10308- Cem‘ olur ol dem Yahūdīler aña
Getüreler anları sinden yaña
- 10309- İşidir çün ol Resūl-i Müste‘ān
Vaz geçün dir ol cühūdlara ‘ayān
- 10310- Oldılar anlar bu şeb ümmet baña
Siz yakın olmañ pes anlardan yaña

¹ dilersiz: dilersin G.

² Var mıdur bir işüñüz: Hācetüñiz var mı ya M.

³ Kılmışuz: Eylemişüz biz M.

⁴ Buldılar İslām ile çünkü: Çünkü İslām ile buldılar M.

- 10311- Çün bu sözleri işitdiler ‘ayān
Didiler katl itdūñ anları nihān
- 10312- Kānını da‘vā iderüz didiler
Cem‘ oluben ḥaylī ḡavḡā kıldılar
- 10313- Ol Resūlu’llāh didi eyleñ simā‘
İtmeyūñ siz boş¹ ara yerde nizā‘
- 10314- Siz o meyyitlere eyleyūñ su‘āl
Def‘ olur ‘avn-i Ḥudā hep kıl ü kāl
- 10315- İtdiler bu kavle şulḥ ile şavāb
Çün su‘āl itdi olar virdi cevāb
- 10316- Ḥaqq’uñ emrile o meyyitler şadā
İtdiler evvel çü tevḥīdi edā
- 10317- Didiler kim biz kabūl itdik ĩmān
Ḥamdūli’llāh olmışuz biz Müslimān
- 10318- Siz bizi terk eyleyūñ ey müşrikūn
Cem‘ olalar ehl-i ĩmān Müslimūn
- 10319- Kudret-i Yezdān’ı anlar gördiler
Taḡılup epsem oradan tırdılar
- 10320- Yuyuben kıldı namāzların Resūl
İletüp sinlerine qorlar uşul
- 333a 10321- Zāhir oldı böyle mu‘cizler niçe
Qalmadı da‘vetden ol bir gün gice
- 10322- Dīn yolında çekdi aşḡāb cefā
Bā-ḥuşūṣā çār-yār-ı Muṣṭafā
- 10323- Çekdiler küffār elinden çok ezā
Vācib oldı anları sevmek bize
- 10324- İbn-i ‘Abbās’dan su‘āl eyledi nās
Sen bize rāh-ı cināndan söyle ḡāṣ
- 10325- Didi on beş nesneye oluñ müdām
Cennet-i firdevs ola size maḡām
- 10326- Beş lisān ile beşi a‘zā ile
Beş şeye eyleñ muḡabbet göñlile
- 10327- Ol lisān ile idūñ beş kelimāt
Fazl-ı tesbīḥ bākıyātu’ş-şālihāt¹

¹ İtmeyūñ siz boş: itmeyūñ boş M.

- 10328- Hem cevārihle kıluñ beş vaqt namāz
Tā bulasız kırbet-i Yezdān'a rāz
- 10329- Beş kimesne ħubbını dilde kavī
Eyleyüp terk itmeyüñ bu hoş ħūyı
- 10330- Kimde varsa işbu ħaşlet ħams-^caşer
Rāh-ı cennāta yürür toğrı ol er
- 10331- Nakş kıl gönülde ħubb-ı çār-yār
Tā şefā^cat ideler yevmü'l-karār
- 10332- Taşlıye tarziye eyle ismini
Añuben yaz levḥ-i dilde resmini
- 10333- Çār-yāruñ ħürmetine maṭlabı
Bul niçe buldısa dādı Nūḥ Nebī

Kaşide-i Ĥubb-ı Çār-Yār²

Vezin: Mefā'ılün Mefā'ılün Mefā'ılün Mefā'ılün

- 10334- Simā^c eyle eyā iḥvān ola her gizlüler a^cyān
Kaçan kim kavm-i Nūḥ ħüsrān idüp eylediler tuğyān
- 333b 10335- Ĥudā-yı Vāḥid ü Qahhār o Cibrīl ile vahy esrār
Ḥelāk-i kavm içün izḥār o dem va^d eyledi tūfān
- 10336- Didi Cibrīl Ĥudā emrin o bī-dīne olan qahrın
Derūnında berr ü baḥrūñ kamu ġarq oluna ḥayvān
- 10337- Didi Cibrīl gemi ḥāzır idüp tūfāna ol nāzır
Saña nuşret kıılır nāşır bu işde olmağıl aḥzān
- 10338- Müheyyā kıl bu dem efraḥ gerek şad bīst ü çār biñ levḥ
Ki her peygamberüñ eşşah ola bir levḥa ism ü şān
- 10339- Getürdi Nūḥ niyāza el didi luṭfuñ bize ekmel
Nebīler ismine echel oluben bilmezem efsān
- 10340- Buyurdi Nūḥ Nebī'ye Ḥaqq yunup taḥtaları kıl aq
Niçe resm iderem sen baq nebīler ismini ol ān
- 10341- Çü yundi taḥtayı ol dem zuḥūra geldi ism Ādem
İkinci Şīt yazıldı nām Nebī İdrīs üçünci kām
- 10342- Vü dördünci Nebī Nūḥ baş bu resme taḥtayı bi'trāş
İlā āḥir isimler fāş olup Ḥaqq eyledi i^clān

¹ “bākıyātu’ş-şālihāt” ibaresi E. nüshasında derkenarda “Sübḥāna’llāh” ve “Allāhü ekber” kelimeleriyle açıklanmıştır

² E. 333a G. 333a M. 370a

- 10343- Çün oldı levh-i fülk āhir müheyyā oldı hep hāzır
Ḥabīb ismi olup zāhir işāret āhirü'l-ezmān
- 334a 10344- Hem itdi Cebrā'īl ta'līm ki her tahta içün taşmīm
Gerek bir miḡ ola tatmīm ki neccārılık ola āsān
- 10345- Yazıldı her miḡ üzre yār nebī ismi olup izhār
İdüp zam levh çağup mismār bulur tahtasını noķşān
- 10346- Aña eksik gelür dört levh¹ ki ola itmām ile efraḡ
Tazarru' itdi kıldı nevḡ Ḥudā-yā kıl baña dermān
- 10347- Ḥudā vahy eyledi ol ān Ḥabībī'm Aḡmed'e yārān
Ebū-Bekr ü 'Ömer 'Osmān 'Alī adını it destān
- 10348- Ḥabīb'im yārıdur anlar yolında virdiler cānlar
Ḥalīfe oldılar ḡānlar beşāretdür saña el'ān
- 10349- Yazınca çār-yār² der-taht tamām oldı o demde keşt
Küşād oldı giren ber-baht necātı buldılar yek-sān
- 10350- İşāret var 'aceb bunda sen olma ḡāfil ikende
Ḥabīb'ün 'āşıkı bende niçe olmaz selāmet cān
- 10351- O çār-yārlaruñ 'aşkı gōñüllerde olan şevki
Bihişte oluben sevki ba'īd ola aña nīrān
- 334b 10352- İlāhī kıl bizi aḡbāb muḡıbb-i çār-yār aşḡāb
Şerīf mücrime yā Rabb şefā'atlerin it iḡsān
- Mebḡas-i Şalāvatü'n-Nebī 'Aleyhi's-Selām³**
- Vezin: Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün*
- 10353- Dinle pendim cān u dilden ey hümām
Kesme dilden di şalāt ile selām
- 10354- Ol Ḥabīb-i faḡr-i 'ālem servere
Eyledi evvel şalātı ol Ḥudā
- 10355- Hem meleklere buyurdi Müste'ān
Eyleyün aña şalātı her zamān
- 10356- Şoñra emr itdi bize Ḥaḡḡ ey hümām
Eyleyün her-dem şalāt ile selām
- 10357- Emr olunduḡ çün şalāt ile aña
Vir şalātı iresin dermānuña

¹ Aña eksik gelür dört levh: Aña eksildi çār u levh M.

² çār-yār: çār u yār E.

³ E. 334a G. 334a M. 371b

- 10358- Ol Resûl-i fahr-i ʿâlem söyledi
Bu şalât hakkında her ne kim didi
- 10359- Vireyim bir kaç hadîşinden haber
Güş idersin cân u dilden ey peder
- 10360- Didi her kim eyleye bir kez şalât
Defterinden mahv olur on seyyiʿât
- 10361- Defterine yazdırur Hakk on şevâb
Onca rütbe virilür âlî-cenâb
- 10362- Kurbet-i Hakk isteyen müʾmin müdâm
Baña çok itsün şalât ile selâm
- 10363- Cism ü cânâ bu şalât oldu zekât
Cümle hayrâtı kılur ol tayyibât
- 10364- Hem şefâʿat kılmağa bâʿiş Resûl
Târîki bulmaz tarîk-ı Hakk'a yol
- 10365- Çâr-eşyâ¹ müʾmine gâyet vebâl
Fâʿili bulmuş dü-ʿâlemde vebâl²
- 10366- Pes namâzdan fâriğ olmazdan evel
Silmek alnından türâbı key hâlel
- 10367- Ayak üzre turuben bevl eylemek
Hem müʾezzînle şehâdet dimemek
- 335a 10368- Bir dahı şol zikr olam yanında bil
Virmede baña selâm ola bahîl
- 10369- Fahr-i ʿâlem şâhib-i yâr-ı Vedūd
Minbere eyler iken bir gün şuʿūd
- 10370- Cehr ile üç kerre âmîn didi hoş
Ehl-i mescid eylediler cümle güş
- 10371- Pes namâzdan soñra dir biri aña
Ne içün âmîn didün söyle baña
- 10372- Ol cevâbında didi ol dem Resûl
Geldi Cebrâʿîl didi baña uşul
- 10373- Mağfîret bulmağa lâyıq bir işi
Kılmaya oruç ayında bir kişi

¹ Çâr-eşyâ: Çâr u eşyâ E., G.

² vebâl: melâl M.

- 10374- Ol Hudā'ya olmasun didi yakın
Ben daḥı āmīn didim ol dem hemīn
- 10375- İrişüp bir men peder māder göre
Rāzı olmazdan ölüp vara gūra
- 10376- Key ba'īd olsun Hudā'ya ol ümem
Şıdk ile āmīn didim aña o dem
- 10377- Bir daḥı şol kim ola zıkrūñ senūñ
Olmaya saña şalātı ol menūñ
- 10378- Raḥmet-i Haḳḳ'dan ırağ olsun didi
Söyledim āmīn diger iş bu idi
- 10379- Ümmetim evlāsı dir ḥayrū'l-enām
Çok idenlerdür şalāt ile selām
- 10380- Hem buyurdi ol Resül-i kā'ināt
Yevm-i cum'a eyleyen yüz kez şalāt
- 10381- Maḥv olur cürmi anuñ heştād-sāl¹
Sen gerek vird eylesesin mäh sāl
- 10382- Kim şalātı unudur didi Resül
Cennetüñ rāhını nisyān itmiş ol
- 10383- Hem şalāt ile iden bir kez emek
Bil şalāt eyler aña yetmiş melek
- 10384- Her kimüñ bunda şalātı ola bol
Çok bulur cennetde ḥür-i 'aynı ol
- 335b 10385- Bir münāsib var ḥikāyet gör niçe
'Ayişe Hażretleri pes bir gice
- 10386- Yama eylerken Resül'ün ḥırkasın
Düşürüp elden yitürdi ignesin
- 10387- Hem söyünmiş idi ol demde sirāc
Pes Resül anda velī yok ihtiyāc
- 10388- Ol Ḥabīb'ün vechi nūr ile o dem
Buldı ignesin olur şād u ḥurrem
- 10389- Key ta'accüb eyleyü dir yā Resül
Ne sa'ādetdür olan sende ḥuşul
- 10390- Zulmet-i leyli kılur nūruñ ziyā
Eylemiş ḥürşid-rū ol bī-riyā

¹ heştād-sāl: heştād ü sāl E., G., M.

- 10391- ‘Āleme rah̄met hemān cismūñ yeter
Rah̄meten li’l-‘ālemīn ismūñ yeter
- 10392- Söyledi ol dem Resūlu’llāh aña
İdeyim bir söz kulağıñ tūt baña
- 10393- Bil ki vā-veylā olur ol kimseye
Rūz-ı mahşerde beni ol görmeye
- 10394- ‘Āyişe kıldı ta‘accüb ol zamān
Didi ol dem yā Resūl-i Müste‘ān
- 10395- İşbu vech-i māh-tāb ile o dem
Nic’olur mahşerde görmeyen ādem
- 10396- Māh niçe görmeyen insān ola
Ol meger dü-çeşm ile ‘amyān ola
- 10397- Ol Resūlu’llāh didi yā ‘Āyişe
Saña bir söz ideyim kıl endīşe
- 10398- Ümmetimden eyleyen ismimi gūş
İtmeyen ‘aşk-ı derūnī ile cūş
- 10399- Virmeyen ihlāş ile baña selām
Görmez ol günde beni ol ey hümām
- 10400- Söyledi şālih kişilerden bir er
Var idi bir kōnşı nessāh mu‘teber
- 336a 10401- Ol vefāt itdi qodum kabre ‘ayān
Ol gice rū’yāda gördüm der-cinān
- 10402- Göricek anı su’āl itdim aña
Niçedür hālūñ aḥī söyle baña
- 10403- Didi ben hoş kātib idim fānīde
İsm-i Aḥmed kim gelürdi yazıda
- 10404- Ta‘zīm ile yād iderdim ismini
Hem şalāt ile yazardım resmini
- 10405- Onca rah̄met eyledi Ḥālīk ‘atā
Görmemiş göz gelmemiş dillere tā
- Vezin: Mefā’īlün Mefā’īlün Fe‘ūlün*
- 10406- İder Süfyān-ı Şevrī bir hikāyet
İşit cānım saña eyler¹ isābet

¹ saña eyler: ider saña M.

- 10407- Sitār-ı Ka'be'de gördümdü bir er
Şalāt eyler Resūl'e gāyet ekser
- 10408- Didim aña bu hoş Beytū'l-Ḥarām'dur
Ki zāhir da'vet-i Ḥaḳḳ'dan merāmdur
- 10409- Çü her mevzi'lerinde var du'āsı
Velī bizlere lāzımdur edāsı
- 10410- Du'ā-yı zıkr-i Ḥaḳḳ'ı terk idüp sen
Müdāmī ol şalavātı kılupsan
- 10411- 'Aceb kim terk idüp bunca du'āyı
Şalāt ile selām itdün edāyı
- 10412- Bu sözi gūşa almayup ol ādem
Şalāt ile selāmuñ eyler her-dem
- 10413- Didim aña di baña cānım esrār
Şalātdan ğayrı yok mı dahı ezkā
- 10414- Baña dir ol yigit diñle kelāmı
Şalāt ile buluram her merāmı
- 10415- Beni diñle eyā şeyḥim 'acāyib
İdem saña menāḳıbdan ğarāyib
- 10416- Yakında atam ile hacca niyyet
İdüp çıkdık vaṭandan hoş ma'ıyyet
- 336b 10417- Yürürdük çünki kaç menzile rāhı
Olup ḥasta peder ḥıkm-i ilāhī
- 10418- İrüp va'de peder kılup¹ vefātı
Siyāh-rū başı ḥınzır tek şıfātı
- 10419- Görüp anı baña irdi muşībet
Şedīd ḥavf u ḥaşyet āh u ḥasret²
- 10420- Didim yā Rabb sebeb ne bu belāyı
Baña virdün bu ğurbetde bu fezāyı
- 10421- İdemem kimseye mevtini izhār
Bu bir işdür ki demek key katı 'ār
- 10422- Şedīd oldı baña bu bār-ı miḥnet
O demde irdi baña ḥāb-ı ğaflet

¹ kılup: kıldı M.

² ḥavf u ḥaşyet: ḥavf ḥaşyet M.; āh u ḥasret: āh ḥasret M.

- 10423- Görürem uyku içre geldi bir şāb
Cihānı kıldı rüşen hūrşīd-tāb
- 10424- Dü-ālem serveri hatm-i nübüvvet
Muḥammed ol şeffī ‘āşī ümmet
- 10425- Risālet gülşeninüñ serv-i nāzı
Nübüvvet çarḥınuñ ol ser-firāzı
- 10426- Nişīn¹ oldu firāşuñ kūşesine
Gözüm tuş oldu serv ü neş’esine
- 10427- İdüp dest ile mes rüy-ı sivādı
Olundı vechi insāna mu‘ādī²
- 10428- Şefā‘at nūrı oldu anda zāhir
Günāhdan zerre yok şan oldu tāhir
- 10429- Su‘āl itdim eyā sulṭān-ı levlāk³
Ne bā‘iş oldu zenb olmaqlığa pāk
- 10430- Buyurdı ol Resūl-i ḥulḳ-ı ta‘zīm
Kaçan kıldı peder rūḥını teslīm
- 10431- Cihānda şurb-i ḥamr idi aña kār
‘Azāba emr olundı çok melekler
- 10432- Şalavāta olan ta‘yin melekler
Ḥaber virüp baña itdi dilekler
- 10433- Vefāt itdi fülān ibn-i fülāndan
Degil ḥālī şalāt ile selāmdan
- 337a 10434- Diledim ben daḥı Lemmā-yezel’den
Siyāhī rū beyāz oldu tīz elden
- 10435- Resūl’in yād idüp ol şubḥ u şāmı⁴
Ki kırtardı şalāt ile selāmı
- 10436- Oluben ol feraḥ zevḳ ile bīdār
Açup ol dest-mālī kıldım izḥār
- 10437- Ki olmış şūreti mekrūha rāfi‘
Şefā‘at nūrı ol vechinde lāmī‘

¹ Nişīn: Celīs M.

² mu‘ādī: ma‘ādī E., G., M. (“Ma‘ādī” kelimesi “ahiret” anlamına geldiğinden doğrusu “döndürülmüş” manasındaki “mu‘ādī” olmalıdır.)

³ “levlāk” kelimesi “levlāke levlāke lemā ḥalaktü’l-eflāke” olarak bilinen hadis-i kudsîden iktibas edilmiştir.

⁴ şubḥ u şāmı: şubḥ şāmı M.

10438- Pes andan şoñra virdimdür müdāmī
Severem ben şalāt ile selāmı

10439- Dilim zākirdür anı kılmazam terk
Şalāt ile selāmı tutmuşam perk

10440- İşitdi çün bu naql¹ anda Süfyān
İder telmizlerine bunı efsān

10441- Didi kim söyleyün aḥbāba ey yār
Selām ile şalāt ideler her-bār

10442- ʿAzāb-ı dü-cihāniden necātı
Bulup maḥv ideler çok seyyiʿatı

Ḳaşıde-i Şalāvāt-ı Şerīf²

Vezin: Mefāʿilün Mefāʿilün Mefāʿilün Mefāʿilün

10443- İlāhī bu fenā içre saña lāyık ne kārım var
Hemān ol şāh-ı kevneyne şalāt ile selāmım var

10444- Anuñ ʿaşkı şafāsile iderem dāʿimā devrān
O şāhuñ himmetile nuş u pende hoş mecālim var

10445- Anuñ ʿaşkile kılmışdur bu pend ü nazma dil³ āgāz
Anuñçün nazm-ı gülzār içre medḥ ü dāsitanım var

337b

10446- Ne deñlü eylemiş Ḥaḳḳ ḥubb-ı ʿaşkuñ gönlime pinhān
O deñlü bāğ-ı nazma ʿandelib-i gül-ʿizārım var

10447- Ḥudāʾya ʿaşkı var ammā kıluram sünnetün nokşān
Ḥacāletle gönül pür zāhirā rü-şerm-sārım var

10448- Velī bulmaḳ gerek ol şerʿ-i sünnet rāhına rehber
Benim var inḳiyādım sözlerine ʿtibārım var

10449- Saña maʿlūm durur yā Rabb gönülde her ne var maḳşad
Yüzüm sürmeklige ol merḳad-i pāke murādım var

10450- Nʾola Ḥaḳḳ daʿvet-i beyti vesīle kılsa ol şāha
Hezārān biñ niyāz ile şeb ü rüz āh u zārım var

10451- Şükürler seyyid-i mürsel Ḥabībʾe eyledün ümmet
Anuñ tek rüz-ı maḥşerde şefāʿat ıssı şāhım var

10452- Zemīn ü āsümāndan ger ola cürmüm daḥı bisyār
Ne ḡam ol seyyid-i mürsel gibi püşt ü penāhım var

¹ naql: nakli M.

² E. 337a G. 337a M. 374b

³ dil: kııl M.

- 10453- Niyāzım bu dem-i¹ maḥşer qarīb ola bize ol şāh
Şalāt u hem selām ile yazılmış ‘arzuḥālim var
- 10454- Olinca on bölük maḥşer demi ol ümmet-i Aḥmed
Gürüh-ı fırқа-yı nāciden olmağa hevāsım var
- 338a 10455- Baña ger dest-gır olmazsa şāhım ol şırāṭ üzre
Cehennem nārına bir dem ne şabr u ne qarārım var
- 10456- Çü āb-ı kevşerūn ben teşnesiyem nūş ile kandur
İçer ümmetler ile ibtidā ol şāh haberim var
- 10457- Bihişt ü cāvidānda kıl resūlūn Aḥmed’e konşı
Vesīle olmağa der-gāhına çok itizārım var
- 10458- Şerīfī rū-siyāha ger olursa vāşıta ol şāh
Cemāl-i pākūne ‘aşk-ı derūn ile göresim var
- Mebḥaş-i Fikrū’l-Mevt²**
- Vezin: Mefā’ılūn Mefā’ılūn Fe’ülūn*
- 10459- Şerīfī eyledūn özüne noḡşān
Göñülden eyledūn bu mevti nisyān
- 10460- Dü-çeşmūn kablamış key ḥāb-ı ḡaflet
Gözūn aç kim gelüpdür saña nevbet
- 10461- Bu çarḡ-ı āsiyābuñ kārı müşkil
Vücūduñ zer’i çekmiş dāne sūnbül
- 10462- Bu cismūn ḡırmeni cevri ü ‘anāda
Ecel ḡaşşādı virdi kāh-ı bāde
- 10463- Getürmiş dānesin ol āsiyāba
Baḡāne ‘özri olmaz ol ḡisāba
- 10464- Gelür ḡāfil iken nevbet saña yār
Dime inşāf ider ol çarḡ-ı ḡaddār
- 10465- Bugün aḡluñ düşür olma dīvāne
Ecel bādı eser ṭolmuş cihāna
- 10466- Gelū-yi āsiyāba düşmeden ten
Tefekkür kıl bu mevti gice gün sen
- 338b 10467- Bilürsin bu fenā bir köhne zendür
Şafāsı pür-cefā mekr ile fendür

¹ dem-i: daḡı M.

² E. 338a G. 338a M. 375b (Başlık M. nüshasında “Mebḥaş-i Fikr-i Mevt” şeklindedir.)

- 10468- Beher gün beş nöbet ‘Azrā’l ey cān
Şadā eyler ölüm var gāfil insān
- 10469- Bu ğafletden anı sen itmedüñ gūş
Fenānuñ mekri itmiş seni ser-ḥoş
- 10470- Nic’oldı şol gelenler bizden evvel
Kamusı oldı ḥāk seng ile kal
- 10471- Kālur mı ya misāfir-ḥānde kervān
Göçer kōduğı gün dūnyāda insān
- 10472- Gerekdür ḥavf-ı mevt ile mūdāmī
Olalım mest ü ḥayrān şubḥ u şāmı
- 10473- Ölüm ḥavfı olan gönülde zinhār
Fenā şuğlı añā çok eylemez kār
- 10474- Ölüm oldığını bilseydi ḥayvān
Yimez içmez iderdi nāle giryān
- 10475- Şükür el-ḥamdüli’l-lāh ‘aqlımız var
Niçün fikr itmezüz bu mevte her-bār
- 10476- Gözüñ ağ u karası arasından
Yakın bil ölümü cismüñe senden
- 10477- Görürsin bu fenānuñ yok beḳası
Ölüm destindedür ḥalkuñ yaḳası
- 10478- Olursan ger cihānuñ pehlevānı
Yıkar bād-ı ecel virmez amānı
- 10479- İdersen ‘āleme ger zūr ile güç
Alur bir laḫzada senden ölüm öc
- 10480- Olursın ḳahramānı ger zamānuñ
Çıkardır bu ölüm ‘arşa fiğānuñ
- 10481- Olursan¹ şāh Süleymān tek cihāna
Atar şaḥre ecel mūhri yābāna
- 10482- Ola ger sīm ü zer ol Kārūn’a deng
Ölüm vaḳti degil mānend bir seng
- 10483- Niçe biñ ehl-i ḥikmet niçe Loḳmān
Bu mevte bulmadılar zerre dermān
- 339a 10484- Olan bir zerrece ‘aqlı başında
Ölüm ḥavfin çeker on dört yaşında

¹ Olursan: Olursın G., M.

- 10485- Münāsib diñle cânım hoş hikāyet
Ölüm havfı ider saña işābet
- 10486- ‘Acem şāhı olan Hārūn Reşīd’uñ
Zübeyde’den var idi oğlu anuñ
- 10487- Hüsünde¹ yok nazīri ol zamānda
Münevver şem‘-i māh idi cihānda
- 10488- Kaçanda çār-sāle girdi² ol şāh
Tulū‘ itdi felekde şanki ol māh
- 10489- Sözi sükker lebi gevher nefesde
Özi maḥbūs idi dā‘im kafesde
- 10490- İder hizmet karavaş şubḥ u şāmı
Özi görmüş degil bir ihtişāmı
- 10491- Şanur dünyā hemān ol bir sarāyı
Simā‘ itmiş degildi hūy hāyı
- 10492- Didi ol māderine bir gün ey cān
Sarāydan taşra var mı cāy-ı meydān
- 10493- Ve-illā bu sarāydur dünyāda yer
Di bundan ġayrı bir yer var ise ger
- 10494- Zübeyde dir aña ey nūr-ı dīdem
Degildür bu sarāy cāy her-dem³
- 10495- Sarāydan taşra niçe bāğ u bostān
Niçe bülbul niçe gül var gülistān
- 10496- Şeherler çarşular akarsular var
Niçe ḥāne niçe gül yüzlüler var
- 10497- Cihān ḥalkı sarāydan taşradur hep
Neşāt u zevke bādī kār-ı a‘ceb
- 10498- İşitdi medḥ-i māderden cihānı
Diler ata sarāydan taşra cānı
- 10499- İder ol māderine cânım ana
Burada ḥabs olunmağa sebeb ne
- 339b 10500- Sarāydan taşra çün cāy mekān var
Ne ḥabse lāyık oldum ne şuçum var

¹ Hüsünde: Hüsünde M.

² çār-sāle: çār u sāle E., G., M.; girdi: irdi M.

³ Beyit M. nüshasında bulunmamaktadır.

- 10501- Temāşā ideyim vir baña destūr
Bu gönlüm çeşmi olsun tā ki mesrūr
- 10502- Zübeyde çağırur bir niçe huddām
İder anlara tenbîh ile iqdām
- 10503- Aluñ bu nev-civān¹ meh-pāreyi siz
Biraz seyr itdirüñ aluñ gelüñ tız
- 10504- Ki bilmez hūy-hāyı germ ü serdi
Degil ‘ālemde görmiş harr u berdi
- 10505- Suvār idüp bir esb-i tāziyāne
Tutup bir niçe ğilmān-ı ‘ināne
- 10506- Anı gezdirdiler her seyr-gāhı
Kaçan şehre getürdiler o şāhı
- 10507- Görürler hikmet ile bir cenāze
İletürler muşallāya namāza
- 10508- Görür hem dört tarafdan nāle giryān
İderler meyyit için nāle efgān²
- 10509- Görür şeh-zāde bu feryādı anda
Su’āl eyler o huddāma yanında
- 10510- Nedür bu tahta içinde bu ādem
Nedür bu āh u efgān hūzn ile ğam
- 10511- Diyüñ baña nedür bu nāle feryād
İdüñ ger var ise bir çāre imdād
- 10512- İder hādım aña ey şāh-ı sulţān
‘Ömürler vire saña ‘ālī Yezdān
- 10513- Bu ādem ölmüş anı götürüler
Anı zîr ü zemīne yatururlar
- 10514- İder şeh-zāde dinleñ beni ey cān
Ölüm ne hem mezār ne idüñ i’lān
- 10515- İder bir kul aña ey ‘ālī sulţān
Bu cismi tāze-ter tutan durur cān
- 10516- Kaçan çıkısa bedenden rūh-ı ādem
Kıalur mişl-i kafes ten bulsa mātem

¹ Aluñ bu nev-civān: Aluñ işbu civān M.

² nāle efgān: zār u efgān G. āh u efgān M.

- 340a 10517- O cismi zîr ü hâke defn iderler
O cān¹ olmayan cinsi n'iderler
- 10518- İder şeh-zāde ey huddām-ı yārān
Ölür mi fānīde şāh-zāde sulţān
- 10519- Didi bir kûl eyā sulţān-ı  ālem
Ber-ā-berd r  l mde şāh gedā kem
- 10520- Vel  bir kimse yok  ıkmaya cānı
O z r   h ke  omayalar anı
- 10521- Cih nda b k  k lmaz kimse ey c n
Vez r   m r   ger misk n   a y n
- 10522- İ itdi   nki şeh-z dem cev b 
Cigerden a ıdır ol h n- b 
- 10523-  olup g l ru ları  an za fer n 
 der ba ına teng v si  cih n 
- 10524- Didi   n var bize mevt  n  ar b 
Ne  izzet t talım f n   ar b 
- 10525-  ar mdur bize olmak   d u  urrem
Olup ma z n sar ya geldi epsem
- 10526- Gel r  ar u Z beyde m der a a
G r r o lun bu resme  ald   a a
- 10527-  der ferzendine ey n r-  d dem
Ba a di kim neden irdi sa a  am
- 10528-  ararm   ru ların  olm   be-  yet
Neden oldu sa a  u  a i  bet
- 10529-   lur anasına ol ketm-i r z 
T rur ma m m ki h     kmaz  v z 
- 10530- Yatup  eb t  se er t rd  yerinden
Olur  ury n  oyar t c  serinden
- 10531- Sar yından   k p k ld ² fir n 
Varup v d lere itdi  ar n 
- 10532- Se erden t rd lar m der peder   h
G r r şeh-z de yok itdiler eyv h

¹ O c n: c n G, M.

² k ld : eyler G.

- 10533- Aradırlar niçe gün ol civānı
Bulunmaz oldu bir nām u nişānı
- 340b 10534- Görürler yok anı bulmağa çāre
Peder māder düşerler āh u zāra
- 10535- Varur şeh-zāde bir özge vilāyet
Maķām idindi andan bir ħarābet
- 10536- Gice ķā'im olup şā'im nehārı
Dağı zıkr ü 'ibādet idi kārı
- 10537- Çıkar çarşuya rüz-ı şenbih her-bār
Arar rızkı içün haftada bir kār
- 10538- Gelür bir şenbe¹ gün bāzāra pinhān
İder bir kişi ırğad ol baña cān
- 10539- İder ħizmet işin ol gün tamāmı
Kesilmez zıkr-i Ĥaķķ dilden müdāmī
- 10540- Virüp ücret aña ol şāhib-i kār
İder gel baña ħizmet eyle her-bār
- 10541- Civān dir ħizmetim var sār eyyām
Gelemem ħizmetüne itme ibrār
- 10542- Bugünki ücretim baña işābet
Gelen şenbeye dek eyler kifāyet
- 10543- Varup andan 'ibādete urur dem
Olur çün şenbe gün arar bu ādem
- 10544- İder fā'illere andan su'ālī
İderler ħastadur pek müşkil ħālī
- 10545- Fülān dīvāne dirler çün aña ad
Yatur şimdi ħarābāt içre bī-dād
- 10546- Hem-ān-dem geldi vīrāneye ol er
Görür ħasta yatur pek ħālī mużtar
- 10547- İder pes ħānesine anı da'vet
Buyur dir ideyim hoş saña ħizmet
- 10548- Olur rāzı gelürler ħāneye çün
Urur ol kūs-ı rıĥlet aña bir gün
- 10549- İrince ħālet-i nez' aña ol vaķt
İder ol şāhib-i ħāneyi da'vet

¹ “şenbih” kelimesinin vezin gereği değiştirilmiş biçimidir.

- 10550- İderem didi saña üç vaşıyyet
Niyāzım var idesin aña himmet
- 341a 10551- Budur evvel vaşıyyetim saña cān
Kefen it köhne kilimim baña sen
- 10552- İkinci gerdānıma taķ bir ip sen
Yüzüm üzre sürüt ķabre biraķ sen
- 10553- Di ‘āṣī kemterüñ budur cezāsı
İderem böyle budur iķtizāsı
- 10554- Budur üçünci pendim ey yüzi māh
Pederdür baña Hārūn Reṣīd ṣāh
- 10555- Zübeyde ḥātūnıdur baña māder
İlet benden selām anlara ekṣer
- 10556- Bu muṣḥafdur çü ḥaṭṭı İbn-i ‘Abbās
Peder virdi emānet çün baña ḥāṣ
- 10557- Virüp ṣāhibine kıl aña himmet
Di oĖluñ eyledi saña vaşıyyet
- 10558- Cihān bākī degildi¹ kimseye hīç
Sözüm tut ḥaķa ḥammāl olma vazgeç
- 10559- Tamām itdi vaşıyyetleri ol ān
Uçup gitdi Ḥudā’ya ol ṣirīn cān
- 10560- Tefekkür itdi ṣaḥṣ ol ḥulķ-ı ṭayyib
Ṭaķar didüği gibi boynına ip
- 10561- Sürütmek niyyet iken zīr ü ber-ḥāk
Ḥiṭāb irdi Ḥudā’dan bir ḥıṣım-nāk
- 10562- Var anuñ gerdānında ‘aṣķ-ı Yezdān
Degil lāyık ṭaķasın aña urĖan
- 10563- Benim ‘indimde ol maķbūl mergūb
Velī miskīn olan bize olur ḥūb
- 10564- İder çün bu ṣadāyı anda ol gūṣ
Çığırup Müslimīn’i anda bir ḥoṣ
- 10565- İdüp tertīb ile Ėasl ol civānı
Ṣararlar didüği kilīme anı
- 10566- Aluben muṣḥafı Hārūn’a geldi
Görüben muṣḥafı ol ṭaña ķaldı

¹ degildi: degildür M.

- 10567- Oluben hūn-i çeşmi anda rīzān
İder kim virdi bunı saña ey cān
- 341b 10568- Didi virdi bunı bī-çāre bir er
Şorarsan pād-şāhım hālını ger
- 10569- Sen ol eyyām-ı şıhhatlerde dā'im
Maḳāmın buldı ol uḫrāda ḳā'im
- 10570- Daḫı var size şāhım nuş u pendi
Didi ol ḫālet-i nez'inde kendi
- 10571- Didi ol atama eyle selāmı
Fenāya niçe bir virür niḫāmı
- 10572- Cihān şāhlığına olmaya maḡrūr
Gerek olmaya tāt u taḫta mesrūr
- 10573- Kilīm ḫālin didi hem daḫı urḡan
Selām-ı māderi söyledi ol ān
- 10574- Peder māder işitdi çün bu ḫālī
Şanasın cān cesedden oldu ḫālī
- 10575- Cigerler oldu anda pāre pāre
Sarāy içi şanasın yandı nāra
- 10576- Şu resme kıldı anlar zār u efḡān
Şanasın rüz-ı maḫşer idi ol ān
- 10577- Şeher ḫalkı gelüp derc oldu yek-sān
İderler anuñ içün nāle giryān
- 10578- Görürler çāresi yok şabr iderler
Tesellī ḫātır eyleyüp¹ giderler
- 10579- İşitdün kışsa-i nār-ı firāḳı
Ölüm fikrile² bul dīde mezāḳı
- 10580- Gerek fikr-i ölüm³ gönülde her-bār
İder çengāline bir gün giriftār

Ḳaşıde⁴

Vezin: Mefā'ılün Mefā'ılün Mefā'ılün Mefā'ılün

¹ ḫātır eyleyüp: eyleyüp ḫātır M.

² fikrile: ḫavfile G.

³ fikr-i ölüm: ölüm fikri M. (M. nüshasında ilk önce “fikr-i ölüm” yazılmış, daha sonra üstü çizilerek değiştirilmiştir.)

⁴ E. 341b G. 341b M. 379b (Nüshalarda kasidenin başlığı bulunmamaktadır.)

- 10581- İşit imdi ölüm aşlın saña bir bir idem ebyān
Ki ĥall ola şamu müşkil ecel sırrı ola a‘yān
- 10582- Resūlu’llāh ĥaber virdi ölüm ařlını ařhāba
Ĥadıřinden ĥaber diñler ölüm ĥavfın çeken insān
- 342a 10583- Yaratdı Ĥaķķ Te‘ālā’llāh bu mevti bir ‘aceb şuret
Büyüklüğine pes anuñ irişmez ‘aķl ile iz‘ān
- 10584- Ululuğı anuñ a‘zam yedi şat yer ile gökden
Ĥoyup biñ biñ ĥicāb içre ĥalāyıkdan idüp pinhān
- 10585- Çü yetmiş biñ selāsille anı ředd eyledi Vehhāb
O zencīrlar uzunluğı hezār-heftād-sāl¹ ey cān
- 10586- Anı bilmez melā’ikler işitmezler idi şavtın
Ne ıķlīmde olurdu mevt dağı bilmezdi ins ü cān
- 10587- řuña dek kim qarīb oldu vefātı ādemüñ ol vaķt
Anı izhār idüp Ĥallāķ ĥalāyık bildiler ol ān
- 10588- Ĥicābın ref idüp Mevlā melekler gördiler nā-gāh
O mevte Ĥaķķ ĥitāb itdi feriştehlere aç perrān
- 10589- Cenāhın çünki hep açdı o gözlerden āteř şaçdı
Melekler hep görüp kaçdı olup biñ yıl şadar pinhān
- 10590- İfākat buldı çün bunlar niyāza açdılar diller
Didiler var mı maĥlūkda bunuñ tek² ‘aẓīmü’ ř-řān
- 342b 10591- Ĥitāb-ı ‘izzet itdi Ĥaķķ ‘aẓīmü’l-ķadr benim ancak
Anı ben eylemişem ĥalķ görür elbetde ins ü cān
- 10592- Didi ‘Azrā’īl’e Mevlā muşallaş eyledim cāna
Şamu cānları emrimle alursın āĥirü’l-ezmān
- 10593- Bilüp ‘aczini ‘Azrā’īl didi yā Rabb niçe alam
Ölümi ĥalķ idüp a‘zam beni kılduñ za‘īf bir cān
- 10594- Vire kuvvet ‘aẓīm cüsse ide andan dağı a‘lā
O sāa’tde ola tesķīn olup³ Ĥaķķ emrine īķān
- 10595- Bu kez ölüm niyāz idüp ide yā “Rabbī īzenlī”⁴
Ki bir def’a nidā idem beni bilsün gedā a‘yān
- 10596- Ĥudā-yı lem-yezel destūr virüp řavt ile dir ol mevt
Ben ol mevtem ayıruram muĥibbi yār ile yārān

¹ heftād-sāl: heftād ü sāl E, G. heftād-yıl M.

² tek: gibi bir M.

³ olup: ola G.

⁴ “Rabbī īzenlī” ibaresi “Rabbim! Bana yardım et.” anlamına gelmektedir.

- 10597- Ben ol mevtem ki zevceyni ayıram zevcesinden hem
O duh̄terleri māderden idem tefrīk ile giryān
- 10598- Ciger-kūşe oğullardan ataların idem maḥrūm
Daḥı kardaşı kardaşdan firāk odile dil-biryān
- 10599- Zūr u bāzū olanlardan şīr-i merdi başanlardan
Güzāf u lāf idenlerden alup kāmım idem ḥizlān
- 343a 10600- Ben ol mevtem ki eyvānı vīrān idüp kılam fānī
Şīrīn yüzölü güzel cānı çıkarup eyleyim talan
- 10601- İlāhī sen ‘ināyet kıl gelince karşıma mevtem
Mühīb itme anı ḡāyet Şerīfī cān vire āsān
- Vezin: Fā‘ilātūn Fā‘ilātūn Fā‘ilūn*
- 10602- Çün gele mevte karīb bir kişinüñ
N’olısar ol demde ḥālī işinüñ
- 10603- Zıkr olan şüret gibi gele ecel
Dir ben ol mevtem¹ ki yok saña maḥal
- 10604- Çıkaram evden seni ızın-i Kerīm
Tul idüp zevcün idem oḡluñ yetīm
- 10605- Māluñı vārişlere mevrūs idem
Sevmedüḡün vārişi gör çek elem
- 10606- Mālı derc itdüñ iken ḥarc itmedüñ
Āḥiret çün ḥüb ‘amel derc itmedüñ
- 10607- Tatlu yer māluñı bunda vārişün
Çek ‘azābı çünki olduñ ḥārişün
- 10608- Gūş idince işbu acı şöḥbeti
Döndürür yüzün ki yandı cān katı
- 10609- Göre ol yandan yine karşıdadur
Döndürür yüzün bakar yanındadır
- 10610- Dir ben ol mevtem ki evlāduñ cānuñ
Alur iken hīç meded idemedüñ
- 10611- Hem atañ anañ cānın alur idim
Senün içün geldüḡüm bilür idim
- 10612- Bu fenāyı sen niçe gördüñ digil
Ḥoş mıdı miḥnet mi idi² söylegil

¹ mevtem: G. nüshasında “tem” şeklinde ilk hecesi eksik olarak yer almaktadır.

² mi idi: midi hep M.

- 10613- Kālb dilile ide kim dünyāyı ben
Gördüm ancak bir mekir ğaddāre zen
- 10614- Emr-i Hakk ile bu dünyā bir karı
Şüretinde düzenüp gele beri
- 343b 10615- Ol dahı çok acı şöhet söyleye
Hiç hayālar itmedün ‘āşī diye
- 10616- Çok günāh itdün o dem sevdim seni
Rāzı itdün hoş taleb kıldun beni
- 10617- Hiç helāl ile harām fark itmedün
Ayrıluram dünyādan fikr itmedün
- 10618- Sevmezem seni dahı şimden giri
Var işüne olmuşam senden berī
- 10619- Gele kesb itdügi māl karşısına
Hakk naşīb itmiş anı ğayrısına
- 10620- İde yā ‘āşī bi-ğayr-i hak beni
Kazanup derc eyledün olam ğanī
- 10621- Hem taşadduk eyler idün illere
Şāyi‘ olsun adım deyü dillere
- 10622- Ben bugün vārişlere oldum helāl
Vir hisābı çek ‘azābı gör melāl
- 10623- Muhtażar dir yā ilāhe’l-‘ālemīn
Vir maḥall işbu ölümünden bu demīn
- 10624- Rūz şeb sa‘y eyleyü idem ‘amel
Vireyim şimden giri hayra temel
- 10625- Bir nidā ire ecel gelse kula
Bir sāt taḫdīm ü ne teḫīr ola
- 10626- Yā ilāhī mevtimiz āsān kıl
Hem lisāna tevḫīdi iḥsān kıl
- 10627- Ey Şerīfī vir şalavāt Aḥmed’e
Sokr-i mevti Hakk bize āsān ide
- Vezin: Mefā‘ilün Mefā‘ilün Fe‘ülün*
- 10628- Bu kez diñle melekü’l-mevt sözinden
Cehālet perdesin kaldır yüzinden
- 10629- Ulu melekdür ‘Azrā‘il muḥarreb
Kamu ervāḥ kadeḥinden müşerreb

- 10630- Yedinci gökde dimiş anı ba'zı
Vü dördünci felekde didi ba'zı
- 344a 10631- Anı nûrdan yarattı Hakk Te'âlâ
Ki bir taht üzre тұrur қатı a'lâ
- 10632- Anuñ var dört қanadı dört tarafdan
Zübân ü çeşme 'ad yok bir tarafdan
- 10633- Rivāyet olunur kim dört yüzi var
Biri başında biri öñinde ey yār
- 10634- Bir arkasında bir rûy-ı pâyında
Var her bir maḥlûkuñ a'zāsı anda
- 10635- Nebī mürsel melâ'ik rûḥlarını
Alur başı ucından cānlarını
- 10636- Öñindeki yüzinden rûḥ-ı mü'minîn
Aluben eyleye anlara taḥsîn
- 10637- Hem arkası yüzinden rûḥ-ı küffār
Çıқа biñ ḥıṣm ile қahr ide Қahhār
- 10638- Ecinnī rûḥların rûy-ı pâyından
Alur bunları ḥıfẓ eyle cānından
- 10639- Melekü'l-mevt 'azametini diñle
Deñizler şuyı hep cem' olsa añla
- 10640- Dökülse başına cümle bu çaylar
Ayağına ulaşmaz қатре ey yār
- 10641- Zemīn ü āsümān-ı heft қonulsa
Anuñ bir gözi üzre hep düzülse
- 10642- Kişi öñinde bir sofra gibidür
Dizilmiş dürlü ni'etler gibidür
- 10643- Olar cismi laṭīfdür қalb olurlar
Diler aşğar diler ekber olurlar
- 10644- Dimişler görmez 'Azrā'īl'i herkes
Velī mürsel nebī zühhād ola pes
- 10645- Olara ta'ẓīmen teṣrīf idermiş
Ki rûḥın rıfқ ile alup gidermiş
- 10646- Velī gayrılara vardur mü'ekkel
Ki muntazırdur işmāra muḥaṣṣal

- 10647- Sibā ile behāyim rūhlarını
Alur anlar o küffār cānlarını
- 344b 10648- Rivāyetdür kaçan āhir zamānda
Görür ‘aynānı kim düzülmüş anda
- 10649- Bular cümlesi yummuş gözlerini
Ki döndürmüş fenādan yüzlerini
- 10650- Cesedde heşt-göz¹ kalmış hayātda
Ki Cibrīl Mīkā’īl İsrāfīl anda
- 10651- O ‘arşı götüren çār-melekler²
Ki tesbīh eyleyü diler dilekler
- Şaşıde-i Melekü’l-Mevt³**
- Vezin: Mefā’īlün Mefā’īlün Mefā’īlün Mefā’īlün*
- 10652- Rivāyetdür kaçan tutdı Hakk’uñ buyruğın ‘Azrā’īl
Didi yā Rabb ne sâ’atde o kullar cānını alam
- 10653- Didi Hakk ey melek bilmez anı ğayrılar benden
O bir ‘ilm-i ğayıbdür kim anı bilmedi cins ü ‘ām
- 10654- Kaçan gelse ecel seni haber-dār eylerem andan
‘Alāmet göstürem ol dem kadeh mevti ola fercām
- 10655- Haberde şöyle gelmişdür kamu maḥlūka ol Hallāk
Hisāb ile nefes virdi anı zāyi iden ser-sām
- 10656- Nefesle rızka tevkīldür şayar iki melek anı
Kaçan bunlar tamām olsa ‘ömürleri ola itmām
- 10657- Hakk’uñ emrile çün bunlar varup ‘Azrā’īl’e söyler
Bu kez ‘Azrā’īl emr eyler şunar bāde-i mevt huddām
- 345a 10658- Daḥı ‘Azrā’īl öñinde kamu ‘ālemlerüñ ismi
Şaḥīfe üzre meştürdür cemī’-i ism ü resm ü nām
- 10659- Sa’īdün nūr ile bir haṭ ihāta eyler isminde
Ola kāfirlerüñ esved bu sır ile ola ilhām
- 10660- Haberde geldi ol Hallāk ki ‘arş altında ol Rezzāk
Şümār-ı rūḥca bir evrāk yazılmış üstine her nām
- 10661- Şecerden düşe ol yaprak şaḥīfedeki ol ḥaṭṭa¹
Ola zāhir bu kez mevti bilür cümle melā’ik tām

¹ heşt-göz: heşt ü göz E., G., M.

² çār-melekler: çār u melekler E., G., M.

³ E. 345b G. 345b M. 382b (E. ve G. nüshalarında kasidenin adı bulunmamaktadır.)

- 10662- Rivāyet Ka'bü'l-Aḥbār'dan kaçan evrāk düşe andan
Kala kırk gün anuñ 'ömri budur taqđiri ḥāş u 'ām
- 10663- Naķıldür hem Ebü'l-Leys'den iki kaṭre düşer 'arşdan
Biri ebyaz biri aḥḍar sa'īd ile şaķī i'lam
- 10664- Eger dirsən kişi mevti ba'īd olur vaṭanından
İşit ḥikmet beyān idem kaçan nuṭfe düşe erḥām
- 10665- Ki her mevlūd içün ol Haḫḫ yaratmış bir melek muṭlak
Ki her tıfla mü'ekkedür dinür aña melek-erḥām
- 10666- Mezārı kande ol yerden biraz toprak alur andan
Katar ol nuṭfeye ol dem yatacak yer ola encām

345b

Vezin: Mefā'ilün Mefā'ilün Fe'ülün²

- 10667- Münāsib bu ḥikāyet diñle ey cān
Ḥudā'nuñ taqđirine rāzı ol sen
- 10668- Zamān evvelde 'Azrā'īl gelürdi
'Avām ḥāş anı cümle görürdi
- 10669- Çü bir gün ol Süleymān'ıñ katında
Oturlardı ol pāk ḥazretinde
- 10670- Gelüp 'Azrā'īl oldı anda ḥāzır
Pes anda bir yigide oldı nāzır
- 10671- Nigāhında yigit ḥavf itdi ḡāyet
Şanasın kim geçer cāndan o sâ'at
- 10672- Kaçan gitdi melekü'l-mevt işine
Yigit düşdi ölümün teşvîşine
- 10673- Niyāz itdi Süleymān'a meded it
Beni atsun Şīn'a rûzgāra emr it
- 10674- Süleymān emrini ye tıtdı cāndan
Atar Şīn'a anı olduğı yerden
- 10675- Geline birde 'Azrā'īl Süleymān
Yigide manzarını şordı andan
- 10676- İder 'Azrā'īl aña Haḫḫ Te'ālā
Ne ḥikmetler yaradur kār-ı a'lā
- 10677- Baña Şīn ıqlīminde ol yigidüñ
Cānın almağa emr itdi igidüñ

¹ ol ḥaṭṭa: ḥaṭ üzre M.² Vezin E. ve G. nüshalarında belirtilmemiştir.

- 10678- Anı gördüm senüñ yanında hâzır
Ta'accüben aña çeşm oldu nâzır
- 10679- Süleymân itdi benden diledi ol
Beni Şîn'a ilet ya'nî bula yol
- 10680- O rûzgâra emr itdim nihâyet
Vilâyet-i Şîn'a atdı o sâ'at
- 10681- Didi 'Azrâ'îl anda kabz kıldım
Varup emr olduğı yerinde buldum
- 10682- Hudâ'nuñ hikmetin bildi Süleymân
Vü sen dağı bilüp şekk tütme ey cân
- 346a 10683- Zamân-ı mâzîde çün görünürdi
Geline 'Azrâ'îl nâs yerinürdi
- 10684- Ta'alluk¹ iderdi çok niyâzı
Ki alma yavruları serv-i nâzı
- 10685- Çü bilmez ba'zılar anı Hudâ'dan
Hemân bildiler 'Azrâ'îl gedâdan
- 10686- Alan cânları Hallâk oldu muṭlaḳ
Mecâzen 'Azrâ'îl cânı alan Hakk
- 10687- Niyâz itdi melekü'l-mevt Hudâ'ya
Şikâyet eyledi şanı 'ulâya
- 10688- Bu nâs bizden tutar cân virdüğini
Anadan duḡteri ayrılduğını
- 10689- Hıṭâb-ı 'izzet irdi ey melek sen
Yıme ḡam tâ anuñ kaydın görem ben
- 10690- Kılam her cân içün emrâzı ta'yîn
Olup münḳâd² ide anları teskîn
- 10691- Bile mevte sebep emrâzı cühhâl
Velîkin bile Hakk'dan anı 'uḳḳâl
- 10692- Seni zemm itmeyeler bir dağı nâs
Anuñ kaydın iyüp sen çekmegil yas

Ḳaşıde³

Vezin: Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

¹ Ta'alluk: Ta'allukî G.

² münḳâd: G.-

³ E. 346a G. 346a M. 384b (Nüshalarda kasidenin başlığı bulunmamaktadır.)

- 10693- Şalât eyle Resûl'e ey kemâl ile bulan irşād
Haber diñle beşâretle hadîs-i şah ile isnād
- 10694- Kaçan kim gelse 'Azrā'îl muvaḥḥid mü'mine herkes
Ölüm cur'asını şunmağa cismi kıılmağa ebrād
- 10695- İde rûḥ kim yâ 'Azrā'îl ne bürhân ile geldüñ di
Nişân göstür ki kâl u kııl gide dilden ola ib'ād
- 346b 10696- Kaçan kim Hâlik u Yezdân kodı bu ten kafes içre
Seni ben görmedim anda bugünde eyleme efsād
- 10697- Çü 'Azrā'îl taḥayyürde qalup vara o der-gāha
İde yâ Rabb saña ma'lûm cevābı ol quluñ isnād
- 10698- Buyurur Ḥaḳḳ Te'ālā'llāh kulum kavlinde şādıḳdur
Yüri var cennete ta'cîl ki bir sîb al nişân îrād
- 10699- Ki ol tüffāḥ yazılmışdur nūrānî ḥaṭṭ-ı bi'smi'llāh
Bu resm üzre ilā āḥir bu devlet bu sa'ādet hād¹
- 10700- Geline yanına rûhuñ feraḥ birle çıka tenden
Çün ism-i Ḥaḳḳ ola yoldaş ide 'avn-i Hudā imdād
- 10701- Şerîfî kııl 'amel iḥlāş kafesde yār iken rûhuñ
Göçersin 'ākıbet bir gün o bâkı mülkin it ābād
- 10702- Bu kez diñle Te'ālā'llāh melekü'l-mevte emr itse
Fülānuñ rûḥını qabz it ola Ḥaḳḳ emrine îkād
- 10703- Gele evvel dehānından görür Ḥaḳḳ zikri ağızında
Döner bu kez göre yol yok ki zikr-i Ḥaḳḳ ola ābād
- 10704- Buyura Ḥaḳḳ yâ 'Azrā'îl cānın al gayrı a'zādan
Varur cānib-i destinden ki maḳşad nez'-i rûḥ-aḳşād
- 347a 10705- İde el kim saña yol yok taşadduḳlar viren elden
Yetim başına mes tesbîḥ iderdim el ile evrād
- 10706- Bu kez ayak tarafından ider qaşd almağa cānın
Ayak daḥı nizā' eyler ki yol yok saña hıç hem-zād
- 10707- Yürürdi bu ayak cum'a cemā'at mescide her-dem
'İbādet meclis-i 'ilme iderdim pāy ile evtād
- 10708- Gelür bu dem qulağından ider yol yok saña bundan²
Kelām-ı Ḥaḳḳ işitmişdür ezān şāvtın idüp eşhād

¹ hād: dād M.

² Gelür bu dem qulağından ider yol yok saña bundan: Qulağından gelür bu dem ide yol yok saña bir dem M.

- 10709- Gele eṭrāf-ı ‘aynāna ide yok dīdelerden yol
Budur muṣḥaf yüzün ‘ālim gören māder peder ecdād
- 10710- Çü ‘Azrā’īl ta‘ccübde kalup dir yā Hudāvend’im
Ne resme olduğum¹ bilmem ilāhī kıl baña imdād
- 10711- Hıṭāb eyler Te‘ālā’llāh ki yaz keffinde bi’smi’llāh
Bakup aña çıka ol cān olup ‘āşık ide evrād
- 10712- Hakk’uñ emrile ‘Azrā’īl tutup destinde bi’smi’llāh
Görüp mü’min ola müştāk ferah birle çıka ol şād
- 10713- Ne devlet ne sa‘ādetdür bu müjde ehl-i ĩmāna
Şerīfī kaç nevāhīden evāmırlar bul irşād
- 347b
- Vezin: Mefā’ılün Mefā’ılün Fe‘ülün*
- 10714- İmām-ı Mālik Hāzretlerinden
Rivāyetdür Ledün Risālesi’nden
- 10715- Ki² ednā mü’minün rūhı başından
Ayağına varınca bakışından
- 10716- Ki beş yüz yıl kadar olur muṭavvel
Ki Ādem ḳaddi onca idi evvel
- 10717- Kaçan mesken idindi yer yüzini
Ki Hakk atdı na‘ıminden özini
- 10718- Añup cürmin şeb u rüz ağlar idi
Feriştehler yüregın tağlar idi
- 10719- Simā‘a ḳalmadı ṭāḳat melekde
Ki ṭoldı āh u efgān felekde
- 10720- Du‘ā itdiler ey Hālik u Yezdān
Bu firḳat hūznini ref eyle bizden
- 10721- Kūtāh³ it ḳaddini rāḥat olalım
Fiğānından niçe bir yaḳılalım
- 10722- Kışaltdı boy oldu yetmiş arış
Ki kendi arış ile bil şāf alış
- 10723- Hurūc eyler kaçan rūh bu ḳafesden
Halāşı bula ten bu ḥār u ḥasdan

¹ olduğum: olduğun M.

² Ki: En M.

³ Kūtāh E., G., M.

- 10724- Baķar cismine ancak bir ıvezce
Ki bir barmaķ ķadar yok aña fūrce
- 10725- Ŗararmıř beñzi olmuş za‘ferānī
Görince pes ta‘accüb ide anı
- 10726- Yanındaki meleklerle hıtabı
Diye söyleñ baña hikmet cevābı
- 10727- Niçe şıgmuş idim koz kab içinde
Niçe dūrdum ben ol ķūz-āb içinde
- 10728- Cevāb eyler melekler Hakk Te‘ālā
Niçe hikmet yaradur baķ Te‘ālā
- 10729- Seni hıfz itdi bir filcān içinde
Göñül dil hep cesede cān içinde
- 348a 10730- Güzel habs itdi hıķ gelmedi zillet
Kafes burcı yıķıldı bulduñ ‘izzet

Vezin: Fā‘ilātün Fā‘ilātü Fā‘ilün
- 10731- Çünkü rūhuñ hālını bildüñ bu kez
Cānı āsān virmege bul sen¹ ‘ıvaķ
- 10732- Hālet-i nez‘e varınca bir kişi
Hakk hidāyet eylese āsān işi
- 10733- Gör Hudā elťafını bu kullara
Niçe in‘ām eyleye mü‘minlere
- 10734- Pes çıkınca rūh-ı mü‘min sākına
Emr ider ‘Azrā‘ıl’e şabr it yine
- 10735- Bir nefes rāhat ola ķulum diye
Pes Hakk’uñ emrin tıutup o dem ķoya
- 10736- Çün çıķa dizlerine göbegine
Hakk Te‘ālā dir taħammül ķıl yine
- 10737- Çün çıkar řadrına hem hıķūma bil
Kıl tevakkuf bir sāt yā ‘Azrā‘ıl
- 10738- Tā vedā‘ itsün cemī‘an a‘zālar
Birbirinden şasretini alalar
- 10739- Ŗe‘f a‘zālar birbirile çün vedā‘
Eyleye nefis ile rūh dağı vedā‘

¹ bul sen: sen bul G.

- 10740- Hakk vedā^c itdirmeye ĩmānımız
Ol dem içre hıfz ide elsānımız
- 10741- Hālet-i nez^ci tefekkür kıl müdām
Her işinde Hakk kelāmı kıl imām
- 10742- Bu ĩmānuñ selbi a^czam korkudur
Çok tefekkür eyle kim korku budur
- 10743- Üç hışāl oldu sebep nez^c-i ĩmān
Bu hışāller işlemek gāyet yaman
- 10744- İşbu İslām şükri ni terk eylemek
Hem dağı selb-i ĩmān havf itmek
- 10745- Kendüden ednāya zulm itmek katı
İşbu üç haşletde ĩmān haşyeti
- 348b 10746- Lāzım oldu rüz şeb fikr eylemek
Hem dağı dīn İslām'a şükr eylemek
- 10747- Ğākıl olan bir mene zulm eylemez
Mü'min şādıklarā levm eylemez
- 10748- Ol Ğadū-yı āşikār¹ şeytān la^cīn
Muhtaazar olanlara ola karīn
- 10749- Kaşdı anuñ mü'minüñ ĩmānıdır
Tābi^c olanuñ yiri nīrānıdır
- 10750- Hāl-i nez^cinde² kişi şuşar katı
Yana ciger kalmaya hıç tākati
- 10751- Geçē iblīs ol vakit karşusına
Bir şişe şu tuta ol eyesine
- 10752- Şu taleb idüp bu mü'min vir diye
Virmeyüp dir di ki Tengri yok diye
- 10753- Bile iblīs olduğı yüz döndüre
Varup ayak semtine anda tura
- 10754- Oynada bu kez kadehi şevk ile
Görüben mü'min yanuben yakıla
- 10755- İde vir āb-ı kadehi içelim
Dir Resül kāzib di virüp geçelim

¹ Ğadū-yı āşikār: Ğadüvv-i āşikār M.

² Hāl-i nez^cinde: Hālet-i nez^cinde M.

- 10756- Ger şekāvet ehli ise ĩcāb ide
Ol kadehden¹ içüp ĩmānsız gide
- 10757- Şol saʿādet ehli mü'min red ide
Ol kadehi atuben iblīs gide
- 10758- Yā ilāhī hıfz kıl ĩmānımız
Nezʿ kıl āsānlık ile cānımız
- 10759- Hālet-i nezʿe varınca bir kişi
Altı kışm olur imiş cümle işi
- 10760- Mālī mevrūs rūḥ melekü'l-mevt için
Laḥmı kurdā ʿazmı pes toprağ için
- 10761- Hem sevābı ḥaşm için takśim olur
Ol laʿīn ĩmān için taʿzīm olur
- 10762- Mālī vāriş mevrūs itse ğam degil
ʿAzrāʿīl hem cānı alsa kem degil
- 349a 10763- Cismi kurd ʿazmı türāb yese n'ola
Gam degil ĩmān giderse ḥāl n'ola
- 10764- Ḥālik'ından red olur maṭrūr olur
Hem cehennemde ebed merdūd olur
- 10765- Bulmak istersen selāmetle ĩmān
Çıkma rāḥ-ı şerʿiden itme yaman
- 10766- Kim duruşsa bu fenā zevkine bol
Sekr-i mevti bulısar anuñla kıl
- 10767- Cümle nāsa sekr-i mevtüñ şiddeti
Bāʿiş oldu bu fenānuñ lezzeti
- 10768- Gel bu nefsüñ sözine virme kulağ
Görmeyesin mevti şiddetden mezāk
- 10769- Bu fenā zevkini ḥātırdan götür
Fikr-i mevti göñlüñ içinde bitür
- 10770- Bu ölüm acısını ḥaṭruña şal
Sekr-i mevti dāʿimā eyle ḥayāl
- 10771- Olmaya insāna andan acı derd
Ol Kerīm Allāh ide ol dem meded
- 10772- Bir rivāyet var idem saña hümām
Sekr-i mevti kıl tefekkür olma ḥām

¹ kadehden: kadehi M.

- 10773- Ol Nebî İdrîs'i diñle ey gözüm
Enbiyâ kışşasıdur añla sözüm
- 10774- Dirler idi Uñnūñ evvel añā nām
Kılduğı çün derse dā'im ihtimām
- 10775- Kıldılar tesmiye İdrîs aniçün
Gice gündüz derse ol baķduğı çün
- 10776- Şan'atı gömlek dikerdi her zamān
Zıkr-i Hakk olmış idi vird-i zübān
- 10777- Her kaçan kim igneyi sancardı ol
Tebbîñ ü tevḥîd iderdi katı bol
- 10778- Viricek şāḥibine gömlegini
Eylemez idi kimseden ücretini
- 349b 10779- Ol kadar kıldı 'ibādet ol müdām
Vaş olunmaz taḥrîr ile ey hümām
- 10780- Gıbta eylerdi melekler añā hep
Ol melekü'l-mevt anı kıldı taleb
- 10781- 'Āşık olup dir eyā Rabbü'l-Ġanî
Ver izin görmege İbrîs Nebî
- 10782- Varuben anı ziyāret ideyim
Hem selāmuñla beşāret ideyim
- 10783- Virdi 'Azrā'il'e destür ol Kerîm
Geldi İdrîs yanına ṭab'-ı selîm
- 10784- Şā'im idi çünki İdrîs her zamān
Vaqt-i iftār çün karîb oldı hemān
- 10785- Bir melek geldi o dem virdi selām
Ol getürdi ni'met-i cennet ṭa'ām
- 10786- Çünki iftār eyledi İdrîs o dem
Teklîf eyler ol muşāḥibe bu dem
- 10787- Yimedi bir loķma ol ādem ṭa'ām
Yidi İdrîs ṭuruben kıldı kıyām
- 10788- Tā ṭulū'-ı fecre dek kıldı namāz
Toğdı güneş tā misāfir uyumaz
- 10789- Oturur yanında kılmaz güft u gū
Yimez içmez uyumaz hoş ṭab'-ı ḥū

- 10790- Çün bu hāl üzre ider dört gün mürūr
Key ta‘accüb eyledi İdrīs görür
- 10791- Didi sen kimsin baña söyle kişi
Görürem sende muhālif her işi
- 10792- Sende yokdur tab‘-ı Ādem’den¹ eser
Sen melek misin baña virgil haber
- 10793- Didi yā İdrīs benem ol ‘Azrā’īl
Gelmişem saña Hudā iznile bil
- 10794- Didi İdrīs sen misin rūḥ kabz iden
İşbu dört gün kabz-ı rūḥ kılduñ mı sen
- 10795- Ol didi çok kimsenüñ rūḥlarını
Çıkarup ayırmışam tenlerini
- 350a 10796- Rūḥ-ı halk ‘indimde bir sofra gibi
Görürem ol sofrada loḡma gibi
- 10797- Didi İdrīs yā melekü’l-mevt ‘aceb
Gelmisin zā’ir ve-yāḥūd rūḥ taleb
- 10798- Ol didi geldim ziyāret kılmağa
Ol mübārek nūr cemālūñ görmege
- 10799- Ne sa‘ādetdür ne devletdür bu iş
‘Azrā’īl züvvār ola yārān biliş
- 10800- Didi bundan soñra ey cānım melek
Var saña bir ḥācetim işbu dilek
- 10801- Kabz idesin rūḥımı mevti görem
İçeyim mevtüñ şarābın lā-cerem
- 10802- Hakk Te‘ālā cānımı girü vire
Pes ‘ibādet eyleyim andan soñra
- 10803- Ol didi ben itmezem ervāḥı kabz
Ḥālik’uñ emrile hem bā‘iş maraz
- 10804- ‘Azrā’īl’e vahy kıldı ol Hudā
Ol niyāz-ı İdrīs’i eyle edā
- 10805- Var Hudā’nuñ ḥikmeti gör ne ‘aceb
Korkar ölümdeñ kimi eyler taleb
- 10806- Emr-i Hakk’la kabz-ı rūḥ kıldı o dem
Öldi İdrīs ol melek çekdi elem

¹ Sende yokdur tab‘-ı Ādem’den: Tab‘-ı Ādem’den saña yokdur M.

- 10807- Ağlayup ‘Azrā’l itdi nāle zār
Dir ilāhī ahyā it İdrīs-i yār
- 10808- Müstecāb itdi Hudā virdi hayāt
Şarılur boynına İdrīs’üñ o zāt
- 10809- Dir niçe gördüñ merār-ı mevti sen
Di qarındaşım baña hulq-ı hasen
- 10810- Didi ölüm acısın itdi mişāl
Şoysalar hayvān derisin infişāl
- 10811- Olsa ol cānı vücūdında anuñ
Yüzseler derisini ol hayvānuñ
- 10812- Ol ne deñlü göriser ol dem cefā
Biñ kere andan qatı mevt hayfā
- 350b 10813- Didi ‘Azrā’l o demde yā aḥī
Rıfķ ile aldım senüñ rûhın dahı
- 10814- Kılmamışdım onca rıfķat bir mene
Hoş teraḥḥum eyledim ta‘zīm saña
- 10815- Ey Şerīfī kışşayı kılduñ mı gūş
İtmeli hoş ol şarāb-ı mevti nūş
- 10816- Ğāfil olma kim ölüm ğāfil gelür
Murg-ı cānı ol kafes tenden alur
- 10817- Ol muşāhib yār iken İdrīs Nebī
Şerbet-i mevti niçe daddı lebi
- 10818- Nic’olur ḥālīm o demde yā ilāh
İtme yā Rabb işümi sen āh u vāh
- 10819- Eyleyelim kışşaya girü rücū‘
Kıldı İdrīs yārına girü ḥuzū‘
- 10820- Şıdk ile vardur niyāzım dir saña
Ol cehennem nārını göstür baña
- 10821- Alayım tamu odından ‘ibreti
Tā‘at-i Yezdān’a idem ğayreti
- 10822- ‘Azrā’l dir söyledüñ qavli ‘acīb
Yok Hudā emri bu ḥōd fi‘l-i ğarīb
- 10823- Pes Hudā vaḥy eyledi kim yā melek
Şıma sözün her ne kılursa dilek

- 10824- Vardılar Hakk emrile tamuya çün
Tamu ehlin gördi hâli tedirgün
- 10825- Hâzır olmuş gördi biñ dürlü ‘ikâb
Enkâl aġlâl hayye ‘akreble ‘azâb
- 10826- Hâzır olmuş niçe biñ kaṭrân siyâb
Hem daḥı zaḳḳûm ṭa‘âm ḥamîm şarâb
- 10827- Döndiler andan girü İdrîs nevâ
Eyleyüp dir ḥâcetim var ḳıl devâ
- 10828- Sen baña göstür cinânî ni‘meti
Arturam tâ ki Hudâ’ya ṭa‘ati
- 10829- ‘Azrâ’îl dir bu daḥı emr-i muḥâl
Hakk’uñ izni olmadıḳça yok mecâl
- 351a 10830- Vaḥy kıldı Hakk bu kez ‘Azrâ’îl’e
Varuñız pes cennete İdrîs ile
- 10831- Vardılar bâb-ı bihişte ol zamân
Ni‘met-i cennetleri gördi ‘ayân
- 10832- Didi İdrîs ey birâder eyle güş
Dünyâda kıldım ölüm câmını nüş
- 10833- Ṭaddım ölüm şerbetin oldum za‘îf
Tamu ehvâlin görüp oldum naḥîf
- 10834- Sen taleb eyle Hudâ’dan yâ aḥî
İçeyim cennet şarâbın hoş daḥı
- 10835- Gide benden ol merâr-ı mevt hemân
Tamu ahvâli vü efzâ’ı nîrân
- 10836- ‘Azrâ’îl kıldı niyâzı Hâlik’a
Eyle İdrîs’i cinâna lâyıḳa
- 10837- Girüben çıksun cinândan bu demîn
Gördi çok zaḥmet ḳuluñ İdrîs hemîn
- 10838- Virdi izni Hâlik-ı Perverd-gâr
Kıldılar cennetlere geşt ü güzâr
- 10839- Na‘lının ḳor bir ağac altında ol
Geldi cennet ḳapusunda ṭurdı ol
- 10840- Na‘lınım ḳalmış girü dir varayım
Aluben girü buraya geleyim

- 10841- Döndi ol dem cennete ol bahtiyār
Eyledi gülzārı cennetde qarār
- 10842- Şayha eyler ‘Azrā’ıl hoş çağırur
Çık eyā İdrīs dışaru bağırur
- 10843- İdrīs ider çıkmazam şimden girü
Buldum uş yerimi direm rû-be-rû
- 10844- Tadmışam mevti cehennem görmişem
Hakḳ’uñ emrile cināna irmişem
- 10845- Cennete giren çıkar mı yā ulu
Ol katı ola meger mecnûn delü
- 10846- Sen ‘abeş söz harcama pes yā ahî
Ben mekânım bulmuşam çıkmam dahı
- 351b 10847- Vaḥy kıldı ol melekü’l-mevte Hakḳ
Kılmışam takḏiri levhimde sebaḳ
- 10848- Olısdur İdrīs’e mesken cinān
Var dahı sen işüñe itme fiğān
- 10849- Viridi Hakḳ İdrīs’e hoş a‘lā mekân
Kıldıḡı çün zıkr-i Hakḳ’a ihtimām
- 10850- طوبى لِإِدْرِيسَ طوبى فِي الْفَرَادِيسِ
نَالَ الْفَرَادِيسُ فِي الدُّنْيَا بِتَدْرِيسٍ¹
- 10851- Kışşadan hişşe ölüm tadıdı çün
Kıalmasun mübhem deyü didim bütün
- 10852- Zıkr-i mevt eyleyelim biz her-demi
Çekelim ol sekr-i mevt ile ğamı
- 10853- Bizlere yok korku andan key ḡaṭar
‘Aşîdür bu ğuşşayı çekmeyen er
- Vezin: Mefā’ılün Mefā’ılün Fe‘ülün*
- 10854- Münāsib bir hikāyet diñle anı
Ölüm zıkrile iḳāz eyle cānı
- 10855- Hikāyet ‘Āyişe ḡayrū’n-nisādan
Ki rāvîler rivāyet itdi andan

¹ “İdris’e müjdeler olsun. Ne güzeldir cennet bahçeleri / Cennet bahçelerine dünyada ilimle çalışmakla ulaştı” manasındadır.

- 10856- İder vaqtā ki bir gün ben evimde
Otururken murabba^c hoş yerimde
- 10857- O dem girdi Resūl-i Hakk içerü
Murād itdim turam ayağa girü
- 10858- Otur didi Resūlu'llāh oturdum
Şafāsından kamu hüznü götürdüm
- 10859- Etegime kodı başını ol dem
Uyudı bir sâ'at miqdârı ol dem
- 10860- Mübârek lihyesine bakaturdum
Ki on yeddi kıl ağ ben anda buldum
- 10861- Bu geldi hâtırına âhır n'olısar
Resūlu'llāh bu dünyâdan gidiser
- 10862- Kala ümmet kamu öksiz nebîsiz
Gidince ol kala bu dünyâ ıssız
- 352a 10863- Şu firkatden yüregim yandı taşdı
Bu hasret bahri mevci başdan aşdı
- 10864- Mübârek vechine düşdi yaşımdan
Uyandı çünkü gördi bu işimden
- 10865- Didi yâ 'Âyişe söyle ne hâldür
Gözün yaşı akar bu ne melâldür
- 10866- Ben aña söyledim efkârım ol dem
Firāk hasret düşürdi dideye nem
- 10867- Buyurdu baña bildün mi me'âlî
Ölüm vaktinde gâyet şiddet hâli
- 10868- Didim Allāh bilür dağı Resūl'i
Buyur ta'limi kıl bize uşulî
- 10869- Buyurdu 'Âyişe destür virem ben
N'ola ol dem katı hâl söylegil sen
- 10870- Didim kim yâ Resūlu'llāh katı hâl
Ola kişiye ehl evlād u a'yāl
- 10871- İdüp girye ideler vāh anamız
Dağı feryād ideler vāh atamız
- 10872- Buyurdu bu katı ammā katı var
Ölüm hâlinde bundan firkatı var

- 10873- Didim bundan katı guşsa alalar
Götürüp kabrine anı koyalar
- 10874- Tıyalar mevtini aḥbāb¹ yārān
Dökeler taş u toprak üstine cān
- 10875- Koyalar yalañız vahşetde anı
Dönüp evlerine yanmaya cānı
- 10876- Ne‘am yā ‘Āyişe gāyet bu firkat
Velikin bundan a‘lā var küdūret
- 10877- Kaçan teslīm ideler ol Hudā’ya
‘Amel-i sū ile ol Kibriyā’ya
- 10878- Daḥı var bu katıların katısı
Beni sen diñle ey zenler ulusu
- 10879- Kaçan bir men² ola aña eşed hāl
Gele meyyit için yumağa ġassāl
- 352b 10880- Çıkarurlar libāsını bedenden
Zeheb ḥātemlerin³ hem ıṣba‘ından
- 10881- Meşāyiḥ kisbetin başdan açarlar⁴
Aḥibbā yigrenüp andan kaçarlar
- 10882- Göre rūḥ cismini ‘uryān soyulmuş
Teni bir qurı tahtaya koyulmuş
- 10883- Bir a‘lā şavt ile ide nidāyı
İşitmez ins ile cin bu şadāyı
- 10884- İde rıfḳ ile soy nāzik tenimi
Acıtdı ‘Azrā’ıl tatlu cānımı
- 10885- Katı dökme ısınmış āb özüme
Yanup yakılıdur ten baḳ sözüme
- 10886- Kaçan şarup kefen baş bağlayalar
Oğul kızlar cigerler daḡlayalar
- 10887- İde rūḥ şabr kıl li’llāh ġassāl
Yüzüm aç bir görem evlād u a‘yāl
- 10888- Kıyāmet günine dek görüşüm bu
Ḳabile ḳavmim ile şoruşum bu

¹ aḥbāb: erbāb M.

² bir men: mü‘min M.

³ ḥātemlerin: ḥātemlerini G.

⁴ açarlar: açalar M.

- 10889- Cenāzesin aluben götürince
Muşallādan yaña pes yaturınca
- 10890- İde yārenlerim ta‘cīl götürmek
Vedā‘ idem ‘ıyālīmle yitürmek
- 10891- Bırakdım hātūnum tūl şāhibi yok
Yetīm evlādlarım eksikleri çok
- 10892- Gözedüñ anları kılmañ ezāyı
Yetüp mällarını itmeñ cezāyı
- 10893- Götürmek sür‘at ile tabutum hoş
‘İyāl ehlim¹ āvāzın ideyim gūş
- 10894- Kıpalar çün cenāzeyi kıpudan
İder şayha āvāz ile kıpudan
- 10895- İşitmez ins ü cin sâ‘ir işidir
İder feryād her maḥlūk işidir
- 10896- Eyā aḥbāb ile iḥvān u evlād
Sizi aldamasun dünyāda ezdād
- 353a 10897- Aluñ ‘ibret benim ḥālimden ey yār
Bu ḥāle olası bir gün giriftār
- 10898- Şovukdur zemherīrden bu ölüm çün
Bezarsız² bunda kalsam daḥı bir gün
- 10899- Unutmañ bāri ol ḥayrī du‘ādan
Dilerdik sizlere eylik Ḥudā’dan
- 10900- Size cem‘ eyledik dünyāda māl çok
Daḥı ta‘līm iderdik ‘ilm-i ḥāl çok
- 10901- Nitekim ben size kıldım emekler
Du‘ā birle idüñ Ḥaḳḳ’ dan dilekler
- 10902- Okuyup ḥatm idüñ Kır‘an benim çün
Esirgen sâ‘ilem muḥtāc olam çün
- 10903- İde bunca niyāz u nāliş ol cān
‘İbādetden kesildi çünki ol ān

Ḳaşıde³

Vezin: Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

¹ ehlim: ehlin G.

² Bezarsız: Bīzārsız M.

³ E. 353a G. 353a M. 392b (Nüshalarda kasidenin adı bulunmamaktadır.)

- 10904- Rivāyet itdi rāvīler sözüñ yektāsını diñle
Varınca hālet-i nez'e kapanur dil ki yok aşlā
- 10905- Gelür çār-melek¹ Hakk'dan biri dir şark ile garbdan
Tolandım berr ile bahri senüñ çün bir içim yok² mā
- 10906- İkinci dir benem tevkīl senüñ rızkuña her-dem bil
Tolandım rızkına ta'cīl bulunmaz bir eşer kaṭ'ā
- 10907- Üçüncisi ide gezdim cihānı ser-te-ser bu dem
Nefesden kıldım istifsār olur mı yok olan peydā
- 10908- Çü dördünci selām vire mü'ekkelem diye 'ömre
Arayı vardım her yere dükenmiş yok 'ömür saña
- 353b 10909- Gelür şimdi Kirāmen Kātibīn elde 'amel-defter
Sa'īd olan görür zāhir elinde şafha-i beyzā
- 10910- Şakī ise melek sū'ī sivād defteri rüyı
Cihānda bed olan hūyı utanup der ola seylā³
- 10911- Gele pes andan 'Azrā'īl şağında çok melek rahmet
'Azāb melekleri şolda ola etbā' kamu aña
- 10912- Kaçan kabz içün el ura o gökçek-rū feriştehler
Takī mü'minleri bir hoş tular rıfık ile cānā
- 10913- Şakīler çün ola hāzır o zişt-rū melā'ikler
Hezārān biñ cefālarla alalar cānını hayfā
- 10914- Alup rūhı melekler çün varurlar 'ālī der-gāha
Göyerler kim ne emr eyler bize bu rūh içün Mevlā
- 10915- Buyura Hakk aluñ rūhı koyuñ ol cismine karşı
İletdikde feriştehler görüp ten ide vā-veylā
- 10916- Bakar āh ile cisme tā koyınca dek teni kabre
Gelür cisme velī var ihtilāf it sözümi ıṣḡā
- 354a 10917- Didiler ba'zı bu resme gire cān dünyevī cisme
Ölüm havfını hiç kesme dilinden düşmesün eşnā
- 10918- Didi ba'zı gelür şadra döner ba'de's-su'āl girü
Kefenle cism arasında turur dir ba'zılar şāhā
- 10919- O cisme cānı virmez Hakk cevābı rūh virür ancak
Hakkın⁴ Hakk bilür muṭlak Şerīf çek özin havfa

¹ çār-melekler: çār u melekler E., G., M.

² bir içim yok: yok bir içim M.

³ "seylāb" kelimesinin vezin ve kafiyeden dolayı kısaltılmış şeklidir.

⁴ Hakkın: Hakk M.

Vezin: Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 10920- Ey birāder kıl tefekkür mevdi sen
Alma gūşe şuğl-ı dünyā şavtı sen
- 10921- Baķ varacaķ yerūne kim niķedür
Anda gündüz yok ķamu gün gicedür
- 10922- Anda yok nān u nemek kisve ta'ām
Yatmağa yorğan döşek yok hāş u hām
- 10923- Cehdi kıl göndür fenādan āleti
Hüb 'ameller oldu ķabrūn rāhatı
- 10924- Varduğūn demde hemān ķabre nihān
Gele ol Mūnker¹ Nekīr ola 'ayān
- 10925- Hālik' uñ kimdür daķı peygāamberūñ
Ķanķı dīnde olmış idi rehberūñ
- 10926- Ne idi ķibleñ idiver yā beşer
Vir cevābı kimden olur ĥayr u şer
- 10927- Heybetinden teng olup 'aklı şaşa
Hem sa'īd olan dire 'akluñ başa
- 10928- İde kim Rabbim Hūdā-yı lem-yezel
Ol resūlümdür Muĥammed tā ezel
- 10929- Dīnim İslām dīnī ķiblem beyt-i Hāķķ
Ĥayr u şerr Hāķķ'dan bize olmış sebaķ
- 10930- Hem kitābım Rabbimūñ Ķur'ān'ıdur
Hem resūller cümle Hāķķ bürhānıdur
- 10931- Ĥoş faşīh üzre vire mü'min cevāb
'İzzet ü ĥürmet ideler bī-ĥisāb
- 354b 10932- İdeler nem nem 'arūsen gibi yat
Nūr ola ķabrūn müzeyyen her cihāt
- 10933- Ķün cevābı virdūñ olduñ baĥtiyār
'Ālem-i uĥrā ola hep saña yār
- 10934- Açıla cennet ķapuları aña
Ĥoş ķoķularla mu'aĥĥar her yaña
- 10935- Göz irişmez keng ola ķabri anuñ
Bir güzel yoldaş ola ol menūñ

¹ Mūnker: Mūnker E., G., M.

- 10936- Bir münevver yüzlü hoş bû hoş liḳā
Gele ḳabrine bu kez aña baḳa
- 10937- Ne ḳişisin dir cihānda görmedim
Hoş cemālünle müşerref olmadım
- 10938- Ol güzel yigit ide ey dīn eri
Tanımazsın ya niçün sen serserī
- 10939- Şol ‘amel-şālih ü bürhānam bugün
Oḳuduḡuñ şāfī Ḳur’ān’am bugün
- 10940- Yār yoldaşım ilā yevmü’l-ḳıyām
Cümle müşkül işlere virem nizām
- 10941- Hoş şafā rāḫat baḳa saḡ yanına
Ḳopa maḥşer baḳmadan şol yanına
- 10942- Hāḳḳ kütāh eyler aña uzun günü
Ḳabr ‘azābın bilmeye n’idüğünü
- 10943- Ehl-i şaḳvetden ola meyyit eger
İdemez hīç bir cevāb ol ḫayr ü şer
- 10944- Ne su’āl eyleseler bilmem diye
Ḳılduḡı ‘işyānınuñ ḡamın iye
- 10945- Ellerinde bir çomaḳ ola ‘azīm
Cem’ ola ger işbu ‘ālem hep ‘amīm
- 10946- Depredemezler yerinden bir kere
Uralar başına anı biñ kere
- 10947- Hāk-ı yek-sān ola yerlere bata
Şıḳa ḳabr a’zāların öyle yata
- 10948- Geçe hem a’māl-i bed ḳarşısına
Ḳavf ide baḳınca yüzi pasına
- 355a 10949- İde kimsin görmedim sen tek ḳabīḫ
Lerze düşdi cāna şan oldum¹ zebīḫ
- 10950- İde ol çirkin senün a’mālinem
Dünyāda kesb itdüğün bed-kārınam
- 10951- Sin içinde gelmişem idem ‘azāb
Tā ḳıyāmet eylerem saña ‘itāb
- 10952- Açıla ḳapu caḫīmden yaña hem
Gele ḳabrinden yaña rāyiḫa kem

¹ oldum: oldı G.

10953- Hem yılan ʿakreb ʿola ʿakbrüñ içi
Tâ ʿazāb eyleyeler çokdur şuçı

10954- Bu ʿazāb içre ola her bir günü
Ola biñ yıl intizāruñ bir günü

10955- Yâ ilāhî kıl bize imdādı sen
Kıl bize ʿakbr içre luṭf ihsānı sen

Vezin: Mefāʿilün Mefāʿilün Feʿülün

10956- İşit gör hālını saña idem yār
Kātı hāldür anı fikr eyle her-bār

10957- Emīre'l-mü'minīn ʿOsmān'ı diñle
Ölüm havfı kamu dehşetden a'lā

10958- Kaçan zikr olsa ʿOsmān'ıñ katında
Cehennem ya zebānī şohbetinde

10959- Veyā zikr olsa mahşer dehşetinden
O mīzān ya şırātuñ vahşetinden

10960- İder rıfķ ile havfı ağlamazdı
Gözin yaşını yere çağlamazdı

10961- O ʿakbrüñ zikri olsa ağlar idi
İşidenler yüregi dağlar idi

10962- Didiler yā halīfe ne ʿacebdür
Kābir çün ağlamak di ne sebebdür

10963- Yanında zikr olur bunca ʿuķūbet
Çetin mi ʿakbr ʿazābı aña nisbet

10964- Didi tamu odı gerçi cefādür
Kara gün il ile ʿīd ü şafādür

355b 10965- O mahşer yerine varmak ne ğamdur
Yārenler ile zindān ʿīş ü demdür

10966- Varur mīzāna hep kavm ü kabīle
Şırāta varılır nās cümle bile

10967- Yaluñuz kaluram ol sin içinde
Karañu¹ yerde ol zemīn içinde

10968- Yārenlerden biri olmaz muşāhib
Meger kim Hakk ola ol² demde şāhib

¹ Karañu: Karañuķ M.

² ol: her G.

- 10969- Eyü yavuz alur aml ile ol
Bulur itdğini ol gnde¹ hep ul
- 10970- Dimişler kim gelr Mnkr² Nekr'den
Evvel iki melek kim adı Ėazbn
- 10971- İderler tahrr it amln hep
Fenda ıldıun efln hep
- 10972- Diye ul yok devtm kıdm yok
Daı bunda alem yok ktibim yok
- 10973- İde işba alem buzzk mrekkeb
Kefeninden kesp dir yaz bua hep
- 10974- İderler ayr u şerrin yaz grelim
Ne ıldın fnde bir bir şoralm
- 10975- amu mm olur³ ktib yazarlar
Yazup aml-i ayr hoş dzerler
- 10976- Gelince şerre nevbet yazamam dir
Utanup an bir bir dzemem dir
- 10977- İderler işledn utanmadn h
Olupdur şon pişmn dimesn h
- 10978- Bugn r itmede bir fde yok
Ey yavuz amu yaz syleme ok
- 10979- Yazup barma ile mhrin başar hem
El ile an boynunda aşar hem
- 10980- Dimişler oınan maşer demi ol
Vel var iştilf anda at bol
- 10981- Gel imdi abrne varmazdan ey cn
mret eyle abrn itme vrn
- 356a 10982- An techz idp gndr yaraın
Bilrsin hoş senn ola uraın
- 10983- Amel şanduı grdur bilrsin
Ne kim odun selmetle bulursın
- 10984- Gerek abrn anasın gnde bi kez
Anar abrn seni her gnde beş kez

¹ gnde: ninde G.

² Mnkr: Mnker M.

³ olur: olup G.

- 10985- İder dellāl-veş saña nidāy¹
Bu ğaflet ile gūş almaz şadāyı
- 10986- İder kim² yā fūlān ibn-i fūlān sen
Budur āhır senūñ yerūñ gelen sen
- 10987- İlan ‘akreb çıyanlar evidür bu
Getür tiryāk taşadduk aña karşı
- 10988- Budur encām senūñ cāy-i turağūñ
Karanlu ğam getür bile çırağūñ
- 10989- Fenānuñ şem‘i yağı bunda yanmaz
Götür ol şem‘i kim bir dürlü şunmaz
- 10990- ‘Amel ihlāş idüp göndür buraya
Münevver eyle kabri³ pür-ziyāya
- 10991- Nidā eyler üçünci def‘a⁴ tekrār
Bu ıssız cāya göndür mūnis-i yār
- 10992- Okı ihlāş ile Kur‘ān’ı ey cān
Bulursın bunda hūb yoldaş-ı yārān
- 10993- İder dördünci ey baña gelen er
Tehī gelme ilet kabre sīm ü zer
- 10994- Gice gün eyle tevḥīd ile ezkā
Fenā sīm ü zeri bil eylemez kār
- 10995- Beşinci ide bu resme ḥiṭābı
İlet kabre yatacak cāme-ḥābı
- 10996- Namāz kıl vir zekātuñ tut şıyāmuñ
Bulursın bunda ‘izzet iḥtirāmuñ
- 10997- Gelür yorğan döşek hūb saña kat kat
‘Arūs ile yatan erler gibi yat
- 10998- Ne devlet ne sa‘ādet bizlere bu
Tefekkür kıl gider ḥüzn ile kayğu
- 356b 10999- Fenāda hūb ‘ameller eyle taşvīr
İdegör menzīl-i uḥrāyı ta‘mīr
- 11000- Evvel menzīlidür uḥrānuñ ol yer
Anı ma‘mūr bulursın ibtidā ger

¹ nidāyı: şadāyı M.

² İder kim: M.-

³ kabri: kabrūñ G.

⁴ def‘a: kerre M.

- 11001- Olur sâ'irleri bi'l-cümle ma'cûr
Olursın luṭf-ı Rabbânî'le mesrûr
- 11002- Olursa evvel-i menzîl ḥarâbât
Olur sâ'irleri elbet melâmet
- 11003- Velîkin ba'zı mü'min kabır 'azâbı
Çeker soñra olur ehven ḥisâbı
- 11004- 'Azâb-ı kabır ile ecrâmını yur
Varur ol menzîl-i 'uḳbâya mesrûr
- 11005- Velî çokdur ḳuluñ cürm ü ḥaṭâsı
Ḥudâ'nuñ ḳullara çokdur 'aṭâsı
- 11006- Günâha eylemiş mevti kefareṭ
'Azâb-ı kabır ider ecrâmı ğaret
- 11007- Virür maḥşerde zaḥmı şems-i tâbân
Ola mü'min günâhlarından 'uryân
- 11008- Egerçi olmaya bunlar ile pāk
Ḳılur ṭamu od ile bil ki ğam-nāk
- 11009- Olur gerçi 'azâb ile melâmet
Bulur îmân ile âḥir selâmet
- 11010- Girü diñle Ḥudâ'nuñ luṭfını sen
Ḳabır mü'minlere hoş cây-ı aḥsen
- 11011- Yazın yer altını ḳılmış serin ol
Sıcakdan¹ görmeye tâ zaḥmeti ḳul
- 11012- Ḳışın yer altını ḳılmış issi nerm
Şovukdan görmeye mevtâları ğam
- 11013- Egerçi eylemiş kabır göze ṭar
Geñiş olanlara bu dünyâca var
- 11014- Olur a'mâl-i şerr ile kabır teng
İder aḥsen 'amel bu dünyâca keng
- 11015- Ḥudâ-yâ eyleme kabrimizi ṭar
İrağ eyle cesedden mûr ile mâr
- 357a 11016- Bize göstürme ol kabırüñ 'azâbın
İrağ it mûr ile mârüñ 'iḳâbın
- 11017- Cevâb-ı Münkereyn'i eyle âsân
Bize vir nûr-ı îmân ile yârân

¹ Sıcakdan: Sıcakda G.

11018- Dilersen her dü-‘ālemde necātı
Resül-i kâ’ināta vir şalātı

11019- Okuyup dinleyen yazan ahibbā
Bula kabır-i gülis̄tān içre dībā

Ḳaşıde-i Ahvāl-i Meyyit¹

Vezin: Mefā’īlün Mefā’īlün Mefā’īlün Mefā’īlün

11020- İlāhī vir şifālar cisme bīmār olduğum zamān
Meded yā Rabb ecel yaşduğına baş şaldüğüm zamān

11021- Geçüp cümle ‘alāyıkdan şalup gözden fenā mülkin
Meded bu² kuluña der-gāhuña yüz tutduğum zamān

11022- Ahibbā aşdıķā yārān olunca hālime nāzır
Nazar kıl ‘afv u rahmetle vedā eyledüğüm zamān

11023- Bilürem yok hālāşa çāre ‘Azrā’īl urınca el
‘İnāyet kıl anuñ destinde nā-çār kaldüğüm zamān

11024- Hezārān mekr ile iblīs olur çün tālīb-i İmān
Meded yā Rabb şusuzlık ile nāra yandüğüm zamān

357b

11025- Bilürem senden özge kimseden yok mekrine çāre
Ki şāyed ıztırār-ı mekrine aldandüğüm zamān

11026- Lisān ile fuḳādım tevḥīdī ‘irfāna kıl meşğūl
Ḥurūc-ı ruh için şon dem dehānım açduğum zamān

11027- Uça bu murğ-ı cān işbu kafesden ḥüsn-i hātemle
Yumup göz fānīden der-gāhuña göz açduğum zamān

11028- Çıkup cānım havāya çün bakar bu cisme ḥasretle
Uzadup el ayağı bu çenem bağlandüğüm zamān

11029- İder cān āh u ḥasretle havāda nāle vü giryān³
‘İyāl ehlim fiğān ile ciger tağlatduğum zamān

11030- Fenādan göçdüğüm gūş eyleyüp hāzır olur yārān
İder cān āh girībānsız kefen biçdirdüğüm zamān

11031- Şaçup kan yaş ‘iyāl ehlim iderler zār ile feryād
Bilürler şonıdur evden çıkup tā göçdüğüm zamān

11032- Havādan cān ider gassāle koma ıssı şu cisme
Za’īf oldı ten ‘Azrā’īl elinden geçdüğüm zamān

¹ E. 357a G. 357a M. 397a

² bu: kıl M.

³ nāle vü giryān: nāle giryān M.

- 11033- Şarup cisme kefen bindikde ol taht-ı dıraht esbe
Kâtı müşkül kamudan ehl ıyāl ağılatduğum zamān
- 358a 11034- Hūdā-yā sen kabūl eyle duʿāsın ehl-i ĩmānuñ
Huşūc ile turup şaf şaf namāz kılındüğüm zamān
- 11035- Kılurlar mı şehādet hüsn-i ahvālime ol yārān
Niçe bildüñüz¹ bu mevtāyı suʿāl olundüğüm zamān
- 11036- Kıpup sürʿatle cismim çün şalarlar bir çukur çāha
Kımazlar bir ışıķ ger pıç ile or durduğum zamān
- 11037- Ziyā'ı hūb ʿamelle vir muşāhib anda sen yā Rabb
İken şıkdırma ol kabre türābı şardüğüm zamān
- 11038- Suʿāl-i Münkereyn'i kıl Şerīf kemtere āsān
Şaşırtma kavlı-i rast üzre cevābın virdüğüm zamān

Mebhaş-i Şabrü'l-Vecaʿ ev-Muşibet²

Vezin: Fāʿīlātün Fāʿīlātün Fāʿilün

- 11039- Ey Şerīf eyledüñ pendı nişār
Olsun ihvāna teberrük yād-gār
- 11040- Di bize şabr u taḥammülden kelām
Şabr ile āsān olur düşvār müdām
- 11041- Hakk buyurdu kullarımı şınaram
Tecrübe muʿāmelesin eylerem
- 11042- Havf ile cūc ile naķş-ı māl ile
Tenlerin zaʿf eylerem bīmār ile
- 11043- Ol gönül eşmārı dil-murğ peçe
Eylerem işkence-i bende niçe
- 11044- Hūb beşāretdür Hūdā'dan kullara
Yā Muḥammed müjde kıl mü'minlere
- 358b 11045- Ger ola işbu³ muşibetler kıla
Pes şikāyet itmeyüp şābir ola
- 11046- Olmayalım bu elemle fāziʿün
İdelim “innā ileyhi rāciʿün”⁴

¹ bildüñüz: bildiz M.

² E. 358a G. 358a M. 398a

³ Ger ola işbu: muşibetler kıla M.

⁴ Muhakkak ona döneceğiz. Bakara 2/156. Ayetin meali: “Onlar başlarına bir musibet geldiği zaman: ‘Biz Allah’a aidiz ve sonunda ona döneceğiz.’ derler.”

- 11047- Ol Resūlu'llāh buyurđı ey peder
Ger ola Hakk'dan kula az çok keder
- 11048- Şābir olmayup yakasın ide çāk
Karalar giyüp ü şaġu şaġa nāk
- 11049- Şaçını yolup yüzün yırtsa yaman
Korkudur ol kimseden çıka ĩmān
- 11050- Yedi gök melekleri la'net ide
Bulmaya şāfī' cehenneme gide
- 11051- Hem buyurđı ol Resūl-i mu'teber
Küfre teşbīh oldu üç şey kıl hāzer
- 11052- Evvelā yırtmak yaķa fil'i-kefer
Şaġu şaġmak sāniyā eyle hāzer
- 11053- Hem üçünci eylemek ta'n-ı neseb
Uşda bunlar fi'l-i müşrik¹ oldu hep
- 11054- İbn-i Abbās'dan rivāyetdür uşul
Mekke'yi fetḥ itdüġi günde Resūl
- 11055- İñledi iblīs ider feryād u zār
Dir fesād u fitne oldu tār u mār
- 11056- Ol Muḥammed ümmetine yā 'avān
Kār kılmaz vesvese küfre 'ayān
- 11057- Ğayret eyleñ iki nesneye katı
İḥtilāf itsün mezāhib ümmeti
- 11058- Dīnlerine i'tikādına ḥalel
Düşürün tā kim ola sū-i milel
- 11059- Sāniyā eyleñ şaġu şaġmaġı fāş
Zār u feryād eyleyü dökmegi yaş
- 11060- Bunlar ile tābi' olsunlar bize
Pes mühim işdür velī bunlar size
- 11061- O 'adūnuñ diñledün sū-kārını
Göstürür saña cehennem nārını
- 359a 11062- Kim uyar ol düşmānuñ aķvāline
Hakk ġazab la'net idüp kor nārına
- 11063- Dir Hudā ol kulına yā 'āşī kul
Tutmaduñ emrim benim olduñ fużul

¹ fi'l-i müşrik: fi'l-i neseb G.

- 11064- Düşmānım şeytāna kılduñ tab'iyet
Sağular sağduñ ü kılduñ ma'şiyet¹
- 11065- Ol caħime varuñız şeytān ile
Haħk'a yarar yok işüñ raħmān ile
- 11066- Ol Resūlu'llāh didi ħüsn-i ħıṭāb
Nevħa-i ħuldan çeker meyyit 'azāb
- 11067- Nīze gibi toħunur mevtāya ħarb
Hem olur andan ħarāret mişl-i cerb
- 11068- İbn-i 'Alī'den rivāyet var idem
Meyyit için aġlama çok ey dedem
- 11069- Ol didi kim öldi bir oġlum civān
Her gün eylerdim anuñçün ben fiġān
- 11070- Bir sene oldı bu ħāl üzre hemān
Düşde gördüm oġlumuñ ħāl-i yaman
- 11071- Tā serinden pāyına cerb-i Frenk
İsti'āb itmiş aġar hicrān teng
- 11072- Didim oġlum bu cerāhatler nedür
Didi bunlar göz yaşınıñ zaħmıdur
- 11073- Her kaçan kim benim için ey ata
Aġlayasın toħunup cisme bata
- 11074- Ol yaşıñ her tamlası baña deger
Oldı cümle bu vücūdum cerħ-i ger
- 11075- Pes uyanup tevbe kıldım pür-sürür
Kıldı bunuñ üstine üç ay mürür
- 11076- Bir de rü'yā gördüm olmuş şahīḥ
Yok cerāhatden eşer vechi melīḥ
- 11077- Pes feraḥ birle du'ālar kıldı ol
Dir saña raħmet ide ol luṭfı bol
- 359b 11078- Bu cerāhatden beni kılduñ temīz
Ķabr 'azābın virmeye saña 'Azīz
- 11079- Ey birāder ġuşsa için çeşme nem
Aķıduben eyleme mevtāya dem
- 11080- Şād u ħurrem olan ervāhı ħabūl
Eşk-i dīde eyler anları melūl

¹ Beyit M. nüshasında bulunmamaktadır.

- 11081- Bir hikāyet var münāsib dinle sen
Ol şabī mevtā için ağlama sen
- 11082- Ol ūlū'l-‘azm nebī Dāvud Resūl
Otururken bir gün aşhābile ol
- 11083- Uyudu bir lahza uyandı sürūr
Hoş tebessüm kıldı aşhābı görür
- 11084- Didiler kim ey ḥalīfe-i Ḥudā
Uyanup güldüñ ne bā‘iṣ di edā
- 11085- Ol ḥalīfe didi gördüm şimdi düş
Ol cinān içre şabīler cem‘i hoş
- 11086- Pes tela‘ub eyleyü birbirile
Alma atarlar olar elden ele
- 11087- Gördüm anda guşşalı bir tıfl-ı cān
Oturur bir kūşede me‘yūs nihān
- 11088- Ben didim anlara ey murğ-ı cinān
Cennet ehli hep feraḥ mesrūr-ı cān
- 11089- Ne ‘aceb bu tıfl maḥzūn u melūl
Oturur bir kūşede maḡmūmen ol
- 11090- Dirler anuñ anası ağlar katı
Oğluna bunda virür key firḳati¹
- 11091- Ol sebep me‘yūs menkūs oturur
Anası anuñ neşātın götürür
- Vezin: Mefā‘ilün Mefā‘ilün Fe‘ülün*
- 11092- Şerīfī şabr kıl ağlama her-dem
Bu şabr ile irer her derde merhem
- 360a 11093- Şefī‘ eyler Ḥudā tıflı ‘uşāta
Şırātı geçirür irer necāta
- 11094- Gelür yevm-i kıyāmet tıfl-ı Müslim
İder ata anaya dürlü ta‘zīm
- 11095- Getürür ḥullelerden armağanı
Elinde kāse ile erguvānı
- 11096- İderler Ḥālīḳ u Yezdān’a rāzı
Kılurlar ol şefā‘atle niyāzı

¹ bunda: burada M.; key firḳati: firḳati M.

- 11097- Olur baʿzı şefāʿatleri maḳbūl
Şabīlerden iderler onca meʿmūl
- 11098- Oları hem şırāṭı geçürürler
Ḳapup ḳuş gibi anda uçururlar
- 11099- Bulur şābir olanlar ecri ekşer
Velī şabr iymeyenūñ ecri aşḡar
- 11100- Cihān ḥāmı Süleymān İbnü Dāvud
Vefāt itdi anuñ bir oḡlı mesʿūd
- 11101- İder ol şaḡu şaḡmaḡa murādı
Şadā itdi o hātifden münādī
- 11102- Nedür¹ senūñ ḡatında aña ḳıymet
Ne deñlü var senūñ ʿindinde ücret
- 11103- Cevābında didi ol şāh Süleymān
Deger dünyā ṭolu zer eşref ol² cān
- 11104- Didi hātif idersin şabrı ey şāh
Bulursın luṭf-ı Ḥaḳḳ’a şabr ile rāh
- 11105- Taşadduḡ itmiş olduñ onca eşref
Yazar ol defter-i aʿmāle ezʿaf
- 11106- Sever şābir ḡuluñ Ḥallāḳ-ı ʿālem
İder iki cihānda anı Ekrem
- 11107- Bulur şābir olan derde devāyı
Virür bīmār-ı ḡüzne ol şifāyı
- 11108- Benī İsrāʿil’ūñ vaḡtinde bir er
Var idi zūhd ü taḡvāsında ezher
- 360b 11109- Var idi ʿavratı bir şāliḡa zen
Yoḡ idi ʿaşr içinde öyle aḡsen
- 11110- Sīm ü zerden daḡı virmiş idi Ḥaḳḳ
Niçe tecrībe eyler Ḥaḳḳ ḡulın baḡ
- 11111- İder zevcine bir gün yā ḡelālim
Ḳuzı vaḡti durur ḡoş et yiyelim
- 11112- Cevābında didi zāhid ḡoş ammā
Bu deñlü var faḡīr miskīn ü aʿmā³

¹ Nedür: İder G.

² ol: ey G.

³ faḡīr miskīn ü aʿmā: faḡīr ü miskīn aʿmā G.

- 11113- Hüdā'dan eylerem havf u hayāyı
İyelim kuzu ol nefse devāyı
- 11114- İder hātūn sīm ü zer bende var çok
Alalım on koyun açlar ola tok
- 11115- İdelim tokuzın miskīne içām
İdelim bir kuzıyı nefse ikrām
- 11116- Olur zāhid o dem bu işe rāzı
Virür tokuzını fakra terāzı
- 11117- Varur şavma'aya 'ābid ü tahir
İder kuzıyı hātūn evde hāzır
- 11118- Var idi iki oğlu tāze cānlar
İder birbirine ol dem ziyānlar
- 11119- Siyāh eyler birinūñ giyecegin
'Adāvet eyler ol biri tutar kīn
- 11120- Niçün kılduñ dir eşvābımı kara
Bıçak aldı ele kim ide yara
- 11121- Zārāfetle irerken hid'a oğlan
Bıçak karnına irdi eyledi kan
- 11122- Vefāt itdi o cerh ile o şıbyān
Kaçar taşra o kātıl kıldı 'işyān
- 11123- Çıkar tam üstine ol nerd-bāndan
Anası havf ider kim düşer andan
- 11124- Beni kovar şanur ol demde oğlan
Düşüp tennūr ocağa oldu biryān
- 11125- İner tamdan aşağı iverek cān
Vefāt itmiş görür tennūrda oğlan
- 361a 11126- Bu hāle şabr idüp itmedi feryād
Velī şābir kula Hakk eyler imdād
- 11127- Didi kılsam bu işden āh u nāle
Kuzudan eylemez zāhid nevāle
- 11128- İder bir kūşede anları pinhān
Gelür zāhid eve aḥşamı a'yān
- 11129- Getürür zāhide pişmiş kuzudan
İder zāhid kanı iki kuzu cān

- 11130- İder hātūn olar konşı evine
Gidüpdürler velī dostuñ birine
- 11131- Buyuruñ siz ider zāhide işmār
Getürür bu huşuşda niçe i'zār
- 11132- İyüp kuzuyı hamd eyler Hudā'ya
Getürdi şöhet-i tıflı araya
- 11133- İder yā şeyh benim bir müşkülüm var
Emānetler var idi bende zinhār
- 11134- Çekerdim zaḥmetin haylī zamāndur
Ṭaleb eyler bu dem ḥālim yamandur
- 11135- Bu işde olmışam ben katı ğam-ḥār
İderem bu huşuşda āh ile zār
- 11136- İder zāhid bu işde hoş 'aceb var
Emānet teslīminde ne ta'ab var
- 11137- İder hātūn katı müşkül n'idelim
Gerekdür yā ḥelālīm şabr idelim
- 11138- Eyā şeyhim oğullaruñ vefātı
İdüp nüş itdiler bāde memātı
- 11139- İder zāhid kılursın şabrı sen hōd
Niçün şabr idemem ben şaḥib-i cūd
- 11140- Getür ortaya anları kıl izhār
İken çekme te'essüf aña ey yār
- 11141- Getürdi nūr-ı dīdeleri māder
Getürdi perdesin üstinde ol er
- 11142- Görür bulmuş hayātı ol iki cān
Tala'ub eyler anlar emr-i Sübhān
- 361b 11143- Şabırlarına Haqq kılmış mükāfāt
Virür şābirlere aḥsen muzāfāt
- 11144- Belāya şabr kıl miftāḥ ferecdür
Ḥilāfından ḥazer eyle ḥarecdür
- 11145- İderse ger biri saña ziyān iş
Taḥammül eyle itme aña qarqış
- 11146- Sen olma intikāmuñ sevde-kārı
Bu kīn tıtmak ider saña zārarı

- 11147- İşit şabra ta'alluş bir menākıb
Sima' itsen olur řāyet münāsib
- 11148- Giderken şarşuda Bāzıd-i Beřām
şataşur aña bir sekrān ser-sām
- 11149- Urur bir şaş şopuz başına ser-şoş
şınar başda şopuz şalur eli boş
- 11150- Ğalāř olup varınca eve āsān
Sebeb olduş yigit dir şıldı Ğüsrān
- 11151- Aña göndürdi Ğürzinüñ bahāsın
şınış řopuzınıñ şıldı edāsın
- 11152- Görünce ol yigit bu luşf u iřsān
İder tevbe şurur yerinden ol ān
- 11153- Ğayādan Ğarķ olup derine ser-şoş
Olur bu şabr u Ğilmüñ ıssına řuř
- 11154- Gelüp ayağın öpdi eyledi zār
Mürıdlerinden oldu āĞır-i kār
- 11155- şabır itmek gerekdür böyle ey cān
Olur bu resme ancaş řābir insān
- 11156- Olur mı şimdi böyle řābir ādem
İyüp¹ başı şopuz ol dimeye kem
- 11157- Görünce cüz'ı bir menden ziyānı
Anı faşl eyleriz Ğalka nihānı
- 11158- Zamān Ğalkı ziyān-kār zālīm er çok
TaĞammül itmege bir řābir er yok
- 362a 11159- İrersen ger muşıbet ya ziyāna
şabır řalkānını eyle bahāne
- Vezin: Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün*
- 11160- Bir Ğikāyet idelim saña Ğrād
Her işe şabr eyle tā ol ber-murād
- 11161- şehr-i Bağdād içre bir vaķt ey civān
Vāķı' oldu bir şatı yangun 'ayān
- 11162- Řabladı² řehrüñ için iĞrāk dūd
Söyünmez oldu aķmağ ile aña rūd³

¹ İyüp: Yiyüp M.

² Şabladı: Eyledi G.

³ E. ve G. nüshalarında kelimenin altında "cāy gibi şular" açıklaması yer almaktadır.

- 11163- Var idi bir pīr-i fānī key katı
‘Ābid ü zāhid idi ‘arīf ḥaḳı
- 11164- Virmedi yangun aña ḥavf u eṣer¹
Dir baña ṣabr ile ḥoş gelmez zarar
- 11165- Ḥāne-i dil yandı ‘aşḳu’llāh ile
Bu sarāy-ı fānī yanar mı bile
- 11166- Bu fenānuñ ḥānesile dil-sarāy
İkisi birden olur mı iḥrāk-cāy
- 11167- Ḥāne-i dil oldı ‘aşḳ ile sūzān
İtmez od fānī sarāyını vīrān
- 11168- Oturup ḳapısı öñinde ol er
Ḥāneler iḥrākına kıldı nazar
- 11169- Dört taraftan yandı cümle ḥāne-cār
Gelmedi ol ḥāne-i şeyḥe zarar
- 11170- Oldı çün ṣabr ile yangundan emīn
Ṣabr ḳıl zarr işlere olma ḥazīn
- 11171- Rabbenā vir bizlere ṣabr-ı cemīl
İtmesün ḥār-ı ğaḏab göñli ‘alīl
- 11172- Vir bize ṣabr u taḥammül pīşesin
Sil göñüldeñ buğz u kīn endīşesin
- 11173- Kim ḳılursa bizlere cevır ü ezā
Ḳıl keḑāret ṣabr ile cürmümüze
- 11174- Ṣabırımız yok ne ḳılalım boş güzāf
Yā ilāhī ḳıl belālardan ma‘āf
- 362b 11175- Ol Ḥabīb’uñ ḥürmetine yā Kerīm
Her dü-‘ālem miḥnetinden ḳıl selīm
- 11176- Bulmak istersen belālardan necāt
Seyyid-i kevneyne vir her-dem şalāt
- 11177- Oḳuyanı dīnleyeni yazanı
Yarlığa raḥmetler ile yā Ganī

Ḳaşıde-i Ṣabr u Taḥammül²

Vezin: Mefā’ılün Mefā’ılün Mefā’ılün Mefā’ılün

¹ eṣer: ḥazer G.

² E. 362b G. 362b M. 403a

- 11178- Hüdâ'dan her ne kim eyler işâbet aña şabr eyle
 Kâmusın bil ğanîmet Hâlikından saña şabr eyle
 Kânâ'at kenzini bil özüne sermâye şabr eyle
 Riyâzet eyle sen her günde bir hürmaya şabr eyle
 Umûruñ tefvîz it ol Hâlik-ı Mevlâ'ya şabr eyle
- 11179- Ne kim Hakk'dan gelür halka anı ifşâ 'ayân itme
 Hakk'ıñ taqdîrine râzı olup âh u figân itme
 İken tut gönölüñi hoş başına¹ teng-i cihân itme
 Şükür hamd it Hüdâ'dandur bu halka imtinân itme
 Çıkarma zâhire bu gerdiş-i dünyâya şabr eyle
- 11180- Belâya şabr ile buldı Nebî Eyyüb tene şihhat
 Bulupdur Yûsuf-ı Ken'ân 'azîz-i Mısr ile şöret
 Dağı şabr ile buldı Yûsuf'a Ya'kûb Nebî vuşlat
 Görür mü'min olan çok fânide illetle çok zillet
 Cihânda isteme râhat hemân uhrâya şabr eyle
- 11181- Tevekkül hânına var kıl kânâ'at âb ile nâna
 Tahammül meyvesin dir çek özüñ gâyetle pinhâna
 Şikâyet eyleme 'aczüñ vezîr ü mîr ü sultâna
 Murakka' bir 'abâ eyler kifâyet bunda insâna
 Bekâda sündüs istebrâk dîbâ kemhâya şabr eyle
- 363a 11182- Bakarsan 'ayn-ı 'ibretle cihânda çarh-ı ğaddâra
 Görürsin çâh-ı zillet olmuş ahyâr ile ebrâra
 Atarsan ol Halîl tek 'aşk ile bu cismüñi nâra
 Bulursın şabr ile tebdîl o miñnet cây-ı gülzâra
 İken düşme fenâ şuglile dağdağaya şabr eyle
- 11183- Günâhuñ añ gice gün Hâlik-ı Sübhân'a döndür yüz
 Fenâya bakma 'ayn-ı rağbet ile aç beğâya göz
 Nişîn ol künc-i 'uzletde 'ibâdet kıl gice gündüz
 Kõnar mı ta'n-ı câhilden vücûd-ı kâmile bir toz
 Çıkarma levmi-lâ'im sözini ğavğâya şabr eyle
- 11184- Gönül şişesine her ne deger ol seng-i âgyârân
 Kırup atma gönülünden kâse-i zerrîni ber-yâbân
 Cerâhat ile dem itse sarây-ı cismi bir nâ-dân
 Şerîfî ger soyup 'uryân ideler varlıguñ tâlân
 Bugün icrâsına sa'y itme ko ferdâya şabr eyle

Mebhâş-i 'Alâmet-i Kıyâmet ü Eşrât-ı Sâ'at²

Vezin: Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 11185- Ey Şerîfî bâğ-ı nazma gir yine
 Tâze irmiş güllerinden der yine

¹ başına: M.-

² E. 363a G. 363a M. 403b

- 11186- Di mühim olanları mübhem kıma
Fırşatı fevt itme şükr it bu deme
- 11187- Söyle ol rûz-ı kıyâmetden nişân
Hep nişân olmuş velî halk-ı zamân
- 11188- Devr-i âhirdür ki ol bir demdeyüz
Şuğl-ı dünyâ ile guşsa gamdayuz
- 11189- Seyyid-i mürsel Hâbîb-i Müsteʿân
Söyledi eşrât-ı sâʿatden nişân
- 11190- Ğayb hâkdur hüküm idemez âdemî
Kânkî târîhde olur vakt-i demi
- 11191- Lîki var aña ʿalâmetden eser
Baʿzı kübrâ baʿzı şuğrâ bil diger
- 363b 11192- On ʿalâmet çün¹ ola kübrâ ʿayân
Var ʿalâmet andan evvel çok nişân
- 11193- ʿİlmine ʿâmil olanlar az kıla
Hırş-ı fânîle ʿilimden vazgele
- 11194- Havf-ı uhrâyı² gönülden atalar
ʿİlmini ücretle halka şatalar
- 11195- Hem seve müftî müderris şöhreti
Virüben fetvâ alalar rişveti
- 11196- Hüküm-i kâdî sîm ü zer ile döne
Hem eşirrâ türene güne-güne
- 11197- Şâh olanlara ʿadâlet ola kem
Ola etbâʿı kamu ehl-i sitem
- 11198- Mîr ü mîrândan mürüvvet ola az
Hâşılı ehl-i sitem ola dırâz
- 11199- Çok ola ʿâlemde kuttâʿuʿt-ı tarîk
Âteş-i zulm eyleye nâsı harîk
- 11200- Hem tüvân-gerler ola ehl-i hasûd
Ola ʿâlemde seḥâ ehli nâ-bûd
- 11201- Dervîş olanlar kanâʿat bilmeye
Az taşadduk ile yüzi gülmeye

¹ çün: kim M.

² Havf-ı uhrâyı: Havf-ı Hudâ'yı G.

- 11202- Hem fakîrlerde olmaya şabr u pîşe
Kablaya gönlini hırş u endîşe
- 11203- Kîn tuta öz kardaşı kardaşına
İtmeye şefkat kişi yoldaşına
- 11204- Er izinsiz ʿavratı sūka revān
Ola gāyet bî-ḥayā cins-i zenān
- 11205- Zīnet-i dünyāya māʿil ola zen
Az ola ʿırz ehli nisvān merd-zen
- 11206- Çok ola ʿālemde evlād-ı zinā
Gaybet ü bühtān ola birbirine
- 11207- Kaşr u eyvān ideler muḥkem sarāy
Çok ide ʿunvānı aʿyān hūy hāy
- 11208- Bed aşıl bed soy ola er başları
Her fesād ehli ola söz başları
- 364a 11209- Şāhib-i devlet ola gāyet gurūr
Görelər kāmilleri gāyetle hūr
- 11210- Vireler cāmīʿlere ḥūb zīneti
Liki az ola namāz ehli katı
- 11211- Ehl-i münkir ehl-i Ḥaqq’a buğz u kīn
İdeler ehl-i ribā tebdīl-i dīn
- 11212- Hem zekātı vermeye māl şāhibi
Az ola şefkat kamu zer ṭālibi
- 11213- Meşveret ola daḥı nisvān ile
Hem imāretler ola şıbyān ile
- 11214- Olıcaḳ bu ḥāl ile ḥaḳ-ı cihān
Refʿ ide yerden bereket Müsteʿān
- 11215- Baʿzı ıklīmleḥ Ḥaqq ṭāʿūn vire
Zelzele ile geçe baʿzı yere
- 11216- Baʿzı yer mevt-i mufācāt¹ ile çöl
Baʿzı ıklīmleḥ vire ḳaḥṭı bol
- 11217- Baʿzı yerler zulm-i ḥākimden vīrān
Ola bī-rāḥat cihān ḥaḳı hemān
- 11218- Olıcaḳ bu resme İslām içre güç
Eyleye ol dem benü’l-aşfer ḥurūc

¹ mufācān E., G., M. (“ansızın olmak” anlamındadır.)

- 11219- On ‘alāmetden biri ola evel
Vireler İslām’a bir müddet hâlel
- 11220- Ol benü’l-aşfer ola gāyet dırāz
‘Askerinüñ keşreti şankim gürāz
- 11221- ‘Asker-i İslām’da çok ola nifāk
Olmaya birbirlerile¹ ittifāk
- 11222- Çok ola da‘vā-yı şadr İslām’da çün
Birbirile cenk ideler gice gün
- 11223- Ol benü’l-aşfer tıyar bu hāleti
Key perişān āl-i ‘Osmān devleti
- 11224- Ehl-i ĩmān hāline ide nazar
Derc ide vāfir çeri a‘dā kefer
- 364b 11225- Böyledür ehl-i tevārīh şöhet
Vire ol dem anlara Hakk fırsatı
- 11226- İbtidā maşrık diyārından zühür
Tā Haleb Şām’a degin anlar yürür
- 11227- Hem tolar ‘asker ile Baħr-i Sefid
Gele seksen sancağ ile ol pelid
- 11228- Ola her sancağda seksen biñ çeri
Tā ki maḥşūr ola İslāmbul şehri
- 11229- Onca top ğunbara deryādan ata
Qal‘anuñ bir semtini toza qata
- 11230- Cenk ile olmaya anlara medār
İde İslām ‘askeri andan firār
- 11231- Cenk ide anlar düşe eñsesine
Tā gele Şām u ‘İrāk arasına
- 11232- Bu kezin ol ‘asker-i arz-ı Hicāz
Gele yetmiş biñ kadar bilki dırāz
- 11233- Çün gele Mekke Medīne erleri
Rāh-ı Hakk’a komış anlar serleri
- 11234- ‘Asker-i İslām bula kuvvet iken
Uralar şimşire el mağlūb iken
- 11235- İdeler a‘dā-i dīni tār u mār
Alalar İslāmbul’a dek her ne var

¹ birbirlerile: birbirlerine G.

- 11236- Zūr u bāzū ile aña bir zafer
Olmadığın bilüp ideler hāzer
- 11237- Duruşalar zıkr ile tevḥīd ile
Yıkalar bir yanını tekbīr ile
- 11238- Münhadim oldıkda ol burc-ı ḥiṣār
Varup aʿdāyı ideler tār u mār
- 11239- Uralar küffāra çün zaḥm-ı kıtāl
Gāret ideler gānīmet mālā māl
- 11240- Bir münādī eyleye ol dem şadā
Çıkdi deccālī bilün bāy u gedā
- 365a 11241- İdeyim deccālūñ aşlın ey peder
Ol Resūlu'llāh zamānında meger
- 11242- Var idi bir gözi aʿmā¹ bir Yahūd
Kāmeti çok pür-belā fitne cühūd
- 11243- Mekr ü ḥīle kārī gāyet çoğ idi
Ancılayın bir muşībet yoğ idi
- 11244- Ḥāriḳ-ı ʿāde ile çok iş zuhūr
Eyledi andan özi ehl-i ğurūr
- 11245- Şāyiʿ oldı mekri çün oldı dırāz
İtdi mekrinden şaḥābe ihtirāz
- 11246- Ol Resūlu'llāh'a bir gün dir ʿÖmer
İderüz ol mekr-i zālinden hāzer
- 11247- Sen niyāz it ol Ḥudā-yı Müsteʿān
Ol Yahūd'ı eyleye gözden nihān
- 11248- Ol Resūlu'llāh duʿā itdi o ḥīn
Geldi ol sāʿatde Cebrāʾīl-emīn
- 11249- Koydı bir pāre buluṭa ol denī
Aldı gitdi cānib-i şarkā anı
- 11250- İklim-i İslām'dan itdi anı dūr
Bir cezīre deryā adasında qor
- 11251- Şimdiye dek şağ u āsān ol kefer
Gör ne dir ḥaqqında ol ḥayrū'l-beşer
- 11252- Devr-i Ādem'den ilā yevmü'l-cezā
Olmaya deccāl gibi fitne² belā

¹ Var idi bir gözi aʿmā: Bir gözi aʿmā var idi M.

² fitne: yokdur M.

- 11253- Ol benü'l-aşfer olunca münhezim
Ol la'îne vire yol Rabbü'l-Kerîm
- 11254- Cānib-i maşrıqdan eyler ol zuhūr
İbtidā şehri-i Ḥorāsān'a yürür
- 11255- Merkebe çıkup cihānı hep gezer
Ola yetmiş biñ cühūd aña nefer
- 11256- Vire istidrāc aña bu resme Ḥaqq
Göz keser yere başa merkeb ayak
- 11257- Pes rubūbiyyet ola da'vāsı hem
Tābi' ola kāfir ü müşrik ümem
- 365b 11258- Sağ taraftan ola hem bāğ-ı cinān
Sol taraftan ola zindān-ı nīrān
- 11259- İre tā Şām iline dek ol la'în
Tola mekr ü fen ile rûy-ı zemîn
- 11260- Cinnîler aña musahhar olalar
Her ne şûret ister aña gireler
- 11261- Eyleyince sözine bir men 'inād
Göstürüp ata anasın ola şād
- 11262- Cinnîler māder peder gibi aña
Nuşh ideler tābi' ol bundan yaña
- 11263- Bileler ecdād u ensābın kamu
İsm-i resm¹ ile ideler rû-be-rû
- 11264- Böyle istidrāc ile 'aqluñ çalar
Tābi' idüp bāğ-ı cennāta şalar
- 11265- Dağıl olanlara ol bāğ nār olur
Küfr ü şirkin zehrile bīmār olur
- 11266- Tābi' olmayanları qor nārına
Göndürür Ḥaqq cennet-i gülzārına
- 11267- Vire Ḥaqq ol deñlü istidrāc tar
Görünür cümle defāyin her ne var
- 11268- Ol yürür cümle cihānı ser-te-ser
Giremez dört şehre eyler key hāzer
- 11269- Mekke'ye Kuds'e Medīne Şām'a ol
Varmağa virmez Ḥudā deccāla yol

¹ İsm-i resm: İsm ü resm M.

- 11270- Göreler mü'minler andan çok ezā
Halk-ı 'ālem cümle cānından beze
- 11271- Tölalar cāmi'lere ehl-i ĩmān
Yalvaralar şıdk ile Hakk'a nihān
- 11272- Rabbenā sen kıl 'ināyetle nazar
Şerr-i deccāl eyledi cāna eşer
- 11273- Okıyalar Sūre-i Kehf'i müdām
Çıka mehdī ola İslām'a imām
- 11274- 'Asker-i İslām'ı derc eyleye ol
Hakk vire nuşret o dem İslām'a bol
- 366a 11275- Cenk ola deccāl ile ide firār
Vara Kuds'ün kurbına ide qarār
- 11276- El açup eyler niyāzı cümle nās
Hāzret-i 'İsā nüzūlin iltimās
- 11277- Göreler bir pāre ağ bulut 'ayān
Taht-ı 'İsā'yı alup gelür hemān
- 11278- Çün Nebī 'İsā ide Şām'a nüzül
Şāzılıklar ola İslām içre bol
- 11279- Otura bir lahza taht üzre hemān
Görüşe Mehdī ile ehl-i ĩmān
- 11280- Turalar 'İsā ile cümle ümem
Yetişe deccāluñ ardında o dem
- 11281- Ura bir harbe anuñ arkasına
Çıka ucı göğsinüñ ortasına
- 11282- Ol kadar kanı aķa anuñ o dem
Tā cihānuñ kūşesine ire dem
- 11283- Müslimānlar daķı 'askerlerini
Keseler fi'l-cümlenüñ serlerini
- 11284- Kankı kāfir olsa bir yerde nihān
Çağırur ol yer ider anı 'ayān
- 11285- Bunda şaķlanmış Yahūdī var diye
Gel çıkar bu demde boynın ur diye
- 11286- Olalar çün şerr-i deccāldan emīn
Cem' ola Mehdī vü 'İsā bu demīn

- 11287- Mehdî ‘İsâ’ya imâm oluñ diye
İmtinâ‘ idüp imâm olmam diye
- 11288- Hâzret-i Mehdî ola ol dem imâm
İktidâ eyleye ‘İsâ ey hümâm
- 11289- Geçe bunuñ arası biraz zamân
Göçe Mehdî fâniden ola revân
- 11290- İletüp ol ravza-i pâke anı
Defn ideler anda ol güzel cânı
- 11291- Hâzret-i ‘İsâ halîfe ola çün
Otlaya kırdlar ile bile koyun
- 366b 11292- Eyleye bu resme ol ‘adl ile dād
Olalar yārān deve ile esed
- 11293- Yüriye kaplanlar ile ol bakar
Oynaya¹ hayye ile şıbyān diger
- 11294- Kātl ide hıznırları rüy-ı zemīn
Putları kırup yaқа oda hemīn
- 11295- Eyleye bī-dīnlere kātī ü kıtāl
Kālmaya ‘ālemde zerre ihtilāl
- 11296- Ol Hābīb’uñ şer‘i üzre her işi
Eyleyince ola rāḥat her kişi
- 11297- Ğam gidüp rāḥat ola ḥāḫ-ı cihān
Çıқа ye‘cüc ile me‘cüc ol zamān
- 11298- Dīñle ye‘cüc ile me‘cüc aşınlı
İdeyim ensābını vü neslini
- 11299- Hâzret-i Nūḥ keştīye girdügi dem
Bilece girmiş idi seksen ādem
- 11300- Çün helāki buldılar ehl-i ‘uṣāt
Buldı keştīde olanlar hep necāt
- 11301- Olmadı seksen kişiden hıç veled
Virdi Nūḥ Peyğamber’e Hāḫḫ üç veled
- 11302- Biri Hām oldı Hābeṣī’ye ata
Biri Sām ki oldı cümleye ata
- 11303- Oldı Yāfeṣ birinüñ adı diger
Ye‘cüc me‘cüce olupdur peder

¹ Oynaya: Otlaya G.

- 11304- Virđi anlar nesline Hakk keşreti
Gayrı millet itdi andan haşyeti
- 11305- Ol diyâr-ı maşrık oldı yerleri
Bir zirâ^cdur ekşerînüñ boyları
- 11306- ‘Avratı toğurmayınca biñ uşak
Olmaz imiş er ü ‘avrat emr-i Hak
- 11307- Boyları kışsa kuvvetleri füzün
Yok şakalları bıyıqları uzun
- 367a 11308- Ol Hudâ iznile Zü’l-karneyn şâh
Gezdi dünyâyı tamâm ol pād-şâh
- 11309- Virmiş idi Hakk aña cām-nümâ
Olmış idi şems-i tábâb reh-nümâ
- 11310- Zulmet¹ ardında olurdı pās-bân
Çün diyâr-ı maşrık geldi hemân
- 11311- Ol diyâr-ı ye^ccüce oldı qarīb
Kıldılar aña şikâyet key ‘acīb
- 11312- Didiler ye^ccüc me^ccüden bize
İrişür ġārât-ı rızq ile ezâ
- 11313- Bir gedik tağ var aşacak bize rāh
Dest-ġır ol bize çäre eyle şāh
- 11314- Didi şāh ger ola ‘avn-i Kird-ġār
Yapayım yollarına bir sedd-i ħār
- 11315- Siz dağı eyleñ ‘ināyet bu işe
İletün āhen şu denlü yetişe
- 11316- Getürün bakır ile hem tuc² kalay
Körük ile eyleyün nefħa kolay
- 11317- Yıġdılar ol araya cümle o dem
Kurdılar körük iderler aña dem
- 11318- İtdiler nefħa aña engişt³ ile
Oldı âteş kaynadı birbirile
- 11319- ‘Avn-i Bārī ile oldı öyle sed
Geçemez öte berüye bir eħad

¹ Zulmet: Millet G.

² hem tuc: tuc hem M.

³ engüşt E., G. (kelime “parmak” anlamına gelen “engüşt” değil , “kömür” anlamına gelen “engişt”tir.)

- 11320- Liki gelürler imiş ger gün olar
Cümlesi dil ile ol seddi yalar
- 11321- Gör Hudā’nuñ hikmetinden ey ‘ibād
Maḥv olurmuş dil ile sedd-i pūlād
- 11322- Olıcaḳ kāğıd gibi ışıḳ geḫer
Aḫşam olıcaḳ ḳamusı vaz geḫer
- 11323- Dirler az ḳaldı velīkin n’idelim
Gidelim yarın gelüp yol idelim
- 11324- Gidüp ol şeb gelürler ırte gün
Pes görürler kim o sed olmuş bütün
- 367b 11325- Tā bu ḫāl üzre gider gelür müdām
İdicek bir şeb daḫı işin tamām
- 11326- İdeler yarınki gün gelsek eger
İnşā’allāh iderüz zīr ü zeber
- 11327- Geleler irtesi cem’iyyetle çün
Yıkuben seddi bulalar yol o gün
- 11328- Keşreti ol deñlü kim olmaz ḫisāb
Ḳuruda deryāda ḳomayalar āb
- 11329- Acı tatlu ḳalmaya içim şudan
Bulmaya şu ḫiç gelenler girüden
- 11330- Şu yerinden çamurı yalayalar
Var imiş şu bunda evvel diyeler
- 11331- Dükenüp anlaruñ ardı gelmeye
İyecek ‘ālemde dāne ḳalmaya
- 11332- Tūr-ı Sīnā’ya vara ‘İsā o dem
Ḥaşr olup anda ḳalurlar ḫaylī dem
- 11333- Devr iderler ser-te-ser cümle yeri
Girmeye dört şehre anlardan biri
- 11334- Yer yüzinde ideler her gücini
Döndüreler göge oḫuñ ucını
- 11335- Yer yüzinden intikām aldık nite
Döndürüp oḳlarını göge ata
- 11336- Atduḡı ok hikmet-i Yezdān ile
Girü ine kim bilenmiş ḳan ile

- 11337- Olalar bu resme anlar pür-sürür
Gayrılarda olmaya rāḥat ḥuḏūr
- 11338- Bir öküz başı çıka biñ altuna
Varalar zār ile ‘İsā ḳatına
- 11339- İdeler eyle Ḥudā’dan iltimās
Olalım bu şerr-i ye’cūcden ḥalāş
- 11340- Ḥazret-i ‘İsā ide Ḥaḳḳ’a şenā
İrişe ye’cūc ü me’cūce¹ ‘anā’
- 11341- Pes boyunlarında peydā ola dūd
Cümlesin birden helāk ide Vedūd
- 368a 11342- Anlaruñ ehlākini çün bileler
Cümlesi Ṭūr’dan aşığa ineler
- 11343- Bir adım yer bulmayalar cīfeden
Ḥālī olup olmaya ol cīfe-ten
- 11344- Ḥazret-i ‘İsā ide ol dem şenā
Vir ḥalāşı cīfeden yā Rabbenā
- 11345- Göndüre Ḥaḳḳ deve boynı gibi ḳuş
Dökeler tenlerini deryāya ḥoş
- 11346- Yağdıra yağmur ḳopa seller diger
Pāk ide yer yüzini tā ser-te-ser
- 11347- Anlaruñ oḳ āletini heft-sāl²
Yaḳalar odun yerine bī-melāl
- 11348- Açıla dünyā ola mişl-i cinān
Nān u ni‘metle ṭola cümle cihān
- 11349- Bir enārı ekl idemez kırk kişi
Zarfını ḥayme ḳırlarlar gör işi
- 11350- Bir ḳoyun südi kifāyet ide ḥoş
Bir cemā‘at eyleye ger³ anı nūş
- 11351- Yetişür bir tarla maḥşūli yine
Bir sene başdan başa kūy ehline
- 11352- Her fevākihden buña eyle ḳıyās
Ni‘met-i Yezdānī’ye ḡarḳ ola nās

¹ ye’cūc ü me’cūce: ye’cūce me’cūce G. ye’cūc me’cūce M.

² heft-sāl: heft ü sāl E., G., M.

³ eyleye ger: eyleyeler G.

- 11353- Hep defāyinler ola zāhir o dem
Virselers biñ altun olmaya kerem
- 11354- Hem ola ikāz-ı hāb aşhāb-ı ğar
Olalar ‘İsā ile aşhāb-ı yār
- 11355- Varalar hacca kamu aşhāb ile
İdeler mesken Medīne’de bile
- 11356- Ol zamānuñ yılları bir māh ola
Bunca yıllar ile kırk yıl şāh ola
- 11357- Ol Muḥammed şer‘ini icrā ide
Hükm-i Qur’ān izile toĝrı gide
- 11358- Mü’min olanlar o dem meydān ala
Ehl-i İslām cümleye ğālib gele
- 368b 11359- Her umūruñ bir kemāli olsa ger
İrişür zıddı zafer¹ eyler keder
- 11360- Ḥazret-i ‘İsā fenādan gide çün
Defn ideler ravza-i pāke o gün
- 11361- Bir güzel koḳulu yel esdire Ḥaḳḳ
Tuta genz-i mü’mini renc-i tumaḳ
- 11362- Ekşerī mü’min o renc ile vefāt
Az ola ‘ālemde ḥulḳ-ı ḥüb-şifāt²
- 11363- Ḥalḳ-ı ‘ālem ide birbirine güç
Dabbetü’l-arz eyleye ol dem ḥurūc
- 11364- Mekke-i taĝ-ı Şafā’dan çıḳa ol
Hem ola ecsāmınuñ eşkālī bol
- 11365- Her bir a‘zāsı birer ḥayvān gibi
Boynuzı koç hem yüzi insān gibi
- 11366- Ol ide ğāyet ile nuṭḳ-ı faşīḥ
Toldıra yer yüzini ‘adl-i şarīḥ
- 11367- Ḥazret-i Mūsā ‘asāsını bile
Hem Süleymān mührini ala bile³
- 11368- Kāfirüñ alnına damĝa mührile
Ura tā kim ism-i kāfir yazıla

¹ zafer: zevāl M.

² ḥulḳ-ı ḥüb-şifāt: ḥüsn-i ḥulḳ şifāt G.

³ Mısra E. ve G. nüshalarında varak ortasında “Hem ala mühr-i Süleymān’ı bile” biçiminde yazılmıştır.

- 11369- Mü'minüñ alnına urınca 'aşā
Zāhir olur mü'min adı herkese
- 11370- Ehl-i cennet ehl-i nār eyesine¹
Muştulaya dil ile cümlesine
- 11371- Dabbetü'l-arz doğduğu dem ey ahī
Toğmaya 'ālemde bir insān dağı
- 11372- Nesl-i insān katl ola çün fānīde
Başlaya dünyā ḥarāb ölüp gide
- 11373- Ekserī mü'min göçe uḥrāya çün
Üç gün üç gice ola toğmaya gün
- 11374- Ol namāz ehli bile bu 'ibreti
Tevbe istiğfāra ide himmeti
- 369a 11375- Toğa maḡribde güneş maşrıḡda māh
Gele gök ortasına mihr ile māh
- 11376- Kavuşa birbirine māh āf-tāb
İdeler toğdukları yere şitāb
- 11377- Toğa 'ādet üzre hem irtesi gün
Kāpana ol tevbenüñ bābı o gün
- 11378- Ref' ola muşḥafda yazı kalmaya
Ḥālīḡ'ı bilür kimesne olmaya
- 11379- Minbere çıkdıḡda cum'a gün ḥaṭīb
Ḥaṭırında olmaya bir şey 'acīb
- 11380- Pes mü'ezzīne su'āl ide o dem
Ne okurdum bunda di eyle kerem
- 11381- Ol mü'ezzīn bilmezem deyü cevāb
Ḥalk-ı 'ālem ola cümle bu ḥisāb
- 11382- Bir tütün peydā olup ola tuman
Kala kırk gün zulmet içre bu cihān
- 11383- Mü'min olanlara ol zükkām-ı renc
Ölüben uḥrāya gide fevc fevc
- 11384- İde kāfirleri ser-ḥoş ol tütün
Çıka burnından kulağından bütün
- 11385- Hind diyārından ese ol mevt-bād
Kalmaya dünyāda bir şālīḡ 'ibād

¹ eyesine: "ayasına" biçiminde de okunabilir.

- 11386- Bākī kalan hālk ola eṣrār nās
Āṣikāre fışk ide erkek ünās
- 11387- Yaşı yetmişden aṣağa bir kiṣi
Qalmaya kim ide ‘özü ü endîṣi
- 11388- Cāhil idim dimeye ehl-i feseḳ
Tekmīl ide anlaruñ ‘ömrini Hāḳḳ
- 11389- Mağrib ü maşriḳ cezīre-i ‘Arab
Zelzele ile geḳe yerlere hep
- 11390- Şoñ ‘alāmet kim ola kübrādan ol
Çıka bir āteş Yemen’den ḳatı bol
- 11391- Dört ṭarafdan hālkı maḥşer yerine
Sürüp ata hālkı biribirine
- 369b 11392- Āṣikāre olıcaḳ fışk u fücūr
Olmaya ‘iṣyānlarından bir ḳuşūr
- 11393- Çün zuhūr eyler ḳıyāmetden nişān
Olısar eṣrāt-ı sâ‘at ol zamān
- Vezin: Mefā‘ilün Mefā‘ilün Fe‘ülün*
- 11394- Yaratdı Hāḳḳ melek İsrāfīl adı
Ki şūr üfürmege bā‘iş ü bādī
- 11395- Anı ḳıldı ‘aẓīmü’l-cism be-ğāyet
Diler İsrāfīl Hāḳḳ’dan ferr ü ṭāḳat
- 11396- Virür Hāḳḳ kuvvetin arz u semānuñ
Ḳamu ins ile cin vaḥş ü sibā‘uñ
- 11397- Serinden pāyına varınca ey cān
Ḳanadın uñ ḥisābın bile Yezdān
- 11398- Yaratdı her peri üstinde biñ dil
İder biñ biñ lügatle vird ü tehlīl
- 11399- Yaradur her nefesde bir melek Hāḳḳ
İder tesbīḥ ü tehlīl maḥşere ḳaḳ
- 11400- Olardan Hālik’a ḡāyet muḳarreb
Vü anlardan Kirāmen Kātibīn hep
- 11401- Daḫı İsrāfīl’uñ ululuḡı cān
Ne kim var¹ yüzinde Baḥr-i ‘Ummān

¹ Ne kim var: Yer G, M.

- 11402- Dökülse başına İsrâfîl'ün ger
Yere düşmez anuñ bir kaçresi per
- 11403- Bakar her günde üç kez tamuya ol
Akar gözlerinün yaşı katı bol
- 11404- O deñlü ağlar anuñ heybetinden
Olur yay tek miyānı dehşetinden
- 11405- Hudā ger ol bükāya olmasa men^c
Zemīni ğarkı ider tūfān gibi dem^c
- 11406- Hudā ol heybet ile anı şūra
Mü'ekkel kıldı ol nefh umūra
- 11407- İşit imdi idem şūr aşlını hoş
Dil ü cāndan ideğör sözlerim ğuş
- 370a 11408- Semāvāt arz kim halk itdi Mevlā
Yaratdı şūrı şekl-i boynuz a'la
- 11409- Anuñ var yeddi şāhı cümle nūrdan
Geñişdür yeddi kat gök ile yerden
- 11410- Olur her maḥlūḳātuñ rūḥı anda
Ḳamu zı-rūḥ zemīn ü āsümānda
- 11411- Evvelki¹ şāḥda rūḥ-ı ḥūrī ğılmān
İkincide melekler rūḥı ey cān
- 11412- Üçünci şāḥda ervāḥ-ı peyğamber
Vü dördünci şehīde şiddīka yer
- 11413- Beşinci şāḥda ervāḥ-ı Müslimān
Vü altıncıda kāfirler peri cān
- 11414- Yedincide vuḥūş ile simā'uñ
Olur ervāḥı sā'ir maḥlūḳātuñ
- 11415- Olur her rūḥa cāy ins ü perīnūñ
O zenbūr tek maḳāmı her birinūñ
- 11416- İdüp İsrāfîl'i Ḥaḳḳ şūra me'mūr
Turur İsrāfîl'ün ağızında ol şūr
- 11417- Kaçan kim ola inḳızā'-i müddet
Hudā üfürmege eyler işāret
- 11418- Urur rıfḳ ile şūrı pes evel dem
Feza^c eyler ḳamu cān ola sersem

¹ Evvelki: Birinci G., M.-

- 11419- Kāmu hāḷḷ bu ṣadādan ola ser-ḥoş
Olurlar yeddi gün bu ḥālde bī-hūş
- 11420- Tūrurlar yeddi günden ṣoñra insān
Cihānı göreler devrinde yek-sān
- 11421- Olur azğun ṣerīʿat bilmez ādem
Hidāyet yok bula ʿaql ile mātem
- 11422- Geçe çün nefḥ-i ūlādan yeddi sāl
İde İsrāfīl'e Ḥaḡḡ ol şūrı çal
- 11423- Ḥudā'nuñ emrile şūr urduğı vaḡt
Kāmu maḥlūk virür cānın o sāʿat
- 11424- Tūtulur ay ile gün ol ṣadādan
Dökülür hem kevākibler semādan
- 370b 11425- Yürür keştī gibi tağlar havādan
İşitmez meyyit olan ol ṣadādan
- 11426- Virür cān ol ṣadādan cinn ü insān
Kaçup devr eyleye dünyāyı şeyṭān
- 11427- Bu kez ʿAzrāʿīl'e emr ide Mevlā
Ne kim cān almısan āḡır ü evlā
- 11428- Ne kim görmiş mirār-ı mevti insān
Kāmunuñ şiddetin derc eyle yek-sān
- 11429- Ne deñlü virmişemdür saña ṭāḡat
Zemīn ü āsümān ehlince kuvvet
- 11430- Saña virdim bugün eżʿāf-ı emsāl
Bir anca virmişem aʿvān ile āl
- 11431- Ġazab eşvābını giy tā ser-te-ser
Vü yetmiş biñ zebānī al ber-ā-ber
- 11432- Ne kim var sende bunca ṭāḡat ü ḥāl
Hezār şiddetle iblīs cānını al
- 11433- Veyā Mālik cehennem ḡapusın aç
Müheyṡā kıl ʿazābın şiddetin şaḡ
- 11434- Gelür bir şūret ʿAzrāʿīl¹ o demde
Egerçi yer gök ehli ola zinde
- 11435- Aña bir kez naḡar kılsaydı anlar
Virürdi heybetinden cümle cānlar

¹ bir şūret ʿAzrāʿīl: ʿAzrāʿīl bir şūret G.

- 11436- Bu heybetle görince anı şeytân
Kaçar maşrıka tā kim kırtara cān
- 11437- Görür ‘Azrā’ıl’i yanında hāzır
Kaçar mağribe görür anda nāzır
- 11438- Bilür kim yok ḥalāşa çāresi ne
Gelür Ādem Nebī’nün türbesine
- 11439- İdüp şayḥa dir ey ebbü’l-beşer sen
Baña la‘net olunmağa sebebsen
- 11440- Dönüp ‘Azrā’ıl’e dir yā¹ ferişte
Niçe alsan gerekdi cānım işte
- 371a 11441- İder ‘Azrā’ıl aña diñle şeytân
İken şanma virürem cānı āsān
- 11442- Ne kim cān almışamdur ins ü cinden
Tadarsın bil o deñlü acısından
- 11443- İder şayḥa ile iblīs firārı
Kılur hebt olduğu yerde qarārı
- 11444- Zebānīlere emr ider hem-ān-dem
Selāsille iderler bendi muḥkem
- 11445- Ayırdırlar mefāşıllardan anı
Çıkar biñ biñ şu‘ubetlerle cānı
- 11446- Görür cān acısıla niçe şiddet
Olur² cānına yüz biñ dürlü la‘net
- 11447- Vü bundan soñra qalmaz ins ü cāndan
Ki dūr olmaya anuñ cismi cāndan
- 11448- Qalur sekiz melek ‘ālemde zinde
Ki durdı ḥāmil-i ‘arş ḥizmetinde
- 11449- Olardan daḥı ‘Azrā’ıl alur cān
Mu‘allaḳda turur ‘arş emr-i Yezdān
- 11450- Daḥı Mīkā’il İsrāfīl ü Cibrīl
Virürler cānların ‘Azrā’ıl’e bil
- 11451- Ḥiṭāb eyler bu dem ‘Azrā’ıl’e Ḥaḳḳ
Gör imdi var mı cānlu kimseden baḳ

¹ yā: ey G.

² Olur: Ola M.

- 11452- Cevābında dir ‘Azrā’īl gedā ben
Dağı sen Hayy u Bākī Lā-yemūt sen
- 11453- Benim ‘ilmim şu deñlü oldu lāhik
Bilür ğayrısını Bākī vü Hālīk
- 11454- Hıṭāb-ı ‘izzet ire Mevlā’dan ol ān
İşitmedüñ mi “küllü men ‘aleyhā fān”¹
- 11455- Benem ancak Hudā-yı Hayy u Kayyūm
Vü benden mā‘adā ‘āciz ü maḥrūm
- 11456- Tır imdi bu kezin A‘rāf’a var sen
Ki anda rūḥuñı teslīm ideseñ
- 11457- Varur A‘rāf’a Hakk emrile ol dem
İder bir şayḥa-i efgān virür ğam
- 371b 11458- Egerçi sağ olaydı cinn ü insān²
Virürdi na‘rasından cümlesi cān
- 11459- İde ol kendi nefsinde ḥaḳīḳat
Bileydim nez‘-i rūḥı böyle miḥnet
- 11460- Alurdum maḥlūkātın cānı āsān
Oñulmaz derd imiş çün virmesi cān
- Ḳaşıde³**
- Vezin: Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün*
- 11461- Niçün sen ḥālūñı fıkır eyleyüp insāfa gelmezsin
Görürsin sekr-i mevti ğayrılardan ‘ibret almazsın
- 11462- Bilürsin kim göçer bu sarāy-ı fāniden kervān
Tedārik eyle kim bir gün göçersin bunda ḳalmazsın
- 11463- Yatar zīr ü zemīnde devr-i Ādem’dan berü insān
Senüñdür şimdi nevbet ḥoş niçün efkāra ṭalmazsın
- 11464- Yazarsın nazm ile mürsel ferīşteḥ mevt-i ‘ālimden
Niçün bu yazduğıñ evraḳa eşk-i çeşmi ṣalmazsın
- 11465- Eger nuşḥūñla dermān itmeye Hakk nefsi-i güm-rāḥa
Bu sū-i ḥulḳ-ı ‘illetden devā ile ṣalmazsın
- 11466- O mevtin acısın gördi ḥuṣūṣā seyyid-i mürsel
Niçe sırdur Şerīfī ḥikmet-i Mevlā’yı bilmezsin

¹ Yer üzerinde bulunan her şey fānidir. Rahmān 55/26.

² olaydı cinn ü insān: ola cin ile insān M.

³ E. 371b G. 371b M. 414a (Nüshalarda kasidenin adı yer almamaktadır.)

Mebhâş-i Nefhâ-i Baʿş ü Rûz-ı Mahşer¹

Vezin: Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 11467- İns ü cin olmuş iken fânî 'adīm
Göndüre dünyāya Hakk rîh-i aķīm
- 372a 11468- İgne gözinden şıgacaķ deñlü bād
Kūhı sengi² tağıda mişl-i remād
- 11469- Bād-ı şarşar idicek düpdüz yeri
Olmaya şit ü şadā ins ü perī
- 11470- Hakk'dan özge olmaya bir cān ehad
Bu hitābı ide Allāhü's-Şamed
- 11471- Kānı ol benim diyen mülk-i cihān
Hūy hāy ile cihāna şıgmayan
- 11472- Kānı ya kaşr u sarāy iden yüce
İtmeyen 'acz ile Hakk'a ilticā
- 11473- Kānı ya varmış Hudā'dan mā-sivā
İrmeye bir kimseden aşlā şadā
- 11474- Zāt-ı pāki zātına vire cevāb
Benden özge mülke mālīk yok şahāb
- 11475- Hālī ıssız kala kırk yıl bu cihān
Kalka mücrimden 'azāb ol dem hemān
- 11476- Olıcaķ bu hāl ile kırk yıl tamām
Vire yevm-i ba'se lutf ile nizām
- 11477- Varmış iken fāniye halk-ı cihān
Dileye ahyāsını ol Müste'ān
- 11478- Hic 'ademde kor mı yārānı Hudā
Va'de-i lutfi kılur elbet edā
- 11479- Yağdıra kırk gün yere gökden maţar
Āb-ı rahmetle tola yer ser-te-ser
- 11480- Ol tağılmış ten çıka yer üstine
Ot gibi bütün tura şu üstine
- 11481- Lahm u 'azm u cild ü dem ola tamām
Şıkışup bī-cān olalar izdiḥām

¹ E. 371b G. 371b M. 414b

² sengi: şanki G.

- 11482- Evvelā aḥyā ide İsrāfīl'i
Cibrīl'i Mīkā'il'i 'Azrā'il'i
- 11483- Emr ide İsrāfīl'e şūrī ura
Cümle cānlar çıkup ol şudan tura
- 11484- Yer ile gögün arasın tuta cān
Güyeler izn-i Hudā'yı ol zamān
- 372b 11485- Tura rūḥlar intizār-ı ḥāl ile
Ol Hudā emr eyleye Cebrā'il'e
- 11486- İsrāfīl Mīkā'il 'Azrā'il'i al
Ol Ḥabīb'im Aḥmed'e varuñ bu ḥāl
- 11487- Cennete var al kemer ḥulle bile
İletuñ tācı Burāk'ı şevk ile
- 11488- Uyaruñ ādāb ile ol serveri
Bildirüñ bu yevm-i ba's-i maḥşeri
- 11489- Ḥaqq'uñ emrile cināna varalar
Ḥāzır olunmuş Burāk'ı göreler
- 11490- Diñle imdi ideyim vaşf-ı Burāk
Vechi insān-veş kulaqları ufaḳ
- 11491- Hoş nuṭuḳ eyler 'Arab elsānı var
Kevkeb-i dürrī gibi 'aynānı var
- 11492- Yākūt-ı ḥamrā durur saçları anuñ
Yaya beñzer ol hilāl kaşı anuñ
- 11493- Kuyruğı var hoş anuñ mişl-i baḳar
Dürr-i yākūtla mükellel sürḥ-i zer
- 11494- Gövdesi tāvus gibi fevka'l-ḥimār
Daḥı kaşırdan boyı cüz'ī nā-ḳār
- 11495- Berḳ-veş iki ḳanadı var uçar
Niçe yıllık rāhı bir demde geḳer
- 11496- Uralar yākūt-ı ḥamrādan eyer
Hem zebercedden licāmı mu'teber
- 11497- İkişer ḥulle alup tācı bile
Geleler aña livā-i ḥamd ile
- 11498- Ḳabrine ide 'alāmet ol Vedūd
Ola nūrdan nerd-bān gibi 'amūd

- 11499- Göreler kabri münevver pür-ziyā
Lîki eylerler çağırmağa hayā
- 11500- Birbirine diyeler eyle nidā
Âhirü'l-emr ide İsrâfîl şadā
- 373a 11501- İde kim ey seyyid-i fahrü'l-enām
Hakḫ Te'ālā eyledi saña selām
- 11502- Hakḫ kelāmın gūş idince ol Resūl
Yarılup kabri çıkup otura ol
- 11503- Şaçuben cism ü serinden hoş gubār
Ol sâ'at Cebrâ'îl'e ide e yār
- 11504- Kankı gündür söyle baña yā emîn
Nirdedür ol ümmetim di bu demîn
- 11505- Cebrâ'îl dir yevm-i mahşerdür bugün
Yevm-i hasret yevm-i firḫatdür bugün
- 11506- Lîki senden ğayrı ol kân-ı kerem
Kılmamış bir kimseyi ahyā bu dem
- 11507- Virdi evvel işbu çār-emlāke cān
Saña göndürdi bizi evvel 'ayān
- 11508- Hem selām ile sipārîş eyledi
Ol maḳām-ı Maḥmūd'a gelsün didi
- 11509- Ol Hudā emrile tāt hulle Burāk
Aluben geldik livā-i ḥamdi baḫ
- 11510- Gūş idince bu kelāmı ol Resūl
Neylerim tāt Burāk'ı didi ol
- 11511- Ümmetim yazukların 'afv ide ger
Baña yüz biñ hulle tāt ḥil'at deger
- 11512- Giymeden ol tāt u hulle ḥil'ati
Secdeye varup diye vā-ümmetî
- 11513- Gele ol demde¹ Hudā'dan bir nidā
Secdenüñ vaḳti degil yā Muştafā
- 11514- Sevgilüsin cümle maḥlûḳdan baña
O ḳomışam aduñı Levlak saña
- 11515- Gel bugün eyleyelim ulu dīvān
Her ne maḳşüduñ olur dile hemān

¹ Gele ol demde: Geldi ḳanı ya M.

- 11516- Sen şeff'ü'l-müznibînsin yâ Resûl
Sen şefâ'at eyle ben idem qabûl
- 11517- Gel dîvân-ı Kibriyâ'yı kuralım
Her ne maşşûduñ var anı görelim
- 373b 11518- Sen buyur evvel eyâ şadr-ı dîvân
Mañlûkâtım maşşere olsun revân
- 11519- Gûş idince luţf-ı Mevlâ'yı Resûl
Secdeden qalkup tura ol dem uşul
- 11520- İde yâ Rabbî kanı ol çâr-yâr
Eyle ahyâ anları ey Kırd-gâr
- 11521- Haqq'ıñ emrile hayâtı bulalar
Ol Resûl'i görüben şâd olalar
- 11522- Şoñra gayrı cānlara ola izin
Gireler tenlerine bir dem hemîn
- 11523- Qālīb-ı cismi bulup cān gire çün
Haşri münkirler ola pişmān o gün
- 11524- Cān u dilden eyleyeler āh u vāh
Ey dirġā hālımız oldu tebāh
- 11525- Bizlere virürdi ālimler haber
Ta'lim eylerlerdi bize hayr u şer
- 11526- Eyler idik cümleye şekk ü gümān
Hālımız oldu bugün ġāyet yaman
- 11527- Vāki' imiş anlaruñ didügi hep
Tutmayup sözlerini gördük ta'ab
- 11528- Rāhat idik qabrimizde kırk sene
Neye düşdük bu güneş ıssısına
- 11529- Şıkuben birbirin ola izdiġām
İdebilmez birbirile kelām
- 11530- Tanımaz māder peder oġlı kızın
Qız oġul bilmez atasın¹ anasın
- 11531- Her biri meşġul olalar nefsine
Düşer her cān kendünüñ qaygusına
- 11532- Hem gele bir mīl kadar yakın güneş
Issılıqdan tenlere düşer āteş

¹ atasın: atası M.

- 11533- Bata herkes cürmi deñlü derine
Sākına dizine baʿzı şadrına
- 11534- Baʿzı boğazına dek dere bata
Baʿzı der içinde ğark ola yata
- 374a 11535- Bu cezāyı cürmi deñlü göreler
Niçe yıllar bu belāda olalar
- 11536- Var livāsı anda her peygamberüñ
Derc olur altında ümmeti¹ anuñ
- 11537- Pes livā-i ḥamd Ḥabīb’üñ ol demīn
Bir ucı ʿarşda biri rüy-ı zemīn
- 11538- Üç kanadı var anuñ hoş muʿteber
Biri mağrib biri maşrıķda diger
- 11539- Biri ḥalk üstinde ola sāye-bān
Sāyesinde olalar ümmet hemān
- 11540- Hem müzeyyen ola Maḥmūdī maḳām
Hoş muraşşāʿ misk ü ebyazdan tamām
- 11541- Her taraftan ḳurula çün kürsiler
Anlar üzre enbiyā oturalar
- 11542- Anlar ardınca ṭuralar evliyā
Şeyḥ-i aʿzam vaʿzını diñlemege
- 11543- Enbiyālar ser-firāzı servere
Emr ola pes çıķa yāḳūt minbere
- 11544- Öyle bir eşnā kıla anda Resūl
İşidilmemiş ola ʿālemde ol
- 11545- Dört kitābuñ müşkilātından ḥaber
Vire maʿnā-yı ḥaḳıķından eşer
- 11546- Evliyā ardınca şāliḥ kimseler
Anlaruñ ardında müʾmin ṭuralar
- 11547- Anlar ardında² ṭuralar zālīmūn
Anlaruñ ardınca ola kāfirūn
- 11548- Cümleñüñ ardın melāʾikler ala
Ehl-i maḥşer maḥşūr oluben ḳala

¹ altında ümmeti: ümmeti altında M.

² Anlar ardında: Anlaruñ ardınca M.

- 11549- Halka gibi ol melekler kuşada
Kaçmağa yol var mı bir yaña gide
- 11550- Öyle epsem turalar hāş u ‘avām
İdemez bir kimse destürsüz kelām
- 11551- Yā ilāhī zāt-ı pākin hürmeti
Bizlere ol günde eyle şefkati
- 374b 11552- Kıl muķārin ol rızā-yı pāke sen
Rūz-ı maḥşer şiddeti ola āsān
- 11553- Ol Ḥabīb’e çok ide bunda şalāt
Bula maḥşerde şefā’atle necāt
- 11554- Ol Resūl-i faḥr-i ‘ālem mu’teber
Söyledi ol rūz-ı maḥşerden ḥaber
- 11555- Ol zamān kim cān gelür cisme girür
İzne baķar kırķ sene öyle tutur
- 11556- Yiyüp içmek olmaya nuṭķ u kelām
Ḥaşre izzn olunca kırķ yıl ola tām
- 11557- Pes su’āl itdi şaḥābeden biri
Niçe bellü ola ol gün dīn eri
- 11558- Virdi bu resme Resūlu’llāh ḥaber
Mü’minüñ vechinde ola nūr u fer
- 11559- Āşikāre bilinür ehl-i vuzū’
Pes ḥalāyık içre anlar ḥüb-rū
- 11560- Yevm-i ba’ş olduğı dem mü’milere
Gele ḥizmetçi melekler anlara
- 11561- Mesh ideler başlarından gide ḥāk
Secde yerinüñ türābı kıla pāk
- 11562- Cehd ideler silüben maḥv itmege
Olmaya çāre yerinden gitmege
- 11563- Pes nidā eyler o dem Perverd-gār
Ol türābı şanmayuñ ḥāk-i mezār
- 11564- Degmeyüñ ol toprağa olsun nişān
Biline ehl-i şalāt ola ‘ayān
- 11565- Ol ‘alāmetle cināna varalar
Nic’olurmuş baña ḥādīm göreler

- 11566- Hem buyurdu ol Resül-i mu'teber
Virdi hoş mü'minlere müjde haber
- 11567- Emr ide ol gün feriştehlere Hakk
İletün mü'minlere hülle Burāk
- 375a¹ 11568- Anlaruñ mu'tādı olmışdı reküb
Dünyāda ataları bilinde hūb

¹ G. nüshasının 375a sayfasında sonradan ilave edildiği anlaşılan bir “Mütekerrir Müseddes” yer almaktadır:

Rüz-ı ezel nūr-ı Hudā sensin efendim
İbtidā tevḥīd edā sensin efendim
Menba'-i ahlāk 'ulā sensin efendim
Müntahab arz u semā sensin efendim
Muştafā'sın 'adne sezā sensin efendim
Pür-şafāsın derde şifāsın efendim

Bī-nevā-yı 'āşıkınam cānla ber-ser
Hāk-pāyın çeşmime hoş tūtiyā 'anber
Bū-Bekr ü 'Ömer 'Osmān 'Alī dīdeme enver
Yazmışam ol levḥ-i dile itmişem ezber
Muştafā'sın 'adne sezā sensin efendim
Pür-şafāsın derde şifāsın efendim

Minber-i Maḥmūd maḳām cāy-ı Kerīm'ün
Huṭbe-i levlāk okunur şān-ı Qādīm'ün
Hāk-pāyın sürmesidür 'arş-ı 'azīmün
'Āşık-ı üftāde yazar na't-ı naẓīmün
Muştafā'sın 'adne sezā sensin efendim
Pür-şafāsın derde şifāsın efendim

Ol dem ki nebī mürsel ola vāle ḥayrān
Sen açasın ol livā-i hamd ile meydān
Saña murahḥaşlık ola tuğra-yı bürhān
Nā'il ola şefkat-i kübrāya her insān
Muştafā'sın 'adne sezā sensin efendim
Pür-şafāsın derde şifāsın efendim

Rū-siyāhım eylemişem cürmi be-gāyet
'Aybımı sen urma yüze itme melāmet
Ümmete çok çok olısar senden 'ināyet
Bu Şerīfī 'āşīye kıl zerre şefā'at
Muştafā'sın 'adne sezā sensin efendim
Pür-şafāsın derde şifāsın efendim

Dest-gīr ol baña kim teng-destim eyā şāh
Bir gedā-yı muhtācınam luṭfuña her-gāh
Esrārımı ḡayra dimem açmazam efvāh
Āsitānuñ cāy-ı penāh olmuşam āgāh
Muştafā'sın 'adne sezā sensin efendim
Pür-şafāsın derde şifāsın efendim

Zenbe şefāat dileyen nā-ümīd olmaz
İcrā iden sünnetün nā-bedīd olmaz
Ser-keş olanlar şaḳīdür tā sa'īd olmaz

- 11569- Tokuz ay anası karnı anlara
Merkeb olmuşdı ol mü'minlere
- 11570- İki yıl mader kucağında yine
Bindiler soñra atası boynına
- 11571- Esb ü ester bindiler soñra olar
Dābbe olmuşdı deñizde gemiler
- 11572- Mevtini yārenleri omuzına
Aluben iletdiler hoş kabrine
- 11573- Yürümezdi dünyāda yayan olar
İletün anlara merkeb bineler
- 11574- Mü'mine uğhiyyeler ola Burāk
Binüben yürüyeler yüzleri aķ
- 11575- Hem buyurdı ol Resūlu'llāh diger
İdicek tāb-ı güneş cāna eşer¹
- 11576- Yeddi kimselere ol gün Müste'ān
Vire 'arşuñ gölgesile sāye-bān
- 11577- Biri aña kim ola 'ādil imām
Hem yigit olup ide tāt mūdām
- 11578- Bir de ol² kim hubbu li'llāhdur işi
İde şālihler ülfet ol kişi
- 11579- Bir de ol³ kim sū-i kārā fırsatı
Bulup ide ol bed işden nefreti
- 11580- Hem dañı havf-ı Hudā'dan ağlayan
Nār-ı aşķ ile yüregın tağlayan
- 11581- Bir de şol vire taşadduķ bī-riyā
Şağ elile vire şolı tuymaya
- 11582- Dañı şol⁴ kimse ki mescidlere ol
İde gönñlile muhabbet katı bol
- 11583- Sāye-bān ola bulara zıll-i 'arş
Degmeye ol yevm-i maşşerde⁵ güneş

Seni siven luţfuña her-dem ba'ıd olmaz
Muştafa'sın 'adne sezā sensin efendim
Pür-şafāsın derde şifāsın efendim

¹ tāb-ı güneş cāna eşer: cāna eşer ol şems-i ħar M.

² ol: şol M.

³ ol: şol M.

⁴ şol: ol G.

⁵ yevm-i maşşerde: rüz-ı maşşerde G.

- 375b 11584- Vezn-i a‘māl olmağ içün ol zamān
 Qurılur emr-i Hudā ile mīzān
- 11585- Keffesinüñ biri z̤ulmet biri nūr
 Birine hayr birine şerr konulur
- 11586- Keffenüñ bir ayası dünyā kadar
 Konulup a‘māl-i defter hayr u şer
- 11587- Bu fenā mīzānınıñ ‘aksi ola
 Hayr u şerden kaçkısı ağır gele
- 11588- Ol havāya kalkuben zāhir olur
 Ehl-i maḥşer cümlesi bakup görür
- 11589- Zerre deñlü hayrı olursa ziyād
 Olısar nār-ı cehennemden āzād
- 11590- Hem günāh ağır olan zerre kadar
 Keşret-i ecrām ile nāra gider
- 11591- İzn-i Hālik ile defterler yürür
 Mü’min olanlara şağdan virilür
- 11592- Key feraḥ birle tutup ol defteri
 “Hā’ümü’k-ra’ü”¹ diyüp gele beri
- 11593- Zāhirinde defterüñ a‘māl-i hayr
 Yazılur bāṭın taraf a‘māl-i şer
- 11594- Okıyalar defterin anuñ hemīn
 İdeler müjde ey aşḫāb-ı yemīn
- 11595- Uralar başına anuñ tāk-ı zer
 Yetmişer hülle vireler mu‘teber
- 11596- Yazalar hem defterine bu demīn
 Oldı bu nār-ı cehennemden emīn
- 11597- Hem muḥalleddür cinān içre bu er
 Defterine yazalar anuñ diger
- 11598- Virülür kāfirlere şoldan kitāb
 Göre biñ dürlü ḥisāb ile ‘itāb
- 11599- Zāhirinde defterüñ ola günāh
 Bāṭınında hayrı var ammā tebāh
- 11600- Kāfirüñ hayrātına yokdur şevāb
 Vezn-i a‘māl olmaya ne ḥōd² ḥisāb

¹ Buyurun okuyun. Hakka 69/19. Ayetin meali: “Kitabı sağından verilen, alın, okuyun kitabımı.”

² ḥōd: ḥūb G.

- 376a 11601- Uralar hem başına bir t̄ac-ı od
Defterine yazılır hıřm-ı Vedūd
- 11602- Gözleri gök ola ğāyet rū-siyāh
Döne girü ide yoldaşlara rāh
- 11603- Göre kāfirler anı bu hāl ile
Nefret iderler hem-ān-dem zār ile
- 11604- Her biri bu hāl ile göre ‘azāb
Elli biñ yıl olısar t̄ul-i hıřāb
- 11605- Fark ola ol gün sa‘īd ile řakī
Alınur zālîmde ol mazlūm hāķı¹
- 11606- Ol řevābı zālîmūñ her ne ki var
Alup ol mazlūma vire Kird-gār
- 11607- Yoğ ise zālîmde hayrāt-ı ‘amel
Yüklene mazlūm günāhın mübtezel
- 11608- Hükm ide Hāķķ cümle insān cinsine
‘Adl ide aḥķākınuñ icrāsına
- 11609- řāt-ı cemmā řāt-ı ķarnādan o gün
Ala hāķķın itdî dünyāda zebūn
- 11610- Göricek vahř u t̄uyūr² cümle hıřāb
Emr ide Hāķķ cümlesi ola tūrāb
- 11611- Olıcaķ bu hāle kāfirler nigāh
Āh u şasretle ideler yā ilāh
- 11612- N’ola toprak eylesen bizi tamām
Görmesek şamu ‘azābını müdām
- 11613- Kanda ola kim bu luṭfı bulalar
Görmeden şamuyı toprak olalar
- 11614- Olmaya ol günde on hayvān tūrāb
Olıardur anlara cennet me‘āb
- 11615- Nāķa-i řālîḥ ü ‘icl-i İbrāhīm
Kebş-i İsmā‘īl bakara-i Kelīm
- 11616- Hūt-ı Yūnus ile ḥimār-ı ‘Üzeyr
Hem Süleymān nemlesi bil mu‘teber

¹ “hāķķı” kelimesi vezin gereği “hāķı” şeklinde yazılmıştır.

² vahř u t̄uyūr: vahřī t̄uyūr M.

- 11617- Hüdhüd-i Belkīs Muḥammed üştürü
Hem dahı Aşḥāb-ı Kehf'ün Kıtmır'ı
- 376b 11618- İşbu ḥayvānlar bula bağ-ı cinān
Ola қоç şeklinde Kıtmır ol zamān
- 11619- Diñle imdi ṭamunuñ faşlını hoş
Hem dahı kıl ol şırāt aşlını güş
- 11620- Ol zamān kim kendi ḥışmından ilāh
Ṭamuyı ḥalk eyledi ol pād-şāh
- 11621- Ṭamunuñ acı nefesinden o dem
Ol ferişteḥler görür renc ü elem
- 11622- Kıldılar zār ile Ḥaqq'a 'arz-ı ḥāl
Yā ilāhī def kıl bizden melāl
- 11623- Şefkat eyleyüp olara Müste'ān
Gāşiye adlu yaratdı bir ilan
- 11624- Pes ululuğın bilür ancak Hudā
Emr ide Ḥaqq yeddi ṭamuyı yuda
- 11625- Çünki yeddi ṭamuyı yutdı o mār
Pes nefes almaqlığa ağızın açar
- 11626- İki ṭudağıñ arası diñle hoş
Oldı üç biñ yıl kadar yol uça kuş
- 11627- Zārılık birle kıılır derd ile āh
Bir nefes almağa destūr vir ilāh
- 11628- Mālik'e kıldı Hudā ol dem ḥiṭāb
Kıl āteş kāmçu ile mārā 'azāb
- 11629- İzn-i Bārī ile ol Mālik merām
Eyledi kim ura kāmçuyı tamām
- 11630- Kaldurup başın bakar 'arş altına
Gözi ṭuş oldu Muḥammed adına
- 11631- Didi şol ad ḥürmeti çün yā Mucīb
Ki eylemişsin ism-i pākūñe karīb
- 11632- 'Afv u rahmet eyle baña yā Hudā
Eyledi bu resme ol nāliş edā
- 11633- Ḥaqq Te'ālā Mālik'e kıldı ḥiṭāb
Eyledim 'afv cürmini itme 'azāb

- 377a 11634- Emr kıldım ala her sāl dü-nefes
Biri ıssı biri şovuk ola pes
- 11635- Gāşiye'nün çenesinden bir kılı
Ola tamu üstine cennet yolu
- 11636- Ola uzunluğı üç biñ yıl kadar
Biñ yokuş biñ yıl iniş biñ düz gider
- 11637- Emr ide Cebrā'ıl'e ol gün yine
Tamuyı ilet bu maşşer ucına
- 11638- Var idi dünyāda bunca müşrikün
Gözlerle göreler anı bugün
- 11639- Vara Cibrıl tamuya emr-i Hudā
Yā cehennem hāzır ol eyler şadā
- 11640- Maşşere ister seni Hakk söyleye
Ol cehennem işidüp havf eyleye
- 11641- Ol caħīm ider beni neyler 'aceb
Korkaram kim eyleye baña ta'ab
- 11642- Cebrā'ıl dir itme havfı yā caħīm
Eylemez saña 'azābı ol Kerīm
- 11643- Var idi dünyāda çok mücrim enām
Almak ister bil senüñle intikām
- 11644- Pes cehennem ide nāliş ol zamān
Tamu ehlin şal baña yā Müste'ān
- 11645- Tefriķ it ehl-i cinānı sen bu dem
Vir benim ehlimi baña kıl kerem
- 11646- Vire yetmiş biñ zebānı ol Kerīm
Zabı ola tā anlar ile ol caħīm
- 11647- Getürünce anı maşşer ucına
Görüben müşrikleri ol kocına
- 11648- Yüriye halka bu kez heybet ile
Aça ağızın bir 'azım dehşet ile
- 11649- Bir zebanı eylese kuvvet eger
Yeddi kat yeri göği alup gider
- 11650- Her birinün kuvveti onca e yār
Zabı olunmayup ide tamu¹ firār

¹ ide tamu: tamu ide G.

- 377b 11651- Ehl-i maḥşer göricek bu heybeti
Gide ol dem dizlerinüñ ṭāḳatı
- 11652- Göreler açmış dehānuñ ol caḥīm
Hem şaçar ṭağlar gibi āteş ‘azīm
- 11653- Biñ senelik yolu bir demde yürür
İrişüp āteş ‘alev ḥalkı bürür
- 11654- İde maḥşer ḥalkı feryād u fiğān
Çıgırışup zār ile ol dem el-amān
- 11655- Enbiyālar nefsi vü nefsi diye
Ol Muḥammed ümmeti ḳaydın iye
- 11656- Onca a‘lā ola ol gün rif‘ati
Dilemez nefsin diler ol ümmeti
- 11657- İstemem nefsimi dir ben yā Ḥudā
Āl u evlādım daḥı olsun fidā
- 11658- Ümmetim yolına āl aşḥābımı
Şal caḥīme yārımı aḥbābımı
- 11659- Bu cehennem geldi maḥşer ucına¹
Bunda aḥyār ile ebrār şuçı ne
- 11660- Def kıl ṭamuyı maḥşerden bu dem
Şaldı bu ḥalka ḳatı ḥavf u elem
- 11661- Ṭamuyı ḳaldır bugün sen yā Naşır
Ümmetim virsün ḥisābını yesir
- 11662- Ḥavf-ı Ḥakk’dan ağlayan mü’minlerüñ
Göz yaşın derc ide Cibrīl anlaruñ
- 11663- İletüp ol ābı izn-i Müste‘ān
Pes Ḥabību’llāh’a Cebrā’īl hemān
- 11664- Dir bunı şaḥ ṭamuya ḳarşu bu dem
Ref‘ ola tā ehl-i maḥşerden elem
- 11665- Aluben şaḥa cehennem nārına
Ḳaḥa ṭamu vara ‘arşuñ şolına
- 11666- Ola çün kübrā şefā‘āti tamām
Bileler ol dem anı ḥaş u ‘avām
- 11667- Raḥmeten li’l-‘ālemīn olmaḳlığın
Ehl-i maḥşer ideler ol dem yaḳīn

¹ ucına: içine M.

- 378a** **11668-** Hamd u şükr olsun saña yâ Zü'l-Kerem
Bizlere ol ervere kılduñ ümem
- 11669-** Mü'minüñ göz yaşıla kılduñ meded
Eyledüñ nâr-ı cañime anı sed
- 11670-** Böyle bir şāhib ki var ne ğam bize
Hamd ü şükr itmek gerek her-dem bize
- 11671-** Her dü-âlemde bize şāhibdür ol
Kıldı Hakk anuñ şefâatin kabûl
- 11672-** Diñle imdi ideyim bir hoş haber
Kim buyurmuşdur Resûl-i mu'teber
- 11673-** Bizden evvel geldi bunca enbiyâ
Müstecâb da'vet oldu Tengri'ye
- 11674-** Her ne kim ümmetleri çün fânide
Dilediler eyledi Hâlik edâ
- 11675-** Ta'cîl itdiler du'âlarında çün
Eyledim ben te'hîr ol uhrâ için
- 11676-** Rûz-ı mahşer olıcağ ulu dīvān
Kâlar mekş ile halk niçe zamân
- 11677-** Ol güneş ıssısı ide cāna kār
Varalar Âdem Nebî'ye hep olar
- 11678-** İdeler aña kim ey ebbü'l-beşer
Kıl şefâat bizlere eyle nazar
- 11679-** Bu güneş ıssısına niçe zamân
Şabr idelim kalmadı tākāt 'ayān
- 11680-** Sen temennâ eyle kim ola hisâb
Mekş-i mahşerden ola hoş feth-i bāb
- 11681-** Pes cevâbında ide Âdem ata
Kılmışamdur ekl-i gendimle haṭâ
- 11682-** Ağlaram kendi günāhım ben hemîn
Varuñız ol Nūḥ Nebî'ye bu demîn
- 11683-** Varalar çün Nūḥ Nebî'ye zār ile
Ol ide kim şerm-sāram 'ār ile
- 378b** **11684-** Diledim Hakk'dan fenâda ben 'ayān
Şuya ğarğ oldu kamu ehl-i cihān

- 11685- Hakk katında kalmadı yüzüm n'idem
Ol Halil İbrâhîm'e varuñ bu dem
- 11686- Hakk anuñçün nârı gülzâr eyledi
Hem anı dostum deyü medh eyledi
- 11687- Varuben İbrâhîm'e ağlayalar
Eyle bizlere şefâ'at diyeler
- 11688- İde bu resme cevâbı ol Halil
Kız ile ben olmışamdur pür-ğacil
- 11689- 'Özr ile didim fenâda üç yalan
İderem Hakk'dan hayâ bunda yaman
- 11690- Ol Nebî Mûsâ'ya varuñ siz hele
Belki andan size bir çâre ola
- 11691- Vâsıtasız aña ol Rabbü'l-enâm
Söylemişdür Tûr-ı Sînâ'da kelâm
- 11692- Varuben Mûsâ'ya dirler yâ Kelîm
Sen şefî' ol eyleye rahmet Kerîm
- 11693- Anlara vire cevâbı ol demîn
Qatl-ı nefis itdim cihânda ben hemîn
- 11694- Qavm-i Fir'avn şuya garq olmağa hep
Olmışamdur fânî dünyâda sebeb
- 11695- Olmuşuz bunca hatî'at ehli biz
Ol Nebî 'İsâ'ya varuñ şimdi siz
- 11696- Ol idi 'âlemde çün rûh-ı Hudâ
Bilki Hakk'a hâlûñiz¹ ol 'arz ide
- 11697- Varalar 'İsâ Nebî'e ol zamân
İdeler eyle şefâ'at el-amân
- 11698- Ol ide kim ben niçe şâfî' olam
İttiḥâz itdi ilâh beni ümem
- 11699- Ğayrılar çün görmezem hüzün ü elem
Nefsîmüñ kaydın çekerem ben bu dem
- 11700- Lîki varuñ cümleñiz bir dem hemîn
Şâfî' ola ol şefî'ü'l-müznibîn
- 379a 11701- Ol durur 'âlemde hatmü'l-enbiyâ
Şübhesiz Hakk'dan şefâ'at dileye

¹ hâlûñiz: hâlûñizi G.

- 11702- Varalar zār ile çün ol servere
İdeler eyle şefā'at bizlere
- 11703- Yā Resūlu'llāh bize eyle meded
Eylemez Mevlā şefā'atūñi red
- 11704- Şānuña Hakk rahmeten li'l-ālemīn
Diyüben kılmış şefi'ü'l-müznibīn
- 11705- Senden olmazsa şefā'at merhemi
Görmeliyüz tā ebed bu mātemi
- 11706- Gūş idince işbu feryādı o şāh
Secdeye varup ide kim yā ilāh
- 11707- Kıl muvaḥḥid kullara sen rahmeti
Meks-i maḥşer ile virme zaḥmeti
- 11708- Pes ḥiṭāb ire Hudā'dan ol zamān
Eyledim maḳbūl niyāzuñ ben 'ayān
- 11709- Gel dīvān-ı Kibriyā'yı kuralım
Her ne maḳşūduñ var anı virelim
- 11710- Gūş idince luṭf-ı Rabbānī Resūl
Kaldıra ol secdeden başın uşul
- 11711- Varuben tura mīzānuñ katına
Tergīb ide ümmetin aşḫābına
- 11712- Ey benim yār-ı güzīnim çār-yār
Ḥūb sever 'ahde vefāyı Kird-gār
- 11713- Ümmetimüñ ğam günidür bilüñüz
Anlaruñ ḥāline yardım kılūñuz
- 11714- Bizlere yār idi anlar şād iken
Taşliye tarziye kıldılar iken
- 11715- Bunca anlardan hedāya almışuz
Bunca ülfet āşinālık bulmuşuz
- 11716- Ğam günidür anlaruñ ğam-ḥār oluñ
Anlaruñ imdādına dūçār oluñ
- 11717- Yār-ı ğarım ey Ebā Bekr ü şadīk
Ümmetim ḥaḳḳında ol ğāyet şefīk
- 379b 11718- Var nigeḥ-bān ol cehennem rāhına
Ümmetim koyma cehennem çāhına

- 11719- Haḳḳ senüñ şıdḳuñı ğāyetle sever
Ümmetimi var dile yaḳmaya nār
- 11720- ‘Āciz olunca baña eyle şadā
Ḳoma¹ ümmetlerimi nāra gide
- 11721- Ey benim ‘ādil ḥalīfem yā ‘Ömer
Ol Ḥudā-yı lem-yezel ‘adlūñ sever
- 11722- Var sırāṭa ol livā-i ‘adl ile
Ümmetim yazuḳların Haḳḳ’dan dile
- 11723- ‘Āciz olunca şadā eyle baña
İrişem bī-çāre ümmetden yaña
- 11724- Ey nedīmim zī-ḥayā ‘Oşmān aḥī
Ümmetim defterlerini sen oḳı
- 11725- Defter-i ḥayrı oḳı sen āşikār
Gizlü oḳı şerri itme şerm-sār
- 11726- Sen ki setr itdūñ Ḥudā şāy eylemez
Ehl-i maḥşer içre rüsvāy eylemez
- 11727- Haḳḳ senüñ yüzüñ şuyına and içer
Ḳıl şefā‘at ümmete sözüñ geçer
- 11728- Yā ‘Alī sensin emīre’l-mü’minīn
Sende daḥı mīzāna var oluñ mu‘īn
- 11729- Ümmetim ‘işyānları olsa girān
Haḳḳ Te‘ālā’dan dile ‘afv ol zamān
- 11730- Sen Ḥudā arslanısın yā Ḥaydār’ım
Var zebānīden ḳorı ümmetlerim
- 11731- Ey Ḥasan ile Ḥüseyn’im ṭuruñuz
Ol şehīdle ğāziyi ḳurtaruñuz²
- 11732- Ey şaḥābem siz de ṭuruñ işlere
Yardım eyleyüñ bu dīn ḳardaşlara
- 11733- Cümle yārān āşinālardur olar
Gözedüñ kim ṭamuya varmayalar
- 11734- Ey kızım Fāṭıma ehlim ‘Āyişe
Ey Ḥadīce var çalısuñ bu işe

¹ Ḳoma: Ḳoyma M.

² ḳurtaruñuz: ḳurtar bugün G.

- 380a 11735- Siz dahı Hakk’a tazārru^c eyleyũ
Ümmetim hātũnlarını dileyũ
- 11736- Pek haşarlu yerlere aşhābını
Koya ‘arş ayağına ol¹ başını
- 11737- Secde idüp diye yā Rabb ümmetim
‘Afv u rahmet olmasıdur minnetim
- 11738- Ümmet-i Aħmed ola çün on bölük
Fırķa-i nāciye ondan bir bölük
- 11739- Göreler anlar hisābını yesīr
Yüzlerinũ nūrı şan bedr-i münīr
- 11740- Hülleler giymiş ü binmişler Burāk
Şu^cle virür yüzleri mişl-i çıraķ
- 11741- Bu gürüha yok hisāb ile ‘azāb
Bulalar ebrār ile cennet-me’āb
- 11742- Ol kalan tokkuz bölük hāli yaman
Kālalar maşşer yerinde ol zamān
- 11743- Her bölükde² bir niçe fir‘l-i yaman
Ayıruben atalar nāra nihān
- 11744- Ol Resūlu’llāh’ı anlar görmeye
Kılmadı sünnet şefā‘at bulmaya
- 11745- Bākīsin süre zebānīler o dem
Ol caħīmũn bābına varduğı dem
- 11746- Göreler kapuda Şiddīķ pās-bān
Kıomaz anları caħīme ol zamān
- 11747- Eñselerinden zebānīler sürer
Öñlerinde Bū-Bekir olur siper
- 11748- Kālıcaķ bī-çāre Şiddīķ ol zamān
Ümmete iriş deyü ide fiğān
- 11749- Hem ‘Ömer ‘Osmān ‘Alī ide nidā
Ümmetüñe gel iriş yā Muşţafā
- 11750- Cehd kılduķ sözimiz olmaz kabūl
Kıl şefā‘at ümmete sen yā Resūl

¹ ‘arş ayağına ol: ol ‘arş ayağına G.

² bölükde: bölükden M.

- 11751- İrişince bu şadâlar servere
Hullesin tâcın kıoya ol dem yere
- 380b 11752- Tura ol başı kıaba yalın ayak
Ol cehennem rāhına vara yayak
- 11753- İrişe aña Burāk'ı tîz hemân
Dir baña bin yâ Nebî varma yayan
- 11754- Yetüreler hulle'yi tâcî uşûl
Bunları giy ümmete var yâ Resûl
- 11755- İde kim n'idem Burāk'ı tâcî ben
Olmışamdur ümmetim muhtâcî ben
- 11756- Tâc u hulle¹ baña ol ümmet yeter
Anlaruñ 'afvı baña hil'at yeter
- 11757- Göricek bu kârı anda enbiyâ
Her biri andan şefâ'at dileyey
- 11758- Senden özge yok şefâ'at ehli çün
Yok izinsiz söyleyen bugünkü gün
- 11759- Ser-firâz olduñ bugün sen kıamudan
Cümlemizi kıurtaragör kıamudan
- 11760- Anlara dağı şefâ'at eyleye
Varup anda² secdeye başın kıoya
- 11761- Ağlayu dir yâ Kerîm ü Müste'ân³
Ümmetime vir cehennemden emân
- 11762- Ümmetimden pîr olan mücrim için
Ol şakalı ağ olan âdem için
- 11763- Yak Ebû-Bekr'i o dem eyle telef
Pîr-i mücrimler günâhın eyle 'af
- 11764- Zî-cürüm kırgıllar için yâ Hudâ
Yak halîfem 'Ömer'i olsun fîdâ
- 11765- Kıara şakallulara 'afv ile bak
Anlar için zî-ıhayâ 'Osmân'ı yak
- 11766- Al 'Alî arslanı ol nâra bırak
Kıl tüvânâ ümmeti nârdan ırâk

¹ Tâc u hulle: Tâc hulle M.

² anda: andan M.

³ Kerîm ü Müste'ân: Kerîm Müste'ân M.

- 11767- Ol civān ümmetler için yā Hudā
Yağ Hasan ile Hüseyin olsun fidā
- 11768- Ehl-i beyti Fāṭima Zehrā'yı hem
Ümmetim 'avratları çün yağ bu dem
- 381a 11769- Zār ide hem āl u aşhāb ağlaşa
Ümmet için rāzıyuz biz āteşe
- 11770- Yağ bizi kıl ümmeti yā Rabb āzād
Tek bugün sulṭānımızı eyle şād
- 11771- Düşe ümmet arasına bu şadā
Ağlaşuben ideler vā-Aḥmedā
- 11772- Görmedik bizler seni olduğ ırak
Ayrı düşdük bizlere irdi firāk
- 11773- Ger cemālūñ görmek olsaydı bize
Dermān olurdu bizim derdimize
- 11774- Bulmadık vuşlat saña vā-ḥasretā
Yok şefā'at ni'delim vā-veyletā
- 11775- Bu şadādan 'arş-ı a'lä ditreye
Baḥr-i rahmetden ireler kaçreye
- 11776- Bir nidā ire başın kaldır Ḥabīb
Kim bugün sensin kamu derde tabīb
- 11777- Ben saña dünyāda va'de eyledim
Ḥaqqūña senūñ "feterzā"¹ söyledim
- 11778- Ümmetūñ al rāzı olduğun kadar
Cennet-i firdevse var eyle karar
- 11779- Āl u aşhāb ümmetūñ cümle saña
Bağış kıldım var bile al gel baña
- 11780- Secdeden turup bula ol rāḥatı
Dir Bilāl'ine nidā eyle katı
- 11781- Ey Bilāl'im ḥalkı āgāh eyle sen
Ümmetim āzād olundu söyle sen
- 11782- Ol ide kim yā Muḥammed ümmeti
Sizlere irdi Hudā'nuñ rahmeti
- 11783- Ol Bilāl idince 'aşk ile nidā
Tola maḥşer ehline işbu şadā

¹ Sen de razı olacaksın. Duhā 93/5. Ayetin meali: "İlerde Rabbin sana verecek ve sen hoşnut olacaksın."

- 11784- Gūş idince anı mü'min mü'mināt
Bileler kim bulmuşuz oddan necāt
- 11785- Fevc fevc olup şırātı geçeler
Berķ-i hāṭıf gibi anlar uçalar
- 381b 11786- Ümmet-i Aḥmed cināna varalar
Ġayrı ümmetler ḥisāba turalar
- 11787- Cennetüñ vaşfinı bunda koyalım
Ehl-i nāruñ ḥalini söyleyelim¹

Mebḥaṣ-i Zikr-i Şıfatü'n-Nār u Ehliḥā²

Vezin: Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 11788- Ey Şerīfī nuşḥ u pendüñ mu'teber
Cān u dilden gūş iden bulur eşer
- 11789- Vaşf-ı ṭamudan daḥı söyle 'ayān
Eşk-i çeşmi dīdelerden kıl revān
- 11790- Ḥavf-ı ṭamu ile³ ağlayan bugün
Görmeye ḥavfı güle yarınki gün
- 11791- Ḥavf-ı ṭamudan⁴ inen gözlere nem
Şāhibinden giderür ḥüzn ü elem
- 11792- Eşk ü nemdür ṭamuyı maḥv eyleyen
Āteşinden ehlini 'afv⁵ eyleyen
- 11793- Ağlayan ḥavf-ı cehennemden ḥoca
Ol duzaḥ odını⁶ görmez zerrece
- 11794- Ṭamu ḥavfin eyleyen ḳalbe nihān
Pes cehennem nārını görmez 'ayān

¹ Bu beyitten sonra G. nüshasında bir kaside bulunmaktadır. 381a-b sayfasına sonradan ilave edilmiştir:

Ḳaṣīde-i Aḥvāl-i Rūz-ı Maḥşer (*Vezin: Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün*)

Niçe vaşf ideyim maḥşer günün ḥālin saña ey yār / İşit sözlerim it ezber 'aḳāyid söz şıfāt ĩmān
Bir uzun gün olur ḡāyet elli biñ yıl delīl āyet / Olur mı ṭurmaḡa ṭākat güneş ıssısına 'uryān
Peder oḡlun kız anasın tanımaz oḡlı atasın / Ki bilmez ednā a'lāsın olur şāh u gedā eksān
Bir ulu gün olur ol gün kimi mesrūr kimi maḥzūn / Kiminüñ gözleri pūr-ḥūn olur eşk nemi seylān
Kimi bilmez olur özin hemān yırtar yüzün gözin / Urur eller ile dizin geçen işlerine pişmān
Ḥudā ḳādī olur ol dem o gün maḫlūmlara ne ḡam / O gürbüzler olur epsem ki yok şīt ü şadā ol ān
Kimiler taḫta oturmuş kimiler başa tāt urmuş / Kimi yalın ayak ṭurmuş mizān öninde ser-gerdān
Kimi ḥaşmuñ ayasından tūtub gelmiş yaḳasından / Aluram ḥaḳḳımı senden deyü eyler ḳatı efḡān
Şerīfī rūz-ı maḥşer ḥāl yazarsa ins ü cin her ḥāl / Tükenmez şād-hezārān sāl olur onca ṭavīl efsān

² E. 381b G. 381b M. 425b

³ ile: içün M.

⁴ Ḥavf-ı ṭamudan: Ṭamu ḥavfı çün M.

⁵ 'afv: hıfz M.

⁶ odını: ehlini G. nārını M.

- 11795- Ya niçe ağlamayalım rûz şeb
Çekmeyelim havf-ı nâr ile ta‘ab
- 11796- Yedi şamuyı yaratdı Hakk niçün
Maḥlûkâtı içre ins ü cin içün
- 11797- Yedi şamuya kılup hem heft-bâb¹
Kâfir ü müşriklere ide ‘itâb
- 11798- Hâzır itdi her birin bir kavm içün
Bâb-ı sâbi‘ ümmet-i Aḥmed içün
- 11799- Cân u dilden eyledüñse hoş simâ‘
Ya niçün itmeyesin zâr u fizâ‘
- 11800- Cennetüñ yolu cehennem çâhıdur
Var şırâṭ üstinde cennet râhıdur
- 382a 11801- Kıldan incedür ayak şurçar iken
Cürm ile ḥaml-i girânuñ var iken
- 11802- Var idi Zeyd oğlu Merşed bir şaḥâb
Dâ‘imâ akardı gözlerinden âb
- 11803- Gice gündüz ağlar üñler ol hemîn
Şordılar aña şaḥâbe-i güzîn
- 11804- Gözlerinden eksik olmaz eşk ü nem
Di sebeb ne söyle bize kıl kerem
- 11805- Didi ey yârenlerim diñle kelâm
Emr ide ger Ḥâlik-ı Rabbü’l-enâm
- 11806- Ger idersen şol fülân ‘işyânı sen
Habs iderem ḥammâm içre bilesen
- 11807- Ağlayuben rûz şeb efgân ile
Akıdırdım göz yaşım giryân ile
- 11808- İşbu ḥammâm ıssısına ey hoca
Ṭâkatim yetmezdi bir gün bir gice
- 11809- Ol cehennem nârı içün ol Resûl
Söylemişdür bu ḥadıṣı pür-uşûl
- 11810- Yağdırur şamuyı biñ yıl Müste‘ân
Şöyle kim kıpırmızı olur hemân
- 11811- Yandırur biñ yıl olur apag diger
Daḥı biñ yıl yağdırurlar el-ḥazer

¹ heft-bâb: heft ü bâb E., G.

- 11812- Ol şeb-i yeldā gibi zulmet olur
Pes müheyyā oluben şöyle тұrur
- 11813- Ya niçe itdirmeyim gözlere yaş
Kim ḥalāşı bulmamış oddan bu baş
- 11814- Ey Şerīfī saña lāyıkdur bugün
Ağlamağdan idesin bağruñı ḥūn
- 11815- Olmısan müstağrağ-ı cürm ü günāh
Eylemezsin şad-hezār herbir günāh
- 11816- Bu ḥammām ıssısına yok tākatin
İdemezsin anda bir gün rāḥatın
- 382b 11817- Söylenür ḥalk içre ḥoş kavl-i kibār
Yok cehennemler içinde aşlā nār
- 11818- İletürler bu fenādan aña od
Yağdırur ‘işıyānına cism-i vücūd
- 11819- Tā‘at-i Mevlā’yı kıl cismüñe nūr
Ol cehennem nārını kıl saña dūr
- 11820- Dīdelerden eşk kıl seylān-āb
Ḥavf-ı Ḥaqq’dan yağ vücūduñ kıl kebāb
- 11821- Diñle cānım ol Ḥabīb-i Muṣtafā
Vaşf idüp tamuyı dir ol bā-şafā
- 11822- Ol zamān kim yere indi bü’l-beşer
Yoğ idi dünyāda āteşden eşer
- 11823- Ḥaqq Te‘ālā Cebrā’īl’e dir o dem
Ol cehennem Mālik’ine var bu dem
- 11824- Tamudan virsün saña bir parça od
Tā cihānda bulına oddan vücūd
- 11825- Mālik’e vardı o dem Cibrīl hemān
Dir Ḥudā emrile vir āteş ‘ayān
- 11826- Didi Cebrā’īl’e Mālik ey ‘azīz
Di ne deñlü virelim bu odı biz
- 11827- Didi Cibrīl vir āteş ḥurma kadar
Mālik ider¹ viremem olur keder
- 11828- Gerçi virsem ḥurma deñlü saña nār
Yanuben yer gök olur hep tār u mār

¹ Mālik ider: Didi Mālik G.

- 11829- Didi Cibrîl nısf-ı hurma deñlü vir
Mâlik ider onca virmek key ‘asîr
- 11830- Nîm-i hurma deñlü od virsem eger
Issılığından olur onca eşer
- 11831- Gök yüzinden yere düşmez¹ kaṭre āb
Bitmez ot yerde olur dünyā ḥarāb
- 11832- Cebrā’îl ‘āciz olup dir yā Ḥudā
Di ne deñlü āteş alam ben gedā
- 383a 11833- Buyurur Cebrā’îl’e Ḥaḳḳ ol zamān
Zerre deñlü āteş al andan hemān
- 11834- Aldı zerre deñlü āteş Cebrā’îl
İletüp nehr-i cināna anı bil
- 11835- Nehr-i heftād içre yetmiş kez anı
Yaykayup dünyāya iletđi anı
- 11836- Bir büyük tağ üzre ḳor anı ‘ayān
Yaḳuben yedđ yeri pes ol zamān
- 11837- Eyledi girü caḥîme ol firār
Seng-i āhende ider dūđı ḳarār
- 11838- Bu cihān içre olan āteş ‘ayān
Pes o zerrenüñ duḡānıdur hemān
- 11839- Günde yetmiş kez bu āteş isti‘āz
Eyleyüp nār-ı caḥîmden dir me‘āz
- 11840- Āteş iken ol cehennemden ḥazer
Eyleyüp leyl ü nehār çeker keder
- 11841- Hem buyurdı ol Resûl-i mu‘teber
Dinleyüp ḳıl ṭamu özinden ḥazer
- 11842- Ehl-i nārdan kim ola ehven cezā
İki na‘leyn pāyına ola sezā
- 11843- Çünki na‘leyn giye oddan ola dağ
Başı içre ḳaynaya beyni dimāğ
- 11844- Enf ü fem sem‘ān ü ‘aynān cümlesi
Köz ola işbu ‘azābuñ ednāsı
- 11845- Hem buyurdı ol Resûl-i kā’ināt
Var deve boynı gibi anda ḥayyāt

¹ Gök yüzinden yere düşmez: Yere düşmez gök yüzinden M.

- 11846- Var ʿaḳārib ol semerlü ester gibi
Her biri şancuduğı dem neşter gibi
- 11847- İder ol semm ehline kırk yıl eser
Böyle buyurdi Resül-i muʿteber
- 11848- Ehl-i tamu Mālik’e eyler nidā
Kırk sene Mālik cevāb itmez edā
- 11849- İde kırk yıldan şöıra ey müşrikün
Haḳḳ buyurdi haḳḳuñızda mākişün
- 383b 11850- Göreler Mālik’den uş taʿzīr cevāb
Bulmayalar bir meded illā ʿitāb
- 11851- Döndüreler Hālik’a rüy-ı siyāh
Çağırup feryād ideler āh u vāh
- 11852- Gelmeye biñ yıl kadar Haḳḳ’dan şadā
İde biñ yıldan şöıra ʿunfen edā
- 11853- İde kim ey ehl-i nār bilün yaḳın
Yok tekellüm kılmağa daḥı izin
- 11854- Ola ehl-i nāruñ efvāhı ḡalīḳ
Yok kelām illā zefīr ü hem şehīḳ
- 11855- Bir gün ol ḥatm-i cemīʿü’l-mürselīn
Otururken geldi Cebrāʿīl-emīn
- 11856- Pes Resulu’llāh suʿāl itdi aña
Ol cehennem vaşfını söyle baña
- 11857- Didi Cebrāʿīl Hudā haḳḳı ki ol
Ḳullara göndürdi Haḳḳ seni Resül
- 11858- Feth olunsa tamu odından eger
İgne yıldızı kadar andan siper
- 11859- Bu cihān ḥalkı¹ yanup olurdi kül
İdeyim bundan ʿaceb diñle Resül
- 11860- Şevb-ı tamudan biri alınsa ger
Yer gök arasında şalınsa eger
- 11861- Bed ḳoḳusu ıssılığından² anuñ
İns ü cin virürler idi hep cānuñ

¹ ḥalkı: ehli M.

² ḳoḳusu ıssılığından: ḳoḳusından şıcağından M.

- 11862- Halkasından konula bir tağa ger
Yedi kat yere degin yakup gider
- 11863- Bir mu‘azzeb er ola mağribe ger
Ehl-i maşriḳ cümle mahv olur diger
- 11864- Heft-bābı¹ var caḥīmūñ yā Resūl
Erlere ‘avratlara maḳşūmdur ol
- 11865- Bir ḳapudan bir ḳapuya bil yine
Sür‘at ile varılır yetmiş sene
- 384a 11866- Var ‘azābı birbirinden key ḳatı
Daḥı eż‘āf-ı mużā‘if miḥneti
- 11867- Pes Resūlu’llāh didi yā Cebrā’īl
Kimlerūñdür ismi ne hep² şerḥ ḳıl
- 11868- Başlayup Cebrā’īl ol dem söyledi
Her birinūñ şāḥibiñ ismūñ didi
- 11869- Bāb-ı esfel hāviyedür adı çün
Hāzır olmışdur münāfıḳlar içün
- 11870- Hem ikinci ḳapınūñ adı caḥīm
Olısar hem anda müşrikler muḳīm
- 11871- Bil üçünci ṭamunūñ adı saḳar
Oldı sāyibler³ içün cāy-i maḳar
- 11872- Bāb-ı rābi‘ iblīsūñ etbā‘inūñ
Hem lażādur ismi daḥı bil anuñ
- 11873- Bāb-ı ḥāmisdür Yahūdī’ye mekān
İsmi ḥuṭame durur anuñ ‘ayān
- 11874- Oldı hem altıncınūñ adı sa‘īr
Ḳor aña Naşrānīleri ol Ḳadīr
- 11875- Gelicek yedinciye söz nevbeti
Cebrā’īl anda sūkūt itdi ḳatı
- 11876- Pes Resūlu’llāh didi kim yā aḥī
Vir ḥaber yeddinci ḳapudan daḥı

¹ Heft-bābı: Heft ü bābı E., G., M.

² hep: hem G.

³ Kelime üç nüshada da “yanlışlık yapmayan” manasına gelen “şāyib” biçiminde yazılmıştır. Ancak, beytin anlamı düşünüldüğünde, kelimenin “serbest, başıboş, bir yer veya nesne ile ilişkisi kalmayan” manalarına gelen “sāyib” biçiminde okunması daha doğrudur.

- 11877- Didi Cebrā'īl niçe virem haber
Kim olur andan saña guşsa keder
- 11878- Ümmetüñ ol kim kebā'ir ehlidür
Tevbesiz ʿāşī olanlar yeridür
- 11879- Güş idince anı ol faḥr-i cihān
Ġaş olup ʿaqlı gider başdan hemān
- 11880- Kōdī¹ Cebrā'īl serin ḥicrine hem
Geldi ʿaqlı başına tūrdı o dem
- 11881- Didi kim oldı muşībet key ʿazīm
Ḥavf irişdi göñlime mişl-i ʿadīm
- 11882- Ümmetimden gire mi nāra didi²
Tevbesizler gire Cebrā'īl didi³
- 384b 11883- Āh idüben ağladı ol dem Resūl
Ağladı hem bile Cebrā'īl uşul
- 11884- Bir zamān ağlaşdı çün Aḥmed ile
Ehl-i ṭamu vaşfını aldı dile
- 11885- Didi var anda zebānīler ʿacīb
Olmamış göñüllere şefkat qarīb
- 11886- Berḳ-i ḥāṭıf gibi ezraḳ gözleri
Dışleri şanki öküz boynuzları
- 11887- On sekiz şahş oldı anlara re'īs
Bī-ḥisāb anlar içün ḥuddām enīs
- 11888- Cümlesi Mālik'den eylerler ḥazer
Hem kılurlar emrine dā'im nazar
- 11889- Talsa ḳa'r-ı ṭamuya ḡavvāş-var
Tursa kırk yıl eylemez od aña kār
- 11890- Ala on biñ kāfiri sağ eline
Daḡı on biñ kāfiri şol eline
- 11891- Her bir ayak ile hem onca tuta
Bir keret kırk biñ kefer⁴ nāra ata
- 11892- Besmeleyi vird iden dilinde ḡaş
Olısar yarın zebānīden ḡalāş

¹ Kōdī: Kōydı M.

² Ümmetimden gire mi nāra didi: Ümmetim de giriser mi ṭamuya M.

³ didi: diye M.

⁴ kefer: kāfir G.

- 11893- Kāfir ü müşriklere olan ʿazāb
Vaşf oluben nevʿi olunmaz hisāb
- 11894- Yalvarırlar Mālik’e gāyet o dem
Bir içim şu ile kıl bize kerem
- 11895- Ekl idüp od üstühānı lahmımız
Göñlimiz kesdi vü deldi bağrımız
- 11896- Bir için şu ile ger ihsān ola
Belki bu miñnet bize āsān ola
- 11897- Şuna Mālik anlara māʿ-i hamīm
Ola ol şu anlara derd-i elīm
- 11898- Almadan evvel şuyı ellerine
Elinüñ barmaqları cümle şına
- 11899- Götüricek ağzına şuyı yakın
Yana cildi rūyı ol demde hemīm
- 385a 11900- Kārına inmezden ol māʿ-i yaman
Pāre pāre eyleye bağrın hemān
- 11901- İsteyeler şimdi Mālik’den taʿām
Vire zaqqūmdan taʿāmı şubḥ şām
- 11902- Giydüreler daḥı kaṭrāndan şiyāb
Bulalar günden güne yeñi ʿazāb
- 11903- Var tūzaḥ içinde bir kūh-ı ʿazīm
Kim yaratmış oddan ol Rabbü’l-Kerīm
- 11904- İde kāfirler gelüñ bu tağa biz
Çıkuben tā olalım oddan temīz
- 11905- Yürüyeler ol tağa yüz üstine
Çıkalar yetmiş yıl ancak üstine¹
- 11906- Bulcaḥ tağ üstine anlar vişāl
Silkinüp tağ ide cümle pāy-māl
- 11907- İşbu ḥāl ile olar çıkup iner
İdemezler bir nefes şabr u qarār
- 11908- Āh u zār ile daḥı biñ yıl cezaʿ
İdeler feryād ile āh u fezaʿ
- 11909- İdeler kim şabr idelim bir zamān
Belki şabruñ ola encāmı emān²

¹ Bu beyit E. nüshasında derkenarda yer almaktadır.

² emān: tamām M.

- 11910- Şabr idüp sâkit ola biñ yıl olar
Zerre deñlü bir feraḥ bulmayalar
- 11911- Eyleye ecsâmların¹ Rabbü'l-Mucîb
Kûh-ı a'zam tek seri ğāyet mühîb
- 11912- Vire hem tenlerine yetmiş deri
Yetmişer kat ola hem araları
- 11913- Hayye 'akreble tolu karınları
Cîfe gibi koka dā'im tenleri
- 11914- Küll-i cāyi' iştihā eyler ta'ām
Neylesün zaḳḳūmı ehl-i nār müdām
- 11915- Küll-i 'uryān iştihā eyler libās
İstemez kaṭrān libāsı anda nās
- 11916- Küll-i meyyit iştihā eyler ḥayāt
İstemez anlar ḥayāt illā memāt
- 385b 11917- Sevḳ olur ṭamuya a'dā-i Ḥudā
Gözleri gök yüzleri ğāyet kara
- 11918- Ṭamunuñ ḳapusına irdüĝi dem
Ol zebānîler gelür ḳarşu o dem
- 11919- El ayaĝın bend idüp aĝlāl ile
Daḥı bir kāfiri bir şeyṭān ile
- 11920- Yār-ı mūnis eyleyüp cinnî kefer
Uralar efvāhına mühr-i ḥaṭar
- 11921- Göreler kim yok ḥalāṣa çāresi
Varalar iblîs la'îne cümlesi
- 11922- İdeler dünyāda mekr ü ālî sen
Eyleyüp ḳılduñ bize bu ḥālî sen
- 11923- Tābi' olduĝ sözüne uyduĝ o gün
Bu 'iḳābı dā'imî bulduĝ bugün
- 11924- Bu muşibetlere sen olduñ sebeb
Senüñ ucından olur bunca ta'ab
- 11925- Diñleyüp iblîs bularuñ sözini
Döndürür ol dem cevāba yüzini
- 11926- Söz bulur tevbiḥlerine dir o dem
Siz beni levm eyleyemezsiniz bu dem

¹ ecsâmların: ecsāmını M.

- 11927- Tevbîlîhe levme sezâdur özüñüz¹
Kendi nefsüñüzi tevbîlî idüñüz
- 11928- Vesvese itdimdi gerçi ben size
Câbir ü sulţân mıdım üstüñüze
- 11929- Ben size cebr ü haķâret itmedim
Cism ü cāna bir hasâret itmedim
- 11930- Geldi peygamber size bürhân ile
Âyet-i Raḥmān ile Qurʾān ile
- 11931- Daʿvet-i dīn itdiler anlar müdām
Çaldılar kūs-ı neşāyih şubḥ şām
- 11932- İtmeyüp sözlerini ol demde gūş
Nefsüñüz gördi benim sözimi hoş
- 11933- Tevbîlî eyleñ nefsüñüz taʿzîr idüñ
Bulmadan² baña bahāne siz gidüñ
- 386a 11934- Gör laʿîni bunda ḥalkı rām ider
Söz bulur anda ḵamu ilzām ider
- 11935- Ol laʿîñüñ fitnesinden yā Muʿîñ
Eyle müʾmin ḵulları her-dem emîn
- 11936- Ḥamd ü şükr olsun saña yā Müsteʿān
Eyledüñ ol melʿūnı göze nihān
- 11937- Ger ʿayān olsa şeyāṭinler bize
Key muḥāl olur ḵarîb olmaḵ size
- 11938- Ol Ḥabîb'üñ ḥürmetine yā Mucîb
İtme āḥir dem bize anı³ ḵarîb
- 11939- İsteyenler ṭamu odından necāt
Vird ider dā'im selām ile şalāt
- 11940- Ey Şerîfî baḥr-i naẓma ṭal yine
Dürr ü mercān cevherinden al yine
- 11941- Ḥamd ü şükr eyle Ḥudā'ya sen müdām
Yaz Ḥabîb'üñ naʿtını her şubḥ şām
- 11942- Virdi bir şāḥib bize ol Müsteʿān
Sāyesile buluruz emn ü emān

¹ özüñüz: nefsüñiz M.

² Bulmadan: Bulmayın M.

³ bize anı: anı bize G.

- 11943- Maḥlūkātı içre kıldı muḥterem
Didi ümmetlerine ḥayrū'l-ümem
- 11944- Kıldı hem anı şefī'ü'l-müznibīn
Eyledi maḥşer demi ḥalka emīn
- 11945- Ol zamān kim Ḥaḳḳ şefā'atin kabūl
Eyleye ümmetlerin ala Resūl
- 11946- Şād u ḥurrem cümle ümmetler ile
Varduḡı demde şırāṭa ol bile
- 11947- Bir gürūh ehl-i kebā'ir ümmeti
Tutmayanlar emri üzre sünneti
- 11948- Ayrılalar ol şefā'at bulmadan
Ol Resūl'ün ḥüb cemālin görmeden
- 11949- Rıfḳ ile alup melekler anları
Bend olunmaya ayaḡı elleri
- 386b 11950- İtmeyeler daḡı şeyṭāna qarīn
Ḥatm-i evfāḥ olmaya anlar hemīn
- 11951- Gözleri gök yüz kara olmayalar
Rıfḳ ile bāb-ı caḥīme süreler
- 11952- Göricek anları Mālik ol zamān
Ol meleklerle su'āl eyler hemān
- 11953- Söyleyün kim bu gürūh kimler diye
Gözleri gök yüzleri degil kara
- 11954- Yok selāsıl ile aḡlāli yine
Beñzemez bunlar şaḳīler cinsine
- 11955- Dir melekler böyle emr oldı bize
Bilmezüz kimlerdür idelim size
- 11956- İde Mālik ey gürūh-ı eşḳıyā
Bu 'alāmet ile siz kimsiz diye
- 11957- Ḥavf-ı Mālik'den Muḥammed adını
İdeler nisyān o demde yādını
- 11958- İdeler biz o gürūhuz ey hümām
Nāzil oldı anlara Ḳur'ān tamām
- 11959- Hem oruç ayın tutup kılduḳ namāz
Cürmi bisyār eyledük ṭā'āti az

- 11960- Mālik ider şāhib-i Qurʾān hemān
Ol Muḥammed ümmeti oruç tutan
- 11961- Ol Muḥammed adını idince gūş
Eyleyeler āh u ḥasret ile cūş
- 11962- Zār u efġān ile kan ağlayalar
Biz Muḥammed ümmetiyüz diyeler
- 11963- Olıcak ol bāb-ı tāmuya qarīb
Görelor anda zebānīler mūhīb
- 11964- Yalvaralar Mālik’e ol dem hemān
Vir izin tā ağlaşalım¹ bir zamān
- 11965- İzin ola çün ağlaşalar² çok o dem
Gözleri yaşı tükenüp aķa dem
- 11966- Mālik ider ağlamaġuñ nefi ne
Ağlayasız bunda ger yüz biñ sene
- 387a 11967- İşbu girye fānīde olsaydı ger
Kanda olurdu cehennem size yer
- 11968- Ol zebānīlere emr ide o dem
Ol cehennem nārına atuñ bu dem
- 11969- Yakın olınca cehennem nārına
Zıkr ü tevhid gele ḥātırlarına
- 11970- Cān u dilden idicek tevḥīd-i Ḥaḳḳ
Kaça ol nār-ı caḥīm ola ırak
- 11971- Emr ide Mālik cehennem nārına
Anları tut tā günāhı arına
- 11972- Çıķa āteş baʿzınuñ³ sākına dek
Çıķa hem ol⁴ baʿzınuñ dizine dek
- 11973- Hem çıķa baʿzıluñ miyānına
Çıķa hem baʿzıluñ boġazına
- 11974- Olıcak yüzlerine āteş yakın
Emr ide ol āteşe Mālik şaķın
- 11975- Yakma müʾminler yüzün ol söyleye
Secdeye varmışdur ol yüzler diye

¹ ağlaşalım: ağlayalım M.

² ağlaşalar: ağlayalar M.

³ Çıķa āteş baʿzınuñ: Ala āteş baʿzını M.

⁴ Çıķa hem ol: Çıķa āteş M.

- 11976- Yağma hem şadr içre gönüllerini
Key ‘azîz tut cāy-ı îmānlarını
- 11977- Tuta od ol demde Mālik sözünü
Yağmaya gönüllerini yüzünü
- 11978- Kālarlar şamuda işbu hāl ile¹
Gice gündüz zār ile efgān ile²
- 11979- Yā ilāhî zāt-ı pākin hürmeti
Virme ol şamu od ile miḥneti
- 11980- Fırka-i nāciyeden eyle o gün
İtme ol nār-ı caḥîm içre zebūn
- 11981- Ol Ḥabîb’ün Aḥmed’e itme ba‘îd
İtme şamu ehlile ḥabs-i medîd
- 11982- Ümmetim diye bize yarın Ḥabîb
Bu ḥaḳîre kıl şefā‘atin naşîb
- 11983- Kim diler vuşlat aña yevmü’l-kıyām
Göndürür her-dem şalāt ile selām

387b

Mebḥaş-i Aḥvāl-i Şirāṭ³*Vezin: Mefā‘ilün Mefā‘ilün Fe‘ülün*

- 11984- İşit imdi idem ehl-i cinānı
Olurlar çün şirāṭ üzre revānî
- 11985- Alup ümmetlerün ol şāh-ı sultān
Geçerler berḳ-i ḥatîf gibi ol ān
- 11986- Biraz ümmet şirāṭa varur āsān
Geçerler yel gibi bir ayda ey cān
- 11987- Yürür ba‘zıları uçar gibi kuş
Geçerler ol şirāṭı bir sene hoş
- 11988- Geçer ba‘zı segirdür at gibi hem
Vü ba‘zılar yürür at gibi ol dem
- 11989- Kimiler yüklenüp zenb-i girānı
Geçer üç biñ senede ancak anı
- 11990- Mürür-ı meḳş olanlar anda el-ḥaḳḳ
Geçer yigirmi beş biñ yılda ancak

¹ işbu hāl ile: āh u zār ile M.² zār ile efgān ile: ḥayye ‘akrebler ile M.³ E. 387b G. 387b M. 432a / G. nüshasında 387b’den sonraki sayfalar bulunmamaktadır.

- 11991- Yedi yerde olur maḥbūs Müsilḡmān
Şoralar ibtidā ol baḥş-i ĩmān
- 11992- Riyādan hem küfürden ola ḡālĩ
Geçer ol aradan ḡoş lâubālĩ
- 11993- İkincide şoralar ol şalātı
Namāz ehli bulur andan necātı
- 11994- Üçüncide zekātından suālĩ
Vü dördünci oruçdan dir maḡālĩ
- 11995- Beşinci ḡacc ile ‘ömre ‘amelden
Vü altıncı vuzū’ ile ḡusûlden
- 11996- Yedincide suālĩ bu eyā cān
Ata anaya kılduñ mı di iḡsān
- 11997- Bu cümleñüñ cevābın lâubālĩ
Virenler geçmege ola mecālĩ
- 11998- Vü gerçi virmeyen anda cevābı
Düşüp ḡamuya bulur ol ‘azābı
- 11999- Fenāda ehl-i keştĩ gibi insān
Vü olduḡı gibi deryāda tūfān
- 388a 12000- Şırāt üzre olur öyle müzāyık
Biner birbirine anda ḡalāyık
- 12001- Alur nār-ı cehennem şaḡ u şoldan
Daḡı pĩş ü pes¹ ü zĩr ü zeberden
- 12002- Yanar ba‘zılarıñ laḡm² ile cildi
Geçer āḡır bulur cennāt-ı ḡuldi
- 12003- Gemiler görmez ol nār-ı nĩrānı
Bulur bĩ-ḡavf u ḡaşyet ol cinānı
- 12004- Şırātı geçüben bulur necātı
Suāl eyler caḡĩm üzre şırātı
- 12005- Şırātı dirler idi kıldan ince
Niçün ben görmedim bunda gelince
- 12006- İderler ḡaḡḡ saña kılmış ‘ināyet
Geçürmiş ol şırātı bĩ-meşakḡat

¹ pĩş ü pes: pĩş pes M.

² laḡm: laḡmı M.

12007-	12007- Kā mudan hūb ‘aṭādur bu Ḥudā-yā Bu iḥsānı naşīb it biz gedāya
12008-	12008- Bizi bu zümreden kıl yā ilāhī Bizimçün cadde kıl ol mūy-rāhı
12009-	12009- İşit imdi idem bir hūb beşāret Buyurmışdur bunı fahr-i risālet
12010-	12010- Kılan ādāb u erkānla namāzı Tehāvenlükden iden ihtirāzı
12011-	12011- Cemā‘at mescide iden muḥabbet İdenler hem şalāt ehlile¹ ülfet
12012-	12012- Gelürler² çün şırāṭa rüz-ı maḥşer Görürler ḥalkuñ aḥvālını muḫṭar
12013-	12013- Şırāṭı geçmege ḥavf eyler anlar İderler girye hem āh³ u fiğānlar
12014-	12014- Gelür Ḥaḫḫ emrile Cebrā‘īl ol dem İder ne söyleyüñ girye bu mātem
12015-	12015- Ne māni‘ oldu bundan geçmege siz İdüñ aḥvāl-i ‘aczi bilelim biz
388b	12016- İderler ‘aczimiz bu āşikāre Niçe biz düşelim göz göre nāra
12017-	12017- İder anlara Cebrā‘īl o dem hoş Size var bir su‘ālim eyleyüñ gūş
12018-	12018- Fenāda kılduğunuz dem seyāḫat Sefer itdüğünüz dem yāḥū hicret
12019-	12019- Gelince öñüñüze Baḫr-i ‘Ummān Niçe mürür iderdünüz andan ol ān
12020-	12020- Virürler hoş cevāb aña ne ḥācet Geçerdik keştī ile anı rāḫat
12021-	12021- Gelür ‘avn-i Ḥudā ile hem-ān-dem Mesācidler gemiler gibi ol dem
12022-	12022- Geñişligi şu deñlü ola ol ān Namāz ehli girürler aña yek-sān

¹ ehlile: ehli ile M.

² Gelürler: Gelür M.³ āh: zār M.

- 12023- Oturup hoş feraḥ birle be-ḡāyet
Geçerler berḡ-i ḡāṭıf gibi rāḡat
- 12024- İllāḡı kıl namāz ehli bizi sen
Geçür ol ḡün şırāṭı rāḡat āsān
- 12025- Bize sevdır fenā içre namāzı
Namāz ile ḡabūl it her niyāzı
- 12026- İdelim bunda mecsidlere ḡürmet
Geçelim ol şırāṭı anda rāḡat
- 12027- Kılalım tā cemā'atle şalāṭı
Geçelim bī-meşakḡat ol şırāṭı
- 12028- Namāzımız ḡabūl it eyle nāfi^c
ḡabīb'ūñ Aḡmed'i kıl bize şāfi^c
- 12029- Egerçi olmaya andan şefā'at
Oluruz ṭamu odile melāmet
- 12030- Ayırma bizi andan eyleme dūr
Şefā'at ile kıl bizleri mesrūr
- 12031- Dilersen geçmege rāḡat şırāṭı
ḡabību'llāḡ'a göndür çok şalāṭı

389a

Mebḡas-i Şıfat-ı Cennet¹*Vezin: Mefā'ılün Mefā'ılün Fe'ülün*

- 12032- İşit imdi idem bir hoş kelāmı
Virem hoş bū eyle cāna meşāmı
- 12033- Olar kim olmaya müstevcib-i nār
Geçerler ol şırāṭı görmeden nār
- 12034- Koyarlar secdeye baş cümle ümmet
İderler Ḥālīḡ'a çok şükr ü minnet
- 12035- Geçürdüñ bizi ol kıldan şırāṭı
Bize virdüñ cehennemden necātı
- 12036- Ki kılduñ çok kerem yā Ḥayy u Bāḡı
Bize göstürmedüñ nār-ı firāḡı²
- 12037- Bize kılduñ necāt-ı nārı³ iḡsān
Daḡı maṭlūbumuz yok⁴ senden her-ān

¹ E. 389a G.- M. 434a² M. nüshasında bu beyit ile bir önceki beyit yer deḡiştirmiştir.³ nārı: nār M.⁴ maṭlūbumuz yok: yok maṭlūbumuz M.

- 12038- Turup gidince ol aradan anlar
Görürler bir güzel yer hūb çimenler
- 12039- Görince ol mekân-ı gül-izārı
Olaruñ qalmaya şabrı qarārı¹
- 12040- İdeler yā ilāhī eyle ikrām
İdelim ol gülistān içre ārām
- 12041- Vire Hakk anlara ol demde destūr
Şitāb ile varalar anda² mesrūr
- 12042- Gele karşı olara hūrī ğilmān
Ola destinde yetmiş hulle ol ān
- 12043- Tutar nūrdan tabaqlar ellerinde
Ola yüz dürlü ni‘met her birinde
- 12044- İyüp³ anda şükürler ideler hoş
Görelere bir güzel āb ideler nūş
- 12045- İrince sīnelere ol vakit⁴ şu
Gide ğill ile ğış hıkd u ğased hū
- 12046- İrince karnına ol āb-ı cārī
İde bevl ü necisden demden ārī
- 12047- Temīz itdikde iç ü taşın ol āb
Yürürler ol aradan girü pişt-āb
- 389b 12048- Gelür öñlerine bir havz-ı āher
İçüp ğuşl ideler andan ser-ā-ser
- 12049- Harīr tek ola ecsāmları yumuşak
Ola ol māh-tāb-veş yüzleri aq
- 12050- Kiminūñ yüzi beñzer āf-tāba
Giyüp her birleri heftād-dībā⁵
- 12051- Virülür her birine esb-i heftād
Varalar ol bihiştūñ bābına şād
- 12052- Gele her bir kişiye yetmiş hūr
Yüzi nūr kendisi hūr gövdesi nūr

¹ şabrı qarārı: şabr u qarārı M.

² anda: āña M.

³ İyüp: Yiyüp M.

⁴ vakit: demīn M.

⁵ heftād-dībā: heftād ü dībā E., M.

- 12053- Yazılmış mü'minüñ adı yüzinde
Olur kand ü nebât her bir sözünde
- 12054- Ziyâ virmiş cināna yüzi nûrî
Beşâret ile bulmuşlar sürûrî
- 12055- İderler mü'mine hoş merhabâlar
Virür güftâr-ı nâzı biñ şafâlar
- 12056- İderler niçe demdür intizâruz
Gice gün 'aşkuñ ile bî-ķarâruz
- 12057- Şükür el-ķamdüli'llāh vuşlat ile
Merâmlar ķaşıł oldu 'izzet ile
- 12058- Ola hoş bu likā hem rûy-ı ķandān
Ki mü'min ola bu lezzetle ķayrān
- 12059- Ta'accüble ide şekk irtiyābı
İde kim ey cinānuñ māh-tābı
- 12060- Niçün bunca temelluķ nāz idersiz
'Aceb ğayrılara mı beñzedirsiz
- 12061- Tebessüm eyleyü dirler eyā cān
Niçün olduñ ta'accüb birle ķayrān
- 12062- Bizi Hakk saña virmişdür ezelden
Ki geldik saña ķarşu biz tiz elden
- 12063- Bizim gibi virilmişdür hezārān
Bihişt içre ķılur anlar güzārān
- 12064- Senüñ çün hāzır olmuş gül gülistān
Şalınmış nāz ile biñ hūrî ğılmān
- 390a 12065- Cemāl-i vech-i nûrî bî-nazırdür
Çekerler intizāruñ niçe yıldur
- 12066- Buyur tahtında eyle istirāķat
Olalım ķizmetüñle biz de rāķat
- 12067- Gele ķarşu olara anda Rızvān
Ber-ā-ber ola niçe hūrî ğılmān
- 12068- Nişār eyleyeler dürr ile mercān
Müzeyyen ideler cennātı ol ān
- 12069- Hābīb-i servere olanlar ümmet
İdenler sünnetin icrā hāķīķat

- 12070- Alup ol ümmetin cümle ber-ā-ber
İçerler ibtidā ol havz-ı kevser
- 12071- O kevser ābı hoş naş ile¹ ma'lūm
Akar ol havza tensīm ile mahtūm
- 12072- Bir aylık yol durur bir cānibinden
Ol bir cānibine yürüye insān
- 12073- Kenārında olan kāseleri çok
Felekde ol sitārelerden artuk
- 12074- Zebercedden zemīnün dört kūşesi
Sīm ü zerden o cām maşrabası
- 12075- Suyı baldan şirīn sūtden daḥi ak
Şovuk kıardan yumuşak şanki kaymak
- 12076- Güzeldür miskden kokusu ey yār
İçen bir kez şuşamaz daḥi her-bār
- 12077- Mübārek dest-i pāk ile o server
Taḳī ʿālimlere içüre kevser
- 12078- Daḥi sākī olup ol demde Ḥaydar
Taḳī mü'minlere ta'zīmen ekser
- 12079- İçer zühd ehli zāhid² müttakīler
İçemez ol şudan güm-rāh şakīler
- 12080- İlāhī kıl müyesser kevser ābı
Bize nūş itdir ol tatlu şarābı
- 390b 12081- Habībinden bizi sen eyleme dūr
Bizi kıl nūş-ı kevser ile mesrūr
- 12082- Dimişler ibtidā ol ehl-i cennet
Üzüm incir iyerler fī'l-ḥakīkat
- 12083- Bulur andan soñra herkes maḳāmuñ
Ebed mülki muḥalled cāvidānuñ
- 12084- Alup mü'minleri ḥuddām ğilmān
Kılup biñ biñ nevāzişlerle iḥsān
- 12085- Çıkarup taḥtına sultān iderler
Olar ḥizmetde hoş cevlan iderler

¹ naş ile: ehline M.

² zāhid: şālih M.

- 12086- Kaçan mü'min ider mülkini seyrân
Ta'accüb idüp ola vâle hayrân
- 12087- Virilmiş onca bağ bağçe gülistân
İçinde yetmişer kaşr ile eyvân
- 12088- Görür her kaşr içinde taht-ı heftâ
Zebercedden dağı yâkût-ı hamrâ
- 12089- Döşetmiş her birinde yetmişer ferş
Ki her birinde bir hūrî qaravaş
- 12090- Giyinmiş yetmişer hülle harîrî
Münevver eylemiş cây-ı serîrî
- 12091- Şafâ vü zevk ü rāhatlarda her-dem
Ki zerre deñlü yok guşsa ile ğam
- 12092- Cinānda yok maraz ilette zillet
Dağı yok kār u kesb itmekle miḥnet
- 12093- Libāsı eskiyüp varmaz fenāya
Harāb olmak mı var köşk ü sarāya
- 12094- Ne gelse kişinüñ gönline anda
Bulur hāzır o sâ'atde öñinde
- 12095- Vü gerçi var fenāda bunca ni'met
Olur her meyvede bir dürlü lezzet
- 12096- Bulunur bir yemiş içinde yek-sân¹
Fenā meyvelerinüñ tadı ey cān²
- 12097- Çıkup dırahta yok dirmege hâcet
Tükenmez dirmek ile anda ni'met
- 391a 12098- Olur biñ meyve bir ağaç dalına
Düşürmekle fenā yok bir hālinde
- 12099- Direr ayakda oturmağda anı
Dilerse yatduğı yerinde cānı
- 12100- Dağı cennetde âteş yok eyā cān
Gelür bişmiş ta'am biñ dürlü her-ân
- 12101- Kişi yer diledügi deñlü andan
Turur tekmiñ gider girü yerinden

¹ yek-sân: ey cān M.

² ey cān: yek-sân M.

- 12102- Diger iştāhlarına geldügi dem
Gelür hâzır müheyyā anda ol dem
- 12103- İderse lahm-ı tayrı bir men iştāh
Gelür öñe müheyyā bişmiş her-gāh
- 12104- Yenildükden soñra kuş olur ahyā
Olur vaqtinde girü ol müheyyā
- 12105- Virilür mü'mine kırk arca kuvvet
Yimek içmek cimā⁶ itmekde lezzet
- 12106- Teğavvutla tebevvel yok hem anda
Çıkar misk gibi der olur bedende
- 12107- Kocalmak yok karımak saç ağarmak
Dağı yok diş kararmak göz yaşarmak
- 12108- Dağı buzzāk ile ol sümükruk yok
Vü nisvānda nifās¹ hayz demi yok
- 12109- Dağı kıl yok etek² koltuklarında
Olur kıl baş u kaş kipriklerinde
- 12110- Şakal yok ol bıyık yerleri aḥzar
Anuñla fark olur 'avrat ile er
- 12111- Kıvrıcık saçlu olalar siyāh-mū
Ola ḥurşīd-veş vechi ziyā-rū
- 12112- Dağı 'avratla er kiçi ulusu
Olalar otuz iki yaş kamusu
- 12113- Ola yetmiş zirā⁶ ol demde kāmēt
Ricāl ü ger nisāda bil tamāmet
- 12114- Ola ecsāmlarınun rengi key ak
Ola günden güne müzdād revnak
- 391b 12115- Giyüp her işba'a bir dürlü hātem
Münakkaş āyet-i Raḥmān ile hem
- 12116- Güzellikde şu resme ola nisvān
Tulū⁶ itmiş gibi ol şems-i tābān
- 12117- Giyerler yetmişer hulle katı geng
Olur sātde levni yetmişer renk

¹ nifās¹: nifās ü M.

² etek: anuñ M.

- 12118- Gözükür bātını¹ zāhir yüzinden
Kamaşur āf-tāb hoş gül yüzinden
- 12119- İder cins-i tuyūr bir dürlü nağme
Huṭūr itmiş degildür ‘aql u fehme
- 12120- Kılur mü’min bu elhāna tebessüm
Gelür ol puḥt-ı murğ eyler tekellüm
- 12121- İder kim var niyāzım eyle maḳbūl
Bu aṣl-ı ta‘ma laḥmı kıl tenāvel
- 12122- Fevākihi cinānda otladum hoş
O ‘ayn-ı selsebīlden eyledim nūş
- 12123- İye mü’min çü ol murğuñ etinden
Ki vaşfa gelmez anuñ lezzetinden
- 12124- Daḥı tūbā ağacı var cinānda
Uçar beş yüz sene kuş gölgesinde
- 12125- Kaşır eyvān cinānda her ne kim var
Anuñ üstünde tūbā dalları var
- 12126- Fevākih nev‘ ile pür ol dirāhtān
Deve kuşu gibi var niçe murğān
- 12127- İden iştāh o laḥm-i tayrdan hoş
Olur biryān konulur şofraya kuş
- 12128- İyüp mü’min kanar ol kuş etile
Bulur kuş cān uçar Haḳḳ kudretile
- 12129- Şafā vü ‘işretüñ yok intihāsı
Gelür mi vaşfa ol zevḳ u safāsı
- 12130- Hudā’nuñ luṭfi² aşhāb-ı yemīne
Niçe vaşf ideyim ‘āciz kemīne
- 12131- İder Kur’ān ile vaşfını Ma‘būd
Okıvar sidr-i maḥzūd talḥ-ı manzūd
- 392a 12132- Bulagör tefsīr ile vaşfını hūb
Okı hem zıll-i memdūd mā’-i meskūb
- 12133- Gūn-ā-gūn var cinānuñ meyvesi çok
Ki aṣlā maḳtū‘a memnū‘ası yok

¹ bātını: bāṭın u M.

² luṭfi: luṭfinuñ M.

- 12134- Fevākihden daḥı var anda zevcān
Nevādirdeñ biri maʿrūf insān
- 12135- Geñiřligin cinānuñ dekle ey yār
Yedi kat yer ü gökden çok ini var
- 12136- Uzunluğını bilmez kimse ey cān
Bilür ancağ Ḥudā-yı ʿāl-i yezdān
- 12137- Vü kıldı yüz derece anı Mevlā
Dereceleri birbirinden aʿlā
- 12138- O rütbenüñ birinden birine ol
Olur beş yüz sene ger varıla yol
- 12139- Cinān içre bulunmaz öyle bir yer
Ki anda olmaya eşcār-ı müşmer
- 12140- Deger birbirlerine řāḥ-ı ađřān
O berk bārı¹ olmaz zerre nođřān
- 12141- Gice yok ol cinānda cümle gündüz
Münevver pür-ziyādur anda şeb rüz
- 12142- Cinānda olmaz uyku ḥāb-ı ğaflet
Velī olduğı çün uyku aḥü'l-mevt
- 12143- Murařšaʿ sīm ü zer yāķūtla anuñ
Sekiz kapusu vardur ol cinānuñ
- 12144- Evvelki kapuya dārü'l-cinān ad
Beyāz incüden olmişdur bu bünyād
- 12145- Nebī mürsel řehīd ʿālim olanlar
Girürler hem daḥı cevmerd olanlar
- 12146- Daḥı dārü's-selāmdur bāb-ı řānī
Yaratdı yāķūt-ı aḥmerden anı
- 12147- Vuzūʾ erkān ile kılan řalātı
Girür ol cennet bulur necātı
- 12148- Üçüñci kapudur cennāt-ı meʿvā
Zebercedden yaratdı anı Mevlā
- 392b 12149- İdenler tezkiye nefis ile mālı
Girür ol cennete ḥoř lāʿubālī
- 12150- Dinür dördüñciye cennāt-ı ḥuld ad
Şaru mercāndan olmişdur o bünyād

¹ berk bārı: berk ü beri M.

- 12151- İdenler emr-i ma'rif nehy-i münker
Olur cennât-ı hûlda ol sezâ-ver
- 12152- Beşinci bâbı¹ cennâtü'n-na'imî
Olupdur ağ gümüşden hep zemîni
- 12153- Hevâ-yı nefis ile iden cihâdî
Girürler ol bihişte gönli şādî
- 12154- Didi altıncıya dârü'l-ķarâr Hakk
Zümürüdden yaratdı anı Hallāk
- 12155- Pes ol hacc ile 'umre eyleyen cān
Girürler ol bihişte şād u ḥandān²
- 12156- Dinür yedinciye firdevs-i a'lā
Kızıl altundan itmiş anı Mevlā
- 12157- Girür aña mücāhid ehl-i ġāzî
Gice bîdār olup kılan namāzı
- 12158- O sekizinci bāġ-ı 'adni bil hem
Yaratdı nûrdan ol Hallāk-ı 'ālem
- 12159- Maḥārimden iden perhîz şeb rûz
Girür aña yuman nā-maḥreme göz
- 12160- Peder māderlere eylik iden cān
İdenler şıla-i erḥām³ evṭān
- 12161- Sekiz cennetden ol eşref ü efḍal
İki ķapusı var 'adnuñ mükemmel
- 12162- Yapılmış zer ile ol bāb-mıṣrā'^c
Ki her mıṣrā' yer ile gökden evsa'^c
- 12163- Bināsı kerpiçüñ⁴ altun biri zer
Türābı tıynı anuñ misk ü 'anber
- 12164- Kaşır eyvānları incüden ey yār
Ķapuları cevāhir ile yek-pār
- 12165- Daḥı var bî-hisāb ol bāġda enhār
Aķar ol nehr-i raḥmet andan ey yār
- 12166- Aķar bāġ-ı 'adenden⁵ selsebîl hoş
Ķılur ehl-i cinānuñ cümlesi nûş

¹ bâbı: bâb M.

² şād u ḥandān: cümle yek-sān M.

³ şıla-i erḥām: şıla-i erḥām u M.

⁴ kerpiçüñ: kerpiçi M.

⁵ "adn" kelimesi vezin gereġi "aden" olarak yazılmıştır.

- 393a** **12167-** Haberde böyle gelmişdür rivāyet
Kaçan Mî'râc'a vardı şāh-ı ümmet
- 12168-** Sekiz cennetleri idince seyrān
Varur çün bāğ-ı 'adne şāh-ı devrān
- 12169-** Revān olmuş görür pes çār-enhār¹
Biri sütden biri bādeden ey yār
- 12170-** Açar bir çeşme dağı şāfī baldan
Dağı bir şāfī cūy āb-ı zülālden
- 12171-** İder Cebrā'îl'e ol demde ey yār
Girür² kankı mekāna di bu enhār
- 12172-** Didi Cebrā'îl anda bil eyā şāh
Açarlar kevser ırmağına her-gāh
- 12173-** Velī geldüğini bilmem nireden
Niyāz it görmege anı Hudā'dan
- 12174-** İşitdi çünki anı fahr-i 'ālem
Temennā itdi Hakk'dan anı ol dem
- 12175-** Görürler bir melek geldi hem-ān-dem
Didi yum gözlerün söz dime bir dem
- 12176-** İdince ol Habīb igmāz-ı 'aynān
Didi aç gözlerün ey şāh-ı sulṭān
- 12177-** Mübārek gözlerün fetḥ itdi ol dem
Beyāz dürden görür bir kubbeye aḥzam
- 12178-** Yeşil yāķūtdan anuñ kapaşı var
Kızıl altundan anuñ kufli ey yār
- 12179-** Görür ol kubbenuñ altından ey cān
Açar ol çār-enhār³ andan ol ān
- 12180-** Görüp anı idince girü 'avdet
Ferişteh dir Resūlu'llāh'a ol vaķt
- 12181-** Derūn-ı kubbeyi görmezden ey şāh
'Aceb kim eyledüñ sen girüye rāh
- 393b** **12182-** O kufle besmele miftāḥ okı sen
Açup var kubbeyi seyr eyle āsān

¹ çār-enhār: çār u enhār E.

² Girür: Gider M.

³ çār-enhār: çār u enhār E.

- 12183- İdince gūş anı ol izz-i Fettāh
İder besmeleyi ol kufle miftāh
- 12184- Derūn-ı kubbeyi seyr itdi nā-gāh
Nazar kıldı o çār-rükne ol şāh
- 12185- Görür her bir rükünde hikmet ile
Yazılmış besmele Hakk kudretile
- 12186- Görür ol mā-i nehri anda seylān
Akar besmelenüñ ‘mīm’inden ol āb
- 12187- Bakup gördi leben enhārı andan
Akar ol “hā”-i lafza-ı Celāl’den
- 12188- Çıkar gördi o nehr-i hamrı ol ān
Revān olmuş akar ol mīm-i Raḥmān
- 12189- Revān olmuş görür nehr-i ‘asel hem
Akar mīm-i Raḥīm’den gördi ol dem
- 12190- Hiṭāb irdi Hudā’dan yā Muḥammed
Bu besmeleyi vird eyleyen ümmet
- 12191- İder nūş ol cinānda çār-enhār¹
Hulus-ı kalb ile eyleyen ezkā
- 12192- Hudā-yā şad-hezārān şükr ü minnet
Bizi kılduñ o maḥbūbuña ümmet
- 12193- Aña kılduñ ‘atā ol şāfi Qur’ān
Yüz on dört sûre ile hoş nümāyān
- 12194- İdüp besmele her birine ta’yīn
Anuñla eyledüñ Qur’ā’ı tezyīn
- 12195- Bize virdüñ daḥı nuṭḡ-ı kırā’at
İderüz besmele ile tilāvet
- 12196- İlāhī kıl bize Qur’ān’ı dermān
Cinān içre refīk it bize Qur’ān
- 12197- Ḥabīb’üñ hürmetine yā Hudāvend
Bihişt-i cāvidāna kıl beher-mend²
- 12198- Daḥı ebrār ile göndür cināna
Bizi kandur bu enhār-ı revāna

¹ çār-enhār: çār u enhār E, M.

² Kelimenin aslı “beher-mend”dir. Vezin gereği “beher-mend” olarak yazılmıştır.

- 394a 12199- Bizi lutf u keremden eyleme dūr
Liķā-i vuşlatuñla eyle mesrūr
- 12200- Ḥabīb-u'llāh'a göndür çok şalātı
Şefī'eyle Resūl-i kā'inātı
- Mebḥaṣ-i Ḥurūcū'l-ʿUṣāt Mine'n-Nār¹**
- Vezin: Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün*
- 12201- Diñle imdi ideyim bir söz ʿayān
Ol zamān kim ol Ḥabīb-i Müsteʿān
- 12202- İdine cennāt-ı ʿadni ol maķām
Yār-ı aşḥāb ile ʿişretde müdām
- 12203- Bu yaña ṭamuda ʿāṣī ümmeti
Āh u zār ile çekerler zaḥmeti
- 12204- Çağırur biñ yıl eyā Ḥannān olar
Hem daḥı biñ yıl eyā Mennān olar
- 12205- Diyeler biñ yıl eyā Raḥmān Muķīm
Daḥı biñ yıl diyeler kim yā Raḥīm
- 12206- Mekṣ-i ṭamuyı hemān Mevlā bilür
Mü'min olan cürmi miķdārı kalur
- 12207- Yanalar çünkim günāhları kadar
Olalar ʿafv-ı Ḥudā'ya intizār
- 12208- Olıcaķ mü'minlere lutf-ı Celīl
Ḥaķķ Teʿālā emr ide yā Cebrā'īl
- 12209- Var cehennem mālिकine imdi ṭur
Niçedür ʿāṣīlerüñ ḥālını şor
- 12210- Ol Ḥudā'nuñ emrile peyk-i emīn
Gele Mālिक yanına ol dem hemīn
- 12211- Göre âteş minberinüñ üstine
Oturur ol ṭamunuñ ortasına
- 12212- Vara Cebrā'īl aña vire selām
Aña taʿzīmen ide Mālिक kıyām
- 12213- İde Cebrā'īl'e Mālिक ol demīn
Ne ʿaceb geldüñ buraya sen hemīn

¹ E. 394a G.- M. 439b

- 12214- Cebrāʾîl dir gelmişem bu araya
‘Âşî ümmetden haber-dār olmaya
- 394b 12215- Ümmet-i Aḥmed olanlar ḥālını
Di niçedür anlaruñ aḥvālını
- 12216- İde Mālîk anlaruñ ḥālî yaman
Oldı tamu anlara ezyaḳ mekân
- 12217- Yidi ecsâmlarını anlaruñ od
Tenlerinde ḳalmadı laḥm-ı vüçüd
- 12218- Ḳaldı ancak yüzleri göñülleri
Pür-ziyâ ĩmânlarinuñ nŭrları
- 12219- İde Cebrāʾîl ḥicâbı aç görem
Tâ ki anlar ḥâline vâḳıf olam
- 12220- İde Mālîk ḥâzin-i nâra ḥitâb
Ḳaldıralar kamu üstünden ḥicâb
- 12221- Göricek Cebrāʾîl’i ‘âşî ümem
Gide ol sâ‘at olardan ḥüzn ü ğam
- 12222- Eyleyeler Mālîk’e anlar su‘âl
Niçe ḳuldur bunı di aḥsen cemâl
- 12223- Beñzemez tamu ḥademlerine bu
Görmedik bunda anuñ tek ḥüb-rŭ
- 12224- İde Mālîk bilüñüz yâ ehl-i nâr
Cebrāʾîl’dür geldi ĩzn-i Kird-gâr
- 12225- Ol Muḥammed Ḥazreti’ne vaḥy ile
Varur idi dâ‘imâ Ḥaḳḳ emrile
- 12226- Ol Muḥammed ismini idince güş
Âh u ḥasretle ideler cümle cüş
- 12227- İdeler yâ Ḥazret-i Cibrîl-emîn
Bir recâmuz var saña diñle hemîn
- 12228- Ol Muḥammed Ḥazret’e bizden selâm
Eyleyüp di ḥâlimizden bâ-tamâm
- 12229- Ḥâtırından belki nisyân olmuşuz
Tamu içre nâra biryân olmuşuz
- 12230- Ümmete ḳıldı şefâ‘at bî-‘aded
Ḳılmadı maḥşer demi bize meded¹

¹ Beyit M. nüshasında bulunmamaktadır.

- 12231- Vara Cebrā'îl Hudā'ya perr ü bāl
Eyleye Hallāk'ı ol demde su'āl
- 395a 12232- Ma'lūm iken ol Hudā-yı Hāzret'e
Dir Muḥammed ümmeti ḥālī nite
- 12233- Anlaruñ ḥāline itdüñ mi nazar
Hiç su'āl itdüñ mi anlardan ḥaber
- 12234- İde Cebrā'îl eyā Hayy u Qadîr
Anlaruñ aḥvāline ol dem Hābîr
- 12235- Anlaruñ aḥvālī ḥōd saña 'ayān
Zār u giryān ile eylerler fiḡān
- 12236- Hem niyāz eylediler baña diger
Ol Muḥammed Hāzret'e virgil ḥaber
- 12237- Göndürür ümmetleri aña selām
İznüñ olursa virem aña peyām
- 12238- Hakk Te'ālā ide Cebrā'îl'e hoş
Ol Muḥammed Hāzreti'ne var görüş
- 12239- Ol selāmlarını teblîḡ eyle var
Tura Cebrā'îl bi-izn-i Kird-gār
- 12240- Ağlayu ağlayu Cebrā'îl yine
Vara ol tūbā ağacı dibine
- 12241- Göre dört biñ kapulu ḥaymede ol
Oturur zevk u şafāsında Resül
- 12242- Göricek Cebrā'îl'i ol dem Hābîb
Dir neden bu ağlamak saña 'acîb
- 12243- İde Cebrā'îl eyā ḥayrū'l-beşer
Gördüğüm aḥvālī sen görsen eger
- 12244- Girye eylerdüñ daḥı bundan iken
İdeyim gördüğümü gūş eyle sen
- 12245- Ol Hudā'nuñ emrile ben yā Resül
Ol cehennem nārına vardım uşul
- 12246- Görmüşem ol 'āşî ümmet āşikār
Tamu içinde kılurlar āh u zār
- 12247- Yā Muḥammed diyüben anlar müdām
Şayḥa eylerler be-ḡāyet şubḥ şām

- 12248- Diñle imdi ol Hudā’nuñ hikmetin
İşidir ol demde anlar şayhasın
- 395b 12249- Çün mübârek sem’i ile ide güş
Tura ol sâ’at yerinden ide cüş
- 12250- Cümle peygamberler ile ol Habîb
Vara ‘arşuñ sâkına ola karîb
- 12251- Koya başın secdeye ol dem Resûl
Bir belîğ eşnâ ide ol demde ol
- 12252- Öyle bir eşnâ ide¹ ol dem yine
İtmemiş bir kimse güş öyle şenâ
- 12253- Pes hitâb ide aña ol Zî-Kerem
Başuñı kaldır merâmuñ di görem
- 12254- İde ‘âşî ümmetim için henüz
Oldı tamu odile hükmuñ nüfûz
- 12255- Çünki alduñ eşkiyâdan intikâm
Şimdi isterler şefâ’atden merâm
- 12256- ‘Afv u rahmet eyleyüp anlara bol
Anlar için kıl şefâ’atim kabûl
- 12257- Ol Hudâ çün lutf u ihsân eyleye
Var şefâ’atin kabûl itdim diye
- 12258- Ol ki birliğime ikrâr eylemiş
Şıdk ile tevhîdi bir kerre dimiş
- 12259- Zerre taşdıķ ile eyleyen vefât
Cümlesi bulsun ‘azabımdan necât
- 12260- Enbiyânuñ cümlesile ol Resûl
Varalar ol bâb-ı tamuya uşul
- 12261- Ehl-i İmândan olan sâ’ir ümem
Çıkalar nâr-ı cehennemden o dem
- 12262- Ol Habîb’i göricek Mâlik ‘ayân
Tura ta’zîmen kıyâm ide hemân
- 12263- Söyleye ol dem Habîbu’llâh aña
‘Âşî ümmet hâlini söyle baña
- 12264- Mâlik ide yâ şefî’e’l-müzniḃîn
Anlaruñ hâli mükedder bu demîn

¹ ide: kıla M.

- 12265- Yerleri  ar h alleri g yet yaman
Y  Muhammed dey  eylerler fig n
- 396a 12266- Ya madı od y zlerin g   llerin
Ya dı hep s  ir v c d  tenlerin
- 12267- Dir bu kez o M lik’e anda Res l
A  cehennem perdelerini u  l
- 12268- Eyleye M lik o s  at fet -i b b
Ref  ide ol  amu  stinden hic b
- 12269- G ricek peyg mberi ol ehl-i n r
 ay a birle eyleyeler c mle z r
- 12270- Ger i  ok oldu cih nda c rm m z
Ya dı  te  c mle la m u cildimiz
- 12271- G rmedik ma  er demi seni  ay n
 aldılar  amuya bizi ol zam n
- 12272- Terk id p  amuda nisy n eyledik
Bunca yıllar z r u giry n eyledik
- 12273- Ol Res lu’l h ide hem i tiz r
Bilmedim t   mmetim  amuda var
- 12274-  ıkara   n  amudan  mmetleri
Ola k m r gibi cism   tenleri
- 12275- Varıca  b b-ı cin na  o  olar
Anda ol nehr-i  ay tdan yunalar
- 12276-  usl id p ol  u ile  o  b -mel l
Genc yigitler ola c mle zen ric l
- 12277- Y zlerin n n rı ola  anki m h
Def  olup h zn   elem ola teb h¹
- 12278- Anlara da ı gele²  ulle Bur  
Y r yeler cennete y zleri a 
- 12279- L ki cebhinde yazılmı  olalar
Kim cehennemden  z d olmu  bular
- 12280- Far  ola ehl-i cin n i re olar
O uyup n s   ik re³ bileler

¹ h zn   elem:  am  u  a M.; ola: ola hep M.

² Anlara da ı gele: Gele anlara da ı M.

³ O uyup n s   ik re:   ik re o uyub  alk M.

- 12281- Varıcağ ol yazı ile cennete
‘Ār ideler anda bunca ‘illete
- 12282- Pür-ḥacīl olunca anuñla dırāz
İdeler cümlesi Mevlā’ya niyāz
- 396b 12283- Yalvaruben ideler kim yā ilāh
Maḥv idüp bu yazuyı eyle tebāh
- 12284- Çün bu resme Ḥālik’a yalvaralar
Ref’ olup ol ḥaṭ kamu şād olalar
- 12285- Def’ ola hüzn ü kaşāvet olmaya
Ehl-i ĩmān ṭamu içre kalmaya
- 12286- Her kimüñ göñlinde var zerre ĩmān
‘Ākıbet bulsa gerek bāğ-ı cinān
- 12287- Pes rivāyet olunur Mūsā Kelīm
Dir münācātında bir gün yā Kerīm
- 12288- Zeyn olunmış cennetüñ mü’minlere
Va’de kılduñ ehl-i tevḥīd kullara
- 12289- Varıcağ cenetlere ehl-i ĩmān
Bulıcağ dār-ı beḳā ehl-i cinān
- 12290- Şon demi varan cināna yā Ḥudā
Olısar luṭfuñla ne deñlü ‘aṭā
- 12291- Pes buyurdi ol Ḥudā-yı Müste‘ān
Qalmayısar ṭamuda ehl-i ĩmān
- 12292- Evvel āḥir cümlesi cennet bula
Rütbe rütbe devlet ü nı‘met bula
- 12293- Ṭamudan şon dem çıkup bulan cinān
Ṭura bāb-ı cennet üzre ol zamān
- 12294- Gel bihişte gir deyü idem ḥiṭāb
Vire bu resme o ḳul baña cevāb
- 12295- Yā ilāhī qalmamış bunda mekān
Ser-te-ser zabṭ eylemiş ehl-i cinān
- 12296- Bunda yok ḥālī mekān qande gidem
Bir ṭuracağ yer baña eyle kerem
- 12297- Vireyim ol ḳuluma ednā mekān
Dört vilāyet deñlü yer bāğ-ı cinān

- 12298- Pes Yemen’le Şām Ḥorāsān’la ‘Irāk
Memleketler deñlü vire Ḥaḳḳ ıurak
- 397a 12299- Bu ola ednāsı çün ehl-i cinān
Ḥaḳḳ bilür özgelerin mülkin hemān
- 12300- Cennete dāḫil olanlar ibtidā
Bī-ḥisāb eyler Ḥudā luṭf u ‘aṭā
- 12301- Zümre-i sābık olan ebrāra Ḥaḳḳ
Onca rütbe viriser anlara Ḥaḳḳ
- 12302- Görmemiş göz itmemiş sem‘ān gūş
Gelmemiş bir kimsenüñ gönline ḥoş
- 12303- Yā ilāhī ol Ḥabīb’üñ ḥürmeti
Sen naşīb eyle bize bu devleti
- 12304- Vir bize bāğ-ı cinān içre maḳām
Ol Ḥabīb’e vir şalāt ile selām
- Mebḥaṣ-i Rū’yet-i Ḥudā Celle Celālüh¹**
- Vezin: Fā’ilātün Fā’ilātün Fā’ilün*
- 12305- Diñle bir söz ideyim saña hemīn
Cümle sözlerden bu güftār şirīn
- 12306- Cān u dilden eyleyen bu söz gūş
Gönli içre eyleye ‘aşḳ ile cūş
- 12307- Ḥatm olur bu söz ile ḥatm-i kelām²
Ḥāşıl olur bunda maḳşud her merām
- 12308- Gerçi nazm u neşr ile çok var fesān
Bu sözüñ mestānesidür ins ü cān
- 12309- Niçe söz var söylenür dilden geçer
Bu sözüñ ‘aşḳile cān tenden uçar
- 12310- Eyleyelim ibtidā ḥamd ü şenā
Hem şalāt ile selāmı reh-nümā
- 12311- Tā aki anı nazma dil ṭāḳat bula
Ḥatm olup söz cān u dil rāḥat bula
- 12312- Söyleyelim şimdi vuşlat sözini
Gūş ider ‘ārif bilen kendüzini

¹ E. 397a G.- M. 443a

² ḥatm-i kelām: güft ü kelām E.

- 12313- Cism ü cāna zevk ü lezzetdür bu söz
‘Ārifüñ cānına lezzetdür bu söz
- 12314- Ol zamān kim ol Ḥabīb-i Müste‘ān
Ümmet ile bulalar bāğ-ı cinān
- 397b 12315- Ol muḥalled sermedī devletlere
Mālik olunca ebed ni‘metlere
- 12316- Cennet-i firdevs içre ol Kerīm
Bir güzel şahrā yaratmış key ‘azīm
- 12317- Ol yerüñ orta yerinde ol Şabūr
Eylemişdür miskiden bir depe nūr
- 12318- Olıcağ günlerde ol yevmü’l-mezīd
Da‘vet ider kılların Rabbü’l-Mecīd
- 12319- Ol depe üzre menābirler niçe
Qurulur pes cümlesi nūrdan yüce
- 12320- Pes çıkup mürsel Nebī aña ‘ayān
Otururlar yerlü yerince hemān
- 12321- Şoñra ol minberlerüñ eṭrāfına
Qurulur altun menābirler yine
- 12322- Oturur anlarda şiddīklar şehīd
Hem velī şālihle ‘ālimler sa‘īd
- 12323- Çevresinde qurulur anuñ yine
Çok gümişden kürsīler eṭrāfına
- 12324- Anlar üzre ehl-i Qur‘ān rü-be-rü
Otururlar yerlü yerince kamu
- 12325- Cümlesi birden kılar ḥamd ü senā
Zākir olurlar Ḥudā’nuñ medḥine
- 12326- Ḥaqq Te‘ālā’dan ire ol dem nidā
Dileyüñ maṭlūbuñuz idem edā
- 12327- İdeler maṭlūbumuz bu yā Kerīm
Olalım dā‘im rızān üzre muḥīm
- 12328- Luṭf ile ide ḥiṭābı Zü’l-Celāl
Rāzıyam sizden cinān olsun ḥelāl
- 12329- Hem size cennāt-ı ḥuld olsun me‘āb
Diyüben keşf eyleye ol dem ḥicāb

- 12330- Nūr içinde ğarķ ola anlar kamu
Görelər dīdār-ı Hāķķ'ı rū-be-rū
- 12331- Çün tecellī vaşl-ı zata ireler
Secde idüp cümle bī-hūş olalar
- 398a 12332- Hāķķ Te'ālā'dan ire ol dem hīṭāb
Kaldırūñ başuñızı siz kām-yāb
- 12333- Ol 'ibādet vaķti degildür bu dem
İşidüp kaldırılar¹ başın o dem
- 12334- İşbu rū'yetden ola nisyān hemān
Cennetūñ zevķ ü şafāsı ol zamān
- 12335- Cism ü cāna öyle bir lezzet ola
Cennetūñ ni'metleri unudula
- 12336- Cümle lezzetler anuñ taḥcīlidür
Ni'met-i 'uzmālaruñ tekmīlidür
- 12337- Ol vişālūñ lezzetine fi'l-cinān
İremez bir dürlü lezzet bil 'ayān
- 12338- Hāķķ vire ol rū'yete bir dürlü ḥāl
Cümle a'zāda ola rū'yet mecāl
- 12339- Kudretin izhār idüp ol Zī-Kerem
İrmeye ol rū'yete 'aql ile fehmi
- 12340- Görelər çün bī-muşavver bī-mekān
Piş ü pes zīr ü zeber olmaz 'ayān
- 12341- Olısar tekmīl lezzet bu vişāl
Vaşf olunmaz işbu kār özge ḥayāl
- 12342- 'Avdet eyleyince andan ol 'ibād
Ola ḥüsn-i rūları ğāyet ziyād
- 12343- 'Aşķ-ı vuşlat var eger sende peder
İşbu bahşimden irer cāna eşer
- 12344- İşbu rū'yet kim cinān içre olur
Ba'zılar cennetde bir kerre görür
- 12345- Ba'zılar çün yılda bir kerre bu ḥāl
Vāķi' olur aña 'avn-i Zū'l-Celāl
- 12346- Ba'zılar her ayda bu rū'yet ile
Mest ü ḥayrān olalar lezzet ile

¹ kaldırılar: ref ideler M.

- 12347- Zühd ü takvāsı olanlar key ziyād
Olalar her hafta ol rü'yetle şād
- 12348- ‘Ārif-i bi’llāh olanlar gör nider
Günde bir Hakk’uñ cemālin seyr ider
- 398b 12349- ‘Aşk-ı vuşlatla çekenler bunda āh
Ola her-dem ol tecellīye nigāh
- 12350- Vuşlat-ı dīdāra ‘āşık olan er
Rü'yet-i Yezdān’a tākāt bula fer
- 12351- İsm-i pākūñ hürmetine yā Şabūr
İtme rü'yet lezzetinden bizi dūr
- 12352- Rāh-ı ‘aşka göñlümüz bağla müdām
Vuşlat-ı dīdār ile kıl müstedām
- 12353- Zümre-i ‘āşıklara kat fāñide
Mesrūr it ol rü'yet ile bākīde
- 12354- Ol Habīb’uñ hürmeti çün yā Raḥīm
Rü'yet-i dīdār ile eyle muḫīm
- 12355- Ol Habīb’i kıl vesīle rü'yete
Hem şefā‘at ile irdir devlete
- 12356- Çok iden¹ aña şalāt ile selām
Bulısar yarın bu vuşlatda merām

Mebḥas-i Zebḥ-i Mevt²

Vezin: Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 12357- Qalmaya çün tamuda ehl-i ĩmān
Bulalar bāğ-ı cinān içre mekān
- 12358- Bu ölüm didüğümüz nesne ‘ayān
Gele bir koç şüretinde ol zamān
- 12359- Āşikāre bilüp anı göreler
Bildüñüz mi deyü ḥalka şoralar
- 12360- Bilürüz dirler cinān ehli kamu
Ehl-i a‘rāf hem daḥı ehl-i tamu
- 12361- İletüp ol kebşi a‘rāfa o dem
Zebḥ ideler nām-ı mevt ola ‘adem

¹ Çok iden: Eyleyen M.

² E. 398b G.- M. 445a

- 12362- Bu beşâret huld ile ehl-i cinân
Şād u hürrem olalar key ol zamân
- 12363- Ğuşsa mâtemler bulalar ehl-i caḥīm
İdeler ârzû hemân mevti muḥīm
- 399a 12364- Āh n’olaydı diyeler pes ol zamân
Biz daḥı olsa idik ehl-i ĩmân
- 12365- Çıkup âteşden ola idik selīm
Biz daḥı bulsa idik dār-ı na‘īm
- 12366- Āh u zārı itmeye bir fā‘ide
Belki ola intizārı zā‘ide
- 12367- Ol Ḥasan Basrī gibi kāmīl özi
Āh u ḥasretle dimişdür bu sözi
- 12368- Tamudan şon dem çıkan ādem hemân
Dinür imiş adına Hüttād ‘ayân
- 12369- Çün bula oddan necâtı ol kişi
Āh n’ola kim ben olam anuñ eşi
- 12370- Her ne deñlü yanar isem yanayım
Bārī şon dem ol cinānı bulayım
- 12371- Bu kelāmı eyleyince ol kibār
Her nefes bizlere lāzım āh u zār
- 12372- Cennete girmeklige lāzım ĩmân
Bizlere lāzım bu efkār her zamân
- 12373- Hoş ‘amel-şāliḥ ile olur ĩmân
Giderür dilden bu ṭā‘at şekk gümân
- 12374- Bĩ-vera‘ kılsa kişi biñ yıl ‘amel
İ‘tikādında olur zelle ḥalel
- 12375- Bir ‘ibādetde ola iḥlāş eger
Şāḥibinden ref‘ olur ḥavf u ḥaṭar
- 12376- Zerre deñlü olıcaḥ ṭā‘at riyā
Olamaz ol ehl-i ṭā‘at etkıyā
- 12377- Ger dilersen rütbe-i a‘lā mekân
Çıkma rāḥ-ı şer‘iden sen bir zamân
- 12378- Ol ‘ibādet ile Mevlā’ya ḥadem
Eyle ṭā‘atle bu¹ serr ü ḳaddi ḥam

¹ ṭā‘atle bu: ṭā‘at ile M.

- 12379- Müttakîler çün müheyyâdur cinân
Va'de kılmış anlara ol Müste'ân
- 12380- Tevbe kıl her zenbe perhîz eyle sen
Ol bihişt-i câvidânı bulasan
- 399b 12381- Müttakîler zümresinde ol müdâm
Tâ ola hürîle ğılmân saña râm
- 12382- Hârc idersen bunda biñ sîm ü zeri
Sîneye şarmağ için bir dilberi
- 12383- Hürînüñ birine kıymet ey şahâ
Bu cihânüñ mâlı aña kem-bahâ
- 12384- Hürîye vuşlat ise maqşad ğaraż
Zıkr ü tevḥîd göndür aña hoş 'ivaz
- 12385- Alınur olsa eger kaşr-ı cinân
Az bahâ bir kaşra hep māl-ı cihân
- 12386- Bunda varsa biri kahve-ḥāneye
Ala bir filcân siyâh-âb pâreye
- 12387- Selsebilden itmege cennetde nüş
Şâ'im olmaklık gerek dünyâda hoş
- 12388- Meyve-yi cennetlere urmağa dest
Zıkr-i mey itmek gerek cismüñi mest
- 12389- Bulmağa cennet ta'âmın lezzetin
Tutmalı ṭab'ında cevmerd ḥaşletin
- 12390- Görmege cennetde dîdâr-ı Hudâ
Cism ü ser aşkuñda olmalı fedâ
- 12391- Atmayınca bu fenâ çirkini sen
Bulmasın kâmil beḳâ mülkini sen
- 12392- Olsa dünyâda biri müflis eger
Bulamaz çâr-sû-yı bâzâr içre yer
- 12393- Müflis-i tâ'at olan anda niçe
Bâğ-ı cennetde ola rütbe yüce
- 12394- Bir vakit İbrâhîm Edhem ol velî
Uğradı ḥammâma bir gün pes yolu
- 12395- Men' ider ol şâhib-i ḥammâm 'ayân
İçerü girmege anı ol zamân

- 12396- Oldı ta'zīr ile aña turş-rū
Aqça pulsuz qomazam dir¹ içerü
- 400a 12397- Ağlayu İbrāhīm anda kıldı zār
Didi ey Kādir Kerim ü Kird-gār
- 12398- İblīsüñ evine girmek çün ricāl
Sīm ü zersiz olmaya aña mecāl
- 12399- Enbiyā şiddīklarūñ beyti cinān
Cāy-ı rāḥat mülk-i bākī cāvidān
- 12400- Müflis-i t̄ā'at olan ādem aña
Niçesi atsa gerek adım aña
- 12401- Ey birāder fikr idelim ḥālimiz
N'olısar bu ḥāl ile encāmımız
- 12402- Ḥubb-ı dünyā ile meftūn olmışuz
Kıymet-i uḥrāya maḡbūn olmışuz
- 12403- Gerçi olmaz cennete kıymet bahā
Luṭf ile eyler cinānı Ḥaqq 'atā
- 12404- Zıkr ü t̄ā'at ḥoş vesīledür kula
Bā'is-i raḥmet olup cennet bula
- 12405- Tamudan kul t̄ā'at ile dūr olur
Lāyık-ı cennet olur maḡfūr olur
- 12406- Nūr-ı t̄ā'at² olmasa mü'min kula
Bāḡ-ı cennetlere yol qānde bula
- 12407- Olmaḡa nār-ı cehennemden ḥalāş
T̄ā'at-i Mevlā gerek kullara ḥaş
- 12408- Cennete müştāk olan ādem 'ayān
Bulunur beş ḥaşlet anda her zamān
- 12409- Evvelā eyler ma'āşīden ḥazer
Ol hevā-yı nefsine eyler keder
- 12410- Şāniyā eyler qanā'at aza ol
Tārik-i dünyā olur maḡbūl kul
- 12411- Şālišā ol t̄ā'ate ḥāriş olur
'Afv u raḥmet bulmaḡa bā'is olur

¹ dir: anı M.

² Nūr-ı t̄ā'at: Zād u t̄ā'at M.

- 12412- Rābi‘ā şālihlere hürmet ider
Ehl-i hayrāt kārına nuşret ider
- 12413- Hāmisā eyler du‘āyı her zamān
Bulmağa ebrār ile dār-ı cinān
- 400b 12414- İşbu haşletlerle mevsūf olan er
Cennet-i fırdevs içinde bula yer
- 12415- Zümre-i ebrār ile cennet bulur
Rütbe-i a‘lā ile devlet bulur
- 12416- Cennet-i rızvān iden Hakk’dan niyāz
Ol şalāt-ı hamseyi elden kırmaz
- 12417- Gicelerde uykusın gārāt ider
Dün namāzın kılmagı ‘ādāt ider
- 12418- Zāyi‘ itmez vaktini ol nevm ile
Geçürür günlerini çok şavm ile
- 12419- Kırmaz ol habbe zekātından virür
Var ise ger vüs‘ati hacca varur
- 12420- Tevhīd ü ezkāra vakf eyler dili
Kesmez ol hayrāt ihsāndan eli
- 12421- Kırmaz elden ol şehāvet pışeyi
Eylemez ihvāna kem endişeyi
- 12422- Gıll ü gışdan eyleyüp göñlini şaf
Kızb ü gaybet söz ile itmez güzāf
- 12423- Meclis-i ‘ālimleri ‘ilmi sever
Hizmetin görmeklige cānı ırer
- 12424- Nuş u pendin gūş ider ‘ālimlerüñ
Zulmini ikrāh ider zālimlerüñ
- 12425- Hubbuli’llāh eyleyüp şālihlere
Buğzu fi’llāh eyler ol fālihlere
- 12426- Sevmez ol fışk u fesāduñ kārını
Yoklamaz ol ‘ayb-ı halk esrārını
- 12427- Mazlūmuñ āhından eyler key hāzer
Yoğsula miskīnlere eyler nāzar
- 12428- Hem gārībüñ göñlini alur müdām
Rüy-ı dil ile kılmaz halka kelām

- 12429- Nefs-i emmāre ile eyler cihād
İstemez kim ala dünyā ile dād
- 12430- Şerr-i şeytāndan kılur Hakk’a ma‘āz
Sū-i yārāndan diler ol isti‘āz
- 401a 12431- Rızkını arar kifāyet deñlü hem
Çekmez ol dünyā için hūzn ile ğam
- 12432- Şabr ider cümle muşibetlere ol
Her ne kim Hakk’dan gelür eyler qabūl
- 12433- Cümle mü’minlere hayr-ḡāh olur
Bī-meded qalmışlara hem-rāh olur
- 12434- Vird ider ol tevbeyi her şubḡ şām
Hem sever mescid cemā‘ati müdām
- 12435- Her ne şanur özine kendisine
İster ol ḡālī daḡı ğayrısına
- 12436- Ḥavf idüp¹ ĩmān zevālinden müdām
Şükr-i ĩslām üzre olur müstedām
- 12437- Hem ider ḡavf u recāyı dü-qanat
Daḡı çok eyler selām ile şalāt
- 12438- Her umūri Ḥālīk’a tefvīz ider
Cümle maqşūdı Ḥudā’ya ‘arz ider
- 12439- Şükr ider faḡra şikāyet eylemez
Var olan şey bende yokdur söylemez
- 12440- Buluna her kimde bu ḡüsn-i şıfāt
Ol bulur cümle belālardan necāt
- 12441- Böyle mü’minlere ‘āşıḡdur cinān
Müttaḡıdür şāḡibi ḡoş her zamān
- 12442- Qanḡı mü’minde bu ḡaşletler ola
Şübhesiz varmışdur ol toḡrı yola
- 12443- Böyle mü’mindür cinānı dileyen
İstemem ğayrı ğüzāfı eyleyen
- 12444- Yā ilāḡı kıl bize ‘avnüñ yesīr
Her dü-‘ālem bizlere ol dest-ḡīr
- 12445- Cürmümüz çok ‘afv maḡfūr it bizi
Bāḡ-ı cennet ile mesrūr it bizi

¹ idüp: ider M.

12446- Ol Ḥabīb'ün ḥürmetine yâ Ḥudā
Luṭf u fazluñdan bizi itme cüdā

401b

Tetimme-i Kitāb¹

Vezin: Mefā'īlün Mefā'īlün Fe'ülün

12447- Şükür el-ḥamdüli'llāh bu kitābım
Tamām oldu ḥaṭā' ü ger şavābım

12448- Ḥudā'ya ḥüsn-i zannım var be-ğāyet
Tuta nokşanımı cümle tamāmet

12449- Egerçi şadır oldu dil ḥaṭāsı
Kerīm Allāh'umuñ çokdur 'aṭāsı

12450- Eger kavl-i şavāba dil muṭābık
Olupdur niyyete ol söz muvāfık

12451- Budur senden niyāzım yâ Ḥudāvend
Qabül ile bizi eyle beher mend

12452- Niyāzım bu dil ü cān ile senden
Tamāma yaz ilāhı buni benden

12453- Quşūrum çok bilürem her sözümde
Ḥacālet perdesi her-dem yüzümde

12454- Bu nazm içre 'uyūbum bī-nihāyet
Olur mı 'ayb olan sözde ḥalāvet

12455- Kamu aḥvāle 'Allāmu'l-guyūbsan
Daḥı gāyetle Settārū'l-'uyūbsan

12456- Quşūr 'ayb ile nokşān ile hep
Qabül eyle bu ḥayrātımı yâ Rabb

12457- Eger luṭfuñla setr olursa 'illet
Bulur bu pendimiz ḥalk içre şöhret

12458- Muraḡgab eyle yâ Rabb bu kitābı
Ḥaṭāsı çün baña itme 'itābı

12459- Qapuñda sā'il-i luṭf u 'aṭāyam
Elimde bundan özge yok hedāyam

12460- Qabül eyle bu kem ḥayrātımı sen
Bilürsin bu ḥoş 'özü ü ḥālیمی sen

¹ E. 401b G.- M. 448a

- 12461- Olara vir bu pend-i yād-gārı
Ki anlar olalardur sevde-kārı
- 12462- Anı vir ehl-i nazmuñ destine hoş
Bilür qadrini eyler pendimi gūş
- 402a 12463- Virürsen dest-i ağıyāra tutar hūr
Olur nā-ehlinüñ destinde maḥşūr
- 12464- Niçe alsun mezākı andan ağıyār
Degildür āşinā nazm ile her-bār
- 12465- Olara vir ki qadrinden bilürler
Oқuyup yazdurup ʿizzet qılurlar
- 12466- İlāhī vir bu nuş u pende rağbet
Ola müʾminlere hem nefi keşret
- 12467- İdenler işbu pende iʿtibārı
Mekān it anlara dārü'l-qarārı
- 12468- Tutan hoş bu Gülistān-ı Şerīfī
Dü-ʿālemde bula ʿavn-i Laṭīf¹i
- 12469- Yazup neşr itmege kim ide himmet
Bula iki cihānda ʿizz ü devlet
- 12470- Mecālisde oқuyup diñleyenler
Ḥudā luṭfına mazḥar ola anlar
- 12471- Yazup vakf eyleyen bu yād-gārı
Bula her bir işinde ʿavn-i Bārī
- 12472- Tütup ʿizzetle pendim eyleyen gūş
Cinānda ḥavz-ı kevşer eyleye nūş
- 12473- Ḥudā-yā ger ola ʿavnüñ baña yār
Bula hoş iʿtibārı nazmım her-bār
- 12474- Günah-kāram baña sen ʿafv ile baқ
Benim bu rū-siyāhım eylegil aқ
- 12475- Tehī dest ile ben der-gāha geldim
Bu nefis-i şūmdan ikrāha geldim
- 12476- Bu cismim qablamiş zenb ü gubārım
Saña lāyıq bulunmaz ḥüsn-i kārım
- 12477- Seni bir bilmeden gayrı elimde
Bulunmaz bir yarar şey defterimde

¹ ʿavn-i Laṭīf¹i: ʿavn ü Laṭīf¹i M.

- 12478- Çü ḥubb-ı fāniye oldum giriftār
Beni t̄aʿatden alıḳodı her-bār
- 12479- Hevā-yı nefis ile ol şerr-i şeytān
Düşürmüşdür beni ḥizlāna her-ān
- 402b 12480- İderler mekr ile ʿaqlımı ġārāt
Ki sedd-i ḥār olupdur rāh-ı t̄aʿat
- 12481- Keremden kıl baña luṭf ile iḥsān
Bu aʿdālar baña itmeye noḳşān
- 12482- Cehāletlikle kıldım çok günāhı
Ḳamudan tevbe kıldım yā ilāhī
- 12483- Peşīmān olmuşam suçlarıma hep
Ḳabūl it tevbemi ʿafv eyle yā Rabb
- 12484- Rızā-yı pākūne eyle muṭābıḳ
Ola aḳvāl ü fiʿlim saña lāyık
- 12485- Gürūh-ı şālihīne eyle idḥāl
Dü-ʿālem içre kılma fırḳa-i ḍāll
- 12486- Beni umduklarımdan itme meʾyūs
Daḫı aʿdā-i dīnden eyle maḥrūs
- 12487- Cemīʿ-i müʾmine hem müʾmināta
Ḳamuyı luṭf ile irgör necāta
- 12488- Emīn eyle dü-ʿālem korḳulardan
Selīm it göñlümüz her bed-ḥūlardan
- 12489- Geçür göñlümüzü her mā-sivādan
Göçür imān ile dār-ı fenādan
- 12490- O mevtūn şiddetin kıl bize rāḫat
Daḫı ḳabrimizi kıl bağ-ı cennet
- 12491- Suʿāl-i münkereyni eyle āsān
Münevver eyle ḳabrimizi ol ān
- 12492- Tırınca ḳabrimizden rüz-ı maḥşer
Bize göndür Burāḳ'ı tāk-ı ḫilʿat
- 12493- Şeffʿ eyle o faḫr-i kāʾinātı
Bize ḳılsun o günde iltifātı
- 12494- Livā-i ḫamdi bize sāye-bān it
Terāzūde şevābımız¹ girān it

¹ Terāzūde şevābımız: Şevābımız terāzūde M.

- 12495- ‘Amel defterleri kıl şağdan ihsân
Hisâbımızı kıl ol demde âsân
- 12496- Geçür ol berķ-i hâtıf-veş şırâtı
Bize vir tamu odından necâtı
- 403a 12497- Mu‘azzez muhterem cennâta indir
O mâ-i selsebilden bizi¹ kıandır
- 12498- Na‘îm-i cennet ile eyle mebrûr
Cemâlûñ rüyetile eyle mesrûr
- 12499- Civâr eyle Habîb’ûñ Muştafâ’ya
Müşerref kıl bizi zevķ u şafâya
- 12500- Hudâ ‘avnile oldu bu kelâmım
Hemân luğf-ı Hudâ maķşad merâmım
- 12501- Ğaraż bu nuşğ-gû nazmımdan² elbet
Ümîdim var ola bâ‘iş-i rahmet
- 12502- Dağı yazup okuyup dinleyenler
Ola kim rahmet ile aña anlar
- 12503- Dağı bir Fâtiha ile iden yâd
Dü-‘âlem devletile ola dil-şâd
- 12504- Şenâ hamd ile hatm itdim kelâmı
Habîb’ûñ rûhına yüz biñ selâmı
- 12505- Dağı aşğâb u âl u çâr-yârı
Bulalar luğf-ı fażl-ı Kird-gâr’ı

¹ O mâ-i selsebilden bizi: İçür ol âb-ı kevşer ile M.

² nuşğ-gû nazmımdan: nuşğ u güftârımdan M.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Erzurumlu Muhammed Şerifi'nin hayatı, eserleri, edebî kişiliği, eğitim anlayışı ve en önemli yapıtı Pend-i Gülistan ile ilgili inceleme sonucunda bazı noktalar tespit edilmiştir.

Şerifi, Pend-i Gülistan adlı eserinin girişinde kendisiyle ilgili birtakım bilgiler vermiştir. Buna göre, şair M 1771'de Erzurum'da doğmuştur. Medrese tahsilini de burada yapan Şerifi, yaşamını ailesinin yanında; yani Livana'nın Zori köyünde (yeni ismiyle Yusufeli-Esenyaka) sürdürmüştür. Şair, geçimini hat sanatıyla temin etmiş ve M 1844'te kendi köyünde vefat etmiştir.

Edebiyatı bir araç olarak gören Şerifi, bireyi ve toplumu eğitmek amacıyla eserler verir. Şair, İslam dininin kuralları ve şahsi deneyimleri doğrultusunda arzu edilen insan modelini oluşturmaya çalışmış, bunun da ancak eğitimle mümkün olabileceğine inanmıştır. Ona göre eğitim, küçük yaştan itibaren üzerinde titizlikle durulması gereken bir süreçtir. Günümüzde de geçerliliğini koruyan “öğrenci-öğretmen-ebeveyn” iletişimini eğitimin ilk şartı olarak gören Şerifi, dinî-ahlaki değerlere sahip, bilgili ve çalışkan bir toplum arzulamaktadır.

Şerifi'nin bilinen en önemli eseri Pend-i Gülistan'dır. Şairin Mevlid-i Nebvî adlı eserinden de bahsedilmektedir. Ancak, bu eser elde mevcut değildir. Pend-i Gülistan'ın müellif hatlı nüshası bulunmaktadır. Bunun dışında eserin iki nüshası daha tespit edilmiştir. Pend-i Gülistan, 98 bölümden ve 403 varaktan oluşmaktadır. Bu yönüyle oldukça hacimli olan eserde 12505 birim yer alır. Eserinin ilk bölümlerinde dönemin siyasi ve sosyal yapısına ışık tutan şair, konularını iman, namaz, oruç... gibi dinî; anne-baba hakkı, komşuluk ilişkileri, konuşma adabı... gibi ahlaki mevzulardan seçmiştir.

19. yüzyılın başlarında kaleme alınan Pend-i Gülistan, adından da anlaşılacağı üzere didaktik bir eserdir. Şerifi, insanlara doğruyu ve iyiyi göstermek, onları yanlışlardan ve çirkinlikten alıkoymak ister. Ona göre, bunun ilk şartı sağlam bir imana sahip olmaktır. Allah'a, ahirete, hesap gününe... inanmayan birinin kendisine ve topluma faydalı olması mümkün değildir. Bu sebeple kul, imana aykırı bütün sözlerden ve tavırlardan uzak durmalıdır.

Şerifi, İslam'ın beş şartına özellikle de namaza büyük önem vermektedir. Eserinin önemli bir kısmını bu mevzulara ayıran şair, namazı kulun kalkanı olarak

görür. Duaların kabul edilmesi, rızkın bereketlenmesi ve sıkıntıların izalesi namazın başlıca faydalarıdır. Şerifi, orucu nefis ve şeytana vurulan bir darbe olarak değerlendirmektedir. Bu ibadet, zenginlerin fakirlerin hâinden anlamasını sağlayarak toplumsal barışı temin etmektedir. Zekât vermemeyi hırsın bir neticesi olarak gören şair, çeşitli kıssalardan hareketle bu yanlışın dünyadaki zararlarından bahsetmiştir. Günahlardan tamamen temizlenmenin en önemli yollarından biri de hac ibadetidir. Şerifi, haccın bir yıllık ibadetten daha fazla sevap kazandıracağını belirtmiştir. Kurban kesmenin önemine de değinen şair, akan kanın katreleri miktarınca sevap kazandıran bu ibadetin asla terk edilmemesi gerektiğini vurgulamaktadır.

Pend-i Gülistan'da tasavvufi kavramlarla ilgili müstakil bir bölüm oluşturulmamıştır. Şerifi, “tövbe, ihlas, uzlet, vahdet, aşk, riyazet” gibi konulardan yeri geldikçe bahsetmiş; kulun gerçek mürşidinin Kur'an-ı Kerim, uzlet yerinin ise medrese olması gerektiğini savunmuştur.

Şerifi'nin ele aldığı ahlaki mevzuları “kişide bulunması ve bulunmaması gereken özellikler” şeklinde iki gruba ayırmak mümkündür. Şair, anne-babaya hürmeti insanın başlıca vasfı olarak görmektedir. Ona göre, anne-babaya karşı davranış biçimi kişinin evladından göreceği muameleyi de belirlemektedir. Şair, onlara daima yumuşak sözlü ve güler yüzlü davranmayı tavsiye etmiştir.

Toplumsal huzurun sağlanmasında “komşu hakkına riayet”in önemi büyüktür. Komşuyu incitmeyi Cenabıhakk'ı ve Hz. Muhammed'i incitmekle bir gören şair; sıkıntılarını ortak olmayı, yanlışlarını örtmeyi, yüz çevirmemeyi, davetlerine icabet etmeyi, onlarla kavga etmemeyi...kişinin komşusuna karşı görevleri arasında saymaktadır. Şerifi, komşu hakkını anne-baba hakkıyla eş tutmaktadır.

Şerifi, Pend-i Gülistan'da temizlik konusuna da değinmiştir. O, temizliği imanın ayrılmaz bir parçası olarak değerlendirmekte, vücudu kirlilerden arındırmanın yanında kalbin paklığına da önem vermektedir. Şair, gönül temizliğinin onu “kin, hırs, ucb, riya, haset...gibi” yanlış hasletlerden safi kılmakla mümkün olabileceğini düşünmektedir.

Eserinde cimriliği, dedikoduculuğu, yalanı, kibri, lakap takmayı, israfı, alay etmeyi...kaçınılması gereken özellikler olarak belirten Şerifi, “dünya sevgisini” pek çok hatanın başı olarak dikkatlere sunmuştur. O, dünyanın malına, mülküne, şanına ve şöhretine aldanmamak gerektiğini sık sık hatırlatmakta; ölümün zaman zaman anımsanarak bu yanlıştan uzak kalılabileceğini vurgulamaktadır.

Şair, gözü, kulağı ve dili düşmanlardan korunması gereken bir kale gibi düşünmektedir. Ona göre, özellikle dil dünya ve ahiret saadetine vesile olabileceği gibi helaketini de netice verebilmektedir. Konuşmadan önce iyice düşünmeyi tavsiye eden Şerifî, sözün güzelliğinin azlığında olduğu kanısındadır. “Niçe diller yıkdırur ten burcını / Niçe sözler virdirür il burcını” beytinde şair, konuyu veciz bir şekilde özetlemiştir.

Hemen hemen işlediği her konuda dönemin aksaklıklarından bahseden, bu yönüyle eserini yaşadığı zaman ve zeminin aynası yapan Şerifî’nin Peng-i Gülistan’ı, “sosyal eleştiri” bakımından da oldukça zengindir. Dinî ve ahlaki pek çok kusur, eserde bu bağlamda ele alınmıştır. Şair, ibadetlerdeki ve insan ilişkilerindeki bu hatalardan yakınmış, kurtuluşu ilmiyle âmil olanların gayretine bağlamıştır.

Şerifî, anlattıklarını ayet ve hadislerle desteklemeyi; tarihî, dinî ve hamasi hikâyelerle pekiştirmeyi de ihmal etmemiştir. Günlük konuşma dilinin göstergesi olan deyimleri sıkça kullanan şair, öykülemenin öne çıktığı yerlerde oldukça sade bir dil kullanmıştır. Dinî bilgilerin verildiği beyitlerde ve bölüm sonlarındaki kasidelerde ise akıcılığın kısmen ortadan kalktığı görülmektedir.

Sonuç olarak Şerifî, toplumu eğitme çabasıyla eserini yazmış; bilgi, akıl, çalışkanlık, hürmet, sağduyu, fedakârlık...gibi değerlere sahip insan modelini oluşturmaya çalışmıştır. Asırların geçmesi insanın bu temel özelliklerini değiştirmemiş, bilakis onlara olan ihtiyacımızı daha da artırmıştır. Bu yönüyle Şerifî, yıllar öncesinden günümüze seslenmekte, klasik Türk şiirinin imkânlarıyla bize ölmez bilgiler vermektedir.

ORJİNAL METİN ÖRNEKLERİ

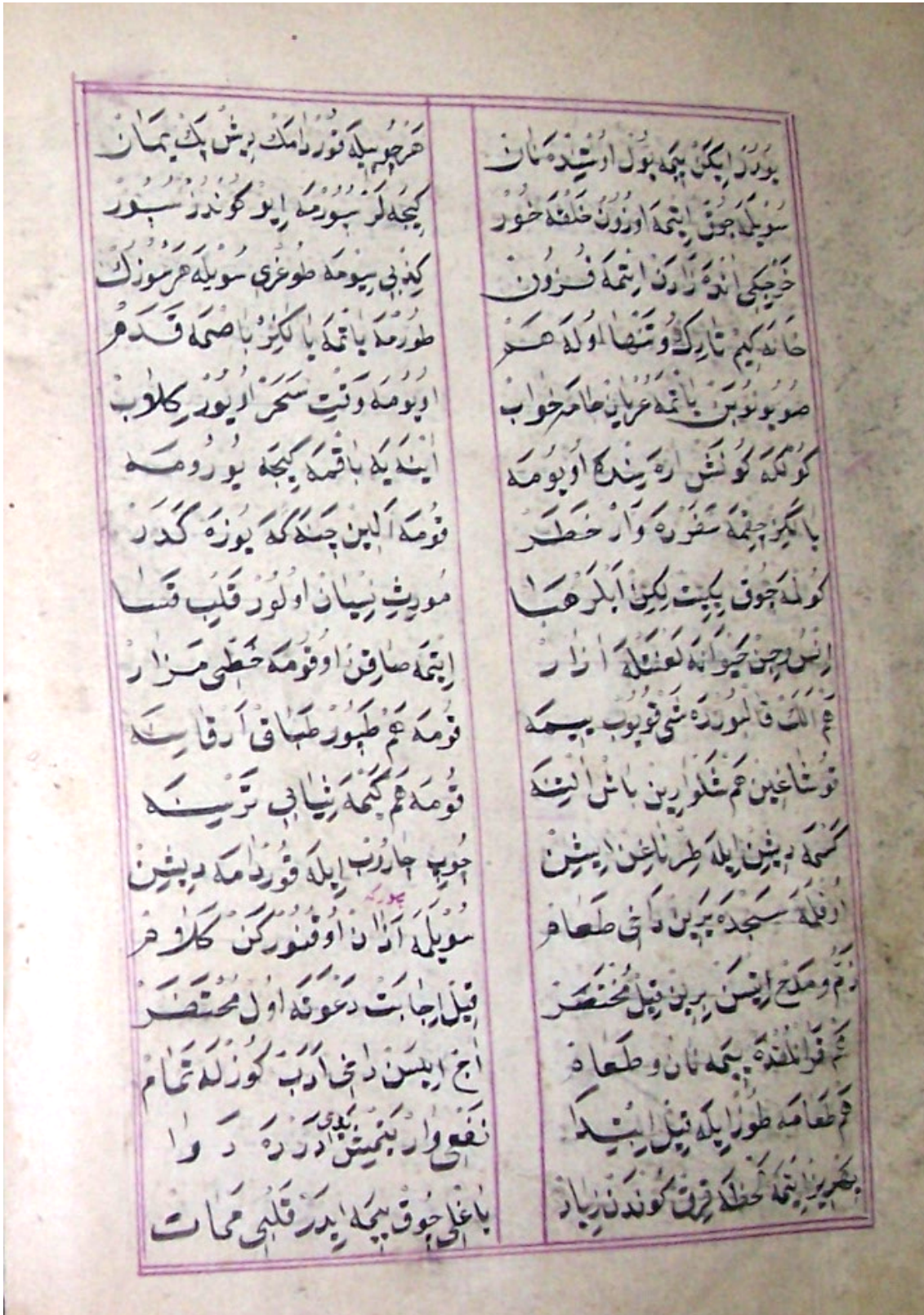

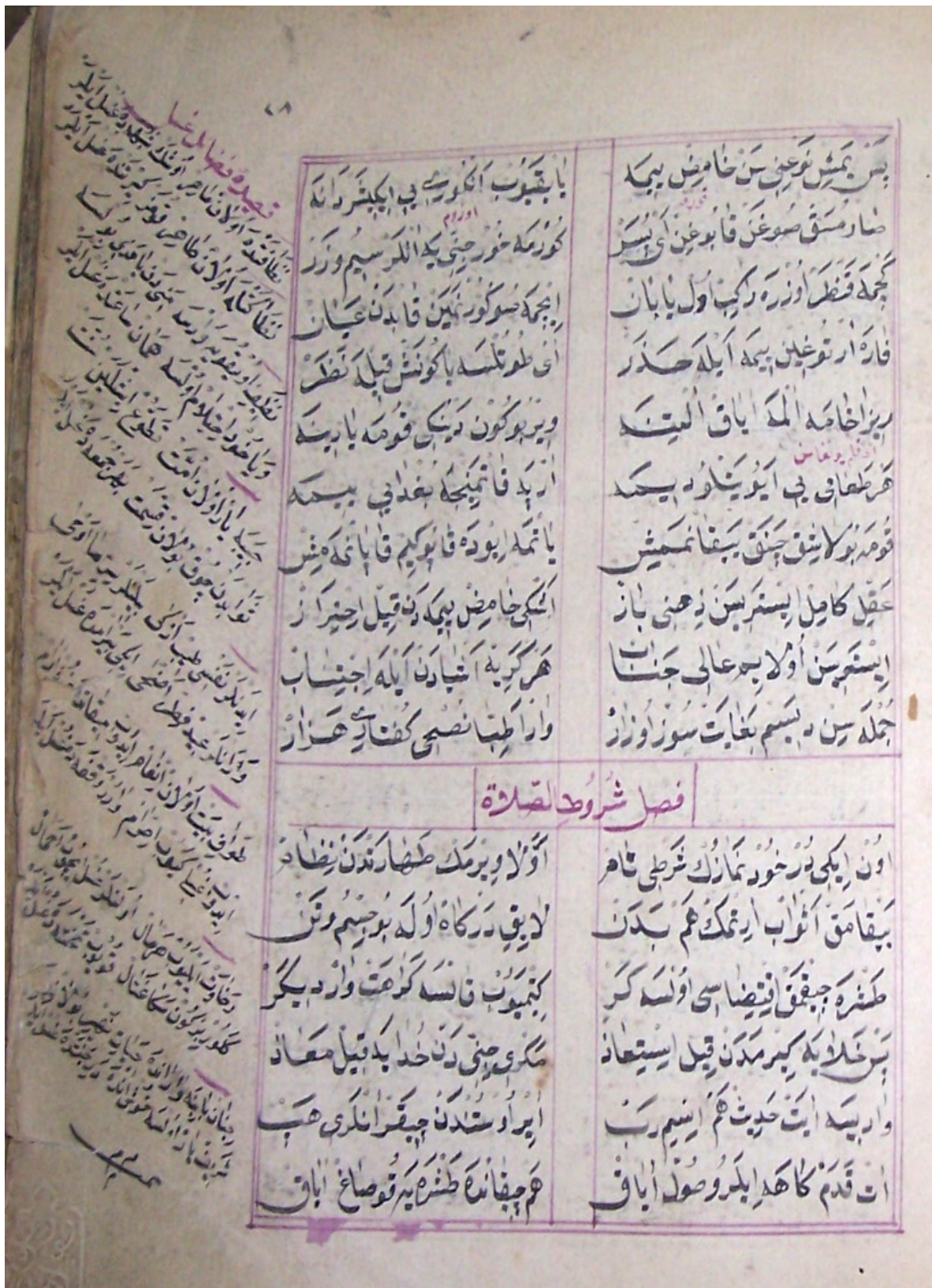

Erzurum İl Halk Kütüphanesi Nüshası, Nu. 15455, Varak 2a

۱۴۷		
شروعی جمعه دندر اذن سلطان اوور سایه سیله اسلدم دوی وزیر و میر و سرکار لرینه هب بلاد مساحینی ایله راحت بوجمه حرمتنه ای خداوند نقشب ایلیه بوروب سیاهی خدا قیل حسن ختم ایله وفاتی اوقیوب دکلیان دخی یازاتی	خدا یا ویرمه ذلت داخی نقص مساجد لر بولور هر دم نظامی عدولر اوزره نصرت ویرایار ایله لر هب مساجد لر عمارت شریفی به شفیع اولسون محمد قبول ایله دعای یا الهی دیبه لیم اول حبیبه الصلانی سعادت اهلی دولتدن یازانی	
م ن م	قصیده جمعه	
ای برادر اولدی اسعد اول مبارک جمعه کون اولدی هر ماه چار و بیرام خوش مبارک جمعه کون	قیلدی هم مسکینلره چ حق تبارک جمعه کون نص برهانیله فرض اولدی مبارک جمعه کون	
شان اسلام اولدی ظاهر اول مبارک جمعه کون		
یوم جمعه یوم وصلت دیدیلر هم یوم عید آدمیله قیلد جیفت حوای اول کوندا مجید	هم نکاح اولد مبارک دخی سنت ای سعید هم زینجه بوکد وصلت یوسف حسن مزید	
نجه حکمت اولدی ظاهر اول مبارک جمعه کون		
آلدی		

75	۱۴۸	آلدی اول بنت شعیبی حضرت موسی کلیم	صادی هدهد سلیمان تخت بلقیس سلیم
بولدی وصلت هم علی به فاطمه بنت کریم	عایشه ایلدی عقد مصطفی به اول حکیم	اولدی بونلر جمله صادر اول مبارک جمعه کون	
قیدلی مسکن آکا جنت یوم جمعه معتبر	یوم جمعه حقیر اندی آدمی ابو البشر	قیدلی مقبول توبه سنی روز جمعه و بر خبر	آندی هم آندن جهانه یوم جمعه پیل دیگر
نطف حقی وصفه دیل قاصر مبارک جمعه کون		مسجده واران تقی موه منلر همیار اولور کوشا بدن بو پندی عارف اولوالابصا	
پس اینر کو کدن ملکلر موه منده زوار اولور		مهر و ماه نده فضل باهر اول مبارک جمعه کون	
قول نیکم ایستر خداون او نور مقبول	داراجابت ساعتی آندره دید خبر الانا	محروم اولمز طابلی البت مراده بولتا	اولق ایسترس موافق یله طاعت
کل بوری مسجده حاضر اول مبارک جمعه کون		اولمز عاقل کامل ارجعه ثواب بدن جدا	
ساعت اولده وارر مسجده اهل ادا	هفت و روزه قیله اسعد او کون کبی	دو جهان خسرانه ایرمیش تاریکی بایو	
اول صدایی باکله ناظر اول مبارک جمعه کون			

KAYNAKÇA

- Altun, Kudret, **Pend-nâme-i Nazmî (İnceleme-Metin-Sözlük)**, Laçın Yay., Kayseri, 2004.
- Altuntaş, Halil; Şahin, Muzaffer, **Kur'an-ı Kerim Meali**, Diyanet İşleri Başkanlığı Yay., Ankara, 2005.
- El-Aclûnî, İsmail bin Muhammed, **Keşfü'l-Hafâ**, Dâru İhtiyâtî't-Tırâsî'l-Arabî, Beyrut, 1985.
- El-Beyhâkî, Ahmed bin El-Hüseyn, **Şuabü'l-İmân**, Dâru Kütübî'l-İlmiyye, Beyrut, 1410.
- El-Buhârî, Muhammed bin İsmail, **Câmiü's-Sahîh**, Dâru İbn-i Kesîr, Beyrut, 1987.
- Et-Taberânî, Süleyman bin Ahmed, **Mucemü'l-Evsat**, Dâru'l-Harameyn, Kahire, 1415.
- Fındıkoğlu, Z. Fahri, "Erzurum Şairlerinden Şerifi", **Ülkü Dergisi (Haziran 1941)**, C XVII, S 100, s.s. 309-315.
- Kaplan, Mahmut, **Hayriye-i Nâbî (İnceleme-Metin)**, AKM Yay., Ankara, 2008.
- Kırzioğlu, M. Fahreddin, "Erzurumlu Şair Mehmed Şerifi ve Pend-i Gülistan'ı", **Köz Dergisi (Ağustos 1980)**, S 5, s.s. 3-18.
- Muhammed b. Ahmed b. Halîl Erzurûmî, **Pend-i Gülistan-ı Şerîf**, Millî Kütüphane, Nu.3314
- Muhammed b. Ahmed b. Halîl, **Pend-nâme**, Erzurum İl Halk Kütüphanesi, Nu.15455
- Nevevî, İmam Muhyiddin, **Riyâzü's-Sâlihîn**, çev. M. Yaşar Kandemir, İsmail Lütfü Çakan, Raşit Küçük, 8 C, Erkam Yay., İstanbul, 2001.
- Özer, M. Adil, **Artvin Folkloru-I. (Giriş)**, Aş Matbaası, Ankara, 1970.
- Sofuoğlu, Mehmet, **Sahih-i Buhârî ve Tercümesi**, 12 C, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 1988.
- Yazır, Elmalılı M. Hamdi, **Kur'an-ı Kerim'in Yüce Meali (Sadeleştirilmiş)**, Ravza Yay., İstanbul, 2004.

ÖZ GEÇMİŞ

1979 yılında Düzce'nin Akçakoca ilçesinde doğdu.

İlköğrenimini Akçakoca'da, ortaöğrenimini Bolu'da tamamladı. 2003 yılında Atatürk Üniversitesi Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Ana Bilim Dalından mezun oldu.

Aynı yıl Erzurum Kâzım Karabekir Endüstri Meslek Lisesinde Türk Dili ve Edebiyatı öğretmeni olarak göreve başladı. 2009 yılında Erzurum Lisesine atandı. Hâlen bu okulda görev yapmaktadır.